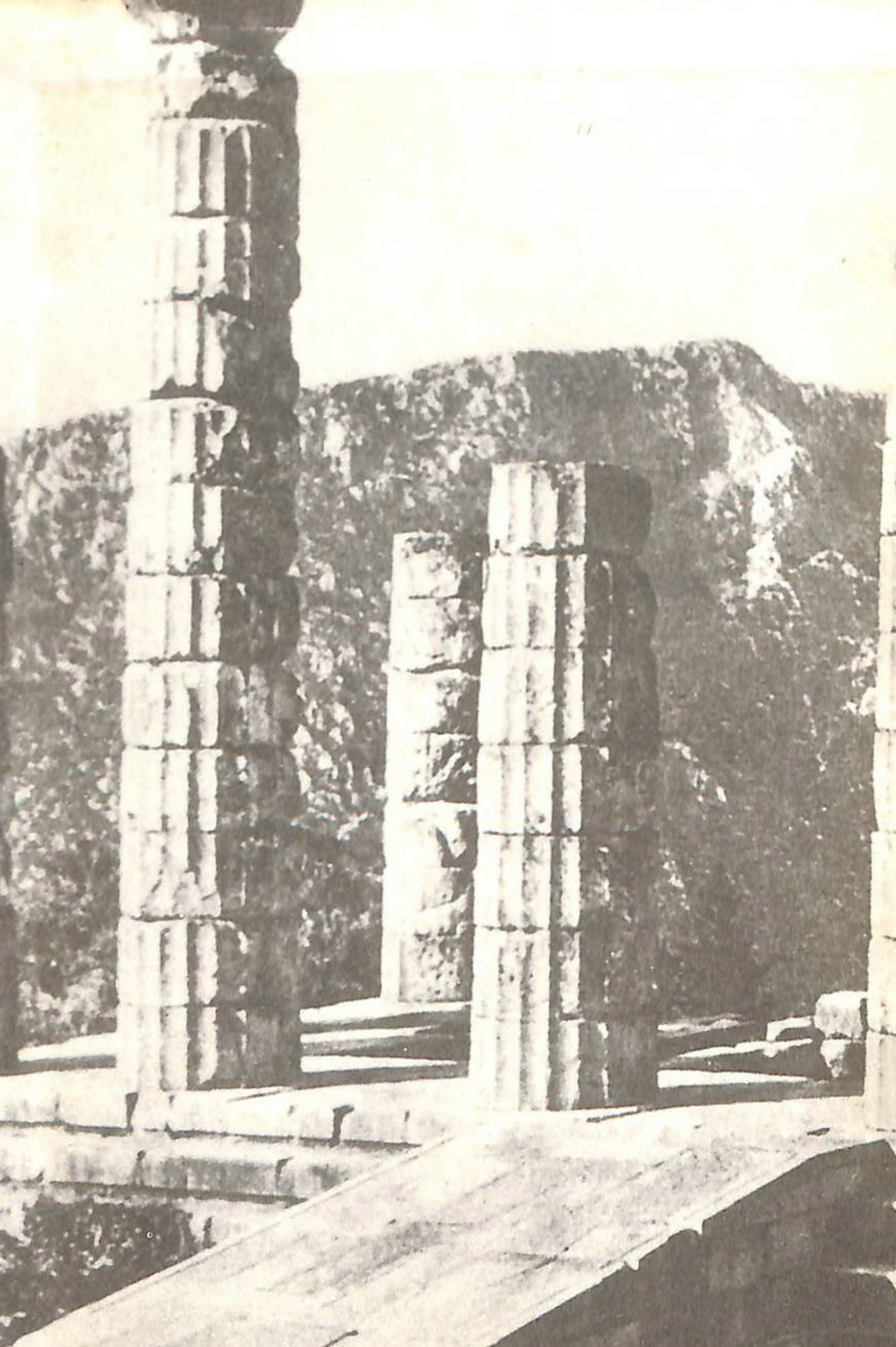

ԱՆՏԻԿ
ՄԻՋՆԱԴԱՐՅԱՆ
ԳԵՐԱԾԱՆՈՒ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

375

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՆՏԻԿ
ՄԻՋՆԱԴԱՐՅԱՆ
ՎԵՐԱԾՆՆԴԻ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

I

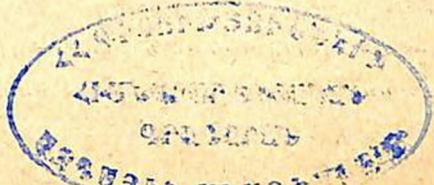
ԱՆՏԻԿ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

5/170017

ԵՐԵՎԱՆ «ԱՐԵՎԻԿ»

1990

Կաղամեց և առաջարանը գրեց
ԱՐԱՄ ԹՈՓՉՅԱՆԸ

Խմբագրեց և ծանոթագրեց
ՍԻՄՈՆ ԿՐԿՅԱՆՍԵՐՅԱՆԸ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԵԳԻԱ

Կյուլնագարյան Խ. Մ.

Կիթգորյան Վ. Վ.

Կնվրիկյան Գ. Խ.

Էդոյան Հ. Ա.

Թովյան Ս. Է.

Խաչատրյան Վ. Կ.

Հախվերդյան Լ. Հ.

Մկրտչյան Լ. Մ.

Ջրբաշյան Է. Մ.

Քալանթարյան Վ. Ս.

Սնանյան Գ. Ս.

Ա. 022 Անտիկ, միջնադարյան և վերածննդի գրականություն
/[Կաղամ. և առաջարանը գրեց Ա. Թովյանը; Խմբ. և ծա-
նոթագր. Ս. Կրկաշարյանը; Թարգմ.՝ Հ. Համբարձում-
յան և ուրիշ.].— Նր.:— Արևիկ, 1990.— 768 էջ.— (Հա-
մաշխարհ. գրակ. պատանխների համար).

Գիրքն ընդգրկում է անտիկ աշխարհի մի շարք հեղինակների
ստեղծագործություններ, որոնցից մի բանիսը (Հասիոդոսի պոեմնե-
րը, հունական բնաբերդության որոշ մասը, Արիստոփանեսի «Ամ-
պերը») հայերեն թարգմանությամբ հրատարակվում են առաջին ան-
գամ:

4804010500 (00)

707 (01) 80

80

ԳՄԴ 84(0)3+84(0)4

ISBN 5—8077—0250—6

© «Արևիկ» հրատարակչություն, 1990

Այս հատորը պատանի ընթերցողին ծանոթացնում է ամտիկ դարաշրջանի մի շարք նշանավոր բանաստեղծների ու դրամատուրգների ստեղծագործությանը: Ամտիկ գրականությունն ընդգրկում է մի մեծ ժամանակահատված. մ.թ.ա. մոտ 9-րդ դարից մինչև մ. թ. 5-րդ դարը, երբ, Արևմտյան Հռոմեական կայսրության կործանման հետ, իր մայրամուտն ապրեց նաև ամտիկ աշխարհը:

Լատիներեն «ամտիկոտա» բառը, որ նշանակում է «միև», վերաբերում է ոչ թե հին աշխարհին ընդհանրապես, այլ միայն Եվրոպային, մասնավորապես Հին Հունաստանին ու Հռոմին: Հին Հելլադայի կազմի մեջ մտնում էին ոչ միայն ժամանակակից Հունաստանի տարածքը, ներառյալ Էգեյան ծովի կղզիները, այլ նաև Փոքր Ասիայի արևմտյան ափերը (Իոնիա), իսկ հռոմայեցիները դարերի ընթացքում նվաճեցին այն ժամանակ բարսալիկք աշխարհին հայտնի երկրների մեծ մասը: Հետևաբար՝ ամտիկ գրականությունը, սկզբնավորվելով Հին Հունաստանում, հետագայում զարգացել է աշխարհագրական մի վիթխարի տարածքի վրա (հռոմեական գրականությունը սկիզբ է առել մ.թ.ա. 3-րդ դարում):

Հիմնականում պատանիներին հասցեագրվող այս գրքի նպատակը զխավորապես ճանաչողական է. ձգտել ենք ընթերցողին, որքան թույլ է տալիս մեկ գրքի ծավալը, ներկայացնել հնարավորին չափ շատ հեղինակներ ու ստեղծագործություններ (լրիվ կամ, թեկուզև, մասամբ): Դրանով է պայմանավորված այն հանգամանքը, որ որոշ մեծածավալ երկեր ստիպված ենք եղել հատորի մեջ ընդգրկել կրճատ կամ հատվածաբար:

Ամտիկ գրականությունը, ցավոք, մեզ ամբողջությամբ չի հասել, ավելին. պահպանվել է այդ չափազանց հարուստ գրական ժառանգության մի փոքր մասը միայն: Հին հունական բնաբերգությունն, օրինակ, հիմնականում մեզ է հասել այստեղ-այնտեղ սփռված պատռիկներով (ամբողջական բանաստեղծություններ շատ քիչ են պահպանվել): Որոշ ստեղծագործությունների հեղինակներ անհայտ են, վիճելի է մի շարք երկերի հեղինակային պատկանելությունը, գրական գործիչներից յուրաքանչյուրի մասին, ավել կամ պակաս չափով, մեզ են հասել միայն սահմանափակ, երբեմն՝ կասկածելի կամ առասպելական տեղեկություններ: Այսպիսի պայմաններում շատ դժվար է, գրեթե անհնար՝ ամտիկ գրողներից շատերի կենսագրության ու ստեղծագործության մասին քիչ թե շատ ամբողջական, առույգ պատկերացում կազմել: Այնուամենայնիվ, եղած սուղ նյութի հիման վրա էլ դարերի ընթացքում կազմվել են կենսագրություններ, կատարվել և ներկայումս էլ կատարվում են բազմաթիվ հետազոտություններ, ու այսօր մենք հնարավորություն ունենք հակիրճ խոսելու հին հույն և հռոմայեցի հեղինակների անձնավորության մասին: Կփորձենք նաև համառոտակի ներկայացնել այս գրքում տեղ գտած երկերը:

Ամտիկ գրականության առաջին և ամենահռչակավոր հուշարձաններն են «Խիական» և «Ուլիսական» պոեմները, որոնք հավանաբար ստեղծված են մ.թ.ա. 9—8-րդ դարերի մեջ (պոեմների ստույգ ժամանակը որոշել հնարավոր չէ, քանի որ դրանք հորինվել են հունական գրքի բացակայության շրջանում, իբրև բանավոր ստեղծագործություններ, և գրի են առնվել միայն մ.թ.ա. 6-րդ դարում): Ավանդաբար «Խիականի» և «Ուլիսականի» հեղինակ է համարվել ծերունի կույր երգիչ Հոմերոսը: Թեպետ հույնիսկ պահպանվել են նրան պատկերող կիսանդրիներ, բայց Հոմերոսի անձնավորությունը դարերի ընթացքում պարուրվել է առասպելական քողով, և նրա

մասին արժանախաղատ կենսագրական տեղեկություններ մեզ չեն հասել: Ստույգ հայտնի չէ աճյալ, թե որ քաղաքում է ճա ծնվել. նրա ծննդավայրը համարվելու հավակնել են հուճական մի շարք քաղաքներ, և այդ առթիվ բուռն վեճեր են եղել: Երկար դարեր շարունակ «Ելիականի» ու «Ռոխսականի» հեղինակային պատկանելությունը, չհաշված առանձին դեպքեր, կասկած չի հարույցել. պոեմների հեղինակ անվերապահորեն համարվել է Հոմերոսը, բայց 18-րդ դարի վերջից հոմերոսագիտության մեջ սկիզբ առավ մի նոր շրջան: Գերմանացի գիտնական Դ. Ս. Վոլֆը 1795 թ. հայտնեց այն կարծիքը, որ պոեմների հեղինակը ոչ թե մեկ մարդ է, այլ հույն ժողովուրդը. դրանով այսպես կոչված «հոմերոսյան հարցին» սկիզբը դրվեց: Գրվեցին և մինչև այսօր էլ գրվում են բազում ուսումնասիրություններ, հայտնվել են ամենատարբեր, իրարամերձ կարծիքներ (ա. պոեմների հեղինակը Հոմերոսն է, ք. պոեմներն ունեն բանահյուսական ծագում և խմբային ստեղծագործության արդյունք են, գ. պոեմները կազմված են տարբեր մարկանց ստեղծած առանձին փոքր երկերից. դրանք մեկը վերցրել և կցել է իրար, դ. պոեմների հիմքը եղել է փոքրածավալ մի ստեղծագործություն, «կորիզ», որի վրա ժամանակի ընթացքում տարբեր մարդիկ ավելացրել են նորանոր հատվածներ և այլն), բայց հարցը դեռևս վերջնականորեն չի լուծվել և, հավանաբար, չի լուծվի: «Ելիականի» և «Ռոխսականի» հանդեպ գիտնականների այդպիսի անմար հետաքրքրությունը վկայությունն է այդ ստեղծագործությունների հազվագյուտ գեղարվեստական արժեքի: Թեպետ «հոմերոսյան հարցին» առթիվ արտահայտված սմեճ մի կարծիք մատուցվել է որոշակի հիմնավորվածությամբ, և առաջին հայացքից դժվար է ըմտրել սուսվել հավանականը, այնուամենայնիվ թվում է, որ «Ելիականի» և «Ռոխսականի» զոհն վերջնական խմբագրությունը մեկ հեղինակի գործ է (եթե նույնիսկ պոեմները ժողովրդական ծագում ունեն): Դրա ապացույցն է այդ երկերի ոճային ակնհայտ միօրինակությունը. բացի այդ, թեպետ պոեմների սյուժեն որոշ չափով խճողված է և ունի բարդ կառուցվածք (դա է հիմք տվել այն կարծիքին, որ «Ելիականն» ու «Ռոխսականը» տարբեր գրվածքների կցմամբ արդյունք են), այդուհանդերձ հատակոթեն հկատելի է գործողության որոշակի միասնություն: Այդ նույնպես ենթադրել է տալիս, որ պոեմների՝ մեզ հասած տարբերակներն առնվազն վերջնական տեսքի է բերել մեկ հեղինակ:

Թե՛ հոբինման ժամանակով և թե՛ դեպքերի հաջորդականությամբ «Ելիականը» ճախորդում է «Ռոխսականին»: Երկու պոեմներն էլ կառուցված են փոքրասիական Տրոյա ճնազույն քաղաքի հետ կապված առասպելների հիման վրա: 1873 թ. գերմանացի ճնագետ Հայնրիխ Շլիմանի կատարած պեղումների արդյունքը ենթադրել տվեց, որ այդ առասպելներն ունեն իրական հիմք. ոչ միայն իրոք գոյություն է ունեցել այդպիսի քաղաք, այլև դրա մոտ եղել են հույների ու փոքրասիացիների ճակատամարտեր: Առասպելներն այդ ճակատամարտերի պատճառ են համարում Ջեսի և Լեդա գեղեցկուհու դստեր՝ Հեղինեի առևանգումը: Հեղինեն Հունաստանի ամենաչքնաղ կինն էր, և Լեդայի մահկանացու ամուսնուց՝ Տինդարևսից նրա ձեռքը խճորելու էին եկել հույն բազմաթիվ մեծ հերոսներ: Երբ Հեղինեն սիրամալու համար նրանց մեջ վեճ ծագեց, Տինդարևսը բոլորից պահանջեց երդվել, որ Հեղինեի ընտրած տղամարդուն ոչ միայն թշնամարար չեն վերաբերվի, այլև հետագայում, եթե հարկ լինի, կօգնեն: Հեղինեն ընտրեց Մալաթայի արքա Մենելայոսին: Ծոտով Մենելայոսն իսկապես զգաց հույն հերոսների օգնության կարիքը. տրոյական արքայազն Պարիսը, հյուրընկալվելով նրա տանը, առևանգեց Հեղինենին և իր հետ տա-

բաւ Տրոյա: Մենեւայոսը, իր եղբայր Ագամեմնոնի հետ, օգնության կանչեց Հու-
նաստանի հերոսներին՝ տրոյացիների դեմ պատերազմելու և Հեղինեին ետ բերելու
համար:

Տրոյայի պաշարումը տեւեց տասը տարի. վերջին տարում հույներն ավերեցին
բերդաբնակարան ու կոտորեցին արոյացիներին:

«Լիլիականի» գործողությունը ծավալվում է պատերազմի տասներորդ տարում,
ուսկայն պոեմում ներկայացված է ընդամենը մի փոքր ժամանակահատված (երկու
ամսից պակաս տևողությամբ): Այդուհանդերձ, այս ստեղծագործությունն այնքան
ընդգրկում է, և հոմերոսյան պատկերներն այնքան բազմազան են, որ «Լիլիականն»
ընթերցելիս սաչքի առաջ է գալիս Տրոյայի պաշարման ողջ պատմությունը: Եվ այդ-
պիսի արդյունքի է հեղինակը հասել՝ պոեմը կառուցելով մեկ, առաջին հալացքից
անհշարժ թվացող դեպքի վրա (հունական բանակի առաջնորդ Ագամեմնոնը գծովում
է Աքիլլեոսի հետ և հրահանգներ արձակում. վերջինս, զայրացած, վճռում է ճակատամար-
տերին չմասնակցել): Պոեմի հետագա իրադարձությունները հիմնականում կապ-
ված են այդ դեպքի հետ: Այուժեռային պարզ կմախքի շուրջը հյուսված է մի հսկա-
յաժապալ, թե՛ գեղարվեստական, թե՛ պատմական առումով հանրագիտարանային
արժեք ունեցող երկ:

Նույնպիսի նշանակություն ունի և նույնքան ընդգրկում է «Ոդիսականը», որ
պատմում է հույն նշանավոր հերոս Ոդիսևսի՝ Տրոյայից հալածվելիս Իթակե վերադարձի
մասին (այս երկի սյուժեն, «Լիլիականի» հետ համեմատաբար, ավելի հարուստ է, հա-
զեցած հետաքրքրական պատմություններով. վերադարձի ճանապարհին, իր երկար
թափառումների ընթացքում, Ոդիսևսը բազում արկածներ է ունենում): Եթե «Լիլիա-
կանում» գերիշխում են ռազմի տեսարանները, ապա «Ոդիսականում» ավելի շատ են
կենցաղային պատկերները:

Հոմերոսի պոեմները ստեղծված են անցումային մի ժամանակաշրջանում, երբ
վերջնական վախճանին էր մոտենում տոհմական հասարակությունը, և ծագում էին
ստրկատիբրական կարգերը: Այդ ժամանակաշրջանը, բնականաբար, լի էր հնի ու
նորի հակասություններով. կյանքում իշխող էին դառնում նորանոր երևույթներ, քայց
հնի որոշ մնացուկներ դեռևս լիովին չէին կորցրել իրենց ուժը: «Լիլիականում» ու
«Ոդիսականում» դա հիստորիկ է. տակավին զգալի է «խմբային» մտածողությունը,
դեռ ձևավորված չէն բազմազան, ինքնատիպ անհատական քննադատություններ: Հո-
մերոսի հերոսները (հատկապես «Լիլիականում»), բացի առանձին դեպքերից, հիմ-
նական հատկանիշներով շատ նման են իրար: Այդ երևում է նաև հոմերոսյան մակ-
դիրներից. հույն մակդիրով (օրինակ՝ «աստվածային») կարող են բնորոշվել շատ
հերոսներ, անկախ հրանից՝ խոսքը վերաբերում է, օրինակ, Ոդիսևսին, թե՛ խո-
զապան Էվմեոսին: Թեպետ ստրկատիբրական հասարակությունն արդեն բերել էր
դասային շերտավորումներ, այդուհանդերձ, մարդկային արժանիքների առումով, հո-
մերոսյան պոեմներում չկա խտրականություն ստորին ու բարձր խավերի միջև.
սարուկը թե՛ բարոյական, թե՛ հոգեկան հատկանիշներով կարող է նույնիսկ ավելի
արժանավոր լինել, քան ազնվականը (բավական է, օրինակ, Էվմեոսին համեմատել
Պենելոպեի իշխանագն վենացուների հետ):

«Խմբային» մտածողության արդյունք է նաև հոմերոսյան պոեմների շարադրման
եղանակը. հեղինակ-անհատը դեռևս այնքան կարևորություն չի տալիս անձնական
զգացումներին, որ իր ուղղակի վերաբերմունքով, իր ապրումներով մասնակցի գոր-
ծողությանը (դա էպիկական ոճի բնորոշ հատկանիշն է, իսկ «Լիլիականն» ու «Ոդի-

սակաճը՝ այդ կարգի երկերի ամենադասական օրինակները): Նրա համար կարևորն ընդհանուրն է, այն, ինչ կատարվում է իրենից դուրս, ուստի նա, աճապարներ յովացող կեցվածքով, կողմնակի դիտողի պես է պահմում իրադարձությունների մասին: Այս ամենի հետ, սակայն, հոմերոսյան պոեմներում ակնհայտորեն նկատելի են նաև նոր հասարակարգի որոշակի զարգացման արդյունքները. տոհմերի բայրաչման հետևանքով մարդու ինքնահաստատում, անհատական գիտակցության ձևավորում, գործելակերպի ինքնուրույնություն (հոմերոսյան հերասները, թեկուզև իբրև հման, բայց արտահայտված անհատներ են, որ մտածում ու գործում են ինքնուրույնաբար): «Ռդիսականում» մարդու այդ հասունացումը դրսևորված է հետաքրքրական խորհրդահանչային ձևով. Ռդիսնք հնարամտությամբ խուսափում, փրկվում է զանազան հրեշավոր արարածներից (Կիկլոպ, Սկիլլա, Բարիդդիս և այլն), որոնք նախնադարյան միամիտ, տհաս մարդկային մտածողության արտադրանք էին:

«Ելիականն» ու «Ռդիսականն» աչքի են ընկնում բանաստեղծական բացառիկ արվեստով, գեղեցկությամբ, շարադրման հանդիսավոր, վսեմաշունչ ու մոնումենտալ ոճով: Հեղինակն անդադար հիանում է շրջապատի բազմազան գեղեցկություններով, իր ներոսների ու ներոսուհիների ռազմական հանդերձանքի, հագուստների ճոխությամբ ու փայլով, գրավիչ արտաքինով: Գեղեցկության ընկալման այսպիսի ուժը նույնպես հոմերոսյան պոեմների ստեղծման անցումային ժամանակաշրջանի արդյունք է. տոհմական բազմադարյան խավարից հետո արդեն էսթետիկական զգացում ձեռք բերած մարդն առավել անհագությամբ է հագուրդ տալիս այդ զգացմանը, գեղեցկություն տեսնում նույնիսկ ամենաանցւան առարկաների մեջ: «Ելիականում» ու «Ռդիսականում» բարձրագույն մակարդակով է արտահայտված նաև պատկերավորման միջոցների օգտագործման արվեստը: Համաշխարհային գրականության մեջ մազիվ թե գտնվի մի երկ, որ կենդանի համեմատությունների, բազմազան, գեղեցիկ մակդիրների առատությամբ համեմատվի հոմերոսյան պոեմների հետ:

«Ելիականն» ու «Ռդիսականը» ներկայացնում են հին հունական գրականության առաջին, էպիկական շրջանը: Անշուշտ այդ պոեմները հորինվել են գրականության որոշակի զարգացման հիմքի վրա, այլապես միանգամից, դատարկ տեղում այդպիսի երկեր ստեղծվել չէին կարող: Յալոք, նախահոմերոսյան գրականությունից մեզ ոչինչ չի հասել. մյուս հեղինակը՝ Հեսիոդոսը, որ ստեղծագործել է այդ շրջանում, և որի անունով գրվածքներ են պահպանվել, հանդես է եկել Հոմերոսից հետո:

Հեսիոդոսը, ինչպես ենթադրվում է, ապրել է մ.թ.ա. 8—7-րդ դարերի մեջ: Իր իսկ երկու պոեմներում, որոնք ներկայացնում ենք մեր ընթերցողներին, կան կենսագրական տեղեկություններ Հեսիոդոսի մասին: Այսպես, «Աշխատանքներ և օրերում» նա պատմում է, որ իր հայրը փոքրասիական Սիմե քաղաքից էր և ընչազուրկ, վառարար կյանքի» պատճառով զաղթել է Հուճատունի Բեոմփոս մարզն ու բնակվել Սակրա գյուղում: Այստեղ էլ հիմնականում անցել է բանաստեղծի կյանքը: Հոր մահից հետո ժառանգությունը կիսելիս՝ վեճ է առաջացել Հեսիոդոսի և իր եղբոր՝ Պերսեսի միջև: Վերջինս, դատավորներին կաշառելով, իրեն հասանելիից բացի, խլել է նաև եղբոր բաժնի հիմնական մասը: Այդ արարքը, սակայն, Պերսեսին հաջողություն չի բերել. ցուր ու պարսպ կյանք վարելով՝ նա զրկվել է իր ողջ ունեցվածքից և դիմել աշխատասիրությամբ որոշ կարողություն ձեռք բերած եղբոր օգնությանը: Հենց դա էլ առիթ է եղել, որ գրվի «Աշխատանքներ և օրեր» դիդակտիկ (խրատական) պոեմը: Հեսիոդոսը կտրականապես հրաժարվել է Պերսեսին

Ելուցաբերելու օգնել, փոխարենը նա իր երկրով եղբորը միշտ կենցաղավարության ու բարոյականության բազմաթիվ խորհուրդներ է տվել:

Բեռլինի մարզի բնակիչները ճիմհամայնում հողագործներ էին. Հեսիոդոսն իր ապրուստը հողացել է հողագործությամբ և անասնապահությամբ: «Թեոգոնիայում» նա ասում է, որ Մուսաներն իրեն բանաստեղծական միտք են հերձնել այն ժամանակ, երբ ինքը Հելիկոն լեռան ստորոտում ոչխարներ էր արածեցնում:

Հեսիոդոսի ստեղծագործությունը հոմերոսյան ժամանակաշրջանից հետո հաստատված հոր կենսապայմանների արտահայտություն է և արտացոլում է հատկապես զարգացման հոր աստիճանը: Թեպետ «Աշխատանքների և օրերի» ու «Թեոգոնիայի» որոշ հատվածներում ակնհայտորեն նկատելի է «ելիականի» ու «հոմերականի» ազդեցությունը (կան հոմերոսյան ոճը հիշեցնող նկարագրություններ, կրկնություններ, մակդիրներ, կիրառված է նույն բանաստեղծական չափը), այդուհանդերձ Հեսիոդոսի պոեմները բոլորովին այլ բնույթի ստեղծագործություններ են:

«Աշխատանքներ և օրերում» ուշադրության կենտրոնում անհատն է, իր առօրյա հոգսերով, արդեն խմբից լիովին մեկուսացած. տոհմական կարգերը վերջնականապես քայքայվել էին, հանրայինը տրոհվել էին՝ առաջ բերելով տարբեր խավեր, այնու չկար ընդհանուր շահ, խորացել էր անհատական նպատակների ու հետաքրքրությունների անհամատեղելիությունը: «Աշխատանքներ և օրերի» հերոսին, որ հենց ինքը՝ հեղինակն է, միայն հեռաշրջքում է այն, թե ինչպես հողա իր ապրուստը, աշխատանքով ստեղծի բարեկեցիկ վիճակ: Պոեմից երևում է, որ Հեսիոդոսը եղել է մանր հողատեր, ինչպես գյուղական, իր հաշվումներում երբեք չսխալվող մարդ, այնպիսին, ինչպիսին առիպել է լինել կյանքը: Մեծ կենսափորձ ունենալով՝ նա իր երկրում Պերսեսին սովորեցնում է ճիշտ ապրել ու աշխատել, մանրամասներեն խոսում դաշտային աշխատանքների, զանազան գործիքների, կենցաղային այլևայլ հարցերի ու տարբեր օրերի այս կամ այն ճշանակության մասին. «Աշխատանքներ և օրերը» մի հետաքրքիր փաստայնությամբ է՝ Հեսիոդոսի ժամանակվա Հունաստանի գյուղական կենցաղին ու հավատալիքներին ծանոթանալու համար:

Մյուս պոեմը՝ «Թեոգոնիան», դիցաբանական կարևորագույն աղբյուր է. հեղինակն այս գրվածքում համակարգված ձևով ներկայացրել է հին հույների պատկերացումները աշխարհի ծագման մասին, հունական աստվածների ծննդաբանությունը: Հեսիոդոսի բանաստեղծական տաղանդն արտահայտված է հատկապես այս գրվածքի որոշ հատվածներում: Բարձրարվեստ դրվագներ են աստվածների ու տիտանների պայքարը, Հեսի կռիվը Տիտոնի հետ: Ընդհանրապես Հեսիոդոսի պոեմները գեղարվեստական արժեքով գիշում են «ելիականին» ու «հոմերականին». նրա ոճն առավել չոր է, երբեմն՝ անգույն: «Թեոգոնիայի» մի զգալի մասն, օրհնակ, սոսկ անմասների անունների թվարկում է: Հեսիոդոսի ստեղծագործության մեջ ամենուրեք նկատելի է առեմին դժվարություններով լեցուն կյանքի ազդեցությունը. անցել էին մերոսական ժամանակները, և հոր պայմաններում ստեղծված երկերն այլևս չէին կարող ունենալ հոմերոսյան պոեմների վեհությունն ու շքեղությունը: Այդուհանդերձ, Հեսիոդոսի գրվածքները նույնպես անտիկ գրականության հետաքրքրական ցուցանիշներ են, և այս հեղինակն էլ, թեև ոչ Հուներոսի չափ, հուշակ է ունեցել Հին Հունաստանում: Հայտնի է, որ իր ժամանակակիցների մեջ նա ամենահռչակավոր բանաստեղծն է եղել. իբրև դրա մի ապացույց, «Աշխատանքներ և օրերում» Հեսիոդոսը հայտնում է, որ ինքը հաղթող է ճանաչվել Քալիսո քաղաքում կայացած բանաստեղծների մրցույթում:

Հեսիողոսի ստեղծագործությունը դեռևս էպիկական է, բայց նրա երկերում տեղ է գտել մի երևույթ, որ ցույց է տալիս հունական գրականության հետագա զարգացման միտումները: Պոեմների մի քանի հատվածներում Հեսիողոսը, ի տարբերություն Հոմերոսի, արդեն ուղղակիորեն արտահայտում է իր որոշ զգացումներ (սպասես, «Աշխատանքներ և օրերում», սլաոմելով մարդկային հինգ սկրունդների մասին, նա խոր ցավ է հայտնում, որ իհրը հինգերորդ սերնդից է): Սա մի երևույթ էր, որ, հասարակական կյանքում մարդկանց՝ իրարից ավելի ու ավելի անկախանալու հետ, գրականության մեջ պետք է ուժեղանար, տիրապետող դառնար: Հեսիողոսից հետո սկիզբ առավ քնարերգությունը, որ աստիճանաբար սկսեց արտահայտել լեհատա-կան ապրումներ, բացահայտել բանաստեղծների հոգեկան աշխարհը (այդ հեղաշրջումը գրականության մեջ միանգամից չեղավ. սկզբնապես քնարերգությունը նույնպես ընդհանուր հասարակական բովանդակություն ուներ):

Ճաղաչափական ու այլ հատկանիշների հիման վրա հին հունական քնարերգու-թյունը բաժանվում է տեսակների, որոնցից հնագույններն են էլեգիան և յամբը: Եթե այսօր էլեգիա ասելով հասկանում ենք բացառապես տխուր բովանդակությամբ ստեղծագործություն, ապա Հին Հունաստանում էլեգիան սկզբնապես կարող էր ամե-նատարբեր տրամադրություններ արտահայտել. պոեզիայի մյուս տեսակներից այն տարբերվում էր միայն բանաստեղծական չափով: Էլեգիաների մեջ կանոնադրապես իրար էին հաջորդում հեքսամետրը (վեցոտնյա դակտիլային չափ. դակտիլը բա-նաստեղծական ոտը էր՝ բաղկացած մեկ երկար և երկու կարճ վանկերից) ու պեն-տամետրը (հնգոտնյա դակտիլային չափ, որի մեջ, հեքսամետրի համեմատ, միջնա-մասում պակասում էին երկու կարճ վանկ. քանի որ հայերենի տաղաչափության կա-նոններն ուրիշ են, և մեր լեզվում չկան երկար ու կարճ վանկեր, ուստի ներկա թարգմանությամբ, որ կատարված է այլ, հայերենին համապատասխան տաղաչափա-կան սկզբունքներով, հնարավոր չէ պատկերացում կազմել հեքսամետրի ու պեն-տամետրի մասին):

Հույն հնագույն բանաստեղծը, որ հեղինակել է էլեգիաներ, Կալլինոսն է: Նա իոնիայի ճշանավոր Եփեսոս քաղաքից էր: Ապրել է մ.թ.ա. 7-րդ դարի առաջին կես-ում, այն ժամանակ, երբ փոքրասիական Հունաստան էին ներխուժել կիսմերձերը: Կալլինոսը հորինել է ռազմաշունչ ոտանավորներ, որոնցով իր հայրենակիցներին թշնամու դեմ խիզախ կռվի է կոչել: Կալլինոսի էլեգիաներից պահպանվել է մի հատ-ված (այն ընդգրկված է սույն գրքում). դեռևս վերջնականապես որոշված չէ՝ դա մեկ բանաստեղծությունից է, թե՞ բաղկացած է տարբեր պատուհիկներից:

Նմանատիպ էլեգիաների հեղինակ է եղել Տիրտեոսը (մ.թ.ա. 7-րդ դարի երկ-րորդ կես), որի ծննդավայրը ստույգ պարզված չէ: Տիրտեոսի հետ կապված հայտնի լեգենդում շեշտվում է նրա արքնական ծագումը: Ըստ այդ լեգենդի, երկ-րորդ մեսսենական պատերազմի ժամանակ (մ.թ.ա. 645—628 թթ. սպարտացիները ճվաճողական պատերազմ էին մղում իրենց հարևանների՝ մեսսենացիների հետ) սպարտացիները, ճակատամարտում պարտություն կրելով, դելփյան պատգամախոսի պատվերով արքնացիներին խնդրում են իրենց մի զորավար ուղարկել: Արքնացի-ները, որ նրանց հանդեպ անբարյացակամորեն էին տրամադրված, իբրև ծաղր, Սպարտա են ուղարկում դպրոցական կաղ ուսուցիչ Տիրտեոսին: Վերջինս, սակայն, իր ռազմերգություններով այնպիսի խիզախություն է ներշնչում սպարտացիներին, որ նրանք հաղթանակ են տանում:

Հակառակ այս լեգենդի, բանասերները հավիված են Տիրտեոսի ծննդավայրը

համարելու Սպարտան, յանգի նրա՝ մեզ հասած բանաստեղծություններում լակեդեմոնացիների հանդեպ արտահայտված է բուռն սեր, որ հման է կրքոտ հայրենասիրության:

Կալլինոսի և Տիրտեոսի ստեղծագործության մեջ անդալուս ընդգծվում է այն գաղափարը, որ մարդկային բարձրագույն առաքինությունը հայրենիքի համար անձնագոհմարար մարտնչելն է: Այդ գաղափարախոսությունը բնորոշ էր մ.թ.ա. 7-րդ դարի Հունաստանին: Ջևալորվել էին ստրկատիրական քաղաք-պետությունները, և քաղաքական այդ ինքնություն միավորների միջև, մյուսների հանդեպ իշխող դիրք գրավելու, ենթակա տիրություններն ընդլայնելու համար, անվերջ կռիվներ էին տեղի ունենում: Յուրաքանչյուր քաղաք-պետություն միայն քաղաքացիների անխախտ միասնության, խիզախության ու անձնուրացության շնորհիվ կարող էր պահպանել իր գոյությունն ու հզորացնել:

Բոլորովին այլ բնույթի էլեգիաներ են մեզ հասել Միմներմոս Կոլոփոնցու (մ.թ.ա. 7-րդ դարի երկրորդ կես) անունով: Նրա մասին կենսագրական տեղեկություններ չկան. հայտնի է միայն, որ նա սիրահարված է եղել սրնգահարուհի Նաննոյին, և վերջինս քնարերգուի համար բանաստեղծական ոգեշնչման աղբյուր է եղել: Միմներմոսի էլեգիաների ժողովածուներից մեկը կրել է «Նաննո» վերնագիրը (ենթադրվում է, որ մեզ հասած բանաստեղծությունների ու պատանիների մեծ մասն այդ ժողովածուից են): Միմներմոսը հին հունական գրականության պատմության մեջ հայտնի է որպես սիրային քնարերգության հիմնադիր, բայց նրա պահպանված գրվածքներում դեռևս տեղ չի տրված անձնական զգացմունքին. բանաստեղծը միայն ընդհանուր դատողություններ է անում սիրո և սիրային հանդիպների մասին: Միմներմոսի պոեզիայում իշխում են տխուր տրամադրություններ. նրա տողերը մասնավոր են հոգեհետաքննման, ամենուրեք նրան հետապնդում են ծերության ու մահվան տեսիլները: Քնարերգուի այդ խոր թախծի պատճառը մավանարար պատմական այն փաստն է, որ իոնիական Կոլոփոն քաղաքը նրա կյանքի օրոք գտնվում էր լիդիացիների իշխանության սուկ: Նվաճված հայրենիքի անհրապույր կենսապայմանները, բնականաբար, հետք են թողել Միմներմոսի պոեզիայում. մերթ ևրդ էլեգիաներում մտալ երանգներ են, մերթ էլ բանաստեղծն ապավեն է որոնում անցյալի կամ դիցաբանության հերոսական դրվագներում:

Ծավալուն էլեգիաներ է հորինել աթենական ճշմարտ քաղաքական գործիչ Սոլոնը (մոտ 685—500 թթ. մ.թ.ա.): Նրա ստեղծագործություններն արտահայտել են հեղինակի քաղաքական ծրագրերը և ունեցել են բարոյախոսական բնույթ, բայց, ինչպես երևում է պահպանված գրվածքներից, գուրկ չեն եղել բանաստեղծական արվեստից: Սոլոնն իր էլեգիաներով ուժեղ հեղափոխություն է ունեցել Աթենքի քաղաքացիների վրա (այս առումով հայտնի է Սալամիսի հետ կապված դեպքը. տե՛ս Սոլոնին վերաբերող երկրորդ ծանոթագրությունը): Ենթադրվում է նույնիսկ, թե Սոլոնը մ.թ.ա. 504 թ. արքունի (կառավարչի) պաշտոնին է հասել՝ շնորհիվ ժողովրդի առաջ արտահանած բանաստեղծություններով ձեռք բերած փառքի: Նրա կյանքը համընկավ այն ժամանակաշրջանին, երբ Աթենքում աճող առևտրափոխություն էր առաջացել արիստոկրատիայի և ընչազուրկ խավերի միջև (Սոլոնի ստեղծագործության մեջ դա լավ արտացոլված է, հետևաբար նրա երկերը նաև պատմական կարևոր աղբյուրներ են): Սոլոնը, լինելով ազնվական, բայց սնանկացած տոհմի շահավոր, այդ պայքարի մեջ թե՛ իր էլեգիաներով և թե՛ կառավարիչ դատաւար հետո հրապարակած օրենքներով հաշտարարի դեր է կատարել: Նրա օրենքներն արմա-

տալսեա չեն արտահայտել հակամարտ կողմերից ոչ մէկի շահերը, այլ որոշ հակա-
աւելություններ հալոթելու նպատակ են ունեցել (օրինակ՝ Սոլոնը վերացրել է այն
պարտաւայումները, որոնց հիման վրա պարտքը վճարելու կարողություն չունեցող
աղքատները ստրկության էին վաճառվում)։ Բնականաբար, դա շուտով դժգոհու-
թյուն է առաջացրել, և Սոլոնը հետզհետե կորցրել է իր բաղադրական կշիռը։ Այդու-
հանդերձ, նա մինչև կյանքի վերջը վայելել է հայրենակիցների հուրգումբը, իսկ նրա
օրենքները եղան այն հիմքը, որի վրա զարգացավ արեւմտական դեմոկրատիան։ Սոլոնի
գրական ժառանգության մեջ արտահայտված են և՛ նրա քաղաքական գործունեու-
թյունը, և՛ արեւմտիկների վերաբերմունքը դրա մանդեպ։ Նա կենսախիճդ անճեա-
վորություն է եղել, դրա ապացույցն է մեզ հասած այն պատմությունը, որով Սոլոնը հա-
կադրվել է Միմներմոսին։ Ի տարբերություն վերջինիս, որ բախտավորություն էր
համարում անհոգ ու առողջ ապրելուց հետո վաթսուհ տարեկանում մեռնելը, Սոլոնը
ցանկություն է հայտնում ապրել ութսուն տարի։

Սոլոնի պոեզիայի բարոյախոսական մոտիվներն առավել կրքոտ ձևով արտա-
հայտվել են հույն մեկ այլ հայտնի բանաստեղծի՝ Թեոգնիս Մեգարացու (մ. թ. ա.
6—5-րդ դդ.) էլեգիաներում։ Բայց այս երկու քնարերգուների ստեղծագործություն-
ների միջև կա մի էական տարբերություն. եթե Սոլոնի խրատական երկերի շարժա-
ռիթները գլխավորապես հասարակական էին, և նրա հիմնական նպատակը եղել է իր
հայրենի քաղաքի բարօրությունը, ապա Թեոգնիսի պոեզիան գուշտ անճեական
խթաններ ու կենսագրական կոնկրետ հիմք ունի (այս առումով նրա էլեգիաները
հիշեցնում են Հեսիոդոսի «Աշխատանքներ և օրերը»)։ Թեոգնիսը ծագմամբ արիս-
տոկրատ էր. Մեգարայում դեմոկրատական իշխանության հաստատումից հետո նա
գրկվել է իր կարողությունից, դարձել վտարանդի և ճաշակել աղքատության դառ-
նությունները։ Թեոգնիսի գրվածքներից երևում է, որ դժվարին կյանքի հետևան-
քով նա կորցրել էր հավատը մարդկանց նկատմամբ, դարձել մարդաստաց։ Նրա
էլեգիաներում հատկապես բուռն ատելություն կա ստորին խավերի հանդեպ։ Թեոգ-
նիսի համար մարդկային լավ և վատ հատկանիշները հաճախ կապված են դա-
սային պատկանելության հետ. եթե մարդը ազնվական տոհմից է, ապա նա լավ է,
իսկ եթե ունի ցածր ծագում՝ վատն է։ Այնուամենայնիվ, չնայած այսպիսի կանխա-
կալ մոտեցմանը, Թեոգնիսի ստեղծագործությունները գրված են մարդկային բարքի
խոր ճանաչողությամբ, մեծ կենսափորձով. քիչ չեն այն հատվածները, որոնցում նա
վեր է բարձրանում մարդկանց գնահատելու իր սովորական կադապարից և հասնում
դիպուկ ընդհանրացումների։

Թեոգնիսը հիմ հույն այն բացառիկ քնարերգուներից է, որոնց՝ մեզ հասած
գրական ժառանգությունը համեմատաբար մեծածավալ է։ Նրա ամուռնով պահպանվել
է փոքր էլեգիաների մի ժողովածու՝ բաղկացած 1889 տողից։ Այդ ժողովածուի ոտա-
նավորների մեծ մասը դիդակտիկ բնույթ ունի (Թեոգնիսը խրատում է ուն Կիր-
ենոսի), իսկ վերջին մոտ 150 տողերը՝ սիրային։ Գիտնականները ենթադրում են, որ
Թեոգնիսին վերագրվող որոշ երկեր (հատկապես սիրային էլեգիաները) այլ հեղի-
նակների գործեր են (վերոհիշյալ ժողովածուն կազմվել է Թեոգնիսի մահվանից բա-
վական ժամանակ անց, և հնարավոր է, որ դրա մեջ տեղ գտնեն նաև ուրիշների
գրվածքներ)։ Մույն հաստոտում հալերեն թարգմանությամբ ներկայացված են Թեոգ-
նիսի ժողովածուի առաջին 180 տողը և երկու սիրային քառյակ։

Էլեգիային գուգահեռ՝ հիմ հունական քնարերգության մեջ զարգանում էր մեկ
այլ ժանր՝ յամբը (այսպես էր կոչվում նաև բանաստեղծական այն ոտքը, որ բաղ-

կացան էր մեկական կարճ ու երկսր վանկերից. յամբական չափատողը սովորաբար կազմված էր լինում վեց այդայնի ոտքերից): Յամբը պոետական մյուս ժանրերից առանձնանում էր թե՛ յուրօրինակ տաղաչափական կառուցվածքով և թե՛ բովանդակությամբ (իրեն ծաղրական կամ քննադատական բանաստեղծություն): Ժանրի «յամբ» անվանումը հին հույները կապում էին հետևյալ առասպելի հետ. երբ Հադեսն առևանգել էր Պերսեփոնէին, և վերջինիս մայրը՝ Դեմետեր աստվածուհին, ամսփոփ վշտի մեջ էր, էլեսիսյան թագավորի ստրկուհի Յամբան իր անպարկեշտ կատակով կարողացում էր նրան զվարճացնել: Այդ դեպքից հետո է, իբր, որ կատակ-առանգավորները սկսել են կոչել յամբեր:

Շարքի խոշոր վարպետներից էր Արքիլոքոսը, որ ապրել է մ.թ.ա. 7-րդ դարում (նրա մի գրվածքից (22) երևում է, որ Արքիլոքոսն ականատես է եղել մ.թ.ա. 648 թվականի արևի խավարմանը): Նա հարուստ մարդու որդի էր, բայց ժառանգական ոչ մի իրավունք չի ունեցել (ծնված էր ստրկուհու հետ ասլոթինի կապից) և ստիպված է եղել իր ապրուստը հույա ուզմական ծառայությամբ: Իր հայրենակիցների՝ Պարոս կղզու բնակիչների շարքերում նա մասնակցել է բազմաթիվ կռիվների. նախ՝ հաճուն Թասոս կղզու թրակիական ցեղերի դեմ մղվող հույատամարտերին (Թասոսի պատերազմի ժամանակ, ինչպես պատմիկներից մեկում ինքն է պատմում, նա մի անգամ ընկել է մահացու վտանգի մեջ և ստիպված իր վահանը թողել ու փախել է), ապա՝ Էվբեայում ու հարավային Իտալիայում: Հենց ուզմի դաշտում էլ, հարեան Նաքսոս կղզու բնակիչների դեմ կռվում, Արքիլոքոսը նահատակվել է:

Նա հույն առաջին բնաբերդուն է, որի պոեզիան ունի նեղ անձնական բովանդակություն: Արքիլոքոսը դատողություններ է անում սեփական անձի մասին (օրինակ՝ մի տեղ նա իրեն համարում է պատերազմի աստծու ծառա, որին ծանոթ է նաև մուսաների պարզեք), արտահայտում ջերմ ընկերասիրություն (ոմն Պերիկլեսի և Գլավկոսի հանդեպ), վիշտ, վիրավորվածություն, ապա նաև չարություն՝ սիրո մեջ խաբված լինելու համար, տպավորություններ է հայտնում շրջապատի մասին, խոսում իր սրտի հետ և այլն: Արքիլոքոսի ստեղծագործությունից երևում է, թե հուներոյան ժառանգների հասնածառ մարդկանց պատկերացումներում ինչ փոփոխություններ էին կատարվել: Օրինակ, եթե «Միսկանոմ» գեղը ու զրանը լքնամուն գիջելը կամ փախչելը մեծ անհասկություն էին համարվում, և Հոմերոսի հերոսները հաճուն այդօրինակ սլասկերացումների պատրաստ էին գտնվել, ապա Արքիլոքոսն անտարբերությամբ ու հումորով պատմում է այն մասին, թե ինչպես, անձնական փրկությունն ամեն ինչից վեր դասելով, լքել է վահանն ու կռվի դաշտից փախուստ տվել: Արքիլոքոսը գրել է տարբեր ժանրերի ոտանավորներ, բայց անտիկ աշխարհում առանձնապես հռչակված է եղել իր ոչնչացնող ծաղրական յամբերով: Նրա յամբերի ստեղծված ուժի մասին հույնիսկ պահպանվել է հետևյալ անհավանական պատմությունը. Արքիլոքոսը սիրահարված էր հարուստ պարոսացի Լիկամբեսի դուստր Նեոբուլեին: Սկզբում Լիկամբեսը խոստանում է դստերը կնության տալ նրան, բայց հետո, խոստումը դրժելով, ամուսնացնում է ուրիշի հետ: Վիրավորված ու զայրացած Արքիլոքոսն իր յամբերով այնպես է խայտառակում Լիկամբեսին ու Նեոբուլեին, որ ինքնասպանության է հասցնում ոչ միայն նրանց, այլև, անգամ, Նեոբուլեի քույրերին:

Նշանավոր յամբագիր է եղել Սիմոնիդես Ամորգոսցին (մ.թ.ա. 7—6-րդ դդ.), որի ստեղծված մեզ հասել են ընդամենը երկու ծավալուն բանաստեղծություն և չքնչին պատմիկներ: Նա ծնվել է Մամոս կղզում. լինելով դեմոկրատիայի կողմնակից՝

իր ծննդավայրում արիստոկրատական իշխանության հաստատումից հետո հեռացել է Սմոդոն (Կիլիկիայի կղզիներից մեկը) և այնտեղ գաղութ հիմնել: Սիմոնիդեսի յամբերն էապես տարբերվում են Արքիլոքոսի ոտանավորներից, ունեն խոհա-խրատական բովանդակություն: Նրա՝ պահպանված բանաստեղծություններից առաջինը մոայլ մտածմունքների, հոռետեսական տրամադրությունների արտահայտություն է. ըստ Սիմոնիդեսի՝ կյանքը լի է չափերներով, մարդիկ լքվառ, ոչխարի նման արարածներ են, որոնց ի վերուստ կառավարում է Ջևա: Եթե Արքիլոքոսի պոեզիան ամհատի լիարժեք ձևավորման, ինքնահաստատման արդյունք էր, ապա Սիմոնիդեսի այս երկում մարդու հանդեպ առկա է խոր թերսմամբատություն: Սա ցույց է տալիս, որ Հունաստանի տարբեր մասերում, հասարակական կյանքի առանձնահատուկ բնույթին ու մակարդակին համապատասխան, գրականության զարգացումը տարբեր աստիճանների էր հասել: Հույժ հետաքրքրական է Սիմոնիդեսի մյուս բանաստեղծությունը, որ պատկառելի ծավալ ունի (բաղկացած է 118 տողից): Այս գրվածքում նա տալիս է կանացի տարբեր տիպերի նկարագիրը՝ կիրառելով ինքնատիպ հնարանք. յուրաքանչյուր տիպ առաջացած է համարում որոշակի կենդանուց կամ նյութից (խոզից, աղվեսից, շնից, կովից, ծովից, էջից, աքիսից, ճիւղից, կապկից, մեղվից) և ըստ այդ կենդանու կամ նյութի հատկանիշների էլ այն բնութագրում: Թեպետ այս բանաստեղծության մեջ նկատելի է կոնց նկատմամբ կանխակալ բացասական վերաբերմունք, և հեղինակը գույները խիստ խտացրել է, արդուհանդերձ որոշ հատվածներ կանացի տարբեր խառնվածքների դիպուկ բնութագրումներ են:

Գասական յամբագիրներից վերջինը Հիպոնոմաքսն էր Եփեսոս քաղաքից (մ.թ.ա. 6-րդ դարի երկրորդ կես), որ հույն քնարերգուների շարքում շատ ինքնատիպ հեղինակ է: Նա ցածր ծագում ուներ, կյանքն անցկացրել է աղքատության մեջ, հուճախ գրված եղել սայրուստի ամենամահրամեշտ միջոցներից: Անհաշտ բնավորություն ունենալով՝ Հիպոնոմաքսն իր թունոտ ոտանավորներով մշտապես թշնամիներ է վաստակել: Հայտնի է, որ Եփեսոսի իշխանավորները հրահ արտաքսել են քաղաքից (հավանաբար դրա պատճառը եղել է նրա անուանելի ծաղրը): Հայտնի է նաև Հիպոնոմաքսի վեճը ոմն քանդակագործ Բուպալոսի հետ, որը կերտել էր նրա ծաղրաքանդակը. քանաստեղծն, ի պատասխան, յամբերով խայտառակել է Բուպալոսին: Հիպոնոմաքսն իր գրվածքներում ծաղր ու ծանակի էր եղբարկում ազնվական խավին վերաբերող ամենայն ինչ, նաև բարձրաոճ, հերոսական գրականությունը (հույնիսկ Հոմերոսի ստեղծագործությունը): Նա պոեզիայի նյութ է դարձրել ամենատոտենին, ոչ բանաստեղծական երևույթներ, գրել ռամկական, տեղ-տեղ բոխության հասնող լեզվով, գործածել օտարաբանություններ: Թեպետ նրա ստեղծագործությունից փրկվել են միայն փոքրիկ հատակտորներ, այլուհանդերձ դրանք էլ բավական են՝ Հիպոնոմաքսի պոեզիայի այդ առանձնահատկությունների մասին որոշ պատկերացում կազմելու համար: Նրա ոտանավորները նորություն էին և՛ բովանդակության, և՛ լեզվի, և՛ տաղաչափության առումով (Հիպոնոմաքսը գրել է այսպես կոչված «կաղ յամբեր», այսինքն՝ վեցոտնյա յամբական չափատողներ, որոնց վերջին ոտքում վանկերի դասավորությունը հակառակ էր, կարճ վանկը մաջորդում էր երկարին. դա կոմիկական տպավորություն էր թողնում): Դրանք ազդեցություն թողեցին հունական գրականության զարգացման վրա: Հիպոնոմաքսի յամբերում արդեն նկատվում են այնպիսի գրական հնարանքներ, որոնք հետագայում կիրառվեցին կատակերգություններում:

Բանաստեղծության մյուս տեսակը Հին Հունաստանում մեկուս էր: Այդ անվա-

նումն ինքնին հուշում է (սակեւոս հունարեն ճշանակում է մեղեդի), որ սույն ժանրի ստեղծագործությունները կատարվում էին նվագակցությամբ: Հունական բնաբերգությունն ընդհանրապես սկզբում անխաղիորեն կապված էր երաժշտության հետ (բանաստեղծությունները կատարելիս նվագում էին կիթառ կամ սրինգ), սակայն էլեգիան ու յամբը վաղ դարձան զուտ գրական ժանրեր, մինչդեռ մեկուսը դարեր շարունակ մեղեդուց անբաժան մնաց: Պոետական այս ժանրի երկու տեսակ կար՝ մեներգություն և խմբերգություն: Մեներգությունները կատարում էր մեներգիչ (սովորաբար՝ հենց հեղինակը), իսկ խմբերգությունները՝ երգչախումբ: Մելոսի կատարմանը, մեղեդու հետ, ուղեկցում էին նաև պարեր:

Մեներգության հռչակավոր վարպետներ են եղել Ալկայոսը, Սափոն ու Ս.ճակ-րեոնը: Ալկայոսն ապրել է մ.թ.ա. 7—8-րդ դարերում (ծնվել է մոտ 620 թվականին): Նա ծագմամբ արիստոկրատ էր և խիստ լքանաւաճեալ է վերաբերվել իր ծննդավայրում՝ Լեսբոս կղզու Միտիլենե քաղաքում ծավալվող դեմոկրատական շարժմանը: Ալկայոսը մասնակցել է քաղաքացիական կռիվներին, իսկ դեմոկրատիայի հաստատունից հետո հարկադրված լքել է Միտիլենեն: Իր երկար թափառումների ընթացքում նա նույնիսկ հասել է Բաբելոն ու Եգիպտոս, սակայն տարիներ անց, վերջապես ստանալով ճոր իշխանության պարագլուխ Պիտտակոսի թույլտվությունը, վերադարձել է հայրենիք: Նրա բանաստեղծությունների՝ պահպանված որոշ հատվածներում արձագանք են գտել Միտիլենեի իրադարձությունները: Ալկայոսը մերթ խոր ատելություն է արտահայտում իր քաղաքական հակառակորդներ Միբրտիոսի ու Պիտտակոսի նկատմամբ, մերթ հիանում գեներլի փախլով ու պալքարի կոչում իր համախոհներին, մերթ էլ բանաստեղծական գեղեցիկ պատկերով քաղաքացիական մաքառումներից ցնցված քաղաքը համեմատում ծովում փոթորկից կործանվող նավի հետ և առյա պարտության վիշտը փորձում գիճիով քթացնել: Այդպիսով Ալկայոսի պոեզիայի միջոցով կարելի է մոտավորապես պատկերացնել Միտիլենեի դեպքերի ընթացքն ու դրանց ճշանկությունը բանաստեղծի կյանքում: Այդ դեպքերի հետեւանքով արտոյալ է դարձել նաև հրա եղբայրը. մի հատվածում Ալկայոսն ասում է, որ նա գիճակցել է բաբելոնյաններին և, կովում ցուցաբերած քաջության համար, նվեր ստացել փյուսկրն ոսկեզօծ կոթով սուր:

Ալկայոսի քնարերգությունը բազմաբնույթ էր. նա գրել է ոչ միայն քաղաքական թեմաներով, այլև հիմնել տառվածներին (Հերմեսին, Աթենասին ու այլոց), բանաստեղծություններ է նվիրել բնությանը, գովերգել սերն ու զվարճությունները: Նրա ստեղծագործությունները բովանդակում են բացառապես սուրբ և անհրաժեշտ հանգանակներ ու հասարակական տարրեր երևույթների գնահատականներ: Դա Միտիլենեի սոցիալական ու քաղաքական իրավիճակի հետևանքն էր: Այնտեղ չկային ժողովրդին կառավարող ընդհանուր վեհ գաղափարներ, միասնական նպատակներ. կար միայն խիստ հակամարտություն ու շահերի ներհակություն: Մի պատճառով էր բանաստեղծն անհարկում է, որ մարդուն զնախատելու միակ չափանիշը դարձել էր փողը:

Ալկայոսի ժամանակակիցն ու հայրենակիցն էր Սափոն, որ հռչակված էր ոչ միայն իբրև բանաստեղծուհի, այլև գեղեցկությամբ ու յուրօրինակ խառնվածքով: Ալկայոսի մի գրվածքից երևում է, որ նա Սափոյի նկատմամբ անտարբեր չի եղել, բայց և չի հանդգնել հրաժեղ բացահայտորեն հայտնել իր զգացմունքը. դա եհթադրել է տալիս, որ բանաստեղծուհին ժամանակակիցների մեջ պարկեշտ կնոջ հարգանք է վայելել: Հին հունական մի սակորի վրա Ալկայոսն ու Սափոն պատկերված են կողք-կողքի կանգնած՝ ձեռքներին քնարներ: Սափոն լեսբոսյան տոհմիկ էր, դուստրը մե-

ծանարուստ Սկանադրոնիմոսի, որին կորցրել է մանուկ հասակում: Քաղաքական պայքարում արխատոկրատիայի նշարտությունից հետո ստիպված է եղել առժամանակ հեռանալ Սիկիլիա: Հետագայում վերադառնալով՝ հա Միտիլենեում հիմնել է կանացի բանաստեղծական դպրոց: Իր շուրջը հավաքված երիտասարդ աշակերտներից, որոնց ջերմորեն սիրել է ու նվիրել բազմաթիվ ոգեշունչ տողեր, Մափոն ուսուցանում էր պոետական արվեստ, երգ-երածշտություն: Նրա մանված մասին կա մի անհավանական վկայություն. իբր թե՛ հա, մերժված գեղեցկատես պատանի Փաոնից, ինքնասպան է եղել՝ ինկադյան ծայրից իրեն իոնիական ծովը նետելով: Սա ոչ այլ ինչ է, քան սիմվոլիկ մի լեզվեղ, որ տրամաբանորեն ավարտում է բանաստեղծությունը կյանքը. կյանք՝ նվիրաբերված սիրուն: Մափոն սիրո անկրկնելի երգիչ էր, սիրո՝ որպես ամենախորունկ սարդկային զգացմունքի: Երա պոեզիայում այն հետո է մակերեսայնությունից, «ամակրեոնյան» անհոգ վայելք լինելուց, Մափոյի տողերում գերակշռում են տանջալից ապրումները՝ խանդն ու լքված լինելու մորմոքը, անհայտության զգացումն ու մերժվելու երկյուղը, կարտոն ու անջատման ցավը: Մափոյական սերը համապարփակ է, այն միշտ հնչում է հույնասիր ջերմեռանդությամբ՝ լինի՛ երա առարկան հակառակ սեռի հերկայացուցիչը, թե՛ որևէ բնկերունի, անգին դստրիկ կլաիդը, թե՛ բնությունը:

Բանաստեղծություն պատկանելի գրական ժառանգությունից, որը պարեր անց ալեքսանդրյան գիտնականները հավաքել են ինչ գրքի մեջ, մեզ են հասել ընդամենը չորս-հինգ՝ համեմատաբար ամբողջական տեսքով գրվածքներ ու մի քանի տասնյակ պատռոկներ (պահպանված այդ փոքրիկ բեկորների մեջ էլ կան հատակտորներ, որոնց հեղինակային պատկանելությունը կասկածելի է. այդպիսին է, օրինակ, այս գրքում ընդգրկված 11-րդ հատվածը):

Մելոսի մյուս վարպետը՝ Անակրեոնը, շատ երկար է ապրել, գրեթե մեկ հարյուրամյակ: Նա ծնվել է մ.թ.ա. 6-րդ դարի առաջին կեսում և մահացել 5-րդ դարի առաջին քառորդից հետո: Սերում էր փոքրասիական Հունաստանից, իոնիական Տենո քաղաքից, որ սկզբում գտնվում էր լիդիական Կրեսոս թագավորի իշխանության տակ: Նրա կյանքի օրոք կատարվում էին խոշոր քաղաքական տեղաշարժեր, բուռն իրադարձություններ ինչպես Հունաստանի ներսում, այնպես էլ հունական սահմաններից դուրս: Պրանց անմիջական ակնհասեան էր Անակրեոնը, դրանց հետևանքով վարկեց աստանդակյան կյանք, թափառեց տեղից տեղ: Հավանաբար հա դեռ պատանի էր, երբ լիդիան անհնաաուր եղավ պարսից Կյուրոս թագավորին: Տենոսն ընկավ պարսկական զերիշխանության տակ: Բազմաթիվ բնակիչներ, որոնց թվում և Անակրեոնը, ստիպված էին գաղթել: Սկզբում հա վերաբնակվեց Թրակիայի Արդերուս քաղաքում, այնուհետև երկար տարիներ՝ սամոսացի բռնապետ Պոլիկրատեսի (537—520 թթ.) ապարանքում (Հունաստանում բռնապետներ էին կոչվում այն մարդիկ, որոնք ղեկավարում էին արխատոկրատիայի դեմ ժողովրդական շարժումը. սկզբնապես՝ առաջադեմ գործիչներ լինելով՝ հրաք, իշխանության հասնելուց հետո, վերածվում էին բառիս բուն իմաստով բռնապետների): Այդ շրջանում է լիարյուն ձևով դրսևորվել Անակրեոնի տաղանդը. խազմվածքով քաղաքականությունից հեռու, համարյա երբեք չընկնվելու նախանձելի շնորհով օժտված բանաստեղծը փառաբանում էր ապարանքի փառքան կյանքն ու հաճույքները: Պոլիկրատեսի մահապատճից հետո Անակրեոնը հյուրընկալվել է Սյոնեքում, իսկ կյանքի վերջին տարիներն անցկացրել է Թեսալիայում:

Ամենուրեք հա տանում էր իր ուրախ երգը՝ շուրջը նկատելով միայն պալատա-

կամ ճոխությունն ու աճող կյանքը: Նա զարմանալիորեն հարմարվող էր. ուր էլ ընկներ, անմիջապես մերվում էր միջավայրին, մոռանում նախորդ շրջապատի հետ կապող հուշերը: Անակրեոնը վայելքների անկրկնելի երգիչ է: Նրա բանաստեղծություններում խիստ հազվադեպ էին տխրությունն ու տանջանքը. մոսայ ապրումները, էրե լինին էլ, վայրկենական էին: Նա երգել է կնոջն ու բնությունը, անբախժ սերն ու զինին, սերը՝ իբրև հեշտամբի, յուպեական հաճույքների աղբյուր, զինին՝ իբրև ցավերը մոռացության տվող, բախտավորեցնող բալասան: Անակրեոնյան պոեզիան, որ հետագա դարերում ունեցավ բազում պատճենողներ ու հետևորդներ, աչքի է ընկնում անզարդ զեղեցկությամբ ու սյարգությամբ, մտքի ազատությամբ, ընթերցողին համակում թնթկությամբ, ոգեշնչում:

Անակրեոնի աճունով մեզ են հասել պատկանելի բանակով բանաստեղծություններ: Մինչև 19-րդ դարի կեսերը դրանք բոլորը վերագրվում էին ճրագ, մինչև որ հետազոտությունները տալիս չափական ու լեզվական տարբերությունների հիման վրա թերեցին այն համոզման, թե անակրեոնյան ժողովածուի մեջ բանաստեղծությունների հիմնական մասը հետագա ընդօրինակություններ են, թեպետ գրված են իր աճունից: Այդ ընդօրինակությունները բարձրարժեք են, հետաքրքրության արժանի և հարազատ Անակրեոնի ոճին ու ոգուն: Դրանց բանաստեղծական ակնհայտ արժանիքները հաշվի առնելով՝ այս գրքում ընդգրկել ենք նաև անակրեոնյան պոեզիայի մի շարք նմուշներ:

Մելոսի մյուս տեսակը՝ խմբերգությունը, սովորաբար ունենում էր կրոնական կամ հասարակական բովանդակություն և կատարվում էր մեծ հանդիսավորությամբ: Խմբերգություններ է հեղինակել հույն հնագույն բնաբերգուներից մեկը՝ Տերպանդորոսը (7-րդ դար մ.թ.ա.), որ ծնվել է Լևարոսում, բայց կյանքի հիմնական մասն անցկացրել է Սպարտայում: Իր խմբերգություններում նա դրվատում էր աստվածներին: Տերպանդորոսի աճունով մեզ են հասել ընդամենը մի բանի տող:

Սպարտայում է աչքել նաև հույն մեկ այլ ճշմարտոր բանաստեղծ՝ Ալկմանը (մ.թ.ա. 7-րդ դար), որ ծագմամբ Լիդիայի Սարդիս բաղաբից էր: Նա հայտնի էր աղջիկների երգչախմբի համար հորինած իր երգերով: Թե՛ տաղաչափական, թե՛ թեմատիկ և թե՛ ոճական առումով Ալկմանի ստեղծագործությունը շատ բազմազան է եղել: Մեզ հասել են աստվածներին ու հերոսներին (Մուսաներին, Դիոսկուրոսներին և այլոց) փառաբանող տողեր, առասպելական հատուկներ դրվագներ: Դրա հետ մեկտեղ Ալկմանը գովերգման հյուսթ է դարձրել նաև մարդուն, հատկապես կանացի զեղեցկությունը (համեմատաբար մեծ ծավալով պահպանված մի երգում (2) նա հիանում է երգչախմբի աղջիկների աղտաքինով): Եթե դրվատական բովանդակությամբ հատվածները գրված են հույժ հանդիսավոր ոճով, ապա դրանց կողքին կան հատակտորներ, որոնք սոսկ կենցաղային պայծ պատկերներ կամ դատողություններ են (օրինակ, նա հշում է, որ գարնանը շատ ուտելը լավ չէ, մի այլ տեղ հույճիսկ խոսում իր ռամկական կերակուրի մասին): Ալկմանի որոշ գրվածքներ պատկերում են ֆիզիկական կամ հոգեկան տարբեր վիճակներ, իսկ այն տողերը, որոնք նվիրված են բնությանը (հատկապես անդորրաշունչ գիշերվա պատկերը), ցույց են տալիս, թե որքան հրդեհն է նա զգացել բնաշխարհի հրապուրները:

Խմբերգությունների հայտնի վարպետ է եղել սիկիլիացի Ստեսիբորոսը (մ.թ.ա. 7—6-րդ դդ.): Նա իր ստեղծագործությունները հիմնականում գրել է էպիկական հին թեմաներով, բայց առասպելական պոեմներին հաճախ տվել նոր, ինքնատիպ անհատական մեկնաբանություններ: Նրա գրվածքներում էպիկական դրվագները ներ-

կայացվել են նորը քնարականությամբ: Այսպիսով Ստեփքորոսը հանդես է եկել իրրև հորարար, և հրա երկերով կանխատեսվել է հունական գրականությանն հետագա սեռի՝ դրամալի զարգացումը: Ստեփքորոսը նորամտություն է կատարել հուն բանաստեղծությունների կառուցվածքում. հա է առաջին անգամ կիրառել երկերը կառուցելու ստրոփե, անտիստրոփե, էպոդոս սկզբունքը, որն օրենք դարձավ ինչպես քնարերգուների, այնպես էլ դրամատուրգների համար: Ստեփքորոսի հսկայական գրական ժառանգությունը դարերի ընթացքում կորել է, փրկվել են լոկ մի բանի փոքրիկ հատվածներ, որոնցից ամենամեծը (Հելիոսի ու Հերակլեսի մասին հատվածը) բաղկացած է վեց տողից: Նրա մասին պահպանվել է մի ուշագրավ ավանդություն. քնարերգուն առասպելական գեղեցկուհի Հեղինեի մասին գրել է մի ստեղծագործություն, որում վատաբանել է նրան: Հեղինեն, որ Հունաստանի որոշ շքրջաններում աստվածուհի էր համարվում, իբր, որպես պատիժ, բանաստեղծին կուրացրել է: Ստեփքորոսը գղջացել է և մի այլ երկում, հակադրվելով հայտնի առասպելին, հորինել այն պատմությունը, որ ոչ թե Հեղինեն է Պարիսի հետ փախել Տրոյա, այլ հրա ուրվականը (այդ երկից պատահիկ է պահպանվել. տե՛ս Ստեփքորոսի երկրորդ հատվածը): Գրանից հետո Հեղինեն վերադարձրել է քնարերգուի տեսողությունը: Այս լեգենդն ապացույց է այն բանի, որ Ստեփքորոսն ավանդական առասպելների հանդեպ ազատ մոտեցում է ունեցել և դրանք փոխել ըստ իր ցանկության: Դիցաբանությանն նկատմամբ այդպիսի կամայական վերաբերմունքը ին հունական գրականության մեջ մի թարմաշունչ երևույթ էր, որ ապագայում խիստ բնորոշ դարձավ դրամատուրգների ստեղծագործության համար:

Հույն լեգենդար բանաստեղծներից էր Իրիկոսը՝ հարավային Խոսպլայի Հոեզիոն քաղաքից: Ապրել է մ.թ.ա. 6-րդ դարի երկրորդ կեսում: Նա ազնվական էր, սիրում էր ճամփորդել: Հունաստանի տարբեր քաղաքների բռնապետներ (Պոլիկրատեսը Սամոսում, Գերիանդրոսը Կորնթոսում և այլք) հրան հաճույքով օթևան էին տալիս իրենց պալատներում: Ճամփորդություններից մեկի ժամանակ էլ, ըստ ավանդության, բանաստեղծին սպանել են ավազակները: Իրիկոսի վաղ բանաստեղծություններում նկատվել է Ստեփքորոսի ազդեցությունը. հա սկզբնապես իր պոեզիայի նյութ է դարձրել դիցաբանական պատմություններ (այդ կարգի երգերից մեկ հասել են որոշ բեկորներ. օրինակ՝ 8-րդ հատվածը): Մական Իրիկոսի հետագա ստեղծագործությունն ինքնատիպ է եղել: Նա ստեղծել է դրվատական պոեզիայի մի նոր տեսակ (էնկոմիոն): Այդօրինակ ներողներում, ի տարբերություն հունական գրականության վաղեմի ավանդույթի, հա փառաբանում էր միայն մահկանացուներին ու սոսկ մարդկային արժանիքներ: Նրա ստեղծագործության մեջ մեծ տեղ է գրավել սիրո թեման. Իրիկոսը, Մաիոնի պես, այդ զգացմունքը ներկայացնում էր իրրև անդիմադրելի ուժ: Մի հատվածում, օրինակ, հա հայտնում սերը համեմատում է բնության տարերքի հետ:

Հունաստանի պատմության մեջ մ.թ.ա. 5-րդ դարի առաջին քառորդը հույների է որպես հունա-պարսկական պատերազմի շրջան: Մտրկացման վտանգի առաջ կանգնած հույները կարողացան փառքով դուրս գալ ծանր կացությունից՝ հաղթելով բռնակալական ամենահզոր պետություններից մեկին՝ Պարսկաստանին: Այդպիսի իրավիճակը, բնականաբար, չէր կարող ազդեցություն չթողնել գրականության զարգացման վրա: Հույն գրողները մի կողմից սգում և հարգանքի տուրք էին մատուցում իրենց զոհված հայրենակիցներին, մյուս կողմից գովաբանում խիզախ ռազմիկների հերոսությունը: Մեծ ծաղկում ապրեց այդօրինակ տրամադրությունները լավագույնս

4105150

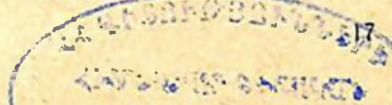
արտահայտելու հնարավորությունը ընձեռող ծանրը՝ էպիզոսմը (դամբասադիրը): Մի շարք ոգեշունչ էպիզոսմներ են մեզ հասել խոշոր բանաստեղծ Միմոնիդես Կեոսացու (մ. թ. ա. 550—408 թթ.) աճումով: Դրանց զգալի մասը ճկիրված է հույն-պարսկական պատերազմի ճակատներին: Միմոնիդեսը ծնվել է Կիկլադյան կղզիներից մեկում՝ Կեոսում: Իրիկոսի ճման ճա թափառական կյանք է վարել, սուրբել Աթենքի, Թեսսալիայի, Սիրակուսայի բռնապետների սուլարանքներում: Մահացել է Սիկիլիայում: Նրա պոեզիան, հին հույն բնարերգուների մեծ մասի ասեղծագործության ճման, հիմնականում կորել է: Պանպանված չնչին ժառանգությունից էլ, սակայն, ակնհայտորեն երևում է, թե Միմոնիդեսը պոեզիական ինչպիսի յուրօրինակ վարպետություն է ունեցել: Նրա տողերը գրված են ճուրք զգացմունքայնությամբ, հուզական մեծ լիցքով: Նա բազմաժանր հեղինակ էր: Բացի էպիզոսմներից, որոնց մեջ, ի դեպ, անճանազոմ ուղղակիներին ուղղված գրվածքների կողքին, կան ճան Անակրեոնին ճկիրված երկու հույական դամբանական, Միմոնիդեսը գրել է հաղթանակի երգեր (էպիհիկիաներ), որոնցում ճերբողում էր տարբեր մրցումներում հաղթանակած մարզիկների, փառաբանական դիժիրամբոսներ ու սգո երգեր (թրեմոսներ): Պանպանվել է սգո երգի մի գեղեցիկ հատված (2), որ արկղի մեջ ծով ճետված Դանայայի գրույցն է իր ճորածին որդու՝ Պերսեսի հետ: Միմոնիդեսի պոեզիային հատուկ են եղել ճան փիլիսոփայական խորհրդածությունները (տե՛ս երրորդ հատվածը, որում, հիշելով Հոմերոսի հայտնի խոսքը, Միմոնիդեսը խորնում է մարդկային կյանքի անկայունության և ուճայնության մասին):

Հին հույն բանաստեղծներից մեծագույնն էր համարվում Պինդարոսը (մ.թ.ա. մոտ 518—442 թթ.): Նա անտիկ աշխարհում այնպիսի փառք է ունեցել, որ մարդիկ դարեր շարունակ ջանք են թափել պանպանելու ճրա երկերը. մեզ են հասել 45 ամբողջական էպիհիկիաներ և զանազան բովանդակությամբ բազմաթիվ հատակտորներ: Նա ծնվել է Թերեին մերձակա մի բնակավայրում, ազնվական ընտանիքում: Սպրել է Հունաստանի շատ վայրերում (Աթենքում, Դելփիում, Էգինա կղզում, Արգոսում և այլուր), այցելել Սիկիլիայի տարբեր բռնապետների և ամենուրեք հարգանք, հոչակ վայելել:

Հին Հունաստանում շատ տարածված ու հարգի էին այլևայլ մարզանների մրցումները, որոնք տեղի էին ունենում տարբեր բաղադրներում: Բազում այդպիսի միջոցառումների ակնաճատեղը լինելով՝ Պինդարոսն իր մեծ տաղանդը ծառայեցրել է ճիարշավների, լմբշամարտերի, բռնցքամարտերի ու ատլետների մրցումներում հաղթողներին զովերգելուն: Ըստ այն բանի, թե Հունաստանի որ վայրում տեղի ունեցած մրցումներին են վերաբերում Պինդարոսի էպիհիկիաները, դարեր անց ալեքսանդրյան գիտնականները դրանք բաժանել են չորս խմբի. օլիմպիական, պիթիական, ճեմեական և իսթմոսական ճերբողներ (մեր գրքում զեանդված են երկու օլիմպիական ճերբող):

Պինդարոսի ասեղծագործության բնորոշ հատկանիշներն են հարուստ ու ճոխ լեզուն, հանդիսավորությունը, մտքի աներևակայելի թռիչքն ու պատկերավոր մտածողությունը:

Էպիհիկիայի վերջին ճշանավոր վարպետը կեոսացի Բակքիլիդեսն էր, Միմոնիդեսի ազգականը: Նա ծնվել է մոտավորապես մ.թ.ա. 505 թվականին, մահացել է 450-ին կամ 430-ին: Միմոնիդեսի պես հյուրընկալվել է բռնապետների հարկի տակ ու եղել ճրանց սիրելին: Այս բնարերգուի ասեղծագործությունից էլ պանպանվել են բավական թվով ամբողջական երկեր (էպիհիկիաներ, դիժիրամբոսներ), որ բովան-

դակույթամբ Գման եւ Դիմդարոսի Երրորդներին. որանց Տայատակը Գույնպէս զանազան Ուղղամակներ դրվաւ եւ: Մեզ եւ Բասել՝ Գման մեծ թվով հաստվածներ (այս գրքում տեղ եւ գտել դրանցից մի քանիսը), որոնց որոշ մասը խոնական բնույթի են: Այդ գրվածքներում Բակրիլիդեսն արտահայտում է իրն հունական գրականութեան համար հատկանշական այն մաքերը, որ մանկանացութեան գրեթե ոչ որ ամեն ինչում երջանիկ չէ. մաքդկանց վիճակված է կյանքում բոլոր վշտեր տեսնել, չարիքներից հեռու են միայն ապրվածները: Իբրև ցավերի դեմ դարձան Գա առաջարկում է զալիքի մասին չմտածել (միևնույն է, մարդկանց կամքով ոչինչ չի կատարվում, ամեն ինչ եմքակա է բախտի բմահաճութիւն) և «նոգին ջերմացնող» գինի խմել: Նա երազում է խաղաղ, աննոգ կյանք և խաղաղութեան աստվածուհի Իրենեի գովքն աճում:

Դիմդարոսն ու Բակրիլիդեսն ազնվական ծագում ունեին, և Երանց պոեզիան արտահայտում էր բարձր խավերի գաղափարախոսությունը: Այդօրինակ գրականությունն այլևս չէր կարող գոյատևել, քանի որ հունական մշակութային կենտրոններում վերջնականապէս հաստատվում էր դեմոկրատական իշխանությունը: Հասարակական կյանքում ընդհանրապէս արժատաժողովում էին այնպիսի երևույթներ, որոնց պայմաններում պետք է զարգանար գրական մեկ այլ սեռ՝ դրաման:

Նախ մ.թ.ա. 6-րդ դարի երկրորդ կեսում, Դ-իոնիսոս աստծուն նվիրված հանդիսավոր ծիսակատարությունների հիմքի վրա, սկզբնավորվեց ողբերգության ժանրը. առաջին ողբերգությունը բեմադրվել է մ.թ.ա. 534 թ.:

Բնութեան մահն ու վերակենդանացումը ներկայացնող արարողությունների ժամանակ խաղողագործության աստված Դ-իոնիսոսի բազիլինն այն էր զոհաբերվում, և ծիսական երգերով հանդես էին գալիս երգչախումբ ու մեներգիչ: Վերջինս ժամանակի ընթացքում վերածվեց դերասանի, իսկ երգչախմբի ու մեներգչի հաջորդական ելույթները՝ դրամատիկ երկիտությունների:

Թատերական մշակույթի կենտրոնը Հին Հունաստանի կարևորագույն քաղաք-պետություններից մեկն էր՝ Աթենքը: Ինչպէս նշվեց, մ.թ.ա. 5-րդ դարի առաջին քառորդը հույների կյանքում բուռն իրադարձությունների շրջան էր: Հունաստանին սպառնում էր Պարսկաստանը, որի տիրապետության տակ էին արդեն ընկել փոքրասիական հունական քաղաքները: 490 թ. պարսկական բանակը ներխուժեց բուն Հունաստան: Պարսիկների դեմ դուրս եկած հիմնական ուժն աթենացիներն էին, որոնք Մարաթոն գյուղի մոտ թշնամուն պարտության մատնեցին: Պարսիկների հաջորդ արշավանքի ժամանակ տեղի ունեցած հաղթական ճակատամարտերում հույնապէս հիմնական դերն աթենացիներինն էր (480 և 479 թվականներին պարսկական վիթխարի բանակը գլխովին ջախջախվեց): Դա այնպէս բարձրացրեց Երանց ղեկավարությունը, որ հունական բազմաթիվ քաղաք-պետություններ, հեռագա թշնամական ներխուժումների դեմ միասնական ուժ ստեղծելու համար, Աթենքի հետ դաշինք կնքեցին. 477 թվականին ստեղծվեց վիթխարի ծովային միություն՝ աթենացիների գլխավորությամբ: Դաշնակից պետությունների հարստությունը լցվում էր աթենական զանձարան. Աթենքի քաղաքական հզորությունը, միևնույն մոտ 5-րդ դարի վերջին քառորդը, մեծ վերելք ապրեց, և այդ հիմքի վրա ծաղկեց Գա մշակույթը: Այդպիսի բարգավաճման հետ, սակայն, քաղաք-պետության ներքին կյանքը 5-րդ դարի առաջին կեսում խիստ լարված էր. հասարակական տարբեր շերտեր (հողատեր արիստոկրատիան, արհեստագործ առևտրականները, ստորին խավերը) պայքարում էին իշխանության հասնելու, կառավարման մեջ այս կամ այն սկզբունքը մտցնելու

համար: Հասարակական այդ հսկամարտությունների պայմաններում՝ զեղարվեստական գրականության մեջ նույնպես պետք է տեղ գտնեն մարդկային բնավորությունների դրամատիկ բախումներ. դրանով է պայմանավորված համառոտառայան ժանրի՝ ողբերգության զարգացումը: Մ.թ.ա. 5-րդ դարի հույն ողբերգակների վիշապի ծառագությունից մեզ ամբողջապես հասել են բնղամենը 32 ստեղծագործություն՝ երեք մեծ նեղիմանի աճուճով. Էսքիլոս, Սոփոկլես, Էվրիպիդես:

Էսքիլոսը ծնվել է մ.թ.ա. 525 թվականին, Աթենքին սերմակա Էլևսիս բնակավայրում: Նրա հայրը՝ Էվփորիոնը, արիստոկրատական հարուստ տոհմի շտապիղ էր: Մանկության տարիներից Էսքիլոսն ակնհայտ է եղել Աթենքի ներքին բաղաձայնական բուռն պայքարին (տապալվում էր արիստոկրատիայի իշխանությունը, հաստատվում էր դեմոկրատիա), այնուհետև ողբերգակի կյանքը զուգադիպել է հունա-պարսկական պատերազմի ժամանակաշրջանին: Էսքիլոսը, իբրև խիզախ զինվոր, մասնակցել է այդ պատերազմի կարևորագույն ճակատամարտերին:

Իր առաջին ողբերգությունը նա բեմադրել է 25 տարեկանում, սակայն հաջողություն չի ունեցել: Ողբերգակների մրցույթում առաջին անգամ հաղթող է ճանաչվել մոտ 40 տարեկանում. նրան կենդանության օրոք հաղթանակ է շնորհվել 13 անգամ: Քատերական արվեստում Էսքիլոսը կարևոր հեղաշրջում է կատարել, որով համարվում է ողբերգության ժանրի սկզբնավորող. նա բեմ է հանել երկրորդ դերասանին՝ դրամատիկ կոմֆլիկտի հնարավորություն ստեղծելով (Էսքիլոսից առաջ ողբերգությունները գրվում էին մեկ դերասանի ու երգչախմբի համար):

Մոտ 472 թ. Էսքիլոսն Աթենքից հեռացել է Սիկիլիա: Վերադառնալով՝ 468 թվականին ողբերգակների մրցույթում Սոփոկլեսից պարտություն է կրել, սակայն մեկ տարի հետո, 467 թվականին բարձրագույն հաճաչվել է առաջինը: Էսքիլոսի մանկանից երկու տարի առաջ մեծ հաջողությամբ բեմադրվել է նրա «Թրեստիս» քաղերգությունը, որից հետո ողբերգակը նորից գնացել է Սիկիլիա. 456 թ. նա վախճանվել ու թաղվել է Գելե քաղաքում:

Գրել է մոտ 60 ստեղծագործություններ (նիմանակաճում ողբերգություններ), որոնցից ամբողջությամբ մեզ հասել են յոթը. «Սեղորարկուներ», «Պարսիկներ», «Յուրջ ընդդեմ Խերեի», «Եղբայրված Պրոմեթևս», «Ազատված», «Ռեպրիզներ», «Էվմենիդներ» (վերջին երեքը կազմում են «Թրեստիս» եռերգությունը):

Էսքիլոսի ամենաճանաչված գրվածքներից է «Եղբայրված Պրոմեթևսը» (առաջին բեմադրության թվականը հայտնի չէ), որի նիմքում հունական հանրահայտ առաջնականներից մեկն է. Ջեսին անհնազանդ հանդուգն տիտանը, կրակն առավածներից գողանալով, այն պարգևում է մարդկանց, ուրի համար չարաչար պատժվում է:

Պրոմեթևսը հիշատակված է դեռ Էսքիլոսից մոտ երկու հարյուրամյակ առաջ. Հեսիոդոսի պոեմներում: Նույն կերպարը երկու հեղինակները մեկնաբանում են իրարից միանգամայն տարբեր մոտեցումներով: Հեսիոդոսի երկերում Պրոմեթևսը մի ճարտար խաբեր է, որը, Ջեսի խնամառությունը ստուգելու համար, փորձում է նրան խաբել. կրակն առավածներից գողանալով՝ նա մարդկանց միայն վճատներ է բերում: Պրոմեթևսի արարքից զարագած Ջեսը մարդկությանը բազում չարիքներ է առաքում: Եթե Էսքիլոսյան Պրոմեթևսին համեմատենք Հեսիոդոսի այս հերոսի հետ, մի կողմից կերևա, թե երկու հեղինակների միջև ընկած ժամանակահատվածում ինչպես էին փոփոխվել դիցաբանական պատկերացումները, իսկ մյուս կողմից՝ առավել ակնհայտ կլսանա Էսքիլոսի ողջ մեծությունը:

Հեսիոդոսի պոեմներում Ջեսը բարձրագույն սրբություն է. նրա կամքը խախտող-

ներն արժանի են դաժանագույն պատիժների: Մինչդեռ Էսքիլոսը Պրոմեթեոսի արարքին մոտենում է նոր, զուտ մարդկային տեսանկյունից. Զևսի կամքը նա խախտել է հանուն մարդկանց, հետևաբար դա միայն փառաբանման է արժանի: Աստվածների ու մարդու բախումը պատկերող իր գրվածքում Էսքիլոսը մարդկությանը ոգեշունչ պաշտպան է:

Սոփոկլեսը ծնվել է մ.թ.ա. 496 թվականին, Աթենքի Կոլոնոս գեղաանսիլ արվարձանում: Նրա հայրն ունեւոր մարդ էր, զինագործական արհեստանոցի տեր, և միջոցներ չի խնայել՝ որդուն հիանալի մտավոր ու ֆիզիկական կրթություն տալու համար: Մանկության տարիներին արդեն Սոփոկլեսն իր հասակակիցներից առանձնացել է խելամտությամբ, երաժշտական ունակություններով ու գեղեցկությամբ: Նա վաղ է սկսել ողբերգություններ գրել և արդեն 23 տարեկանում ողբերգակների սրբոյթում հանդես է եկել հատուկ քառերգությամբ ու հաղթել 57-ամյա Էսքիլոսին:

Սոփոկլեսը եղել է արեհացյի տաղանդավոր գորավար ու պետական գործիչ Պերիկլեսի սիրելին, զբաղեցրել է պատասխանատու պաշտոններ, իայց այդ ասպարեզում աչքի ընկնող ընդունակություններ չի ցուցաբերել: Աթենական թեմում նա 24 անգամ հաղթանակ է տարել՝ հռչակվելով որպես հույն մեծագույն ողբերգակ: Միաժամանակ հանդես է եկել իբրև նորարար՝ դիսսանների թիվն ավելացնելով (դարձնելով երեք հոգի) ու ներկայացումների մեջ բեմակարներ մտնելով:

Սոփոկլեսը երկար է ապրել. մահացել է 50 տարեկանում, մ.թ.ա. 406 թվականին: Նրա գրած 128 դրամատիկական երկերից մեկ ամբողջությամբ հասել են ընդամենը յոթ ողբերգություններ («Ալյաս», «Տրաքինոնիներ», «Անտիգոնե», «Հեդիպուս արքա», «Էլեկտրա», «Փիլոկտեսես», «Հեդիպուսը Կոլոնոսում»):

Սոփոկլեսի լավագույն ողբերգություններից մեկը՝ «Անտիգոնեն», առաջին անգամ բեմադրվել է մ.թ.ա. 442 թվականին: Այս հույակապ երկը կառուցված է առասպելների այսպես կոչված «թերեական շաքի» ողբերգական մի դրվագի հիման վրա. գլխավոր հերոսահին դժբախտ Հեդիպուսի դուստր Անտիգոնեն է, այն Հեդիպուսի, որը, ճակատագրի քմահաճությամբ, սպանել էր հորն ու ամուսնացել մոր հետ:

«Անտիգոնեի» գաղափարական միտումն արտահայտված է երգչախմբի առաջին ստանիմոնի մեջ. փառաբանվում է մարդը, որպես մեծագույն հրաշքի, որ իրեն է ենթարկում նույնիսկ բնությունը: Մակայն մարդը ճակատագրի, աստվածաճարգ գործերի է ընդունակ: Այդպիսի դեպքերում նա միայն արհամարհանքի ու մերժման է արժանի: Թերեի արքա Կրեոնը մահվան սպառնալիքով արգելում է հողին համձնել զոհված Պոլիքսիեսին, որ պատերազմով արշավել էր հայրենի քաղաքի վրա: Արքայի այդ հրամանն ու զայրույթը առաջին հայացքից պարսավանքի արժանի չեն. հայրենիքի դավաճանի վրա նա արդարացիորեն է զայրացած: Մակայն Կրեոնն անխոհեմաբար է գործում: Նրա դաժան արգելքը միայն կրքերի թելադրանք է, դեմ է բանականությանը: Հանգուցյալին չթաղել՝ նշանակում էր ոչ միայն աստվածների սանձաճած օրենքի կոպիտ ոտնահարում, այլ նաև սրբապղծություն՝ զուտ մարդկային տեսանկյունից: Այդպիսով Կրեոնը հենց «անօրեն» գործ է կատարում: Նրա քաղաական կերպարին Սոփոկլեսը հակադրում է վեն ու անձնագոհ Անտիգոնեին, որն ինքնակամ հաստատվում է հանուն այն բանի, որ չաճարգվի եղբոր դիակը: Ի տարբերություն Պոլիքսիեսի մյուս քրոջ՝ հնազանդ ու երկչու Իսմենեի, Անտիգոնեն զգալուն հոգու, կանացիության հետ օժտված է նաև խիզախությամբ, վճռականությամբ ու անձնուրացությամբ: Լավ իմանալով, որ իրեն մահապատիժ է սպասում՝ նա աչնումենայնիվ աճում է ճակատագրական թալը, թաղում եղբորը՝ խորտակելով

իր երիտասարդ կյանքը, սպասվող ամուսնությունն ու մայր դառնալու երջանկությունը (թեպետ նրա վերջին մեհակասությունից երևում է, թե ինչպե՞ս է սիրում կյանքը և որքա՞ն դեռևս չիրականացած երազանքներ ունի): Այս հատկանիշներով՝ Անտիգոնեն համաշխարհային գրականության ամենացնցող ու վսեմ կերպարներից է:

Ողբերգության ժանրի զարգացումը նոր աստիճանի հասավ Սոփոկլեսի կրտսեր ժամանակակից էվրիպիդեսի շնորհիվ: Նա ողբերգությունները դարձրեց իրական, կյանքային, քեմից ցուցադրեց ամենատվորական կենցաղային հարաբերություններ: Էվրիպիդեսի մահվանից հետո, իմարկես, ժանրի գոյությունը չդադարեց: Հանդես եկան այլ ողբերգակներ, ստեղծվեցին նոր երկեր, փոխվեցին ողբերգությունների թեմատիկան ու կառուցվածքը: Բայց երեք մեծերի հետևորդներն այլևս չունենին նրանց տաղանդն ու վարպետությունը. զեղարվեստական գրականության մեջ տիրապետող դարձավ դրամատիկական մյուս ժանրը՝ կատակերգությունը, որ ձևավորվել է ողբերգությունից համեմատաբար ուշ:

Կատակերգակների մրցույթ առաջին անգամ անցկացվել է մ.թ.ա. 5-րդ դարի երկրորդ տասնամյակի սկզբներին: Կատակերգության ակունքները հույնա կապված են Գիոնիսոս աստծու պաշտամունքի հետ: Եթե ողբերգության հիմքն արգասավոր բնության մահը և ներկայացնող ծեսերն էին, ապա կատակերգությունն առաջացել է պտղաբերության աստծու վերածնունդը խորհրդանշող ուրախ արարողություններից, որոնք ուղեկցվում էին սոլմիոս երթերով, զվարճություններով ու հաճախ անպարկեշտության հասնող կատակներով:

Հույն կատակերգակներից խոշորագույնն արեհացի Արիստոփանեսն էր, որ հայտնի է իբրև ժանրի սկզբնավորող: Նրա մասին կենսագրական տեղեկություններ գրեթե չկան: Ծնվել է մոտավորապես մ.թ.ա. 448 թ., Ատտիկայի Կիդարեոս դեմոսում (տարածքային միավոր): Մոտ 40 կատակերգություններ է գրել. դրանցից ամբողջությամբ պահպանվել են տասնմեկը («Աքառացիներ», «Հեծյալներ», «Ամպեր», «Իշխոք», «Սաղաղություն», «Ժուլուններ», «Լիսիստրատես», «Կանայք Թլամպիոնիա տոնակատարությանը», «Գործեր», «Կանայք ժողովրդական ժողովում», «Հարլատություն»): Ենթադրվում է, որ Արիստոփանեսը մահացել է մոտ 385 թվականին:

Նա ապրել է ժամանակաշրջանի հասարակական հոգսերով, կայուն քաղաքական հայացքներ ունեցել: Լիեկով Աթենքի ու Սպարտայի միջև երկարամյա Պելոպոննեսյան պատերազմի ակամատեսը՝ բազմիցս պախարակել է այն անձազերծողներին և իր կատակերգություններում հաճախ արծարծել խաղաղության թեման: Արիստոփանեսն այսպես կոչված «չափավոր» դեմոկրատիայի կողմնակից էր, համակրում էր մանր հողագործներին: Նա երազում էր վերադարձնել Մարաթոնի ճակատամարտի ժամանակվա Աթենքի հզորությունը, հիսնում այդ շրջանը մարմնավորող բանաստեղծների՝ Սիմոնիդեսի ու Հաբիլոսի ստեղծագործությանը: Նա ցավով էր նկատում արեհացիների վաղեմի հեղինակության աստիճանական վերացումը, ստրկատիրական դեմոկրատիայի թալանչությունը, որ ի վերջո հասցրեց Պելոպոննեսյան պատերազմում Աթենքի պարտությանը: Արիստոփանեսը թշնամացրել է վերաբերվել ինչպես արիստոկրատիային ու խմբիշխանությանը, այնպես էլ այսպես կոչված «արմատական» դեմոկրատներին (դրանք ընչազուրկներն էին, որոնց ղեկավարում էին խոշոր առևտրականներն ու արհեստավորները), ովքեր պատերազմի կողմնակիցներն էին: Նրանց պարագլուխներից էր Արիստոփանեսի հակառակորդ Կլեոնը, որ հռչակված էր ամբոխի վրա ճերգործելու մեծ կարողությամբ: Կատակերգակն իր երկերում բազմիցս հարձակումներ է գործել այն մտավորականների վրա, որոնք իրենց ուս-

մուծքներով կամ ստեղծագործությամբ նպաստում էին ավանդական մշտնդուրյան ու բարոյական նորմերի սեփականը: Այդպիսին էին չոփեստ փիլիսոփաները, որ ամենայն ինչ կասկածի էին ենթարկում և ամենուրեք անհաստատություն, հարաբերականություն տեսնում՝ դրանով իսկ, կամա թե ակամա, խարխուլով հասարակական հին կառուցվածքն ու սլատկերացումները: Այդպիսին էր, Արիստոփանեսի կարծիքով, Էվրիպիդեսը (նատկանշականն այն է, որ վերջինս հույացքներով հույնպես «չափավոր» է եղել ու բաժանել մանր հողագործների տրամադրությունները, սակայն, իրի խորաթափանց մտածող, նկատել է շրջապատի մարդկանց այլապետումը և իր ողբերգություններում ցուցադրել բարոյապես արատավոր մեքոսներ):

Արիստոփանեսի աշխարհայացքի այս բոլոր առանձնահատկությունները դրսևորվել են նրա լավագույն ստեղծագործություններից մեկում՝ «Ամպերում»: Այս կատակերգությունն առաջին անգամ բեմադրվել է մ.թ.ա. 428 թ., բայց արեհազան հաճողիսականներն այն լավ չեն ընդունել: Պրանից հետո Արիստոփանեսն իր երկում որոշ վերափոխություններ է արել, և այդ երկրորդ խմբագրությամբ էլ «Ամպերը» մեզ է հասել:

Այս ստեղծագործությունը գրելիս՝ կատակերգակն ունեցել է մի սևեռուն նպատակ. ծաղրաճանկի ենթարկել փիլիսոփայական նոր ուսմունքների խոշոր ներկայացուցիչներից մեկին՝ Սոկրատեսին: Վերջինս սոփեստների դպրոցին չի պատկանել, բայց Արիստոփանեսը նրանց ու Սոկրատեսի միջև ընդհանրություններ է տեսել և իր կոմիկական կերպարի մեջ խտացրել ոչ միայն սոփեստությունը, այլև ժամանակակից բոլոր՝ իր կարծիքով անընդունելի փիլիսոփայական ուղղությունները: Այդպիսի հույնացման հիմքերից մեկը, հավանաբար, եղել է այն, որ Սոկրատեսը սոփեստների նման, լինելով խիստ պերճախոս, կարողացել է տարբեր փաստարկներով մարդկանց համոզել և ապացուցել իր ցանկացած միտքը: Սոկրատեսի կերպարով Արիստոփանեսը ստեղծել է հավաքական մի տիպ, որ դատարկախոսության, խաբեբայության ու պարապության մարմնավորում է, իր անաստվածությամբ ու հիմար գաղափարներով այլապետում է մարդկանց, հատկապես երիտասարդներին: «Ամպերը» կառուցված է պարզամիտ գյուղացի Ստրեպսիադեսի, նրա որդի Փիդիպպիդեսի ու Սոկրատեսի հարաբերությունների վրա. դրանց միջոցով կատակերգուն արտահայտել է իր կենսափիլիսոփայությունը, համակրանքներն ու հակակրանքները:

Արիստոփանեսը դասական շրջանի (մ.թ.ա. 9—4-րդ դդ.) հին հունական գեղարվեստական գրականության վերջին մեծ ներկայացուցիչն է: Մ.թ.ա. 8-րդ դարից սկիզբ առավ մյուս՝ Ռելլենիզմի շրջանը, իսկ մինչ այդ Արիստոփանեսի մահվանից հետո ընկած մոտ 80 տարվա ժամանակահատվածից մեզ չեն հասել որևէ խոշոր Ռելիգիոսի գեղարվեստական ստեղծագործություններ:

* * *

Հռոմի գրականությունը մոտավորապես այնպիսի ուղի է անցել, ինչպիսին Հունաստանին: Այստեղ հույնպես տարբերակվում են մինչդասական (համապատասխանում է Հունաստանի ճախահոմերոսյան բանավոր ստեղծագործության ժամանակներին, այն տարբերությամբ, որ Հռոմում այս շրջանում արդեն ստեղծվեցին գրավոր հուշարձաններ), դասական և ետդասական շրջաններ: Այս բաժանումը հիմնված է Հռոմի պատմության մեջ երկու մեծ ժամանակահատվածի տուգնացման վրա: Մինչդասական գրականությունը գոյություն է ունեցել հանրապետության դարաշրջ-

ջանում (մինչև մ.թ.ա. 1-ին դարի 3-րդ տասնամյակի սկիզբը, կրթ մանրապետությունը սկսեց անկում ապրել), իսկ դասականն ու եռդասականը՝ կայսրության (դասական շրջանն ավարտվում է մ.թ.ա. 14 թվականով, երբ մահացավ Օկտավիանոս Օգոստոս կայսրը, իսկ եռդասականը՝ մ.թ. 476 թվականով, երբ կործանվեց Արևմուտյան Հռոմեական կայսրությունը): «Միջդասական» անվանումը պայմանական է, քանի որ այդ շրջանում արդեն ստեղծվել են բառիս բուն իմաստով դասական նշանակությամբ երկեր, և ստեղծագործել են այնպիսի խոշոր հեղինակներ, ինչպիսիք են կուսակերգիներ Ղևոնտոսն ու Տերենտիոսը:

Առաջին շրջանի վերջում և երկրորդի սկզբներին է հանդես եկել փիլիսոփա ու բանաստեղծ Տիտոս Լուկրեցիոս Կարուսը (մ.թ.ա. մոտ 98—55 թթ.): Նրա մասին համարյա ոչինչ հայտնի չէ. կա տեղեկություն, որ Լուկրեցիոսը կյանքն ավարտել է ինքնասպանությամբ: Նրան է պատկանում «Ժրերի բնության մասին» նշանավոր պոեմը: Այն բաղկացած է վեց գրքից, որոնցում Լուկրեցիոսը շարադրել է իր պատկերացումները կրոնի, տիեզերքի, երկրի, մարդու ֆիզիոլոգիական ու հոգեկան հատկանիշների, աշխարհի պատմության և այլ հարցերի մասին: Պոեմում հեղինակը քանիցս նշում է, որ իր հայատնին է սոսկ Էպիկուրոսի (հույն ականավոր մատերիալիստ փիլիսոփա, մ.թ.ա. 341—270 թթ.) ուսմունքը վերաշարադրելը, բայց իրականում նա հասել է շատ ավելի մեծ արդյունքի: Նախ, Էպիկուրոսին կրկնելուց բացի, այլևայլ հարցերում նա հայտնում է ինքնուրույն ուշագրավ տեսակետներ և հանդես գալիս որպես ինքնատիպ մտածող: Այնուհետև «Ժրերի բնության մասին» մույժ արժեքավոր է իբրև գեղարվեստական ստեղծագործություն. գրականության պատմության մեջ լարձր են գնահատվել այդ պոեմի բանաստեղծական արժանիքները:

Սույն հատորում տեղ են գտել Լուկրեցիոսի երկի առաջին գրքից հատվածներ, որոնցում արտացոլված են հեղինակի ընդհանուր տեսակետները տիեզերքի, նյութի կառուցվածքի ու հատկանիշների մասին: Լուկրեցիոսի հիմնական դրույթները հետևյալներն են. աստվածները գոյություն ունեն, բայց տշխարհի ձևավորմանն ու բնության զանազան պրոցեսներին չեն մասնակցում: Կյանքի նախահիմքը նյութն է, երկիրը նյութեղեն է և ինքն է իրեն կառավարում, հետևաբար՝ ոչնչից աստվածների կամքով ոչինչ չի ստեղծվում: Ամենայն ինչ բաղկացած է մանրագույն անտրոնիկ մասնիկներից՝ ատոմներից, որոնք տեսանելի չեն և հոտ չունեն: Ոչ մի առարկա չի ոչնչանում, այլ տրոհվում է ատոմների, որոնք վերստին միանալով կազմում են նոր առարկա, ուստի ատոմները գտնվում են անվերջ շարժման մեջ: Տիեզերքն անասման է և բաղկացած է նյութից ու դասարկությունից: Լուկրեցիոսի մտածողությանը հատուկ է այն, որ նա բոլոր հարցերին մոտենում է գիտականորեն, և սնտիսպաշտական բացատրությունները նրան երբեք չեն բավարարում: Նրա փիլիսոփայությունն անշուշի աշխարհի պարզունակ մատերիալիզմի օրինակ է:

Լուկրեցիոսի կրտսեր ժամանակակիցն էր տաղանդավոր բանաստեղծ Գայուս Վալերիուս Կատուլլոսը: Նա ծնվել է մ.թ.ա. 87 թ., վերոհա քաղաքում: Նրա հայրը հարուստ, հեղինակավոր մարդ էր, բարեկամական կապերի մեջ էր Հուլիոս Կեսարի հետ: Կատուլլոսը հիմնականում ապրել է Հռոմում, որտեղ նա կապված էր գեղագիտական որոշակի սկզբունքներ պաշտպանող երիտասարդների գրական խմբակի հետ: Նրա համար նշանակալի իրադարձություն է եղել Կլոդիա անունով մի կնոջ սիրահարվելը. վերջինս, ինչպես երևում է, առժամանակ կիսել է նրա գեղացունքը, բայց, ի տարբերություն Կատուլլոսի, այդ սիրուն լուրջ չի վերաբեր-

վել՝ դրանով բանաստեղծին ուժեղ հոգեկան տառապանքներ պատճառելով: Կատուլլուսը կարճատև կյանք է ունեցել. մահացել է մ.թ.ա. մոտ 54 թ.:

Նրա պոեզիան պահպանվել է 100-ից ավելի ոտանավորներ բովանդակող մի գրքույկով, որի մեջ կան ինչպես քաղաքական ու դիցարանական, այնպես էլ սիրային ու անձնական այլևայլ թեմաներով տարբեր ծավալների գրվածքներ: Քաղաքական ասպարեզում Կատուլլուսը կայուն դիրքորոշում չի ունեցել. լինելով հանրապետության ու միապետության կողմնակիցների միջև պայքարի ականատեսը՝ նա սրտանց չի համակրել ո՛չ մեկ, ո՛չ էլ մյուս կողմին: Սկզբում նա Կեսարին լքնամաքով է վերաբերվել և նրա դեմ բանաստեղծություններ գրել, բայց ի վերջո նրանից ներողություն է խնդրել ու հաշտվել: Առանձնապես հուզիչ ու գեղեցիկ են Կատուլլուսի բանաստեղծությունները՝ Գլիրվաժ Կլոդիային, որ նրա գրքույկում հանդես է գալիս Լեսբիա ծածկանուճով: Դրանցում մեծ զգացմունքով դրսևորված են տարբեր հոգեվիճակներ, և՛ երջանկություն, և՛ խանդ, և՛ անջատման տառապանք:

Կատուլլուսի մահվանից տարիներ անց գրական ասպարեզ եկավ այն հեղինակը, որ պետք է դառնար հռոմեական բանաստեղծներից ամենահռչակավորը. դա Պոլիուս Վերգիլիուս Մարոն էր: Նա ծնվել է մ.թ.ա. 70 թ., Իտալիայի հարավային Անդես գյուղում, որտեղ նրա հայրն ուներ մի ոչ մեծ հողամաս: Կրթություն ստանալու համար Վերգիլիուսը հախ գնացել է Կրմոնա քաղաքը, իսկ հետո՝ Հռոմ, ուր հմտացել է ճարտասանական արվեստում: Ինչպես երևում է՝ քաղաքային կյանքը նրան հոգեհարազատ չի եղել, և, զերադասելով գյուղական հրապուրիչ բնությունն ու մանր հողագործի առօրյան, Վերգիլիուսը 28 տարեկանում վերադարձել է իր ծննդավայրը: Սկզբում նրա համար կանխատեսվում էր փաստաբանի ապագա, բայց այդ մասնագիտության մեջ ընդունակություններ չի ցուցաբերել. նրա տարերքը բանաստեղծական արվեստն էր:

41 թվականին, հոգուտ կախերական բանակի զինվորների, բռնագրավվել է նրա հայրական հողամասը, բայց շուտով, մտավորականների հայտնի հովանավոր Մեկեճասի միջնորդությամբ, Վերգիլիուսը նոր հողակտոր է ստացել (կենսագրական այդ փաստն արտացոլվել է «Քուլտիլների» 1-ին հովվերգության մեջ): Սյնուհետև, մինչև կյանքի վերջը, բանաստեղծը վայելել է Օգոստոս կայսեր բարյացակամությունը և եղել նրա ներկայագուն: Վերգիլիուսը վառատոդջ էր. նա մահացել է անժամանակ, մ.թ.ա. 19 թվականին:

Բանաստեղծի առաջին ճշանավոր ստեղծագործության մեջ՝ «Քուլտիլներում» («Հովվական բանաստեղծություններում»), որ գրված է 42—39 թթ., արտահայտված է գյուղական կենցաղի նկատմամբ նրա սերը: Վերգիլիուսն իդեալականացնում է գավառի գունագեղ ու ծաղկավետ բնաշխարհը, հովվական խաղաղ ապրելալիքը: «Քուլտիլները» կազմված է տասը հովվերգությունից, որոնք զառափարական ու լեռնատիկ որոշ տարբերություններ ունեն: Առաջին հովվերգությունը, ինչպես ճշվեց, կենսագրական հիմք ունի: Երկու հովիվների՝ Մելիբեոսի ու Տիտիբոսի երկխոսության միջոցով Վերգիլիուսն ակնարկում է այն փաստը, որ իրենից խլվեց հայրական սեփականությունը (այդպիսի վիճակում է Մելիբեոսը, որ, զրկված իր տիրույթից, պետք է վշտի մեջ հեռանա հարազատ վայրերից), բայց հետո ինքը նոր հողակտորի տեր դարձավ (մյուս հովիվի՝ Տիտիբոսի իրավունքները պահպանված են, և նա սիրելի գյուղում ազատ, երջանիկ կյանք է վարում՝ փառաբանելով իր հովանավորին, հանձին որի Վերգիլիուսը նկատի ունի Օգոստոս կայսերը):

«Բնակողիկներին» հետո 37—38 թթ. Վերգիլիուսը գրեց մի դիդակտիկ պոեմ՝ «Գետրոգիկներ» վերնագրով։ Այս ստեղծագործությունը հախորդի տրամաբանական շարունակությունն է. «Գետրոգիկները» նվիրված է զավառի ստեղծարար կյանքին, գյուղատնտեսությանը։ Պոեմը բաղկացած է չորս գրքից. առաջինում, որ հիշեցնում է Հեսիոդոսի «Աշխատանքների և օրերը», խոսվում է հողագործության մասին, երկրորդում՝ սպեկտրծության, երրորդում՝ անասնաբուսության, չորրորդում՝ մեղվաբուսության։ Այդ գրքերից յուրաքանչյուրը գյուղատնտեսական տարբեր աշխատանքների մանրամասն նկարագրություն է և բովանդակում է բազմաթիվ օգտակար գործնական խորհուրդներ։ Մեր հատորում կրճատ բնոգրված է «Գետրոգիկների» չորրորդ գիրքը, որում բանաստեղծը պատմում է մեղուների կենցաղի, սովորությունների մասին, սովորեցնում, թե որտեղ, ինչպես և երբ պետք է մեղուներ պահել, ինչից պետք է խուսափել և ինչ անել՝ լավ արդյունքի հասնելու համար։

Վերգիլիուսի երկերից առանձնապես հուշակալոր է «Հենեականը» (ստեղծվել է 29—19 թթ.), որ լե՛ լեմայով, լե՛ ղո՛ղ տարբերվում է նրա հախորդ ստեղծագործություններից։ Եթե «Բնակողիկներում» ու «Գետրոգիկներում» գեղարվեստական պատկերման առարկա է գյուղական պարզ և համեստ միջավայրը, ապա «Հենեականը» գրելիս Վերգիլիուսն իր առջև ունեցել է շատ ավելի մեծ ու դժվարին խնդիր. պատմական ու դիցաբանական դրվագներն իրար հարմարեցնելով՝ մտովի տեղափոխվել ահմիշելի ժամանակներ, էպիկական լայն կտավի մի երկով պատմել հռոմեացիների ծագման, անցյալի, նրանց առասպելական հախահոր լատիառոմների, քաջագործությունների ու հերոսական կերպարի մասին։ Վերգիլիուսի մտահղացումը համապատասխանում էր Օգոստոսի ցանկությանը։ «Հենեականի» գլխավոր ներառը՝ տրոյական դուրացազուն Հենեսն, ըստ առասպելի, Վեներա աստվածուհու որդին էր. այն, որ Վերգիլիուսի պոեմում շեշտվում էր Հենեսի՝ հռոմեական կայսրերի հախահայր լինելը, և այդպիսով Օգոստոսը հուշակվում էր իբրև աստվածազուն սերնդի շատավիշ, նրան մեծ գոհունակություն էր պատճառում։

Իր նպատակը հաջողությամբ իրագործելու համար Վերգիլիուսը ձեռքի տակ ունեցել է դիցաբանական պատրաստի պոեմնե (Տրոյայի կործանումից հետո փրկված Հենեսն, իր ողնեկիցների հետ երկար թափառելով ի վերջո զախիս է Իտալիա և դառնում հռոմեացիների հախինը), հաև «Ելիականի» ու «Ռիդականի» օրինակը։ «Հենեականը» հա գրել է հոմերոսյան պոեմների ուժեղ ազդեցության տակ. դա երևվում է լե՛ լե՛ ներասների, գործողությունների, զանազան առարկաների ու երևույթների պատկերման եղանակից, լե՛ լե՛ հերոսական, մոհումեհուսլ ոճից և լե՛ լե՛ երկի պոեմից ու կառուցվածքից (օրինակ՝ «Ելիականում» բազմաթիվ տողեր են նվիրված Աքիլլեսի վահանի նկարագրությանը, հույհայիսի ոգով ու մանրամասնությամբ «Հենեականում» նկարագրվում է Հենեսի վահանը, «Ռիդականում» Ռիդեսն իջնում է մեռյալների աշխարհ ու հանդիպում նրանց հոգիների հետ, այդպիսի դրվագ կա հաև «Հենեականում» և այլն)։

«Հենեականը» բաղկացած է 12 երգից, որոնք վերջնական տեսքի բերել հեղինակը չի հասցրել (պոեմում հույհիսկ կան կիսատ մնացած տողեր)։ Վերգիլիուսը չի ցանկացել իր երկն անավարտ վիճակով հրապարակել ու մահվանից առաջ պատմիքն էլ է այն ոչնչացնել, բայց Օկտավիանոս կայսրը, հակառակ բանաստեղծի վերջին կամքի, «Հենեականը» փրկել ու հրապարակել է։ Պոեմի առաջին 6 երգերը պատմում են Հենեսի լատիառոմների մասին, իսկ մյուսները՝ Իտալիայի բնիկների հետ նրա կռիվների (սույն գրքում զետեղված 1-ին երգի հատվածում Հենեսը, հալածվելով

տրոյացիների երդվալ թշնամի Յունոնա աստվածուհուց, հասնում է Կարթագեն, Դիդոնե թագուհու երկիրը):

Եթե Վերգիլիուսը մեծ կատարելության հասցրեց պոեմի ժանրը, ապա բանաստեղծության մյուս ճեպագույն տեսակը՝ էպիկան, Հռոմ մուտք գործեց և բարձր զարգացում ապրեց գրեթե հասարակից երկու բանաստեղծների՝ Ալբիոս Տիրուլլուսի ու Սեքստուս Պրոպերտիուսի շնորհիվ: Նրանք երկուսն էլ, Կատուլլուսի նման, մահացել են երիտասարդ հասակում, բառասուն տարին չբալորած, բայց համաշխարհային գրականության մեջ աճեցների հետք են թողել:

Ալբիոս Տիրուլլուսը ծնվել է մ.թ.ա. մոտ 55 թ., վախճանվել Վերգիլիուսի մահվան տարում, մ.թ.ա. 19 թ.: Նա նյութապես ապահովված ընտանիքի ժառանգ էր, բայց չի պատկանել ազնվական բարձրաշխարհիկ հոտարակությանը: Նրա էպիկաներից երևում է, որ Տիրուլլուսը բաղաբաղանդությունից հեռու մարդ է եղել (այդ բանաստեղծություններում համարյա հիշատակություն չկա Հռոմի հասարակական կյանքի, քաղաքական իրադարձությունների մասին): Այնուամենայնիվ զգացվում է, որ նա, թեպետ ուղղակիորեն իր դիրքորոշումը չի արտահայտել, ներքուտ ղեմ է եղել ինչպես միապետական իշխանությանը, այնպես էլ Օգոստոս կայսերը: Իր ստեղծագործություններում նա երազում է հանգիստ, հասարակական խոցոտություններից հեռու գյուղական միջավայր, իսկառ առեկությանը խոսում արյունահեղ պատերազմների, կոտորածի տենչի ու շահամոլության մասին:

Պառնպանվել են Տիրուլլուսի էպիկաների երկու գրքույկ և դրանց մեջ չմտնող մեկ էպիկա ու մեկ էպիգրամ: Նրա պոեզիայի սովորական թեմաներից է սերը, բանաստեղծի երկերում հիշատակվում են երկու կին՝ Դելիա և Նեմեսիս կեղծանուններով: Տիրուլլուսի սիրային քնարերգության մեջ չկա Կատուլլուսի ստեղծագործության կենդանի անմիջականությունը (Դելիան և Նեմեսիսն ավելի շատ նման են ոչ թե իրական կանացի, այլ աներևույթ արարածների, գաղափարների), բայց դրա փոխարեն նա իր էպիկաներում հասել է ապրումների առավելագույն ճրքության, կառուցվածքային ու լեզվական կատարելության:

Սեքստուս Պրոպերտիուսը ծնվել է մ.թ.ա. մոտ 50 թ., մահացել՝ մ.թ.ա. մոտ 16 թ.: Բանաստեղծի ծննդավայրն Ումբրիա մարզի Ազիգիում քաղաքն էր, բայց նրա կյանքը գլխավորապես անցել է Հռոմում: Այնտեղ Պրոպերտիուսը կապված է եղել Օգոստոսի մտերիմ Մեկենասի հովանավորած զրական խմբակի հետ և, կամա թե ակամա, դարձել կայսերական իշխանության գաղափարախոս:

Պրոպերտիուսի ստեղծագործությունն ամփոփված է էպիկաների չորս գրքում: Նրա պոեզիայի հիմնական թեման նույնպես սերն է (թեպետ նա բանաստեղծություններով արձագանքել է նաև քաղաքական որոշ անցքերի): Կատուլլուսի ու Տիրուլլուսի նման, Պրոպերտիուսն էլ սիրեցյալ է ունեցել, որին ձոնել է բազում գրքվածքներ: Այդ կինը, ինչպես նրան ներկայացնում է բանաստեղծը, կրթված էր, գեղեցիկ ու դժվարամասշտի, բազմաթիվ երկրպագուներ ուներ: Պրոպերտիուսն էպիկաներում նրան կոչում է Կինթիա անունով: Այս հեղինակի սիրային պոեզիայում նույնպես հեշտում են հռոմեական բանաստեղծների համար սովորական մոտիվները, նա ճաշակել է և՛ փոխադարձ ձգտման բերկրանք, և՛ կանացի անհաջադանության ցավ, և՛ սիրեցյալին կորցրած լինելու տառապանք: Ըստ որում Պրոպերտիուսի չորս գրքերում առաջին էպիկաների լուսավոր տրամադրությունները գնալով ավելի ու ավելի են տեղի տալիս թեխծին ու մուսյ խոհերին: Պրոպերտիուսի սերը տանջալից է եղել, նա քանիցս փորձել է հրաժարվել իր զգացմունքից (էպիկաներից մե-

կում, օրինակ, բանաստեղծն իրեն հաճողում է, որ Կիմրիան բնավ էլ գեղեցիկ չէ), բայց աշխարհյուն. սիրեցյալի հմայիչ կերպարը նրան հետապնդող է մինչև կյանքի վերջը: Խառնվածքով Պրուպերտիուսը Տիրուլլուսից տարբեր է. իր տրամադրություններն արտահայտելիս նա կրքոտ է ու կրակոտ, ի տարբերություն Տիրուլլուսի, սիրում է բանաստեղծություններում հաճախակի մեջբերել դիցաբանական սյուժեներ, որոնց առատությունը երբեմն թուլացնում է նրա տողերի զգացմունքայնությունը:

Պրուպերտիուսի ընկերներից էր մեծ բանաստեղծ Պուլլիուս Թվիդիուս Նազոն: Նրա կյանքի ուղին բավական լավ հայտնի է մեզ, բանի որ արտոքի դառն տարիներին գրած թախծոտ բանաստեղծություններում Թվիդիուսն իր մասին կենսագրական տեղեկություններ է հաղորդել: Նա ծնվել է մ.թ.ա. 48 թ., Սալմո բաղաբում: Նրա հայրը հարուստ մարդ էր, նպատակ ուներ որդուն, իրավարանական լավ կրթություն տալով պետական պաշտոնյա դարձնել: Թվիդիուսը ճարտասանական հիմնալի դպրոց է անցել, բայց նրա հետաքրքրությունները չէին համապատասխանում հոր ձգտումներին: Նրան բնավ չի հրապուրել պետական գործչի կարիերան. նա բնածին բանաստեղծ էր, իր իսկ վկայությամբ՝ նույնիսկ այն ժամանակ, երբ ինքը ճիգ էր թափում արձակ խոսք գրել, բառերն ինքնաբերաբար բանաստեղծության չափատողեր էին կազմում: Թվիդիուսը բացարձակ անկախ, ինքնուրույն կյանք, ճարմարավետություն ու զվարճություններ սիրող մարդ էր: Կինում էր բարձրաշխարհիկ միջավայրերում, չիվում Հռոմի գրական խմբակների հետ: Նու վաղ է սկսել ստեղծագործել. Թվիդիուսի առաջին երկերը սիրային բանաստեղծություններ էին, որոնց զգալի մասը երեք գրքով պահպանվել է: Նրա սիրերգությունն էական տարբեր է Կատուլլուսի, Տիրուլլուսի ու Պրուպերտիուսի ստեղծագործություններից: Ի հակադրություն վերջիններս, Թվիդիուսը սիրո զգացմունքին լրջորեն չէր վերաբերում՝ քարոզելով անցողիկ էրոտիկ վախճաններ և սիրո մեջ ազատություն: Նրա «անակրեոնական» պոեզիան ծգռտուսի ստեղծած բարոյալիսն ճորտերի կոպիտ խախտում էր. այն ժամանակ, երբ կայսրը սիստանական հզոր միապետության հիմքերից մեկն էր համարում պարկեշտությունն ու կայուն բնականիքը, Թվիդիուսը հանդես էր գալիս իր «անկուրջ» էլեգիաներով: Դրա հետևանքով բանաստեղծը չի վայելել կայսեր բարյացակամությունը, և դա ի վերջո հուսցրել է նրա կյանքի ստեղծատուր իրադարձությանը. մ.թ.ա. 8 թ. Օգոստոսի հրամանով, լքելով սիրելի բաղաբն ու հովանարին կնոջը, նա Հռոմից մեկնել է Կալարության ծայր հյուսիս-արևելքում ընկած իր արտոբավայրը՝ Սկուրիա: Կյանքի վերջին տարիներին գրած «Վշտալի բանաստեղծությունների» առաջին ժողովածուում Թվիդիուսը սրտաճնդիկ մի էլեգիայով ճիշում է իր վերջին, հրաժեշտի գիշերը Հռոմում:

Իր անհրապույր, բաղաբանչրությունից հեռու արտոբավայրում բանաստեղծը տաք տանջալից տարիներ է անցկացրել: Բազմիցս հաճանկներով գուր հերում ու լողություն խնդրելով՝ նա վախճանվել է օտարության մեջ մ.թ.ա. 18 թվականին:

Թվիդիուսը բեղմնավոր հեղինակ էր, և նրա երկերի զգալի մասը մեզ են հասել: Բացի սիրո ու վշտի մեծաքանակ էլեգիաների ժողովածուներից, հայտնի են նաև նրա «Հերոսոմիներ», «Սիրո գիտություն», «Սիրո դեմ միջոցներ», «Ձաստեր» ստեղծագործությունները, բայց Թվիդիուսի երկերից ամենահշանակալիցն ու արժեքավորը «Կերպարանափոխություններ» պոեմն է: Այդ ծավալուն գրվածքը պահպանվել է երջանիկ պատահականությամբ. մ.թ. 8 թվականին, երբ Թվիդիուսը վերջնական տեսքի էր բերում «Կերպարանափոխությունները», իմանում է կայսեր վճռի մասին: Դա նրա համար այնպիսի հարված էր, որ հուսահատված բանաստեղծը կրակը հետեց իր

ստեղծագործության այն օրինակը, որի վրա աշխատում էր: Բարեխախտարար, Երա ղնկերների մոտ մնացել էին «Կերպարանափոխությունների» պատճեններ, որոնցով հնարավոր եղավ, թեև ոչ վերջնականապես խմբագրված, վերականգնել Օվիդիուսի երկը:

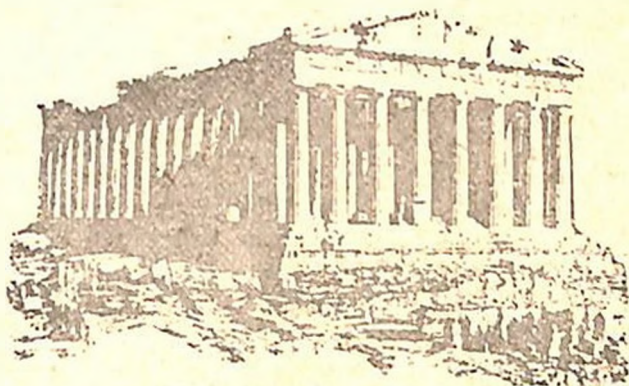
Պոեմի նյութը հունա-հունական հարուստ դիցաբանությունն է, մասնավորապես առասպելական այն սյուժեները, որոնք ավարտվում են կերպարանափոխությամբ (մարդը վերածվում է որևէ կենդանու, ծառի և այլն): Օվիդիոսն իր պոեմում բնդգըրկել է մոտ 250 այդպիսի սյուժեներ՝ մեծ վարպետությամբ դրանք հնարավորին չափ ճիշտ ժամանակային հաջորդականությամբ ու համակարգված ձևով ներկայացնելով: Օվիդիոսը հետո է առասպելական այդ պատմություններին միամտորեն հավատալուց և սոսկ սահմանափակ վերապատմող լինելուց: Ընդհակառակը, նա դրանց վերաբերվում է թերահավատությամբ, և դրանք նրա համար հախ և առաջ ստեղծագործական ոգեշնչման աղբյուր են, ռոմանտիկ դրվագներ, որոնց մշակմամբ նա ստեղծել է գեղեցիկ գեղարվեստական պատկերներ: Դիցաբանությունն Օվիդիոսը դիտում է որոշակի աշխարհայացքի, փիլիսոփայության դիրքերից: Պոեմի 15-րդ գրքում նա առաջ է քաշում փիլիսոփայական որոշ դրույթներ. օրինակ, ըստ նրա, նյութը հավերժական է ու չի անհետանում, անվերջ մի պրոցեսի ընթացքում մի տեսակի առարկաները փոխարկվում են այլ տեսակի առարկաների, իսկ հոգին մի մարմնից անդափոխվում է ուրիշ մարմնի մեջ. առասպելական կերպարանափոխությունները հենց այն հարմար օրինակներն էին, որոնց միջոցով բանաստեղծը կարող էր առավել պատկերավոր ձևով ներկայացնել բնության մեջ իր կարծիքով անդադար տեղի ունեցող այդ երևույթները:

«Կերպարանափոխություններում» Օվիդիոսը հանդես է գալիս նաև իրրև հմուտ հոգեբան-բանաստեղծ. իր բազմաթիվ հերոսներին նա դնում է ամենատարբեր հոգեվիճակների մեջ և բոլոր դեպքերում նրանց վարմունքը, հարաբերություններն ընթերցողին մատուցում հոգեբանական հիմնավորվածությամբ:

«Կերպարանափոխությունների» առաջին գրքում Օվիդիոսը պատմում է տիեզերքի ստեղծման, չորս դարերի, ջրհեղեղի, դիցաբանական մի շարք հերոսների մասին: Ուշագրավ երևույթ է այն, որ, աշխարհի արարման մասին խոսելիս, բանաստեղծը մոտենում է միաստվածության գաղափարին. ըստ նրա՝ տիեզերքը, երկիրը սկզբնապես եղել են խառնաշփոթ, քառասյին վիճակում, և միայն ինչ-որ աստծու (նրա անունը չի ասվում) կամքով են ձևոք բերել կառուցիկ տեսք, կարգուկանոն (առաջին կերպարանափոխությունը):

Օվիդիոսի ստեղծագործությամբ ավարտվում է հին հունական գեղարվեստական գրականության «ոսկեդարը», որի վախճանը համընկնում է Օկտավիանուս Օգոստոս կայսեր մահվան տարուն (մ.թ. 14 յ.): Այնուհետև սկսվեց «ետդասական» շրջանը, որի զարգացումը հասավ մինչև մ.թ. 5-րդ դարի վերջին քառորդ ու ընդհատվեց անախի աշխարհի մայրամուտով:

ՀԻՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ

Հին հունարենից բարգմանությունները
ՀԱՄԱԶԱՍԳ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄՅԱՆԻ
ՍԵՐՈՆ ԿՐԿՅԱՇԱՐՅԱՆԻ
ԱՐԱՄ ԹՈՓՉՅԱՆԻ

Հ Ո Մ Ե Ր Ո Ս

Ա) ԻՆԻՍԱՍՆ

(Էրճաս)

Երգ առաջին

Զայրույթն երգիր, աստվածուհի, Պելևսածին Աթիլեսի,
Զայրույթն ահեղ, որ արայանց մատնեց անթիլ աղետների
նվ փառապանծ շատ քաջերի հոգիները դժոխք նետեց:
Զեսի կամքով դա կատարվեց, սկսվելով այն օրվանից,
Երբ չարազետ թշնամանքով պառակտվեցին զարհուրելի
Աղամեմնոն արանց արքան և Աթիլեսն աստվածազարմ:
Ո՞վ էր արդյոք աստվածնեբլից, որ զժառիթյան մղեց նրանց.
Որդին էր նա Զես աստծո և Լետոյի՝ Նա զայրացած՝
Բազավորի զորքերի մեջ սփռեց ժանտախտ սարսափելի:
Զորքն էր ջնջվում, քանզի Ատրիդն անարգել էր քուրմ Քրիսեսին:
Եկել էր ծերն արայացոց նախերի մոտ արագընթաց՝
Աղատելու իր դստրիկին, բերած փրկանք մեծահարուստ:
Բախանձադին խնդրում էր նա արայացոց և մանավանդ
Ատրեսի որդոցն երկու՝ զերազլուխ հերոսներին:
Բայց դա հաճո չեղավ սրահն Աղամեմնոն Ատրիդեսի:
Նա լիռնդեց ծերուկ քրմին, բարբառելով անարգալի.
«Ծերուկ, էլ քեզ շտեմանեմ այս նախերի մոտ, ապա թե ոչ
Քեզ չեն օգնի ոչ ցուպը քո և ոչ պսակն Ապոլլոնի:
Իսկ ես աղատ չեմ արձակի քո տղջկան, մինչև որ նա
Մեր Արգոսում, իմ հարկի տակ, հեռու քեզնից, հայրենիքից,
Զպառավի ոստանի մոտ իբր հաճելի ինձ կողակից»:
Ասաց: Ծերը ահաբեկվեց և, հնազանդ նրա խոսքին,
Անխոս քալեց հավերժագոչ ծովի ափով: Երբ հեռացավ,
Դարձավ, տխուր աղերս ուղղեց Ապոլլոնին ամենազոր.
«Լսիր, արքա, Թախանձանքս և կատարիբ աղերսանքն իմ.
Դա՛նայացի ազգիդ զենքով լուծիր վրեժն իմ արցունքի»:
Այդպես ասաց աղոթելով: Ապոլլոնը լսեց նրան

Ու զայրացած սուրաց խակուն զազաթներից Օլիմպոսի,
 Ուսին ձգած աղեղն իր հազլի և իր կապարճը ամրափակ:
 Ինն օր նետերն աստվածային սահուն էին բանակի մեջ. 30
 Տասներորդ օրն Արիլիսը ժողով կանչեց արայացոց.
 Իսկ երբ արդեն ժողովուրդը հավաքված էր մեծ տոյանի,
 Ուրի կանգնեց և խոսքն ասաց Արիլիսը քաջավազիկ.
 «Տեր Ատրիդես. մենք, երեի, նորից պիտի ծովաթափառ
 Թողնենք ու տուն վերադառնանք, եթե միայն փրկվենք մահից: 35
 Մարտն ու ժանտախտն արայացոց կոտորում են դաժանորեն.
 Հարցնենք քրմին և զուշակին, կամ հմային երազագետ»:
 Այդպես ասաց, տեղը նստեց: Այնուհետև հանդես եկավ
 Թեստորածին Կալխասն ինքը, հավահման այդ վեհագուն.
 Նա քաջ գիտեր՝ ի՞նչ է լինում, ի՞նչ է եղել կամ կլինի. 40
 Աստվածներից աստվածազոր զուշակության ձիրք ստացած՝
 Նա էր նավերն արայացոց առաջնորդել դեպի Իլիոն:
 Ցանկանալով նրանց բարին, այսպես խոսեց նա ժողովում.
 «Ով Արիլիս աստվածափառ. պատվիրում ես, որ ես մեկնեմ
 Զայրույթն արքա և հեռաձիգ Աստվածների. կկատարեմ 45
 Կամքդ ահա: Բայց նախքան այդ, դու երգում տուր,
 Որ ինձ պիտի պաշտպան կանգնես թե՛ քո խոսքով և թե՛ ձեռքով.
 Քանզի անշուշտ պիտ զայրանա հզոր տերը արգիվացոց,
 Որին հլու են արայանք. իսկ հստատակ մարդու համար
 Սոսկալի է բարկությունը տմենազոր թագավորի»:
 Պատասխանեց խակուն նրան Արիլիսը քաջավազիկ.
 «Երգվում եմ արդ Զեսի սիրած Աստվածնով, որին, Կալխաս,
 Աղոթում ես, երբ ասածո կամքն ես հայտնում դանայացոց.
 Քանի դեռ ես կենդանի եմ, ոչ որ զորքից արայական
 Քեզ վրա ձեռք չի բարձրացնի, անդամ արքան Ագամեմնոն»:
 55
 Եվ անբասիր զուշակն այնժամ քաջալերված իր խոսքն ասաց.
 «Ոչ անկատար ուխտն է պատճառ, ոչ էլ զոհը, այլ այն միայն,
 Որ անարգեց Քրիսես քրմին իշխանապետն Ագամեմնոն:
 Պատճառն այդ է, որ մեր գլխին կրակ թափեց տերն հեռաձիգ
 60
 Եվ տակավին կկործանի, չի փարատի մահ ու կորուստ,
 Մինչև որ այն աչիզ կույսին ետ չդարձնեն հորն իր սիրած
 Եվ շուղարկեն սուրբ Քրիսեսին հարյուրեղնյա փարթամ մի զոհ»:
 Այդպես ասաց, տեղը նստեց: Հանդես եկավ ժողովի մեջ
 Իշխանապետն աստվածազուն՝ Ագամեմնոնն Ատրեաժին:
 Նախ Կալխասին նայեց նա խեթ ու կատաղի, ապա ասաց. 65

«Ու՛ չար գուշակ աղետների. չես տեսել ինձ երբեք լավ խոսք.
Այժմ էլ, ահա, քարոզում ես այս ժողովում դանաշական,
Բն Հեռաձիգն այն պատճառով է մեզ մատնում աղետների,
Որ մերժեցի ես ընդունել փրկանքն հարուստ և կամեցա
Իմ տուն տանել Քրիստիսին, քանզի նրան բարձր եմ դասում
Իմ իսկ ընտրած Կլետմենեստրա կնոջիցս օրինական:
Բայց պատրաստ եմ հառ տալ նրան, եթե այդ է մեզ օգտաբեր.
Իսկ դուք տվեք ինձ այլ պարգև, որ արգիվյան բանակի մեջ
Ես չմնամ զուրկ ու անվարձ, որ անվայել բան չլինի»:

70

Պատասխանեց նրան դյուցազն Աքիլլեսը քաջավազիկ.

75

«Ու՛ Ատրիդես. որտեղի՞ց քեզ նոր պարգև տան արայացիք:
Բայց դու հիմա, աստվածասեր, վերադարձրու պարգևը քո,
Իսկ հետո մենք քեզ եռակի, քառապատիկ կհատուցենք,
Երբ Զեւսը տա, որ ավերենք Տրոյա քաղաքն ամրապարիսպ»:
Նրան իշխանն Ագամեմնոն պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
«Որքան էլ որ քաջ ես իրոք, աստվածակերպդ Աքիլլես,
Բայց մի նենգիր, չես կարող դու ինձ ոչ խարել, ոչ համոզել:
Ինքդ հասնես փառք ու պատվի, իսկ ես նստեմ զուրկ ու թափո՞ւր.
Դրա համա՞ր ես հորդսում, որ աղջկան վերադարձնեմ:

80

Աքայացիք խող ինձ հարգեն նոր պարգևով մի համարժեք:
Եթե չառն, ես ինքնակամ կվերցնեմ պարգևը քո:

85

Բայց դա հետո կհոգանք մենք. իսկ արդ սե նավը ծով ձգենք,
Ընտրենք ճարտար նավաստիներ, բառանք մեր զսհն հարյուրեղնյա
Եվ գեղեցկայա Քրիսեիսին առնենք տանհնք մենք այդ նավով:
Վեր կաց, գնա և սուրբ զսհով այն պրկաղեղ և վեհ աստծո
Սիրտը շահիր, ողորմալից դարձրու առ մեզ ու գթառատ»:

90

Խեթ նայելով, ասաց նրան Աքիլլեսը քաջավազիկ.

«Ո՛հ, դու ազահ և անամոթ, որ լսկ օգուտն ես քո խորհում:
Ինձ համա՞ր եմ միթե եկել ես այս երկիրը հեռավոր,

95

Որպեսզի աստ նիզակակիր տրոյացոց դեմ մարտնչեմ:
Իմ դեմ նրանք չեն մեղանչել, չեն տրորել արտերը իմ.

Մենեւայի և քո պատիվն ենք մենք փնտրում Տրոյայում:
Եվ այդ ոչինչ համարելով, սպառնում ես հիմա դու, լիրբ,

Շորթել պարգևս մեծատանջ շատ գործերիս վարձը միակ:
Ես եմ թեպետ այս իմ ձեռքով կրել բեռը պատերազմի,

100

Բայց և այնպես, բաշխման ժամին միշտ խնամքով քեզ են բերել
Պարգևները ամենամեծ, մինչ ես, քչով միշտ զոհացած,
Հոգնած մարտի տաժանքներից, դեպի նավերս եմ հեռացել:

- Ես այժմ իսկ ետ կդառնամ դեպի Փթիաս. ինձ առավել
Հաճելի է կորակտուց իմ նավերով շուտ առնն մեկնել,
Քան անարգված մնալ այստեղ և քեզ համար դանձեր դիզել»։ 105
- Պատասխանեց նրան իսկույն արանց արքան Ալսամեմոնոն.
«Փախիր, եթե հաճո է քեզ. ես քեզ բնավ չեմ ազաչի:
Ամենից շատ դու ես, իրոք, ինձ ատելի, ով կռվարար:
Ձեմ վախենա ես քո քենից և ինքս, ահա, կսպառնամ քեզ. 110
Եթե հիմա Փոյրոսն ինձնից ետ է առնում Քրիսեիսին,
Այլա կգամ ես վրանդ ու կշորթեմ պաբզներ քո՝
Ձքնաղագեղ Բրիսեիսին, որ հասկանաս, թե ես որքան
Բարձր եմ քեզնից. թող սարսափեն և բոլորը, որ հավասար
Չհամարեն ինձ և իրենց ու մրցակից ինձ չդառնան»։ 115
- Այդպես ասաց: Խորունկ խոցվեց Արիլեսը: Իր թափարծի
կանջի ներքո սիրտն էր հուժկու ալեկոծվում երկմտանքից.
Քաշե՞լ արդյոք պերճ պատյանից իր սուսերը հեսանասուր
եվ, ամբոխին հետ մղելով, տալ սպանել Ատրիդեսին,
Թե՞ զսպելով զայրույթն ահեղ, ամոքել իր հոգին հուզված: 120
Երբ պատյանից նա մտասույզ քաշեց սուսերն իր երկատյրի,
Խոր երկնքից թռավ, հասավ վեհն Աթենաս աստվածուհին:
Կանգնած հետեն Արիլեսի, միայն նրան տեսանելի,
Պերճ Աթենաս աստվածուհին ասաց նրան. «Ես երկնքից
Իջա եկա, որ զայրույթդ մեղմեմ, եթե լսող լինես: 125
Վերջ տուր դու այդ խռովությանն ու ձեռք մի տուր քո սուսերին,
Բայց հայհոյիր նրան խոսքով, որքան սրտանց դու ցանկանաս»:
Եվ դիցուհուն ասաց նորից Արիլեսը քաջավազիկ.
«Հարկ է անշուշտ, աստվածուհի, որ կատարենք պատվերը ձեր,
Թեև սիրտս է քենով լեցուն, բայց և այնպես այդ է բարվոք»։ 130
Մինչ դիցուհին, դուստրը Զեսի, սուրաց դեպի լյանն Օլիմպոս:
Իսկ Արիլեսն իր ցասումը չզսպելով՝ նոր դժնդակ
Եվ անպատիվ հայհոյանքով կրկին դարձավ Ատրիդեսին.
«Ոհ, դու շնակն ու դինեմու, եղջերուի սիրտ ունեցող,
Դու, որ երբեք սիրտ չես արել կովի ելնել զորքերի հետ,
Քանզի մահ է դա քեզ թվում. շատ ավելի լավ է անշուշտ
Վրանիդ մեջ մնաս միայն, ապա շորթես պարզեաները
Այն քաջերի, որ իրավամբ կհանգդնեն քեզ առարկել: 135
Այս մականովս եմ ես երգվում, որը նորից չի բողբոջի,
Քանզի պղինձն է առհավետ զերծել կեղևն ու սաղարթն իր.

Եվ արդ՝ հիմա արգիլացոց ձեռքին է սա՝ իբրև պաշտպան
 Զեւ-զգեւնի արդարադատ օրենքների: Թող մականն այս
 Սուչն ատյանում դառնա երգում մի գերազար. օրը կգա՝
 Աքայացիք կկարտտեն Աքիլլեսին: Բայց վշտատանջ
 Այնժամ դու չես կարողանա օգնել նրանց, երբ բյուր մարդիկ

145

կտաւալվեն, ոչնչացած ձեռքովն Հեկտոր այրասպանի»:

Այդպէս խոսեց Պիլիսոսինն և ոսկեգամ ու շողշողուն
 Գալադանն իր նետից գետին, ապա նորից անդը նստ:

Այդ ժամանակ ոտքի ելավ ծերուկ նկատորը պերճախոս.

150

Յանկանալով նրանց բարին, այսպէս խոսեց խրատելով.
 «Ավաղ. երկրին արայացոց պիտի ախրս վիշտն ահաւոր,
 եվ պիտ ցնծան Պրիամոսն ու որդիները նրա բոլոր,
 երբ որ լսեն համբավը ձեր պառակտութեան ու գժտութեան:
 Դուք, որ մարտում և խորհրդում առաջիններն եք եղել միշտ,
 Գեթ ինձ լսեք, ինձ լսեք դուք, բանդի կրտսեր եք ինձանից:

155

Թեպետև դու գերազար ես, Ագամեմնոն, բայց մի շորթիր
 Աքիլլեսից չքնաղ կույսին. այն պարզէն է արայացոց:
 Դու էլ լսիր, ով Աքիլլես, մի առարկիր թաղավորին:

Ծիշտ է, բաշ ես դու հռչակված, աստվածուհի մայր ունես դու,
 Բայց առավել զորեղ է սա, բաղմաբաղում մարդկանց իշխան»:

160

Իսկույն նրան պատասխանեց Ագամեմնոնն իշխանազոր.
 «Ծիշտ ասացիր դու ամեն ինչ, ով վսեմ ծեր, բայց և այնպես
 Դյուցազներ այս ձգտում է միշտ գերազանցել մեզ բոլորիս.
 Տենչում է նա իշխել մենակ և ինքնակալ լինել զբոքում»

Ու ամենքին հրամայել. բայց չեմ կարող ես ենթարկվել»:

165

Իսկույն, նրան ընդհատելով, խոսեց դյուցազն Աքիլլեսը.
 «Ինձ իրավամբ պիտի վախկոտ և անպիտան մարդ կոչելին,
 եթե բոլոր քս խոսքերը լսեի լուռ և հնազանդ:

Արդ մի խոսք էլ կասեմ ես քեզ, և ասածս չմոռնաս.

Հանուն գերի այդ աղջկա չեմ կովելու զինված ձեռքով
 Ոչ ընդդեմ քեզ, ոչ էլ այլոց: Ձեր տվածը հոտ ստացե՛ք»:

170

Այդպէս նրանք, թշնամացած և խիստ գժտված, ոտքի ելան,
 Իսկ հավաքույթն արայացոց ցրվեց գեպի նավերը սև:

Եվ թագավոր Ատրեւորդին ծով ձգեց մի ճեպընթաց նավ,
 Ընտրեց նրան քսան նավորդ, բարձեց վրան զոհն աստծո,
 Նավի վրա տեղավորեց գեղճ կաղեմ Քրիսեիսին,
 Եվ սկսեցավ նավը իսկույն ուղիներով ջրատարած:

175

Այնժամ Ատրիդն հրամայեց, որ աղբն իսկույն արբադործվի:
Սրբվում էին բոլորն այնտեղ՝ ծով նեահելով ամենայն կեղտ:
Այնուհետև ծովի ամուլ և մերկ ամփին նոխաղներից,

180

Գեր եղներից Ասողունին մատուցեցին փարթամ զահեր:

Մինչ ղրաղված էին այդպես բանակի մեջ, չէր մոռանում
Ագամեմնոնն իր սպառնալիքն ու սխն ընդդեմ Աքիլլեսի:

Ուստի կանչեց և սլաավիրեց էվրիբատին և Տալթիրին,

Որոնք հլու ծառաներն ու մունհաիկներն էին նրա.

185

«Շուտ գնացեք դուք վրանը Պելեսաժին Աքիլլեսի,

Եվ գեղեցկայտ Բրիսեսիսին, ձեռքից բռնած, բերեք ինձ մոտ»:

Զուրախացավ Աքիլլեսը տեսնելով այդ եկվորներին:

Երբ արքային տեսան նրանք՝ սարսափեցին ու կանգ առան.

Իսկ Աքիլլեսն զգաց սրտով և խոսքն իսկույն նրանց ուղղեց.

190

«Ողջույն, ձայնեղ սուրհանդակներ դուք մարդկանց և անմահների.

Ոհ, մոտ եկեք, մեղավորը դուք չեք, այլ նա՝ Ատրիդեսը,

Որ ձեզ ահա ուղարկել է Բրիսեսիս կույսի համար»:

Այդպես ասաց, և վրանից դուրս հանելով Բրիսեսիսին,

Հանձնեց նրանց, որոնք դարձան դեպ վրաններն արայապոց:

195

Իսկ Աքիլլեսն, արտասվելով, հեռացավ իր ընկերներից,

Նստեց ճերմակ ծովի ամփին և, նայելով մութ Պոնտոսին,

Մեկնեց ձեռքերն ու լալագին կանչեց մորը իր սիրելի.

«Մայր իմ, ավաղ, ինձ կարճակյաց դու ծնեցիր: Դեթ պարգևեր

Օլիմպոսի Զևսն ամպահույզ ինձ մի շնորհ, մինչդեռ չնչին

200

Պատվով անգամ շմեծարեց: Ագամեմնոնն՝ ահավասիկ,

Առավ տարավ իմ պարգևը և տեր դարձավ հիմա նրան»:

Կանչեց, այդպես արտասվելով: Կսեց նրան մայրը սիրող,

Եկավ, նստեց իր արտասվող որդու կողքին և, զգացված,

Գզվեց, անունն արտասանեց, ապա դարձավ, ասաց նրան.

205

«Ի՞նչ ես, որդյակ, այդպես հեծում: Այդ ի՞նչ վիշտ է սիրտդ պատել»:

Եվ Աքիլլեսն արագավաղ այս խոսքն ասաց դառնահառաչ.

«Ի՞նչ հարկ կա քեզ պատմելու, մայր, որ դու գիտես ամենայն ինչ:

Հենց քիչ առաջ Բրիսեսիսին սուրհանդակներն եկան տարան:

Արդ՝ եթե դու մայր ես սիրող, օգնիր որդուն քո քաջազոր,

210

Գնա շուտով դու Օլիմպոս, խնդրիր Զևսին, եթե երբեք

Քո գործերով ու խոսքերով մոտ ես եղել նրա սրտին:

Եվ աղերսիր, որ նա հաճի կովում օգնել տրովադացոց»:

Արտասվելով Թետիսն այսպես պատասխանեց իր զավակին:

«Ոհ, որդյակ իմ, զժբախտ ծնված. ախ, ես ինչո՞ւ քեզ սնեցի,

215

Կյանքդ կարճ է, և արգեն իսկ մոտալուս է օրհասը քու:
Բայց ես կենեմ Օլիմպոսը ձյունով պատած, շանթաղվարճ
Զևսին կասեմ ես ամեն բան, գուցե հարգի նա աղերսն իմ»:

Խոսքն ավարտեց ու հեռացավ, թողած այնտեղ իր զավակին,
Որ անդադար տառապում էր բռնի կերպով հափշտակված
Գեղեցկիւրան կույսի համար: Մինչ Ողիսեսն ամենագետ,
Հետը առած Ապոլլոնի զոհերը սուրբ, հասավ Քրիսեի:
Այնուհետև ափ իջնելով, ոտք դնելով ցամաք հողին,
Ցած բերեցին Ապոլլոնին զենած զոհերը փառավոր:

Եվ ափ իջավ ծովագնաց նավից նաև Քրիսեիսը,
Որին Ողիսն ամենագետ, դեպի բազինը տանելով,
Միտիլի հոր ձեռքը հանձնեց և խոսքն ասաց. «Ինձ, Քրիսեա,
Ուղարկել է Ագամեմնոն արանց արբան, որ քեզ հանձնեմ
Քս դատրիկին, իսկ Փոյրոսին զենեմ զոհը դանայացոց,

Որպեսզի մենք արժանանանք ողորմությանը աստծո»:

Քրիսեսը բազկատարած ջերմ աղոթեց մեծաբարբառ.
«Լսիր ինձ, տեր արծաթաղեղ, ով պահապան սուրբ Քրիսեի.
Իմ առաջին ջերմ աղերսը դու լսեցիր բարյացակամ:

Նաև հիմա, տեր Ապոլլոն, կատարիր իմ պաղատանքը,

Հեռու վանիր դանայական ազգից ժանտախտն աղետավոր»:

Այգուկս բարձր նա աղոթեց. լսեց նրան Ապոլլոնը:
Ամբողջ օրը երանության երգն էր հնչում ի փառս աստծո:
Իսկ երբ արևը մայր մտավ և շուրջ բոլոր մութը կոխեց,
Նավորդները նավամատույց գնացին և անդ քուն մտան:

Երբ որ ծագեց բանբերն օրվա, Արշալույսը վարդամատն,
Նրանք փութով ճամփա ընկան դեպի բանակն աքայական:
Եվ հեռաձիգ Ապոլլոնը հողմն առաքեց բարենպաստ:

Նրանք հասան արայացոց կայանը մեծ ու մարտական
Ու ցրվեցին այնժամ դեպի վրաններն ու նավերն իրենց:

Եվ վերջապես, երբ որ ծագեց առավոտը տասնեերկրորդ,
Հավերժակյաց աստվածները և Զևսն իրենց գլխավորող՝
Դարձան դեպի լյառն Օլիմպոս: Իսկ Թետիսը չէր մոռացել
Պաղատանքը իր զավակի: Սուրաց եկավ նա Օլիմպոս,

Ուր իր ծնող Զևսն էր նստած, և այս խոսքով դիմեց նրան.
«Ով Զևս, մեր հայր, եթե երբեք անմահների կաճառի մեջ
Օգնել եմ քեզ գործով, խոսքով, լսիր միակ աղերսանքն իմ
Եվ առ վրեժն իմ զավակի: Անարգել է նրան այնտեղ

220

225

230

235

240

245

250

Արանց արքան Ազամեմնոն: Տեր իմ, եղիր վրեժխնդիր,
Հաղթանակը տուր արոյացոյց, որ խելքի գան աքայացիք:
Նրան, խորունկ հառաչելով, տապ Զեսը ամպահալած.

255

«Դրդում ես ինձ դաժան գործի, որն իմ դեմ կհարուցի
Թշնամությունը Հերայի, և նա պիտի ինձ նախառի.
Հաճախ է ինձ նա կշամբում, որ օգնում եմ ես արոյացոյց:
Ուստի շուտով դու հեռացիր, թող որ Հերան շտեանի քեզ,
Իսկ մնացյալն և ամեն բան ես կհուգամ, կկատարեմ»:

260

Այդպես նրանք խորհուրդ արին ու հեռացան: Թեախան խելոյն
Լուսապսակ Օլիմպոսից թռավ, սուղվեց խորքը ծովի:
Զեսն էլ զնաց ապարանքն իր: Այնինչ, նրա կին Հերայից
Գաղտնի շանցավ այն վճիռը, որ որոճաց Զեսն ամպացիր,
Եվ հղնաչա Հերան կծու, խայթիչ խոսքով առաց Զեսին.
«Ո՞վ էր արգոյք անմահներից խորհում քեզ հետ, ով նենգամիտ.
Գիտեմ, քեզ միշտ հաճելի են խորհուրդները ինձնից ծածուկ»:

265

Պատասխանեց նրան հայրը անմահների, նաև մարդկանց.
«Հերա, բնավ հուշա չունենա ամեն խորհուրդն իմ իմանալ.

Հեշտ չի լինի դա քեզ համար, թեպետ, այո, իմ կինն ես պառ»:

270

Բացականչեց այնժամ Հերան, դերամեծար առավածուհին.
«Կրոնոսի հղոր որդի, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ տապիր:
Երբեք քեզ ձանձրացրե՞լ եմ ես անտեղի հարցումներով.

Սակայն հիմա սարսափում եմ մտահոգված, որ դուքն քեզ
Խելքից հանեց ծովակալի դուստր Թեախան արծաթառու»:

275

Նրան արագ պատասխանեց այնժամ Զեսը ամպահալած.

«Դու, շարունակ կասկածամիտ, լրտեսում ես ինձ մշտապես,
Բայց չես կարող անել ոչինչ. դու զրանով էլ ավելի

Պիտի կարես սիրտս քեզնից, և այդ աղետ կրեքի քեզ»:

Այդպես առաց: Այնժամ Հերան դերամեծար ու հղնաչա

280

Ահաբեկված նստեց նորից, սիրտը կոտրած և անմեղուն:

Իսկ մեծարվեստ Հեփեստոսը, ամոքելով իր լուսաթի

Սիրատենչիկ մայր Հերային, այս խոսքն ահա տապ նրան.

«Անտարախույս աղետալի և դժնդակ բան կլինի,

Եթե կովեք դուք շարաշար մահկանացու մարդկանց սիրուն

285

Եվ դժոխության մղեք հավերժ անմահներին: Վառ խնջույքի

Բերկրանքը մեր կվերանա, երբ թշնամանքն հաղթող լինի:

Ես իմ մորը խորհուրդ կառամ, թեև ինքն է ամենագետ,

Խոհեմ լինել, հաճոյանալ մեր սիրելի ծնող Զեսին»:

Երբ այդ ասաց, ժպտաց իսկույն լուսաթևիկ աստվածուհին 290
 Եվ, ժպտալով, սրդոտ ձեռքից առավ գավաթը լեփ-լեցուն,
 Այնուհետև նա թափուկից ամուշ նեկտարը հանելով՝
 Մատավակեց աջակողմից Նրան և այլ անմահներին:
 Երջանկափառ աստվածներին դասում հնչեց ծիծաղն անվերջ:
 Այգպես նրանք ամբողջ օրը, մինչ մայրամուտը արևի՝ 295
 Նստած էին խրախճափի, հրճվում էին ամբողջ սրտով,
 Երբ հնչում էր չքնաղ քնարն Ապոլլոնի վսևմ ձեռքին
 Եվ փոխնիփոխ երգում էին մուսաները ամբողջ ձայն:
 Իսկ երբ լույսը արեգակի արդեն համալ մայրամուտում,
 Այնժամ անմահ աստվածները տուն գնացին, բուն մտնելու 300

Երգ երկրորդ

Գիշերն ամբողջ քնած էին անմահներն ու զինված մարդիկ,
 Զևսն էր միայն այնտեղ արթուն և բուն չուներ քաղցրանուշիկ,
 Այլ խորհում էր՝ ինչպե՞ս արդյոք վրեժն առնել Աթլիկսի
 Եվ բազմաթյունն աքայացոց խիստ կոտորել նավերի մոտ:
 Եվ ի վերջո այս վճիռը նա իր սրտում լավ համարեց. 5
 Առաքել չար Նրազը դեպ Ատրիդեսը Ագամեմնոն:
 Եվ, կանչելով նրան իր մոտ, ասաց խոսքն իր այս թևավոր.
 «Գնա, Երազ դու խաբուսիկ, դեպի նավերն աքայացոց,
 Մտի՛ր վրանն Ատրիդեսի, ապա այնտեղ հայտնի՛ր նրան,
 Թող դուրս բերի նա վարսագեղ դանայացոց զորքը կռվի, 10
 Քանզի նա այժմ կնվաճի լայնափողոց քաղաքն Իլիոն»:
 Այգպես ասաց: Երազն արագ, հնազանդված նրա խոսքի,
 Մտավ վրանն Ագամեմնոն Ատրիդեսի, որ քնած էր,
 Ու նեստորի տեսքն ընդունած՝ ասաց Երազն աստվածային. 15
 «Քնած ես գեռ, ով՞ ձիազուսպ Ատրեսի հզոր սրդի.
 Վաչել չէ բեղ, խորհրդակա՛ն այր հերոսին, քնել այսպես:
 Դուրս բեր կովի՛ գեղազանգուր աքայացոց զորքը ամբողջ,
 Եվ դու հիմա կնվաճես լայնափողոց քաղաքն Իլիոն»:
 Այդ ասելով, նա չբացավ Ատրիդեսին թողած այնտեղ՝ 20
 Մտքերի մեջ խիստ հաճելի: Նա կարծում էր, որ այդ օրն իսկ
 Անտարակույս կնվաճի Պրիամոսի քաղաքը պերճ:
 Զարթնեց քնից: Դեռ հնչում էր կարծես ձայնը աստվածախոս:
 Ընթի ելավ նա շուտափույթ, հագավ փափուկ սլառմուճանն իր,

- Քաշեց վրան շուրջաուր լայն, կապեց մուկները գեղեցիկ,
Ապա գցեց նա ուսն ի վար արծաթազամ սուսերն ահեղ, 25
Զեռքը առավ արքայական գավազանը հավերժ անեղծ,
Գնաց դեպի պղնձադեն նավատորմիդն արայացոց:
- Մինչ բարձրացավ մեծ Օլիմպոս Արշալույսը աստվածուհի,
Զևսին և մյուս անմահներին օրվա մասին ավիտելու: 30
Պատվեր տվեց վեհն Ատրիդես բանբերներին բարձրահնչակ՝
Շուտ ժողովի կանչել, բերել զեղազանգուր արայացոց:
Բանբերները կոչն հնչեցին: Բուրն հապճեպ հավաքվեցին:
Եվ Ատրիդեսն արքաներին հայտնեց խորհուրդը գերիմաստ.
«Լսեք դուք ինձ, սիրելիներ, ամբոսային այս գիշերով 35
Այցի եկավ ինձ Երազը աստվածափառ. տեսքով, զեմքով
Եվ հասակով նման էր նա դուցազնասիրտ վեհ Նեստորին:
Կանգնեց նա իմ զլխի վերև և այսպիսի խոսք տուց ինձ.
«Քնա՞ծ ես դու, ով ձիադուստր Ատրեսի հզոր որդի.
Գուրս բեր կովի զեղազանգուր արայացոց զորքն ամբողջ, 40
Եվ դու հիմա կնվաճես լայնափողոց քաղաքն Իլիոն»:
Այդ ասելով, թռավ գնաց և փարատեց քունն իմ անուշ:
Արդ՝ խորհեցեք, ինչպե՞ս կովի հանել որդոցն արայացոց»:
- Խոսեց այսպես, տեղը նստեց: Այնուհետև հանդես եկավ
Նեստորը ծեր՝ մեծ թագավորն ավազածիր պերճ Պիլոսի.
«Ու վ սիրելի առաջնորդներ և իշխաններ արգիվացոց. 45
Եթե երբեք այդ երազը պատմած լիներ ուրիշ մի մարդ,
Անշուշտ դա մեղ մի մերժելի և անարգ սուտ պիտի լիար:
Այնինչ, մեր մեծն է այդ տեսել, վեհագույնը մեր զորքերի.
Ուստի խորհենք՝ ինչպե՞ս կովի հանենք որդոցն արայացոց»:
- Այդպես, ահա, իր խոսքն ասաց ու դուրս եկավ նա կաճառից, 50
Եվ հնազանդ՝ ոտքի ելան արքաները մականակիր:
Բազմությունը խոճապանքով խուռն հոսում էր դեպի ժողով:
Հանդես եկավ արանց արքան, Ագամեմնոնն իշխանավոր,
Զեռքին բռնած գավազանն իր, այսպես ասաց արգիվացոց.
«Ու վ հերոսներ դանայական, և ծառաներ դուք Արեսի. 55
Կրոնոսյանն ինձ նախապես նշան արեց և խոստացավ,
Թե ես պիտի վերադառնամ՝ քանդած ամուր քաղաքն Իլիոն:
Բայց նենգամիտ վճիռն ընտրած, պատվիրում է փախչել հիմա
Դեպի Արգոս, երբ կատարված են աղգերի մեծ նախճիրներ:
Այդ է, այո, այժմ հաճո ամենազոր Զևս-դգոնին: 60

- Մինչդեռ գալիք սերունդները միշտ ամոթով կհիշեն մեզ,
 Որ բյուրազգի զորքով մեր այս, զուր վարեցինք անդու կոիվ
 Թվով նվազ թշնամու դեմ, և շտեմանք վերջը կովի:
- Արդ՝ ասում եմ, թվով այդքան գերազանց են աքայացիք
 Այս հողմահույզ Տրոյայի մեջ ապրողներից: Սակայն նրանք
 Նիդակաճոճ դաշնակիցներ ունեն և այլ քաղաքներից:
- Դրանք են արդ, որ հակառակ իմ փափագին, վանում են ինձ՝
 Թույլ շտալով, որ կործանեմ ես Իլիոնը գեղակառույց:
- Մինչդեռ Զեսի շրջապատույտ ինը տարին արդեն անցավ,
 Եվ փստում են պարանները և փայտերը մեր նավերի:
- Իսկ հեռավոր մեր տներում մեր զավակներն ու մեր կանայք
 Սպասում են մեզ տրտնջալով: Այնինչ, բնավ չի կատարված
 Այն մեծ գործը, որի համար մենք ուղղվեցինք դեպի Իլիոն:
- Ուստի վարվենք, բարեկամներ, ինչպես որ ես կպատվիրեմ.
 Փախչենք շուտով մեր նավերով դեպ երկիրը մեր հայրենի,
 Քանզի մենք չենք կարող քանդել լայնափողոց քաղաքն Իլիոն»:
- Այդպես ասաց և բորբոքեց իսկույն սրտերը բազմության:
- Զորքերն ահեղ աղաղակով դեպի նավերը նետվեցին.
 Զգտում էին դեպ հայրենիք, և աղմուկն էր հառնում երկինք:
- Եվ, հակառակ նույնիսկ բախտին, կկատարվեր դարձն արգիլյանց,
 Եթե Հերան Աթենասին չասեր խոսքերն այս թևավոր.
- «Ավաղ, դստրիկ ասպարակիր Զես-զգոնի. մի՞թե այդպես
 Խաչատառակված և ամոթով պիտի փախչի զորքն արգիլյան.
- Մի՞թե պիտի փառքն հաղթության տան Պրիամին և տրոյացոց,
 Թողնեն նաև Հեղինեին, հանուն որի բյուր աքայանք
- Կոտորվեցին Տրոյայի մոտ, հեռու սիրած հայրենիքից:
- Արդ՝ սլացիր դեպի զորքը պղնձազեն աքայացոց
 Եվ քաղցրալուր քո խոսքերով անդ հորդորիր դու ամենքին,
 Որ կրկնավոր նավերն իրենց ծով չձգեն և չփախչեն»:
- Այդպես խոսեց: Լսեց նրան Աթենասը պայծառաչյա.
 Աբաղորեն թռավ հասավ աքայական սև նավերին,
 Գտավ այնտեղ Ոդիսևսին՝ Զեսին խելքովն իր հավասար,
 Իվ մոտ գալով՝ ասաց նրան Աթենասը պայծառաչյա.
- «Լայկրոեսի դուռցազն սրդի, բազմահնարդ Ոդիսևս.
- Մի՞թե այդպես խաչատառակված փախչեք պիտի դուք այստեղից,
 Փառքը տալով Պրիամոսին ու տրոյացոց, թողնո՞ւմ եք դուք
 Արգիլուհի Հեղինեին, որի համար բյուր աքայանք,
 Հեռու սիրած հայրենիքից, կոտորվեցին Իլիոնի մոտ:

Մի դանդաղիր. գնա շուտով դեպի աղզերն արայական
 Եվ խոսքերով բո քաղցրալուր անդ հորդորիր դու ամենքին, 100
 Որ լայնաթի նավերն իրենց ծով չձգեն ու չփախչեն»:

Արդ՝ Ոգիսեսը ճանաչեց առավածուհու ձայնը հնչեղ,
 Վաղեց խելույն, վայր ձգելով իր վրայից շուրջաւր լայն,
 Գնաց դեպի արայացոյ պղնձաղեն նավերը սև
 Նա ամենքին, ում պատահեց, թե՛ թաղաւոր, թե՛ պտաւաւոր, 105
 Հորդորում էր, որ հետ կանգնեն ամսթալի այդ փախուստից:

Այդպէս, ահա, զսպեց, սանձեց բազմութեանը, որը կրկին
 Վրաններից և նավերից այնպէս խուժեց դեպի ժողով,
 Ինչպէս երբեմն համբարձադոշ ալիքներն են ծովի խորքից
 Թափով նետւում դեպի եզերք և լնդացնում Պոնտոսն ահեղ: 110
 Եվ բոլորը հանգստացած, իրենց տեղերը նստեցին:

Բայց նրանց մեջ կռկսում էր Բերսիտեսը շաղաւաշուրթ,
 Որն իր մաքում պահած ուներ շատ սնվայել, լիտի խոսքեր:
 Նա բոլորից այլանդակն էր, որ եկել էր մեծն Իլիոն. 115

Աչքերը շիւ, մի ոտը կաղ, կզուկ էր նա, ստպատաւոր,
 Ուսերն հակված էին կրծքին, և զլուխն էր սրագողաթ,
 Որի վրա մազերն էին ցանցառ ու գեշ ցրիվ եկած:

Թշնամի էր նա Ողիսին, սխերիմն էր Աքիլլեսի.

Այժմ էլ, ահա, գողգոստով, նա կշտամբեց Ատրիդեսին. 120

«Ի՞նչ ես ուզում, ով Ատրիդես, արդյոք ինչի՞ց ես դու դժգոհ:

Վրաններդ են պղնձեւ լի, սենյակիդ մեջ շատ կան ընտիր,

Զքնաղ կանայք, որ ամենից առաջ քեզ ենք պարգև բերում:

Գուցէ քեզ նո՞ր ոսկի է պետք, որն հնազանդ շնորհեր քեզ

Տրովադացի որեւէ քաջ՝ իբրեւ փրկանք իր զավակի:

Կամ գուցէ քեզ նո՞ր կին է պետք, որ նրա հետ տուփանք անես: 125

Անվայել է քեզ, իշխողիդ, փորձանքի տալ արայացոյ:

Մենք տուն դառնանք մեր նավերով, թողնենք սրան այստեղ մենակ,

Թող հասկանա՝ արդյոք նրան օգտակա՞ր ենք մենք կովի մեջ:

Հենց նոր, ահա, նա անարգեց Աքիլլեսին, որ քաջութեամբ

Շատ գերազանց է նրանից, խլեց նրա պարգիւր մեծ»:

130

Բայց մոտեցավ նրան այնժամ Ոգիսեսը առավածազարմ

Եվ, նայելով ցասկոտ ու խիստ, այսպէս գոռաց ահեղաձայն.

«Դու, Թերսիտես դատարկախոս, ճոռոմաբան ու ճամարտակ.

Լռիր խելույն, չհանդգնես զուրս գալ ընդդէմ արքաների:

Զկա քեզնից վատթար մեկը արայացի այն մարդկանց մեջ, 135

Որ եկել են Ատրիդների հետ միասին դեպի Իլիոն:

Քեզ բաշիր քո լեզուն և մի վատաբանիր արքաներին:
 Եթե մեկ էլ, ինչպես հիմա, հիմար-հիմար դու բարբաջես,
 Քող չունենա Ողիսեսը իր ուսերին գլուխը այս,
 Եթե այնժամ քեզ շքոնեմ, չգլգլեմ հագուստը քո,
 Նույնիսկ ծածկուլթն ամոթանքիդ, եթե շանեմ խաղք-խայտառակ,
 Եվ այդպես մերկ ու լալագին քեզ բարշ չտամ դեպի տորմիդ:
 Ասաց, զարկեց գավազանով նրա մեջքին և ուսերին:
 Խիստ կուշ եկավ Թերսիտեսը և հորդ արցունք թափեց աչքից:
 Մինչ բոլորը թեև հուզված, ծիծաղեցին նրա վրա,
 Եվ ոմանք էլ, միմյանց ղեմքին մտիկ տալով, այս ասացին.
 «Ողիսեսը, իրոք, բազում վսեմ գործեր է կատարում.
 Նա միշտ բարի խորհուրդ տալով, մեզ մղել է դեպի կուխով,
 Իսկ հիմա էլ արգիվացոց մեջ կատարեց վսեմ մի գործ.
 Ահա զսպեց բարբաջանքը այս ժանտբերան լրբախոսի»:
 Այդպես ահա ամբոխն ասաց: Քաղաքավեր Ողիսն ելավ
 Ցուպը ձեռքին, իսկ կուղբին էլ՝ Աթենասը պայծառաշյա,
 Եվ ցանկալով նրանց բարին՝ Լայերտածինն իր խոսքն ասաց.
 «Ով Ատրիդես, արքա մեր մեծ. ահա այսօր աքայացիք
 Չեն ցանկանում կատարել այն խոսքը, որ քեզ տվին այնժամ,
 Երբ դուրս եկան արշավանքի ձիասնուլցն Արգոսից՝
 Խոստանալով հետ չդառնալ առանց Իլիոնն աղերհելու:
 Իսկ այժմ, ինչպես թույլ մանուկներ, ինչպես վախկոտ այրի կանաչք,
 Կողկողագին փափաղում են վերադառնալ հայրենի տուն:
 Ինք տարին անց է արդեն, որ մենք այստեղ ենք գտնվում,
 Եվ ես բնավ չեմ զարմանում, որ վշտառանջ արայացիք
 Տրանջում են նավերի մոտ: Բայց, ով քաջեր դուք դերազնիվ.
 Վայել չէ մեզ ոչ հապաղել, ոչ ձեռնուռացն վերադառնալ:
 Պիտ համբերենք, սիրելիներ, թող ժամանակը դեռ անցնի,
 Որ համոզվենք՝ ձիշտ էր արդյոք գուշակովթյունը Կալխասի:
 Կավ հիշում ենք, և վկա եք դուք ինքներդ, աքայացիք,
 Ասես երեկ կամ մշուս օրն էր, երբ նավերը աքայական
 Ավլիս եկան՝ մահ նյութելու Պրիամոսին և Տրոյային:
 Անդ հավաքված շուրջն աղբյուրի, նվիրական բեմի վրա,
 Անմահներին հարյուր հզան սրտալի զոհ մատուցեցինք,
 Եվ կատարվեց մի մեծ հրաշք. զարհուրելի և կարմրամեջք
 Վիշապ մի օձ, որին, հարկավ, Ձևսն էր գցել լույս աշխարհն այս,
 Չոհարանի տակից ելավ և գալարվեց սոսին ի վեր,
 Որի բարձր ճյուղի վրա, սաղարթաշեն մի բնի մեջ,

- Դեռ անփետուր և նսրելուկ ծտերն էին ծվար արել, 175
 Թվով ութ հատ. իննեւորորդը ծնողագութ մայրն էր նրանց.
 Այդ բոլորին, խեղճ ու ողորմ ծվծվալիս, օձը լափեց:
 Այդպէս ահա հրաշքն ահեղ զուգադիպեց մեր զոհերին:
 Եվ գուշակեց անմահների կամքը խոսող Կալխասն իսկույն.
 «Ամենագետ Զեսը իր այդ հրաշքով մեզ հայտնեց նշան 180
 Անագանի, ուշ կատարման, որի փառքն է, սակայն, հավերժ:
 Տեսա՞ք, քանի թռչուն լափեց այդ վիշապը արյունարբու—
 Նույնքան տարի, արայացիք, մենք կկովենք Իլիոնի մոտ,
 Բայց կվերցնենք տասներորդում այդ քաղաքը լայնափողոց»:
 Նա գուշակեց, և ամեն բան արդ կատարվում է հիրավի: 185
 Մնանք, դեռևս, և սպասենք, ով քաջազին արայացիք,
 Մինչև իրոր մենք կործանենք Պրիամոսի քաղաքը մեծ»:
 Այդպէս խոսեց: Արգիվացիք աղմկեցին որոտածայն
 Եվ վեր կացան նրանք արագ, դեպի նավերը ցրվեցին.
 Իսկ աղգապետն Ագամեմնոն՝ ամենակալ արքա Զեսին 190
 Զահարերեց մի հնգամյա նվիրական պարտուն եզ,
 Ապա կանչեց նա առաջնորդ և մեծագոր արայացոց:
 Նրանց առջև աղոթելով, Ագամեմնոնն այսպէս ասաց.
 «Զես մեծագոր, փառապատկ ու սևամայա, եթերակյաց.
 Թող արևը մայր չմտնի, մութը չիջնի երկրի վրա, 195
 Մինչև որ ես չկործանեմ ծխամած տունը Պրիամի»:
 Այդպէս ասաց և աղերսեց: Բայց շտեց Զեսը նրան.
 Զոհն ընդունեց, սակայն տաժանքն ավելացրեց բազմապատիկ:
 Աղոթքն արին, զոհի վրա աղ ցանեցին, նաև գարի,
 Դեր ազդերը ջոկ կտրելով՝ ճարպի թանձր երկտակ շերտով 200
 Պարուրեցին, իսկ վերեւից հում կտորները շարեցին:
 Երբ այրեցին ազդրերը գեր, ճաշակեցին նախ փորոտին.
 Մյուս մասերը կտրատեցին ու զարկեցին շամփուրներին:
 Ավարտելով հոգսերը այդ, սկսեցին խնջույքն առատ,
 Իսկ երբ շուտով բոլորի սիրտը հագեցավ կերուխումից, 205
 Խոսքն սկսեց Նեստորը ծիր՝ ձիավարը գերենացի.
 «Ով փառազարդ Ասրեւորդի Ագամեմնոն, արքա արանց.
 Դեհ, հրամայիր, պղնձազին արայացոց բանբերները
 Թող կանչ կանչեն, թող հավաքեն ժողովրդին նավերի մոտ,
 Որ բորբոքենք այնտեղ շուտով ռազմի ոգին արեսաշունչ»:
 210
 Ասաց: Ատյանն այդ ընդունեց: Ագամեմնոն արանց արքան
 Բարձրագոյնիկ բանբերներին պատվեր տվեց անմիջապէս,

Որ վարսագեղ արգիվացոց շտապ կանչեն ահեղ մարտի:
 Եվ կանգ առան ծաղկոտ հովտում քայալացիք բյուր-բյուրավոր,
 Անթիվ, ինչպես ծաղկունքն հովտի, տերևները դարնանաբույր,
 Եվ անհամար՝ ինչպես ճանճերն, որ դարնանը խիտ պարսերով,
 Ճախր են առնում և սուրսուրում տնակի մեջը հովվական,
 Երբ որ կաթն է առատ ծորում ամանների մեջ այդ պահին,—
 Այդպես ընդդեմ տրովադացոց՝ գեղազանգուր քայալացիք
 Կանգնած էին խիստ մարտատենչ, նրանց արյանը ծարավի:

215

220

ԵՐԳ ԵՐՐՈՐԳ

Երբ բոլորին զորավարներն ահեղ մարտի պատրաստեցին,
 Ճիշ-աղմուկով, ասես հավքեր, առաջ անցան տրովադացիք:
 Հանդես եկավ տրոյական զորքից վսեմ Ալեքսանդրը,
 Ուսին զցած մի ընձենի, կախած թուրն ու աղեղն իր կոր,
 Հաբարտորեն ձեռին բռնած պղնձասայր երկու նիզակ:

5

Երբ այդ տեսավ Մենելայը, որ սիրելին էր Արեսի,
 Սրազ, ուրախ և մեծաքայլ զորագնդից առաջ վազեց.
 Ինչպես առյուծը սովահար, անակնկալ որսը տեսած:

Արդ, երբ նրան աստվածադեմ Ալեքսանդրը տեսավ այդպես
 Զորքի առաջ քաջ քայլելիս, դողաց սիրտը սարսափահար,
 Փախավ, սուղվեց տրովադացոց հոխորտացող բաղմուխյան մեջ:

10

Տեսնելով այդ, Հեկտորն այնժամ առաջ խոսքն այս նախատինքի.
 «Թշվառական, արտաբուստ քաջ, բայց կնամու, գայթակղիչ.

Երանի թե չծնվեիր կամ կորչեիր գեթ ամուրի,
 Քան լինեիր այդպես անարդ և արժանի ամոթանքի:
 Ինչպես՝ արդյոք դու, այդպիսիդ, ծովագնաց նավերի մեջ,
 Ընկերներով հավատարիմ հանդգնեցիր ծովը կտրել,
 Մտնել օտար աղգերի մեջ և հեռավոր երկրներից

15

Փախցնել նրանց փառքն ու կանանց՝ քաջակորով մարդկանց հարսին.
 Մի բան, որով հորըդ, աղգին և քաղաքին վիշտ առթեցիր,
 Եվ թշնամուն՝ ուրախություն, իսկ քեզ միայն ծանր ամոթ:

20

Ինչո՞ւ, հասա, չընդդիմացար արեսասեր Մենելային,
 Որ զգայիր, թե ինչ քաջի չքնաղ կնոջն ես տիրացել»:

Եվ Հեկտորին պատասխանեց Ալեքսանդրը աստվածազարմ.
 «Զուր չես, Հեկտոր, ինձ կշտամբում, և խոսքն է քո արդարացի:
 Այժմ, եթե ուզում ես դու, որ ես կուլնեմ ու մարտնչեմ,

25

Թող արայանք և տրոյացիք նստեն անխոս, շուրջանակի,
Իսկ մեջտեղում դուրս բերեք ինձ և Արեսյան Մենեկային,
Որ մենք, հասուն Հեղինեի և իր գանձի, մենամարտենք։

Եվ ով մեզնից հաղթող լինի և առավել հզոր ու քաջ՝
Թող ստանա գանձերն ամբողջ և կնոջը իր սուն տանի»։

30

Այդպես ասաց։ Եվ հիացմամբ լսեց Հեկտորն այդ խոսքերը՝
Հրամայեց, և կանգ առան տրոյական գնդերն իսկույն։

Իսկ վարսագեղ արայացիք, աղեղները պիտի լարելով,
Նրա վրա նետեցին սուր նիզակներ ու բռնաբարերու
Բայց մեծածայն նրանց դիմեց արանց արքա Աղամեմնոն.

35

«Սպասեցեք, արգիլացիք, տեղ մի նետեք, արայացիք.

Կորդակաճճ Հեկտորն ահա կարծես բան է ուզում ասել»։

Այդպես ասաց։ Իսկ Հեկտորը դիմեց զորքին երկու կողմի.

«Լսեցեք ինձ, սրընթաղարդ արայացիք ու տրոյացիք.

40

Արդ՝ առաջարկ ունի Պարիսն, որ այս կռիվ պատճառն եղավ։

Աքայացոց և տրոյացոց առաջարկում է նա հիմա,

Որ մենք գնենք մեզ սնուցող գետնի վրա զինքերը մեր,

Իսկ նա ինքն ու Մենեկայոսն արեսասեր զորքի առաջ
Ճակատ ճակատ դուրս գան հասուն Հեղինեի և դանձերի»։

45

Այդպես ասաց։ Եվ լսեցին բոլորն իսկույն։ Այն ժամանակ
Հանդես եկավ Մենեկայը քաջամարտիկ ու բարբառեց.

«Մենք և ինձ, քանզի իմ սիրտն է վշտացած։ Սա շատ վաղուց
Միտք եմ անում. ժամանակն է, որ վերջապես հաշտվեն իրոր

50

Աքայացիք ու տրոյացիք։ Շատ եք կրել դուք տառապանք

Շնորհիվ իմ և Պարիսի, որ պատճառն է մեր դժտույթյան։

Թող կործանվի մեղանից նա, ում որ այդ բախտն է վեճակված,

Իսկ դուք այստեղ անմիջապես ուխտ կտպեցեք և հաշտվեցեք»։

Այդպես ասաց։ Ուրախացան արայացիք ու տրոյացիք,

Հուսալով, որ վերջ կլինի աղետալի պատերազմին։

55

Մինչ այդ Իրիսն այցի եկավ ճերձակածեռն Հեղինեին,

Տեսքն ընդունած նրա տալոջ՝ չքնադատես Լաոդիկի.

Արդ՝ կանգնելով նրան մետիկ, Իրիսն սշուղեա իր խոսքն ասաց.

«Ով սիրելիդ հավերժահարս, դուրս եկ և տես հրաշքը մեծ.

60

Երկու աղգերն էլ համակված մարտի տենչով տրեսական՝

Դաշտ դուրս եկան դեմ հանդիման, կործանարար պատերազմի,

Բայց կանգնած են մունջ ու լուրի, դադարել է մարտը ահեղ,

Եվ քեզ համար Ալեքսանդրը ու Մենեկայը մարտատենչ,

Բռնած երկար տեղերն իրենց, դուրս են գալիս մենամարտի,

Եւ Հաղթողը քեզ կանվանի իր սիրելի ամուսինը»:

65

Այդպէս ասաց, սիրտը նրա լցրեց քաղցը մի կարոտով
Դեպ առաջին ամուսինն իր, հաշրենիքն ու ծնողները:

Շտապ ելավ նա իր տեղից, ծածկեց շղարշն իր ձյունափայ:

Եւ դուրս վազեց իր սենյակից՝ արտասովելով ու անձկալի:

Նստած էին հանգիստ այնտեղ՝ Սիքեական դարբասի մոտ,

70

Բոլոր ծերերը տրոյացոց՝ արդեն քաշված ռազմի դործից,

Բայց սերճախոս ճարտասաններ, նման ձայնեղ ճալուռներին,

Որ աշտառում, ծառին նստած, աղմկում են ախորժալուր.

Եւ երբ տեսան Հեղինէին գեպի բուրգը ընթանալիս,

Մերտնդներն իսկույն միմյանց այս թեւովոր խոսքն ասացին.

75

«Ոչ, պարտավել չի կարելի աքայացոց և տրոյացոց,

Որ այս կնոջ համար բազում ցավ են քաշում այսքան տարի.

Եւ, իսկապէս, կարծես անմահ գիցուհի է նա իր տեսքով:

Բայց որքան էլ չքնաղ լինի՝ թող իր տունը դառնա նավով,

Որ վերանա այս աղետը մեզնից և մեր սերունդներից»:

80

Այդ ասացին: Մինչ Պրիամոսն Հեղինէին բարձր կանչեց.

«Եկ, սիրասուն դու իմ զավակ, ինձ մոտ արի, նստիր կողքիս,

Ու կտեսնես դու այստեղից և՛ ամուսնուն քո երբեմնի,

Ե՛ւ ազգակից շատ շատերի: Եսա անունն այն մեծ քաջի.

Նա իմ կյանքում դեռ չեմ տեսել ոչ այդպիսի գեղեցիկ մարդ,

85

Ոչ էլ այդքան մեծաշուք քաջ. նման է նա թաղավորի»:

Պատասխանեց սերճ Հեղինէն, կանանց չքնաղ աստվածուհին.

«Ոհ, սիրելի դու իմ կեսարար, պատկասելի, բայց և հանգ.

Իցիմ թե ինձ մահը դարկեր հենց այն օրը չարաբաստիկ,

Երբ քո որդուն հեռակալով՝ ես թողեցի ննջարանն իմ.

90

Նղբայրներիս, ընկերներիս և սիրելի իմ դստրիկին:

Սակայն, ափսոս, այդպէս չեղավ, և ես լալով, աշտասովելով,

Հալումաշ եմ լինում հիմա: Բայց քո հարցին տամ պատասխան.

Դա լայնածիր աշխարհի տեք Ազամեմնոնն է Ատրիդյան.

Քաջակտրով զինվոր է նա և թագավոր գերամեծար,

95

Իսկ իմ, լրբիս, տաղերն է նա, եթե երբեք եղով տագիր»:

Այդպէս խոսեց: Իսկ ծերունին բացականչեց խիստ հիացած.

«Երջանիկ ես, ով Ատրիդես դու վեհափառ և բարեբախտ.

Ձեռքիդ տակ են բազմաբազում զավակները աքայացոց»:

100

Այնուհետև Ողիսեսին տեսավ ծերունն ու խոսքն ասաց.

«Ասա, որդյակ իմ սիրելի. իսկ ո՞վ է այն մեծ քաջն հապա,

Թեև ցածր է նա մի գլխով Ազամեմնոն Ատրիդեսից,

Սակայն կարծես ավելի է սլարթեալանջ և թիկնավետ»:

Պատասխանեց նրան իսկույն Զեսի՝ ծնունդ պերճ Հեղինեն.

«Ողիսեսն է նա մեծիմաստ, Լայերտածինն աստվածակերպ,

105

Մանկութ սնված ապառաժուտ իթակեի ազգերի մեջ,

Հնարագետ և խորամանկ, խորհուրդների մեջ խմաստուն»:

Ծերուկն հարցրեց, երբ որ տեսավ մի երրորդին՝ մեծ Այասին.

«Ո՞վ է, ասա, արայացին այն մեծագույն ու զորավոր,

Որ իր գլխով, լայն ուսերով գերազանցում է բոլորին»:

110

Եվ Հեղինեն, կանանց շքնաղ աստվածուհին, կրկին ասաց.

«Դա քաջ Այասն է վիթխարի, արայացոց պատվարն ամուր:

Իսկ այն կողմում, կրկնացոց մեջ, շուրջը բազում զորականներ,

Երևում է ահավասիկ Իդոմենեսն աստվածակերպ»:

Մինչ քաղաքում բանբերները երգման զոհեր էին տանում՝

115

Երկրի պարզեն ուրախարար: Իսկ Իդեոս մունետիկը

Գնաց կանգնեց ծերունու մոտ և խոսքն ասաց հորդորալի.

«Վեր կաց, ով մեծ դու Պրիամոս. քեզ կանչում են իշխանները

Պղնձաղեն արայացոց և ձիազուսպ տրոյացոց,

Որպեսզի դու դաշտ իջնելով՝ կնքես դաշինքն անսուտ երգման:

120

Ալեքսանդրը և քաջազոր Մենեկայոսն հանուն կնոջ,

Պիտի դուրս դան մենամարտի՝ երկայնակութ նիզակներով,

Եվ ով տանի հաղթությունը՝ կստանա զանձն ու կնոջն այդ»:

Պրիամոսն ելավ, հեծավ կառքը, հրասանը ձգեց թափով,

Անտենորն էլ նրա կողքին կանգնեց շքեղ այդ կառքի մեջ:

125

Եվ երբ հասան բանակներին արայացոց և տրոյացոց,

Անմիջապես կառքից իջան արգասավոր զիտնի վրա,

Եվ ընդառաջ ելան նրանց Ագամեմնոն արանց արքան

Ու Ողիսեսն ամենագետ: Վեհ բանբերներն աստվածային

Մեջտեղ բերին զոհը երգման և խառնեցին ընտիր գինին:

130

Ատրիդեսը դուրս քաշեց իր դանակը սուր և գառների

Դիւսամազը խուզեց տակից, իսկ բանբերներն այդ մազերը

Բաժանեցին արայացոց և տրոյացոց իշխաններին:

Ատրիդն այնժամ բազկատարած, բարձր ձայնով, աղոթք արեց.

«Ով մեր ծնող, մեծափառ Զէս, ով Իդայի մեծ տիրակալ,

135

Եվ դու, և դու, Հելիոս, արև ամենատես, ամենալուր.

Վկա եղեք և երդումն այս պահպանեցեք անգրժեղի.

Թե Ալեքսանդրը տապալի քաջամարտիկ Մենեկային՝

Թող որ տիրե Հեղինեին, նաև նրա բերած զանձին:

Մենք էլ գառնանք ու տուն գնանք մեր նախերով ծախազնաց. 140

Իսկ թե խարայաչ Մենեկայը գետին զարկի Ալեքսանդրին՝

եւ պիտի տան տրոյացիք Հեղինեին իր գանձի հետ

Եվ վճարեն արգիլացոց նաև տուգանք պատշաճաւոր»:

Ասաց. անգութ պղինձ-սրով մորթեց զինւած գառնուկներին,

Այնուհետև, բաժակները խառնարանից զինի լցրած, 145

Աղոթելով՝ կատարեցին հեղումն հանուն աստվածների:

Իսկ Պրիամոս դարդանացին այնժամ նրանց այս խոսքն ասաց.

«Լսեցեք ինձ, սրունքազարդ քայացիք ու տրոյացիք.

Այժմ նորից պիտի դառնամ դեպի Իլիոնն իմ հողմածեծ,

Քանզի ես չեմ կարող նայել, տկանատես լինել հիմա 150

Արեսասեր Մենեկայի և իմ որդու մենամարտին»:

Ասաց ծերուկն աստվածակերպ, երասանը ձգեց թափով,

Անտենորն էլ նրա կողքին տեղ գրաւեց մարտակառքում,

Եվ երկուսով արագընթաց վերագարձան դեպի Իլիոն:

Իսկ Պրիամոսի Հեկտոր որդին և Ողիսեան աստվածակերպ 155

Նախ չափեցին տեղը կովի. պղնձածուլ սաղաւարտի

Մեջ զցեցին վիճակն իսկույն և, ցնցելով, սրոշեցին,

Թե նրանցից ո՞վ առաջինն իր նիզակը պիտի նետէ:

Այնուհետև հզոր Հեկտորն իր հայացքը հետ դարձնելով,

վիճակները թափահարեց: Ընկալ վիճակը Պարիսին: 160

Մինչ այդ, շքեղ զենքն էր առնում իր ուսերին Ալեքսանդրը:

Նախ և առաջ նա ոտներին կապեց շքեղ սոնապաններ,

Կուրծքը ծածկեց արույրաշէն ու պսպղուն լանջապանով,

Ուսից կախեց նա իր թուրը պղնձակերտ, արծաթազամ,

Ապա վերցրեց վահանը մեծ, խիստ ամրակուռ և վիթխարի. 165

Կլխին դրեց ճարտարաշէն սաղաւարտը իր հոյակապ,

Հետո առաւ նիզակը մեծ, որ հարմար էր իր հաղթ ձեռքին:

Այդպես հագաւ, զինւեց նաև Մենեկայը քաջակորով:

Իսկ երբ նրանք յուրաքանչյուրն իր համհարզի հետ զինւեցին

Եվ, դուրս գալով անքայացոց ու տրոյացոց դորքի առջև, 170

Իրար խոժոռ, խեթ նայեցին, սարսափ տիրեց հանդիսատես

Զիախրոխտ տրոյացոց և գեղոտն աքայացոց:

Առաջինը Ալեքսանդրը նետեց տեգն իր երկայնաստովեր

Ու շեշտ զարկեց Ատրիդեսի բուրբաձև կուռ վահանին:

Բայց չժակեց տեգը նրա պղինձը կուռ. ծայրը ծովեց՝ 175

Խրված ամուր վահանի մեջ: Այնուհետև տեգը նետեց

Մենեկայոս Ատրիդեսը, աղոթելով՝ ծնող Զևսին:

«Զեա Արարիչ, տուր, որ լուծեմ իմ վրեժը ես Պարիսից»:

Տեղը գիպալով Պրիամորդու բոլորածեմ մեծ վահանին,
Ծակեց վահանը լուսափայլ և, միջանցուկ սլանալով,
Խիստ ուժգնարար մեխվեց նրա գեղեցկակերտ լանջալանին,
Բայց թեքվելով՝ Պարիսն հազիվ խույս տվեց իր սև օրհասից:
Մինչդեռ Ատրիդն արծաթազամ սուրը քաշած՝ դարկեց ուժգին
Սաղավարտի օղմանյակին: Բայց ջախջախված սուրը հանկաժ
Երեք թև չորս կտոր եղավ ու ցած ընկավ նրա ձեռքից:
Մենեկայոսն աղաղակեց՝ հայացքն ուղղած դեպի երկինք.

«Զեա հայր, քեզ պես աղետարար չկա դասում անմահներին.
Հույս ունիի ես շարագործ Պարիսից իմ վրեժն առնել,
Մինչդեռ ահա ջախջախված է արդեն սուսերն իմ ձեռքի մեջ»:

Ասաց, հասավ և պրիկ բռնեց սաղավարտից այն ձիագես
Ու քարշ տվեց նրան դեպի սրունքազարդ աքայացիք:
Սանդնագործ փուրը ձգված, որն անցնում էր սաղավարտից
Կղակի տակ, խեղդում, սեղմում էր Պարիսի վիզը փափուկ:
Այգայես նրան քարշ պիտի տար, տնասելի փառք շահելով,
Եթե իսկույն չնկատեր Զեսի դստրիկ Ափրոդիտեն:

Նա շուտափույթ այդ բռնասպան եղան կաշվե փուրը կտրեց,
Ու քարշ գնաց քաշի ձեռքին սաղավարտը միայն դատարկ:
Մենեկայոսն երկրորդ անգամ վրա վազեց, որ կործանի
Ալեքսանդրին պղնձածույլ իր նիզակով. Ափրոդիտեն
Աստվածաբար փրկեց նրան և, պատելով թանձր մեղով,
Տարավ դեպի ննջարանը անուշալճեա և բազմաբույր:

Իսկ Ատրիդը, պաուչտ տալով զորքերի մեջ այն խառնախուժ,
Խիստ վայրացած, գաղանի պես որոնում էր Ալեքսանդրին:
Բայց ոչ մի քաջ տրոյացի կամ դաշնակից ոչ մի մարտիկ
Կարող չեղավ նրա սեղը ցույց տալ հղոր Մենեկային:

Իսկ աղավալուն Ագամեմնոն այսպես ասաց այնժամ զորքին.
«Ակներե է հաղթանակը արեսասեր Մենեկայի:

Վերադարձրեք մեզ անհապաղ արգիվուհի Հեղինեին
Եվ իր գանձը, վճարեցեք նաև պատշաճ տուգանքը մեզ,
Որ հիշատակը այս գործի հասնի զալիք սերունդներին»:

Ասաց, և մյուս աքայացիք հավանեցին խոսքը նրա:

Աստվածները ոսկեհատակ սրահի մեջ, շուրջը Զեւսի
Մեկտեղ բազմած, խորհում էին, իսկ մեծարգո Հերան նրանց
Մատուցում էր ոսկյա թասով նեկտարն անուշ: Նրանք կարգով
խմում էին, պատվում միմյանց, հետն էլ նայում դեպի Տրոյա:
Այնժամ Զեւսը, ցանկանալով Հերայի սիրտը բորբոքել,
Դարձավ, ասաց աստվածներին կծու խոսքն իր անուղղակի.
«Մենեկային աստվածներից լոկ երկուսն են հովանավոր.
Մեկը՝ Հերան արգիլական, մյուսն Աթենասը մարտավար.
Իսկ Պարիսին պաշտպանում է Ափրոդիտեն սիրածպիտ:
Ով աստվածներ, խորհուրդ անենք՝ ինչպե՞ս վարենք դերժն այսուհետ. 10
Նորի՞ց արգյոք մենք բորբոքենք կողմերի մեջ ահեղ կռիվ
եվ դառնաղետ մի կոտորած, ին՞ հաշտություն տանք ազգերին:
Նիկ բոլոր աստվածներիդ հաճո է դա և ցանկալի՝
Ի՞նչ որ կանգուն մնա այնժամ Պրիամոսի քաղաքը մեծ,
Իսկ Մենեկայն էլ ետ տանի արգիլացի Հեղինեին»:

Ասաց: Հերան ու Աթենասն անբավական մրմնջացին.
Բայց Աթենասը համբերեց, զսպեց նա իր զայրույթն ահեղ.
Մինչդեռ Հերան չհամբերեց, դարձավ ասաց ցասումնալի.
«Ով անողոր Կրոնոսյան. այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր:
Վարվիր այդպես. բայց ոչ բոլոր անմահներն են քեզ համակիր»:

Այն ժամանակ նրան ցատկոտ պատասխանեց Զեւսն ամպահույզ.
«Թշվառական. ի՞նչ են արել, ի՞նչ վնաս են քեզ պատճառել
Պրիամոսը և իր սրղիթ, որ դու այդպես խելակորույս
Ճիգ ես թափում կործանելու գեղակառույց քաղաքն Իլիոն:
Վարվիր ինչպես կցանկանաս: Բայց միգուցե, վերջիվերջո, 25
Իմ և քո մեջ այդ պայքարը դառնա պատճառ մեծ դժտության:
Նրբ բորբոքված խիստ զայրույթով ես ցանկանամ քանդել խալառ
Քաղաք մի մեծ, ուր բնակվում են ազգերը քո սիրելի,
էլ չզսպես դու իմ քենը, ազատ թող ինձ՝ այդ անեկիս:
Զիջում եմ քեզ քաղաքը այդ, թեև դեմ եմ հոգով, սրտով: 30
Արևի տակ կամ աստղազարդ երկնի ներքո եղած բոլոր
Քաղաքներից, որ երկրածին մարդկանցով են հիմա լցված,
Ամենից շատ սրտիս մոտ է ու սիրելի Իլիոնը սուրբ»:

Պատասխանեց նրան Հերան մեծապատիվ ու եղնաչյա.
«Իսկ ինձ համար սիրելի են ամենից շատ երեք քաղաք՝ 35
Զքնաղ Արգոսն ու Միկենեն լայնափողոց, և Սպարտան:

Եվ եթե քեզ դրանք, իրոք, առելի են, դու կործանիր:
Նրանց համար ես քեզ երբեք չեմ խանդարի, չեմ դալրանա,
Որքան էլ որ դժկամ լինեմ՝ իմ ջանքերը զուր կլինեն:

40

Բայց աշխատանքն իմ շարատանջ թող չմնա անհետեանք.
Չէ՞ որ աստված եմ նաեւ ես և նույն ցեղից, որից և դու,
Եվ կրկնակի պատվի արժան, որովհետեւ քո կինն եմ ես.
Թողնեք սակայն թշնամանքը և մեկմեկու ղիջող լինենք:
Սակայն հիմա դու շուտափույթ հրամայիր Աթենասին՝
Գնալ ահեղ մարտադաշտը աքայացոց ու տրոյացոց

45

Եվ ամեն կերպ անդ ճիգ թափել, որ տրոյացիք ուխտը դրժած՝
Նախահարձակ դրոհ գործեն աքայական զորքի վրա»:

Ասացւ: Եվ հայրն տնմահների, նաեւ մարդկանց, համաձայնվեց,
Ապա իսկույն Աթենասին ուղղեց խոսքն իր այս թեալոր.

50

«Թո՛ղ շուտով ղեպի բանակն աքայացոց ու տրոյացոց
Եվ աշխատիր, որ տրոյացիք ուխտը դրժած, երդմնադանց՝
Նախահարձակ դրոհ գործեն աքայական զորքի վրա»:

Այդպէս զրդեց Աթենասին, որ վաղուց հենց այդ էր ուզում:
Եվ փութաճեմ նա սլացաւ գաղաթներից Օլիմպոսի.

55

Թռաւ, ընկաւ զորքերի մեջ: Խիստ ապշեցին նրան տեսնող
Թե ձիադուստ տրոյացիք, թե ոտնաղարդ աքայացիք,
Եվ ամեն մեկն իր ընկերոջն այս խոսքն առաց շշնջալով.

«Կամ կսկսվի նոր կստորած արշունհեղ ու կործանիչ,
Կամ աղգիրի մեջ հաշտություն կձգե Զեւսն ամսրահալած»:
Մինչ դիցուհին, Անտենորյան Լաոդիկին նմանվելով,

60

Հանկարծակի խուժեց խորքը տրոյական հոծ զորքերի:
Արդ՝ նա տեսաւ տնտեղ կանգնած քաջակորով Պանդարոսին,
Եվ հերոսին մոտենալով, ասաց խոսքը իր թեալոր.

«Կուղե՞ս արդյոք դու ինձ լսել, Լիկաոնի հզոր որդի,
Չե՞ս խիզախի արադաթիւ նետով զարկել Մենելային:

65

Եթե զարկես՝ կվաստակես փառքն ու պատիւը տրոյացոց
Եվ, մանավանդ, Պրիամորդի Ալեքսանդր թագաւորի,
Որը, անշուշտ, մի հիասքանչ, հարուստ պարզեւ պիտի առ քեզ,
Եթե տեսնի, որ Մենելայն, արի զավակն Ատրեւի,

Քո սուր նետով այստեղ զարկված, տխուր խարույկ է բարձրանում: 70
Օն, հանդգնիր, քաջ Պանդարոս, զարկ մեծափառ Մենելային»:

Այդպէս ասաց Աթենասը և համոզեց այդ անխելքին:
Հանկ իսկույն նա սղեղն իր սղորկաշեն. կերտված էր դա

Օղջյուրներինց ժիր ալծյամի, որին մի օր ինքն էր զարկել.
 Այնուհետև մի նետ հանեց — դաժան պատճառն աղետներին, 75
 Ապա դրեց պրկած լարին իսկույն նետը իր դառնաթույն,
 Հետո քաշեց միանգամից գլղուկն ու լարը եղնաջիւ,
 Լիճը ճայթեց, լարը զնգաց, պոկվեց սլաքը սայրասուր
 Եվ սլացաւ սաղառնաթև դեպի զորքը թշնամական:
 Բայց, Մենեւայ, շմոռացան քեզ աստվածները երջանիկ, 80
 Եվ մանավանդ լուսապսակ ու փառահեղ դուստրը Զեւի:
 Իսկույն կանգնեց նա քո առաջ, շեղեց սլաքն այն մահացու,
 Որն երեսանց քերծեց մաշկը քաջամարտիկ Մենեւայի,
 Եվ կարմրագույն արյունն իսկույն ծածկեց նրա վերքը բացված:
 Ու սարսափեց այդ ժամանակ Ագամեմնոն, արանց արքան, 85
 Երբ նկատեց, որ հոսում է թուխ արյունը քաջի վերքից:
 Բայց երբ տեսաւ, որ ատամը սուր սլաքի դուրս է մարմնից,
 Սիրտը լցվեց առույգությամբ, և նա իսկույն հանգստացաւ:
 Եվ ազգապետն Ագամեմնոն, բռնած ձեռքը իր քաջ եղբոր,
 Թունդ հիկեկաց և բարբառեց, և համհարզն էլ շուրջը հեծեց. 90
 «Մի՞թե, եղբայր իմ սիրելի, քո մահվան դաշն ես կնքեցի,
 Աքայական զորքից միայն քեզ հանելով տրոյացոց դեմ,
 Որոնք, երդումը դրժելով՝ քեզ զարկեցին դաժանաբար:
 Եթե նրանց մինչև հիմա օլիմպացին չի հատուցել,
 Կհատուցի անշուշտ հետո, և նենգամիտ տրոյացիք 95
 Կվճարեն գլխով իրենց, իրենց կանանց, որդոց կյանքով:
 Արդ համոզված եմ իմ սրտով և իմ հոգով, որ հիրավի,
 Կգա օրը, կկործանվեն Իլիոնը մեծ ու սրբազան,
 Մեր Պրիամոսն ու տիգավոր համայն ազգը Պրիամոսի:
 Բայց իմ հոգուն, ով Մենեւայ, մեծագույն վիշտ կպատճառես, 100
 Եթե հանկարծ դու մահանաս, հանկարծ կնքես մահկանացու:
 Ոհ, ես պիտի ծարավատանջ Արգոս գնամ ամոթահար,
 Այստեղ թողած արգոսուհի Հեղինին՝ իբրև շնորհ
 Պրիամոսին և տրոյացոյ: Ոսկորներդ պիտք է հյուծվեն 105
 Տրոյական այս հողի մեջ, գործդ թողած անհետևանք»:
 Քաջալերեց նրան խարտյաշ Մենեւայոսն ու խոսքն ասաց.
 «Հանգիստ եղիր, որ ահ չընկնի աքայական բանակի մեջ,
 Վտանգավոր տեղ չի դիպել սլաքը սուր. ինձ պաշտպանեց
 Նախ իմ գոտին գեղապաճույճ, ապա տակից՝ ասպարը կուռ»:
 Եվ ազգապետն Ագամեմնոն պատասխանեց և խոսքն ասաց. 110
 «Երանի թե այդպես լինի, իմ սիրելի Մենեւայոս.

Թող բժիշկը վերքդ քննի, ղեղ ու դարման անի պատշաճ»

Այդպես ասաց, և Տալթիրիոս վեհ բանբերին պատվեր տվեց.

«Շուտ, Տալթիրիոս, զնա կանչիր զտրքի բժիշկ Մաքսոնին՝

Ազնիվ որդուն Ասկելպիոսի. թող դա, քննի Մենեւային»:

115

Այդպես ասաց: Եվ բանբերը հնազանդվեց խսկույն նրան

եւ, փնտրելով, շուտով գտավ քաջահմուտ Մաքսոնին:

Այնժամ նրան մոտենալով, ասաց նա խոսքն այս թեալովոր.

«Քայլիր, զնանք, ով Ասկելպյան, Ադամեմոնոն է քեզ կանչում,

Որ դաս, տեսնես Մենեւային, արգիւյացի քաջին, որին

120

Նեոտահարեց լիկիացի կամ տրոյացի մի նեոտաձիգ»:

Եվ սլացան նրանք շուտով լաշն բանաղիով արքայական:

Հասան այնտեղ, ուր խոցված էր Մենեւայը խարտիշաղեղ:

Բժիշկն խսկույն գործի անցավ, կտրեց սլաքը ասպարից,

Զննեց վերքը, որ բացել էր սլաքն այդ ժանտ: Ձեռքով բամեց

125

Արյունն խսկույն, վերքի վրա ղեղեր ցանեց նա հմտորեն:

Մինչդեռ նրանք հոգում էին Մենեւայի մասին այդպես,

Վահանակիր տրոյացիք խիտ շարքերով զրոհեցին,

Իսկ դանայանք ղենքերն հագան և նետվեցին դաշտը ռազմի:

Եվ դու բնավ չէիր տեսնի Ադամեմոնոն Ատրիդեսին

130

Ո՛չ սրտաթափ, ո՛չ քնեած, ո՛չ էլ կովից վախենալիս:

Ողևորված նետվում էր նա ղեպի մարտը վառատարղև,

Եվ ուր որ նա հանդիպում էր արագածի արգիւյացոց՝

Մոռենալով հորդորում էր ոգեշնչող իր խոսքերով.

«Արգիւյացիք. շմոռանաք բաշտթյունը ձեր փառավոր,

135

Ուխտադրուժ մարդկանց երբեք չի պաշտպանի Զևսն ամսրահույզ,

Իսկ մարմինը նրանց փափուկ,— նրանց, որ սուրբ ուխտը դրժած,

Դավ սարքեցին,— պիտի անշուշտ անգղնեւրի ուտեստ դառնա:

Մանուկներին և սիրատունչ նրանց կանանց, իբրև զերի,

Մենք կտանենք մեր նավերով, իսկ սուրբ քաղաքը կավերենք»:

140

Երբ մարտիկներն անցան խմբով, նա մոտեցավ կրեոսացոց,

Որոնք խմբով կանգնած էին Իդոմենես քաջի շուրջը.

Եվ զիմելով հզոր քաջին, այս խոսքն ասաց նա սիրալիր.

«Իդոմենես, դանաչական արագածի դյուցազններից

Ամենից շատ քեզ եմ հարգում ռազմի կամ այլ գործերի մեջ

145

Եվ կամ հաճախ խնջույքներում, ուր մեծամեծ արգիւյացիք

Քաղցր գինին խառնարանում սիրով խառնում են ջրի հետ,

Ուր վարսագեղ արքայացիք միշտ շափով են խմում գինին,

Այնինչ թե՛ քո, թե՛ իմ առաջ լի ըմպանակն է միշտ զրված,

- Եվ խմում ես որքան սիրտն է քո ցանկանում: Նետվիր կռիլի
 Արիությունը, որով հաճախ գիտեիր դու հպարտանալ: 150
- Եվ զորապետն Իգոմենեա պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
 «Քեզ, Ատրիդես, ես կլինեմ ամիշտ ընկեր հավատարիմ.
 Բայց հորդորիր նաև մյուս գեղազանդուր աքայացոց,
 Որպեսզի շուտ մարտն սկսենք: Երգմնազանց են տրոյացիք. 155
 Նրանց գլխին պիտի թափվի աղետ ու մահ, կրակ ու բոց»:
- Այդպես ասաց. և հեռացավ Ատրեորդին ուրախ սրտով:
 Նա անցնելով զորքի շարքերն, հասավ ապա Այասներին,
 Որոնք արդեն շարժվում էին դեպի կռիվ: Շուրջը նրանց 160
 Ամբոխված էր արայական հետեակ զորքն ամպի նման:
- Այդ տեսնելով՝ հրճվեց սրտանց Ագամեմնոնն իշխանապետ
 Եվ, դառնալով դուռնազներին, ասաց իր խոսքն այս թեմովոր.
 «Ձեզ, Այասներ պղնձադեն, կարիք չունեմ պատվեր տալու
 Ոհ, Ջես, զգոն, օղիմպացի, դուք, Աթենաս և Ապոլլոն. 165
 Եթե ամեն մի մարտնչող այսպիսի քաջ սիրտ ունենար,
 Ապա շուտով Պրիամոսի սուրբ քաղաքը խստանվաճ
 Կտապալվեր մեր ձեռքերով և կավերվեր հիմնահատակ»:
- Այդ ասելով, նրանց թողած, փութաց դեպի ուրիշները:
 Տեսավ հանկարծ նա Նեստորին՝ ճարտասանին պիլոսացի. 170
 Հեծյալներին նա կառքերի, ձիերի հետ տարավ առաջ,
- Իսկ հետեակը բաղձաթիվ, որ պատվարն էր պատերազմի,
 Խոզեց հետև, իսկ մեջտեղում՝ գառավորեց վախկոտներին,
 Որ եթե ոչ հոժարակամ, գեթ ստիպված պատերազմեն:
- Այդ որ տեսավ, ցնծաց: հոգով Ագամեմնոնն իշխանապետ
 Եվ, դառնալով, նրան ուղղեց նա իր խոսքը այս թեմովոր. 175
 «Ոհ, երանի, ծերուկ, այնպես քո ոտքերը ծառայեն քեզ,
- Ուժդ այնպես լինի կայտառ, ինչպես հոգին քո կրծքի տակ:
 Բայց ծերությունն է քեզ մաշում: Ախ, երանի ծերանային
 Ուրիշները, իսկ դու առույգ, երիտասարդ մնայիր միշտ»:
- Պատասխանեց նրան Նեստոր. ձիավարը գերեմնացի. 180
 «Տեր Ատրիդես. ես ինքս շատ կցանկայի լինել այնպես,
- Ինչպես այնժամ, երբ հաղթեցի աստվածազոր էրեթալին:
 Երիտասարդ էի ես էլ, իսկ ալժամ այսպես ծեր եմ արդեն,
 Բայց կգնամ իբրև հեծյալ, որ գեթ խոսքով ու խորհրդով
 Քաջալերեմ ու հորդորեմ. դա պատիվ է ծերունիներին»: 185
- Այդպես ասաց: Իսկ Ատրիդեսը հեռացավ ուրախ սրտով:
 Մոտ գնաց նա ձիամարդիկ Պետևոսյան Մենեսթեսին,

- Որի շուրջը կանգնած էին, կարծես անփուշթ, անգործունյա,
Մարտահորդոր աթինացիք և Ողիսեան ամենազետու
- Այդ տեսնելով, զորապետն Ադամեմնոն հանդիմանեց 190
Ու, ձայն տալով դուցադնիրին, ասաց խոսքն իր այս թեալոր.
«Ով Մենեսիփես աստվածասուն, թագավորի զաւակդ մեծ,
Ինչպես և դու, նենգությամբ լի և խորամանկ ով Ողիսես.
Ինչո՞ւ այդպես, սարսափի մեջ, սպասում եք ուրիշներին,
Մինչ վայել էր, որ դուք իրոք, արայացոց առաջն ընկած, 195
խոյանայիք հրախաղաց և նետովիք զեպի կոխով»:
Խեթ նայելով նրան, ասաց Ողիսեսը ամենազետու.
«Ով Ատրիդես. ի՞նչ խոսք թուով ցանկապատիցն ատամներիդ.
Մի՞թե թույլ ես մեղ համարում դու կովի մեջ: Երբ արայանք
Արեսաշունչ մարտն սկսեն ձիամարզիկ տրոյացոց զեմ, 200
Թե ուզում ես, դու կտեսնես Տելեմաքի սիրելի հորն
Տրոյացոց առաջավոր և քաջաձի շարքերի մեջ
Հերոսաբար մարտնչելիս. իսկ այժմ փուշ խոսք ասացիր»:
Ադամեմնոնը, տեսնելով բարկությունը Ողիսեսի,
Զղջաց, ապա նրան դարձավ ու ժպտալով այս խոսքն ասաց. 205
«Ազնվագույն Լայերտածին, դու, Ողիսես ամենազետու.
Ստադիր չեմ ոչ կշտամբել, ոչ էլ պատվեր տալ հերոսիդ.
Քանզի գիտեմ, որ քո սիրտը միշտ լեցուն է վեհ ցանկությամբ»:
Այդ ասելով, նրանց թողած, նա մոտեցավ ուրիշներին:
Շուտով դտավ նա քաջազոր Դիոմեդես Տիդեսյանին, 210
Նրա կողքին՝ Կապանեսի Սթենելոս որդուն ազնիւ:
Նրանց էլ խիստ հանդիմանեց Ադամեմնոնն, արանց արքան.
«Օ՛, եղբ՛ւկ ինձ. ինչո՞ւ որդիդ ձիամարզիկ քաջ Տիդեսի,
Հույսդ կտրած այդպես դադում և նայում ես մարտի դաշտին.
Այդօրինակ վախկոտություն չէր ճանաչում Տիդեսը քաջ, 215
Թշնամու դեմ կովում էր նա միշտ համհարզի առջև կանգնած,
Ինչպես պատմում են այդ մասին տեսնողները: Ինքս նրան
Ոչ տեսել եմ, ոչ հանդիպել. բայց, ասում են, անհաղթ էր նա»:
Այդպես խոսեց: Քաջակորով Դիոմեդը ոչինչ չասաց,
Բայց առարկեց նրան որդին մեծապայծառ Կապանեսի. 220
«Սուտ մի խոսիր, ով Ատրիդես, եթե ճիշտը ասել գիտես:
Մինք իրավամբ ենք պարծենում, որ մենք լավ ենք մեր հայրերից.
Մեր հայրերի փառքը, արքա, մեր փառքի հետ մի բաղդատիր»:
Խեթ նայելով՝ Դիոմեդեսն հզորագույն ասաց նրան.

«Լեիր, ընկեր, տեղդ նստիր և խոսքերն իմ լսիր միայն:
Ազամեմնոն աղգապետին արդ շնմ կարող ես կշտամբել,
Երբ կովի է մղում ահա գեղեցկազնն արայացոց:

Փառքը նրան պիտ պատկանի, եթե երբեք արայացիք

Հաղթահարեն տրոյացոց և նվաճեն Իլիոնը սուրբ,

Բայց և սուզն է նրան պատկան, եթե պարտովի զորքն արայանց: 230

Առաջ շարժվենք, դեպ ռազմի դաշտ, ավյունն հիշենք քաջարությանս:

Այդպես ասաց և իր զենքով թռավ նա ցած բարձր կառքից:

Ինչպես ծովի ալիքները, որ հողմերից լեռնանալով,

Միմյանց կողքի խիստ կուտակված, ծովեզերքն են ծեծում սաստիկ,

Մառս են լինում ժայռերն ի վեր և ժայթքում են աղի փրփուր, 235

Այդպես հուժկու և խուռնընթաց, կուռ ու անշեղ և գունդ առ գունդ

Դանայական զորքն էր շարժվում դեպի կոիվ: Ամեն մի դունդ

Հրամայող իր պետն ուներ: Այնպես լուռ էր զորքն ընթանում,

Որ կարծես թե ամբոխն այդ հոծ ձայն շուներ իր կրծքի ներքո:

Իսկ արոյացիք՝ հանց ոչխարներ հարուստ մարդու փարախի մեջ, 240

Որոնք կանգնած բյուր բյուրերով՝ կաթ են տալիս ճերմակ ու թարմ,

Եվ մայում են ու անգաղար գառներին են կանչում այդպես,—

Տրոյացոց գոռոցն այդպես հնչում էր լայն բանակի մեջ:

Նրանց Արեսն էր հորդորում, իսկ արայանց՝ Աթենասը:

Այդպես եկան, հասան միմյանց գոռ զորքերը երկու կողմի, 245

Թունդ բախվեցին նիզակ, ասպար, սղնձաղեն մարդկանց ուժը:

Երբ կորնթարդ վահանները հուսա դարկվեցին վահաններին,

Եվ խառնվեցին ճիշն հաղթողի, դուշմն հարվածի, մահ, հեծեծանք

Ե՛վ զարկվողի, և՛ զարկողի: Արյունն հոսեց, ծածկեց հողը:

Նախ տապալեց Անտիլոքը մեծ մարտիկին տրոյական՝ 250

Նախահարձակ և քաջաղեն էքեպոլին Բալիսեսյան:

Տեկամոնյան Այասն այդտեղ զարկեց որդուն Անթեմոնի՝

Ծաղկահասակ Սիմոնեսին: Նրան մայրը ծնեց մի օր

Սիմոնեսի գետեղերքին, Իդա լեռից ետ դառնալիս:

Խոցված տեգով մեծ Այասի՝ նա կարճատև կյանք ունեցավ: 255

Ընկավ, ինչպես բարձր բարդին, որ կանգնած էր ողորկ, ուղիղ:

Անթեմոնի որդին այդպես, մեծ Այասի տեգով զարկված,

Ընկավ գետին: Մինչ Այասի վրա նետեց նիզակն իր սուր

Անտիփուսը՝ Պրիամոսի խայտաղբահ խիղախ որդին,

Բայց վրիպեց: Նետը մեխվեց Ոդիսևսի մոտ ընկերոջ՝ 260

Քաջ Լևկոսի աճուկի մեջ, երբ նա դիակն էր դուրս քաշում:

Սաստիկ հուզվեց Ոդիսևսը և զայրացավ ահագնակի:

Պղնձաշող զրահն հագած, առաջ անցաւ նա շարքերից
 Եւ ուժգնորեն ու քաջաբար նեւանց աշահն իր շողշողուն:
 Նա հարվածեց Պրիամոսի խորթ զավակին՝ Դեմակոնին,
 Եւ խաւարը փակեց խելուն: Պրիամուրդու տշքերն այնժամ:
 Նահանջեցին արոյացիր, նույնիսկ Հեկտորը մեծափառ:
 Գոռգոռացին արգիւլացիր և, զիակներ դրավելով,
 Գրոհ տվին: Բայց գաշրացած Ապոլլոնը, որ Պերգամից
 Տեսնում էր այդ, բարձրադադակ քաջալերեց արոյացող.
 «Քաջ արոյացիր, մարտի դաշտը դուք չհանձնեք արգիւլացող,
 Ոչ բարից է սիրտը նրանց, ոչ էլ մարմինն է երկաթից,
 Որ զիմանան հարվածներին մարմնակոտոր սուր պղնձի.
 Իսկ Թեախիսը որդին աշտօր, Արիլէսը գեղեցկավարս,
 Էլ չի կուլում: Նա իր բնն է դեռ որսնում նավերի մօտ»:
 265 270 275

Նա բազարից դուռաց այդպես ահեղադու: Իսկ արայանց
 Մեծ քաջերին հորդորում էր կառավանածին դուստրը Զևսի:
 Եթե մեկը վկա լիներ, չէր պարտավի մարտն այդ ահեղ.
 Եթե անխույս, սուր պղնձից շվնատված նա անց կենար
 Ռազմի դաշտով, պայծառ Պալլաս Աթենասի ուղեկցությամբ,
 Մլաքներ զարհուրելի հուր տարափից պատասպարված,
 Պիաի տեսներ, որ այդ օրը բյուր արոյացիր և աշտանք
 Փռեթավալ, արնաշաղախ, ընկած էին իրար կողքի:
 280

Առգ հինգերորդ

Այնժամ Պալլաս Աթենասը ուժ ներշնչեց և քաջալիցուն
 Դիոմեդես Տրոյացունին, որ սա գառնու հռչակաւոր:
 Կար Իլիոնում հարուստ մի մարդ, Կարես անբիժ իր անունով.
 Քուրմն էր նա վեհ Հեփեստոսի. երկու որդի ուներ նա քաջ՝
 Փեդեոսն ու Իդևսը, երկուսն էլ վաղժ կախնեւորում:
 Այդ երկուսը, զորքից զատված, Դիոմեդեսի գեմ գուրտ եկան:
 Առաջինը երկաշնատուէր տեղը նեւեց Փեդեոսը:
 Չար տեղն անցաւ հերոսի ձախ ուսի մօտով և վշիպեց:
 Ապա նեւեց Տրոյացունը: Կորովալիր նրա ձեռքից
 Զուր չթռաւ նիզակը սուր, այլ մխրձվեց ախոյանի
 Կրծքի խորքը, ծծերի մեջ, և վաշր գցեց մարտակառքից:
 Իսկ Իդևոսն իր գեղեցիկ կառքը թողած՝ շուտ ցած թռավ,
 Սիրտ շանելով իր սպանված կղբոր դիակը պաշտպանել.
 Նա ինքն անգամ չէր խուսափի սև օրհասից, բայց այդ պահին
 5 10

- Հեփեսոսսը փրկեց նրան՝ պատելով մի թանձր ամպով,
 Որպեսզի շատ շվշտանա ծերուկ բուրմը սրբոց համար։
- Եվ քաջասիրտ տրոյացիք, էրբ Դարեւի գրգռեց տեսան՝
 Մեկին ընկած կառքի առջև, իսկ երկրորդին փախուստ տալիս,
 Շփոթվեցին բոլորն հոգով։ Իսկ խաժակն Աթենասը
 Գոռ Արեսի ձեռքը բռնած, նրան այս խոսքն ասաց այնժամ։ 20
- «Արես, Արես, արյունոտւշտ, մարդակոտոր, պարսպաքանդ.
 Թողնենք աղատ մարտնչելու արայացոց ու տրոյացոց.
 Թող հայր Զեսը կովի փառքը տա նրանցից մեկն ու մեկին,
 Իսկ մենք մարտից հեռու քաշվենք, որ խուսափենք Զեսի քենից»։
- Ասաց այդպես և դուրս հանեց բուռն Արեսին մարտակովից, 25
 Եվ արայանք, կոտորելով, հալածեցին տրոյացոց։
 Առաջինը Ագամեմնոն արանց արքան մարտակառքից
 Ցած գլորեց Հոփիասին՝ հալիզոնյանց հզոր պետին։
 Մենեկայոս Ստրեբորդին զարկեց տեգով իր սրասուր
 Ստրոփիոսյան Սքամանգրոսին, որը որսորդ էր հմտագույն։ 30
- Այդպես, ահա, մրցում էին նրանք կովումն այդ բարկաճայթ,
 Բայց դու չէիր կարող ասել, թե որտե՞ղ էր Տիդեսյանը.
 Քանզի սուրում էր նա դաշտում ինչպես հուժկու վարար մի դեռ,
 Որ հորդընթաց հեղեղի պես հոսում, քանդում է կավառներ։
- Ահա շուտով Լիկաոնի փաշլուն որդին տեսավ նրան, 35
 Իսկույն եեթ իր աղեղի սուր նետն ուղղեց Տիդեսյանին.
 Պղինձ նետը զրահն հերձեց, ճեղքեց-անցավ ու դառնալի
 Մեխվեց խորունկ նրա ուսին և ոտքեց զենքն արշունով։
 Մեծախորխտ աղաղակեց փաշլուն սրգին Լիկաոնի.
 «Դեպի առաջ, ով քաջասիրտ և ձխալոր տրոյացիք. 40
 Վիրավոր է ամենաքաջ աքայացին. չեմ կարծում ես,
 Որ նա երկար կդիմանա ահեղ նետին, եթե իրոք
 Ինձ Լիկիայից ուղարկել է Զեսի գավակն արծաթաղեղ»։
 Այդպես գոռաց պարծենալով։ Բայց չգտալեց նետն հերոսին։ 45
 Ետ քաշվելով, նա կանգ առավ իր ձիերի ու կառքի մոտ
 Եվ ձայն տվեց Կապաննոսյան Աթենեոսին քաջակորով.
 «Ով քաջարի Կապաննոսյան, իջիր շուտով դու քո կառքից
 Եվ դուրս քաշիր, թե կարող ես, այս անիրավ նետն իմ ուսից»։
- Այդպես կանչեց։ Եվ Աթենեոսը ցած թռավ իսկույն կառքից
 Ու մոտ կանգնած՝ ուսից հանեց խորասուզված սլաքը առեր, 50
 Եվ հյուսածո պիրկ դրահից մեծ դյուցադնի ցայտեց արյուն։
 Այդ ժամանակ խիստ թախանձեց Դիոմեդեան հզորագույն.

«Ականջ դիր ինձ, վահանակիր Զեսի զուստր անպարտելի.
Տուր, որ զարկեմ ես այդ քաջին, թող իմ տեգով խորատկվի նա,
Որն ահա ինձ նետահարեց և գոռգոռաց ամբարտավան»:

55

Այդպես ասաց պաղատելով: Լսեց Պալլաս Աթենասը,
եկավ կանգնեց դյուցազնի մոտ և ասաց խոսքն այս թևավոր.
«Օն, հանդգնիր, Դիոմեդես, մարտիր ընդդեմ տրոյացոց,
Քանզի կրծքումդ վառեցի բո հայրական հզոր ոգին,

60

Որ հատուկ էր ասպարաճոճ և քաջարի մեծ Տիդեասին:
Եթե մեկը աստվածներից, հարձակվելով, դուրս գա քո դեմ՝
Առհասարակ շհանդգնես կռվել ընդդեմ անմահներին.
Սակայն եթե կռվի դուրս գա Ափրոդիտեն, զուստրը Զեսի,
Զարկ դու նրան և հարվածիր սլաքավոր սուր պղնձով»:

65

Այդպես ասաց ու հեռացավ Աթենասը կապուտաշյա,
Իսկ Տիդեսյան քաջը կրկին խառնվեց զորքին նախահարձակ:
Նա սպանեց Աստիոոսին և աղգավար Հիպերոսին:
Հետո բռնեց դարդանածին Պրիամոսի որդոցն երկու՝
Էբիմոսին և դեռահաս Քրոմիոսին — մի կառքի մեջ,

70

Վար գլուխը մարտակառքից, նրանց զենքերը վերցրեց,
Իսկ ձիերն էլ իր համհարդին հանձնեց՝ տանել նավակայան:

Արդ, տեսնելով, որ տրոյացոց շարքերն է նա ոչնչացնում,
Կռվի նետվեց էնեասը տարափի տակ նիզակների,
Եվ սկսեց անդ որոնել աստվածակերպ Պանդարոսին:

75

Երբ նա տեսավ Լիկաոնի որդուն հզոր և փառունակ,
Կանգնեց մոտիկ, դեմ-հանդիման, և այս խոսքը ասաց նրան.

«Ո՞ւր ես, Պանդար, աղեղը բո կամ նետերը քո թևավոր,

Ո՞ւր է փառքն այն, որով ոչ սք չի հանդգնի մրցել քեզ հետ:

Օն, դու Զեսին ձեռք կարկառիր և այս մարդուն զարկ քո նետով՝

80

Ով էլ լինի այդ հզորը. տրոյացոց շատ աղետներ
Պատճառեց նա և թուլացրեց ծնկներն անթիվ հերոսներին»:

Պատասխանեց Լիկաոնի հզոր որդին և խոսքն ասաց.

«Քաջ էնեաս, պղնձաղեն տրոյացոց խորհրդական.

Ինչքան գիտեմ, նա շատ նման է Տիդեսի հզոր որդուն.

85

Եթե որդին է Տիդեսի, ինչպես արդեն ես ասացի,

Ինչ-որ անմահ մոտն է կանգնած, իր ուսերը ամպով պատած,
Եվ նրա դեմ ուղղված նետերն իսկույն վանում է նրանից:

Այստեղ շունեմ ես ոչ նժույգ, ոչ էլ պատշաճ մի մարտակառք.

Ես ձիերին տանը թողած՝ հետիտոն եկա Իլիոն,

- Ապաւիինած այս աղեղին, որը, սակայն, աստ ինձ չօգնեց. 99
- Արդ՝ դրանով ես զարկեցի երկու իշխան հերոսների՝
Ատրիգեսին և Տիդյանին. թեև նրանց խոցեցի խոր,
Նույնիսկ արյունը սթեցի, բայց նրանց լոկ գրգռեցի:
- Օրն էր գուցե շարաքաստիկ, երբ սյուկեցի բարձրիկ սյունից 95
Կոր աղեղն այս և կամեցա քաջ Հեկտորին շնորհ անել
Ու զորքերն իմ առաջնորդել դեպ ցանկալի Իլիոնը մեծ:
Եթե մի օր ես հետ դառնամ և աչքովս տեսնեմ կրկին
Հայրենի հողն ու կնոջս, հայրենական տունս բարձրիկ, —
Թող զլխաւոր այն ժամանակ ինձ թշնամին օտարազգի,
Եթե աղեղն ու նետերն այս, որ ինձ քնկեր դարձան իզուր, 100
Ես չջարգեմ և իմ ձեռքով չշարտեմ կրակի մեջ»:
- Պատասխանեց էնեասն իսկույն՝ զորականը տրոյական.
«Ու՛ր Պանդարոս, զուր մի խոսիր: Գործն այլ ընթացք չի ստանա,
Մինչև որ մենք մեր ձիերով ու մեր կառքով հանդես չգանք
Այդ քաջի դեմ և չփորձենք մեր զինքերը նրա վրա: 105
Եկ, բարձրացիր կառքիս վրա. այն ժամանակ դու կտեսնես,
Թե ձիերն այս տրոյական որքան արագ են սլանում:
Եկ ու վերցրու այս մտրակը և երասանը շողշողուն,
Իսկ ես, ահա, կառքից կիջնեմ, որ թշնամու դեմ մարտնչեմ,
Կամ դու դուրս եկ թշնամու դեմ, իսկ ես ձիերը կպահեմ»:
- 110
- Նրան այսպիս սլատասխանեց Լիկաոնի փալլուն որդին.
«Ինքդ, էնեաս, վարիւր ձիերն ու սանձերը, քանզի նրանք
Կառքն ավելի հեշտ կտանեն իրենց սովոր կառավարով»:
Այդ ասելով, իսկույն թռան նկարազարդ կառքի վրա,
Եվ սրարշավ ձիերն արագ ուղղեցին դեպ Տիդեսյանը: 115
- Երբ այդ տեսավ Կապանեսի Սթենելոս փալլուն որդին,
Իսկույն դարձավ և թեւովոր այս խոսքն ասաց Տիդեսյանին.
«Դիմեմք Տիդեսածին. տես, մոլեգին երկու քաջեր
Մարտելու են գալիս քո դեմ: Պանդարոսն է մեկը կտրիճ,
Իսկ երկրորդը էնեասն է, դավակը վեհ Անքիսեսի. 120
Նրա մայրն է Ափրոդիտեն՝ ոսկեթալիս աստվածուհին:
Եկ մեր կառքով հետ նահանջենք: Մի կովիր դու նախահարձակ
Եվ մոլեգին, որ զուր տեղը չկորցնես կյանքդ քաղցրիկ»:
- Ու նայելով նրան խոթո՛ւ՝ ասաց հզոր Տիդեսորդին.
«Ես չեմ ծնված, որ նահանջեմ մարտակովից կամ թաքնվեմ: 125
Կառք չեմ նստի, այլ դուրս կգամ նրանց հանդեպ հաիփոտն.
Պայծառ Պալլաս Աթինասը թույլ չի տա ինձ, որ ես զողամ:

Արագավազ ձիերն այն դույզ հետ շին տանի նրանց կրկին:
 Եթե իրոք փառք պարգևի ինձ Աթենասն ամենագետ,
 Երկուսին էլ կտապալեմ. իսկ դու ձիերդ արագավազ
 Մի կողմ պահիր, հրասանը կապիր կառքի շրջանակին,
 Եվ էնեասի նմուշներին հետապնդիր, նրանց բշիր
 Տրոյացոյ կողմից դեպի սրունքազարդ արայացիր»:

130

Նրանք ձիերն արագասուլք բշեցին ու հասան սրանց:
 Առաջինը խոսեց փալտն զավակը մեծ Լիկաոնի.
 «Ով քաջասիրտ և մեծափառ որդիդ հղոր, քաջ Տիդևսի.
 Քեզ չգտալեց զենքս թիթե, այն դառնագառն իմ սլաքը.
 Հիմա փորձեմ սուր աշակով, գուցե այդպես հաջող դարկեմ»:

135

Այդպես ասաց և, ճոճելով, նետեց աշտեն երկայնսովհր:
 Սուր պղինձը, շեշտ զարկվելով Տիդևսյանի մեծ վահանին,
 Ճեղքեց անցավ և, շաշելով փարվեց նրա կուռ զրահին:
 Այնժամ դուքեց բարձրաբորբառ Լիկաոնի որդին պայծառ.
 «Նեստ խոցեց սնակուշտդ և դուրս թռավ: Կարձեմ՝ երկար
 Զեռ ապրելու. հիմա դու ինձ շնորհեցիր փառքը վսեմ»:

140

Դիոմեդեան առանց վախի ու սարսափի ասաց նրան.
 «Սխալվում ես, վրիպեցիր. դուք, երեի, բնավ հանդիսա
 Զեք ունենա, մինչև ձեզնից մեկն ու մեկը չտապալվի
 Եվ իր արյամբ հագուրդ շտա ուզմից անկուշտ գուռ Արեսին»:
 Ասաց, նետեց: Աթենասն էլ դեպի քիթն ու աչքերի շուրջն

145

Ուղղեց աշտեն, որը ճերմակ ատամների միջով անցավ
 Ու մխրճվեց կղակի մեջ: Եվ խրանեցին ձիերն խսկույն:
 Նա, տապալված, ընկավ կառքից, շաշեց գինքն իր շողուն ու խոշուր

150

Տեղը ձեռին, վահանն առած, էնեասը թռավ կառքից,
 Վախենալով՝ միգուցե դին արայացիր վերցնեն-տանեն:
 Եվ պատվեց նրա շուրջը ինքնավստահ առյուծի պես,
 Ու, սաստկաձայն սպառնալով, աղաղակեց դաբճուրեկի.
 «Ով հանդգնի մոտ գալ սրան՝ պիտի մահվան բաժին դառնա»:

155

Իսկ Տիդևսի հղոր որդին վերցրեց գեանից հսկա մի քար
 Եվ այն ուժգին վարկեց աղորին էնեասի, — ճիշտ այնտեղին,
 Որին երանքն է միանում և կոշվում է նաև գոգած,
 Եվ ջախջախեց գոգածն ամբողջ ու կտրատեց ջիւերն աղորի:
 Հերոսն ընկավ ծնկան վրա, իր հաստ ձեռքով գեանին կոթնած:

160

Այդպես, անշուշտ, պիտ կործանվեր վեհ էնեասն, արանց արքան,
 Եթե նրան չնշմարեր Ափրոդիտեն՝ դուստրը Զևսի,

- Ճերմակ թեերը տարածեց նա սիրատենչ որդու շուրջը,
Պատվար դարձավ նա քաջաձի դանայացոց նեախի դեմ:
Երբ նա այդպես սիրած որդուն դուրս էր բերում կռվամարտից,
Սթենելոսը, հզոր որդին Կասարանեսի, շնորհալի
Այն պատվերը, որ քաջասիրտ Դիոմեդեսն էր տվել նրան.
Նա դուրս հանեց շաշու մարտից միասմբակ իր ձեռքին,
Նրանց շքեղ երասաններն ամուր կասեց կառքի լամբին,
Ապա վազեց, էնեասի գեղեցկարաշ նմուշներին
Տրոյացոց կողմից քշեց դեպի զորքերն աքայացոց,
Ապա հանձնեց Դեպելոսին՝ իր համամիտ բարեկամին,
Որ նա քշի նավերի մոտ: Իսկ ինքն՝ հերոսը մեծագույն,
Ստավ խելույն երասանը, թռավ կանգնեց կառքի վրա
Եվ ձեռքին միասմբակ քշեց դեպի Տիդեստոդին,
Իսկ Տիդեսի անվախ որդին, ճոճելով իր նիզակը սուր,
Հաղթելով աստվածուհուն, հասավ նրան բազմության մեջ,
Նեաեց տեղն ու վիրավորեց նրա ձեռքի թաթիկը նուրբ:
Տայտեց խելույն անմահ արյունն Ափրոդիտի իբրև ավիշ,
Որը հոսում է մարմնի մեջ երանավետ աստվածների:
Սաստիկ ճշաց աստվածուհին և վայր գցեց որդուն ձեռքից,
Որին Փոյբոս Այոլլոնը իր ձեռքն առավ և կապուտակ
Մեզով պատեց, որպեսզի անդ ոչ մի հեծյալ աքայացի
Տեղ չդարկի նրա կրծքին և չկորզի նրա հոգին:
Իսկ Դիոմեդն ահեղագուշ խտալով սաստեց աստվածուհուն.
«Զևսի դստրիկ, շուտ հեռացիր այս կռվից ու կոտորածից:
Բավ չէ՞ միթե, որ խաբում ես ու գայթակղում անդոր կանանց:
Եթե կրկին դառնաս ու դաս ճակատամարտ, ապա կարծեմ
Կսարասափես, եթե նույնիսկ հեռվից լսես ձայնը կռվի»:
Այդպես ասաց: Եվ, տանջվելով, թողեց դնաց աստվածուհին:
Ռազմի դաշտի ձախակողմում նա նկատեց բուռն Արեսին,
Եվ ծունկ չոքեց աստվածուհին իր սիրասուն եղբոր առաջ
Եվ աղերսեց բազմաթախանձ, որ տա ձեռքն իր ոսկեկառք.
«Ոհ, սիրելի եղբայր դու իմ, դթա և տուր ձեռքը քո,
Որպեսզի ես հասնեմ Օլիմպ՝ ապարանքը անմահների:
Խիստ տանջվում եմ վերքիս ցավից, ինձ խոցեց մի մահկանացու՝
Տիդեսյանը, որ պատրաստ է կռվել անդամ Հայր Զևսի դեմ»:
Այդպես ասաց: Եվ Արեսը տվեց ձեռքն իր ոսկեկառք:
Կառք բարձրացավ նա շուտափույթ, սիրաբ խորունկ ցավերով լի,
Իսկ Իրիան էլ կողքին կանգնած՝ երասանը իր ձեռքն առավ

- Ու մտրակեց նժուլզներին, որ հնազանդ թռան իսկույն,
 Հասան բարձունքն Օլիմպոսի, օթևանը անմահներին: 205
- Ափրոդիտն աստվածուհին զնաց, փարվեց իր աղնիվ մոր՝
 Դիոնեի ջերմ ծնկներին: Մայրն էլ գրկեց իր դստրիկին,
 Մնջմիկ շոյեց սիրողաբար, հարցմունք արեց, ապա տսաց.
 «Անուշ դստրիկ. երկնաբնակ աստվածներից ո՞վ էր արդյոք,
 Որ խոցել է քեզ անտեղի, կարծես մի մեծ մեղք ես գործել»:
- Եվ ժպտաշուրթն Ափրոդիտին պատասխանեց այնժամ նրան. 210
- «Դիոմեդն ինձ վիրավորեց, Տիդևսյանը ամբարտաւան,
 Երբ կամեցա կովից հանել իմ էնեաս սիրած որդուն:
 Բորբորվում է մարտը ոչ թե տրոյացոց և աքայանց մեջ,
 Այլ կովում են անմահների դեմ դանայանք ամբարտաւան»:
- Եվ Դիոնե երկնապսակ աստվածուհին կրկին ասաց. 215
- «Ոհ, համբերիր, դուստր իմ անուշ, և դիմացիր սրաիդ ցավին.
 Մարդկանց կողմից կրել ենք մենք, օլիմպացիք, շատ տառապանք
 Եվ, իրար դեմ, պառակտվելով, շատ ենք նյութել դավ ու ցավեր»:
- Ասաց, սրբեց երկու ձեռքով արյունն անմահ ձեռքից նրա: 220
- Ձեռքը իսկույն առողջացավ, անցավ ցավը ծանրակսիծ:
 Մինչդեռ Հերան և Աթենասն, ականատես այդ ամենին,
 Ծաղրական խոսք սկսեցին Կրոնոսյան Զևսի առաջ:
 Եվ նախ խոսեց պայծառաշյա Աթենասը աստվածուհի.
- «Ով Զևս, իմ հայր, չե՞ս զայրանա, եթե մի խոսք ասեմ հիմա.
 Դուցն դրդեց այս Կիպրուհին մի որիէ աքայուհու 225
- Անր որոնել տրոյացոց մեջ, որոնց այնքան շատ է սիրում.
 Եվ պերճազգեստ աքայուհուն փայփայելիս, գուցե իրոր
 Նրա ոսկի ճարմանդներով է սա քերծել իր ձեռքը նուրբ»:
- Այդպես ասաց: Ժպտաց հայրը անմահների, նաև մարդկանց: 230
- Նա ոսկեգեղ Ափրոդիտին մոտ կանչելով՝ խոսքն իր ասաց.
 «Դուստր իմ անուշ, քո գործը չէ պատերազմը աղմկարար,
 Այլ զբաղվիր դու սիրասուն ամուսնության գործով միայն,
 Իսկ գործերն այդ թող որ հոգան լոկ Արեսն ու Աթենասը»:
- Այդպես ահա խոսք ու զրույց էին անում նրանք այնտեղ, 235
- Մինչ մարտատենչ՝ Դիոմեդեսն էր ջանում զարկել էնեասին:
 Երեք անգամ նա հարձակվեց, որ կործանի նրան առմիշտ,
 Երեք անգամ Փոյբոսը հեռ մղեց նրա վահանը վառ.
 Չորրորդ անգամ՝ երբ նա ցատկեց դեի նման, որ հարվածի,
 Կորովածիզ Ապոլլոնը սպառնալով ահեղ գուռաց.
- «Զգուշ, Տիդևսյան, շուտ հեռ քաշվիր, անմահներին քեզ հավասար 240

Դու մի կարծիր: Քանզի մարդկանց և ոչ մի ցեղ երկրի վրա
երբեք ուժով համազոր չէ հավերժ անմահ աստվածներին»:

Այգպես ասաց: Խուսափելով կորովաձիգ Ապոլլոնի
ժանտ զայրույթից, Դիոմեդեսն այնժամ փոքր-ինչ հեռ հանձնեց:
էնհասին թունդ ժխտից Ապոլլոնը հանեց, տաքավ
Դեպի տաճարն իր հոյակապ՝ դեպի բարձունքը Պերգամի:

245

Այնտեղ Լևտոն և Արտեմիսն աղեղնավոր նորից նրան
Ուժ ու կորով ներշնչեցին, շնորհեցին փառք ու պատիվ:
Այդ միջոցին բուռն Արեսին կանչեց Փոյրոսն Ապոլլոնը.

«Արես, Արես, մարդակոտոր, արյունոտշտ, պարսպաջարդ.
Չե՞ս մտածում զուրս բերել թունդ մարտակովից դու այդ մարդուն՝
Տիդեսյանին, որ պատրաստ է կռվել նույնիսկ հայր Զևսի դեմ»:

250

Եվ Ապոլլոնն այդ տակով՝ բազմեց զլիսին վեհ Պերգամի.
Իսկ Արեսը, նմանվելով թրակացի Ակամասին,
Հորդորում էր Պրիամոսի աստվածասուն զավակներին.

255

«Ով որդիներ աստվածասուն Պրիամեսի. զուր դեռ երկա՞ր
Թույլ պիտի տաք, որ կոտորեն տրոյացիք ձեր ազգն ամբողջ,
Թե՞ ուզում եք կռիվն հասնի սուրբ Իլիոնի դարբասներին:

Նեավենք շուտով դեպի կռիվ, փրկենք ազնիվ մեր ընկերոջ»:

Այգպես ասաց և ամենքին նա ներշնչեց ուժ ու կորով:
Մինչ Հեկտորին աստվածազարմ Սարպեդոնը խիստ կշտամբեց.

260

«Ո՞ւր է, Հեկտոր, զորությունդ. մինչդեռ առաջ պնդում էիր,
Թե քաղաքը ամբապարիսպ, առանց զորքի դաշնակցային
Կաշառպանես փեսաներիդ, հղբայրներիդ հետ միասին:

Բայց փախչում են նրանք կռվից, ինչպես շները՝ առյուծից:

265

Իսկ ահա մենք՝ դաշնակիցներս, մղում ենք գոռ ճակատամարտ:
Մինչ դու անշարժ կանգնած ես արդ՝ և զորքերին չես հորդորում
Քաջ դիմանալ ու պաշտպանել իրենց որդուց և պերճ կանանց:

Զգուշ, Հեկտոր, որ թշնամու ամենակուլ ցանցերի մեջ

Զրնկենք հանկարծ և չգտնաք նրա ձեռքին որս կամ ավար»:

270

Այգպես խոսեց Սարպեդոնը, խայթեց սիրտը նա Հեկտորի:
Զենքերն հագին՝ մարտակառքից նա ցած թռավ վայրկենապես,
Սուր նիզակներն իր ճոճելով՝ շրջեց բանակն ամբողջովին,
Կովի տենչով վառեց սրտերն և բորբոքեց դաժան կռիվ,

Եվ հետ դարձան իսկույն նրանք ու կանգնեցին աքայանց դեմ:

275

Բայց կանգնեցին և արգիլյանք՝ առանց ահի ու սարսափի:

Արեսն օգնեց տրոյացուց, մեղով ծածկեց դաշտը մարտի,

Շրջեց դաշտը ամեն կողմից և կատարեց այդպես կամքը
Ոսկեսուտեր Ապուլոնիւ Փոյրոտն իսկույն, նկատելով,
Որ հեռացավ դանայացոյ մեծ պաշտպանը՝ վեհն Աթենաս,
Պատվիր տվեց ոգեշնչել և բորբոքել տրոյացոց:

280

Մինչ Դիոմեդը, Ոգիսեսը, զույգ Այասները դուրսացան
Վառում էին մարտական տենչը դանայանց, որոնք այնժամ
Տրոյական զորքի ուժից բնավ երկյուղ չէին զգում:

Իսկ Ատրիդը բանակի մեջ պատմում էր՝ պատվեր տալով.
«Միշտ մարդ հղեք, սիրելիներ, ներշնչվեցեք քաջարությամբ,
Պատկառեցեք ժանտ կովի մեջ դուք իրարից. ուր կա ամոթ՝
Զորքն ավելի փրկության է արժանանում, քան կորուստի,
Իսկ փախչողին չեն սպասում ոչ փրկություն և ոչ էլ փառք»:

285

Այդպես ասաց, տեղը նևտեց: Տեղն այդ դիպավ գեմը կանգնած 290
էնեասի ընկերոջը՝ Դիփիովոն Պերգասյանին.

Տեղին վահանն արդելք չեղավ. հեղքեց պղինձն ու շեշտ անցավ,
Այա մեխվեց գոտու միջով նրա փորը՝ վարի կողմից.
Ցած գլորվեց նա թնդյունով, և ղենքերն իր շառաչեցին:

Մինչ սղանեց էնեասն այնտեղ երկու մարտիկ քաջակորով՝ 295
Դիոկլեսի որդոցն երկու — Օրսիլոքին և Կրեթոնին:

Ինչպես հուժկու երկու առյուծ, որ, մեծացած լեռան գլխին,
Նախիրներից պարարտ հղներ ու ոչխարներ փախցնելով՝
Ավերակ են գարձնում անվերջ փարախները աղնիվ մարդկանց,
Բայց վերջապես մարդու ձեռքով խորտակվում են նետահարված, 300
Այդպես ահա էնեասի կարող ձեռքով հաղթահարված՝

Սրանք այնտեղ՝ տառալվեցին, ինչպես բարձրիկ հեղենիննր:

Ընկածներին շատ կարեկցեց Մենելայը քաջամարտիկ:
Նա, շողշողուն պղինձն հագած, առաջ վազեց զրոհ տալով,
Զեռքին սուր տեղն իր ճոճելով: Նրան զրդեց Արեսն այնժամ, 305
Մտածելով, թե էնեասի հարվածից նա կտառալվի:

Սակայն նրան տեսավ աղնիվ նետոորի հետն Անտիլոքոս:
Նա համարձակ թռավ առաջ, վախենալով, թե միգուցի
Անդ վնասվի արանց արբան և ի դերև գործը դառնա:

Երբ աղգապետ Անտիլոքը կանգնեց կողքին Մենելայի՝ 310
Քաջ էնեասը, թեպետ հզոր մարտնչող էր, նկատելով

Զույգ քաջերին իրար կողքի, չհանդգնեց դուրս գալ ընդդեմ:

Քաջ Հեկտորը կովող շարքում նկատելով հերոսներին,
Նեավեց առաջ, և նրա հետ՝ հաղթ գնդերը տրոյական:

Իսկ Արեսը, իր հազի՞ ձեռքով ճոճելով մի վիթխարի տեղ,
Պատվում էր մերթ առջևից, մերթ հետևից քաջ Հեկտորի:

315

Տեսավ նրանց և զարհուրեց Դիոմեդեսն ահեղագու.

Անմիջապես հետ քաշվելով՝ դիմեց զորքին, աղաղակեց.

«Որքա՞ն պիտի մենք հիանանք, ով սիրելի դուռնապաններ,

Քաջարությունք աստվածակերպ և տիգավոր Հեկտոր քաջի.

320

Միշտ մի աստված, մտքը կանգնած, վանում է մահը նրանից.

Նրա մոտ է այժմ Արեսը՝ մահականացու մարդու տեսքով:

Նա հաճանքի մարտադաշտից՝ դեմքով դարձած դեպ տրոյացիք,

Սակայն բնավ չհանդգնեք մարտել ընդդեմ անմահների»:

Այդպես ասաց: Բայց տրոյացիք հետապնդում էին նրանց:

325

Եվ տապալից Հեկտորն երկու հզոր քաջի, — մի կառքի մեջ

Մեկտեղ կանգնած, — Անքիալես և Մենեսիբև հերոսներին:

Տեսավ, խզճաց բնիկերներին մեծ Այասը Տելամոնյան,

Արագ վազեց դեպ գիերը, նեաեց տեղը իր շողշողուն

Եվ տապալից Սելագոսի փայլուն սրդի Ամփիեասին:

330

Նա թնդունով գլորեց ցած: Վրա վազեց քաջազն Այաս,

Որ նրանից զենքը պոկի, բայց տրոյացիք նրա վրա

Տեղացին բյուր տեղ-նիզակներ, որ վահանին էին զարկվում:

Եվ նա հասավ ու դիակից պղինձ մկունդը դուրս քաշեց,

Բայց մնացած շքեղ զենքերն ուսից պոկել հնար չեղավ.

335

Եվ Այասը, թեպետ հաղթ էր և քաջազոր, անպարտելի,

Տեղի տվեց մեծ ուժերին ու հաճանքից արագորին:

Մինչդեռ նրանք կռվում էին ահեղազոր այդ ճակատում,

Օրհասն հանկարծ կռվի կանչեց մեծափիթիար ու քաջագործ

Տլեպոլեմոս Հերակլյանին՝ ընդդեմ դուռնազն Սարպեդոնի:

340

Նախ բարբառեց Տլեպոլեմը, թուն հերոսի հուշակավոր.

Այսպես ասաց նա զավակին ամպահալած Զևս-զգոնի.

«Ով Սարպեդոն, լիկիացոց պես, բայց անծանոթ ուղմի դործին.

Սուտ են ասում, քեզ կոչելով ասպարակի Զևսի զավակ,

Քանզի, այո, շատ բաներով նսեմ ես գու այն քաջերից,

345

Որոնք դեռ հին մարդկանց օրոք ծնվել էին Զևս-զգոնից:

Տես, ասում են, մեծ դորություն և կորովի տեր է եղել

Իմ մեծ ծնող Հերակլեսը քաջախիզախ, առյուծասիրտ:

Մի ժամանակ կառնեդոն թագավորի ձիանց համար

Այստեղ եկավ լոկ վեց նավով, բայց կռքժանեց քաղաքն Իլիոն:

350

Եվ դու, թեև որպես կռվող Լիկիայից ես եկել այստեղ,

Այժմ իմ ձեռքով հաղթահարված՝ կանցնես դարբասը Հադեսի»:

Բայց առարկեց Սարպեղոնը՝ քաջ զորավարը լիկիացի.

«Ճիշտ ասացիր, Տլեպոլեմոս, նա կործանեց Իլիոնը մեծ,

Քայց այդ եղավ Լաոմեդոն թագավորի անմտությամբ.

335

Իսկ քեզ, ահա, մահ կրերի սև օրհասը արդ իմ ձեռքով,

Եվ դու, տեղովն իմ տապալված, փառքը կռվի ինձ պիտի տաս,

Իսկ Հադեսին կտաս հողիդ»։ Այդպես ասաց Սարպեղոնը։

Այնժամ իսկույն Տլեպոլեմոսն առավ տեղը իր հացենի.

Նույնը արեց և ոսոխն իր։ Երկու տեղն էլ երկայնատվեր

360

Սուր սլացան ճիշտ միաժամ։ Սարպեղոնը զարկեց վզին.

Խավարամած սև գիշերը փակեց քաջի աչքերն իսկույն։

Իսկ մեծ տեղը Տլեպոլեմի վարսվեց ազդրին Սարպեղոնի,

Բայց նրանից հայրը վանեց եղիսնական մահն այս անգամ։

Քաջ ընկերներն իսկույն մարտից Սարպեղոնին դուրս հանեցին։

365

Իսկ աքայանք Տլեպոլեմին նույնպես մարտից դուրս հանեցին։

Տեսավ նրան քաջակորով Ոգիսեսը աստվածակերպ,

Հուզվեց սաստիկ և իր հոգին համակվեց մի երկմտանքով —

Արդյոք անմահ, որոտագուշ Զեսի որդո՞ւն հետապնդել,

Թե՞ լիկիացոց հոգին կորզել՝ դրո՞ւ տալով նրանց վրա։

370

Աթենասը նրա հոգին դեպ լիկիացոց ամբոխն ուղղեց։

Շատ լիկիացոց անդ կշարգեր Ոգիսեսը աստվածակերպ,

Եթե նրան չնկատեր կորդակաճոճ Հեկտորն ահեղ,

Որը իսկույն, պղնձաշող զրահն հագած, դրո՞ւ տվեց,

Մեծ զարհուրանք պատճառելով դանաչացոց։ Ուրախացավ

375

Զեսի զավակ Սարպեղոնը և ծայն տվեց աղերսալի.

«Ոհ, թույլ շտապ, Պրիամոսյան, որ ես մնամ այստեղ ընկած,

Գանաչացոց ձեռքին դերի։ Այլ օգնիր ինձ, որ գեթ հոգիս

Ձեր քաղաքի մեջ ավանդեմ, եթե միայն չի վիճակված,

Որ ետ դառնամ նորից տունն իմ, իմ անձկալի հոգն հայրենի,

380

Եվ ամոքեմ սիրանվեր իմ ամուսնուն ու մանկիկիս»։

Այդպես խոսեց։ Բայց Հեկտորը կորդակաճոճ՝ ոչինչ չասաց,

Այլ սլացավ թափով առաջ, լի անձկագին մի տենչանքով՝

Հաղթահարել զորքն աքայանց, կորզել հոգին շատ շատերի։

Իսկ դյուցազուն ընկերները աստվածազարմ Սարպեղոնին

385

Տարան դրին Զես-դզոնի պերճապաճույճ կաղնու ներքո։

Շունչն սպառվեց Սարպեղոնի և խավարեց լույսն աչքերի,

Մակայն շուտով ուշքի եկավ, երբ որ փչեց Բորեասը,

Ու թարմացավ կուրծքը նրա, որ շնչում էր սաստիկ դանդաղ։

- Հալածվելով Արես աստծուց և Հեկտորից պղնձագին,
Աքայացիք այդ ժամանակ դանդաղորեն նահանջեցին:
Հենց որ տեսավ լուսաթևիկ աստվածուհի Հերան հանկարծ,
Թե ինչպես գոռ մարտակովում կոտորվեցին արգիլացիք,
Իսկույն եեթ այս թեալոր խոսքերն ասաց Աթենասին.
- «Հախ, ավաղ, վահանակիր Զեսի դուստր անպարտելի:
Մի՞թե միայն ունայն խոսքով Մենեկային մենք խոստացանք
Քանդել Իլիոնն ամրապարիսպ և տուն դառնալ այնուհետև:
Իսկ մենք այսպես թույլ ենք տալիս ժանտ Արեսին խիստ մոլեղնել.
Եկ մտածենք՝ ինչպե՞ս արդյոք մեր զորությունն ի գործ դնենք»:
- Այդպես ասաց: Զընդդիմացավ Աթենասը աստվածուհի:
Իսկ դիցուհին ավագագույն, դուստրը վերին Կրոնոսի,
Աճապարեց կարգի բերել իր ձիերը ոսկեսարյան:
Իսկ ժիր Հերին կառքի շուրջը՝ երկաթակուռ նրա սոնուն
Պինդ հազցրեց կոր, ութնաճաղ անիվները պղնձաձուլ:
Մինչ Աթենասն, ասպարակիր Զեսի դուստրը, իր վրայից
Հանեց պցեց իր հոր շիմքին այն ծածկոցը խայտանկար,
Որ ստեղծել էր հենց ինքը, որ կերտվածքն էր իր մատների,
Իսկ փոխարենն հագավ զրահն ամպահալած Զես-զգոնի,
Ուսին ծածկեց նա ասպարը փայլակնացայտ ու ծոպավոր,—
Զարհուրելին, որի շուրջը գալարված էր Սարսափն ահեղ.
- Գլխին դրեց սաղավարաը քառաճարմանդ ու բակեկուռ,
Որն ավելի զորավոր էր, քան զորքն հարյուր քաղաքների.
Կանգնեց կառքին նա բոցափայլ, ձեռքը առավ նիզակը հազթ,
Վիթխարագույն ու ծանրագին, սրով դուստրը այն հայրազոր
Ի վիճակի էր ջախջախել կովող շարքերն հերոսների:
- Երբ մտրակեց Հերան ձիանց, ճոնչալով և ինքնաբար
Լայն բացվեցին դռներն երկնից, որոնց հսկում են ժամերը.
Սրանց հանձնված է պահպանել մեծ երկինքն ու Օլիմպոսը,
Որ բաց անեն կամ պինդ փակեն թուխալ-ամպերի կուտակներով:
Լուսաթևիկ Հերան այնժամ դիմեց Զեսին Կրոնոսյան.
- «Զես հայր, մի՞թե չես զայրանում Արեսի շար գործի վրա.
Ահալասիկ, տես, թե որքան աքայացի նա կործանեց:
Մեծագույն վիշտ է պատճառում դա իմ սրտին, մինչ Կիպրուհին
Եվ Ապոլլոնն արծաթաղեղ ուրախանում են բերկրալի:
Զե՞ս բարկանա դու ինձ վրա, Զես հայր, եթե ժանտ Արեսին,
Հալածելով, դուրս վտարեմ կովից ուժովն իմ զայրագին»:
- Ամպահավաք Զեսն իսկույն ասաց նրան ի պատասխան.

«Գնա, դրդիր Արեւի դեմ Աթենասին անպարտելի.

Նա լավ գիտե ինչպես նրան նետել վշտի և ցավի մեջ»:

Ասաց: Նրան հնազանդվեց լուսաթևիկ աստվածուհին

430

Եւ մտրակեց նժույգներին, որոնք թռան առույդ ու ժիր.

Եկան հասան նրանք Տրոյա և զետերին հորդագնաց:

Հասան այնտեղ, ուր բազմաթիւ մեծ հերոսներ ամենահազթ

Խռնված էին այդ ժամանակ ձիամարզիկ Դիոմեդես

Քաջի շուրջը՝ նման վայրադ ու գիշակեր առյուծներին:

435

Հզոր Հերան արգիւլացոց գեմը կանգնեց ու բարբառեց.

«Ամոթ, անարգ արգիւլացիք, չքնաղ եր դուք լոկ արատքուստ:

Երբ Աքիլլեան աստվածազարմ մասնակից էր կռիւններին,

Տրոյացիք, սարսափելով նրա անհազթ սուր նիզակից,

Չէին կարող դուրս գալ երբեք Դարդանական դարբասներից,

440

Մինչդեռ հիմա մարտնչում են ձեր գոգավոր նավերի մոտ»:

Իսկ խաժակն Աթենասը դիմեց դեպի Տիդեսյանը.

Գտավ նրան և հանդիպեց իր ձիերի և կառքի մոտ,

Ուր նա իր վերքն էր դարմանում՝ խոցված նետով Պանդաբոսի:

Հենված կառքի պինդ անուրին, այսպես խոսեց դուստրը Զեսի.

445

«Տիդեսն, անշուշտ, ծնեց որդի, որը իրեն քիչ է նման.

Կարճահասակ էր Տիդեսը, բայց մարտիկ էր անգերազանց:

Մի ժամանակ ինքս նրան արգելեցի դուրս գալ մարտի,

Երբ խանդավառ ու մարտատենչ, իբր աքայանց պատգամավոր,

Մենակ եկավ Թեբե քաղաքը՝ Կաղմոսի բյուր որդոց մոտ:

450

Նրան ես խիստ պատվիրեցի խնջույքներում լինել խաղաղ,

Բայց նա, սաստիկ ոգևորված, եռանդաշատ, ինչպես և միշտ,

Մարտի կանչեց անդ Կաղմոսի երիտասարդ զավակներին

Եւ բոլորին հաղթեց զյուրաւ: Ես ինքս էի օգնում նրան:

Ու այդպես էլ ահա և քեզ օգնում եմ միշտ և պաշտպանում,

455

Բայց դու, իրոք, կամ հոգնած ես բազմադաժան արնությունից,

Կամ երկյուղն է քեզ կաշկանդել, դարձրել այդպիս ծուլ ու երկշոտ»:

Դիոմեդեսն այնժամ նրան պատասխանեց ու խոսքն ասաց.

«Ճանաչեցի ես քեզ իսկույն, ասպարակիր Զեսի դստրիկ.

Ոչ խոնջանքն է ինձ կաշկանդել, ոչ էլ երկյուղը փոքրոգի.

460

Այլ քո պատվերն եմ կատարում, որ ես բնավ չեմ մոռացել.

Արգելեցիր դու ինձ կռիւլ ընդդէմ անմահ աստվածների

Եւ ասացիր. եթե միայն Զեսի դուստր Ափրոդիտեն

Դուրս գա մարտի՝ կարող եմ ես նրան զարկել սուր պղինձով:

- Այդ պատճառով նահանջեցի և քաջարի արգիլացոց 465
 Պատվիրեցի հետ նահանջել և հավարմել ահա այստեղ,
 Քանզի հանկարծ նկատեցի, որ Արեսն է տիրում մարտին»։
- Կրկին տապ Աթենասը՝ պայծառաշյա աստվածուհին.
 «Դիոմեդես, իմ սիրելի, մի սարսափիր դու Արեսից.
 Քանզի էս եմ քեզ օգնական՝ պատրաստ կանգնած քո թիկունքին» 470
 Հառաջ, քշիր Արեսի դեմ միասմբակ ձիերը քո,
 Հասիր թափով և հարշլածիր, մի վախենա բռն Արեսից,
 Ուխտադրում այդ աստծուց, որ նենդ է միշտ և չարախինդ։
 Դեռ նոր նա ինձ և Հերային խոստում տվեց և հանձն առավ
 Կովել ընդդեմ տրոյացոց, օգնել միայն աքայացոց, 475
 Բայց ուրացավ խոստումը իր և օգնում է տրոյացոց»։
- Նուսնդալից աստվածուհին թռավ կանգնեց կառքի վրա՝
 Դիոմեդեսի հետ միասին։ Մարտակառքի կաղնե սունին
 Խիստ ճոնչաց ծանրովյունից մեծ դիցուհու և մեծ քաջի։
 Իր ձեռքն առավ Աթենասը պերճ մտրակն ու երասանը, 480
 Ապա քշեց միասմբակ ձիերին դու Արեսի դեմ։
- Հենց որ Արես մարդաջարդը տեսավ հերոս Դիոմեդեսին,
 Իսկույն եկավ մեծավիթխար Պերիասիասին թողեց այնտեղ
 Ու, վազելով, դիմեց դեպի Դիոմեդեսը ձիազուսպ։
 Նախ՝ Արեսը կառքի լծի և սանձերի վրայով՝ արագ 485
 Նետեց տեղը իր պղնձյա, որ դուրս կորզի նրա հոգին։
 Բայց խաժակն Աթենասը բռնեց ձեռքով տեղը նրա
 Եվ դեն նետեց մարտակառքից, ու տեղն ունայն ընկավ գետին։
 Ապա անհաղթ Դիոմեդեսը նետեց տեղը իր պղնձյա.
 Տեղն այդ Պալլաս Աթենասը խրեց փոքրի մեջն Արեսի, 490
 Ապա այն դուրս քաշեց նորից։ Ճչաց Արեսն արույրազեն,
 Այնպես գոռաց, ինչպես ինը կամ տասն հազար մարդ միասին
 Կգոռային մոլեգնախանձ ու բորբոքված կովամարտում։
- Ինչպես օդը մութ է թվում սև ու թանձր ամպի ներքո,
 Այդպես թվաց Դիոմեդեսի աչքին Արեսն արույրազեն, 495
 Երբ ամպերի հետ միասին բարձրանում էր դեպի երկինք։
 Արագ հասավ նա Օլիմպոս՝ բարձր գահին անմահների,
 Եվ վշտահար գնաց նստեց Կրոնոսյան Զևսի կողքին։
 Նա ցուլց տալով արյունն անմահ, որը ցայտում էր իր վերքից,
 Եվ դառնորեն հառաչելով, ասաց խոսքն իր այս թեալոր. 500
 «Զևս հայր, արդյո՞ք պիտ անտարբեր նայես դու այս ոճիրներին։
 Մենք, օլիմպյան աստվածներս, միշտ իրար դեմ թշնամացած՝

- Մահկանացու մարդկանց համար, շարիքներ ենք նյութում իրար:
 Զայրացած ենք մենք քեզ վրա, դու ես ծնել այդ ժանտ կույսին,
 Որ իր սրտում անում է լոկ եղեռնական ու շար խոհեր: 505
- Արդ՝ մենք բոլոր անմահներս, որ ապրում ենք Օլիմպոսում,
 Հնազանդ ենք քեզ լիովին և կամքը քո միշտ կատարող:
 Միայն նրան դու չես զսպում ոչ քո խոսքով, ոչ էլ զործով,
 Եվ երես ես տալիս անվերջ քո զավակին այդ շարադետ:
 Իսկ հիմա էլ նա Տիդեայան Դրոմեդեսին ամբարտաւան 510
 Դրոքեց դուրս դալ աստվածների զեմ մոլեգին մարտակովի:
 Եվ նախ խոցեց նա Կիպրուհուն՝ հարվածելով ձեռքի թափին,
 Իսկ հիմա էլ դեի նման գրոհ տվեց նա ինձ վրա:
- Ցուսկոտ նայեց ամպահավար Զևսը նրան և խոսքն ասաց.
 «Լսիր իսկույն, փոփոխամիտ, մի՛ քրթմնջա. օլիմպակցաց 515
 Աստվածներից ամենից շատ քեզ եմ ատում ես իմ սրտում:
 Սիրում ես լոկ խռովություն, նախճիր, արյուն ու պատերազմ:
 Կարծեմ այժմ էլ դու միմիայն այդ պատճառով խիստ տուժեցիր:
 Սակայն երկար ես չեմ կարող տեսնել տանջանքդ սոսկալի,
 Զի որդիս ես, քեզ ինձնից է մայրդ ծնել: Ոհ, շարագործ, 520
 Եթե ծնված լինեիր դու այլ աստծուց, պիտ նհտվելիր
 Ավելի խոր Սանդարամետ, քան աստվածներն Ուրանոսյան»:
- Այդպես ասաց և պատվիրեց նա Պեոնին՝ բուժել նրան:
 Պեոնն իսկույն վերքին դրեց սպիղանի և օծման դեղ,
 Բուժեց շուտով, որովհետեւ նա չէր ծնված մահկանացու: 525
 Հետո Հերես նրան լվաց, շնորհաշուք հաղուստ հազցրեց,
 Եվ ապա նա շուքով բազմեց Կրոնոսյան Զևսի կողքին:
 Այդ ժամանակ վերադարձան ապարանքը Զևս-զգոնի
 Արգոսուհի հզոր Հերան և մեծահաղթ Աթենասը,
 Որոնք այնպես խիստ զսպեցին մարդակոտոր բուռն Արեսին: 530

Երգ վեցերորդ

Եվ մնացին կռվում միայն աքայացիք և տրոյացիք:
 Նախ Այասը Տելամոնյան, հզոր պատվարն աքայացոց,
 Ճեղքեց շարքերը տրոյացոց՝ լույս բերելով ընկերներին:
 Նա տապալեց թրակացի քաջակորով մեծ դուռագնին՝
 Եվսոբոսի հզոր որդուն, քաջահասակ Ակամասին.
 Պղինձ տեգով զարկեց Ոդիսը Պերկոսյան Պիթիդեսին,

Տեկրոս քաջը ոչնչացրից աստվածազարմ Արևտավին,
Անախլոթոս Նեստուրյանը Աբլերոսին զարկեց տեղով,
Ահեղագոռ Մենեկայր ողջ-ողջ բռնեց Ազրաստոսին,

10

Քանզի ձիերն ահաբեկված՝ սրա կառքը թունդ զարկեցին
Մոշենու խիտ թփուտներին, ամուր քեղին ջախջախեցին
Եվ, մոլեգնած, զարհուրանքով դեպի քաղաքը սլացան:
Ազրաստոսը ցած գլորվեց խոր փոշու մեջ բերանսխլայր,
Իսկ Մենեկայն երկայնստովոր տեղը ձեռքին՝ մոտիկ վազեց:
Ազրաստոսը, ծունկի հեկած, դիմեց նրան աղերսալի.

15

«Խնայիր իմ կյանքն, Ատրիդես, և կտանաաս դու մեծ փրկանք.
Մեծահարուստ իմ հոր տանը անբավ դանձեր կան պատվական՝
Եվ դրանցից իմ հայրը քեզ փրկանք կտա՝ որքան ուզես,
Գեթ իմանա, որ ողջ եմ ես աքայացոց նավերի մոտ»:

Աղերսալից այդպես ասաց, հուզեց սիրտը Մենեկայի.

20

Սակայն հանկարծ Ագամեմնոնն առաջ վազեց և թունդ գոռաց.

«Ու վ թուլասիրտ Մենեկայոս, ասա, ո՞ւմն ես խղճում այդպես.

Տրոյացո՞ւց, որ քո տան մեջ քեզ հետ այդպես լա՛վ վարվեցին:

Դժնի մահից ու մեր ձեռքից թող չազատվի և ոչ մի մարդ,

25

Նույնիսկ մանուկն իր ծնողի արգանդի մեջ, թող նաեւ նա

Ոչնչանա այժմ անխուսափ, թող բնաջինջ լինի անհատ,

Թող չբանան, կորչեն անթաղ բոլորեքյան Իլիոնի մեջ»:

Այդպես ասաց, արդար խոսքով իր քաջ հղորսը միտքը շեղեցի

Եվ Մենեկայն Ազրաստոսին այնժամ ձեռքով հրեց մի կողմ,

30

Իսկ զորավարն Ագամեմնոն տեղն իր վարսեց նրա փորը:

Իսկ Նեստուրը արգիվացոց քաջալերում էր մեծագոշ.

«Սիրելիներ, դանայացի արեսածին դուրյաղուններ.

Նախ ջախջախենք մեր թշնամուն, իսկ այնուհետ կարող եք դուք

Հանգիստ կերպով աստ հավաքել կողոպուտը դիակներից»:

35

Ասաց և ուժ ու քաջություն նա ներշնչեց ամեն մեկին,

Եվ տրոյացիք, հաղթահարված քաջ գրոհից աքայացոց,

Շուտով պիտի հուսակտուր փախուստ տային դեպի քաղաք,

Եթե հմայն ու մեծափառ Հելենոսը Պրիամոսյան

էնեասին և Հեկտորին շտար խորհուրդն այս խմաստուն.

40

«Ու վ էնեաս և քաջ Հեկտոր, քանի որ արդ տրոյացոց

Եվ լիկիացոց բախտի մասին ամենից շատ դուք եք հոգում,

Կանգնեք այստեղ, արգելք հղեք դուք փախուստին մեր զորքերի,

Եվ ողբշունչ քաջալերեք դուք գնդերը տրոյացոց:

Մենք բոլորս, կանգ առնելով, թեկուղ հոգնած ենք շափաղանց,

78

Գրոհ կտանք դանայացոց. այդ է հիմա մեզ անհրաժեշտ
 Ասլա, Հեկտոր, մտիր քաղաք, հայտնիր անդ քո և իմ մորը
 Խորհուրդն իմ այս. Թող հավաքի տրոյացի ազնիվ կանանց
 Շենքի գլխին՝ պայծառաշյա Աթենասի տաճարի մոտ,
 Եվ ամենից մեծ ու չքնաղ իր ծածկուցը, որ տանը կա,
 Թող դուրս բերի և վարսագեղ Աթենասի ծնկին զյի-
 Թող խոստանա զոհել նաև դեռ չծված ու միամյա
 Տասնեկերկու պարարտ երինջ. գուցե փրկի նա այգալիսով
 Մեր քաղաքը, տրոյացի մանուկներին և մեր կանանց,
 Հեռու վանի սուրբ Իլիոնից քաջ Տիդևսի հերոս որդուն,
 Որը, կարծեմ, հզորագույնն է աքայանց զորքերի մեջ»:

50

55

Այգալիս ասաց, և Հեկտորը հղբոր խոսքին հնազանդվեց,
 Եվ ճոճելով գեղարդն իր սուր՝ շրջեց անցալ՝ բանակն ամրոգջ,
 Տվեց ռազմի նոր խրախույս և բորբոքեց դաժան մի մարտ:
 Տրոյացիք շուտ հետ դարձան ու աքայանց դեմ կանգնեցին:
 Արգիվացիք նահանջեցին, վերջ տալով ժանտ կոտորածին:
 Մինչդեռ զորքին տրոյական՝ Հեկտորն ասաց քաջահորդոր.
 «Դուք, քաջարի տրոյացիք, և դուք, հզոր դաշնակիցներ.
 Արի եղեք պատերազմում, կորովն հիշեք ձեր անսասան,
 Մինչև որ ես Իլիոն գնամ և շուտափուլյ՝ պատվերս տամ
 Խորհրդական մեր ծերերին և մեր կանանց սիրատենչիկ,
 Որ ուխտագիր մեծ զոհերով ջերմ աղերսեն աստվածներին»:
 Այգալիս խոսեց և շուտ քայլեց կորդակաճճ Հեկտորն հերոս:

60

65

Մինչ Դևփկոսն Հիպպոլոքյան և Տիդևսյանը քաջազոր՝
 Զորքերի մեջ հանդես եկան ահեղագոռ մենամարտի:
 Առաջինը խոսքն իր ասաց Դիոմեդեսը բարձրագոյ.

70

«Ո՞ր քաջն ես դու, ո՞վ ես արդյոք դու մարդկանցից մահկանացու,
 Որ ցարդ երբեք քեզ չեմ տեսել փառապարզե այս մարտի մեջ:
 Ի՞ճ քենի դեմ դուրս եմ գալիս միայն դժբախտ մարդկանց որդիք:
 Սակայն եթե աստված ես դու խոր երկնքից այստեղ իջած՝
 Աստվածների դեմ ես երբեք չեմ հանդգնի կռիվ մղել:
 Իսկ եթե դու մարդ ես միայն մահկանացու և երկրասուն,
 Մոտ եկ, որ շուտ հասած լինես կործանումին քո անխուսափ»:

75

Նրան արագ պատասխանեց քաջ զավակը Հիպպոլոքի.
 «Ի՞նչ ես հարցնում տոհմիս մասին, ով Տիդևսի ազնիվ որդի.
 Թե ուզում ես, ես քեզ կասեմ, որ դու իրոք տեղյակ լինես:
 Արդ՝ ձիաբույծ Արգոսում կա էփիրե մի չքնաղ քաղաք,
 Ուր ապրում էր Սիսիփոսը, հույժ խորամանկը մարդկանց մեջ.

80

Այդ էոյան Ախիփոսից ծնունդ առաւ Գլավկոսը,
Գլավկոսից ծնւած որդին Բելլերոփոնն էր անբասիր,
Որին անմահ աստվածները շնորհեցին գեղեցկություն 85
Եւ վեհ ոգի մեծանձնության. մինչ Պեռետոսն իր սրտի մեջ
Նրա դեմ զուր շարիք նշութեց և արսորեց իր երկրից դուրս,
Քանզի տերն էր նա Արգոսի և մեծանուն իշխանաւորս:
Պեռետոսի կինն՝ Անտիկն գաղտնի սիրում էր այդ քաջին,
Բայց ուշիմաց Բելլերոփոնն անտարբեր էր և անարատ: 90
Եւ Անտիկն, զբաւարակով, այսպես ասաց Պեռետոսին.
«Կիրթմանվեա, ով Պեռետոս, թի չսպանեա Բելլերոփոնին.
Նա կամեցաւ կապվել ինձ հետ գաղտնի սիրով և բռնաբար»:
Այդպես ասաց: Խիստ զայրացաւ թագաւորը, երբ այդ լսեց,
Բայց սպանել չհանդգնեց, քանզի ինչ-որ ահ կար սրտում,
Այլ առաքեց նրան Լիկիա. պնակիտի վրա դնեց 95
Շատ նշաններ օրհասաբեր, տվեց ձեռքը և պատվիրեց,
Որ դա ցույց տա աներոջն իր, որսկեզի գեթ նա սպանի:
Լիկիական արքան նրան ընդունեց լավ, բարյացակամ,
Հետո հյուրին հարցւեւ արեց, ուղեց տեսնել տախտակազիր 100
Նշանները, որ բերել էր նա իր փեսա Պեռետոսից:
Երբ ստացաւ իր փեսայի նշանները այն ահաւոր,
Հրամայեց, որ սպանի նա Քիմերային՝ անպարտելի:
Աստվածածագ էր Քիմերան, գլխով առլում, իսկ հետևից
Վիշապ էր նա, այծենի էր միջնամասը նրա մարմնի, 105
Իսկ բերանից դուրս էր ժայթքում ահագնացալտ ահեղ կրակ:
Եւ, օգնությամբ աստվածների, նա սպանեց Քիմերային:
Այնուհետև հաղթահարեց նա ամառոն կանանց զորքը,
Սակայն երբ որ հետ էր դառնում՝ Պեռետը նոր աղետ նշութեց:
Նա լիկիացի մեծ քաջերից կազմելով մի ընտիր ջոկատ՝ 110
Դարան դրեց նրա ճամփին: Սակայն նրանք տուն չգարձան.
Բելլերոփոն քաջն անբասիր ոչնչացրեց այդ բոլորին:
Եւ ճանաչեց արքան այնժամ նրա ծնունդն աստվածային,
Պահեց նրան իր պալատում, ամուսնացրեց իր դստեր հետ,
Տվեց նրան իր փառահեղ արքունիքի պատվի կեսը: 115
Բելլերոփոնն ամենագետ այնտեղ ծնեց երեք դավախ՝
Հիպպոլոքին, Իսանդրոսին և Նապելի Լաոդամիւն.
Ձքնաղաղեղ Լաոդամին սիրեց Զեսը ասպարակիր,
Եւ նա ծնեց պղնձազէն աղնվաղարմ Սարդեղոնին:

- Ինձ ծնել է Հիսուսը, և հա նրա արյունից եմ:
Նա ինձ Իլիոն ուղարկելիս պատվեր տվեց և հորդորեց՝
Միշտ լինել քաջ և մեծազոր, գերազանցել ուրիշներին:
Ուստի քո դեմ պիտի պանծամ հա այդ արյամբ և այդ տոհմով»:
- Այդպես ասաց: Ուրախացավ Դիոմեդեսն ահեղագուշ,
Եվ սրտալի իր խոսքն ուղղեց այդ ազգավար առաջնորդին.
«Դու, հիրավի, իմ հայրական և վաղեմի հյուրն ես եղել.
Արդ՝ այսուհետ հա Արգոսում հյուրընկալն եմ քո սիրելի,
Իսկ Լիկիայում՝ քո հյուրն եմ հա, եթե գալու լինեմ այնտեղ:
Այստեղ շատ կան արսյացիներ, ինչպես նաև դաշնակիցներ,
Կկոտորեմ ում ցանկանամ, կամ ում բռնեմ կամքով ասածու:
Քո դեմ էլ կան շատ արայանք. դարկ ու ջարդիր որքան կուղես:
Ե՛կ մեր զենքը փոխանակենք, թող ուրիշներն էլ խմանան,
Որ մենք իրոք պարծենում ենք ընկերությամբ մեր պապերի»:
- Այդ ասելով՝ կառքերից ցած իջան նրանք ու սեղմեցին
Մեկմեկու ձեռք և երգվեցին միշտ բարեկամ լինել միմյանց:
Հեկտորն հասավ Պրիամոսի գեղեցկաշուք տալարանքին,
Որը ուներ գեղեցկաշեն և կոփածո սյունաշարքեր:
Այդ գերհրաշ և սրբատաշ քարից շինված տալարանքում
Հիսուն սենյակ կար կառուցված, — մեկը մյուսին կից ու մոտիկ, —
Ուր Պրիամի որդիքն էին քնում իրենց պերճ կանանց հետ:
Դրանց դիմաց, սրահի մեջ, կար տասներկու ուրիշ սենյակ՝
Ննջարաններն աղջիկների, ու փեսաները Պրիամի
Քնում էին իրենց պարկեշտ և ամոթխած կանանց կողքին:
Անդ Հեկտորի առաջ ելավ նրա մայրը շնորհաշուք
Եվ, բռնելով ձեռքը որդու, տվեց անունն ու այս ասաց.
«Ինչո՞ւ եկար, դու, իմ որդյակ, թողած կռիվն այն դժնդակ.
Երեւի թե շատ են նեղում ահեղ որդիքն արայացուց
Եվ կռվում են քաղաքի մոտ, ու քո սիրտը քեզ տուն բերեց,
Որ ամբողջ մեր բարձրաբերձ ձեռք կարկառես Զեւ ասածուն:
Բայց սպասիր, գնամ ու քեզ անուշահամ գինի բերեմ,
Որ դու հնդես, նախ և առաջ, Զեւին և մյուս անմահներին,
Այնուհետև ինքդ էլ խմես փոքր ի շատե ու կազդուրվես»:
- Նրան իսկույն պատասխանեց կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ.
«Ոչ, մի բեր ինձ անուշ գինի, այդ կերպ դու ինձ կշլատես,
Իսկ անվաճ ձեռքով Զեւին հա չեմ ձոնի փայլուն գինին.
Ով կեղտոտված է արյունով և փոշիով, նա չի կարող
Աղոթք ուղղել Կրոնոսի մեծ զավակին ամպահալած:

- Բայց դու շուտով գնա տաճարն ավարասեր Աթենասի՝
 Ազնիվ կանանց հետ միասին, վերցրու խունկ անուշաբույր
 Եվ պալատիդ մեջ ունեցած ամենամեծ ու գեղեցիկ
 160
 Մածկոցը այն, որ ծածկում էս քո սիրասուն մարմնի վրա,
 Տար ու պցիր դու ծնկներին գեղեցկաժամ Աթենասի,
 Եվ խոստացիր իր տաճարին զոհել անլուծ և միամյա
 Տասնևերկու պարարտ երինջ. այնժամ գուցե թե նա փրկի
 Մեր քաղաքը և տրոյացոց կանանց, անմեղ մանուկներին,
 165
 Եվ թերևս հեռու վանի սուրբ Իլիոնից Տիդևայանին,
 Այդ կատաղի մեծ մարտիկին, որ սարսափ է սփռում անվերջ:
 Ես էլ ահա շտապ գնամ, որ դուրս կանչեմ և Պարիսին,
 Եթե միայն լսի նա ինձ: Երանի թե գետին մտներ:
- Զևսը նրան կարծես անեց վեհանձնասիրտ Պրիամոսի,
 170
 Նրա որդոց և տրոյացոց դժբախտության համար միայն»:
 Այդպես ասաց: Իսկ Հեկարեն, դուրս կանչելով նաժիշտներին,
 Հրամայեց, որ քաղաքում շուտ հավաքեն ազնիվ կանանց,
 Իսկ ինքն իջավ զարդասենյակն անուշաբույր, որտեղ կային
 Պերճ հագուստներ՝ հյուսված ձեռքով սիգոնացի չքնաղ կանանց: 175
 Արդ՝ ընտրելով նա մի ծածկոց, տարավ պարգև Աթենասին,—
 Ամենից մեծ շղարշը իր, որ շքեղ էր, ծաղկանկար:
- Երբ ամբոցի զլուխն հասան, սուրբ տաճարին Աթենասի,
 Նրանց առաջ դուռը բացեց անդ Թեանե Կիսևայանը՝
 180
 Քաջ Աթենոր ձիավարժի կինը չքնաղ, որին այնտեղ
 Տրոյացիք կարգել էին Աթենասի պերճ քրմուհի:
 Արդ Թեանեն գեղեցկադեմ, առած ծածկոցն այն գեղաշուք,
 Դեցեց իսկույն չքնաղադեղ Աթենասի ծնկի վրա
 Եվ ուխտադիր՝ չերմ աղոթեց Զևս-զգոնի վեհ աղջկան.
- «Աստվածուհի, ով Աթենաս, մեր քաղաքի հզոր պաշտպան.
 185
 Ջարդիր տեզը Դիոմեդեսի, տուր, որ այստեղ նա կործանվի:
 Զոհ կրեբենք քո տաճարում քեզ միամյա, դեռ չլծված
 Տասնևերկու պարարտ երինջ, միայն լսիր և մեզ գթա,
 Փրկիր քաղաքը տրոյացոց, անմեղ մանկանց և մեզ՝ կանանց»:
 190
 Այդպես ասաց, աղոթելով: Բայց Աթենասը դա մերժեց:
 Մինչ այդ Հեկտոր քաջն հասել էր Պարիսի տունն հրաշակերտ:
 Ննջաբանում գտավ նրան, որ զենում էր զենքերն իր պերճ,
 Եվ սկսեց կծու խոսքով Հեկտորն եղբորն իր կշտամբել.
 «Ազգն է կորչում քաղաքի մոտ՝ կռիվ տալով պարսպի տակ.

- Քո պատճառով շուրջն Իլիոնի բռնկված են նախճիր ու մարտ: 195
 Ինքդ պիտի մոլեգնեիր, կշտամբերի մեկ ուրիշին,
 Երբ տեսնեիր, որ տմարդի փախչում է նա ահեղ կովից.
 Վեր կաց, քանի չի բորբոքվել Իլիոնն հրով թշնամական»:
- Պատասխանեց նրան տրագ Ալեքսանդրը աստվածակերպ. 200
 «Հեկտոր, ճիշտ է կշտամբանքդ, անարդար չեն խոսքերը քո,
 Բայց ինձ լսիր. ես իմ սիրտը պիտի բացեմ արդ քո առաջ:
 Ինձ չեն դրդել տանը նստել ոչ ցատումս արոյացոյց դեմ,
 Ոչ իմ զայրույթն արդարացի, այլ ուզում եմ արվել վշտիս:
 Սակայն հիմա ամուսինն իմ քաղցր խոսքով ինձ հորդորեց՝
 Դուրս գալ կովի, և ես ինքս հիմա այդ եմ գերադասում»:
- 205
 Այդպես ասաց: էլ բան չսաց քաջ Հեկտորը կորդակաճոճ.
 Բայց Հեղինեն, քաղցրագորով խոսքն ասելով, դիմեց նրան.
 «Ախ, երանի այն օրը, երբ ինձ իմ մայրը աշխարհ բերեց,
 Ժանա մորիկն ինձ հափշտակեք, առնեք-տանեք լեռներն ի վեր,
 Կամ խոր ծովի բազմազազակ ալիքների խորքը նետիր, 210
 Թող ալիքներն ինձ լափեին, որ չծագեր աղետն այս ժանա:
 Ինչո՞ւ արդյոք աստվածները սահմանեցին այս փորձանքը.
 Գոնե տային ինձ գերադնիվ, սրտով արի մի ամուսին,
 Որն իսկապես ամոթ դդար, նախատինքը զգար մարդկանց.
 Մինչ սա, ավաղ, անիմաստ է, և միշտ այդպես պիտի մնա: 215
 Ներս արի դու, իմ մեծ տեգր, բազմիր այստեղ, այս բազմոցին.
 Քանզի հիմա ամենից շատ քո հոգին է խոնջանք զգում,
 Եվ դա՝ ինձ պես շան պատճառով և Պարիսի մեղքի համար»:
- Իսկույն նրան պատասխանեց կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ. 220
 «Նստել մի տուր ինձ, Հեղինե, որքան էլ որ սիրալիր ես,
 Հոգիս տենչում է՝ օգնության հասնել շուտով արոյացոյց,
 Որոնք ահեղ մարտակովում սպասում են ինձ անհամբեր.
 Բայց ստիպիր ահա սրան. թող որ ինքն էլ շտապի գալ:
 Իսկ ես մի կարճ ժամանակով տուն շտապեմ՝ ընտանիքիս,
 Սիրանվիր իմ ամուսնու և մանկիկիս տեսությանը. 225
 էլ ով գիտի, պատերազմից ես կդառնամ ետ դեպի տուն,
 Թե՞ անմահներն ինձ կգցեն դաժան ձեռքը քայաջոց»:
- Այդպես ասաց ու հեռացավ քաջ Հեկտորը կորդակաճոճ:
 Եվ նա հապճեպ գնաց, հասավ գեղեցկաշեն ապարանքն իր:
 Եվ ընդառաջ ելավ նրան այնտեղ ինքը՝ Անդրոմաքեն. 230
 Նա հանդիպեց իր ամուսնուն նաժիշտի հետ, որը կրծքին
 Սեղմած ունեք աստղի նման գեղեցկափայլ պերճ մանկիկին:

Արդ՝ ժպտալով հայրը նայեց իր զավակին լուռ ու մնջիկ,
Մինչ կանգնած էր Անդրոմաքեն՝ արտասլալից ու վշտահար:
Նա ամուսնու ձեռքը սեղմեց, անունն ասաց, ապա խոսեց. 235

«Ոհ, դու, անմիտ, կկործանի քեզ քո ոգին քաջարության.
Դու չես խղճում ոչ մանկիկիդ և ոչ էլ ինձ, մորն իր թշվառ:
Շուտով, շուտով ես վաղածամ պիտի դառնամ որք և այրի.
Քեզնից զրկված, ով ամուսին, ես ո՞ւմ դիմեմ այն ժամանակ,
Ո՞ր սրտեմ, ինչպե՞ս գտնեմ մի սիրտիանք ես իմ սրտին: 240
Ցոթը եղբայր ունեի ես՝ ծնված մեր հոր ապարանքում.
Աստվածասուն Աթիլեսը մեկ օրվա մեջ, միանգամից,
Սպանեց իմ եղբայրներին, որ Հադեսի տունը իջան:
Դու ես հիմա, ով քաջ Հեկտոր, ինձ համար հայր և սիրող մայր,
Դու ես եղբայրն իմ հարազատ, ամուսինն իմ գերապայծառ: 245

Մի՛ որբացրու խեղճ զավակիդ, այրի մի՛ թող քո ամուսնուն»:
Պատասխանեց նրան իսկույն կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ.
«Նույն այդ միտքը, սիրելի կին, փսթորկում է և իմ հոգին,
Բայց տրոյացի քաջերի և երկայնազգեստ կանանց առաջ,
Ոհ, մեծ ամոթ է ինձ համար խույս տալ կռիլից վախկոտի պես: 250
Բայց ես դիտեմ, համոզված եմ, այդ զգում է և իմ հոգին,
Օրը կգա, երբ կալիեթի Իլիոնը սուրբ, կկործանվի
Պրիամոսն ու նիդակալոսը ժողովուրդը Պրիամոսի:
Սակայն այնքան ինձ չի հուզում գալիք վիշտը տրոյացոց,
Վիշտն Հեկարե իմ պառավ մոր և Պրիամոս թագավորի, 255
Վիշտն հարազատ եղբայրներին և բյուր վսեմ մարտիկներին,
Որքան քո վիշտն, երբ ոխերիմ, պղնձազեն աքայացին,
Ազատ կյանքդ խորտակելով, պիտ քարշ տա քեզ, որպես գերի:
Ախ, երանի ես մահանամ, շիրիմ մտնեմ ցուրտ հողի տակ,
Քանի դեռ չեմ լսել ողբդ, քանի քեզ չեմ տեսել գերված»:
260

Առաց Հեկտորն ու մոտ գնաց, ուղեց գրկել իր զավակին,
Բայց մանկիկը ճշաց սաստիկ, ետ-ետ գնաց և շտապով
Գեղեցկաքող իր գայակի կրծքին հպեց գլուխը իր,
Սարսափելով իր հոր ահեղ պղնձաշող կերպարանքից,
Նրա գլխի վրա ճոճվող և ձիագես դարգմանակից: 265

Եվ ժպտացին քաղցրահամբույր՝ սիրող հայրն ու մայրը քնքուշ:
Հեկտորն իսկույն գլխից վերցրեց սաղավարաը զարհուրելի,
Գետին դրեց ոսղմի գեներ՝ ճաճանչավառ ու գեղեցիկ:
Դրեցեց որդուն և գուրգուրեց, և ճոճելով ձեռքի վրա,

- Ջերմ աղերսեց նա հայր Զեւին և մյուս հավերժ աստվածներին. 270
 «Ու՛ր Զեւ, և դուք, այլ աստվածներ. թող այս որդիս
 Ինձ պես հզոր ու մեծափառ լինի ընդմիշտ տրոյացոյց մեջ,
 Որ միշտ ասեն, երբ որ տեսնեն սրան կովից հետ դառնալիս.
 «Գերազանց է սա իր հորից»։ Երբ որ կովից վերադառնա՝
 Թող արյունոտ ավար բերի, որ միշտ խնդա սիրտը իր մոր»։ 275
 Ասաց, դրեց իր զավակին նա իր կնոջ ձեռքերի մեջ,
 Հետո գրկեց նա կնոջը, ձեռքով շոյեց, ապա ասաց.
 «Մի՛ խորտակիր, իմ նազելի, սիրտդ վշտով բո չափազանց.
 Ո՞ւր կարող է, բախտին ընդդեմ, ինձ Հաղեսի տունն ուղարկել։
 Բայց ոչ մի մարդ, որքան գիտեմ, չի խուսափի իր օրհասից։ 280
 Հետ դարձիր տուն, իմ սիրելի, ուստայն հյուսիք, գործդ հոգա,
 Եվ պատիր բո իլիկը։ Հրամայիր ծառաներին՝
 Լավ աշխատել։ Իսկ կոխվը հոգան է միայն տղամարդկանց»։
 Այդ ասելով՝ գյուցաղն Հեկտորն առավ կորդակն իր ձիագես, 285
 Իսկ սիրասուն Անդրոմաքեն անձայն դիմեց դեպի տունն իր։
 Չհասաղեց իր մեծաշեն ապարանքում և Պարիսը.
 Հագավ իսկույն նա պղնձյա իր դենքերը ճաճանչափայլ
 Եվ, ոտքերին ապավինած, արագ վազեց դեպի քաղաք։
 Իր հղբորը, քաջ Հեկտորին աստվածաղարմ հասավ այնտեղ,
 Ուր քիչ առաջ սա սրտագին խոսակցում էր իր կնոջ հետ։ 290
 Եվ նախ նրան իր խոսքն ուղղեց Ալեքսանդրն աստվածակերպ.
 «Ուշացա ես, սիրելիդ իմ, արգելք հղա շտապելուդ»։
 Կորդակաճոճ Հեկտորն իսկույն պատասխանեց և խոսքն ասաց.
 «Ոչ մի արդար մարդ չի կարող և չի փորձի ժխտել, ով քաջ,
 Քո մարտական սխրանքները. անտարակույս հզոր ես դու, 295
 Սակայն ծուլ ես և կամակոր, աշխատանքը դու չես սիրում.
 Բայց շտապենք։ Մենք կխոսենք, կդրուցենք նաև հետո,
 Եթե միայն թույլ տա Զեւը, որ ի պատիվ անմահների,
 Մեր հարկի տակ լիք թափույնից լցնենք բաժակն աղատության,
 Երբ Իլիոնից հեռու քշենք սրընթաղարդ աքայացոյց»։ 300

Երգ յոթերորդ

Այդ ասելով, Հեկտորն հզոր շուտ դուրս թռավ մեծ դարբասից.
 Նրա հետն էր և եղբայրն իր՝ Ալեքսանդրը։ Երկուսով էլ
 Խիստ փափաղում էին ահեղ ճակատամարտ և ժանտ կոխվ։

- Մարտն սկսվեց: Պարիսն այնտեղ զարկեց խսկույն Մենեսթևոսին. 5
- Զարկեց Հեկատորն իր սուր տեգով Եվինեսի պարանոցին:
- Բայց երբ տեսավ պայծառաշյա Աթենասը աստվածուհին,
Թե ինչպես այդ ահեղ կռվում կոտորվում են արգիլացիք,
Օլիմպոսի կատարներից թռավ դեպի Իլիոնը սուրբ:
- Երբ Պերգամի վեհ բարձունքից նրան տեսավ՝ դեմը վազեց 10
- Ապոլլոնը, որ տնչում էր հաղթանակը տրոյացոց:
- Նախ դիցուհուն խոսքն իր ասաց Ապոլլոնը՝ Զևսի որդին.
«Խնչ ես այդպես հուզմունքով լի, ամենակալ Զևսի աղջիկ.
Գուցե կուղես պատերազմի հաղթանակը փոփոխական
Տալ դանայանց, քանզի ջարդվող տրոյացոց չես ափսոսում:
- Եկ քնդհատենք կռիվն այսօր և կոտորածը աղգերի, 15
- Իսկ հետո թող նորից կռվեն, մինչև որ զա վերջն Իլիոնի,
Եթե, իրոք, ով դիցուհիք գերամեծար, ձեր սրտերին
Հաճելի է և ցանկալի, որ խորտակվի քաղաքն այս սուրբ»:
- Պատասխանեց նրան խսկույն աստվածուհին կապուտաշյա.
«Թող այդ լինի, աղեղնաձիգ: Նույն այդ միտքն էր և իմ սրտում. 20
- Սակայն, ասա, ինչպե՞ս պիտի վերջ տանք մարտին մենք քաջերի»:
- Նորից նրան ասաց արքա Ապոլլոնը՝ որդին Զևսի.
«Հանդգնությամբ լցնենք սիրտը ձիամարդիկ մեծ Հեկտորի.
Թող քաջերին դանայացի նա կոչ անի մենամարտի:
- Անշուշտ խսկույն կզայրանան պղնձադեն աքայացիք 25
- Եվ կզրդեն դուրս գալ մեկին աստվածազարմ Հեկտորի դեմ»:
- Այդպես ասաց: Եվ շմերժեց Աթենասը պայծառաշյա:
Մինչ Պրիամի սիրած երգին՝ Հելենոսը, հոգով դգաց
Այն խորհուրդը, որ աստվածներն հավանությամբ ընդունեցին,
Եվ, մոտ գալով նա Հեկտորին, այս խոսքերը ասաց նրան. 30
- «Ով մեծ Հեկտոր Պրիամոսյան. դու կլսե՞ս խոսքս արդյոք:
Հրամայիր, որ տրոյացիք և աքայանք նստեն հանգիստ,
Իսկ դու դուրս եկ և կոչ արա՝ թող աքայանց մի քաջ մարտիկ
Դուրս գա հիմա մեն ու մենակ՝ քո դեմ ահեղ մենամարտի»:
- Այդպես խոսեց: Այդ լսելով, խիստ հիացավ Հեկտորը քաջ, 35
- Եվ նա մենակ առաջ դնաց՝ բռնած նիզակը մեջտեղից,
Զսպեց գնդերը տրոյացոց, որոնք խսկույն նստուեցին:
Ագամեմնոնն էլ նստեցրեց սրընքազարդ աքայացոց:
Արժաթադեղ Ապոլլոնը և վեհ Պալլաս Աթենասը

- Վեր բարձրացան, նման երկու անգղների, և նստեցին 40
 Զեւ-ղղոնի կաղնու վրա և այնտեղից հիացմունքով
 նայում էին քաջ զորքերին, որ խիտ առ խիտ ու շարեշար
 նստած էին՝ վահաններով, կորդակներով ու տեղերով:
 Եվ Հեկատորը երկու զորքի միջև կանգնեց ու խոսքն ասաց.
 «Ահանջ զրեք ինձ, արոյացիր, սրընթաղարդ արայացիր. 45
 Մեր դաշինքը չկատարեց Կրոնոսյանը բարձրագահիկ.
 Նա է պատճառն աղետների և փոխադարձ անշուշ կռիւի:
 Ահա վասիկ՝ կամ կավերեք դուք քաղաքն այս բարձրաշտարակ,
 Կամ ինքներդ կկործանուիք ձեր ծովաշու նավերի մոտ:
 Այստեղ են արդ արայացոց հերոսները ամենամեծ. 50
 Նրանցից նա, որի սիրտն է ոգեշնչում կռիւն ինձ հետ,
 Թող հանդես գա՝ իրր ակոյանն աստվածակերպ Հեկատորի դեմ:
 Եթե նա ինձ հաղթի այստեղ կործանարար սուր պղինձով,
 Թող իմ զինքը պոկի տանի դեպ նավերը ծովագնաց,
 Իսկ մարմինն իմ թող հետ դարձնի, որ արոյացիր ու արոյուհիր, 55
 Վերջին հարգանքն հատուցելով, ինձ մեր տանը տան խարույկին:
 Բայց եթե ես հաղթեմ նրան, և փառքն ինձ տա Ապոլլոնը,
 Ես կշորթեմ զինքը նրա և կտանեմ Տրոյա սուրբ
 Ու կկախեմ արծաթաղեղ Ապոլլոնի տաճարի մեջ,
 Իսկ դին կտամ, որ դուք տանեք դեպ նավերը ձեր միաշափ. 60
 Թող վարսագեղ արայացիր ըստ պատշաճի թաղեն Դրան,
 Եվ թող ըլուր կանգնեն նրան Հելլասպոնտի լայն ափերին»:
 Այդպես խոսեց: Արգիվացիք պապանձվեցին լուռ, անշշունջ.
 Խոսքը մերժել ամաչեցին, իսկ ընդունելն էր սոսկալի:
 Բայց վերջապես Մենեկայոսն հառաչելով ու դառնածայն 65
 Ոտքի կանգնեց և խոսքն ասաց՝ բուրբին խիստ կշտամբելով.
 «Դուք սպառնալ գիտեք միայն, և կին եր դուք, ոչ թե այրեր,
 Եվ ինչ ծանր ամոթանք ու նախատինք է մեզ հասնելու,
 Եթե ոչ որ չհանգղնի ձեզնից դուրս գալ Հեկատորի դեմ:
 Արդ՝ ես ինքս զինված, հանդես կգամ իր դեմ, քանզի գիտեմ՝ 70
 Հաղթանակը միայն վերից՝ անմահներից է արվում մեզ»:
 Այդպես ասաց և սկսեց հազնել զինքերն իր գեղեցիկ:
 Իսկ Ատրիդեսն Ագամեմնոն, լայնատարած երկրի արքան,
 Իր եղբոր ձեռքը բռնելով՝ անվամբ կոչեց ու խոսքն ասաց.
 «Խենթ ես իրավ, ով դուրսագլուն Մենեկայոս. վայել չէ քեզ 75
 Այդօրինակ անմտություն, թող հուզմունքդ, հանգստացիր.
 Զուր մի մրցիր քեզանից քաջ և զորավոր Հեկատորի դեմ:

Աքիլլն անդամ, որ ավելի հշտրագոր է քեզանից,
 Խուսափում է փառաշնորհ մարտում դուրս գալ նրա հանդեպ:
 Հանգիստ նստիր դու քո տեղը, զնա հիմա համհարդիդ մոտ,
 Իսկ նրա դեմ արայալիք դուրս կրերեն մի ալլ քաջի»:

80

Այդպես խոսեց մեծ հերոսը և խմաստուն իր խրատով
 Հեղաշրջեց միտքը եղբոր: Եվ Մենելայն հնազանդվեց:
 Իսկ արայանց ատյանի մեջ կանգնեց նեստորն ու բարբառեց.
 «Ավաղ, երկրին արայական վիշտն ու թախիժը տիրեցին:
 Հիմա, անշուշտ, պիտ շատ ողբա ծերուկ Պելևսը ձիազուսպ՝
 Միրմիդոնյանց խորհրդականն ու ճառախոսը մեծանուն,
 Եթե լսի, որ քաջերն այդ սարսափում են այժմ Հեկտորից»:

85

Այդպես նրանց ծերն անարգեց: Հանդես եկան ինը հոգի.
 Ագամեմնոն արանց արքան, Դիոմեդեսը Տիդեսյան,
 Զույգ Այասներն անմրցելի, Իդոմենը մեծախիզախ,
 Մերիոնեսը մարդակոտոր, էվրիպիլոսը համարձակ,
 Ադրեմոնի Թուփա սրդին և Ոդիսեան աստվածաղարմ.
 Եվ բոլորն էլ աննշում էին մարտիկ վսեմ Հեկտորի դեմ:
 Այնժամ նորից խոսեց նեստոր ձիավարժը գերհնացի.
 «Վիճակ զցենք ձեր մեջ հիմա, և ում ընկնի վիճակը այդ՝
 Թող նա լինի զորավիգը սրունքաղարդ արայացոց»:

90

Այդպես ասաց: Եվ ամեն մեկն իբրև վիճակ մի-մի նշան
 Գցեց իսկույն Ագամեմնոն Ատրիդեսի կորդակի մեջ:
 Այնուհետև ծիր նեստորը թափահարեց սաղավարտը
 Եվ, համաձայն նրանց կամքի, վիճակն ընկավ մեծ Այասին:
 Իր նշանը ճանաչելով, ցնծաց Այասն ամբողջ սրտով.
 «Իմն է, իմն այս վիճակը, սիրտս է ցնծում, սիրելիներ:
 Ես հույս ունեմ հաղթահարել աստվածակերպ քաջ Հեկտորին:
 Իսկ դուք, մինչև ես կհագնեմ զենք-զրահը իմ մարտական,
 Զերմ հուսնդով աղոթք արեք Կրոնոսյան Զևս-զգոնին»:

100

Այդպես ասաց: Աղոթեցին նրանք Զևսին Կրոնոսյան.
 «Զևս երկնահայր, տեր Իդայի, դու մեծափառ և վեհագույն.
 Այասին տուր հաղթանակը և պանծալի փառք ու պարծանք:
 Թե սիրում ես և Հեկտորին՝ օժանդակիր նաև նրան,
 Երկուսին էլ տուր հավասար դու վսեմ փառք ու զորություն»:

105

Այդ ասացին: Իսկ Այասը զենքերն հագավ պղնձաշող:
 Եվ նայելով այնժամ նրան՝ ուրախացան արգիլացիք,
 Իսկ ամեն մի տրոյացի սարսուռ զգաց ամբողջ մարմնով:

110

- Սարսափ զգաց, դողաց սիրտը նույնիսկ կրծքում քաշ Հեկտորի. 115
- Սակայն արդեն հնար չկար խուսափելու ախոյանից։
- Արդ՝ մոտեցավ Այասն արագ, բռնած վահանն իր բրդածկ,
 Եկավ կանգնեց Հեկտորի դեմ ու խոսքն ասաց հուժկու ձայնով.
 «Հեկտոր. հիմա, երբ կկռվենք մեկմեկու դեմ, լավ կիմանաս,
 Բի որպիսի՞ քաշ հերոսներ կան արգիլյա՜նց զորքերի մեջ, 120
 Էլ չհաշված առյուծասիրտ և զորաջարդ Աքիլլեսին,
 Որը հիմա, Ագամեմնոն աղգապետի դեմ զայրացած,
 Անդործ նստած է զոգավոր և ծովաշու նավերի մոտ։
 Բայց գոյություն ունենք և մենք, թվով բազում և քաջարի,
 Ու կարող ենք դուրս գալ քո դեմ։ Արդ՝ սկսիր մենամարտը»։ 125
- Կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ պատասխանեց և խոսքն ասաց.
 «Ով մեծ Այաս Տելամոնյան, աստվածազարմ և ազգիշխան։
 Ծանոթ եմ ես և քաշ գիտեմ կռիվներն ու նախճիրները,
 Դիտեմ սուրալ արաղքենիաց նժուլգներով գեպի կռիվ,
 Դիտեմ շարժվել իբր հետեակ՝ բուռն Արեսի մարտակոչով։ 130
 Բայց քեզ պես քաշ մարտիկի դեմ չեմ հարձակվի՞ր զաղտագողի,
 Այլ կղարկեմ բացկիբաց, եթե միայն դա հաջողվի»։
- Ասաց այդպես և, հռճելով, ուժգին նետեց նիզակն իր սուր
 Եվ հարվածեց մեծ Այասի յոթնակաշի մեծ վահանին։
 Սուր նիզակը թափով ճեղքեց վեց կաշվի շերտն, ճեղքեց անցավ, 135
 Բայց յոթերորդ կաշվի շերտին դեմ առավ նա՝ թափը կորցրած։
 Ապա Այասն աստվածակերպ թափով նետեց տեղն իր երկայն
 Եվ խոր վարսեց այն Հեկտորի բոլորակերտ վահանի մեջ.
 Նիզակն հզոր և շողշողուն ճեղքեց անցավ վահանը պիրճ,
 Եվ թափանցուկ վարսվեց նրա ամենարվեստ լանջալանակին, 140
 Պատուեց շապիկն, ապա հերձեց սնակուշտը՝ կողերի տակ։
 Յնցվեց Հեկտորն ու գալարվեց՝ հաղթվ փրկված սև օրհասից։
 Երկուսով էլ դուրս քաշեցին իրենց տեղերն երկայնասովեր
 Եվ իրարու գոռ բախվեցին, առյուծի պես արյունարբու։
 Զարկեց Հեկտորն աշտեն նրա մեծ վահանի ճիշտ կենտրոնին, 145
 Բայց չճեղքեց կուռ վահանը, ծովեց ծայրը սուր նիզակի։
 Ցատկեց Այասն, ուժգին զարկեց տեղով նրա պիրի վահանին.
 Տեղն Հեկտորին հեռ մղելով՝ ծակեց աստարն ու, անցնելով,
 Դուրս սլացավ վզի միջից. իսկույն ցայտեց արյունը մուգ։
 Բայց Հեկտորը կորդակաճոճ չընդհատեց այդ կռիվն ահեղ, 150
 Այլ հեռ քաշվեց և հաղթ ձեռքով պոկեց դաշտումն ընկած մի սև,
 Մի ժանտագույն, ահագին քար և ուժգնորեն քարն այդ ահեղ

Մեծ Այասի յոթնակաշի կուռ ասպարի կումրին զարկեց,
 Եվ շառաչեց պղինձն ամբողջ ահեղադարկ այդ հարվածից:
 Այասն իսկույն վերցրեց մի քար՝ ավելի մեծ ու վիթխարի,
 Զարկեց թափով ու ջախջախեց ասպարն հզոր ախոյանի,
 Որի ծունկը վիրավորվեց: Հեկտորն ընկավ մեջքի վրա՝
 Դեմքը ծածկած իր վահանով: Բայց բարձրացրեց նրան իսկույն
 Ապոլլոնը: Նրանք անշուշտ կսպանենին միմյանց սրով,
 Եթե Զևսի, այլև մարդկանց բանբերները մոտ չգային,
 Բանբերները երկու կողմի՝ տրոյացոց և աքայանց,—
 Իդևոսն ու Տալթիրիոսը՝ երկուսով էլ շատ խելամիտ:
 Ապա բանբեր Իդևոսը այսպես խոսեց իմաստալի.
 «Բավ է, որդիք մեր սիրելի, վերջ տվեք դուք մենամարտին,
 Զի երկուսդ էլ հաճելի եք ամպահալած Զևս-վգոնին.
 Քաջազոր եք դուք երկուսդ էլ. մենք մեր աչքով արդեն տեսանք:
 Վերահաս է գիշերն արդեն, լավ է նրան հնազանդվել»:
 Պատասխանեց նրան Այաս Տելամոնյանն ու խոսքն ասաց.
 «Ով Իդևոս, բարի բաներ, թող այդ բանը Հեկտորն տաի,
 Քանզի նա էր, որ քաջերին հրավիրեց մենամարտի,
 Թող ինքն էլ այդ առաջարկի. ես կընդունեմ, թի կամենա»:
 Պատասխանեց այստեղ նրան կորդակաճոճ հերոսն Հեկտոր.
 «Աստված է քեզ տվել, Այաս, մեծությունն այդ, ուժն ու խելքը,
 Դու ես զորքում աքայական տիգավորը ամենամեծ:
 Եկ ընդհատենք կռիվն այսօր, մրցամարտին վերջ տանք հիմա,
 Հետո կրկին մենք կսկսենք մեր մենամարտը ահավոր,
 Մինչև աստված մեր երկուսից մեկն ու մեկին տա հաղթություն:
 Վերահաս է գիշերն արդեն,— լավ է նրան հնազանդվել:
 Իսկ հիմա եկ միմյանց ձոնենք մենք նվերներ ամենագեղ,
 Եվ թող ասեն հետադաշում տրոյացիք և աքայանք.
 «Արի քաջերն հոգեկտրծան թշնամությամբ մարտնչեցին,
 Բայց իրարից բաժանվեցին սիրով և հաշտ մտերմությամբ»:
 Այդ ասելով Հեկտորն հանձնեց նրան սուսերն արծաթագույն,
 Իսկ Այասը տվեց նրան իր փառահեղ կարմիր գոտին:
 Նրանք այդպես բաժանվեցին: Այասն ուղղվեց դեպ աքայանք,
 Իսկ Հեկտորը՝ դեպի զորքը տրոյական, որը խնդաց,
 Երբ անվնաս ու ողջ տեսավ վերադարձող մեծ հերոսին:
 Աքայացիք հավաքվեցին վրանի մեջ Ատրիդեսի.
 Ագամեմնոն արանց սրբան նրանց համար իսկույն եկթ

- Մի հնգամյա դեր եղ զոհեց Կրոնոսյան Զեսի պատվին: 190
 Երբ այդ գործը ավարտեցին, սարքեցին ճոխ: մի խրախճան.
 Իսկ երբ անցավ ու հաղեցավ կերուխումի փափագն իջենց,
 Ծեր Նեստորը, ցանկանալով նրանց բարին, այսպես ասաց.
 «Կործանվեցին, ընկան բազում զեղապանգուր արգիլացիք: 195
 Մարդակոտոր Արեսն հուժկու՝ թափեց նրանց արյունը մոդ
 Սկամանգորոսի լայն ավերին, իսկ հողիններն իջան Հադես:
 Առավոտյան մարտն աքայանց պիտ ընդհատել: Եվ մենք այնժամ
 Զորիններով ու կզներով մեռելներին կհավաքենք,
 Որ նավերից փոքր-ինչ հեռու խարույկների: մեջհրկիպենք, 200
 Իսկ խարույկի շուրջը, դաշտում, նրանց համար կկառուցենք
 Մի ընդհանուր մեծ դամբարան: Սրա շուրջն էլ կանգնենք պարիսպ,
 Բարձրիկ բուրգեր, իբրև պատվար մեր նավերի և մեզ համար:
 Իսկ պարիսպի շուրջըսրը փորենք մի խոր ու մեծ խանդակ
 Եվ պատվարով շրջապատենք, որպեսզի անդ չկարենա
 Ներս թափանցել ո՛չ մարդ, ո՛չ ձի, — երբ զլուհեն տրոյացիք»:
 205
 Այդպես ասաց: Հավանեցին արքաները խորհուրդը այդ:
 Բարձունքներում սուրբ Իլիոնի, Պրիամոսի շեմի առաջ,
 Կազմել էին և տրոյացիք մի մեծ ժողով խոռվահույզ,
 Որտեղ ճառում էր անվանի Անտենորը մեծախորհուրդ.
 «Լսեցեք ինձ, տրոյացիք, դարդանացիք, դաշնակիցներ. 210
 Եկեք հանձնենք արգիլուհի Հեղինենին իր գանձերով
 Ատրիզներին, որ հետ տանեն, քանզի զուր ենք կոխում այսպես:
 Սուրբ երգումն է արդեն խախտված. ուխտագրուժ գործը բարիք
 Զի բեր մեզ, մինչև որ իմ այս խորհուրդը չկատարվի»:
 Ասաց, բազմեց նա: իր տեղում: Կանգնեց այնժամ աստվածազարմ 215
 Ալեքսանդրը, որը նրան պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
 «Դու ինձ հիմա, ով Անտենոր, անդուրեկան բան ասացիր:
 Արդ՝ դիմելով այս ձիազուսպ տրոյացոց, նրանց առաջ
 Հայտնում եմ իմ վճիռն անխախտ. իմ կնոջը հետ շեմ դարձնի,
 Բայց պատրաստ եմ գույքն ու գանձն իր, որ Արգոսից բերել եմ տուն: 220
 Վերադարձնիլ ամբողջովին, նույնիսկ մի բան էլ ավելի»:
 Այդպես ասաց, տեղը բազմեց: Այնուհետև հանդես եկավ
 Մեծախորհուրդ, աստվածարժան ծիր Պրիամը Դարդանոսյան.
 «Լսեցեք ինձ, տրոյացիք, դաշնակիցներ, դարդանացիք.
 Հիմա, որդիք, քաղաք մտեք, ընթրիք արեք, առաջվա պես, 225
 Սակայն գիշերը լավ հսկեք. թող ամեն ոք արթուն մնա:
 Իսկ Իդևոսն առավոտ վաղ թող գնա դեպ նավերը խոր

Եվ թող հայտնի Ագամեմնոն ու Մենելայ Ատրիդեներին՝
Այս ահալուր մարան ընդհատենք և հրկիզենք դիակները,
Հետո մարտը շարունակենք, մինչև աստված մեզ բաժանի՝ 230
Պատերազմի հաղթանակը շնորհելով մեզ կամ իրենց»։

Այդպես ասաց, և բոլորը նրա խորհուրդն ընդունեցին։
Իսկ Իդևոսն առավուտ վաղ գնաց դեպի նավերը խոր։
Այնտեղ դառավ արեսասիրտ գանայացոյ որդիներին։
Անդ մոտեցավ նրանց բաներն ու բարձրաձայն իր խոսքն ասաց. 235
«Ով Ատրիդես, և դուք, բոլոր արայացի մեծամեծներ,
Ինձ Պրիամոսն և մյուս ավագ տրոյացիք պատվիրեցին
Ձեզ հայտնելու, — եթե միայն ձեզ հաճելի թվա լսել, —
Առաջարկը Ալեքսանդրի, բռն և պատճառ է գծառվյալն.

Այն գույքը, որ խոր նավերով բերեց Իլիոն, պատրաստ է նա 240
վերադարձնել ձեզ լիովին և տալ նույնիսկ էլ ավելի։
Բայց մեծափառ Մենելայի օրինական կնոջն հետ տալ
նա չի ուզում, թևակա նրան խրատեցին տրոյացիք։

Եվ, բացի այդ, պատվիրեցին, որ ձեզ հայտնեմ. կուզե՞ք արգյոք՝ 245
Դաժանագույն մարան ընդհատենք, որ հրկիզենք մեռելներին,
Որից հետո նորից կռվենք, մինչև աստված մեզ բաժանի՝
Պատերազմի հաղթությունը շնորհելով մեկն ու մեկիս»։

Այդպես ասաց։ Բոլորն այնժամ լուռ մնացին և անմոռնչ.
Խոսեց միայն Դիոմեդեսն ահեղազույ և խոսքն ասաց.

«Մի ընդունեք Ալեքսանդրից ոչ գանձերը նրա տարած, 250
Ոչ էլ չքնաղ Հեղինին։ Պարզ է անգամ մանկան համար,
Որ վերահաս, մոտալուտ է կործանումը տրոյացոյց»։

Իսկ թագավորն Ագամեմնոն այսպես ասաց Իդևոսին.

«Արդ լսեցիր, ով Իդևոս, կարծիրն համայն արայացոյց. 255
Իսկ դիակներն հրկիզելուն հակառակ չեմ ամենևին»։

Այդպես ասաց և կարկառեց իր գավազանն աստվածներին։
Իսկ Իդևոսը հետ դարձավ դեպ սրբազան քաղաքն Իլիոն։
Մինչ տրոյացիք, դարդանացիք ժողով կազմած, միահամուռ
Խորհում էին, սպասելով Իդևոսի վերադարձին,

Որը եկավ, կանգնեց մեջտեղ և, հոտնկայս, պատգամն հայտնեց. 260
Եվ վեր կացան, բաժանվեցին երկու մասի. մի մասն հապճեպ
Հավաքում էր դիակները, մյուսն անտառից փայտ էր կրում։

Արգիվացիք իրենց հերթին շուտ հեռացան սև նավերից,
Որ հավաքեն մեռելներին և փայտ բերեն անտառներից։

Երբ արեւը ծագեց խորունկ ու մեղմահոս Օվկիանոսից, 265
 Երկու ազգերն աշնժամ իրար հանդիպեցին դաշտերի մեջ:
 Շատ դժվար էր անդ ճանաչել կռվում ընկած ամեն մեկին:
 Զրով մաքրում էին գտած գիակաները արնաթաթախ,
 Ասլա տխուր, արտասովելով, բառնում իրենց սալակներին:
 Մեր Պրիամոսն արգելում էր բարձր հեծեծալ, և, նրանք լուռ 270
 Ու տրտմալից, գիակաները մեծ խարույկի վրա գիզում
 Եվ աշնուհեա, հրկիզելով, դառնում էին գեպի Իլիոն:
 Աշնժամ նաև սրունքազարդ զորագնդերն աքայացոյց
 Մեռելներին սրտամորմոք գիզում էին խարույկի մեջ,
 Ասլա, նրանց հրկիզելով, դառնում գեպի նավերն իրենց: 275
 Դեռ չէր ծագել առավոտը, մթնշաղն էր գեռ գիշերվա,
 Երբ խմբվեցին խարույկի շուրջն ընտիր զնդերն աքայացոյց,
 Եվ ընդհանուր մի դամբարան կառուցեցին դաշտավայրում:
 Երբ մայր մտավ արեւն արդեն, ավարտեցին գործն աքայանք,
 Մորթոսեցին պարարտ հզներ և նստեցին անդ ընթրելու: 280
 Գեղազանգուր աքայացիք հրճվում էին գիշերն ամբողջ.
 Հետո՝ ամենքը պառկեցին, վայելեցին քունն անուշիկ:

Երգ ութերորդ

Արշալույսը ոսկի քողով նոր էր պատել երկիրն ամբողջ,
 Երբ շանթարձակ Զևսը կանչեց աստվածներին վեհաժողով.
 Բազմաբլուր Օլիմպոսի մեծ գագաթի վրա բազմած,
 Ժառում էր նա, և համբորեն լսում էին աստվածները. 5
 «Ականջ դրեք ինձ բոլորդ, ով աստվածներ և դիցուհիք.
 Թող ոչ մեկը չհանդգնի մերժել կամքը իմ գերագույն.
 Այլ բոլորդ հնազանդվեցեք, որ ես գործա շուտ կատարեմ:
 Եթե տեսնեմ, որ մեկն ու մեկն աստվածներից, կամքիս ընդդեմ,
 Իջնի, զնա տրոյացոյց կամ աքայանց անդ օգնելու,
 Պիտի զարկեմ, և ամոթով հո պիտ դառնա նա Օլիմպոս, 10
 Կամ կնեւում, հարվածելով, Տարտարոսը խավարամած,
 Եվ նա կզդա՝ որքան եմ ես հզոր բոլոր աստվածներից»:
 Այդպես ասաց: Իսկ աստվածներն այս խոսքերից սարսափահար՝
 Խորախորհուրդ լսում էին. քանզի նրա խոսքն էր ահեղ:
 Մինչ Աթենաս պայծառաչա աստվածուհին այսպես խոսեց. 15
 «Հայր մեր վսեմ, ով Կրոնոսյան, հզորներից ամենազոր.

Մենք լավ գիտենք, որ դու ունես անպարտելի մեծ զորութիւն,
Սակայն սրտանց կարեկցում ենք մենք քաջազէն դանաչացոյ,
Որոնք դաժան բախտի բերմամբ կոտորվում են անդ շարաշար:
Բայց եթէ դու պատվիրում ես՝ կխուսափենք պատերազմից: 20
Մենք բարերար խորհուրդներ ենք միայն տալիս արգիլացոյ,
Որ գեթ խալառ չկործանվին բոլորեքշան քո ցասումից»:

Եւ ժպտալով՝ պատասխանեց ամպահամար Զևսը նրան.
«Հանգիստ եղիր, կառափնածին, սիրատենչիկ դու իմ զավակ.
Այդ խոսքը ես լուրջ չասացի, քեզ հետ ուղում եմ հաշտ լինել»: 25

Այսպէս ասաց: Լծեց կառքին նժուլդներն իր արշալապույր,
Ապա քշեց՝ մտրակելով: Ձիերն հլու թռան արագ,
Հասան Իդան աղբյուրաշատ, որը մայրն է դադանների:
Աստվածների և մարդկանց հայրն այնտեղ ձիերը կանգնեցրեց
Եւ արձակեց նրանց կառքից, տալա պատեց թանձր մեգուլ:
Ինքը, գերանձն ու վեհափառ, նստեց Իդա լեռան գլխին: 30

Մինչ վարսաղեղ աքայացիք, կերուխումը ավարտելով,
Վրաններում արագապէս զինվում էին կովի համար:
Ձինվում էին և մյուս կողմից տրոյացիք քաղաքի մեջ:
Ահա, դռները բացվեցին, դուրս թափվեցին զորքերն ամբողջ՝ 35
Ե՛ւ ձիավոր, և՛ հետեակ: Հնչեց աղմուկն ահադնաթունդ:

Երկու կողմի զորքերն հուժկու եկան հասան դեմ հանդիման,
Եւ բախվեցին՝ նիզակ, աստար, ուժը մարդկանց պղնձազեն:
Լավում էին զարկողների, մեռնողների խառնաշփոթ
Դռնգոռոցն ու թառանչները, և ծածկվում էր երկիրն արյամբ: 40

Երկու կողմի բոլոր նետերից ջարդվող զսրքն էր թափվում գետին:
Բայց երբ փայլուն արեւն հասավ լայն երկնքի ճիշտ զենիթին,
Աստվածահայրն իր ձեռքն առաւ ոսկի կշեռքն և պարզեց այն,
Նժարների մեջ դցելով պղնձազեն աքայացոյ

Եւ ձիավարժ տրոյացոյ մահվան տխուր վիճակները. 45
Արգիլացոյ վիճակն այդպէս մինչ պտղավետ երկիրն իջավ,
Իսկ տրոյացոյ վիճակն ուղղվեց դեպի երկինքը լայնածիր:

Եւ որսուսց փայլակնացայտ Զևսը Իդա լեռան գլխից
Ու բոցավառ շանթեր թափեց աքայական զորքի վրա:
Այդ տեսնելով՝ դունտովեցին ահաբեկված աքայացիք. 50

Մնաց նեստոր գերեւացին, պահապանը աքայացոյ,
Սակայն մնաց ակամայից. նրա ձիուն նետով զարկեց
Ալեքսանդրը՝ ամուսինը Հեղինեի: Ձին գալարվեց
Եւ գլորվեց գետնաթափալ, խրտնեցնելով մյուս ձիերին:

- Անտարակույս ծերունին այստեղ պիտի գտնէր մահն իր դաժան,
 Եթէ նրան չնկատեր Դիոմեդեսն ահեղագոտ: 55
- Եվ քաջ մարտիկն ուժգին գոռաց՝ հորդորելով Ողիսեասին.
 «Աստվածազարմ Լալերտածին, ո՞ր ես փախչում դու ամբոխից.
 Գուցէ մեկը տեղը նետի և մխրճի թիկունքիդ մեջ.
 Կանդ առ իսկույն, որպեսզի մենք փրկենք ծերին վայրագ քաջից»: 60
- Այսպէս ասաց: Բայց շփեց դուցազն Ողիսը բազմափորձ,
 Այլ սլացավ թափով դեպի սև նավերը արգիլական:
 Մինչ Տիդայանը մենակ ելավ նախահարձակ գնդին ընդդէմ
 Եվ, հասնելով նժուլդներին նեղիսածին քաջ ծերունու,
 Դարձավ նրան ու բարբառեց այս խոսքերը իր թևովոր. 65
 «Քեզ, ծերունի, շատ են նեղում մարտիկները քաջահոյր.
 Յատկիր, կանգնիր կառքիս վրա, և կտեսնես այն ժամանակ՝
 Ինչպես հուժկու այս ձիերը մարտազաշտում արույական
 Սլանում են այս ու այն կողմ, գրահելիս թև փախչելիս: 70
 Տուր ձիերդ ծառաներին, իսկ մենք ահա սրանք քշենք
 Դեպ ձիաղուստ արույացիք, նետվենք թափով նրանց վրա,
 Եվ Հեկտորը թող իմանա՝ մոլեղնո՞ւմ է տեգն իմ, թե՞ ոչ»:
- Ասաց: Լսեց նրան նեստոր ձիավարը զերենացի:
 Երկու քաջերն այդ բարձրացան Տիդեսյանի կառքի վրա:
 Շքեղ սանձերն իր ձեռքն առավ ծեր նեստորը և մտրակեց: 75
- Ու պիտ ծագեր անհնար գործ՝ զարհուրելի մի նոր նախճիր.
 Տրոյացիք ոչխարի պէս պիտ փակվին Իլիոնի մեջ,
 Եթէ իսկույն աստվածների և մարդկանց հայրն այդ շտաներ:
 Զարհուրելի որոտումով շանթեր նետեց նա հրավառ,
 Որոնք ուժգին զարկեց դեպին՝ Դիոմեդեսի ձիերի շուրջ: 80
 Նժուլդները, ահաբեկված, դողալուց պիտի լծի տակ,
 Իսկ ձեռքերից ծեր նեստորի վայր ընկավ պերճ երասանը:
 Մերը, հոգով սարսափահար, այսպէս գիմեց Դիոմեդեսին.
 «Ով Տիդեսյան, շուռ տուր, փախցրու դու ձիերին միասմբակ.
 Կովի փառքը Կրոնոսյանն Հեկտորին է հիմա տալիս: 85
 Գուցէ մի օր կտա և մեզ, եթէ միայն դա ցանկանա»:
- Պատասխանեց Դիոմեդեսն ահեղագոյն և խոսքն ասաց.
 «Այդ ամենը ճիշտ է, ծերուկ, արդարացի դու ասացիր,
 Բայց իմ սիրտը և իմ հոգին վիշտն է տանջում, քանզի մի օր
 Հեկտորն անշուշտ, տրոյացոյց մոտ ճոռոմելիս, պիտ սլարժենա, 90
 Թե Տիդեսյանն ահաբեկված ինձնից փախավ դեպ նավերը»:

Պատասխանեց նրան Նեստոր ձիավարը գերենացի.

«Ավաղ, այդ ի՞նչ ասացիր դու, ով Տիդեայան քաջամարտիկ,
նթիւ անգամ մի օր Հեկտորն երկշոտ ու թույլ անվանի քեզ,
Ոչ որ նրան չի հաւատա, ոչ տրոյացիք, ոչ դանայանք,
Ոչ էլ քաջազն ասպարակիր տրոյացոց սիրուն կանայք,
Որոնց ծաղիկ ամուսինները քո ձեռքով տապալվեցին»:

95

Ասաց, դեպի փախուստ դարձրեց միասմբակ նժույգներին:
Մինչդեռ այնժամ տրոյացիք և Հեկտորը, հաղթ գոռալով,
Նրանց վրա թունդ տեղացին նետերն ահեղ և անողոր,
Իսկ հետեից կորդակաձոճ Հեկտորն ուժգին աղաղակեց.
«Քեզ, Տիդեայան, հարգում էին արագածի դանայացիք,
Մինչ անարգված ես դու հիմա, ինչպես անպետք մի կնամարդ.
Սատկիր իբրեւ երկշոտ մի քած, ինձ չես հաղթի, չես բարձրանա
Մեր պարիսպը, որ մեր կանանց գերի տանես քո նավերով.
Ավելի շուտ քեզ օրհասի, դեի բաժին կանեմ հիմա»:

100

105

Այդպես ասաց: Եվ տատանվեց քաջ Տիդեայանն իր մտքի մեջ.

Հետ չդարձնե՞լ ձիրնն արգոք և չսկսե՞լ մարտն անողոր:

Երեք անգամ Իդա լեռից որոտաց Զևսն ամենխմաց

Եվ տրոյացոց հուսադրեց՝ հաղթանակի նշան տալով:

110

Հեկտորն այնժամ տրոյացոց քաջալերում էր բարձրաձայն.

«Ով տրոյացիք և լիկիացիք, ձեռնամարտիկ դարդանացիք.

Մարդ եղեք դուք, սիրելիներ, հիշեք հուրը քաջարության:

Տեսնում եմ արդ՝ բարչացաւեամ կրոնոսյանն է ինձ արդեն

Ազդարարում փառքն հաղթության, իսկ դանայանց՝ մահ և կորուստ:

115

Խելազուրկներ, ստեղծել են մի նոր պարիսպ, թույլ մի պատնեշ.

Անմիտ ձեռնարկ, որ չի կարող արդելք լինել զարությանն իմ:

Նավերն հրով կկործանեմ, իսկ իրենց էլ, արդիւլացոց,

Պիտ կտտորեմ նավերի մոտ, երբ մոլորվեն թանձր ծխում»:

Այդպես ասաց պարծենալով: Խիստ զայրացաւ հարգո Հերան,

120

Եվ դառնալով Պոսիդոնին, այս խոսքն ասաց մեծ աստծուն.

«Ավաղ, հզոր և կորովի երկրասասան, մի՞թե սրտանց

Զես վշտանում՝ տեսնելով ժանտ կոտորածը դանայացոց:

Թե կամենանք մենք բոլորս, պաշտպաններս դանայացոց,

Վանել զորքը տրոյական և ամպահույզ Զևսին զսպել,

125

Նա պիտ մենակ, տխուր-տրտում, բազմի Իդա լեռան գլխին»:

Իսկ մեծազոր երկրասասանն ասաց նրան զայրազնաբար.

«Ով դու Հերա հանդգնախոս, այդ ի՞նչ էր, որ բարբառեցիր.

Օ՛, ոչ, երբեք անմահներից և ոչ մեկը թող չկոլի

Կրօնոսյան Զեաին ընդդեմ, քանզի նա է ամենազոր»։ 130

Այսպէս ահա խոստում էին անմահները։ Մինչդեռ այնտեղ՝
 Նավերի մօտ, պատահելի ու փոփոխ միջև, խառնիխառն
 կցված էին վահանակիր բշուր մարտիկներ և նժուշկներ,
 Որոնց նեղում և քշում էր Պրիամոսյան Հեկտորն հզոր։
 Նավերը նա կհրկիզեր բոլր՝ կրակով, եթէ Հերան 135
 Չորբոքեր սիրտն Աարիդեա Ագամեմնոն ազգավարի։
 Արդ՝ նա գնաց դեպի նավերն ու վրաններն արգիլական,
 Կանգնեց այնտեղ Ուրիսեսի սե, ահադին նավի վրա,
 Ու սաստկադուլն ձայնով դիմեց դանապալոց պղծապնն.
 «Ավաղ, ամոթ ձեզ, արայանք, միայն տեսքով եք դուք հերոս,
 Բայց վախկոտներ եք խաշառակ. այդ դո՞ւք չէիք, որ Լեմնոսում 140
 Ձեզ քաջազոր անվանեցիք և պարծեցար դուք սնափառ։
 Այնժամ, գինին թափույկներից կուշտ բմակիս»։ ասում էիք.
 «Հարյուր, նույնիսկ հրկու հարյուր արոյացու դեմ կկռնի մեզնից
 Ամեն մեկը», — մինչ բոլորս շարժենք մեկին այն անվանի՝ 145
 Քաջ Հեկտորին, որն ուզում է արդ հրկիզել նավերը մեր։
 Զեա-զգոն, հայր, դու մեծազոր արքաներից ո՞ւմն ես այսպէս
 Դաժան պատժել և կուրացրել, ո՞ւմն ես այսպէս փառքից զրկել։
 Զեա երկնավոր, այժմ գոնե այս մի խնդիրս կատարիր.
 Թույլ տուր, գոնե, որ մենք փախչենք և ազատվենք կործանումից. 150
 Մի՛ թող, որ ժանա տրոյացիք ոչնչացնեն արայացոց»։

Այդպէս ասաց։ Զեսը դիպց մեծ արքային արտասովալի,
 Դրսեորեց բարի նշան, որ կազատվի ազգն արգիլյանց։
 Նա առաքեց մի հազթ արծիվ, գերազույնը թռչուններից,
 Որը հզոր մագիլներով բռնած տանում էր մի եղնորթ։ 155
 Եվ արծիվը ձգեց եղնորթն անմահ Զեսի բազինի մօտ,
 Ուր արայանք երկրպագում էին Զեսին ամենազոր։
 Հենց որ տեսան արգիլացիք, որ թռչունն է Զեսից եկած,
 Բորբոքելով ահեղ կոփով, արոյացոց գրահեցին։
 Սակայն ոչ ոք գանալական զորքերի մեջ փառք չշահեց 160
 Տիդէայան մեծ հերոսի պէս. քշեց նա իր ձիերն արագ
 Եվ թշնամուն փոսից վանեց, ապա կովեց նախահարձակ։
 Ապա հասան Ագամեմնոն ու Մենէլայ Աարիդները,
 Զույգ Այասներն անպարտելի, հետո հզորն Իդոմենեա,
 Մերիոնեսը մարդակոտոր, ինչպիս նաև Էվրիպիլը, 165
 Իններորդը Տեկրոսն էր քաջ, մեծահմուտն աղեղնավոր,
 Որը մտավ Տելամոնյան մեծ Այասի վահանի տակ.

- Այսան ուղղում էր վահանը, իսկ նա շուրջը աչք տնկելով,
Հարվածում և տապալում էր տրոյացի մարտիկներին: 170
- Յնծաց հոգով Ագամեմնոն արքանց արքան, երբ այդ տեսավ,
Եվ մոտ գալով, դիմեց նրան և խոսքն ասաց հիացական.
«Դու, ով Տեկրոս, քաջազուլիս Տելամոնյան, մեծ աղզավար.
Զարկ, կործանիր, և կդառնաս դու աչքի լույսն արայացոյ:
Թե թույլ տան Զևսն աստաբարակիր և Աթենասն, որ հիմնովին
Կործանեմ ես գեղեցկաշեն քաղաքն Իլիոն, նախ և առաջ 175
Քեզ պիտի տամ ես իմ ձեռքով պարզեմերը մեծարանքի՝
Մի պերճաշող եռտանի, կամ մի դույզ ձի՝ իրենց կառքով»:
Նրան Տեկրոսն սքանչելի պատասխանեց և խոսքն ասաց.
«Ինչո՞ւ ես ինձ դու հորդորում, ով Ատրիդես վսեմադուռ:
Այն իսկ օրից, երբ որ նրանց մենք քչեցինք գեպի Իլիոն, 180
Աղեղն ահա ձեռքս առած՝ կոտորում եմ ես այդ մարդկանց:
Արդ՝ նետեցի ես ութ անգամ, երկաշնաուր ութ հատ սլաք,
Ութն էլ մարտող քաջ պատանյաց մարմինների մեջ վարսեցի,
Բայց ոչ մի կերպ չի հաջողվում զարկել շանը այդ մուկգին»:
Այդպես ասաց և աղեղով Հեկտորի դեմ ուժովին նետեց 185
Մի նոր սլաք, բայց վրիպեց. նետն Ապոլլոնն ալ կողմ ուղղեց,
Եվ Հեկտորը, ցած իջնելով փայլենազարդ մարտակառքից,
Վերցրեց ձեռքով մի հուժկու քար և Տեկրոսի վրա նետվեց,
Մինչ Տեկրոսը իր կապարձից հանեց սլաք մի դառնաթույն,
Սեղմեց լարին, որ արձակի, բայց Հեկտորը կորցակաճոճ 190
Աղեղնավոր ախոյանին զարկեց քարով այն ահարկու.
Նա ջախջախեց ջիւր նրա, ձեռքից աղեղն ընկավ գետին,
Բայց Այասը անդ շթողեց և չքեց եղբորն ընկած,
Վաղեց արագ, կանգնեց գլխին և պատնեշեց իր վահանով:
Իսկ մտերմիկ երկու ընկեր շալակելով տարան նրան, 195
Որ հեծում էր ծանրամորմոր, դեպի նավերն այն գեղավոր:
Այդ աեանելով՝ լուսաթևիկ Հերան սաստիկ խղճահարվեց
Եվ շուտափույթ այս թևավոր խոսքերն ասաց Աթենասին.
«Ավաղ, դստրիկ դու երկնահայր վահանակիր Զևս արքայի.
Մի՞թե մենք էլ չենք օգնելու բնաջնջվող դանաջացոյ,
Որոնք, հասած դուռն օրհասի, դաժանաբար կոտորվում են
Կարողությամբ միայն մեկի՝ Պրիամոսյան քաջ Հեկտորի»:
Պատասխանեց պաշտառաշա Աթենասը աստվածուհի.
«Քաջն այդ վաղուց իր զորությամբ և մոլուցքով պիտ խորտակվեր

Հարվածի տակ արայացոց՝ իր հայրենի հողի վրա,
 Եթե հայրս դաժան հագով շկատարեր գործն իր ահեղ.
 Անգութ է նա և անիրավ, ձգտումներին իմ հակառակ:
 Իսկ ինձ հիմա առում է նա, կամակատարը Բևախսի:
 Բայց կգա օր, երբ «սիրելի կապուտաշյա» կանվանի ինձ:
 Իսկ դու, Հերա, իսկույն լծիր նժույգները միասմբակ,
 Մինչև որ ես ասպարակիր Զեւ-դզոնի տունը մտնեմ,
 Զինքերս հագնեմ պատերազմի: Տեսնենք ինչպե՞ս պիտի խնդա
 Պրիամոսի Հեկտոր որդին, կորցակաճոճն այդ մեծապանծ,
 Երբ հանդիպի մեզ երկուսիս, ճակատամարտ տալու պահին:
 Իսկ արոյացիք, հուսով եմ ես, նավերի մոտ տապալվելով,
 Իրենց ճարպով պիտ հագեցնեն թռչուններին ու շներին»:

210

215

Լուսաթևիկ աստվածուհի Հերան նրան հնազանդվեց:
 Իսկույն գնաց, որ կառք լծի ոսկեսարյան նժույգներին:
 Իսկ Աթենասն, ասպարակիր Զեսի դուստրը, ձեռքն առավ
 Մեծ նիզակը ծանր ու ահեղ, բրով Պալլասը հայրազոր
 Զարդում էր իր ռին հարուցող գյուղազների շարքերը խիտ:
 Երբ մտրակեց մեծն Հերան նժույգներին՝ ճռնչալով
 Լայն բացվեցին դռներն երկնից, որոնց հսկում էն ժամերը:
 Արդ՝ բշեցին մտրակահար նժույգներին այդ դռներով:
 Տեսավ նրանց Զեսն Իդայից ու զայրացավ ահագնակի
 Եվ ուղարկեց իր պատգամով նա Իրիսին ոսկեթևիկ.

220

225

«Թռի՛ր, Իրիս, հեռ տուր նրանց, և թույլ չտառ առաջ գնալ.
 Քանզի բնավ լավ չի լինի, եթե կովում մենք հանդիպենք:
 Կշախշախեմ ձիանց հոքերն այդ կառքի տակ փայլենաղարդ,
 Կառքից իրենց դուրս կնետեմ, կխորտակեմ կառքն հիմնովին,
 Եվ շրջադարձ առաք տարի դիցա՛հիները շնն կարող
 Բուժել վերքերն՝ իմ ահավոր շանթ-որոտից տառաջացած»:

230

Այդպես ասաց: Եվ սլացավ, ինչպես մրրիկ, բանքերն Իրիս.
 Բազմաբլուր Օլիմպոսի առաջին իսկ դարբասի մոտ
 Տեսավ նրանց, կանգնեցրեց և պատգամը հայտնեց Զեսի.
 «Ո՛ր եք գնում. ի՞նչ է սիրաը դուր մոլեղնում ձեր կրծքի տակ.
 Թույլ չի տալիս Կրոնոսյանն օգնել կովում արգիլացոց»:

235

Խոսքն ավարտեց ու հեռ թռավ Իրիսն իսկույն, ինչպես մրրիկ:
 Մինչ մեծն Հերան Աթենասին դարձավ իսկույն ու խոսքն ասաց.
 «Ավաղ, դստրիկ աստվածահայր արքա Զեսի. ես չեմ կարող
 Կովի դուրս գալ հայր Զեսի դեմ՝ մահկանացու մարդկանց համար»:

240

Այդպես խոսեց ու հեռ դարձրեց իր ձիերը միասմբակ,

- Եվ դիցուհիք, ներս մտնելով անմահներէ կաճառը մեծ,
 Անդ բազմեցին տխուր սրտով աթոռներին ոսկեկառուցյ:
 Իսկ Զես-հայրը Իդա լեռից ձիակառն իր գեղեցկանիւ
 Քշեց, հասավ մեծ Օլիմպոս՝ վեհաժողովն անմահներին:
 Ինքը՝ Զեսը որոտագոչ գնաց, բազմեց ոսկի գահին,
 Եվ Օլիմպոսը զղրղաց հայր-աստծո ոտքերի տակ:
 Լոկ Հերան ու Աթենասը, Զեսից հետու և մեկուսի,
 Նստած էին մուսլ ու լուռ, առանց խոսքի և հարցմունքի:
 Իր սրտովն այդ ըմբռնելով՝ Զեսը դիմեց իսկույն նրանց.
 «Ինչո՞ւ եր դուք այդպէս տխուր, ով Աթենաս, և դու, Հերա.
 Նրա՞ համար, որ փառածին մարտում երկար շտրնեցինք
 Մահ բերելով տրոյացոց, որոնց դեմ դուք շար ոխ ունէր:
 Այո, այնքան անպարտելի ուժ ունիմ ես, հզոր ձեռքեր,
 Որ աստվածներն, ինչքան էլ շատ լինեն նրանք Օլիմպոսում,
 Ինձ չեն հաղթի: Ձեր մարմինը զվարթագեղ և սիրտը ձեր
 Սարսափ զգաց՝ գեռ շտեմած մարտն ու առդմի գործը ահեղ»:
 Ասաց: Հերան և Աթենասն հառաչեցին բարկությունից.
 Մեկտեղ նստած՝ նրանք աղետ էին նյութում տրոյացոց:
 Աթենասը լսեց, թեպէտ զայրացած էր հայր Զեսի դեմ,
 Եվ ոչ մի խոսք չարտասանեց, բայց բորբոքւում էր զայրույթից:
 Հերան, սակայն, քենը սրտում չզսպելով, այս խոսքն ասաց.
 «Դաժանագուշն Կրոնոսյան, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր.
 Մենք լավ գիտենք, որ դու, այո, անպարտելի կորով ունես,
 Սակայն սրտանց կարեկցում ենք մենք քաջազոր դանայացոց,
 Որոնք այդպէս, բախտի բերմամբ, իսպառ սխալ ոչնչանան:
 Նրան դարձավ ամպահաւար Զեսը իսկույն և խոսքն ասաց.
 «Դու կտեսնես, թե ուզում ես, ով եղնաչա հաբգո Հերա,
 Որ վաղն եւթ Կրոնոսյանն հզորագուշն էլ ամելի
 Պիտ կոտորի մարտակովում նիզակաղեն արգիւլացոց,
 Քանզի երբեք քաջ Հեկտորը պատերազմից չի հրաժարվի,
 Մինչ չերեւ նավերի մոտ Պելեսածինն արագաւազը»:
 Այդպէս ասաց: Եվ շառարկեց նրան Հերան լուսաթելի:
 Այնժամ Հեկտորն հրաշագործ կազմեց ժողով տրոյացոց:
 Բոլորն իջան կառքերից ցած, որ լավ լսեն քաջ Հեկտորին:
 Կռթնելով իր նիզակին, այսպէս ասաց տրոյացոց.
 «Լսեցեք ինձ, տրոյացիք և դաշնակից դարդանացիք.
 Հույս ունեի, որ կշարդենք այսօր նավերն ու տքայանց,

- Բայց կանխահաս մութը իջավ, և այդպիսով ազատվեցին
Ե՛ւ արգիլյանք, և՛ նավերը ալեկոծվող ծովի ափին: 280
- Զեախ սիրած բաներնհերը թող քաղաքում հայտարարեն,
Որ մանկամարդ պատանիներն ու ծերերը լավ պահպանեն
Իրոնը սուրը՝ տատվածակերտ պարխապների վրա կանգնած.
- Կանայք, որ թույլ են զորությամբ, յուրաքանչյուրը իր տան մեջ 285
- Բող բորբոքուն կրակ վառի. թող պահակներն հսկեն անդուլ,
Որ թշնամին ներս չխուժի, երբ մեր զորքերն անդ չլինեն:
Այսօր միայն այս օգտավետ խորհուրդները տվեցի ձեզ,
Իսկ վաղն ուրիշ բան կասեմ ևս ձխամարդիկ տրոյացոց:
- Նդոթիլով Զեախն և մյուս անմահներին, ևս հույս ունեմ, 290
- Որ այստեղից դուրս կրշեմ օրհասաբեր այս շներին:
Արդ՝ գիշերվա խավարի մեջ պահպանենք մեր բանակն ու մեզ,
Իսկ երբ բացվի արշալույսը, պատերազմի զինքերն հագած,
Արայանց խոր նավերի մոտ մարտ կսկսենք մենք մոլեգին:
- Ե՛ւ կտեսնեմ՝ արդյոք հզոր Դիոմեդես Տիդևայա՞նը 295
- Ինձ նավերից զեախ պարիսպ պիտի վանի, թե՞ ևս նրան
Պղնձահար պիտ ջախջախեմ և իր զինքերը դրավեմ»:
- Այդպես ճառեց Հեկտորը քաջ: Զայնակեցեցին տրոյացիք:
Քրտնած ձիերն արձակեցին և կառքերի մոտ կապեցին:
- Անմահներին մատուցեցին առատ զոհեր, շատ սպանդներ, 300
- Զոհը, սակայն, չհարդեցին տատվածները երջանկափառ,
Որոնց սրտին տաելի էր Իլիոն քաղաքը սրբազան,
Պրիամոսը և տիգավոր համայն ազգը Պրիամոսի:
- Այդպես հպարտ երազելով՝ մարտադաշտում գիշերն ամբողջ
- Նստած էին տրոյացիք: Վառվում էին բյուր կրակներ: 305
- Ինչպես ասողերը երկնքում, պերճ խմբերով լուսնի շուրջը
Շողշողում են սքանչաբար, երբ խաղաղ է եթերը վառ,
Այդպես ահա վառված էին տրոյացոց բյուր կրակներն
Իլիոնի դեմ՝ սև նավերի և Քսանթոս գետի միջև,—
- Հաղար-հաղար բորբ խարույկներ, և ամեն մի խարույկի մոտ, 310
- Լույսերի տակ, նստած էին հիսունական քաջ մարտիկներ:

Մինչ պաշտպանվում էին այդպիսի տրոյացիք, արքայանց մեջ
Աստվածաշնչին շփոթին ընկալ, որ ընկերն է միշտ խոստալի:

Ատրիդեսը, որի սիրուն էր խոցված վշտով դառնակակիմ,
Պատվում էր և քաջաձայն բաներնհրին պատվեր տալիս՝
Ժողով կանչել մեծ քաջերին, կանչել անձամբ և անաղմուկ:

5

Տխուր էին մեծ քաջերը այդ ժողովում: Ոտքի կանգնեց
Ատրիդեսը, արցունք թափեց, ինչպես հեղեղը լեռների,
Եվ խորախոր հառաչանքով այսպես դիմեց արքայացոյ.
«Ով բարեկամ առաջնորդներ, և իշխաններ արքայական.

10

Կրոնոսյան Զևսն ինձ այսպես մեծ աղետի մատնեց դաժան.

Նա խաղաղացավ, թե բնաջինջ պիտ խորտակեմ Իլիոնը ևս
Եվ հաղթական հետ պիտ դառնամ: Մինչդեռ նա, նենդ գործ նյութելով՝
Դրդում է արդ, անթիվ զոհեր տալուց հետո, փախչել Արգոս.

Այդ է հիմա սրտանց ուղում անշուշտ Զեսը ամենազոր:

15

Ուստի և դուք, սիրելիներ, ինչ որ ասեմ՝ կատարեցեք.

Նստե՛ք նավերն ու փախչե՛ք դեպ հայրենիքը մեր սիրելի,
Քանդի, իրավ, մենք չենք կարող զբավել Տրոյան լայնափողոց»:

Այդպես խոսեց: Խոր լուռությամբ էր բոլորին տիրել արգեն:

Բայց, ի վերջո, Դիոմեդես քաջամարտիկն այսպես խոսեց.

20

«Նախ, Ատրիդես, ես պիտ կռվեմ քո խելաղուրկ ճառերի դեմ.

Քաջությունն իմ պարսավեցիր դու դանաջանց զորքի առաջ.

Կոկ մի շնորհ է տվել քեզ Կրոնոսի խարդախ որդին՝

Այդ գավազանն արքայական, որ վեհ լինեա դու բոլորից,

Բայց չի տվել քեզ քաջություն, որ արժանիքն է իշխողի:

25

Անմիտ, մի՞թե դու կռվի մեջ արդիվացոյց այնքան անզոր

Եվ ապիկար ես համարում, ինչպես այստեղ բարբառեցիր:

Իսկ եթե դու փափագում ես վերադառնալ դեպի քո տուն,

Ի՞նչ կա, գնա, բայց է ճամփադ. դու ծովափին պատրաստ ունես

Անթիվ նավեր, որ բերել ես Միկենից քեզ հետ այստեղ:

30

Բայց մյուս բոլոր գեղադանգուր արքայացիք դեռ կսպասեն,

Մինչև որ մենք աստ կործանենք պարսպապատ քաղաքն Իլիոն»:

Այդպես խոսեց: Հավանության ձայնը հնչեց արքայանց մեջ,

Մինչ ձիավար նեստորն այնժամ ոտքի կանգնեց ու բարբառեց.

«Քաջ ես իրավ, ով Տրոյեայան, և կռվի մեջ անզուգական,

35

Խորհրդի մեջ վեհագույնն ես դու քաջերից հասակակից:

Նրիտասարգ ես տակավին և ինձ որդի կլինեիր,

Նույնիսկ կրասեր որդի միայն, բայց խոսեցիր շատ խելացի,
 Արժանավոր միտք հայտնեւոյլ արգիւյացաց արքաներին:
 Բայց ես, որ արդ պարծենում եմ, թե տարիքով մեծ եմ քեզնից,
 Թող որ աւսեմ և իմ խոսքը. կարծեմ, խոսքս չի անարգի 40
 Այստեղ ոչ որ, նույնիսկ հզոր Ագամեմնոն արքան արանց:
 Նա է միայն սիրում մարդկանց թշնամությունը դժնդակ,
 Ով ցեղազուրկ է և անտեր, ով չգիտե տուն և օրենք:
 Դործն սկսիր դու, Ատրիդես, քանզի արքան ես վեհագույն,
 Խնջուչք տուր արդ ավագներին, ինչպես որ քեզ կվայելի: 45
 Բայց բազմաթիւ կանչվածներից մտիկ արա միայն նրան,
 Ում խորհուրդն է իմաստաւի, քանզի կարոտ են արայանք
 Լուրջ և բարի խորհուրդների: Տես, թշնամին նավերի մոտ
 Բյուր խարույկներ վառեց արդեն. ո՛ւմ սրտին է դա հաճելի,
 Իսկ գիշերն այս մեր բանակին մահ կբերի կամ փրկություն: 50
 Ասաց, Բոլսրն հավանությամբ և ուշադիր ունկնդրեցին:
 Իսկ Ատրիդեսն արայական ավագներին կանչեց այնժամ
 Իր վրանը և մեծարեց ճոխ ընթրիքով սրտահաճու:
 Երբ հագեցավ նրանց փափազն ու կարոտը կերութումի,
 Նախ ծերունի Նեստորն այնտեղ սկսեց հյուսել խոհերը իր. 55
 Նա ժողովում, բարեխորհուրդ, այսպես ճառեց ու խոսքն ասաց.
 «Դու, Ատրիդես, ով մեծափառ, ազգերի տեր Ագամեմնոն,
 Խոսքս քեզնից ես կսկսեմ ու քեզանով էլ կավարտեմ,
 Քանզի դու ես արքան արանց. Զեան է տվել քեզ գավազան,
 Պարտավոր ես դու խոսել այն, ինչ որ պետք է, նաև՝ լսել, 60
 Իրագործել միտքն այն մարդկանց, որոնք սրտի ներշնչումով
 Հայտնաբերում են մեծ բարիք, — դու ես ընտրողը միշտ լավի:
 Արդ՝ ձեզ հայտնեմ ես այն միտքը, որ թվում է ինձ լավագույն.
 Դա այն միտքն է, որ խորհում եմ ես շատ վաղուց, այն օրվանից,
 Ով դյուցազուն, երբ, զայրացած դու վրանից Աթիլլեսի, 65
 Մեր բուրբի կամքին ընդդեմ, դուրս քաշեցիր Բրիսեիսին:
 Ես քեզ որքան այգ գործի դեմ սիրով, սրտանց խրատեցի,
 Բայց դու, միայն ենթարկվելով քո վեհ սրտի խիստ զայրույթին,
 Անարգեցիք քաջին, որին մեծարում են անմահները,
 Եվ շորթելով պարգևը իր՝ տիրացել ես ապօրինի: 70
 Արդ, արգիւյանք, լավ մտածենք, ինչպի՞ս նրա գութը շարժենք
 Եվ հաշտեցնենք քաղցր խոսքով ու սրտաշահ նվերներով:»

Պատասխանեց արանց արքան Ագամեմնոն ու խոսքն ասաց.
 «Մերուկ, դու ձիշտ, արդարացի մերկացրիր հանցանքը իմ.
 Բայց պատրաստ եմ այժմ հաշտվել, նաև փրկանք տալ մեծագույն՝ 75
 Յոթ նորաձույլ եռոտանի, տասը տաղանդ մարուր ոսկի,
 եվ քսան հատ շողշողուն կոնք, տասներկու ձի կորովալիր,
 Զեռագործում քաջահմուտ լեպրեսուհի յոթ կին կտամ,
 Որոնց ընտրել եմ ես այնժամ, երբ նա Լեսբոսն էր նվաճել.
 Այդքան կտամ: Ետ կդարձնեմ նաև կույսին Բրիսեիս: 80
 Այդ ամենը այժմ նրան կտամ պատրաստ: Իսկ թե թույլ տան
 Աստվածները, որ կործանենք մեծ քաղաքը Պրիամոսի,
 Այն ժամանակ, հարուստ ավարն աքայանց մեջ բաժանելիս,
 Թող պղնձով, ոսկով լցնի նա խորագոգ նավն իր ամբողջ,
 Թող կանանցից տրոյուհի ընտրի քսան կին իր համար, 85
 Բացի չքնաղ, գեղեցկագույն Հեղինեից արգիվուհի:
 Իսկ երբ որ մենք դառնանք Արգոս, աքայացոց երկիրն առատ,
 Թող որ դառնա նա իմ փեսան, և ես նրան պիտի պատվեմ
 Միակ սրբուհ՝ Օրեստիս պես: Ունեմ երեք չքնաղ աղջիկ.
 Որ մեկին նա կհավանի՝ թող կին ընտրի առանց վարձի: 90
 Կտամ նրան ես յոթ քաղաք բարեկառույց և գեղեցիկ.
 Մովսինյա են քաղաքներն այդ և ավագուտ Պիլոսի մոտ,
 Բնակիչներն են խաշնավետ, նախիրներով անշափ հարուստ:
 Այդ ամենը պատրաստ եմ տալ, թե հրաժարվի նա իր քենից
 եվ շուտ հաշտվի. միայն Հադեսն է միշտ անհաշտ և անհողղող, 95
 Որն իրր աստված ամենից շատ է ատելի մարդկանց սրտին:
 Թող վիջանի հաշտվել, քանզի գերազանց եմ իշխանությամբ,
 Իսկ տարիքով էլ նրանից մեծ լինելու պատիվն ունեմ»:
 Պատասխանեց նրան Նեստոր ձիավարը գերեհացի.
 «Ով Ատրիդես դու փառապանծ, Ագամեմնոն արանց արքա. 100
 Վատ չէ ընծան, որ տալիս ես դու Աքիլլես թագավորին:
 Գործն է բարի, քաջ ընկերներ. ընտրենք մարդիկն ուղարկվելիք,
 Որ շուտ գնան դեպի վրանը Պելեսաժին Աքիլլեսի:
 Թող Փենիքսը Զեաից սիրված՝ գլխավորի երթը նրանց,
 Իսկ նրա հետ՝ Այասը մեծ և Ուլիսեսն աստվածազարմ»: 105
 Եվ գնացին աչդպես նրանք հավերժագու ծովի ափով:
 Երբ հերոսի վրանն հասան, միրմիդոնյան նավերի մոտ,
 Գտան նրան. նա սիրատենչ նվագում էր իր գեղեցիկ,
 Արծաթազարդ ափանջներով ու մեծարվեստ այն կիթառը,

- Որ վերցրել էր էտիոնի մեծ քաղաքը կործանելիս: 110
- Նա բաշերի: փառքն էր երգում և իր հոգին էր ամոքում:
Իսկ Պատրոկլոսը լուռ ու մունջ դեմը նստած, սպասում էր:
Որ էականն երգն ավարտի: Ընտրյալները վրան մտան,
Եվ Աթիլիսը, զարմացած, թափ տեղից, ոտքի կանգնեց
Ու, կիթառը ձեռքին բռնած, դիմավորեց իսկույն նրանց. 115
- Ձեռքը պարզած՝ աշտակս խոսեց Պելեասածինն արագավազ.
«Ողջույն: Նկար հանց բարեկամ, թե՞ հիմա ձեզ ես պետք եմ շատ:
Զայրացած եմ արայանց դեմ, այնուհանդերձ սիրում եմ ձեզ»:
Այդպես ասաց և ներս տարավ նրանց դուռնից Աթիլիսը
Եվ, դառնալով այնտեղ կանգնած Պատրոկլոսին, աշտակս ասաց. 120
«Ամենամեծ թախույզը լից և դիր մեջտեղ, ով Մենիայան.
Ամենից շատ ինձ սիրելի մարդիկ են այժմ իմ հարկի տակ»:
Ասաց: Լսեց Պատրոկլոսը սիրանվեր քնկերոջն իր:
Ինքն էլ վերցրեց մի մեծ սինի, գրեց դեմը վառ կրակի,
Գցեց վրան պարարտ այծի ու ոչխարի մեջք ու ողներ, 125
Բրդեց մանր և հմտորեն, շաբեց շքեղ շամփուրներին:
Երբ պատրաստ էր խորովածը՝ քաշեց, լցրեց նա սեղանին:
Աստվածակերպ Աթիլիսը բաժանում էր ինքն իր ձեռքով
Միան հյուրերին: Ինքն էլ նստեց մյուս պատի տակ, Ուլիսի դեմ:
Երբ հագեցավ քաղցի տենչը կերուխումով, Այասն այնժամ 130
Աչքով արեց ծեր Փենիքսին: Հասկացավ քաջ Ուլիսոսը
Եվ բաժակը գինով լցրեց ու ողջունեց Աթիլիսին.
«Սրտանց ողջույն քեզ, Աթիլիս. խնջույքները անպակաս են
Ե՛վ քո տան մեջ, և՛ վրանում Ագամեմնոն Ատրիդեսի.
Բայց բերկրալի խնջույքներին ներդաշնակ չեն դործերը մեր: 135
Արհավիրքն է հասել մեզ արդ, ով քաջ հերոս աստվածասուն.
Մենք խորհում ենք տարակուսած՝ փրկվելու՞ են նավերը մեր,
Թե՞ պիտ կորչեն, եթե ոտքի չկանգնես դու քո զորությամբ:
Ամբարտաւան արսյացիք և դաշնակիցները անվանի,
Բանակ զարկած դարբասի մոտ, մեր նավերի դեմ-հանդիման, 140
Շուրջը վառած բյուր խարույկներ, սպառնում են դաժանարար,
Որ անարգել գրոհ կտան և կզարկեն սև նավերին:
Նրանց դործին Կրոնոսյան Զեւսն է տալիս բարի նշան,
Որոտալով նետում է նա շանթ ու կրակ: Հեկտորն հպարտ
Խիզախում է և մոլեգնում. հույսը դրած Զևսի վրա՝ 145
Մարդկանց, նույնիսկ անմահներին, այժմ ոչինչ է համարում:
Սպառնում է նավերն այրել, ապա և մեզ, արայացոց,

Զարադաժան և ծխախնդդ ոչնչացնել նաւլերի մօտ:
 Ոտքի կանգնիր, եթե իրավ ցանկանում ես գեթ անապան
 Փրկել տանջված արայացոց արոյական ահեղ ուժից: 150
 Տես, կափսոսաս ինքդ հետո, թեև արդեն ուշ կլինի
 Հնար գտնել շարիքի դեմ: Քանի շուտ է, լավ մտածիր,
 Որ դանայանց ազգից վանես օրհասն ահեղ կործանումի:
 Եկ, խոնարհվիր, թող որ անցնի սրտիդ քնը կործանարար:
 Հաշտվիր, և քեզ մեծ ընծաներ կտա արքան Ագամեմնոն»: 155
 Ասաց: Նրան պատասխանեց Արիլլեսը արագավազ.
 «Աստվածազարմ Հայերտածին, ով Ոգիսես ամենագետ.
 Անկեղծորեն կասեմ ես քեզ, թե ես ինչ եմ խորհում իրոք:
 Ոչ Ատրիդեսն Ագամեմնոն, ոչ էլ մի այլ դանայացի
 Զի կարող ինձ հանգստացնել, երբ երախտիք չկա բնավ
 Դեպի քաջն այն, որ անդադար կռիւ մղեց թշնամու դեմ.
 Երբ վառթարն ու մեծ հերոսը արժանի են մեկ վիճակի,
 Երբ մեռնում են միատեսակ ծուլն ու հերոսը քաջագործ:
 Արգյոք ինձ ի՞նչ ավելացավ, որ կրեցի բյուր տանջանքներ,
 Տառապեցի, հոգիս հանձնած պատերազմի վտանգներին, 165
 Երբ կռվեցի քաջերի դեմ Ատրիդեսների կանանց համար
 Եվ նաւլերով կործանեցի տասնեւերկու շեն քաղաքներ,
 Հեախոտն նվաճեցի արոյական բերրի երկրում
 Տասնեւեկը: Այդ վայրերից բերելով աստ մեծահարուստ
 Ավար ու գանձ՝ ես հանձնեցի Ագամեմնոն Ատրիդեսին. 170
 Իսկ նա, նստած նաւլերի մօտ, կռիւներից հեռու քաշված,
 Ընդունում էր, քիչը բաշխում, իսկ մեծ մասը վերցնում իրեն
 Եվ մի մասն էլ նվեր տալիս արքաներին ու քաջերին:
 Եվ արդ՝ բոլոր իշխանները հիմա ունեն պարգևներն այդ,
 Միայն ինձնից շորթեց կնոջս և հրճվում է արդ նրանով: 175
 Եվ ինչո՞ւ է Ատրիդեսը աստ ժողովել անթիւ գնդեր.
 Արդիւյացի և վարսագեղ Հեղինեի համա՞ր միայն.
 Մարգկանց ցեղից մի՞թե միայն Ատրիդեսներն են ընդունակ
 Սրտանց սիրել իրենց կանանց: Լավ ու խոհեմ ամեն մի մարդ
 Հոգով սիրում է կնոջն իր, ինչպես որ ես՝ Բրիսեիսին: 180
 Եվ քանի որ ինձնից շորթեց նա իմ պարգէն ու ինձ խաբեց,
 Թող չփութի նենգել հիմա, էլ չի կարող ինձ համոզել:
 Քեզ հետ, Ոգիս, կամ թող ուրիշ արքաների հետ մտածի՝
 Ինչպե՞ս վանել կոր նաւլերից այդ կրակը ամենակուլ:

Մտադիր չեմ կռվել հիմա աստվածազոր Հեկտորի դեմ,
 Եվ վաղն եեթ, Զեսին և մյուս անմահներին զոհ մատուցած,
 Գանձերով լի ու ծանրաբեռ իմ նավերը ծով կձգեմ:
 Այս ամենը, ինչ ասացի ես ձեզ այստեղ, հայտնեք նրան,
 Բայց՝ բոլորի ներկայությամբ, որ զայրանա՛ն բոլորն ինձ պես:
 Ատելի են ինձ համար ինքն և ընծաներն իր բազմաթիվ.
 Եթե ինձ տա տասնապատիկ, քսանապատիկ էլ ավելի,
 Դարձյալ երբեք չի կարենա ինձ համոզել Ատրիդեսը,
 Մինչև որ նա չփարատի առ միշտ խայթող վերքն իմ սրտի:
 Ու կնության չեմ առնի ես նաև դստերն Ատրիդեսի,
 Թեկուզ մրցի գեղեցկությամբ Ափրոդիտի հետ ոսկեշող,
 Թեկուզ հասնի Աթենասին իր մատների պերճ արվեստով.
 Թե աստվածներն ինձ ողջ պահեն, թե հետ դառնամ ես իմ տունը,
 Այնժամ Պելեա հայրս անձամբ ինձ համար լավ կին կգտնի:
 Ախ, որքան է փափագել իմ սիրտը վսեմ, որ ես այնտեղ
 Ինձ արժանի, օրինավոր կին ունենամ և այնուհետ
 Վայելեմ ծեր Պելեա հորս պիղած գանձերը անհամար...
 Կյանքում, կարծեմ, ունայնական և ոչինչ է ամեն մի բան,
 Նույնիսկ գանձն այն, որ դիված էր մարդաշատն Իլիոնի մեջ:
 Մարդ կարող է միշտ ձեռք բերել ամենայն ինչ՝ ոչխար ու եղ,
 Եվ ոսկեկուռ հոտանի, և գեղաբաշ նծույզ ձիեր,
 Մինչդեռ հոգին հետ չի գառնա, երբ դուրս թափի նա բերանից:
 Ինձ իմ մայրն էլ՝ արծաթաոտ աստվածուհի Թետիսն ասաց,
 Որ դեպ մահվան դուռն ինձ տանող երկու տարբեր վիճակներ կան,—
 Եթե մնամ, որ տրոյացոց քաղաքի մոտ պատերազմեմ,
 Էլ չեմ դառնա ես հայրենիք, սակայն փառքս կապրի հավերժ.
 Իսկ եթե տուն վերադառնամ, դեպի սիրած հողն հայրենի,
 Կանխանա փառքս այնժամ, բայց կլինեմ երկարակյաց,
 Եվ այդ դեպքում մահն օրհասի չի հարվածի ինձ տարածամ:
 Իսկ դուք հիմա վերադարձեք և հայտնեցեք պատասխանն այս.
 «Թող որ խորհեն իմաստալի և օգտակար մեկ այլ խորհուրդ,
 Որ ազատեն նավերն իրենց և խորագոգ նավերի մոտ
 Նեղված աղյը արգիվական: Մինչդեռ միտքն այն, որ խորհել են,
 Անօգուտ է և ապարդյուն, քանզի անխախտ է զայրույթն իմ»:
 Այդպես ասաց: Նրանք երկար և զարմացած լուռ մնացին,
 Խոսեց միայն ծեր Փենիքսը՝ ձիավարը այն հինավուրց.
 «Եթե սրտանց որոշել ես, ով Ափիլլեա հրաշագործ,
 Հետ դառնալ տուն և չվանել խոր նավերից հուրն աղետի,

Քաղցր որդյա՜ն, էլ ես ինչպի՞ս պիտի մնամ աստ առանց քեզ:
 Չէ՞ որ Պիլեան էր կարգել ինձ քեզ ուղեկից, երբ Փթիասից
 Քեզ ուղարկում էր Ատրիդես Ագամեմնոն արքայի մօտ:
 Ինձ ուղարկեց, որ ես քեզ միշտ ուսուցանեմ ամեն մի բան,
 Որ դու լինես խոսքով խոհուն, ճարտարախոս, գործով արի:
 Ոչ, սիրելի դու իմ զավակ, ես չեմ մնա աստ առանց քեզ:
 Ոհ, Աքիլլես աստվածազարմ, ես քեզ որդի համարեցի,
 Որ դու մի օր ինձ ազատես աղետալի փորձանքներից:
 Այլազ, որդյակ իմ սիրելի, զսպիր հոգին քո վեհագուշն:
 Վաչել չէ քեզ անգուժ լինել, երբ անգուժ չեն աստվածներն իսկ,
 Որ զերազանց են թե՛ պատվով, թե՛ գորովյամբ և թե՛ փառքով:
 Նուշիսկ նրանց՝ աղսթող մարզն իր մատուցած նվերներով
 Կամ մաղթանքով աղերսալի, կարեկից է դարձնում հաճախ.
 Քանզի Աղսթքն ու Աղերսը դատրիկներն են հզոր Զեսի:
 Ով ընդունի Զես-զգոնի աչդ զուտրերին պատկառանքով,
 Նրանք նրան կօժանդակեն և խնդիրը կկատարեն:
 Իսկ ով նրանց արհամարհի, ով վարվի ժանտ ու կամակոր,
 Իսկուշն նրանք աղերսանքով դիմում են հայր Զես-զգոնին,
 Որ հալածի նրանց Աղետն և արժանի պատիժը տա:
 Արդ, Աքիլլես, պատվիր փառքով Զեսի խոհուն աղջիկներին,
 Որոնց պատիվ հատուցելուն կարոտ է սիրտը քաջերի:
 Թե Ատրիդեսը պարգևներ շտար հիմա և կամ հետո,
 Եթե մնար առաջվա պես քինախնդիր ու համառող,
 Ես քեզ հորդոր չէի կարգա, որ դու թողնես քո քենն ահեղ
 Եվ պաշտպանես արգիվացող, որոնք կարոտ են օգնության:
 Նա տալիս է շատ ընծաներ, խոստանում է տալ և հետո:
 Աղերսանքով առաքել է քեզ մոտ մարդկանց այս անվանի.
 Մի՛ անարդիր այցը նրանց, թեև ցատումն է քո արդար:
 Արդ, սիրելի Պիլեասծին. դուրս եկ, վերցուր ընծաները:
 Աստվածային գործիդ համար քեզ կպաշտեն արգիվացիք.
 Սակայն եթե դուրս գաս կովի առանց վսեմ ընծաների,
 Պատիվդ այնքան մեծ չի լինի, թեպետ հաղթող կլինես դու»:

225

230

235

240

245

250

255

Պատասխանեց նրան իսկուշն Աքիլլեսը արագավազ.
 «Ով ծեր դյուցազն, հայր իմ Փենիքս, կարիք չունեմ ես աչդ պատվին.
 Հուսով եմ, որ փառքն ու պատիվն ես կստանամ Զեսի կամքով,
 Կալահպանեմ ես պատիվն աչդ զորքի առաջ, քանի շունչ կա
 Իմ կրծքի տակ, քանի ոտքերն իմ հաղթական շարժվում են դեռ:

Բայց իմ հոգին մի՛ վրդովիր քո ողբադին հեծեծանքով, 260
 Մի՛ աշխատիր սիրաշահել Աստուծոյ հերոս որդուն:
 Պետք չէ, որ դու նրան սիրես, թե ոչ սերն իմ կկորցնես,
 Այլ անարգիր ինձ հետ նրան, որ անարգեց ինձ շարաշար:
 Եղիր արքա ինձ հալածար, քոնն է իրոք կեսն իմ պատվի:
 Սրանք՝ կերթան ու կալածեն, իսկ դու մնա, քնիր այստեղ՝ 265
 Մահիճի մեջ նուրբ ու փափուկ: Եվ մենք հետո, առաջնա՝ վաղ,
 Խորհուրդ կանենք՝ արդոք մնա՞նք, թե՞ հետ դառնանք դեպի մեր տուն»:
 Ասաց և լուռ նշան արեց Պատրիկոսին նա հոնքերով,
 Որ Փենիքսի համար փափուկ մահիճ սարքեն, որ հասկանան
 Մյուսներն էլ ու վրանից դուրս գան շուտով: Կանգնեց այնժամ 270
 Քաջ Այսսը Տիլամոնյան և այս խոսքով դիմեց նրան.
 «Վեր կաց զնանք, աստվածազարմ և իմաստուն կայերտածին.
 Հարկ է շատալ և անհապաղ գնանք, հայտնենք դանապապստ,—
 Որոնք նստած երևի մեզ են սպասում,— պատասխանն այդ,
 Որը թեև հաճելի չէ ամենեին: Աքիլիսը 275
 Իր կրծքի տակ ունի գոռոզ, ամբարտաւան, վայրենի սիրտ:
 Նա, անողորմ, առ ոչինչ է համարում սերն ընկերներին:
 Մարդ անողորմ. անգամ հայրը իր զավակին սպանողից,
 Եղբայրն եղբոր սպանողից ընդունում է հաճախ փրկանք.
 Մարդասպանը, փրկանք տալով, ապրում է իր քաղաքի մեջ, 280
 Որտեղ մարդիկ, զսպելով ժանտ Թշնամանքի ոխն ու քենը,
 Իրարու հետ ապրում են հաշտ: Բայց աստվածները քո սրտում
 Անշափ զայրույթ են բորբոքել հանուն գերի մի աղջկա,
 Թեև մենք քեզ յոթն ենք տալիս, յոթ չքնաղ կին, և թանկագին 285
 Այլ պարգևներ: Գոնե թող քո հոգում շարժվի գովը մի քիչ,
 Գոնե հարգիր օջախը քո և պատկառիր այն մարդկանցից,
 Որ, դանապանց զորքից կկած, գտնվում են քո հարկի տակ»:
 Պատասխանեց նրան իսկույն Աքիլիսը արագալուր.
 «Դյուցազունդ Տիլամոնյան, ով աղգապետ հզոր Այսս.
 Դու ամեն ինչ, զգում եմ ես, ասացիր ճիշտ, անկեղծորեն, 290
 Բայց զայրույթից սիրտս է ուռչում, երբ հիշում եմ՝ ինչպես ամբողջ
 Արգիվական ազգի առաջ Աստիդեսը անարգեց ինձ:
 Դեհ, հետ դարձեք և ձեզ այստեղ առաքողին հայտնեցեք այս.
 Միտք չունեմ ես դուրս գալու այդ արյունառշտ պատերազմի,
 Քանի Հեկտորն աստվածազոր, քաջ զավակը Պրիամոսի, 295
 Զախջախելով զորքն արգիվյանց, նրանց նավերն հրկիզելով,
 Դեռ չի հասել միրմիգոնյան վրաններին ու նավերին»:

- Ասաց: Ապա ամեն մեկը աստվածներին մի խոր բաժակ
Դինի հեղեց ու հետ դարձաւ՝ հետեւելով Ողիսեսին: 300
- Պատրոկլոսը պատվեր տվեց ընկերներին և ստրուկ կանոնաց,
Որ Փենիքսի համար շուտով հարգարեն մի փափուկ մահիճ:
Քնեց ծերը՝ սպասելով վարդամատն արշալույսին.
- Աքիլլեսն էլ քնեց խորքում վայելչակերտ իր վրանի,
Եւ մյուս կողմում, նրանց զմաց, պառկեց-քնեց Պատրոկլոսը: 305
- Իսկ երբ մյուսներն հասան վրանն Ատրիդեսի, այնտեղ նրանց 305
- Արգիվացիք սրտանց, ոսկյա բաժակներով ողջունեցին.
Առաջինը հարցում արեց Ատրիդեսը, տերն ազգերի.
«Արդ, աստ ինձ, ով Ողիսես, դու բաղմագով փառք արայանց.
Ցանկանո՞ւմ է վանել արդյոք մեր նավերից հուրն աղետի,
Թե՞ մերժում է գոռոգարար, սրտում պահած բենն իր ահեղ»: 310
- Պատասխանեց Ողիսեսը. «Ագամեմնոն Ատրեուրդի.
Նա ոչ միայն զեռ չի մարել քենն իր սրտի, այլ առավել
Գռռ զայրույթով արդ փոթորկւած՝ ատում է քեզ, արհամարհում
Եւ մերժում է ընծաներդ: Ասաց, որ դու արգիվյանց հետ 315
- Խորհուրդ անես՝ ինչպե՞ս փրկել զորքն ու նավերն արայացոց.
Եւ սպառնաց, ասաց նույնիսկ, թե հնեց էգուց, առաւիռտ վաղ,
Ծով կծգի իր նավերը գեղեցկանիստ և խորագոգ.
Նույն լանը նա խորհուրդ տվեց նաև բոլոր դուշազներին,
Որ առն դառնանք, քանզի երբեք չենք տեսնելու մենք վախճանը 320
- Ամրապարիսպ մեծ Իլիոնի: Շանթաճալած Զևսն է,— ասաց,—
Նրա վրա ձեռքն իր պարզել, և արայացոց զորքն է հզոր»: 320
- Այգալիս ասաց. և բոլորը խոր լուսթյուն պահպանեցին՝
Խիստ զարմացած նրա ճառից, քանզի խոսքն էր իր ազդեցիկ:
Ի վերջո իր խոսքն ասաց Դիոմեդեսն ահեղաղու. 325
- «Ու վհատիառ Ատրեուրդի, արանց արքա Ագամեմնոն.
Քեզ վայել չէր զուր սլաղատել ազնիւ քաջին Պելեստիին
Եւ խոտտանալ մեծ պարգևներ: Գոռոզ է նա և մեծամիտ,
Իսկ դու նրան առիթ տվիր ավելի մեծ գոռոզության.
էլ չխորհենք նրա մասին. կուզեմ մնա, կուզեմ գնա: 330
- Կասկած չկա, որ նա նորից պիտի մտնի ռազմաճակատ,
Թե որ կրժքում սիրար զրդի կամ ներշնչի նրան աստված:
Արդ բոլորդ հանգիստ առեք, կազդուրվեցեք կերուխումով,
Քանզի, իրավ, գինին մարդուն պարգևում է ուժ և կորով:
Իսկ այնուհետ, երբ որ ծագի վարդամատն Արշալույսը,

Դու նավերի առաջ դուրս բեր, ով Ատրիդես, զսրբը համայն, 335
Քաջալերիր և, քաջերի գլուխն անցած, նետովիր մարտի»:

Այդպես ասաց, և հիացան արքաները մականակիր
Դիոմիդես ձիավարի խոսքով անվախ: Բոլորն այնժամ,
Անմահներին զինի հեղած, հեռացան դեպ վրանները,
Ուր քուն մտան՝ քաղցր նինջի, պաբգեների հրճվանքի մեջ: 340

Նրգ տասներորդ

Մինչ մյուսներն՝ իշխաններն ու արքաները աթոյացոյ
Հանգչում էին նավերի մոտ, ողջ գիշերը անուշ քնած,
Նա էր միայն, արանց արքա Ագամեմնոն Ատրևորդին,
Որն ալեկոծ բյուր մտքերից էլ քուն չունեւ քաղցրանուշիկ:
Այդպես ահա Ագամեմնոնն անհուն վշտից ալեկոծված, 5
Հառաչում էր սրտի խորքից, սոսկում ամբողջ իր էությամբ:
Ապա Զեսին կարկառեւով՝ հեծեծում էր սրտակոտոր:
Վերջ ի վերջո այս վճիռը նրան թվաց լավագույնը.

«Դուրս գամ, դնամ և նախ տեսնեմ ծեր Նեստորին Նեկեսածին,
Գուցե իր հետ կարողանամ գտնել մի ելք իմաստալի՝ 10
Ինչպե՞ս փրկել արհավիրքից համայն զորքը դանապացոյ»:

Արդ՝ վեր կացավ Ատրևորդին, հագավ իսկույն պատմունճանը,
Ապա վրան ձգեց մորթին առյուծենի և ատրաշեկ,
Պճեղնավոր ու կարմրագույն և ձեռքն առավ նիզակն իր սուր:
Ահաբեկ էր Մենելայն էլ, քուն չէր գալիս նրա աչքին. 15

Նա վեր կացավ, մեծ վագրենի խայտապիտակ մորթին դրեց
Իր թիկնավետ հաղթ ուսերին, զլիսին դրեց պղինձ կորդակ
Եվ քաջառույզ ձեռքով առավ տեգ-նիզակը երկայն ու մեծ,
Գնաց, որ շուտ քնից հանի վեհ արքային արգիվացոյ:

Գտավ նրան նավախելին մոտիկ կանգնած, ղենքերն հաղին, 20
Եվ առաջինն ինքը խոսեց՝ Մենելայը քաջամարտիկ.

«Ի՞նչ ես այդպես դու, սիրելիս, զինված, կանգնել այս ժամանակ.
Գուցե ուզում ես հետախույզ ուղարկել դեպ տրոյացիք:
Վախենում եմ, որ ոչ մի մարդ հանձն չառնի այդպիսի դործ՝
Մենակ դնալ և դետ լինել, լրտեսել զսրբը թշնամի»:

Նրան իսկույն պատասխանեց Ագամեմնոնն արքայաշուր.
«Մենելայոս, զնա կանչիր Իդոմենին և Այասին,

Թող գան շուտով նավերի մոտ: Ես կգնամ դեպի դյուցազն
Մեր Նեստորը, որ համոզեմ գեթ հանձն առնի այցի գնալ
Պահակների սուրբ ջոկատին, որ պատվեր տա և կամ խորհուրդ:» 30

Պատասխանեց նրան խելույն Մենեկայը քաջամարտիկ.
«Ի՞նչ ես դու ինձ այդ պատվիրում. ի՞նչ անեմ ես, Ագամեմնոն.
Այնտե՞ղ մնամ ես նրանց մոտ՝ քո գալստյանն սպասելով,
Թե՞ հայտնելով կամքդ նրանց՝ դառնամ շուտով և գամ քեզ մոտ»: 35

Նրան նորից իր խոսքն ասաց Ագամեմնոն արանց արքան.
«Այնտեղ մնա, որ չկորցնենք մթության մեջ մենք իրարու,
Բայց լսիր ինձ, ուր որ գնաս՝ միշտ խորհուրդ տուր լինել արթուն,
Ամեն մեկին հայրանունով և իր անվամբ կոչիր, պատվիր,
Միշտ մեծարիւր ամեն մեկին և մի՛ լինիր սրտով դուռնդ»: 40

Ասաց, եղբորն իր արձակեց՝ ուշիմ խրատ տալով նրան,
Ինքն էլ խելույն շարժվեց դեպի ծերուկ Նեստորը ազգավար:
Գտավ նրան վրանի տակ, իր փափկագույն անկողնի մեջ:
Նեստորն հենված իր արմունկին, գլուխն հանած իր անկողնուց,
Խոսքն ուղղելով Ատրիդեսին, հարցմունք արեց բարձրադաղակ. 45

«Ո՞վ ես, ասա, որ մեն-մենակ ճամբարի մեջ, մութ դիշերին 45
Ման ես գալիս, երբ քնած են դեռ մյուս մարդիկ՝ մահկանացու»:

Պատասխանեց այնժամ նրան արանց արքան Ագամեմնոն.
«Ես եմ, Նեստոր, ով Նեկեսյան, փառքն ու պարծանքդ արայանց.
Շրջում եմ ես, և աչքերիս մոտ չի գալիս բունը քաղցրիկ: 50

Եթե դու էլ գործ ես ուղում, քո աչքին էլ քուն չի գալիս,
Վեր կաց, գնանք մենք միասին դեպ պահադորն աքայացոյ,
Տեսնենք,— գուցե սաստիկ հոգնած, վաստակաբեկ, բուն են մտել՝
Մոռացության տալով այդպես պահակության պարտքը իրենց»: 55

Պատասխանեց նրան Նեստոր ձիավարը գերենացի.
«Արանց արքա Ագամեմնոն, ով վեհափառ Ատրևորդի. 55

Այժմ քեզ հետ կգամ, գնանք քնից հանենք և մյուսներին՝
Նիզակավոր Դիոմեդեսին և իմաստուն Ոդիսևսին,
Փիլեոսի հզոր սրդուն և Այասին քաջավազիկ:
Պիտ պարսավեմ գերամեծար և սիրելի Մենեկային. 60

Ինչո՞ւ է նա քնել հիմա՝ ամենայն հոգս լուր քեզ թողած,
Պետք է որ նա այստեղ լիներ, երբ տագնապի ժամն է արդեն»: 60

Կրկին նրան իր խոսքն ասաց Ագամեմնոն արանց արքան.
«Ուրիշ դեպքում ինքս հորդոր կտայի քեզ, ծեր իմաստուն,
Որ կշտամբես դու եղբորն իմ. գործում ծուլ է և դանդաղկոտ. 107

- Ուղարկեցի, որ շուտ կանչի նրանց, ում որ դու կամեցար»։ 65
- Խոսեց կրկին գերենացին՝ ձիավարը քաջամարտիկ.
- «Բե այգպես է, արգիվացիք նրա վրա չեն տրտնջա,
Այլ էլսեն, ինչ որ նրանց հրամայի կամ արգելի»։
- Այգ լսելով, նա ուսերին քաշեց իսկույն թիկնոցը պերճ,
Ձեռքը վերցրեց սլաքասուր, պզնձակերտ նիզակն ամուր, 70
- Ապա քայլեց դեպ նավերը գեղեցկազեն արայացոց։
Արթնացրեց նախ Ողիսեան, խելքով Զեւին միշտ համասար.
Եվ, դուրս գալով իր վրանից, Ողիսեան այսպես հարցրեց.
«Ի՞նչ եք շրջում նավերի մեջ և ճամբարում այս բովանդակ՝
Մուշ գիշերով անմահական։ Ի՞նչ կարեւոր գործ կա արդյոք»։ 75
- Պատասխանեց նրան Նեստոր ձիավարը գերենացի.
«Աստվածազարմ Լայերտածին, ով Ողիսեա գերիմաստուն.
Վեր կաց գնանք, քնից հանենք և մյուսներին, որ նրանց հետ
խորհուրդ անենք և որոշենք՝ փախչել արդյոք, թե՞ դեռ կովիլ»։
- Ասաց։ Ողիսն հնարամիտ մտավ իսկույն իր վրանը՝ 80
- Վերցրեց վահանը նկարեն և հետեց ապա նրանց։
Գացին դեպի Տիգրսորդին։ Քաջամարտիկ Դիոմեդեսին
Գտան պառկած վրանից դուրս, իր փառավոր զենքերի մոտ։
Մոտենալով՝ նրան Նեստոր գերենացին խից ոտքով
Եվ արթնացրեց, ու հեղնաբար այսպես ասաց. «Վեր կաց, Տիգրան. 85
- Ի՞նչ է, պիտի գիշերն ամբողջ քնե՞ս այգպես. չե՞ս լսել դու,
Որ տրոյացիք, գրավելով դարավանդը այն հակադիր,
Մոտեցել են մեր նավերին. մի նեղ շերտ է մեզ բաժանում»։
- Այգպես ասաց։ Եվ անկողնից շուտ վեր թռավ հերոսն իսկույն
Եվ, դառնալով ծեր Նեստորին, այս թևավոր խոսքերն ասաց. 90
- «Հեգատար ես անչափ, ծերուկ, դադար չունես աշխատանքից.
Մի՞թե չկան դանաջական բանակի մեջ պատանիներ,
Որոնց համար վայելուչ է շրջել, անցնել ճամբարն ամբողջ
Եվ մեկ առ մեկ քնից հանել արքաներին։ Անխոնք ես, ծեր»։
- Պատասխանեց նրան Նեստոր ձիավարը գերենացի. 95
- «Ծիշտ է, որդիս, շատ խելացի և ճշմարիտ դու ասացիր.
Ունեմ որդիք ես անբասիր և հպատակ զորք, ժողովուրդ,
Եվ նրանցից շատ շատերը կարող էին դուրս գալ կանչի։
Սակայն չե՞ որ արայացիք տագնապի մեջ են ահավոր.
Մեզ, արայանց, սպասում է կամ կործանում, կամ փրկություն։ 100
- Դեռ, կանչիր Փիլեոսի քաջ զավակին, ինչպես նաև
Քաջն Այասին։ Կրոսսեր ես դու և ինձ, գիտեմ, պիտ ափսոսաս»։

- Ասաց: Քաջը քաշեց վրան առյուծենին իր վիթխարի,
 Ելավ, գնաց քնից հանեց դուրսազներին, բերեց իր հետ:
 Երբ արգիլյան մեծամեծներն եկան-հասան պահականոց,
 Այնտեղ արդեն արթուն գտան պահազորի մարտիկներին,
 Որոնք հսկում էին ահեղ այդ գիշերը, սպասելով՝
 Արդյոք հանկարծ նախահարձակ չե՞ն գրոհի արոյացիք:
 Ծերն այդ տեսով, ուրախացավ և իր ճառով քաջալերիչ
 Դարձավ նրանց ու բարբառեց այս խոսքերը իր թևավոր.
 «Այդպես ահա, ով զավակներ իմ սիրելի, պահակ դարձած,
 Քուն չունենաք, որ հրձիկու առիթ չտաք մեր թշնամուն»:
 Այդ ասելով, արագորեն նա խրամատի մյուս կողմն անցավ:
 Անդ՝ ձիադուստ ծեր նեատորը, գերենացին, այսպես ճառեց.
 «Զկա՞ արդյոք, սիրելիներ, ձեր մեջ մեկը անձնավստահ,
 Որ սիրտ անի մանկ բանակն այն մեծանձն արոյացուց,
 Եվ թշնամու զորքից զատված մեկն ու մեկին բռնի-բերի,
 Կամ թե զաղտնի ականջ դնի արոյացուց խորհուրդներին,
 Տեսնի նրանք ի՞նչ են խորհում, ի՞նչ են արդյոք այժմ որոշել—
 Մնալ այստե՞ղ՝ նավերի մոտ, թե՞ նահանջել դեպի քաղաք:
 Ով այդ անի և հեռ դառնա քաջատեղյակ, ողջ և առողջ,
 Ոհ, նա առմիշտ կվստտակի վսեմական փառքն ու պատիվ»:
 Այդպես ասաց: Բոլորն երկար անխոս էին ու պապանձված,
 Եվ նրանցից լուր քաջազոր Դիոմեդեան այսպես խոսեց,
 «Ինձ, ով նեատոր, խիզախ սիրտս և իմ հողին հորդորում են,
 Որ ես գնամ լանակատեղը թշնամու, արոյացուց մոտ:
 Սակայն եթե մեկն ու մեկն էլ ընկերանա և զա ինձ հետ՝
 Գործն առավել հեշտ կլինի, ինձ ավելի խիզախ կդգամ»:
 Այդպես ասաց, և նրա հետ գնալ շատերը ցանկացան:
 Այնժամ դարձավ, գիմեց նրանց Ադամանոսն արանց արքան.
 «Ով Տիդևսյան Դիոմեդես, ամենից շատ սիրելիդ իմ.
 Ինքդ ընտրի՛ր քեզ մի ընկեր՝ ում սրանցից կկամենաս»:
 Այն ժամանակ նորից խոսեց Դիոմեդեսը մեծազոր.
 «Եթե ինձ եք հանձնարարում, որ ես ընտրեմ ինձ մի ընկեր,
 Ապա ինչպե՞ս ես մոռանամ Ողիսեսին դուրսազնասիրտ:
 Եթե լինի նա ինձ ընկեր, մենք անվտանգ հետ կդառնանք»:
 Բայց առարկեց Ողիսեսը տատվածազարմ, բաղմաշարչար.
 «Շատ մի գովիր ինձ, Տիդևսյան, և ոչ էլ շատ վատաբանիր.
 Գնանք, գիշերն շտապում է, մոտենում է արշալույսը»:

- Այդ ասացին և երկուսն էլ, զենքերն հագած, ճամփա ընկան: 140
 Այնժամ Պալլասն Աթենասը բարի նշանն իր առաքեց.
 Մի ճայ՝ ճամփի աջակողմում, որին նրանք չէին տեսնում,
 Բայց կոխնը լսում էին գիշերային խավարի մեջ:
 Թռչնի համար խնդաց Ողիսն ու աղոթեց Աթենասին.
 «Խոսքս լսիր, վահանակիր Զեսի աղջիկ. ամեն գործում 145
 Անբաժան ես դու միշտ ինձնից, ես չեմ թաքցնում միտքս քեզնից.
 Ով Աթենաս աստվածուհի, ինձ կարեկից եզիր և այժմ.
 Տուր, որ փառքով և անվտանգ մենք հետ դառնանք զեպ նավերը,
 Կատարելով այն գործը մեծ, որ արոյանց պիտ վիշտ բերի»:
 Այնուհետև աղերս արեց Դիոմեդեսն ահեղազու. 150
 «Լսիր և ինձ, Զես-զգոնի անսպարտելի դստրիկդ վեհ.
 Եղիր ինձ հետ, ինչպես եղար աստվածազոր Տիդեսի հետ,
 Երբ նա գնաց Թրեի քաղաքն իրր արայանց պատգամավոր:
 Արդ հիմա էլ ինձ մոտեցիր և պաշտպանիր ինձ նույն սիրով,
 Իսկ ես, քեզ միշտ շնորհապարտ, զոհ կբերեմ մի տարեկան 155
 Լայնաճակատ, գեղեցկաճեմ և պարարուն անլուծ երինջ»:
 Ավարտելով ջերմ աղոթքը Զես-զգոնի վեհ դստրիկին,
 Քաջահանգուզն առյուծի պես նրանք թռան մոլթ գիշերով՝
 Ռազմի դաշտում կոխկրտելով նախճիր, արյուն, զենք ու դիակ:
 Քաջ Հեկտորն էլ թույլ շտվեց, որ քուն մտնեն արոյացիր.
 Հավաքելով նրանց՝ Հեկտորն իմաստալի իր խոսքն ասաց. 160
 «Ո՞վ ձեզանից կիռոտանա կատարել մի փառահեղ գործ.
 Փոխարենը կպարգևեմ շքեղ մի կառք և մի զույգ ձի,
 Ով սիրտ անի մոլթ գիշերով,— ո՞չ ինչպիսի փառք իր համար,—
 Գնալ, հասնել արագընթաց սև նավերին և լրտեսել՝
 Պահպանո՞ւմ են արդյոք զգաստ նավերն արագ, ինչպես առաջ, 165
 Թե՞ ընկճված մեր բազկի ուժից՝ արայացիր միտք են անում
 Շուտ փախչելու մասին միայն և, հոգնարեկ ու տանջահար,
 Գուցե նույնիսկ չեն ցանկանում պահակ կանգնել մոլթ գիշերին»:
 Այդպես խոսեց, և բոլորը պապանձվեցին լուռթյան մեջ:
 Կար մի Դոլոն արոյացի՝ սրդին դյուցազն էվմեդեսի. 170
 Նա, կանգնելով, իր խոսքն ուղղեց քաջ Հեկտորին և արոյացույց.
 «Դյուցազն Հեկտոր, արդ զրգում են ինձ իմ սիրտը և իմ հոգին,
 Որ մոտ զնամ ես սրընթաց կսր նավերին և լրտեսեմ:
 Սակայն դու էլ վեր կարկառիր գալաղանդ և երգվիր,
 Որ կընծայես պղնձափայլ շքեղ կառքը և ձիերն այն, 175
 Որոնք կրում են անբասիր Պելեասիին Աքիլլեսին»:

Ասաց. Հեկտորն իսկույն երգվեց, գալաղանը վեր կարկառած.
«Վկա է Զևսն աստարակիր, որ ոչ մի այլ արոյացի,

Բացի քեզնից, տեր չի գառնա այդ ձիերին. խոսք եմ տալիս»:

Այդպես ասաց: Բաց Եստ երգվեց, թեև վառեց նրա հոգին: 180

Եվ նա վերցրեց, ուսին պցեց իր կտր աղեղն ու կատարճը,

Ու, դուրս գալով լայն բանակից, դիմեց դեպի նավերը սև:

Ճամփա բնկավ նա շատարով: Նշմարելով նրան մոտիկից,

Ոգիսեսը գարձավ ասաց դյուցազնածին Դիոմեդեսին.

«Տեսնո՞ւմ ես դու, որ բանակից տրոյական մարդ է գալիս. 185

Լավ չդիտեմ, լրտե՞ս է դա՝ մեր նավերի կողմն ուղարկված,

Թե՞ ուղում է դիակններից կողոպուտը պոկել միայն:

Թող նա մի քիչ անցնի մեզնից և հովիտով առաջանա,

Որից հետո հանկարծակի կհարձակվենք ու կբռնենք»:

Այդ ասելով, նրանք ճամփին դիակների մեջ թաքնվեցին: 190

Իսկ նա, հիմարը, շեշտակի վազեց անցավ նրանց մոտով:

Հարձակվեցին, և նա, դոփչունը լսելով, կանգնեց իսկույն,

Կարծելով, թե տրոյացի բնկերներն են այդպես վազում:

Երբ մոտեցան մի տեղընկեց և մոտ էին այդքան նրան,

Ճանաչեց նա սոթիներին և սկսեց արագ փախչել: 195

Երբ դեպ նավերը փախչելով՝ նա մոտեցավ պահակներին,

Անդ՝ ճոճելով տեղն իր, գոռաց Դիոմեդեսը քաջազոր.

«Կանգնիր, թե ոչ քեզ կհասնեն ես իմ տեղով. այն ժամանակ

էլ շատ երկար չես ապրի դու՝ դուր խույս տալով կործանումից»:

Ասաց, նետեց տեղը ուժգին, սակայն դիտմամբ վրիպելով: 200

Սուր սլաքը ուղիղ թռավ Դոլոնի աջ ուսի մոտով

Եվ առջևը ցցվեց գետին: Նա ահաբեկ կանգնեց իսկույն.

Գունատ էր նա և դողդոջուն: Եվ հեիհե հասան նրանք

Ու ձեռքերից պինդ բռնեցին, իսկ նա գոռաց լացակումած.

«Խնայեցիք, ես ձեզ փրկանք կտամ առատ. իմ տանը կա 205

Բազմաբազում ոսկի, պղինձ, նաև երկաթ արվեստակերտ.

Իմ հայրը ձեզ փրկանք կտա ողբան ուղեք, երբ իմանա,

Որ ես, իրոք, կենդանի եմ աքայացոց նավատորմում»:

Սակայն նրան իսկույն ասաց Ոգիսեսը բազմահանձար.

«Հանդիստ եղիր, մահվան ահը իսպառ վանիր դու քո սրտից. 210

Եվ ինձ հիմա այսքանն ասա, բայց ճշմարիտ պատմիր միայն.

Ի՞նչ ես այդպես ձեր բանակից դեպ նավատորմ գնում մենակ,

Մութ գիշերով, երբ քնած են մահկանացու բոլոր մարդիկ»:

Պատասխանեց Դոլոնն իսկույն՝ դողդողալով ամբողջ մարմնով.

«Հեկտորն է ինձ խելքից հանել, մղելով այս դաժան գործին. 215

Նա խոստացաւ ինձ ընծայել վսեմափառ Պելեսյանի

Շքեղ կառքը պղնձափառ և ձիերը միասմբակ.

Դրդեց, որ գամ արագահոս մութ գիշերով և մոտենամ

Ձեր զորքերին թշնամադիր, որ լրտեսեմ և խմանամ՝

Արդյոք հիմա, ինչպես առաջ, կա՞ խիստ պահակ նաւերի մոտ, 220

Թե՞ գուցե դուք որոշել եք փախչել իսկույն և հեռանալ.

Գուցե, տանջված ու հոգնարեկ, էլ չեք հսկում ձեր նաւերին»:

Խոր հեգնանքով ժպտաց Ոդիսն ամենադեռ և խոսքն ուսաց.

«Վատ չեն, իրավ, պարզեներն ալդ, որոնց կարոտ էր քո հոգին, 225

Բայց գերազոր Պելեսյանի նժույգներն են անընկճելի:

Բայց պատասխան տուր ինձ, առա, խոսիր միայն ճշմարտացի:

Ի՞նչ են խորհում տրոյացիք, պիտի մնա՞ն նաւերի մոտ՝

Հեռու Իլիոն սուրբ քաղաքից, թե՞ միտք ունեն՝ աքայացոց

Ջորովյունը ջախջախելուց հետո միայն վերադառնալ»:

Ասաց կրկին Ոդիսեսին էվփիդեսի Դուոն որդին. 230

«Այդ ամենը քեզ կպատմեմ ճշմարտացի, ով դուցադուն:

Մեծ քաջերը հավաքված են աստվածազարմ մեծ Իլուսի

Գերեզմանի մոտ՝ խորհրդի: Պահակները, որ հարցնում ես,

Դեռ չեն ջոկված, նշանակված, որ պահպանեն զորքն զգաստ:

Ծվ խարույկներ վառած ահա, նրանց առջև անքուն նստած, 235

Տրոյացիք հորդորում են անդ մեկմեկու կանգնել պահակ,

Իսկ բազմաթիվ զաշնակիցներն անհոգ պառկած՝ քնած են խոր:

Բայց ի՞նչ եք դուք մանրամասն հարցարնում, դուցադուններ.

Թե ուղում եք դուք սողոսկել տրոյացոց բանակի մեջ՝

Անդ շարված են ամենից վերջն ահա նորեկ թրակացիք, 240

Որոնց հետ և իրենց արքան՝ Էոնեսի Ռեսոս որդին:

Բայց հիմա դուք ինձ տարեք ձեր արազքնթաց նաւերի մոտ,

Կամ թե, դժնի կապանքներով ամուր կապած, թողեք այստեղ,

Մինչև գնաք ու հետ դառնաք և համոզվեք, որ իսկապես

Ճշմարիտ է այն ամենը, ինչ պատմեցի, թե՞ սուտ էր դա»:

Խեթ նայելով նրան, ասաց Դիոմեդեսն հզորազոր.

«Էլ փրկության մատին բնավ միտք մի անի քո սրտի մեջ,

Երբ ընկել ես արդ մեր ձեռքը, թեև բարի լուր հայտնեցիր»:

Դուոնն այնժամ ձեռքը մեկնեց, բռնեց նրա կզակն իսկույն

Ծվ բռնում էր գութ աղերսել, բայց Տիդյանը ճռճեց սուրն իր, 250

Ջարկեց թափով նրա վզին ու կտրատեց ջիւղերն ամուր.

Եվ պոկեցին նրանք իսկույն: տալալովածի մեծ գայլենին,

Նրա կորդակը շնամորթ, երկայն տեղն ու աղեղը ձիդ.
Դրանք Ողիսն աստվածազարմ վեր կարկառեց իր ձեռքերով
Դեպի երկինք, ավարառու Աթենասին, և աղոթեց աղերսալի.
«Խնդա, պայծառ աստվածուհի. օլիմպակյաց անմահներից
Քեզ ենք դիմում մենք նախապես: Արդ և հիմա, ով դիցուհի,
Ուղեկցիր մեզ դեպ վրաններն ու ձիերը թրակացոց»:

255

Այդպես ասաց, ասլա վերցրեց նա ավարն այդ, կախեց այնտեղ

260

Մի մոռնու բարձր թիփից, նշան արեց նշմարելի,
Որ չկորցնի՝ արագահոս մութ գիշերով հետ դառնալիս:
Այդպես եկան և մոտեցան թրակացոց զորագնդին:
Աշխատանքից հոգնած ու խոնջ, զորքը քնած էր խոր քնով,
Իսկ բոլորի ճիշտ մեջտեղում քուն էր մտել Ռեսոսն ինքը.
Նրան տեսավ նախ Ողիսեան ու ցույց տվեց Դիոմեդեսին.
«Ահավասիկ, Դիոմեդես, այն մարդն է սա, և սրանք էլ
Այն ձիերն են, որոնց մասին պատմեց Դոլոնն սպանված:
Յուզյ տուր շուտով բաջությունդ և արձակիր ձիերն արագ,
Կամ կոտորիր դու այս մարդկանց,— ձիանց մասին ես կհոգամ»:

265

Ասաց: Խաժական աստվածուհին ուժ ներշնչեց Դիոմեդեսին,
Եվ կոտորեց նա աջ ու ձախ: Հոգն արյունով ներկվեց կարմիր:
Մինչ Ողիսեան հնարամիտ այդ ժամանակ, շտապ ու ժիր,
Սպանվողին, ոտքից բռնած, դուրս էր նետում խիտ շարքերից:
Ու վերջապես Տիդեսյանը հասավ Ռեսոս թագավորին.

270

Տասնեկերեքորդն էր նա, որին զրկեց քաղցր կյանքից:
Իսկ Ողիսեսը արձակեց կառքից ձիանց միտամբակ,
Կապեց նրանց պիրկ փոկերով, ապա հանեց բանակից դուրս,
Հետո սուկեց, ցանկանալով իմաց անել Դիոմեդեսին,
Որը կանգնած մտածում էր՝ է՞լ ինչ սխրանք դորձել արդյոք.

275

Վերցնե՞լ իսկույն կառքն արքայի՝ հրաշակիրա զենքովն հանդերձ,
Թե՞ հարձակվել ու կոտորել ավելի շատ թրակացի:
Եվ դյուցազուն Դիոմեդեսին, որի սրտում վառվում էին
Այդ մտքերը, հանկարծ հայտնվեց վեհ Աթենասն և այս ասաց.
«Մեծահոգի Տիդեսածին, խորհիր նաև դարձիդ մասին.

285

Դարձիդ մասին՝ դեպ նավերը, թե չէ կրնկնես խուճապի մեջ,
Եթե մեկը անմահներից այժմ արթնացնի տրոյացոց»:

Ասաց: Եվ նա, աստվածուհու ձայնն ղգալով իր սրտի մեջ,
Շուտ ձի հեծավ: Զարկեց ձիանց Ողիսեսը իր աղեղով,
Եվ ճեպընթաց թռան նրանք դեպի նավերն արայացոց:

Հասան նրանք Տիգլսյանի գեղեցկաշէն վրանք մեծ: 290
 Ապա խփուլն ծովը մտան զույգ հերոսներն ու լվացին
 Հորդ քրտինքը իրենց վզից, սրունքներից և ազդրերից.
 Այդպէս մաքուր, լավ լվացված, օծված յուզով անուշաբույր,
 Բազմեցին ճոխ քնթրիքի շուրջ, քմայանալիները լցրեցին
 Եվ հեղեցին անուշ գինին ի պատիվ վեհ Աթենասի: 295

Նոգ տառնմեկերուդ

Արշալույսը Տիթոնոսի մահճից ելած փայլենաղարդ
 Լույս էր բաշխում անմահներին, ալլե մարդկանց մահկանացու:
 Մինչդեռ Զեւս դեպ աքայանց արագընթաց նավերը կոր
 Ուղարկեց ժանտ Թշնամանքը՝ ձեռքին դրոշ պատերազմի:
 Եվ դիցուհին գոռաց ահեղ. նա սրտերին աքայացոյց 5
 Ներշնչեց ուժ և քաջութուն, որ անդադար կռիւն կրկին:
 Գոռում էր խիստ Ատրիդեսն էլ՝ հորդորելով արգիվացոյց:
 Նախ նա ծածկեց իր ոտներին սոնապանները պերճաշող,
 Ապա կրծքին հերոսն հագավ լանջապանակն իր փռուահեղ,
 Ուսին զցեց իր սուսերը, սրի կոթն էր ոսկեզօծած, 10
 Վերցրեց ապա իր վահանը ճարտարակերտ և հոյակապ,
 Ապա ծածկեց նա իր գլխին պերճ սաղավարտը զարդագեղ,
 Զեռքը վերցրեց երկու նիզակ՝ պղնձասուր, հաստ և ամուր,
 Որոնց փայլվածքը լուսավոր շողում, հասնում էր երկնքին:
 Ապա Հերան և Աթենասն որոտացին այնժամ վերից 15
 Ի պատիվ ճոխ և ոսկեշատ Միկեննի թագավորի:
 Այն ժամանակ ամեն մի քաջ պատվիրեց իր կառավարին՝
 Տանել ձիերն խրամի մոտ, կանգնել կարգով և շարեշար,
 Մինչդեռ իրենք, ղենքերն հագած, ճանապարհը ոտքով անցան:
 Նույն աչք պահին տրոյացիք դարավանդում հավաքվեցին. 20
 Բոլորակերտ իր վահանն էր շարժում Հեկտորն իր առջևում՝
 Նման աստղին շարագուշակ, որ շողշողում է երկնքում,
 Մերթ երևում և մերթ նորից թաքնվում է ամպերի տակ:
 Հեկտորն աչքպէս դուրս էր գալիս մերթ առջևի շարքերի մեջ,
 Մերթ հետևում պատվիր տալիս: Հագած ունեք նա վառ պղինձ, 25
 Որ փայլում էր ասպարակիր Զեւս երկնահոր կայծակի պէս:
 Ինչպէս երբեմն հնձվորները, հարուստ մարդու արան հնձելիս,

Ժիր քաղում են ցորեն, գարի, և բազմաթիվ խորձիր դիզում,—
Այդպես ահա մարտի դաշտում տրոյացիք և արայանք,
Հարձակվելով իրար վրա, ջարդում էին միմյանց անդուլ:

30

Մինչ առավոտ էր տակավին, աճում էր օրը լուսաստու,
Երկու կողմի բյուր նեաներից ջարդվող զորքը թափվում էր ցած:
Քաջ դանայանք, շարքերի մեջ միմյանց արի ձայնակցելով,
Թշնամու գտնող ձեղքեցին: Ագամեմնոնն, հարձակվելով,
Ուժգին զարկեց և կործանեց քաջ զորապետ Բիանորին,
Նրա բնեկեր և կառավար Օյկլեսի հետ միասին:

35

Ագամեմնոն արանց արքան թողեց նրանց, շարժվեց առաջ,
Որ Պրիամի որդոց զարկի՝ Անտիփասին և Իզոսին
(Մեկն հարազատ, իսկ մյուսը՝ խորթ): Երկուսն էլ մի կառքում էին:
Այժմ Ատրիդես Ագամեմնոն ազգապիսար տեգով ջարդեց
Մեկի կուրծքը ծծերի մոտ, իսկ տարաբախտ Անտիփասին
Զարկեց թրով ականջի տակ և տապալեց մարտակառքից:

40

Նրանց թողած, վազեց այն կողմ, ուր բազմաթիվ զնդեր կային,
Եվ նրա հետ հաղթ շարժվեցին սրունքազարդ արայացիք:
Խուճապի մեջ կոտորում էր հետևակը հետևակին,

45

Հեծելազորն հեծյալներին էր ջախջախում սուր պղնձով:
Ինչպես հրդեհը կործանիչ, որ բռնկվում է անտառում,
Ծավալվում է ու գալարվում բուռն հողմի տակ, իսկ ծառերը
Արմատահան վայր են թափվում կրակի խիստ բորբոքումից,—

50

Այդպես ձուլվեցին Ատրիդեսի թափվում էին գլուխները
Արագ փախչող տրոյացոց: Անթիվ ձիերը բարձրավիզ
Դղրդոցով քաշում էին թափուր կառքերն ու որոնում
Վարդուներին, որոնք, արդեն տապալվելով, ավելի մեծ
Հաճույք էին անդղների, քան թե իրենց կանանց համար:
Անպարտելի իր ձեռքերը հորդ արյունի մեջ թաթախած,
Ատրիդեսը, գոռգոռալով, հալածում էր փախչողներին:

55

Զորքն ահարեկ, դաշտում ցրված, փախչում էր այն կողմերի պես,
Որոնց հանկարծ մութ գիշերով դու առյուծը ցրիվ տվեց:
Այդպես քշում էր տրոյական Ագամեմնոն արանց արքան
Եվ հետևից ջարդում նրանց, որոնք խառնակ և վազելալի,
Հարվածի տակ Ատրիդեսի, թափվում էին կառքերից ցած:

60

Երբ հասել էր նա քաղաքի բարձրակատար պարիսպներին,
Աստվածների և մարդկանց հայրը երկնքից իջավ հանկարծ,
Եկավ բազմեց բարձր ուսին աղբյուրաշատ Իդա լեռան՝

- Կայծակնացայտ շանթը բռնած իր գերազոր վսեմ ձեռքին: 63
- Նա պատվիրեց ոսկեթևիկ ժիր Իրիսին բանքեր գնալ.
- «Դնա, Իրիս թեթևաթուիչ, և Հեկտորին տար պատգամն այս.
- Քանի տեսնի, որ Ատրիդեսն Ագամեմնոն, արանց արքան,
- Դրոհելով ջախջախում է արոյացոց շարքերը խիտ,
- Թող խուսափի ինքը կռվից, բայց թող զորքին ուժ ներշնչի 70
- Թշնամու դեմ պայքարելու կործանարար ալզ կռվի մեջ:
- Իսկ երբ Ատրիդը նիզակով վիրավորված կամ նետահար՝
- Ցատկի, ելնի կառքի վրա, այնժամ նրան ես ուժ կտամ,
- Որ կոտորի և հալածի մինչև նավերն այն գեղանիստ»:
- Այդպես ասաց: Չընդդիմացավ նրան Իրիսն արագաթիւ, 75
- Թռավ գնաց Իդա լեռից դեպի Իլիոն սրբազնասուրբ,
- Ուր և գտավ Պրիամոսյան քաջ Հեկտորին աստվածասուն.
- Այնտեղ նրան մոտենալով՝ խոսեց Իրիսն արագաթիւ.
- «Հեկտոր. Զեսը ինձ առաքեց, որ քեզ հայտնեմ պատգամն իր այս.
- Քանի տեսնես, որ Ատրիդեսն Ագամեմնոն, տերն ազգերի, 80
- Դրոհելով ջախջախում է արոյացոց շարքերը խիտ,
- Դու խուսափիր մրցամարտից, բայց զորքերին քաջալերիր:
- Իսկ երբ Ատրիդը նիզակով վիրավորված կամ նետահար՝
- Ցատկի, ելնի կառքի վրա, քեզ Զեսն այնժամ նոր ուժ կտա,
- Որ կոտորես և հալածես մինչ զոգավոր նավերն իրենց»:
- 85
- Այդպես ասաց ու հեռ թռավ Իրիսն ինչպես մի փոթորիկ:
- Իսկ Հեկտորը, զենքերն հագին, շքեղ կառքից թռավ գետին,
- Եվ, ճոճելով նիզակը սուր, շրջեց ամբողջ բանակի մեջ,
- Ոգեշնչեց կռվի տենչով և բորբոքեց մուկերին մարտ:
- 90
- Տրոյական զորքն հեռ դարձավ, կանգնեց ընդդեմ արայացոց:
- Մարան սկսվեց: Զորքերն ելան միմյանց հանդեսը Ատրիդեսը
- Նետվեց առաջ՝ փափագելով կռվողների գլուխն անցնել:
- Արդ, ինձ ասեք, ով մուսաներ, որ ապրում եք Օլիմպոսում.
- Տրոյական հզոր զորքից կամ դաշնակից վեհ քաջերից
- Նախ ո՞վ ելավ ընդդեմ արքա Ագամեմնոն Ատրիդեսի: 95
- Անտենորի Իփիդամաս որդին էր դա մեծ ու ազնիվ,
- Որ սնվել էր արոտաշատ և խաշնամայր Թրակիայում:
- Զարկեց Ատրիդն ու վրիպեց: Նրա նիզակը շեղ անցավ:
- Իփիդամասն հենված կոթին և իր ձեռքի ուժին վստահ՝
- Զարկեց տեղով նրա գոտուն, լանջապանից փոքր-ինչ ներքև.
- 100
- Բայց չճեղքեց տեղը գոտին շքեղազարդ, այլ դիմադրր
- Կռււ արծաթին հանդիպելով՝ ծովեց իսկույն, իբրև արձնի:

Ագամեմնոնն իշխանազոր ձեռքով բռնեց կոթը տեգի
նվ, ցնցելով այն ուժգնաբար, խլեց ձեռքից ախոյանի,
Սրով զարկեց նրա վզին և խորտակեց կյանքը խալառ: 105

Տեսավ Կովսնն՝ Անտենորի ավագ որդին, քաջն անվանի,
Որի աչքերն ահեղ վշտով մռայլվեցին, երբ նկատեց
Այգալես եղբորն իր տապալված: Տեղը ձեռքին կանգնեց մի կողմ,
Աստվածազարմ Ագամեմնոն ազգապետի աչքից անտես,
Զարկեց հանկարծ, վարսեց փրփնն նրա ձեռքին՝ արմունկի մոտ: 110
Ցնցվեց սաստիկ սարսափահար Ագամեմնոն արանց արքան,
Բայց չլքեց դաշար ռազմի, և կռիվը շմոռացած՝

Շարժեց տեղն իր մորկաշունչ և հարձակվեց Կովսնի վրա.
Զարկեց, ջախեց պղինձ տեգով, կարեց գլուխն և այն իսկույն
Նկտեց ուժգին Իփիգամաս քաջ մարտիկի մարմնի վրա: 115

Այգալես որդիքն Անտենորի, Ագամեմնոն թագավորի
Ձեռքով հանձնված սև Օրհասին, Հադեսի տունը սուզվեցին:

Մինչդեռ ինքը գրոհելով այդ խմբերը տրոյացոց՝
Հարվածում էր նրանց տեգով, մեծ քարերով և սուսերով,
Քանի դեռ հորդ, տաք արյունն էր ցայտում, հոսում իր խոր վերքից: 120

Երբ ցամաքից վերքը սակայն, և դադարեց արյունը հորդ,
Ահեղ ցավերն Ատրիդեսի հոգու խորքը թափանցեցին:
Եվ նա թռավ կառքի վրա, հրամայեց կառավարին՝

Քշել դեպի նավերը խոր, քանզի հոգին էր ցավատանջ:
Եվ նա ուժգին ձայնով դիմեց ղանաչացոց ու խոսքն ասաց.
«Ով սիրելի արգիվացի առաջնորդներ և իշխաններ. 125

Դուք հիմա քաջ հետ մղեցեք ծովագնաց մեր նավերից
Մարտակոխվն այս ահավոր, իսկ ինձ ղգոն Զեսն արարիչ
Թույլ չավեց, որ ողջ օրը կռվեմ ընդդեմ նենգ տրոյացոց»:

Այգալես ասաց: Կառավարը մտրակելով, դեպ նավերը 130
Քշեց ձիերն այն գեղաբաշ, որոնք հլու, ժիր սլացան,
Կրծքերն իրենց՝ խիստ փռշտոված և փրփրապատ: Եվ դուրս տարան
Նրանք կռվից թագավորին, որ տանջվում էր իր խոր վերքից:

Իսկ Հեկտորը, նկատելով, որ Ատրիդեսը հեռացավ,
Բարձրադադակ քաջալերեց տրոյացոց և լիկիացոց. 135

«Ով տրոյացիք և լիկիացիք, ձեռնամարտիկ զարդանացիք,
Եղեք արի և տղամարդ, հիշեք հուրը քաջարուխյան:
Հզորագույն քաջն հեռացավ, և Կրոնոսյան Զեսն է հիմա
Ինձ ուղարկում փառք ու պատիվ: Քշեք ձիանց միասմբակ

Դեպ քաջազոր դանայացիք, որ վաստակեք փառք մեծագույն: 140
 Այնժամ, ահա, հազի՛ շեկտորի հարվածներն ից վայր թափվեցին
 Շատ զլուխներ: Եվ մեծ կորուստ, ահեղ ազեա կոտաջանար,
 Իսկ արքայանք, հազիմահարված, կթափվեին նավերի մեջ,
 Թե Ողիսեսը ձայն շտար Դիոմեդես Տրոյեացանին.
 «Ի՞նչ ենք կանգնել, ով Տրոյեացան, քաջության տենչը մոռացած. 145
 Մոտ եկ դու ինձ: Մեծ նախատինք և ամոթանք կլինի մեզ,
 Եթե Հեկտոր կորզակաճոճն այժմ նավերը մեր նվաճի»:
 Պատասխանեց նրան իսկույն Դիոմեդեսն ահեղազոր.
 «Կուլում եմ ես և կկուլեմ, բայց գրանից մեղ ի՞նչ օգուտ,
 Քանզի Զեսը որոտաձայն՝ ավելի շուտ արոյացուց, 150
 Քան մերոնց է ցանկանում առաջ հաղթանակը սիրահոժար»:
 Ասաց, զարկեց Թիմրեասի կրծքին տեգով, ձախ ծծի տակ,
 Եվ տապալեց նրան կառքից: Զարկեց Ողիսն այդ արքայի
 Քաջ կառավար Մուլիոնին: Տապալելով նրանց այգուհս,
 Կովից առմիշտ դուրս հանելով, նրանք հուժկու մխրճվեցին 155
 Ամբոխի մեջ և խիստ շփոթ հարուցեցին: Եվ արդ՝ ինչպես
 Որսորդի ժանտ բարակների վրա ընկած զույգ վարազներ,
 Սկսեցին՝ հետ դառնալով՝ արոյական զորքը ջարդել:

Տեսավ Հեկտորն հերոսներին և մոտ վազեց ահեղազոր,
 Եվ շտապով մոտ սլացան նաև զհուրքը արոյացուց: 160
 Այդ նկատեց ու զարմացավ Դիոմեդեսն ահեղազոր,
 Բարձր ձայնեց Ողիսեսին, որ կանգնած էր նրան մոտիկ.
 «Տես, կորուստն է մեղ մոտենում՝ կորզակաճոճ Հեկտորն հզոր,
 Բայց մեր դիրքում կանգնենք ամուր և հարձակումն հուժկու վտենք»:

Ասաց, ճոճեց երկայնասովեր իր աեգը սուր և, զլուխը 165
 Նշան բռնած, զարկեց ծայրին սաղավարտի: Սակայն իսկույն
 Պղնձից հետ ցատկեց պղինձն ու չհասավ չքնաղ մարմնին:
 Ինքն Հեկտորը հեռու նետվեց, խառնվեց իսկույն խուռն ամբոխին,
 Եվ ընկնելով ծնկի վրա՝ իր հազի՛ ձեռքով հենվեց գետնին, 170
 Եվ աչքերին իջավ իսկույն գիշերը սև, խավարամած:
 Իսկ Տրոյանը զորքի միջով վազեց, որ շուտ տեղը վերցնի,
 Որը, հեռուն սլանալով, խորունկ խրվել էր հողի մեջ:
 Ուշքի եկավ Հեկտորն ահեղ, թռավ շքեղ կառքի վրա,
 Քշեց, մտավ խորքն ամբոխի, փրկվելով իր սև օրհասից:
 Տեգը ձեռքին հետապնդեց քաջ Դիոմեդեսը և գոռաց. 175
 «Այս անգամ էլ քեզ ազատեց ինքը՝ Փոլքոս Ապոլլոնը.
 Բայց սպասիր, վերջ ի վերջո պիտի կորզեմ ես քո հոգին,

Եթե ինձ էլ անմահներից մնիլը օգնի: Իսկ այժմ ահա
ես կենտովն ալոյց վրա և կսպանեմ, ով ձեռքս ընկնի»:

Ասաց, տալա զենքը պոկեց քաջամարտիկ Պետնյանի:

180

Իսկ Ալեքսանդրն, ամուսինը գեղեցկավարս Հեղինեի,
Պերճ ձեռակերտ դամբարանի վնաս հետև դարան մտած,
Նետը գրեց և այն ուղղեց զեպ ազգապետը Տիդևսյան:

Արագաթիւ սուր սլաքը զուր չիռավ նրա ձեռքից,

Հասավ, զարկվեց նա աջ ոտքի գարշապարին, ծակեց անցավ
եվ, գուրս գալով, վարավեց գետին: Ուրախացավ ու ծիծաղեց
Պարիսն այնժամ և, գուրս գալով իր դարանից, հարատ ասաց.

185

«Խոցված ես դու, զուր չիռավ սուր սլաքը իմ հաղթ ձեռքից.

Ո՛ւր էր, թե այն խրվեք փոքր և քո հոգին կտրվեր իսկույն,

190

Որ փրկվեին աղետներից տրոյացիք, որոնք սաստիկ

Ջարհուրում են քեզից, ինչպես մայրող այծերը առյուծից»:

Ամենևին վախ չզգալով, քաջ Դիոմեդեսն ասաց նրան.

«Ով լրբենիդ աղեղնավոր, գանգուրապանծ, բայց կնախույզդ,

Եթե իմ զեմ քո այդ զենքով հանդես գայիր բացեիրաց,

195

Չէին օգնի քեզ քո աղեղն ու նետերը արագաթիւ.

Մի՛ հոխորտա, քանզի ոտքիս գարշապարն ես քերծել միայն.

Ոչինչ է դա, քանզի զարկողն ասես կին էր կամ խնեյ մանուկ:

Կնայր և վատ մարդու նետը բուխ է լինում և անկարող:

Մինչդեռ այլ է իմ նիզակը, և ում որ այն հաղթ հարվածի՝

200

Անշնչացած պիտ վայր ընկնի, պիտ սրբանան նրա որդիք.

Այրի կինը ողբ անելով, պիտ ճանկուտի իր այտերը,

Ինքն իր արյամբ հողը ներկած, պիտի միայն հյուծվի հողում,

Եվ իր շուրջը պիտի վխտան անգղները, և ոչ կանայք»:

Ասաց: Այնժամ նիզակավոր Ողիսն եկավ, զեմը կանգնեց,

205

Եվ Տիդևսյանը նստելով՝ քաշեց, հանեց նետն իր ոտքից,

Հետո թռավ կառքի վրա ու պատվիրեց կառավարին՝

Քշել ղեպի նավերը խոր, քանզի սիրտն էր խիստ մորմոքում:

Մենակ մնաց Ողիսեսը նիզակափառ: Նրան մոտիկ

Չկար ոչ մի արգիլացի, — փախան բոլորն ահաբեկված:

Արդ՝ հեծելով այսպես ասաց նա իր սրտին աղնվագույն.

210

«Ավաղ, ես ի՞նչ անեմ այստեղ: Մեծ ամոթ է՝ սարսափահար

Փախչել զորքից, բայց ավելի վատ է մենակ գերի ընկնել:

Բայց իդուր եմ այս մտքերով ալեկոծում ես իմ հոգին.

Ես լավ գիտեմ, որ վախկոտն է միայն փախչում ռազմի դաշտից.

- Իսկ ով կոչում խիղախ է, քաջ, պարտավոր է կանգնել անսաստ՝ 215
Քանզի կամ նա կխորտակի և կամ նրան կխորտակեն»:
- Երբ նա այդպես այդ մտքերը հոլովում էր իր սրտի մեջ,
Հանկարծ նրան պաշարեցին վահանակիր տրոյացիք:
Իսկ նա, տեղով երկայնատվեր նրանց վրա դրոհ տալով,
Նախ՝ հարվածեց և անբասիր Դեյոսդիտի ուսը ջարդեց, 220
Որից հետո նա ջախջախեց էննոմոսին և Թովոնին.
Դրանց թողած, զարկեց տեղով նա Հիսպատյան Քարոպոսին՝
Մեծահարուստ քաջ Սովկոսի հերոս հղբորը հարազատ:
Աստվածակերպ Սովկոսն իսկույն հասավ հղբուն իր օգնության
Եվ, կանգնելով դեմ հանդիման, այս խոսքն ասաց Ողիսեսին. 225
«Արքա Ողիս, գործով անխոնջ, բայց նենգությամբ դու անսպառ,
Կամ դու այսօր պիտի ցնծաս քաջ Հիսպասի որդուց մահով՝
Կամ տապալված իմ նիզակով, պիտ ավանդես այստեղ հողիդ»:
- Ասաց, զարկեց ուղիղ նրա բուրակերտ մեծ վահանին:
Տեղը հուժկու ճեղքեց անցավ վահանը մեծ ու փայլաշող 230
Եվ խոր մեխվեց հրաշակերտ, գեղեցկազարդ լանջապանին.
Ողիսն զգաց, որ մահացու տեղ չի դիպել տեղը նրա.
Ուստի փոքր-ինչ հետ քաշվելով՝ այսպես ասաց նա Սովկոսին.
«Բշվառական, հասավ ահա վախճանը քո օրհասական,
Եվ ես կասեմ քեզ բացահայտ, որ դու, այստեղ, այսօր ևեթ 235
Տապալված իմ սուր նիզակից, պիտի ստակես, և այդպիսով
Փառքը ինձ տաս, իսկ հոգիդ էլ՝ քաջանժույզ ժանտ Հադեսին»:
- Ասաց: Սովկոսն ահարեկվեց և փախուստի դիմեց իսկույն:
Ջարկեց Ողիսն աշտեն նրա ուսերի մեջ, ճիշտ թիկունքին.
Յած գլորվեց նա թնդունով, և հաղթաբար Ողիսն ասաց. 240
«Ով ձիազուսպ հզոր Սովկոս. անզոր հղար խույս տալ մահից:
Ոհ, հղուկ քեզ, քո աչքերը չեն փակվելու ոչ հայրը քո,
Ոչ էլ մայրդ գերամեծար, այլ դիշափչ թռչունները
Պիտ հռչակեն մարմինը քո՝ թեա՛ծելով գլխիդ վերև»:
Այդ ասելով՝ քաշեց հանեց նա կմբավոր իր վահանից 245
Եվ իր մարմնից տեգն այն ահեղ, որ նետել էր Սովկոսը քաջ:
Արյունը հորդ ցայտեց հանկարծ, և մղկապ նրա հոգին:
Քաջ տրոյացիք, հենց որ տեսան Ողիսեսին արյունի մեջ,
Քաջալերված հարձակվեցին և ամբոխված հասան նրան,
Իսկ նա մենակ հետ-հետ քաշվեց, ձայն տալով իր քնկերներին: 250
Երեք անգամ գոռաց՝ որքան մարդու գլուխը ուժ ունի.
Կանչն այդ լսեց քաջամարտիկ Մենեկայոսն երեք անգամ,

Որն անհապաղ այս խոսքն ասաց իր մոտ կանգնած մեծ Այասին.
«Էսիր, Այաս, Ողիսեսի ձայնն է հնչում իմ ականջին՝
Որպես մի կանչ տառապողի: Երեի թե բռնել մենակ,
Նեղն են զցել տրոյացիք, կտրելով իր ձանապարհը.

255

Եկ, հետ դառնանք ու գրոհենք, որ պաշտպանենք նրան այգուկս»:
Այգուկն ասաց և ժիր վազեց, հետն էլ հերոսն աստվածակերպ:
Գտան նրանք Զեսի սիրած Ողիսեսին, որի շորս դին
Վխտում էին ոսոխները, ինչպես գալերն արյունաբերու.

Իսկ նա տեղով, պտույտ գալով, վաճում էր մահն օրհասական:
Այասն հանկարծ, ձեռքին վահան բրդանման, եկավ կանգնեց
Ողիսի մոտ: Տրոյացիք ահաբեկված ջրիվ եկան,
Իսկ Մենեկայն արեսասեր բռնեց ձեռքը Ողիսեսի,
Հանեց մի կողմ, ուր և ծառան մոտիկ քշեց մարտակառքը:

260

Ինչպես գետն է, խիստ վարարած, սեղ լեռներից պահավիժում
Դեպի դաշտը, խիստ ուռճացած Զեսի ահեղ տարափներից,
Եվ հորձանքով քշում բազում շոր կաղնիներ ու սոճիներ,
Այգուկն Այասը մեծափառ փոթորկահույզ նետվեց առաջ,
Կոտորելով թե մարդ, թե ձի: Բայց Հեկտորը գեռ լուր չունեք.

265

Նա կովում էր մոլեղնարար զորքերի ձախ թևում, այնտեղ՝
Սկամանդրոսի հորդ ափերին, որտեղ գետին էին թափվում
Անհամեմատ շատ զուլխներ, ուր թնդում էր մի ահեղ մարտ
Շուրջը ծերուկ քաջ Նեստորի և Իդոմեն քաջագործի:

270

Այդ ժամանակ Կերիրոնիսն, քաջ կառավարը Հեկտորի,
Նկատելով տրոյացոց շփոթմունքը՝ այս խոսքն ասաց.

275

«Դյուցազն Հեկտոր, մինչդեռ այստեղ դանաջանց մեջ շրջում ենք մենք,
Այն մյուս կողմում մարտն է եռում շատ ավելի բազմազորով.
Մեր զորքն այնտեղ, թե կառք, թե ձի, ենթարկված է խուճապանքի:
Եկ, շուտափույթ մենք մեր կառքը արագ քշենք դեպի այնտեղ,
Ուր զարկվում են դժնի մարտում հեծելազոր ու հետևակ»:

280

Այգուկն ասաց և մտրակեց նա մտրակով շողշողենի
Գեղեցկաբաշ նծուղներին, որոնք հլու նրա կամքին,
Կառքը առան և սլացան դեպ տրովյանք և աքայանք՝
Կոխկրտելով վահաններն ու դիակները մեռածներին:

Շփոթն ընկավ դանաջանց մեջ: Եվ, շարժելով տեղն անընդհատ, 285
Գնդից գունդ էր նա սլանում և կոտորում մերթ նիզակով,
Մերթ սուսերով, մերթ քարերով հսկայական:
Խույս էր տալիս լուկ Այասից Տեկամոնյան, քանզի Զեսը

Պիտ զայրանար, եթե կովեր հզորագունն այդ բաջի դեմ:

Բայց երկնավոր Զևսը վերից սարսափ աղդեց բաջ Այասին: 290

Նա, զարմացած, յոթնակաշի իր վահանը զցեց ուսին,

Հետ նահանջեց դանդաղ ու վեհ, նման խարալաշ աջն առյուծին,

Որին, շներն ու նախորդները փարախից հալածելով,

Թույլ չեն տվել, որ լափլիզի նա եղևերի ճաբար համեղ:

Ինչպես ծուլ էջը, հաղթելով մանուկներին՝ արան է մտնում, 295

Քայլում է խիստ ծանրագանգաղ, խուզում է արտը բերանով,

Ու թեպետև անգոր աղայք նրան թակում են բրերով՝

Դուրս են բշում այնժամ միայն, երբ նա արգեն կերել էր կուշտ,—

Այգպես, ահա, Տելամոնյան մեծ Այասին տրոյացոց

Բազում գոռող հերոսներն ու դաշնակիցները մարտատենչ 300

Քշում էին համառորեն, տեղով զարկում իր վահանին:

Իսկ նա, հերոսն անպարտելի, իր զորությունը հիշելով,

Հետ էր դառնում, զապում զնդերն արագածի տրոյացոց,

Ապա կրկին փախուստ տալիս իբր արգելակ թշնամու դեմ:

Կովում էին նրանք այգպես, ինչպես կրակը բորբոքված: 305

Մինչդեռ ձիերն արագավազ ու բրտնաթոր, ռազմի գաշափց

Տանում էին ծեր Նեստորին և աղղապես Մաքսոնին:

Տեսավ ծերին ու ճանաչեց Աթիլեսը քաջավազիկ,

Քանզի այնժամ կանգնած էր նա իր բարձրաբերձ նավի վրա

Եվ դիտում էր մահախուճապ տխուր փախուստն արայացոց: 310

Նավի բարձրից վիլ կանչելով, իսկույն դիմեց ընկերոջն իր՝

Պատրոկլոսին, որ վրանի ներսում լսեց կանչը նրա

Եվ դուրս վազեց Արեսի պես: Ու դա սկիզբն էր աղետի:

Նախ Մենիտյան Պատրոկլոսը խոսքն իր ուղղեց Աթիլեսին.

«Ի՞նչ ես կանչում, ով Աթիլես, կամ ի՞նչ պատվիր ունես տալու»: 315

Եվ Աթիլեսն արագավազ պատասխանեց ու խոսքն ասաց.

«Ով Մենիտյան աստվածակերպ, միշտ իմ սրտին շատ սիրելի.

ժամն է հասել, երբ արայանք պիտ դան, փարվեն իմ ծնկներին,

Քանզի արգեն կորստարեր տազնապի մեջ են սոսկալի:

Շուտ, Պատրոկլոս, Զևսի սիրած, գնա, հարցրու ծեր Նեստորին՝ 320

Ո՞վ էր արդյոք վիրավորն այն, որին կովից տանում էր տուն»:

Ասաց: Սիրած իր ընկերոջ հնազանդվեց Պատրոկլոսը,

Գնաց շտապ գետի նավերն ու վրաններն արայացոց:

Մինչ, երբ նրանք եկան հասան վրանը ծեր Նեկեսյանի,

Իսկույն իջան շքեղ կառքից արգասավոր գետնի վրա.

Հետո մտան վրանը մեծ և նստեցին աթոռներին: 325

- Այնժամ հանկարծ ներս մտավ քաջ Պատրուկլոսը: Երբ ծերուկը
 նրան տեսավ՝ ոտքի կանգնեց գեղեցկափալ բաղկաթուից,
 Զեռքը սեղմեց իր նոր հյուրի, հրավիրեց նրան նստել:
 Բայց Մենիտյանն հրաժարվեց և անհապաղ այս խոսքն ասաց. 330
 «Մի՞ համոզիր, ով ծեր դյուցազն, ժամանակ չէ արդ նստելու:
 Ահալոր ու վսեմ է նա, ով հարցնելու ինձ ուղարկեց,
 Թե ո՞վ էր այն վիրավորը, որին կովից դուրս բերեցիր:
 Ես անհապաղ հետ պիտ դառնամ, որ լուր տանեմ Աքիլլեսին»:
 Պատասխանեց նրան Նեոտոր ձիավարը գերեհացի. 335
 «Ինչպե՞ս է որ Աքիլլեսը կարեկցում է և մեղքանում
 Աքայացոց նեոահարված և վիրավոր որդիներին:
 Նեոահար են կամ վիրավոր ավագները նավերի մեջ:
 Նեոահար է Տիդեասածին Դիոմեդեսն ամենագոր,
 Տեղով խոցված է Ուլիսը, նաև արքան Ագամեմնոն,
 Եվ արդ՝ սրան, որ աղեղի սլաքով է վիրավորված,
 Բերեւ եմ ես ռազմի դաշտից: Իսկ Աքիլլեսն աստվածասուն
 Ամենին չի կարեկցում, չի ավսոցում դանալացոց»:
 Այդպես խոսեց, սիրտը հուզեց կրծքի տակ քաջ Պատրուկլոսի,
 Որ նավերի մոտով քայլեց դեպ Աքիլլեսը էակյան: 345
 Բայց երբ հասավ աստվածադարձ Ուլիսեսի սև նավի մոտ,
 Որտեղ կանգնած էին անմահ աստվածների բազիճները,
 Նա պատահեց վիրավորված էվամոնյան էվրիպիլոս
 Քաջազունին, որի ազդրում նեոը վարսված էր տակավին:
 Տեսավ նրան ու շատ խղճաց քաջ Մենիտյանն աղնվագույն, 350
 Եվ, կարեկից նրա ցավին՝ այս խոսքն ասաց նա բարձրաձայն.
 «Ավաղ, դժբախտ դանալացի առաջնորդներ և իշխաններ.
 Հեռու երկրից, ընկերներից, մի՞թե ճարպով ձեր սպիտակ
 Դուք ստիպված եք հագուրդ տալ ժիր շներին տրոյական:
 Բայց դու հիմա ինձ այս ասա, աստվածասուն էվրիպիլոս. 355
 Կղիմանա՞ն արայացիք քաջ Հեկտորի ահեղ ուժին,
 Թե՞ այժմ իսկ կոտորվում են՝ հաղթահարված նրա տեղից»:
 Եվ վիրավոր էվրիպիլոսն պատասխանեց և խոսքն ասաց.
 «Քաջ Պատրուկլոս, արայացիք ոչ մի սլաշտալան չունեն հիմա,
 Շուտով վերջին ապաստանը պիտի փնտրեն սև նավերում. 360
 Քանզի նրանք, որ զորքի մեջ հերոս էին և քաջազոր,
 Պառկած են արդ նավերի մոտ՝ նեոահարված ու վիրավոր:
 Բայց սպասիր, ինձ տար դեպի իմ նավը սև, կտրիր-հանիր
 Նետն իմ վերքից և գոլ ջրով սև արյունը լվա շուտով,

Փրկիր դու ինձ, դեղ գիր վերքիս, դիր ամսքիչ սպեղանի:
Ասում են, այդ դործն ուսել ես դու մեծազոր Աթիլլեսից,
Իսկ նա ուսել է Քիրոնից՝ արդարագուցն մարդաձիուց»:

Պատասխանեց նրան խկույն Մենիաի քաջ, ազնիվ որդին.

«Ի՞նչ վախճան է ունենալու այս ամենը, ով է վրիպիլ:

Ի՞նչ պիտ անենք: Ես դնում եմ, որ ծանուցեմ Աթիլլեսին
Ինչ որ տաաց ծիր նեստորը, վեհ սլահապանն արայացոց,
Այսուհանդերձ՝ ես չեմ թողնի քեզ ցավի մեջ անօգնական»:

Ասաց, գրկեց ազգատեաին, տարավ նրան դեպ վրանը:
Նա պառկեցրեց, սուր դանակով կտրեց-հանեց նեաը դաժան

եւ գոլ ջրով լվաց խկույն վերքը պատուղ արյունը սե:
Դառն արմատի փոշին իրրե ախտաբույս դեղ և սպեղանի՝
Յանեց ձեռքով վերքի վրա. փոշին խկույն ցավը կտրեց,
եւ ցամաքեց խոցը շուտով, ու դադարեց հոսքը արյան:

Երգ տասներկուերորդ

Այդպիս բուժում էր վրանում վիրավորված էվրիպիլին
Մենիաոսի գավակը քաջ: Մինչ արգիվյանք ու տրոյացիք
Կովում էին ամբոխվելով: Զեւ աստծու մտրակներից
Հաղթահարված, խուճապարար քաջ Հեկտորից ահաբեկված,

Աքայացիք խռնվել էին նավերի շուրջը խորագոգ:

Իսկ Հեկտորը, առաջվա պես, մոնչում էր ինչպես մորիկ,
Ինչպես կինճը կամ առյուծն այն, որ ահարկու և մոլեգին,
Շրջապատված որսկաններով և շներով, գոռում է գոռ.

Որսորդները պարսպաձև, իրար կողքի ընդհուպ կանգնած,
Ընդդիմանում են գազանին, և տեղում է հաղթ ձեռքերից

Սլաքների տարափն ահեղ: Բայց գազանն է սրտով անվախ,
Նեալում է նա մերթ աջ, մերթ ձախ, փորձում շարքերն որսկանների,
եւ ուր էլ որ ցատկում է նա՝ նահանջում են մարդկանց շարքերն:

Այդպիս էր և Հեկտորն ուժգին թռչում, սուրում ամբոխի մեջ
եւ հորդորում քաջ ղորքերին՝ խրամն անցնել, ցատկել այն կողմ:

Զիւրն անցնել չէին կարող, և կարկառած փոսի եզրին՝

Սարսափահար փնչում էին և ծառանում խրխնջալով:

Էսկ հեաեակն էր փորձ անում որեւէ կերպ այն անցնելու:

եւ մոտ գալով՝ Պոլիդամը քաջ Հեկտորին այս խոսքն ասաց.

«Իզուր ենք մենք մեր ձիերին բշում խորունկ խրամատի մեջ,

Բայց, արդարեւ, եթէ Զեւր որոտաձայն մտադիր է
 Ոչնչացնել աքայացոց և մեզ օգնել այսուհետեւ,
 Թող կոստորվեն անսխառնակ աքայացիք այստեղ, հեռու
 Քաղցր Արգոսից: Սակայն եթէ նրանք շարժվեն խոր նավերից
 Ու մեզ քշեն, խառնաշփոթ պիտի թափվենք մենք փոսի մեջ.
 Եվ, կարծում եմ, թե այդ դեպքում չի դանդաղ մեկն ու մեկը,
 Որ հեռ գտնաւ կարողանա և մեր բոլը տանի քաղաք:
 Ուստի լսեք, բարեկամներ, և խորհուրդն իմ կատարեցեք.
 Թող որ պահեն մեր ձիերին կառավարներն այս փոսի մոտ,
 Իսկ մենք ոտով, սպարազեն, հագած զրահ՝ արնծակուու,
 Հետեւելով քաջ Հեկտորին, կանցնենք առաջ: Եվ արայանք
 Չեն կարող մեզ ընդդիմանալ, եթէ նրանց մահն է հասել»:
 Բոլորն այդպես՝ և՛ արոյացի, և՛ զորքերը դաշնակցային
 Պոլիդամաս անբիժ քաջի խրատն խելույն ընդունեցին:
 Մեկը միայն,— արանց իշխան Ագիլոսը Հերթակոսյան,—
 Խրամատի մոտ շուգեց թողնել կառապանին և ձիերին,
 Այլ հարձակվեց իր ձիերով դեպի նավերն արագտառ:
 Խեղացնոր, նա չի կարող խույս տալ դաժան իր օրհասից,
 Քանզի ահա շարաբաստիկ բախտը որսաց նրան արդեն,
 Նախ, նիզակով պերճապայծառ Իգոմենեա Դեկալյանի:
 Նա սլացավ դեպ նավերի ձախակողմը, ուր աքայանք
 Փախչում էին ռազմադաշտից, կանգնած իրենց կառքերի մեջ:
 Այդ կողմ քշեք ձիերն արագ. նրան շատերն հետեւեցին,
 Թունդ գոռալով և կարծելով, թե արգիլյանք չեն դիմանա,
 Այլ կփախչեն խուճապահար և կթափվեն նավերի մեջ:
 Ոհ, հիմարներ,— նրանց այնտեղ՝ դռների մոտ հանդիպեցին
 Երկու հերոս՝ մեծահոգի լապիթացոց քաջերն հզոր,
 Մեկը զավակն էր գերազոր Պերիթոսի՝ Պոլիպիդեսն,
 Երկրորդն էր քաջ Լեոնիդեսն, Արեսի պես մարդակոտոր:
 Այդ երկուսը կանգնած էին դարբասի մոտ բարձրակառույց,
 Ինչպես լեռան ուսին կանգնած բարձրակատար երկու կաղնի,
 Որոնք, երկայն արմատները լայն տարածած հողի խորքում,
 Միշտ աննկուն դիմանում են ահեղ հողմին ու անձրեւին:
 Այդպես նրանք, իրենց ուժին և քաջությանն ապավինած,
 Անդ սպասում էին անվախ գրոհ տվող Ագիլոսին,
 Երբ թշնամիք, բազմաբազում վահանները վեր կարկառած,
 Գոռգոռալով գրոհեցին գեղեցկակերտ պատվարը մեծ,—

- Այնժամ այն զուշդ լապիթները պղնձազեն արայացոց
Քաջալերում էին կռիւի ու պաշտպանի նաւերը սեւ
Բայց տեսնելով, որ արոյացիք զեպի պարիսպն արշաւեցին, 60
Իսկ դանայանք նահանջեցին խուճապահար աղմկելով,
Նրանք երկուսն իսկույն եկի՞ գուրս վաղեցին դարբասներից
Եւ կռիւեցին, ինչպէս վայրի վարազներն այն, որ լեռներում,
Հանդիպելով հրոսակի որսկաններին ու շներին,
- Թունդ նետվում են այս ու այն կողմ, ջարդում թփերը անտառի, 65
Մինչև ուժգին տեղն ուրուրեք նրանց հողին անդ շկորզի:
Այդպէս նրանց կրծքի վրա, գոռ թշնամու հարվածի դեմ,
Թնդաց պղինձը փայլաշող: Կռվում էին նրանք հուժկու՝
Խրախուսված իրենց ուժով և քաջությամբ ընկերներին.
- Եւ արայանք, պաշտպանելով զօրքն ու նաւերն ու կյանքն իրենց, 70
Բարձրակառույց աշտարակից պոկում էին հսկա քարեր
Եւ թշնամու պխին թափում: Ինչպէս գաժան ձյունն ու բուրբ,
Փոթերկալից մութ ամպերից, մրրկվելով, տեղում են ցած,
Այդպէս, ահա, բյուր ձեռքերից արայացոց ու արոյացոց
Տեղում էին նիզակ ու նետ: Իսկ այն հսկա քարերի տակ 75
Թնդում էին սաղավարտներն ու վահանները կմբալնոր:
- Տեսնելով այդ, խոր հառաչեց և, աղգրերը իր թակելով,
Հերթակոսյան Ազիւոսը աղաղակեց ցատումնալի.
«Եւ դու, ու Ջեա ասպարակիր, խարել դիտես խարդախարար.
Իմ մտքովը չէր էլ անցնի, որ դուցազներն արգիլական 80
Կկարենան դիմանալ մեր ձեռքի ուժին անպարտելի»:
- Այդպէս ահա աղաղակեց, բայց չսեց Ջեսը նրան:
Բորբոքեցին լապիթոսներն ահեղ կռիւի և կոտորած.
Ու երբ նրանք ընկածներից կապտում էին զենքերը պերճ,
Պոլիդամի և Հեկտորի հետ միասին վրա հասավ 85
Ջորադունդը քաջամարտիկ բյուր պատանյաց, որոնք սաստիկ
Տենչում էին քանդել պարիսպն ու հրկիզել նաւերը սեւ:
Սակայն գոռող այդ քաջերին, որ լայնաբաց խրամատի մոտ
Խորհում էին ինչպէս անցնել, անդ երեւաց մի մեծ հրաշք.
- Բարձրասլաց մի մեծ արծիւ հայտնվեց զօրքի ձախակողմից՝ 90
Ճանկերի մեջ բռնած մի օձ արշունախում և ահռելի.
Կենդանի էր տակավին օձն ու զեռ կռվում էր կատաղի.
Նա գալարվեց, խալթեց կուրծքը իր զերոզի՝ վզի մոտը,
Եւ արծիւը, վիրավորված, իսկույն օձին պցեց գետին:

վերևից օձն հանկարծակի թափով ընկալ զսրբերի մեջ,
 Իսկ արծիւը ճիշ արձակեց և հողմահար թռաւ հեռուն:
 Զարհուրեցին տրոյացիք, տեսնելով օձն այդ գալարուն,
 Որ ընկած էր նրանց առաջ իբրեւ նշան Զեւ-գոռնի:

Պոլիդամասն այն ժամանակ ուղղեց իր խոսքը Հեկտորին.

«Դու միշտ, Հեկտոր, ինձ կշտամբում, պարսաւում ես, երբ ժողովում
 ես խոսում եմ ճշմարտացի, և դու երբեք չես հանդուրժում,
 Որ տալանում կամ կռիւի մեջ մեկն աւ մեկը ժողովողից —
 Քեզ առարկի, այլ սիրում ես լուի անձնիշխան լինել այգայէս:
 Բայց ես նորից ձեզ կասեմ այն, ինչ որ արդար է ինձ թլում.

Պետք չէ զնալ դեպ նավերը դանալացոց և անդ կռիւի:
 Կարծում եմ, որ կկատարվի ասածիս պես, եթե իրավ
 Այդ թռչունը մի նշան էր տրոյացոց, որոնք հիմա
 Զուր ջանում են խրամն անցնել: Այն արծիւը երկնասլաց,
 Որը կարմիր և վիթխարի օձ էր տանում մագիլներով,
 Անցավ զսրբի ձախակողմից, ապա նա ցած գցեց նրան,
 Անդոր կզաւ բուշն իր հասնել, որ ձագերին կեր դարձնի այն:
 Այդպես և մենք՝ թեև դարբասն ու պարիսպը աքալացոց
 Կխորտակենք մեր զորութեամբ և կվանենք դանալացոց,
 Բայց նավերից, ցաք ու ցրիվ հետ կդառնանք նույն ուղիով,
 Գետնին թողած բշուր տրոյացոց, որոնց քաջազն արդիւնացիք
 Պիտ ջախջախեն սուր պղնձով՝ պաշտպանելով նավերն իրենց»:

Խեթ նայելով՝ կորդակաճոճ Հեկտորն իսկույն պատասխանեց.

«Պոլիդամաս. ճառերը այդ հաճո չեն ինձ ամենեւին:
 Այժմ դու ինձ պատվիրում ես անտես անել կամքը Զեսի:
 Ուզում ես դու, որ հավատամ թռչուններին ես սավառնող,
 Մինչդեռ նրանց ատում եմ ես, չեմ էլ խորհում ես այն մասին՝
 Հաւքերն արդյոք թռչում են ա՞ջ՝ դեպի արեւն ու Արշալույս,
 Թե՞ դեպի ձախ են սլանում՝ դեպի խավարն արեւմուտքի:
 Պետք է միայն հնազանդիկնք ամենազոր Զեսի կամքին,
 Լինել պաշտպան հայրենիքին — այդ լավ է քան հավահման:
 Իսկ եթե մենք, իրոք, ջարդվենք արգիւնական նավերի մոտ,
 Թերևս այնժամ մահվան երկյուղ դու այլևս չես ունենա:
 Սիրտ էլ չունես, որ դեմ առ դեմ պատերազմես թշնամու հետ:
 Սակայն եթե խույս տաս կռիւից և կամ այստեղ մեկն ու մեկին
 Դու համոզես քո խոսքերով, որ խուսափի ահեղ կռիւից,
 Այնժամ կընկնես իմ այս տեղով և քո հոգին կկործանես»:

Այդպես ասաց, անցավ առաջ. և հետեւեց զորքը նրան

Զարհուրելի գողցողոցով: Սակայն Զեւը կայծակնացով
 Իգա լեռից բորբոքեց հողմ և փոթորիկ դաժանադուն,
 Եվ առավել բազմապատկեց փառքն Հեկատորի և տրոյացոց:
 Աստվածային հրաշքներով և քաջությամբ խրախուսված՝ 135
 Տրոյացիք ջանում էին քանդել պատնէշն արայական:

Զույգ Այասներն այդ ժամանակ, բուրգերն ամուր պահպանելով,
 Շրջում էին անդ ամենուր, հորդոր կարգում արայացոց՝
 Ոմանց խոսքով սրտազրում, ոմանց էլ խիստ կշտամբելով:
 «Ով սիրելի արգիվացիք, գերազանցներ և միջակներ, 140

Դուք, նվաստներ ռազմի գործում,— քանզի, չէ՞ որ պատերազմում
 Հավասար չեն մարդիկ բնավ,— ամենքս էլ մեծ դործ ունենք մտա:
 Դուք ինքներդ էլ տեսնում եք այդ: Արդ՝ թող ոչ ոք չմտածի,
 Դուռ ազմուկից ահարեկված հեա դառնալ դեպ նավերը սև,
 Այլ իրարու միշտ սիրտ տալով և համերաշխ շարժվիք առաջ»: 145

Այդպես նրանք հորդորեցին: Բորբոքվեցին արայացիք:
 Ինչպես ձյունն է երկրի վրա թափվում առատ ու խառնախառ,
 Երբ ձմռանը Զևսն երկնահայր, վեր բարձրացած, ձյուն է տեղում,
 Ցանկանալով ցույց տալ մարդկանց զորությունը իր նետերի:
 Այդպես այնտեղ երկու կողմից տեղաց տարափը քարերի,
 Որ թափեցին միմյանց գլխին տրոյացիք և արգիվյանք: 150

Բայց ոչ Հեկատորն, ոչ էլ զորքը տրոյական չէին կարող
 Զարդել դռները պարսպի, նիգերը մեծ, եթե Զեւը
 Զգրգուր արգիվյանց դեմ իր մեծ զավակ Սարպեդոնին:
 Իսկույն ևեթ հերոսը քաջ վեր կարկառեց բոլորակերտ, 155
 Պղնձաշեն, շքեղադարձ ու դարբնազուր իր վահանը,

Որ կոփել էր դարբինն հմուտ, ներքուստ ամուր ու եղնամորթ:
 Այդ վահանն իր առջև բռնած և ճոճելով երկու նիզակ՝
 Գրոհ ավեց, ինչպես առյուծն արյունատենչ ու լիւնային,
 Որն անոթի, բայց խիստ զորեղ, ոչխարներ է փնտրում պարարտ, 160
 Ուստի ջանում է մուտք գործել ամուր փակված փարախի մեջ,
 Թեև տեսնում է իր աչքով, որ հովիվներն աշտենավոր
 Եվ գամփռներն արի ու ժիր պահպանում են հոտն աշալուրջ:

Եվ չի ուղում նա փարախից այդ հեռանալ առտնց որսի,
 Ուստի ցատկում է բակի մեջ, հափշտակում է մի ոչխար 165
 Կամ տապալվում է ինքն այնտեղ՝ քաջ ձեռքերով նետահարված,—
 Այդպես ահա տոտվածակերպ Սարպեդոնին սիրտն իր մղեց
 Նետվել դեպի պատնէշը մեծ և խորտակել մարտկոցները:

Խիստ զարհուրեց, երբ այդ տեսավ Մենեսթևը Պետեոսյան.

- Քանզի դեպի բուրգը նրա զորքն էր շարժվում աղետաբեր: 170
Շուրջը նայեց, որ աքայանց դյուցազններից մեկին ու մեկին
Կանչի շուտով՝ դալ ու վանել այդ աղետը ընկերներից:
Եվ արդ՝ տեսավ նա կովի մեջ երկու խիզախ Այասներին,
Ինչպես նաև իր վրանից նոր դուրս եկած քաջ Տեկրոսին:
Բայց կարելի բան չէր բնավ, որ իր գոռոցն հասներ նրանց. 175
Այնքան ուժգին էր զդիրգը. իսկ ձիազես կորզակների
Եվ ջախջախվող վահանների շոխոզն հասնում էր մինչ երկինք:
Եվ Մենեսթեան հղեց բանբեր Թովոտեսին դեպ Այասներ.
«Ու Թովոտես աստվածազոր, զնա կանչիր Այասներին.
Թերեա այստեղ մեզ կսպառնա կործանումը դաժանագույն: 180
Տես, այս կողմն են ուղղվում հզոր զորականները լիկիացի:
Սակայն եթե նրանց շուրջն էլ որոտում է մարտը ահեղ,
Թող շտապի և գա դանե քաջ Այասը Տելամոնյան,
Եվ նրա հետ Տեկրոսն ազնիվ՝ աղեղնավորը անվանի»:
Այդպես ասաց, և բանբերը շընդդիմացավ այդ պատվերին: 185
Վաղեց կողքով պղնձազեն աքայացոց կուռ պատնեշի,
Գնաց, հասավ Այասներին և բարձրաձայն այսպես ասաց.
«Քաջ Այասներ, արդիվական պղնձազեն զորավարներ.
Կանչում է ձեզ Մենեսթեսը, ազնիվ որդին Պետեոսի,
Որ շտապեք դալ օգնության և մարտակից լինել նրան»:
190
Ասաց: Սրտանց հոժար եղավ Տելամոնյան Այասը մեծ,
Որ թեավոր իր խոսքն այնժամ ուղղեց Այաս Օյլլյանին.
«Այաս, և քաջ Լիկոմեդես, այստեղ եղեք դուք միասին,
Հորդորեցեք դանաչացոց, որ քաջաբար կռիվ մղեն,
Իսկ ես շտապ գնամ այնտեղ զբահներին դիմագրելու»:
195
Ասաց, շտապ վաղեց, զնաց Տելամոնյան Այասը մեծ.
Գնաց նաև նրա եղբայր հզոր Տեկրոսը համահայր:
Երբ, պատնեշից ներս մտնելով, Մենեսթեսի բուրգին հասան,
Այնտեղ գտան ընկերներին տագնապալի վիճակի մեջ:
Արդ՝ զարկվեցին նրանք իրար, մարտը թնդաց ահեղագոռ: 200
Քաջ Այասը Տելամոնյան նախ տապալեց մի մեծ քաջի՝
Սարպեդոնի ընկերոջը, մեծահոգի էպիկլեսին,—
Մի մեծ վեմով, որ ընկած էր անդ պատնեշի ներսի կողմում:
Իսկ Տեկրոսը պարիսպների բարձր գլխից զարկեց նետով
Վեր բարձրացող Հիպսոլոքյան Գլավկոսի բացված ձեռքին, 205
Վիրավորեց և ստիպեց, որ թողնի մարտն ու հեռանա:
Սարպեդոնը, երբ նկատեց, որ Գլավկոս քաջն հեռացավ,

- Խոր վիշտ զգաց սրտի խորքում, բայց շթողեց ճակատը նա,
 Այլ Թեատուրյան Ալկմաոնին վիրավորեց տեղ-նիզաւելու:
 Բայց նրա դեմ հանդես եկան հզոր Այասն ու Տեկրոսը, 210
 Զարկեց Տեկրոսն իր նիզակով նրան ծածկող, մարդահասակ
 Պիրկ վահանի փոկին, սակայն Զեսը վանեց մահն իր որդուց:
 Ապա Այասն հասավ զարկեց. տեղը ծակեց վահանը մեծ
 Եվ դուրս թռավ, թափանցաբար, հեռ վանելով դոռ թշնամուն:
 Սա մարտկոցից քիչ հեռ քաշվեց, բայց չքեց պարսպամարտն, 215
 Քանզի սրտում հուշս ունեւ դեռ նախամեծար փառք վաստակել.
 Ուստի դարձավ աստվածայնիւք քաջ լիկիացոց, ու բարբառեց.
 «Մոռացել եք, ով լիկիացիք, քաջությունը ձեր կորովի.
 216 Զէ՞ որ մենակ, որքան էլ որ հզոր լինեմ, ես չեմ կարող
 Այս պարիսպները խորտակել և դեպ նավերն ուղի հարթել:
 Եկեք, զարկենք միահամուռ, փառավոր է գործն հանրային»:
 Այգալես ասաց: Թագավորից ակնածեցին նրանք սաստիկ
 Եվ արքայի այդ խորհրդին հետեւելով՝ գրոհեցին:
 Ոչ լիկիացի քաջերն էին ի վիճակի հիմնահատակ
 Քանդել պատվարն արգիլական և դեպ նավերն ուղի հարթել, 225
 Ոչ էլ իրենք, դանաչացիք, կարող էին հեռու վանել
 Քաջ լիկիացոց, որոնք արդեն հասել էին պարիսպներին:
 Աշտարակներն ու մարտկոցները հավասար ողողվեցին
 Երկու կողմի՝ աքայացոց և տրոյացոց հորդ արշւունով:
 Մինչև որ Զեան փառքը տվեց քաջ Հեկտորին Պրիամոսյան, 230
 Որն առաջինը աքայանց մեծ պատվարի ներսը խուժեց
 Ու մեծագոչ ձայնով գիմեց քաջակորով տրոյացոց.
 «Օն, ձխամարդ տրոյացիք, քանդեք պատնեշն աքայացոց,
 Հրկիզեցեք նավերն ամբողջ, նետեցեք հուրը կործանիչ»:
 Հերոսն այգալես քաջալերեց: Բորբեքվեցին բոլորն այնժամ 235
 Եվ, խուռնամբոխ գրոհ տալով, սուր նիզակները ձեռքներին,
 Խիզախաբար վեր բարձրացան դեպ պատնեշի ժանիքները:
 Ահա Հեկտորն այդ ժամանակ վերցրեց մի մեծ, վիթխարի քար.
 Կանգնեց վերը դարբասի, ճիշտ մեջտեղին զարկեց թափով.
 Անդ, հարվածից փակն ու փայտը ջարդ ու փշուր ցած թափվեցին: 240
 Եվ ներս խուժեց այնժամ իսկույն Հեկտորն հզոր, փայլենազարդ:
 Երբ ներս խուժեց նա դռներից՝ աչքերի մեջ բոց ու կրակ,
 Դարձավ զորքին նա տրոյացոց և քաջալեր խրախուսեց,
 Որ շուտ պարիսպն անցնեն նրանք: Եվ տրոյացիք հնազանդված,

Շուտ նեղակեցին բաւորն առաջ՝ ոմանք ուղիղ պարիսպն ի վեր,
Ոմանք մտան բաց դռներից: Փախան խսկույն արայացիք
Դեպ սե նաւերն, և ահաւոր խուճապանքի ազմուկն հնչեց:

245

Երգ տառներեֆերորդ

Ձեան Հեկտորին և տրոյացոց հասցրեց բանալն արայակուն
Եվ թողեց, որ նաւերի մոտ կրեն անւերջ տանջանք ու վիշտ.
Փայլակնացայտ իր աչքերը էլ չէր դարձնում դեպի Իլիոն,
Քանզի մտքովն էլ չէր անցնում, թե մեկն ու մեկն անմահներից
Կհանգանի խառնվել կովին տրոյացոց և դանայանց:

5

Բայց այդ ժամին դուր չէր դիտում Պոսիդոնը իշխանավոր.
Նա զարմանքով հետեւում էր կոտորածին: Եվ դուրս գալով
Մովի խորքից, ու Ձեսի դեմ խիստ քինահույզ, կարեկցում էր
Աքայացոց, որոնց սաստիկ նեղում էին տրոյացիք:
Հաղիվ արեց նա երեք բայլ, շորորոդ քայլով հասավ արգեն
Նա Այդասի սահմաններին, ուր ծովի մեջ նա ոսկեղեն
Պալատ ուներ՝ հաւերժ անեղծ, լուսապայծառ և հոյակապ:
Հենց որ տատլածն հասավ այնտեղ, կառքին լծեց ձիերն արագ,
Թուփ, կանգնեց կառքի վրա, ապա քշեց ալյաց միջով,
Եվ քաջավազ ձիերն հասան սե նաւերին արայական:

10

15

Մինչ տրոյացիք միահամուռ, ինչպես մորթիկ մի բոցավառ
Գողգոթաւով ջանում էին վերցնել նաւերը դանայանց
Եվ կոտորել տեղն ու տեղը արայական զորքը ամբողջ:
Բայց խոր ծովից դուրս ելնելով՝ աշխարհակալ, երկրաստան
Պոսիդոնը արգիլացոց ոգեշնչում էր ջերմեռանդ՝
Թե՛ մարմնով և թե՛ զիլ ձայնով Կալիսասի տեսքն ընդունած.
Նախ նա դիմեց Այասներին, որոնց սիրտն էլ այդ էր ուղում.
«Ով Այասներ, դուք կարող եք միայն փրկել աղզն արայանց,
Միշտ հիշելով քաջութիւնը, և ոչ փախուստը փոքրոգի:
Ես վախենում եմ սոսկալի, որ մեզ վտանգ պատահի աստ,
Ուր Հեկտորն է զորքը վարում մուկնած ու բոցատեսիլ,
Եվ ինքն իրեն հորջորջում է ամենազոր Ձեսի զավակ:
Թող գեթ մեկը անմահներից ոգեշնչի սրտերը ձեր,
Որ դուք ևս ամուր կանգնեք և հորդորեք ուրիշներին,
Եվ ալդալիսով գուցե վանեք արագընթաց մեր նաւերից
Գրոհ տվող ժանտ Հեկտորին, թեկուղ Ձեան է դրդում նրան»:

20

25

30

Այդպէս ասաց և հեռացաւ Պոսիդոնը երկրաստանն:
 Նախ ժիր Այաս Օյիլլանը զգաց նրան ու ճանաչեց
 Եվ, դառնալով Տելամոնյան մեծ Այասին, այս խոսքն ասաց.
 «Ու մեծ Այաս, անտարակույս աստված էր սա օլիմպացի,
 Որ գուշակին նմանվելով՝ զրդեց մարտիչ նավերի մոտ:
 Արդ՝ զգում եմ, որ իմ սիրտը քաջալերված է կրծքիս տակ
 Շատ ավելի, քան թե առաջ, իսկ հոգիս էլ մարտ է տենչում»:

35

Նրան արագ պատասխանեց Տելամոնյան Այասն հզոր.
 «Ժիշտ է խոսքդ, քաջ Օյիլլան, իմ ձեռքերն էլ նիզակակիր
 Կրակվում են ռազմի տենչով, և աճում է ուժս իմ մեջ»:
 Այդպէս նրանք խոսում էին, ողեշնչված ռազմի տենչով:

40

Մինչ երկնակալն հորդորում էր հետեւն եղող աքայացոյց,
 Որոնք արագ նավերի մոտ հանգիստ էին աւնում այնժամ.
 Քաջալերիչ հորդորանքով ասաց իր խոսքն այս թեաւոր.
 «Հաղար ամոթ ձեզ, քաջառույգ, երիտասարդ արգիւլացիք.

45

Կարծում էի, որ կովելով դուք կփրկեք նավերը ձեր,
 Մինչդեռ եթե անբախտ կովից այդպէս մնաք դուք ձեռնթափ՝
 Օրը կգա, երբ արոյացիք կջախջախեն ձեր ուժն և ձեզ.
 Դողում էին արոյացիք միշտ աքայանց բազուկներից,

50

Չէին կարող գեթ մի վայրկյան նրանց առաջ ընդդիմանալ.
 Այնինչ հիմա, քաղաքից դուրս, մարտ են մղում նավերի մոտ:
 Ոհ, ինչ ամոթ! Թեև իրոք հանցապարտ է ու մեղավոր

Արանց արքա Ատրիդեսը, Ագամեմնոնն ամենիշխան,
 Որ մեղք արեց ու անպատվեց Աքիլլեսին արագավազ,

55

Սակայն երբեք վայել չէ մեզ խույս տալ կովից մոլեգնական:
 Ամոթ է ձեզ, արգիւլացիք, մոռացել եք քաջությունը,
 Նամանավանդ, որ բանակի վեհ քաջերն եք դուք գերագոր:

Բնավ չէի ես զայրանա վատ մարդու դեմ, եթե խույս տար
 Նա մարտերից, բայց իրավամբ զայրացած է սիրտս ձեր դեմ:
 Ահա Հեկտորն ահեղագող գեպի նավերն է հարձակվում,
 Խորտակելով դարբասները և նիգերը նրանց ամուր»:

60

Երկրաստանն այդպէս ահա քաջալերեց զորքն աքայանց.
 Եվ կանգնեցին զնդերն հզոր շուրջը Այաս հերոսների,
 Սպասելով տրոյացոյց և Հեկտորին աստվածակերպ.

65

Այսպէս ահա տեղ-նիզակը նիզակին էր սեղմված ընդհուպ,
 Ասպարները՝ ասպարներին, վահանները՝ վահաններին,
 Սեղմված էին մարդը մարդուն, կորդակները՝ կորդակներին.
 Սուր նիզակները ճոճելով, արգիւլացիք անցան առաջ.

Բայց զարկեցին նախ տրոյացիք. նրանց գլուխն էր Հեկտորը: 70
Սակայն հենց որ նա հանդիպեց հազթ գնդերին ամրապնդված,
Կանգնեց, թիպեա հարձակվողն էր: Իսկ արքայանք, նրան ուղղած
Իրենց տեղերը երկտայրի, առաջ եկան հազթ ու հզոր
Եվ բշեցին նրան թափով. նա, սասանված, հետ նահանջեց
Ու զիւ ձայնով ահեղագող աշտակս դիմեց տրոյացոց. 75

«Ու տրոյացիք, քաջ լիկիացիք, ով քաջազոր դարդանացիք.
Ամուր կանգնեք: Աքայացիք անկարող են ինձ դիմադրել,
Քանի որ իմ առաջնորդն է զոռ ամուսինը Հերայի»:

Կովում էին մյուս քաջերն էլ, և թնդում էր աղմուկն ահեղ. 80
Տեղամոնյան Տեկրոս քաջը նախ սպանեց այնտեղ մեկին՝
Զրահարուստ քաջ Մենտորի արի զավակ Իմբրիվոսին:
Մինչ Հեկտորը տեղն իր վարսեց ուղիղ կրծքին Ամփիմաքի՝
Կեռեատի պայծառ որդու, երբ սա գնում էր կովելու:
Մեծ Այասը դեպի Հեկտորն ուղղեց նիզակն իր շողշողուն,
Բայց չգիտավ տեղը մարմնին, որ պատած էր կուռ պղնձով, 85
Ցլվեց միայն նրա շքեղ և կորնթարդ վահանի մեջ
Եվ ետ մղեց նրան թափով: Հեկտորն արագ հետ նահանջեց
Զարկված երկու հերոսներից, և արքայանք փախցրին նրանց:

Խիստ զայրացավ Պոսիդոնը մահվան համար Կեռեատյան 90
Քաջ հերոսի, որն իր թոռն էր և տապալվեց ահեղ կովում:
Թուվ, զնաց նա դեպ նալիերն ու վրաններն արքայական,
Որ հորդորի դանաջանց և չարիք նյութի տրոյացոց.
Նրան ալնտեղ նիզակափառ Իդոմենեուսը հանդիպեց:
Երկրասասան տերը նրան աշտակս դիմեց և խոսքն ասաց,
Նմանվելով հնչեղ ձայնով Անդրեմոնյան քաջ Թովասին. 95
«Ո՛ւր է, ասա, կրեացոց իշխանավոր Իդոմենեա,
Սպառնանքն այն, որ տրոյացոց տալիս էին արքայացիք»:

Պատասխանեց նրան դյուցազն Իդոմենեոս կրեացիին.
«Ով քաջ Թովաս. որքան գիտեմ, մեղավոր չէ ոչ ոք մեզնից. 100
Մենք բոլորս պատրաստ ենք միշտ և կարող ենք մարտել արի,
Եվ մեզանից մեկը չկա, որ դժնդակ մարտակովից
Խույս տար, փախչեր, որպես վախկոտ կամ փոքրոգի պատերազմող:
Բայց երեւի հաճելի է աստվածահայր Զեւս-զգոնին,
Որ արգիլյանք անփառունակ կորչեն՝ հեռու քաղցր Արգոսից: 105
Սակայն, լսիր, քաջդ Թովաս, դու, որ երբեմն հզոր էիր
Եվ սիրտ էիր տալիս նրանց, որոնք թույլ են և հուսաբեկ.
Եղիր և այժմ ոգեշնչող և ամենքին քաջալերիր»:

- Պատասխանեց իսկույն նրան Պոսիդոնը երկրասասան.
«Իդոմենեա, թող հավիտյան տուն չդառնա էլ Տրոյայից,
Թող շան բաժին դառնա այստեղ այն մարտիկը, որք հիմա,
Այս նեղ օրին, երկշտաբար կհեռանա մարտից կամավ.
Դեհ, շն, առաջ, զենքերդ առ, եկ մարտնչենք մենք միասին:
Թույլերն էլ են դառնում հզոր, երբ գործում են միահամուռ»:
Ասաց աստվածն ու շտապեց զեպի մարդկանց պատերազմը,
Իսկ մեծազորն Իդոմենեա վազեց վրանն իր բարեշնչն:
Ծածկեց մարմինն իր պերճ զենքով, վերցրեց ձեռքին մի զույգ նիզակ
Ու դուրս վազեց նման շողուն և լուսավալ այն կայծակին,
Որ նետում է Օլիմպոսից Կրոնոսյանն իր հզոր ձեռքով:
Անդ պատահեց Իդոմենին քաջ զինակից Մերիոնեսը.
Իդոմենեան այնժամ դիմեց Մերիոնեսին ու խոսքն ասաց.
«Ով Մերիոնես Մոլոսածին, իմ սիրելի և քաջ ընկեր.
Ինչո՞ւ, ասա, դու թողեցիր կռիվն ահեղ ու հեռ հկար:
Նետահա՞րված ես դու արդեն՝ սուր սլաքի ցավից տանջվող,
Դուցե համբա՞վ ես բերել ինձ ռազմի դաշտից: Տես, ես ինքս
Չեմ էլ ուզում խրճիթ մտնել, այլ տենչում եմ միայն կռիվ»:
Մերիոնեսն իմաստալի պատասխանեց իսկույն նրան.
«Ես նիզակի համար եկա. տեղ կա՞ արդյոք քո վրանում.
Տուր, որ գնամ: Իսկ աշտեն այն, որ կար ձեռքիս, բեկվեց արդեն,
Երբ զարկեցի ամբարտաժան Դեիփոբի կուռ վահանին»:
Իդոմենեան, առաջնորդը կրեաացոց, ասաց նրան.
«Թե ուզում ես, դու կգտնես անդ ոչ թե մեկ, այլ քսան տեղ»:
Պատասխանեց նորից նրան Մերիոնեսը հնարամիտ.
«Ես էլ ունեմ իմ հարկի տակ և նավիս մեջ ավար ու զենք՝
Տրոյական զորքից պոկած, բայց մոտիկ չեն, որ շուտ վերցնեմ»:
Պատասխանեց Մերիոնեսին առաջնորդը կրեաացոց.
«Ձուր մի խոսիր: Ես լավ գիտեմ քաջությունդ: Թող կանչեն մեզ,
Հերոսներին այս բանակի, գնալ կովի՝ դարան մտած,
Որտեղ մարդկանց քաջությունը երևում է ավելի լավ.
Երկշտ մարդու զեմքի դուչնը անդ փոխվում է այլապապես,
Իսկ սրտի մեջ նրա հոգին անսասան չէ և անվրդով.
Մահ է միայն նա սպասում, կրճատում են ատամները:
Այլ է քաջը. չի փոփոխվում երբեք գույնը նրա դեմքի,
Չի գողգողում նա շարունակ, քաջերի հետ դարան մտած:
Քո քաջությունն այնտեղ ոչ ոք չի պարսավի, ով Մերիոնես:
Եթե, ահեղ կովի մտած, վերավորվես, վերք ստանաս,

Նետն հետեից շի հասնելու անդ քո վզին կամ թիկունքին,
Այլ քո կրծքին կամ թև փորին պիտի զարկվի դեմ-դիմացից,
Գրոհի մեջ նախահարձակ թշնամու դեմ քաջ կռվելիս:
Շուտ ներս մտիր իմ վրանը և ընտրիր մի ամուր նիզակ»:

Այդպես ասաց: Մերիոնեսը, մի պղնձե տեգ վերցնելով,
Աճապարհեց Իդոմենեա հերոսի հետ դեպի ճակատ:
Իդոմենեա առաջնորդին Մերիոնեսը ասաց այնժամ.

«Դեկալիդես. դու ո՞ր կողմից կուզես մտնել ամբոխի մեջ:
Միահամուռ մեր զորքերի աջակողմի՞ց, թե՞ մեջտեղից.

Դուցե ձախի՞ց մտնես, բանգի դեղագանգուր արայացիք
Ամենից շատ, կարծեմ, այգտեղ կարիք ունեն մեծ օգնության»:

Պատասխանեց նրան քաջը՝ կրետացին Իդոմենես.

«Ոչ, մեջտեղում նավերն ունեն այլ պաշտպաններ քաջակորով՝
Զույգ Այասներն ու Տեկրոսը, քաջ նեոտաձիգն արայացուց:

Բավական են նրանք այնտեղ, որ հագուրդ տան մարտում վայրագ
Պրիամոսյան մեծ Հեկտորին, թեկուզ և նա հզոր է շատ:
Ուստի զորքի ձախ կողմն անցնենք, որ շուտ տեսնենք և իմանանք՝
Մե՞նք պիտ շահենք փառքը արդյոք, թե՞ ուրիշին այդ կլիջենք»:

Այդպես ասաց, և գնալով՝ նրանք հասան կռվող զորքին:

Ու բռնկվեց նավատորմում համատարած կռիվն ահեղ:

Զեսը ձգտում էր հաղթանակ տալ արոյացուց և Հեկտորին,

Որպեսզի մեծ Արիլլեսը շողշողա իր փառքերի մեջ:

Պոսիդոնն էլ, որ կռվում էր և հորդորում արայացուց,

Կարեկցում էր պարտությունից սաստիկ տանջվող դանայացուց:

Երկուսով էլ, իրր աստվածներ, մեկ արյունից էին սերած,

Սակայն Զեսը շուտ էր ծնվել, ավելի էր հնարագետ,

Ուստի օգնել չէր հանդգնում Պոսիդոնը բացեիքաց,

Այլ, շրջելով մարդու տեսքով, գաղտնապես էր դրդում զորքին:

Այդպես նրանք պատերազմի և ահավոր թշնամանքի

Անբակտելի և անկործան ցանց հյուսեցին ազգերի մեջ:

Անդ մարտատենչ սիրտն էր հուզվում Իդոմենեի, փափագում էր

Կամ խաղարում թաղել մեկին արոյական մեծ քաջերից,

Կամ թե ընկնել՝ հետ վանելով աղետն ազգից արգիլական:

Արդ՝ նա զարկեց աստվածասուն էվսիտեսի սիրած որդուն՝

Հերոսասիրտ Ալկաթովսին, որը փեսան էր Անքիսի:

Իր հաղթությամբ գոռոզացած՝ Իդոմենեսն ասաց խրոխտ.

«Ով Դեիփոք Պրիամոսյան, արդյոք արդա՞ր վճար չէ սա.

Տես, երեք մահ մեկի դիմաց, էլ ինչո՞ւ ես դու պարծենում.

- Բայց դու ինքդ, ողորմելի, մոտիկ արի, որ լավ տեսնես,
Թե ինչպիսի գորությամբ եմ աստ եկել ես՝ Զևսի որդիս։ 185
- Զևսի ծնունդն էր Մինոսը՝ թագավորը կրեաացոյ,
Իսկ Մինոսից ծնվեց որդի՝ Վեհ Դեկալոսը անբասիր։
Ես զավակն եմ Դեկալոսի, Կրետեից եմ նավով եկել,
Որպես աղետ քո և քո հոր և տրոյացոյ կյանքի համար»։
- Այդպես ասաց։ Եվ տատանվեց Դիփոբոսն երկմտաբար՝ 190
- Արդյոք դառնա՞լ դեպ տրոյացիք և ղինակից մի քաջի հետ
Դուրս գալ մարտի ընդդեմ սրա, թե՞ մեն-մենակ ելնել կովի։
Այդպես խորհեց նա ինքն իր մեջ։ Եվ արդ՝ նրան բարվոք թվաց
Դիմել խելույն էնեասին, որին գտավ վերջին շարքում։
- Արդ՝ մոտեցավ Դիփոբոսն ու թևավոր այս խոսքն ասաց. 195
- «Քաջ էնեաս, ահա տրոյացոյ, պետք է օգնես դու փեսայիդ,
Եկ դու ինձ հետ, որ պաշտպանենք մեր Ալկաթուս մեծ հերոսին.
Արդ քաջազոր Իդոմենեան աստ տապալեց նրան տեղով»։
- Այդպես ասաց։ Եվ խոր հուզվեց էնեասի սիրտը կրծքում, 200
- Եվ նա, սաստիկ կովի ծարավ, դեպ Իդոմենը սլացավ,
Բայց բնավ էլ չսարսափեց Իդոմենը մանուկի պես,
Այլ սպասեց, ինչպես մի կինճ, որ քաջությանն ապավինած,
Լեռների մեջ անդ ամայի, որսկանների ձայնն տոնելով,
Կանգնում է հաղթ և սպասում նրանց դաժան հարձակումին,
- Մեջքի մազերն ահեղ ցցած, ժանիքը սուր, աչքերը հուր, 205
- Պատրաստ է նա ջարդել ոհմակն որսկանների և շների։
Այդպես ահա խույս չտվեց քաջ տիգավորն Իդոմենես
Քաջամարտիկ էնեասի հարձակումից, այլ օգնության
Կանչեց միայն ընկերներին՝ Ասկալապին, քաջ Դեպիրին,
Ափարեսին, Անտիլոքին և հաղթական Մերիոնեսին։ 210
- Հորդորանքով դիմեց նրանց ու թևավոր այս խոսքն ասաց.
«Սիրելիներ, եկեք այստեղ ինձ օգնելու, մենակ եմ ես.
Արագավազ էնեասն է արդ իմ դեմ գալիս սարսափելի»։
- Այդպես կանչեց։ Եվ քաջերը ոգեշնչված, միահամուռ, 215
- Մոտ վազեցին՝ վահաններով ծածկած իրենց ուսերը լայն։
Հորդորեց և էնեասը իր զինակից հերոսներին՝
Դիփոբին, աստվածակերպ Ագենորին և Պարիսին,
Իսկ հետևից շարժվեց զորքը, ինչպես խույս հետևից լուռ
Հոտն է գնում դեպի ջրաբը, և հովիվն է ցնծում սրտանց,—
- Այդպես էնեասն հոգով խնդաց, երբ նկատեց, որ զորքերի 220
- Ամբոխը հոծ իր հետևից արագ շարժվում է գունդ ի գունդ։

Եւ բորբոքվեց Ալիաթովսի շուրջը ահեղ ճակատամարտ:
 Ճոճվում էին տեգերն հրկայն: Սուր պղինձն էր նրանց կրծքին
 Շաշում, հնչում ահեղաձայն, երբ ջախջախում էին միմյանց:
 Նախ՝ էնհասը տեգն իր նետեց դեպի քաջն Իդոմենես, 225
 Բայց հարվածը նկատելով՝ սա խուշա տվեց սուր պղնձից.
 Իսկ Իդոմենն էմոնայի փորին զարկեց. պղինձն հերձեց
 Կուռ զրահի կտրնթարզը և դուրս թափեց ողջ փորոտին:
 Իդոմենեսը գիտիւից հանեց նիզակն հրկայնաստովեր,
 Բայց անկարող եղավ պոկել մյուս զենքերը նրա ուսից, 230
 Քանզի ընկավ հանկարծակի սլաքների տարափի տակ:
 Արդ՝ երբ դանդաղ նա հետ քաշվեց, տեգն իր նետեց Դեիփորը,
 Բայց վրիպեց և այս անգամ: Պղինձն առավ արեսածին.
 Ասկալապին. հզոր տեգը ուսը ճեղքեց և դուրս թռավ.
 Մինչ չգիտեր ահեղագոչ դաժան Արեսը տակավին, 235
 Որ քաջազոր իր զավակը տապալվել է ահեղ մարտում:
 Ասկալապի գլխից պոկեց սաղավարաւ լուսաճաճանչ:
 Թռավ ահեղ Մերիոնեսը, հավասարը բուռն Արեսին,
 Զարկեց տեգով, կտրեց ձեռքը: Դեիփորի ձեռքից իսկույն
 Գլանածայր կորդակն ընկավ՝ ահեղաձայն շառաչելով: 240
 Մերիոնեսը, անզղի նման, ցատկեց կրկին դեպ թշնամին
 Եւ դուրս քաշեց սուր նիզակը, որ վարսված էր նրա ձեռքին,
 Ու հետ դարձավ նորից դեպ իր ընկերները: Դեիփորին
 Նրա եղբայր Պոլիտեսը վեր բարձրացրեց, ապա զրկած
 Նա դուրս տարավ դաժան կովից դեպի ձիերն արազավազ: 245
 Իսկ մյուսները կովում էին: Թնդաց աղմուկ մի ահավոր:
 Անտիլոքը նկատելով, որ Թովոնը հետ է շրջվում,
 Զարկեց թափով, կտրեց նրա այն երակը ամբողջովին,
 Որը մեջքով դեպի վիզն է ձգվում. պառկեց նա փոշու մեջ:
 Շրջահայաց Նեստորյանը վազեց, պոկեց զենքը նրա:
 Բայց տրոյացիք, նրան արագ ամեն կողմից պաշարելով,
 Զարկում էին նրա ձերմակ լայն վահանին, սակայն բնավ
 Չէին կարող ժանտ պղնձով խոցել մարմինն Անտիլոքի,
 Քանզի որդուն ծեր Նեստորի ամենուրեք սլաքների
 Տարափի տակ պահպանում էր Պոսիդոնը երկրասասան: 255
 Այդ ժամանակ նրան տեսավ Աթամասը Ասիադես,
 Վրա վազեց և ուժգնորեն նետեց պղինձն իր սայրասուր
 Եւ վահանի կմբին զարկեց: Պոսիդոնը թխազանգուր
 Անզոր դարձրեց սլաքը այդ՝ փրկելով կյանքը հերոսի:

- Հելենոսը թրակիական մեծ սուսերով զարկեց ջուներին 260
 Եվ կորդակին Դեիպիրի. թռավ կորդակն, ընկավ գետին.
 Այն վերցրեց մի աքայացի, երբ ընկած էր ոտքերի տակ
 Մարտիկների: Եվ խաղալը փակեց աշերն Դեիպիրի:
 Շատ վշտացավ Մենելայը, Ատրիդեսը քաջամարտիկ.
 Սուր նիզակը խիստ ճոճելով՝ նա հարձակվեց սպառնալից 265
 Հերոս Հելեն քաջի վրա: Սա էլ լարեց իր աղեղը:
 Պրիամորդին առաջինը զարկեց նետով Մենելային,
 Նրա կրծքի վարապանին, բայց սուր սլաքը հետ թռավ,
 Ինչպես ցատկում են սիսեռի հատիկները կալատեղում,
 Երբ որ էրան անողն է այդ հատիկները քամու տալիս: 270
 Հենց այդպես էլ փառաստակ Մենելայի լանջապանից
 Սլաքն ուժգին թռավ հեռու: Ահեղաձայն Մենելայոս
 Ատրիդեսը սուր նիզակով զարկեց ուժգին նրա ձեռքին.
 Սուր պղինձը ձեռքը ծակեց ու շեշտ խրվեց աղեղի մեջ:
 Հելենոսը, մահից փրկված, դեպ ընկերները նահանջեց, 275
 Ձեռքը կախված, Իսկ նրա հետ քարշ էր դալիս տեգն հացենի:
 Նրա ձեռքից նիզակն հանեց Ագենորը մեծահոգի,
 Ձեռքը կապեց ճարտարահյուս ու բրդենի պարսատիկով:
 Մենելայի դեմ դուրս եկավ Պիսանդրոսը փառապատկ.
 Չարաբաստիկ բախտն էր նրան մղում դեպի մահը դժնի: 280
 Երբ մոտեցան, հարձակվելով իրար վրա, զարկեց ուժգին
 Ատրիդեսը, բայց վրիպեց. տեղը նրա մի կողմ թեքվեց:
 Այնուհետև Պիսանդրոսը զարկեց տեղով հաստ վահանին
 Գերամեծար Մենելայի, բայց շժակեց պղինձը սուր.
 Խնդաց սրտանց տրոշացին՝ հաղթանակի հույսով լցված:
 Մինչ Ատրիդեսն արժաթագամ սուրը քաշեց պերճ պատյանից, 285
 Պիսանդրոսի վրա նետվեց: Իսկ նա, տակից իր վահանի,
 Հանեց տապարը պղնձյա՝ կոթը երկայն ու ձիթենի.
 Պիսանդրոսը ուժգին զարկեց ախոյանի սաղավարտին,
 Իսկ Ատրիդը հարվածն հասցրեց իր ոսոխի ճիշտ ճակատին. 290
 Մոմվելով, նա գլորվեց գետնաթավալ: Մենելայը
 Ոտքը դրեց նրա կրծքին, պոկեց զենքն ու աղաղակեց.
 «Կովից անկուշտ, ամբարտավան տրոշացիք. միայն այսպես
 Ձեռք կքաշեք դուք նավերից արագաձի դանայացիոց.
 Դեռ քիչ էր ձեզ ամոթանքն այն, անպատվությունն այն մեծագույն, 295
 Որով արիք ինձ խայտառակ, ով կատաղած ու լիրբ շներ:

Իմ հարկի տակ հյուրասիրված, դուք, շորթելով վնասներ-տարաք
նորաստակ իմ կնոջը և գաճճեքն իմ բաղմաբաղում,

Դեռ ուզում եք մեր ծովաշու նավերի մեջ՝ կործանարար

կրակ ձգել, այլև ջարդել աբայացոց: Սակայն մի օր

300

Դուք կսանձվեք, թեպետ անշափ մոլեգնած եք կոտորածով:

Ինչու՞ ես դու դարձել, ով Զեա, բարերարը արոյացոց,

Հովանավորն ամբարտաւան այս լիրբ ազգի, որի հագին՝

Հավիտյանս չի հաղենա մարդակոտոր պատերազմից:

Մինչ կա հազուրդ ամեն բանի՝ քաղցր քնի, նաև սիրո,

305

եվ երգերի քաղցրանուշիկ, և պարերի անմեղական,

Որոնք սրտին շատ ավելի ըղձալի են, քան կոիվը,

Բայց տրոյացիք չեն հաղենում դաժանագույն պատերազմից»:

Ասաց, պոկեց արշունաթոր նրա մարմնից զենքը շքեղ,
Որն իրր տվար՝ Մենեղայոսն հանձնեց իսկույն ընկերներին.

310

Բայց հարձակվեց նրա վրա որդին արքա Պիլեմենի՝

Հարպալիոնը, որն իր հոր հետ Իլիոն եկավ պատերազմի:

Սակայն թշվառն հետ չգարձավ նորից տունը իր հայրական:

Արդ՝ սա հասավ, տեղը վարսեց վահանի մեջ Ատրիդեսի.

Սակայն տեղը անդոր եղավ հերձել պղինձը թափանցելի:

315

Փախավ նա դեպ ընկերները, որ շխոցվի սուր պղնձով:

Մերիոնեսը պղինձ տեղով դարկեց նրան փախուստ տալիս:

Նա, սիրելի ընկերների ձեռքի վրա թաքտալով,

Փչեց հոգին և որդի պես ձգվեց ապա գետնի վրա:

Իսկ Հեկտորը կռվում էր անդ, ուր պարսպի պատեն շն անցավ՝ 320

Խորտակելով վահանակիր դանաջացոց շարքերը խիտ.

Մինչ պատնեշի ամենացած մասը այնտեղ էր կառուցված,

Ուր ձիերն ու մարտիկները կռվում էին մոլեգնաբար:

Երբ բաջերը նախահարձակ, հագած զենքեր փայլափայտ,

Կռվում էին տրոյացոց, պղնձագեն Հեկտորի դեմ,

325

Լուրացիներն սլաքների տարափ էին տեղում հեռվից:

Եվ տրոյացիք, մոռանալով քաջությունը հրաբորբոք,

Պիտ լքեին ռազմի դաշտը, պիտ փախչեին ամոթահար,

Եթե այնժամ Պոլիդամը չհորդորեր Հեկտոր քաջին.

«Հեկտոր, անշափ դաժան ես դու և չես լսում բարի խորհուրդ, 330

Մինչդեռ աստված է քեզ հանձնել ահեղ գործը պատերազմի.

Լսիր, Հեկտոր, ասեմ քեզ այն, ինչ որ ինձ արդ թվում է լավ.

Շուրջդ կռվիմ է բորբոքվում, ինչպես ահեղ կրակ ու բոց,

Բայց քաջասիրտ տրոյացոց մի մասը, երբ պատնեշն անցավ,

- Լքեց մարտը՝ զենքերն հագած. լոկ մի մասն է կռւում այնտեղ: 335
 Քիչ հետ քաշվիր ազգմի զաշտից, կանչիր բոլոր մեծ քաջերին,
 Որպեսզի մենք բոլորովս խորհուրդ անենք և որոշենք՝
 Արդյոք շարժվե՞նք, զարկենք զորքով մենք բազմաթիւ սև նավերին,
 Բե՞հ հեռանանք այդ նավերից, քանի ողջ ենք և անվնաս»:
 Այսպես խոսեց Պոլիդամը, և Հեկտորը համաձայնեց: 340
 Զենքերն հագին՝ մարտակառքից վայրկենապես թռավ նա ցած
 Եւ, ձայն տալով, ասաց նրան այս խոսքերը իր թևակոր.
 «Պոլիդամաս, կանգնիր այստեղ դու մեծամեծ քաջերի հետ,
 Իսկ ես գնամ և աչք ածեմ պատերազմին հրաբորբոր
 Եւ, ըստ հարկին պատվեր տալով, վերադառնամ անմիջապես»:
 Այդպես ասաց և սլացավ, լեռան նման մի ձյունազարդ,
 Զիւ կոշկով շրջեց գնդերը դաշնակից և տրոյացոց.
 Լսելով կանչը Հեկտորի, բոլորն եկան, հավաքվեցին
 Շուրջը ազնիւ խորհրդատու Պոլիդամաս Պանտոսյանի:
 Իսկ նա փնտրեց նախահարձակ զորքերի մեջ, ուղեց գտնել 350
 Դեիփոբին և զորությունն իշխանավոր Հելենոսի,
 Բայց չգտավ նրանց այնտեղ ոչ կենդանի, ոչ անվնաս:
 Արտասովալի ահեղ կռիւի ձախակողմում գտավ միայն
 Գեղազանգուր Հեղինեի պերճ ամուսին Ալեքսանդրին,
 Որը այնտեղ զորքն էր անվերջ բաջալերում, զրդում կռվի. 355
 Եւ անդ նրան մոտենալով՝ անսրբական այս խոսքն ասաց.
 «Դու, հեք Պարիս, տեսքով չքնաղ, բայց կնամուլ, գայթակղիչ.
 Ո՞ւր են, ասա, Դեիփոբը, ուժն Հելենոս թագավորի,
 Ո՞ւր է նաև Օթրինեսը: Տես, կքանդվի հիմնահատակ
 Բարձրադարբաս քաղաքն Իլիոն, և մոտ է քո մահն անխուսափ»:
 Պատասխանեց իսկույն նրան Ալեքսանդրը աստվածակերպ.
 «Հեկտոր, քեզ այժմ հաճելի է մեղադրել և անմեղին: 360
 Գուցե առաջ ռազմի գործում հղիկ եմ ես հիրավի ծուլ,
 Բայց ոչ հիմա: Եւ իմ մայրը ինձ չի ծնել թույլ ու վախկոտ,
 Եւ այն պահից, երբ վառեցիր նավերի մոտ կռիւն ահեղ, 365
 Մենք կանգնած ենք այստեղ անխոնջ և կռւում ենք դանայանց դեմ:
 Իսկ քաջերն այն, որոնց անունը տվեցիր, կոտորվեցին:
 Արդ՝ զեկավար եղիր դու մեզ, ինչպես սիրտն է պատվիրում քեզ.
 Հոժար ենք մենք շարժվել քեզ հետ: Եւ մենք, կարծեմ, բաջության մեջ
 Պակասություն չենք ունենա, քանի մեր ուժն է անկործան, 370
 Իսկ ուժից վեր հզորն անգամ անկարող է կռիւ մղել»:

Այս ասելով, զսպեց հերոսը Հեկատորի հուզված հոգին,
 Եվ շարժվեցին նրանք այնտեղ, ուր թնդում էր կատաղի մարտ,
 Եվ սլացան նրանք, ինչպես ահեղ մորիկը հողմերի,
 Որ հայր Զեսի որոտումից մերթ սուրում է դաշտի միջով
 Եվ ահռելի մոնշոցով ալեկոծում ծովը հուզված.

375

Նա նետում է հավերժագուշ անդունդներից՝ սապատավոր
 Եվ փրփրագեղ, մեկը մյուսին միշտ հետևող հորդ ալիքներ:
 Իսկ Հեկատորը Պրիամոսյան, մարդակոտոր Արեսի պես,
 Առաջնորդն էր. նա առջևից բռնել էր իր վահանը մեծ,
 Իսկ զլիսին էլ ճոճվում էր վառ սաղավարտը ճաճանշափայլ:
 Արշավելով վահանի տակ, սպառնում էր, զորքն էր փորձում՝
 Կղիմանա՞ն զնդերն արդյոք, չե՞ն նահանջի իր գրոհից.
 Բայց ոչ մի կերպ նա չէր կարող քնկճել ոգին արայացուց:

380

Մինչ մեծաքայլ առաջ գալով՝ Տելամոնյան Այասն ասաց.
 «Մոտ եկ, հերոս, ի՞նչ ես հեռվից գու ահ տալիս արգիվացուց.
 Զէ՞ որ ռազմի ծանր գործում մենք անգետ չենք կամ ապիկար.
 Միայն Զեսի մտրակն ահեղ մեղ, արայանց, զսպեց այսպես:
 Հույս ունեւ դու գուցե այսօր մեր խոր նավերը կործանել:

385

Տես, պատրաստ են պաշտպանության և մեր ձեռքերը կորովի:
 Ավելի ճիշտ, ավելի շուտ ձեր քաղաքը գեղեցիկաշեն
 Կնվաճվի մեր հաղթ ձեռքով և քարուքանդ կկործանվի:
 Արդ՝ ասում եմ. մոտ է ժամը, երբ դու ինքդ խուճապահար
 Զեսին և մյուս աստվածներին պիտ աղերսես սրտատրուի,

390

Որ ձեռքդ գեղեցիկաբաշ ավելի շուտ, քան թե բաղեն,
 Քեզ թոցնեն դեպի քաղաք՝ մորկելով դաշտի փոշին»:

395

Ասաց. վերուստ, աջակողմից, սուրաց արծիվն երկնասլաց:
 Այդ հրաշքից քաջալերված՝ արայական զնդերը խիտ
 Աղմկեցին ուրախացած, իսկ Հեկատորը խոսեց այսպես.

«Այդ ինչե՞ր ես ասում, Այաս, ունայնամիտ, հոխորտապանծ.
 Որքան ճիշտ է, որ եթե ես լինեմ անմահ Զեսի որդին՝
 Նույնքան ճիշտ է, որ այս օրը մահ կբերի արգիվացուց,
 Եվ դու ինքդ կջախջախվես, թե հանդգնես կանգնել ընդդեմ
 Իմ նիզակին, որը իսկույն կխորտակի մարմինդ նուրբ»:

400

Այդ ասելով, նա հարձակվեց. և նրա հետ առաջացան
 Ահեղագուշ տրոյացիք, և զղրդաց զորքն հետևից:
 Քաջությունը չմոռացած՝ աղմկեցին և արգիվյանք.
 Ճիշդ նրանց թնդաց, հասավ մինչև եթեր, Զեսի շողբին:

405

Նվ Նհատորը, որ խմում էր այդ ժամանակ, լսեց ճիշն այդ,
Ուստի որդուն Ասկիպիոսի ասաց նա խոսքն այս թեպետը.
«Ով Մաքսոն աստվածամիտ, գործը ինչպե՞ս կվերջանա,
Տես, զորացալ նավերի մոտ ճիշն, աղմուկը մեր քաջերի:
Նս կգնամ դեպի բլուր և կիմանամ անդ ամեն ինչ»:

5

Ասաց, վերցրեց նա վահանը և նիզակը պղնձակուռ
Նվ, դուրս գալով, վրանի մոտ կանգնեց, տեսավ խաչտառակ բան.
Փախչում էին արայացիք, և պատվարն էր քանդված արդեն,
Իսկ թիկունքից խիստ հալածում էին նրանց տրոյացիք:
Անդ Նհատորին պատահեցին արքաները աստվածազարմ՝
Տիգեսորդին, Ոգիսեսը և Ատրիդեսն Ագամեմնոն:

10

Արդ՝ այդ երեք զորականներն, մարտը տեսնել փախապելով,
Գնում էին իրարու հետ, հենված իրենց նիզակներին:
Ծեր Նհատորը, հանդիպելով արայացուց մեծ քաջերին,
Սարսափ զցեց նրանց սիրտը, իսկ Ատրիդեսն ասաց նրան.

15

«Ասա, Նհատոր Նելեսածին, ով մեծ պարծանք դու արայանց.
Ինչո՞ւ արդյոք եկար այստեղ՝ թողած մարտը մարդակոտոր.
Ահաբեկված է իմ սիրտը. գուցե Հեկտորն այդ մեծազոր
Իրագործի իր այն խոսքը, որ տրոյացուց դեմ վիսարար՝
Ասաց մի օր, թե չի դառնա նավատորմից դեպի Իլիոն,
Մինչև չայրի սև նավերը և մեղ այստեղ շկոտորի:

20

Ավաղ, անշուշտ և մյուս բոլոր գեղազանդուր արայացիք
Ոխակալ են սրտանց իմ դեմ, ինչպես որ քաջ Աթիլեսը,
Նվ չեն ուզում կռվել անդամ շրջակայքում նավատորմի»:

25

Պատասխանեց նրան Նհատոր ձիավարը գերեհացի.
«Այդպես եղավ, Ագամեմնոն, և նույնիսկ Ջեսն ամպահալած
Հիմա արդեն ի վիճակի չէ կատարվածը փոխելու:

Տապալված է մեծ պատենշը, որի վրա հույս ունեինք,
Թե անխորտակ մի պատվար է թե՛ մեղ և թե՛ մեր նավերին.

30

Արագընթաց նավերի մոտ թնդում է գոռ ճակատամարտ,
Նվ չի կարող մարդ խմանալ, որքան էլ որ ուշիմ լինի,
Ո՞ր կողմից են փախչում արդյոք արայացիք տափնասպահար:
Կոտորվում են, և աղմուկն ու աղաղակն է հասնում երկիրն:
Ուստի եկեք խորհուրդ անենք՝ ի՞նչ կլինի վերջը սրա»:

35

Նվ խոսքն ասաց նրան նորից արանց արքան Ագամեմնոն.
«Քանի ճակատն աղնիվ Նհատոր, նավատորմի մասն է արդեն,

Եւ մեզ ալիս չեն օգնելու ոչ պատանեշը, ոչ խրամատը,
 Ապա ուրեմն ամենազոր Զեպին անշուշտ հաճելի է,
 Որ կոտորվեն աստ քայլանք՝ Արգոսից դուրս, անփառունակի
 Կար ժամանակ, երբ դանայանց օգնականն էր նա անասան, 40
 Մինչդեռ հիմա անմահների փառքն է տալիս տրոյացոց.
 Ուստի եկեք մենք կատարենք խորհուրդը իմ, որ պիտ հայտնեմ.
 Այն նավերը, որ առավել մոտ են կանգնած ծովի ափին,
 Անմիջապես քաշենք, ձգենք մենք ծովի մեջ աստվածային,
 Խարիսխ նետներ, մինչև որ դա-հասնի զիշերն անմահական: 45
 Գուցե զիշերն հարձակումը տրոյացիք դադարեցնեն.
 Այն ժամանակ ծով կձգենք մենք նաև մեր մյուս նավերը:
 Լավ է խույս տալ կերճանումից, քան զո՛հ դառնալ աղետներին»:
 Նրան խոժոռ նայեց Ոգիսն ամենիմաց և խոսքն ասաց.
 «Ի՞նչ խոսք էր այդ, որ դուրս թռավ ցանկապատիցն ատամներիդ. 50
 Մտադի՞ր ես թողնել քաղաքը տրոյացոց լայնափողոց,
 Որի համար այսքան փորձանք, այսքան աղետ մենք կրեցինք:
 Ես չեմ կարող չղարսավել այդ խոսքերը, որ ասացիր.
 Ի՞նչ ես հիմա դու պատվիրում.— այն, որ կուլի ահեղ ժամին
 Մեր նավերը ծովը ձգենք և այդպիսով կատարենք այն, 55
 Որ ըզմանքն է առանց այն էլ հաղթանակող տրոյացոց,
 Կամ անենք այն, որ կբերի մեզ բոլորիս կորուստ ու մահ»:
 Պատասխանեց իսկույն նրան Ագամեմնոն արանց արքան.
 «Ո՛վ Ոգիսես, դու շարաշար հարվածեցիր արդ իմ հոգուն.
 Ես, բավ լիցի, քայլացոց դաժակների կամքին ընդդեմ 60
 Զեմ պատվիրում, որ գեղանիստ նավերն իսկույն ծովը ձգեն:
 Թող մեկ ուրիշն այժմ հանդես գա և ավելի լավ խորհուրդ տա»:
 Եւ խոսքն ասաց Դիոմեդես քաջամարտիկն ահեղածայն.
 «Այդ մեկն ահա ձեր առջև է, նրան երկար չեք որոնի,
 Թե ուզում եք բարի խորհուրդ: Ոչ ոք զժգոհ թող չմնա 65
 Եւ ինձ բնավ չալաքսավի, որ կրտսերն եմ բոլորիդ մեջ:
 Արդ՝ համոզված, որ վառապա՛ղ և կամ երկշոտ մի մարդ չեմ ես,
 Արհամարհանք չուղղեք դուք ինձ, եթե արդար խորհուրդ տամ ձեզ:
 Դնանք կովենք, թեկուղ խոցված, երբ այդ պետք է և անհրաժեշտ
 Բայց, նետերից խուսափելով, մոգիկ կանգնենք գոռ ճակատին, 70
 Որ շտանա մեկն ու մեկը վերքի վրա նորից մի վերք,
 Եւ զորքերին խրախուսենք: Քանզի շատերն են հետ քաշվել՝
 Ենթարկվելով թույլ սրտերին, և չեն ուզում կովել արդեն»:

Ասաց: Նրանք խիստ ուշիմաց, հաւանելով այդ խորհուրդը,
 Անցան կովի: Զորքի գլուխն էր աղբաւարն Ագամեմնոն: 75
 Սակայն տեսավ այդ ամենը Պոսիդոնը երկրաստասան:
 Նմանվելով մի ծերուկի, կանգնեց երեք քաջերի դեմ
 Եւ, բռնելով Ագամեմնոն Ատրիդեսի աջ ձեռքն այնտեղ,
 Նա ձայն տվեց սրտաշնորհ ու թեւովոր այս խոսքն ասաց.
 «Ով Ատրիդես, աքայացոց ջարդն ու փախուստը դիտելիս, 80
 Աքիլլեսի ցասումնալի սիրտն է հրճվում իր կրծքի տակ:
 Թող նա կորչի, և թող նրան ամոթահար անի աստված:
 Մինչդեռ բնավ քեզ չեն ատում աստվածները դերերջանիկ,
 Եւ շատ շանցած արոյական առաջնորդներն ու քաջերը 35
 Կմրկեն դաշտի փոշին, և դու այնժամ պիտի տեսնես,
 Թե ինչպիս են փախչում քաղաք նավերից ու վրաններից»:
 Այդպես ասաց, ուժգին գոռաց և սլացավ դաշտի միջով,—
 Կարծես ինը կամ տաս հազար քաջազոր մարդ միանգամից
 Թունդ գոռացին արեսական այդ ճակատում ահեղագող:
 Այդպես ահեղ ճիշ արձակեց կրծքից արքան երկրաստասան, 90
 Զորքերի մեջ սրտաւալով, և սրտերին աքայացոց
 Նա ներշնչեց կորով մի մեծ, որ մարտնչին անդուլ և քաջ:
 Ոսկեգահիկ Հերան այնժամ շուտ ճանաչեց իր տագերին
 Ու եղբորը, որ ահուկի մի զորութեամբ սլանում էր
 Դեպի մարտը փառասլարգե, ու բերկրանքով լցվեց հոգին: 95
 Նա բյուրաղբյուր Իդա լեռան ծայրագլխին տեսավ Զեսին,
 Եւ սկսեց Հերան հարգո և եղնաչա խորհել իր մեջ՝
 Ինչպե՞ս անի, որ շանթարձակ Զեսի միտքը խարդաւանի:
 Եւ թագուհու սրտին թլաց իր այս խորհուրդը լավագոյն.—
 Ելնել, գնալ դեպ լեռն Իդա, ոտից գլուխ լավ զարդարված, 100
 Միգուցե Զեսը ցանկանա պառկել սիրո տոփանքի մեջ,
 Իսկ ինքն անուշ, հանգիստ մի բռն լցնի նրա թարթիչներին:
 Եւ նա դնաց ննջարանն իր, որ շինել էր Հեփիստոսը:
 Նախ և առաջ անապական մի հեղուկով լվաց-մաքրեց
 Իր մարմինը կեղտ ու փոշուց, ապա օծեց անուշաբույր, 105
 Ամբրոսային քաղցր յուղով, որ տանը միշտ պահած ունեւր.
 Նա դրանով օծեց չքնաղ իր մարմինը, սանրեց մազերն,
 Աստվածային իր մատներով գլխի շուրջը հյուսեց փայլուն,
 Հագավ հագուստն ամենագեղ, որը կարեց նրա համար
 Աթենասը՝ զարդարելով ճամուկներով ճարտարահյուս: 110
 Ականջներին կախեց գինգերն իր եռազարդ ու գեղակերտ,

- Եվ շողշողաց գերնաղելի աստվածուհին հմայքներով:
 Իսկ ոտներին իր լուսաշող հագավ մուշկերն սքանչելի:
 Եվ երբ այդպես ոտից զլուխ պերճ զարդարվեց, աստվածուհին՝
 Դուրս եկավ իր ննջարանից: Կանչեց ապա Ափրոդիտին,
 Աստվածներից մի կողմ տարավ և խոսքն ասաց այս թեալով.
 «Արդյո՞ք, դստրիկ իմ գեղանի, կկատարես, ինչ որ ասեմ,
 Թե՞ կմերժես: Դուցն իրավ քինահույզ է սիրադ իմ դեմ,
 Որ օգնում եմ դանապացոց, իսկ դու՝ միայն տրոյացոց»:
 Պատասխանեց Զեսի դուստր Ափրոդիտեն և խոսքն ասաց. 115
 «Հերա, ավագ դու դիցուհի, դուստր մեծին Կրոնոսի.
 Ասա՛ ինչ որ մտքումդ կա: Սիրահոժար կկատարեմ»:
 Պատասխանեց նրան Հերան գերամեծար ու նշնգամիտ.
 «Սեր տուր դու ինձ, տուր ինձ սերը այն տուփանքի, որով հավերժ
 Կախարդում ես անմահներին, այլև մարդկանց մահկանացուն»:
 Եվ ժպտաղեմ Ափրոդիտեն պատասխանեց իսկույն նրան. 120
 «Անհնար է և անվայել մերժել խոսքը քո սրտալի,
 Քանզի դու ես, որ քնում ես ամենազոր Զեսի գրկում»:
 Այդպես ասաց և արձակեց մեջքից գոտին ասեղնադորձ,
 Գեղեցկափայլ ու նկարեն, որի մեջն էր իր հմայքը՝ 130
 Տենչանք ու սեր, առփանք, հույզեր և փաղաքուշ քաղցր լեզուն:
 Դոտին հանձնեց նա Հերային և այս խոսքերն ասաց ապա.
 «Ահա վերցրու, կրծքիդ կապիր այս վառ գոտին իմ նկարեն,
 Սրա մեջ է ամենայն ինչ. համբողջած եմ ես այժմ արդեն,—
 Հետ չես դառնա քո վեհ սրտի խոր փափագը չկատարած»:
 135
 Այդպես ասաց: Եվ եղնաչառ Հերան սիրով ժպտաց այնժամ,
 Ուրախությամբ կրծքին կապեց չքնաղ գոտին այն նկարեն:
 Այնուհետև թռավ, անցավ կատարները Օլիմպոսի,
 Գնաց, հասավ մինչև Լիմնոս շեն քաղաքը քաջ Բուվասի,
 Ուր հանդիպեց Քուն աստծուն, Մահու եղբորը հարազատ, 140
 Եվ, բռնելով ձեռքը նրա, անվամբ կոչեց և խոսքն ասաց.
 «Աստվածներին և երկրածին բոլոր մարդկանց իշխող ու Քուն.
 Կսիր դու ինձ, և ես հավերժ շնորհապարտ կլինեմ քեզ:
 Եկ դու Զեսի վառ աչքերը թարթիչների տակ թմրեցրու,
 Երբ միասին քուն մտնելիս, նրան սիրով իմ գիրկն առնեմ»:
 145
 Եվ Հերային պատասխանեց Քունն հմայիչ և անուշիկ.
 «Հերա, դստրիկ Կրոնոսի, աստվածուհիդ ավագագույն.
 Հավերժ անմահ աստվածներին հեշտ կարող եմ ես քնեցնել,
 Կարող եմ ես խոր քնի մեջ սուզել հորձանքն Օվկիանոսի,

Որն սկիզբն է արարչութեան և դոյութեան ամեն բանի:
Սակայն Զեսին Կրօնոսյան ոչ մի դեպքում չեմ հանդգնի
ես մոռենալ, որ քնեցնեմ,— եթէ ինքր շի պատմիրել:
Զեմ մոռանում, ինչպես մի օր նա ինձ պատմեց քո պատճառով.

Երբ քաջասիրտ որդին Զեսի՝ Հերակլեսն էր վերադառնում
Սուրբ Իլիոնից՝ ավերելով տրոյացոց քաղաքը այդ:
Ասպարակիր Զեսի խելքը քաղցր քնով ես պատեցի,
Եվ դու այնժամ Հերակլի դեմ նյութեցիր ժանտ խարդավանքներ»:

Իսկ եղնաշյա հարդո Հերան նորից նրան իր խոսքն ասաց.
«Ի՞նչ ես, ով Քուն, այդ անհանգիստ մտքերով քեզ հուզում այդպես.
Դու կարծում ես, որոտաձայն Զեսն այնպե՞ս է պաշտպանում այժմ
Տրոյացոց, ինչպես ցասկոտ էր Հերակլին պաշտպանելիս:
Եկ, կատարիր, իսկ փոխարենը քեզ կտամ ես Քարիսին,
Որ դու նրան սիրով գրկես և համարես քեզ ամուսին.

Զքնաղ Քարիս Պասիթեին, որի համար տանջվում ես միշտ»:

Այդպես ասաց Քունը ժպտաց, ասպ կրկին պատասխանեց.
«Երգվիր, Հերա, արդ Ստիգսի անդրժելի դու ջրերով.

Երգվիր, որ ինձ դու կնութեան կտաս չքնաղ այդ Քարիսին»:

Ասաց Հերա աստվածուհին լուսաթևիկ հնազանդվեց:

Երգվեց իսկույն, որից հետո նրանք ամսով փաթաթվեցին

Եվ երկուսով վեր բարձրացան ու սլացան օդի միջով:

Երբ որ հասան բյուրակն Իդա, անդ ցամաքով առաջ տնցան:

Քունը, սաստիկ պատկառելով, չհայտնվեց Զեսի աչքին,

Այլ բարձրացավ բարձրակատար մի եղևնու վրա իսկույն,

Իսկ ինքն Հերան հապճեպ գնաց դեպի բարձունքը Իդայի,

Դեպ Գարգարոն, ուր նկատեց նրան Զեսը որոտաձայն:

Տեսնելուն պես՝ Զեսի հոգին խիստ մթաղնեց այն տուփանքով,

Որի սերը վաշելեցին մի ժամանակ, երբ սիրելի

Ծնողներից ծածուկ մտան անկողինը ամուսնություն:

Արդ՝ ընդառաջ իր ամուսնուն դուրս եկավ Զեսն և շուտ ասաց.

«Ի՞նչ ես եկել, Օլիմպոսից այստեղ հասել, ով դու Հերա»:

Պատասխանեց իսկույն Հերան գերամեծար, բայց նենգամիտ.

«Դնում եմ ես բյուրապտուղ երկրի ծալքը՝ այցելելու

Աստվածահայր Օվկիանոսին և դիցամայր վեհ Տեթիսին,

Որոնք երբեմն իրենց տանը սնել են ինձ ու փաշփայել:

Դնամ, տեսնեմ, գուցե վերջ տամ նրանց անվերջ գծառությունը.

Վաղուց նրանք բաժանված են թե՛ անկողնով և՛ թե սիրով:

Օլիմպոսից այստեղ եկա քո պատճառով, երկնատեք Զես,

Որպեսզի դու, երբ իմանաս, իզուր վրաս չղայրանաս,
Որ ես գաղտնի եմ գնացել տունն հորձանուտ Օվկիանոսի»:

Պատասխանեց իսկույն ևեթ նրան Զևսը ամպահալած.

190

«Հերա, հետո էլ կարող ես դու հեշտությամբ գնալ այնտեղ.

Մինչդեռ հիմա եկ քուն մտնենք և միասին սեր վայելենք:

Տես, տիրուհի, ոչ մի կնոջ կամ դիցուհու սերը երբեք

Իմ կուրծքն այսպես չի ողողել և իմ հոգին տիրապետել,

Ոչ այն օրը, երբ տուփացի դեպի կինը էքսիոնի,

195

Որից ծնվեց Պերիֆոոս իշխանավորն աստվածիմաստ.

Ոչ այն օրը, երբ սիրեցի Ակրիսոսյան Դանայային,

Որից ծնվեց Պերսեսը մեծ, վսեմագույնը քաջերից.

Ոչ այն օրը, երբ տիրեցի ես Փենիքսի պերճ աղջկան,

Որից ծնւեց առան Մինոսն և Հուգամանթն աստվածային.

200

Երբ գրկեցի Ալկմենեին, իսկ Թերեոսն Սեմելին.

Ալկմենեից ծնվեց որդի՝ մեծ Հերակլեսը նրկնագով,

Սեմելեից՝ Դիոնիսոսը, փառքն ու պարծանքը մարդկության.

Ոչ Դեմետրա գեղջ գանգուր վեհ թագուհու սիրո ժամին,

Ոչ Լետոյի գերապայծառ, ոչ քո սերը վայելելիս

205

Զեմ ունեցել երբեք կիրքն այս, որով հիմա տենչում եմ քեզ»:

Պատասխանեց նրան Հերան գերամեծար ու նենգամիտ.

«Ով Կրոնոսյան Զևս ահավոր. այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր.

Դու այստե՞ղ ես ուզում քնել տուփանքի մեջ, սիրով վառված,

Իդա լեռան այս գագաթին, ուր երևում է ամեն ինչ.

210

Ինչ կլինի, դիտե՛ս, եթե աստվածներից մեկն ու մեկը

Մեզ միացած տեսնի այստեղ և այդ պատմի անմահներին»:

Պատասխանեց նրան կրկին ասպարակիր Զևսն ամպահույզ.

«Մի վախենա, անմահներից կամ մարդկանցից ոչ ոք, Հերա,

Զի նկատի քեզ կապտեմ ես այնպիսի ոսկի ամպով,

215

Որ չի տեսնի քեզ արևի ճաճանչավառ աչքը նույնիսկ»:

Ասաց, գրկեց Կրոնոսյանն իր կնոջը հաղթ ձեռքերով:

Իսկ նրանց տակ երկիրը վեհ ծնեց բույսեր նորաբողբոջ՝

Փարթամաճուխ ցողուտ լոտոս, հակինթ, հորուտ, նաև բրբուռ,

Որոնք, քնքուշ և փափկավետ, նրանց դետնից վեր պահեցին:

220

Եվ ննջեցին նրանք այդպես, ծածկված ամպով մի ոսկեշող,

Որից քնքուշ շաղ էր կաթում պաշտառ, շքեղ և լուսաշիթ:

Իսկ քունն սնուշ թռավ գնաց դեպի նավերն աքայացող.

Որ լուր տանի աշխարհակալ թագավորին երկրաստան:

- Եւ անդ նրան մոտենալով՝ այս թեալոր խոսքերն ասաց. 225
 «Դու կարող ես հիմա արդեն ազատ օգնել դանայացոց.
 Գեթ կարճատե հաղթանակ տուր նրանց, քանի Զեսն է ննջում»:
 Այդպէս ասաց, սուրաց զեպի մարդկանց ցեղերը փառաւորոյ
 Նախահարձակ շարքերի մեջ կանգնեց, գոռաց Պոսիդոնը. 230
 «Նորի՞ց պիտի, արգիւլացիք, հաղթանակը Հեկատորին տանք:
 Մի՞թե պիտի թողնենք տիրել նաւատորմին և փառք շահել,
 Ինչպէս ինքը պարծնեում է և սպառնում, քանզի հիմա
 Աքիլլեսը, քենը սրտում, նստած է խոր նաւերի մոտ:
 Արդ՝ բոլորդ լսեցեք ինձ և կատարեք ինչ որ կասեմ.
 Ծածկեք ձեր կուրծքն ասպարներով պղնձակուռ և հաստարեւոյ, 235
 Դիուխներով դրեք ամուր փայլակնացայտ սաղաւարտներ,
 Վերցրեք ձեր ձեռքն հրկայն տեգեր, անցեք առաջ. իսկ ես, ահա,
 Զեղ առաջնորդ: Զարկենք ուժգին: Համողված եմ, Պրիամածին
 Հեկատորն հիմա չի դիմանա, թեկուզ անհուն ուժ ունենա»:
 Այդպէս ասաց: Հոժարվեցին բոլորն հլու և հնազանդ: 240
 Մքբաները, թեպէտ խոցված, զորքերն էին կարգի բերում:
 Երբ զինվեցին, այդպէս խրոխտ, փայլակնազարդ զենքերն հագած,
 Առաջ անցան: Առաջնորդն էր Պոսիդոնը երկրասասան:
 Իսկ մյուս կողմից պայծառ Հեկատորն կարգի բերեց արսլացոց:
 Եւ, այսպիսով, զարհուրելի, դաժան կռիւ բորբոքեցին: 245
 Մորիկն այնպէս չի որոտում կատարներին կաղնիների,
 Ինչպէս թնդաց դղորդն, աղմուկն աքայացոց և տրոյացոց,
 Որոնք վայրագ գոչուններով հարձակվեցին իրար վրա:
 Պայծառ Հեկատորն առաջինը զարկեց տեգովն իր Այասին,
 Որ թռչում էր նրա վրա: Զարկն անվրեպ դիպավ կրծքին, 250
 Որի վրա կցված էին և պինդ ձգված երկու փոկեր:
 Պաշտպանեցին դրանք նրա մարմինը նուրբ: Եւ Հեկատորը
 Թունդ վայրացաւ, քանզի արագ տեգն իր ձեռքից զուր էր թռել:
 Նա հետ վազեց դեպ ընկերներն՝ խույս տալով իր սև օրհասից.
 Բայց երբ Հեկատորն հետ էր դառնում, մեծն Այասը Տելամոնյան 255
 Վերցրեց մեկը այն քարերից, որ շատ կային այնտեղ ընկած,
 Ուժեղ զարկեց նրա կրծքին, վզի մօտը, վահանից վեր:
 Ինչպէս կաղնին, որ տապալվում է հայր Զեսի հուր կայծակից,
 Այդպէս թափով ցած զլորվեց հուժկու Հեկատորը փոշու մեջ:
 Գրոհեցին աքայացիք ամբոխագոչ և ուժգնակի, 260
 Բայց ոչ ոքի չհաջողվեց ազգապետին զարկել, խոցել:
 Մոտ վազեցին, մեջտեղ առան նրան իսկույն քաջերն հզոր՝

Պոլիդամբը, էնհասը, Ագենորը աստվածազոր:
 Լիկիացոց պետ Սարպեդոնը և Գլավկոսն անբասրելի:
 Բուլոն իրենց վահանները վրան բռնած՝ պաշտպանեցին,
 Իսկ ընկերներն իսկույն նրան, վերցրած իրենց ձեռքի վրա,
 Կռվից տարան դեպ ձիերը, որոնք կանգնած էին հեռու՝
 Կառավարի և գեղադարձ մարտակառքի հետ միասին,
 Եվ ծանրահեծ քաջին ձիերն արագ տարան դեպի քաղաք:
 Արգիլացիք երբ որ տեսան, որ Հեկտորը ելավ կռվից,
 Ավելի բուռն և կատաղի հարձակվեցին տրոյացոց դեմ:

265

270

Սրգ տասնհինգերորդ

Տրոյացիք, երբ նրանցից շատ շատերը տապալվեցին,
 Խուճապահար փախան, հասան ցանկապատին ու խրամատին
 Եվ կանգ առան կառքերի մոտ: Այդ ժամանակ Իդա լեռան
 Գազաթններին Զևսը զարթնեց՝ կողքին Հերան ոսկեզահիկ:
 Նա վեր կացավ, հեռվից տեսավ տրոյացոց և աքայանց,—
 Նրանց՝ անկարգ փախուստ տալիս, իսկ սրանց էլ՝ հարձակվելիս:
 Եվ նրանց մեջ տեսավ նաև Պոսիդոնին իշխանազոր,
 Իսկ Հեկտորին տեսավ դաշտում, ընկերներով շրջապատված:
 Նա, ուշաթափ այնտեղ ընկած, հառաչում էր, արյուն թքում:
 Այդ տեսնելով խղճահարկեց հայրը մարդկանց, անմահների,
 Եվ Հերային խեթ, ահավոր հայացք նետեց ու խոսքն ասաց.
 «Քո նենգությունն է սա, Հերա, ով դժնաբարբ և չարագործ.
 Կռվից դուրսագն քաջ Հեկտորին դու ես հանել, անզոր դարձրել
 Եվ փախուստի մատնել զորքը: Բայց չգիտեմ, չե՞ս վայելի
 Քո նենգության պտուղները, երբ շանթահար անեմ ես քեզ:
 Մոռացե՞լ ես, որ կախեցի քեզ երկնքից, ոտքիդ կապած
 Երկու զնդան, իսկ ձեռքերիդ ոսկե ճոպանն անքակտելի,
 Աստվածային Հերակլեսի տառապանքի առթիվ այնժամ,
 Որի դեմ դու բորբոքեցիր փոթորիկը Բորեասի
 Եվ, անպտուղ ծովերի մեջ չարախնդիր հալածելով,
 Դու ձգեցիր նրան օտար, բարբենակ Կոլոս կղզին:
 Բայց փրկեցի ես այնտեղից ու, թեև շատ էր շարչարվել,
 Հետ բերեցի նրան նորից դեպի Արգոսը ձիաշատ:
 Հիշեցնում եմ քեզ այդ, որ դու, հրաժարվելով քո դավերից,

5

10

15

20

- Տեսնես՝ արդյոք օգնեցի՞ն քեզ քո սերը և գովանքները, 25
Որոնցով դու ինձ միացար, թողած կաճառն աստվածներին»:
- Այդպես ասաց, եվ հղնաչյա հարզո շերան խիստ զարհուրեց
եվ ուղղելով նրան խոսքերն իր թեւովոր, այսպես ասաց.
«Երգվում եմ ես երկրով բերրի և երկնքով անեղբական,
Այլ Գլխով քո սրբագույն, ամուսնական մեր մահիճով, 30
Իմ մեղքը չէ, որ Պոսիդոնն երկրասասան վնասում է
Տրոյացոց և Հեկտորին, պաշտպանելով քայացոց,
Այլ իր սրտի հոժարակամ հորդորանքն է նա կատարում,
Կամ տեսնելով նավերի մոտ տանջանքները քայացոց,
Կարեկցել է գուցե նրանց: Բայց ես նրան խորհուրդ կտամ, 35
Որ հեռանա ուր որ ուզես, ով ամպահույզ աստվածահայր»:
- Այդպես խոսեց: Ժպտաց անժամ հայրը մարդկանց, անմահներին,
եվ պատասխան տալով նրան, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
«Եթե դու միշտ մտքով լինես ինձ համերաշխ, միտքն իր նաև
Պոսիդոնը, թեկուզ տարբեր լինեն նրա կամքն ու իղձը, 40
Միշտ կսիրես մեր առյանում և կխորհի ինձ և քեզ պես:
Սակայն հիմա, եթե քո խոսքն անկեղծ էր և ճշմարտացի,
Շտապ դնա գեպի կաճառն անմահներին և պատվիրիր
Աղեղնավոր Ապոլլոնին և Իրիսին՝ շուտ գալ ինձ մոտ.
Թող Իրիսը դնա բանակն քայացոց պղնձազեն 45
եվ իմ պատվերն հայտնի այնտեղ իշխանազոր Պոսիդոնին,
Որ շուտ թողնի մարտը դժնի, հետ դնա իր օթեանը.
Իսկ Հեկտորին թող որ Փոյբոս Ապոլլոնը մարտի մղի,
Թող ներշնչի նրան նոր ուժ, իսկ զորքերին քայական
Թող հետ վանի, մատնելով խիստ ու խայտառակ նոր փախուստի: 50
եվ կփախչեն նրանք գեպի գեղեցկանիստ խոր նավերը
Պելասգոսին Աքիլլեսի, որ կովադաշտ պիտի հանի
Ընկերոջն իր՝ Պատրոկլոսին: Պայծառ Հեկտորն Իլիոնի մոտ
Պիտ սպանի տեղով նրան, որը մինչ այդ կկոտորի
Շատ շատերին և իմ զավակ Սարպեդոնին: Իսկ զայրացած 55
Աքիլլեսը աստվածազոր պիտ խորտակի քաջ Հեկտորին:
եվ միմիայն այն ժամանակ կկատարեմ տրոյացոց
ժանտ փախուստը սև նավերից, մինչև որ հաղթ քայացիք
Զգրավեն բարձր Իլիոնը՝ խորհուրդներով Աթենասի»:
- Ասաց, նրան հնազանդվեց լուսաթեփի Հերան հզոր 60
եվ շուտ հասավ լյառն Օլիմպոս: Այնտեղ, Զևսի ապարանքում,
Խմբված գտավ անմահներին, որոնք իսկույն ոտքի կան,

Ողջունեցին ու պատվեցին բաժակներով: Բայց ընդունեց
Աստվածուհին բաժակը լուկ դեղեցկադեմ վառ Թեմիսի,
Քանդի Թեմիսն առաջինը անդ ընդառաջ վազեց նրան
եվ, սրտառուչ բարբառելով, այս թևավոր խոսքերն ասաց.
«Ինչո՞ւ եկար, հարգո Հերա. սարսափած ես դու երևում.
Քո ամուսին Կրոնոսյա՞նն է գուցե քեզ սարսափ ազդել»:

Պատասխանեց նրան Հերա աստվածուհին լուսաթևիկ.

«Էլ մի հարցրու, անմահ Թեմիս. ինքդ էլ գիտես, թե ինչպիսի
Անդրդվելի, խստադաժան միաք ունի նա և գոռոզ սիրտ:
Բայց ներս մտիր և մասնակցիր դու խնջույքին աստվածների,
Ուր պիտ լսես բոլոր անմահ աստվածների հետ միասին,
Թե ինչպիսի մեծ կղևուն է նյութում մեր դեմ Զևսը հիմա»:

Ասաց, բազմեց հարգո Հերան: Վրդովվեցին Զևսի տան մեջ
Հավերժ անմահ աստվածները: Իսկ նա ժպտաց լուկ շուրթերով,
Ապա դարձավ նա բոլորին ու զայրադին այս խոսքն ասաց.
«Անմիտներ ենք, զայրանում ենք միշտ Զևսի դեմ մենք խենթաբար
եվ ջանում ենք մեր խոսքերով կամ զորությամբ զսպել նրան,
Մինչդեռ նա ինքն հեռու նստած, միշտ էլ անհոգ և անտարբեր,
Զի էլ խորհում արդ մեր մասին. համոզված է հաստատապես,
Որ իր ուժով գերազանց է բոլոր անմահ աստվածներից.
Ուստի և դուք պիտ համբերեք, ինչ շարիք էլ մեզ պատճառի:
Կարժեմ նույնիսկ բռնոն Արեսին մեծ աղետ է հասել արդեն»:

Ընկավ կալում նրա որդին, Ասկալոսը այն քաջազուն»:

Ասաց: Արեսն իսկույն թակեց ձեռքով զորեղ իր ազդրերը
եվ, բարձրաձայն հեծեծալով, այս խոսքն ասաց նա սրտահույզ.
«Ինձ մեղապարտ մի ճանաչե՛ք, ով աստվածներ օլիմպակյաց,
եթե թռչեմ դեպ աքայանք՝ որդուս վրեժը լուծելու»:

Այդպես ասաց և պատվիրեց Արհավիրքին ու Սարսափին
լծել ձիերն, իսկ ինքն հագավ փայլենաղարդ դեմք ու զրահ:
Դուցե Զևսի զայրույթն ահեղ և վրեժը սարսափելի
Անմահների դեմ բռնկվե՞ր էլ ավելի ժանտ, քան առաջ,
եթե հանուն աստվածների խիստ երկյուղած Աթենասը

Դուրս չթուշեր գեպի գավիթ, իր բազմոցը այնտեղ թողած:
Աստվածուհին պոկեց նրա գլխի կորդակն, վահանն ուսից,
եվ խրատիչ խիստ խոսքերով հանդիմանեց ժանտ Արեսին.
«Ոհ, խելագար և մոլեգին. իրոք, զլուխդ ես դու կորցրել:
Կորցրե՞լ ես դու խելք ու ամոթ: Զլսեցի՞ր, ինչեր խոսեց

70

75

80

85

90

95

- Աստվածուհի Հերան, որ նոր Զևսի մոտից եկավ Օլիմպոս
Կկոտորի նա ամենքիս, մեղավորին և արդարին. 100
- եկ, ինձ լսիր և վրեժը քո զավակի հետածգիր:
Շատ հերոսներ, էլ ավելի կորովագուն և քաջագործ,
Կոտորված են և այսուհետ էլ անխուսափ պիտ կոտորվին.
Անհնար է փրկել մահից մարդկանց ցեղը բաղմաքանակ»:
105
- Ասաց, զրգեց նա Արեսին գալ ու նստել իր բազմոցին:
Իսկ ինքն Հերան այն ժամանակ ապարանքից շուտ դուրս կանչեց
Ապոլլոնին և Իրիսին, և խոսքն ասաց այս թեմովոր.
«Հրամայեց Զևսն երկուսիդ, որ շուտ գնաք դուք լեռն Իդա»:
110
- Ասաց Հերան գերամեծար ու տուն դարձավ և իր դահին
Բազմեց կրկին: Մինչդեռ թռան իսկույն նրանք և շուտ հասան
Բաղմավտակ Իդա լեռը, որը մայրն է գաղաններին:
եվ կանգնեցին նրանք այնտեղ՝ ամպահավաք Զևսի առաջ,
Որը նրանց տեսավ, սակայն չզայրացավ ամենեկին.
եվ գառնալով նախ Իրիսին՝ ասաց խոսքերն այս թեմովոր.
115
- «Եկ դու, Իրիս թեթևաթիւ, տար այս պատգամն իմ շուտափույթ
Իշխանազոր Պոսիդոնին, բայց չլինես սուտ սուրհանդակ.
Տուր հրաման, որ գաղարի նա գոռ կովից պատերազմի.
Իսկ եթե նա ինձ չլսի, կամ իմ խոսքը արհամարհի,
120
- Թող այդ դեպքում ինքը իր մեջ և իր սրտում լավ մտածի»:
Ասաց: Իրիսն, հողմի նման արագաթիւ, հնազանդվեց:
Թռավ, դնաց Իդա լեռից դեպ սրբազան քաղաքն Իլիոն:
Մոտ կանգնելով երկրասասան մեծափառին, նա խոսքն ասաց.
«Եկել եմ ես Կրոնոսյան ասպարակիր Զևսի կողմից.
125
- Նա պատվիրեց, որ հրաժարվես պատերազմից ու մարտերից:
Իսկ եթե այդ չկատարես և զանց առնես խոսքը նրա,
Սպառնում է, որ կսկսի քո դեմ նա ինքը մենամարտ.
եվ ասում է,— ղզուշացիր նրա ձեռքից անպարտելի,
Քանզի նա է գերազանցը և՛ զորությամբ, և՛ հասակով»:
130
- եվ զայրացած պատասխանեց երկրասասանն ամենափառ.
«Ավաղ, այո, հզոր է նա, բայց գոռոզ է խոսքը սաստիկ.
Ինձ արդեւ է դառնում բռնի, մինչ ես իր շափ պատիվ ունեմ.
Մենք ծնվեցինք Կրոնոսից ու Հռեայից՝ երեք եղբայր,
Ամպահալած Զևսը և ես, երրորդն՝ Հադեսն: Աշխարհն ամբողջ
135
- Բաժանեցինք երեք մասի, ամեն մեկս իր բաժինն առավ.
Ինձ վիճակվեց ապրել ծովում մրդկահույզ և բաղմածուփ,
Իսկ Հադեսին բաժին ընկավ ստորերկրյա անդունդը մութ,

Զեան ստացաւ լայն երկինքը ամպերի մեջ ու եթերում,
 Մինչ երկիրն ու Օլիմպոսը պատկանում են մեզ բոլորիս:
 Ես չեմ ուզում տարել Զեաի օրենքներին հնազանդւած:
 Թող որ խաղաղ, թեկուզ հզոր, նա մնա իր երրորդ բաժնում.
 Թող ինձ ուժովն իր ձեռքերի շահարեկի իրր անդարի:
 Իր դատերին և ուստերին, որոնց ծնողն է ինքն իրոք,
 Թող նա զսպի իր խոսքերով և պատգամովն սպառնալի:
 Պատասխանեց նրան Իրիսն արագաթիւ և հողմընթաց. 140
 «Ուրեմն ասա, ով սեահեր երկրասասան. քեզնից հիմա
 Զեան տանեմ ես այդ կոպիտ պատասխա՞նը, թե՞ կիփխես
 Գուքո խոսքը: Զէ՞ որ սիրտն է ազնիւների փոփոխելի»:

Պատասխանեց կրկին նրան Պոսիդոնը երկրասասան.
 «Քո խոսքերն են արդարացի, ով դու Իրիս աստվածուհի. 150
 Լավ է անշուշտ, երբ բանքերը համակվում է վեհ խորհրդով:
 Բայց, տես, վիշտն է դառնակակիժ սաստիկ մաշում այժմ իմ հոգին,
 երբ նա իր շափ իրավատեր ու բախտակից մի անմահի
 Անարգուն է սպառնալի իր խոսքերով թշնամական:
 Սակայն հիմա ես, զիջելով նրա կամքին, կհեռանամ: 155
 Բայց իմացիր, սրտիս խորքում միշտ կպահեմ սպառնալիք.
 Եթե Զեսը, հակառակ ինձ, ավարառու Աթենասին,
 Մեծ Հերային և Հերմեսին, նաև արքա Հեփեստոսին՝
 Բարձր Իլիոնը խնայի և կործանել չցանկանա,
 Թող իմանա, որ թշնամանքն հաւերժ մեր մեջ պիտի մնա»: 160

Այդ ասելով երկրասասանն, աքայական զորքը թողած,
 Ծովը սուզվեց: Ափսոսացին հերոսները արայացի:
 Այդ ժամանակ Ապոլլոնին ամպահաւաք Զեսը ասաց.
 «Գնա, Փոյբոս, դու սիրելիս, պղնձազեն Հեկտորի մոտ:
 Երկրասասանն աշխարհակալ՝ ծովը սուզվեց աստվածային, 165
 Խուսափելով, ահավասիկ, մեր ցասումից դարհուրելի:
 Բայց, հիրավի, բարվոք եղավ թե՛ ինձ համար և թե՛ նրա,
 Որ շուտ զիջեց իմ զորության, թեպետ սաստիկ էր զայրացած:
 Իսկ հիմա դու ձեռքդ վերցրու իմ մեծ ասպարը ծոպավոր.
 Շարժելով այն, սարսափ ազդիր դու քաջերին արայական, 170
 Ապա զնա, ով հեռաձիգ, և Հեկտորին լավ խնամիր.
 Նրա սրտում վառիր անհուն ուժ և կորով, որ աքայանք
 Խուճապելով, փախչեն դեպի նավատորմը Հելլենսպոնտի»:

Զեա հայրն այգպես արտասանեց: Ապոլլոնը լսեց հորը
 Եւ սլացաւ Իդա լեռից, ինչպես բազեն սրաթռիչ. 175

Գտաւ որդուն Պրիամոսի՝ աստվածակերպ քաջ Հեկտորին:

Մոտ գնալով, նրան ասաց Ապոլլոնը կորովածիկ.

«Ինչո՞ւ, Հեկտոր, հեռու ես դու քո համհարզից, և մեկուսի
Այասեղ նստած ես ուժաթափ. գուցե փորձա՞նք է քեզ հասել»:

Կորդակաճոճ Հեկտորն հազիվ հիվանդագին ասաց նրան.

180

«Ասա, ո՞վ ես, ինձ հետ խոսող դու, վեհագույնդ աստվածներից.

Գեռ չգիտե՞ս, որ աքայանց նավերի մոտ ձայնելն Այաս

Իմ կրծքին խիստ զարկեց քարով և զորությունն իմ խորտակեց»:

Պատասխանեց նրան արքա Ապոլլոնը կորովածիկ.

«Քաջալերվիր. Իդա լեռից, Կրոնոսյան Զեւսի կողմից

185

Ուղարկված եմ քեզ օգնական, ես՝ Ապոլլոնը ոսկեսուր.

Վեր կաց շուտով և պատվիրիր հեծելազոր քո գնդերին,

Որ սրընթաց բշեն ձիերն դեպի նավերը դողալուր.

Ինքս անձամբ ձիերի դեմ ես կհարթեմ ամբողջ ուղին

Եվ քաջերին աքայական ես կմատնեմ խիստ փախուստի»:

190

Ասաց և մեծ ազգապետին նա ներշնչեց ուժ ու կորով:

Եթե մինչ այդ խիտ խմբերով դանայացիք տրոյացոց

Քշում էին, ջախուժ սրով և երկսայրի նիզակներով,

Իսկ երբ տեսան քաջ Հեկտորին գնդերի մեջ նախահարձակ,

195

Զարհուրեցին, և բոլորի ոգին ընկավ ոտքերի մեջ:

Բայց հորդորեց նրանց Թովաս նիզակաւորն քաջամարտիկ.

Նրանց սրտանց, բարյացակամ, այսպես դիմեց նա և ասաց.

«Ավաղ, հրաշք. ես իմ աչքով զարմանալի բան եմ տեսնում.

Արդ՝ հարություն առաւ Հեկտորն, իր օրհասից խուսափելով,

Մինչ բոլորս հուսով էինք, որ ավանդեց նա իր հոգին՝

200

Տեղամոնյան մեծ Այասի հաղթ հարվածովը ջախջախւած:

Պարզ է, որ մեկն աստվածներից փրկեց կրկին այժմ Հեկտորին.

Ուստի եկեք, մենք բոլորս կատարենք այն, ինչ որ կասեմ.

Հրամայենք, որ զորքն ամբողջ դառնա դեպի նավատորմը,

Իսկ մենք, որ միշտ պարծենում ենք իբրեւ զորքի հզոր քաջեր,

205

Կանգնենք անխախտ և դեմ առ դեմ, նիզակները վեր կարկառած,

Գուցե ընկճենք ժանտ թշնամուն, քանզի, կարծեմ ահաբեկված,

Զի ներխուժի դանայանց մեջ, թեկուզ իբրեւ հաղթ հարձակվող»:

Այդպես ասաց. նրանք սրտով հոժարվեցին, լսելով այդ:

Մեծ քաջերին հավաքելով, բորբոքեցին ճակատամարտ

210

Հաղթ Հեկտորի, տրոյացոց զորքերի դեմ: Մինչ ամբոխը

Խառնիճադանջ հետ քաշվելով՝ դիմեց դեպի նավատորմը:

Հարձակվեցին նախ տրոյացիք, գլխավորողն էր Հեկտորը:

- Ապուլլոնը, ձեռքին ասպար, ղեկավարն էր խուռն ամբոխի:
Մինչ սպասում էին խորխտ և համախումբ արգելվացիք: 215
Թնդաց շոինդն երկու դորքի, և տեղացին նետերը բյուր.
Տեղերն անթիվ թռան իսկույն հաղթ ձեռքերից հանդգնադույն:
Քանի Փոյրոսն Ապուլլոնը ձեռքի ասպարն անշարժ ուներ,
Ձորքն էր ջարդվում երկու կողմից տարափի տակ բյուր նետերի:
Երբ նա, ահեղ գոռգոռալով, նայեց դեմքին արագածի 220
Դանայացոց և թունդ շարժեց ասպարը մեծ, սիրաբ բեկվեց
Նրանց կրժքում, ու մոռացան նրանք ոգին քաջարության:
Այնժամ փախան արայացիք, ահաբեկված Ապուլլոնից,
Որ կովի փառքը Հեկտորին և տրոյացոց հանձնեց այգպիս:
Իսկ Հեկտորը տրոյացոց քաջալերում էր մեծագույն: 225
«Ջարկեք ուղիղ սև նավերին, թողեք իսպառ կողոպուտը.
Ում որ տեսնեմ սև նավերից այլ կողմ փախած ու հեռացած,
Նրան մահով կխորտակեմ, որ ոչ եղբայրն և ոչ քույրը
Այդ դժբախտի դին խարույկի բոց-կրակին էլ չհանձնի,
Որ նրա լեշը հոշոտեն շները մեր քաղաքի մոտ»:
Այգպիս գոռաց և մտրակեց նա ուսերին իր ձիերի,
Բռավ, շրջեց դորքի շարքերն, զիլ կոչ արեց տրոյացոց,
Որոնք ահեղ գոռգոռալով իրենց կառքերն ու ձիերը
Շուտ ուղղեցին նրա կողմը: Ինքը Փոյրոս-Ապուլլոնը, 235
Իբր առաջնորդ նախահարձակ, խրամատի ափն ոտքով քանդեց
Եվ քանդվածով փոսը լցրեց ու կամրջեց հարթ ճանապարհ:
Այդ տեղով էլ զնդերն անցան: Ապուլլոնն էլ, ձեռին բռնած
Փայլուն ասպարն, հեշտով քանդում էր պատենշը արայական,
Ինչպիս մանուկն է հեշտ ցրում ավազի կույտը ծովափին,
Երբ որ հաճախ անդ ավազից խաղն է սարքում իր մանկական: 240
Արդ՝ փախուսիս արայացիք հասան իրենց նավերի մոտ
Եվ իրար խիստ հորդորեցին: Ձեռքերն այնտեղ վեր կարկառած
Դեպի անմահ աստվածները՝ ամեն մեկը ջերմ աղոթեց.
Եվ մանավանդ ծեր Նեստորը ջերմ աղոթեց աստվածներին.
«Ջևս երկնահայր, եթե մեկս ցորենաշատ Արգոսի մեջ 245
Այրել-դոհեմ է քեզ համար ազգերն եղան ու ոչխարի,
Որ հայրենիք թույլ տաա դառնա, եթե աղոթքն այդ հարգել ես,
Հիշիր դեթ այդ, Օլիմպացի, և մեղանից մահը վանիր
Եվ մի մատնիր արայացոց ժանտ պարտության՝ տրոյացոց դեմ»:
Այգպիս սրտանց նա աղոթեց: Ամենիմաց Ջևսն երկնքում, 250

- Լսելով ջերմ աղերսն աղնիւմ Նելեսյանի, Թունդ որոտացւ
 Իսկ տրոյացիք Զևսի նշանն ընդունելով իրենց օգտին,
 Ավելի խիստ ու կատաղի գրոհ տվին արգիւացոյ:
 Զարկում էին տրոյացիք սուր տեգերով, և կառքերից.
 Իսկ արայանք՝ սև նավերից, գերանաշափ սուր ձողերով: 255
- Երբ արայանք և տրոյացիք պատնենշի շուրջը տակավին
 Կռվում էին, Պատրոկլոսը, հեռու արագ, սև նավերից,
 Նստած էր դեռ էվրիպիլոս քաջ դյուցազնի վրանի մեջ,
 Եվ վերքերին՝ նրա սև ցավը ամոքող դեղ էր ցանում:
 Բայց հրբ տեսաւ նա տրոյացոց՝ բարձր պարիսպը անցնելիս, 260
 Իսկ դանայանց՝ աղմկահույզ, խուճապահար, փախուստ տալիս,
 Պատրոկլոսը ճշաց ուժգին և դառնագին այս խոսքն ասաց.
 «Այլևս այստեղ հրկար մնալ ես չեմ կարող, էվրիպիլոս.
 Թեպետ կարիք ունես դու դեռ, բայց ահավոր մարտն է հնչում:
 Բող ամոքի քեզ սպասչակը, իսկ ես պիտի դնամ շուտով 265
 Դեպ Աքիլլես. գուցե նրան ես համոզեմ՝ դուրս գալ կովի»:
 Այգայես խոսող քաջին իսկույն տարան ուրբերն արագաշարժ:
 Իսկ արայանք տրոյացոց գրոհի դեմ կանգնած էին
 Պինդ, անստան, սակայն վանկ չէին կարող սև նավերից:
 Զէին կարող և տրոյացիք ճեղքել շարքերն արայացոց: 270
- Տրոյացիք, ինչպես առյուծ արյունարբու, Զևսի կամքով
 Նկատում էին դեպ նավերը: Բորբոքում էր նրանց Զևսը:
 Մինչ արգիւլյանց ոգին նա խիստ թուլացնում էր, զրկում փառքից.
 Սրտանց ուղում էր փառքը տալ Պրիամոսյան քաջ Հեկտորին,
 Որ գողավոր սև նավերը շուտ հրկիզի և տարածի 275
 Անխոնջ կրակը նրանց մեջ, որ այդպիսով շուտ կատարվի
 Օրհասական աղերսահայց ցանկությունը պերճ Թետիսի:
 Մեկ էր միայն Զևս-ղզոնի աստվածական ցանկությունը՝
 Աչքով տեսնել կրակն ու բոցը հրդեհված գեթ մի նավի:
 Մտադիր էր այնուհետև առաջ բերել տրոյացոց 280
 Անդարձ փախուստը նավերից, իսկ դանայանց փառք շնորհել:
 Սյգ իղձն իր մեջ, դեպի նավերն էր հաղթ մղում նա Հեկտորին,
 Որն հրատենջ, ոգեշնչված, Արեսի պես նիզակաճոճ,
 Մոլեգնում էր, ինչպես կրակը լիռնային թափ անտառում:
 Նրա գլխին, երբ թռչում էր փոթորկի պես, սաղավարտն էր 285
 Ահեղ ճոճվում: Զևսն էր նրա հզոր պաշտպանը երկնային,
 Նա էր նրան բյուր քաջերից ավելի մեծ ու գերազանց
 Փառք շնորհում և մեծարանք. քանդի կարճ էր կյանքը նրա,

Որովհետեւ նրա համար արդեն Պալլաս Աթենասը
 Պելևսյանի ձեռքով անհաղթ պատրաստում էր դաժան մի մահ: 290
 Զանում էր նա ճեղքել շարքերն արքայացոյց. ցանկանում էր
 Զարդիլ, ջախել, ուր տեսնում էր զորագնդեր, շքեղ զենքեր.
 Սակայն, թեպետ հաղթող էր նա, անկարող էր շարքը ճեղքել.
 Արգիվացիք կանգնած էին ինչպես անխախտ ժայռն անսասան:
 Հեկտորն, ինչպես փայլառակող բորբոքված հուր, ցատկեց ահա, 295
 Զարկեց զորքին, ինչպես ալիքն է հողմահույզ և ամպահար,
 Ահեղ զարկում արագ նավին. նավն է ծածկվում խիտ փրփուրով,
 Իսկ ծածանվող առագաստում մոնչում է շունչը հողմի,
 Սրտով սաստիկ սարսափահար՝ դողդողում են նավազները.
 Այդպես թնդաց դողդոջ սիրար կրծքի ներքո արքայացոյց: 300
 Ինչպես առյուծը շարամիտ նախրի վրա հարձակվելիս,
 Երբ արածում են բազմաթիվ կովերը լայն դաշտերի մեջ,
 Եվ հովիվն էլ անկարող է նրանց պաշտպանել դու գաղանից,
 Մինչ առյուծը հանկարծ ցատկում և խուժում է կովերի մեջ,
 Պատահոտում է մի երինջ, մյուսներն հաղիվ փախչում են ողջ, 305
 Այդպես փախան արգիվացիք ահեղ Զեսից ու Հեկտորից:
 Արգիվացիք ակամայից խոր նավերի շարքն առաջին
 Թողին, անցան, և կանգ առան, երբ որ հասան վրաններին:
 Անդ հավաքված, ամոթահար և ահաբեկ ցրիվ շեկան,
 Այլ հորդորում էին իրար քաջալերիչ ու բարձրաձայն, 310
 Նամանավանդ ծեր Նեստորը, արքայացոյց պաշտպանն ազնիվ.
 Պաղատում էր ամեն մեկին, ի սեր նրանց ծնողների.
 «Քաջ եղեք դուք, սիրելիներ, ամոթ, պատիվ պիտ ունենալ
 Մարդկանց առջև, աշխարհի մեջ: Հիշեք որդոց ձեր սիրելի,
 Սիրանվեր բաղդր կանանց, ձեր տները, դույքն ու գանձը. 315
 Զեր կաթողին ծնողներին՝ թե՛ կենդանի և թե՛ մեռած.
 Թշնամու դեմ կանգնեք ամուր և մի դիմեք դուք փախուստի»:
 Մինչդեռ սրտին մեծ Այասի անասելի դարձավ այլևս՝
 Մնալ այնտեղ, անձուկի մեջ, ուր արքայանք էին սեղմված,
 Եվ արդ՝ անցավ նա մեծաքայլ, խոր նավերի տախտակամած 320
 Հաստակներով, ձեռքին բռնած նավամարտի երկաթադամ
 Վիթխարի ձող՝ քսաներկու արմուկաշափ երկարության:
 Ինչպես փորձված ձիավորը, ձիարշավում մեծահմուտ,
 Բազմաբաղում հաղթ ձիերից շորս հատ ընտիրը ջոկելով,
 Ժիր բշում է նրանց ճամփով դեպի քաղաքը մեծաշեն, 325

- Ժիր թռչելիս, վարժ փոխվում է մեկ հոռուցից մշուսի վրա,
Այդպես գնում էր Այասը սև նավերի տախտակամած
Լաստակներով: Աղմկում էր երկինք հասնող նա գոչունով,
Ներշնչում էր հուժկու ձայնով խրախույսն իր դանալացոց,
Որ քաջաբար պաշտպան բնեն վրաններին և նավերին: 330
Իսկ Հեկտորը կանգ չէր առնում տրոյացւոյ կռու գնդերի մեջ.
Ինչպես արծիւն է շիկավետ զարկում թռչող երամներին
Կռունկների ու սագերի, երկայնավիզ կարապների,
Այդպես Հեկտորը քաջարի հանդուգն ու հաղթ հարձակվում էր
Սեակոոց նավի վրա: Զեսն էր նրան այդպես դրդում: 335
Ռազմի ոգին էր ներշնչում ուժգին կովել: Աքայացիք
Հույս չունեին փրկվել մի կերպ, պետք էր կովել մինչև մահը:
Բայց փափագում էին զորքերը բոցատենչ տրոյացոց՝
Վառել նավերն և հրկիզել ու արայանց ոչնչացնել:
Այդ մտքերով ոգևորված՝ ջարդում էին նրանք իրար: 340
Հուժկու ձեռքով բռնեց Հեկտորն ամենապերճ և ճակընթաց
Նավի կտուցն, որը մի օր Տրոյա բերեց Պրոտասիլայ
Թագավորին, սակայն, ավաղ, հետ շտարավ էլ հայրենիք:
Նրա շքեղ նավի շուրջը՝ արայացիք և տրոյացիք,
Հարձակվելով գեմ-հանդիման, միմյանց դաժան հարվածեցին: 345

Նրդ տասնվեցերորդ

- Մինչդեռ նրանք կռվում էին զեղեցկանիստ նավի համար,
Պատրոկլոսը եկավ, կանգնեց գեմն Աթիլիս աղգապետի,
Թափելով հորդ ու ջերմ արցունք, ինչպես աղբյուր մի սևաջուր:
Տեսավ նրան, խղճաց զյուրյաղն Աթիլեսը արագավաղ
Եվ, դառնալով իսկույն նրան, ասաց խոսքերն այս թևավոր. 5
«Ի՞նչ ես լալիս, ով Պատրոկլոս, ինչպես աղջիկ մանկահասակ,
Գուցե գո՞րծ կա, որն ուզում ես դու այժմ հայտնել միրմիգոնեցոց,
Կամ ինձ ասել: Գուցե լո՞ւր ես դու ստացել Փթիասից:
Ասում են՝ դեռ կենդանի է հայրդ, Մենիտը Ակորյան,
Կենդանի է Միրմիգոնում և էական ծեր Պեկսը. 10
Ոհ, դառնորեն պիտ լշտանանք, եթե լսենք մահը նրանց:
Գուցե այդպես՝ շարագածան բախտն ես լալիս արգիվացոց,
Որոնք իրենց մեղքի համար կործանվում են նավերի մոտ»:
Եվ Պատրոկլոս ձիամարդիկն ասաց՝ դառն հեկեկալով.

«Ախ, Աքիլլես Պելիսաժին, որ գերազորն ես արայանց, 15
 Մի՛ զայրանար, որ արգիլյանց դառն աղետն եմ հիմա ողբում,
 Քանզի արդեն մեր երբեմնի վսեմափառ քաջերը մեծ
 Պառկած են կոր նավերի մեջ՝ նիզակահար կամ նետազարկ:
 Նետահար է Դիոմեդեսը, հզոր զավակը Տիդեասի,
 Տեղով խոցված են Ատրիդեսն ու Ուլիսը նիզակավոր, 20
 Եվ վերքերը դրանց արդեն բժիշկներն են բուժում հիմա:
 Մինչ դու իսպառ քարացել ես, ով Աքիլլես անկարեկից:
 Եթե սիրտն է քո կաշկանդված զարհուրելի մի հմայքով,
 Գեթ թույլ տուր ինձ միրմիդոնյան զորքերի հետ դուրս գալ-կռվի,
 Տուր ինձ նաև զենքերը պերճ, որ նրանցով կռվեմ այնտեղ. 25
 Թերևս այդպես տրոյացիք, ինձ իրոք քեզ նմանեցրած,
 Դադարեցնեն զրոհն ահեղ և շունչ քաշեն աքայացիք»:
 Այդպես խնդրեց աղերսահայց: Ավաղ, թշվառն այդ մանկամիտ
 Չհասկացավ, որ աղերսում էր իր համար մահ և կորուստ:
 Իսկ Աքիլլեսն արագավազ, հառաչելով ասաց նրան. 30
 «Ոհ, Պատրոկլոս աստվածադարմ, այդ ի՞նչ էր դու ինձ ասացիր.
 Ինձ չի տանջում ոչ հմայքը աստվածակամ, որն ես գիտեմ,
 Եվ ոչ այլ բան, որ ինձ Զևսից հայտնած լիներ մայրն իմ արգո,
 Այլ ցասումն էր զարհուրելի լցրել սիրտս և իմ հոգին,
 Երբ հավասարն հավասարին կողոպտում է դաժանաբար 35
 Եվ իր գոռոզ իշխանությամբ դուր զրկում է նրան պատվից:
 Թողնենք, սակայն, գործն անցյալի, անվայել է, երբ սրտի մեջ
 Բորբոքվում է քենն հավիտյան: Սակայն կամքն է իմ անսասան.
 Ոխն իմ սրտից ես չեմ հանի, մինչև չգան և չհասնեն
 Իմ նավերին կռիվն ահեղ և մարտական աղմուկն հուժկու 40
 Բայց դու հագիր,— հոժար եմ ես,— շքեղազարդ զենքերը իմ,
 Եվ առաջնորդ եղիր խիզախ ու մարտատենչ միրմիդոնցոյ,
 Քանզի, իրավ, տրոյացիք պաշարել են թուխալ ամպի պես
 Սև նավերը, իսկ արգիլյանք սաստիկ նեղված են ծովափին.
 Թերևս ողջ Տրոյա քաղաքն է դուրս եկել գոռոզ կռվի, 45
 Որովհետև էլ չեն տեսնում իրենց առջև դաժան փայլող
 Հաղթ սաղավարտն իմ ճակատին. ապա թե ոչ, մահախուճապ
 Փախուստ տալով, դիակներով պիտ լցնեին դաշտ ու ձորեր,
 Եթե միայն Ագամեմնոնն ինձ հետ վարվեր արդարացի:
 Արդ՝ լոկ Հեկտոր մարդաշարդի ձայնն է լսվում ամենուրեք, 50
 Եվ տրոյացիք, դաժանությամբ, աքայացոց հարվածելով,
 Դաշտն են բռնիլ ահեղագոչ: Ուստի գնա, ով Պատրոկլոս,

Վանիր շուտով նաւատորմից արհավիրքն այդ, որ հուր- բոցով
 Զայրեն նաւերն ու չղրկեն մեզ մեր դարձից սիրակարտու:
 Թե ուզում ես դանայանց մեջ հաստատել իմ փառքն հաղթապանծ, 55
 Ռազմի տննչով ոգեշնչված՝ ոչնչացրու տրոյացոց
 Եւ աւեր նրանց նախճիր ու ջարդ, բայց Իլիոնին շմոտենաս:
 Վերադարձիր, հրե նաւերին դու փրկութեան լույս տաս այնտեղ:
 Թող այնուհետ դաշտերի մեջ իրենք մղեն ուժգին կռիւն»:

Այդպես նրանք խոսում էին անդ իրար հետ: Մինչ մեծն Այաս 60
 Զգիմացաւ հարձակմանը: Նեղում էին նետերն անթիւ.
 Նրան Զևսի ուժն էր ընկճում և նետարձակ տրոյացիբ:
 Վրա վազեց Հեկտորն հզոր և սուսերով զարկեց ուժգին
 Բայց Այասը Տելամոնյան իր նիզակը, ծայրը ջարդված,
 Հզոր ձեռքով ճոճում էր դեռ: Մինչ պղնձյա սուր սլաքը, 65
 Կոթից պոկված՝ շառաշելով ընկաւ գետին: Ազնիւ սրտով
 Զգաց Այասն աստվածների գործն ահաւոր և սարսափեց:
 Զևսն հաղթանակը բացահայտ պարգևում էր տրոյացոց:

Տեսնելով այդ, նա նահանջեց: Իսկ տրոյացիբ նաւի վրա
 Անխոնջ կրակը նետեցին, որն և իսկույն բոցավառվեց: 70
 Թակեց այնժամ իր աղբրերը Պատրոկլոսը: Ուժգին դուռաց
 Եւ Աքիլլեսն. «Շտապիր, շուտ, ու Պատրոկլոս աստվածազարմ,
 Տես, կործանիչ հուրն է հասել մեր նաւերին քաջակամ:
 Եթե նաւերն ոչնչանան, դարձն անհնար պիտի լինի»:

Շուտ, զենք հագիր, իսկ զորքերը կհավաքեմ ես անհապաղ»:
 75
 Այդպես առաց: Եւ Պատրոկլոսն հագաւ զենքը պղնձափայլ.
 Նա վերցրեց լանջապանակն աստվածազարմ Աքիլլեսի,
 Կայն ուսերից կախեց թուրը արծաթազամ, պղնձակուռ.
 Վերցրեց ապա մեծ վահանը՝ խիստ հաստաբետ և ահագին.

Գլխին ծածկեց սաղավարտը գեղեցկակերտ, լուսապսակ
 Եւ ձիաբաշ, որի վրա գարգմանակն էր ճոճում ահեղ.
 Վերցրեց երկու ամուր նիզակ՝ պատշաճավոր իր ձեռքերին.
 Իսկ ձի լծելը պատվիրեց Ավտոմեդոն կառավարին:

Իսկ Աքիլլեսն այդ ընթացքում, վրանների մեջ շրջվելով,
 Զինում էր հաղթ միրմիդոնցոց: Ինչպես գայլերը գիշակիր,
 Որոնց սիրտն է լցված անհուն հանդգնութեամբ արյունարբու,
 Երբ լեռներում հոշոտում են եղջուրավոր հղջերուին,
 Այնուհետև, դունչ ու բերան ամբողջապես արյունոտած,
 Ստվար խմբով սլանում են դեպի աղբյուրը զովասուն.

Այդպէս էին միրմիդոնյան զորականներն ու իշխաններն 90
Արագածաւազ էակյանի ընկերոջ շուրջ պտույտ գալիս:
Իսկ Աքիլլէսն ամենագոր, կանդէած նրանց բազմութեան մեջ,
Քաջալերում էր ձիերին և քաջերին վահանակիր:

Երբ վայելուչ կարգավորեց այդ զորական մեծ քաջերին՝ 95
Աքիլլեսը դարձավ նրանց և ազդեցիկ այս խոսքն ասաց.
«Միրմիդոնյան քաջեր, ձեզնից և ոչ մեկը չմտաւա
Սպառնանքն այն, որ իմ ցասման ժանտ օրերին, նաւերի մոտ,
Ուղղում էիք տրոյացոյց, մեղադրելով ինձ էլ այնպէս.
«Դաժանագույն Պիլէասածին, թույնով է քեզ մայրդ սնել,
Որ պահում ես ընկերներիդ նաւերի մոտ դու բռնութեամբ. 100
Գեթ թող դառնանք մենք զեպի տուն կոր նաւերով մեր ծովաշու,
Քանի որ արդ քո սրտի մեջ քենն է իշխում դժնի և չար»:
Այդպէս էիք դուք ինձ ասում: Մինչդեռ հիմա գործն է արգեն
Հասել կովին, որին սրտանց կարոտ էիք դուք շատ վաղուց.
Արդ՝ ով ունի սիրտ քաջարի, թող տրոյացոյց դեմ պայքարի»:
105

Ասաց, վառեց վեհ քաջութեամբ նա բոլորի սիրտն ու հոգին:
Երբ լսեցին թաղավորին, զորքերն այնպէս խիտ սեղմվեցին,
Ինչպէս շինում է շինարարը ամրակուռ, խիտ քարերով
Նորակառույց պատերն իր տան, որպէս պատվար հողմերի դեմ:
Այդպէս ամուր, սերտ կանգնեցին սաղավարտներ ու վահաններ, 110
Իսկ բոլորի առջև կանգնած էին երկու զինված քաջեր՝
Պատրոկլոսն ու Ալաոմեդոնն, որ վաւազում էին սրտանց
Դիւսաւորել միրմիդոնյանց և քաջարի կռիւ մղել:
Իսկ Աքիլլը մտավ խրճիթ, բացեց չքնաղ սնդուկն այնտեղ:
Լցված էր դա շապիւկներով և գեղեցիկ զգեստներով, 115
Մնգուկում կար մի պերճ դաւաթ, որով ոչ մի մահկանացու
Չէր վայելել դեռ գինին խուս ու անապակ,— որով գինին
Անմահներից և ոչ մեկին, բացի Զէսից, չէր ձոնում նա:
Մաքուր լվաց իր ձեռքերը, լցրեց գինին դաւաթի մեջ,
Կանգնեց ուղիղ բակի մեջտեղն ու, դառնալով զեպի երկինք, 120
Գինին ցողեց և աղովեց՝ Զէսից անտես չմնալով.
«Զէս Պիլասոգլան և Դոդոնյան, դու վեհագույն հեռաբնակ.
Իմ աղերսաւորման մի անգամ լսեցիր ու կատարեցիր.
Ինձ պատվելով, ահագնակի դու պատժեցիր զորքն աքայանց:
Լսիր և այժմ ու կատարիր փափագատենչ աղերսանքն իմ.
125
Ինքս անձամբ ահավասիկ կմնամ աստ, նաւերի մոտ,
Բայց զորքի հետ միրմիդոնյան ուղարկում եմ ես կովելու

Ընկերոջն իմ: Զիս ամսահույզ, տուր դու նրան փառքն հաղթության,
 Ամբասնդիր սիրտը նրա, որ մեծ Հեկտորը իմանա՝

Արդյոք կարո՞ղ է ընկերն իմ իր դեմ մարտիլ քաջարությամբ, 130
 Թե՞ մոլեգին, անսպարտելի է նրա ձեռքն այնժամ միայն,
 Երբ ես ինքս եմ Արեսի պես դիմում դեպի ճակատամարտ:

Այդպես սրտանց նա աղոթեց: Լսեց նրան Զևսն արարիչ:
 Թույլ տվեց նա, որ Պատրոկլը վանի կռիվը նավերից, 135
 Սակայն մերժեց, որ անվնաս վերադառնա նա այդ կռիվից:
 Աքիլլեսը վրան մտավ, սնդուկի մեջ դրեց դավաբն
 Ու դուրս եկավ, կանգնեց կրկին վրանի դեմ, քանզի սրտանց
 Փափագում էր տեսնել դաժան մարտն արքայանց և արոյացոց:

Եվ սլացան նրանք առաջ, ինչպես բոռերն այն մոլեգին
 Ու զայրացած, որ ապրում են ժայռերի մեջ՝ ճամփի եզրին.— 140
 Եթե նրանց պատահաբար ճանապարհորդն ահամայից
 Զեռք տա հանկարծ կամ գրգռի՝ խկույն խիզախ և համարձակ
 Դուրս կթափվեն և, ձագերին պաշտպանելով, կհարձակվեն:
 Միրմիդոնյանք հոգով, սրտով դրանց նման, խոր նավերից 145
 Սուրում էին դեպի դաշտը, ահեղագող աղմկելով:
 Եվ արոյացոց վրա խկույն գրոհեցին նրանք հուժկու
 Տրոյացիք, երբ որ տեսան փայլալեռացայտ զենքերի մեջ
 Մենիտի քաջ, հզոր որդուն, երերացին շարքերը խիտ,

Եվ կարծեցին, թե Պելևսի աստվածազոր որդին է դա, 150
 Որ հաշտվել է, քենն իր զսպած. ուստի, ահեղ սարսափի մեջ,
 Ամեն մեկը աչք էր ածում՝ ինչպե՞ս արդյոք խույս տա մահից:

Նախ Պատրոկլոսն ուժգին նետեց սուր նիզակը իր շողշողուն
 Եվ տապալեց Պիրեքմիսին: Քաջն այդ բերել էր Պեոնյան 155
 Զիազուսալ զորքն Արիդոնից, ուր Աքսիոսն է հոսում հորդ:
 Նա աջ ուսին զարկեց սրա, և սա ընկավ հառաչելով,
 Բերանքսիվիր փոշեթալալ: Խկույն փախան պեոնացիք,
 Քանզի ահեղ սարսափ ազդեց Պատրոկլոսը նրանց սրտին:
 Փախան բոլոր տրոյացիք, իսկ դանաջանք վերադարձան
 Դեպ գոգավոր նավերն իրենց: Թնդաց շփոթն անլուխ:

Ինչպես բարձր լեռան գլխին դիզված ամպերն է հալթ ցրում 160
 Ասպարակիր Զևսն ամսահույզ, և բացվում է հեռատունը,
 Այդպես ահա սև նավերից վանելով հուրն՝ աքայացիք
 Մրտապնդված շունչ քաշեցին: Բայց մարտն ահեղ չվերջացավ:
 Արեսատենչ տրոյացիք, աքայական զորքի առաջ,

Մարմինն անշունչ վերցնեն-տանեն լիկիական երկիրը լայն.

Այնտեղ նրան ազդականները կթաղեն փառք ու պատվով»:

Այդպես ասաց: Լսեց հայրը անմահների, այլև մարդկանց:

Բայց թարմագեղ ցող ցանեց նա արյունաշաղ երկրի վրա

Հանուն սիրած իր զավակի, որին բերրի Տրոյայի մոտ

Պիտ սպաներ Պատրոկլոսը՝ հեռու սիրած հայրենիքից:

Գրոհ տալով իրար վրա, հուպ մոտեցան քաջերն երկու.

Նախ հարվածեց Պատրոկլոսը Բրասիմեկին հռչակալոր,

Որ Սարպեդոն թագավորի կառավարն էր քաջակորու:

Ապա փայլուն տեղով զարկեց Սարպեդոնը, բայց վրիպեց:

Եվ չդիպավ նրան բնավ: Իր պղինձով զարկեց ապա

Խիստ մարտատենչ Պատրոկլոսը. դուր չլուավ տեղն իր ձեռքից:

Քաջն ընկավ, ինչպես ընկնում է մեծ կաղնին, կամ եղևնին

Եվ կամ բարդին արծաթափայլ, երբ լեռներում սուր կացիներով

Ատաղձագործը նավափայտ է կտրատում այդ ծառերից:

Այդպես, պարտված Պատրոկլոսից, ասպարակիր քաջ լիկիացին

Հառաչանքով կանչում էր իր սիրանվեր ընկերոջը.

«Ուր Գլավկոս իմ սիրելի, դու քաջերից ամենաբաջ.

Պետք է հիմա դու քաջությամբ նետվես դեպի կռիվն ահեղ.

Շրջիր բանակն ու լիկիացոց առաջնորդող մեծ քաջերին

Դրդիր ելնել ահեղ կռվի հանուն արքա Սարպեդոնի»:

Գլավկոսը խիստ ափսոսաց՝ լսելով ձայնն իր ընկերոջ,

Ու վշտացավ, քանզի բնավ նա չէր կարող օգնել նրան.

Եվ ցավատանջ քաջն աղոթեց Ապոլլոնին ոսկեաղեղ.

«Լսիր, արքա, ուր էլ լինես,— ճոխ երկրում լիկիական,

Թե՛ Տրոյայում,— դու կարող ես ամեն տեղից լսել մարդուն:

Ահա, վերքն է իմ կարեւեր, ձեռքս է ամբողջ ցավում սաստիկ,

Եվ արյունն է հոսում անդուլ, կանդ չի առնում զեթ մի վայրկյան.

Կարկամած է ձեռքս ամբողջ և քարացած է ուսը իմ.

Անկարող եմ ամուր բռնել ես իմ նիզակը ամբապինդ

Եվ կամ կանգնել թշնամու դեմ՝ վարել դժնի ճակատամարտ:

Մինչդեռ կորավ քաջը հզոր ու մեծաղնիվ՝ Զևսի որդի

Սարպեդոնը, և հայր Զևսը իր զավակին պաշտպան չեղավ:

Գեթ դու, արքա, բժշկիր ինձ իմ դառնալի ծանր վերքից,

Բուժիր ցավն իմ, սուր զորություն, որ մարտատենչ ես հորդորեմ

Իմ զինակից քաջ լիկիացոց՝ դուրս գալ ահեղ մարտակռվի,

Որ նաև ես, ինքս անձամբ, մեռյալի մոտ կռվեմ պատվով»:

- Խնդրեց այդպիսի աղերսահայց: Լսեց Փոյրոս Ապոլլոնը. 240
 Սմոթեց նա ցավը սաստիկ, իսկ խոր վերքից այն դառնագին
 Կտրեց խալառ սև արյունը և դորուժյամբ լցրեց հոգին:
 Եվ Գլավկոսն զգաց սրտով, և իր հոգին խնդաց խորունկ,
 Որ մեծ տատվածն իսկույն եեթ կատարեց իր աղերսանքը:
 Նախ նա վաղեց դեպի հզոր, քաջ լիկիացիք և հորդորեց, 245
 Որ բոլորը դուրս գան կավի հանուն արքա Սարպեդոնի:
 Հասավ նաև քաջ էնեոսին և Հեկտորին պղնձավառ,
 Որին այնտեղ մոտենալով՝ այս թեւովոր խոսքերն ասաց.
 «Հեկտոր. մի՞թե դու մոռացար քեզ զինակից հերոսներին,
 Որոնք, հեռու հայրենիքից, աստ քեզ համար կյանք են զոհում: 250
 Տես, տապալվեց Սարպեդոնը, տերն լիկիացոց վահանակիր:
 Ոտքի ելեք, բարեկամներ, թող զորանան սրտերը ձեր,
 Որ չպոկեն դինքը նրա և շանարգեն անդ մեռյալին»:
 Ասաց: Տիրեց արսյացոց սրտերին վիշտն անասելի,
 Քանզի նեցուկն էր Տրոյայի քաջ Սարպեդոնը մեծազոր, 255
 Որը, թեպետ օտարազգի, բերել էր մեծ զորք օգնական
 Եվ կոլում էր միշտ քաջաբար, նախահարձակ և մուկզին:
 Նրանք ցասկոտ հարձակվեցին դեպ դանաշանք: Առաջնորդեց
 Հեկտորը մեծ՝ խիստ զայրացած Սարպեդոնի մահվան համար:
 Իսկ աքայանց քաջալերեց Մենիտյանի հզոր որդին. 260
 «Ձեզ, Այամներ, թող հաճելի լինի մարտել թշնամու դեմ
 Առաջվա պես խիզախ ու քաջ, և առավել քաջախիզախ:
 Ընկավ քաջն այն, որն հաղթաբար առաջինը պատենշն անցավ,
 Սարպեդոնը. այ թե նրան մի կերպ խլենք և անարգենք»:
 Ասաց: Նրանք բուբոթվեցին՝ լի բուցաշունչ մարտի տենչով: 265
 Երբ ամրացան երկու կողմից զորագնդերը ահարկու,
 Դրոհեցին իրար վրա, աղաղակով դարհուրելի,
 Դիակի շուրջն սպանվածի: Շառաչեցին զենքերն ահեղ:
 Զևսն էլ պատեց պատերազմը մի մահաբեր մով՝ գիշերով,
 Որ առավել ահեղ լինի մարտն իր սիրած որդու համար: 270
 Ետ քաշվեցին տրոյացիք, իսկ աքայանք առաջ անցան:
 Բայց հետ դարձավ Գլավկոս, պեսը ասպարակիր քաջ լիկիացոց,
 Եվ կործանեց մեծահոգի Քալկոոնյան Բաթիլեխսին,
 Որն տալրում էր Հելլադայում և իր անբավ հարստությամբ
 Միրմիդոնյան մեծ աղբի մեջ երջանիկն էր նա մեծագույն... 275
 Եվ նա ընկավ մեծ թնդունով: Խիստ վշտացան աքայացիք.
 Մինչ տրոյացիք ուրախացան և կանգնեցին նրա շուրջը:

- Բայց դանախանք, քաջութիւնը չմոռացած, հարձակվեցին:
էնեան իր պղինձ տեղը նետեց դեպի Մերիոնեսը:
- Բայց սա հետվից այդ նկատեց և խույս տվեց սուր պղնձից՝ 280
Կոստանլուլ դեպի առաջ: Երկայն նիզակն անցավ գնաց
Եվ ուժգնորեն ցցվեց գետնին, իսկ կոթը անդ ճոճվում էր գետ:
Խիստ զայրացաւ էնեսը և դռնաւով աշտպես տոաց.
- «Սլաքս քեզ, ով Մերիոնես, — Թեպետ ճարպիկ պարող ես դու, — 285
Պիտի զսպեր միանգամից, եթե տեղին զարկեր միայն»:
- Պատասխանեց իսկույն նրան քաջ տիգաւոր Մերիոնեսը.
«Դժվար է քեզ համար, էնեսա, — Թեկուզ իրոք հզոր ես դու, —
Խափանել ուժն ամեն մարդու, ով որ դուրս գա քեզ հանդիման,
Քանդի դու էլ, անտարակույս, մարդ ես մեզ պես մահկանացու:
- Եվ եթե ես կարողանամ սուր պղինձը վարսել կրծքիդ, 290
Դու ինձ կտաս փառքը կովի, իսկ հոգիդ էլ՝ ժանտ Հագիսին»:
- Այդպես տոաց: Բայց կշտամբեց նրան հերոս Մենիտյանը.
«Ի՞նչ ես ճառում, ով Մերիոնես, Թեպետ քաջ ես դու, հիրավի.
Ոչ թե կծու խոսքով պիտի տրոյացիք թողնեն այդ դին,
- Այլ մինչև որ հողը ծածկի աստ շատերին, ով սիրելիս: 295
Մարտում պետք է ձեռքի կորով, իսկ ատյանում՝ խոսքերի ուժ:
Պետք չէ ճառեր բողմապատկել, պետք է միայն քաջամարտել»:
- Ապացւոյ այդպես և գրոհեց, հետն էլ Մերիոնն աստվածատիպ:
Ինչպիս լեռան խիտ անառում փայտահատներն են աղմկում
- Դըրդաձայն և զղիրգն այդ լսելի է հեռվից հեռու, 300
Այդպես թնդում է զղրդյունն երկրի վրա լայնատարած,
Երբ վահաններն եղնակաշի, այլև պղինձը շառաչող
Զարկվում էին սուտերներին ու երկսայրի նիզակներին:
Ծանոթն անգամ չէր ճանաչի այնտեղ դյուցազն Սարպեդոնին,
- Քանդի քաջը ոտից զլուխ ծածկված էր սուր սլաքներով 305
Եվ ընկած էր՝ ամբողջովին արյունի մեջ և փռշտոված:
Նրա շուրջը կովսղ զորքերն եռում էին ճանճերի պես:
Բայց փոթորկվող կովից Զեսը իր աչքերը չէր հեռացնում,
Հայացքն հառած մարտակովին՝ մամտում էր ինքը իր մեջ
- Պատրուկոտի մահվան մասին և հուզված էր այս մտքերով. 310
«Արդյոք սրան մարտումն ահեղ, — կողքին դյուցազն Սարպեդոնի, —
Զկործանի՞ սուր պղնձով լուսապսակ Հեկտորն հիմա,
Թե՞ պետք է դեռ շատ աղետներ պատճառի նա բյուր-բյուրերին»:
Նա ավելի լավ համարեց, որ քաջ ընկերն Աքիլլիսի

- Դեռևս դեպ քաղաք ըշի արոյացոց, ինչպես նաև 315
 Պղնձաւառ քաջ Հեկտորին, և շատերի հոգին կորզի:
 Նախ և առաջ նա վախ գցեց սիրան Հեկտորի, որը կառքով
 Իսկույն փախաւ, հարդորելով, որ շուտ փախչեն և տրոյացիք:
 Քանզի տեսաւ, որ նժարն է թերվել Զեսի սուրբ կշեռքի:
 Զգիմացան և լիկիացիք, նրանք, արդեն սրտակոտոր, 320
 Փախան բոլորն ահաբեկված, երբ արքային ընկած տեսան:
 Արդ՝ ուսերից Մարպեղոնի սղնձակուռ զենքն հրավառ
 Պոկոտեցին միրմիդոնյանք, տարան դեպի նավերն իրենց:
 Այդ ժամանակ ամպահաւած Զեսը ասաց Ապոլլոնին.
 «Ով դու Փոյրոս իմ սիրելի, գնա, հանիր Մարպեղոնին 325
 Սլաքներից և մարմինը նրա մաքրիր սև արշուինց,
 Օծիր յուղով անուշաբույր, զգեստ հագցրու անմահական,
 Հանձնիր մարմինն արագընթաց և երկվորյակ ուղորդներին՝
 Խորունկ Քնին և Մահվանը: Բող շուտափույթ մարմինը այդ
 Տանին, հանձնեն փարթամաճոխ հարուստ ազգին լիկիական. 330
 Եզրայրներն ու մտերիմներն անդ կթաղեն նրան պատվով
 Եւ կկանգնեն շիրիմ, արձան, ինչպես վայել է մեռելոց»:
 Այդպես ասաց, իսկ Ապոլլոնն հնազանդվեց հոր պատվերին:
 Մինչ Պատրոկլը, հորդորելով կառավարին և ձիերին,
 Քշեց լիկիանց և տրոյացոց, բայց աղետի մասնեց իրեն. 335
 Անմիտ. եթե ճիշտ կատարեր նա խրատը Պելեսյանի,
 Կխուսափեր իր սև մահից և օրհասից իր շարաղիտ:
 Սակայն Զեսի կամքն սովելի հզոր է, քան կամքը մարդկանց:
 Ո՛ւմ առաջինն ու վերջինը սպանեցիր դու, Պատրոկլոս,
 Երբ աստվածներն վիճակեցին քեզ օրհասի մահ տարածամ: 340
 Հզոր ձեռքով Պատրոկլոսի արքայացիք կվերցնեին
 Այնժամ Տրոյան բարձրագուռ,— քանզի տեգն էր նրա հզոր,—
 Եթե բուրդերն ինքը Փոյրոս Ապոլլոնը չպաշտպաներ:
 Երեք անգամ այնտեղ նրան խիստ հետ վանեց Ապոլլոնը.
 Երբ դեի պես շորրորդ անգամ նետվեց նա դեպ պարիսպները, 345
 Այնժամ Փոյրոսն սպանաւ ի ու թևավեր իր խոսքն ասաց.
 «Շուտ հեռացիր դու, Պատրոկլոս. հիմա ո՛չ քեզ է վիճակված,
 Կործանել սուր քո նիզակով քաջ տրոյանց քաղաքը սուրբ,
 Ո՛չ էլ անգամ Աթիլեսին, որ քեզանից հզոր է շատ»:
 Այդպես ասաց: Պատրոկլոսը հետ նահանջեց բավականին 350
 Խուսափելով գոռ զայրույթից կորովածիգ Ապոլլոնի:
 Մինչ Սիբեկյան դարբասի մոտ միամտակ իր ձիերով

Կանգնած՝ Հեկտորն միտք էր անում. արդյոք նորից դիմել կովի՞,
Թե՞ պատվիրել, որ զորքը գա և հալածվի պարիսպներում:

Երբ նա այդպես միտք էր անում, հասավ Փոյբոս Ապոլլոնը, 355
նմանվելով երիտասարդ քեռուն Հեկտոր ձիավարի:
Արյունակից եղբայրն էր նա Հեկաբեի և ապրում էր
Փոյուդիայում, Սանդարիոտի հորձանահորդ հոսանքի մոտ:
Նմանվելով նրան՝ խոսեց Զեսի զավակ Ապոլլոնը.

«Հեկտոր դուցեղն, վայել շէր քեզ, որ հեռացար դու ճակատից: 360
Քշիր ձիերն սմբակավոր դեպի խրոխտ Պատրոկլոսը,
Դուցի նրան դու սպանես, և փառքը քեզ տա Ապոլլոնը»:

Ասաց աստվածն ու անհապաղ շարժվեց դեպի մարտը մարդկանց.
Դնաց մտավ զորքերի մեջ և դրդեց դաժան կռիվ:

Մինչ Հեկտորը մյուս դանայանց էլ կոտորել չկամեցավ, 365
Այլ միմիայն դեպ Պատրոկլոսն ուղղեց ձիերն տմրասմբակ:
Պատրոկլոսը՝ դեմն ելնելով, մարտակառքից գետին ցատկեց,
Իր ձախ ձեռքով անգը բռնած, իսկ մյուս ձեռքով վերցրեց մի սուր
նվ ճերմակ քար, որով լցվեց ամբողջ ձեռքը, և շարտեց:

Քարը դիպավ Կեբրիոնին՝ քաջ Հեկտորի կառավարին. 370
վեմն ահարկու զարկեց թափով ճիշտ ճակատին և հոնքերը
Պոկեց նրա: Չդիմացավ, ջարդեց գանգը, իսկ աչքերը,
Դուրս ցատկելով՝ քնկան գետին՝ ոտքերի մոտ ու փռու մեջ:

Եվ ծաղրելով բարբառեցիր, ով Պատրոկլոս դու քաջարի.
«Վահ, ինչ ճարպիկ, ժիր մարդ էր սա, որ այդքան հեշտ թռավ գետին. 375
Եթե լինեիր երբեիցի նա ձկնավետ ծովի վրա,
Նավից ծովի մեջ կցտակեր,— թեկուզ լինեիր ծովն ալեկոծ,—
Ինչպես ահա կառքից հիմա ճարպիկ ցատկեց գետնի վրա»:

Ասաց, նետվեց դեպի հերոս Կեբրիոնը, ինչպես առյուծ, 380
Որ փարախը ավերելիս վերք ստացավ կրծքի վրա
նվ, այդպիսով, ինքը իրեն կործանեց իր խիղախությամբ:
Այդպես և դու, ով Պատրոկլոս, մոլեգնությամբ դեպ Կեբրիոն
Ֆատկեցիր քաջ: Մինչ Հեկտորն էլ հապճեպ ցատկեց մարտակառքից,
նվ երկուսով կատաղաբար Կեբրիոնի շուրջ կովեցին,

Ինչպես երկու սոված առյուծ, մի եղնիկի լեշ գտնելով, 385
Լեռան վրա կռվում են գոռ, երկուսով էլ խիստ կատաղի:
Հեկտորը գին զլխից բռնած, պահում էր պինդ. Պատրոկլոսը
Ոտքից բռնած, քաշում էր այն, իսկ դանայանք և տրոյացիք
Նրանց շուրջը արյունալի, ահեղ կռիվ բորբոքեցին:

- Ինչպէս միմյանց բախմող հողմերն արեւմուտքի և հարավի 390
 Բորբոքվում են մերթ լեռնային հովիտներում անտառապատ,
 Այդպէս ահեղ պոռհ տալով՝ տրոյացիք և աքայանք
 Զարգում էին այնտեղ իրար, և չէր խորհում փախչել ոչ ոք:
- Եվ շատ երկար, քանի արեւը երկնքում սահում էր դեռ, 395
 Տեղաց տարափը նետերի՝ ջարդելով զորքն երկու կողմի,
 Իսկ երբ արեն այնքան թեքվեց, երբ եղներն են հանում լծից,
 Աքայացիք, ընդդեմ բախար, կովում եղան գերազանցող,
 Եվ նետերի խոլ տարափից ու տրոյացոց բազմութունից
 Դուրս քաշեցին Կեբրիոնին ու պոկեցին զենքերն ուսից:
 Պատրոկլէն առաջ նետվեց կրկին՝ տրոյացոց մահ տանելու: 400
 Երեք անգամ Արեսի պէս հանդգնաբար նա հարձակվեց
 Ահեղագոչ, ամեն անգամ ջախջախելով ինը հոգու:
 Բայց երբ նորից, շորբորդ անգամ, նա հարձակվեց աստվածաբար,
 Ոհ, քաջազոր դու Պատրոկլոս, քո գոյության վախճանն հասավ,
 Քանզի քո դեմ, ահեղ կովում, ելավ Փոյքոս Ապոլլոնը: 405
 Բայց նա նրան շնկատեց իրադրության շփոթի մեջ,
 Քանզի անմահն էր դուրս եկել մթին ամպով թանձրապատված:
 Կանգնեց հետք հերոսի, զարկեց հանկարծ հուժկու ձեռքով
 Նրա՝ մեջքին և լայն ուսին: Քաջի աչքերը շաղկեցին:
 Ապոլլոնը կորդակն հապճեպ պոկեց զլսից, զարկեց դեպին, 410
 Մինչդեռ երբեք չէր պղծվել այդ սաղաթաւաւը դերահարաչ,
 Երբ շողում էր աստվածակերպ Աքիլլէսի լույս ճակատին:
 Սակայն հիմա աստվածամայր Զէսի կամքով Հեկտորն հզոր
 Պիտի ծածկեր դա իր գլխին, քանզի մոտ էր մահը նրա:
 Զէսի զավակ Ապոլլոնը պոկեց նրա զրահն ասպ. 415
 Մարմինն առույգ խիստ թուլացավ, և շփոթվեց հոգին աստիկ:
 Եվ նա տեղում կանգնեց ասլշած: Մինչ մոտ վազեց դարդանացի
 Մի քաջ կորիճ և տեգն իր սուր վարսեց մեջքին, ուսերի մեջ,
 Բայց չհաղթեց. վերքից պոկեց տեգն հացենի, ապա փախավ
 Ու մխրճվեց ամբոխի մեջ. չհանդգնեց կանգնել կովի 420
 Քաջ Պատրոկլէս գլուցազնի դեմ, որը թեև անդէն էր այժմ:
 Եվ Պատրոկլոսը աչքալիսով՝ աստվածահար, վիրավորված,
 Խուսափելով սև օրհասից, շարժվեց դեպի ընկերներն իր:
 Բայց երբ Հեկտորն հեռվից տեսավ Պատրոկլոսին մեծահոգի,
 Որը հետ էր դառնում կովից՝ սուր պղնձով վիրավորված,— 425
 Տեգը ձեռքին, զորքի միջով հասավ, թափով զարկեց նրան.

Հնկավ քաջը, և պատեցին սուգն ու վիշտը արայացոց:
 Ինչպես հզոր առյուծն է մերթ հաղթում կինճին լեռան վրա,
 Երբ որ նրանք հպարտորեն զարկվում են խիստ և բինահույզ,
 Եվ շնչասպառ կինճին ուժով ջախջախում է առյուծը հաղթ,— 430
 Այդպես տեգով Պատրոկլոսին,— որ խորտակեց բյուր քաջերի,—
 Զարկեց Հեկտոր Պրիամոսյանն և անդ կորդեց նրա հոգին
 Եվ հաղթությամբ պարծենալով՝ այս խոսքն ասաց նա թեպետ.
 «Դու, Պատրոկլոս, միտք ունեիր մեր քաղաքը բանդել անշուշտ
 Եվ մեր կանանց, զրկած լույսից ազատության, գերի վերցնել 435
 Ու նավերով տանել դեպի հայրենիքը քո սիրտաննչ:
 Տես, ով անմիտ, քաջ Հեկտորի նժույգները հանուն նրանց
 Արշավում են ռազմի դաշտում, իսկ ես ահա, դեռ քաջազեն,
 Տեղը ձեռքիս, արոյացի քաջերի մեջն անպարտելի,
 Ստրկությունն եմ այդ վանում. իսկ քեզ ցիները պիտ լափեն»:
 Եվ, ուժասպառ, այսպես նրան դու ասացիր, ով Պատրոկլոս.
 «Հեկտոր, այո, հպարտացիր խրոխտաձայն: Զեան ամպահույզ
 Նաև Փոյբոս Ապոլլոնը շնորհեցին քեզ հաղթանակ:
 Միայն նրանք ինձ հաղթեցին և պոկեցին զենքն իմ ուսից:
 Եթե, իրոք, այդ չլիներ, քսան քեզ պես թշնամիներ 445
 Պիտ բնաջինջ խորտակվելին իմ նիզակով՝ գետնաթափալ:
 Սակայն դու էլ երկրի վրա այնքան երկար չես ապրելու.
 Մոտ են արդեն քո մահն ահա և օրհասը քո դառնազետ,
 Երբ էակյան Աքիլլեսի ձեռքով զարկված, պիտ տապալվես»:
 Հաղիվ ասաց նա այդ խոսքը՝ մահն ահավոր գրկեց նրան.
 Եվ բաժանվեց հոգին մարմնից՝ թռավ, իջավ տունն Հագեսի: 450

Նրգ տասնյոթերորդ

Արեսասեր Մենելայոս Ատրիդեսին անտես չեղավ,
 Որ տապալվեց Պատրոկլոսը կռվում ձեռքով տրոյացոց:
 Ինչպես մատաղ երինջ մայրը, լոկ առաջին ծինն ունեցած,
 Մրմնջալով պտավում է իր նորածին հորթի շուրջը,
 Այդպես շուրջը Պատրոկլոսի շեկ Մենելայն էր պտավում.
 Սպառնալով ոչնչացնել՝ ով մոտենալ համարձակվի:
 Բայց անտարբեր չեղավ դեպի քաջ Պատրոկլոսը տապալված
 Եվ Պանթոյան տիգավորը քաջամարտիկ. ուստի նրան
 Նա մոտեցավ և քաջարի Մենելային այսպես ասաց.

«Ուլ Ատրիդես. Թող դիտին այդ և հեռացիր. ահեղ կուլում՝
 Տրոյական կամ դաշնակից մարտիկներին և ոչ մեկը
 Ինձնից առաջ իր սուր տեղով չի հարվածել Պատրոկլոսին.
 Ուստի պետք է թողնես, որ փառքն ես վայելեմ արոյացոյց մեջ,
 Ապա թե ոչ կհարվածեմ, կխորտակեմ կյանքդ անուշ»:
 Եվ զայրապին այսպես խոսեց Մենելայը խարտիշադեղ.
 «Զեւ մեծազոր, աստվածահայր, վատ է լինել այդքան գոռոզ.
 Ոչ առյուծը, ոչ էլ վագրն է այդքան խրոխտ ու մեծապարծ,
 Ինչպես որդիքը ինքնապարծ նիզակակից Պանթոոսի:
 Մինչ ձիավոր Հիպերենորն անգամ երկար չվայելեց
 Իր զորությունն ու կյանքն արթուն, երբ դուրս եկավ դռուղն իմ դեմ: 20
 Սակայն, կարծեմ, մարտակուլից իր ոտքերով տեսն չդարձավ,
 Որ խնդություն տաներ կնոջն: ու հարգելի ծնողներին:
 Նույնպես և քո զորությունը կջախջախեմ, թե հաւելգնես
 Դու մոտ գալ ինձ: Խոսքո լսիւր, ամբոխի մեջ չբլիւր շուտով,
 Քանի գլխիդ դեռ չի թափվել հուր ու աղետ: էլ մի կանգնիր. 25
 Քանզի խենթն է տեսնում աղետն ավարտվելուց հետո միայն»:
 Ասացւոյ Բայց նա չհամոզվեց, ուստի կրկին պատասխանեց.
 «Ուլ Մենելայ աստվածասուն. տուր վրեժը դու իմ հղբոր,
 Որին դու ժանտ սպանեցիր ու պարծենում ես մեծախոս,
 Որի կնոջն այրի արիւր ննջարանումն իր նորամուտ,
 Նաև ողբի մատնեցիր իր ծնողներին անմխիթար: 30
 Ոհ, անկասկած նրանց ողբին և դառնության վերջ կտամ ես,
 Եթե պոկեմ ես քո գլուխն ու քո զենքերն արյունաթոր,
 Հանձնեմ ծիրակ Պանթոոսին և Փրոնտեսին աստվածադեղ»:
 Այդ ասելով, զարկեց նրա բոլորակերտ կուռ վահանին, 35
 Բայց չխրվեց սուր պղինձը այն ամրակուռ ասպարի մեջ:
 Ատրիդեսը Մենելայոս, սրտանց Զեսին աղոթելով,
 Զարկեց ուժգին և կոկորդի հիմքում վարսեց տեղը իր սուր:
 Ինչպես դողարիկ մի պերճ վայրում, կարկաշահոս հորդ առվի մոտ,
 Մարդու սնած կանաչազարդ ճռիւ ձիթենի՝ փարթամ մի ծառ 40
 Ահում է նա ծաղկափթիթ, գլուխը պերճ ու ձյունափայլ.
 Սակայն հանկարծ հարձակվում է փոթորիկը մորկահույզ
 Եվ պոկում է ծառն արմատից ու վայր նետում խանդակի մեջ,—
 Այդպես Ատրիդ Մենելայոսն էլ Պանթոյան նիզակակիր
 էլփորբոսին գետին զարկեց ու հաղթաբար զենքը պոկեց: 45
 Զենք ու զրահը Պանթոյանի հեշտ պիտ վերցնեւ քաջն Ատրիդես,

10

15

25

30

35

40

45

171

Եթե նրան չնախանձեր իսկույն Փոյբոս Ապոլլոնը.

Կիկոնացի զորազուլս Մենտես քաջի տեսքն ընդունած,

Նա Հեկտորին արեսական դրդեց զնալ նրա վրա.

«Ի՞նչ ես, Հեկտոր, զուր որոնում անհասելին՝ քաջամարտիկ

50

էակյանի նժուզներին, որ սոսկալի են բնությամբ:

Մահկանացու մարդն, իսկապես, անկարող է զսպել նրանց,

Բացի դուցազն Աքիլլեսից, որին ծնել է անմահ մայր.

Մինչ Մենելայ քաջն Ատրիդես, Պատրոկլոսին պաշտպանելով,

Ահա՛վասիկ աստ սպանեց տրոյացի քաջազորին՝

55

Պանթոյան քաջ էվկորբոսին և խորտակեց ուժը նրա»:

Եվ ժանտ վիշաք պատեց իսկույն Հեկտորի սիրտը մռայլված:

Նայեց շուրջը կռվող զորքի և Ատրիդես քաջին տեսավ,

Որ պոկում էր շքեղ զենքը գետնաթափալ Պանթոյանից:

60

Անտես չեղավ հոխորտացող Հեկտորն աչքից Մենելայի,

Որ հոգեհույզ հեծե՛ծալով՝ սրտի խորքից այսպես առաց.

«Վայ ինձ, եթե թաղենձ շքեղ այս զենքը և Պատրոկլոսին,

Որք, իրոք, զոհեց այստեղ իր կյանքը իմ պատվի համար:

Իսկ եթե ես, ամոթահար, կռվի դուրս գամ մեն ու մենակ

Հեկտորի և արոյացոց զեմ, պիտ պաշարեն ինձ բյուր բյուրեր.

65

Բայց ինչո՞ւ եմ հոգիս հռչում այս մտքերով իմ սրտակոծ.

Ով, հակառակ անմահներին, կռվի դուրս գա այս քաջի զեմ,

Որն աստծու սիրելին է, միայն ազեա կվաստակի:

Դանայացիք չեն կշտամբի քաջ Հեկտորից նահանջողին,

Քանզի կռվում է ճակատում նա աստծու հրամանով:

70

Ախ, եթե ես այստեղ լսեմ ձայնն Այասի, մենք միասին,

Մարտի տենչանքը հիշելով, կհարձակվենք և կկռվենք

Թեկուղ ընդդեմ մեծ աստծու — գեթ դին հանձնենք Աքիլլեսին»:

Մինչդեռ այդպես խորհում էր նա իր սրտի մեջ ու մտքերում,

Հասան գնդերը տրոյացոց, որոնց Հեկտորն էր առաջնորդ,

75

Եվ Մենելայն հետ նահանջեց՝ քաջի դիակն այնտեղ թողած:

Բայց երբ հասավ իր համհարզին՝ կանգնեց ու հետ դարձավ կրկին՝

Ամենուրեք որոնելով մեծ Այասին Տելամոնյան:

Շուտով տեսավ նրան զորքի ձախակողմում. նա համհարզին

Հորդորում էր նետվել կռվի, քանզի Փոյբոս Ապոլլոնը

80

Նրանց նետել էր ահա՛վոր, աստվածատուր սաքսալիի մեջ:

Արդ՝ Այասի կողմն անցնելով, նա մոտեցավ և խոսքն ասաց.

«Եկ դու, Այաս իմ սիրելի, կռվենք հանուն Պատրոկլոսի,

Որպեսզի գեթ մերկ մարմինը նրա հասցնենք Աքիլլեսին»:

Այդպէս ասաց, խորունկ հուզեց սիրտն Այասի քաջամարտիկ. 85
 եւ նա իսկույն նետովնց առաջ, իր հետ նաեւ Մենէլայը:
 Հեկտորն, իսկույն նահանջելով դեպի գնդերն իր համհարզի,
 Թռավ կանգնեց կառքի վրա, պիւճ գնեքն հանձնեց տրոյացոց,
 Որ այն տանեն իլիոն, պահեն՝ իբրեւ փառքը իր մեծ անվան:
 Ինչ Այասը, Պատրոկլոսի վրա պարզած լայն վահանն իր, 90
 Կանգնեց հզօր, ինչպէս առյուծն իր որդոց շուրջը հաղթարի:
 Իսկ մյուս կողմից արեսասիրտ Մենէլայոս Ատրիդեսն էր
 Կանգնած մռայլ, սիրտը լեցուն տառապանքով վշտատուոր:
 Մինչ Գլավկոսն Հիպպոլոքյան, պիտը զորքի լիկիացոց,
 Հեկտոր քաջին խեղճ նայելով՝ հանդիմանեց և խոսքն ասաց. 95
 «Հեկտոր, հերոս առերևայթ, բայց քաջությամբ նվաստագուն.
 Խորհիր, երկշոտ, որ քո քաղաքն ու ամրոցը դու պաշտպանես
 Միայն ուժով այն քաջերի, որ բնակվում են իլիոնում,
 Իսկ զորքերից լիկիական ոչ ոք հանուն ձեր քաղաքի 100
 Չի պայքարի դանախանց դեմ: Թշնամու գեմ պայքարողը
 եւ հանապաղ կռիւ մղողն այստեղ արգար պատիւ չունի:
 Թշվառ, ինչպե՞ս դու սիրտ փրկես կռվում մարդկանց քո հասարակ,
 Երբ փառահեղ Սարպիդոնին, որ հյուր էր քեզ և զինակից,
 Դու զցնցիր արգիւլացոց ձեռքը դաժան, իբրեւ ավար: 105
 Եթէ զորքում լիկիական գեղճ մեկը կա ինձ ունկնդիր՝
 Դառնանք դեպ տուն, քանզի մոտ է արգեն անկումը Տրոյայի:
 Եթէ, իրաւ, արոյացիր լինելին քաջ և զորավոր,
 Պատրոկլոսի դիակն անշուշտ վազուց պիտի իլիոն հասնէր:
 Եթէ դիակն այդ մեծ քաջի, մեր ձեռքերով կռվից կորզված, 110
 Դա և հասնի Պրիամոսի այդ սուրբ քաղաքը մեծազանձ,
 Արգիւլացիր հետ կտան մեզ գնեք-զրահը Սարպիդոնի,
 Նաև նրա մարմինը մենք կտանենք քաղաքն իլիոն»:
 Խեղճ նայելով՝ իսկույն նրան կորդակաճոճ Հեկտորն ասաց.
 «Ով Գլավկոս քաջամարտիկ, հանդգնաբար դու խոսեցիր: 115
 Ոչ, չեմ սոսկում ես ո՛չ կռվից, ո՛չ դափնունից նժուլգների.
 Եկ, սիրելիս, ինձ մոտ կանգնիր և կռիւ մեջ նայիր ու տես՝
 Արդո՞ք վախկոտ ու թույլ եմ ես ամբողջ օրը, աստծիդ պես,
 Թե՞ դանախանց մի մեծ քաջի, — թեկուզ լինի նա գերաւոր, —
 Կարողն ամբողջ կտանձեմ աստ՝ Պատրոկլոսի դիակի մոտ»:
 Այդպէս ասաց ու բարձրաձայն քաջալերեց տրոյացոց.
 «Տրոյացիք, լիկիացիներ և ձեռնամարտ դարդանացիք,
 Քաջարությունն հիշելով միշտ խիզախ եղեք, սիրելիներ,

- Մինչև հազնեմ Աքիլլեսի զենք ու դրահն աստվածագլուտ,
 Որ պոկեցի Պատրոկլոսից, նրան մարտում խորտակելով:
 Այգպես խոսեց Հեկտորն այնժամ և դուրս եկավ ահեղ կովից: 125
 Սուր սլացավ և շատ շուտով հասավ նա իր ընկերներին,
 Որոնք քաղաք էին տանում փառահեղ զենքն Աքիլլեսի:
 Նա զենքերն իր փոխեց այնտեղ, հանձնեց զենքերն իր սեփական,
 Որ տանեն սուրբ քաղաքն Իլիոն, իսկ ինքն հազավ Աքիլլեսի
 Զենքերն անեղծ, անմահական, որ աստվածներն երկնաբնակ 130
 Զոնեկ էին նրա հորը, իսկ ծեր Պելևսը՝ իր որդուն:
 Նա գոռալով զեպ դաշնակից դորքը շարժվեց: Մեծահեղի
 Պելևսյանի զենքերի մեջ նա բոլորի աչքին թվաց
 Այնժամ վսեմ ու լուսեղին: Շրջեց, դրդեց նա ամենքին,
 Հուզեց նրանց և բորբոքեց, ու խոսքն ասաց իր վնասը. 135
 «Ինձ լսեցեք, բաղում ազդեր, դաշնակիցների շրջաբնակ.
 Նրբ կանչեցի ամեն մեկիդ ևս հեռավոր քաղաքներից՝
 Թվով մեծ դորք չէի ուղում. դրա կարիքն ևս չունիի.
 Այլ որպեսզի դուր մեր կանանց և ղեռահաս մանուկներին
 Աստ հոգածու պաշտպան լինեք աքայացոց դեմ մարտատենչ: 140
 Ուստի խրոխտ, քաջ կանգնեցեք թշնամու դեմ. ամեն մեկդ
 Պիտ սպանվի կամ ազատվի, քանզի ռազմի օրենքն է այդ:
 Իսկ նա, ով որ Պատրոկլոսին, թեպետ նա այժմ սպանված է,
 Կորզի կովից և, վանելով մեծ Այասին, տա արոյացոց,
 Նրան կտամ կեսն ավարի, իսկ մյուս կեսը՝ ինձ կսլահեմ, 145
 Եվ կցնծա նա փառքի մեջ ու փառակից կլինի ինձ»:
 Այգպես ասաց: Նրանք խսկույն գրոհեցին հուսադրված,
 Որ հզասնեն և կկորզեն զին Այասից Տելամոնյան:
 Հղբը Այասն այնժամ ասաց քաջ և ազնիվ Մենեկային.
 «Ով Մենեկայ աստվածազարմ. ևս հույս չունեմ, որ այժմ այստեղ 150
 Մենք ինքներս կարողանանք դուրս դալ կովից ողջ, անվնաս:
 Տես, մեր շուրջը բորբոքել է Հեկտորն ահեղ ճակատամարտ:
 Զայն տուր գոնե դանայացոց մեծ քաջերին,— գուցե լսեն»:
 Այգպես խոսեց: Նրան լսեց Մենեկայոսն աղնվագույն
 Եվ իր հնչեղ, բարձրադադակ ձայնով կանչեց դանայացոց. 155
 «Ով սիրելի առաջնորդներ և իշխաններ արգիվական,
 Որ Մենեկայ, Ագամեմնոն Ատրիդեսի հետ միասին
 Խնջույքներում լսմել եք միշտ համեղ գինին ազգադատկան.
 Դուք ինքներդ ցասկոտ սրտով եկեք շտապ, որ չդառնա

- Պատրուկոսը Իլիոնի մեջ շներին կեր կամ խաղալիք»։ 160
- Այդպես կանչեց։ Կսեց Այաս քաջաւազիկը Օյիլյան, Կովի միջով և սրբնթաց նա առաջինն եկավ հասաւ։
Հետո հասաւ Իդոմենեան ու ղինակիցը նրա քաջ՝
Մերիոնսը մարդակոտոր, էնիալիոսին միշտ համազոր։
Ո՞վ կհիշի անունները մյուս մեծազն ղչուցաղների, 165
Որոնք եկան ու վառեցին բոցաշունչ մարտն աքայացոյ։
Ինչպես Զեսի հուզած հուժկու ալիքները գետի բերնում
Մոնչում են՝ ծովից դեպի ցամաք ժայթքող հոսանքի դեմ,
Այդպես, հուժկու աղաղակով, տրոյացիք հարձակվեցին,
Իսկ աքայանք սերտ կանգնեցին Մենիտի քաջ սրգու-շուրջը, 170
Պղնձակուռ վահաններով կազմած ամուր մի ցանկապատ։
Նախ տրոյացիք հալածեցին գեղազանգուր աքայացոյ,
Որոնք հանկարծ և ահաբեկ թողին դիակն ու թունդ փախան։
Բայց աքայանք Պատրուկոսից հեռացան կարճ ժամանակով։
Նրանց Այասը հետ դարձրեց, որը տեսքով և իր գործով 175
Առաջինն էր արգիլյանց մեջ, բացի հզոր Արիլլեսից։
Նա զրոհեց զորքի միջով, թռավ, ինչպես վայրագ վարազ,
Հարձակվելով, վարկեց, ցրեց կուռ գնդերը տրոյացոց,
Որոնք դուռով միտք ունեին՝ Պատրուկոսին շրջապատած,
Քարշ տալ նրան դեպի քաղաք և վայելել փառք ու պարծանք։ 180
Հաղթահարված արեսասիրտ աքայացոյ թունդ գրոհից,
Տքայացիք կրկին անզոր սլիտ փախչին դեպի Իլիոն,
Իսկ արգիլյանք հզոր ու քաջ, Զես զգոնի կամքին ընդգեմ,
Պիտ հասնեին վեսմ փառքի։ Բայց, Ապոլլոնը վայրացած,
Նմանվելով Պերիփասին, քաջալերեց էնեասին։ 185
Այդ Պերիփասն էնեասի հոր բաներն էր արագաւազ։
Նրա տեսքով աշտակա խոսեց Զեսի զավակ Ապոլլոնը։
«էնեաս, ինչպե՞ս տուանց անմահ աստվածների աջակցության
Պիտ փրկեիր Իլիոնը սուրբ։ Մինչ տեսիլ եմ ես շատ հաճախ
Ավելի հաղթ, միշտ հուսալի զորության տեր և սրտաւիրդ 190
Այլ քաջերի, թեև թվով ձեզնից նվազ, բայց քաջագործ։
Զեսն հաղթանակն այժմ ավելի մեղ է տալիս, քան դանոյանը,
Մինչդեռ ահա դուք, ահաբեկ, արդեն մարտել չիք ցանկանում»։
Այդպես ասաց։ Նվ հեռաձիգ Ապոլլոնին էնեասն իսկույն
Տեսաւ աչքով ու ճանաչեց և Հեկտորին բարձր ասաց։ 195
«Լսեք, Հեկտոր, և տրոյանց ու դաշնակից զորավարներ։
Ամուր է մեղ, եթե զորքիցն աքայացոյ հաղթահարված,

Մենք փորձողի, անգոր ու թույլ, խուճապահար փախչողներ քաղաք:
Աստվածներից մեկը հենց նոր դեմս կանգնեց և հայտնեց ինձ,
Որ զգոն Զեսն ամենադեռ օգնական է մեզ այս կռիվում: 200
Ուրեմն, առաջ, զարկենք թափով դանաչացուց և թույլ շտանք,
Որ դիակը Պատրոսկլոսի տանհն դեպի նավերն իրենց»:

Եվ տրոյացիք շուտ հետ դարձան ու կանգնեցին դեմն արքայանց:
Այսան էր մեծ չորս կողմ շրջում ու բոցաշունչ հարգսրանքով
Թույլ չէր տալիս անդ ոչ ոքի հետ նահանջել անգամ մի քայլ,
Կամ դիակից առաջ անցնել և մարտնչել զորքից հեռու: 205
Թնդում էր մարտն ինչպես հրդեհ, և չէր անցնի մարդու մտքով,
Բի երկնքում անվնաս են դեռ արեգակն ու լուսինը:

Եվ ամբողջ օրն այդպիս թնդաց դաժանագույն ճակատամարտ:

Մինչ Աթիլեսը Պատրոսկլի մահվան մասին դեռ չգիտեր,
Այլ կարծում էր՝ կենդանի է և, դարբասին դեռ չհասած,
Հետ կդառնա: Գիտեր Աթիլն, որ առանց իր մասնակցության,
Եվ նույնիսկ իր հետ միասին, նա չի կարող քանդել քաղաքն,
Քանզի հաճախ նա այդ մասին լսել էր իր ամմահ մորից: 210

Բայց չէր պատմել մայրը նրան՝ զարհուրելի աղետը այդ,
Չէր հաղորդել, թե պիտ զոհվի նրա ընկերը սիրելի: 215

Սակայն ձիերն Աթիլեսի, ահեղ կռիվից հեռու կանգնած,
Ողբում էին և խրխնջում, երբ զգացին, որ տերն իրենց
Արդեն ընկավ և տապալվեց ձեռքովն Հեկտոր այրատպանի:
Իսկ քաջազորն Ալտոմեդոն, ճապուկ մարակը իր ձեռքին,
Ամենայն կերպ ստիպում էր, փաղաքշանքի խոսք էր ասում,
Սպառնում էր նույնիսկ սաստիկ, սակայն ձիերն ամմահական
Չէին ուզում շարժվել առկից, — ոչ հետ դառնալ դեպի նավեր՝
Դեպ լայնալիրն Հելլեսպոնտոս, ոչ էլ դեպի մարտն արքայանց: 220

Ինչպես արձան մի անսուսան, շիրմի վրա ամրապնդված,
Այդպես անշարժ կանգնած էին, լծված շքեղ զորակառքին,
Գլուխները դեպի կախած, ողբում էին իրենց տիրոջ:
Տեսավ տխուր այդ ձիերին Կրոնոսյանն ու կարկեցեց
Եվ, իր գլուխը շարժելով, այսպես ասաց ինքն իր սրտում. 225

«Ոհ, դժբախտներ. ինչո՞ւ մենք ձեզ տվինք Պիլես թագավորին,
Մահկանացու մարդուն, մինչ դուք անձերական և ամմահ եք:
Նրա՞ համար, որ մարդկանց մեջ վիշտ ունենաք դուք դառնալի:
Երկրի բոլոր էակներից որոնք սողում, կամ շնչում են,
Չկա մեկը, որը լինի մարդուց ավել հեղ և դժբախտ: 230

Բայց մի՛ տխրեր՝ այդ պերճաշուք և գերհրաշ կառքին լծված.
Ջի տրչավի Հեկատորն հաղթող, և թույլ չեմ տա ես այդ նրան,
Բավ չէ՞ միթե, որ պարծենում է զենքն հագած Արիլլեսի»:

235

Այդպես ասաց և ներշնչեց նա ձիերին մեծ զորություն:
Նրանք խելոյն թոթովեցին փաշին իրենց թավ բաշերից,
Աքայացոց և տրոյացոց միջով կառքը թոցրին արագ.

240

Ալտոմեդոնն ընկերոջ մահը ողբալով՝ խիստ հարձակվեց,
Ինչպես անգղը հարձակվում է մերթ սագերի խմբի վրա:
Նա հեշտովյամբ խույս էր տալիս խռնված զորքից տրոյական
Եվ նույնքան հեշտ առաջ թռչում, հալածելով զնգերը հոծ:

245

Բայց վերջապես նրան այնտեղ տեսավ մեկը ընկերներից.
Ալկիմեդոնն էր այդ՝ որդին էմոնիդես Կանրկեսի:

Նա կանգնելով կառքի ետև, Ալտոմեդոն քաջին ձայնեց.

«Ալտոմեդոն, ո՞վ է արդյոք աստվածներից քո սեզ սրբին
Ջուր ներշնչել խորհուրդն այդ սին և քո ազնիվ խելքը կորզել,
Որ տրոյացոց դեմ դու մենակ այդպես կռվում ես համարձակ:
Տես, քո ընկերն է սպանված, իսկ զենքն ու զարդն էակյանի
Հեկատորն արգեն ուսին զցած՝ արդ պարծենում է հաղթապանծ»:

Պատասխանեց նրան այնժամ Դիարեսածինն Ալտոմեդոն.

«Ալկիմեդոն. արայանց մեջ ո՞վ կա քեզնից ավելի վարժ
Անմահ ձիերը այս դսպող, նրանց ուժը ձեռքով սանձող:

255

Պատրուկոսն էր միայն կարող, երբ ապրում էր գեռ կենդանի,
Եկ, դու բռնիր այս մարակը և երասանը շողշողուն,
Իսկ ես կիջնեմ կառքից շքեղ և կկալեմ թշնամու դեմ»:

Այսպես ասաց: Ալկիմեդոնը մարտական կառքին ցատկեց,
Ալտոմեդոնը ցած թռավ. տեսավ նրան Հեկատորն հզոր
Ու մեծափառ, և ձայն տվեց մոտիկ կանգնած էնեասին.

260

«Քաջ էնեաս, պղնձադեն տրոյացոց խորհրդական.

Տեսնում ես՝ արդ երիվարներն արագավազ էակյանի

Ռազմի դաշտ են եկել կրկին, բայց երկշոտ են ձիավարներն:
Ես հույս ունեմ բռնել նրանց, եթե քո սիրտը ցանկանա»:

265

Այդպես ասաց: Չլեղդիմացավ նրան ազնիվ Անքիսայանը:
Թռան երկու քաջերն այդպես, հուսալով, որ շուտով նրանց

Պիտ խորտակեն, ավար վերցնեն այն ձիերը գեղեցկավիզ:

Ոհ, անմիտներ: Առանց արյան հետ չեն դառնա անշուշտ նրանք
Ալտոմեդոն քաջի ձեռքից, որն աղոթեց Զեու-դեոնին,

270

Եվ կորովի կարողովյամբ լցվեց նրա սիրտը մռայլ:

Նա ձայն տվեց Ալկիմեդոն իր ընկերոջն հավատարբիմ.

«Ալիլիմեդոն, իմ բարեկամ. դու ձիերը մոտիկ պահիր,
 Որ ես զգամ իմ թիկունքին նրանց աղնիվ շունչն ազդեցիկ:
 Պրիամոսյան քաջ Հեկտորը չի նահանջի, մինչև որ աստ
 Աքիլլեսի գեղեցկաբաշ ձիանց վրա նա շյատիկի,
 Մեզ երկուսիս շտապալի, չհալածի զորքն արգելյանց,
 Կամ մինչև որ ինքը, պարտված, զբոքի առջև շխորտակվի»:

275

Ասաց, կանչեց Այասներին և դուռնազուն Մենեկային.
 «Ով զորավար արգելական, քաջ Մենեկայ, դուք, Այասներ,
 Արդ՝ մեզ վրա հարձակվել են քաջ Հեկտորն ու էնեասը:
 Ես կենեմ իմ նիզակը, իսկ գալիքը թեղ Զևսն հողմից:
 Այդ ասելով՝ ուժգին ճռճեց իր նիզակը երկայնաստովեր
 Եվ հարվածեց Արևոսի բոլորակերտ մեծ վահանին,
 Որն աշտեին չգիմացավ. իսկույն սղինձը թափանցուկ
 Ճնղբեց գոտին և փորի մեջ մեխվեց խորունկ՝ ցածրի կողմից.
 Հեկտորն աշտեն իր շողշողուն նիտեց դեպ քաջն Ալտոմեդոն,
 Բայց առջևից քաջը տեսավ և խույս տվեց տեղ-պղնձից:
 Նրանք աշտեղ սղինձ-սրով կովամարտում պիտ վարկվեին,
 Եթե նրանց շանջատեին զույգ Այասները քաջարի:
 Արդ՝ նրանցից սարսափահար և շուտափույթ հետ քաշվեցին
 էնեասը, քաջ Հեկտորը և Քրոմը աստվածակերպ:

280

285

290

Մինչ ավելի դաժանաբար Պատրոկլոսի շուրջը լինդաց
 Արտոսրաբեր ճակատամարտ: Կռիվն հուզեց վեհն Աթենաս՝
 Հանդես գալով խոր երկնքից: Նրան հղոր Զևսն առաքեց,
 Որ հորդորի արգիլացուց: Նրա միտքն էր արդեն փոխված:
 Ինչպես կարմիր, վառ ծիածան՝ Զևսի ձեռքով վերուստ ձգված,
 Մահկանացու մաքդկանց համար իբրև նշան պատերազմի,
 Այդպես մի վառ ծիրանի ամպ Աթենասն իր վրա ծածկեց,
 Խուժեց զորքի մեջ աքայանց, նմանվելով ծեր Փենիքսին:
 Նախ նա դարձավ և հորդորեց քաջ Ատրիդես Մենեկային,
 Ազգապետին, որն ավելի մոտ էր կանգնած, և բարբառեց.
 «Մենեկայոս. հավերժ ամոթ և նախատինք կվստտակես,
 Եթե վսեմ Աքիլլեսի հավատարիմ ընկերույը

295

300

Պատառոտեն ծիր շները պարիսպների տակ Տրոյայի:
 Կանգնիր կովում դու անսասան և խրախույս տուր զնդերին»:
 Պատասխանեց իսկույն նրան Մենեկայոսը քաջաձայն.
 «Ով հնածին ծերուկ Փենիքս. ախ, երանի Աթենասն ինձ
 Տար զորություն և կամ զսպիր գլխիս թափվող սլաքները:

305

Սիրով պաշտպան կկանգնեի ես անդ մարմնին Պատրիկոսի, 310
Սակայն Հեկտորն է կատաղած, ինչպես լափող, ահուելի հուր,
եւ կոտորում է պղնձով. Զեսն է փառքը հանձնել նրան»:

Ասաց. խնդաց պայծառաշյա աստվածուհի Աթենասը,
Իսկույն լցրեց նա զորությամբ քաջի ուսերն ու ծնկները.

Սա մոտ վազեց Պատրիկոսին, թափով նետեց տեղն իր փայլուն: 315
Տրոյացոց մեջ կար մի հարուստ՝ էտիոնի Պոդես որդին,
Որին Հեկտորն հարգում էր շատ եղջ ազդի մեջ, իբր սիրելի,
Խնջույքներին սեղանակից մի ընկերոջ: Երբ Պոդեսն այդ
Սկսեց փախչել, զարկեց խարայաշ Մենելայը նրա դատուն.

Յաժ զլորվեց նա թնդունով: Իսկ Մենելայ Ատրիդեսը 320
Տրոյացոց միջից քաշեց նրա դիակն դեպ համհարդն իր:
Մինչ Հեկտորին մոտենալով, քաջալերեց Ապոլլոնը՝
Բնդունած տեսքն արիդոսցի Ադիվոսյան Փենոպոսի.

«Էլ ո՞վ բեզնից արքայանց մեջ պիտ վախենա, դյուցազն Հեկտոր, 325
Երբ դու փախար Մենելայից, որը առաջ համարվում էր
Միայն անդոր և թույլ մարտիկ, բայց հիմա, տես, մեն ու մենակ
Տրոյացոց միջից քաշեց ու տարաւ դին: Նա սպանեց
Քո ընկերոջն հավատարիմ՝ էտիոնյան Պոդես քաջին»:

Ասաց, վշտի սեւթույր ամպն այնժամ պատեց սիրտն Հեկտորի, 330
Որն հրավառ պղինձն հագած, դեպ առաջին շարքը նետովեց:
Կրոնոսյանն այնժամ վերցրեց քղանցքավոր սասպարն իր վառ
եւ Իդա լեռը քողարկեց խիտ ամպերով, ապա ահեղ
Կայծակնաթափ որոտներով նա զղրղաց ու շնորհեց
Տրոյացոց հաղթության փառք, իսկ արքայանց՝ ահ ու սարսափ:

Հեկտորն, ահա, տեղ-նիւղակով Ալեկտրոնյան Լևիտոսին 335
Զարկեց, կտրեց ձեռքի գաստակն ու զորությունը խորտակեց.
Իսկ Հեկտորին, երբ սա նետովեց Լևիտի դեմ, Իդոմենը

Զարկեց տեղով՝ նրա փայլուն, պերճ զրահին, ծծերի տակ,
Բայց կտորվեց երկայն տեղը իր սլաքի հենց բնի մոտ:

Ազմկեցին տրոյացիք: Հեկտորն էլ իր նիզակն ուղղեց 340
Իդոմենին,— որ կանգնած էր կառքի վրա,— բայց վրիպեց:
Տեղն հարվածեց Մերիոնեսի քաջ կառապան Կիրանոսին.

Նա զլորվեց մարտակառքից, երասաններն ընկան դետին,
Որոնք վերցրեց Մերիոնեսը կռանալով իսկույն հեթ:

Եվ դառնալով Իգոմենին՝ նա բարձրաձայն աշտպես տաաց. 345
«Լավ մտրակիր դու ձիերին, որ նավերին հասնես շուտով.
Տեսնո՞ւմ ես դու, որ հաղթությունը չի տրված արայացոց»:

Ասաց: Զիանց գեղեցիկաբաշ մտրակելով՝ Իգոմենը 350
Քշեց դեպի նավերը խոր, քանզի սիրտը ահ էր ընկել
Եվ հասկացան նաև Այասն ու Մենելայ մեծահոգին,
Որ խակական հաղթությունը Զեսն ընծայեց տրոյացոց:
Եվ սկսեց իր խոսքն աշտպես Տելամոնյան Այասն անհաղթ.
«Ոհ, եղուկ մեզ, ապուշն անգամ պարզկապարզ կհասկանար,
Որ Զեսն ինքն է օգնում հիմա և պաշտպանում տրոյացոց:

Արդ, արդիվյանք, լավ մտածենք, ինչպես արդյոք կովից հանենք 355
Եվ ազատենք Մենիտյանի դիակն հիմա. կամ թե ինչպե՞ս
Շուտ հետ դառնանք, ուրախացնենք ընկերներին մեր սիրելի,
Որ վշտահար մեզ նայելով՝ միտք են անում հուսակառուր,
Բն ճար չկա մարդակասոր Հեկտորի ուժը զսպելու,

Եվ, սախաված, շուտ փախուստի պիտի դիմել սև նավերով: 360
Ախ, Երանի մեր քաջարի ընկերներից մեկնումեկը
Շուտ լուր տաներ Պիլեսյանին: Կարծեմ նա դեռ չի էլ լսել
Ռոթն ահռելի, թե կործանվեց իր ընկերը սիրանվեր:
Զես հայր, փրկիր գեթ արայանց դժբախտ որդեցն այս խավարից,
Կուսավորիր դու հրկինքը, լույս տուր նաև մեր աչքերին, 365
Որ կործանվենք գեթ լույսի մեջ, եթե այդ է բեզ հաճելի»:

Ասաց: Զես հայրն արդահատեց արտոսրակաթ աղբրսողին,
Ցրեց իսկույն թանձր մեղքը, վանեց ամպերը մթադույն:
Այնժամ Այասը ձայն տվեց Մենելային ահեղագրու.

«Մենելայոս աստվածասուն. հապա նայիր շուրջդ և տես՝ 370
Կենդանի՞ է Անտիլոքը, որդին վեհանձն Նեստորի:
Գեթ համողիր, որ շուտ գնա Աթիլեսի մոտ դիցակերպ,
Հայտնի նրան, որ կործանվեց իր ընկերը սիրանվեր»:

Այդպես ասաց: Հնազանդվեց Մենելայը քաջակորով, 375
Ելավ գնաց, ինչպես առյուծ, որը ելնում է փարախից,
Ուր հոգնել էր, գրգռելով այնտեղ մարդկանց և շներին,
Որոնք անքուն արգելք հղան գիշերն ամբողջ, թույլ չտալով,
Որ նա լափի ճարպը եղան. մինչ գաղանն այդ, մսի կարոտ,
Դեռ հարձակվում էր ասարդյուն: Նրա վրա գրահելիս՝

Թափվում էին զարկողների հաղթ ձեռքերից անթիվ նետեր, 380
Կուսածեզին թողեց փարախն ու հեռացավ տխուր սրտով:

Այդպէս ձայնեղ Մենեւայը դին Պատրեղի թողեց, դնաց
Սրտով տխուր և ակամա, կասկածելով, մի գուցէ դին

Ահաբեկված տքայացիք ավար թողնեն տրոյացոց:

385

Հեռանալիս նա համոզեց Այասներին, Մերիոնեանին,
«Քաջ Այասներ և Մերիոնեա, ով արգիւլյանց զորապետներ,

Հիշեք վսեմ և հեղ հոգին գծրախտ ընկեր Պատրեղոսի.

Քանի նա դեռ կենդանի էր՝ սիրալիր էր բոլորիս հետ,

Բայց արդ նրան դավթել են Մահն ու Օրհասը արժանագուշն»:

390

Ասաց խարայաշ Մենեւայոսն ու հեռացավ տխուր սրտով,
Որոնելով շրջահայաց, ինչպէս արծիւն երկնասլաց.

Նա որքան էլ բարձր ճախրի, երբեք աչքից չի վրիպում

Խիա թիւերի տակ թաքնվող նապաստակը արագավազ:

Այդպէս և քո պայծառ աչքերն, ով Մենեւայ աստվածասուն,

395

Շարժվում էին արագատես դեպ բազմամրոխ զորքն արայանց,

Որ գեթ մի տեղ դու կենդանի տեսնես որդուն ծեր նեստորի:

Արդ՝ նա շուտով մարտակովի ձախակողմում տեսավ նրան,
Եվ, Մենեւայը շիկահեր, մոտենալով, այսպէս ասաց.

«Օն, քաջազոր Անտիլոքոս, եկ մոտեցիր շուտով դու ինձ:

400

Ինքդ, կարծեմ, աչքով տեսար ու լավ գիտես՝ ինչպէս աստված

Արհամիւրքի կրակ-պատիժ թափեց պիսին դանայացոց.

Իսկ հաղթությունն, ավազ, տվեց նա տրոյացոց: Պատրեղին ընկավ,

Եվ դանայանց սրտին տիրեց սուգն ահագին: Վաղիր շուտով

Դեպի նավերն արայացոց և համբավ տար Աթիլլեսին,

405

Որ շտապի գեթ ազատել նա գիակը քաջ դուռնադնին»:

Այդպէս ասաց: Սարոսափ տիրեց Անտիլոքին այդ լսելիս.

Այսուհանգերձ անտես չարեց նա պատվերը Մենեւայի:

Մոտ դնալով Այասներին, Մենեւայոսն այսպէս ասաց.

«Անտիլոքին առաքեցի դեպի նավերն արագընթաց,

410

Որ լուր տանի արագավազ Աթիլլեսին, բայց չեմ կարծում,

Որ նա դուրս գա, թեպետ և խիստ քեն ունենա Հեկտորի դեմ.

Առանց զենքի ինչպե՞ս պիտի դուրս գա կովի տրոյացոց դեմ:

Եկեք, մի ելք, մի խելացի հնար գտնենք, արգիւլացիր,

Որ գեթ գիտկն հանենք կովից, նաև փրկենք, ազատենք մեզ»:

415

Եվ մեծն Այաս Տելամոնյան պատասխանեց նրան խսկոյն.

«Ճիշտ ասացիր դու ամեն ինչ, ով մեծափառ Մենեւայոս:

Մերիոնեսը և դու վաղեք ու կռացած, վերցրեք դիակն

Ու դուրս բերեք կովից արագ: Իսկ մենք այստեղ, ձեր թիկունքում

Քաջ կմարտենք վեհ Հեկտորի և զորքի դեմ տրոյական»:

Ասաց: Նրանք այնժամ վերցրին գետնից դիակն ու գրկեցին, 420
 Մինչ հետևից արույացիք նկատելով, որ դին արդեն
 Վեր բարձրացրին աբայացիք, հարձակվեցին մոլեղնալար, 425
 Նիստ ճոճելով սրերն անդու և նիղակները երկսայրի.
 Բայց երբ դառնում էին երկու Այասները քաջամարտիկ
 Եվ հաղթ կանգնում, գունատվում էր զեմքը նրանց, և էլ ոչ ոք 425
 Չէր հանդգնում նախահարձակ կովել հանուն այդ գիտելի:
 Այդպես արագ տանում էին նրանք դիակն ահեղ կովից
 Դեպ նավերը, իսկ հետևից թնդում էր մարտն այն ահեղի:
 Իսկ Այասներն, — ինչպես լեռը անտառապատ և ջրարգել,
 Որն ընդարձակ դաշտավայրում իր թմբերով երկայնածիղ 430
 Արգելակում է հեղեղված դաժան գետերը հորձանուտ,
 Այդպես գրոհը արսյացոց վանում էին Այասները:

Երգ սասնուրեւորդ

Քաջերն այդպես կովում էին, ինչպես հրդեհ մի բորբոքված,
 Իսկ ժիր բանբերն Անտիլոքոս եկավ հասավ Աքիլլեսին,
 Որն իր սրտում խորհում էր այն, ինչ որ արդեն կատարված էր:
 Եվ, հոգեբուխ հառաչելով, այսպես խոսեց նա ինքն իր մեջ.
 «Մի՞թե, ավաղ, գեղազանգուր աբայացիք խուճապահար 5
 Կրկին դաշտով հետ են փախչում դեպ նավերը: Ոհ, մի գուցե
 Սրտաբեկիչ մի նոր աղետ կատարեցին աստվածները,
 Ինչպես մայրս պատմեց մի օր: Ասում էր նա, թի Տրոյայում
 Ինձնից առաջ միմիդոնցի մի մեծ հերոս պիտ խորտակվի.
 Դուցե իրո՞ք անդ կործանվեց Մենտիյանը քաջակուրսով:» 10

Երբ նա այդպես մտմտում էր սրտի խորքում, իր մաքի մեջ,
 Որդին Նեստոր մեծափառի արդեն եկավ, հասավ նրան,
 Եվ, հորդ արցունքն իր աչքերին, գուժեց բոթը այն դառնաղետ.
 «Ավաղ, վայ ինձ, քաջ Աքիլլես, դու այժմ արդեն լսելու ես
 Դառնավեր բոթ, որը պետք է երբեք, երբեք չկատարվեր: 15
 Արդ՝ տապալվեց Պատրոկլոսը, և նրա մերկ մարմնի շուրջը
 Մարտն է թնդում, իսկ զենքն ամբողջ կորդակաճաճ Հեկտորն առավ:»

Ասաց այդպես: Վշտի սև ամպն Աքիլլեսի գեմքը պատեց.
 Երկու ափով վերցրեց մոխիրն ու իր գլխի վրա ցանեց
 Եվ սկսեց ձեռքով փետել իր մազերը գեղազանգուր: 20
 Հառաչում էր Անտիլոքը, աչքից արցունք հեղեղելով.

Հեծեծում էր Արիլլեսը: Լսեց մայրը զերամեծար՝
 Ծովի խորքում, ծովակենցաղ իր ծերուկ հոր կողքին նստած:
 Ողբ սկսեց Թեոփան աշխտեղ: Հավաքվեցին նրա շուրջը
 Կապույտ ծովի խորքում ապրող ներկիդներն աստվածուհի: 25
 Եվ բոլորը, որ լցվեցին արծաթափայլ քարանձավը,
 Ողբում էին ու կուրծ թափում: Եվ Թեոփսը ողբաց աշտպես.
 «Ներկիդներ, ով իմ բույրեր, գեթ լսեցեք, դիցուհիներ,
 Որ իմանաք, թե ինչպիսի վիշտ է տանջում հոգիս հիմա:
 Ոհ, ծնեցի վսեմ որդի ազնվագույն, որ քաջերից 30
 Գերագույնն է: Նա մեծացավ ինչպես մի տունի նորաբողբոջ:
 Ես անեցի նրան իբրև աճող մի բույս փարթամաճոխ,
 Եվ գոգավոր նավով նրան ղեպի Իլիոն առաքեցի՝
 Տրոյացոց դեմ պատերազմի: Ավաղ, երբեք էլ չեմ տեսնի
 Նրան իր հոր ապարանքում՝ մեծ Պելևսի տանն տալրելիս: 55
 Ուստի գնամ, տեսնեմ որդուս սրբակարոտ, գոնե լսեմ
 Ինչո՞ւ է նա խիստ վշտացած,-- քանզի կովից դուրս է հիմա»:
 Ասաց, մեկնեց քարանձավից: Քույրերն նրան հետեցին:
 Երբ ճեղքնեցան եկան հասան արդեն Տրոյա արդասավոր,
 Անդ մի առ մի ափ դուրս եկան, ուր Արիլլես քաջի շուրջը 40
 Զգված էին միրմիդոնյան բազում նավերն արագընթաց:
 Անդ մոտեցավ հեծեծագին իր զավակին մայրն հարգելի
 Եվ, դառնադառն հառաչանքով, ասաց խոսքը իր թևավոր.
 «Ի՞նչ ես լալիս այդպես, որդյակ, այդ ի՞նչ վիշտ է սիրտդ մաշում:
 Ասա, ինձնից մի թաքցրու: Զեսն ամպահույզ կատարեց այն, 45
 Ինչ կամեցար ու խնդրեցիր դու՝ քո ձեռքերը կարկառած:
 Քաջ զավակներն արայացոց, դեպի նավերը հալածված,
 Քեզ են կարոտ, կրկնով ժանտ ու խաչտառակ շատ աղետներ»:
 Եվ Արիլլեսն արագավազ պատասխանեց հեծեծալով.
 «Ինձ ի՞նչ բերկրանք, երբ կործանված է սիրելին իմ Պատրոկլոս. 50
 Ավաղ, նրան կորցրել եմ ես: Իսկ սպանողն է Հեկտորը,
 Էլ սիրտ չունեմ, մայր իմ, որ դեթ ապրեմ, տեսնեմ լույսն արևի,
 Որ մարդկանց մեջ մնամ աշտպես՝ սրտակոտոր և անպատիվ,
 Մինչև որ իմ տեղով զարկված Հեկտորը իր հողին չտա
 Եվ Մենիտյան Պատրոկլոսի վրեժն այդպես չհատուցի»: 55
 Պատասխանեց նրան նորից մայր Թեոփսը արտասովելով.
 «Կարճ է, որդյակ, կյանքդ արդեն, ինչպես որ ինքդ ասացիր,
 Քանզի մոտ է քո օրհասն էլ՝ քաջ Հեկտորի մահից հետո»:
 Հեծեծալով պատասխանեց Արիլլեսը արագավազ.

- «Թող մահանամ, քանզի անվոր եղա օգնել իմ ընկերոջ.
 Եվ ի՞նչ իմաստ ունի կյանքն իմ, երբ հայրենիք չեմ տեսնելու:
 Չփրկեցի Պատրոկլոսին, սաշտպան չեղա ընկերներիս,
 Որ բազմակի խորտակվեցին քաջ Հեկտորի ձեռքի ուժից:
 Ախ, երանի ոչնչանար անմահների և մարդկանց մեջ
 Զայրույթն ահեղ, որից նույնիսկ մոլեգնում է իմաստունը.
 Այդ զայրույթով սիրաս լցրեց Ագամեմնոն արանց արքան:
 Բայց անցյալը մոռացվում է, թեկուզ լինի այն դառնագույն:
 Ես դուրս կգամ, որ հանդիպեմ սիրած զլսի շար դա՜իճին՝
 Դուռ Հեկտորին: Պատրաստ եմ ես ընդունելու մահը, որ ինձ
 Կսահմանեն Զևսն ամպահույզ և մյուս անմահ աստվածները:
 Բայց նախքան այդ՝ կվառարկեմ ես լուսաղարդ փառքս վսեմ,
 Դեռ կատրպեմ դարդանացի և տրոյացի գեղեցկանազ
 Անթիվ կանանց՝ հեծեծագին, դառն ու երկար լալ ու կոծել
 Եվ աշտերից իրենց քնքուշ արցունք սրբել նուրբ ձեռքերով»:
 Պատասխանեց արծաթաոտն աստվածուհի մայրը Թետիս.
 «Այո, արդար ես դու խոսում, վատ չէ բնավ, ով իմ որդյակ,
 Փրկել տանջվող ընկերներին փորձանքներից դառն ու դաժան:
 Բայց զենքերդ փայլենաղարդ և սղոճյա, իրբե ավար,
 Տրոյացոյ ձեռքն են անցել, և Հեկտորն է կորդակաճոճ
 Ծածկում հիմա իր ուտերին և հաղթապանձ հպարտանում:
 Կարծեմ, երկար չի հոխորտա, մոտալուտ է մահը նրա:
 Սակայն երբեք դու չմտնես արեսական ժառու կովի մեջ,
 Մինչև որ ինձ քո աչքերով դու չտեսնես այստեղ կրկին:
 Առավոտ վաղ, արշալույսին, ես հետ կգամ այստեղ նորից
 Եվ Հեփեստոս մեծ արքայից զենք կբերեմ քեզ փառաշուք»:
 Այդ ասելով, արծաթաոտ Թետիսն ուղղվեց դեպ Օլիմպոս:
 Մինչ աքայանք, քաջ Հեկտորի առաջն ընկած, ճիշ-աղմուկով,
 Խուճապահար փախան, հասան մինչև նավերն ու Հելլեսպոնոս:
 Մրնքաղարդ աքայացիք բյուր նետերից չէին կորզել
 Աքիլլեսի մոտ ընկերոջ՝ Պատրոկլոսի դիակն այնտեղ:
 Հեկտորն հզոր երեք անգամ դիակն ուժգին քաշեց ոտքից.
 Իսկ մարտատենչ Այասները երեք անգամ քաջ Հեկտորին
 Հետ վանեցին սպանվածից, բայց նա վստահ, հզորազոր,
 Հարձակվում էր մերթ համարձակ, մերթ էլ տեղում կանգ էր առնում
 Եվ մեծագուշ աղաղակում, բայց նահանջել չէր ցանկանում:
 Եվ նա անշուշտ դին կկորզեր և կհասներ անմահ փառքի,

- Եթե չգար դեպ Պեղեսյանն իրիս բանքերն արագաթիւ.
 Հարգո շերան էր առաքել Օլիմպոսից ժիր բանքերին:
 Նրա առջև կանգնեց իրիսն ու թեալոր այս խոսքն ասաց.
 «Ոտքի կանգնիր, Պեղեսածին, ահեղագույնդ քաջերից.
 Պաշտպան եղիր Պատրոկլոսին: Նրա շուրջը, նալերի մոտ,
 Բնդում է մի ահեղի մարտ, կոտորում են մարդիկ իրար,
 Աքայացիք ճիգ են թափում փրկել դիակն անշնչացած,
 Իսկ տրոյացիք ցանկանում են քարշ տալ դեպի հողմոտ Իլիոն:
 Վեր կաց շուտով, վառիր սրտիդ կորովը դու: Բոլ չդառնա
 Պատրոկլոսը զուր զվարճանք տրոյական ժիր շներին»:
 Պատասխանեց աստվածատիպ Աքիլլեսը արագաթալ.
 «Քեզ դեպի ինձ, իրիս, այստեղ ո՞ր աստվածն է այժմ առաքել»:
 Մորկալալ իրիսն իսկույն դարձավ նրան և խոսքն ասաց.
 «Ինձ առաքեց Զեսի վսեմ, մեծ ամուսին հզար շերան»:
 Կրկին նրան իր խոսքն ասաց Աքիլլեսը արագաթալ.
 «Ինչպիսի՞նք անամ ճակատամարտ, իմ զենքերն են նրանց ձեռքին:
 Եվ սիրելի մայրս բնավ թույլ չտվեց դուրս գալ կովի,
 Մինչև իրեն աչքովս այստեղ վերադարձած ես չաեսնեմ:
 Նա խոստացավ ինձ պերճագույն զենքեր բերել Հեփեստոսից»:
 Ասաց նորից նրան իրիսն՝ աստվածունին մորկալալ.
 «Տեղյակ ենք մենք, որ պերճաշուք քո զենքերն են վերցված ավար:
 Բայց մոտեցիր փոսին այդպես, դեթ երևաս տրոյացոյ.
 Քեզ տեսնելով՝ գուցե նրանք մարտն ընդհատեն սարսափահար,
 Եվ շունչ քաշեն փոքր ի շատե քաջակուրով քաջացիք»:
 Այդպես ասաց, թույլ դնաց իրիսն արագ և հողմընթաց:
 Մինչդեռ Զեսի մեծ սիրելին՝ Աքիլլեսը ոտքի կանգնեց.
 Կանգնեց իսկույն նա փոսի մոտ, բայց շխառնվեց աքայացոյ՝
 Մեծարելով իր ծնող մոր տված խրատն իմաստալի:
 Երեք անգամ փոսի ափին գոռաց դուրյաղն Աքիլլեսը,
 Երեք անգամ զարհուրեցին դաշնակիցներն ու տրոյացիք:
 Արգիլացիք Պատրոկլոսին, նիզակների միջից կորզած,
 Տարան դրին մահիճի մեջ: Ողբ հնչեցրին ընկերները,
 Եվ նրանց հետ քայլում էր ինքն՝ Աքիլլեսը արագաթալ:
 Նա արտասովեց, երբ որ տեսավ ընկերոջը իր սիրելի,
 Որ պառկած էր դագաղի մեջ, սուր պղնձով վիրավորված:
 Երբ մայր մտավ արևն հապճեպ, աքայացիք աստվածասուն
 Հանգիստ առան դաժան կովից ու մարդախանձ նախճիրներից:

Մինչ մյուս կողմից տրոյացիք, հետ քաշվելով կռվադաշտից,
 Արձակեցին արագավազ իրենց ձիերը կառքերից, 135
 Եվ, դեռ ընթրիք չսլատրաստած, հավաքվեցին մեծ ժողովի:
 Ահ էր ընկել սիրտն ամենքի, բանդի արդեն դուրս էր եկել
 Մեծն Աթիլիս, որը կովից ձենթափ էր վազուց ի վեր:
 Եվ արդ խոսեց իմաստալի Պոլիդամաս Պանթոյանը,—
 Որ տեսնում էր, դիտեր անցյալն ու ապագան: Նա Հեկտորի 140
 Հասակակից ընկերն էր հենց ու ծնված էր նույն գիշերը:
 Եվ նա հիմա, բարեխորհուրդ, այս խոսքն ասաց տրոյացոց.
 «Լավ խորհեցեք, բարեկամներ, խորհուրդ կտամ դառնալ քաղաք
 Եվ չսպասել աստվածային արշալույսին դաշտերի մեջ:
 Քանի քաջն այդ քինախույզ էր Ագամեմնոն գլուցադնի դեմ, 145
 Դժվարին չէր արգիլական զորքերի դեմ կռվել անվախ:
 Բայց սարսափում եմ ես հիմա արագավազ Պելեոսյանից:
 Նա կկռվի, որ գրավի մեր քաղաքը և մեր կանանց:
 Ինձ լսեցեք. դառնանք քաղաք, գործն այդպես էլ կկատարվի:
 Արագավազ Պելեոսյանին զսպեց միայն գիշերն այս սուրբ. 150
 Մինչդեռ երբ աստ առավոտյան նա մեզ գտնի և հարձակվի,
 Այն ժամանակ դուք բոլորդ նոր կիմանաք, թե ով է նա:
 Եթե խորհուրդն իմ դուք լսեք, թեպետ ցավ է դա մեր սրտին,
 Մենք այս գիշեր մեր զորքերով այս դաշտի մեջ կլուսացնենք,
 Իսկ քաղաքը թող պաշտպանեն աշտարակներն և ամրապինդ, 155
 Բարձրակատար, տախտակամած, հղկված, երկայն դարպասները:
 Հետո, ղինված պղինձ զենքով, առավոտ վաղ կբարձրանանք
 Մեր անառիկ մարտկոցները, և վաչ նրան, այն գոռողին,
 Ով հանդգնի սև նավերից գալ կռվելու քաղաքի մոտ»:
 Եվ նայելով նրան խոժոռ՝ կորդակաճոճ Հեկտորն ասաց. 160
 «Պոլիդամաս, հաճո չեն ինձ այդ խոսքերը, որ ասացիր:
 Հորդորում ես, որ հետ դառնանք և թաքնվենք մենք քաղաքում,
 Բայց մի՞թե դեռ չեք կշտացել պարիսպներից ներս փակվիլուց:
 Իսկ հիմա, երբ Կրոնոսի նենգ զավակը փառքն ինձ տվեց՝
 Զհանդգնես դու արժարժել աղդի առաջ մտքերդ այդ: 165
 Քեզ թույլ չեմ տա, բեզ չի լսի այստեղ ոչ մի տրոյացի:
 Ճամբարի մեջ խումբ-խումբ նստած, պատշաճ ընթրիք սարքեցիք դուք,
 Պահակությունն անտես չանեք,— թող ամեն մարդ զգաստ լինի:
 Իսկ առավոտ, վաղվաղակի, հագած զենքերն մեր մարտական,
 Խոր նավերին մենք բուցաշունչ և արեսյան գրոհ կտանք: 170
 Եթե դյուցազն Աթիլեան է ոտքի կանգնել նավերի մոտ,

Կամ նա պիտի հաղթի այնժամ, կամ ես պիտի փառքը շահեմ:
Մեկ է Արեսն մարդկանց համար. նա ջարդում է և ջարդողին»:

Հեկտորն ասաց, և տրոյացիք ընդունեցին կամքն Հեկտորի:
Իսկ արքայանք ողջ գիշերը ողբում էին Պատրոկլոսին:

175

Աքիլլեսը հեծնծալով՝ իր խոսքն ուղղեց միւրմիդոնցոց.

«Աւաղ, ունայն էր այն խոսքը, որ ասացի այն ժամանակ
Քաջ Մենիտին իր սլալատում՝ ջանալով իր սիրտն ամոքել,
Երբ խոստացա փառապատի իր զավակին Օպուս դարձնել
Իբրեւ Իլիոնն ալեբրոզի, իբրեւ քաջի աւարառու:

180

Սակայն Զեսը մարդկանց բոլոր ըղձանքները չի կատարում.

Մեզ վիճակված է մեր արյամբ ներկել հողը տրոյական:

Եվ ոչ իմ մայր Բետիսն անբիժ, ոչ էլ Պելլսը ձիավար
էլ չեն տեսնի վերադարձս, ինձ հայրական իմ հարկի տակ

Զեն հանդիպի, և հողն այստեղ կծածկի ինձ: Ով Պատրոկլոս,

185

Քանի որ արդ քեզնից հետո պիտի մտնեմ ես գերեզման,

Քո թաղումը չեմ կատարի, մինչև որ աստ շխորտակեմ

Զենքն ու դուխը քո մահով հսկորտացող Հեկտոր քաջի:

Խարույկիդ շուրջ, իբրեւ վրեժ քո սպանության, կղխատեմ

Տրոյական մեծ քաջերի տասնեակու ընտիր զավակ»:

190

Ասաց Աքիլլն աստվածազոր և պատվիրեց ընկերներին՝

Ամուր և մեծ հուռտանին դնել իսկույն վառ կրակին

Ու լվանալ Պատրոկլոսի մարմնից փոշին և արյունը:

Իսկ երբ հուաց ու քլթթթաց ջուրը փայլուն կաթսայի մեջ,

Մարմինն այնժամ լավ լվացին և օծեցին փայլուն յուղով,

195

Այն դրեցին մահճի մեջ ու ծածկեցին նուրբ կաւովով:

Ողջ գիշերը միւրմիդոնցիք և Աքիլլեսն արագավազ,

Կանգնած շուրջը Պատրոկլոսի, հնչեցին ողբ, լաց ու կական:

Մինչդեռ դիմեց Զեսն Հերային, որն իր քույրն էր և իր կինը.

«Արդ՝ կատարվեց կամքդ, Հերա, գերամեծար և եղնաչյա,

200

Եվ Աքիլլեսն արագավազ ոտքի կանգնեց: Եվ կարծես թե՝

Հենց դու ինքդ ես ծնել բոլոր գեղազանգուր արքայացոց»:

Պատասխանեց նրան Հերան գերամեծար ու եղնաչյա.

«Ով ահաւոր Կրոնոսյան, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր:

Մահկանացու մարդը նույնիսկ, որ այնքան էլ իմաստուն չէ,

205

Իրավ, կարող է այդ անել մարդու հանդեպ՝ երբ կամենա.

Իսկ ես, որ արդ համարվում եմ վսեմագույն աստվածուհին,

Միթե՞ նյութել ես չեմ կարող տրոյացոց դեմ աղետներ»:

187

- Այդպէս նրանք խոսում էին և իրար հետ զրույց անում:
Մինչդեռ Թեախան արծաթաոտ Հեփեստոսի տունը հասաւ:
Նրան դառն քրտինքի մեջ, փութալի առաջ աշխատելիս:
Կերտում էր նա արագ ու ժիր՝ հրկու տասնյակ եռոտանի,
Ամեն մեկի ստնիքի տակ անխմելու էր շինել սակյա,
Որ ինքնաշարժ սահնակ դրանք, մտնեն տալանն անմահների
Եւ տուն դառնան իրենք իրենց: Հրաշագեղ այդ գործն արդեն 210
Պատրաստված էր: Կիսատ էին լոկ կանթերը ճարտարաւոր:
Երբ կերտում էր այդ ամենը նա իր մտքով ստեղծագործ՝
Եկավ հասաւ արդեն Թեախան՝ աստվածուհին արծաթաոտ
Եւ Քարիսը չքնադատես,— զլխին ծածկոց շղարշազեղ,—
Կինն անւլանի կաղ աստծու, տեսաւ նրան, դիմաւորեց, 220
Սիրով սեղմեց ձեռքը նրա, հարցմունք արեց և խոսքն ասաց.
«Ինչպե՞ս է որ դու, ով Թեախ, շղարշ հագած, մեր տունն եկար.
Դու, սիրելիդ գերամեծար, մեզ վաղուց է չես այցելել»:
Այդ ասելով պերճ դիցուհին Թեախին ներս տարաւ իսկույն,
Այնտեղ նրան նստեցրեց արծաթազամ բազկաթոռին. 225
Եւ խոսքն ասաց՝ ներս կանչելով արվեստագետ Հեփեստոսին.
«Եկ, Հեփեստոս, եկ, ներս արի, քեզ հետ Թեախը գործ ունի»:
Պատասխանեց նրան իսկույն կրկնակաղը այդ անւլանի.
«Իրով որ վեհ, գերամեծար դիցուհին է իմ հարկի տակ,
Նա, որ փրկեց ինձ կորուստից, երբ նետվեցի ցած՝ իմ լալիրը 230
Մոր ցանկությամբ: Նա կամեցաւ ինձ թաքցնել իբրեւ կաղի:
Այժմ նա՞ է մեր տուն եկել: Պիտ հատուցեմ փրկանքը իմ,
Պիտ կատարեմ կամքը Թեախ գեղեցկաւարս աստվածուհու»:
Ասաց հսկան և կաղեկաղ շուտ վեր կացաւ իր վնդանից.
Հագուստն հագաւ, վերցրեց մականն ու դուրս եկաւ նա կաղեկաղ: 235
Եկավ, հասաւ այն աթոռին, որին Թեախն էր վեհ բաղմած:
Ձեռքով սեղմեց ձեռքը նրա, կոչեց անւամբ և խոսքն ասաց.
«Ինչպե՞ս է, որ մեր տունն եկար, Թեախ, զլխիդ քողը ծածկած.
Դու, սիրելին մեր մեծարգո, վաղուց մեր տուն չէիր եկել: 240
Ասա ինչ որ մտքումդ կա, կկատարեմ սիրահոգար»:
Պատասխանեց նրան Թեախն՝ աչքից արցունքը թափելով.
«Ո՞վ է, Հեփեստ, օլիմպոսյան աստվածուհի կույսերի մեջ
Կրել այնքան դառն վշտեր, այնքան ցաւ ու տառապանքներ,
Որքան Ձեան է Կրոնոսյան ինձ վիճակել դաժան վշտեր: 245
Ձեռք կամքով ես ծնեցի ու սնեցի մի այլ դաւալի,
Որ վեհագունն է քաջերից. ես ճամփեցի նրան Իլիոն,

- Որ նա կռի տրոյացոց դեմ: Էլ նա երբեք հետ չի դառնա:
Տխուր է նա՝ թեպետ ապրում և տեսնում է լույսն արևի:
Մինչդեռ նրան օգնել, ավաղ, չեմ կարող ևս և ոչ մի կերպ:
Աքայացիք նրան չքնաղ մի կույս էին պարզ և տվել, 250
Բայց նրանից կույսին բռնի խլեց արքան Ագամեմնոն:
Հուզվեց նա խիստ դրա համար, խիստ զայրուլթով լցվեց հոգին:
Մինչ տրոյացիք արքայացոց մինչև նավերն հալածեցին:
Արգիվական մեծերն այնժամ, հաղթահարված, աղաչեցին
Իմ քաջ որդուն՝ խոստանալով բյուր պարգևներ փառաշնորհ: 255
Ինքը շուրջ գուրս դալ, վանել արհամիրքը արքայացոց,
Բայց թույլ տվեց Պատրոկլոսին՝ հագնել զենքերն իր գեղադարձ,
Եվ առաքեց դեպ ուղմի դաշտ, տալով նրան զորքեր բազում:
Քաղաքն այդ օրը կառնեին, եթե հզոր Մենիտյանին,
Որ սկսում էր մահ ու ավար, շիրժաներ Ապոլլոնը, 260
Որն առաջին շարքերի մեջ պարգևեց փառքը Հեկտորին:
Ահա ինչու այստեղ գալով՝ քո ծնկներն եմ ընկել հիմա.
Գուցե որդուն իմ կարճակյաց կամենաս տալ կորուսել, վահան,
Սոնապաններ՝ ճարմանդներով ընդելուզված, նաև դրահ: 265
Եվ կրկնակաղը մեծանուն պատասխանեց նրան այսպես.
«Հանդիսա եղիր, թող քո հոգին այդ մաքերից էլ չտանջվի.
Երանի ևս կարողանամ այնքան հեռու թաքցնել նրան
Չարաբաստիկ մահից իր սև, երբ նրա ժանտ օրհասը դա,—
Որքան դյուրին է ինձ կերակել այնպիսի զենք նրա համար,
Որ տեսնելիս սքանչանան ընդմիջտ մարդիկ բյուր-բյուրավոր»: 270
Ասաց, թողեց նա Բեռիսին, զնաց դեպի իր փութակը:
Նեռեց ահա նա բոցի մեջ ծանր պղինձը անխորտակ,
Եվ մեծարժեք ոսկի, արծաթ: Հնոց նեռեց և շատ անաղ:
Նախ նա կերտեց մի մեծ վահան՝ խիստ ամրակուռ և վիթխարի:
Գերահրաշ էր այդ վահանը՝ հինգ ծալեծով թիթեղներից.— 275
Նրա վրա կերտված էին երկինք, երկիր, ծովը համայն,
Արևն անխոնջ իր ընթացքում, փայլուն լուսինն արծաթափայլ,
Բյուր բյուրավոր աստղեր պայծառ, որոնք պսակն են երկնքի:
Մահկանացու մարդկանց երկու քաղաք կերտեց նրա վրա.
Մեկում խնջույք կար բազմահյուր և բազմամարդ ճոխ հարսանիք. 280
Մինչ պաշարել էին երկրորդ քաղաքն երկու զորեղ բանակ:
Նրա վրա կերտված էր արտ՝ փափուկ, պարարտ և նորահերկ
Ու եռակի գութանավար, և նրա մեջ՝ շատ մաճկալներ,

Արորներին եղներ լծած՝ քաշում էին հետ ու առաջ:

Կերտված էր անդ նաև մի արտ խիստ հասկալից ու բազմաբերք, 285

Ուր մշակներն էին հնձում՝ սուր մանգաղները ձեռքներին.

Դեռնի վրա թափվում էին հնձված հասկերը թանձրաշերտ.

Երեք կապրար էր հետևում հնձվորներին, իսկ մանուկներն

Հասկերն անդուլ հավաքելով՝ գրկում, հանձնում էին նրանց:

Նաև այդի կար ստեղծված՝ լի ոսկեհուր ողկույզներով, 290

Ուր խաղողի փայլենաղարդ սև ողկույզները նորախայծ

Կախված էին արծաթափայլ պինդ ձողերին ամենուրեք:

Կույս աղջիկներ ու նրբասիրտ պատանիներ տանում էին

Պառուղն անուշ՝ ղամբյուղներով պերճապաճույճ: Եվ դարկում էր

Այդ ժամանակ մի պատանի իր կիթառի նուրբ լարերին: 295

Նաև կերտված կար մի նախիր եղջերավոր շեկ եղների.

Եզն ու երինջը, ստեղծված մաքուր ոսկուց և անագից,

Իսկ նրանց հետ գնում էին բսկեհանդերձ շորս նախորդների,

Եվ հետևից՝ ինը վայրագ գամփռ շներ արագավազ:

Մինչդեռ վայրագ հրկու առյուծ՝ հզների գնմ գուրս ելնելով՝ 300

Բռնել էին պարարտ մի ցուլ, որ մոնչում էր ահավար:

Կրկնակաղը իմաստալի հորինել էր պարահանդես—

Ճիշտ այնպիսին, որ լայնանիստ Կնոսոսի մեջ մի ժամանակ

Դեզալոսը սարքեց հանուն ոսկեգլխակ Արիադնեի.

Եվ պատանիք, կույս-աղջիկներ՝ շատ շատերից սրտանց սիրված 305

Պարում էին և կաքավում այնտեղ ձեռքը ձեռքի տված:

Խմբապարի շուրջբոլորը կար և հրճվող մի մեծ ամբոխ:

Մեջտեղ դուստնն աստվածասիրտ՝ պերճ կիթառով երգ էր հնչում,

Եվ անգագար, երգն հնչելիս, դուչգ միմոսները խեղկատակ

Խաղեր էին ցուցաբերում, պառույտ տալիս սուրսուրալով: 310

Եվ, վերջապես, ճարտարագործ վահանի շուրջն ավերի մոտ,

Յույց էր տվել զորությունը Օվկիանոսի բուն հոսանքի:

Երբ ավարտեց այդ վահանը խիստ ամրակուռ ու լիթթաքի,

Նա ստեղծեց լանջապանակ՝ ավելի վառ, քան բոց-կրակ,

Ապա կերտեց կուռ ու ամուր մի սաղավարտ՝ զխին հարմար, 315

Վերջը ձուկեց նա անագից սոնապաններ պիրճ ու ճկուն:

Երբ ավարտեց զենքն ու զարդը կրկնակաղը փառապասել,

Վերցրեց, տարավ և անդ դեռ Աքիլլեսի մար առջև:

Իսկ նա թռավ ձյունածրար Օլիմպոսից, ինչպես բազմ,

Տանելով պերճ և շոշշողուն զենքն ու զրահն Հեփեստոսից: 320

Մագեց խորքից Օվկիանոսի Առավոտը ոսկեշուրջառ՝
 Լույս բերելով անմահներին, նաև մարդկանց մահկանացու:
 Մինչ նավատորմ հասավ Թեոփան, ձեռքին պարզեն տատվածաշեն,
 Գտավ որդուն իր սիրելի, որը, փարված Պատրոկլոսին,
 Հեծեծում էր կականալիր: Լալիս էին և ընկերներն:
 Կանգնեց ուղիղ նրանց միջև արծաթաոտ տատվածուհին,
 Ձեռքը բռնեց, տվեց անունն իր զավակի և խոսքն ասաց.
 «Թող որ մեռյալն հանդի, որդյակ, թիպետ ցավ է դա քո սրտին.
 Վեր կաց, վերցրու Հեփեստոսի զենքն ու զրահն սքանչափառ,
 Որի նմանը զեռ երբեք մարդու ուսերը չի ծածկել»:

5

Այդ տակով՝ աստվածուհին Աթիլլեսի առաջ դրեց
 Զենք-զրահը, որ շառաչեց իբրև կերտվածք հրաշագործ:
 Զենքին նայեց վեհն Աթիլլես, և զայրույթով լցվեց հոգին:
 Նա ձեռքն առավ, հրճվեց՝ վսեմ, աստվածատուր այդ պարգևով:

Դարձավ ապա իր ծնող մորն և ասաց խոսքն այս թեմով.
 «Մայր իմ, զենքն այս որպես տառածու անեղձ կերտվածք, կվայելի
 Միայն անմահ աստվածներին. մարդու ձեռքի շինվածք չէ սա:
 Ահավասիկ՝ ես կզինվեմ: Բայց վախենում եմ ես սաստիկ,
 Որ մի գուցե Պատրոկլոսի պղնձահար վերքերի մեջ

15

Խոր ներխուժեն ճանճերն հիմա և, ծնելով ներսում՝ որդեր,
 Ամբողջովին ապականեն մարմինն հերոս Մենիտյանի»:

20

Պատասխանեց նրան Թեոփա արծաթաոտ աստվածուհին.
 «Քաղցրիկ որդյակ, թող այդ հոգսը զուր շտանջի աշժմ հոգիդ.
 Ես կհոգամ, որ ճանճերի վայրագ զնդերը հետ մղվեն:

Իսկ դու, որդիս, ժողով կանչիր քայաական հերոսներին,
 Եվ վերջ տուր քո քենին ընդդեմ Ագամեմնոն ազգավարի,
 Զենքերն հագիր և զսրույթամբ լցված՝ կիր, գնա կռիվ»:

25

Այդպես ասաց և ներշնչեց նրան կորով արիության:
 Իսկ Աթիլլեսն աստվածազոր իսկույն ծովի ափը գնաց,

30

Գոչեց ահեղ և խիստ հուզեց քայաացի զյուզազներին:
 Բոլորն շտապ ժողով եկան, երբ երևաց Աթիլլեսը:

Իսկ երբ եկան, հավաքվեցին այնտեղ բոլոր քայաացիք,

Կանգնեց այնժամ ինքն Աթիլլեսն արագավազ և խոսքն ասաց.

«Լավ չէ՞ր լինի, ով Ատրիդես, մեղ երկուսիս՝ և՛ քեզ, և՛ ինձ,
 Եթե այսպես մենք վարվեինք այն ժամանակ, երբ հոգեմաշ

35

Ձայրույթով լի, ցավոք սրտի, պառակտւիցիներ կույսի համար:
Սակայն թողնենք դանն անցյալը, թեև ցավ է դա մեր սրտին:
Արդ՝ ես կտրուկ վերջ եմ տալիս իմ ղայրույթին: Իսկ դու, արքա,
Հրամայիր, որ վարսագեղ աքայացիք զինվին շուտով»:

40

Այդպէս ասաց: Ուրախացան սրնաղաարդ աքայացիք,
Որ Պելեսյանն արդեն թողեց իր ղայրույթի ոխն ահաւոր.
Իսկ ազգապետն Ադամեմնոն այսպէս խոսեց և խոսքն ասաց.

45

«Ով սիրելի դուցադուռներ դանայական, ով Արևոյ
Ձինակիցներ. պիտ ճառողին ուշիմ լսել և շնորհատել:
Շատ, շատ անգամ ինձ այս դժբախտ գործի առթիւ աքայացիք
Կշտամբանքի խոսք ասացին: Սակայն ես չեմ մեղավորը.
Ճակատադիրն ու Ձեան հզոր և էրինը մթնում քայլող.—

50

Դրանք այն օրը ժողովում մթադնեցին միտքս բնիով,
Երբ անիրավ ես խելցի Աքիլլեսից նրա ընծան:
Ես ի՞նչ կարող էի անել, երբ գործում էր աստվածուհին՝
Ձեսի դուստր հարգո Ատեն, եր խարդախում է ամեն ինչ:
Մի ժամանակ փորձանք բերեց նա նույնիսկ Ձեո ասածո զլսին.
Ահաւասիկ այդպէս և ես, երբ Հեկտորը կորդակաճոճ

55

Նավերի մոտ կտտորում էր զավակներին աքայացոց,
Չէի կարող ես մոռանալ ինձ կուրացնող շար Ատէին:
Իսկ այժմ իբրև մի մեղապարտ, որի խելքը Ձեան էր շորթել,
Ես ուզում եմ մեղքս քովել և բազմարժեք փրկանք տալ բեղ:
Կովի կանգնիր դու, ով հերոս, և բորբոքիր զորքի ոգին:
Իսկ ես պատրաստ եմ պարգեւել այն ամենը, եր դեռ երկի
Քեզ խոստացաւ քո վրանում Ողիսեսը աստվածակերպ»:

60

Պատասխանեց այնժամ նրան Աքիլլեսը արագաւաղ.
«Ով մեծափառ դու Ատրիդես, Ադամեմնոն տրանց արքա,
Կուղեմ արդոք տալ ընծաներ, ինչպէս պատշաճ է դա քաջին,
Թե՞ չես ուզի, քո գործն է դա: Իսկ այժմ հոգանք կովի մասին:
Թող որ տեսնեն Աքիլլեսին կրկին շարքում առաջավոր
Եվ արոյացոց խիտ գնդերը պղինձ տեղով խորտակելիս»:

65

Բայց առարկեց իսկույն նրան Ողիսեսը ամենաղետ.
«Ով Աքիլլես աստվածազարմ, թեպետև քաջ ես հաղթապանծ,
Աքայացոց քաղցած փորով դու մի դրդիր դեպի Իլիոն՝
Տրոյացոց դեմ կովիլու. քանզի չէ՞ որ մարտն ահաւոր
Լինելու է երկարատև, երբ գնդերը զարկվին իրար:
Արդ, Աքիլլես, զորքն արձակիր, հրամայիր ճաշ պատրաստել,
Իսկ մինչև այդ՝ արանց արքա Ադամեմնոնն իշխանազոր

70

Թող բերել տա քաջերի դեմ, այս ասլանում, ընծաներն իր,
Որ աքսլանք աչքով տեսնեն, և դու ինքդ էլ հոգով խնդաս:
Իսկ վերջը պերճ մի խնշույթով թող պատվի քեզ իր վրանում:
Եվ դու, Ասորիդ, այնուհետև մարդկանց առջև արդարամիտ
Կճանաչվես: Եվ ամոթ չէ, երբ հաշտվում է թագաւորը
Այն մարդու հետ, որի հանդեպ մեղավորը ինքն է իրար»:

Այնժամ նրան պատասխանեց Ագամեմնոն արանց արքան.
«Քս խոսքերը, Լայկրուածին, ես լսեցի ուրախ սրտով.

Ճիշտ դատեցիր դու ամեն բան,— արդարացի ու ճշմարիտ:
Թող սպասի Աքիլլեսը, թեև տենչում է նա կռիվ,

Սպասեցիք աստ նաև դուք, մինչև որ դան իմ վրանից
Ընծաները, և զսհերով սուրբ երդումը մենք հաստատենք:

Քեզ եմ հանձնում, ով Ոգիսէս, որ կատարես դու դորձը այս:
Ընարիր դարբից արայական ժիր ու ազնիվ պատանիներ
Եվ իմ հաւիթի բեր շուտապէս ընծաներն այն, որ մենք երեկ
Խոստացանք տալ Աքիլլեսին. վերցրու և բեր նաև կանանց»:

Պատասխանեց այնժամ նրան Աքիլլեսը արագավազ.
«Ով Ասորիդես, վսեմափառ Ագամեմնոն արանց արքա.

Լավ կլինի, եթե հետո, այլ ժամանակ մենք այդ հոգանք,
Երբ ընդհատվի, կամ դադարի պատերազմն այս արշունակի:
Տապալված են մեծ քաջերը, որոնց այստեղ հողթահարեց

Պրիամոսի Հեկտոր որդին, որին Զեսը փառք պարգեկցի:
Պետք է, կարծեմ, արայացոց իսկույն մղել դեպի կռիվ,—

Թեկուղ ծարավ և անոթի,— իսկ արևի մայրամուտին
Սարքեւ ընթրիք, երբ կորանքի վրեժն արդեն լուծված լինի:

Իսկ մինչև այդ, ո՛հ, քաւ լիցի, ոչ մի խմիչք կամ ուտելիք
Կուղ չի դնա իմ կոկորդից՝ դեմ-հանդիման իմ ընկերոջ,

Որն ընկած է վրանիս մեջ, սուր պղնձով պատառոտված:
Խնջույք չէ, որ տենչում եմ ես, այլ ահաւոր ճակատամարտ»:

Պատասխանեց այնժամ նրան Ոգիսէսը ամենազեւս.
«Ով Աքիլլես Պելիասին, ով արայանց գերագույն քաջ,

Դու ինձանից գերազոր ես, տիգամարտի մեջ գերազանց,
Սակայն խելքի մեջ, թերեւ, ես գերազանց եմ քեզանից,

Քանզի մեծ եմ ես տարիքով ու ավելի մեծ փորձ ունեմ:
Ուստի հոգիդ թող հանդուրժի, և ընդունիր կարծիքն իմ.

Մարդու սիրտը մարտակովում նախճիրով շուտ է հագնում,
Երբ պղինձն է գետնին ցանում կյանքի հասկերը բազմաբյուր,

Սակայն հունձն է լինում նվազ, երբ կշեռքն է թեքում Զեար,
Որ մարդկային կռիվների տնօրինողն է մշտական:

Անշուշտ, պետք է թաղել նրան, ով ավանդեց արդեն հողին,
Բայց անսասան պետք է մնալ՝ ողբ անելով միայն մեկ օր:

Սակայն նրանց, ովքեր կռվից անմիտս են ու կենդանի,

115

Պետք է երեք շմոռանալ և կազդուրել կերուխումով,

Որ նրանք միշտ, ոտից գլուխ պղինձ հագած, թշնամու դեմ

Կռվեն խիզախ և աննկուն: Ուստի զորքից թող ոչ մի մարդ

Զգանդաղի՝ սպասելով այլ պատվերի ու խրատի»:

Ասաց, վերցրեց իր հետ նևատոր մեծափառի զավակներին,

120

Եվ գնացին դեպի վրանն Ագամեմնոն Ստրիդեսի:

Անդ վրանից դուրս բերեցին խոստացած յոթ եռասունին,

Տասներկու ձի, երկու տասնյակ կոնք և լազան շողշողների,

Դուրս հանեցին անբիժ կանանց՝ ձեռագործում քաջահմուտ,—

125

Թվով յոթ կին, ութերորդը Բրիսեիսն էր պերճագույն:

Երբ ամեն ինչ տույան բերվեց, ոտքի կանգնեց Ստրիդեսը,

Իսկ Տալթիբիոսը մեծածայն, իրեն բանբեր աստվածակերպ,

Զեռքին բռնած գեր վարազը, կանգնեց դեմը ազգապետի

Եվ Ստրիդեսն այնուհետև քաշեց ձեռքով դաշույնը սուր,

130

Կտրեց իսկույն կինճի ստեն ու, իր ձեռքերը կտրկտառծ,

Այս ջերմեռանդ աղոթքն ուղղեց ամպակուսակ Զևս-զգոնին:

«Նախ թող վկա լինի Զեար՝ վեհագույնը աստվածներից,

Որ ես երբեք ձեռք չեմ տվել այս աղջկան՝ Բրիսեիսին,

Նրա մահիճը չեմ մտել և ոչ մի կերպ չեմ բռնացել»:

135

Ասաց այդպես. կտրեց դաժան իր պղինձով վիզը կինճի,

Իսկ Տալթիբիոսն այնուհետև, պտույտ տալով այդ զոհը սուրբ,

Նետեց խորքը ճերմակ ծովի, որ ձկան կեր լինի այնտեղ:

Կանգնեց Աթիլլն և մարտատենչ արգիլացոց այսպես ասաց.

«Դու ես, Զևս հայր, մեծագույնդ, մարդկանց տալիս ժառանգություն

140

Իմ կրծքի տակ, իմ հոգու մեջ Ագամեմնոնին իշխանապետ

Զէր բորբոքի զայրույթն երբեք և այդ կույսին գեղեցկափայլ

Նա չէր կարող բռնի կերպով ու նենդաբար խլել ինձնից:

Այդ դու, Զևս հայր, աքայացոց մահն ու կորուստը կամեցար»:

Ասաց, ժողովը արձակեց: Բոլորն հապճեպ ցրվել եկան,

145

Իսկ ընծաներն հավաքեցին միրմիդոնյանք մեծահոգի,

Տարան դեպի խորունկ նավերն աստվածակերպ Աթիլլեսի,

Իսկ ձիերին ծառաները դեպ երամակը քշեցին:

Բրիսեիսը, որ նման էր սակեպսակ Ասիրոդիտին,

- Երբ որ տեսաւ Պաարսկուսին սուր պղինձով պատառոտւած,
 Այնժամ, առեա մի դիցուհի, ողբ հնչեց նա կախանալիւր. 150
 «Ոհ, Պաարսկուս, ինձ՝ դժբախտիս և իմ սրտին դու սիրելի.
 Հեռանալով այս վրանից, ես կենդանի թողեցի քեզ,
 Այժմ, հետ եկած, դանում եմ քեզ արդեն մեռած, ով աղգաւար:
 Դու իմ արցունքն ամոքեցիր, երբ Աքիլլեան աստվածակերպ
 Իմ ամուսնուն սրի քաշեց և ավերեց վեհ Մինեսի 155
 Քաղաքն հարուստ: Սիրովիւով, ինձ խոստացաք, որ կ'կարգես
 Աքիլլեսին ինձ ամուսին և կտանես ինձ Փթիսս
 Եվ հարսանյաց խնջույքը ճոխ Միրմիդոնում կ'կատարես:
 Ոհ, սիրելի, մեռար և դու, ուստի հավատ քեզ պիտ ողբամ»:
- Այդպես ողբաց հեծեծագին: Ողբում էին Պաարսկուսին 160
 Եվ այլ կանայք, բալց առերես, զի իրենց ցամն էին լալիս:
 Աքիլլեսի շուրջն հավաքւած ծերունիներն արայացի
 Աղերսեցին նստել ճաշի, բալց նա մերժեց արտասովելով.
 «Զուր մի ստիպեք, որ վաչնչեմ ես կերակուր և կամ խմիչք. 165
 Անհուն վիշտն է պատել հոգիս, սիրտս տխուր է, դառնաւ վեր.
 Կերութումին ձեռք չեմ տա ես, մինչ արեւ մայր չմտնի»:
- Այդպես ասաց և արձակեց արքաներին իր վրանից:
 Բայց մնացին Ատրիդեաներն ու Ողիսեան աստվածակերպ,
 Որ ամոքեն նրան մի կերպ: Սիրտն էլ նրա անմխիթար.
 Հիշում էր մերթի նա իր անցյալն և կրկնում հեկեկալով. 170
 «Ախ, սիրելի, դժբախտ ընկեր, դու քո ձեռքով վրանիս մեջ
 Ինձ կերակուր էիր տալիս, երբ քաջարի արայացիք
 Կռւում էին արայացոց գեմ ժանտ ճակատում արտասրահեղ.
 Այժմ պառկած ես վիրապատ, մինչդեռ սիրտն իմ դառնակակիծ
 Մերժում է ճոխ կերութումը, առապելով լսի քեզ համար: 175
 Ախ, չէր կարող ինձ խորտակել երբեք ոչ մի դառնալի վիշտ,
 Նույնիսկ եթե ես լսեի մահվան բռնը դժբախտ իմ հոր»:
- Այդպես ասաց հեկեկալով: Հեկեկացին քաջերն էլ մեծ:
 Նայեց նրանց ողբ ու կոծին Կրոնոսյանն ու կարեկցեց 180
 Եվ, դառնալով Աթենասին, այս խոսքն ասաց նա թեւաւոր.
 «Մի՞թե, զուտոր իմ, հրաժարվել ես դու հերոսից քաջակորով,
 Կամ մի՞թե քո սիրտն այլեւ չի կարեկցում Աքիլլեսին:
 Ահաւասիկ, իր բարձրակայն շաղի առջև նստած այնտեղ,
 Կականալիւր ողբում է նա սիրակարոտ ընկերոջն իր:
 Տես, ճաշում են անդ մյուսները, մինչդեռ իսպառ քաղցած է նա: 185
 Գնա շուտով, նեկտարն անմահ և ամբրոսիան անուշաբույր

Յողիր, ցանիր նրա կրծքին, որ նա քաղցից չթուլանա»:

Աթենասը թռավ խելույն, օդի միջովն արագ սահեց,
Քնչախ բազեն թևատարած ու սրածայն: Արայացիք
Ճամբարի մեջ արդեն արագ զինվում էին՝ համախմբված:

190

Առավաժուհին այնտեղ սրտին Աքիլլեսի ցողեց նեկտար
նվճարոսի, որ ծնկները շփուլանան մարտահովում:

Քեքն էլ գնաց ամրակառույց ապարանքը իր ծնող հոր:

Գլխի աքայանք կոր նավերից արշավեցին դեպի կոխվ:

Ժպտաց երկիրն ու քաջերի սարերի տալ թունդ զղրդաց

195

Ափք ծովի: Զենքերն հագավ և Աքիլլեսն առավաժաղոր:

Նախ նա վերցրեց արծաթախուռ, հարմանդներով պերճ ամրացած

Շողշողենի սոնապաններն ու ամրացրեց իր սաներին,

Պայա ծածկեց իր հաղթ կրծքին պատենազարդ լանջապանով,

Ուտին զցեց փայլուն սուսերն արծաթազամ, պղնձակերտ,

Ինչ, վերջապես, վերցրեց վահանն իր վիթխարի և հաղթական,

200

Որն իր լույսը, լուսնյակի պես, սփռեց հեռուն և ամենուր:

Վերցրեց ապա, ծածկեց զխին բազավարաք իր դերհրաշ:

Նվաճողունն ու Արկիմեդեսն այնժամ ձիերն էին լծում.

Երասանակը ձգելով՝ պինդ կապեցին շքեղ կառքին:

Իսկ բազմհոսանդն Ավառմեդոն, ձեռին մտքակր վայելուչ,

205

Ճարպիկ թռավ կառքի վրա. թռավ նաև Աքիլլեսը

Փվ, դառնալով իր հայրական ժիր ձիերին, խոսեց հուժկու.

«Ով Քսանթոս և Բալիոս, ծնված անմահ Պեղարգից.

Հիմա այլ կերպ թոցրեք տարեք կառագնաց ձեր տիրոջը

Քեպ դանաջանց զորքը կովող: Իսկ երբ ռազմից դուք հաղենաք,

210

Նրան, ինչպես Պատրոկլոսին, դուք շթողներ մաշտում ընկած»:

Ասաց: Հանկարծ լծի տակից արագավազ Քսանթոս ձին,

Իր գլուխը կախ գցելով, խոսեց ինչպես մի խոստունակ.

«Այժմ, Աքիլլես, քեզ կաղատենք, դուրս հանելով ռազմի դաշտից.

Մոտ է օակայն օրդ վերջին: Բայց մենք բնավ մեղավոր չենք,

215

Մեղավար են լոկ աստվածն ու ճակատագիրն ամենաղոր:

Նվ հիբավի, մեր ծուլության հետևանքը չէր իսկապես,

Որ ջորթեցին տրոյացիք Պատրոկլոսի զենքն ուսերից,

Այլ վեհ աստվածն այդ կատարեց՝ որդին Լետո վարսագեղի:

Նա տապալեց նրան կովում, շնորհելով փառք Հեկտորին:

220

Իսկ մենք կարող ենք սլանալ, ինչպես սահուն Զեփյուռի շունչ,

Որից արագ չկա ոչինչ, սակայն քեզ էլ վիճակված է

Պարտվել ձեռքով հաղթ աստծու և երկնածին մի մարտիկի»:

Իսկ Աքիլլեան արագավազ նրանցասկոտ պատասխանեց.
«Ի՞նչ ես դու ինձ մահ գուշակում, ով Քսանթոս, վայել չէ քեզ:
Ինքս էլ գիտեմ՝ վիճակված է ինձ մահանալ աշատեղ, հեռու
Մնող մորից և իմ հորից: Բայց ես կովից չեմ հեռանա»:
Ասաց, գուռաց և թունդ բշկց միասմբակ ձիերն արագ:

225

Նրգ Բաաներուդ

Ահա այդպես, կորակաուց նավերի մոտ, աքայացիք
Ձինվում էին քո շուրջն այնժամ, ռազմից անհագ ով Պելևսյան.
Իսկ մյուս կողմից դաշտավայրը բռնել էին տրոյացիք:
Մինչ Թեմիսին պատվիրեց Ձեան, որ ժողովի կանչի շուտով
Բազմաբլուր Օլիմպոսի գազաթներից աստվածներին:
Եկան բոլորն, Գեատերն անգամ, բացի միայն Օվկիանոսից:
Չրնգզիմացավ Պոսիդոնն իսկ. ծովի խորքից դուրս ելնելով՝
Եկավ բազմեց նա մեջտեղում ու կամքն հարցրեց Ձեա-դգոնի:

5

Ամպահավար Ձեսը այնժամ պատասխանեց և խոսքն ասաց.
«Կանչել եմ ձեզ, քանզի կորչող մարդկանց հոգսով եմ մտաւտանջ:
Շուտ դնացեք, հասեք այնտեղ աքայացոց ու տրոյացոց,
եվ օգնեցեք երկու կողմին՝ ինչպես կուզեք, ըստ ձեր կամքի»:

10

Այդպես ասաց Կրոնոսյանն ու բորբոքեց մարաը դաժան,
եվ երկպառակ աստվածները շտապեցին դեպի ճակատ:
Դեպ աքայանց նավերն անցան Հերան, Պալլաս Աթենասը,
Պոսիդոնը երկրասասան և Հերմեսը բարեմատույց,
եվ նրանց հետ՝ Հեփեստոսը կորովադույն և կրկնակաղ:
Տրոյացոց կողմը անցան կորդակաճոճն Արես, Լետոն,
Քսանթոսը և Փոյբոսը, որ չի խուզում մաղերը յուր,
Ափրոդիտեն սիրաժպիտ և Արտեմիսը նետաձիգ:

15

20

Երբ աստվածները դեռ մարդկանց չէին հասել, աքայացիք
Խրոխտ էին, քանզի արդեն Աքիլլեան էր հանդես եկել:
Իսկ տրոյացոց սրտերի մեջ իսկույն սարսուռ և դող ընկավ:
Երբ զորքերին մոտեցան անդ անմահները օլիմպացի,
Գու թշնամանքն հուզեց մարաը: Ահեղ գուռաց Աթենասը.
Իսկ մյուս կողմից գուռաց Արեսն՝ ահեղ ու սե փոթորիկ պես:
Վերուստ հոժկու թիզաց հայրը անմահներին, նաև մարդկանց,
Իսկ ներքևից Պոսիդոնը ցնցեց երկիրն անձայրածիր,
Եվ զարհուրեց Հադեսն անգամ՝ խոր զժոխքի թագավորը:

25

Թնդաց չորս դին, երբ աստվածներն այնտեղ ելան մարտակալի: 30

197

Անդ Պոսիդոն արքայի դեմ ելալ Փոյրոս Ապոլլոնը,
Արեսի դեմ կանգնեց խաչտախն աստվածուհի Աթենաւոր,
Իսկ Հերայի դեմ նետաձիգ Արտեմիսը ոսկեաւար,
Մինչ Լետոյի դեմ մարտողը Հերմեսն էր հազի՛ և բարեգործ:

Այդպէս ահա աստվածները աստվածներէլ դեմ դուրս եկան:

Իսկ Աթիլլեսը տենչում էր բաղմոթյան մեջ կովի կէնել
Պրիամոսյան Հեկտորի դեմ, քանզի սրտանց փափաղում էր
Նրա արյամբ հազեցնել ժանս: Արեսին քաջախիզախ:
Բայց Ապոլլոնը մարտահույզ Պելէսյանի դեմ պրզեց
էնեասին և բոբբոքեց նոր զորութեամբ նրա հոգին,
Պրիամոսյան Լիկաոնի կերպաբանքով, նրա ձայնով:

«Ո՞ւր է, էնեաս, ով տրոյացի խորհրդակաւն, քո սպառնանքը,
Թե՞ դու չէիր, որ խնջուչքի մեջ խոստացար արքաներին՝
Դուրս գալ կովի մենակ ընդդեմ Պելէսածին Աթիլլեսի»:

Նրան իսկույն առարկելով՝ պատասխանեց քաջն էնեաս.
«Ի՞նչ ես զրդում, Պրիամոսյան, որ աւամա դուրս գամ կովի:
Զկա մի քաջ, որ հանդգնի կովել ընդդեմ Աթիլլեսի»:

Այնժամ կրկին ասաց նրան Ապոլլոնը Զեսի դաւալ.
«Դու էլ, հերոս, այժմ աղոթիր հավերժակցաց աստվածներին.
Ասում են, թե ծնւած ես դու Զեսի դասրիկ Ափրոդիտից,
Մինչդեռ ծնւած է Աթիլլես մի հասարակ աստվածուհուց:
Ուստի վերցրու պղինձն հզոր, կանգնիր ընդդեմ, և թող հոգիդ
Զվրդովի նրա ունայն սպառնանքից և խոսքերից»:

Այդպէս ասաց, ողեշնչեց աղգաւարին մեծ զորութեամբ,
Եվ նա, զինւած վառ պղինձով, առաջ նետուեց նախահարձակ:
Բայց Հերայից լուսաթեիկ անտես չեղալ Անքիսյանը,
Որն ամբոխի միջով դիմեց դեպ Աթիլլեսն հզորազոր,
Եվ կանչելով աստվածներին՝ խոսեց Հերան լուսաթեիկ.

«Դուք, Աթենաս և Պոսիդոն, լաւ միաք արեք ձեր սրտի մեջ,
Թե ի՞նչ վախճան պիտ ունենա դործը այստեղ: Էնեասն հազած-
Փայլուն պղինձ, դուրս է դալիս ահա ընդդեմ Աթիլլեսի:

Նրան Փոյրոս Ապոլլոնն է այդպէս ահա քաջաւերել:
Արդ՝ որոշենք. կամ նրանից շուտ հետ վանենք Անքիսյանին,
Կամ մեղանից մեկը դնա՛ անդ օդնելու Աթիլլեսին,
Ներշնչելու ուժ ու կորով, որ չընկճվի և դիտենա,
Որ վահագույն աստվածները իրեն սիրում են առավել»:

Պատասխանեց այնժամ նրան Պոսիդոնը նրկրաստուն.
«Զուր ես, Հերա, անմտաբար դու մոլեղնում, վաչել չէ քեզ.

Լամ կլինի մարտադաշտից մենք հեռանանք, գնանք, նստենք
Մի բարձր տեղ, թույլ տանք մարդկանց, որ պատերազմն իրենք հեղան:
Իսկ երբ Արեսն կամ Ատուլսնը ձեռնամուխ լինեն մարտին
Ու կաշկանդեն Աքիլլեսին՝ խանգարելով նրան կռվել,
Այն ժամանակ մենք նրանց դեմ կբորբոքենք ճակատամարտ,
Եվ, հուսով եմ, նրանք շուտով պիտի զղջան ու հեռ գառնան»:

Այդպիսի նստած խորհում էին անմահները երկու կողմից,
Մինչդեռ վերից Զևսն էր զբոլում նրանց դեպի ճակատամարտ:
Դաշտը լցվեց զորքով, մարդկանց և ձիերի հոծ բաղմունքյամբ,
Փայլատակեց պղինձն աշնտեղ, թնդաց երկիրն առաջ շարժվող
Ամբոխների ոտքերի տակ: Մինչդեռ երկու վեհագույն, բաշ՝
Անքիսեսի էնեաս որդին և Աքիլլեսն աստվածազարմ
Հանդես եկան երկու կողմից, լի տենչանքով մարտակովի:
Սպառնալից առաջ քայլեց էնեասը նախահարձակ:

Ընդգեմ ցատկից Աքիլլեսը, ինչպես առյուծն արյունարբու,
Որին ճգնում են սպանել գյուղի մարդիկ որևէ կերպ:

Նախ նա քայլում է անվրդով, արհամարհում է բոլորին,
Բայց երբ նրան անգով զարկում է քաջազոր մի պառանի՝
Փքվում է նա անմիջապես, բաց է անում իր երախը,

Զորեղ պոչով թակում է նա իր կողերը և ազդերը,—
Ինքն իրեն գրգռելով՝ քաջալերում է դեպի մարտ,

Այդպես սրտի քենն ու կտրուկն Աքիլլեսին մղում էին
Կանգնել ընդդեմ մեծահոգի էնեասի, իբր ասոյան:

Նախ Աքիլլեսն արագավազ դիմեց նրան և խոսքն ասաց.

«Ինչո՞ւ, էնեաս, զորքից հեռու, նախահարձակ ելար իմ դեմ,
Դուցն հոգիդ հորդորում է մարտել իմ դեմ արդ այն հույսով,

Որ դու մի օր տրոյացոց ղեկին արքա տիտի դառնաս,

Կամ դուցն քեզ արոյացիք խոստացել են ընտիր հողե՞ր,

Միայն թե դու ինձ տապալես. բայց դժվար թե այդ հաջողվի:
Մոռացի՞ր ես, ինչպես ես քեզ խաշների մոտ մենակ տեսա,

Հալածեցի Իդա լեռից, ինչպե՞ս փախար արագավազ
Եվ, հալածված, մատր լեռենս, որը հետո կործանեցի:

Լավ է, լսիր իմ խրատը, գնա խառնվիր քո զորքերին,
էլ մի կանգնիր դու իմ առաջ, ապա թե ոչ վատ կլինի»:

Նրան այնժամ պատասխանեց և խոսքն ասաց քաջն էնեաս,
«Զուր ես այդպես, Պելևասի՛ն, դու հույս տածում, թե ինձ, ինչպես
Մի մանուկի, կարող ես դու ահաբեկել սին խոսքերով:
Դիտենք միմյանց ծագումը մենք, դիտենք և մեր ծնողներին»:

75

80

85

90

95

100

105

Նրանց մասին մենք մարդկանցից շատ ենք լսել հին դրույցներ,
 Բայց շենք տեսել մենք մեր աչքով, ոչ դու՝ իմոնց, ոչ ես ձերոնց:
 Մինչ, ասում են, որ ծնել է քեզ Պիլեսը անբասրաշիւն,
 Եվ քո մայրն է գեղեցկագնս վառ Թեախսը ծովակենցաղ.
 Իսկ ես սրտանց պարծենում եմ, որ զավակն եմ վեհ Անքիսի,
 Եվ իմ մայրն է աստվածուհի Ափրոդիտեն գեղեցկագեղ:
 Եվ դրանցից մեկն ու մեկը այսօր պիտի ողբա որպուն:
 Բայց բավական է բարբառենք թոթովախոս մանկանց նման.
 Կամ հայհոյիլ անարգանքով միմյանց, ինչպես լիտի կանայք:
 Իսկ բոցավառ մարտակովից դու ինձ խոսքով հեռ շեռ պարծնի.
 Օն, սկսենք և մեր ուժը տեղ-պղնձով փորձենք հիմա»:

110

Ասաց, զարկեց հզոր տեգով վահանին հաղթ ու մեծաշուք:
 Թնդաց վահանն ահագնակի և շառաշեց սուր մկանդից:
 Պելեսյանը, սարսափահար, իր հաղթ ձեռքով մի կեղմ թեքեց
 Իսկուչն վահանը իր մարմնից՝ մտածելով, թե նիդակը
 Մեծահոգի էնեասի կարող է խոր ճեղքել, անցնել:

115

120

Բայց նա, անմիտ, չհասկացավ ոչ իր հոգով, ոչ էլ սրտով,
 Որ երկնափառ վսեմ պարգևն աստվածների այգբան դյուրավ
 Չի ենթարկվում մարդու ուժին կամ խորտակվում նրա ձեռքով:
 էնեասի նիդակն հզոր, ոչ չհերձեց վահանն անկեղծ,
 Այլ դիմադիր եղավ տեղին աստվածատուր ոսկին ամուր:
 Տեգը ճեղքեց լսկ երկու շերտ, իսկ երեքը ողջ մնացին:

125

Ապա նետեց մեծն Աքիլլես իր նիդակը երկայնասովոր
 Եվ ուղղակի էնեասի բոլորակերտ կուռ վահանի
 Կումբին զարկեց, հենց այն տեղին, ուր ձգված էր եղան կաշին
 Եվ ուր պղինձն էր նրբակերտ: Հաղթ հացենին Պելիոնի
 Ճեղքեց շերտերն ու թափ անցավ. թնդաց վահանն ահեղաձայն:
 Կանգնեց էնեասն ահաբեկված, անտույլի զարհուրանքով
 Լցվեց հոգին, երբ մահաբեր տեգը վարսվեց դեանին՝ իր մոտ:
 Աքիլլեսը, ինչպես կրակ մի ահարկու, քաշեց սուսեր

130

135

Ու հարձակվեց: Իսկ ախոյանն առավ ձեռքով հսկա մի քար.
 էնեասն անշուշտ պիտ թունդ զարկեր Աքիլլեսի սաղավարտին
 Կամ վահանին, որոնք քաջից պիտ վանին մահն անկասկած,
 Իսկ Պոլեսյանն իսկուչն սրով նրա հոգին պիտի կորզեր,
 Եթե այդ շուտ շնկատեր Պոսիդոնը երկբասասան:
 Իսկուչն անմահ աստվածներին նա խոսքն ուղղեց և այս ասաց.
 «Ավաղ, տեսեք, ով աստվածներ. ափսոսում եմ վեհ էնեասին,

140

Որն, հեռաձիգ Ապոլլոնի դրդումներին հնազանդված,
Պարտված ձեռքովն Աքիլլեսի, կիջնի շուտով տունն Հադեսի: 145
Ինչո՞ւ պիտի իզուր, անպարտ և ուրիշի մեղքի համար
Սա անտեղի պատիժ կրի: Զէ՞ որ միշտ էլ սա հաճելի
Հարուստ զոհեր է նվիրում աստվածներին երկնաբնակ:
Ուստի եկեք փրկենք սրան, շուտով կորզենք մահվան ձեռքից:

Զեսը նույնպես կզայրանա, եթե նրան այժմ սպանի 146
Մեծ Աքիլլեսն աստվածազոր: Ճակատագիրն է ազատել
Նրան մահից, որ անսերունդ չվերանա երբեք ցեղը
Դարդանոսի, որին բոլոր մահկանացու զավակներից
Իր կնածին՝ ամենից շատ է միշտ սիրել Զևսն ամպահույզ»:

Եվ հզնաշյա աստվածուհի Հերան նրան պատասխանեց. 147
«Երկրագողորդ. մի լավ խորհիր և մտածիր դու քեզ ու քեզ.
Պե՞տք է արդյոք փրկես մահից էնեասին, թե՞ թույլ պիտ տաս,
Որ կործանվի քաջը ձեռքով Պելևսածին Աքիլլեսի:
Զէ՞ որ ես ու Աթենասը անմահների վեհ կաճառում,—

Մենք երկուսս, երգվել ենք մերթ, որ մենք ոչ մի տրոյացու 148
Կործանումի ժանա աղետից չենք ազատի երբեկից»:

Այդ լսելով՝ տեղից թռավ Պոսիդոնը երկրասասան,
Հասավ այնտեղ, ուր էնեասն էր և մեծափառ Աքիլլեսը:
Անդ շուտափույթ Պելևսածին Աքիլլեսի աչքերը նա

Պատեց թանձր մառախուղով, իսկ վահանից էնեասի 149
Բուռն թափով քաշեց-հանեց սղոճասայր սուր հացենին
Ու ձգեց այն Պելևսյանի ոտքերի մոտ: Իսկ էնեասին
Վերցրեց գետնից, վեր բարձրացրեց հաղթ ձեռքով և նետեց խակոյն.
Այդպես նետված՝ նա դժնդակ մարտադաշտի ծայրը ընկավ:

Մինչ Պոսիդոնն երկրասասան հասավ, կանգնեց նրա առաջ 150
Եվ, դառնալով էնեասին, ասաց խոսքերն այս թեւավոր.

«Աստվածներից ո՞վ քեզ այդպես մոլորեցրեց, քաջ էնեաս,
Որ հանդգնես դուրս գալ կռվի Պելևսյանի դեմ գերազոր:
Երբ մյուս անգամ էլ հանդիպես, խույս պիտի տաս դու նրանից,
Որ տարածամ, բախտին ընդդեմ, չիջնես հանկարծ տունն Հադեսի»:

151
Այդ ասելով՝ թողեց նրան և, պատվերն իր ավարտելով,
Դնաց, ցրեց հրաշագործ մեզն աչքերից Աքիլլեսի:
Անմիջապես սա բաց արեց աչքերը լայն, շրջահայաց,
Եվ, դառնալով հառաչելով, այսպես ասաց իր վեհ սրտին.
«Ոհ, աստվածներ ամենազոր, հրաշք տեսա ես իմ աչքով.

Տեղս է ընկած ահա գետին, բայց չեմ տեսնում քաջ մարտիկին,
Որի վրա տեղ նստեցի՝ շախախելու նախատակով:

Ուրեմն և նա, էնեասն էլ, սիրելին է աստվածների,

Իսկ ես նրան զուր կարծեցի մի մեծախոս ու սնապարծա:

Ասաց, թե մի գետնի գնդերն ու հարգորհի նա ամենքին.

185

«Քաջ արայանք, մի կանգնեցեք տրոյական զորքից հեռու,

Քաջը քաջի դեմ թող կռվի՝ կորովալի և բոցաշունչ:

Արգ՝ դժվար է, որ ես մենակ, թեկուզ և իմ մեծ զորովյալմբ,

Հետապնդեմ վաշտերն անթիվ և մարտնչեմ բոլորի դեմ:

190

Որքան ուժ կա՝ ես կկռվեմ,— ետքով, ձեռքով և զբաղվյալմբ,—

եվ հուսով եմ՝ ոչ մի վայրկյան չեմ գաղտրի ես կռվելուց»:

Այդպես ասաց: Մինչ Հեկտորը պեղծնչեց տրոյացուց,

Սպառնալով անձամբ դուրս գալ Աքիլլեսին դեմ-հանդիման.

«Աքիլլեսից չվախենար, ով քաջասիրտ տրոյացիք:

195

Դատարկ խոսքով աստվածների դեմ կարող եմ կռվել և ես,

Բայց դժվար է կռվել տեղով, քանզի նրանք գերազուր են,

եվ չի կարող Աքիլլեսը բոլոր խոսքերն իր կատարել.

եւ նրա դեմ կկռվեմ, թեպետ նրա ձեռքերն են հրակերպ»:

Ասաց, հուզեց: Եվ տրոյացիք վեր ցցեցին տեղերն իրենց:

200

Բայց Հեկտորին մոտենալով, ասաց Փոլքսո Ապոլլոնը.

«Հեկտոր, բնավ չհանդգնես կռիւլ ընդդեմ Աքիլլեսի,

Այլ ամբոխի միջից դարկիր, համընդհանուր շփոթի մեջ,

Որ տիպահար շանի նա քեզ, կամ չգարկի մատից սրով»:

Ասաց: Եվ երբ հանկարծակի լսեց այդ ձայնը ասածու,

205

Հեկտորն իսկույն սուգվեց նորից բազմաթյան մեջ խուռն ամբոխի:

Մինչ Աքիլլեսն ահաղաղու, սիրտն ու հոգին բաշտաթյամբ լի,

Թռավ դեպի տրոյացիք և զարկեց նախ Օտրյունեսյան

Իփթիոնին, որ մեծագույն առաջնորդն էր շատ ցեղերիս

եւ տապալվեց, իսկ Աքիլլեսն աղաղակեց խրոխտաբանձ.

210

«Ընկա՞ր արդեն, Օտրյունեսյան, դու մարդկանցից ահալմուրդ,

Եվ մահացար աստ տարադէր, մինչ հայրենիքն է քո հեռու»:

Ասաց հպարտ: Մինչ խաղալը փակեց ուղեքերը ընկածի:

Քաջն հարձակվեց դեպ Պոլիդոր Պրիամոսյանն աստվածային.

Արգելել էր հայրը խստիվ դուրս գալ սրան պատերազմի,

Քանզի կրտսերն էր որդոց մեջ և ծերունուն շատ սիրելի:

215

Նրան, երբ նա արշավում էր, զարկեց Աքիլլն արագավաղ:

Երբ Հեկտորը տեսավ ինչպես ձեռքը սեղմած աղիքներին՝

Թալալկոս բնկալ եղբայրն իր սիրելի՝ Պոլիդորոս:

Ճոճեց նիզակն ու, ինչպես հուր, դեմը վազեց Աքիլլեսի:
Տեսալ, ցատկեց Աքիլլեսը և հաղթական ձայնով դուռաց.

220

«Ահա քաջն այն, որն իմ սիրտը խոցեց խորունկ և դառնալի,
Որ կործանեց մտերմագույն ու սիրելի ընկերսըս.

Ուրախ եմ, որ եղբւմ ալկա շենք խուսափի մենք իրարից»:

Սակայն անվախ պատասխանեց կորդակաճճ Հեկտորը քաջ.

«Ձուր ես ճգնում, Պելեսաժին, ինձ, իբր անպետ մի մանուկի,
Սարսափ աղղել սին խոսքերով: Կծու խոսքեր կամ հաշհոյանք
ես էլ պիտեմ. գիտեմ նաև, որ քաջարի, հուժկու ես դու.

225

Բայց գուցե ալժամ իմ նիզակով պիտի կորզեմ ես քո հոգին.

Քանզի տեղիս սլաքն է սուր, ինքս եմ թեպետ քեզնից նվաղ»:

Ասաց այդպես, և ճռճելով՝ հուժկու նետեց նա նիզակն իր:

230

Աթենասը շնչով վանեց տեղն Աքիլլես մեծափառից.

Իսկ Աքիլլեսն ահեղս դոռ մուկգնարար ցատկեց առաջ,

Իր խորտակի նրան խելույն: Սակայն Փոյբոս Ապոլլոնը

Շտապեց կորզել նրան կովից՝ մառախուղի մեջ պատելով:

Նրեք անգամ դրոճ տվեց քաջ Աքիլլեսն արագավազ,

235

Նրբ հարձակվեց չորրորդ անգամ, մի ահալոր դեի նման,

Ահեղադոշ ձայն արձակեց ու թևալնոր այս խոսքն ասաց.

«Այս անգամ էլ փախար մահից, վայրահաշ շուն, մոտ էր արդեն

Կործանումը քո ահսելի, բայց քեզ փրկեց Ապոլլոնը.

Ձի սովոր ես նախքան դուրս գալդ դեպ շոինդը սլաքների,

240

Աղերսանքով դիմել նրան: Քո դործն հետո կտեսնեմ ես,

Նրբ հանդիպենք,— եթե ինձ էլ կա որեէ օղնոդ աստված.

Հիմա դնամ դեպ ուրիշներ,— ձեռքս ընկածին զրկեմ կյանքից»:

Ինչպես թռչում է լեռների, ձորերի մեջ հրդեհն հուժկու,

Եվ լանձրախիտ շոր անտառն է բոցավառվում հանկարծակի,

245

Այդպես տեղով նա մուկգնում և ջախում էր շուրջն ամեն ինչ,

Կոտորում էր դեի նման, և հոսում էր արյունը թուխ:

Երգ Բաճմեկերուդ

Երբ տրոյացիք հասան հունին լուսակարկաշ Քսանթոս գետի,
Նրանց պալուցաղն Աքիլլեսը ցրիվ տվեց գետի հովտում.

Կոտորում էր նա աջ ու ձախ, չարադաժան և բռնկոխ:

Գետը կարմրեց հորդ արյունից, և բարձրացավ ճիչ ու հառաչ.

Ինչպես ձկները՝ ահագին, մեծ Գերիթինից խառնալեզիլս

5

Սարսափահար փախչում են և լցվում մի խոր նավակայան,
Այդպես վարար գետի ափին, ժայռերի տակ ծվար մտած,
Դողում էին արոյացիք: Նա, — նախճիրից Թեկերն հոգնած, —
Վրա հասավ, բռնեց գետում տանկերկու երիտասարդ՝
10 Ի քալուքուն և ի վրեժ Պատրոկլասի դաժան մահվան:
Գետափ հանեց իզնորթի պես սարսափահար աչք տրոյացաց,
Ու հեռեից նրանց ձեռքերն ամուր կապեց պիրկ պարանոյ,
Ապա հանձնեց իր համհարզին՝ տանել դեպի նավերը խոր:
Ինքը, ծարավ ներ նախճիրի, դեպի գետը դարձավ կրկին,
15 Նվ պատահեց այնտեղ նրան Լիկաոնը Պրիամոսյան:
Աքիլեսը աստվածակերպ ու քաջավաղ տեսավ նրան,
Որը մերկ էր, առանց տեգի, սաղավարտի և վահանի:
Քանզի գետից քրանաթաթախ և հոգնատանջ դուրս փախչելիս
Մնկներն էին խիստ թուլացել և նա ղենքը վար էր դցել:
20 Արդ՝ Աքիլեսը քինահույզ այսպես ասաց ինքն իր սրտին.
«Ոհ, աստվածներ, ես իմ աչքով տեսնում եմ աստ մի մեծ հրաշք.
Մի՞թե բոլոր վեհ արոյացիք, որոնց այստեղ կոտորեցի,
Պիտ հարուժյուն անեն և կրկին տարաբարոսի խոր խավարից,
Ինչպես սա է վերադարձել՝ խուսափելով իր օրհասից.
25 Սա, որ ծախված, ուղարկված էր դեպ սրբազան Լեմնոս կղզին.
Թող որ հիմա աստ ճաշակի սա սուր սլաքն իմ նիզակի»:
Այդպես խորհեց՝ մի կողմ կանգնած: Մինչ Լիկաոնն ահաբեկված՝
Վազեց, հասավ, որ ծնկներին փարվի նրա, քանզի սաստիկ
Փափագում էր փրկվել մահից: Իսկ Աքիլեսն աստվածազոր
Պատրաստվում էր հարվածելու: Մոտ վաղելով նա կորակոր՝
30 Գրկեց ծնկներն Աքիլեսի, որ ծարավ էր մարդու արյան,
Նվ, ղիմելով Պելեսյանին, այս թևավոր խոտերն ասաց.
«Տես, Աքիլես, ծունկդ գրկած, աղաչում եմ, խնայիր ինձ.
Հիշիր, մի օր ինձ բռնեցիր փարթամաճով աչքումն իմ հոր,
Բայց թողեցիր որ ճաշակեմ պտուղները Դեմետրայի:
35 Ինձ, իմ հորից և սիրելի ընկերներից անջատելով,
Վաճառեցիր, ուղարկեցիր դեպի Լեմնոս: Բայց ես փրկանք
Վճարեցի՝ հարյուրեղնյա մի մեծ արժեք: Այժմ եռակի
Փրկանք կտամ: Տասնեկերկու օր է միայն, որ, բյուր տանջանք
Կրելուց հետո, Իլիոն հասա և արևի լույսը տեսա.
40 Իսկ դժնդակ բախտը ահա նորից ինձ քո ձեռքը գցեց:
Մի սպանիր ինձ, ղի համամայր եղբայրը չեմ ես Հեկտորի,
Որ ջախջախեց աղնվաբարս և քաջասիրտ քո ընկերոջ»:

Այսպիսի նրան ջերմ աղերսեց պայծառ որդին Պրիամոսի,
Բայց աղերախն ի պատասխան այս անողորմ խոսքը լսեց. 45

«Ինձ փրկանք զուր մի խոստանա, այլև զուր ես ճառում այդպես:
Քանի բախտը դեռ չէր գրկել Պատրոկլոսին լույս արեկեց,
Հաճելի էր գորովագույթ վերաբերվել տրոյացոյց:

Սակայն հիմա էլ չի փրկվի մահից ոչ ոք՝ ում որ այստեղ,
Իլիոնի մոտ, ձեռքս գցի ինքը աստված: Մահն եմ ուզում 50
ես տրոյացոյց, և մանավանդ Պրիամոսի զավակներին»:

Ասաց այդպես, և պատանու սիրտն ու ծնկները թուլացան.
Մինչ Աքիլլեոսն աստվածազոր քաշեց սուսերն իր սայրասուր,
Զարկեց թափով ճիշտ անրակին՝ վզին մատիկ: Սուրն երկսայրի
Ամբողջովին վաբովեց խորունկ. անմիջապես նա տապալվեց: 55

Աքիլլեսը ոտից բռնեց ու գետի մեջ նետեց նրան
եվ պարծանքով այս թեալոր խոսքերն ասաց նրա մասին.
«Սկամանդրոսը, զաւարվելով, քեզ կտանի դեպ ծովն անհուն:
Եվ թող ձկներն հետապնդող, թռչկոտելով սև ալյաց մեջ,
Ուրախացած կուշտ վայելեն Լիկոննի ճարսը փայլուն: 60
Ոչնչացեք բոլորդ այդպես, մինչև վերցնենք Իլիոնը սուրբ»:

Մինչ Պելեասյանն երկայնստովոր տեղը բռնած՝ բուռն հարձակվեց,
Փռփաղկելով մահվան մատնել մեծահուշակ Պուլիդոնյան
Աստրոպեան, որ ծնունդն էր լայնահորձան Աքսիոսի:

Արդ՝ դրա դեմ շարժվեց Աքիլլեոս, — իսկ նա, ձեռին երկու նիզակ, 65
Ժիր դուրս ցատկեց գետի միջից, խիզախ կանգնեց քաջի առաջ:
Եվ երբ նրանք առաջ եկան և կանգնեցին դեմ-հանդիման,
Նախ խոսքն ասաց արագավազ Աքիլլեսը աստվածազորմ.
«Ո՞վ ես ցեղով դու, քաջ մարտիկ, ուսկի՞ց եկար իմ հանադիման»:

Իսկույն նրան պատասխանեց Պելեդոնի վաչուռն որդին. 70
«Մեծահոգի Պելեսածին, ի՞նչ ես հարցնում տոհմիս մասին.

Ֆեդն իմ վսեմ սերնդիցն է հորդահուսան Աքսիոսի,
Որ ողջ երկրին ամենսգեղ ու թարմագույն ջուրն է տալիս
Եվ որ ծնեց մեծահուշակ Պելեդոնին: Ես, ասում եմ,

Նրանից եմ ծնունդ առել: Բայց սկսենք մարտն, Աքիլլես»:

Այդպես խոսեց սպարնալից: Վեհն Աքիլլես բարձրացրեց
Պելիոնի ակզն հացենի, բայց Աստրոպեան խակոյն նետեց
Երկու նիզակ, քանդի երկու ձեռքով էլ նա գիտեր նետել:
Մեկը դիպավ հաղթ վահանին, բայց չճեղքեց վահանն հզոր.

Իսկ մյուս տեղը թեթևակի քերծեց արմունկը աջ թևի:

Իսկ Արիլիսը, ճոճելով հազիմ հացենին իր ուղղաթիւ՝
 Նևոսից դեպի քաջն Աստրոպէս, բայց վրիպեց: Տեղը թափ,
 եւ ուժգնակի պատվելով, այն կիսով չափ խրվեց հողում:
 Պեղեսածինն իսկույն ազդրից քաշեց թուրը իր սրասայր:
 եւ հարձակվեց մոլեղնաբար: Իսկ նա ճշնեց ձեռքով ուժգին
 Ափից քաշել և դուրս հանել Աքիլլեսի հազիմ հացենին:
 Երեք անգամ թափահարեց, խիստ ջանալով դուրս քաշել այն,
 երեք անգամ էլ չպատեց ուժը նրա: Իսկ երբ կրեց
 Չորրորդ անգամ, որ գեթ կտարի հազիմ հացենին էպիյանի,
 Թռավ, հասավ քաջն Արիլլիս և սուր թրով կորդեց հագին,
 Ապա այսպէս նա բարբառեց խրոխտապանձ ու բարձրագոյ.
 «Պառկիր այսպէս: Մահը է կովել քնդդեմ որպոյ Զեւ-դգեհի:
 Դու պարծեցար, թն քեզ ծնել է հորդահոս գետը աստված,
 Իսկ ես կարող եմ պարծենալ, որ ցեղիցն եմ Զեւ երկնահոր:»

85

Այդպէս ասաց: Ժաշխից կորդեց ափն իր պղինձ, իսկ ընկածին 95

Թողեց այդպէս անշնչացած, ավազների վրա պառկած:
 Այնուհետև շարժվեց դնաց դեպ Պեոնյան դորքերն: հեծյալ,
 եւ կատարեց Աքիլլեսը Թրասիլոքին, Ասափիլին,
 եւ Մեդենին: եւ գեո բազում պիտնացոյ պիտ կոտորեք
 Աքիլլեսը արագավազ, եթե իր խոր անգունշէնից
 հասկոտ ձայնով չաղաղակեր գետն հորձանուտ և մարդակերպ.

100

«Դաժան դարձով, գոռողվեցամք գերազանցում ես բոլորին,
 Ու Աքիլլես: Պաշտպանում են քեզ աստվածներն երկնաբնակ.
 Եթե Զեւն է թույլ ավել քեզ, որ հետորեն արույացոյ,
 Դեթ հալածիր նրանց դաշտում և տյնտեղ տես դարձդ դաժան:
 Այսպէս լցված դիակներով՝ էլ չեմ կարող ես հոսանքն իմ
 Քշել դեպ ծախն աստվածային, իսկ դու դեո ժանտ կոտորում ես:
 Կեթ դադարիր, ու ազգապետ, սարսափահար եմ ես արդեն:
 Պատասխանից ցատումնալի Աքիլլեսը արագավազ.

105

«Կանեմ, ինչպէս դու ասացիր, ու Սիամանդրես աստվածասուն,
 Սակայն գոռոզ այս արույացոյ կոտորելուց չեմ դադարի:
 Մինչև նրանց ես չփակեմ քաղաքի մեջ և չփորձեմ
 Ուժն Հեկտորի, որ իմանամ՝ նա՞ ինձ պիտի սանձի արդյոք,
 Ին՞ ես նրան»: Ասաց, նեւովեց աստվածաբար դեպ թշնամին:

110

Իսկ հորդահոս և բարձրագոյ գետն աղերսեց Ապոլլոնին.
 «Զեւի զավակ՝ արժաթաղիկ. չե՞մ կոտորում դու վճիռք
 Կրոնոսյան Զեւ աստծու. նա պատվիրեց պարզ ու մեկին,
 Որ տրոյացոյ դու պաշտպանես և կովի մեջ օգնես անդուլ:»

115

Այդպէս ասաց: Քաջ տիգամոր Արիւնքը տրագորեն
 Զառիվայրից թռավ խորքը ահեղագոշ վարար գետի: 120
 Եվ բարձրացավ գետն ահարկու, թնդաց, դոռաց ահագնաբար:
 Բուռն հորձանքից հերոսն հզոր գետի ցամաք ցառկեց իսկույն
 Եվ, ահաբեկ, վազեց ճապակի իր թուփերով գետ դաշտավայր:
 Բայց շիւնդենց գետ-աստվածը, այլ ծառացած սև ջրերով,
 Հետաքնդեց և մոլեգին դարկեց պշուցազն Արիւնքին: 125
 Մինչդեռ հերոս Պիկասանը մի տեղրնեկեց տարածութեամբ
 Թռավ հեռուն, ինչպէս որսական սևափետուր արծիւն հզոր:
 Փախչում էր նա խռտորնակի, գետից լիքոված գետի: ալ կողմ,
 Բայց հետեից հալածում էր այդ հորդացած գետը նրան:
 Քանի տնգամ՝ Զետի սնած գետի հոսանքը մոլեգին 130
 Վերից դարկեց նրա բախն, մինչ ներքեից գետն էր թափում
 Նրա ծեղկներն և միշտ պոկում հողը նրա ռաբի տակից:
 Եվ Պիկասանն աչքը ուղղած լացն երկնքին՝ աղաղակեց.
 «Մի՞թե, Զեւ հայր, ինձ կտրեկցող աստված չկա, որն աղաաի
 Ինձ այս գետից, որից հետո կհանդուրժեմ ես ամեն ինչ: 135
 Բայց երկնավոր աստվածներից ոչ ոք իմ դեմ մեղավոր չէ,
 Բացի սիրած իմ մայրիկից. ինձ նա խաբեց և առաւ ասաց.
 Թե քաջազեն տրոյացոց պարսպի տակ ամրակառույց
 Պիտ կործանվեմ, Ապոլլոնի սլաքներով նետահարված: 140
 Ինչո՞ւ, տվադ, ինձ չապանեց քաջամարտիկ Հեկտորն այնտեղ.
 Դե՞ի՞ կպարտվեր քաջը քաջից, և տվարն էլ քաջը կառնէր:
 Մինչ անպատիվ մահով պիտի մեռնեմ՝ աշտեղ ես, դժբախտս,
 Այս դոռ գետի հոսանքի մեջ, ինչպէս լակոտ մի խռարած,
 Որ ձմռանը, գետն անցնելիս, ջրախեղդ է լինում հանկարծ»: 145
 Այսպէս ասաց: Հանկարծակի այնտեղ նրան, մարդու տեսքով,
 Պոսիդոնը իշխանազոր և Աթենասը մոտեցան,
 Եվ Պոսիդոնն երկրաստան խոսքն սկսեց՝ և այս ասաց.
 «Շատ մի հուզվիր, Պիկասածին, մի վախենաւ ամենեկին.
 Հիրավի, քեզ չի վիճակված որ այս գետից պարտված լինեաւ
 Աղետաբեր պատերազմից ձեռք չբաշխ, մինչև փակես 150
 Տրոյացոց զորքն հալածական պարիսպներում պեղեցկակերպ,
 Ուր և պիտի փրկվեն նրանք: Երբ Հեկտորի հողին կորզես,
 Վերադարձիր գետ նավերը, և մենք կտանք քեզ վսեմ փառք:»
 Այդ աեկում՝ նրանք ելան գետի կաճառն անմահներէ:
 Իսկ Արիւնքն աստվածներէ ալ խորհրդով քաջալերված, 155
 Վաղեց դաշտով, որն հեղեղված էր հոսանքով այն հորդաջուր:

Անդ մօլեգնած ալիքներից բարձրախելչ ցատկոտեղով,
Քաջավազն էր փախչում արագ: Էլ չէր հասնում գետը նրան,
Բայց շատնձեց Սկամանգրոս գետն իր զայրույթը, այլ կատաղած
Պեկեսածին հերոսի զեմ՝ սաստիկ հուզեց ալիքներն իր: 160

Նա ծառացավ, թնդաց ահեղ ու ձայն ավեց Սիմոնսին.
«Անգին եղբայր, եկ միասին զսպենք զայրույթն ահեղ քաջի,
Թե ոչ, շուտով նա կավերի մեծ քաղաքը Պրիամոսի:
Հասիր շուտով ինձ օգնության, լցվիր ջրով աղբյուրների,
Հորձանք ցալտիր և ահալոր ջրապտույտ. թող զալարվեն 165

Ջրում քարեր ու գերաններ, որ մենք զսպենք քաջին վայրագ,
Որն, հաշվելով իրեն աստված, արգ բոլորին հաղթեց ահա:
Բայց չեն օգնի նրան, կարծեմ, ոչ պերճույթունն իր վայելուչ,
Ոչ զենքն ու զարդը գեղանի, որոնք շուտով անգունեցի մեջ
Սուղվելու են ջրերի տակ. անգամ իրեն ես կթաղեմ 170

Ավազի մեջ և կգիզեմ վրան անթիվ քարեր ու խիճ,
Եվ քաջանք էլ չեն գանի տիղմում նրա սակորները.
Այդ կլինի նրան շիրիմ, որ դանաջանք կարիք չզուան
Նրան դամբան կառուցելու, թաղման ձեռք կատարելիս»:
Ասաց, շարժվեց մրրկածուսի նա կատաղի ու փրփրագեղ, 175

Եվ երկնածին գետի դաժան հորձանքները ծիրանազույն,
Լեռների պես վեր խոյացան, քաշքշեցին Աքիլլեսին:
Այնժամ Հերա աստվածուհին աղաղակեց, վախենալով,
Որ մի գուցե Աքիլլեսին գետն հորձանքով քշի-տանի:
Ուստի դիմեց նա սիրելի իր զավակին՝ Հեփեստոսին. 180

«Վեր կաց, որդյակ իմ կրկնակաղ. խորահորձան Քսանթոսին
Մենք իրավամբ համարում ենք քեզ արժանի հախառակորդ:
Եկ, մեզ օգնիր ու հանդես բեր կրակները քո բազմաբոց:
Գետի ափին վառիր ծառերն ու հրկիզիր նույնիսկ իրեն:
Ուշ մի դարձրու սպառնանքին կամ ողորիչ նրա խոսքին. 185

Մի ընդհատիր հրածորան զորությունդ, մինչև որ քեզ
Կրկին կանչեմ: Իսկ երբ ձայն տամ, այնժամ զսպիր կրակն անշեջ»:
Ասաց: Իսկույն կաղն Հեփեստոս ուղղեց կրակն աստվածային,
Եվ շորացավ հովիտն այնժամ, հեռ քաշվեցին ջրերն ամբողջ:
Հետո ուղղեց իր բոցը վառ նա զեպի գետը գերափայլ: 190

Հրկիզվելով բռնկվեցին՝ թեղսը, ծփի, մռշավայրի,
Խանձոտվեցին կանձեղ, ներդույն, ուռիներն այն կանաչադարձ,
Որ թանձրախիտ բուսել էին վառիկների պայծառ ափին:
Վառվեց այգալես գետի ուժը, և գոռգոռաց նա բոցավառ.

- «Ո՛հ, Հեփիստոս, ոչ մի աստված չի կարենա կանգնել քո դեմ.
Նույնպես և ես հրաքորքսք քո ուժի դեմ չեմ մարտնչիլ»:
Ասաց, վառվեց: Հոսանքն ամբողջ եռում էր խիստ, եռում՝ խնչպես
Կաթնաշի մեջ, որին տակից բորբ կրակն է գեռ ուժ առլիս:
Եվ ազերսեց գետն Հերային ու խոսքն ասաց այս թեալովոր.
«Ինչո՞ւ, Հերա, դաժան որդիդ՝ աստվածներից լոկ ինձ վրա
Այժմ հարձակվեց և տանջում է, երբ ես այնքան մեղավոր չեմ,
Որքան, իրոր, արոյացաց պաշտպանեղ մյուս անմահները:
Համաձայն եմ ես քո կամքով հրաժարվել կալից իսպառ:
Թող որ նաև շուտ դադարի քո դուռ որդին: Երգվում եմ ես,
Որ արոյացոց զորքից մահը ես չեմ վանի այսուհետե,
Թեկուզ լախոզ կրակի մեջ ամբողջ Տրոյան կործանվի»:
Երբ որ Հերան՝ լուսաթեփիկ աստվածուհին խոսքն այդ լսեց,
Իսկույն դարձավ իր Հեփիստոս սիրած որդուն և այս ասաց.
«Հեփիստ, որդակ իմ գերափառ. շուտ դադարիր, լավ չէ այդքան
Տանջել անմահ մի աստծու հանուն մարդկանց մահկանացու»:
Ասաց: Հեփիստն այնժամ մարնց կրակն ու բոցը կործանիչ,
Եվ հետ բաշվեց գետն հոնի մեջ, ազմկեցին ջրերը ջինջ:
Մինչդեռ այն մյուս աստվածների մեջ բռնկվեց լար թշնամանք,
Որոնց մտքերն ու սրտերը տենչում էին դեռ զժառույթան:
Երբ բախվեցին նրանք հոժկու, ամբողջ երկիրը որոտաց:
Օլիմպոսի դիսին բազմած՝ Զեւսը խնդաց ուրախալիր,
Երբ նկատեց, որ կռվում են աստվածները: Նրանք երկար
Զկանգնեցին առանց գործի. վահանաջարդ բռնն Արիսը
Սկիզբ դրեց ահեղ կռիւն: Զեւսին նիղակ՝ նա դուրս եկավ
Ընդդեմ Պալլաս Աթենասի և լուտանքի այս խոսքն ասաց.
«Ով շնաճանճ, նորի՞ց կռվի դրդեցիր դու աստվածներին.
Մոռացե՞լ ես, ինչպես հանկարծ Դիոմեդես Տիդէասյանին
Դու դրդեցիր, որ ինձ դարկի, և բացերաց ինքդ նույնիսկ
Պերճ մարմինն իմ ջախջախեցիր՝ ինձ վրա տեղդ նետելով.
Ուստի՝ կարծեմ, քեզնից հիմա իմ վրեժը պիտի լուծեմ»:
Ասաց, զարկեց նա ահռելի այն վահանին քղանցքավոր,
Որի առջև անգամ Զեւսի հրածորան շանթն է անդուր:
Բայց հետ բաշվեց դուստրը Զեւսի և մեծ մի քար վերցրեց ձեռքին
Եվ Արեսի վզին զարկեց ու խորտակեց ուժը նրա:
Սա տապալվեց յոթն օրավար գետնի վրա. զենքը զնդաց:
Մինչդեռ Պալլաս Աթենասը այս թեալովոր խոսքերն ասաց.
«Դեռ չգիտես, որ ես քեզնից զարավոր եմ ու պանծալի,

Եվ դու, տխմար, հանդգնեցիր քո դժբախտութեամբ դուքս գալ իմ դեմ,
 Կրիր սլաութին արժանավոր, իբրեւ վրեժ քո Հերա մոր,
 Որ, զայրացած, քեզ պատուհաս պիտի նշուի, դու, զավաղիր, 235
 Զանց անելով արայացաց, սաշտապան դարձար նենգ տրոյացոց»։

Այդպէս ասաց և շուտ ամէնց աշտածառ աշտերը նրանից։
 Զեռքն Արեսի բռնեց խելոյն Զեսի դատրիկ Ափրոդիտէն,
 Վեր բարձրացրեց, տարավ նրան, որն հեծելով՝ ուշքի եկավ։
 Տեսավ Հերան լուսաթևիկ, դերամեծար աստվածուհին, 240
 Ու ձայն տալով Աթենասին՝ խոսքերն ասաց այս թեամբս։
 «Նայիր ու տես, ով դու գտարիկ անարարտելի Զես-դզոնի։
 Այդ շնաճանճն ահա կրկին մարդակոտոր բռնոն Արեսին

Պատերազմի խուռն ամբոխից քաղեց, տարավ. հատիր շուտով»։
 Ասաց։ Իսկոյն վեհն Աթենաս, ուրախ սրտով և խանդավառ,
 Հապճեպ հասավ Ափրոդիտին և իր ձեռքով հզորագուն
 Խիստ հարվածեց նրա կրծքին. սիրան ու ծնկները թուլացան,
 Ու երկուտով տապալվեցին անդ կենսաբեր գետնի վրա։
 Իսկ Աթենասն, հպարտացած, ասաց իր խոսքն այս թեամբս։
 «Եթե նաև մյուս պաշտպանները Տրոյայի, ո՛հ, լինին 250
 Այնպէս խիզախ ու քաջասիրտ, ինչպէս այժմ Ափրոդիտն
 Պաշտպան կանգնեց բռնոն Արեսին, վաղուց հանգիստ կգտնէինք,
 Խորտակելով գեղեցկակերտ ու սրբազան քաղաքն Իլիոն»։

Ասաց։ Ուրախ ժպտաց Հերան, լուսաթևիկ աստվածուհին։
 Այնժամ հզոր երկրասասանն այսպէս ասաց Ապոլլոնին։ 255
 «Ինչո՞ւ, Փոյբոս, կանգնած ենք մենք աստ մեկուսի, կովից հեռու,
 Մինչ կռվում են այլ աստվածներ։ Ամբթ է մեզ և անվայել։
 Արդ՝ սկսիր իբրեւ կրտսեր. լավ չէ, եթե ես սկսեմ։
 Տխմար, որքան միամիտ ես, չես էլ հիշում ամենեկին,

Թե որքան վիշտ մենք կրեցինք, երբ, միայն մենք աստվածներից, 260
 Զեսի կամքով Տրոյա եկանք, որ մի տարի երոշ վարձով
 Անդ ծառայենք ամբարտաւան Լատոնիդոս Քաղաւորին։
 Ես տրոյացոց քաղաքի շուրջ կառուցեցի պարիսպները,
 Իսկ դու, Փոյբոս, անտառախիտ ու բաղմհովիտ Իդա սարում
 Արածացնում էիր եղները համրաքայլ և կտրեղջուր։ 265

Երբ ժամն հասավ, Լատոնիդոսն ամբարտաւան բռնի կերպով
 Մեր վարձն ամբողջ չվճարեց, այլ արձակեց սպառնանքով։
 Մենք հետ դարձանք, վարձի համար խիստ զայրացած, ցասկոտ սրտով.
 Մինչդեռ այժմ շնորհատուր բարեգործն ես դու այդ ազգի,
 Ուստի մեզ հետ չես միանում։ Թող կործանվին այդ անամոթ 270

Տրոյացիք ու պերճագիւ նրանց կանայք և երեխայք»:

Եւ քաջազնոյ արքա Փոյրոս Ապոլլոնը պատասխանեց.

«Դու ինձ, անշուշտ, երկրաստան, ապուշ ու խենթ կհամարես,
եթի զուրս գամ քո գեմ կովի հանուն մարդկանց մահկանացու»:

Այդպէս ասաց, մի կողմ քաշվեց: Ահիսթանքով՝ նա պատկառեց 275

Զեւր բորձրացնել, կեւի դուրս գալ ընդդէմ ամադ իր հօրեղբոր:

Մինչ նրա բույրը զաշտակյաց և թագուհին զաղանների՝

Արտեմիսը նրան խոսքով խիտ նախաանց և ոչս ասաց.

«Փախա՞ր արդէն, տվ հեռաձիգ, հաղթանակը Պոսիդոնին
Զիջելով արգ. բո՛ւլլ ամէցիր, որ անպատգ՝ նա պարծենաւ 280

Անդ, առջանում անմահների, դու հոխորաւում էիր հաճախ,

Ար իբրի թե կարող ես հազի կովի ընդդէմ Պեպիդոնի»

Այդպէս ասաց: Եւ շառաբեկեց Ապոլլոնը աղեղնավոր:

Բայց զայրացավ Զեւ-դդոնի տմուխէն դերամեծար,

Եւ նողկալի խոսքեր ուղղեց առաջածուհուն աշն նետաձիգ. 285

«Դու, լրբենի, անամս շուն, հանդգնեցիր իմ դեմ զուրս գալ.

Արդ, զայրուցեալ իմ ծանրագին ես կդառնամ քեզ օխոյան:

Հեշտ կարող ես լեռների մեջ գու կտաբել եղնիկներին,

Քան հանդես գալ ու մարանչել հզորներին դեմ-հանդիման:

Եւ եթի դու ցանկանում ես փորձել կովում զորությունն իմ՝ 290

Շուտ կիմանաս, թե որքան եմ ես քեզանից հզորագուն»:

Ասաց և ձախ ձեռքով խկույն բռնեց ձեռքերը դիցուհու,

Իսկ հաղթական իր աջ ձեռքով պոկեց նրա ուսից աղեղն

Ու նրանով, ծիծաղելով, ձաղկեց շուրջը ականջների.

Եւ դիցուհին, դառը լալով, արագ փախավ հարվածողից: 295

Եկավ կետն ու հավաքեց դեանից աղեղն ու նետերը,

Որ ցիրուցան թափված էին մրկածուսի ամաղի վրա:

Նետերն աչդպէս հավաքելով, նա հետեց իր դստրիկին,

Որը դիմեց դեպ Օլիմպոս՝ պղնձաշեն տունը Զեւի:

Արտոսրացաշտ զուտորը աշնտեղ նստեց խկույն հոր ծնկներին. 300

Կրոնոսյան Զեւը գրկեց, հարցրեց նրան քաղցրածալիտ.

«Երկնաբնակ անմահներից ո՞վ է քեզ զուր վիրավորել,

Ով իմ դստրիկ սիրատենչիկ, զուցե հանցա՞նք ես կատարել»:

Պատասխանեց նրան խկույն պերճապսակ կույսը Երսորդ.

«Հայր, ինձ լկեց քո կին Հերան, լուսաթեկի ստավածուհին, 305

Որը հաճախ անմահների մեջ նյութում է վեճ ու կոխով»:

Իսկ երբ աչդպէս խոսում էին աստվածները անդ իրար հետ,

Հապճեպ Փոյրոս Ապոլլոնը դնաց, մտավ նա սուրբ Իլիոն,

Որ պահպանի մեծ քաղաքի պարիսպները զեղեցկակերտ

Պրիամն այնժամ, կանգնած ծայրին աստվածաշն ուշադրակի, 310

Շուրջն իր նայեց, աչքով տեսավ անդ վիթխարի Աքիլլեսին:

Նա չարագույժ ճիշ արձակեց, իջավ բարձրիկ աշտարակից

Ու պատվիրեց պարսպի տակ՝ դարբասի քաջ պահակներին.

«Շուտով դռները բաց արեք ու պինդ պահեք ձեր ձեռքերով,

Մինչև բոլոր զորքերը գան ու ներս թափվեն քաղաքի մեջ:

315

Մոտ է ահա Աքիլլեսը՝ ինչպես մբրիկ աղետաբեր:

Սարսափում հմ,— քաջն այդ ահեղ ներս կխուժի քաղաքը մերս:

Ասացո՛ւ Նիդերն հետ քաշելով, նրանք դարպասը բաց արին,

Եվ շատերին բաց դռները բերկբանք ու լույս շնորհեցին:

Եվ աքայանք պիտ վերցնեին այդ օր Տրոյան բարձրադուռ,

320

Եթե Փոյբոս Ապոլլոնը անդ չգրգեր Ադենորին:

Նրա սիրաբ. լցրեց Փոյբոսն հանդդիմությամբ մի մեծազոր,

Ասկ ծածկվեց թանձր մեզով, որ հերոսից մահը վախի:

Երբ Ադենորն հեռվից տեսավ քաղաքավեր Աքիլլեսին,

Իսկույն կանգնեց և սպասեց, սիրաբ նրա հուզվեց սաստիկ,

325

Եվ ինքն իր մեջ, հեծեծելով, ասաց սրտին իր քաջարի.

«Վայ ինձ, եթե տհաքեկված փախչեմ ես քաջ Աքիլլեսից.

Նա, քաջավաղ, ինձ կհասնի ու վախկոտիս կզլխառի:

Եթե թույլ տամ, որ հալածի Պելեսյանը փախչողներին,

Իսկ ես, պոկված պարիսպներից, թռչեմ դեպի դաշան Իլիոնի,

330

Գնամ, հասնեմ Իդա լեռան անտառախիտ բարձունքներին,

Անտեղ կարող եմ թաքնվել հողմածվար թփերի տակ:

Եթե կանգնեմ քաղաքի մոտ՝ նրա հանդեպ բացեիրբաց՝

Ի՞նչ կլինի: Մուր պղնձով խոցելի է իր մարմինն էլ.

Մեկ է հողին բոլոր մարդկանց, մահկանացու մարդ է և նա:

335

Ասաց, էսվի պատրաստվեց նա, սպասելով Աքիլլեսին:

Նա, կրծքի գեմ վեր կարկառած իր վահանը բոլորակերտ,

Աքիլլի դեմ ուղղեց նիդակն ու մեծախոռ աշտպես ասաց.

«Թերևս դու մեծ հույս ունես, ով Աքիլլես փառապատկ,

Քսե՛ք արոյացոց քաղաքն աշուր վերցնել հեշտով և տվերել.

340

Մեր քաղաքում դեռ ապրում են խիղախ, արի բազում քաջեր,

Եվ մենք, հանուն ծնողների, սիրած որդոց ու մեր կանանց,

Կայաշտպանենք Իլիոնը մեր, մինչ դու աշատեղ մահ կգտնես,

Թեպետ մարտիկ ես դու հղոր, քաջախիղախ և ահարկու»:

Այդպես ասաց և հաղթ ձեռքով նետեց տեղը իր սրասուր

345

Եվ անվրեպ դարկեց քաջի հենց սրունքին՝ ծնկից ներքև:

Ջինջ անագից շքեղ կիրաւած սոնաքանդ սարերի շուրջն
 Ահագնալուր թունդ շառաշեց, ու հետ մղչից տեգն անդրադարձ.
 Եվ Պելեսյանն հաղթ հարձակվեց դեպ Ադինորն աստվածազարմ:
 Բայց շիտեց Ապուլտնը, որ նա կրկին փառք վաստակի:
 Ագենորին, մեզով պատած, նա փախցրեց մարտադաշտից.
 Ինքը ապա, Ագենորի: տեսն ընդունեց, Պելեսյանին
 Խաբեությամբ քաշեց-տարաւ զորքից հետու: Եվ ինքն այդպէս՝
 Առաջն ընկավ Աթիլլեսի, որն հալածեց նրան արագ:
 Իսկ տրոյացիք այդ ժամանակ, համարմբւած ու փախկնափախ,
 Ուրախացած շուտ ներս մտան ու թափվեցին քաղաքի մեջ:

350

355

ԱՅՂ ԲԱՏՈՆԵՒԿՈՒԵՐՈՂ

Եղնորթի պես սարսափահար նրանք փախան, մտան քաղաք,
 Սակայն Հեկտորը, կաշկանդված իր օրհասի ուժով ահեղ,
 Մնաց այն կռու պարսպից դուրս, սիքեական դարբասի մոտ:
 Մինչդեռ Փոյրոս Ապուլտնը խոսքով դիմեց Պելեսյանին.

«Ոհ, դու ինչա՞ւ, ով Պելեսյան, ինքդ իբրեւ մահկանացու,
 Արագոտան հալածում ես ինձ՝ ասածուն. անգոր կղար
 Դու ճանաչել ինձ, անմահիս, և մոլեղնում ես այդպիսի զուր,
 Մոռանալով տրոյացոյց, որոնց վտանգը վանեցիր.

5

Նրանք արդեն քաղաք մտան, իսկ դու այստեղ շրջում ես գետ
 Թող այդ, դու ինձ չես սպանի, քանզի մահվան ենթակա չեմ»:

10

Պատասխանեց նրան ցասկոտ Աթիլլեսը արագալուղ.
 «Խաբեցիր ինձ, ով հեռաձիգ, ժանապուհնդ աստվածներից.
 Ինձ նենգաբար պարիսպներից հեռացրիր, մինչ շատերը,
 Տրոյա քաղաք դեռ չհասած, պիտ կրծէին հողն ատամով:
 Ինձ զրկեցիր վսեմ փառքից, իսկ տրոյացոյց վրկեցիր հեշտ»:

15

Այդպէս ասաց և բոցաշունչ սլացավ նա դեպի քաղաք:
 Նախ Պրիամոսն ինքն իր աչքով պարիսպներից տեսավ նրան,
 Հեծեծադին ճիշ արձակեց ծերն ու ձեռքը բարձրացնելով՝
 Նա աղերսեց սիրած որդուն, որ կռնգնած էր դարպասի մոտ
 Եվ լցված էր Աթիլլեսի դեմ կռվելու վառ տենչանքով:

20

«Հեկտոր, որդյակ իմ սիրելի, մեռակ, առանց ընկերների,
 Զուր մի սպասիր դու այդ քաջին, որից միայն մահ կստանաս:
 Քանի հզոր ու գերազնիվ գավաղներից զրկեց նա ինձ.
 Ոհ, գոնե դու շտապալվես Աթիլլեսի ձեռքով պարտված:
 Ներս եկ շուտով, մտիր քաղաք, ով սիրելի դու իմ որդյակ,

Որ աստ փրկես տրոյացոց զալակներին, այլև կոնանց,
 Փառքը շտաա Պելեսյանին, շխորտակես կյանքդ ահգին:
 Դեթ ինձ խղճա, ինձ, դժբախտիս, քանի ապրում եմ ողջամիտ:
 Ոհ, կտեսնեմ ես իմ աչքով առեանդումն իմ դստերի
 Եվ ավերմունքը պերճակերտ մեր տների, ննջարանի,
 Եվ հարսներիս քաշքշոցը ձեռքովն անդուլ աքայացացի:
 Վերջն էլ ես ինքս, ջախջախված սուր պղինձով, կտապալվեմ»:

Ասաց, փետեց ծերն իր ձեռքով գլխի մազերն արծաթածոր.
 Իսկ մյուս կողմից մայրն սկսեց հեծեծանքն իր բարձրադազակ.
 Նա մի ձեռքով կուրծքն իր բացեց, նշեց ծծերն իր մյուս ձեռքով,
 Եվ լալագին արտասուկելով, այս թեալովը խոսքերն ասաց.
 «Հեկտոր, որդյակ, գեթ սրանից դու պատկառիր և գլխ ինձ.
 Եթե երբեք, ես քո լացին քաղցրատենչիկ հագուստով տալով,
 Ծիծ եմ տվել քեզ կաթոգին, հիշիր, որդյակ իմ սիրելի.
 Խույս տուր հիմա այդ թշնամուց, պարխալներից ներս մտիր դու
 Եվ մի՛ կանգնիր նրա հանդեպ: Բի դաժանն այդ քեզ սպանի՝
 էլ չեմ կարող ես քեզ ողբալ քո մահիճում, իբրև որդու
 Քեզ չի ողբա նաև կինը քո բաղմոժիտ: Քեզ աքայանց
 Նավերի մոտ, մեղնից հեռու, կհաշտեն շներն արագ»:

Այդպես նրանք սիրած որդուն աղերսեցին արտասուլալի,
 Բայց Հեկտորի սիրտը բնավ չշարժեցին պաղատանքով:
 Նա մեծահաղթ Աքիլլեսին սպասելով, կանգնած էր լուռ.
 Եվ վշտաբեկ այսպես ասաց նա ինքն իր մեջ և իր սրտին.
 «Վայ ինձ, եթե պարխալների ներսը մտնեմ ես դարպասով.
 Նախ ինձ խստով մեղադրանքով կնախատի Պոլիդամը,
 Որը խորհուրդ տվեց քաղաք վերադարձնել արույացոց:
 Բայց ես նրան չսկեցի,— մինչ օգտավեա կլինեիր դա,—
 Եվ ազգն ամբողջ անմտորեն զուր մատնեցի ես կորստի:
 Արդ կարող է նույնիսկ վերջին քաղաքացին կշտամբել ինձ.
 «Հուսադրված իր զորությամբ, Հեկտորն ազգը եղջ կոտորեց»:
 Այդպես կասեն: Բյուրապատիկ, շատ ավելի լավ կլինի
 Դուրս գալ խիղախ և սպանել Աքիլլեսին ու հետ դառնալ,
 Կամ կործանվել քաղաքի մոտ՝ մենամարտում փառապարգե»:

Այդպես կանգնած միտք էր անում, մինչ Աքիլլեսը մոտեցավ.
 Տեսավ Հեկտորն ու սարսափեց: Զհանդգնեց կանգնել տեղում,
 Այլ դարձյալ ճեղք թողած, ահաբեկված՝ փախավ իսկույն:
 Պելեսյանն էլ ապավինած իր ոտքերին, հետապնդեց:

Քաջ էր փախչողը առջեից, բայց հալածողն էր քաշագույն:
Եղան մորթի չէր մրցանակը կամ անասուն զահարերով,
Որ տրվում է իբրև պարգև հաղթանակող քաջավազին,
Այլ հոգին էր մրցանակը, հոգին Հեկտոր ձիաղուսպի:
Այդպես նրանք երեք անգամ աքաղաղազ պատույտ եկան
Պրիամոսի քաղաքի շուրջ: Աստվածները դիտում էին,
Եվ նրանց մեջ խոսեց հայրը անմահներին, նաև մարդկանց.

65

«Ոհ, տեսնում եմ ես իմ աչքով շատ սիրելի մեծ հերոսին
Պարիսպի շուրջն հալածվելիս, — և իմ սիրուն է խիստ մորմուքում
Հանուն հղար, քաջ Հեկտորին: Մինչ Աքիլլեսն աստվածային
Նրան արագ հալածում է Պրիամոսի քաղաքի շուրջն:
Մտածեցեք, ով աստվածների, խորհուրդ տնկնք մենք միասին,
Արդյոք մահից պե՞տք է փրկենք քաջ Հեկտորին, թե՞ թույլ կամեք,
Որ Պելեասյան Աքիլլեսը հաղթահարի այդ հերոսին»:

75

Պատասխանեց Աթենասը. «Ով շանթերեկեց աստվածաշայր.
Մի՞թե մարդուն, որ ծնված է բախտին հլու, մահկանացու,
Յանկանում ես դու աղատել մահ-օրհասիցն իր շարագույծ»:

Եվ Զևս-զգոնն ամպակառուկ ասաց նրան ի պատասխան.
«Հանգիստ եղիր, սիրառենչիկ, կառավարածին դու իմ դասրիկ.
Մի դժգոհիր, արա՛ ինչ որ մտքումդ կա»: Այդպես ասաց,
Քաջալերեց Աթենասն, որն և վաղուց այդ էր ուզում:
Նա Օլիմպյան դադաթներից թռավ, իջավ երկրի վրա:
Մինչ Հեկտորին հալածում էր Աքիլլեսը արագավազ:

80

Արդ՝ երբ նրանք շորքարդ անգամ եկան հասան աղբյուրներին,
Զևս հայրն խեղույն ձեռքին վերջրեց ոսկյա կշեռքը վերամբարձ,
Նժարներին դրեց երկու հավերժանին՝ մահվան վիճակ, —

85

Մեկը՝ վիճակն Աքիլլեսի, մյուսն էլ վիճակը Հեկտորի:
Երբ նա կշեռքը բարձրացրեց, խեղույն վիճակը Հեկտորի
Թեքվեց դեպի տունն Հադեսի, և հեռացավ Փոյբոսն այնժամ:
Իսկ Պելեասյան Աքիլլեսին հասավ խաժակն Աթենասը
Եվ, կանգնելով նրա կողքին, խոսքերն ասաց այս թևովոր.

90

«Ես հույս ունեմ, ով Աքիլլես, ով սիրելիդ Զևս ասածու,
Փառքն հաղթության այդ կտանենք դեպի նավերն արայացոց՝
Սպանելով քաջ Հեկտորին, որն անհապուրդ է ռազմի մեջ:

95

Սակայն հիմա դու քո առջում կանգնիր հանգիստ և ջունչ քաշիր:
Իսկ ես գնամ ու համոզեմ, որ նա քո դեմ դուրս գա կովի»:

Այդպես ասաց վեհն Աթենաս. հնադանդվեց նա հաճությամբ
Եվ կանգ առավ, հենված տեղին պղնձածայր ու հացենի:

- Մինչ դիցուհին նրան թողած, հասավ դյուցազն Հեկտոր քաջին: 100
 Նմանվելով Դեկիոբրին, նրան դիմեց այս խոսքերով.
 «Անգին եղբայր, արագավազ Աքիլլեսն է շարժարում քեզ՝
 Արագ և խիստ հալածելով Պրիամոսի քաղաքի շուրջ:
 Բայց եկ, կանգնենք և քաջաբար պաշտպանվենք մենք այդ հերոսից»:
 Պատասխանեց նրան այնժամ կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ. 105
 «Դեկիոբոս, առաջ էլ քեզ սիրում էի ես առավել,
 Քան իմ մյուս եղբայրներին, որ ծնունդն են Հեկտորի
 Եվ Պրիամի, իսկ այժմ ահա քեզ պիտ հարգեմ շատ ավելի:
 Ինձ տեսնելով, սիրտ արեցիր մենակ դուրս գալ պարիսպներից»:
 Պատասխանեց կրկին խաժակն աստվածուհի Աթենասը. 110
 «Եղբայր, ինձ շատ աղաչեցին հայրս ու մայրս սիրամեծար,
 Որ ես մնամ քաղաքի մեջ. ահաբեկված են բոլորը:
 Բայց տառապում էր իմ հոգին անասելի վշտերի մեջ:
 Ուստի կանգնիր այժմ անսասան, և կկռվենք մենք քաջաբար»:
 Ասաց և նենդ քաջալերեց նրան ղեպի մենամարտը: 115
 Եվ երբ նրանք, հարձակվելով, արդեն իրար դեմ կանգնեցին,
 Կորդակաճոճ Հեկտորը նախ այսպես խոսեց մեծաբարբառ.
 «Պեկասսիդին, այսուհետև քեզնից երբեք չեմ վախենա,
 Ինչպես առաջ, երբ վախչելով՝ հրեք անգամ սլոտյոտ եկա
 Պրիամոսի քաղաքի շուրջն: Հիմա հոգիս դրդում է ինձ 120
 Կռվել քո դեմ. կամ կսպանեմ, կամ խորտակված՝ ինքս կընկնեմ:
 Եթե Զեսն ինձ տա հաղթանակ, և ես կորզեմ աստ քո հոգին՝
 Քո մարմինը ես չեմ սղծի թշնամանքով ու դժնդակ,
 Այլ կպսկեմ, ով Աքիլլես, քո լուսաշող զենքերը պերճ,
 Իսկ աքայանց կտամ քո դին. դու էլ նույնը պետք է անես»:
 Խեթ նայելով՝ աղաղակեց Աքիլլեսը քաջավաղիկ. 125
 «Ուլ դու Հեկտոր, միշտ ատելի, ինձ մի՛ ճառիր ուխտ ու պայման.
 Առյուծների և մարդկանց մեջ անհնար է անխաբ դաշինք.
 Գառն ու գալլը չեն դառնալու ընկերակից կամ համերաշխ,
 Այդպես էլ, արդ, անհնար է դաշինք կամ սեր իմ և քո մեջ: 130
 Դեհ, պատրաստվիր, հիշիր ամբողջ արիությունը մարտական.
 Զի այլևս փախուստ չկա: Իսկ Աթենասն արագորին
 Իմ նիզակով կզսպի քեզ, որ հատուցես միանգամից
 Վշտի վրեժն ընկերներին, որոնց անգութ կոտորեցիր»:
 Ասաց, նետեց, խիստ ճոճելով, իր նիզակը երկայնատեր: 135
 Բայց խուսափեց Հեկտորն ազնիվ. տեղը անցավ, ցցվեց հողում:
 Սակայն Պալլաս Աթենասը դետնից իսկույն դուրս քաշեց այն

Եւ աղգերի տեր Հեկտորից դադտնի հանձնեց Աքիլլեսին
Այնժամ Հեկտորն իր խոսքն ասաց Պելեասյանին հրաշագործ.
«Վրիպեցիր, աստվածադուր Պելեասածին,— դու բախտն իմ դեռ
Ձեռ-զգոնից չես խմայել, թեև ցոռող խոսք ասացիր

Եւ, մեծախոս ճոռումելով, այժմ ինձ խաբել դու կամեցար,
Որ, քեզանից սարսափելով, ուժն ու կորովն իմ մոռանամ:
Ոչ, քո աեզը դու չես վարսի իմ թիկունքին՝ երբ ես փախչեմ,
Այլ դեմ տու դեմ հարձակվելով՝ կրծքիս մեխեր դու քո աշտեն,
Եթե այդ է կամքն ասածո: Բայց խոստաւիր եւ իմ տեղից»:

Ասաց, ճոճեց ու հաղթ նետեց երկայնատներ իր նիզակը
Եւ, անվրեպ, Պելեասյանի պիրկ վահանի պորտին զարկեց:
Բայց հետ մղվեց տեղն ասպարից: Խիստ զայրացաւ Հեկտորը քաջ,

Երբ որ նիզակն արագաթիւռ այգպես իզուր թռաւ ձեռքից,
Եւ բարձրաձայն կանչեց եղբայր Դիոմիդին ասպարակիր,
Որ նա շուտով մի նոր տեղ տա, բայց նա իր մոտ չէր ալկես:
Եւ երբ հանկարծ Հեկտորն հագով բանն հասկացաւ՝ տխուր ասաց.
«Ավաղ, անշուշտ աստվածներն են կանչում արդեն ինձ զեպի մահ».

Ես կարծեցի, աստվածադարձ Դիոմիդոսն է իմ կողքին,
Բայց պարսպի հետեն է նա, իսկ ինձ խաբեց նենդն Աթենաս:
Արդ՝ իմ դաժան մահն է մոտիկ, հեռու չէ այն, այլ աչքիս դեմ:
Բայց չեմ կորչի ես անվնաս ու վեհ փառքին անմասնակից.
Պիտ կատարեմ վսեմ մի գործ, որ սերունդներն էլ իմանան»:

Նա այդ խոսքերն արտասանեց և դուրս քաջեց սուսերն իր սուր, 160
Եւ հարձակվեց քաջախիզալս, ինչպես արծիվն երկնասլաց
Մութ ամպերից հաճախակի սուրում է ցած գեպի դաշտը,
Որ հոշոտի քնքուշ դառին կամ վեհերոս նապաստակին:
Աքիլլեսն էլ առաջ նետվեց՝ վայրագ սիրտը լի զորությամբ,

Դեղեցկաւարդ պիրկ վահանով իր հաղթական կուրծքը ծածկած. 165
Դիոնի կորդակն էր ծածանվում փայլահնացայտ ու քառաբաշ,
Եւ ծփծփում էր բազմափայլ դարգմանակը իր ոսկեգես:
Ինչպես ասաղը Դիշերավար շողշողում է մութ գիշերին,
Այգպես շքեղ շողշողում էր տեզը ձեռքին Աքիլլեսի,

Որով ուզում էր առապալել նա Հեկտորին: Փնտրում էր նա 170
Հեկտորի պերճ մարմնի վրա գեթ մերկ մի տեղ, որ հարվածի,
Բայց ծածկված էր նրա մարմինն ամբողջովին այն պերճ պնքով,
Որ պոկել էր Պատրոկլոսին սպանելիս: Դրսից միայն
Կոկորդն էր մերկ, ուր անբակն է ուսերն ու վրդն իրար կցում:

- Հենց այդ տեղին վարսեց աեգն իր Աքիլլեսը աստվածազոր: 175
 Հեկտորն ընկավ անդ փոշու մեջ, իսկ Աքիլլեսն ահեղ գոռաց.
 «Պատրոկլոսին սպանելով, Հեկտոր, փրկվել էիր տենչում,
 Մոռանալով, որ ես դեռ կամ, թեև քաշվել էի կովից:
 Անմիտ, այնտեղ նավերի մոտ քեզ կսպասեի: վրիժառուն՝
 Պատրոկլոսից ավելի հաղթ է մեծագոր. ես էի այդ, 180
 Որ կյանքդ այսպես խորտակեցի: Քեզ պիտ լսաին հավը ու շներ,
 Իսկ Պատրոկլին քաջացիք պիտի թաղեն մեծադրանքով:»
 Կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ պատասխանեց շնչահատոր.
 «Դու քո հոգին, հանուն կյանքիդ և սիրելի ծնողներիդ,
 Մի թող, որ ինձ նավերի մոտ լսին շներն արայացաց, 185
 Այլ ստացիր հարուստ փրկանք — պղինձ, ասկի բաղձաքանակ —
 Որ քեզ անշուշտ կվճարեն իմ հայրն ու մայրը հարգելի.
 Վերադարձրու իմ մարմինը, որ արայացիք և արսլուհիք
 Պատվի վերջին մեծարանքով անդ ինձ հանձնեն բոլր խաբուցիկներ: 190
 Խեթ նայելով՝ այսպես ասաց Աքիլլեսը աստվածազոր.
 «Եթ՛ խնդրիր, շուն, ծունկս բռնած, հանուն աղետի իմ պապերի.
 Ես քեզ, եթև սիրտս հաճի, կզղզղեմ, միայն հում-հում
 Կլափիլզեմ, քանզի հոգիս քո պառնառով շատ է տանջվել,
 Թե հրամայի Պրիամսը, դարդանախան թաղավորն այդ,
 Որ քո քաշով ինձ վճարեն մարտը սեփի, գործյալ մայրդ 195
 Քեզ շի սղբա մահիճիդ մեջ, քեզ, տարաբախտ իր զափակին,
 Այլ մարմինդ պիտ հոշոտեն վայրուղ շներն ու հավերբր:»
 Կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ, հոգին տալով, այսպես ասաց.
 «Այգպես էլ քեզ ճանաչելով, ես դիտեի, որ շես հարգի 200
 Դու աղերսն իմ, քանզի սիրտդ երկաթից է քո կրծքի տակ:
 Բայց իմացիր. թող ես քննին աստվածների չարժանանամ,
 Երբ Սիբեյան դարսպասի մոտ քեզ սպանեն Պարիսն հերոս
 Եվ Ապոլլոնը հեռաձիգ, թեպետ քաջն ես դու դերադույն:»
 Մինչդեռ աղետիվ Աքիլլես ասաց, երբ որ մեռած էր նա աբդեն. 205
 «Մեռիր, իսկ ես օրհասը իմ իրոք այնտեղ պիտ ընդունեմ,
 Ուր սահմանեն Զեո-դրոնը և անմահներն հավերժակյաց:»
 Արդ, վաղելավդ եկան հասան արայացիք, ու տեսնելով
 Դեանաթավալ քաջահասակ հաղթ Հեկտորին, խիստ դարձացան:
 Իսկ Աքիլլեսն արագավազ, դիակից ղեկքն արդեն պսկած,
 Կանգնեց մեջանդն աքայացաց ու մեծադրանք տյապես խոսեց. 210
 «Ով սիրելի զորականներ, արայացաց առաջնորդներ.
 Կամոքն անմահ աստվածների, ես հաղթեցի այս հերոսին,

Որն առավել, քան բոլորը, մեզ պատճառեց մեծ աղետներ
 եկեք հիմա մենք վինավառ գրոհենք քաղաքն այս անառիկ,
 Որ իմանանք հաստատապէս՝ ի՞նչ միտք ունեն արույացիք. 215
 Դուրս պիտի գա՞ն իրենց բերդից, երբ սպանված է սա արգէն,
 Թե՞ պիտ մնան համառորեն, թեպէտ Հեկտորն արդէն չկու
 Մակալն ինչո՞ւ սիրաւ հիմա զար այդ մասին պիտի հոգա,
 Երբ ընկած է նավերի մոտ անողբուկոծ և զեռ անթաղ
 Սիրած ընկերն իմ Պատրոկլոս, որին երբեք չեմ մոռանաւ 220
 Այժմ, սրդիք արայացաց, երգելով երգը հաղթութեան՝
 Դառնանք զեպի նավերը խոր, քարշ տանք նաև սքան մեզ հետ.
 Փառք ենք շահել մենք մեծագուն. ընկավ Հեկտորն առովածաղարմ,
 Որին այնտեղ արույացիք պաշտում էին առածու պես»:

Ասաց և վատ գործ մտմտաց նա Հեկտորի մասին այնժամ: 225
 Երկու բաքի սրունքներ ջիւիւրը նա՝ դարշապարից
 Մինչև կռճը՝ սրով ծակեց, ապա միջից փռլ անցկացրեց
 Ու մարմինը կապեց կապին, թողեց քարշ դա գլուխն այդպէս:

Այդպէս նրա գլուխն ամբողջ, հողաթաւալ, պատեց փռչին: 230
 Մալրն հեկեկաց հեծեծադին, փեռեց մազերն իր՝ ողբալով,
 Հառաչում էր և սիրելի հայրը անբախտ, և ազգն համայն:
 Ամբոխն հաղիւմ դեմը կտրեց վշտամորմոք հեզ ծերունու,
 Որ ճգնում էր դուրս դալ իսկույն դարդանաշէն դարպասներից:
 Հեծեծալով նա թալալովեց այնտեղ փռու և աղբի մեջ,

Ու գիմում էր ամեն մեկին նա հականէ և հանվանէ. 235
 «Թույլ տվեք ինձ, սիրելիներ, թողեք, թեպէտ և վշտահար,
 Ես քաղաքից դուրս գամ, գնամ տեպի նավերն արայացոց.
 Անդ կաղաչեմ դաժանագուն ու ոճրագործ այն մեծ մարդուն,
 Գուցէ հարգի նա հասակն իմ, գուցէ խղճա նա ծերուկս:

Նա կոտորեց ծաղկափթիթ իմ բազմաթիւ զաւակներին: 240
 Սակայն նրանց ես չեմ ողբում այնքան խորունկ ու դաւնալի,
 Որքան սրան. Հեկտորի վիշտն ինձ կտանի տունն Հադեսի:
 Ախ, երանի նա մահանար աչքիս առաջ, իմ գրկի մեջ,
 Որպեսզի գեթ ողբ անեինք և արցունքով հաղենայինք»:

Այդպէս ասաց լալահառաչ Հեծում էին արույացիք. 245
 Իսկ կանանց մեջ, արտաավելով, ողբն սկսեց մայրն՝ Հեկաբէն.
 «Ի՞նչ միտք ունի, որ ես, որդեակ, մահիցդ հեռու ապրեմ թշվառ
 Ու վշտաբեկ: Թր ու գիշեր լսի դու էիր լույսը աչքիս,
 Հուշան էիր դու բոլոր մարդկանց, կանանց համար, որոնք քեզ միշտ

Պաշտում էին իբրև աստված: Քո անբասիր կյանքում ամբողջ Պարծանք էիր դու մեծափառ: Իսկ այժմ բեզ մահն է գրկել»:

Այդպես ասաց նա ողբալով: Բայց չգիտեր կինն Հեկատորի, քն սիրելի ամուսինն իր մեաց դաշտում՝ դադարասից դուրս: Հանկարծ լսեց նա բուրգերից ձայնը գուժի, ճիչ, ողբուկած, Բարձրադադակ նա ձայն տվեց նաժիշտներին իր վարսագեղ.

«Դուք, երկուսով, եկեք ինձ հետ, դնամ, տեսնեմ ի՞նչ պատահեց. Ձայնն եմ լսում գերամեծար իմ կեսուրի, իսկ կրծքիս առիկ Միբաս, կարծես, ցատկում է դուրս. ախ, փետապտած ծնկները իմ: Հասվեհաս է արհամիրքը Պրիամոսի որդուց համար: Գուցե գյուցադն Աքիլլեսը բաշխվողախ իմ Հեկատորին Հալաժում է՝ մեր քաղաքից վարսառելով դեպի դաշտը: Գոնե նրա արիությանն ահագնակի շխարատիխ»:

Ասաց, տնից նա դուրս վազեց, սիրտը ահից դողդողալով. վազեց, հասավ աշտարակին, կտրեց անցավ բազմությունը եվ, պարսպի վրա կանգնած, նույնի չարսկեղմ, տեսավ հեռվից նրա մարմինն անդ բարձր գալիս, որին ձիերն արագընթաց քաշում էին, տանում դեպի խորունկ նավերն արայացուց: Տեսավ այդպես, և խավարը առառեց խսկույն աչքերը իր, եվ նա ընկավ բերանքսիվայր, կարծես հողին փչեց խսկույն. հունվեցին նրա շուրջը խսկույն տալերն ու հարսները եվ գրկեցին նրան արագ: Գալուկ էր նա և մահերանդ:

Իսկ երբ զգաց Անդրոմաքեն և գիտակցեց, ուշքի գալով, նա, կանանցով շրջապատված, հզր սկսեց կականալիր. «Վայ ինձ, Հեկատոր, վայ դժբախտիս: Ախ, ծնվել ենք մենք երկուսով Մեկ վիճակի արժանացած. դու Պրիամի տանն ես ծնվել, ես՝ Թերևում, Պլակա լեռան անտառախիտ ստորոտում, Սուրբ հարկի առիկ էտիոնի: Ախ, երանի շմեր ինձ:

Մինչ դու իջար տունն Հադեսի, Մանդարամեան անդնդախոր, Ռհ, ամուսին իմ քաղցրատենչ, ինձ թողեցիր սև սգի մեջ Քո տանն՝ իբրև սրբեայրի, ձեռքիս մանկիկ, հեք մի որբուկ, էլ չես լինի, Հեկատոր, նրան կյանքում նեցուկ, ոչ էլ նա՝ բեզ: Որբությունը հեք մանկիկին զրկում է ջնրմ ընկերներից.

նա պիտ շրջի միշտ գլխահակ, դեմքին արցունք, սիրտը ավուր: Կարիքի մեջ նա կգիմի հաճախ իր հոր ծանոթ մարդկանց: Եթե խղճան, մեկնեն թասը,— մեջը մի սուռ միայն հեղուկ,— նա կթացի լսկ շրթուները, քիմքը թրջել չի կարենա: Հաճախ անգամ հպարտ սրգին մեծահարուստ ծնողներին,

Պիտք է նրան գանաւործի և խնջույքից դուրս վնասի.
 «Կորիր, գնա, որք անպիտան, հայրդ չկա այստեղ մեզ հետ»:
 Եւ խեղճ մանուկն հետ էշառնա գեղի մայրն իր որբեայրի,— 290
 Աստիանաքսն իմ, եր մինչ այդ իր հոր գրկում ու ծնիներին
 Սնվում էր միշտ գեր գառների թարմ ուղեղով, հարպով համեղ,
 Երբ մանկական խաղից հոգնած, արդեն նրա բռնն էր դալիս,
 Քուն էր մտնում մահիճի մեջ, ծոցում քնքուշ իր դայակի,
 Փափուկ ու նուրբ իր անկեղնում, սրտումը խինդը վայելքի: 295
 Այժմ զրկված դորովագույն սիրող հորից, պիտ վշառնա
 Աստիանաքսը, որին այդպես են հորջորջում նրայայլիք,
 Քանզի դու ես միշտ պաշապանել պարիսպները մեր քաղաքի:
 Իսկ հիմա կոր նավերի մոտ, ծնողներից հեռու և մերկ,
 Պիտ հագեցնես դու շներին, զեռուններին ու սրգերին, 300
 Դու, մերկ մարմնով, երբ բո տանը այնքան զգեստ կա փառահեղ:
 Սակայն հիմա այդ ամենը ես կրակով պիտի այրեմ,
 Քանզի էլ քեզ պետք չեն զբանք, կայրեմ դոնե փառքիդ համար՝
 Տրոյացի շքնաղ կանանց և մեծամեծ մարդկանց առաջ»:
 Այդպես տապ հեկեկալով, և ողբաքին շուրջը կանայք: 305

Երգ Բաաներեհեռոյ

Այդպես նրանք հեծեծագին ողբում էին քաղաքի մեջ,
 Մինչ աքսյանք եկան հասան կար նավերին՝ Հելլեսպոնտոս:
 Բայց չթողեց Աքիլլեսը, որ ցրիվ գան միրմիդոնցիք,
 Այլ կանգնելով զորքերի մեջ՝ իր խոսքն տապ բաժրադադակ.
 «Արագածի միրմիդոնցիք և ընկերներ իմ սիրելի. 5
 Դուք դեռես մի արձակեք միասմբակ ձիերը ձեր,
 Այլ կառքերով մենք մոտենանք Պատրոկլոսին և դառնաղետ
 Վիշտ ու ցավով ողբանք նրան. այդ է պատիվը մեռելոց»:
 Ասաց, սկսեց ողբն Աքիլլը, և ողբում էր զորքը համայն:
 Եւ ձիերով դիակի: շուրջն երեք անգամ պառույտ եկան: 10
 Սուդ-շիլանին սկիզբ դրեց Պելեսաժինն արագավաղ՝
 Մարդակոտոր ձուրբը դրած կրծքին սիրած իր ընկերոջ.
 «Ուրախացիր, ով Պատրոկլոս, թեկուզե անդ՝ տանն Հադեսի:
 Տես, քեզ աված իմ խոստումը ես լիովին կատարեցի.
 Արդ՝ ընկած է Հեկտորն այստեղ, որ շներին կեղ կդառնա: 15

խարուշկիկ շուրջն ես ի վրեժ քո ժանտ մահվան կգլխատեմ
Տրոյացոց տաանեկերկու քեղեցկադեմ պատանիներ»:

Ասաց ու վեհ Հեկտորի դեմ խոկաց այնժամ անվայել գործ.
Պատրոկլոսի դագաղի մոտ գցեց նրան բերանքսիվեր:

Բազմությունը բազմեց այնտեղ՝ Աքիլլեսի նավի շուրջը,
Եվ նա սարքեց թաղման խնջույք առատալիր, ճոխ և հարուստ:

Մինչ աքայանց մեծամեծներն արագավազ Պելեսյանին
Համոզելով՝ հաղով տարան դեպի դյուցազն Ագամեմնոն:

Իսկ երբ հասան նրանք վրանն Ագամեմնոն ազգապետի,
Թագավորը պատվեր տվեց բանրերներին իր բարձրագույն՝

Բորբ կրակին դնել պղինձ եռոտանին և հորգորել
Աքիլլեսին՝ լվալ մարմինն իր արյունոտ կեղտ ու փոշուց:

Սակայն մերժեց Աքիլլեսն այդ և երբումով երգվեց սաստիկ.
«Ոչ, երգվում եմ, վկա է Զեւսն, հզորագույնն աստվածներից.

Վայել չէ ինձ, որ իմ գլխին թափվի ջուրը լվացումի,
Մինչև որ աստ Պատրոկլոսին ես չհանձնեմ բորբ խարուշկին,

Մինչև շիրիմ չկանգնեցնեմ և չխուզեմ մազերը իմ:
Բայց հիմա, օն, եկեք սկսենք հացկերույթը մեր տիրապուն:

Իսկ դու, արքա Ագամեմնոն, առավետ վաղ հրամայիր,
Որ փայտ բերեն և սարքեն այն, ինչ որ վայել է մեռյալին:

Թող հրկիզի նրան շուտով կրակն անխոնջ, հրաբորբոր»:

Անդ սարքեցին ընթրիքն հապճեպ, և ընթրեցին բոլորն առատ
Ու հավասար: Երբ ուտելուց սրտանց բոլորը զոհացան,

Յրիվ եկան ու հետ դարձան վրանները՝ քուն մտնելու:
Բայց Պելեսյանն զնաց, պառկեց հավերժագուշ ծովի ափին:

Այնտեղ նրան տիրեց քունը խոր և անուշ, որը սրտի
Վիշտն ու հոգսերն է փարատում: Անդ, հողմաշունչ Իլիոնի շուրջն
Հեկտոր քաջին հալածելով, Աքիլլեսը հոգնել էր խիստ:

Եվ երազում աչքի եկավ հոգին դժբախտ Պատրոկլոսի.
Նրա գլխի վերև կանգնած՝ նա այս խոսքերն ասաց այնժամ.

«Քնա՞ծ ես դու, ով Աքիլլես, ինձ մոռացա՞ր. երբ ողջ էի,
Դու դեպի ինձ անհոգ շէիր, ինչպես հիմա՝ դեպ մեռյալը:

Ինձ շուտ թաղիր, որ ներս մտնեմ ես Հադեսի դարպասներից.
Դուրս են քշում ինձ հողիներն սավերացած մեռյալների,

Եվ լայնագուռ Հադեսի չլախ շուրջն եմ չըջուղմ ես ատարդյուն:
Հետ չեմ դառնա ես դեպի կյանք, երբ դու հանձնես ինձ կրակին:

Քեզ, Աքիլլես աստվածակիրս, վիճակված է նույնպես ընկնել
Ազնվամեծար տրոյացոց պարիսպների տակ անխուսափ:

Մի խոսք ես կասեմ ես քեզ, իմ ուխտն է այդ, թե կատարես.

Թող առանձին չթաղեն մեր ոսկորները, ով Աքիլլես»:

55

Նրան այնժամ պատասխանեց Աքիլլեսը քաջալովալիկ.

«Կկատարեմ ես ամեն ինչ, միշտ քո կամքին հնազանդված:

Միայն մոտ եկ, մոտեցիր ինձ, դեթ մի վայրկյան գրկենք իրար,

Որ հագենանք մեր ողբալի գլուխ արցունքով վերջին անգամ»:

60

Պատրոկլոսի ողբն անելիս, նրանց այնտեղ դիմավորեց

Արշալույսը վարդամատն: Իսկ թագավորն Ագամեմնոն

Առավոտ վաղ գործի դրեց բազում ջորիք և զինվորներ,

Եվ բանակից ճամփեց նրանց փայտ բերելու: Իդոմենի

Ազնիվ ընկեր Մերիոնեսին կարգեց նրանց վերահսկիչ:

Այգպես վերցրած կացին, փայտատ և քաջուր ճողան, չվան,

65

Ջորիները առաջ դրած, շտապեցին դեպի անտառ:

Կտրատելով փայտն՝ աքայանք բարձում էին ջորիներին:

Ջորիները ճիգ թափելով, ճանապարհները դոփելով,

Այն լեռներից թալամայրի շուռ դուրս եկան դեպի դաշտը:

Եվ դարսեցին ծովափին փայտն, այնտեղ, ուր ինքն Աքիլլեսը

70

Գերեզմանի տեղ էր ընտրել Պատրոկլոսի և իր համար:

Երբ բյուրավոր գերաններից կազմեցին մեծ մի փայտակույտ,

Աքայացիք, նստատեղով, սպասեցին: Իսկ Աքիլլեսն

Հրամայեց միրմիդոնյանց քաջամարտիկ զորախմբին՝

Պղնձակուռ զենքերն հագնել և ձիերը լծել արագ:

75

Ամեն մարտիկ ու կառավար ելավ կանգնեց կառքի վրա:

Հեծելազորն առաջ ընկավ՝ հետևակի ամպն հետևից,

Իսկ մեջտեղում Պատրոկլոսին տանում էին ընկերները:

Նրա գլուխը հետևից Աքիլլեսն էր բռնել տիպու:

Երբ որ հասան Պելեսյանի նշած տեղը, դին ցած դրին

80

Ու սկսեցին բազմադերան փայտից խարույկ կազմել այնտեղ:

Աքիլլեսը մի կողմ քաշվեց, կտրեց իր շեկ գանդուրները,

Եվ հալացքը դարձրած ծովին՝ այս խոսքն առաց լալահառաչ.

«Սպիրքիոս դեա, Պելես հայրս դուր աղոթքով քեզ խոստացավ,

Որ եթե ես վերադառնամ հայրենիքն իմ սիրատենչիկ,

85

Նա պիտ կտրի գեղադանդուր իմ մազերն այս և քեզ ձանի,

Ու քո պատվին պիտի դոհի նաև հիսուն պարարուն խոյ:

Ծերն այդ ուխտեց. սակայն նրա ուխտը թողիր դու անկատար.

Քանի որ ես չեմ գառնալու քաղցր երկիրն իմ հայրենի՝

Գանդուրներն իմ կտամ հերոս Պատրոկլոսին,— թող նա տանի»:

90

Ասաց, կտրեց նա իր մազերն և ընկերոջ ձեռքը դրեց:

Այնտեղ անմկերջ պիտ սղբային, մինչև արևը մայր մտներ,
Եթե շատեր Արիլլեսը Աղամեմնոն ազգապետին.

«Ով Ատրիդես, զորքն առավել հնազանդ է քս պնտվերին.
Հբամայիր, որ խարույկից զորքն հեռանա, ընթրիր սարքի:
Մենք ամեն ինչ, որ մեռյալին անհրաժեշտ է, կկատարենք,
Եվ թող այստեղ մնան մեզ մեծ առաջնորդները զորքերիս»:

Այդ լսելով հբամայեց Աղամեմնոն արանց արբան,
Եվ զորքն իսկույն ցբիւ՝ եկավ գեղի նավերն արազքնթաց:
Բայց մնացին մեծամեծներն ու կազմեցին փայտից խարույկ,
Որի լայնքն ու երկարությունն հարյուրական ոտնաշափ էր:
Ու սղբալով բարձրացրին զին ու խարույկի զլխին զրին:
Շատ ոչխարենք և ծանրաբայլ ու կորեղջյուր եղևեր մորթած՝
Նրանք խարույկն հաբդարեցին: Կարաւելով ճարպը նրանց,
Արիլլեսը զիսկն ամբողջ, ոտից զլուխ, պտանց ճարպով,

Ամենուրեք շուրջը շարեց մեղեղներ արդեն բերթված:
Հեծեծագին, ծանրաթախիժ հառաչելով, խարույկի մեջ
Նա ուժգնակի նետեց ապա շորս նժույղներն իր բարձրավիզ:
Այնուհետև դաժան մի գործ մտքում դրած, պղինձ սրով
Նա սպանեց տրոյացոց տասնեերկու աղնիվ որդոց,
Ապա գցեց խարույկի մեջ՝ կեք կրակի ահեղ ուժին,
Ըն, ձայն տալով, սկսեց կանչել այնժամ մեռած բնկերոջն իր.
«Ով Պատրոկլոս, ուրախացիր անգամ այնտեղ՝ տանն Հագեսի.
Կատարեցի, ինչ որ առաջ ես, իբրև ուխտ, բեղ խոստացա.

Մեծահոգի տրոյացոց տասնեերկու խիզախ որդոց
Քեզ հետ մեկտեղ պիտի լալիի կրակն հաժկու: Իսկ Հեկտորին
Կեր կդարձնեմ ես շների, և ոչ վառվող բոբր կրակիս»:

Ասաց՝ աշգրես սպառնալով: Բայց Հեկտորին չէր մտնում
Եվ ոչ մի շուն, քանզի նրանց հալածում էր դուստրը Զեսի՝
Ափրոդիտեն, նա դին օծեց վարդաշուգով անուշաբույր,
Բրպեսզի այն չհաշոտվի, չալլանդակվի քաշքշվելիս:

Ողջ դիշերը թունդ հողմերը բորբոքեցին խարույկն աժեղ
Եվ սփռեցին բոցը շորս կողմ. իսկ Արիլլեսն արագավազ,
Զեռքին գավաթը կրկնականթ, իր սոկեղեն մեծ թակույկից
Մինչ առավոտ ցողում-թափում էր մուգ գինին գետնի վրա
Ու բարձրաձայն ոգեկոչում հոգին դժբախտ Պատրոկլոսի:
Իսկ երբ ծագեց լուսաստղը վառ, երկրին տալով նոր արշալույս,
Խարույկն հանգավ, և բոցերը խոտաբորբոր դադարեցին:
Իսկ վշտահար Պիլևածինը խարույկից առանձնացավ,

- Դնաց պառկեց վաստակաբեկ. նրան տիրեց քունն անուշիկ: 130
- Բայց երբ շատերն հավարձեցին Ագամեմնոն Ատրիդի մոտ,
Նկողների աղմկալի դոփշուններից նա արթնացաւ
Ու վեր կացաւ, ապա նստեց և խոսքն ուղղեց աքայացոյց.
«Տեր Ատրիդես, ով տքայանց իշխանաւոր առաջնորդներ,
Խարույկն արդեն պետք է հանգցնել ու սև գինի շաղ տալ այնտեղ, 135
Ուր տարածված էր կրակը իր զորութեամբ կորովալիր:
Ապա պետք է զատիկ ոսկերքը Մենիայան Պատրոկլոսի,
Հետո զրանք դնենք սակյա սափորի մեջ և, երկուտակ,
Պատենք ճարպով, մինչև որ ևս նուշնդես իջնեմ տունն Հագեսի»:
- Այդպես ասաց, և հնազանդ եղան նրանք Պելեասյանին: 140
- Նախ հանդերին խարույկն ամբողջ ու շաղ տվին փրփրուն գինին:
Պատրոկլոսի ճերմակ ոսկերքն արտասովելով հավաքեցին
Մի ոսկեղեն սափորի մեջ և պատեցին երկտակ ճարպով:
Խարույկի մոտ զերեզմանի շրջանածև տեղ նշեցին.
Փխրուն հողը վրա տալով, հիմք դրեցին և, բարձրաբերձ, 45
Բլրակերպ թաղմ գերեզման սլաքապատելով, ցրիվ եկան:
Բայց Աքիլլեսն առաջն առաւ ժողովրդի և նստեցրեց
Հայ՝ շրջանում: Նա զուրս բերեց իր նավերից մրցանակներ՝
Ճաշտակ ձիեր և ջորիներ, երկաթ ու սան, եռոտանիք,
Գեղազուտի շքնաղ կանայք, մեծագլուխ հաղթ արջառներ: 150
- Նախ ձիարշավ հերոսներին նա սահմանեց մրցանակներ—
Ջքնաղարվեստ ձեռագործում քաջահմուտ փայլուն մի կին,
Մի կանթավոր եռոտանի՝ քսաներկու շափ տարողութեամբ:
Մրցանակն էր դա առաջին: Իսկ երկրորդին՝ մի մատակ ձի,
Իսկ երրորդին՝ գեղեցկագեղ ու կրակին դեռ չզրված 155
Ճերմակ ու վառ մի մեծ կաթսա, որ քառաշափ ծավալ ունէր:
Ապա՝ չորրորդ մրցանակն էր երկու տաղանդ մաքուր ոսկի.
Հինգերորդը՝ մի կրկնականի և հրազերծ շքնաղ գավաթ:
Կանգնեց ապա և արգիվյանց հերոսներին այս խոսքն ասաց.
«Ով Ատրիդես իշխանատեր, ով աքայանք սրնքաղարդ, 160
Այս պարգևներն սպասում են ձիարշավող մեծ քաջերին»:
- Այդպես ասաց Պելեասյանը: Ջիւղարտիկ քաջերն ելան.
Նախ՝ առաջինը զուրս եկաւ էվմելոսը արանց արքա:
Հանդես եկաւ և Դիոմեդեսը Տիդեայան, որ լծել էր
Այն ձիերը արսլական, որ գրավել էր էնեասից: 165
Երրորդն եկաւ դյուցազն խարտյաշ Ատրիդեսը Մենելայոս,
Լծեց կառքին ձիերն արագ՝ իր սեփական Պադարգոսին

- Եվ նրա հետ Ագամեմնոն թագաւորի սև էթաւ ձին:
 Ապա ելաւ, գեղեցկաբաշ ձիերն հանեց Անտիլոքը՝
 Ագնիւմ որդին մեծահոգի արքա Նեստոր Նելեսյանի:
 170
 Նրա կառքին լծւած էին Պիլոս երկրում ծնունդ առած
 Ձիերն արագ: Մոտիկ գնաց հայրն ուշիմաց և իր ագնիւմ,
 Երիտասարդ, խելոք որդուն կարգաց խրատն այս բարերեր.
 Քթեղ, Անտիլոք, մանկութի սիրող ամպահուլզ Զևսն ու Պոսիդոնն
 Ուսուցել են ամեն կերպը ձիամարդիկ արվեստներին:
 175
 Բայց դանդաղ են քո ձիերը, և մի գուցե փորձանքի գոսս:
 Կայտառ եղիր դու, սիրելիս, ցույց տուր խելքով արվեստը քո,
 Որպեսզի գեթ բաց չլիռնես պերճ մրցանակը քո ձեռքից:
 Փայտահատը իմաստութեամբ է գերազանց, և ոչ ուժով.
 Իմաստութեամբ է նավապետն ալեկոծված ծովի վրա
 180
 Արագ շարժում, ուղղում նավը, որ խաղալիքն է հողմերի.
 Արշավողն էլ հաղթանակը իմաստութեամբ է ձեռք բերում,
 Իմաստութեամբ է կառավարն հաջող հաղթում կառավարին:
 Իսկ ով գիտե արվեստն հմուտ՝ անգամ վատթար նժույգներով
 Նշանակի շուրջն է դառնում, նայում է միշտ կեա-նշանին,
 185
 Ոչ մի վայրկյան չի մոռանում ինչպես ուղղել փոկ, երտասն,
 Այլ պինդ բռնած պիրկ ձեռքերով, հետամուտ է իր մրցակցին»:
 Ասաց Նեստոր Նելեսյանը ու հետ դարձաւ, տեղը նստեց:
 Մերիոնեսն էր հինգերորդը, որ հարդարեց պերճ ձիերն իր:
 Արդ՝ կառքերի վրա թռան, ապա վիճակը դցեցին:
 190
 Եվ առաջին վիճակն ընկաւ Անտիլոքոս Նեստորյանին.
 Ապա ընկաւ երկրորդ վիճակը Էվմելոս աղգապետին.
 Երրորդն ընկաւ Մենելայոս Ատրիդեսին նիդակավար.
 Այնուհետև վիճակն հասաւ Մերիոնես քաջ հերոսին,
 Վերջը միայն Տիդեասյանին ձիարշավի վիճակն ընկաւ:
 195
 Ու կանգնեցին նրանք շարքով: Նշեց նշանն Աթլէկսը,
 Եվ հեռավոր դաշտաւայրում, իբրև հսկիչ հավատարիմ,
 Նշանակեց իր հարազատ հոր զինակիր ծեր Փենիքսին:
 Նավատորմի երկարութեամբ արշավեցին ձիանք դաշտով:
 200
 Կառքերն արագ սուրում էին բազմապտուղ գետնի վրա:
 Սիրտն էր թնդում ամեն մեկի՝ լի տենշանքով հաղթանակի,
 Եվ անդադար քաջալերում էին նրանք նժույգներին:
 Առաջավաղ թռչում էին Փեռետածնի ձիերն աբադ,
 Այնուհետև, փոքր-ինչ հեռու, ասես մեկտեղ ու կիցընթաց,
 Թռչում էին Դիոմեդեսի հովատակները տրոյական,
 205

Գարծնս ուղում էին ցատկել էվմելոսի կառքի վրա:
Եվ նա կանցներ, կամ հաղթանակը վիճելի պիտի դառնար,
Եթե ընդդեմ Տիդևայանի շրորբորվեր Ապոլլոնը:

Նա, խլելով Դիոմեդեսի մտրակն հանկարծ, նետեց մի կողմ:
Խիստ զայրացավ հերոսն հզոր ու աշքերից արցունք թափեց,
Երբ նկատեց, որ նժույգներն էվմելոսի առաջ անցան:

Բայց նենգալթյունն Ապոլլոնի անտես չեղավ Աթենասին.

Նա, հեռատես, իսկույն հասավ աղգապետին գերահզոր
Եվ մտրակը ձեռքը ավեց, իսկ ձիերին ներշնչեց ուժ:

Ապա ցատկոտ աստվածուհին վազեց դեպի Ագամեոնոսի
Հզոր որդին և ջախջախեց լուծքը նրա նժույգների:

Ճամփից ձիերը շեղվելով՝ արագ փախան, քեղին ընկավ,
Ինքն էլ կառքից ցած գլորվեց՝ անիվների հենց վրայով:

Նրան թողած՝ Տիդևայանը արագ բռնեց իր ձիերը,

Թռավ, անցավ նա բուլորից. աստվածուհի Աթենասը

Ուժ ներշնչեց նրա ձիանց, իսկ իրեն էլ՝ լուսավոր փառք:

Իսկ հեռակց սուրաց խարտյաշ Մենելայոս Ատրիդեսը:

Մինչ Անտիլոքն հոր ձիերին հորդորում էր գոռոտաւով.

«Մուրացիք դուք դեպի առաջ, թուրք, հասեք արագընթաց.

Նա ձեզ բնավ չեմ ստիպում, որ մրցակից լինեք հերոս

Տիդևայանի նժույգներին, որոնց հիմա ինքն Աթենաս

Պարգևեց ուժն արագալթյան, իսկ իրեն էլ՝ փառք ու պատիվ.

Այլ միմիայն հետ չմնաք, հասեք ձիանցն Ատրիդեսի:

Էլ չսպասեք նուրբ խնամքի դուք նհասորից իշխանավոր,

Որը խելույն սուր պղնձով ձեզ կմորթի, եթե հանկարծ

Ձեր պատճառով արժանանանք նվաստագույն մրցանակի»:

Այգուկես սասաց: Նրա ձիերն արագավազ, սուր սլացան:

Եվ Անտիլոք քաջը տեսավ, որ ճանապարհն էր նեղանում,

Մենելայոսն ընդհարումից վախենալով, բռնեց կամաց:

Մինչդեռ թևից միտամբակ նժույգներին քաշն Անտիլոք

Եվ զարտալի, ճամփներից դուրս, բռնեց անցավ նեղվածքը աչդ:

Սարսափահար Ատրիդեսը Անտիլոքին ցատկոտ գոռաց.

«Դու, Անտիլոք, խենթ ձիավար, կանգ տուր մի սլահ քո ձիերին.

Տես, նեղվածք է տեղը սաստիկ. կանցնես՝ անցիր, բայց լայն ճամփով.

Երկուսով էլ կվեատվենք, եթե զարկվեն կառքերն իրար»:

Այգուկես ասաց: Բայց Անտիլոքն ավելի խիստ մտրակելով՝

Քշեց ձիերն, իբրև թե ինքն Ատրիդեսին չի էլ լսում:

Նա սլացավ, իսկ զամբիկներն Ատրիդեսի հետ մնացին:

210

215

220

225

230

235

240

- Կա ինքնակամ դանդաղեցրեց արագաշու վազըր նրանց,
 Թք շրնդհարվեն ճանապարհի նեղվածքի մեջ ձիերն իրար: 245
 Ծվ վրդովված Մենելայր խարախշագեղ՝ ասաց նրան.
 «Անախըստ. մարդկության մեջ չկա քեզ պես շարաղես մարդ»:
 Այգպես ասաց և ձիերի վրա գտաց հորդորանքով.
 Էթնչ էք այգպես դուք հետ մնում, իզուր եք դուք տխրում այգբան.
 Նքանց ծնկներն ավելի շուտ կթուլանան, քան թե ձերը, 250
 Բանդի երկուսն էլ առույզ չեն, դուրկ ավլունից պատանեկան»:
 Ասաց: Զիերն, տկնածելով թագավորի հրամանից,
 Թունդ սլացան և շատ շուտով ընդհուպ հասան Անտիոքին:
 Իսկ արայանք դիտում էին, քաղմած իրենց խոկ ասլանում:
 Նրանց տեսավ նախ աղգապետ Իգոմենես կրեաացին: 255
 Տեսավ հեռվից նա ամենից առաջ վազող զեղեցիկ ձին՝
 Ոտից չլուխ, ամբողջովին, աշխետ ու շեկ և վառվուռն.
 Առտիկ նա եկավ, կանգնեց ու խոսքն ասաց արգիվացոց.
 «Ով Եիրելի զորապետներ և արայանց առաջնորդներ.
 Ե՞ս եմ միայն պաննում ձիանց, թե՞ տեսնում եք արդեն և դուք: 260
 Կարծես թե քաջ էվմելոսի ձիերը չեն առաջ վազող:
 Ես լավ տեսա, նշանի շուրջն առաջինը նրանք դարձան,
 Սակայն հիմա, որքան էլ որ շրջահայաց աչք եմ տնում
 Տրոյական դաշին համայն, չեմ նշմարում նրանց տյնտեղ.
 Կարծես, այնտեղ վայր է ընկել, և խորտակված է կառքը իր, 265
 Իսկ կատաղած դամբիկները ճանապարհից դուրս են փախել:
 Գուցե ես լավ չեմ նշմարում: Թվում է ինձ, որ առաջին
 Հաղթ արշավողն էտուացի իշխանավորն է մեծագույն՝
 Արգիվացոց մեծ առաջնորդ Դիոմեդեսը Տիդեսյան»:
 Եվ կոպտաբար պատասխանեց նրան Ալասն Օլիլեսյան. 270
 «Իգոմենես, ի՞նչ ես պիտից դուրս տալիս դու առջամամ.
 Ահա հեռվից, դաշտով անծայր սուրում են ժիր զամբիկներն այն:
 Զ՞նչ ես խոսում: Առաջվա պես՝ էվմելոսի զամբիկներն են
 Առաջ ընկած, և նա ինքն է սուրում՝ ձեռքին կրասանն իր»:
 Խիստ զայրացած պատասխանեց թագավորը կրեաացի. 275
 ԷԱլաս, դու միշտ վիճաբանող, շարախդու և վատախոս.
 Ծկ, գրազ գանք մի կաթնայի, եռոտանու վրա նռչնիսկ,
 Զվ գատավոր քնտրենք մեր մեջ Ագամեմնոն Ատրիդեսին:
 Թրք օռույժը տաս՝ նոր կիմանաս ում ձիերն են առաջ ընկած»:
 Ասաց: Կանգնեց խելույն Ալաս Օլիլեսյանը քաջավազիկ 280
 Զև կամեցավ պատասխանել խոսքերով սուր և սաստկազին,

Եւ դժտութիւնն երկուսի մեջ նրանց հեռուն պիտի տաներ,
 Եթե ոտքի չկանգնէր շուտ և խոսք շասեր ինքն Աքիլլես.
 «Իդոմենէս, և դու, Այաս, թողեք դաժան հուզմունքը ձեր,
 Մի հայհոյեք իրար դմնի, շար խոսքերով, վայել չէ ձեզ:
 Հանգիստ նստեք ատյանի մեջ և ձիերին դիտեք ուշիմ:
 Նրանք շուտով այստեղ կգան՝ հաղթանակը փափաղելով,
 Ու կիմանաք, ո՞րն է իրոք առաջինը, ո՞րը՝ երկրորդ»:

285

Այդպէս ասաց: Մինչ Տիդեայանն արդեն եկաւ և տեղ հասաւ:
 Տիդեայանն ինքն՝ հրաշափալ կառքից թռաւ ու ցած իջաւ
 Եւ մարտիկը իսկույն հենեց պերճ անուրին: Սթենելոսը
 Վերցրեց շտապ մեծ մրցանակն ու պատվիրեց նա համհարզի՞ն՝
 Դիոմեդեսի տունը տանել եռոտանին և կնոջն այն:

290

Եկաւ ապա իր ձիերով Անտիլոքոս Նելեսյանը,
 Որ նենդարար, ոչ քաջությամբ, Մենելայից առաջ անցաւ:
 Ինքն Ատրիդես իր ձիերով հետ չմնաց, այլ սուրում էր
 Նրան մոտիկ: Որքան մոտիկ է լծւած ձին անիվներին,
 Արդ Մենելայն Անտիլոքից միայն այդքան էր հետ ընկել:
 Եթե այդպէս շարունակվէր մրցման ընթացքն այդ երկուսի՝
 Կանցներ Ատրիդեն, ու կդառնար հաղթանակը անվիճելի:

295

300

Մերիոնեսն էլ, Իդոմենի գինակիցը մեծահոգի:
 Վսեմափառ Մենելայից հետ էր ընկել մի տեղընկեց.
 Այնուհետև, ամենից վերջ, Ադամանտի որդին հասաւ:
 Տեսաւ նրան, խղճահարկից Աքիլլեսը աստվածազոր:
 Ուտի կանգնեց արգիւյնաց մեջ և թեւովոր այս խռբն ասաց.
 «Մրցորդը հաղթ և առաջին՝ ժիր ձիերով վերջինն եկաւ,
 Բայց վայել է, որ մենք երկրորդ մրցանակը հանձնենք նրան.
 Իսկ առաջին մեծ պարգևին թող տիր դառնա Տիդեայանը»:

305

Ասաց այդպէս, և բոլորը հոժար եղան նրա կամքին:
 Եւ արայանց հաւանությամբ պիտ տար զամբիկն էւմենոսին,
 Եթե իսկույն Անտիլոքը չընդդիմանար արդարացի.

310

«Պիտ դարմանամ, ու Աքիլլես, եթե այդ խոսքը կատարես»
 Մտադիր էս ինձնից առնել իմ պարգևը հաղթանակի,
 Քանզի նրա կառքն ու ձիերը հանդիպել են փոճանքի:
 Եթե նրան խղճում էս դու, եթե նա քեզ սիրելի է,

315

Քո վրանում շատ ոսկի կա, ինչպէս նաև փայլուն պղինձ,
 Գուշք ու ուխտար, սարուկ կանայք, երիւարներ ամրասմբակ.
 Որքան կուղես դուրս բեր հետո, կամ հենց հիմա, և տուր նրան:
 Իսկ զամբիկն այդ, էս, իրավամբ, բաց չեմ թողնի այժմ իմ ձեռքից.

Թող քաջերից ով ուղտւմ է դուրս գա իմ դեմ մենամարտիս:

320

Այդպէս ասաց: Փայտաց այնժամ Արիլիսը քաջաւազիկ,
Ու պատասխան տալով նրան, այս խոսքն ասաց իր թեւովոր.
«Անտիլոքոս, պահանջում ես, որ զսւքս բերեմ մի նւբ պարզե
նվ տամ աղնիվ էլմեկոսին. կկատարեմ ես նաև այդ:
Նրան կտամ վարաստանակն Աստերոպէս քաջից խլած»:

325

Ասաց և իր Ավտամեդոն ընկերոջը պաւակեր տվեց,
Որ վրանից դուրս բերի այն: Դնաց, բերեց նա պարզեր
նվ այն հանձնեց էլմեկոսին, որն ընդունեց ուրախասիրտ:
Այնժամ արդեն սրտակոտոր ոտքի կանգնեց Մենելայը,
Որ չափազանց զայրացած էր Անտիլոքոս հերոսի դեմ:
Բաներն հանձնեց նրան մականն ու պատվիրեց արգիւյացող,
Որ լուռ լսեն: Նվ բարբառեց այնժամ հերոսն աստվածատիպ.
«Ի՞նչ արեցիր, Անտիլոքոս, դու, որ կոչվում ես իմաստուն:
Խոտորելով ժիր ձիերից, դու արվեստն իմ անպատվեցիր
Ու նենդարար առաջ քնկար վատթարագույն քո ձիերով:
Դիցասնունդ Անտիլոքոս, այսպեղ եկ շուտ, եկ ու կանգնիր
Ըստ օրինի քո ձիերի և քո շքեղ կառքի առաջ.

330

335

Ձիերիդ մոտ երգվիր հանուն Երկրառասան Պոսիդոնի,
Թե չարանենդ միտք չունիր, երբ իմ կառքը խոտաբեցիր»:

340

Նրան խոհուն Անտիլոքը պատասխանեց և խոսքն ասաց.
«Հանգստացիր, պատանշակ եմ ես քո դիմաց, քո համեմատ.
Իսկ պատանին, ինչպէս գիտես, վարվում է միշտ սխալացի:
Ձսալիր սրտիդ վրդովմունքը: Ես զամբիկը, պարզեմ իմ այդ,
Քեզ եմ տալիս հոժարակամ, ով Ատրիդէս աստվածազարմ:
Եթե սրտանց փափագում ես, ես իմ տնից մի այլ պարզե
Դուքս կբերեմ, կընծայեմ քեզ, միայն չընկնեմ ես քո աչքից
Ու չդառնամ ես այդպիսով աստվածների դեմ ամբարիշտ»:

345

Ասաց այդպէս և, զամբիկը մեջ բերելով, հանձնեց իսկույն
Մենելային: Ու ջերմութեամբ հալվեց, խնդաց սիրտը սրտ:
Նվ, դառնալով պատանշակին, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
«Այժմ, Անտիլոք, զիջում եմ քեզ, թեև խիստ էր բարկութունս:
Դու երբեք խենթ չես եղել, ոչ էլ հանդուգն և կամ անմիտ.
Պատանութեան խանդն էր միայն, որ քեզ այդպէս հաղթահարեց.
Բայց շխարհս այսուհետև դու վեհագույն մեր քաջերին.
Աքայանց մեջ ոչ ոք այգքան հեշտ չէր կարող ինձ ողորկել,
Որքան որ դու, ինչպէս նաև քո քաջ հայրը և եղբայրը:
Դուք ինձ համար շարշարվել եք՝ կրելով բոլոր տառապանքներ,

350

355

Ուստի հարդում եմ աղերսդ և զիջում եմ զամբիկը քեզ»:

Ասաց, հանձնեց նա զամբիկը Անտիլոքի աղնիվ բնակիւր
Նոյեմոնին, որ տուն տանի, ինքն էլ վերցրեց փաշուն կաթսան:
Մերիոնեան էլ վերցրեց աարաւ միայն երկու տաղանդ ոսկին՝
Որպես շարբորդ տեղը բռնող: Մնաց պարզեւր հինգերորդ,
Այն կրկնականն՝ պերճ դավաթը: Եւ Աքիլլեսն աստվածազարմ
Աքալանց մեջ վերցրեց, հանձնեց զա Նեստորին և խոսքն ասաց.

360

«Ով ծերունի աստվածազուտ, առ այս պարզեն ու պահիր քեզ
Իրր հիշատակ Պաարսիլոսի տխուր թաղման, երին երբեք
Չես տեսնելու արգիվյանց մեջ: Քեզ այս բնծան ես տալիս եմ
Իրրե հարդանք: Դու չես կարող կռիվ մղել մրցամարտում
Ոչ իրր ըմբիշ կամ ձիավոր, ոչ էլ որպէս նեւա արձակող

365

Քաջամարտիկ, քանզի դաժան ծերությունն է տանջում քեզ այժմ»:

370

Ասաց, Գովաթն հանձնեց նրան: Նա բնդունեց ուրախասիրտ
Եւ, դառնալով Աքիլլեսին, ասաց խոսքերն այս թնաւոր.

«Ճիշտ է, որդակ, այդ ամենը: Արդարամիտ խոսք ասացիր.
Թուպցն է անդամներն իմ, ամբապինդ չեն իմ ծնկները.

Չեւ ու ոտս և ուսերս էլ չեն շարժւում թեթև ու ճիւր
Իսկ քո պարզեն ես կընդունեմ սիրահոծար: Սիրտս խնդաց.

375

Սիրով ծերին դու հիշեցիր, չմոռացար աքալանց մեջ
Պատվել նրան պատկառելի, արժանավոր մեծարանքով:

Փոխարենը բաղձապատիկ թող աստվածներն հատուցեն քեզ»:

380

Ասաց, Երբ որ Նեկեայանի գովքը լսեց Աքիլլեսը՝
Ճեղքեց ամբոխն արալական հերոսների և դուրս դնաց:
Նա դուրս հանեց զաժառագայն կռիւմարտի մրցանակներ.
Բերեց կապեց առջանի դեմ հզօրագույն մի էգ ջորի՝
Վեց տարեկան, դեռ չըծված ու զմեռասանձ. զա՝ հաղթողին

Իրրե պարզէ, իսկ պարտվողին՝ մի կրկնականն չքնաղ գովաթի.
Կանգնեց ապա առջանի մեջ և խոսքն ուղղեց արգիվացոց.

385

«Տե՛ր Ատրիդէս, և մեծազոր, սրունքազարդ աքալացիք.

Կանչենք հիմա այստեղ երկու հզոր քաջի. թող հանդես դան
Եւ թող զարկվեն մրցակցական մենամարտում բնդդեմ միմյանց:

Ում հաղթանակ տա Ատիլլոնն՝ հաւանությամբ աքալացոց

390

Թող նա տանի իր վրանը բաղձահամբիր այս էգ ջորին,

Իսկ պարտվողին պատկանում է չքնաղ գովաթին այս կրկնականն»:

Այդպէս ասաց, Հանգես եկաւ մի վիթխարի, հզօրագուր,
Բաղձահմուտ կռիւմարտող՝ էպեոսը Պանոպէսյան,

Որն հաղթ ձեռքով բաշը բռնեց տոկուն ջորու և խիստ դուռաց. 395
 «Թող դուրս դա նա, ով միտք ունի վերցնել դավաթը կրկնականթ.
 Իսկ այս ջորին տքայանց մեջ ոչ որ, կարծեմ, տանելու չէ՝
 Ինձ հաղթելով: Ես կարող եմ պանծալ իբրև հզոր բմբիշ.
 Ախոյանիս կշախջախեմ և կփշրեմ սակորները.
 Ուստի պետք է, որ նրա հետ խնամածու տնձինք լինեն, 400
 Որ դուրս տանեն կովից նրան, երբ տապալվի ձեռքիս ուժից»:
 Այդպես դուռաց: Եվ բոլորը նստած էին լուռ, պապանձված:
 Ոտքի ելավ մեկը միայն՝ էվրիալոսն աստվածադարմ,
 Որ գնալով Թերե քաղաք էգիպտոսի թաղման ծեփին,
 Անդ հաղթել էր կաղմասական ցեղի բոլոր կտրիճներին: 405
 Գոտեռոված, նրանք անցան մրցասպարեզն բմբիշական
 Եվ, դեմառդեմ, միանգամից վեր պարզելով ձեռքերն հզոր,
 Խիստ զարկվեցին խակույն գետին. նրանց ձեռքերը խառնվեցին,
 Եվ կոփյուռից զարհուրելի ճանչացին ծնոտները,
 Քրտինքն հոսեց մարմիններից: Բռավ հանկարծ քաջն էպեոս, 410
 Չարկեց դեմքին ախոյանի: Չզմացավ հաղթ հարվածին
 Չորսթյունը ախոյանի, պերճ ատամները թուլացան:
 Բերնից արյունն էր ժայթքում հորդ, զուխն էր թույլ կողքին կախված
 Յուրայիններն առան-տարան, ուշաթափված դրին գետին,
 Եվ վազեվազ առաջ գալով, վերցրին դավաթը կրկնականթ: 415
 Մինչ Պելեոսյանն հանդես բերեց նոր ընծաներ երրորդ անգամ,
 Եվ, ցույց տալով դանաչացոց, կանչեց նա նոր բմբշամարտի.
 Հաղթողին՝ մեծ և հրափորձ հոռտանի, որին խակույն
 Աքայացիք գին կտրեցին՝ տառնեերկու եզան տրժեք:
 Իսկ պարավողին իբրև պարզե դուրս էր բերել մի ստրուկ կին, 420
 Ձեռագործում բաղմահմուտ, իսկ արժերով՝ չորս եզան գին:
 Եվ Աքիլլեսն ոտքի կանգնած, խոսքն իր ուղղեց արգիվացոց.
 «Օն, վեր կացեք, ով ուզում է փորձել նաև պարզեք այս»:
 Այդպես ասաց: Կռնդնեց խակույն մեծ Այաոսը Տելամոնյան,
 Ելավ նաև Ոդիսևսը ամենաազնառ ու խորամանկ, 425
 Եվ երկուսն էլ, գոտեռոված, սնցան դեպի մրցաբեմը:
 Իրար բռնած ու զրկախառն, հաղթ ձեռքերով փաթաթվեցին.
 Բազուկների մեջ կորովի: Ճանչացին մեջքերն իրենց,
 Քաշքշվեցին այս ու այն կողմ, քրտինք հոսեց գետի նման:
 Ոչ Ոդիսևսն էր հաջողում գետին զարկել մեծն Այաոսին, 430
 Ոչ Այաոսն էր կարողանում հաղթել ուժը Ոդիսևսի:
 Երբ՝ նայելուց խիստ ձանձրացան սրունքազարդ աքայացիք,

Աղաղակեց Տելամոնյան հզոր Այասը բարձրաձայն.

«Ու Ողիսեա Լայերտածին, բազմահար, աստվածաղարմ.

Դու ինձ վերցրու, կամ թի ես քեզ, գործն էլ Զեւը թող որոշի»:

435

Ասաց, վերցրեց: Ողիսեաը նենգութիւնն իր շմուռացաւ
Եւ հետեից զարկեց ոտքով սրունքներին, ծունկը ծալեց
Ու բերանքսւիւր պցեց գետին, ինքն էլ ընկաւ նրա կրծքին:
Խիստ զարմացան և հիացան պուցաղներն ու զսրքն ամբողջ:
Բազմաշարշար Ողիսեաը փորձեց վերցնել մեծ Այասին,
Սակայն տեղից վեր չհանեց, միայն մի քիչ շարժեց դետնին,
Եւ թուլացան ծնկները իր, ու երկուսով իրար կողքի
Տապալլիւցին դետնաթաւալ: Փռշին իսկույն ծածկեց նրանց:
Վեր ելնելով, երրորդ անգամ փափագեցին դիմել կովի,

440

Բայց Աթիլլեան հանդես եկաւ և արգելեց մարտը նրանց.
«Բողոք ալլեա գոտնմարտիւն ու փոխադարձ տանջանքը ձեր:
Հաղթությունը երկուսինդ է, ուստի պարգեն այս՝ հալածասար
Ստացեք դուք և հեռացեք, որ մասնակցեն այլ աքայտնք»:

445

Ասաց: Նրանք պատկառանքով այդ լսեցին, և մաքրելով

Ապա փռշին իրենց մարմնի, խիտոնները հաղան իսկույն:

450

Մինչ Պելեսյանն աստվածաղոր հանեց-դրեց տույանի դեմ
Մի մեծ նիզակ երկայնստովեր, շքեղ մի սան՝ դեռ հրազերծ,
Որը արժեր մի հզան դին: Եւան քաջերն աշտենաւոր—
Ինքն Ատրիդեսն Ագամեմնոն՝ լայնատարած երկրի տերը,

Կանգնեց նաև Մերիոնեսը՝ Իդոմենի ընկերն հզոր:

455

Բայց Աթիլլեան արագավազ մեջտեղ եկաւ և խոսքն ասաց.

«Տեր Ատրիդես, գիտենք որքան գերազանց ես դու բոլորից:

Ուստի վերցրու դու այս պարգեն ու տար դեպի նաւերդ խոր.

Իսկ նիզակն այս թող որ տանի Մերիոնեսը աստվածասուն»:

Այդպէս ասաց: Զընդդիմացաւ Ագամեմնոն արանց արքան:

460

Երգ Բաանչութեան

Խաղն ու մրցանքը վերջացան: Զորքը ամբողջ ցրիւ եկաւ,
Որ շուտ ընթրիքն իր պատրաստի և հագենա քաղցր քնով:
Բայց Աթիլլեան ողբում էր դեռ ընկերոջն իր սիրակարոտ,
Եւ անուշ Քունն ամենազուսպ չէր մոտենում նրա աչքին:
Պառկում էր մերթ մեջքի վրա, մերթ էլ շուտ էր գալիս կողքին
Եւ կամ ընկնում բերանքսիւվայր: Վերջը, մահճից նա դուրս եկաւ

5

Եվ ծովափին շրջեց մենակ: Ծագեց այնտեղ արշալույսը
 Եվ նա հանկարծ վազեց, լծեց կառքին ձիերն արագավազ,
 Իսկ հետևից կառքին կապեց անշնչացած զին Հեկատորի
 Ու քարշ տվեց երեք անգամ Մենիտյանի շիրմի շտրջը: 10
 Հետո թողեց և հեռացավ, որ վրանում հանգստանա,
 Իսկ Հեկատորի զին նա դեցեց երեսնիվեր, բաց փուշու մեջ:
 Այդպես ցասկոտ անարգում էր նա Հեկատորին աստվածակերպ:
 Տեսնելով այդ՝ երանավետ աստվածները ցավակցեցին
 Եվ զրդեցին, որ Հեկատորի զին գողանա բաջալին Հերմես: 15
 Այդ վճիռը ամբողջ սրտով հավանեցին անմահները,
 Բացի կույսից պայծառաշյա, Պոսիդոնից և Հերալից.
 Առաջվա պես նրանք սալաթիկ ատում էին Իլիոնը սուրբ,
 Պրիամոսին և իր ցեղը՝ Ալեքսանդրի մեղքի համար: 20
 Երբ օրն հասավ տասնեերկրորդ, և առավոտը շողշողաց,
 Հավերժակյաց աստվածներին խոսքն իր ուզեց Ապոլլոնը.
 «Ով աստվածներ անագործուն. Հեկատորը չէ՞ր, որ ձեզ համար
 Այբում էր միշտ արջառների և այծերի աղգրերը դեր,
 Իսկ դուք հիմա չեք ցանկանում փրկել նույնիսկ մարմինն անշունչ, 25
 Որպեսզի գեթ տեսնեն նրան կինն ու մայրը և իր որդին,
 Իր Պրիամոս հայրը ծերուկ և աղզն համայն, որ վայելուչ
 Խարույկի վրա այրեն նրան, գոնև թաղեն փառք ու պատվով:
 Այլ ուզում եք դուք, աստվածներ, շնորհատու պաշտպան լինել
 Միայն դաժան Աքիլլեսին, որի միտքն է խիստ անարդար: 30
 Մահկանացուն կորցնում է մերթ շառ սիրելի բարեկամներ,
 Հաճախ եղբորն իր համամայր և կամ որդուն իր սիրաշատ,
 Ողբ է անում նա վշտաբեկ, բայց մոռանում վիշաք հետո,
 Քանզի բախտի կամեցումթյամբ սովացել է սիրտը մարդու
 Մինչպես ահա քաջ Հեկատորին, որի հոգին ինքն է կորզել, 35
 Կառքին կապած քարշ է տալիս նա շիրմի շտրջն իր բնկերոջ:
 Զի բերի դա նրան ոչ փառք, ոչ սրեկ շահ կամ օգուտ.
 Քանզի պղծում է անդգա աճյունն այդպես կատաղաբար»:

Եվ դիցուհին լուսաթեկի՝ Հերան ցասկոտ ասաց նրան.
 «Արծաթազեղ, բո խոսքն արդար պիտի լիներ, եթե միայն
 Աքիլլեսին և Հեկատորին դուք հավասար մեծարեիր.
 Զէ՞ որ Հեկատորը սնված է մահկանացու կնոջ կաթով,
 Իսկ Աքիլլի ծնող մայրն է աստվածուհի, որին անձամբ
 Սնել եմ ես ու պահպանել, ամուսնացրել Պելեասի հետ:

Դուք, անմահներ, ներկա էիք նրա շրիղ հարսանիքին.

Անդ հրճվեցիր, ձեռքիդ քնար, և դու, դժնի և ուխտադանց»:

45

Եվ նրան Զևսն ամպահալուք պատասխանեց ու խոսքն ասաց.

«Հերա, աշտակա աստվածների վրա իդուր մի վայրանար.

Մեկ չէ պատիւն աշդ քաջերի: Բայց և Հեկատորն էլ Իլիոնի

Բնիկներից հաճելի էր աստվածներին, նույնպես և ինձ:

Սակայն թողնենք Հեկտորի դին գողանալու ցանկությունը.

50

Հնար չկա Աքիլլեսից փախչնել թաքուն. գիտկի մոտ

Զօր ու գիշեր պահապան է աստվածուհի մայրը նրա:

Թող մեկն ու մեկն աստվածներից ինձ մոտ կանչի: աստ Թեախին,

Որին խելոք խորհուրդ կաւամ: Աքիլլն ինքը կցանկանա

Փրկանք վերցնել Պրիամոսից և աղատել Հեկտորի դին»:

Ասաց, Պատվերն ստանալով, թռավ Իրիսն, ինչպես մորրիկ:

Նա Սամոսի և Իմրոոսի միջև նեղուկ խորքը ծովի.

Այնտեղ նա խոր քարանձաւում դտավ Թեախ աստվածուհուն,

Իսկ նրա շուրջ բազմած էին ծովաբնակ այլ դիցուհիք:

60

Եվ Թեախը նրանց միջև բախտն էր ողբում իր վեհ որդու,

Որը շուտով Տրոյայի մոտ պիտի մեռնէր հալքենազուրկ:

Այնտեղ նրան մոտենալով, արագաթիւ Իրիսն ասաց.

«Վեր կաց, Թեախ, Զևսն է կանչում, տերը անմահ խորհուրդների»:

Պատասխանեց նրան Թեախ աստվածուհին արժաթառոտ.

«Ի՞նչ է ուզում մեծ աստվածը, պատկառում եմ ես գալ այնտեղ,

65

Դեպի ատյանն անմահների. սիրտս է մաշվում անհուն վշտից:

Սակայն կգամ, նրա պատգամն երբեք ունայն, զուր չի լինի»:

Ասաց, հագավ աստվածուհին տխուր հագուստն իր մթադույն

եվ սլացավ, իսկ առջևից սուրաց Իրիսն հողմասլաց:

Աին հասնելով, նրանք թռան դեպի երկինքը բարձրաբերձ

70

եվ անդ գտան հեռուն նայող Զևս-զգոնին, որի շուրջը

Միահալաք բազմած էին աստվածները երանալետ:

Նստեց Թեախը Զևսի մոտ: Աթենասը վիջեց տեղն աշդ:

Հերան նրա ձեռքը դրեց ոսկե բաժակն և ամօքիչ

Իր խոսքն ասաց: Խմեց Թեախն ու հետ դարձրեց բաժակը այն:

75

Այնուհետև խոսեց հայրը անմահների, նաև մարդկանց.

«Աստվածուհիդ Թեախ, արդեն Օլիմպ եկար, թեպետ տխուր:

Արդ, ինն օր է, որ մեծ վեճ կա աստվածներիս միջև այստեղ

Քաղաքավեր Աքիլլեսի և Հեկտորի դիակի շուրջ:

80

Հորդորում են, որ քաջատես Արգոսաստղանն դին գողանա:

Ես այժմ էլ ցանկանում եմ փառք շնորհել Աքիլլեսին:

Գնա շատապ դու բանակը, այնտեղ հայտնիր բո զալակին,
 Որ աստ բոլոր աստվածները զայրացած են, և մանավանդ
 Ես հուզված եմ ցասումնալի, քանզի հոգով նա մոլեղնած՝
 Նավերի մոտ այն կրկնակոր դեռ պահում է Հեկտորի դին: 85
 Եթե ինձնից պատկառում է՝ թող արձակի նա Հեկտորին:
 Իսկ ես ահա առաքում եմ Իրիսին՝ վեհ Պրիամի մոտ,
 Որ դեպ նավերն արաչական ծերը գնա, փրկի որդուն,
 Եվ ընծաներ տանի շքեղ, Աքիլլեսի սրտին հաճո»:

Ասաց. նրան հնազանդվեց արժաթառոտ աստվածուհին,
 Հասավ որդու մեծ վրանը, ուր նստել էր նա ողբադին:

Արդ՝ մոտեցավ մայրը հարդո և այս խոսքով դիմեց որդուն.
 «Ոհ, մինչև ե՞րբ, անուշ որդյակ, պիտի տանջվես ու հեկեկատ:
 Օրհասն հզոր և Մահն ահա կանգնած են բո աչքի առաջ:
 Մտիկ արա դու իմ խոսքը. Զեսից եմ քեզ եկել բանբեր. 95
 Զայրացած են, ասաց, բոլոր աստվածները, և մանավանդ
 Ինքն է հուզված, քանի որ դու խիստ մոլեղնած, Հեկտորի դին
 Դեռ պահում ես անվերադարձ՝ այս կրկնակոր նավերի մոտ:
 Հետ տուր շուտով դու դիակը, փոխարենը վերցրու փրկանք»:

Եվ Աքիլլեսն արագավազ պատասխանեց ու խոսքն ասաց. 100
 «Թող այդ լինի: Ով տա փրկանք՝ նա էլ դիակը կստանա»

Եվ երբ այդպես նավերի մոտ խոսում էին քաղցրազրույց,
 Զևսն Իրիսին, ժիր բանբերին, Իլիոն քաղաքը ուղարկեց.
 «Գնա. Իրիս, տար պատգամն իմ մեծահոգի Պրիամոսին.
 Թող դեպ նավերն արաչական գնա, փրկի նա իր որդուն 105
 Եվ թող տանի նա ընծաներ Աքիլլեսի սրտին հաճո:
 Մենք աստծուն Արգոսասպան ուղարկելու ենք ուղեկից,
 Որը նրան կառաջնորդի, Աքիլլեսի մոտ կտանի»:

Ասաց: Թուավ փոթորկի պես Իրիսն իբրև պատգամատար,
 Գնաց, հասավ ապարանքը Պրիամոսի: Այնտեղ բռնում 110
 Ծեր հոր շուրջը զալակները հնչում էին ողբ ու կական:
 Զևսի բանբերն արագաթիլո մոտիկ կանգնեց Պրիամոսին
 Եվ խոսքն ասաց իր մեղմաձայն, ու դողաց ծերն ամբողջ մարմնով.

«Սրտապնդվիր և լսիր ինձ, ով Պրիամոս դարդանացի.
 Քեզ բարեգործ մի ցանկությունք սուրհանդակ եմ, Զեսից եկած: 115
 Օլիմպացին պատվիրում է քեզ, որ փրկես դու Հեկտորին:
 Պետք է տանես դու նվերներ Աքիլլեսի սրտին հաճո.
 Քեզ ուղեկից են ուղարկում հզոր աստծուն Արգոսասպան,
 Որն ապահով կառաջնորդի, կտանի քեզ Աքիլլի մոտ»:

Ասաց Իրիսն արագաթիւ և հեռացաւ ինչպէս մորիկ: 120
Ծերը որդոցն հրամայեց՝ լծել սալլը ջորիների
Եւ ամրապինդ սալլին դնել մի լավ սնդուկ: Իսկ ինքն արագ
Գնաց մտաւ խորպանոցը եղենակերտ, բարձրակտուր,
Որտեղ պահւած էին բազում թանկարժեք զարդ, գույք ու գանձեր,
Եւ իր կնոջն, Հեկաթիկին, այսպէս ասաց նա բարձրաձայն. 125
«Հսիր, դժբախտ, ինձ այցելեց Զևսի բանբերն Օլիմպոսից.
Պիտի դնալ դեպի նաւերն արայացոց, փրկել որդուս.
Պետք է տանել լավ ընծաներ, Աքիլլեսի սրտին հաճո»:

Ասաց: Կինը պատասխանեց, բայց սաստկահույզ գողգոռաւով.
«Վայ ինձ, աւլաւ. ո՞ւր կորաւ քո իմաստութունը վաղեմի: 130
Մի՞թե մենակ պիտի դնաս դեպի նաւերն արգելական
Ու երեսոս այն ահարկու մարդու աչքին, որ կատորեց
Քո քաջասիրտ բազում որդոց: Մի՞թե երկաթ է սիրտը քո:
Ծրբ քեզ բռնի կամ երբ տեսնի քեզ իր աչքով նա, գրժաղաւ,
Անագորույն, քեզ չի խղճա, չի պատկառի բնով քեզնից: 135
Լավ կլինի մեր զավակին մենք մեր տան մեջ հեռվից ողբանք:
Իսկ Հեկտորի բախտն էր դաժան, երբ որ նրան էս ծնեցի,
Որ նա, հեռու ծնողներից, ամենաժանտ մարդու տուջն,
Ուտեստ դառնա շար շներին: Ախ, թե նրա լյարդը ճանկեմ՝
Կլափլիղեմ էս այն՝ իբրեւ որդուս մահւան վրեժն ահեղ»:

Կրկին նրան իր խոսքն ասաց ծեր Պրիամոսն ասածաւածատիպ.
«Մի խանդարի, պիտի դնամ. չես կարող ինձ տարհամոզել: 140
Ծն կգնամ. դուք և ունայն չկարծես գու խոսքն ասածո:
Եթե պիտի էս մահանամ նաւերի մոտ արայական,
Ոհ, դեթ աչնակ, որդուս գրկած, էս կթափեմ վիշտը սրտիս»:

Ասաց: Բացեց խուփերն ամուր գեղեցկագեղ սնդուկների
Ու դուրս հանեց տասններկու ծածկոց, շուրջառ ամենագեղ,
Տասններկու շքեղ խիկնոց, նույնքան գորգեր՝ պերճ, երմներանդ,
Տասններկու շքեղ խալաթ, նույնքան շապիկ ու սլաւմուճան:
Ապա քաշեց իր կշեռքով տասը տաղանդ մաքուր ոսկի,
Վերցրեց երկու հրապայծառ հոստանի և չորս կաթսա,
Եւ մի գավաթ գեղեցկափայլ, որ թրակացիք էին տվել
Իբրեւ ընծա, երբ գնացել էր նրանց մոտ իբրեւ դեսպան:
Ծերուկն այդ էլ չխնայեց. անսահման էր իղձը նրա՝
Փրկել որդուն իր սիրելի: Շուրջն հավաքւած տրոյացոց 155
Նա դուրս քշեց իր սրահից, խիւտ, խայտառակ հայհոյելով.
«Կորեք շուտով, սրիկաներ, նողկ ու լպիրշ անիծյալներ.

Մի՞թե ձեր տանը սուղ չկա, որ հկել եր ինձ տանջելու
Դուցն նույնիսկ ուրա՞խ եր դուք, որ Կրոնոսյան Զեւը հզոր
Ցավ ու կրակ թափեց գլխիս՝ կործանելով իմ բաշ որդուն:
Սպասեցիք, այս կորուստը շուտով ինքներդ կհասկանաք:
Աքայանք հեշտ կշարդին ձեզ, երբ էլ չկա իմ բաշ որդին»:

Մինչ նա գոռաց, նախատեսելով կանչեց որդոցն՝ Հելենոսին,
Ագաթոնին, Պելիասին, Անտիփոնին և Պամոսին,

Հիպարոթովին և Դիփոսին, Դեիփոթին և Պարիսին:

Այդ ինն հոգուն կանչեց շտապ և պատվիրեց սպառնալից.
«Շտապեցեք դուք, անպիտան և խայտառակ փուշ զավակներ.

Ախ, երանի Հեկտորի տեղ դուք սատկեիք նավերի մոտ:

Վաչ ինձ, ավաղ, այս թշվառիս, լայնափողոց Տրոյայի մեջ
ես ծնեցի վեհ զավակներ, բռնցից արդ մեկն էլ չկա.

Հափեց Արեսն աչք բախրին: Մնացել են, զերդ պատուհաս,
Ստող, խաբող պարզունիք, սիրողները խմբապարի,

Ժողովրդի դառն ու այծր հափշտակող ցոփ գողերն այս:
Դեհ, սսացեք, չար ժառանգներ, շո՞ւտ կլինի սայլը պատրաստ,

Որ շուտ բառնանք այս ամենը և ես խեղույն ճանապարհվեմ»:

Ասաց: Նրանք հոր խոսքերից սարսափահար՝ դուրս բերեցին
Նորակառույց, արագընթաց և ջորեքարշ սայլը չքնաղ,

Ապա տնից դուրս բերեցին ու բարձեցին ողորկ սայլին

Մեծ Հեկտորի գլխի վերջանքը մեծազանձ, բուռմարագում:

Ու բարձրացավ ծեֆն ալևոր փայլենաղարդ կառքի վրա,
Որտաձայն բշեց, անցավ տուն գավիթն ու դարպասները:

Ջորինները քաշում էին քառանիվ սայլը առջեից:

Նրանց վարողն Իդևոսն էր, իսկ հետևից նժուշգներին

Իր մտրակով քաղաքի մեջ քշում էր ծեր Պրիամոսը:

Եվ մինչ այդպես սուրում էին նրանք դաշտով՝ անտես չեղան

Աստվածահայր Զևսի աչքին: Տեսավ, խղճաց նա ծերունուն:

Կանչեց խեղույն նա իր սիրած Հերմես երդուն և այս ասաց.

«Հերմես, զնա, Պրիամոսին տար աքայանց նավերի մոտ,

Որպեսզի անդ, դանալացոց բանակի մեջ ոչ չը նրան

Զճանաչի և չտեսնի՝ մինչև հասնի Պելեսյանին»:

Այդպես ասաց: Հնազանդվեց խեղույն բանբերն Արգոսասպան
Եվ շուտափույթ սուրաց, հասավ Հելլեսպոնտաւ Տրոյայի:

Երեկո էր, մթնշաղն էր իջնում արդեն երկրի վրա:

Հանկարծ տեսավ շրջահայաց ծեր բանբերը անդ Հերմեսին

- եմ, ձայն տալով Պրիամոսին, այսպիս ասաց ու բարբառեց. 195
 «Ոհ, Դարդանյան, աշտեղ զսրծը պահանջում է խոհեմովյուն.
 Մարդ եմ տեսնում, որը, կարծես, միտք ունի մեզ կործանելու:
 Եկ, ձիերով փախչենք խեղույն, կամ թե փարվենք իր ծնկներին
 եւ աղաչենք, որ մեզ գլխաւ ձեռք շտա ողորմաբար»:
 Մինչ Հերմիոնը բարձրացաւ մոտեցաւ ու խոսեց մեղմիկ. 200
 «Ո՛ր ես գնում ծերունի հայր, ջարհներին այդ քշելով:
 Զե՛ս վախենում դու զորքերից քաջահոգի արայացոյ:
 Եթե քեզ մեկին հանկարծ տեսնի ժիր գիշերվա մութ քողի տակ
 Այդքան հարուստ զույգ տանելիս՝ ի՞նչ կզգա քո սիրտը այնժամ:
 Իսկ ես վատ բան չեմ անի քեզ, կպաշտպանեմ քեզ վտանգից»:
 205
 Պատասխանեց այնժամ նրան ժեր Պրիամոսն աստվածազարմ.
 «Ծիշտ է, որդւակ, այդ ամենը դու ասացիր արդարացի.
 Ահն իւր աստված ինձ է մեկնել, իբրեւ բախտի բարի նշան,
 եթե քեզ պէս բարեբաւտիկ, տեսքով արի, հրաշագեղ
 եմ իմաստուն մի անցորդի կամեցաւ ինձ հանդիպեցնել»:
 210
 Պատասխանեց այնժամ նրան պատգամաբերն Արգոսասպան.
 «Այդ ամենը, ինչ ասացիր, ճշմարիտ է, ով ծեֆռելի.
 Սակայն ասա. ճի՛շտ է արդոք, որ միտք ունեւ այս ամենը
 Տանկ ու տալ օտար մարդկանց, որ գեթ փրկվեն ու մնան քեզ:
 Գուցե արդեն ահաբեկված հեռանում եր դուք Տրոյալից»:
 215
 Նրան նորից պատասխանեց ժեր Պրիամոսն աստվածակերպ.
 «Բայց ո՞վ ես դու, քաջ պատանջաւի, ի՞նչ ծնւդի դավակ ես դու»:
 Այնժամ կրկին ասաց նրան սուրհանդակը Արգոսասպան.
 «Փորձո՛ւմ ես ինձ այդպէս, ծերուկ, հարցնելով ինձ քաջ Հեկտորից.
 Շատ եմ տեսել նրան աչքով՝ մարտերի մեջ փառապարգեւ:
 Ընկերն եմ ես Աթիլեսի, մեկ նավի մեջ հեռը եկած:
 Արդ՝ հաւերից հեռանալով, ես դաշտ ելաւ Առավմտ վաղ
 Կովով խաչտակն արայացիք զրոհ կտան սուրբ քաղաքին.
 Էլ չեն կարող նրանց զսպել մեծամեծներն աքայական»:
 220
 Այս խեղույն պատասխանեց ժեր Պրիամոսն աստվածակերպ.
 «Եթե, իրավ, զինակիցն ես դու Պելեյան Աթիլեսի,
 Գեթ ճշմարիտ, ստույգն ասա եւ ամեն ինչ պատմիր դու ինձ.
 Իմ դավակը հաւերի մոտ մնո՛ւմ է դեռ, թե՞ Աթիլեսն
 Հռոտուելով պատառ-պատառ՝ կեր է դարձրել իր շներին»:
 225
 Նրան նորից պատասխանեց պատգամաբերն Արգոսասպան.
 «Ծերուկ, նրան չեն լափիլզել ո՛չ շները, ո՛չ հավերքը.
 Պառկած է հա Աթիլեսի հաւի առաջ, վրանի մոտ,

Ինչպես որ կար, տառնեբիւ ուր տապաստ ընկած և անվնաս:
 Ճիշտ է, սակայն, նա ամեն օր աստվածային արշալույսին
 Քարշ է տալիս զին սիրելի իր ընկերոջ դամբանի շուրջ.
 Բայց եղծված չէ զիսկն իսպառ. եթէ տեսնես՝ կղարմանաս:
 Տես, աստվածներն երջանկավետ խնամում են որդուդ՝ նույնիսկ
 Մահից հետո, քանզի նա հույժ սիրելի էր նրանց սրտին»:

235

Այդպես ասաց: Ծերը, լցված ուրախությամբ, բացականչեց.
 «Կալ է, որդյակ, անմահներին ընծաներ տալ միշտ վայելուչ:
 Իսկ Հեկտորը երբեք, երբեք չէր մոռանում աստվածներին:
 Բայց մոտեցիր, վերցրու ինձնից չքնաղ բաժակն այս գեղադարդ,
 Առաջնորդիր իբրև պաշտպան, աստվածների հովանու տակ,
 Մինչև գնամ, այնտեղ հասնեմ ես վրանը Պելևսյանի»:

240

Պատասխանեց նրան կրկին սուրհանդակը Արգոսասպան.
 «Փսրճո՞ւմ ես ինձ, պատանյակիս, բայց ինձ, ծերուկ չես համողի,
 Որ քո ընծան ես ընդունեմ Աթիլլեսից գաղտ ու թաքուն:
 Պատկառում եմ ես նրանից, սիրտս գողում է հեռատես,
 Դիսիս փորձանք կգա, եթէ զրկեմ նրան իր պարզեցի,

245

Բայց քեզ սրտանց կառաջնորդեմ, անդամ մինչև Արգոսը վեհ.
 Իսկ երբ ես եմ քեզ ուղեկցել, էլ քեզ ոչ որ չի վնասի»:

250

Ասաց, ցատկեց կառքի վրա Հերմես աստվածը բարեգործ,
 Եվ ժրածիր իր ձեռքն առավ երասաններն ու մտրակը:
 Երբ որ հասան նրանք փոսին և պատնեշին սև նավերի,

Պահակներին խոր քնի մեջ սուղեց Հերմեսն Արգոսասպան.
 Բացեց զարպասը շուտափույթ, հեռ քաշելով փակադակը,
 Ու ներս տարավ Պրիամոսին և սայլը՝ թանկ պարզեմերով:
 Ինքն էլ կառքից թռավ գնդին և այս ասաց. «Ոհ, ծերունի,
 Աստված եմ ես, Հերմեսն անմահ, առաքված եմ ես երկնքից.

255

Ինձ իմ հայրն է պատվեր տվել՝ առաջնորդել քեզ քո ճամփին:
 Դու ներս մտիր և ծնկներին Պելևսյանի փարվիր սրտանց,
 Զերմ աղերսիր, գուցե շարժես նրա հոգին ողորմացող»:

260

Հերմեսն ասաց, թռավ դեպի Օլիմպոսը բարձրակատար:
 Կառքից իջավ Պրիամոսը, Իգևոսին թողեց դրսում,

Ինքն շտապ ներս մտավ տուն, որտեղ իրոք դանդաղ էր
 Զևսի սիրած Աթիլլեսը աստվածակերպ: Ընկերները
 Նստած էին առանձնակի: Երկուսն էին սպասարկող՝
 Ավտոմեդոնն հերոսասիրտ և Ալկիմոսն Արեսածին:
 Ընթրիքն արած՝ հագեցած էր Պելևսյանը կերութումով,

265

- Երբ ներս վազեց ծեր Պրիտմը և, աննկատ, կանգնեց կողքին, 270
 Փարվեց ծնկին Արիլեսի, համբուրեց ձեռքն արշունահեղ,
 Այն ահռելի դաժան ձեռքը, որ կոտորեց նրա որդոց:
 Աքիլլեսը խիստ զարմացավ, երբ նկատեց Պրիամոսին.
 Մինչ Պրիամոսն Աքիլլեսին այս խոսքն տալիս աղերսադին.
 «Հիշիր միայն քո ծեր հորը, ով Աքիլլեսն աստվածակերպ, 275
 Որն ինձ նման տառապում է զառամության տխուր շեմին.
 Որքան սրտանց կուրախանա, երբ նա լսի, որ ողջ ես գու:
 Իսկ ես, դժբախտս անսահման, պնուցեցի լայն Իլիոնում
 Բազում որդիք, բայց ոչ մեկը չի մնացել ինձ ապավին:
 Մեկն էր մնում, որ պաշտպանում էր սրբազան քաղաքն ու մեզ. 280
 Դու զարկեցիր նաև նրան, հայրենասեր քաջ Հեկտորին,
 Հանուն որի բյուր պարզեցին՝ անդին փրկանք եմ բերել քեզ:
 Նայիր վերև՝ աստվածներին, նայիր և ինձ, խղճա, Աքիլլ,
 Իմ վերքի՛ պես վերք չի տեսել դեռ ոչ մի մարդ: Տես, շրթունքիս
 Ես սեղմում եմ այն ձեռքն ահեղ, որ կոտորեց որդիներս»: 285
- Ասաց և հոր հիշատակով շարժեց լացը Պելեսյանի.
 Բռնեց ծերի ձեռքն Աքիլլեսն ու իրենից մեղմ հեռացրեց:
 Եվ երկուսով խիստ լաց եղան. ծերն Հեկտորին հիշեց տխուր,
 Իսկ Աքիլլեսն հորն էր ողբում, մահը լալիս Պատրոկլոսի: 290
 Երբ հագեցավ լացուկոժից Աքիլլեսը աստվածազոր,
 Ցատկեց տեղից և իր ձեռքով վեր բարձրացրեց հեղ ծերուկին
 Ու թևավոր իր խոսքերը ուղղեց նրան և այս ասաց.
 «Ոհ, դու ծերուկ թշվառադույն, բյուր վշտեր են սիրադ տանջում:
 Վեր կաց, նստիր այս աթոռին, հանգստացիր, խեղճ ծերունի:
 Վշտաբեկ են սրտերը մեր, բայց մեռանանք վշտերն անգութ. 295
 Աստվածներն են այդ սահմանիլ և ճակատին դրել մարդկանց,
 Որ ցավի մեջ ապրեն նրանք. անմահներն են միայն անվիրտ:
 Ում շանթարձակ Զևսն ընծայի շաբն ու բարիքը խառնածո՝
 Նա կունենա կյանքում բերկրանք և փորձանքի ցավ ու վշտեր:
 Այդպես ահա և Պելեսին ծնված օրից բյուր պարզեցին 300
 Շնորհեցին աստվածները: Հարստությամբ և իր բախտով
 Գերազանց էր նա մարդկանցից. միմիդոնյանց իշխողն էր վեհ,
 Որին, թեև մահկանացու, աստվածուհի կին տվեցին:
 Բայց նրան էլ աստված չարիք, դաժան վշտեր էր վիճակել.
 Նա իր տանը չունի զավակ՝ ժառանգ իր մեծ իշխանության, 305
 Այլ մինուճար որդի ծնեց, որպես մահվան տուրք տարածած:
 Եվ այդ ես եմ, որ նրա դառն ծերությունը չեմ ամոքի,

Քանի աշտպես իլիսնի մոտ, հայրենիքից իմ հեռացած,
նստած եմ աստ որպես պատիժ քեզ ու քո խեղճ գաղթիներին:
Բայց համբերող եղիր, ծերուկ, մի՛ խորատելիր սիրազ վշտով,
Որդուդ անվերջ ողբալով դու բնավ օդուս չես ունենա՞:

Պատասխանեց Պելիսյանին ծեր Պրիամոսն աստվածակերպ.
«Ոչ, դյուցազուն. այժմ ավոտին ես չեմ կարող բազմել այստեղ,
Երբ Հեկտորն է անթաղ ընկած: Վերադարձրու դիակը ինձ,
Որ դեթ աչքով տեսնեմ ես այն, և բնդունի բյուր պարզկներ. 315
Դերարժեքն ենք բերել մենք քեզ, առ, վայելիր հոգեղվարձ,
Երբ հայրենիք վերադառնաս դու երջանիկ, զի զմառատ՝
Բույլ տվեցիր դու ծերուկիս ապրել, տեսնել լույսն արևիս
Խեթ նայելով, ասաց նրան Աքիլլեսը քաջալավդիկ.

«Ծերուկ, դու ինձ մի դրդուիր. ինքս էլ շատ լավ եմ հասկանում,
Որ Հեկտորին պիտ ետ տամ քեզ. ինձ մոտ եկալ մայրս ծնող՝
Ծովաբնակ ծերի գուստորը, և ինձ հայտնեց կամքը Զեսի:
Զգուշ եղիր, որ չհուզես դու իմ սիրտը հույժ ցավադար,
Թե ոչ ես քեզ չեմ խնայի՝ Զեսի պատվերը խախտելով»:

Այգաբես ասաց: Ծերն ահարեկ իսկույն լուեց հնազանդված: 325
Իսկ Պելիսյանն ինչպես տույժ՝ շուտ դուրս թռավ, բաշց ոչ մեկեակ,
Այլ նրա հետ դուրս վաղեցին նաև երկու սպասավոր:
Լծից իսկույն արձակեցին նրանք ձիերն ու չորիներն,
Ներս բերեցին և ծերունի սուրհանդակին Պրիամոսի

Եվ նստեցրին. ապա նորից դուրս վաղեցին, 330
Շքեզ սալից վար խջեցրին հարուստ փրկանքը Հեկտորի,
Թողին, սակայն, ապրի վրա երկու ծածկուց, մի նորը շտախի,
Որ դրանցով ծածկեն դիակն՝ հայրենական տուն տանելիս:
Ստրկուհիք դին լվացին, ապա յեղով այն օձեցին,

Զքնաղ շապիկը հազցրին և պատեցին ծածկոցներով: 335
Իսկ ընկերներն իսկույն դրին գեղեցկանելով սալի վրա:
Եվ Աքիլլեսն իր ընկերոջը դիմելով, աշտպես ասաց.

«Զարտնջաս, ով Պատրոկլոս, երբ Հադեսում դու իմանաս,
Որ Հեկտորին աստվածադարձ ես հանձնեցի հորն իր ծնող.
Քանզի տվեց նա դերարժեք, ոչ թե շնչին մի փրկանակ, 340
Եվ նրանից ես մի մասը քեզ կձռնեմ արժանապես»:

Ասաց, կրկին մտավ խրճիթ Աքիլլեսը աստվածադոր,
Նստեց նորից տան պատի տակ ու խոսքն ուղղեց Պրիամոսին.
«Ետ է արված քեզ քս որդին, ինչպես, ծերուկ, դու ցանկապար.

Եվ մահիճում պառկած է նա: Վաղ առաւիտտ տուն տանելէս
Դու կտեսնես նրան այնտեղ, իսկ այժմ հիշենք մեր ընթրիքը:
Եվ դու որդուդ ողբն անելու շատ ժամանակ դեռ կունենաս,
Երբ որ Իլիոն տանես նրան. դեռ շատ արցունք նա կխլի»:

345

Ասաց, կանգնեց Աքիլլեսը, մօրթեց ոչխար մի սպիտակ,
Իսկ ընկերները բերթեցին, ըստ պատշաճի պատրաստեցին:
Եվ հագեցաւ կերութեամբի ցանկությունը նրանց սրտում:
Պրիամոսն երկար հիանում էր՝ հայացքն ուղղած Աքիլլեսին,
Որ չքնաղ էր, քաջահասակ, ինչպէս աստված: Աքիլլեսն էլ,
Նայելով ծեր Դարդանիդէս Պրիամոսին և լսելով

350

Նրա խոսքը, սքանչանում էր աղնւմազույն տեսքով նրա:
Նախ ծերունի, աստվածակերպ Պրիամոսը խոսքն իր ասաց.
«Թող ինձ շուտով դնալ մահիճ, աստվածասուն Պիւսածին.

355

Թույլ տուր ննջել քո հարկի տակ, քուն վայելել քաղցրատենչիկ:
Այն օրվանից, երբ քո բազկի հաղթ հարվածից դժբախտ որդիս
Հոգին տվեց, ոչ մի վայրկյան դեռ չեն կպել աչքերը իմ.

360

Ահա ես կեր հաշակեցի և կեկորդս թրջեց գինին,
Մինչդեռ բնավ մինչև հիմա չեմ հաշակել ևս դեռ ոչինչ»:

Եվ Աքիլլեսն հրամայեց ընկերներին, ստրուկ կանանց,
Դաւթում սարքել դուլզ անկողին, դնել բարձեր ծիրանագույն,
Կողքին դնել իրենց համար թաւ ծածկոցներ բրդից հյուսած:
Դուրս վաղեցին տնից կանայք, վառ ճրագները ձեռքներին,
Եվ անդ հասլճեալ պատրաստեցին դուլզ անկողին շքեղաշուք:
Մինչ Աքիլլեսն արագավաղ ասաց ծերին կատակելով.

365

«Դրսում քնիր, ով ծերունի սիրափափաւ: Գուցէ աստ գա
Մեկն արայանց այն քաջերից, որոնք, իբրեւ խորհրդական,
Ինձ հետ մեկտեղ սովորաբար ույստեղ նստում են խորհրդի:
Եթէ տեսնի քեզ մեկն այստեղ աստվածային այս գիշերին,
Անշուշտ իսկույն իմաց կտա Ալամեմնոն ազգապետին.

370

Այն ժամանակ կդանդաղի փրկանքի դարձը քո որդու:
Բայց ինձ ասա, ճշմարտացի, անկեղծ խոսիր. աստվածագլուտ
Քաջ Հեկտորի թաղման համար քանի՞ օր է քեզ հարկաւոր,
Որ այդքան օր մարտն ընդհատեմ և դադար տամ մեր զորքերին»:

375

Պատասխանեց նրան արագ Պրիամոսը աստվածակերպ.
«Եթէ թույլ տաս ինձ կատարել թաղումն Հեկտոր դուցաւունի,
Այդ մեծագույն ողորմություն կլինի ինձ, ով Աքիլլես:
Պարիսպներից ներս ենք փակված: Գիտես, անաւոն է շատ հեռու.
Պիտ լեռներից փայտը բերել, մինչ վախենում են արուսացիք:

380

Եվ ինք օր հարկավոր է, որ մենք տանը ողբանք նրան,
Տասներորդին նոր կթաղենք և կսարքենք խնջուլքն ազգի:
Պետք է կանգնել նաև շիրիմը տառնեմեկերսոյ օրում»:

385

Այնժամ ասաց քաջավաղիկ Արիլկար ատամածաղոր.
«Կկատարեմ ես նաև այդ, ինչպես կուզես, ծեր Պրիամոս:
Մարտն ընդհատած, ես բեզ կտամ, որքան որ պետք է, ժամանակ»:

Այդպես ասաց և միաժամ սեղմեց աջ ձեռքը ծերունու,
Որ չծագի նրա սրտում ոչ մի երկյուղ ու կասկածանք:

390

Եվ քուն մտան նրանք այգպես. ծեր Պրիամոսն ու բաներն իր
Անդաստակում՝ տան բախի մեջ, իրենց սրտում անթիվ խոհեր:

Վառ, պերճազգեստ առաջնոր սփռեց իր լույսը աշխարհին,
Երբ դառնալիք ծերն հեծելով կառքը քշեց դեպի Իլիոն:

Դին ջորիներն արագ տարան: Մինչ Իլիոնում դբոժը ոչ որ
Դեռ չգիտեր,— ոչ գեղամեջք որևէ կին, ոչ տղամարդ,—
Ավելի շուտ, քան Կաոսանդրան, որ նման էր Ափրոդիտին.
Նա, Պերգամի գլուխն ելած, աեսավ իր հորը կառքի մեջ՝
Տեսավ ջորիքն ու դիակն անկողնու մեջ՝ սալլի վրա,

395

Եվ բարձրաձայն ճիշ արձակեց, ողբ ու կոծով լցրեց քաղաքն.

400

«Տրոյացիք և տրոյոհճիք. վաղեր, տեսեք քաջ Հեկտարին,
Որին, ռազմից ետ դառնալիս, դիմախորում էիք արախ,
Քանդի ազգի և քաղաքի բերկրանքն էր միշտ նա մեծագույն»:

Այդպես ասաց: Եվ քաղաքում շմեաց ոչ կին, ոչ տղամարդ.

Դուրս թափվեցին դեպ դարպասը, դեպի դիակը մոռեցող:
Նախ սիրելի կեղակիցն իր և հարգո մայրն հասան սալլին,
Փնտելով պերճ վարսերն իրենց, դին բռնեցին գլխի կողմից
Եվ ողբացին: Ողբ էր անում շրջապատող ամբոխն համայն:
Եվ Հեկտորին ամբողջ օրը, մինչև արևը մայր մտներ,

405

Մեծ քաղաքի դաբայասի մոտ պէտ ողբային, եթե կտրից
Պրիամոսը չաղաղակեր ժողովրդին բազմաբազում.

410

«Ճամփա տվեք, ջորիքն անցնեն. երբ դիակը ետ աանեմ տուն՝
Այնժամ սղբով արառարացայտ կհաղենար դուք լիովին»:

Դին տուն տաբան ու դրեցին քանդակազարդ մահճակալին:

Ողբերգուները կանգնեցին ու երգիչներն եղերամայր,
Ողբ հնչեցին ողբասացներն ու կրկնեցին հեծող կանայք:
Ողբ ու կոծին սկիզբ դրեց լուսաթևիկ Անդրոմաքին.

415

«Շատ շուտ մարեց կյանքդ մատաղ, որբեայրի թողեցիր ինձ
Դու քո տան մեջ գեղեցկաշին: Մինչդեռ դավակն է քո մանկիկ:

- Ոհ, ես բնավ էլ հուշս չունեմ, որ պիտ ապրի նա հրջանիկ, 420
 Իսկ նախքան այդ կխորտակվի քաղաքն այս սուրբ, երբ դու չկաս,—
 Դու, քաջ պաշտպանդ Իլիոնի, մանուկների, այլև կանանց,
 Որոնց արագ նավերի մեջ տանհիւս են գերի տաած,
 Իսկ նրանց հետ՝ անշուշտ և ինձ, և քեզ, զավակ իմ տարաբախտ։
- Ախ, բռնադատ աշխատանքում կկեղեքվես դու դառնապես 425
 Իբրև սարուկ՝ մի բռնակալ տիրակալի ժանտ ձեռքի տակ.
 Կամ, քո ձեռքից մի օր բռնած, աքայացին աշտարակից
 Քեզ դժնարար ցած կնետի, կջախջախի մարմինը քո՝
 Իբրև վրեժ իր սպանված հղբոր, որդու և կամ թի հոր,
 Որոնց Հեկատոն է կոտորել մի ժամանակ ահեղ կռվում։ 430
 Հեկատոր, քո խեղճ ծնողներին դու մատնեցիր անհուն մշտի,
 Իսկ ինձ ավիր դու ավելի դաժան ցավեր ու տառապանք,
 Եվ ինձ ձեռքդ չմեկնեցիր մահամատուց քո մահիճից,
 Ոչ էլ բարի, խելոք մի խոսք կտակեցիր ինձ, սգվորիս,
 Մի խոսք, որ ես գիշեր-ցերեկ արտասովելով՝ միշտ կրկնեի»։ 435
- Այդպես ասաց նա լալագին, և ողբացին բոլոր կանայք։
 Իսկ նրանց հետ մայր Հեկաբեն սկսեց ողբն իր դառնալի.
 «Հեկատոր, ախ, իմ զավակներից սիրելագույն դու իմ որդի.
 Իմ մյուս որդոց գերեց այն նույն Աքիլլեսը արագավազ
 Եվ վաճառեց նրանց հեռվում, անպողովատ ծովերի մեջ. 440
 Մինչ քո հոգին այստեղ կորզեց պղնձազարդ սուր սլաքով»։
- Ապա երրորդն Հեղինեն էր, որ սկսեց իր ողբն այսպես.
 «Ավազ, Հեկատոր, միակն էիր դու իմ բոլոր տագնաբներից,
 Որին այնքան անկեղծորեն սիրում էի ամբողջ սրտով։
 Քսաներորդ տարին է արդ, որ եկել եմ քաղաքն Իլիոն, 445
 Բայց ես քեզնից դեռ չեմ լսել վիրավորիչ և ոչ մի խոսք։
 Եթե մեկը իմ տալերից, հարսս, տադրս կամ կեսուրն իմ
 Ինձ կշտամբեր,— իսկ կեսրարս սիրում էր ինձ ծնողի պես,—
 Նրանց դու միշտ զսպում էիր բարեբարո քո խոսքերով։
 Ուստի և ես ողբում եմ քեզ, ողբում և ինձ, իմ սիրտն անբախտ։ 450
 Լայն Տրոյայում էլ ես չունեմ քեզ պես սիրող, ջերմ բարեկամ,
 Եվ բոլորին պիտի դառնամ ես ատելի ու նշավակ»։
- Ու վերջապես ծեր Պրիամոսն այսպես դիմեց ժողովրդին.
 «Տրոյացիք. այժմ շտապ փախտ կտրեցեք, բերեք քաղաք,
 Իսկ արգիվյանց հարձակումից կամ դարանից չվախենար. 455
 Ինձ Աքիլլեսը, նավերից արձակելիս, խոստում ավելց՝
 Չհարձակվել, մինչև բացվի տաժարաբ տասնհերկրորդ»։

Այդպէս ասաց: Եւ սալերին լծած բազում ջորի ու եղ
 նրանք իսկույն շտապեցին դեպ դարպասները Տրոյայի:
 Ինն օր անդուլ փայտ կտրեցին ու դարսեցին: Տասներորդին,
 460
 երբ լույս սփռեց Արշալույսը մահկանացու մարդկանց վրա,
 Քաջ Հեկտորին հեծեծելով դուրս բերեցին տրոյացիք,
 Դին խարուկի վրա դրած, կրակ տվին ու վառեցին:
 Իսկ երբ ծագեց լուսափյուն ու վարդամասն Արշալույսը,
 465
 Ամբողջ ազգը շարժեց, եկավ գնդի խարուկը Հեկտորի:
 Հուրը հանգրթին՝ ցանկելով սև, առատ գինին ամենուրեք,
 Ուր տարածել էր խարուկի բորբ կրակը զորութունն իր.
 Որից հետո լալահառաչ եղբայրներն ու ընկերները,
 Արտասվելով հավաքեցին ոսկորները նրա ճեղմակ:
 Ոսկորներն այդ նախ պատեցին քողով կարմիր ու նրբագեղ,
 470
 Ապա շուտով ամփոփեցին սափորի մեջ մի ոսկեղեն,
 Իսկ սափորն այդ, անյունով լի, խորունկ փոսի մեջ թաղեցին,
 Այնուհետև նրա վրա խիտ շարեցին խոշոր քարեր:
 Կանգնեց շիրիմն, որի շուրջը կարգեցին մի պահակախումբ,
 475
 Որ տարածամ չհարձակվեն սրունքազարդ աքայացիք:
 Հողաբլուրն այդ սարքելով, ցրիվ եկան, դնացին տուն.
 Վերջն՝ հավաքված առավածակերպ Պրիամոսի ապարանքում,
 Բարձրապատիվ հոգեհացի մեծ ու փայլուն խնջույքն արին:
 Այդպէս, ահա կատարեցին թաղումն Հեկտոր ձիամարդի:

Բ) ՈՂԻՍԱԿԱՆ (կրճատ)

Երգ առաջին

Երգիր, մուսա, դու այն մարդուն հնարամիտ ու բանիմաց,
 Ով նվաճեց Տրոյան սուրբ ու տառապեց թափառական,
 Ով քաղաքներ տեսավ բազում, ծանոթացավ նրանց բարքին,
 Որի հոգին թունավորվեց, երբ տանջվում էր մոլի ծովերում.
 Ով փափաղեց ամբողջ սրտով տուն հասցնել ընկերներին,
 Բայց հակառակ իր ցանկության, անզոր եղավ փրկել նրանց.
 Ո՞վ դիցուհի, դուտոր Զեսի, այդ դեպքերից պատմիր դու մեզ:
 Մինչ բոլորը, ովքեր ահեղ այդ օրհասից խուսափելով,
 Տուն են դարձել՝ պատերազմի և ծովերի ահից փրկված,

Միայն սա է գեւ դեղերում, անից հեռու, կարտտակեղ. 10

Կալիսպտոն է նրան պահում, հաճերթահարան այն վեհաշուք,
Փափաղելով մթին տըրում տեանել նրան իբր ամուսին:

Տարիները թափալիցին և ժամանակն արդեն հասավ,
Երբ օգնութիւմը աստվածների վերադարձավ նա հայրենիք:

Աստվածները հայր Զեւս մոտ հաճաքվեցին մեծ ապանիւ: 15
Առաջինը խոսքն սկսեց հայրը մարդկանց ամենազոր.

«Զարմանում եմ, մեզ վրա են մեղքը բարգում անմիտ մարդիկ,
Իբր մեղինից են միշտ բխում շարիրները աշխարհավեր.

Մինչդեռ մարդիկ անմտորեն իրենց մեղքից են հալածվում 20
Եվ ավելի շատ դառնանում, քան նրանց բախտն է սահմանել:

Էգիսթոսն էլ այսպես ահա, ապօրինի և անխորհուրդ,

Ատրիաժին Ագամեմնի սիրունատես կնոջն առավ,

Այնուհետև Ատրիաժին արքայի դեմ սե մահ նյութից,

Ի հեճուկս աստվածների, բանդի նրան զգուշացրինք՝ 25
Պատվիրեցինք հեռու մնալ այդ անօրեն արարքներից,

Եվ հայտնեցինք, որ Օրեստը վրեժ կլուծի իր հոր համար:

Հերմեսն այսպես խորհուրդ տվեց, բայց հակառակ իր ցանկության,
Անզոր եղավ համոզելու նա իր մեղքն է այժմ բաժնում»:

Այսպես նրան պատասխանեց Աթենասը կապուտաշյա.

«Հայր մեր, հզոր Կրոնոսաժին, զերազույնդ անմահներից. 30
Այժմ արդեն նենդ էգիսթոսն իր արժանի պատիժն առավ.

Բայց խորագետ Ողիսեոսի համար եմ ես մտահոգված.

Այն զժբախտի, որ շատ երկար տառապում է անդաստական,

Մառախիտ այն կղզու վրա, ուր պալատներն են դիցուհու,

Զքնաղ դատեր շար Ատլասի, որը այնքան քաջ է ծանոթ 35
Մովի բոլոր մով վիհերին և սյուներով բարձրագագաթ

Անծայր երկիրն անափ երկրից բաժանել է հավերժաբար:

Կալիսպտոն է իր մոտ պահում լացակումած Ուլիսեսին,

Անվերջ փորձում է համոզել նրան դուրսից իր խոսքերով,

Որ անպայման նա մոռանա իր Իթակին գեղատեսիլ:

Բայց Ուլիսեսն աստվածակերպ փափագում էր թիկնող հեռվից,

Տեսնել ծովն իր հայրենի տան, ապա մեռնել խաղաղ սրտով:

Դո՞ւ էլ, արդյոք, չես կարեկցում նրան, ով Զեւս Օլիմպոսյան:

Մի՞թե նա չէր, որ արքայսան արադընթաց նավերի մոտ

Բռնիկ զոհերով պատվում էր քեզ Տրոլադայում լայնատարած:

Այժմ, ով Զեւս, ինչո՞ւ սիրտդ այգրան խռով է նրանից»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց նրան Զեւս երկնահեծան. 45

«Ու՛ր իմ որդյակ. այդ ի՞նչ խոսք էր, որ դուրս թռաւ քո շրթներից.
 Ինչպե՞ս կարող եմ մոռանալ Ողիսեսին աստվածազարմ:
 Բայց ե՛րբ դեմ զայրացել է Պոսիդոնը հրկրասասան.
 Որովհետեւ արեգակի լույսից զրկեց նա Կիկլոպին:
 Ու ճեծազոր Պոսիդոնը Ողիսեսին չի սպանում,
 Սակայն նրան չարչարում է իր հայրենի երկրից հեռու:
 Իսկ մենք քեզք է Ողիսեսի վերադարձը ապահովենք»:

50

Այսպես նրան պատասխանեց Աթենասը կապուտաչյա.
 «Հայր մեր, հզոր Կրոնոսածին, գերագույնդ անմահներից.
 Իրոք, եթե հաճելի է երանելի աստվածներին,
 Որ հայրենիք վերադառնա Ողիսեսը բաղմահնար,
 Իող այդ դեպքում մենք Հերմեսին համփնեք կղզին այն Օգիդիա՝
 Կալիպսոյին հաղորդելու աներեր կամքն աստվածներին,—
 Թե անպայման ետ պիտ դառնա Ողիսեսը բաղմահալած:
 Ես Իթակե դնամ փութով, Տելեմաքին սրտապնդեմ
 Եւ ներքնչեմ նրա հոգում անդառնալի վճիռը այս.
 Մեծ ատյանի կանչել ավագ և ալեհեր աքայացոյց
 Եւ բացահայտ դատապարտել հարսնատենչիկ այն լրբերին,
 Որոնք մեթթում են նրա տան ոչխարներն ու կովերն անվերջ:
 Իս կուղարկեմ Սպարտա նրան, դեպի Պիլոս ավազաշատ,
 Որ նա լաի և համոզվի սիրելի հոր դարձի մասին»:

55

60

65

Կապուտաչյա աստվածուհին, սրաթուխ մուշկեր հաղած,
 Համփա ընկավ և, սուրալով, Օլիմպոսի գագաթներից,
 Հասավ, կանգնեց Իթակեում Ողիսեսի դռան առաջ,
 Նմանվելով քաջ Մենուսին, Տալիսանների առաջնորդին:
 Փեսացուներն էին այնտեղ, ամբարտաւան և անամոթ.
 Զվարճանում էին նրանք դռան առաջ վար գցելով:

70

75

Առաջինը աստվածատիպ Տելեմաքը տեսավ նրան.
 Բանդի նստած նա ախարդեմ, հոր վերադարձն էր մտորում,
 Բայց տեսնելով, որ իր շեմքին մի անծանոթ հյուր է կանգնած,
 Նա դիմելով անծանոթին՝ ասաց խեղճերն այս թեւովոր.
 «Օտարական, ողջույն. մեզ մոտ հյուր կլինես դու թանկագին:
 Եկ, մասնակցիր մեր ընթրիքին. հետո պատմիր ցավերը քո»:

80

Այդ ասելով, Տելեմաքը առաջնորդեց Աթենասին:
 Որպեսզի հյուրն իր թանկագին չղժղահի այդ աղմուկից:
 Նա ուզում էր առանձնանալ և զրուցել օտարի հետ,—
 Գուցե մի բան կիմանար իր սիրելի հոր դարձի մասին:

Եկան ահա փեսացուներն ամբարտաւան ու վրդովւած,
 Նստեցին ու ագահորեն սկսեցին ընթրիքն իրենց:
 Երբ լիացավ նրանց հոգին խմիչքներից ու ճաշերից,
 Հարճը այնդ Փեմիոսին տվեց կիթառ դեղեցկազարդ,
 Եվ նա քաղցր հրդն սկսեց, մինչ մատներով լարն էր զարկում:
 Տեղեմաբը թեքվեց այնժամ դեպի հյուրն իր օտարական
 Ու մեղմ ձայնով այսպես խոսեց, որ նստողները չսեն.
 «Հայր սիրելի, չլինի՞ թե իմ խոսքերից դու զայրանաս.
 Մրանց հոգսը միայն երգն է և կիթառը խրախճալի:
 Նրանք անխիղճ և անպատիժ շռայլում են ինչքերն իմ հոր,
 Որի ոսկերքն այժմ գուցե անտեղ փախում են ցամաքում
 Եվ կամ քշվում մութ ծովերի լեռնակուտակ ալիքներից:
 Աստվածների աջակցութեամբ թե իմ հայրը վերադառնար,
 Այնժամ սրանք կբաղձային լինել ճապուկ ու սրաթև.
 Բայց նրա օրն է խաւարել, փակվել ճամփան վերադարձի,
 Եվ ոչ մի մարդ այս աշխարհում չի կարող ինձ մխիթարել:
 Դու ճշմարիտն ասա հիմա և վստահիր ինձ ամեն ինչ.
 Անունդ ի՞նչ է, ո՞ւմ ցեղից ես, և ո՞րն է քո հայրենիքը»:
 Այսպես նրան պատասխանեց Աթենասը կապուտաշյա.
 «Մենտիան եմ ես, որդին՝ ուշիմ, հանրահռչակ Անքիալի,
 Եվ իշխում եմ ես Տափոսի ժիր ու ճարպիկ նաւաւորներին:
 Մեր ծնողները մշտապես սրտաւից են եղել հնուց.
 Դու կարող ես այդ իմանալ ծերունաղարդ Լայերաեսից:
 Ասում են, թե քո պապն արդեն հեռացել է ձեր քաղաքից
 Եվ միշտ ապրում է հանդերում ու տառապում արևի տակ:
 Իսկ ես եկել եմ, լսելով, որ քո հայրը տուն է դարձել,
 Բայց տեսնում եմ՝ դեռ տատւածներն արգելում են դարձը նրա:
 Դուցե նա դեռ կենդանի է և թափառում է ծովերում
 Կամ ալեծեծ հեռու կղզում, որտեղ դաժան ու բիրտ մարդիկ
 Բռնանում են նրա կամքին ու գերի են պահում նրան:
 Թեպետ ես ոչ հաւատամ, ոչ էլ գուշակ եմ փորձված,
 Բայց լսիր իմ պատգամը դու, և դա իրոք կկատարվի.
 Այսուհետեւ նա չի մնա իր հայրենի երկրից հեռու,
 Վերադարձի ճար կգտնի Ողիսեսը հնարագետ:
 Բայց ճշմարիտն ասա դու ինձ և ամեն ինչ պատմիր անկեղծ,
 Եթե իրոք Ողիսեսի որդին ես դու այսքան կտրիճ.
 Զարմանալի նման ես դու նրան դեմքով ու հասակով:
 Հավ եմ հիշում նրան, քանզի հաճախ էի գալիս այստեղ,

85

90

95

100

105

110

115

120

121

Մինչև որ նա աջայացի կտրիճների հետ միասին
Իլիոնի դեմ արշավանքի մեկնեց ամուր իր նավերով»:

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Այդ պատճառով, սիրելի հյուր, քեզ հետ անկեղծ կզրուցեմ:
Երանի թե բարերախա հոր սիրած որդին ես լինեի,
եվ իմ ծնողն իր հարկի տակ, իր սիրելյաց մոտ ծերանար:
Բայց նա հիմա դժբախտաբույն մահկանացուն է աշխարհում:
Ասում են, թե զարմն եմ նրա, ինչպես դու էլ այդ իմացար»:

Այսպես նրան պատասխանեց Աթենասը կապուտաշյա.
«Աստվածները անհայտ վախճան չեն սահմանել քո սերնդին,
Քանի որ քեզ այնքան քաջ է ծնել ուշիմ Պենելոպեն:
Բայց ճշմարիտն ասա դու ինձ և ամեն ինչ ինձ վստահիր»:

Այս ի՞նչ հավաք, ի՞նչ խնջույք է, ի՞նչ առիթով կամ պատճառով»:

Գարձյալ նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Բանկազին հյուր, լսիր հիմա, լսիր՝ պատմեմ քեզ այդ մասին:
Հավանաբար այս սուներ ճոխ և մեծաշուք պիտի լինեի,
Քանի դեռ իմ արիւստիրտ հայրն էր այս տան հզոր արքան:
Բայց շարքերը, իմ հոր արեւն արդեն վաղուց խափանելով,
Կործանեցին Ոդիսեասին և ջնջեցին փառքը նրա»:

Իսկ ես այսպես շէի ողբա, եթե նույնիսկ մեռած լինեի,
Եթե նույնիսկ քաջերի հետ սպանված լինեի Տրոլագայում»:

Այդպիսով նա իր վաւատակած փառքը որդուն կժառանգեր:
Բայց հողմերը նրան խլել ու տարել են ինձնից հեռու,

Կորել է նա անհետ, անուր, իսկ ինձ թողել ողբ ու արցունք:
Բայց դա չէ, որ տանջում է և խռովում հոգիս այսպես»:

Իմ վիշտն այն է, որ աստվածներն ուրիշ ցավեր էլ նյութեցին:

Քանզի նրանք, որ իշխում են մեր գեղեցիկ կղզիներում,

Բոլորն իմ մորն են ցանկանում և իմ ինչքերն են շռայլում»:

Իսկ իմ մայրը ոչ մերժում է, ոչ էլ խոսք է տալիս նրանց»:

Այդ պատճառով նրանք անվերջ, նստած, իմ տունն են ավիրում»:

Զայրանալով, հրան այսպես պատասխանեց աստվածուհին.

«Արստո, պետք է Ոդիսեւսը ներկա լինեի այս պալատում,

Որ անամոթ սեղեխներին իր իսկ ձեռքով դուրս վռնդեր:

Երանի թե հիմա նա դար և իր զուան շեմքին կանգնեի՝

Զինված իր զույգ նիզակներով, սաղավարտով ու վահանով,

Այդպես, գալով, թե հանդիպեր հայրդ անմիտ սեղեխներին,

Մրանք սե մահ կպտնեին ու դառնապես կղղչային:

Բայց լսիր իմ խորհուրդն հիմա և մտածիր դու այն մասին,

Թե ի՞նչպիսի քո աստարանքից վռնդես այդ սեղեխներին: 160
 Աստվածներին վկա կանչիր և քո կամքը հայտաբարիր,
 Եվ պատվիրիր բոլոր նրանց՝ վերադառնալ տներն իրենց.
 Իսկ քո մայրը, եթե իրոք ամուսնանալ է փափաղում,
 Մոռենք ի մոտ թող գնա, որոնք այնքան հարուստ են դեռ,
 Որ հարսանիք էլ կատարեն, նրան օծիտ էլ պատրաստեն: 165
 Իսկ քեզ խորհուրդ կտամ խելոք, եթե ուղև լսել դու ինձ,
 Վերցրու մի նավ արագընթաց, քսան հմուտ նավաղներով,
 Ճանապարհվիր և լուր հարցրու թափառական ըս հոր մասին:
 Նախ՝ ուրեմն, Պիլոս գնա, մեծ նեստորից հարցնելու,
 Այստեղից էլ Մպարտա գնա, Մենելայոս արքայի մոտ: 170
 Գուցե լսես, որ քո հայրը դեռ ապրում է օտար հողում.
 Այնժամ ամեն ցավ մոռացիր և սպասիր համբերատար:
 Իսկ թե լսես, որ մեռել է նա աշխարհում թափառական,
 Այդ դեպքում դու վերադարձիր հայրենիքը քո սիրելի,
 Հորդ համար շիրիմ կանգնիր և մատուցիր պարարտ զոհեր: 175
 Երբ այդ բոլոր ծեսերը սուրբ ինչպիսի հարկն է դու կատարես,
 Այնժամ միայն կմտածես հոգուդ ամբողջ արիւթյամբ,
 Թե ինչպիսի այդ սեղեխներին ոչնչացնես պալատներում:
 Չե՞ս լսել դու, թե Օրեստը ինչպիսի մեծ փառք վաստակեց,
 Երբ սպանեց խիզալաբար իր հոր դաժան հոշոտողին: 180
 Այն նինգամիտ, ուխտադրուժ, ընկերասպան էգլաթուխն:
 Ահա դու էլ, որ կտրիճ ես այսքան շքնաղ ու կորույլի,
 Խիզախ եղիր, որպիսդի քեզ գովեն և միշտ փառաբանեն»:
 Այսպես խոսեց ու դուրս եկավ կապուտաչյա աստվածուհին
 Ու ներշնչեց Տելամաքին արիւթյուն ու նոր եռանդ՝ 185
 Բորբոքելով նրա հոգում հիշատակն իր սիրելի հոր:
 Փեմիոսը երգում էր դեռ, իսկ նրանք լուռ լսում էին:
 Օթարանում լռիկ նստած, քաղցրալուր երգն այդ լսելով,
 Իկարիոսի դուստրը շքնաղ, առաքինի Պենելոպեն,
 Իր վերնատան քանդակազարդ սանդուղներից իջավ ներքե, 190
 Արեւափայլ քողով ծածկեց նա իր դեմքը վարդակարմիր,
 Եվ արցունքից խեղդվող ձայնով այսպիսի դիմեց ճարտար երգչին.
 «Ով Փեմիոս, դու բաղմամբիվ զմայլելի երգեր դիտես,
 Որ մարդկանց և աստվածների արարքներն են փառաբանում.
 Այժմ նստիր և այգալիսի մի երգ հրգիր սրանց համար. 195
 Բայց խնդրում եմ վերջ տաա իսկույն մեղամաղձոտ քո այդ երգին,
 Որով սիրտն իմ մորմորում ես կրծքիս ներքո ախաղճաբար,

Որովհետեւ անտանելի կսկիծն է ինձ զարկել ուժգին:
Հիշում եմ միշտ և ցանկանում տեսնել դեմքը ես այն մարդու,
Որի փառքը տարածվել է Հելլադայում և Սրգոսում»:

200

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Մայր իմ, ինչո՞ւ ես արգելում դու այնգին այդ սիրելի,
Այժմ ինչո՞ւ դատապարտենք Փեմիոսին ախորժաձայն,
Որ տաքաբախտ քայապոցից թափառումներն է արդ երգում:
Ուրեմն քո սիրտն ու հոգին համբերով՝ յամբ թող ունկնդրի.
Քանզի մենակ իմ հայրը չէ, որ կորել է Տրովադայում:
Դեռ, մտիր սենյակը քո և զբաղվիր տան գործերով»:

205

Պենելոպեն, հիանալով, օթարանը մտավ նորից.
Բարձրանալով նա վերնատուն, իր նվիրված հարճերի հետ,
Դառն ողբաց Ոդիսեասին, մինչև խաժակն աստվածուհին
Հաճելի քուն կաթեցրեց նրա երկար թարթիչներին:

210

Փեսացուներն էլ աղմկում էին շքեղ պալատներում:
Այնժամ այսպես դիմեց նրանց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Լսեք, ով դուք ամբարտաւան, լկտիացած փեսացուներ.
Զվարճացեք, ուրախացեք, բայց վերջ տվեք այդ աղմուկին:
Լավ չի՞ լինի, թե որ լսենք մենք այնգին ախորժալուր,
Իսկ վաղն առաու մենք բոլորս նախադրան սյուների տակ
Կհավաքվենք մեծ տոտանի. ես խոսք ունեմ ձեզ ասելու,
Որ հեռանաք իմ տներից և ձեր արդար վաստակն ուտեք»:

215

Երգ երկուրդ

Երբ որ բացվեց մշուշածին Արշալույսը վարդամատն,
Ոդիսեասի կարիճ որդին վեր կենալով իր մահիճից՝
Հագնվեց և ուսից կախեց թուրն ի փայլուն և սրածայր,
Եվ դուրս եկավ իր սենյակից՝ նման անմահ աստվածներին:
Հրամայեց՝ ախորժաձայն քարոզները դուրս դան փողոց
Եվ բոլորին հրավիրեն հավաքվելու մեծ խորհրդի:
Աքայացիք այնժամ փութով հավաքվեցին հրապարակում:
Տելեմաքն էլ եկավ այնտեղ, իր պղնձյա տեղը ձեռքին:
Ավագները տեղ արեցին, և նա բազմեց իր հոր դահին:
Այնժամ դուցադն Եգիպտիոսը առաջինը խոսք վերցրեց,—
Քանզի նրա սիրած որդին, Անտիփոսը նիզականեա,
Ոդիսեասի հետ միասին Իլիոն մեկնեց սև նավերով:
Կիկլոսը շար ու վայրենի Անտիփոսին էլ քաջարի

5

10

Խնդրեց մթին իր անձալում և հոշոտեց անգթորին:

«Իթակեցիր, դուք ուշագիւր ականջ արեք իմ խոսքերին:

Ինչ մեկնել է Ողիսեսը իր նավերով խոռոչավոր,

Ոչ մի ժողով կամ թե խորհուրդ չի գտնար ի իթակեում:

Իսկ ո՞վ է մեզ աշտեղ կանչել, ո՞վ խորհրդի կարիքն զգաց»:

Տեղեմարը վեր կենալով՝ պատասխանեց արեւորին.

«Ես եմ առյանն այս հրավիրել, քանի որ ցալն ինձ է զարկել:

Ես իմ վիշտն եմ ուզում պատմել: Զույգ փորձանք է եկել դլխիս.

Իմ արժանի ծնողին եմ ես կորցրել, Ողիսեսին.

Մյուս փորձանքն է ավելի մեծ և ավելի աղետաբեր,

Որ սպառնում է քայքայել ունեցվածքն իմ և տունն ամբողջ:

Մորս ուղող փեսացուներ են հավաքվում իմ պալատում

Եւ օրն ի բուն աշտեղ նստած ժամանակ են վառնում նրանք,

Մտթելով մեր երինջները, ոչխարներն ու աշծերը դեր,

Եւ դեխովյամբ փշացնում իմ թունդ գինին ախորժահամ:

Իհ որ ես ուժ ունենալի, ինքս մենակ կկոմկի,

Որովհետեւ այդ բոլորը անտանելի է ինձ համար.

Վերջ տվեք դուք այս ամենին և ինձ թողեք իմ վշտի հետ»:

Այսպես խոսեց նա զայրաճին. վիշտն համակեց ավազներին.

Կսկ Անտինոսն ամբարտաւան այսպէս նրան պատասխանեց.

«Այ դու, անսանձ ու շատախոս, ի՞նչ ես դուռն դու զայրացած.

Հավ իմացիր, փեսացուներն աշտեղ երբեք հանցանք չունեն,

Մենակ քո մայրն է հանցավոր հնաբամիտ իր այդ խելքով.

Երեք տարին արդեն անցավ և շորրորդն ենք թեալովսել,

Որ խաբում է անգթորեն և հույս տալիս մեզ բոլորիս,

Սակայն անվերջ մատծում է նա մեզ խաբել ու շորշարել.

Նա խորամանկ մի հնարք է հղանում ու գործի դնում.—

Իր զղչակում հսկայական մի կտավ է սկսում գործել,

Անշափելի ու նրբաթել, իսկ մեզ ստում է համազօր.

«Փեսացուներ, ինչ մեռել է Ողիսեսը աստվածայեքալ,

Հարսանիքն իմ մի շտապեցրեք, թող չկորչին թելերն իդուր.

Ես պետք է նախ ավարտեմ այս հսկա կտավն իմ սկսած,

Որը հերոս Հայերասի համար պատանք եմ տնելու,

Որ շինի աքայացի տիրուհիներն ինձ նախատեն,

Թե անպատանք պատկում է նա, ով հարուստ էր մեզ մոտ այնքան»:

Տերեկները գործում էր նա իր կտավը նուրբ ու երկար,

Իսկ դիշերը քանդում էր այն: Երեք տարի նա խաբեց մեզ.

Բայց երբ օրերն անցնում էին և սկսեց շորրորդ տարին,

15

20

25

30

35

40

45

50

Հարճերից մեկն այդ խմացալ և ամեն ինչ հայտնեց նա մեզ,
 Ու վազելով մորդ գտանք գործած կտավն իր բանդելիս,
 Այնժամ միայն ստիպված եղաւ ավարտել իր կտավն անվերջ:
 Ահա լսիր, ով Տելեմար, պատասխանը մեր վերջնական. 55
 Գնա մորը քո խրատիր և համազիր՝ ւռնել նրան,
 Ում որ հայրն իր հրամայի, կամ ում ինքը կցանկանա:
 Չենք հեռանա մենք այստեղից և քո տնից գուրս չենք գալու,
 Մինչև մայրդ խոսք տա մեզնից մեկն ու մեկին ամուսնանալա:
 Այսպէս նրան պատասխանեց Տելեմարը խորախորհուրդ. 60
 «Ով Անտինոս, ես չեմ կարող իմ հոր տնից գուրս վռնել
 Մորս հարազատ, որն ինձ ծնել ու սնել է մինչև այսօր:
 Բն զգում եր ձեզ անարդար, մի խոսք ունեմ ես ասելու,—
 Որ հեռանաք իմ տներից և ձեր արդար վաստակն ուտելու:
 Իսկ թե դարձյալ չհամոզվեք, որ անխիղճ է և անարդար, 65
 Երբ անհատույց միայն մեկի հարստութունն է շոտյվում,
 Ապա նորից շարունակեք արարքները ձեր անօրին:
 Բայց այդ դեպքում ինձ օգնութեան կկանչեմ ես աստվածներին.
 Այնժամ դուցե Զեւր անի ձեզ արժանի խիստ դատաստան»:
 Հաղիվ էր խոսքն իր ավարտել, երբ որ Զեւր սրտաւձայն 70
 Լեռան գլխից ցած տառքեց սրաթուիչ մի գույգ արծիւ,
 Որ հասնելով այդ բազմազմուկ հավաքույթի ճիշտ մեջտեղը,
 Պառլա տվին և, ծանրաթե սավառնելով, ցած նայեցին,
 Եվ նայվածքով մահադուշակ շանթեցին անդ նստածներին,
 Այնուհետեւ աչ թերվեցին, հեռացան այդ բնակավայրից: 75
 Արծիւների հայտնութունը աղշեցրել էր տեսնողներին:
 Այնժամ նրանց դիմեց հերոս Ալիթերսը ալեհրած,
 Յրպէս գիտակ պատգամախոս և փորձառու հովհաճաւ:
 «Ով քաջազուն իմակեցիք, հատկապէս դուք, փեսացուներ.
 Մեծ աղետ է ձեզ սպառնում: Ողիսեսը հնարամիտ 80
 էլ չի կարող այսքան երկար հեռու մնալ իր տան հարկից:
 Անշուշտ մի տեղ նա ձեզ համար անակնկալ մահ է նշուխում:
 Արդ ձեզ համար լավ կլինի, եթե վերջ տաք այս բոլորին:
 Այն ժամանակ նրան էլ ես պատգամեցի և կատարիկի:
 Երբ որ կտրիճ արգոսցիներն արշավեցին Իլիոնի դեմ, 85
 Ասել կի, թե տանջահար, ընկերներին իր կորցրած,
 Հաջբեներ է գալու նորից ուղիղ քսան տարի հետո.
 Ծով պատգամներն իմ հաղորդած կատարվում են հիմա արդեն»:
 Ընդհատելով նրան, այսպէս խոսեց սրդին Պոլիքսսի.

- «Դու քո տոներ քաշվիր, ծերուկ, և որդոցդ պատգամ կարդա: 90
Երանի չէ՞ր դու էլ անհետ Ողիսեսի հետ կորչելիր,
Որ անհանգիստ շաների մեղ քո այդ հիմար պատգամներով:
Դու, որ այնքան շատ բան գիտես և՛ անցյալից, և՛ ներկայից,
Եթե դայրույթն այս պատանու հրահրես քո պավերով,
- Առաջինը հենց նա ինքը պիտի տուժի քո պատճառով: 95
Իսկ հիմա ես հրապարակով Տելեմաքին խորհուրդ կտամ,—
Ասել իր մորն իշխանուհի՝ գնալ տունն իր հայրենական:
Հայրը նրան մարդու կտա այնքան հարուստ օժիտներով,
Որքան վայել է տալ սիրած և միածին դստեր համար:
- Այլ կերպ մենք չենք հրաժարվի ամուսնության առաջարկից»:
100
Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Ով էլ իրիմար և մնացյալ փեսացուներ, դուք գեղազույն.
Այսուհետև ես այդ մասին ձեզ հետ երբեք չեմ խոսելու:
Մի նավ տվեք ինձ սրբնթաց և քսան մարդ թիավարող,
Որոնք պատրաստ լինեն տանել ինձ ծովերով երկրե երկիր: 105
Ճանկանում եմ ավազաշատ Պիլոս գնալ, հասնել Սպարտա,
Որ հարցուիորձ անեմ այնտեղ թափառական իմ հոր մասին,
Թե իմանամ, որ իմ տերը ապրում է դեռ օտար հողում
Եվ շուտով է գալու նորից, կղիմանամ ես այդ ցավին:
- Բայց թե լսեմ, որ մեռել է և ինձ համար կորել անդարձ, 110
Այնժամ նորից ես կգառնամ հայրենիքը իմ սիրելի,
Հորս դամբան կկանգնեցնեմ, կմատուցեմ պարարտ զոհեր,
Որքան նրան արժանի է, հետո մորս կամուսնացնեմ»:
Այսպես ասաց, ապա նստեց: Հանկարծ կանգնեց նրանց առաջ
Մենտորն ուշիմ, որ սրտակից բարեկամն էր Ողիսեսի: 115
Երբ նա գնաց արշավանքի, տան հոգսն ամբողջ սրան թողեց:
Սա էր ահա, որ վեր կացավ, այսպես խոսեց խորախորհուրդ.
«Ով քաջազուն իթակեցիք. ահանջ դրեք իմ խոսքերին.
Բոլոր այնտեղ այսուհետև չիշխի ոչ մի գլխաւ արքա,
Այլ թող լինի նա խստասիրտ, և չարազորժ, և անօրին. 120
Քանզի ոչ ոք էլ չի հիշում աստվածազարմ Ողիսեսին,
Եվ մենք երբեք չենք պարսավել այս աներես սեղեխներին,
Որոնք անխիղճ ու չարամիտ, ապօրինի գործ են անում:
Ողիսեսի ունեցվածքն են նրանք վատնում անդթաբար:
Բայց ձեր դեմ եմ ես զայրացած, որ նստել եք համրի նման, 125
Եվ չեք ուզում դատապարտել այս անպատկառ սեղեխներին»:

Այսպես նրան պատասխանեց Լեյկոտորիտը էվինորյան.

«Ու՛ր դու Մենտաբ. եթե նույնիսկ Ողիսեսը հայտնվելով
Յանկանա այս պալատներից դուրս վռնդել մեզ բոլորիս,
Այնժամ նա իր օրհասն անշուշտ կդանի այդ ընդհարումից:
էյ, ժողովուրդ, եկե՛ք ցրվենք և մեր գործին զնանք նորից,
Իսկ Ալիքերսն ու Մենտաբը համարու գնեն Տելեմարին.

130

Զէ՞ որ սրանք իր հարազնիվ ընկերներն են հավատարիմ»:

Այսպես խոսեց նա զայրացած և ասյանը ցրեց շտապ:
Իսկ Տելեմարը մեն-մենակ իշով ծովի ափը հեռու,
Լվաց ձեռքերն ագի ծովում և այսպիսի ազոթք արեց.

135

«Լսիր, աստված, դու, որ երեկ հայտնվեցիր իմ պալատում
եվ ինձ խորհուրդ տվիր բարի՝ դուրս գալ նավով արշավանքի
եվ հարցնել իմ հոր մասին, որից զրկված եմ ես վաղուց:
Բայց դեմ են ինձ արայացիք, փեսացուներն այն աներես,
Որոնք այնքան ոխակալ են և առավել ամբարտաւան»:

140

Երբ ավարտեց նա մտախնայ իր, Աթենասը եկավ նորից,
Բայց այս անգամ հոր բարեկամ Մենտորի վեհ կերպարանքով:
Ողջունեցին միմյանց, ապա ասաց խոսքերն այս Թեափոր.

145

«Ու՛ր Տելեմար. հետագայում քեզ երկշտ չեն անվանելու:
եթե քո հոր արիւթյունն է բուն զրեւ քո հոգու մեջ,

Ապա քո այդ արշավանքը չի անցնելու աննպատակ:

Ուստի դու միտք արա՝ ինչպե՞ս խորհուրդներս իրագործես:

Ես քեզ համար նալ կճարեմ և կուղեկցեմ ինքս անձամբ:

Որքան կարող ես շատ մթերք հավաքիր դու կարասներով,

150

Իսկ ես գնամ ժողովրդից նավաստիներ հավաքելու»:

Արդ հասնելով ափը ծովի, ուր նրանց նավն էր սպասում,

Այնտեղ նրանք հանգիպեցին գեղավարս շատ ընկերների:

Այնժամ առույզ Տելեմարը այս խոսքերով դիմեց նրանց.

«Գնանք, քաջեր, և պալատից մթերքները այստեղ կրենք»:

155

Աթենասը նրանց բաշխեց Զեփյուռ քամին բարենպաստ.

Գիշերն ամբողջ, մինչ արշաւույս, ակոսում էր նավն իր ուղին:

ՅԵՐԿ ԵՐԵՈՐԴ

Երբ արևը, հրաժեշտ տալով կապույտ ծովին, դիմեց դեպի
Պղնձագույն երկինքն ի վեր, լույս բերելու աստվածներին
եվ կյանք տալու բերրի երկրում ապրող մարդկանց, նավորդները
Հասան մի վայր գեղատեսիլ. Պիլոսն էր դա Նեկեոսյան:

Երբ բարեկերտ նալը կանգնեց, բոլորն իսկույն դուրս եկան ալի։ 5
Առաջինը խոսքն սկսեց աստվածուհին կապուտաշյա.

«Ով Տեղեմար, այսուհետեւ պետք չէ լինես դու ամաշկոտ,
Որսկհատե ծովեր անցար՝ իմանալու, թե ծնողիդ
Ինչպիսի՞ սև հող է ծածկել, կամ ի՞նչ բախալ է հանդիպել։
Այժմ դեռ նեստորի մոտ, ճարտարագույն ձիավարի, 10
Որ իմանաս, թե ի՞նչ խորհուրդ է թաքցնում նա իր հոգում»։

Այս ասելով աստվածուհին արագաքայլ առաջ անցավ,
Տեղեմարն էլ կրեկալիս հետևում էր Աթենասին։
Հասան նրանք պիլոսացոց հավաքույթի մոտ բազմամարդ,
Ուր վեհօրենն ինքը նեստորն էր բազմել իր որդիներով։ 15
Մոտիկ եկավ Պիսիստրատը, մեծ Նեստորի կտրիճ որդին,
եվ մատուցեց նախ փորոտիք լավ խորոված, ապա լցրեց
Անուշ գինով ոսկե բաժակն ու ողջույնի խոսքով դիմեց
Աթենասին՝ շքեղափառ Զևսի դստերն կապուտաշյա.

«Հյուր իմ, այժմ մաղթանք արա Պոսիդոնին երկրասասան,
Որի տոնին բախտ ունեցաք ներկա լինել այսօր մեզ մոտ։
Երբ դու հեղես և աղոթես, ինչպես օրենքն է սահմանում,
Պատանոն էլ բաժակը տուր, նա էլ հեղի քաղցր գինին»։ 20

Պալլասն այսպես աղոթք արեց երկրասասան Պոսիդոնին.
«Էսիր մեզ դու, ով Պոսիդոն, բախտ շնորհիր դու նեստորին, 25
Նրա բոլոր որդիներին, պիլոսացոց առաքինի,
եվ հատուցիր դու բարությամբ քնդ մատուցված զոհերն ընտիր։
եվ վերջապես, հզոր աստված, Տեղեմարին և ինձ էլ տուր,
Որ մենք բարով վերադառնանք, երբ կատարած կլինենք այն,
Ինչի համար եկանք այստեղ մեր այս նավով արագընթաց»։ 30
Այնուհետև իր բաժակը Տեղեմարի ձեռքը տվեց,

եվ Տեղեմարն էլ իր հերթին մաղթանք արեց Պոսիդոնին։
Հետո սեղան նստեցին անդ ու սկսեցին կոշուներն իրենց։
Երբ լիացավ նրանց հոգին կերուխումից այդ խնդավի,
Վարժ ձիազետ գերեհնայի նեստորն այսպես խոսքն սկսեց. 35
«Եսկ հիմա, երբ հյուրերը մեր կազդուրվեցին, հարցնենք նրանց,
Թե ովքե՞ր են։ Օտարապետ հյուրեր, ասեք, ովքե՞ր եք դուք,
Որտեղի՞ց եք ճամփա ընկել, անծայրածիր ծովով եկած»։

Եվ բանիմաց Տեղեմարը այնպես նրան պատասխանեց. 40
«Ով կտրիճ զարմ նեղիտսի, նեստոր, պարծանքն քառյացոց.
Գալիս ենք մենք Իթակեից, Նեյոն լեռան ստորոտից։
Եկել եմ ես օրեկ լուր իմանալու իմ հոր մասին՝

Համբերատար Ողիսեսի, որոնելով հետքը նրա:

Ասում են, նա քեզ հետ կովել, նվաճել է Իլիոնը մեծ:

Տրովադայում կոված բոլոր քաջաց վախճանն հայանի է մեզ:

45

Նրանք առն են վերադարձել, և կամ ընկել դաժան մարտում:

Միայն իմ հոր կերուստն է, որ թաքցնում է Ձևն ինձանից:

Ուստի, արքա, շոքում եմ արդ ևս քո առաջ՝ իմանալու,

Թե ի՞նչ վախճան նա ունեցավ և ինչպիսի՞ սե մահ դառավ:

Ինչ տեսել ևս դու քո աչքով կամ թե լսել ուրիշներից,

50

Ասա, քանզի մայրը նրան լոկ ցավերի համար ծնեց»:

Գերենացի Նեստորն այնժամ մտերմորեն պատասխանեց.

«Սիրելիդ իմ, քո այդ խոսքով ինձ հիշեցրիր ցավերն այն բյուր,

Տանջանքներն այն, որ կրեցինք մութ ծովերում նավարկելիս,

Հետեւելով Աթիլեսին, ի սեր գանձի և ավարի:

55

Այնուհետեւ, երբ, պաշարած ծերունազարդ Պրիամոսի

Բերդը հզոր, կովում էինք, լավազույններն այնտեղ ընկան:

Նույնիսկ եթե հինգ-վեց տաբի մնաւ և ինձ հարձուփորձես,

Դարձյալ պիտի դու տուն դառնաս քիչն իմացած ու անաղյակ:

Ինը տարի մենք թշնամուն մահ նյութեցինք բազմահար,

60

Եվ, վերջապես, Ձևի կամքով, նվաճեցինք Իլիոնը սուրբ:

Ողիսեսի հետ չէր կարող ոչ ոք մրցել իր հանձարով.

Նա միշտ հաղթող էր դուրս գալիս հնարքներով իր բազմազան:

Զի պատահել, որ երկուսով, ևս ու պայծառ Ողիսեսը,

Ժողովներում մեկմեկու հետ միշտ համամիտ չլինեինք:

65

Բայց արդեն երբ նվաճեցինք Տրովադան լայնափողոց

Ու չվեցինք, այնժամ աստված մեզ բոլորիս ցրիվ տվեց:

Հզոր Ձեսը աքայացոց սահմանել էր շար վերադարձ.

Նա սերմանեց խռովություն Ատրեսի սրդոց միջև.

Մենեւայտան աքայացոց համողում էր վերադառնալ

70

Երկիրն իրենց, նավարկելով մութ ծովերում լայնատարած,

Իսկ այդ բանին համաձայն չէր Ագամեմնը. գտնում էր նա,

Որ նախ պետք է, նավ շնտառ, զոհ մատուցել Աթենասին.

Ուղում էր նա այդ կերպ մեղմել աստվածուհու դայուլթն արդար:

Եվ մինչ նրանք վրձում էին իրար միջև խիստ տաքացած,

75

Աքայացիք ոտքի ելան և, մեծ ազմուկ բարձրացնելով,

Երկու մասի բաժանվեցին, երկու տաբեր կարծիքներով:

Եվ երբ նորից առավոտյան ծով իջեցրինք նավերը մեր,

Բեռնավորված մեծ ավարով, աքայացոց կեսը մնաց

Ագամեմնոն արքայի մոտ: Նավերը մեր լողում էին

80

- Բարեհաջող. սակայն Զեւը շկամեցավ, որ տեղ հասնենք.
 Խուռլուխուն նա սիրմանեց արայանց մեջ: Շատերն Իլիոն
 Վերադարձան մեծ նավերով, հետեւելով Ողիսեսին,
 Սիրաշահել ցանկանալով Ագամեմնի սիրտը խռով:
 Այնուհետեւ, այն նավերով, որ ինձ էին անդ ենթակա,
 Ըամփուս քնկա հս դեպի տուն: Անմիջապես մեղնից հետո
 Մենեկայոսն էլ շիկահեր, գալով, հասավ մեզ Լեսբոսում:
 Աստվածներից մենք խնդրեցինք նշան, և դա իսկույն տրվեց,
 Պատվիրելով ծովը ճեղքել, հասնել ուղիղ մինչ Էվբիա:
 Փշեց քամի նպաստավոր, և իմ նավերն հասան Պիլոս:
 Այսպես, եկել իմ անտեղյակ, և դեռես շեմ իմանում,
 Թե ովքե՞ր են հելլեններից վերադարձել, ովքե՞ր կորել:
 Ասում են, թե նիդալանետ միամիղսներն են տուն հասել,
 Որոնց հաջող առաջնորդեց որդին հերոս Աքիլլեսի:
 Ագամեմնի մասին, անշուշտ, որ դուք լսած պիտի լինեք,
 Թե տուն եկավ, բայց էգիսթոսն ահեղ վախճան նյութեց նրան:
 Էգիսթոսն էլ իր հանցանքը քավեց պատժով արդարացի:
 Որքան լավ է մարդ մեռնելիս մի այնպիսի հետնորդ թողնի,
 Ինչպես նա, որ վրեժ լուծեց այդ նենգամիտ էգիսթոսից»:
 Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
 «Նեւեոսի կարիճ որդի, նեստոր, պարծանք արայացոց.
 Նա վրեժն իր հաջող լուծեց. նրա համբալին արայացիք
 Դեռ այնքան են տարածելու, որ նա ապրի դար ու դարեր:
 Նրանի թե, այդքան մեծ ուժ ստանալով աստվածներից,
 Նս էլ անխիղճ սեղեխներից առնելի վրեժ արդարացի»:
 Իսկ ձիավարժ գերենացի Նեստորն այսպես պատասխանեց.
 «Սիրելիդ իմ, քանի որ այդ միտս բերիր, լսիր՝ պատմեմ.
 Ասում են, շատ փեսացուներ կնության են ուղում մորդ,
 Նվ, ապրելով քո պալատում, միշտ դավեր են լարում քո դեմ:
 Ո՞վ իմանա, գուցե կգա նա բուլորին հատուցելու:
 Քանզի եթե կապուտաշյա Աթենասը քեզ էլ սիրեր,
 Ինչպես որ քո հորն էր սիրում մի ժամանակ Տրովադայում,
 Նրանք պիտի մոռանային իրենց տենչը ամուսնության»:
 Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
 «Զեմ հավատում, ով ծերունի, որ խոսքերդ կկատարվեն»:
 Այնժամ ծավի աստվածուհին այս խոսքերով դիմեց նրան.
 «Ով Տելեմաք, այդ Ի՞նչ խոսք էր, որ դուքս թռավ քո շրթներից»:

Աստիճանները թե ցանկանան՝ միշտ կարող են փրկել մարդկանց»:

Այսպես նրան պատասխանեց Տեղեմարը խորախորհուրդ.

«Մենաոր, թող այդ մասին լռենք, թեկուղ վիշտս ստասիկ է մեծ. 120

Անշուշտ իմ հոր վերադարձը խափանվել է. դիք անսպասման
նրան սե բախտ են սահմանել ու որոշել մահը նրա:

Հիմա ես այլ բաներ ունեմ մեծ նեատորից հարցնելու.

Ինչպե՞ս ղոհվեց Ադամեմնը, Ատրիդեսը ավազագույն.

Մենեղայոսն ո՞ւր էր արդյոք, և ինչպիսի՞ր զուժան վախճան 125

Հղացավ իր խարդախ հոգում էգիսթոսը այն նենգալոր»:

Եվ ձիավարժ գերենացի: Նեստորն այսպես պատասխանեց.

«Ով իմ որդյակ, ես ամեն ինչ քեզ կպատմեմ ճշմարտացի:

Դու ինքդ էլ պատկերացում ունես, թե ինչ կկատարվեր,

եթե այնժամ էգիսթոսը տարեր այն պերճ ապարանքում, 130

երբ Տրոյացից վերադարձավ Մենեղայոս արքան խարտյաշ:

Նույնիսկ նրա դիակն անթաղ և անարցունք պիտի մնար,

Աքայացի և ոչ մի կին չէր սգալու նենգ զուժանին:

Այդ արարքից հետո: Մինչ մենք կուլում էինք Տրոլագայում,

նա, բուն դրած դալարագեղ մեծ Արգոսում, աշխատում էր 135

Խոստումներով գլխից հանել սիրուն կնոջն Ատրիդեսի:

Կլիտեմնեստրան նախ մերժում էր այդ արարքը ապօրինի:

Նրա կողքին դեռ հսկում էր Երգիչն անքուն, որ կարդել էր

Ադամեմնոսն իբրև պահակ, Իլիոնի դեմ արշավելիս:

Բայց երբ արդեն անմահները նրան կորուստ սահմանեցին, 140

էգիսթոսը տարավ երգչին մի ամացի, ժեռուտ կղզի,

Խողեց նրան որպես ավար զազանների ու հավքերի:

Կլիտեմնեստրան էլ կամովին էգիսթոսի հետ տուն եկավ:

Մենեղայոսն ու ես, սակայն, գալիս էինք Տրոյացից,

Իսկ երբ հասանք Սունիոնի մոտ, ավենացոց նվիրական 145

Հրվանդանին, Ասղլոնը փայլատակող իր նետերով

Խփեց խարտյաշ Մենեղայի նավավարին, կտրեց թելը

Նրա կյանքի, երբ ամրապինդ նավաղեկի մոտ էր կանգնած:

Նրա ընթացքն արգելակվեց: Երբ հաջողվեց նրան նորից

Հաղթահարել ալիքները մութ ծովերի, հասնել մինչև 150

Բարձր լեռը Մալեասի, այնժամ Զեսը որոտաձայն

Այդ նավերի դեմ հարուցեց սարսափելի մի փոթորիկ:

Մեր նավերը ցրվել եկան. մի մասն ընկավ Կրետե կղզին.

Նավերն այնտեղ խրվեցին խոր ու ջարդվեցին խալթի վրա.

Իսկ հինգ նավեր տարերքն ահեղ Եգիպտոսի ափը մղեց: 155

Մենեկայոսն այնտեղ սեկէ: և բարիքներ կուտակելով,
 Իր նավերով շրջում էր միշտ օտար մարդկանց մոտ ալլախոս:
 Մինչ Արգոսում էգէ:սկեալ իրագործեց միտքը իր նենդ,
 Ասորիգեսին մորթեց դաժան և հնթարկեց հրկիրն իրեն:
 Յսթը տարի թագաւորեց նա սսկեշնն Միկեննում,

160

Բայց ութերորդ տարում հանկարծ եկաւ Օրեստը Աթենքից
 Եւ զխատեց Դիաուբանւած իր հոր դաժան սպանողին:
 Ժիշտ նույն օրը արիասիրտ Մենեկայոսն էլ ժամանեց,
 Բարիքներով այնքան առատ, որքան նաւն էր կարող բերել:
 Այժմ ես քեզ խորհուրդ կտամ Մենեկայի մոտ էլ գնաս:

165

Թի ցամաքով ուղես գնալ, ահա քեզ կառք և նծուղներ.
 Իսկ ուղեկից քեզ հետ վերցրու որդիներիս, որ քեզ տանեն
 Մինչև Սպարտա, ուր իշխում է Մենեկայոս արքան խարաշաշ:
 Ինքդ խնդրիր Ասորիգեսից, որ քեզ պատմի ճշմարտապես»:

Այդպէս ասաց. իսկ դիցուհին նրան այսպէս պատասխանեց.

170

«Ճիշտ խոսեցիր, ով ծերունի. այժմ դինին խառնեք ջրով,
 Ու երբ անմահ Պոսիդոնին, ինչպէս և մյուս աստվածներին
 Հեղենք գինին, այնժամ կերթանք մենք ննջելու: Օրը մթնեց»:

Այս ասելուց հետո, հանկարծ Աթենասը կապուտաշա
 Արծվի նման թռաւ գնաց. բոլորն ապշած դիտում էին.

175

Իսկ Նեստորը Տելեմաքի ձեռքը բռնեց, այսպէս ասաց.
 «Ով սիրելիս, պետք չէ, որ դու վախկոտ լինես և անարի,
 Որովհետեւ աստվածներն են քեզ ուղեկցում քո գարունքին:
 Անտարակույս, Պալլասն էր նա, օլիմպոսյան աստվածներից,
 Նա, որ բոլոր արքայոններից հորդ պատվում էր առաւել»:

180

Այս ասելով, գնաց դեպի պալատները իր հոյաշնն:

Որդիներն ու փեսաները գալիս էին իր հետեից,

Եւ հասնելով արքայական հռչակավոր աւարանքին,

Յուրաքանչյուրն եկաւ գնաց ննջարանը՝ քուն մտնելու:

Երբ երեաց մշուշածին Արշալույսը վարդամատն,

185

Գերենացի Նեստորն այնժամ վեր կացաւ իր բնած տեղից,
 Դուրս եկաւ իր խոր սենյակից, նստեց քարին քանդակածո,
 Որ դրւած էր պալատների արլիստակերտ դարպասի մոտ:
 Երբ նստեցրին աստվածազարմ Տելեմաքին իրենց դիմաց,
 Գերենացի Նեստորն այնժամ այս խոսքերով դիմեց նրանց.

190

«Որդիներս, իմ խոստումը այսօր շուտով թող կատարվի.

Ես պետք է նախ անմահներից Աթենասին սիրաշահեմ,

Քանզի անձամբ ներկայացաւ խրախճանքի մեր սեղանին:

Մեկդ վաղեք արտառաւայր, երինջներից մի հաա բերեք,
 Մյուսդ էլ թող Տելեմաքի նաւը դնա, բերի նրա 195
 Ընկերներին. իսկ Էրլորդը թող ոսկերիչ Լայերկեսին
 Կանչի աշտակ, որ երինջի եղջուրները ոսկեղօծի:
 Մյուս երեքդ աշտակ կացեք և ասացեք նաժիշաներին՝
 Մեր այս չքնաղ ապարանքում սեղան բացեն խրախճանքիս:

Այնժամ բոլորն շտապեցին պատվերներն այդ կատարելու: 200
 Եվ երինջը բերվեց աշտակ. Տելեմաքի ընկերներն էլ
 Արագընթաց նաւից շուտով ասպարանքը ժամանեցին.
 Ոսկերիչն էլ եկավ, ձեռքին՝ դործիքները ոսկեղօծման:
 Աթենասը, գալով, կանգնեց զոհարերումն ընդունելու.
 Եվ երինջի եղջուրները զարդարեցին ձուլած ոսկով, 205
 Որպեսզի այդ նկատելով, ուրախանա սաստկածուհին:

Երբ լիացավ նրանց հողին խմիչքներից ու ճաշեքից,
 Առաքինի՝ Նեստորն այնժամ այս խոսքերով դիմեց նրանց.
 «Որդիներս, բերեք շուտով Տելեմաքի կառքին լծեք 210
 Նժուլդները մեր լավագույն, որ նա հանգիստ ուղևորվի»:

Այդպես ասաց, և բոլորը իսկույն այդ խոսքը լսեցին
 Ու լծեցին բարձրիկ կառքին նժուլդները արագաւաղ:
 Տելեմաքը, բարձրանալով, նստեց կառքը այդ դեղեցիկ.
 Նրա կողքին Պիսիատրատը, ձեռքն առնելով սանձերն իսկույն,
 Մտրակեց ժիր նժուլդներին, սրոնք արագ դուրսնանալով 215
 Սուրացին և իրենց հաւ թողին Պիլոսը բարձրաշեն:

Երգ չորրորդ

Եվ երբ նրանց կառքը հասավ Սպարտական ստրաւանջին,
 Այնժամ նրանք մեծահուշակ Մենելայի մօտ դնացին:
 Նստած էր նա իր մարդկանցով ուրախության մեջ անսահման.
 Քանզի այդ նույն օրը որդուն և իր դստերն էր պսակում:

Երբ դուռացաւ Տելեմաքը և Նեստորի որդին արի 5
 Արագաւաղ նժուլդներով նախադաւան մոտ կանգ առան,
 Մենելայի համհարզներից Նոյոնեասն ընդառաջեց
 Եվ պալատում ուրախառիթ լուր հաղորդեց իր արքային.
 «Աստվածասուն Մենելայոս, երկու հյուրեր ևն ժամանել,
 Որոնք նման են մեծ Զեսից սերածներին անմահական: 10
 Հրաման տուր մեզ. նրանց կառքից ձիերն արդյոք լծարձակե՞նք,

Թե՞ հյուրերին ուրիշներն մոտ ուղարկենք գիշերելու»:

Մենեւայտան այդ խոսքերից վրդովվելով՝ սպառախանաց.

«Օն, շտապիր և հյուրերի կառքը մեզ մոտ լծարձակիր,

Ու հրավիրիր նրանց այստեղ, մասնակցելու մեր կոշտնքին»:

15

Սարուկները արձակեցին նժուշգներին քրտնաթաթախ

մե կապեցին մսուրի մեջ, իրենց առույգ ձիերի մոտ,

Հյուրերին էլ անմիջապես ապարանքը հրավիրեցին:

Ողջունելով իր հյուրերին, Մենեւայտան այսպես խոսեց.

«Զուր մեկնեցեք մեր ճաշերին ու սեղանն իմ վայելեցեք.

20

Երբ լիանաք, կհարցնեմ, թե ո՞վ եք դուք և որտեղի՞ց»:

Երբ լիացավ խմիչքներից ու ճաշերից հոգին նրանց,

Տեւեմաքը մտերմաբար դիմեց որդուն մեծ նեստորի.

«Շողշողացող պղինձը տես բաղմաղմուկ այս ապարանքում,

Փայլուն ոսկին, փղոսկրը, տես արծաթը, սաթը դեղին.

25

Իրոք այսպես պիտի լինեն պալատները հզոր Զեսի.

Բարիքներն այս հաճոյառիթ անպատում են և անհաշիվ»:

Բայց շիկահեր Մենեւայր խոսակցությունն ալդ նկատեց

եւ, դիմելով իր հյուրերին, այսպես խոսեց գորովալից.

«Որդիներս, մարդկանցից ո՞վ կբաղդատվի մեծ Զեսի հետ.

30

Ինձ հետ պետք է մահկանացու մարդկանց միայն համեմատել:

Քանի դեռ ես, թափառական, գանձեր էի դիզում անթիվ,

Ուրիշն այստեղ իմ հղբորը գաղտնապես և հանկարծակի

Մահ էր նյութում, նրա թշվառ ու նենգամիտ կնոջ դավով.

Հիմա ինչպե՞ս, խոցված սրտով, ես բարիքներն իմ վայելեմ:

35

Թող երրորդ մասն այս բոլորի դուք տեսնեիք իմ պալատում,

Օ, միայն թե փրկվեին լայնածավալ Տրովադայում

Հայրենիքից հեռու զոհված մարտիկները մեր քաջարի:

Երբ նստում եմ ես ու փակվում զղյակներում այս գեղաշեն,

Հաճախ ողբում եմ դառնադին բոլոր նրանց, ուլքեր կորան.

40

Բայց հակառակ իմ խոր ցավին, ես չեմ ողբում նրանց այնքան,

Որքան մեկին, ում կարոտից կորցրել եմ ես քուն ու հանգիստ.

Քանզի ոչ մի աքայացի Ոգիսեսի շափ չի տանջվել,

Ու չգիտեմ, ապրո՞ւմ է դեռ, թե՞ մեռել է թափառական:

Հիմա անշուշտ Ոգիսեսին ողբում է և հայրը իր ծեր,

45

Եւ բանիմաց Պենելոպեն, և Տեւեմաքը քաջագուն»:

Այդ լսելիս, Տեւեմաքի սիրտը լցվեց հոր կարոտով:

Նա բարձրացրեց ծիրանագույն պատմունճանը զույգ ձեռքերով,

- Խոնաւ աշքերը ծածկելու: Մենեւայտսն այդ նկատեց
 Եւ ինքն իր մեջ խորհուրդ արեց՝ արդյոք հյուրին դիմի հարցս՞ւմ,
 Բ՛ն համբերի, որ Տեղեմաքն ինքը խոսի իր հոր մասին: 50
- Մինչդեռ նրա սիրտն ու հոգին ալեկոծվում էր մտահուշ,
 Բուրումնալեւ օթարանից նրա կինը գեղեցկագեմ,
 Արծաթադեղ Արտեմիսի շքեղությամբ, մտաւ սրահ:
 Անդ Հեղինեն նստեց գահին, ոտքը հենեց աթոռակին, 55
 Եւ դառնալով իր ամուսնուն, այսպէս դիմեց նա քաղցրաձայն.
 «Ում դշուցադուն Մենեւայտս. ու՞րե՞ր են այս հյուրերը մեր:
 Կսխալվի՞մ արդյոք, թե ոչ: Վկայում է սիրտս արդեն.
 Ես մարդկանց մեջ գեռ այսպիսի նմանության չեմ հանդիպել.
 Կարծես թե նա քաջակորով Ոգիսնսի որդին լինի»: 60
- Իսկ շիկահեր Մենեւայր այսպէս նրան պատասխանեց.
 «Ես էլ, կնիկ, նույնն եմ զգում, ինչ որ հիմա դու ասացիր:
 Երբ քիչ առաջ Ոգիսնսի մասին էի ես քեզ պատմում,
 Երիտասարդն այստեղ նստած՝ արտասովում էր ու հառաչում
 Եւ իր տամուկ աչքը ծածկում պամուճանով իր ծիրանի»: 65
- Պիսխարատը, մեծ Նեստորի որդին, այնժամ այսպէս խոսեց.
 «Աստվածազարմ Մենեւայտս. դու ճշմարիտ կոռահեցիր.
 Բայց մտածմունքն է կաշկանդում նրա միտքն ու հոգին համակ,—
 Բ՛ն առաջին իր այցն է սա, ամաչում է քեզ հետ խոսել:
 Ինձ Նեստորն է այստեղ ճամփել, ուղեկցելու Տեղեմաքին. 70
 Նա ցանկանում է քեզանից լուր հարցնել իր հոր մասին»:
- Իսկ շիկահեր Մենեւայտսն այսպէս նրան պատասխանեց.
 «Ճիշտ որ այստեղ հյուր է եկել ինձ հարազատ մարդու որդին,
 Որն ինձ համար խիստ տառապեց ու մարտնչեց այնքան երկուր:
 Ես խոստացել էի նրան բոլորից լավ հյուրասիրել, 75
 Եթե երբեք մեզ հաջողվեր, հզոր Զեսի աջակցությամբ,
 Արագընթաց մեր նավերով անցնել ծովերն ու հանդիպել:
 Իմ սև բախարից, աստվածները նախանձեցին այդ ամենին
 Եւ զրկեցին տառապալալին բերկրությանից վերագարձի»:
- Այս խոսքերից նստածների հոգին լցվեց մահվան վշտով. 80
 Եւ լալիս էր պերճ Հեղինեն, գեղատեսիլ դուստրը Զեսի,
 Հաց էր լինում Տեղեմաքը, և Մենեւայն Ատրեածին:
 Մեծ Նեստորի սրգու աչքերն էլ լցվեցին արտասուքով,
 Քանզի նա էլ հիշեց եղբորն իր սիրելի՝ Անախլոթին:
 Բայց Հեղինեն գեղեցկագեմ այնժամ մի նոր միտք հղացավ. 85
 Նրանց գինու սափորի մեջ մի բալասան դրեց թաքուն՝

- Բ՝մրեցուցիչ և ամոքող, որ խեղդում է ամեն մի ցալ:
 Ու երբ որ այն խառնեց գինուն ու պատվիրեց մատովակել,
 Նորից զրուցն սկսելով, այսպես դիմեց իր ամուսնուն.
- «Մենեւայոս դիցաշնորհ, և դուք, զարմեր պայծառ մարդկանց. 90
 Ահեղագող Զեւ աստվածն է լավն ու վատը մեզ շնորհում,
 Եվ աշխարհում միշտ ամեն ինչ նրա կամքով է կատարվում:
 Այժմ լսեք իմ խոսքը դուք, պատշաճ մի բան կասեմ ես ձեզ:
 Հնարավոր չէ ինձ համար պատմել հիմա ձեզ բոլորիդ
 Երկաթասիրտ Ողիսեսի սիրանքները բազմապիսի. 95
 Բայց ես մեկը ձեզ կպատմեմ, որ հանդգնեց այդ քաջարին
 Տրովադայում, ուր բյուր ցավեր իջան գլխին աքայացոց:
 Ահա մի օր իր մարմինը ձաղկելով շար նշաններով,
 Հաղած թշվառ ցնցոտիներ, և սարուկի կերպարանքով,
 Անվախ շրջում էր թշնամու քաղաքի լայն փողոցներով: 100
 Եվ միայն ես կռահելով, թի ո՞վ է այդ մուրացկանը,
 Հարցրի նրան, բայց նա անվերջ խուսափում էր վարպետորեն:
 Իսկ երբ նրան ես լողացրի և օծեցի թանկ յուղերով,
 Եվ հազցրի նոր դգեստներ ու երգվեցի աստվածներով,
 Որ չեմ հայտնի Տրովադայում Ողիսեսի մուտքի մասին, 105
 Այնժամ նա ինձ հայտնեց բոլոր խորհուրդները արայացոց,
 Եվ սուր թրովն իր բազմաթիվ տրովադացոց թրատելով,
 Բանակատեղ վերադարձավ, տեղյակ բազում գաղտնիքների»:
- Իսկ շիկահեր Մենեւայոսն այս խոսքերով դիմեց նրան.
- «Այո, կնիկ, այդ բոլորը դու ճշմարիտ զրուցեցիր. 110
 Ես շատ հերոս մարդկանց խելքի և հանճարի մասին դիտեմ,
 Եվ ընդարձակ այս աշխարհում թափառել եմ երկրի երկիր,
 Բայց այնպիսի մարդու երեք չեմ հանդիպել ես ոչ մի տեղ,
 Ինչպիսին էր Ողիսեսը հզորակամ ու թանկագին:
 Երբ որ փայտե ձիու փորում դարան էինք մտել թաքուն, 115
 Մի անգամ դու եկար այնտեղ. աստված ինձն էր քեզ ուղարկել,
 Յանկանալով այդ ժամանակ փառք շնորհել տրովադացոց:
 Երեք շրջան կատարեցիր՝ մեր դարանը շոշափելով,
 Ու կոշեցիր անուններով դարանակալ արայացոց,
 Ամեն մեկին՝ իր կողակցի հատուկ ձայնով քաղցրահնչյուն:
 Դարանակալ կտրիճների մեջտեղ նստած, քեզ լսեցինք:
 Տիդեոսի որդուն և ինձ բուն ցանկությունն էր համակել՝
 Կա՛մ հայտնվել, կա՛մ դարանից անմիջապես պատասխանել:
 Բայց ինչքան էլ փափագեցինք, Ողիսեսը ետ պահեց մեզ,

Մինչև Պալլաս Աթինասը քեզ այնտեղից հեռացրից»:

125

Այս խոսքերով պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.

«Մենեւայոսդ Ատրեաժին և դյուցադուն իմ տիրակալ.

Հազար ափսոս, որ ոչ նրա խորամիտ խելքն իրեն փրկելը,

Ոչ էլ նրա կրծքի ներքո բաբախող սիրտն երկաթափուռ:

Բայց մեզ տարեք անկողնի մոտ, ժամանակն է արդ քնելու»:

130

Այս լսելով, Հելինեն իր սարուկներին հրամայեց՝

Անկողինների փռել փափուկ ու ծիրանի պերճ օթոցներ.

Ու հենց այնտեղ էլ քնեցին Տելեմաքն ու Պիսիատրատը:

Մենեւայոսն ևս քնեց իր սրահի մի անկյունում:

Երբ երեւաց մշուշածին Արշալույսը վարդամատն,

135

Մենեւայոսն ահեղագոռ վեր կացավ իր շքեղ մահճից

Ու նստելով Տելեմաքի կողքին, այսպես դիմեց նրան.

«Այդ ո՞ր կարիքն է քեզ այստեղ առաջնորդել, ով Տելեմաք»:

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.

«Մենեւայոսդ Ատրեաժին և դյուցադուն իմ տիրակալ.

140

Եկել եմ ես իմ հոր մասին որեւէ լուր իմանալու,

Քանզի տունն իմ կործանվում է և իմ արտերն անտիր մնում.

Թշնամիներն են ողողել իմ պալատը զօր ու գիշեր,

Անգլխորեն իմ ոչխարներն ու արջառներն են մորթոտում

Նրանք՝ իմ մոր փեսացուներն ամբարտաժան և անամոթ»:

145

Եվ շիկահեր Մենեւայոսն, հուզված, այսպես պատասխանեց.

«Ով աստվածներ օլիմպոսյան, ահա թե ինչ կտրիճ մարդու

Մահիճն էին ուզում մտնել անարիներն այդ անպատկառ:

Երգվում եմ ես օլիմպոսյան աստվածներով ամենազար,

Եթի նորից նա հայտնվիր այնպես, ինչպես Լեսբոս կղզում,

150

Ուր երեւաց ու մարտնչեց Փիլոմեիա հսկայի հետ,

Եվ զգետնեց նրան իսկույն աքայացոց հրճմանքի տակ,

Ոգիսեւը թե որ աջգպես գար ու զարկիր սեղեխներին,

Նրանք սև մահ կգտնեին և դառնապես կղղջային:

Իսկ հիմա այն, ինչի մասին ինձնից խնդրում ես իմանալ,

155

Ես կպատմեմ այն ամենը, առանց մի բան թաքցնելու,

Ինչ ծովերի վեհ տիրակալ Պրոտեան է ինձ վստահել:

Երբ ցանկացա Եգիպտոսից ես հայրենիք մեկնել նորից,

Ճանապարհն իմ խափանեցին աստվածները ամենազոր:

Փոթորկալից մութ ծովի մեջ մի ալեծեծ կղզի կա մեծ,

160

Եգիպտոսի ափից այն կողմ և Փարոս է կոչվում կղզին:

Ինձ քսան օր աստվածները փակել էին այդ մեծ կղզում

Եվ մեկնումիս համար քամի շէին տալիս բարենպաստ.
 Իսկ մեզ ոչ մարդ էր մնալու, ոչ խսկ մթերք և ուտելիք,
 Եթե մի օր ինձ չխղճար աղատարար այն դիցուհին՝ 165
 Մովսէսեանի աստվածներինց Պրոտեաի դուստր Իդոթեանն:
 Նա իմ կողքին կանգնեց հանկարծ և այսպիսի հարցով դիմեց.
 «Օտարական, չլինի՞ թի դիտաւորյալ լքւում ես դու:
 Ինչքան երկար ժամանակ ես դու կաշկանդվել այս շոր կղզում.
 Ընկերներդ, սակայն, այստեղ հալ ու մաշ են լինում ցամփից»:
 170
 Այսպէս ասաց. իսկ ես նրան դիմեցի այս պատասխանով.
 «Իմ ցանկութեամբ չէ, որ այստեղ փակվել եմ ես անօգնական.
 Սակայն պատմիր դու ինձ, քանզի հայտնի է քեզ ամեն գաղտնիք.
 Անմահներից ո՞վ է փակում ճանապարհն իմ վերադարձի»:
 Եվ դիցուհին իմ խոսքերին պատասխանեց անմիջապէս. 175
 «Օտարական, ճշմարիտը ես կպատմեմ քեզ այդ մասին:
 Մի ալեւոր ստուգասաց ծովային է գալիս այստեղ՝
 Պոսիդոնի անմահ ծառան, Պրոտեաը եղիպտացի:
 Ասում են, թե նա ինձ ծնեց և իմ հայրն է նա թանկագին:
 Եթե երբեք քեզ հաջողվեր դարանակալ բռնել նրան,
 Նա ճանապարհ ցույց կտար քեզ, կնշեր քո ուղին, կասեր,
 Թե դու ինչպե՞ս պիտ հասնես տուն, ճեղքելով ծովն անծայրածիր»:
 Այդպիսի ասաց. իսկ ես նրան դիմեցի այս պատասխանով.
 «Այժմ տաա, թե բռնելու համար որտե՞ղ դարան մտնեմ»:
 Այդ ասացի. և դիցուհին պատասխանեց անմիջապէս. 185
 «Երբ հասնում է միջօրեին արեգակը լուսալայծաւ,
 Մովից այստեղ է դուրս գալիս ալեւորն այդ ստուգասաց.
 Իսկ երբ սշուքը բարձրանալով, փաղաքշում է դեմքը մարդու,
 Գմբեթավոր իր այրերում քնում է նա խոր ու երկար:
 Լուսադեմին, քեզ հետ մեկտեղ քո մարդկանցից երեք հոգու
 Կառաջնորդեմ ու ձեզ այնտեղ զգուշորեն կթարցնեմ:
 Երբ նա պառկեց, դուք սիրտ արեք, հարձակվելով բռնեք նրան:
 Նա կփորձի երկրում եղած ամեն ինչի ձեն ընդունել,
 Նույնիսկ ջուր է նա դառնալու, նույնիսկ կրակ բոցավառվող.
 Բայց դուք նրան սմուր պահեք և կապերը ուժեղ պրկիք:
 Իսկ երբ լսեք, որ իր ձայնով ձեզ է դիմում ծերը հանկարծ,
 Ու երբ տեսնեք նրան պառկած նորից նախկին կերպարանքով,
 Այնժամ արդեն հանգստացեք ու քաջ թողեք ալեւորին.
 Հարցրեք թե աստվածներից ո՞ր մեկն է ձեզ տանջում այսպէս,
 Եվ թե ինչպե՞ս տուն կդառնաք դուք ձգնառաւ ծովն անցնելով»:
 200

- Այս ասելուց հետո հանկարծ սուղվեց ծովում նա ալեծուխ:
 Երբ երեաց մշուշածին Արշալույսը վարդամատն,
 Ստովածներին աղերսելով, ես գնացի ծովափն ի վեր:
 Ալիքների միջից նորից Իգոթեան հայտնվելով,
 Իր հետ բերեց այնժամ շորս հատ դեռ նոր մաշկած փոկի մորթի. 205
 Նա պառկեցրեց մեղ և ծածկեց փոկից մաշկած մորթիներով:
 Այսպես երկար սպասեցինք. իսկ մեր մտքում՝ հաստատ վճիռ:
 Նկան փոկերն իրենց խմբով ծովի խավար հատակներից
 Ու պառկեցին ծովեզերքին: Երբ միջօրնն վրա հասավ,
 Ծերունին դուրս եկավ ծովից և փոկերին հաշվեց մտքում: 210
 Առաջինը նա մեղ հաշվեց. նրա միտքը չէր կռահել
 Հնարանքը մեր խորամանկ: Այդպես պառկեց նա ու քնեց:
 Հանկարծակի հարձակվեցինք ու բռնեցինք մենք ծերունուն.
 Նա: հնարներն իր գործի դրեց. նախ՝ դեղաբաշ առյուծ դարձավ,
 Այնուհետև՝ օձ գալարվող, հետո՝ վարադ և ընձառյուծ, 215
 Այնուհետև նա ջուր դարձավ, ու ծառ դարձավ տերևախլուտ.
 Բայց, վերջապես, երբ ուժասպառ ընկավ ծերունին այդ շարարվիստ,
 Այնժամ նախկին կերպարանքն իր ստանալով, ինձ հարցրեց.
 «Ով քաջ որդի Աարեոսի, ո՞վ քեզ օգնեց աստվածներից,
 Որ դու ուժով հանկարծակի բռնեցիր ինձ: Ի՞նչ ես ուզում»: 220
 Ալեորի այդ հարցերին ես պատասխան տվի այսպես.
 «Այսքան երկար կաշկանդվել եմ ու մնացել ես այս կղզում.
 Սակայն սոսա, անմահներից ո՞վ է փակում ճանապարհն իմ,
 Եվ ինչպե՞ս եմ ես ձկնառատ ծովն անցնելով՝ տուն դառնալու»: 225
 Ալեորն իմ այս խոսքերին պատասխանեց անմիջապես.
 «Թե ուզում ես վերադառնալ հայրենիքը քո ցանկալի,
 Պարարտ զոհեր կմատուցես Զեսին և այլ աստվածներին:
 Քանզի քեզ չի վիճակվելու տեսնել մարդկանց քո հարազատ,
 Մինչև անմահ աստվածներին, որոնք իշխում են երկնքում,
 Դու շտանես զոհ բերելու հարյուր պարարտ ողջակեղնի»: 230
 Այնուհետև, նորից նրան ես ղիմելով՝ հարց տվեցի.
 «Այն, ինչ հիմա դու ասացիր՝ ես անպայման կկատարեմ:
 Սակայն այս մեկն էլ ինձ սոսա. արդյոք կտրիճ աքայացիք
 Բուրն իրենց սև նավերով վերադարձե՞լ են հայրենիք,
 Թե՞ նրանցից մեկն ու մեկը վախճանվել է իր նավի մեջ, 235
 Կամ թե կովից հետո հանգել իր սիրելի մարդկանց գրկում»:
 Ալեորն իմ այս խոսքերին պատասխանեց անմիջապես.

«Այլ դու հերոսս Աստիածին, ինչո՞ւ ես դու այդ հարցնում:
 Եթե պատմեմ, դու չես կարող խոսքս լսել անարտասուք:
 Մի մասն արդեն տուն է հասել, իսկ մյուս մասն էլ վախճան գտել: 240
 Լոկ երկուսը պղնձադեն արայացոց ավագներից
 Վախճան գտան վերադարձին. իսկ ո՞վ կռվում՝ դու այդ դիտես:
 Մեկն էլ ողջ է, սակայն նրան կաշկանդել են մուլ ծովերում:
 Բայց եղբայրդ իր նավերով խուսափել էր դաժան մահից,
 Քանզի նրան փրկեց Հերան, աստվածուհին փառաբանված: 245
 Երբ աջ քամին նրան քշեց դեպի ափերն իր հարազատ,
 Նա մտածեց, թե նորից է տեսնում երկիրն իր հայրենի:
 Բայց բարձրագիր դիտարանից նրան տեսավ պահակն անքուն,
 Որ խորամանկ ու նենգամիտ էգիսթոսն էր կաբդել այնտեղ.
 Իսկույն փութաց դեպի սլալատ և հազորդեց նա արքային: 250
 Իսկ էգիսթոսն անմիջապես մի խորամանկ հնարք նշովեց.
 Նա իր երկրից քսան լավագույն կտրիճներ է ընտրում իսկույն
 Ու թաքցնում. իսկ մի այլ տեղ՝ հրամայում է կոշտնք սարքել:
 Ինքը անձամբ Ազամեմնին գնաց սլալատ հրավիրելու,
 Նծույզներով ու կառքերով, մտքում շարիք որոճալով: 255
 Բերեց նրան խրախճանքի և խողխողեց դաժանաբար»:
 Այդպես ասաց. իսկ իմ սիրտը ճմլվում էր ծանր բռնից:
 Այնժամ նորից Պրոտեաը, ինձ գիմելով, այսպես ասաց.
 «Էաց մի լինիր այդպես երկար, ով քաջարի Աստիածին,
 Այլ մտածիր ճամփա ընկնել և հայրենիք հասնել շուտով: 260
 Դու, այդպիսով, էգիսթոսին կհանդիպես կամ կենդանի,
 Կամ թե մինչ այդ Օրեստը քաջ կսպանի այդ դրուժանին»:
 Այնժամ նորից ես ծերունուն ասացի խոսքն այս թուլցիկ.
 «Դրանց մասին ես իմացա. պատմիր երրորդ քաջի մասին,
 Որը թեև կենդանի է, բայց կաշկանդված է ծովերում. 265
 Խնդրում եմ քեզ, մանրամասն պատմիր, թեկուզև ես վշտանամ»:
 Այնորը իմ խոսքերին պատասխանեց անկեղծաբան.
 «Էայրտեսի որդին է նա, որ իշխում է Իթակեում.
 Նրան տեսա ես մի կղզում, որտեղ ողբում էր անընդհատ,
 Կալիադոնի մոտ դիցուհի, որ պահում է նրան այնտեղ 270
 Կամփին ընդդեմ ու դժվարով. նա չի կարող վերադառնալ,
 Որովհետև ոչ նավ ունի, ոչ ընկերներ թիավարող.
 Որոնք նրան ծով դուրս բերեն դեպի սիրած իր հայրենին»:
 Այս ասելով, Պրոտեաը մտավ նորից ծովն ակեկոծ:

- Երբ բոլորս հավաքվեցինք նավերի մոտ, ծովեզերքին 275
 Սեղան բացինք. շուտով ծածկեց մեզ գիշերն իր մութ թևերով,
 Եվ պառկեցինք մենք ծովափին ու քնեցինք ընդ անուշ:
 Երբ երեաց մշուշածին Արշալույսը վարդամառն,
 Ընկերներն իմ նավ բարձրացան, անդ նստեցին նրանք շարքով 280
 Եվ ամբաստինդ թխակներով սկսեցին ծովը հեղթել:
 Այսպես ահա ճամփա ընկա. անմահներն ինձ շնորհեցին
 Նպաստավոր քամի, և ես հասա հրկիրն իմ հայրենի:
 Սակայն այժմ դու հանդուրժիր հյուրասիրվել իմ հարկի տակ
 Տասնեմեկ օր, նույնիսկ՝ մինչև տասնեհինգ օր լրանա»:
 Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ. 285
 «Ով քաջարի դու Ատրիդես, մի՛ ցանկա ինձ հրկար պահել.
 Թեկուղ ամբողջ մի տարի էլ ես մնայի քո պալատում,
 Դարձյալ հոգիս չէր կարոտի ոչ իմ տանը, ոչ ծնողի,
 Որովհետև ես հաճույքով ու բերկրանքով լսում եմ քեզ:
 Բայց Պիլոսում իմ ընկերներն առանց ինձ չեն հանգստանա»:
 290
 Այդպես ասաց. ժպտաց այնժամ Մենելայոսն ահեղազգու,
 Եվ շոյելով Տելեմաքին, այս խոսքերով դիմեց նրան.
 «Իմ ունեցած ընծաներից գեղեցկագույնն եմ քեզ տալու.
 Ես քեզ կտամ նուրբ բանվածքի մի արծաթե մատուցարան,
 Որի բռնակն ու շրթունքը զարդարված են ալնիվ ոսկով. 295
 Հեփեստոսն է դա պատրաստել, որ Սիդոնի հերոս արքա
 Փեդիմոսն էր ինձ նվիրել այն ժամանակ, երբ ես նրան
 Պատվում էի իմ պալատում. քեզ այդ բաժակն ընծա լինի»:
 Նույն այդ ժամին փեսացուներն Ոդիսևսի դուստ առաջ 300
 Զբոսնում էին սկավառակով ու նիզակով, հարթ տեղանքում:
 Այնժամ, նրանց մոտենալով, Նոյեմենը Փրոնիլոսյան
 Իր խոսքն ուղղեց Անտինուսին և այս հարցով դիմեց նրան.
 «Դիտե՞ք արդյոք, թե Պիլոսից Տելեմաքը երբ է մեկնում.
 Նա իմ նավով է գնացել, որն ինձ հիմա պետք է այնքան»:
 Ու էվպիթյան Անտինոսը նրան այսպես պատասխանեց. 305
 «Ճիշտն ասա, ե՞րբ նա մեկնեց և ո՞ւմ վերցրեց իր հեռ ընկեր»:
 Այնժամ այսպես պատասխանեց Նոյեմոնը նրա խոսքին.
 «Ինքս նրան նավ տվեցի. ուրիշն ինչպե՞ս պիտի վարվեր,
 Եթե նման մի մարդ, մտքում այդքան հոգսեր ունենալով,
 Դար խնդրելու Շատ զփվար էր մերժել նրա խնդրանքն այդ:
 Իր հետ տարավ Իթակեի առաջնագույն կտրիճներին, 310

Իսկ նրանց հետ նալ բարձրացալ Մենտորն՝ իբրեւ առաջնորդուլ»:

Այս ասելով, նա հեռացալ դեպի տունն իր հայրենական,
Իսկ մյուսներն այդ լսելով, վրդովվեցին ամբողջ հոգով:

Էվալթմածին Անտինոսը մաղձը սրտին դիմեց նրանց. 315

«Տեսեք, թե ի՞նչ է ձեռնարկել. ճամփորդում է հանդգնորեն,
Իսկ մենք կարծում էինք, թե դա նրան երբեք չի հաջողվի:
Նա անսպասման կցանկանա մեզ վնասել ու կոտորել:
Բայց սրընթաց մի նալ տվեք ինձ ու քսան նալատտիններ,
Որպեսզի ես դարան մտնեմ և սպասեմ Տելեմաքին 320
Իթակիկ և Սամոկի միջև՝ ժայռոտ նեղուցներում.

Եվ այդ ուղին Տելեմաքի դերկմանը պիտի դառնա»:
Սակայն շուտով Պենելոպեն խոսակցությունն այդ իմացալ.

Քանզի Մեդոնն հավատարիմ շտապելով մտալ պալատ,
Իր լսածներն հաղորդելու իր տիրուհուն առաքինի. 325

Պենելոպեն նկատելով նրան շեմքին՝ այսպես խոսեց.

«Մեդոն, ինչի՞ համար են քեզ փեսացուներն աստ ուղարկել.

Ոհ, շահենեն նրանք երբեք մի այլ խնջույք հարսանեկան,

Եվ այս մեկը նրանց համար վերջին ընթրիքը թող լինի»:

Դուք, որ այստեղ հալածվելով, փշաղնում եք իմ զավակի՝ 330

Տելեմաքի ունեցվածքը, մի՞թե դուք ձեր ծնողներից,

Դեռ մանկություն տարիներին, ոչ մի անգամ լսած չկաք,

Թե գյուցադուն Ոդիսեոսը հայր է եղել նրանց համար:

Ոչ ոքի դեմ նա խստասիրտ վերաբերմունք չի ունեցել:

Բայց ձեր դավերն ու անվայել գործերն ահա վկայում են, 335

Որ դուք ամեն մի լավության ապերախտ եք պատասխանում»:

Իսկ տիրուհու այս խոսքերին Մեդոնն այսպես պատասխանեց.

«Երանի թե, ով տիրուհի, միակ մեղքը մեր այդ լինիք.

Փեսացուներն այժմ ահա մի ուրիշ մեծ դավ են նյութում.

Յանկանում են վերադարձին ոչնչացնել Տելեմաքին»:

Այդ լսելով, Պենելոպի սիրտն ու ծնկները թուլացան,

Բայց, ի վերջո, նա այսպիսի խոսքով դիմեց իր քարոզին.

«Մեդոն, ինչո՞ւ մեկնեց որդիս. նա ի՞նչ կարիք ուներ արդյոք

Արագընթաց նալ վերցնել և արշավել ծովի վրա»:

Իսկ բանիմաց Մեդոնն այնժամ այսպես նրան պատասխանեց. 345

«Ես չգիտեմ, աստված նրան խորհուրդ տվեց, թե՞ իր կամքով

Դիսայ Պիլոս, իր հոր դարձի մասին մի լուր իմանալու»:

Այս ասելով, Ոդիսեոսի ապարանքը վերադարձավ,

Եվ արտասուքն իր աչքերին այսպես դիմեց նաժիշտներին.

«Ականջ արեք, սիրելիներ, ես կանանցից մահկանացու
Գժբախտագուշնն եմ ինձ կարծում. քանզի Զևար տանջել է ինձ:
Նախ զրկվեցի պայծառանուն և քաջարի իմ ամուսնուց,
Որի փառքը տարածվել էր Հելլադայում և Արգոսում:
Հիմա հոգմերն են իմ սրգուն խել, տարել ինձնից հեռու:
Թե՛ն լսեի, որ նա չվել է ցանկանում, չէի թողնի»:

355

Այնժամ այսպես պատասխանեց նրա դուստի էվրիկլիան.
«Միտուն դստրիկ, առ դանակը և մորթիք ինձ, թե որ կուզես,
Թե՛ն չէ թող ինձ քո պալատում, քեզնից խոսք չեմ թաքցնելու
ես ամեն ինչ գիտեմ հաստատ. իր պատվերով հայթայթեցի
ե՛վ քաղցրահամ գինի, և՛ հաց, բայց մեծ երգում դրեց վրաս,
Որ ես ոչինչ չասեմ, մինչև տատներկու օր չըրանա,
Կամ մինչև դու չհարցնես քո միածին սրգու մասին,
Որ չինի շատ ողբալուց տգեղանա դեմքդ սիրուն:
Այժմ դնա դու լողացիր ու տիրական զգեստներ հագիր,
ե՛վ բարձրացիր նաժիշտներով քո վերնատունն աղերսելու
հառաքանված Զևսի դուստր կապուտաշյա Աթենասին»:

360

365

Այս խոսքերից նա խաղաղվեց ու վերջ տվեց արտասվելուն:
Վերնատունը իր բարձրացավ և այսպիսի մաղթանք արեց.
«Լսիր ինձ, դու, ասպարաղիր Զևսի դուստր ամենազոր.
Եթե երբեք բազմահնար Ոգիսեսն իր պալատներում
Քեզ խոցեից ու եղներից ողջակեղներ է մատուցել,
Ապա հիշիր այդ ամենը և փրկիր իմ միևուճարին»:

370

Իսկ խորասովեր սրահներում փեսացուներն հարբում էին,
ե՛վ շփացած պարմաններից մեկն այտախի բան էր ասում.
«Խուլյա է տալիս հարսանիքից իշխանուհին մեր ցանկալի,
Բայց դեռես նա չգիտե իր սրգու սև բախտի մասին»:

375

Այդպես ասաց, բայց իրենք էլ ոչինչ չէին գեռ կուահել:
Այնժամ նրանց Անտինոսը դիմեց և այս խոսքերն ասաց.
«Այժմ, հանդարտ վեր կենալով, մեր ծրագիրն իրագործենք»:

380

Այդպես ասաց. և ընտրելով քսան կտրիճ անգերազանց,
Ճամփա ընկան դեպի ծովափ, ուր սրընթաց նավն էր կանգնած,
Ու, գիշերվան սպասելով, սեղան բացին և ընթրեցին:
Մինչդեռ ուշիմ Պենելոպեն օթարանում պառկեց հուզված,
Ու մտորում էր շարունակ՝ կխուսափի՞ սրգին մահից,
Թե՞ կսպանեն Տելեմաքին փեսացուներն ամբարտալան:
Ինչպես առյուծը շփոթված մոնչում է ահեղազու,
Երբ շուրջիպ են բռնում մարդիկ և ցանկանում թափարդ լարել,

385

Այնպէս էլ նա էր շփոթվել, մինչև քունը հաղթեց նրան:

Այնժամ ծաղի աստվածուհին մի այսպիսի միտք հղացավ.

Մի ուրվական նա պատրաստեց, որ նման էր արտաքինով

390

Մեծահոգի Իկարիոսի սիրուն դստերն՝ Իփիթիմին,

եւ առաքեց նրան զզյակն աստվածակերպ Ոգիսեսի,

Որտեղ սգում էր ու ողբում անմխիթար Պենեկոպեն,

եւ, սնարի մոտ կանգնելով, այսպէս դիմեց գորովալի.

«Դու ննջում ես, Պենեկոպե, իսկ քո սրտում կսկիծ կա մեծ:

395

Երանելի աստվածները շին ցանկանում, որ դու տանջվես.

Նորից քեզ մոտ կառաջնորդեն նրանք որդուն քո սիրելի»:

Առաքինի Պենեկոպեն նրան այսպէս պատասխանեց.

«Ի՞նչ ես եկել այստեղ, քույրիկ, ինձ մոտ երբեք չէիր դալիս,

400

Քանզի դու շատ հեռու երկրում ես բնակվում, օտար հողում:

Հորդորում ես, որ վերջ տամ իմ կսկիծներին ու ցավերին:

Առյուծասիրտ ու փառապանծ ամուսնուս եմ, նախ, կորցրել,

Որն այնքան մեծ համբավ ուներ Հելլադայում և Արգոսում.

Այժմ էլ նալով իր գագավոր մեկնեց որդին իմ դեռածի.

Ոգիսեսից ավելի ես որդուս համար եմ ողբ անում.

405

Սիրուն իմ լեցուն է տաքնապով, թե իմ որդին կկործանվի

Կա՛մ այն օտար երկրներում, կա՛մ ծովերում խորն ու մթին»:

Այնժամ դժգույն ուրվականը նրան այսպէս պատասխանեց.

«Քաջաւերովի. թող քո հողում վախը երբեք բույն չդնի.

Նրա կողքին պահապան կա, որին շատերն են փափագում.

410

Նա Պալլասն է կապուտաչա, որ կարեկից է քո վշտին:

Ինքն է քեզ մոտ ինձ առաքել՝ իր պատգամը հաղորդելու»:

Այս ասելով, անհետացավ և փականքի միջով թռավ,

եստունիւով քամու շնչին: Առաքինի Պենեկոպեն

Ընդստ զարթնեց թեթեացած. քանզի հայտնի երազ էր այդ,

415

Որ այդպէս վաղ ներկայացավ, երբ գիշերը դեռ չէր կիսվել:

Երգ Ռինգերուդ

Արշալույսը հրաժեշտ տալով Տիթոնոսի ջերմիկ գրկին,

Լուսավորեց անմահներին, հետո մարդկանց մահկանացու:

Եւ խմբվեցին աստվածները հայր Զեւսի մոտ մեծ առյանի:

Աթենասը Ոգիսեսի տառապանքներն հիշեց նորից

Ու, խղճալով, որ Կալիսպոն կաշկանդում է նրան, ստաց.

5

ՏՀայր Զեա, և դուք, երանելի աստվածներդ հավիթմական.

Քեզ որ շէշխի Իթակէին ոչ մի բարի, դժոտ արքա.

Քանզի աշխտեղ մեռացել են աստվածակերպ Ոգիսեսին,

Նրան, որ ողջ ժողովրդին որպէս հայր էր կառավարում:

Տանջվում է նա բլուր ցամերից, բնկած կղզին Կալիպսոյի,

10

Բրն հակառակ նրա կամքին ցանկանում է պահել նրան:

Այդ վիճակում նա չի կարող տեսնել սիրած իր հայրենին,

Քանզի ոչ նազ ունի իր հետ, ոչ ընկերներ հավատարիմ,

Որոնք նրան կտանեն մութ ծովերով լաշնածալալ:

Իսկ հիմա էլ ցանկանում են նրա որդուն ոչնչացնել:

15

Այնժամ նրան առաջադրուած Զեան աշխտեա պատասխանեց.

«Զէ՛ որ ինքդ ես որոշել, որ Ոգիսեսն արքայածին

վերադառնա և բոլորից իր վրեժը լուծի արդար:

Քեւ կարող ես հնար գտնել և ուղարկել Տելեմարին,

Որ անվատնդ և ապահով նա հայրենիք հասնի նորից»:

Ապա աշխտեա դիմեց Զեսը իր սիրելի Հերմես որդուն:

«Ով դու Հերմես, որ մեզ համար միշտ եղել ես համբաւարեր.

Հաղորդի՛ր այդ չքնաղ հարսին անփոփոխ կամքն աստվածների,

Քե ախար է տուն վերադառնա Ոգիսեսը բաղձահայած»:

Այդպէս ասաց. իսկ Հերմեսը, սրաթելչ մուշկերն հագած,

25

Արագ անցաւ ցամաքներով ու ծովերով անծայրածիր:

Յրբ որ արդեն Կալիպսոյի աշն հեռավոր կղզին հասաւ,

Նա, դուրս գալով կապուշտ ծովից, զնաց դեպի քարայրը մութ,

Ուր զիցուհին էր բնակվում, և հանդիպեց աշխտեղ նրան:

Իր բտաշնի առաջ նստած, նա երգում էր դյութիչ ձայնով,

30

Եւ մակուկով իր ոսկեղեն լաշն կտաւ էր գործում նրբիւ:

Բայց չգտաւ Հերմեսն աշխտեղ քաջակորով Ոգիսեսին.

Քանզի նստած նա ծռէալին, լաց էր լինում կարոտակեղ,

Արտասրաղօծ իր աչքերը հառած ծովի հեռուներին:

Իսկ Կալիպսոն զիցաշնորհ բերեց նրան ու նստեցրեց

35

Շողշողաշող գահի վրա և աշխտիս հարցով գիմեց.

«Ինչի՞ համար ես ժամանել, ով դու Հերմես սպիեցալիկ.

Քո ցանկությունն ասա, և ես հոժարությամբ կկատարեմ»:

Այդ աւելով, աստվածուհին սեղան բացեց նրա առաջ

Եւ ամբրոսիա լցրեց նրան, հյուրասիրեց զով նեկտարով:

40

Նրբ լիացաւ Հերմեսի սիրտն ուտելիքից և խմիչքից,

Այն ժամանակ նա զիցուհուն պատասխանեց ուշա խոսքերով.

«Հակառակ իմ կամքին, Զևսն է ինձ այստեղ գալ հրամայել:
 Բն չէ, ո՞վ իր հոժար կամքով կանցնէր այսքան անծայրածիր
 Ծովի վրայով, երբ մոտերքում չկա ոչ մի բնակավայր.
 Բայց ոչ մի կերպ հնարավոր չէ խուսափել Զևսի կամքից:
 Ասում է, թե Պրիամոսի բերդի շուրջը կռվողներից
 Թշվառագույնն ու ամենից անբախտն է թեզ մոտ գտնվում:
 Նրանք ամբողջ ինը տարի կռիւլներ են մղել ահեղ,
 Իսկ տասներորդ տարում նրանց հաջողվել է այն նվաճել:
 Սակայն նրանք ետ դառնալիս զայրացրել են Աթենասին,
 Սա էլ նրանց զեմ հարուցեց ահեղ հողմեր ու փոթորիկ:
 Այնժամ նրա քաջակորով ընկերները կործանվեցին,
 Իսկ նա, բշլած ալիքներից և հողմերից, այստեղ ընկաւ:
 Նրան է, որ հիմա Զևսը պահանջում է աղաւթ թողնես»:

45

50

55

60

65

70

75

80

Այդպես սոսաց: Իսկ Կալիպսոն գեղազանգուր՝ սարսուռ զգաց,
 Եվ Հերմեսին խոսքն ուղղելով, այսպես գիմեց նա դառնաղին.
 «Ով աստվածներ, դուք գաժան եք ու շարախինդ, ինչպես ոչ որ:
 Դուք նախանձում եք դիցունհուն, երբ նա մարդու հետ է քնում՝
 Յանկանալով նրան առ միշտ պահել իր մոտ իբր ամուսին.
 Ճիշտ այդպես դուք նախանձեցիք, ով աստվածներ երանելի,
 Երբ Արշալույսը վարգաժառանգ առեալեց Թրիոնին,
 Մինչև որ կույս Արտեմիսը ոսկեզահիկ, վրա տալով,
 Օրոիգլայում զարկեց նրան սլաքներով իր թունավոր:
 Այդպես էլ ինձ եք նախանձում, որ իմ կողքին մարդ է քնում,
 Որին, սակայն, ես եմ փրկել, երբ նա, ջարդված կայմին հեծած,
 Քշվեց այստեղ. քանզի նրա նավը ծովում անծայրածիր
 Շանթահարվեց Զևսի շողշող կայծակներից ու խորտակվեց:
 Ես դուրգուրում էի նրան ու խնամում մեծ հաճույքով
 Եվ ցանկանում նրան դարձնել այստեղ անմահ, անծիրական:
 Բայց քանի որ նույնիսկ անմահ օլիմպոսյան աստվածներին՝
 Հնարավոր չէ խուսափել Զևսի կամքից, թող նա գնա»:
 Այդ լսելով, հրաժեշտ առաւ Արգոսասպանն ահեղազգու:
 Իսկ Կալիպսոն քաջակորով Ողիսեսի մոտ շտապեց:
 Նրան գտաւ ծովի ափին, նստած տխուր ու գլխահակ:
 Ողիսեսի աչքը երբեք չէր ցամաքել արտասուքից,
 Քանզի անուշ կյանքը նրա օտարության մեջ էր մաշվում:
 Յերեկները նա նստում էր ծովեզերքի մերկ ժայռերին,
 Հառաչում էր անմխիթար ու դառնաղին ողբում անվերջ,
 Եվ ակնապիշ իր աչքերը հառում ծովի մութ խորքերին:

Աստվածուհին նրա կողքին կանգնեց և այս խոսքով դիմեց.

«Ով դժբախտ մարդ. այսուհետև սղբը հոգիդ թող շմաշի.

Տես, ես արդեն համածայն եմ, որ հայրենիք վերադառնաս:

Այժմ դնա և կացինով դու հեծաններ կտրիր երկար,

նվ՝ դրանցով մակուշի սարքիր, տախտակամած կապիր վրան,
Որ դրանով հույժ շուտափուշի ճամփա բնկնես մութ ծովերով»:

85

Այդպես տապ: Իսկ Ողբսեսն աստվածատախ սարսուռ զգաց

նվ՝ դիմելով աստվածուհուն, այս թևավոր խոսքերն ասաց.

«Ով դիցուհի, ոչ թե իմ չուն, ուրիշ բան կա արդ քո մտքում,

Որ սլափիրում ես ինձ շուտով անցնել խորունկ ծովերը, մութ,

90

Որտեղ անգամ արագընթաց նավերը չեն կարող լողալ:

Սակայն առանց քո հաճության չէի մեկնի լաստանավով,

Եթե երբեք, ով դիցուհի, չցանկայիր մեծ երդում տալ,

Որ քո մտքում մի այլ չար բան չես նշովում դու ներքից իմ գեմ»:

Այդպես խոսեց: Իսկ գեղանի աստվածուհին ասաց նրան.

95

«Վեհ լինեն թող երկիրը և երկինքը մեր վերևում:

Որ ես ուրիշ ոչ մի վատ բան չեմ մտածում էլ քո մասին:

Քեզ համար եմ մտահոգված և քեզ հենց այն եմ ցանկանում,

Ինչ ինձ համար ես կանեի, թե լինեի քո վիճակում»:

Այդ ասելով, առաջ անցավ շնորհալի աստվածուհին:

100

Երբ երկուսով նրանք հասան քարանձավը կամարածի,

Ողբսեսը նստեց դահին, որ Հերմեսն էր առաջ նստել:

Հավերժահարսն ամեն տեսակ ուտելիքներ բերեց մեջտեղ:

Երբ լիացավ նրանց հոգին ուտելիքից և խմիչքից,

Շնորհալի հավերժահարսն այսպես գրույցն իր սկսեց.

105

«Ով գյուցազուն կայերածիւ, բազմահնար դու Ողբսես.

Ուրեմն արդ ցանկանում ես մեկնել տունը քո հարազատ

նվ՝ երկիրը քո հայրենի: Կամ, թող ուզածդ կատարվի:

Սակայն եթե իմանայիր, թե ինչքան շատ դառնություններ

Կվիճակվեն դեռես քեզ, մինչև հասնես հայրենի տուն,

110

Այնժամ իմ այս քարանձավում դու կապրերիր ինձ հետ անմահ,

Ինչքան էլ որ ցանկանայիր տեսնել կնոջդ սիրասուն,

Որի կարոտն, հեռու տնից, այբում է քեզ դօր ու գիշեր,

Մինչդեռ կարող եմ սլարժենալ, որ ես տգեղ չեմ նրանից»:

115

Այսպես նրան սլատասխանեց Ողբսեսը բազմահնար.

«Աստվածուհիդ իմ գեղանի, մի՛ զայրանար դրա համար.

Համողված եմ ես անվարան, որ խելամիտ Պենելոպեն

Քեզ մոտ պետք է նվաստանար իր տեսքով ու գեղեցկությամբ.

Քանզի անմահ ես, անթառամ, իսկ նա՝ սոսկ մի մահկանացու
Բայց և այնպէս, օրըստօրի ես ամէլի եմ ցանկանում 120
Մեկնել իմ տուն և վայելիլ բերկրութիւնը վերադարձի»:

Այդպիսի ասաց. իսկ արևը մայր մտնելով՝ մութը փռվեց:
Երբ երևաց մշուշածին Արշալույսը վարդամատն,
Ողիսեսը վերցրեց հաղավ պատմութեան իր ու թիկնոցը,
Իսկ դիցուհին՝ ձյունաճերմակ իր դգիստը արծաթազարդ, 125
Եվ սկսեց հոգալ երթը քաջալիորով Ողիսեսի:

Նախ և առաջ մի փայլփլուն ու երկասլորի կային տվեց,
Այնուհետև նրա համար ճարեց և մի ուրաղ հատու,
Հետո ծովափ բերեց նրան, ուր անտառում աճել էին
Եղևնիներ, մայրի ծառեր և նոճիներ երկնասլաց: 130

Ողիսեսին այդ բարձրաբերձ անտառը ցույց տալուց հետո,
Իր քարայրը վերադարձավ աստվածուհին շնորհագնող:
Իսկ նա փայտ էր կտրում անվերջ. դործն սկսեց առաջ դնալ:
Եվ քսան ծառ գլորեց ցած ու կայլինով տաշեց դրանք,
Ու գշիրով ծակեց, հետո իրար ամուր ագուցանեց: 135

Ապա, նա խիտ դասավորած գերանների վրա քաշեց
Տախտակամածն իր պատրաստած, ամուր նիգեր հագցնելով,
Այնուհետև այդ ամենը ամրացրեց նա պարաններով,
Եվ խաչափայտը դադարէին, կայմը տնկեց լաստի վրա,
Հետո ղեկը հարմարեցրեց, որ ուղղութիւն տար նավակին: 140

Նա շորս օրում այս բոլորը վերջացրել էր կաղմ ու պատրաստ:
Հինգերորդ օրը Կալիսոսն ճանապարհ էր դնում նրան:
Իսկ Ողիսեսն ուրախ սրտով առագաստը պարզեց քամուն:
Այսպիսի նստած նա ղեկի մոտ, մակուշկն ուղղեց դեպի առաջ:
Ողիսեսը տասնէյոթ օր նավարկում էր մութ ծովերում. 145

Տասնութերորդ օրը տեսավ ֆեակաների երկրի լեռներն
Ստվերախիտ, սրունք իրեն մոտիկ էին թվում արդեն:
Սակայն նրան եթովպացոց հեռու երկրից վերադարձող
Պոսիդոնը տեսավ հեռվից, սրտում զայրույթը բորբոքվեց,
Եվ գլուխն իր օրորելով, այսպիսի խոսեց նա յուրովի. 150

«Անեծք, ուրեմն աստվածները Ողիսեսի համար նորից
Փոխել են կամքն իրենց, մինչ ես եթովպացոց երկրումն էի,
Իսկ այժմ նա մոտեցել է ֆեակաների երկրին ահա,
Բայց դեռ այնքան նրան տանջեմ, որ լիովին բավարարվի»:

Այդ ասելով, եռաժանին ձեռքին բռնած, ամպեր դիպեց, 155
Մեծ փոթորիկ բարձրացրեց և երկիրն ու ծովը պատեց:

Ողիսեսը շնչափառութեամբ ահաբեկվեց ու թուլացաւ,
 Եւ դառնացած այսպէս ասաց իր տառապած սրտի խորքից.
 «Ու թշուառ, տակաւին ի՞նչ տառապանքներ պիտոք է կրեմ.
 Զեսն ինչպիսի՞ մութ ամպերով շրջափակեց երկինքը լայն,
 Ծովը ցնցեց, իսկ քամիներն հրոսում են ամեն կողմից
 Կատաղորեն. իմ կործանումն այժմ արդեն վերջնական է»:

160

Այդ որ ասաց, լեռնանման ալիքն այնպէս թափով խփեց,
 Որ հորձանքն հեռու քշեց Ողիսեսին լաստանալից:
 Զտոկալով ահեղ թափին հակադարձապէս ալիքներէ,
 Ողիսեսը երկար մի պահ սուզված մնաց ջրերի տակ:
 Երբ, վերջապէս, նա բարձրացաւ, բերնից աղի ջուր էր թափում:
 Սակայն, թեկուզն ընկճված, նա մակուշկն իր շմուռացաւ,
 Այլ ցատկելով ալյաց միջից, ամուր կառչեց իր մակուշկին,
 Եւ, նստելով դրա վրա, փորձեց փրկվել կործանումից:

165

170

Ողիսեսին տեսաւ Ինոն, մեծ Կաղմոսի գոտաբեր չքնաղ.
 Ողորմելով Ողիսեսին, որ տանջվում է թափառական,
 Հողամաղի տեսքով նա դուրս եկաւ պղտոր ալիքներից,
 Եւ, նստելով լաստի վրա, այս խոսքերով դիմեց նրան.
 «Ու դժբախտ մարդ, ինչո՞ւ է քեզ Պոսիդոնը երկրաստան
 Ատում այնքան, որ անհաշիւ փորձանքներ է նշութում քո գեմ:
 Բայց ինչքան էլ նա զայրանա, կխուսափես դու կորստից,
 Եթէ խորհուրդն իմ կատարես, քանզի հիմար չես թվում ինձ.
 Զգեստդ հանիր և մակուշկդ հանձնիր ծովի ալիքների,
 Հետո փորձիր դու լողալով ֆեակների երկիրն հասնել.
 Այնտեղ էլ դու վերջ ի վերջո, պիտի փրկվես կործանումից:
 Վերցուր և քո կրծքին կանգիր անմահական իմ այս գոտին,
 Որով ամեն մի շարիքից և աղետից զերծ կլինես»:

175

180

Ողիսեսը շտապեց կապել կրծքին գոտին այդ փրկարար
 Եւ գլուխը առաջ պարզեց: Երկրաստանն այդ նկատեց
 Ու գլուխն իր օրորելով, այսպէս խոսեց նա յուրովի.
 «Այսքան երկար տառապելով կտվայտես մութ ծովերում,
 Մինչև մի օր հասնես կղզին աստվածակերպ ֆեակների»:
 Բայց Զեսածին Աթենասը մի այլ հնար գտաւ մտքում.

185

Այնժամ բոլոր քամիներն ճանապարհը փակեց իսկույն,
 Հրամայելով այդ բոլորին՝ դադար առնել ու խաղաղվել,
 Մինչև հոգնած Ողիսեսը հասնէր կղզին ֆեակների:
 Այնտեղ երկու օր ու գիշեր տանջվում էր նա ալիքներից,
 Բայց երրորդ օրն, եբք որ ծագեց Արշալույսը չքնաղագեղ,

190

- Ծովում վերջին քամին ընկավ, ալիքները խաղաղվեցին: 195
- Ողիսեսը, իր աչքերը հառած հեռուն, տեսավ կղզին: Ու երբ արդեն ծովեզերքին մոտեցել էր մի ձայնահաս, 196
- Լսեց այնժամ Ողիսեսը ժայռը ծեծող ջրի շառաչ: Քանզի ամիսն զարնվելով մոնչում էր ծովը ահեղ:
- Սակայն այնտեղ ոչ ծովախորշ, ոչ մի վայր կար խարսխելու, 200
- Այլ դառիժափ ու գահավեժ ժայռեր, խութեր, հրվանդաններ: Ուժեղ թափով նա իր երկու բաղուկներով կառնեց ժայռից, Հառաչելով հանդերձ, մնաց, մինչև անցավ ալիքն ահեղ: 205
- Խուսափեց նա այդ հարվածից, բայց ալիքը, նահանջելու, Հարվածելով նրան ուժգին, նորից դեպի ծով շարսեց: Այնուհետև լեռնակուտակ ալիքն իսկույն ծածկեց նրան: Այդտեղ արդեն Ողիսեսը կորչելու էր անդառնալի, 210
- Նի՞ք նրան չօժանդակեր Աթենասը կապուտաչյա: Նա դուրս գալով ալյաց միջից, միշտ լողում էր դեպի առաջ, Ռոննելով սփ ելնելու հարմարավետ մի ծովախորշ: 215
- Այսպես հասավ նա, լողալով, դանդաղահոս և լայն գետի Բերանի դեմ, որտեղ նա դուրս գալու համար մի վայր առնավ, Միանգամայն քարերից զերծ և պաշտպանված քամիներից: Խաղաղվեց ծովն ալեխոռով, և Ողիսեսը դուրս եկավ 220
- Գետաբերան ու փրկվեց. նրա ծնկները ծավեցին Նվ բաղուկները թուլացան. քանզի ուժն էր սպառվել ծովում. Բայց, ի վերջո, երբ որ նորից շնչեց, և երբ ուշքի եկավ, Այնժամ կրճբից իր արծակեց աստվածուհու փրկիչ գոտին 225
- Նվ այն նետեց նորից հեռու, գետի պղտոր ջրերի մեջ: Մի մեծ ալիք ծածկեց գոտին: Ողիսեսը ելավ գետից, Գնաց պառկեց թփերի տակ, համբուրելով հողը բերրի, Նվ, դառնացած, նա յուրովի այսպես խոսեց սրտի խորքից. 230
- «Ոհ, եղուկ ինձ, դեռևս ինչ տառապանքներ պիտի կրեմ, Թե որ մթին այս գիշերը լուսացնեմ գետի ափին. Վախենում եմ, որ ի վերջո խոնավ ցողն ու եղյամբ ցուրտ Այնժամ հյուծեն ամբողջովին իմ ուժասպառ, տանջված հոգին»:
- Նա բացատրում, գետափի մոտ, դռավ պուրակ մի գեղադիր, Իսկույն ևեթ նա խոտ դիզեց և քնելու տեղ պատրաստեց. 235
- Նա, պառկելով դեզի վրա, իրեն ծածկեց տերևներով: Պալլասը քուն բաշխեց նրան և կոպերը փակեց մեղմիկ, Որպեսզի նա թեթևանա հոգնությունից երկարատև:

- Իսկ Աթենասն այնժամ գնաց շեն երկիրը ֆեախներին,
Ուր իշխում էր Ալկինոսը իմաստությամբ դիցաշնորհ:
Նլավ գնաց նրա պալատն Աթենասը կապուտաշյա,
Քաջակտրով Ողիսեսի: Վերադարձի մտքով տարված:
Հասավ այնտեղ ու ներս մտավ ննջարանը շքեղազարդ,
Ուր ննջում էր Նավսիկայան, Ալկինոսի դուստրը շքնաղ:
Կանգնեց նրա սնարի մոտ և խոսելով դիմեց նրան.
«Նավսիկայա. չլինի՞ թե ծուլ է ծնել քո մայրը քեզ,
Որ քո շքեղ զգեստները այսպես թափված են անխնամ.
Քո հարսանիքն է մեռնում, և դու պետք է լավ հագնվես,
Պետք է նաև լավ զգեստներ քնծայես քեզ տանողներին.
Ձե՞ որ այդպես կարող ես դու բարեհամբավ անուն հանել,
Նվ քո հայրն ու տիրուհին մայրն այդ տեսնելով կուրախանան:
Արշալույսը երբ որ բացվի, գնանք շորերդ լվանալու:
Դեռ խնդրի մեծադորով հորիցդ, որ նա պատվիրի՝
Առաջնայան շորիները լծել կառքին, որ մենք տանենք
Պարեգոտներն ու շորերը և քողերը քո գունազեղ»:
Այդ ասելով, Աթենասը կապուտաշյա սուրաց արագ
Դեպ Օլիմպոս՝ աստվածների նստավայրը հավերժական:
Պալլասն այնտեղ մեկնեց ահա՝ կույսին խորհուրդ տալուց հետո:
Իսկ բարեգահ Արշալույսը, գալով, մեղմիկ արթնացրեց
Նավսիկայա կույսին շքնաղ, որն իր տեսած երազն հիշեց,
Հետո իջավ, մտավ պալատ, դա հայտնելու ծնողներին:
Նավսիկայան, սիրելի հոր մոտ կանգնելով, այսպես ասաց.
«Սիրելի հայր, արդյոք դու ինձ չե՞ս կարող տալ բարձրիկ մի կտոր
Գեղեցկազարդ անիվներով, որ զգեստներն իմ թանկագին
Տանեմ գետը լվանալու. քանզի ահա շատ են կեղտոտ»:
Այդպես ասաց, բայց ամաչեց ամուսնություն մասին խոսել...
Սակայն հայրը այդ կռահեց ու պատասխան տվեց այսպես.
«Ո՛չ լծկան եմ խնայում քեզ, որդյակ, ո՛չ էլ ուրիշ մի բան:
Բող քեզ համար ծառաները լծեն խկույն բարձրիկ մի կտոր՝
Գեղեցկազարդ անիվներով, ամպհովանով ու սնդուկով»:
Այդ ասելով, հրամայեց ծառաներին, որոնք խկույն
Հաճոյակամ դուրս բերեցին կառքը սիրուն անիվներով:
Այնժամ կույսը ննջարանից բերեց կապոցն զգեստների
Նվ զգուշաբար տեղավորեց այն կարմրաներկ կառքի վրա:

Նա ձեռքն առաւ խարաղանն ու երասանները շողշողուն,
եւ մարակեց ջորիներին, որոնք թափով առաջացան:

Ու երբ արդեն հասել էին գետի ափը գեղատեսիլ,
Այնժամ նրանք բարձրիկ կառքից ջորիներին արձակեցին
եւ բաց թողին գետափի մոտ, որ արածեն սեղերի մեջ:

Երբ լվացին զգետտները և մաքրեցին ամեն կեղտից,
Գնդակն իրենց դուրս բերելով, սկսեցին խաղալ աշխույժ:
Նախկալան, խաղ անելիս, նետեց գնդակն իր հարձերին,
Բայց վրիպեց, ու գնդակը ընկաւ գետի ջրերի մեջ:

Կույսերը ճիշտ արձակեցին, որից զարթնեց Ողիսեսը,
եւ նստելով, իր տանջահար հոգում աշտպես խորհրդածեց.
«Ոհ, եղուկ ինձ, արդ ինչպիսի՞ մարդկանց երկրում եմ գտնվում:

Արդյոք նրանք մեծամիտ են և անարդար, վալքենիներ,
Թե՞ հյուրասեր նրանց հոգին երկյուղում է աստվածներից.

Կարծես հենց նոր կանացի սուր ճիշեր հասան իմ ականջին:
Լաւ է ինքս գնամ տեսնեմ և համոզվեմ ես իմ աչքով»:

Այդ ասելով, Ողիսեսը դուրս սողոսկեց թփի տակից,
Մի ճյուղ պոկեց՝ քողարկելու մերկութունն իր ամոթալի,
եւ աչդպես էլ Ողիսեսը դնաց սիրուն կույսերի մոտ,
Թեպետեմ մերկ, քանզի կարիքն էր ստիպում նրան այնժամ:
Եւ կույսերը, սարսափելով, իսկույն փախան դեպի անտառ:
Ալկինոսի դուստրը, սակայն, անվախ կանգնել էր իր տեղում:
Ողիսեսը կշռադատեց ու քաղցրաձայն աշտպես խոսեց.

«Ու տիրուհի, ոտքդ եմ ընկել. աստված՞ ես, թե՞ մահկանացու.
Եթե մեկն ես երկնաբնակ աստվածներից, ապա անշուշտ
Արտեմիսը պիտի լինես, մեծահոգակ դուստրը Զևսի.

Իսկ թե հողի բերքից սնվող մահկանացու ես հասարակ,
Էյուր երանի ես կտայի ծնողներին քո բարեբախտ
Եւ քո կարիճ եղբայրներին. քանզի չէ՞ որ քո շնորհիւ
Նրանց հոգին համակվում է երջանկութեամբ հավերժական:
Բայց բոլորից ես ավելի երանի եմ տալիս նրան,

Ու գերազանց նվերներով քեզ իր տունը պետք է տանի.
Քանզի երբեք տեսած չկամ ես քեզ նման մահկանացու:
Թե այր, թե կին, քեզ տեսնելիս հիանում են հողու խորքից:

Ես Դելոսում, Ապոլլոնի մեհյանի մոտ, տեսա մի օր
Արմավենու դաւար ընձյուղ, որը փթթում էր սլացիկ.
Եւ ինչպես որ ես զարմացա տեսնելով այն արմավենին,
— Քանզի երբեք հողից նման հրաշագեղ ծառ չի աճել —

40

45

50

55

60

65

70

- Նույնպէս քեզնով, ով շքեալ կույս, հիանում եմ և զարմանում: 75
Բայց, հակառակ տառապանքիս, վախենում եմ քեզ մոտենալ:
Քսանհորդօ օրն է արդին, որ տանջվում եմ մութ ծովերում:
Ով տիրուհի, սղարմիր ինձ, չէ՞ որ այդքան ցավից հետո
Առաջինը քեզ մոտ հասաւ: Ես ոչ սքի չեմ ճանաչում
- Այն մարդկանցից, որ ապրում են այս շէն երկրում ու քաղաքում, 80
Յուշ տուր տեղը դու քաղաքի և մի քուրջ տուր փաթաթվելու.
Աստվածները թող շնորհեն ինչ որ հոգիդ է ցանկանում,—
Ե՛վ ամուսին, և՛ ընտանիք, և՛ փոխադարձ հարգանք ու սեր,
Որովհետեւ այս աշխարհում այլ թանկագին պարգեւ չկա,
Քան այն, որ մի ընտանիքում միշտ համերաշխ լինեն մարդիկ»: 85
- Նալսիկայան լուսաթեկի կյսպէս նրան պատասխանեց.
«Օտարական, թվում է, լի գու տոհմիկ ես ու բանիմաց:
Ինքը Զեան է, որ բարեբախտ կյանք է տալիս բոլոր մարդկանց.
Ուստի պետք է դու գոհ լինես այն բախտից, որ տվել է քեզ:
Սակայն հիմա, հրբ դու արդեն հասել ես մեր երկիրը շէն, 90
Զուրկ չես մնա ոչ հագուստից, ոչ էլ ուրիշ պիտուքներից:
Քաղաքը ես ցույց կտամ քեզ ու կպատմեմ մարդկանց մասին.
Այս երկիրը իր քաղաքով պատկանում է ֆեափներին,
Իսկ ես միակ դատրիկն եմ քաջ, արիասիրտ Ալկիինոսի,
Որ աղբյուրն է ֆեափների կարողութեան ու զորութեան»: 95
- Այդպէս ասաց ու գեղաւարս նաժիշտներին դիմեց խոկոյն.
«Կանգ առեք դուք, իմ նաժիշտներ, ինչո՞ւ եք խույս տալիս մարդուց:
Դուք վախեցա՞ք, մտածելով, որ այս մարդը թշնամի է.
Այդպիսի մարդ ոչ եղել է, ոչ կլինի հետագայում,
Որ թշնամանք ու պատերազմ բերեր երկրին ֆեափներին: 100
Սակայն երբ որ դժբախտ մի մարդ թափառական հասնի մեզ մոտ,
Պետք է նրան մենք խնամենք, քանզի Զեան է միշտ ուղարկում
Թե՛ օտարին, թե՛ աղքատին. դա շնորհ է փոքրիկ, բայց թանկ:
Ուստի եկեք և օտարին տվեք խմիչք և ուտելիք,
Եվ լողացրեք նրան դետում, մի հողմաղերժ և խաղաղ տեղ»: 105
- Ողիսեսը լվաց մարմինն, օծվեց յուղով բուրումնավետ,
Զգեստները հագավ շքեղ, որ գեղաշատ կույսն էր տվել:
Այնժամ նրան Զեսի ծնունդ Աթինասը օծեց լույսով,
Որ երեւա տվելի գեր և տվելի բարձրահասակ,
Իսկ մազերը գանգուր-գանգուր իջնում էին ուսերն ի վար: 110
Գեղեցկութեան և հմայքի մեջ փայլելով, Ողիսեսը

Գնաց նստեց ծովի ափին: Կույսը ահաւիւ և հիացաւ,
Ու դիմելով զեղազանգուր նաժիշտներին, այսպէս ասաց.
«Ականջ դրեք, ինչ եմ ասում, ու նաժիշտներ ճերմակաձևո.
Անտարակույս, օրիմպոսյան աստվածներէ կամքով է նա

115

Նկէլ աշատեղ, աստվածատիպ ֆեակաների երկիրը շեն:
Նրանի թի իմ ապագա ամուսինը այսպէս լինէր,
Նվ ապրելով մեր շէն երկրում, նա հավիտյան մնար մեզ մոտ:
Բայց մոտեցիք և օտարին տվեք խմիչք և ուտելիք»:

Այդպէս ասաց. նաժիշտները հոժարակամ իսկույն ևեթ

120

Մատուցեցին Ոգիսեսին և՛ ըմպելիք, և՛ ուտելիք,
Իսկ տառապյալ Ոգիսեսը ճաշակում էր ադահորեն:
Նավսիկայան լուսաթևիկ այնժամ մի այլ բան մտածեց.

Հագուստները ծախեց զգույշ, սիրուն կառքի մեջ զետեղեց,
Նվ, դիմելով Ոգիսեսին, այսպէս նրան խրախուսեց.

125

«Այժմ վեր կաց, զնանք քաղաք, որպէսզի քեզ առաջնորդեմ
Իմ խելամիտ հոր պալատը, որտեղ և դու կհանդիպես
Ու կտեսնես ֆեակաների կտրիճներին երեւելի:

Օտարական, թե ուզում ես դու հայրենիք վերադառնալ,
Ուշ դարձրու իմ խոսքերին և պատվերներն իմ կուտարի:

130

Արդ քաղաքն է մեղնից հետո ընդամենը մի ձայնահաս.
Նստիր հիմա և ողորմիր աշատեղ այնքան, մինչև որ մենք
Քաղաք հասնենք և իմ տիրոջ ապարանքում իջեանենք.

Այնժամ դու էլ մտիր քաղաք և հարցրու անցորդներից,
Թե որտե՞ղ է ապարանքը քաջակորով Ալկինոսի:

135

Հետո մտիր ապարանքը և աշխատիր մորս գտնել.
Որովհետև եթէ մայրս քեզ կարեկցի, վստահ եղիր,
Որ անպայման դու կտեսնես կարոտակեզ քո սիրելւոյ»:

Այդ ասելով, նա մտրակեց կառքին լծած ջորիներին.
Նա հմուտ էր կառքը վարում, խարաղանը մեղմ շարժելով,

140

Որ հետեից նաժիշտներն ու Ոգիսեսը հասնեն իրեն:
Արեն արդեն մայր էր մտնում, երբ որ հասան Աթենասի
Կանաչախիտ պուրակը սուրբ, որտեղ նստեց Ոգիսեսը
Նվ աղոթեց փառաբանված Զեւսի դստերն կապուտոյշա.

«Լսիր դու ինձ, ասպարակիր Զեւսի դուստր անմրցելի.
Շնորհ արա, որ ֆեականերն ինձ սեր ցույց տան ու կարեկցեն»:

145

Մինչդեռ այսպէս աղօթեամ էր Ոգիսկսը բազմաշարչար,
Արագավազ ջորիները նավսիկային տարան քաղաք:

Ոգիսկան էլ ոտքի կանգնեց, քայլերն ուղղեց դեպի քաղաք:

Այնժամ նորից անդ երևաց Աթենասը կապուտաշյա,

Նմանվելով աղջնակի, ջրի սամիորն ուսին դրած:

Եւ քաջազուն Ոգիսկսը նրան դիմեց՝ հարցնելով:

«Դստրիկ, կարո՞ղ ես ինձ տանել ապարանքը Ալկինոսի:

Քափառական մի մարդ եմ ես, որ տառապած հասա այստեղ

Շատ հեռավոր երկրներից և ոչ ոքի չեմ ճանաչում»:

Իսկ դիցուհին կապուտաշյա նրան այսպէս պատասխանեց:

«Անցորդ հայրիկ, ես ցույց կտամ քեզ պալատը Ալկինոսի:

Ես էջնամ քո առաջից, իսկ դու անխոս հետևիր ինձ,

Եվ մի նայիր դու ոչ ոքի, ոչ էլ մեկին մի բան հարցրու:

Որովհետեւ մարդիկ այստեղ համակիր չեն օտարներին

Եվ նրանց հետ ոչ մի պայքում մտերմություն չեն հաստատում,

Ապավինած իրենց ամուր, արաղընթաց սե նավերին,

Նրանք ծովերն են ակոսում Պոսիդոնի աջակցութեամբ,

Եվ սուրում են հավքերի պէս արագ, ինչպէս միտքը մարդու»:

Այդպէս ասաց Աթենասը և անհապաղ առաջ անցավ:

Իսկ Ոգիսկան ուշադիր հետևում էր կրեկակոխ:

Ու երբ հասան Ալկինոսի ապարանքը արքայական,

Այնժամ նրան այսպէս դիմեց Աթենասը կապուտաշյա:

«Ահավասիկ քո ցանկացած ապարանքը, օտար հայրիկ:

Առաջինը դու տիրուհուն սկստք է տեսնես ապարանքում:

Արեան են կոչում նրան, սերում է նույն նախահորից,

Որից սերում է և ինքը՝ Ալկինոսը պայծառանուն:

Բե որ քեզ էլ նա կարեկցի, մի օր նորից դու կտեսնես

Ընկերներին քո սիրելի, բնտանիքը քո հարազատ»:

Այս ասելով աստվածուհին սուրաց դեպի քաղաքն Աթենք

Եւ, մտնելով Էրեբթեւի տաճարը մեծ, բազմեց այնտեղ:

Իսկ Ոգիսկան Ալկինոսի ապարանքի դուռը հասավ

Եվ վարմացավ՝ պղնձափայլ նախադռան առաջ կանգնած,

Որովհետեւ նրան թվաց, թե ապարանքն Ալկինոսի

Շողոզում է լուսնի փայլով և արևի շողով պայծառ:

Երբ նա դիտեց այդ բոլորը, և բերկրանքով սիրտը լցվեց,

Արագաքայլ շնմբը անցավ և պալատը մտավ տյնժամ:

Այնտեղ դտավ ֆեաւկների աւազներին երեւիլ.

Նրանց մոտով անցավ կտրիճ Ողիսեսը բազմաշարչար,
Որին պատել էր մշուշով Աթենասը կապուտաշյա,
Մինչև հասավ Արեւելի և Ալկինոս արքայի մոտ:

40

Ողիսեսը աստվածատիպ ձեռքն իր մեկնեց նրա ծնկին,
Ու հրք ցրվեց օդում նրան պատող մշուշն աստվածառաք,
Բոլորն ապշած նայում էին այս հայտնությանն անակնկալ
Ու զարմանքով դիտում նրան. իսկ Ողիսեսն այսպես խնդրեց.

«Ով Արեստ. արդ փարվում եմ քո տիրոջ ու քո ոտքերին.

45

Աղերսում եմ, ինձ ուղարկեք դեպի երկիրն իմ կարոտած,
Քանզի երկար տանջվել եմ ես հեռու տնից իմ հարազատ»:

Այս ասելով, նստեց գետնին նա անկյունում, մոխրի վրա,
Օջախի մոտ. իսկ մյուսները կանգնել էին անխոս ու լուռ.

Բայց, ի վերջո խոսեց հերոս Եթենիոսը ծերունազարդ.

«Ով Ալկինոս, այդ քեզ համար լավ չէ անշուշտ, ոչ էլ պատշաճ,
Որ օտարը գետնին նստի, օջախի մոտ, մոխրի վրա»:

Այդ լսելով իսկույն եկթ Ալկինոսը երանելի

Ելավ տեղից, ձեռքը բռնեց բազմաշարչար Ողիսեսի,

Եվ բերելով նստեցրեց պայծառագեղ գահի վրա:

55

Բերեց ծառան լվացարան, ձեռքերն իրենց լվանալու,

Հետո փութով զարդաքանդակ սեղան բացեց նրանց առաջ:

Իսկ բազմատանջ Ողիսեսը ճաշակում էր ագահորեն:

Այնժամ հերոս Ալկինոսը այսպես ասաց իր քարոզին.

«Ով Պոնտոնոս, գինով լցրած մատուցարանը բեր այստեղ

60

Ու բոլորիս գինի լցրու. մենք կհեղենք հղոր Զևսին,

Որն իրենից խնդրողներին ընդառնում է և օգնում»:

Երբ հեղեցին ու խմեցին և լիացավ նրանց հոգին,

Այնժամ հերոս Ալկինոսը այս խոսքերով դիմեց նրանց.

«Կեցեք ինձ, ով մեծանուն դուք արքաներ ֆեաւկների.

65

Առավոտյան մեր համայնքի ավազներին հրավիրելով,

Մենք օտարին հյուրասիրենք պալատներում մեր գեղաշեն.

Հետո արդեն նրա երթի համար խորհուրդ կգումարենք

Որոշելու, թե ինչ կերպով մեր քաջերի ուղեկցությամբ

Նա շուտափույթ և անփորձանք հասնի երկիրն իր հայրենի:

70

Բայց եթե նա անմահ է մի և իջել է երկիրքներից,

Պետք է կարծել, որ աստվածներն այլ բաներ են նյութում մեր դեմ»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը բազմահար.

«Ով Ալկինոս պայծառանուն. մտածիր այլ բանի մասին,

- Քանզի դեմքով և հասակով ես նման եմ մտահանացու 75
- Մարդկանց միայն, ոչ թե անմահ աստվածներին երկնաբնակ:
Իսկ թե գիտեք մեկն ու մեկին, որ բոլորից շատ է տանջվել,
Լուկ նրա հետ կարող եմ ես համեմատվել իմ ցավերով:
Սակայն թողեք աստուայյալիս այժմ ընթրիլ ձեր սեղանից.
2է՞ որ, ավաղ, ստամոքսն է անպատկառը ամենամեծ, 80
- Որ միշտ մարդուս ստիպում է իր պահանջը բավարարել:
Այսուհանդերձ, աղերսում եմ, պատրաստվեցեք լուսաբացին,
Որ դժբախտիս ճանապարհներ, տառապելուց հետո այսքան,
Դեպի երկիրն իմ հայրենի, թեկուզ մեռնեմ, բայց մի տեսնեմ
Ունեցվածքս, ստրուկներին և պալատը բարձրակառույց»:
85
- Այդպես ասաց: Եվ բոլորը իրարու մեջ որոշեցին
Որ օտարին ճամփու դնեն, քանզի խելոք էր նա խոսել:
Երբ հեղեցին ու խմեցին և լիացավ նրանց հոգին,
Այնժամ նրանք տուն մեկնեցին ու դնացին գրչերիլու:
Աստվածատիպ Ոգիսեսը, սակայն, մնաց պալատներում, 90
- Եվ Արևտեն սպիտակաձեռն առաջինը դիմեց նրան,
Զի ճանաչեց նրա հաղած զգեստներն ու պատմուճանը.
«Օտարական, ես ուզում եմ քեզ հարցնել մի ուրիշ բան:
Ո՞վ ես և ո՞ր երկրից ես դու, այս հագուստը քեզ ո՞րտեղից.
Դու չասացի՞ր, թե ծովատանջ ես հասել մեր երկիրը շեն»:
95
- Այսպես նրան պատասխանեց Ոգիսեսը բազմաճար.
«Շատ դժվար է, ով թագուհի, պատմել հիմա քեզ մի առ մի
Այն ցավերը, որ ինձ տվին աստվածները երկնաբնակ.
Բայց քեզ միայն այն կպատմեմ, ինչի մասին դու հարցրիր:
Հեռու ծովում կա մի կղզի, ուր Կալիպսոն է բնակվում, 100
- Իսկ այդ կղզին ոչ աստվածներն են այցելում, ոչ էլ մարդիկ.
Բայց միայն ինձ զժբախտիս էր, որ վիճակվեց ընկնել այնտեղ,
Երբ որ իմ նավն արագընթաց, մութ ծովերում ափսոսաբաժիր,
Շանթահարվեց Զևսի արժաթ կայծակներից ու խորտակվեց:
Անմահները ինձ նետեցին Կալիպսոյի հեռու կղզին. 105
- Վերցրեց նա ինձ և անդ երկար խնամում էր կարեկցաբար
Եվ ցանկանում ինձ էլ դարձնել հավերժ անմահ, անձերական,
Սակայն նրան չհաջողվեց կրծքիս տակի սիրտն համոզել:
Յոթը տարի ես մնացի այնտեղ փակված, և արցունքս
Ուղեղում էր զգեստն անմաշ, որ Կալիպսոն էր ինձ տվել: 110
- Սակայն արդեն երբ ութերորդ տարին էլ ինձ այնտեղ դառավ,
Այնժամ ինքը պատվիրեց ինձ և համոզեց վերադառնալ:

Տասնեւթ օր ես անընդհատ նաւաբեկեցի լաշն ծովերում,
 Տասնութերորդ օրը տեսա ձեր ակդ լեռներն սովերախիտս
 Հանկարծ ուժեղ փոթորիկը զարկեց, փշրեց լաստանաւս. 115
 Իսկ հողմերն ու ալիքները դեպի այս ամին ինձ քշեցին:
 Դուրս գալով ամի, հանգստացա, մինչդեռ գիշերն իջաւ խաղաղ:
 Այնտեղ ես շոր տերեւների տակ քնեցի, տանջված սրտով,
 Գիշերն ամբողջ, մինչ արշալույս և մինչև կեսն հաջորդ օրվա
 Արեն արդեն մայր էր մտնում, երբ աչքիցս քունը փախաւ, 120
 եւ ավաղի վրա տեսա ես քո դասեր նաժիշտներին
 Խաղ անելիս. և նման էր նա նրանց մեջ աստվածուհու.
 Պաղատեցի նրան, իսկ նա բաշխութուն ի հայտ բերեց,
 Որը երբեք չէի կարող սպասել ես այդ դեպքուոյ.
 Նա ինձ առատ հաց բերելով, գինի լցրեց անուշահամ, 125
 եւ կրք գետում ես լողացա, այս հագուստը սովեց նա ինձ:
 Ահա ճիշտը քեզ պատմեցի, հակառակ իմ դառը ցաւին:
 Զլինի թե, ով Ալկինոս, մեղադրեա քո դասերն անմեղ.
 Նա պատվիրեց, որ ես իրեն հետքով գնամ իր կանանց հետ,
 Սակայն վախից ու ամոթից չկամեցաւ նրան լսել. 130
 ես վախեցա, որ մի պուցե դու զայրանաւ հանկաւթաւիս:
 Այնժամ նրան Ալկինոսը նորից դիմեց այս խոսքերով.
 «Օտարական, իմ կրծքի առակ չի պարտակված այնպիսի սիրտ,
 Որ զայրանա անմտաբար: Սիրում եմ ես կարգ ու կանոն:
 Երանի թե շնորհին Զեւսն ու անմահ աստվածները՝ 135
 Քեզ պես մարդու, որ խորհում է ու զբոլցում այսպես խելոք,
 Կնության տամ իմ աղջկան և իմ փեսան կուշեմ նրան:
 Թե կամենաս, մնա այստեղ. սակայն ոչ ոք ֆեակներից
 Քեզ չի պահի բռնի կերպով. հաճո չէ դա աստվածներին:
 Վստահ եղիր, որ ես վաղը քեզ ճանապարհ պիտի դնեմ, 140
 եւ մինչդեռ դու պառկած լինես ճանապարհին, անուշ քնով,
 Թիաւարներն արագորեն ճեղքելու են ծովը խաղաղ,
 Որ քեզ տանեն քո երկիրը, կամ ուր որ դու կցանկանաս»:
 Այդպես ասաց: Հրճվեց սրտանց Ոգիսեսը բազմաշարշար,
 եւ այսպիսի ջերմ խոսքերով մաղթանք արեց սրտի խորքից. 145
 «Հայր Զեւս, ինչ որ խոստացաւ ինձ Ալկինոսը, թող կատարվի.
 Նրա փառքը հովերժ կապրի արգասավոր երկրի վրա,
 Երբ վերջապես ես ոտք դնեմ հայրենիքը իմ կարոտած»:
 Այդպես էին նրանք խոսում իրարու հետ ու որոշում.
 Իսկ Արևտին ճերմակածեռն հրամայեց նաժիշտներին. 150

Որ քնելու տեղ պատրաստեն, մահիճները փռեն խակույն:
Այնժամ նրանք հարգարելով անկողիններն հանգստավետ,
Ռզիսեսի մոտ կանգնեցին ու դիմեցին այս խոսքերով.

«Յաւարական, քո մահիճը պատրաստել ենք, եկ ու քնիր»:

Այդպես քնեց աստվածատիպ Ռզիսեսը բազմաշարձար,
եւ:դուդ, անդորր այդ սրահում, արվեստակերտ մահճի վրա:

155

Երգ ուրբեճուդ

Երբ դիշերվա դուստրը ժպտաց, Արշալույսը վարդամտոն,
Արթնացավ ու ելավ տեղից Ալկինոսը քաջախորով,
Զարթնեց նաև Ռզիսեսը, բերդանվաճն աստվածատիպ,
Եւ միասին եկան նրանք հրապարակն ֆեակների:

Իսկ Պալլասը կապուտաշյա շքազայում էր քաղաքում,
Մշտենալով ամեն մեկին, համբողում էր այս խոսքերով.
«Յն, զնացեր հրապարակ, ֆեակների մեծամեծներ,
Իմանալու ձեզ այցելած օտարական մարդու մասին»:

Հրապարակն ու դահիճները շուտ լցվեցին ժողովրդով:

Հիացմունքով էին նայում նրանք որդուն Լայերտեսի՝
Բազմահնար Ռզիսեսին, քանզի Պալլաս Աթինասը
Աստվածային շող էր թափել նրա գլխին և ուսերին:
Ալկինոսը նրանց միջից վեր կենալով՝ այսպես խոսեց.
«Հանք ինձ, ով ֆեակների երեւելի մեծամեծներ.

Եւ ձեզ կասեմ այն ամենը, ինչ իմ սիրտն է ինձ ներշնչում:

Այս օտարը ես չգիտեմ, թե ոգտեղի՞ց եկավ մեզ մոտ.
Նա մեկնելու համար հիմա մեր օգնութլւանն է աղերսում:
Ուստի գնանք ու կարմրակող առաջնաշու նավ իջեցնենք

Այլաց վրա. թող ընտրվեն հիսուներկու թիավարներ,
Ու երբ կարգով թիակները ամրացնեն նավակողին,

Վերադարձնք շուտով այստեղ, իմ պաշտոնը, խրախճանքի:

Այս թող լինի իմ պատվերը երիտասարդ կարիճներին.

Իսկ մնացած մականակիր արքաները թող դան պալատ,

Որպեսզի մենք հյուրասիրենք օտարին մեր ապարանքում.

Մի մերժեք ինձ: Դեմոգոկոս աստվածային երգչին կանչեք,

Որպեսզի մեզ զվարճացնի իր երգերով չնաշխարհիկ»:

Ալկինոսի հրամանով հիսուներկու լավագույններ

Ընտրվեցին ու զնացին դեպի ծովափն Ելեփրիսը,

Գորշ նաւն իրենց, սահեցնելով, իջեցրին ծովն ալեծածան,
Յամաք ելան և խելամիտ Ալկինոսի պալատն եկան: 30

Իսկ քարոզը շուտով իր հետ բերեց երգչին աստվածային,
Որին մուսան Թեկուզ սիրել, բայց զրկել էր աչքի լույսից:
Այնժամ բոլորն էլ ճաշերին մեկնում էին ձեռքերն իրենց:
Երբ լիացավ նրանց հոգին խմիչքներից ու ճաշերից,
Մուսան երգչին շունչ շնորհեց, որ նա երգի հերոսներին, 35
Երգի վեճը Ողիսեսի և Պիլեսյան Աքիլլեսի,
Երբ որ նրանք վիճում էին դոհաբերման սեղանի մոտ,
Եվ հրճվում էր արանց արքա Ագամեմնոնն Ատրեաժին՝
Տեսնելով այդ պառակտումը արայացոյց հերոսներին:

Երբ երգիչը ախորժածայն այդ էր երգում, Ողիսեսը 40
Վերցրեց ձեռքով իր առնական պատմութեանը ծիրանագույն
Եվ, գցելով դա իր գլխին, ծածկեց դեմքն իր վեհատեսիլ:
Նա բոլորից կարողացավ իր արտասուրբ թաքցնել,
Բայց նկատեց Ալկինոսը, որ նստած էր նրա կողքին.
Սա, գիմելով ֆեականերին ծովագնաց, աշապես ասաց. 45
«Հիմա, երբ մենք վայելեցինք այս սեղանը արքայական
Եվ քնարը, որն անբաժան ուղեկցում է խրախճանքին,
Հիմա դուրս գանք և մրցություն կազմակերպենք հրապարակում,
Որպեսզի երբ օտարականն իր երկիրը վերադառնա,
Պատմի այնտեղ, թե որքան ենք գերազանցում ուրիշներին 50
Կովամարտի, զոտեմարտի, ոստնելու և արշավի մեջ»:

Երբ բոլորը իրենց հոգում զոհացան այդ մրցությունից,
Ալկինոսի կողմամաս որդին այնժամ աշապես ասաց.
«Օն, կտրիճներ, այժմ գնանք և հարցնենք մենք օտարին.
Արդյոք վարժ չէ՞ նա մրցության ձեերի մեջ, քանզի, տեսիք, 55
Նա բարեկերտ մարմին ունի. միայն թե խիստ տանջանքներից
Հեղնել է նա. չէ՞ որ մարդուն ոչինչ այնքան չի քայքայում,
Որքան ջուրը աղի ծովի, ինչքան էլ մարդ առույգ լինի»:

Այնժամ աշապես պատասխանեց Ողիսեսը բաղմահմուտ.
«Կողդամաս, ինչո՞ւ եք ինձ ուզում ծաղրել ձեր հրավերով. 60
Ես իմ մաքում բազում հոգսեր ունեմ և ոչ մրցման խորհուրդ.
Մինչև հիմա շատ եմ տանջվել ու շարշարվել մութ ծովերում,
Իսկ այժմ ձեր հավաքույթում նստած, դարձիս խոհն եմ խորհում»:

Այնժամ նրան էլբրիալը պատասխանեց դառն հեղինաբով.
«Օտարական, երևում է, որ սովոր չես դու մրցության, 65

Այլ նման ես ծովաշրջիկ առևտրական սլարազդիին,
Որ նավերով արագընթաց արշավում է մութ ծովերում,
Լոկ իր շահը մտածալով. ոչ, նման չես դու մարդիկիս»:

Այնժամ նրան խեթ նայելով՝ Ողիսեսը այսպես խոսեց.

«Այդ մեկը դու ճիշտ չասացիր. ամբարտաձան ես ինձ թվում: Դու խոսքերով քո անհաճու վրդովեցիր սիրտս ու հագիս. 70

Սակայն, ինչպես թվում է քեզ, անվարժ չեմ ես մրցության մեջ,
Այլ, կարծում եմ, որ եղել եմ միշտ լավագույն մրցողներից՝
Երբ տակավին երիտասարդ, վստահ էի իմ ուժերին.

Իսկ հիմա ես ընկճված եմ տանջանքներից ու ցավերից. 75
Բայց, հակառակ այդ բոլորին, կմասնակցեմ ես մրցության»:

Այդպես ասաց նա և, առանց իր սլառմուճանը հանելու,
Գետնից վերցրեց մի սկավառակ՝ ավելի մեծ, հաստ ու ծանր,
Քան այն, որով ֆեակները մրցել էին իրարու հետ,
Պտույտ տվեց արագորեն և նետեց իր ձեռքով հուժկու: 80

Եվ բոմբյունով քարը սուրաց, անցավ բոլոր նշաններից
Ու դեն ընկավ: Աթենասը, մի գեռատու կերպարանքով,
Ընկած տեղը նշանակեց և այս խոսքով դիմեց նրան.

«Օտարական, նույնիսկ կույրին կհաջողվի խարխալելով
Այս նշանը գտնել, քանզի չխառնվեց դա մյուսներին, 85

Այլ բոլորից առաջ անցավ. այժմ կարող ես պարծենալ»:

Ուրախացավ սրա խոսքից Ողիսեսը բազմահալած.

Այնժամ, հոգով թեթևացած, այսպես ասաց ֆեակներին.
«Այժմ հասեք իմ նշանին, ով կարիճներ, հետո նորից 90

Ես կնետեմ, գուցե այստեղ, գուցե նույնիսկ փոքր-ինչ հեռու:
Իսկ ձեր միջից ում սիրտը որ կրծքի ներքո կթելադրի,

Թող հանդես գա,— որովհետև դուք իմ հոգին զայրացրիք,—
Մրցի ինձ հետ գտնեմարտում, կռվամարտում կամ վազքի մեջ»:

Այնժամ նրան Ալկինոսը պատասխանեց այս խոսքերով.

«Օտարական, այդ խոսքերդ մեզ անհաճո չեն թվալու. 95

Դու ուզում ես մեր առջև քո արիությունն ի հայտ բերել,
Խիստ զայրացած, որ այս մեկը քեզ անարգեց մարդկանց առաջ:
Եթե մենք լավ ըմբիշներ չենք, ոչ էլ ճարպիկ կռվամարտիկ,
Ապա վաղբուս գերազանց ենք ու լավագույն ծովայիններ.

Հաճելի են միշտ մեզ եղել պարը, քնարն ու խնջույքը. 100

Սակայն եկեք, ֆեակների դուք գերազանց պարողներդ,
Եվ պարեցեք, որպեսզի մեր հյուրն հայրենի տուն հասնելիս,
Պատմի այնտեղ, թե մենք ինչքան գերազանցում ենք բոլորին

- Եւ ի նաւելու, և զազքի մեջ, և անհաս ենք երգ ու պարում:
Իսկ պալատից փութով բերեք ախորժաձայն քնարն այստեղ
Եւ հանձնեցեր Դեմոգոսին. այն կգտնեք իմ պալատում»:
- Այդպէս ասաց աստվածատիպ Ալկինոսը, և մի քարոզ
վազեց քնարը բերելու արքայական ապարանքից.
- Ֆեակներից այնժամ ինք պատավորներ ոտքի կլան,
Պարի համար տեղ հարթեցին և շրջաճակ բաց բերեցին:
Վերցրին քնարն ախորժաձայն ու տվեցին Դեմոգոսին:
Նրա շուրջը պարին հմուտ պարմանիներ հավաքեցին
Ու, գոփելով, հրաշալի պարն սկսեցին. Ողիսեսը
Հիանում էր, տեսնելով այդ բարերը վարժ ու ցոլարձակ:
Իսկ երգիչը, քնարն առած, սկսեց իր երգը շքնազ՝
- Արեսի և զեղապսակ Ափրոդիտի սիրտ մասին,
Երբ զուգվեցին նրանք զաղտնի՝ Հեփեսոսի ապարանքում
Եւ Արեսն իր նվերներով պղծեց մահի՛ճն այն կաղիլիկի:
Հռչակավոր երգիչն այսպէս երգում էր մեծ անմահներին,
Իսկ Ողիսեսն այդ լսելով, հրճվում էր իր հոգու խորքում:
- Այս ամենից Ալկինոսի սիրտը անշափ ուրախացավ,
Եւ դիմելով ծովազնաց ֆեակներին՝ այսպէս ասաց.
«Լսեք ինձ, ով ֆեակների երեւելի մեծամեծներ.
Ինձ թվում է, թե մեր հյուրը իմաստուն է ու ողջամիտ:
Օն, ուրեմն, նրան պատվենք ըստ պատշաճի, ընծաներով»:
- Ալկինոսի այս խոսքերը ընդունվեցին ուրախութեամբ.
Եւ ամեն մեկն իր քարոզին ուղարկեց, որ նվեր բերի:
Իսկ էփրաւն Ալկինոսին դիմեց այնժամ այս խոսքերով.
«Ով Ալկինոսդ ազնւագույն, որ սիրվել ես ժողովրդից,
Ես, համաձայն քո պատվերին, պիտք է հյուրին սիրաշահման:
Այս պղնձյա սուրն եմ տալիս, որը ունի արծաթ բռնակ,
Իսկ պատյանը հոր սղոցած փղոսկրից եմ պատրաստել.
Այդ էլ նրան կնվիրեմ՝ որպէս նվեր մի արժանի»:
- Այս ասելով, արծաթակոթ սուրն իր դրեց ձեռքը նրա
Եւ, դիմելով Ողիսեսին, ասաց խոսքերն այս թևովոր.
«Ողջույն քեզ, հայր օտարական. թե խոսքերն իմ քեզ խոցեցին,
Թող հողմերը արագաթև դրանք տանեն մեզնից հեռու»:
- Այսպէս նրան պատասխանեց Ողիսեսը բազմահմուտ.
«Քեզ էլ ողջույն, աստվածները թող որ քեզ տան ամեն բարիք»:
- Այդ ասելով, նա իր ուսից կախեց սուրը արծաթակոթի:

Արեն արդեն մայր էր մտնում, երբ քարոզներն հավատարիմ
Թանկ ընծաները բերեցին շքեղ պալատն Ալկինոսի.

Իսկ որդիներն Ալկինոսի, ընծաներն այդ վերցնելով,

Տարան բոլորն ու գրեցին հարգելի մոր ծնկների մոտ:

Ալկինոսը նորից դիմեց Արևտեին այս խոսքերով.

145

«Օն, սիրելիս, գնա և բեր մեր լավագույն սնդուկն այստեղ

եւ դրա մեջ դիր պերճագույն, մաքրամաքուր զգեստներից.

Իսկ ես նրան կնովիրեմ ոսկե բաժակն այս գեղեցիկ,

Որսկսդի ինձ հավերժապես հիշի նա իր աղարանքում

եւ դրանով հեղի Զևսին և մյուս բոլոր աստվածներին»:

150

Այդպես ասաց. իսկ Արևտեն մի պերճագույն սնդուկ բերեց
ննջարանից, և դրա մեջ ընծաները շարեց կարգով՝

Ըզգեստներն ու ոսկիները, որ Ֆեակներն էին բերել.

Ինքն էլ սիրուն ծածկոց գրեց և պատմունճան նախշադարդած,

եւ, դիմելով Ոդիսեոսին, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.

155

«Այժմ ինքդ քո ձեռքերով դրա փականքը ամրացուր,

Որ շինի ճանապարհին որեւէ մեկն այն բաց անի,

Երբ սրբնթաց նավի մեջ դու տարված լինես քաղցր քնով»:

Այդ որ լսեց բաղմաշարշար Ոդիսեսը աստվածատիպ,

Կափարիչը ծածկեց խկույն և մի կնճուռո հանդույց կապեց:

160

Այնուհետև տնտեսուհին նրան տարավ լողանալու:

Ստրկուհիք երբ լողացրին և օժեցին նրան յուղով

եւ հաղցրին շքեղ թիկնոց ու պատմունճան նախշադարդված,

Նա դուրս եկավ լողարանից և գինեխում կտրիճների

165

Մոտը գնաց: Նավսիկայան, աստվածային շողով պատած,

Եկավ կանգնեց ծածկը սլահոզ գեղաքանդակ սյուների մոտ

Ու, դիմելով նստած հյուրին, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.

«Ողջույն քեզ, ով օտարական. երբ հայրենիք վերադառնաս,

Զմոռանաս դու ինձ, քանզի քո կյանքն ինձ ես նախ պարտական»:

170

Այսպես նրան պատասխանեց Ոդիսեսը հնարամիտ.

«Նավսիկայա, սիրուն դուստր արիասիրտ Ալկինոսի.

Թե որ Զեսը կայծակնային ինձ շնորհի տունս հասնել,

Այնժամ այնտեղ հավերժաբար քեզ կալաշտեմ, իմ դիցուհի,

Որովհետեւ, ով սիրուն կույս, իսկապես դու ինձ փրկեցիր»:

175

Այդպես ասաց և Ալկինոս արքայի մոտ նստեց գահին:

Այնժամ նրանց ճաշ գրեցին, մատուցեցին անուշ դինի,

Քարոզն այնտեղ առաջնորդեց հայանի երգիչ Դեմոդոկին:

Երբ լիացավ նրանց հոգին խմիչքներից ու ճաշերից,

- Այսպէս դիմեց Դիմողոյին Ողիսեսը բազմահնար.
- «Բոլոր մարդկանց մեջ առավել քիզ եմ հարգում, ով Դիմողոյ. 180
 Կամ մուսայից ես սովորել, Զէսի դստրից, կամ Փոյրոսից,
 Որ երգում ես վարպետորեն տանջանքները արայացոց,
 Որ կրեցին Տրովադայում և ծովերում թափառելիս.
 Կարծես ինքդ տեսել ես դա կամ թե լսել ուրիշներից:
 Սակայն այժմ փոխիր երգդ և փայտակերտ ձիու մասին 185
 Պատմիր դու մեզ, որ Եպեյոսն էր պատրաստել Պալլասի հետ,
 Եվ թե Ողիսն ինչպէս այդ ձին, դարան մտած իր քաջերով,
 Տարավ մինչև միջնաբերդը, և իլիոնը նվաճեցին:
 Բն այս բոլորն իրենց հերթով կարողանաս դու ճիշտ պատմել,
 Այնժամ ամբողջ աշխարհով մեկ հալերժապէս ես կգոչեմ, 190
 Որ երգելու հնարքը քեզ աստվածուհին է շնորհել»:
- Այդպէս ասաց. իսկ երգիչը, որին մուսան էր ներշնչել,
 Երգն սկսեց, թե արգէտներն հրդեհելով վրանները,
 Ի՞նչպէս մտան նավերը դսրշ, ձեռքնելով, թե պիտ մեկնեն,
 Իսկ մի մասը դարան մտավ Ողիսեսի հետ միասին, 195
 Տրովադայի պատերը տակ, փայտե ձիու մեջ թաքնված,
 Որ արայացիք իրենց ձեռքով տարել էին մինչ միջնաբերդ:
 Երգում էր, թե արայացիք ինչպէս իջան փայտե ձիուց,
 Ներխուժեցին քաղաքն ամբողջ և իլիոնը ավերեցին: 200
- Հռչակավոր երգիչն այդպէս երգում էր, իսկ Ողիսեսը
 Հալվում էր, և արցունքները հոսում էին այտերն ի վար:
 Կարողացավ նա թաքցնել իր արտասուքը բոլորից,
 Բայց Ալկինոսը նկատեց, քանզի նրա մոտ էր նստած,
 Եվ դիմելով ֆեականերին ծովագնաց, այսպէս ասաց.
 «Լսեք ինձ, ով ֆեակաների երեւելի մեծամեծներ. 205
 Դիմողուկը թող վերջ տա իր անուշ երգին ու քնարին.
 Քանզի ահա բոլորին չէ, որ այդ երգը դուր է գալիս:
 Ինչ երգիչը իր քնարով սկսեց այդ երգը երգել,
 Օտարական հյուրի ողբը չգաղարեց և ոչ մի պահ:
 Երեւի թե նրա հոգին մի մեծ ցավից է տառապում: 210
 Սակայն թող նա վերջ տա երգին, որ բոլորս էլ, հյուր-հյուրընկալ,
 Զվարճանանք հոգու խորքից. այդ ավելի է հաճելի.
 Չէ՞ որ այստեղ մենք ամեն ինչ հյուրի պատվին ենք պատրաստել:
 Սակայն դու էլ հնարքներով ինձնից ոչինչ մի թաքցնի,
 Այլ հարցերիս պատասխանիր. այդ օգտակար է ավելի: 215
 Անունդ ասա, ինչպե՞ս էին քեզ անվանում ծնողներդ.

Հայրենիքդ հայտնիր դու ինձ, քո համայնքը և քաղաքը,
 Որպեսզի քեզ իմ նավերը տանեն այնտեղ նախազրիտակ,
 Որովհետև ոչ ղեկ ունեն ֆեալների նավերն արագ,
 Ոչ ղեկավար, ինչպես ունեն ծովն ակոսող նավերն ուրիշ,
 Այլ իրենք են միշտ կռահում խորհուրդները մարդկանց մտքի,
 Եվ ճանաչում են բոլորի քաղաքներն ու դաշտերը շեն,
 Եվ սրբնթաց արշավում են անեզրական ծովերով մեկ,
 Ոչ շեղվում են ճանապարհից, ոչ վտանգից են վախենում:
 Բայց ճշմարիտն ասա դու ինձ և մանրամասն արի սլատմիր. 225
 Ո՞ր տեղերումն ես թափառել և ինչպիսի՞ վայրեր աեսել.
 Պատմիր ինձ շեն քաղաքներում ապրող մարդկանց կյանքի մասին,
 Այդ մարդկանցից որո՞նք են շար և անօրեն, նաև վայրագ,
 Եվ որո՞նք են աստվածավախ և հյուրասեր ու բարեմիտ 230
 Պատմիր նաև, թե ինչո՞ւ ես դառն արտասվում և հառաչում,
 Երբ լսում ես աքայացոց տառապանքը պատմող մի երգ:

Ծրգ իննեւորդ

Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը բուղմահնար.
 «Լայերտեսի որդին եմ ես, Ողիսեսը հանրաճանաչ.
 Ծնվել եմ ես արեաշատ և հռչակված իթակիում:
 Ժեռուտ է այն, բայց սեւ է շատ մեծանուն կարիճների.
 Իմ հայրենի երկրի նման քաղցր երկիր ես չեմ տեսել 5
 Կալիսսոն էր ինձ կալանել, հավերժահարսն այն վեհաշուք,
 Մթին այրում և տենչում էր իր մոտ պահել իբր ամուսին:
 Ինձ խորամանկ Կիրկեն ես, էա կղզու ապարանքում,
 Ցանկանում էր պահել իր մոտ հավերժօրեն, իբր ամուսին:
 Սակայն նրանց չհաջողվեց կրծքիս տակի սիրտն համողել. 10
 Քանզի չկա այս աշխարհում ոչինչ քաղցր հայրենիքից
 Ու ծնողից, թեկուզ ապրես արքայական պալատներում,
 Պանդիստոլթյան դառը զրկում, հեռո՛ւ սիրած ծնողներից:
 Այժմ լսեք դուք ինձ՝ պատմեմ վերադարձը այն շարաբախտ, 15
 Որ սահմանել էր ինձ Զեսը, երբ մեկնեցի ես Տրոյացից:
 Քամիները ինձ Իլիոնից կիկոնների մոտ քշեցին.
 Անդ քաղաքն ու նրա մարդկանց կործանեցինք և ավարդ
 Մենք հավասար բաժանեցինք, որ ոչ մեկը չդժգոհի:
 Ընկերներիս հորդորեցի փութով մեկնել այդ վայրերից,

Սակայն բոլորն հիմարացան և շանսային իմ խոսքերին:
 Իսկ խուլս աված կիկոնները ձայն տվեցին կիկոններին,
 Որոնք ապրում էին երկրի ներսում, հեռու այդ ծովափից,
 Մենք, քանի դեռ առավուտ էր և օրն առաջ էր ընթանում,
 Դիմազրավ էինք մեղնից ավելի մեծ թվով մարդկանց:

25

Բայց երբ իջավ արեգակը՝ իր եղներին արձակելու,
 Այնժամ արդեն կիկոնները կոստրեցին աքայացոց:
 Յուրաքանչյուր նավից կորան վեց ընկերներ ամրասրունը,
 Իսկ մնացած աքայացիք հազիվ պրծան դաժան մահից:

Այդտեղից մենք կսկծացույ սրտով նորից ճամփա ընկանք:
 Ինն օր անվերջ մենք քշվեցինք. տասներորդ օրն լուսասակեր
 Մարդկանց՝ երկիրն հասանք. նրանք լուռստով են սնվում միայն:
 Իմ նավազներն այնտեղ սեղան պատրաստեցին նավերի մոտ.

30

Երբ ուտելուց և խմելուց մեր հոգիները լիացան,
 Երկու մալոյ իմ ընկերներից ընտրեցի և քարոզի հետ
 Ուղարկեցի, որ երեքով գնան ու մեղ մի լուր բերեն,
 Թե մարդկանցից մահկանացու որո՞նք էին ապրում այնտեղ:
 Այնժամ մերոնք պատահում են լուսասակեր բարի մարդկանց,
 Որոնք նրանց լուռոս էին հյուրասիրել ճաշակելու.

35

Սակայն ով որ ճաշակում էր հասած լուսոսն այդ մեղրածոր,
 Էլ չէր ուզում վերադառնալ և լուր բերել ընկերներին»,
 Այլ ուզում էր առմիշտ մնալ լուսոսակեր մարդկանց երկրում,
 Քաղցր լուսոսը ճաշակել, վերադարձը մոռանալով:

40

Բայց նա, թեկուզ լալիս էին, նրանց բռնի ետ բերեցի,
 Իսկ մնացած հավատարիմ ընկերներին ձայն տվեցի,
 Որ շտապեն մի թռիչքով մանել նավերն արագընթաց,
 Որ չլինի լուսոս ուտեն և վերադարձը մոռանան:

45

Այդտեղից էլ կսկծալի սրտով նորից մենք մեկնեցինք
 Եվ անօրեն ու կամակոր կիկլոսյների կղզին հասանք,
 Որոնք ամեն ինչ թողնելով կամբին առնա՜ս աստվածների,
 Ոչ ցանում են իրենց ձեռքով, ոչ էլ երբևէ հողն են հերկում,
 Այլ ամեն ինչ անմշակ ու չցանված է աճում այնտեղ:
 Ո՛չ ժողովի են հավաքվում, ո՛չ էլ ծանոթ են օրենքի,
 Այլ ապրում են ինքնագլուխ, խոր ու մթին քարայրներում:

50

Երբ մայր մտավ արևն արդեն, ու չորս կողմը մութը պատեց,
 Մեղ համար տեղ պատրաստելով, քնեցինք մենք ծովեղերքին:
 Երբ դիշերվա դուստրը ժպտաց, Արշալույսը վարդամատն,
 Ընկերներին հավաքելով, աշտպես նրանց ես դիմեցի:

55

- «Մյուս բոլորդ այստեղ կացիք, ով կտրիճներ իմ սիրնիլ,
Իսկ ես նստիմ առաջ դնամ, հասկատարիմ ընկերներով,
Եվ իմանամ ինչպիսին են այս երկրում ապրող մարդիկ»։ 60
- Այդ ասելով, նստի բարձրացա, պատվիրեցի ընկերներին՝
Պարանները արձակեն ու նստիլ հանձնեն ալիքներին։
Ծովափի մոտ, ճիշտ մեր գիմաց, ահաանք բարձր մի քարանձավ,
Շրջապատված դափնիներով, ուր գիշերվա մութ խավարին
Ոչխարների և այծերի հոտեր էին ապաստանում։ 65
- Այնտեղ հսկա մի տղամարդ էր բնակվում առանձնացած
Եվ իր հոտերն էր արածում. այլոց հետ նա շփում չունի,
Այլ մենության մեջ շարիք էր անվերջ նյութում ուրիշներին։
Հրեշ էր նա հսկայական և ոչնչով նման չէր նա
Մահկանացու հացափերի, այլ՝ ծառախիտ սարալանջի։ 70
- Այնժամ ես իմ հավատարիմ ընկերներին պատվիրեցի
Պահակ կանգնել մեր նստիլ մոտ, մինչև որ ես վերադառնամ,
Եվ նրանցից ես ընտրեցի տասներկուսին, ու դնացինք։
Մեզ հետ վերցրինք այծի մի տիկ, լեցուն ընտիր կարմիր գինով,
Հետո մի պարկ մթերք լցրի, կռահելով, որ գործ ունենք 75
- Մի մարդու հետ, որին տրված է մարմնական ահալի ուժ,
Եվ բնությամբ վայրենի է, և անարգար, և անօրին։
- Շուտով հասանք քարայրի մոտ, բայց չգտանք նրան այնտեղ,
Քանզի հոտերն իր տարեկ էր արոտներում արածելու։
Քարանձավում տիկեր տեսանք պանրով լցրած, մսուրներում՝ 80
- Ուլ և գառներ. վաղածի՞ններն առանձին էր այնտեղ փակել,
Միջնածի՞ններն՝ առանձին տեղ, նորածի՞ններն էլ առանձին։
Անոթները լցված էին դեղևի նոր մերած պանրով։
Ընկերներս այն ժամանակ ինձ դիմեցին, պաղատելով,
Որ այդ պանրից մեզ հետ վերցնենք և, ուղերին ու գառներին 85
- Մսուրներից դուրս քշելով, նորից դեպի ծովն շտապենք։
Բայց ես լսել չկամեցա, թեկուզ նրանք ճիշտ խոսեցին։
Ուզում էի նրան տեսնել և նրանից հյուսույթ ստանալ։
- Կրակ արինք ու, նստելով, այնտեղ մենք դո՛հ մատուցեցինք. 90
- Հետո, պանիր ճաշակելով, սպասեցինք քարանձավում,
Մինչև որ նա իր հոտերով վերադարձավ՝ մի մեծ տրցակ
Ցախ շալակած, որ դրանով երեկոյան կրակ վառի։
Ահաբեկված, մենք քաշվեցինք քարանձավի խորքերը մութ։
Այնուհետև նա ընդարձակ քարանձավի մեջ հավաքեց

Բոլոր կթան ոչխարներին. իսկ դռան մոտ, բախում, թողեց
 Արուններին, գեր խոյերին և հաստավիզ նոխաղներին:
 Այդ բոլորից հետո մի մեծ ժայռ գլորեց մուսքի առաջ,
 Որին թեկուզ և լծեինք քսաներկու քառանիվ կռոր,
 Դարձյալ անգոր կլինեին հսկա ժայռը տեղից շարժել:
 Նա, նստելով, այժերին ու ոչխարներին կթեց հերթով,
 100
 Հետո կթած ձյունափրփուր կաթի կեսը նորից մերեց
 Նվ խիտ հյուսած հսկայական զամբյուղների մեջ լցրեց,
 Իսկ մյուս կեսը տարավ լցրեց անոթների մեջ ու պահեց,
 Որ ընթրիքի ժամին խմի, երբ որ հոգին իր ցանկանա:
 Կրակ վառեց, և, ցուրից մեղ նկատելով, այսպես ասաց. 105
 «Էյ, օտարներ, ուղքե՞ր եք դուք, ո՞ր ծավերով եք լիափառում.
 Արդյոք գործո՞ւմ եք դուք եկել, թե՞ շրջում եք պատահական,
 Ինչպես անվախ ծովահեններ, որ, կյանքն իրենց վտանդելով,
 Ուրիշներին վնասում են ու կողոպտում անդժորեհն»:
 Այդպես ասաց: Սարսափեցինք նրա ձայնից ու հաստկից. 110
 Բայց և այնպես, այս խոսքերով ես պատասխան ասվի նրան.
 «Տրավադայից ենք մենք գալիս՝ ուղեկորույս աքայացիք.
 Մենք տուն էինք վերադառնում, իսկ հողմերը մեզ շեղեցին:
 Զորքերից ենք մենք քաջարի Ադամեմնոն Ատրիդեսի,
 115
 Որի փառքը տարածվել է աշխարհով մեկ մինչև Իրկինք:
 Ահալասիկ, քեզ մոտ գալով, ընկնում ենք մենք քո ոտքերը,
 Նվ խնդրում ենք, որ մեզ պատվես քո թանկագին ընծաներով՝
 Որպես նշան հյուրընկալման, ինչպես օրենքն է սահմանում:
 Ով քաջ, հարգիր աստվածներին, աղերսանքով դիմում ենք քեզ.
 120
 Հյուրերին և խնդրողներին ինքը Զևսն է միշտ պահպանում,
 Նվ հյուրասեր մարդկանց տունը նա լիացնում իր շնորհքով»:
 Այդ ասացի, բայց նա անխիղճ սրտով այսպես պատասխանեց. 1
 «Օտարական, կամ հիմար ես և կամ շատ ես հեռվից եկել,
 Որ պատվիրում ես պատկառել ու երկյուղել աստվածներից.
 Կիկլոպները չեն երկյուղել երբեք Զևսից վահանազեն, 125
 Ոչ էլ մյուս աստվածներից, մենք գերազանց ենք նրանցից.
 Իսկ ես Զևսի թշնամանքից չեմ վախենում, որ խնայեմ
 Ե՛վ քեզ, և՛ քո ընկերներին, եթե ես այդ չկամենամ»:
 Նա հարձակվեց ու պարզելով իր ձեռքերը ընկերներին,
 Երկու հոգու խից հանկարծ ու շան նման խփեց դետնին, 130
 Հետո, նրանց բզկտելով, ագահորեն նստեց լափեց:
 Իսկ մենք լալով, թևատարած, հզոր Զևսին աղերսեցինք,

- Քանզի զարմանքն էր մեզ պատել այդ սոսկալի տեսարանից։
Այնուհետև, երբ Կիկլոպը լցրեց փորը իր անհատակ՝
Մարդկային հում միս ուտելով և անաբառ կաթ խմելով,
Պառկեց ամբողջ հասակով մեկ, ոչխարների հետ, քարայրում,
Իսկույն անվախ իմ հոգու մեջ խիզախ մի միտք եւ հղացա,—
Թե մոտենամ հանկարծակի, կողքիցս կախ թուրս քաշեմ
եւ այն թափով կուրծքը խրեմ. բայց մի այլ միտք ինձ կաշկանդեց.
- Քանզի դաժան մահը մեզ էլ պետք է հնձիր այդ քարայրում. 140
Ձէինք կարող մենք զուրեւ հակայական ժայռը երբեք,
Որ այդ հրեշն ինքը մենակ կանգնեցրել էր մուտքի առաջ։
Տագնապալից այդ մտքերով սպասեցինք Արշալույսին։
Երբ գիշերվա գուստրը ժպտաց, Արշալույսը վարդամատնեմ,
Նորից երկու հոգու խլեց ու հռչակեց ազահորեն. 145
Կշտանալուց հետո՝ մուտքը փակող ժայռը ետ գլորեց
եւ իր հոտը նա գուրս բերեց քարանձավից, հետո նորից
Մուտքը փակեց հսկա ժայռով, ինչպես կապարճն են խցան։
Եւ մնացի քարանձավում, նրա վախճանը նյութելով։
- Եւ ահա թե եւ ինչպիսի մի լավագույն միտք հղացա. 150
Քարանձավում կիկլոպն ահեղ, երկար գերան ուներ դրած,
Դեռ նոր կտրած ձիթենու բուն, որ շորանա ու դրանից
Մահակ սարբէ. երբ այդ հսկա ծառաբունը նկատեցինք,
Ասացինք, թե քան թիով շարժվող նավի կայմ կլինի։
- Մոտենալով, հսկա բնից մի գրկաշափ ճյուղ կտրեցի 155
եւ կրակի բոցի վրա գգուշորեն թեթացրի,
Այնուհետև այն թաղեցի ու թաքցրի գոմաղբի տակ։
Երեկոյան հովիվն եկավ իր թավազեղմ հոտերի հետ,
Եւ իր բոլոր ոչխարներին անզավորեց մեծ քարայրում։
- Այնուհետև նորից ժայռը նա գլորեց մուտքի առաջ 160
եւ, նստելով, ոչխարներին և այծերին կթեց հերթով,
Նորից երկու հոգու խլեց և հռչակեց ազահաբար։
Իսկույն կավի բաժակ վերցրի, լիքը լցրած կարմիր գինով,
Եւ Կիկլոպին մոտենալով՝ եւ գիմեցի այս խոսքերով.
- «Կիկլոպ, վերցրու, գինի խմիր, որ մարդկային միս եւ ուտում, 165
եւ իմացիր, թե ինչպիսի գինի էի պահել նավում։
Դա քեզ ընծա էի բերում, որ դու հոգով քո ուղորմած
Ինձ հայրենիք ուղարկեիր, բայց կատաղել ես դու արդեն»։
Այդպիս նրան եւ ասացի. նա հաճույքով խմեց գինին.

- «Մեկ էլ լցրու հոժարակամ, և քո անունն ասա դու ինձ,
Որպեսզի քեզ հյուրուլթ տամ ես, որից հրճվես ամբողջ հոգով»:
- Այդպես ասաց. իսկ ես նրան այրող գինուց լցրի նորից.
Նրեք բաժակ լցրի նրան, և երեքն էլ խմեց անհագ:
Ու երբ արդեն գինին նրա գլխակցության վրա հասավ,
Այնժամ նրան քաղցր ձայնով ես դիմեցի ու ասացի. 175
«Հղոր կիկլոս, իմ անունն ես դու հարցնում. այդ ես կասեմ.
Իմ անունն է Ուգիս. այդպես են ինձ կանչում ընտանիքում»:
- Այդ ասացի, բայց նա անխիղճ սրտով այսպես պատասխանեց.
«Ես Ուգիսին ընկերներից հետո կուտեմ. ընկերներին՝
Ավելի շուտ. այս թող լինի քեզ հյուրուլթը իմ թանկագին»:
- Այդպես ասաց նա ու պառկեց մեջքի վրա, մեռկ հատակին.
Հղոր քունը հաղթեց նրան, մինչ կոկորդից դուրս էր ժայթքում
Մարդկային միան ու թունդ գինին, որ նա հարբած հետ էր տալիս:
Ես բերելով ցիցը խկույն, դա խրեցի կրակի տակ:
Եվ երբ արդեն մեր այդ ցիցը թեժ կրակում բոցավառվեց, 185
Ես կրակից դուրս բաշեցի ու կանչեցի ընկերներին.
Նրանք վերցրին այդ ձիթենու բնից սարքած լծակը սուր
Ու խրեցին աչքը նրա, իսկ ես ընկած ցցի վրա,
Այն պտտել սկսեցի, ինչպես վարպետն իր գլիրով
Ծակ է բացում կայմընկալի վրա անվերջ պտույտ տալով:
- Աչքն ու կոպերը խանձվեցին, իսկ հոնքերը շոգին դաղեց,
Աչքի բիբն ու արմատները թեժ կրակից ճրճրթացին:
Նա մոնչաց դազանի պես, իսկ քարայրը արձագանքեց:
Մենք սարսափած հեռու փախանք: Անմիջապես նա իր աչքից
Քաշեց հանեց լծակը հաստ, որ թաթախված էր արյան մեջ, 195
Եվ, կատաղած ուժգին ցավից, մի շարժումով հեռու նետեց,
Հետո ճչաց և սկսեց այնտեղ կանչել կիկլոսներին:
Նրանք, ձայնից այդ ապշահար, շտապեցին դեսուգենից
Եվ, քարայրի սուռք կանգնած, նրան այսպես հարց տվեցին.
«Թ՛նչ պատահեց քեզ, Պոլիփեմ, որ գոռում ես այդպես ուժգին»:
- Իսկ ահռելի Պոլիփեմը պատասխանեց քարանձավից. 200
«Բարեկամներ, Ուգիսն է ինձ սպանում դավով, ոչ թե ուժով»:
- Այնժամ նրանք Պոլիփեմին ասացին խռաքն այս թեւովոր.
«Թե քեզ ոչ ոք չի վնասում, և դու մենակ ես քարայրում,
Մենք մեծ Զևսի տված ցավից անկարող ենք քեզ դարմանել. 205
Ուստի դիմիր դու քո հորը՝ Պոսիդոնին երկրասասան»:

- Այդ ասացին ու գնացին. իսկ ես սրտանց հրճվում էի,
 Որ անունս և խորամանկ հնարքը իմ խաբեց նրանց:
 Իսկ Կիկլուպը, որ տնրում էր և հառաչում ծանր ցավից,
 Շոշափելով, դռանն հասավ ու գլորեց ժայռը հսկա,
 Ինքն էլ նստեց ելքի առաջ և իր երկու ձեռքը պարզեց,
 Որ չլինի հոտերի հետ մեղնից մեկը դուրս սողոսկի:
 Ես իմ մտքում փորձում էի մի լավագույն հնար գտնել,
 Որով ինձ և ընկերներին փրկեմ դաժան մահվան ձեռքից:
 Եվ ահա թե ես ինչպիսի մի լավագույն միտք հղացա:
 Պարարտ խոյր կային այնտեղ, երկարամազ և հաստավիղ,
 Որոնց բուրդը ածխագույն էր և հուրհրան: Դրանց միջից
 Ես՝ ընտրովի երեքական հատ կապեցի այն շիվերով,
 Որոնց վրա գիշերները այդ հրեշն էր պառկում քնում.
 Երեք խոյից մեջտեղինը մեղնից մեկին պետք է տաներ,
 Իսկ երկուսը դուրս եկողին պիտի կողքից քողարկեին:
 Ես էլ հոտի ամենալավ ու դեր խոյին մոտենալով,
 Զեռք զցեցի նրա կողին ու, ձեռներով ամուր բռնած
 Նրա երկար ու խիտ բրդից, տարածվեցի շաղ փորի տակ:
 Երբ գիշերվա դուստրը ժպտաց, Արշալույսը վարդամառն,
 Արունները ուրախությամբ դուրս վազեցին արածելու,
 Իսկ էդերը, դեռ չկթված, մայում էին մսուրներում.
 Քանզի նրանց ստինքները պայթում էին: Իսկ Կիկլուպը,
 Ցավից մաշված, գնաց կանգնեց քարանձավի ելքի առաջ,
 Շոշափելով ոչխարներին: Հիմար էր նա, չէր կասկածում,
 Որ բոլորը կապված էին ոչխարների թափ լանջերին:
 Եվ բոլորից հետո պարարտ խոյը դիմեց դեպի ելքը,
 Իր բրդերով ծանր ու թավ, ես էլ՝ կախված նրա լանջին:
 Այնժամ նրան շոշափելով, Պոլիփեմը այսպես խոսեց.
 «Իմ սիրուն խոյ, ինչո՞ւ վերջինն ես դուրս դալիս քարանձավից.
 Ոչ մի անգամ դուրս գնալիս դու վերջինը չէիր լինում,
 Այլ առաջինն էիր վազում ու դուրս դալիս արածելու.
 Հիմա վերջինն ես բոլորից: Զլինի՞ թե դու էլ ինձ հետ
 Ողբում ես իմ աչքի համար, որ չարագործ մարդը հանեց:
 Թե իմ խորհուրդն ունենայիր, բերանումդ՝ խոռող լեզու,
 Եվ ասեիր,՝ թե որտե՞ղ է նա թաքնվել իմ զայրույթից,
 Մեկ հարվածով նրա ուղեղն այս ու այն կողմ կցրեի»:
 Այդ ասելով, նա ելքից դուրս քիռեց խոյին իր ձեռքերով:
 Երբ դուրս եկանք քարանձավից ու քարերով պատած բակից,

Ես իմ խոյին բաց թողնելով, մյուսների կտայն արձակեցի: 245
Սրդ, մեծ թվով պարարտ գառներ ու ոչխարների հետևեալ առած,
Մենք շարժվեցինք ու շուտափույթ հասանք դարձյալ մեր նալի մոտ:
Ու երբ, աչդպես, ծովկղերքից մենք հեռացանք մի ձայնընկեց,
Ձայն տվեցի ես կիկլոսպին, որ ավելի գաղաղենեմ:

«Քեզ, ով կիկլոսպ, չէր վիճակվել անդոր մարդու ընկերներին 250
Խժռել քո մոլթ քարանձավում և հոշոտել վայրենաբար,
Այլ պետք է թանկ հասուցեիր արարքները քո շարագործ»:

Այդ ասացի, և ավելի խիստ կատաղեց նրա հոգին.
Վաղեց եկավ, և պոկելով բարձր լեռան դագաթը մեծ, 255
Շարտեց մեր սեպուռակ արագընթաց նալի առաջ.

Քիչ էլ մնար պիտի ջարդեր նա մեր նալի կայմը բարձրիկ:
Երբ որ ժայռը խորասուզվեց, ալեկոծվեց ծովը եւժդին,
Եվ մեր նալը աչդ հորձանքից դեպի ակօր քշվեց դարձյալ:
Բայց ես երկար մի գալաղան ձեռքս առած, սկսեցի

Նալը խաթից հեռու քշել, ընկերներինս պատվիրելով, 260
Որ անհապաղ նորից փարվեն նալի ամուր թիակներին:
Երբ որ արդեն մի այնքան էլ մենք հեռացանք ծավեղերքից,

Ես մի անդամ էլ կիկլոսպին ձայն տվեցի և ասացի.
«Կիկլոսպ, եթե մի որեւէ մահկանացու քեզ հարցնի, 265
Թե ինչպե՞ս է, որ քո աչքը կուրացել է անբուժելի,
Ասա նրանց, որ նվաճող Ոգիսեսն է քեզ կուրացրել»:

Այդ ասացի, իսկ նա ձեռքը դեպ աստղալից երկինք պարզեց
Ո: դիմելով Պոսիդոնին, այս խոսքերով մաղթանք արեց.
«Հսիր ինձ, ով երկրատառան դու Պոսիդոն կապուտարտը. 270
Եթե երբեք քո որդին եմ, և իմ հայրն ես դու հարազատ,
Շնորհիր, որ տուն չհասնի Ոգիսեսը քաղաքավեր.

Իսկ թե նրան վիճակվել է նորից տեսնել իր սիրելւոյց
Եվ հայրենիքն իր ցանկալի, պալատները գեղակառույց,
Ապա թող նա շատ ուշանա, կորցնի բոլոր ընկերներին,
Օտար նալով հասնի իր տուն, տեսնի բազում փորձություններ»:
275

Պոսիդոնը կապուտաբաշ ակամիջ դրեց նրա ձայնին
Ու որոշեց արագընթաց բոլորն նալերն իմ խորտակել
Եվ կորուստի մասնել իմ քաջ ու նվիրված ընկերներին:

- Էսլիա կղզին հասանք մենք ալեծեծ, ուր ապրում էր
 Էռլոսը Հիպպոստածին, ընտրյալն անմահ սատվածներին
 Մի ողջ ամիս հյուրասիրեց նա և հարցրեց ինձ ամեն ինչ
 Տրոյական պատերազմի, աքայացոյց դարձի մասին,
 Իսկ ես ամենը մեկ առ մեկ պատմում էի նրան սառույց:
 Երբ նրանից ես խնդրեցի, որ ինձ օգնի տունս դառնալ,
 Նա շմերժեց ինձ և օգնեց, որ մեր նավերն հաջող լողան:
 Նա իննամյա մի եղ մորթեց և նրա տիկն ինձ պարգեց,
 Որի մեջ նա փակեց բոլոր քամիները ահեղազդու.
 Քանզի Զևսն էր նրան բոլոր քամիներին պահակ կարգել:
 Արծաթ թելով տիկը կապեց արագընթաց նավի վրա,
 Որ չլինի տիկի բերնից դուրս գա նույնիսկ թեթև քամի,
 Իսկ մեզ համար Զեփիրոսին աղատ թողեց՝ ուղեկցելու,
 Որ մենք սուրանք մեր նավերով. սակայն դա մեզ չէր վիճակված.
 Քանզի շուտով մենք բոլորս կործանվեցինք մեր իսկ մեղքով:
 Ու տասներորդ օրն էր արդեն, որ հայրենիքն իմ հրեաց.
 Այնտեղ, սակայն, քաղցր քունը էությունս հազթեց հոգնած:
 Նախաստիններն իրարու մեջ ասել էին զրուցելով,
 Թե իբր ես ինձ հետ ոսկի և արծաթ եմ տանում տուտ,
 Որ պարգև եմ անդ ստացել Էռլոսից Հիպպոստածին:
 Եվ ահա թե նրանցից մեկն ի՞նչ է ասել ընկերոջն իր.
 «Նա Իլիոնից առատ գանձեր ու տվար է տանում իր հետ,
 Իսկ մենք ահա, տառապելով, ձեռնունայն ենք վերադառնում:
 Հիմա նորից Էռլոսը ընծաներով պատվեց նրան:
 Գնանք տեսներ, թե ինչպիսի ընծաներ է նա ստացել,
 Ինչքան ոսկի կա տիկի մեջ և ինչպիսի արծաթեղեն»:
 Այդ ասացին, և չարակամ միտքը հազթեց նավագնորին.
 Տկի բերանն արծակեցին. հողմերն աղատ դուրս խուժեցին,
 Եվ մղեղնած փոթորիկը խլեց նավն ու հեռու տարավ
 Մեր հայրենի երկրից՝ դեպի ծովերը մութ և ալեկոծ,
 Ու մեր նավը նորից քշվեց, հասավ կղզին Էռլոսի:
 Ինձ հետ վերցրի ես մի քարոզ և մի ընկեր հավատարիմ,
 Ու մեր նավը նորից քշվեց հասավ կղզին Էռլոսի:
 Այնժամ նրանք ամբողջ հոգով զարմացան և ինձ հարց տվին.
 «Ինչպե՞ս եկար դու, Ողիսեա, ո՞ր շար բախտը բեզ հարվածեց:
 Քո պահանջով հոծարակամ մենք քս երթը պատրաստեցինք,

Որ գնայիր դու հայրենիք, կամ ուր որ քո սիրտն էր ուզում»:

Այնժամ, հողով տադնապահար, ալսպես նրանց ես դիմեցի.
«Ինձ իմ հիմար ընկերներն ու ծանր քունը վնասեցին.

Սիրելիներ, փրկեցեք ինձ, քանզի ձերն է զորությունը»:

40

Բոլորն անխոս սպասեցին, մինչև արքան պատասխանեց.

«Ով զղվելի մահկանացու, անմիջապես կորիր կղզուց,

Որովհետև ես չեմ կարող ընդունել ու ճամփու դնել

Այն մարդուն, ում հալածում են աստվածներն իսկ երանելի.

Կորիր, քանզի աստվածների զայրույթն է քեզ այստեղ նետել»:

45

Այնուհետև մենք էայլի կղզին հասանք, ուր ապրում էր

Մարդկանց լեզվով խոսող Կիրկե աստվածուհին գեղազանգուր:

Ափ դուրս գալով, այնտեղ երկու օր ու դիշեր մենք քնեցինք.

Բայց երբ երրորդ օրն ավետեց Արշալույսը վարդամասն,

Ես շուտափույթ ճամփա ընկա նավից գետի բարձր մի վայր.

50

Լայնատարած երկրից ծխի մի հաստ սյուն էր ելնում երկինք.

Դա Կիրկեի պալատից էր, որ շինված էր խիտ անտառում:

Որոշեցի այնժամ ինքս գնամ տեսնեմ ինչ կա այնտեղ.

Ստիպյալ սրախ շատ ավելի հարմար թվաց մեկ այլ խորհուրդ՝

Վերադառնալ նորից ծովափ, արագընթաց իմ նավի մոտ,

55

Նավազներին կշտացնել, հետո ճամփել լուր բերելու:

Աստվածներից մեկը կարծես մենակությանն իմ կարեկցեց

Եվ իմ դիմաց հանեց պարարտ մի եղջերու հաստաեղջյուր.

Երբ երևաց, նրան մեջքից ես խփեցի անմիջապես,

Եվ պղնձյա իմ նիզակը խոցեց նրան և թափ անցավ:

60

Մոտ գնալով, ոտքս խկույն վրան դրի և նիզակս

Դուրս քաշեցի, դալար շիվեր ու ծղոտներ հավաքելով,

Կապկպեցի հսկայական անասունի ոտքերն իրար,

Վերցրի բերի այն շալակած մինչև նավը մեր սեագորշ,

Այն ցած դրի նավի առաջ, ընկերներիս արթնացրի

65

Ու նրանցից ամեն մեկին ես դիմեցի մտերմաբար.

«Այժմ գնանք և քանի գեռ մեզ հետ ունենք հաց և գինի,

Զմոռանանք ուտել, թե չէ մեզ կհնձի սովը անգութ»:

Նստեցինք մենք ամբողջ օրը, մինչ մայրամուտն արեգակի,

Ճաշակելով միսը համեղ և խմելով քաղցր գինին:

70

Երբ մայր մտավ արեգակը, քնեցինք մենք ծովեզերքին:

Երբ երևաց մշուշածին Արշալույսը վարդամասն,

Ընկերներիս հավաքելով, այսպես նրանց ես ասացի.

«Սիրելիներ, ոչ Արշալույսն է մեզ հայտնի, ոչ խավարը,

Ոչ էլ դիտենք, թե լուսատու արնդակը ո՛ր է մտնում
Նվ որտեղի՞ց է բարձրանում: Ժամանակն է մտածելու
Մեր փրկության մասին, իսկ ես չեմ կարող այդ մենակ անել:
Ես բարձրացա ժայռի վրա և շորս բոլորը դիտելով,
Կղզի տեսա, որ շորս կողմից խոր ծովով է շրջապատված»:

75

Հենց որ իմ խոսքը լսեցին, նրանց սրտերը թուլացան:
Ես բոլորին հավաքելով, բաժանեցի նրկու խմբի.

80

Մի խումբը ինձ էր ենթակա, մյուսը՝ կտրիճ էվրիլոբին:
Հետո վիճակ դեցեինք մենք սաղավարտի մեջ պղնձյա,
Նվ վիճակը ընկավ խմբին արեսարա էվրիլոբի:

Այդպես, զնաց արցունք թափող ընկերներով քսաներկու,
Իսկ մենք նրանց ճամփու դրինք արտասուքը մեր աչքերին:
Գեղատեսիլ սարալանջի մի բացատում նրանք տեսան
Շքեղ պալատը Կիրկեի, որ կառուցված էր մարմարից:

Նրանց դիմաց լեռնաբնակ դաշլեր ելան և առյուծներ,
Որոնց Կիրկեն կախարդել էր բալասանով իր մոգական:

90

Անակնկալ նրանց տեսրից ընկերները մեր վախեցան
Ու կանգնեցին զեղազանգուր աստվածուհու շեմքի առաջ,
Մինչդեռ ներսից լսվում էր մեղմ, հմայիչ ձայնը Կիրկեի,
Որ ոստայնի մոտ կտավ էր դործում անմաշ, անմահական:

Այնժամ կտրիճ Պոլիանսը այս խոսքերով դիմեց նրանց.

95

«Բարեկամներ, ներսում մի կին թե դիցուհի, աշխատում է
Ոստայնի մոտ. նրա սնուշ ձայնին պալատն այս գեղաշեն
Արձագանք է տալիս խորոնկ: Սակայն եկեք կանչենք նրան»:

Այդպես ասաց. և ձայն տվին այնժամ բոլորը միասին:

Դիցուհին դուրս եկավ իսկույն և, բացելով իր լուսավոր

100

Դռները, ներս հրավիրեց: Նվ միամիտ մտան պալատ:

Էվրիլոբը ներս չմտավ, ասես ծուղակ կռահելով:

Ներս տանելով, նստեցրեց նրանց սիրուն աթոռներին,

Հետո նրանց համար պանիր, ալյուր, դեղին մեղր խառնեց

105

Պրամնեական քաղցր դինով. հետո հեղուկն այդ համեմեց

Բալասանով. ով դա խմում՝ մոռանում էր իր հայրենին.

Լցրեց նրանց բաժակները. ընկերներս երբ խմեցին,

Կախարդական դավազանով խփեց նրանց ու բանտարկեց

Խողանոցում և խողի ձայն ու կերպարանք տվեց նրանց:

Խողանոցում փակված, նրանք ողբում էին. մինչդեռ Կիրկեն

110

Նրանց տալիս էր ուտելու խողակաղին ու եղջյուրներ:

Էվրիլոբը վազեց արագ մեր գոգավոր նավերի մոտ,

- Որ հազորդի ընկերների հետ պատահած աղետն այդ մեծ.
 «Ողիսեսդ պայծառանուն. անտառ մտանք քո պատվերով,
 Որտեղ տեսանք պալատ մի մեծ, որ կառուցված էր մարմարից: 115
 Այնտեղ մի կին, թե դիցուհի, աշխատում էր ոստայնի մոտ,
 Հետն էլ երգում անուշ ձայնով. մերոնք նրան ձայն տվեցին:
 Դիցուհին դուրս եկավ իսկույն և, բացելով իր լուսավոր
 Դռները, ներս հրավիրեց: Ու միամիտ մտան պալատ:
 Իսկ ես դրսում սպասեցի, կասկածելով դավի մասին. 120
 Այսպես ահա նրանք կտրան, և ոչ մեկն իմ ընկերներից
 էլ դուրս չեկավ. իսկ ես երկար այնտեղ նստած սպասեցի»:
- Այդպես ասաց. և ես այնժամ կապելով իմ արծաթազամ
 Ու պղնձյա թուրս հատու և առնելով աղեղն իմ պիրի,
 Էլրիլոքին հրամայեցի ցույց տալ ճամփան իմ առջևից, 125
 Բայց փարվելով իմ ծնկներին, պաղատազին այսպես դիմեց.
 «Ով դուցազուն. ինձ մի տանիր այնտեղ, այլ թող այնտեղ մնամ.
 Քանզի դիտեմ, ոչ ետ պիտի դառնաս նորից, ոչ կարենաս
 Ազատել քո ընկերներին: Լավ է բոլորս միասին,
 Քանի ուշ չէ, մեկնենք հավով, որ խուսափենք կործանումից»:
- Այդպես ասաց. իսկ ես նրան դիմեցի այս պատասխանով.
 «Ով էլրիլոք. քանի որ դու ցանկանում ես, մնա այնտեղ»:
 Այդ ասելով, ես հեռացա մեր գորշ նավից ու ծովափից:
 Իմ դեմ ելավ ոսկեցպիկ Հերմես առուվածն անմահական,
 Սիրով բռնեց նա իմ ձեռքը և ինձ դիմեց քաղցր ձայնով. 135
 «Ով դժբախտ մարդ, ո՞ւր ես նորից մեռնակ վազում այս սարերում:
 Կիրկեն արդեն ընկերներիդ կախարդել ու խող է դարձրել.
 Ինձ թվում է՝ դու էլ նրանց նման այնտեղ պիտի մնաս:
 Բայց ուզում եմ ես քեզ փրկել շարիքներից սպառնացող:
 Վերցրու քեզ հետ այս փրկարար հմայիչ տունիկն և աներկյուղ 140
 Մտիր պալատը Կիրկեի. դա քեզ շարից դերժ կպահի:
 Երբ Կիրկեն գա և ցանկանա իր ցափկով քեզ հարվածել,
 Այնժամ մեջքիդ կապած հատու թուրդ արագ մերկացրու
 Եվ հարձակվիր նրա վրա, իբր ուզում ես նրան սպանել:
 Նա քեզանից վախենալով, կխնդրի քեզ իր հետ քնել: 145
 Այնժամ դու մի մերժիր քնել աստվածուհու անկողնու մեջ,
 Որ քեզ սիրով հյուրասերի և արձակի ընկերներիդ:
 Սակայն պնդիր, որ նախ քան այդ երգվի երգմամբ դիցավայել,
 Թե այսուհետ նա ոչ մի դավ չի նյութելու երեք քո դեմ»:

Այս ասելով Հերմեսն շտապ կղզուց մեկնեց
Դեպի գաղաթին Օլիմպոսի, իսկ ես՝ պալատը Կիրիկիի
Կանգ առա ես գեղազանգուր աստվածուհու շնաքի առաջ.
Նա դուրս եկավ և լուսավոր իր զոները բաց անելով,
Ներս հրավիրեց, և ես նրան հետեւեցի տագնապահարս
Նա մի ոսկե բաժակի մեջ խառնուրդ տվեց ինձ խմելու,
Որի մեջ շար խորհուրդներով կախարդական բույս էր գցել
Երբ իր տվածը խմեցի, որը, սակայն շներգործեց,
Ինձ հարվածեց իր ցպիկով, ասա այսպես հրամայեց.

155

«Դու էլ գնա ընկերներիդ մոտ ու փակվիր խողանոցում»:
Այդ որ ասաց, մեջքիս կապած հատու թւրս մերկացնելով,
Հարձակվեցի նրա վրա, իբր ուզում եմ սպանել:

160

Ուստի, վախից սուր ճշալով, նա փաթաթվեց իմ ծնկներին
Եվ արաասուքը աչքերին՝ ասաց խոսքերն այս թևավոր.
«Ո՞վ ես արդյոք, ո՞ր երկրից ես և ովքե՞ր են ծնողներդ:
Ձարմանում եմ, թե ինչպես իմ կախարդանքը քեզ շիբոնում.

165

Մինչև հիմա դեռ ոչ մի մարդ չի դիմացել կախարդանքիս.
Բայց դու, անշուշտ, պիտի լինես Ողիսեսը բաղմահնար
Շնորհ արա, թուրդ հատու պատյանի մեջ փակիր նորից,
Եվ միասին գնանք պառկենք իմ գեղազարդ անկողնի մեջ,
Եր համբույրներն ու մահիճը մեկ կասկածները փարատեն»:

170

Այդպես ասաց. իսկ ես նրան զիմեցի այս պատասխանով.
«Կիրկե, ինչպե՞ս ես պահանջում, որ սիրավիր լինեմ քեզ հետ,
Երբ իմ բոլոր ընկերներին խող ես դարձրել քո պալատում,
Իսկ ինձ էլ քեզ մոտ պահելով, անշուշտ ծուղակ ես պատրաստում:
Պահանջում ես, որ դամ քեզ հետ ու պառկեմ քո անկողնի մեջ.
Սակայն բնավ ես չեմ մտնի անկողինը քո գեղազարդ,
Եթե մինչ այդ, ով դիցուհի, դիցավալել երգում շտապ,
Եւ այսուհետ դու ոչ մի դավ չես նյութելու երբեք իմ դեմ»:

175

Այդ ասացի, և դիցուհին անմիջապես երգում տվեց:
Այնժամ նրա հետ գնացի և պառկեցի իր անկողնում:
Մինչ այդ նրա ապարանքում սեղան էին բացել արդեն
Չոր. նաժիշտներ, որոնք ամբողջ պալատի հոգսն էին տանում:
Մինն նրանցից բազմոցները դուրդերով էր ծածկում կարմիր,
Մյուսն արծաթյա սեղաններ էր բազմոցների առաջ շարում
Եվ ոսկեզարդ զամբյուղներ էր դասավորում դրանց վրա.
Երրորդն արծաթ մատուցարան բռնած ձեռքին՝ ախորժաճամ
Գինին լցնում էր ոսկեձուլ բաժակներն ու մատուցակում,

185

Իսկ շորրորդը, ջուր բերելով, բոցկլտացող կրակ վառեց
 Նոոտանու տակ բարձրադիր և սկսեց ջուր տաքացնել:
 Երբ լողացրեց ինձ և օծեց յուզով թանկ ու բուրումնավետ
 նվ հագցրեց ասեղնագործ ու պերճազարդ մի պատմունճան,
 Նեբա ստանելով, նստեցրեց ինձ արծաթադամ դահի վրա:
 Նվ ճաշերից իր պատրաստած առատ լցրեց նա ինձ համար
 Ու ճաշակել հրավիրեց. սակայն դա իմ սրտովը չէր,

Քանզի մոայլ խորհուրդները ճնշում էին այնժամ հոգիս:
 Իսկ դիցուհին երբ նկատեց, թե նստած եմ ես դառնացած,
 Նստեց կողքիս և ինձ դիմեց իր խոսքերով այս թևավոր.
 «Ով Ողիսես, ինչո՞ւ ես դու նստել այդպես լուռ ու տրտում.
 Մի՞թե նոր դավ ես կատկածում, բայց այդ մասին մի վախենար.
 Զէ՞ որ արդեն ես քո առաջ երդում տվի դիցավայել»:

Այդպես ասաց. իսկ ես նրան դարձա և այս խոսքն ասացի.
 «Սակայն, Կիրկե, այս աշխարհում ո՞ր գիտակից մահկանացուն
 Իր բերանը մի ումպ գինի կամ մի պատառ հաց կտաներ,
 Դեռ չտեսած իր աչքերով փրկովթյունն իր ընկերներին».

Իսկ թե սրտանց ցանկանում ես, որ ես խմեմ ու ճաշակեմ,
 Լուծիր նրանց կախարդանքը, որ ես տեսնեմ ընկերներին»:

Այդ ասացի. և Կիրկեն դուրս եկավ շքեղ ապարանքից
 Իր մոգական գավազանով, խոզանոցի դուռը բացեց
 Նվ դուրս հանեց պարաբա խողի փոխակերպված ընկերներին:
 Վեհ դիցուհին ամեն մեկին օծեց մի նոր բալասանով:

Այնժամ նրանց մաշկի վրայից անհետացան մաղերն ամբողջ,
 Որ Կիրկեի այդ շարադետ բալասանով էին բուսել:
 Աստվածունհին մոտեցավ ինձ, ասաց խոսքերն այս թևավոր.
 «Ով գուցալն Լայերաածին, բաղմահնար դու Ողիսես».

Այժմ դեռ և քո նավը քաշիր հանիր ավազի վրա,
 Հետո նորից վերադարձիր և բեր բոլոր ընկերներիդ»:
 Ծովի ափին հանդիպեցի հավատարիմ ընկերներին,
 Որոնք դուր ողբում էին և արտասովում աղեկատուր,
 Նվ խեղդվելով արցունքներից, այս խոսքերով ինձ դիմեցին.

«Քո վերադարձն, ով գյուլազուն, այնպես է մեզ ուրախացնում,
 Որ ասես թե Իթակեի մեր հայրենի հողն ենք հասել»:

Այդ ասացին. իսկ ես նրանց քաղցր ձայնով հանգստացրի.
 «Նախ մեր նավը ծովից քաշենք և, ցամաքում ամրացնելով,
 Պարաններն ու առագաստը սլահենք մոտիկ քարայրներում,

Այնուհետև պատրաստվեցեք բոլորդ ինձ հետեւելու: 225

Դուք Կիրկեի ապարանքում կտեսնեք ձեր ընկերներին»:

Մինչ այդ արդեն իր պալատում Կիրկեն մեր մյուս ընկերներին
հղապրել էր, օծել յուզով բուրումնավետ ու քանկազին,
Այա հաղցրել ասեղնագործ ու պերճազարդ պատմութեանն էր:
Եվ մենք նրանց դռանք՝ նստած խրախճալի կերութումի. 230
Իսկ Կիրկեն ինձ մոտենալով, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
«Ով դուցազուն կայերաածին, բաղմահնար դու Ոգիսես.
Այժմ եկեք ու նստեցեք իմ սեղանին կերութումի»:

Այդպես ասաց. ամբողջ տարին մենք մնացինք Կիրկեի մոտ.
Բայց երբ տարին բոլորել էր, եղանակներն հերթով փոխվել, 235
Իմ քաջարի ընկերները ինձ մոտեցան և ասացին.
«Ժամանակն է, որ մտածես դու հայրենի երկրի մասին,
Եթե բախտ է քեզ վիճակված՝ ազատվելով վերադառնալ
Նորից առնդ բարձրաձեղուն և հայրենիքդ սիրելի»:

Այդ ասացին և հեշտությամբ համոզեցին սիրտն իմ արի:
Այնուհետև ես գնացի կախարդուհու անկողնի մոտ
Եվ, փարվելով իր ծնկներին, սկսեցի նրան խնդրել.
«Կիրկե, արդեն ժամանակն է, որ քո խոստումը կատարես՝
Ինձ հայրենիք ուղարկելով. սիրտս շատ է այդ փափագում.
Ընկերներս էլ փափագում են ու մաշում իմ տանջված հոգին»:

Այդ ասացի. իսկ գեղանի աստվածուհին պատասխանեց.
«Ով դուցազուն կայերաածին, հնարամիտ դու Ոգիսես.
Այնուհետև ես չեմ կարող ձեզ բռնությամբ սղահել այստեղ:
Սակայն պետք է դուք նախապես մի ուրիշ վայր ուղևորվեք.
Պետք է գնաք մինչև Հադես, ապարանքը Պերսեփոնի,
Եվ անդ հարցնեք ձեր ապագան Տիրեսիաս Թեբեացուց,
Այդ անվանի կույր գուշակից, որի միտքը կանգուն է դեռ.
Մեռած է նա, սակայն նրան Պերսեփոնեն շնորհել է
Մտածելու կարողություն, մինչդեռ մյուսներն ստվեր են լույս»:

Այդպես ասաց. իսկ իմ սիրտը ահաբեկվեց ու թուլացավ. 255
Եվ երբ արդեն թավալվելուց ու ողբալուց հոգնեց հոգիս,
Այնժամ նորից կախարդուհուն ես դիմեցի այս խոսքերով.
«Կիրկե, ինձ ո՞վ կառաջնորդի այդ անծանոթ ճանապարհին.
Դեռ ոչ մի մարդ մահկանացու նախով Հադես չի դնացել»:

Այդ ասացի. իսկ գեղանի աստվածուհին պատասխանեց. 260
«Ճանապարհիդ առաջնորդի մասին բնավ մի մտածիր.
Բարեհաջող Բորեասի շունչը քեզ տեղ կհասցնի».

Այնտեղ նալը քո կանգնեցուր օվկիանոսի մթին ափին
Ու ներս մտիւր դու Հաղեսի պալատները բորբոսահոտ:
Երբ որ արդեն, ով դու հերոս, հասնես այնտեղ, որ ասացի,
Մի գրկաշափ երկարությամբ ու լայնությամբ փոս կփորես
եւ կհեղես դրա շուրջը հանուն մեռած հոգիները՝

265

Սկզբում ջուր, մեղրով խառնած, այնուհետև՝ քաղցր գինի,
Վերջում՝ նորից ջուր, և ապա ճերմակ ալյուր ցանիւր վրան:
Մեռյալների խմբի առաջ երբ ավարտես մաղթանքը քո,
Մի պարարտ խոյ և մոխրագույն մի էգ ոչխար մորթիւր խկույն՝
եւ քո առաջ կհայտնուին ոգիները մեռյալների:

270

Այնժամ կտրիճ ընկերներդ հրամայիր, որ շուտ վերցնեն
Սուր դանակով արդեն մորթւած, գետին ընկած ոչխարներին
եւ մաշկելով, վառ կրակի վրա պահած զոհաբերեն
Դաժանասիրտ Պերսեփոնին և Հաղեսին ահեղազգու:

275

Իսկ դու մեջքիդ կապած հատու թուրը քաշիր և թույլ մի տուր,
Որ մոտենան արյան լճին սին գլուխներն մեռյալների,
Մինչև լսես դու խորհուրդը Տիրեսիաս պատգամողի:
Տիրեսիասն, ով տիրակալ, կհայտնուի անմիջապես

280

եւ քեզ կասի տեղողությունն ու ընթացքը ճանապարհի,
Բե ինչպես ես տունդ պառնալու մութ ծովերում նավարկելով»:
Այդպես ասաց. երբ որ ծագեց Արշալույսը ոսկեզահիկ,
Կիրկեն բերեց, ինձ հազցրեց սիրուն թիկնոց և պատմուման:

285

Այնժամ նորից ներս մտնելով ապարանքը գեղակառույց,
Սկսեցի քաղցր խոսքով համոզել իմ ընկերներին.
«Արթուն կացեք, բավ է ինչքան դուք քնեցիք քնով խորունկ.
Մենք մեկնում ենք. չքնաղ Կիրկեն ինձ հաղորդեց հնարն երթի»:
Այնժամ նրանց սրտերն արի համոզվեցին իմ խոսքերից:

Երգ տասնմեկերորդ

Երբ որ հասանք ափը ծովի, արագընթաց մեր նավի մոտ,
Իսկույն ափից այն քաշեցինք մշտաշատաշ ալյաց վրա:
Ամբողջ օրը նալը սուրաց՝ առաքաստը պարզած հողմին:
Երբ արեգակը մայր մտավ և մեր ճամփան մութը պատեց,
Հասել էինք արդեն ափը խորամթին օվկիանոսի:
Մեր նավն այնտեղ խաբսխելով, ոչխարները դուրս բերեցինք
եւ շարժվեցինք դեպի առաջ, օվկիանոսի հոսանքն ի վեր,

5

Մինչև հառանք մենք այն վայրը, որ ասել էր չքնաղ Կիրկենու
 Փոս փորեցի մի գրկաշափ երկարությամբ ու լայնությամբ,
 Եվ փոսի շուրջը հեղեցի հանուն բոլոր մեռյալների՝ 10
 Սկզբում ջուր մեղրով խառնած, այնուհետև քաղցր գինի,
 Վերջում՝ նորից ջուր և, ապա, ճերմակ ալյուրը ցանկցի:
 Այնժամ իսկույն հայանվեցին հոգիները մեռյալներին
 Հավատարիմ ընկերներին պատվիրեցի, որ շուտ վերցնեն
 Սուր դանակով արդեն մորթված, գետին ընկած ոչխարներին 15
 Եվ, մաշկեղծվ, վառ կրակի վրա պահած, զոհաբերեն
 Դաժանասիրտ Պերսեփոնին և Հադեսին ահեղաղբու.
 Իսկ ես այնժամ մերկացնելով մեջքիս կապած թուրը հասու,
 Չէի թողնում, որ հոգիներն մոտ դան փոսին արշունալի,
 Քանի դեռ ինձ չէր պատգամել Տիրեսիաս Բիրեսացին: 20
 Հայանվելով ինձ մոտեցավ հանկարծ հոգին մեռած իմ մոր,
 Արին Իլիոն արշավելիս թողել էի դեռ կենդանի:
 Բայց նրան էլ չէի թողնում, որ մոտենար արյան փոսին:
 Այնժամ ինձ մոտ եկավ հոգին Տիրեսիաս Թերեսացու,
 Չեռքին բռնած ոսկե մական. նա ճանաչեց ինձ և ասաց. 25
 «Ով դյուցազուն Հայերատածին, ով Ոդիսեոս բազմահնար.
 Ինչո՞ւ եկար, ով դժբախտ մարդ, դու, արևի լույսը թողած
 Այցելելու մեռյալներին և աշխարհը այս անուրախ:
 Մի կողմ կանգնիր փոսի մոտից և քս թուրը հեռու պահիր,
 Որ ես իմեմ այս արշունից և ճշմարիտ խոսք ասեմ քեզ»:

Ասաց, իսկ ես հետ քաշվեցի. և երբ խմեց սև արշունից,
 Դիմելով ինձ, այսպես խոսեց պատգամախոսն այդ մեծանուն.
 «Դու հաճելի վերադարձ ես ակնկալում, ով Ոդիսեոս.
 Բայց տատված է քեզ հալածում. քանզի դժվար է խուսափել 35
 Պոսիդոնից, որն իր հոգու խորքում քո զեմ բարկացել է
 Եվ դայրույթից լցվել մաղձով, որ կուրացրիր նրա սրբուն:
 Բայց, հակառակ այդ բոլորին, պիտի հասնեք դուք հայրենիք,
 Եթե միայն հաղթահարեք կրքերը ձեր և ձեզ զսպեք:
 Երբ դու հասնես, լալուր ծովի արհավիրքից խուսափելով,
 Տրինակրիա կոչվող կղզին և այի հանհա նավդ ամուր, 40
 Դու կգտնես արածելիս ոչխարներին ու եզներին
 Ամենատես Արեգակի, որ տեսնում է ամենայն ինչ:
 Թե ձեռ շտաք այդ բոլորին ու որոշեք վերադառնալ,
 Հակառակ ձեր տանջանքներին, պիտի հասնեք դուք Իթակի:

Թե մեղանշեք զուր դրանց դեմ, ընկերներիդ և քո նավի
Կործանումն եմ նախատեսում. իսկ թե փրկվես ինքդ մենակ,
Շատ ուշ, տանջված, տուն կհասնես, կորցրած բոլոր ընկերներիդ»:

Այդ խոսքերով ճակատագիրն իմ գուշակեց և հեռացավ
Ոգին գուշակ թեքեացու նորից դեպի խորքն Հադեսի:
Իսկ ես անշարժ կանգնել էի, մինչև որ մայրն իմ մոտեցավ
Եվ խմեց աչքն սև արյունից: Այնժամ իսկույն ինձ ճանաչեց
Եվ աչքերով արտոսրաղօծ աշապես դիմեց ողբահառաչ.

«Ոհ, իմ որդյակ. ինչպե՞ս դու ողջ հասար գեհենն այս խավարում:
Արդյո՞ք այժմ, խոր ծովերում տառապելուց հետո այսքան,
Տրովագայից ես դու գալիս քո նավերով ու մարդկանցով,
Ու չե՞ս տեսել դեռ ոչ տունդ, ոչ կնոջդ սիրատենչիկ»:

Այդպես ասաց. իսկ ես նրան այս պատասխանը տվեցի.
«Մայր իմ, կարիքն է ինձ ստիպել իջնել մինչև Հադեսը մոթ,
Տիրեսիսա Թեքեացու ոգուց պատգամ իմանալու:
Դեռևս ես չեմ մոտեցել արայական ոչ մի երկրի,

Ոտք չեմ դրել իմ երկիրն իսկ, այլ թափառում եմ անընդհատ,
Այն օրից, հրե Ադամեմնոն Ատրիդեսի հետ միասին
Ես մեկնեցի դեպի Իլիոն՝ տրովագացոց դեմ կռվելու:
Բայց ճիշտն ասա և այս մեկն էլ անկեղծորեն պատմիր դու ինձ.

Ի՞նչ միջոցով կարողացավ քեզ տապալել մահը դաժան.
Հետո պատմիր իմ ծերուկ հոր և միածին որդու մասին.

Արդյոք նրանք իշխանությունն իմ պահո՞ւմ են մինչև հիմա,
Թե՞ ուրիշն է իր ձեռքն առել, կաթճելով թե ես չեմ գալու:
Պատմիր և իմ կնոջ մասին, խորհուրդներն ու կամքը նրա.
Արդյոք որդու հե՞տ է մնում և ունեցվածքն է պահպանում,
Թե՞ մեկն ու մեկն ավագներից կնություն է առել նրան»:

Այդ առաջի, և տիրուհի մայրս իսկույն պատասխանեց.
«Համբերատար Պենելոպեն, տրոմաթախիժ սրտով նստած,
Սպասում է քեզ պալատում, դառն արցունք է թափում անվերջ,
Իսկ Տելեմաքը անվրդով իշխում է քո պալատներում,

Մինչդեռ հայրդ քաղաքից դուրս, հանդերում է տանջվում անվերջ.
Միայն ձմռանն է տուն գալիս, պառկում կողքին ստրուկների,
Վառարանի մոխրին մոտիկ, և աղքատիկ քուրձեր հագնում.
Իսկ երբ ամառն է վրա հասնում և մրգաշատ աշունը զով,

Նա նորից է վերադառնում այգեստանը արգասավոր:
Այնտեղ նստած հառաչում է ու տառապում նա ցավերից,
Խոր ծերություն տարիներին սպասելով վերադարձիդ:

Նույն այդ ցաւը ինձ քայքայեց և գերեզման իջեցրեց»:

Այդպես ասաց. իսկ իմ սիրտը կրակվում էր ցանկությունից՝
Գրեկէ ամուր իմ թեկրով իմ մահացած մօրս հոգին.

85

Երեք անգամ ես փորձեցի գրեկէ նրան գործնազին,

Երեք անգամ նա խուսափեց որպես տեսիլ, որպես ստվեր:

Այնուհետև ինձ հայտնվեց էդիպի մայր Նալիկաստին,
Որ մոլորված և անգիտակ, ամուսնացավ իր որդու հետ,
Իսկ սա, իր հորն սպանելով, իր մօր հետ էր ամուսնացել:

90

Սակայն աստված ապօրինի այդ արարքը հայտնեց մարդկանց:
էդիպ արքան տառապանքով կառավարեց մեծ Թերեոմ.

Աստվածների շար անեծքը կազմեցուց զլիսին թափվեց,

Իսկ նրա մայր Նալիկաստին Հադեսի խորքն իջավ անդարձ,

Զգլմացավ ծանր վշտին և օղակով կախեց իրեն

95

Զեղնաւիայտից, էդիպ որդուն կտակելով մեծ աղետներ»:

Ապա այնտեղ ինձ հայտնվեց Տինդարոսի կինը՝ Լեդան,

Որ նրանից ունեցել էր արիասիրտ երկու որդի՝

Զիկր սանձաղ Կաստորին և բոնցքամարտիկ Պոլիդեկին,

Որոնց, թեպետև կենդանի, ծածկեց հողը սննդաւու.

100

Գերեզմանում նրանք Զեսից հասուկ շնորհ են ստացել,

Քանզի հերթով մեռնում են և հաջորդ օրը կենդանանում.

Նրանք պատիվ են վայելում անմահների հետ հավասար:

Տեսա բազում հերոսների չքնաղ կանանց ու դուստրերին,

Բայց չեմ կարող ամեն մեկի մասին հիշել ու ձեռք պատմել,

105

Քանզի գիշերն արդեն անցավ և ժամանակն է, որ քնեմ,

Իսկ դուք, կամոքն աստվածների, հոգացեք իմ երթի մասին»:

Ոգիսեսն այսպես պատմեց, իսկ բոլորը լսում էին.

Բայց Արևտեն լուսաթևիկ այս խոսքերով դիմեց նրանց.

«Ով ֆեականեր. զեղեցիկությամբ և իր խելքով խորաթափանց

110

Ինչպիսի՞ն է թվում արդյոք օտարականն այս ձեր աչքին:

Հշուրը իմն է, բայց պատվիլը բոլորիդ է վերաբերում.

Ուստի նրան այդպես շտապ մի արձակեք պալատներից

եվ ընծաները հյուրույթի մի խնայեք նրա համար»:

Այնուհետև խոսեց հերոս Եփեսիոսը ծերունաւարդ.

115

«Բարեկամներ. մեր տիրուհին շատ լավ դատեց ու ճիշտ ասաց.

Այժմ վերջին խոսքն ու գործը Ալկինոսին է պատկանում»:

Եվ Ալկինոս արքան նրան պատասխանեց այս խոսքերով.

«Քո ասածը կկատարվի, քանի ես դեռ կենդանի եմ

եվ իշխում եմ ծովազնաց ֆեակաների երկրում հարուստ.

120

Իսկ մեր հշուրը, թեկուզ շատ է ցանկանում տուն վերադառնալ,
Բող համբերի մինչև վաղը, որ ընծաները հավաքեմ»:

Պատասխանով դիմեց նրան Ռդիսեսը բաղմահնար.

«Ու Սելինոսդ ազնվագույն, որ սլարծանքն էս ժողովրդի.
Եթե նույնիսկ ինձ խնդրեիր այստեղ մնալ մի ողջ տարի,
Որ լիառատ ընծաներով ուղարկեիր ինձ հայրենիք,
Ես ուրիշ բան չէի ուղի, և շահավետ է ինձ համար,
Որ լիառատ ընծաներով վերադառնամ իմ հայրենիք»:

Իսկ խելամիտ Սելինոսը այսպես նրան պատասխանեց.

«Ու Ռդիսես դու քաջարի. տեսքդ մարդկանց կհամոզի,
Որ ոչ զադիր ստահակ ես, ոչ խաբերա աշույց նման:
Իսկ քո խոսքը զրավիչ է և քո միտքը պայծառատես,
Եվ այնպիսի նման վարպետ տառասպանքներն այն երգեցիր,
Որ կրեի են աքայացիք և դու՝ քո քաջ ընկերներով:

Բայց ճշմարիտն ասա դու ինձ և մեկ առ մեկ այս էլ պատմիր.
Արդյոք տեսա՞ր մեկին ու մեկին քո դիցակերպ ընկերներից,
Որոնք ընկան սուրբ Իլիոնի պատերազմում ահեղագուռ
Գիշերը դեռ շատ է երկար և ժամանակ չէ քնելու»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ռդիսեսը բաղմահնար.

«Ու Սելինոսդ ազնվագույն, որ սիրվել ես ժողովրդից.
Եթե նորից կցանկանաս աղետների մասին լսել,
Ես կարող եմ հիմա պատմել ավելի մեծ փորձանքներից,
Որ տեսել են իմ լավագույն ընկերները և կործանվել:
Նրանք ահեղ պատերազմում խուսափեցին սև օրհասից,

Սակայն տանը կործանվեցին շարսիրա կանանց մոլթ դավերով:
Ագամեմնոն Ատրիդեսի վշտահառաչ հոգին այնժամ
Ինձ հրեաց. նրա շուրջը հավաքվեցին բոլոր նրանք,
Ուլքեր իր հետ ընկել էին ապարանքում էգիսթոսի:
Նա լաց հղավ հեկեկալով և սկսեց դառն արտասվել.

Հենց որ տեսա, արտասվեցի և խղճացի ամբողջ հոգով,
Եվ կոչելով նրան այնժամ՝ ասացի խոսքն այս թևովոր.
«Ագամեմնոն. մահն ինչպիսի՞ շար բախտով է քեզ հարվածել.
Արդյոք ահեղ Պոսիդոնն է քեզ կործանել քո նավի հետ.
Գուցե անգուլթ թշնամիներն սպանեցին քեզ ցամաքում»:

Այդ ասացի, և նա տխուր ինձ դիմելով՝ պատասխանեց.

«Ու դյուցադուն Հայերտածին. ոչ ահռելի Պոսիդոնն է
Ինձ կործանել, քամիների սաստիկ մրրիկ հարուցելով,

125

130

135

140

145

150

155

Ոչ էլ անգութ թշնամիներն սպանեցին ինձ ցամաքում,
Այլ էդիսթոսն էր անառակ իմ կնոջ հետ շար մահ նյութել:
Նա կոշուների հրավիրելով՝ ինձ խողխողեց դաժանորեն,
Ինչպես պարարտ եզն են մերթում խոտահարուստ մսուրի մեջ:
Ես այդպիսի դաժան մահով կործանվեցի, և իմ շուրջը
Ընկերներս խողխողվեցին նրա ձեռքով անգլխալի:

160

Աշխարհում չիք դաժանագույն և ավելի զզվելի բան,
Քան այն կինը, որ իր մաքում շար բձիրներ է հղանում,
Ինչպես որ նա՝ Կլիտեմնեստրան. նա նենդ արարք նյութեց մաքում
Եվ սեփական իր ամուսնու սպանողը դարձավ անսիրտ:
Նա, անունն իր անպատվելով, դրանով իսկ անվանարկեց
Բոլոր կանանց, թեկուզ նրանք արդար լինեն և բարեմիտ»:

165

Այդպես ասաց, իսկ ես նրան այս պատասխանը տվեցի.

170

«Ավաղ, որքան վաղուց է քեզ դաժանաբար հետապնդում
Ձեռը ահեղ, և պատճառը միայն կանանց դավերն են նենդ:
Հեղինեի պատճառով ինչ քաջ հերոսներ մենք կորցրինք,
Մինչդեռ այստեղ Կլիտեմնեստրան քո դեմ դավեր էր պատրաստում»:
Այդպես նստած, մենք տխրալի խոսքեր էինք փոխանակում,

175

Երբ մոտեցան սպիները Պելեսաժին Աքիլլեսի,
Քաջ Պատրոկլի, արժանագույն Անտիլոքի և Այասի,
Որը բոլոր դանապաշտ, բացի հերոս Աքիլլեսից,
Գերազանցում էր իր տեսքով և առնական կազմվածքով:
Ինձ ճանաչեց էսկաժնի արագաոտ վարմի հոգին
Եվ, ողբաձայն դիմելով ինձ, ասաց խոսքերն այս թեալոր.
«Ով դուրսագուռն էայնրոտածին, բազմահնար դու Ոդիսևս.
Քո հոգու մեջ ի՞նչ ահռելի հնարքներ ես դու մտածում.
Ի՞նչպես քո սիրտը դիմացավ իջնել Հադեսն անդնդախոր,
Բնակավայրն անշնչացած, ստվերական մեռյալների»:

180

185

Այդպես ասաց, իսկ ես նրան այս պատասխանը տվեցի.
«Ով Աքիլլես Պելեսաժին, ով պարծանքդ աքայացոց.
Տիրեսիսա թերեացու կարիքն է ինձ այստեղ բերել,
Որ հարցնեմ գուշակողից, թե ես ի՞նչպես տուն կհասնեմ:
Իսկ քեզ նման երանելի մարդ չի եղել ու չի լինի,
Քանզի կյանքում աքայացիք քեզ պաշտեցին իբրև աստված.
Այժմ նորից ազդեցիկ ես դու աշխարհում մեռյալների.
Ուստի մահը երբեք թող քեզ չվշտացնի, ով Աքիլլես»:

190

Այդ ասացի, և նա իսկույն ինձ դիմելով՝ պատասխանեց.
«Ով Ոդիսևս պաշտառանուն, մահն իմ առաջ մի գովերդիր:

195

Կուղենայի հս կենդանի լինել, թեկուզ աշխատեի
Սակավազոր մարդու հողում, սահմանափակ ունեցւածքով,
Քան Հաղեսում ստորերկրյա լինել արքան մեռյալների»:

Տեսա նաև Տանտալոսին, որ տառապում էր անդադար.

Կանգնած լճում, որի ջուրը մինչև մորուքն էր բարձրացել,

200

Նա տոշորւում էր ծարավից, բայց խմել չէր կարողանում,

Որովհետև, երբ ծերունին կռանում էր ջուր խմելու,

Ջուրը իսկույն հեռանում էր և ոտքերի շուրջը նորից

Երևում էր հողը խանձւած, ջրակարոտ ու սևազորշ:

205

Նրա գլխի վերև ծառերն իրենց մրգերն էին կախել՝

Նռնենին ու քաղցրապտուղ խնձորենին ու տանձենին,

Թղենիներն անուշաբերք, ձիթենիները հովասուն.

Ամեն անգամ, երբ ծերունին ձեռքը պարզում էր մրգերին,

Քամին ճյուղերն այդ մրգաշատ դեպի ամպերն էր բարձրացնում:

Տեսա նաև Սիսիփոսին, որ տառապում էր անընդհատ.

210

Նա իր երկու բազուկներով հսկայական ժայռ էր տանում

Եվ, ծառս եղած, ճիգ էր թափում իր ձեռքերով ու ոտներով,

Քարը հանել սարի գլուխ, բայց երբ արդեն մոտենում էր

Նա դադաթին, հսկայական ժայռը նորից ուժեղ թափով

215

Գլորւում էր գազաթից ցած, հասնում մինչև ստորոտը.

Դարձյալ ծերուկն սկսում էր քարը դեպի վերև հանել,

Մինչդեռ լողում էր քրտինքում և փոշին էր պատում նրան:

Բայց իմ շուրջը հավաքւում էր մեռյալների խումբն անհամար

Եվ ճշում էր ահեղաձայն: Այնժամ սարսափը ինձ պատեց,

Թե չլինի մութ Հադեսի անդունդներից Պերսեփոնեն

220

Իմ դեմ հանի հրեշտգեմ Գորգոնայի գլուխն ահեղ:

Հեռանալով, ընկերներիս պատվիրեցի՝ նալ բարձրանան:

Մեր նալը, նախ, օլկիանոսի հոսանքն ի վար շարժվեց առաջ

Թիակների ուժով, մինչև փչեց քամին նպաստավոր:

Երգ տասներկուերորդ

Երբ որ մեր նալն արագընթաց թողեց հոսանքն օլկիանոսի,

Նորից հասավ էա կղզին, ուր Արշալույսն է բնակւում

Ապարանքում իր գեղազարդ և ուր ծագն է արեգակի:

Կիրկեն նորից մեղ մոտեցալ, բերեց ուտեստ, կարմիր դինի,

Եվ, կանդնելով այնժամ մեղ մոտ, աշապես խոսեց աստվածուհին.

5

«Ուլ դժբախտներ, դուք կենդանի մինչև Հադես ճամփորդեցիք.
Դուք կրկնակի մահ կտեսնեք, մինչդեռ մարդիկ մեկն են տեսնում:
Այժմ եկեք ու նստեցեք ամբողջ օրը կերուխումի.
Առավոտը կարող եք դուք մեկնել նորից ուրախ սրտով.
Ճանապարհը ցույց կտամ ձեզ, ոչ մի գաղանիք չեմ թաքցնի»:
10
Այդպես ասաց, և առնական մեր սրտերը համոզվեցին:
Ամբողջ օրը նստեցինք անդ, մինչ մայրամուտն արեգակի,
Ճաշակելով միսը համեղ ու խմելով անուշ գինին:
Երբ մայր մտավ արևն արդեն, և շորս կողմը մութը պատեց,
15
Ասավածուհին ձեռքս բռնեց և սիրալիր մի կողմ տարավ,
Ու մի առ մի ես պատմեցի կախարդուհուն ամեն մի բան:
Այնժամ Կիրկև ասավածուհին նորից դիմեց ինձ այս խոսքով.
«Պատմածներդ կատարվել են. լսիր այժմ խորհուրդներն իմ.
Ճանապարհին նախ և առաջ կհանգիպես Սիրենների, 20
Որ դյուլթում են իրենց մոտով անցնող բոլոր նավարդներին.
Թե միամիտ մարդ մոտենա, ունկն դնի նրանց երգին,
Նա պետք է իր վերագարձի մասին բնավ չմտածի:
Բայց դու անցիր նրանց մոտից, մեղրամոմով պինդ խցանիր
Ականջները ընկերներիդ, որ չսեն հրգը նրանց:
25
Իսկ եթե դու ցանկանում ես լսել նրանց հրգը դյուլթիչ,
Կպատվիրես ընկերներիդ, որ քեզ կապեն նավակայմին.
Այդ կերպ՝ երգը Սիրենների դու կլսես մեծ հաճությամբ:
Երբ քո նավը առաջ անցնի, այդ վտանգից խուսափելով,
Երկու տարբեր երթուղիներ կան քո առաջ. ընտրությունը
30
Քեզ եմ թողնում, բայց երկուսի մասին էլ ես խոսքս կասեմ:
Մեկում ժայռեր են կախ ընկած. կապուտաշյա Ամփիարիտեն
Դրանք անվերջ ծեծում է մութ ու խոր ծովի ալիքներով:
Երանելի ասավածները դրանք կոչում են Հարածեծ.
Այնտեղ հասած և ոչ մի նավ չի խուսափել կործանումից:
35
Մյուսում երկու ժայռեր կան մեծ, որոնցից մեկն իր սուր ծայրով
Բարձրանում է մինչև երկինք և թաքնվում ամպերի մեջ:
Ժայռի գլխին մի ահավոր քարանձավ կա. դեպի ժայռն այդ
Քո նավն ուղղիր ու մոտեցիր, ով Ոգիսես պայծառանուն:
Անդ ապրում է հրեշ Սկիլլան և կաղկանձում ահեղազգու:
40
Տասնեերկու ոտք ունի նա, որոնք բուրն էլ մշտաշարժ,
Եվ վեց երկար վիզ ունի նա, ու ամեն մի վզի վրա
Մի ահռելի մուսլ գլուխ՝ եռաշար, խիտ ու սրածայր
Ատամներով, որ շարունակ սև ու դաժան մահ են նյութում:

- Մինչև մեջքը պահ է մտել քարանձավի խոռոչի մեջ,
 Իսկ ահա՛վոր այդ անդունդից իր գլուխներն է դուրս հանում 45
 Ժայռի շուրջը անաղելով, և որսում է անդ իր համար
 Դելփիններ ու շնածկներ և ծովային այլ գազաններ:
 Նավորդները մինչև այսօր պարծենալ չեն կարողացել,
 Թե այնտեղից անվնաս են անցել. քանզի հրեշն այդ շար
 Իր վեց գլխից ամեն մեկով նավից խլում է մի մարդու: 50
 Սրա դիմաց, փոքր-ինչ հեռու, մի երկրորդ ժայռ է երևում:
 Դու կտեսնես այնտեղ հսկա մի թղենի սաղարթախիտ,
 Որի շուրին Քարիբդիսը նստած՝ ալիք է կուլ տալիս:
 Նա օրական երեք անգամ ջուր է խմում ու հեռ տալիս:
- Չլինի թե ջուր խմելու ահեղ պահին դու պատահես, 55
 Որովհետև նույնիսկ աստված քեզ չի կարող վրեկել մահից:
 Բայց քո նավը դու սրենթաց անց կհասցնես Սկիլլայի
 Ժայռի մոտից. շատ ավելի լավ է ողբալ լոկ վեց մարդու,
 Քան թե բոլորդ միասին անդարձ կորչեք ձեր նավի հետ»:
- Եվ մինչդեռ ես այս ամենը հաղորդեցի ընկերներիս, 60
 Արդեն իմ նավն արագընթաց հասավ կղզին Սիրենների,
 Սակայն հանկարծ քամին ընկավ, և մի խաղաղ անդորրություն
 Տիրեց ծովում, առես աստված նինջ էր տալիս ալիքներին:
 Ընկերներս, բարձրանալով, առադաստները ծալեցին
 Ու սկսեցին ծովը ճեղքել թիակներով իրենց ամուր: 65
 Մեղրամոմի գունդը վերցրի, այն լմեցի ամերիս մեջ
 Ու բոլորի ականջները խցանեցի մեղրամոմով:
 Հավատարիմ նավադներն ինձ կապկպեցին նավակայմին,
 Եվ նստելով սկսեցին ծովը ճեղքել թիակներով:
- Երբ մենք ամից հեռու էինք ընդամենը մի ձայնահաս, 70
 Սիրենները նկատեցին մեր մեծ նավը արագընթաց
 Ու սկսեցին բարակ ձայնով իրենց թռիլի հրգը երգել.
 «Արի մեզ մոտ, ով Ոդիսեա և մեր անուշ երգը լսիր.
 Քանզի երբեք ոչ մի նավորդ չի անցել մեր կղզու մոտով
 Մեր երգն առանց վայելիլու. այլ մեկնում է ուրախ սրտով, 75
 Որ նոր բաներ սովորելով, ավելի է իմաստանացիլ»:
- Այդպես նրանք երգում էին անուշ ձայնով, և իմ սիրտը
 Ցանկանում էր լսել նրանց. և խնդրեցի նավադներից՝
 Ինձ արձակեն, սակայն նրանք սկսեցին թիավարել:
 Ու երբ արդեն մենք հեռացանք չքնաղ կղզուց Սիրենների, 80

Այնժամ իրենց ականջներից մտմի խցանը հանելով,
Հավատարիմ նավաստիներն իմ կապերը տրձակեցին:

Սիրենների կղզուց այգուկես մենք հեռացանք. սակայն հանկարծ
Տեսա ծովս և հսկա ալիք ու լսեցի ահեղ շառաչ:

Բիակները անշարժացան, կանգ առավ մեր նավը դարձյալ.

85

Իսկ ես նորից մոտենալով ընկերներին իմ քաջարի՝

Սրտապնդում էի նրանց քաջալերիչ այս խոսքերով.

«Սիրելիներ. մենք անսեղյակ շենք փորձովյան ու տանջանքին:

Այժմ դարձյալ կատարեցիք իմ պատվերը դուք ճշտովյամբ.

Ձեր տեղերում նստած խփեր ծովն ամրապինդ թիակներով,

90

եվ մեր նավը բշեք այնտեղ, ուր ալիքն է պայթում փրփրած»:

Այդ ասացի, և բոլորը հոժար կղան իմ խոսքերին,

եվ, նեղուցով տափնապալից թիավարում էինք անվերջ:

Սկիզբն կանգնած էր մի կողմում, իսկ մյուս կողմում՝ Քարիբդիսը,

Որ ահռելի կերպով նորից ծովի աղի ջուրն էր խմում:

95

Իսկ երբ ջուրը հա էր ժայթքում, հոռւ էր ծովն ամբողջովին.

Սակայն նորից երբ խմում էր ծովի ջուրը այն դառնաղի,

Ծովը խորքից խառնվում էր, իսկ սև ժայռը ահեղազդու

Շառաչում էր ու գոռգռում, մինչ հատակին երևում էր

Ցամաքը իր սև ավազով: Ընկերներս սարսափեցին:

100

Սկիզբն հանկարծ նավի խորքից խլեց վեցին իմ մարդկանցից.

Երբ գլուխս շուռ տվեցի ընկերներին իմ տեսնելու,

Տեսա հանկարծ նրանց ձեռքերն ու ոտքերը օդում կախված,

Որ հուսահատ շարժում էին, թափահարում ամբողջ ուժով,

Եվ մի վերջին խոր հառաչով իմ անունը տվին նրանք:

105

Այնուհետև, երբ որ անցանք Քարիբդիսից ու Սկիզբայից,

Արդեն հասանք Արեգակի կանաչ կղզին գեղատեսիլ:

Արածում էր անդ նախիրը Հիպերոնյան Արեգակի:

Մտուրներից իմ ականջին հասավ բառաչն արջառների.

Տափնապահար սրտով այսպես ես դիմեցի ընկերներիս.

110

«Բաղձաշարչար իմ ընկերներ. թե իմ խոսքը ուղեք լսել,

Ձեզ կպատմեմ ես պատգամը Տիրեսիաս Բերեացու

Եվ Կիրկկի գեղազանգուր, որոնք խստիվ պատվիրեցին

Հեռու մնալ կանաչ կղզուց լուսադարձև Արեգակի.

Քանզի այնտեղ սպասում են մեզ անհամար տառապանքնոր:

115

Ուստի, այժմ աշխատեցիք նավը հեռու պահել կղզուց»:

Իմ խոսքերը որ լսեցին, նրանց սրտերը թուլացան,

- Ծիլ դառնացած էվրիլոքը այս խոսքերով պատասխանեց.
«Դու խստասիրտ ես, Ոգիսես, հոգիդ համառ և աննկուն.
Մի գուցե քո կաղմվածքը երկաթից է կռած տոկուն.
ՏքնուՅյունը և խոնջանքը հյուծել են քո ընկերներին,
Բայց դու դարձյալ թույլ չես տալիս ցամաք դուրս գալ, մենք ալիժեծ
կղզու վրա հանդիստ ընթրիք կպատրաստենք ու կճաշենք:
Իսկ դու նորից ցանկանում ես, որ մեր նավով թափառական
Ողջ գիշերը մենք անց կացնենք կղզուց հեռու, մութ ծովերում:
Բույլ տուր հիմա, որ կատարենք մենք պահանջը մութ գիշերվա
Եվ մեզ համար սև նավի մոտ ճաշ պատրաստենք ու զիշերենք.
Իսկ այնուհետ արշալույսին դարձյալ նավով ճամփա ընկնենք»:
- Այսպես ասաց, և բոլորը հավանեցին խոսքը նրա:
Իմանալով, թե աստվածներն ինչ սև բախտ են մեզ վիճակել,
Ես դիմեցի էվրիլոքին և այս խոսքերն ասացի.
«Ով էվրիլոք. ես մեհակ եմ ու բուրբղ ճնշում եք ինձ.
Այժմ եկեք ու բուրբղ հանդիսավեր երդում տվեք՝
Արջառների նախիր և կամ ոչխարների հոտ տեսնելիս,
Զեղնից ոչ որ հիմարություն չի գործելու և ձեռք չի տա
Անդ արածող խաշներից ու արջառներից և ոչ մեկին»:
- Այդ ասացի. նրանք իսկույն սկսեցին հերթով երդվել:
Աղբյուրի մոտ նավաղները ցամաք իջան անմիջապես
Եվ ընթրելու համար սեղան բաց արեցին ավաղուտում:
Երբ երևաց մշուշածին Արշալույսը վարդամատն,
Այնտեղ խորհուրդ հրավիրելով, սկսեցի այսպես խոսել.
«Միրելիներ. նավում թե՛ հաց և թե՛ գինի ունենք տոտա.
Ուրեմն թող արջառներից հեռու մնանք, որ շոռոժենք.
Քանզի դրանք պատկանում են Արեգակին ահեղագդու,
Մեր աշխարհի ամենատես, ամենալուր տիրակալին»:
- Այդ ասացի. այնժամ նրանց արի սրտերն համոզվեցին:
Բայց մեկ ամիս անվերջ փշեց միայն Նոտոս, ուրիշ ոչինչ.
Եվ քանի դեռ մենք ունեինք մեղ մոտ և՛ հաց, և՛ սև գինի,
Նրանք վախից չէին փորձում ձեռք տալ հիշյալ արջառներին:
Բայց երբ արդեն սպառվեցին պաշարները ուտելիքի,
Սուր կարիքից դրդված, նրանք շրջում էին՝ որս փնտրելով:
Ես դիմեցի աղերսանքով աստվածներին օլիմպոսյան,
Բայց իմ հոգնած թարթիչներին նրանք անուշ քուն կաթեցրին:
Իսկ էվրիլոքն ընկերներին դիմում է այս շար խորհրդով.
«Բազմաշարշար մարդկանց համար մահն հղել է միշտ էլ դաժան,

Բայց ամենից դաժանն ահա սովից մեռնելն է անկատկած.
Ուստի եկեք խլենք պարարտ արջառները Արեգակի.
Իսկ եթե նա արջառների համար մեր դեմ զայրանալով՝
Աստվածների թուլյալովն՝ ցանկա նալը մեր խորտակել,
Շատ ավելի լավ է ընդմիշտ ալիքների մեջ կործանվել,
Քան մնալով այս ամայի կղզում՝ հանգչել դանդաղ մահով»։

160

Այդ է ասում, և բոլորը հավանում են խոսքը նրա,
Իսկույն ևեթ բռնում մորթում արջառները Արեգակի։
Իսկ երբ նրանք ազոթեցին և մորթածները քերթեցին,
Ամբողջ միսը կտրատեցին և քաշեցին շամփուրներին։
Մինչ այդ արդեն քաղցր քունը հեռացել էր իմ աչքերից.
Եվ երբ նորից մոտ գնացի ես իմ նավին ամրակառույց,
Այա ես իմ շուրջն զգացի ջերմ բուրմունքը կիզվող ճարպի,
Եվ տագնապած հոգով այսպես աղաչեցի աստվածներին.

165

«Հայր Զեւ, և դուք երանելի աստվածներդ անմահական.
Դուք անպայման իբրեւ պատիժ ինձ քնեցրիք քնով խորունկ,
Եվ ընկերներն իմ չլաված հիմարություն կատարեցին»։

170

Իսկ Արեգակը զայրացած՝ այսպես զիմեց անմահներին.

«Հայր Զեւ, և դուք, երանելի աստվածներդ անմահական.

Հատուցեցեք ընկերներին խաչերտածին Ողիտեաի,

175

Որ մորթել են արջառները, որոնց սրտի մեծ բերկրանքով

Դիտում էի աստեղադարդ երկնական մար բարձրանալիս։

Արջառներիս համար նրանք թե արժանին չհատուցեն,

Կիչնեմ Հադես և իմ լույսը կշնորհեմ մեռյալներին»։

Այսպես նրան պատասխանեց այնժամ Զեւը ամպուկոտակ.

180

«Ով Արեգակ, շարունակիր լուսավորել անմահներին

Եվ կենսատու երկրում ապրող բոլոր մարդկանց մահկանացու.

Իսկ ես երգվում եմ քեզ՝ նրանց զոգավոր նավն արագընթաց

Իմ շանթերով վարկել ծովում անդնդախոր և խորտակել»։

Այդ ամենը ես իմացա Կալիպսոյից գեղադանգուր։

185

Արդ, երբ հասա ավր ծովի, արագընթաց իմ նավի մոտ,

Սկսեցի հանդիմանել ընկերներին, բայց ապարդյուն։

Այսպես, վեց օր ուտում էին ընկերները իմ հարազատ

Հիպերոնյան Արեգակի արջառները նվիրական.

Բայց երբ Զեւը Կրոնոսածին բացեց օրը մեր յոթերորդ,

190

Քամիները հանդարտվեցին և փոթորիկը խաղաղվեց.

Ուստի նորից նավ բարձրացանք՝ մութ ծովերում նավարկելու։

Ու երբ արդեն կանաչ կղզուց այնքան էինք մենք հեռացել,
 Որ ցամաքը չէր երևում, այլ լոկ երկինքն ու ծովը մեծ,
 Արագընթաց մեր նավի դեմ Կրոնոսածինն այնժամ մի մութ
 195
 Ամպ ուղարկեց, որից ծովը մինչև հատակն իր սևացավ:
 Հետո նավը շանթահարվեց կայծակներից ու շուռ եկավ.
 Ընկերներս ծովը ընկան տագնապահար ճայերի պես:
 Այդպիսով դիք խափանեցին վերադարձը նրանց համար:
 Նավացուկն օրորվում էր ջրերի վրա ահեղածուփ,
 200
 Իսկ լողացող կայմի վրա նավափուկերն էին մնում.
 Այդ փոկերով ցուկն ու կայմն ես կապեցի իրար ամուր
 Եվ, նստելով դրա վրա, հանձնվեցի ալիքներին:
 Ինն օր ալիքն ինձ քշում էր, իսկ տասներորդ գիշերն արդեն
 Դիք Օգիգիա հասցրին ինձ, որտեղ ապրում էր Կալիպսոն:
 205
 Նա մեծ սիրով ինձ խնամեց: Մակայն ինչո՞ւ այստեղ նստած
 Նորից պատմել այն բոլորը, ինչ արդեն ձեզ քաջ է հայտնի»:

Երգ տալևերեֆերոդ

Այդպես ասաց, իսկ բոլորը լսում էին խոր լուռությամբ.
 Մենակ հերոս Ալկինոսը այս խոսքերով պատասխանեց.
 «Ով Ոդիսևս. քանի եկել ես պալատն իմ պղնձասալ,
 Ես կարծում եմ՝ այսուհետև չես թափառի մութ ծովերում,
 Ու թեպետև շատ ես ստանջվել, քո վերադարձն ապահով է:
 5
 Իսկ ձեզանից ամեն մեկին, որ նստած իմ ապարանքում,
 Արդ խմում եք ու վայելում ընտիր գինին ախորժահամ,
 Լսելով այս վարպետ երգչին, ես այսպես եմ հրամայում.
 Ոսկիները, զգեստները և նվերները այն բոլոր,
 Որ շնորհել են մեր հյուրին ավագները ֆեակաների,
 10
 Մենք սրահում ղետեղել ենք սնդուկի մեջ գեղաքանդակ»:
 Այնուհետև Ալկինոսը մի եղ մորթեց Զևսի պատվին.
 Երբ կիզեցին աղբերը գեր, անդ նստեցին ճաշակելու.
 Եվ նրանց մեջ նստեց նաև Դեմոդոկոս երգիչը մեծ,
 Որ սիրվել էր ժողովրդից, և սկսեց իր երգն անուշ.
 15
 Իսկ Ոդիսևսը անհամբեր հաճախ նայում էր արևին,
 Մայրամուտին սպասելով, քանզի շատ էր ուզում մեկնել:
 Այնժամ իր խոսքը ուղղելով ծովագնաց ֆեականերին,
 Եվ հատկապես նրանց արքա Ալկինոսին, այսպես ասաց.

- «Ալկինոսդ դյուցազնադույն, դու սլարծանքը ժողովրդի. 20
 Հեռ մատուցման ինձ ուղարկեք. իսկ դուք հավերժ ուրախ եղեք,
 Քանզի սրտիս ցանկությունը այժմ արդեն կատար եղավ.
 Եվ երբ իմ տուն վերադառնամ, ևս քաջաբողջ գտնեմ նրանց՝
 Կնկաս, որդուս իմ սիրելի և սրտակից բնկերներսս.
- Իսկ դուք, այստեղ ապրողներդ, ձեր կանանց ու որդիներին 25
 Երջանկություն միշտ պարգևեք. թող աստված ձեզ ամուր պահի»:
- Այդ ասելով, Ողիսեսը շնորք անցավ ու դուրս եկավ:
 Ու երբ արդեն ծովափ հասան, այնտեղ, ուր նավն էր խառսխտած,
 Ուղեկիցներն հոժարակամ նրանց ձեռքից վերցնելով
 Ուտելիքներն ու խմիչքը, զետեղեցին գուրշ նավի մեջ: 30
 Այնուհետև արագընթաց իրենց նավի ցռուկի մոտ
 Ողիսեսի համար հանդիստ քնելու տեղ պատրաստեցին:
- Ողիսեսը, ինքն էլ այնտեղ բարձրանալով, պառկեց հանգիստ,
 Իսկ նավաղները նստեցին շարքով իրենց նստարանին
 Եվ, դեպի ետ կռանալով, սկսեցին ծովն ակոսել: 35
 Արագընթաց նավն այսպիսով ճեղքում էր ծովն անդնդախոր
 Եվ տանում էր իր խելքովը աստվածների հետ մրցողին,
 Որն անցյալում բաղմարազում տանջանքներ էր կրել հոգում,
 Սակայն հիմա հանգիստ քնած էր, տառապանքը մոռացած:
- Երբ լուսաստղը շողաց պայծառ, որն առաջինն է ավետում, 40
 Թե բացվում է գիշերածին Արշալույսը վարդամատն,
 Նավը արդեն Ողիսեսի հայրենական կղզին հասավ:
- Այնտեղ արդեն նրանք ցամաք ելան նավից արագընթաց
 Եվ իրենց հետ դուրս բերեցին Ողիսեսին աստվածատիպ,
 Վերցնելով նրան՝ փափուկ իր մահիճով ու ծածկուցով, 45
 Ու դեռ քնած, նրան զգուշ գետնի վրա դրին նրանք.
- Ափ հանեցին քնածաններն էլ, որ ֆեակներն էին ավել,
 Որպեսզի հյուրն Աթենասի օգնությամբ տուն վերադառնա:
- Ողիսեսը քնից զարթնեց, բայց երկիրը չճանաչեց,
 Քանզի վաղուց այն չէր տեսել: Իսկ Աթենաս դուստրը 2ևսի 50
 Շուրջը պատել էր մշուշով, որ ոչ ոքից չնկատվի
 Եվ հեշտությամբ կարողանա առաջնորդել Ողիսեսին,
- Որ չլինի նրա կինը, քնկերներն ու քաղաքացիք
 Ժանաչիին, դեռ անօրեն սեղևներին չհատուցած:
- Ուստի փոխված էր ամեն ինչ Ողիսեսի աչքին թվում:
 Նա ցատկելով ոտքի կանգնեց, դիտեց երկիրն իր հայրենի,
 Ծանրաթախիժ հառաչելով, ձեռքերն ուժգին խփեց ծնկին,

Եվ արտասուքը աչքերին՝ այսպես խռսեց նա ինքն իրեն.
 «Վայ ինձ, արդյոք ես ինչպիսի՞ մարդկանց երկրումն եմ ափ ելել.
 Արդյոք գոռո՞ղ են, վայրենի՞, և լանարդար ու անօրհոն,
 Թե՞ հյուրասեր են ու բարի, երկյուղում են աստվածներից.
 Այս գանձերը ո՞ւր եմ տանում և որտե՞ղ եմ ես թափառում.
 Վայ, ուրեմն, ֆեակաների ավագները երեւելի
 Ամեն ինչում չէ որ արդար և իմաստուն գտնվեցին.
 Նրանք ուրիշ երկիր են ինձ բերել, մինչդեռ ասում էին,
 Թե կտանեն ինձ Իթակե, բայց իրենց խոսքը դրժեցին:
 Բայց գանձերն իմ այժմ տեսնեմ, հաշվեմ դրանք, չլինի թե
 Նրանք նավով կտ դառնալիս՝ որեւէ բան են գողացել»:
 Այդ ասելով, նա հաշվեց իր պատվանդաններն և ոտտանի,
 Պղինձները և ձուլլ բսկին, և ղղեստները թանկագին,
 Բայց ոչ մի բան չէր պակասել. իր հայրենի հողն հիշելով,
 Նա ողբում էր ու թավալվում ծովեզերքի ավազներում
 Եվ հառաչում: Աթինասը հայտնվելով, այնժամ կանգնեց
 Նրա կողքին, մի դեռատի խաշնարածի կերպարանքով:
 Ուրախացավ Ողիսեսը, երբ որ այնտեղ տեսավ նրան,
 Եվ մոտ գալով խաշնարածին, ասաց խոսքերն այս թևավոր.
 «Միրելիդ իմ, որ այս երկրում առաջինն ես ինձ հանդիպում,
 Ապրած կենաս. ինձ շարամիտ խորհրդով մի դիմալորիք
 Եվ գանձերս ու ինձ փրկիր. ծունր եմ դնում ես քո առաջ,
 Որպես ասածո քեզ պաշտելով և շնորհդ աղերսելով.
 Ո՞ր երկիրն է իմ տեսածը, ի՞նչ մարդիկ են ապրում այստեղ.
 Արեւաշատ կղզիներից մե՞կն է արդյոք, թե՞ բարերեր
 Յամաքի մի ելուտ է սա, որ սարածվել է մինչև ծով»:
 Այնժամ նրան պատասխանեց Աթինասը կապուտաչյա.
 «Օտարական, կա՛մ հիմար ես, կա՛մ հեռվից ես դու ժամանել,
 Որ հարցնում ես երկրի մասին. աննշան չէ երկիրը այս,
 Այլ հռչակված աշխարհով մեկ, և հայտնի է շատ շատերին,
 Եվ այն մարդկանց, որ ապրում են Արեգակի ծագած կողմում,
 Եվ այն մարդկանց, որ ապրում են խավարի մեջ արեմուտքի:
 Պայծառ համբավն Իթակեի հասել է արդ մինչև Իլիոն,
 Որն, ասում են, շատ է հեռու աքայացոց երկրներից»:
 Այդպես ասաց. աստվածատիպ Ողիսեսի սիրտը խայտառ,
 Ուրախացավ երբ իմացավ, թե դա հողն է իր հայրենի,
 Եվ խոսքերով այս թևավոր դիմեց այնժամ Աթինասին.

Բայց ճշմարիտը չէր ասում, այլ խոսքերը շուտ էր տալիս
 Եվ շահավետ խորհուրդներ էր նա որոնում հոգու խորքում:
 «Ես դեռ հեռվում, ծովից այն կողմ, Տրովադայում շատ եմ լսել
 Այս Իթակե կղզու մասին. իսկ հիմա էլ ինքս եմ եկել
 Այս գանձերով: Մի այսքան էլ թողնելով իմ որդիներին,
 Փախա գաղտնի, քանզի այնտեղ սպանել եմ Օրսիլոբին:
 Նա ցանկանում էր ինձ զրկել Տրովադայում իմ ձեռք բերած
 Ավարներից, որոնց համար ես այնքան շատ տառապեցի.
 Ու երբ դաշտով անցնում էր նա, նիզակահար արի նրան:
 Երբ նա արդեն տապալվել էր իմ պղնձյա հաստ նիզակից,
 Վերադարձա փյունիկեցի ավազների նավերի մոտ
 Եվ խնդրեցի, որ ինձ առնեն մինչև Պիլոս ավաղաշատ:
 Ի հեճուկս նրանց, քամին ահեղաշունչ նավը քշեց
 Հեռու վայրեր, սակայն նրանք չեն ուզել ինձ խաբած լինել:
 Այսպես, ահա, մենք թափառիկ, մութ դիշերին այստեղ հասանք
 Եվ դուրս գալով այստեղ ցամաք, իսկույն բոլորս քնեցինք:
 Երբ իմ հոգնած մարմինն այստեղ հանձնվել էր անուշ քնին,
 Նրանք, ամբողջ իմ գանձերը դուրս բերելով իրենց նավից,
 Դարսել էին ծովի ափին, և ետ դարձել դեպի Սիդոն.
 Իսկ ես մենակ, տանջված հոգով ծովի ափին եմ մնացել»:

Այդպես ասաց. սակայն ծավի աստվածուհին ժպտաց նորից, 115
 Ու դիմելով Ոդիսևսին, ասաց խոսքերն այս թևավոր.

«Բոլորից շատ նա է խելոք ու խորամանկ, ով կարենա
 Դերադանցել քեզ հնարքով, թեկուզ լինի անմահներից:
 Զե՞ս ճանաչում Զևսի դուստր Աթենասին, որ շարունակ
 Քեզ պատահած փորձանքների ժամին հասնում է օգնություն:
 Ահա նորից եկել եմ ես, որ մի հնար գտնեմ քեզ հետ՝
 Թաքցնելու գանձերը այս, որ Ֆեակները անվանի

Իմ խորհրդով ավելցին քեզ վերադարձիդ ճանապարհին,
 Եվ քեզ հայտնեմ, թե ինչպիսի փորձություններ են սպասում
 Քեզ քո տանը. բայց դու պետք է դրանք տանես համբերությամբ
 Ու ոչ ոքի դու չհայտնես, կին լինի նա թե տղամարդ,
 Որ դարձել ես դու հայրենիք, այլ ինչքան էլ քեզ անարդեն
 Թշնամիները շարամիտ, պետք է տանես ու համբերես»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ոդիսևսը հնարամիտ.

«Ով դիցուհի, դժվար թե քեզ հանդիպելիս մարդ ճանաչի,
 Թեկուզ լինի նա իմաստուն. այլափոխվում ես դու այնքան:
 Այժմ, հանուն ամենազոր Զևսի, անկեղծ ասա դու ինձ»:

Արդյոք իրո՞ք հասել եմ ես հայրենի հողն իմ սիրելի»:

Այնժամ նրան պատասխանեց աստվածուհին կապուտաշյա.

«Դու այդպիսի խորհուրդներով միշտ տանջում ես դժբախտ հոգիդ: 135

Թե մի ուրիշ պանդուխտ քեզ պես հասած լիներ իր հայրենիք,
Պիտ շտապեր տանը տեսնել իր կնոջն ու որդիներին.

Բայց դու նույնիսկ չես տեսնում ոչինչ հարցնել և իմանալ,

Այլ ցանկանում ես նախապես փորձել կնկան քո սիրելի,

Որ փակվել է ապարանքում և տանջվում է խռովահույզ 140

Ու հառաչում զօր ու գիշեր, քեզ համար դառն արտասովելով»:

Այդ ասելով, ցրեց մշուշն, և հրեաց երկիրն իսկույն:

Իսկ Ողիսեսը տառապած՝ իր հայրենիքը տեսնելով,

Կռացավ ու ջերմ համբուրեց հայրենի հողն արգասավոր,

Հետո, թեև իր պարզելով, այսպես դիմեց Նիմփաներին. 145

«Ով Նիմփաներ, Զևսի դստեր, նորից ես ձեզ հանդիպելու

Հույս չունիի. հիմա ձեզ եմ ես ողջունում այս աղոթքով»:

Այսպես նրան պատասխանեց Աթենասը կապուտաշյա.

«Փութանք հիմա գանձերը քո քարանձավի խորքում պահել,

Այնուհետև կմտածենք անելիքը մեր լավագույն»:

Այդպես ասաց. և դիցուհին քարանձավի խորքը մտավ՝

Թաքստոցներ որոնելու. իսկ Ողիսեսն աստվածատիպ

Նրա մոտ էր կրում բոլոր ընծաները ֆեակների:

Այնուհետև իրար կողքի նստեցին պերճ ձիթենու տակ,

Եվ մտածում էին՝ ինչպես բնաջնջել սեղեխներին: 155

Առաջինը խոսքն սկսեց Աթենասը կապուտաշյա.

«Ով դյուցազուն Լայերտածին, բազմահմուտ դու Ողիսես.

Մտածիր, թե ի՞նչ միջոցով բնաջնջես այդ լրբերին,

Որոնք արդեն երեք տարի իշխում են քո ապարանքում

Եվ ցանկանում քո կնոջը սիրաշահել ընծաներով.

Իսկ նա անվերջ լաց է լինում, սպասելով վերադարձիդ,

Եվ նրանցից ամեն մեկին խաբում է կեղծ խոստումներով»:

Նորից այսպես պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.

«Օ, եղուկ ինձ, ուրեմն և ես Ագամեմնոն Ատրիդեսի

Բախտին պիտի հանդիպի իմ սեփական ապարանքում, 165

Եթե դու ինձ, ով դիցուհի, այս ամենը չհայտնիիր:

Այժմ դու ինձ սողորհցուր՝ ինչպե՞ս նրանց ես հատուցեմ,

Ու կանգնելով միշտ իմ կողքին, ինձ ներշնչիր արիության»:

Այնժամ նրան պատասխանեց Աթենասը կապուտաշյա.

«Միշտ քո կողքին ես կկանգնեմ և քեզ երբեք ես չեմ լքի: 170

Փնայունները բաղմաթիւ, որոնք քո ինչքն են շաղկում,
 Իրենց արյամբ, ջարդված գանգով շուտով հողն են շաղախելու:
 Բայց պետք է քեզ աշլափոխեմ, որ մարդիկ քեզ շճանաչեն:
 Դու այդ տեսքով նախ կդնաս խոզապանին հանդիպելու,
 Որ պահում է խոզերը քո և կարեկցում ձեզ իր հոգում:
 Այնտեղ մնա և ամեն ինչ դու նրանից տեղեկացիր,
 Մինչև որ ես հասնեմ Սպարտա լայնածավալ, դեղեցիկային,
 Որ ետ կանչեմ, ով Ողիսես, քո սիրելի Տելեմաքին.
 Դնացել է նա Լակոնիա, Մենեւայոս արքայի մոտ,

175

Քո մասին լուր հարցնելու՝ արդյոք ապրո՞ւմ ես աշխարհում»:

180

Այնժամ նրան պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.

«Ով դիցուհի, ինչո՞ւ որդուս շհայտնեցիր դու ամեն ինչ»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Աթենասը կապուտաշյա.

«Որդուդ համար անհոգ եղիր. նրան ես եմ առաջնորդել,

Որ այդպիսով նրա անունն աշխարհով մեկ փառաբանվի»:

185

Այդ ասելով, Աթենասը իր ցալիկով գրպով նրան

Ու բարեկերտ նրա մարմնի մաշկը ծածկեց կնճիռներով

Եվ նմանվեց նա ալեոր ու հողնատանջ մի ծերունու

Նրա փայլուն աչքերն իսկույն աղտոտացան ու մթնեցին:

Եվ հաղցրեց նրան մաշված ու քրքրված մի պտտմուճան

190

Քրջատեսիլ ու խիստ կեղտոտ, որ սեւացել էր ծխի պես,

Իսկ ուսերին՝ նա մազաթափ եղջերուի մորթի գցեց,

Մահակ տվեց ձեռքը նրա և փտած ու կոշտ պարանոթ

Կորքամակ ծերի ուսից մի հնամաշ տոպրակ կախեց:

Այնուհետև բաժանվեցին. և Աթենաս աստվածուհին

195

Սպարտա մեկնեց՝ հանդիպելու կտրիճ որդուն Ողիսեսի:

Նրգ տասնչորսերորդ

Ողիսեսը ծովախորշից մի քարքարոտ արահետով
 Բարձրացավ սարն այն ծառաշատ, ուր Պալլասի առաժներով,
 Խոզապահն էր ապրում, որը բոլոր մյուս ստրուկներից
 Առավել էր խնամք տանում Ողիսեսի ունեցվածքին:

Հսկա շները տեսնելով քրջեր հագած Ողիսեսին,

Վրա տվին հաշոցներով. իսկ Ողիսեսը խորամանկ

Նստեց դեռնին և իր ձեռքի երկար ցուպը դնն շարտեց:

Խոզապանը իր շներին սաւտեց, քարեր շարտելով

5

Այս ու այն կողմ քշեց, հետո այսպես դիմեց Ողիսեակին.

«Ով ծերունի, քիչ մնաց, որ շնորք բեղ հոշոտեին.

10

Քո պատճառով, օտարական, պետք էր հոգին իմ տանջվեր:

Բավական է, սակայն, ինչքան աստվածներն ինձ ցավ են տվել.

Քանզի նստած այստեղ, ողբում եմ իմ տիրոջն աստվատատիպ

Նվ խզերին պարարտացնում, որ լրբերը խժռեն զանոնք.

Իսկ նա, դուցն օրվա ցամաք հացի կարոտ, թափառում է

15

Օտար մարդկանց մոտ ալլախոս և անծանոթ քաղաքներում,

Եթե միայն կենդանի է և տեսնում է լույսն արևի:

Բայց մոտեցիր, ով ծերունի, իմ հետևից մտիր քողտիկ,

Որ հաց ուտես, անուշահամ գինի խմես ու կշտանաս,

Որից հետո կպատմես, թե ով ես և ինչ վշտեր ունես»:

20

Այդ ասելով, խողապանը իր քողտիկը տարավ նրան:

Ողիսեակը, խիստ հրճվելով այդ ամենից, այսպես խոսեց.

«Օտարական, թող Զեան և այլ աստվածները տմենաղոր

Քո ցանկությունը կատարեն, որ ինձ սիրով ընդունեցիր»:

Իսկ խողապան դու էլմեոս, այս պատասխանը տվեցիր.

25

«Անցորդ, վայել չէ ինձ համար օտարներին վիրավորել,

Թեկուզ քեզնից էլ անարժան. ինքը Զեան է մեղ ուղարկում

Օտարներին ու խեղճերին. մենք կարող ենք քշով պատվել,

Բայց միշտ սիրով ենք այդ անում: Այս է վիճակն սարուկներիս»:

Նա շտապեց խողանոցում փակված պարարտ խոզերի մոտ,

30

Երկու խոճկոր դուրս բերելով, մօրթից դրանք սուր դանակով,

Հետո միսը կտրատեց ու շամփուրների վրա շարեց.

Մսերը երբ խորովվեցին, Ողիսեակի առաջ դրեց:

Այնուհետև նա մի գավով անուշահամ գինի բերեց

Ու, նստելով դեմ հանդիման, այսպես դիմեց Ողիսեակին.

35

«Օտարական, ճոտ եկ ու կեք ստրուկի բաժին խողուկներից.

Քանզի պարարտ խոճկորները փեսացուներն են վայելում

Առանց խղճի խայթ զգալու, երկյուղելու աստվածներից.

Բայց անպայման փեսացուներն իմացել են աստվածներից

Նրա դաժան մահվան մասին, ուստի այժմ չեն ցանկանում

40

Ըստ օրինի ամուսնանալ կամ իրենց տուն վերադառնալ,

Այլ անտարբեր շռայլում են ունեցվածքը իմ արքայի:

Նրա չափին կարողություն ոչ ոք ուներ մայր ցամաքում.

Արջառների տասնեներկու նախիր ունի արոտներում,

Նույնքան հոտեր ոչխարների և այծերի ու խոզերի.

45

Իսկ մոտերքում, հավատարիմ հովիվների հսկողությամբ,
Գեր-այծերի տասնևմեկ մեծ հոտեր ևս կան արածող:
Ամեն հովիվ սեղեխներին օրական մի այծ է տանում.
Իսկ ևս ահա այս խողերն եմ աստ խնամում ու պահպանում
եմ, ընտրելով միշտ լավագույն խողին, նրանց եմ ուղարկում»:

50

Այսպես ասաց, իսկ Ողիսեան ախորժակով ուտում էր լուռ.
Իսկ երբ արդեն նա հաց կերավ, և իր սիրտը ամրապնդվեց,
Այնժամ դիմեց խոզապանին, ասաց խոսքերն այս թևավոր.
«Ով սիրելիս. այն ո՞վ է քեզ հարստությամբ իր ստրկացրել:
Ասում ես, թե կորել է նա Ատրիդեսի պատվի համար.
Այժմ պատմիր ինձ այդ մասին, հանդիպել եմ գուցե նրան
Աշխարհով մեկ թափառելիս. իսկ թե մի բան լսած լինեմ
նրա մասին, Զևսը վկա, քեզնից ոչինչ չեմ թաքցնի»:

55

Եվ քաջարի խոզապանը այսպես նրան պատասխանեց.
«Ով ծերունի. թափառական մարդիկ հաճախ, դալով այստեղ,
Ստում են ու փորձում ստեպ ճշմարտությունը թաքցնել:
Երբ պատահի, որ թափառիկ մի մարդ անցնի Իթակիով,
Իմ տիրուհու մոտ է դնում և ստերով խաբում նրան:

60

Առաքինի Պենելոպեն նրանց սիրով է ընդունում
Եվ, արտասուքը աչքերին, տիրոջ մասին է հարցնում:
Ով ծերունի, դու էլ կարող ես հնարել մի նոր հեքիաթ,
Եվ դա պատմել իմ տիրուհուն, որ ստանաս զգեստ ու պարգև:
Սակայն, անշուշտ, կորել է նա, և հարազատ իր սիրելւյաց,
Եվ հատկապես ինձ, դժբախտիս, վշտամոլոր թողել այստեղ»:

65

Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը բազմաշարչար.
«Ով սիրելիս, ուրեմն դու չես հավատում նրա գալուն:
Ես չեմ սիրում դատարկ խոսել, բայց երգվում եմ աստվածներով,
Թե գալիս է Ողիսեսը, իսկ ինձ որպես աչքալուսանք,
Իսկույն, երբ նա ոտքը դնի իր պալատի դռան շեմքին,
Մի պատմուճան կպարգևես և մի թիկնոց շքեղադարձ:
Վկա լինի Զևսը հզոր, և քո սեղանն այս հյուրընկալ.

70

Ինչ որ այժմ ես քեզ ասեմ, բոլորը ճիշտ կկատարվի:
Դեռ այս տարին չլրացած՝ Ողիսեսը տուն կդառնա.
Երբ այս ամիսը լրանա և սկսվի ամիսն հաջորդ,
Նա պիտի գա նորից այստեղ, հատուցելու բոլոր նրանց,
Որ անպատվում են իր որդուն և իր քնքուշ կողակցին»:

75

Իսկ խոզապանդ էվմեոս դարձար և այս խոսքն ասացիր.
«Ով դու ծերուկ օտարական, ոչ կտամ վարձն ավետիսիդ,

80

- Ոչ իմ տերը կգա այստեղ: Եկ այլ բանի մասին խոսենք,
Քանզի թշվառ կրծքիս ներքո դառնանում են սիրտս ու հոգիս 85
Ամեն անգամ, երբ հիշեցնում են ինձ տիրոջն իմ թանկագին:
Երգումները մի կողմ թողնենք: Իցիվ թե նա վերադառնա.
Ե՛վ ես սրտանց եմ այդ ուղում, և՛ իր կինը հավասարիմ,
Ե՛վ ծերունի կայերտեսը, և՛ Տելեմաքն աստվածակերպ:
- Ողիսեսի որդուն եմ ես, Տելեմաքին, այժմ ողբում: 90
Աստվածներից կամ մարդկանցից մեկը նրան մոլորեցրեց,
Եվ նա մեկնեց դեպի Պիլոս, իր հոր մասին իմանալու:
Իսկ տառիկ փեսացուներն սպասում են դարանակալ,
Որպեսզի երբ նա տուն դառնա, սպանեն ու Իթակից
- Իսպառ ջնջեն աստվածատիպ Արկիսիոսի տոհմն անվանի: 95
Այժմ մոտ եկ, ով ծերունի, և խոսիր ինձ քո վշտերից.
Անունդ ի՞նչ է, ո՞ւմ տոհմից ես, և ո՞րն է քո հայրենիքը»:
- Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը բաղմահնար.
«Այդ բոլորը քեզ կպատմեմ ես ամենայն անկեղծով: 100
Պարծենում եմ, որ ծագում եմ ես ընդարձակ Կրետեից
Եվ որդին եմ հարուստ մարդու. նա իր շքեղ ապարանքում,
Թրինական իր կնոջից շատ որդիներ է ունեցել,
Իսկ ինձ ծնել է մի գնված, բայց սիրելի ստրկուհի.
Բայց հարազատ որդիների հետ հավասար սիրում էր ինձ
- Կաստորն, ուստրը Իլակոսի, որից ահա սերում եմ ես: 105
Սակայն երբ որ մահը նրան իջեցրեց դուռն Հադեսի,
Նրա կտրիճ որդիները ունեցվածքին տեր կանգնեցին
Ու վիճակով բաժանեցին: Այդ ամենից ինձ թողեցին
Մի աննշան փոքրիկ բաժին և առանձին բնակարան:
- Բայց կնոթյան առա այնտեղ ես շատ հարուստ մարդու դստեր, 110
Շնորհիվ իմ արիության, քանզի կյանքում վախկոտ չեմ ես,
Ոչ էլ ուղմից եմ խուսափում: Բայց ամեն ինչ կորավ գնաց.
Իսկ շոր բնից անշուշտ կարող ես իմանալ ծառի մասին՝
Թե ինչպիսին եմ ես եղել փորձանքներից դեռ չընկճված:
- Արդ, նախքան քաջ աքայացիք կարշավին Տրոյայի դեմ, 115
Ինն անգամ իմ կտրիճներին առաջնորդել եմ նավերով
Օտարների դեմ կռվելու, միշտ վերցնելով հարուստ ավար:
Կրետեում սկսեցին ինձ մեծարել ու պատիվ տալ.
Իսկ երբ Զեսը նախատեսեց արշավանքը այդ դառնաղետ,
Այնժամ ինձ և պայծառանուն Իդոմենին հրամայվեց 120

Մեր նավերը դեպի Իլիոն առաջնորդել պատերազմի:
 Այնտեղ, ահա, ինք տարի կռվում էինք մենք շարունակ,
 Իսկ տասներորդ տարին արդեն նվաճեցինք Իլիոնը մեծ,
 Ու մեկնեցինք. սակայն աստված մեր նավերը ցրվւմ սվեց,
 Իսկ ինձ համար Զևսն իր մարում սահմանել էր շատ տանջանքներ: 195
 Քանզի երբ դեռ ընդամենը ես մեկ ամիս վաչելիցի
 Իմ կնոջն ու որդիներին, իմ տունն ու իմ կալվածները,
 Նորից սիրտս ինձ ներշնչեց Եգիպտոսի դեմ արշավել,
 Ու հինգ օրից եգիպտական դեռը հասանք մենք լալյահաուն:
 Այնժամ ես իմ հավատարիմ ընկերներին պատվիրեցի, 130
 Որ սպասեն նավերի մոտ և ուշագիւր պահակ կանգնեն.
 Սակայն նրանք եգիպտացոց դաշտավայրերն են ավերում,
 Հափշտակում նրանց կանանց, մանուկներին, իսկ այր մարդկանց
 Սպանում են դաժանորեն, և երկրով մեկ ողբ էր լսվում:
 Լսելով այդ լացն ու կոծը, լուսադեմին բազում մարդիկ 135
 Հավաքվեցին, դաշտը լցվեց հեծյալներով, ռազմիկներով
 Եվ պղնձով փայլատակող, մինչդեռ Զևսը կայծակնասեր
 Ընկերներին իմ փախուստի մատնեց, ոչ ոք չէր հանդգնում
 Ընդդիմանալ. քանզի նրանց սպանում էր ահեղ կորուստ:
 Իմ մարդկանցից շատ շատերին սպանեցին թրատելով, 140
 Իսկ մյուսներին, ողջ գերելով, տարան անգույժ ստրկության:
 Ամպակուտակ Զևսը նորից ինձ փրկարար միտք ներշնչեց.
 Բայց երանի այդ ժամանակ մահն ինձ խլեր Եգիպտոսում.
 Քանզի դաժան բախտն ինձ համար այլ տանջանքներ էր սահմանել:
 Սաղավարտս հանեցի ես իսկույն ևեթ, ու քանդեցի 145
 Կուրծքս ծածկող վահանն ամուր, իսկ նիզակս գնն գցեցի,
 Եվ արքայի կառքի առաջ ծռնրր իջա պաղատագին:
 Նա, խղճալով, կյանքս փրկեց և, իր կառքի մեջ տեղ տալով,
 Իր պալատն ինձ առաջնորդեց, մինչ ես լալիս էի անդուստ:
 Յոթը տարի ես նրա մոտ անթիվ գանձեր էի դիզել, 150
 Բայց ութերորդ տարում, ահա, մի մարդ եկավ Փյունիկից,
 Եվ խորամանկ իր խոսքերով ինձ համոզեց մեկնել իր հետ
 Մինչ Փյունիկի, ուր տուն ուներ և կալվածքներ արգասավոր:
 Փյունիկեում ամբողջ տարին ես նրա տանն էի ապրում:
 Երբ օրերը վախճան գտան և ամիսները լրացան, 155
 Նա ինձ խաբեց և համոզեց, որ միասին Լիբիա գնանք:
 Եվ երբ արդեն Կրետեից այնքան էինք մենք հեռացել,

Որ ցամաքը չէր երևում, այլ երկինքն ու ծովը անափ,
 Կրոնոսածինն այնժամ մի սև ամպ շարանց մեր նավի դեմ,
 Հետո հանկարծ փայլատակեց, և մեր նավը խոռոչավոր 160
 Շանթահարվեց կայծակներից և շուտ եկավ, ամբողջովին
 Ծծումբ լցված, իսկ ընկերներն իմ ծովն ընկան տաղնապահար:
 Իսկ ես, կառնած բարձր կայմին, հանձնվեցի ալիքներին:
 Ինն օր անվերջ քշվում էի, իսկ տասներորդ գիշերը մութ,
 Ալիքները թևալրոտացող երկիրը ինձ դուրս բերեցին: 165
 Թևալրոտացող հերոս արքան՝ Փիդոնը ինձ հյուրընկալեց,
 Քանզի նրա կտրիճ որդին, որ ինձ անեսել էր ծովափին
 Ուժասպառ ու տառապակոծ, ցրտահարված ու դողդոջուն,
 Զեոքս վերցրեց մտերմաբար և հոր պալատն առաջնորդեց:

Ողիսեսի մասին այնտեղ ես լսեցի. արքան պատմեց, 170
 Թե իր մոտ էր նա հյուր եղել վերադարձի ճանապարհին:
 Նրա մասին արքան պատմեց, թե գնացել է Դոդոնն՝
 Նվիրական բարձր կաղնուց Զեսի պատգամն իմանալու,
 Թե ինչպե՞ս նա, աշաքան երկար պանդխտության ճանապարհից,
 Վերադառնա իր հայրենիք. բացահայտ, թե՞ դադատագողի: 175
 Տանը գինին նա հեղելով՝ հանդիսավոր կերպով երգվեց,
 Թե նավաղներն արդեն նավով սպասում են ծովափի մոտ,
 Որ դուրսադուռ Ողիսեսին տանեն երկիրն իր հայրենի:
 Սակայն նախ ինձ ճամփու դրեց. քանզի մի նավ թևալրոտական
 Մեղ պատահեց, որ մեկնում էր դեպի Դուլիք արգասավոր: 180
 Նավաղներին ասաց, որ ինձ տանեն Ակաստ արքայի մոտ.
 Սակայն նրանք չար ու խարդախ դավեր էին նյութել իմ դեմ:
 Երբ որ նավը բավականին հեռացել էր մայր ցամաքից,
 Այնժամ նրանք իմ ստրկության ժամը հասած համարեցին:
 Ինձ թանկադին պատմումճանից, զգեստներից մերկացրին 185
 Եվ փոխարենն ինձ հագցրին կեղտոտ քուրջեր ու քրքրված
 Պատմումճանն այս, որը դու իսկ քո աչքերով տեսար ահա»:

Մինչդեռ նրանք շարունակում էին իրենց զրույցն այսպես,
 Խողարածներն արդեն եկան, խողերն իրենց հետ բերեցին
 Ու փակեցին խողանոցում, նորից այնտեղ գիշերեցու: 190
 Եվ դուրսադուռ խողապանը այսպես դիմեց ընկերներին.
 «Բերեք այստեղ մի պարարտ խող, որ այն մորթեմ հյուրի պատվին.
 Այդ բարիքից մենք էլ կարող ենք օգտվել, որ մշտապես
 Զարչարվում ենք, իսկ արդյունքը ուրիշներն են միշտ վայելում»: 195
 Երբ լիացավ նրանց հոգին խմիչքներից ու ճաշերից,

Ողիսեսը քնեց աջնտեղ. էվմեհոսի աչքին, սակայն,
 Քուն չէր իջնում. նա չէր կարող իր խողերից հեռու քնել,
 Եվ դուրս գալու էր պատրաստվում: Ողիսեսը հրճվում էր խիստ,
 Որ, թեպետև ինքը չկա, խողապանը հավատարիմ
 Խնամում էր իր խողերին: Թուրը կախեց սա իր մեջքից,
 Հաստ ու փափուկ թիկնոցն հագավ, որ պաշտպանվի քամիներից,
 Եվ թավամաղ աշծի մի մեծ մորթի գցեց իր ուսերին:
 Իր նիզակը վերցրեց, որով պաշտպանվում էր շուն ու գայլից,
 Հետո գնաց մենակ պառկեց սպիտակատամ խողերի մոտ,
 Գմբեթավոր մի ժայռի տակ, ուր պաշտպանված էր հողմերից:

200

205

Երգ տասնհինգերորդ

Իսկ Աթենաս Պալլասն եկավ Լալեգեմոն երկիրն հարուստ,
 Որ հիշեցնի քաջակորով Ողիսեսի արի որդուն,
 Թե հասել է ժամը արդեն, որ հայրենիք վերադառնա:
 Մոտիկ գալով, այսպես նրան դիմեց խաժակն աստվածուհին.
 «Ով Տելեմաք, այսուհետև մի թափառիր անից հեռու,
 Կալվածներդ թողած անտեր, իսկ տանդ մեջ անխիղճ մարդկանց:
 Չլինի թե քո ունեցվածքն իրարու մեջ բաժանելով,
 Անխղճորեն վատնեն նրանք, իսկ քո երթը իդուր լինի:
 Գնա խնդրիր որոտաձայն Մենեկայից, որ ուղարկի
 Քեզ անհապաղ, որպեսզի դու տանը գտնես մորդ սիրած.
 Քանզի հայրն ու եղբայրները ցանկանում են հիմա նրան
 Կնության տալ էվրիմաքին, որովհետև ընծաներով
 Եվ հարսանեկան նվերներով գերադանցեց սա բոլորին:
 Դու հիմա տուն վերադարձիր և ունեցվածքդ վստահիր
 Քո տանն ապրող հավատարիմ ու նվիրված մի ստրկուհու,
 Մինչև որ քեզ աստվածները հեղահամբույր կին պարգևեն:
 Կասեմ նաև մի ուրիշ խոսք, և քո մտքում դա լավ պահիր.
 Փեսացուներն ազնվատոհմիկ սպասում են դարանակալ
 Իթակեի և Սամեի միջև ժայռոտ նեղուցներում
 Եվ ուզում են քեզ սպանել դեռ հայրենի տուն չհասած:
 Ուստի քո նավն արագընթաց հեռու պահիր կղզիներից
 Եվ ընթացիր գիշերն ի բուն. հաջող քամի կուղարկի քեզ
 Անմահներից նա, ով անվերջ փրկում է քեզ ու պահպանում:
 Բայց երբ հասնես դու քո նավով Իթակեի ափը հեռու,

5

10

15

20

Ընկերներիդ հրամայիր՝ նաւը տանեն մինչև քաղաք,
Իսկ դու գնա գտնելու քո հաւատարիմ խողապանին,
Գիշերը դու այնտեղ մնա և այնտեղից խողարածին
Ճամփիր քաղաք՝ քո խելամիտ մորը իսկույն հաղորդելու,
Որ դու առողջ և ապահով վերադարձել ես Պիլոսից»:

Նույն այդ պահին խողապանն ու Ողիսեսը աստվածատիպ
եւ զեռատի խողարածներն իրար կողքի ճաշում էին:

Երբ լիացավ նրանց հողին և՛ ուտելուց, և՛ խմելուց,
Ողիսեսը, կամենալով նորից փորձել խողապանին,
Արդյոք սրտանց կարեկցելով, պիտի պահի՞ իրեն այնտեղ,
Թե՞ քաղաք էր ուղարկելու, այս խոսքերով դիմեց նրան:

«Ուզում եմ ես լուսաբացին քաղաք դնալ՝ հաց մուրալու,
Որպեսզի ոչ քեզ նեղացնեմ և ոչ էլ քո ընկերներին:
Գուցե մեկը մի կտոր հաց և մի գաւլաթ դինի կտա,
Եւ, գնալով պալատները աստվածատիպ Ողիսեսի,
Կարող էի ես ավետիս տանել նրա կնոջը պերճ
եւ խառնւիլ ուրախ խմբին ամբարտաւան սեղեսիների,
Որոնք անթիւ բարիքներից ինձ էլ բաժին կհասնին»:

Իսկ խողապան էվմեստը պատասխանեց հառաչելով.
«Վալ ինձ, ինչպի՞ս, օտարական, ծագեց խորհուրդն այդ քո մաքում.
Դու, երևի, ուզում ես քո սե վախճանը գտնել այնտեղ,
Որ խորհում ես սեղեսիների շրջանակի մեջ սողոսկիլ»:

Նրանց ոխն ու զոռուկութունն արդ հասել է մինչև երկինք:
Ոչ, դու մնա մեր քուիկում, որովհետեւ աստ ոչ ոքի
Ձեռ նեղացնում ոչ ինձ, ոչ էլ իմ խողարած ընկերներին:
Իսկ երբ այստեղ վերադառնա կտրիճ որդին Ողիսեսի,
Նա քեզ կտա և պատմութեան, և լավ թիկնոց, և զգեստներ,
Եւ կուղարկի նա քեզ այնտեղ, ուր որ քո սիրտն է ցանկանում»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը բաղմաշարշար.
«Ով էվմեսոս, թող Ձեւը քեզ այնպես սիրի, ինչպես որ ես.
Որովհետեւ ինձ փրկեցիր թափառ կյանքից մուրացկանի:
Շնորհ արա, Ողիսեսի ծնողների մասին պատմիր.
Դեռ ապրո՞ւմ են արդյոք նրանք արևի վառ շողերի տակ,
Թե՞ մեռել են ու գտնվում են Հադեսի սահմաններում»:

Այսպես նրան պատասխանեց խողապանը հավատարիմ.
«Լայերտեսը ապրում է դեռ, սակայն խնդրում է միշտ Ձեւից,
Որ իր կյանքը մահից հանգչի իր սեփական հարկի ներքո:
Միշտ հառաչում ու ողբում է նա իր որդուն անհետ կորած,

եվ իր կնոջն հավատարիմ, երբ մահը սրտակեղեր
կայերտեսին անժամանակ ծերության դուռն է հասցրել:
Կինը մեռավ իր քաջազուն որդու վշտից անմխիթար»:
65

Նույն այդ ժամին Տեղեմարի: Եավազները ծաղափի մոտ
Առաքաստեհին հավաքելով, իրենք ևս ցամաք էլան
Ու, բացելով սեղանն առտա՝ կերութումն սկսեցին:
Երբ լիացան կերութեամբից, Տեղեմարը ասաց նրանց.
«Միրելիներ. այժմ քաշեք գորշ նավը մեր մինչև քաղաք,
70

Իսկ ես հանդերը կգնամ՝ հովիվներին իմ տեսնելու.
Այնուհետև երեկոյան պիտի քաղաք վերադառնամ:
Առավոտյան վարձահատույց կլինեմ ևս խրախճանքով»:
Մինչդեռ այսպես խոսում էին, աջից մի հավք թռավ հանկարծ,
Ապուլոնի համբավաբեր սբաթիչ րազեններից:
75

Տեղեմարին Թեոկլիմենն ընկերներից մի կողմ տարավ
եվ, բռնելով նրա ձեռքից, այս խոսքերով դիմեց նրան.
«Ով Տեղեմար, այդ սավառնող հավքին աստված հղեց աջից.
Նկատելով՝ անմիջապես այդ նշանը կռահեցի:
Իթակեում ձեր սերնդից առավել մեծն ու անվանին
80

Դեռ չի եղև. իսկ դուք կիշխեք հավերժաբար որպես արքա»:
Այսպես նրան պատասխանեց Տեղեմարը խորախորհուրդ.

«Երանի քո պատգամները ճշմարտությամբ կատարվին.
Այնժամ ինձնից դու ընծաներ և մեծ շնորհք կստանայիր»:
Իսկ Տեղեմարն արագաբալլ հասավ գոմերն իր հեռավոր,
Որտեղ սլահում էին նրա պարարտ խոզերը առհամար:
85

Երգ տասնվեցերորդ

Իսկ քողարկեում Ոդիսեան ու խոզապանը սլաշծառանուն
Առավոտյան կրակ արին ու նախաճաշ պատրաստեցին:
Անդ, շները երբ զգացին Տեղեմարի քայլերը լուռ՝
Զհաչեցին, այլ սկսեցին շարժել իրենց պոչերը թալ:
Ոդիսեսը, որ լսել էր ոտնաձայնը, բայց և տեսել,
Որ չեն հաշում շներն հսկա, այսպես գիմեց էվմեոսին.
«Ով էվմեոս, երեի քո ընկերներից մեկն է գալիս,
Կամ թե ծանոթ որեէ մարդ. քանզի շները չեն հաշում»:
Հազիվ էր նա խոսքն ավարտել, երբ հայտնվեց դռան առաջ
Տեղեմարը իր սիրասուն. խոզապանը թռավ տեղից
10

Ու, ջերմագին արտասուելով, նրա գլուխը համբուրեց,
Զույգ աչքերը լուսապայծառ և ձեռքերը հաստաբազուկ,
Եվ արտասուքը աչքերին, այս խոսքերով դիմեց նրան.
«Ներս եկ, ողջակ իմ սիրելի, որ ես հրճվեմ ամբողջ հոգով,
Քանի որ դու հեռուններից դարձել ես ու եկել ինձ մոտ»:

15

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Այժմ, պապի, ես մինչև դո՞ւ քեզ համար եմ եկել նորից,
Որ քեզ տեսնեմ իմ աչքերով և պատասխան լսեմ քեզնից՝
Արդյոք մայրս մեր տա՞նն է դեռ, թե՞ մի ուրիշ կտրիճ նրան
Կնույթյան է առել-տարել, իսկ մահճակալն Ողիսեսի

20

Անանկողին է մնացել և ոստայնով պատել սարդի»:

Իսկ խողապանն այն լավագույն այսպես նրան պատասխանեց.
«Համբերատար քո մայրը դեռ, արտաթախի՞ծ սրտով նստած,
Սպասում է ապարանքում. գիշերն անքուն մաշվում է նա
Հառաչելով, իսկ ցերեկը դառն արտասուք թափում անվերջ»:

25

Այդ ասելով, նրա ձեռքից առավ տեղը պղնձակերտ,
Իսկ Տելեմաքը ներս մտավ, անցնելով սեմն այն սալարկած:
Ողիսեսը վեր կենալով, իր աթոռը զիջեց նրան,
Տելեմաքը, սակայն, մերժեց և այս խոսքով դիմեց նրան.
«Նստիր, հայրիկ, մեր խրճիթում ինձ նստելու տեղ կլինի»:

30

Այդ լսելով, Ողիսեսը տեղը նստեց առաջվա պես:
Խողապանը դալար ճյուղեր գցեց գետին, մորթի փռեց
Եվ, մոտ գալով, նստեց այնտեղ արի որդին Ողիսեսի:
Խողապանը պնակներում խորտիկներ էր լցնում նրանց:
Երբ լիացավ նրանց հոգին համեղ ճաշից ու խմիչքից,
Տելեմաքը նորից այսպես դիմեց բարի խողապանին.
«Պապի, հյուրը որտեղի՞ց է եկել մինչև երկիրը մեր»:

35

Իսկ խողապանը էվմեոս այս պատասխանը տվեցիր.
«Պարծենում է, թե ծագում է Կրետեից լայնաժավալ.
Վարվիր, ինչպես ցանկանում ես, քեզնից շնորհ է աղերսում»:

40

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Ով էվմեոս, այդ ի՞նչ ծանր, հոգեմաշուկ խոսք ասացիր.
Ինչպե՞ս պիտի ապարանքում հյուրասիրեմ ես օտարին.
Դեռուտի եմ ես տակավին, և իմ ուժը բավական չէ
Ուրիշներից պաշտպանվելու, Եթե նրանք ինձ անարգեն:
Բայց, քանի որ օտարականն այս քեզ մոտ է ապաստանել,
Ես կընծայեմ նրան թիկնոց ու պատմուճան և զգեստներ,

45

Երկսայրի թուր կպարգեւեմ, հաղաթափեր կհագցնեմ,
 Ապա նրան ես կճամփեմ ուր որ ինքը կկամենաւ:
 Ես չեմ թողնի, որ գա ինձ հետ և խառնվի սեղեսիներին,
 Որոնք այնքան մեծամիտ են, ամբարտաւան ու շարանենդ.
 Հյուրին կարող են անպատվել, իսկ դա սրտիս վիշտ կլինի»:
 50

Այսպէս նրան պատասխանեց Ուրիսեալ հնարամիտ.
 «Սիրտս տխրեց խռովահույզ՝ պատմածները ձեր լսելով,
 Թե ինչպէս են դավեր նյութում փեսացուներն այդ անպատկառ:
 Թե լինեի Տեւեմաքը, կամ Ոգիսեան տատածատիպ՝
 Նորից դարձած հայրենի տուն,— դեռ հույս ունեմ, որ կդառնա,—
 Թող թշնամին անմիջապէս իմ գլուխը կտրեր վզից,
 Եթե նրանց գլխին այնժամ չբերեի դառն աղետներ.
 Եթե նույնիսկ ինձ, մեղակիս, բաղմովյունն այդ սահմահարեր,
 60

Նախընտրելի էր ինձ համար մեռնել իմ իսկ ասլարանքում,
 Քան թե տեսնել իմ աչքերով այդ արարքներն ամոթալի,
 Երբ անպատվում են հյուրերին և անամոթ, լկտիարար
 Քաշքշում են նաժիշտներին սրահներում գեղակառույց,
 Եվ գինին են քաշում անհագ ու խնջույքների սարքում անվերջ»:
 65

Այսպէս նրան պատասխանեց Տեւեմաքը խորախորհուրդ.
 «Ես միաժին եմ մնացել Կրոնոսյան Զեոի կամքով.
 Մինչդեռ հիմա իմ պալատում շարկամ մարդիկ են խռնվում.
 Քանզի նրանք, որ իշխում են մեր գեղեցիկ կղզիներում,
 Բոլորն իմ մորն են ցանկանում և իմ ինչքերն են շռայլում:
 70

Իսկ իմ մայրը ոչ մերժում է, ոչ էլ նրանց խոսք է տալիս.
 Ուստի նրանք, անվերջ նստած, իմ անտեր տունն են ավերում.
 Եթե այսպէս շարունակվի, նրանք ինձ էլ պիտի խժռեն:
 Բայց ամեն ինչ աստվածների հոգր կամքն է որոշելու:
 Իսկ դու, պապի, վաղիր արագ և ասա իմ մորը չքնաղ,
 75

Թե ես նորից ողջ և առողջ վերադարձել եմ Պիլոսից:
 Ես կմնամ այստեղ, իսկ դու, այդ լուրն իսկույն հաղորդելով,
 Նորից այստեղ վերադարձիւ: Սակայն ոչ մի աքայացի
 Այդ չիմանա, քանզի շատերն են դավադիր իմ կյանքի գեմ»:
 Իսկ խողապան էվմեոսը այսպէս նրան պատասխանեց.
 80

«Չհաղորդե՞մ գալուստը քո նաև անբախտ Լաչերտեսին.
 Զի այն օրից, ինչ մեկնեցիր դու սրբնթաց նավով Պիլոս,
 Նա ոչ ուտում, ոչ խմում է, ոչ հետեւում կալվածեորին,
 Այլ նստում է և քարձրածայն հառաչում է սրտի խորքից,
 336

Եւ կսկիծը քո կարուտի հալումաշ է անում նրան»:

85

Այսպէս նրան պատասխանեց Տեղեմաքը խորախորհուրդ.
«Թեկուզ դառն է, սակայն թողնենք այժմ նրան իր տանջանքին:
Լալ կլինի՝ մորս իմաց տալուց հետո, շտապեա գալ
Եւ հանգերում շխափառես, ալեորին հանդիպելու»:

Այդ լսելով, խողապանը ճամփա ընկաւ դեպի քաղաք:
Խողապանի հեռանալը անտես չեղաւ Աթենասին.

90

Եւ իջնելով, նա մոտեցաւ ու երկաց քողտիկի մոտ՝
Մի հազթանդամ ու գեղեցիկ, ճարտար կնոջ կերպարանքով:
Աթենասը աչքով արեց, և Ողիսեան այդ նկատեց,
Քողտիկից դուրս գալով, դնաց և դիցուհու առաջ կանգնեց,
Իսկ դիցուհին այնժամ նրան ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
«Ով դուցազուն Լայիրտածին, ով Ողիսես բաղմահնար,
Ամեն դադտնիք հայտնիր որդուդ, առանց մի բան թաքցնելու»:

95

Ասաց: Ոսկե իր ցլիկով Աթենասը դիպաւ նրան,

Զգեստափոխեց Ողիսեսին և ուսերին թիկնեց գցից,
Հետո նրա մարմինն ամբողջ պատեց շողով արիւթյան:

100

Ապա նորից անհետացաւ աստվածուհին կապուտաշյա:

Ողիսեսը մտաւ քողտիկ, իսկ շլացած նրա որդին

Աչքերն իսկույն դարձրեց վախից, կարծես աստված էր հայտնվել,

Եւ դիմելով այնժամ նրան, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.

105

«Օտարական, բոլորովին այլափոխված եմ քեզ տեսնում.

Դու անպայման մեկն ու մեկն ես երկնաբնակ աստվածներից»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Ողիսեսը բաղմաշարչար.

«Ես աստված չեմ. ինչո՞ւ ես ինձ աստվածներին նմանեցնում:

Ես քո հայրն եմ, որի համար դու արտասվում ես շարունակ»:

110

Բայց Տեղեմաքն իր լսածին հավատաւ չէր կարողանում.

Ուստի նորից այս խոսքերով պատասխանեց Ողիսեսին.

«Չեմ հավատում, թե Ողիսեսն ես դուցազուն, հայրն իմ անգին,

Այլ մի աստված է ինձ խաբում, ինձ տանջելու նպատակով»:

115

Պատասխանով դիմեց նրան Ողիսեսը բաղմահնար.

«Ով Տեղեմաք, քո սիրելի հոր վերադարձը տեսնելիս,

Քեզ վայել չէ ոչ զարմանալ, ոչ էլ այդպիս ասլած նայել:

Այժմ քսան տարուց հետո վերադարձել եմ հայրենիք.

Իսկ հրաշքն այս կատարել է Աթենասը ամենահաղթ»:

Այդ ասելով, նստեց. այնժամ Տեղեմաքը, մոտենալով,

120

Իր ծնողին գրկեց ամուր և հառաչեց հոգու խորքից.

Նրանք այնժամ համակվեցին արտասվելու բռնի ցանկությամբ:

Դեռ կուլային նրանք երկար, մինչ մայրամուտն արեղակը,
Բն որ հանկարծ Տելեմարը հորն այսպիսի մի հարց շուղեր.
«Հայր իմ, դու ի՞նչ նստիով եկար, նախատիններն ինչպե՞ս են քեզ 125
Աստեղ բերել. ովքե՞ր են այդ բարձր պատվով հպարտանում»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ոգիսեսը բաղմահնար.
«Ինձ ֆեալներն այստեղ բերին, ծովայիններն այդ անվանի,
Մինչդեռ քնած էի խորունկ, նրանք նստիով արագընթաց
Ինձ Իթակե ափ հանեցին, իմ թանկագին ընծաներով, 130
Որ, օգնությամբ աստվածների, թաքցրել եմ ես քարայրում:
Այժմ ահա եկել եմ ես Աթենասի ներշնչումով,
Որ իրար հետ նյութենք դաժան կոտորածը մեր թշնամյաց»:

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմարը խորախորհուրդ.
«Հայր իմ, ես միշտ լսում էի քո փառապանծ անձի մասին, 135
Բն եղել ես դու ղերազանց և՛ քաջությամբ, և՛ հնարքով.

Բայց դու շատ մեծ խոսք ասացիր, որից հոգին իմ սարսափեց.
Նրկունն ինչպե՞ս հաջողությամբ պիտի կռվեն շատերի դեմ:
Նրանք ոչ թե մեկ տասնյակ են, ոչ էլ նույնիսկ երկու տասնյակ,
Այլ ավելի են բազմաթիվ. լսիր հաշվեմ, ու կիմանաս. 140

Դուրիքիտեից հիսուներկու փեսացուներ են ժամանել,
Իսկ Սամեից քսանեւորս կտրիճներ են եկել այստեղ.
Քսան կտրիճ աքայացի ժամանել են Զախինթոսից,
Եվ տասներկու ամենալավ կտրիճները՝ Իթակեից.

Թե ընդհարվենք այդ բոլորի հետ պալատում լուի երկուսով, 145
Վախենում եմ, որ կարող են մեզ հատուցել դաժանությամբ:
Սակայն այժմ դու մտածիր քո այդ խելքով հնարամիտ,
Թե կարո՞ղ ես դու մեզ համար հոժարակամ օգնող ճարել»:

Իսկույն նրան պատասխանեց Ոգիսեսը բաղմահնար.
«Բավական չէ՞ օգնությունը Աթենասի և հայր Զեսի»:

Իսկ խելամիտ Տելեմարը նրան այսպես պատասխանեց.
«Այդ քո նշած օգնականներն իրոք հզոր են և անհաղթ»:

Պատասխանեց և խոսքն ասաց Ոգիսեսը բաղմաշարշար.
«Ես կարծում եմ, որ երկուսով չեն ուշանա մեզ օգնելու 155
Ահեղադոռ կովի ժամին, երբ պալատում մեր բարձրաշեն
Փեսացուներն ու մենք վառվենք կովի տենչով արեսական:
Բայց այժմ առն վերադարձիր և, երբ բացվի Արշալույսը,
Դու միացիր այդ անիրավ սեղիխների խմբին նորից:
Այնուհետև խոզապանի հետ ես ինքս էլ քաղաք կգամ

Թափառական ու մութացիկ մի ծերունու կերպարանքով:
Թեկուղ և լիբր փեսացուներն ինձ անպատշիկն ապարանքում
եւ նետերով զարկեն նրանք, դարձչալ լսիր ու համբերիր,
եւ միշտ մեղմիկ թո խոսքերով փորձիր նրանց դու համոզել՝
Վերջ տալ իրենց անմտության. սակայն նրանք չեն անսալու,
Որովհետեւ արդ հասել է ժամը նրանց սև կորստյան:
Աթենասը ամենահաղթ երբ որ հոգուն իմ ներշնչի,
Այնժամ ես քեզ կազդանշեմ, իսկ դու, նշանն այդ տեսնելով,
Ինչքան աղեղ, նետ ու գրահ կգտնես մեր սրահներում,
Հավաքելով կթաքցնես մութ անկյունում ձեզնահարկի:
Բայց մեզ համար պատրաստ պահիր երկու նիզակ և երկու թուր,
Վերցրու նաև երկու վահան՝ կովի ժամին պաշտպանվելու
Այդ ամենով մենք կզինվենք ու կջարդենք անմիտներին.
Աթենասն ու հզոր Զեսը անշուշտ նրանց կկախարդեն:
Ողիսեսի վերադարձը դու մի հայտնիր և ոչ ոքի:
Թող ոչ Լայկրան այդ իմանա, ոչ խոզապանն հավատարիմ,
Ոչ էլ տնից սրեկ մարդ, ոչ էլ նույնիսկ Պենելոպեն.
Այլ՝ ես և դու վարպետսրեն կամանց մտքերը իմանանք,
Փութենք, տեսնենք՝ սարսկներից ու պալատի ծառաններից
Ո՞վ է պատվում մեզ տակավին և երկյուղում ափնածելով,
եւ կամ ո՞վ է քեզ անտեսում, հակառակ քո արիության»: 170
Այդ ընթացքում Իթակե էր մտնում նավը արագընթաց.
Որ Պիլոսից Տելեմաքին բերել էր իր ընկերներով:
Նավաստիներն անմիջապես գորշ նավը դուրս բերին ցամաք,
եւ հղեցին մի լրաբեր՝ Պենելոպին հաղորդելու,
Թե Տելեմաքն իրենց հանդումն է գտնվում, իսկ նավը դարձ
Ուղարկել է դեպի քաղաք, որ չլինի թե մայրն անգին,
Վախ զգալով հոգու խորքում, սկսի դառն արցունք թափել:
Լրաբերն ու խոզապանը միասին են մտնում քաղաք,
Ու երբ մտան Ողիսեսի ապարանքը գեղեցկաշեն,
Լրաբերը նամիշանների առաջ բարձր խոսեց տյապես.
«Ով տիրուհի, քո միածին որդին եկել է Պիլոսից»:
Փեսացուներն այնժամ իրենց հոգու խորքում խիստ վշտացան,
եւ այս խոսքով դիմեց նրանց էվրիմաքը Պոլիբոսյան.
«Այդ Տելեմաքն ինչպիսի մեծ և հանդուգն գործ կատարեց
եւ ճամփորդեց, թեպետև մենք տեսնում էինք՝ չի հաջողվի»:
Այնուհետև այսպես խոսեց Անախնոսը էվպիթածին.
«Տեսեք, ինչպես դիբ փրկեցին նրան ահեղ կործանումից:

- Յերեկները մշտափոփոխ պահակ էինք նշանակում
 Մենք հողմածեծ բարձունքներին, իսկ արևը մայր մանկիս
 Դարան մտած մինչ արշալույս՝ շրջել ենք մեր նավով արագ, 200
 Տելեմաքին կործանելու մշտաբորբոք ցանկությամբ լի:
 Սակայն, ահա, նրան աստված անվնաս տուն առաջնորդեց:
 Բայց հիմա մենք փորձենք այստեղ մահ պատճառել Տելեմաքին.
 Պետք է նրան քաղաքից դուրս հանդում դռները և սպանենք:
 Այնուհետև. նրա ամբողջ ունեցվածքը վերցնելով, 205
 Կրածանենք, իսկ պալատը մենք կթողնենք մօրը նրա
 եվ մեղանից նրան, ում հետ նա ցանկանա ամուսնանալ»:
 Այդպես ասաց, և բոլորը լսում էին լուռ ու տնխոտ:
 Այնժամ, սակայն, վեր կենալով Ամփինոմը խոսք վերցրեց:
 Նա լավագույն փեսացուն էր, և խելամիտ Պենելոպեն 210
 Միայն նրան էր հավանում, քանզի խելոք էր նա խոսում:
 Նա էր, ահա, որ բարեմիտ, վեր կենալով, այսպես ասաց.
 «Ով ընկերներ, Տելեմաքին ևս սպանել չեմ ցանկացել.
 Դաժան բան է արքունական ընտանիքը բնաջնջել.
 Այլևի լավ է իմանանք աստվածների կամքն այդ մասին: 215
 Թե դա լինի շանթահարող Զեսի կամքը անդառնալի,
 Ապա ես էլ, միանալով ձեզ հետ, նրան կսպանելի:
 Իսկ եթե դիք չեն կամենում, ասում եմ ձեզ՝ հեռու կացեք»:
 Արդ, բոլորը, վեր կենալով Ոդիսևսի պալատն եկան:
 Այնժամ ուշիմ Պենելոպեն մի այսպիսի միտք հղացավ. 220
 Իջնել նորից ու երևալ այդ աներես սեղխներին,
 Քանզի արդեն իմացել էր նրանց նյութած դավը դաժան:
 Պենելոպեն հաժիրշտների հետ դուրս եկավ օթարանից.
 Ու վարդագույն իր այտերը ծածկելով իր քողով պաշտոն՝
 Նա դայրացած այսպես դիմեց Անտինոսին էվպիթածին. 225
 «Ով Անտինոս մեծագոռուղ ու նենգամիտ, ասում են, թե
 Կավագույնն ևս քո տարեկից կտրիճներից իթակեցի:
 Հիմար, ինչո՞ւ Տելեմաքի համար դաժան մահ ևս նյութում:
 Մոռացել ես, որ քո հայրը եկավ մեզ մոտ աղերսանքով,
 Երբ փախել էր իր համայնքի գառաստանից ու զայրույթից,— 230
 Որովհետև թալանել էր մեր գաշնակից թևալրտացուց:
 Նրանք թեկուղ մոլեղնեցին, Ոդիսևսը արդիվ եղավ:
 Այժմ նրա տո՞ւնն ևս քանդում, նրա կնո՞ջն ևս ցանկանում,
 Մա՞հ ևս նյութում նրա որդուն, ինձ սոսկալի վիշտ պատճառում»:

- Այսպէս նրան պատասխանեց Էվրիմաքը Պոլիբոսյան. 235
- «Անհոգ եղիր և քո հոգին մի վրդովիր այդ խորհրդով:
Աշխարհումս դեռ չի եղել և չի լինի այնպիսի մարդ,
Որ քո որդուն՝ Տելեմաքի վրա փորձի ձեռք բարձրացնել,
Քանի դեռ հս կենդանի եմ և աչքերս չեն խավարել:
Ով փորձ անի՝ արյունն իր սև իմ նիզակից է կաթելու, 240
Որովհետեւ մի ժամանակ Ոդիսեւսը բերդանվաճ
Հաճախ էր ինձ նստեցնում իր ծնկներին, և իմ ձեռքին
Միշտ խորոված միս էր դնում, իսկ շրթներին՝ կարմիր գինի:
Այդ պատճառով Տելեմաքին ես բոլորից շատ եմ սիրում.
Թող նա երբեք չվախենա, թե կարող են ձեռք տալ իրեն»:
245
- Այդպէս նրան սիրտ էր տալիս, սակայն ծածուկ դալ էր նյութում:
Պենելոպեն, հարձերի հետ վերնատունը բարձրանալով,
Դառն ողբաց Ոդիսեւսին, մինչև խաժական աստվածուհին
Հաճելի քուն կաթեցրեց նրա երկար թարթիչներին:
Երեկոյան խողապանը Ոդիսեւսի մոտ շտապեց, 250
Որն իր որդու հետ միասին ուտելու ճաշ էր պատրաստում:
Առաջինը Տելեմաքը այս խոսքերով դիմեց նրան.
«Եկա՞ր, բարի իմ էվմեոս,-ի՞նչ լուր բերիր դու քաղաքից»:
Իսկ խողապանդ էվմեոս այս պատասխանը տվեցիր.
«Ես ցանկություն իսկ չունեցա շրջել քաղաքն ու հարցնել 255
Դրա մասին, քանզի քո իսկ հրամանով շտապեցի
Ավետարել իմ տիրուհուն հաղորդել ու վերադառնալ»:
Երբ իրենց դործն ավարտեցին, այնժամ սեղան պատրաստեցին.
Իսկ երբ ճաշից ու խմիչքից լիացել էր նրանց հոգին,
Վերհիշեցին անկողինը և քաղցր քուն վայելեցին: 260

Երգ տասնյոթերորդ

Երբ երկաց մշուշածին Արշալույսը վարդամատն,
Աստվածատիպ Տելեմաքը, Ոդիսեւսի որդին ուշիմ,
Վեր կենալով, իր ոտքերին հողաթափեր հազավ սիրուն
Եվ, մեկնելիս, այսպէս ասաց հավատարիմ խողապանին.
«Ես քաղաք եմ գնում, պապի, որ տեսնի ինձ մայրս նաև. 5
Խեղճ ու կրակ այս օտարին ինքդ. քաղաք կառաջնորդես»:
Այդպէս ասաց Տելեմաքն ու արագ մեկնեց հաստատաքայլ:
Եվ երբ որդին Ոդիսեւսի հասավ պալատն իր հոյաշեն,
Փոփով անցավ սալակառույց շինքն ու արագ մտավ պալատ:

- Առաջինը նրան տեսաւ նրա ծծմայր էվրիկլիան. 10
 Հեղահամբույր Պինկլոպեն գուրս եկավ իր ննջարանից,
 Արտասվելով նա մոտեցավ, գրկեց որդուն իր սիրելի
 Եվ, արտասուքն իր աչքերին՝ ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
 «Ով Տելեմաք, իմ աչքի լույս, եկա՞ր: Երբեք չէի կարծում 15
 Թե կտեսնեմ ես քեզ նորից, երբ մեկնեցիր նավով Պիլոս,
 Ինձնից գաղտնի, որ ավետիս առնես կորած հորդ մասին:
 Դե, ուրեմն, պատմիր հիմա այն, ինչ տեսար ու լսեցիր»:
- Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
 «Դեհ, լսիր ինձ, սիրելի մայր, ճշմարիտն եմ քեզ պատմելու:
 Ես դնացի Պիլոս, արքա Նեստորի մոտ հանճարամիտ. 20
 Նա սիրալիր հյուրընկալեց, ինչպես կաներ հայրն իր որդուն,
 Երբ սա հեռու երկրներից վերադառնար հայրենի տուն:
 Բաղմաշարչար Ոդիսեոսի մասին ասաց, թե չի լսել,
 Դեռ ապրում է նա աշխարհում թե մեռել է թափառակառն.
 Բայց ինձ ճամփեց Ատրենաժին Մենեկլայոս արքայի մոտ:
 Տեսա այնտեղ արգոսուհի Հեղինեին, որի համար 25
 Աքայացիք ու տրոյացիք պատժվեցին աստվածներից:
 Խրոխտաձայն Մենեկլայոսն ինձ հարցրեց կարեկցարար,
 Թե ի՞նչն է ինձ գրգռել արդյոք, որ ես հասնեմ մինչ Լաիոնիա:
 Ես ամեն ինչ սկսեցի ճշմարտությամբ պատմել նրան:
 Այնժամ նա ինձ պատասխանեց և այսպիսի խոսքեր ասաց.
 «Ով աստվածներ անմահական. անարիներն այդ անպատկառ
 Ահա թե ինչ կտրիճ մարդու մահիճն էին ուղում մտնել:
 Իսկ հիմա այն, ինչի մասին ինձնից խնդրում ես իմանալ,
 Ես քեզ երկար չեմ շարշարի և չեմ խաբի ոչ մի բանում,
 Այլ կպատմեմ քեզ մի առ մի այն ամենն, ինչ Պրոտուսը,
 Ծովերի այդ տիրակալն է պատմել, առանց թաքցնելու»:
 Ասաց, թե նա Ոդիսեոսին կղզում տեսել է ողբալիս
 Հավերժահարս Կալիպսոյի ապարանքում, ուր ակամա
 Մնում է նա և չի կարող վերադառնալ իր հայրենիք, 40
 Որովհետև ոչ նավ ունի, ոչ ընկերներ թիավարող,
 Որոնք իրեն ուղեկցեին ծովի անծայր մակերեսին:
 Այսպես պատմեց հռչականուն Մենեկլայոսն Ատրենաժին»:
- Այդ խոսքերով Տելեմաքը հուզեց իր մոր սիրան ու հոգին:
 Երեկոյան, ընթրածամին, երբ շրջակա արուտներից 45
 Հովիվներն, ըստ սովորության, ոչխարները քաղաք բերին,
 Այնժամ Մեգոնն այսպես դիմեց նրանց, — քանզի քարոզներէից

Միայն սա էր սեղանն նստում սեղեխների հետ անիրավ.
«Այժմ, տղայք, երբ մրցությամբ ղվարճացել է ձեր հոգին,
Սրահները մտեր նորից և ճաշելու պատրաստվեցեք»:

50

Այդպես ասաց, և բոլորը հավանեցին խոսքը նրա,
եվ մտնելով Ոգիսեսի ապարանքը զեղատեսիլ՝
Պերճ թիկնոցները նեւեցին աթոռների վրա իսկույն,
Եվ մորթեցին պարարտ ալժեր ու գեր գառներ եղջերավոր,
Ու սեղանը պատրաստեցին: Այդ նույն ժամին հետո հանդից
Ոգիսեսն ու խողապանը ճամփա ընկան գեպի քաղաք:
Այնժամ այսպես խոսք սկսեց խողապանը համալսարիմ.
«Օտարական, ցանկանում եմ այսօր եկի՞ք քաղաք գնալ.

55

Այժմ գնանք, քանզի օրը առաջացել է բավական,
Եվ երեկոն երբ որ իջնի, ցրտից կարող եմ դու մրսել»:
Պատասխանով դիմեց նրան Ոգիսեսը բազմահնար.

60

«Ես այդ մեկը հասկանում եմ, քանզի խելոք եմ դու խոսում.
Սակայն գնանք, և քաղաքի ճանապարհը ցույց տուր դու ինձ»:

Այդ ասելիս, բազմաշարքար Ոգիսեսը իր կոնսկից
Հաստ ու կոպիտ մի սլարանով կախեց տոպրակն իր հնամաշ:
Իսկ էվմեոսն իսկույն նրան մի գավազան տվեց հարմար,
Ու մեկնեցին. իսկ քողտիկում խողարածներն ու շները
Մնում էին իբրև պահակ: Էվմեոսը իր արքային

65

Դեպի քաղաք առաջնորդեց ծերուկ մարդու կերպարանքով,
Եվ երկուսով, իրար կողքի, լեռնագալար կածաններով,
Քաղաքի մոտն հասան, որտեղ մի աղբյուր կար բյուրեղաջուր:
Պատահեցին նրանք այստեղ Մելանթոսին Դուլիոսածին.

70

Սա տանում էր սլարարտ ալժեր սեղեխների ճաշի համար:
Նկատելով եկողներին, սա ծաղրանքով դիմեց նրանց.
«Տեսեք, ինչպես երկու թշվառ մարդիկ իրար լսով են սաղում.

75

Ճիշտ է ասված, թե նմանը նմանին է միշտ հանդիպում.
Թշվառական դու խողապան, ո՞ր ես տանում այդ թշվառին,

Այդ զգվելի մուրացկանին, սեղանների պնակալեզին:
Տուր ինձ նրան որպես պահակ. թող նա մնա իմ քուլիկում,
Որ իմ գոմերն ավլի, մաքրի, ոչխարների խոտը կրի,

80

Եվ խմելով անդ շիճուկը՝ իր սրունքներն ամրապնդի:
Սակայն նա վատ է սովորեւ և աշխատեւ չի ցանկանում,
Այլ ուղում է քաղաքներում ու գյուղերում, թափառական,
Հաց մուրալով գոհություն տալ իր անհաստակ ստամոքսին:

- Թե ոտք դնի նա պալատը աստվածատիպ Ողիսեսի, 85
Աթոռների տարափն խալույն կիջնի նրա թշվառ գլխին»։
Այդպես ասաց և, անցնելով նրա մոտից, զարկեց ոտքով.
Բայց քաջարի Ողիսեսը շեղվեց իր ճանապարհից,
Այլ նա զսպեց իր զայրույթը. խողապանը խիստ վրդովված
Մեկանթոսից, ձեռքը պարզեց ու դառնազին այսպես մաղթեց. 95
«Ով նիմփաներ, Զեսի դստեր, Լթե երբեք, ձեզ պատվելիս,
Ողիսեսը արդարամիտ ծխացրել է պարարտ ազդրի
Ոչխարների և այծերի, լսեցեք դուք մաղթանքն իմ այս.
Աստվածների աջակցութեամբ թող նա իր տուն վերադառնա»։
Իսկ խաշնարած Մեկանթոսը այսպես նրան պատասխանեց. 95
«Վայ ինձ, ինչեր է բարբաջում այդ շունը շար ու խորամանկ,
Որին մի օր արագընթաց նավով հարկ է հեռու տանեմ՝
Վաճառելու իբրեւ ստրուկ. շահավետ է թվում բա ինձ։
Երանի թե արժաթաղեղ Աստղունը Տելեմաքին
100
Զարկի այսօր ապարանքում իր նեոհրով մահազդեցիկ,
Կամ թե նրան փեսացուներն սպանեն սուր նիզակներով.
Քանզի արդեն խափանվել է վերագարձը Ողիսեսի»։
Այդ ասելով, նրանց թողեց, որ ընթանան դանդաղաքայլ,
Իսկ ինքն արագ քայլով հասավ ապարանքը արքայտոկան։
Ողիսեսն ու խողապանը, պալատներին մոտենալով,
105
Արդեն հեռվից քաղցրահնչուն քնարի ձայնը լսեցին։
Ողիսեսը այնժամ այսպես դիմեց բարի խողապանին.
«Ով էվմեոս, սա կլինի մեծ պալատը Ողիսեսի,
Որովհետեւ միանգամից տարբերվում է բոլորի մեջ։
110
Ինձ թվում է, կոշտների են այժմ նստել ապարանքում,
Խորտկիների հոտն է դալիս և քնարի ձայնն է լսվում,
Որը, կամոքն աստվածների, ուղեկից է խնջույքներին»։
Իսկ խողապան էվմեոսը դարձավ նրան լայն խոսքերով.
«Այո, դա էլ ճիշտ իմացար, քանզի խելոք ես դու դատում.
115
Սակայն այժմ եկ որոշենք անելիքը մեր հետագա։
Առաջինը դու ներս մտիր, իսկ ես կգամ քեզնից հետո.
Թե շես ուզում՝ մնա այստեղ, առաջինը ես կմտնեմ»։
Այնժամ այսպես պատասխանեց Ողիսեսը բաղամահար.
«Նախ դու մտիր ապարանքը, իսկ ես կգամ քո հետևից»։
120
Մինչ իրար հետ նրանք այսպես խոսում էին և զրույցում,
Այնտեղ պառկած մի շուն հանկարծ իր զլուխը բարձրացրեց.
Արգոսն էր դա, որին սնել էր Ողիսեսն աստվածատիպ։

Ողիսեաին ճանաչելով, շունն սկսեց պոչը շարժել,
Բայց իր տիրոջ մոտ վազելու ուժ չունեցաւ խեղճ կենդանին:
Ողիսեաւ իսկույն թեքվեց և արցունքը սրբեց թաքուն,

125

Որ էլմեհոսը շտեմնի, հետո այսպես դիմեց նրան.

«Զարմանում եմ, որ նման շունն աղբակուլտի մեջ է պառկած.

Արգոք իր լավ տեսքի հետ նա ճարպիկ է և արագավազ,

Բե՞ Բայց այնպիսի շներից է, որ տերերը տանն են պահում,

Կամ արքաներն իբրեւ զարդ են սնում իրենց պալատներում»:

130

Իսկ խոզապան դու էլմեհոս այս պատասխանը տվեցիր.

«Դա շունն է իմ սիրած տիրոջ, որը հուլում կորաւ անդարձ:

Բե որ հիմա ճարպկութեամբ և իր մարմնով նույնը լիներ,

Ինչպես տերն էր նրան թողել Իլիոնի դեմ արշավելիս,

Քեզ անսպասան դուր կգային ճարպկութեանն ու ուժը նրա.

135

Բայց այժմ նա տառապում է. նրա տերը կորաւ հավետ,

Իսկ անհոգի կանայք նրան չեն խնամում այս պալատում»:

Այդպես ասաց և, մտնելով ասարանքը գնդեցկազարդ,

Ուղիղ գնաց ու միացաւ խմբին գոռոզ սեղեխների:

Իսկ Արգոսին իսկույն ևեթ դաժան մահը վրա հասաւ,

140

Երբ նա տեսաւ Ողիսեաին ուղիղ քսան տարի հետո:

Խոզապանից հետո իսկույն Ողիսեան էլ մտաւ պալատ,

Հաց մուրացող, թափառական մի ծերունու կերպարանքով:

Տեղեմաքը կանչեց իր մոտ հավատարիմ խոզապանին

Եւ, զամբոյուղից հաց և առատ միա վերցնելով, այսպես ասաց.

145

«Վերցրու և տուր սա օտարին, այնուհետեւ ասա նրան,

Որ մոտենա սեղեխներից ամեն մեկին՝ հաց խնդրելու.

Քանզի վայել չէ ամաչել, երբ կարիքն է դրդում մարդուն»:

Այդպես ասաց Տեղեմաքը. իսկ խոզապանն այդ որ լսեց,

Ողիսեաին մոտենալով, այս խոսքերով դիմեց նրան.

150

«Տեղեմաքը այս բոլորը քեզ է տալիս ու պատվիրում,

Որ մոտենաս սեղեխներից ամեն մեկին՝ հաց խնդրելու»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Ողիսեաւ բազմահնար.

«Թող բարեբախտ կյանք շնորհի հզոր Զեւս Տեղեմաքին,

Անմահներն էլ միշտ կատարեն ցանկութեանը նրա հոգու»:

155

Այդ ասելով, առաւ իսկույն իր ձեռքերով հացն ու միսը

Եւ ոտքերի առաջ քնկած իր տոպրակի վրա դրեց:

Ուտում էր նա, մինչդեռ երգիչն երգում էր դեռ ասարանքում:

Իսկ Պալլասը, Հայերտածին Ողիսեաի մոտ կանգնելով,

Նրան դրդում էր մտահեռալ և հաց խնդրել սեղեխներից,
 Որ իմանա, թե նրանցից ո՞վ է արգար, ո՞վ՝ անօրեն:
 Փեսացուներն ողորմելով տալիս էին ու զարմանում,
 Եվ իրարից հարցնում էին, թե ո՞վ է նա և որտեղի՞ց:
 Ու խաշնարած Մելանթոսը այս խոսքերով դիմեց նրանց.
 «Լսեցե՛ք ինձ, ով փառապանծ մեր թագուհու փեսացուներ.
 Ձեզ կպատմեմ նրա մասին. ես նախապես տեսա նրան,
 Երբ խողապան էվմենոսի հետ գալիս էր դեպի պալատ.
 Բայց թե ո՞վ է և որտեղի՞ց, ես այդ մասին զեռ չգիտեմ»:

Այդպես ասաց. իսկ Անտինոսն իսկույն սաստեց խողապանին.
 «Այ իսկական խող արածող. ինչո՞ւ ես գու բերել նրան.
 Մի՞թե քիչ են հիմա մեզ մոտ թափառիկներն անտիրակա՞ն,
 Մուրացկաններն այդ ձանձրալի, պնակալեղներն ընթրիքների»:

Իսկ խողապանը էվմենոս դարձա՛ր նրան այս խոսքերով.
 «Ով Անտինոս, ճիշտ չես խոսում, թեկուզ աղնիվ ծագում ունես:
 Եթե միայն մեզ պիտանի արհեստավոր մարդ չլինի,
 Գառաճամախոս կամ թե բժիշկ, և կամ վարպետ նիզակագործ,
 Կամ թե նույնիսկ փայլուն երգիչ, որին լսում ենք հաճույքով,
 Նման մարդկանց երկբի երկիր պալատներն են հրավիրում.
 Իսկ թափառիկ մուրացկանին ո՞վ իր տունը պիտի տանի:
 Բայց դու բոլոր սեղեխներից առավել ես բիրտ ու դաժան
 Ողիսեսի ստրուկների և հատկապես իմ նկատմամբ»:

Այս խոսքերով դիմեց նրան Տելեմաքը խորախորհուրդ.
 «Զգուշացիր դու նրանից և խուսափիր այդ զբույցից.
 Անտինոսը սովոր է միշտ մեզ հայհոյել իր խոսքերով»:

Եվ, դիմելով Անտինոսին, ասաց խոսքերն այս թևովոր.
 «Ով Անտինոս, ճիշտ սր, դու մեզ բարի հոր պես ես կարեկցում.
 Պահանջում ես դու օտարից, որ հեռանա մեր պալատից:
 Վերցրու և աուր, չեմ արգելում. ես այդ բանից դո՛հ կմնամ:
 Սակայն երբեք դու քո հոգում նման խորհուրդ չես ունեցել,
 Այլ նախընտրել՝ միշտ շատ ուտել և ուրիշին զրկել անվերջ»:

Այնժամ նրան Անտինոսը պատասխանեց այս խոսքերով.
 «Ով Տելեմաք զոռոգամիտ. այդ ի՞նչ անսանձ լեզու ունես.
 Թե որ բոլոր փեսացուներն այդքան ուտեստ տալին նրան,
 Բավական էր, որ նա երեք ամիս այստեղ էլ չերեար»:

Բայց բոլորը Ողիսեսին այնքան հաց ու միս տվեցին,
 Որ տոպրակը ամբողջ լցվեց. իսկ երբ պետք է նա դուրս գնար՝
 Իր հավաքած ուտելիքը շիմքում նստած ճաշակելու,

- Դարձաւ հանկարծ Անտինոսին և այս խոսքով դիմեց նրան.
«Ողորմիր, տեր, կարծում եմ, որ վատագույնը չես բուլորից. 200
Ուրեմն դու պետք է, որ ինձ նրանցից շատ ուտելիք տաս.
Իսկ ես երկրի չորս ծագելում քո փառքն եմ միշտ հռչակելու:
Մի ժամանակ ես էլ հարուստ և երջանիկ էի ապրում
Իմ պալատում, հոժարակամ միշտ օգնելու թշվառներին:
Բյուր ստրուկներ ունեի ես և բարիքներ բազմապիսի.
Կրոնոսածին Զևսը, սակայն, ուղեց վերջ տալ այդ ամենին 205
եւ ինձ, ուրիշ մշտաթափառ ծովահենաց հետ միասին,
Տարով հասցրեց մինչ Սփիալոսս, որ կործանեի հեռունեքում»:
Այնժամ այսպէս պատասխանեց Անտինոսը այդ խոսքերին.
«Բայց ո՞ր աստվածն ուղարկեց մեզ ընթրիքների այս գարշանքին:
Այդպէս կանգնիր դու մեջտեղում և սեղանիս մի մոտենար, 210
Որովհետեւ մուրացկան ես դու աներես և ձանձրալի.
Հերթով խնդրում ես բուլորից, և անհաշիվ տալիս եմ քեզ.
Քանզի նրանք անխիղճ կերպով ուրիշի հացն են պարգևում»:
Սոքաշվելով, այսպէս ասաց Ուրիսկսը հնարամիտ.
«Ափսոս, որ քո տեսքի նման խելքդ պայծառ չէ ու բարի. 215
Կարծում եմ, որ դու քո տնից քեզ խնդրողին աղ էլ չես տա»:
Այդպէս ասաց. իսկ Անտինոսն այդ խոսքերից խիստ բորբոքվեց
եւ, նայելով զայրագնացայտ, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
«Կարծում եմ, որ ապարանքից դուրս չես դալու ողջ և առողջ.
Քանի որ դու քո խոսքերով անպատվում ես մեզ բուլորիս»:
220
Այդ ասելով՝ վերցրեց իսկույն աթոռակն ու Ողիսիսին
եւ փեց ուժգին՝ աչ ուսից ցած: Իսկ սա ժայռի նման կանգնած՝
Մնաց տեղում, թեև հարվածն Անտինոսի շատ էր ուժեղ:
Իսկ տոպրակը ցած դնելով, այսպէս դիմեց սեղեխներին.
«Լսեցեք ինձ, ով փառապանծ մեր տիրուհու փեսացուներ, 225
Մարդ իր հոգու խորքում երբեք չի զգում վիշտ ու դառնութիւն,
երբ տուժում է՝ պաշտպանելիս ունեցվածքը իր սեփական:
Բայց Անտինոսն ինձ զգլիկ ստամոքսի համար խփեց:
Սակայն եթե աղքատներն էլ վրիժառու աստված ունեն,
Հարստներից առաջ մահը բաժին կընկնի Անտինոսին»:
230
Այսպէս նրան պատասխանեց Անտինոսը էվպիթածին.
«Խելոք նստիր ու հացդ կեր, ապա թե ոչ շուտ հեռացիր»:
Իսկ մեծամիտ սեղեխներից մեկն այսպիսի խոսքեր ասաց.
«Ով Անտինոս. այդ լավ չեղավ, որ խփեցիր մուրացկանին».

Միգուցն նա մեկը լինի երկնաբնակ աստվածներից,
Որովհետեւ աստվածները, օտարներին նմանվելով,
Այլափոխվում են ու շրջում բաղադրներում ու գյուղերում,
Եվ տեսնում, թե ով մարդկանցից անօրին է և անարդար»:

Տեղեմաքը խիստ վրդովվեց Անտինոսի այդ հարվածից:

Պենելոպեն, իմանալով լիրբ արարքն այդ Անտինոսի,

240

Հուզված գիմեց նաժիշտներին և այսպիսի մաղթանք արեց.

«Թող իրեն էլ այդպես խփի Ապոլլոնը աղեղնավոր»:

Այսպես նրան պատասխանեց տնտեսուհի էվբինոմեն.

«Թե մեր բոլոր անեծքները աստվածները կատարեին,

Ապա և ոչ մի փեսացու չէր ասրելու մինչ արշալույս»:

245

Այսպես նրան պատասխանեց Պենելոպեն առաքինի.

«Մայրիկ, նրանք ատում են մեզ և միշտ մեր վատը ցանկանում:

Մի դժբախտ մարդ, օտարական, թափառում է պալատներում,

Եվ մարդկանցից հաց է խնդրում. նրան կարիքն է այդ ստիպում»:

Մինչդեռ հստած զրույցում էր Պենելոպեն իր կանանց հետ,

250

Աստվածատիպ Ոդիսեոսը, շեմքին հստած, հաց էր ուտում,

Այսպես խոսեց Պենելոպեն, մոտ կանչելով խոզապանին.

«Հավատարիմ իմ էվմեոս. օտարին բեր այստեղ, ինձ մոտ,

Որ ես բարով նրան պատվեմ և նրանից լուր հարցնեմ.

Չունի՞ արդյոք որեւէ լուր Ոդիսեոսից, կամ թե նրան

255

Զի՞ տեսել նա, անտարակույս շատ երկրներ է թափառել»:

Իսկ խոզապան էվմեոսը գաղձար նրան և ասացիր.

«Ով տիրուհի, թե լուին արայացիք քեզ հարգելով,

Այնժամ նրա պատմածներից ուրախություն կղգար հոգիդ.

260

Ամբողջ երեք օր ու դիշեր ինձ հետ մնաց նա քողտիկում,

Իր արկածները պատմելով, բայց ավարտել չհաջողվեց:

Նա ինձ ասաց, թե հոր կողմից բարեկամ էր Ոդիսեոսին,

Եվ ապրում էր Կրետեում, մեծ Մինոսի հայրենիքում:

Փորձովյուններն այժմ նրան հասցրել են մինչև այստեղ:

Ասում է, թե մոտակայքում, թևալրոտացոյ երկրում բերրի,

265

Նա լսել է, որ ապրում է Ոդիսեոսը աստվածատիպ,

Եվ գալիս է նա հայրենիք ընծաներով բազմապիսի»:

Այնժամ ուշիմ Պենելոպեն այսպես նրան պատասխանեց.

«Գնա, նրան կանչիր այստեղ, որ այդ ամենն ինձ մոտ պատմի»:

Այդ լսելով, հավատարիմ խոզապանը գնաց իսկույն

270

Եվ, կանգնելով Ոդիսեոսի կողքին, այսպես գիմեց նրան.

«Յոտար հայրիկ, հեղահամբույր Պենելոպեն կանչում է քեզ.

Նա, հակառակ իր բաղմամբիւ մանջանքներին ու ցալերին,
Յանկանում է Ողիսեսի մասին քեզնից լուր իմանալ»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Ողիսեսը բաղմաշարշար.

275

«Ուլ էլմեռոս, ինքս էլ անշափ ցանկանում եմ. խսկույն գնալ
եւ ամեն ինչ Իկարիոսի հեղահամբույր դստերն առել.

Քանդի ես էլ Ողիսեսի հետ տանջվել եմ թափառական:

Այժմ գնա և հորգորիք քո տիրուհուն հեղահամբույր,

Որ սպասի ապարանքում մինչ մայրամուտն արեգակի»:

280

Երգ տասնութերորդ

Մի մուրացկան եկաւ աշնժամ, որ շրջում էր Իթակեում,
Եւ հայտնի էր որպէս անկուշտ ու շատակեր թափառական.

Նրա անունն Առնետոս էր, սակայն Իրոս էին կոչում:

Եւ սա, գալով, Ողիսեսին դուրս էր անում նրա տնից.

«Ծերուկ, դռնից շուտ հեռացիր, թե չէ քացով կտամ հիմա.

5

Շուտ հեռացիր, թե չես ուղում ձեռնամարտի ելնիլ իմ դեմ»:

Ողիսեսը, խեթ նայելով, այսպէս նրան պատասխանեց.

«Այ մարդ, ես քեզ չեմ վնասել և խոսքերով չեմ հայհոյել,

Եւ ոչ էլ քեզ նախանձում եմ, երբ ընծաներ ես ստանում,

Իսկ դոսն շեմքն այնքան է լայն, որ երկուսիս էլ տեղ կանի:

10

Բայց մի փորձիր ինձ հետ կովել, չլինի թե, բարկանալով,

Ի հեճուկս իմ ծերության, քո մոռթը արշամբ ներկեմ»:

Իսկ մուրացկան Իրոսն այսպէս պատասխանեց Ողիսեսին.

«Տես, թե ինչպէս անարդել է շարժվում լեղուն այս հիմարի,

Պառաւ կնոջ պէս շատախոս. այժմ թե որ ես դայրացա,

15

Մաքդեր մտած խոզի նման քո մոռթը կջարդոտեմ»:

Անտինոսը քաջակորով, վեճի աղմուկն այս լսելով,

Ժպտաց ուրախ և, դիմելով սեղեխներին, այսպէս ասաց.

«Այս ինչպիսի զվարճութիւն մեզ շնորհեց աստված այսօր.

20

Օտարականն ու Իրոսը ահա վիճում են իրար հետ

Եւ ուղում են գոտեմարտել. փութանք նրանց կովի դրդել»:

Այսպէս ասաց Անտինոսը, և բոլորը հոժարեցին.

Իսկ խորամանկ Ողիսեսը այս խոսքերով դիմեց նրանց.

«Ուլ կարիճներ, իմ տարիքի բաղմաշարշար ալեորին

25

Ձի կարելի կովի դուրս գալ կրտսեր մարդկանց հետ քաջարի,

Մինչդեռ ստամոքսն իմ դավաճան դրդում է ինձ կովի դուրս գալ:

Բայց նախապես դուք բոլորդ հանդիսավոր երգում տվեք,
Որ գողունի ձեր հարվածով չեր օգնելու դուք Իրոսին»:

Այդպես ասաց, և բոլորը հոժարակամ երգում տվին:
Կովոզներին մեշտեղ բերին. նրանք պատրաստ էին արդեն,

30

եվ գետնմարան սկսեցին: Իրոսը աջ ուսին զարկեց,
Իսկ Ոգիսեսն իր բռունցքով խփեց նրա ձախ ակունքին

եվ այտոսկրը շարդեց նրա. բերնից արյուն հոսեց կարմիր:
Ունաց Իրոսն ուժեղ ցավից ու գլորվեց հողերի մեջ:

Փնսացուներն ամբողջ հագով հրճվում էին ու ծիծաղում:
Իսկ Իրոսին Ոգիսեսը ստից բռնեց ու քարշ տվեց,

35

Մինչև նրան ամբողջովին դուրս բերեց իր ապարանքից,
Ու, հա դալով, նորից նստեց քանդակաղարդ դասն շնոֆին:

Փնսացուներն էլ ներս եկան, և մեկն ասաց ծիծաղաձայն.
«Օտարական. ինքը Զեսը և դիք բոլոր թող շնորհեն

40

Այն, ինչ քո սիրտն է ցանկանում և հաճելի է քո հոգուն.

Քանզի այդ կերպ դու մեր համայնքն ազատեցիր այդ անկուշտից»:

Այդպես ասաց. իսկ Ոգիսեսն ուրախացավ: Ամփրնմը
Զամբալդից հաց վերցնելով, ձեռքը մեկնեց Ոգիսեսին,

եվ ոսկեփայլ իր բաժակով ողջունեց ու այսպես ասաց.

45

«Ողջուն քեզ, հշուր օտարական, թող քո վերջը բարին լինի»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ոգիսեսը հնարամիտ.

«Ով Ամփրնմ. խոսքս լսիր և ասածս մի մոռանալ.

Այս աշխարհում ապրող ու քարշ եկող բոլոր էակներից

Ոչ մեկն այնքան անպաշտպան չէ, որքան մարդը անօգնական.

50

Քանի նա դեռ կենդանի է, և դիք նրան րախտ են տալիս

Զի կասկածում, թե իր կյանքում երբեքից կստորանա:

Մակայն անմահ աստվածները թե տվեցին նրան վշտեր,

Այդ ամենին ակամայից նա կտուկա համբերությամբ:

Ես էլ անշուշտ այս աշխարհում երջանիկ կյանք կունենալի.

55

Բայց անցյալում շատ անօրեն արարքներ եմ ես կատարել՝

Ապավինած իմ ուժերին, իմ հարն ու իմ եղբայրներին:

Ուստի ոչ ոք թող ձեզանից անօրեն գործ չկատարի.

Այլ անըրդով թող վայելի պարգևները աստվածային:

Բայց տեսնում եմ փնսացուներն անարդար են վարվում այստեղ,

60

Անաբգելով Ոգիսեսի հշու կնոջն առարինի

եվ վառնելով, շռայնով նրա ինչքը անհատնելի:

Բայց կարծում եմ, հեռու չէ նա հայրենիքից իր սիրելի:

Երանի թե աստվածները քեզ այստեղից հեռու տանեն

Եվ դու նրան չհանդիպես, երբ որ նա տուն վերադառնա»:

65

Այդպես ասաց և, հեղելով, խմեց գինին ախորժաճամ:

Աթենասը Ողիսեսի: կնոջ մի նոր միտք հերշնչեց՝
Սեղեխների մոտ երևալ իր գրավիչ գեղեցկությամբ,

Հուլյա բորբոքել նրանց հոգում և ավելի շատ, քան առաջ,

Արժանանալ Տելեմաքի և ամուսնու ջերմ հարգանքին:

70

Նա սրտաբաց ծիծաղելով, այսպես գիմեց նաժիշտներին.

«Էվրինոմի, սիրտս հիմա ցանկանում է, ինչպես երբեք,

Սեղեխների մոտ երևալ, թեև գարշում եմ նրանցից:

Ցանկանում եմ Տելեմաքին իմ խորհուրդը տալ մայրական,

Որ անօրեն սեղեխներին չվատահի ոչ մի բանում:

75

Դնա, կանչիր գեղեցկադեմ Ավտոնուլին, Հիպպոդամին,

Որ երբ իջնեմ ննջարանից՝ նրանք թող ինձ ընկերակցեն.

Քանզի մենակ ամաշում եմ տղամարդկանց մոտ երևալ»:

Այդպես ասաց ու ցած իջավ իր քաբաշեն մեղնատնից.

Ու երբ արդեն մոտեցել էր սեղեխների ուրախ խմբին,

80

Նա կանգ առավ առաստաղը պահող կլոր սյուների մոտ,

Մինչ իր կեղբին կանգնել էին նաժիշտները հավատարիմ:

Պենելոպեն իր միածին որդուն գիմեց այս խոսքերով.

«Ով Տելեմաք, երևում է, խելքդ լքել է քեզ արդեն.

Այդ ի՞նչ բան էր, որ կատարվեց փոքր ինչ առաջ մեր պալատում,

85

Երբ դու անխոս հանդուրժեցիր օտար մարդուն ծեծել այդպես:

Այժմ ինչպե՞ս օտարները կհանդգնեն նստել այստեղ,

Երբ որ դուք ձեզ ապավինած մարդկանց այդպես եք ընդունում»:

Մինչ իրար հետ նրանք այդպես խոսում էին ու զրույցում,

Էվրինոմը այսպես գիմեց առաքինի Պենելոպին.

90

«Իկարիոսի սիրուն դստրիկ, առաքինի Պենելոպե,

Բ՛ն Արգոսի տքայացիք քեզ տեսնեին այս պալատում,

Ավելի շատ փեսացուներ այնժամ աչստեղ կլցվեին»:

Այսպես նրան պատասխանեց Պենելոպեն հեղաճամբույր.

«Ով էվրինոմ. անմահներն իմ գեղեցկութունը ջնջեցին

95

Այն օրվանից, երբ արգիտներն Իլիոնի դեմ արշավեցին.

Եվ նրանց հետ՝ Ողիսեսը, ամուսինը իմ թանկագին:

Այժմ եթե վերադառնար ու տեր կանգներ նա իմ դիմին,

Իմ փառքն անշուշտ մեծ կլիներ և իմ կյանքը՝ իմաստալի:

Հիշում եմ, երբ իր հայրենի երկրին հրաժեշտ էր նա տալիս,

100

Իմ աջ թևը բռնեց ամուր և ինձ գիմեց այս խոսքերով.

«Ով սիրելիս, ես չեմ կարծում, թե ռազմասեր բոլոր հերոս

Աքայացիք Տրովադայից տուն կդառնան բարեհաջող:
 Ես չգիտեմ, արդյոք աստված ինձ թույլ կեռա՞մ վերադառնալ,
 Բե՞ կկորչեմ Տրովադայում. այնժամ հոգ տար մեր ինչքերին,
 Իմ սիրելի ծնողներին խնամիր դու պալատներում՝ 195

Ավելի լավ, քան թե հիմա, երբ բացակա ես կլինեմ.
 Ու երբ տեսնես, թե մեր որդու գեմքը պատեի է մորուքով,
 Այնժամ, պալատն իմ լքելով, ամուսնացիր ում հետ ցանկառա՞ւ:
 Այդպես էր նա ինձ պատվիրել. բոլորն հիմա կկատարվի 100

Բայց մի ուրիշ սոսկալի ցավ այժմ տանջում է իմ հոգին:
 Չե՞ որ առաջ փեսացուներն այսպես չէին վարվի երբեք.
 Բե հուզեին ամուսնանալ շնորհալի ու գեղեցիկ
 Իշխանազուն աղջկա հետ, մրցում էին ու պայքարում,
 Բերում էին միշտ իրենց հետ պարարտ կովեր ու ուղտեր 115

Եվ աղջկա պատվին մորթում, և ընծաներ տալիս առատ,
 Իսկ ուրիշի ունեցվածքը չէին վատնում անխղճորեն»:

Այդպես ասաց. հրձվեց սիրաբ. աստվածատիպ Ոգիսեսի,
 Որ իր կինը սեղեխներից ճոխ ընծաներ է պահանջում,
 Նրանց դյուրեւում իր խոսքերով՝ մտքում այլ բան մտածելով: 120

Այնժամ այսպես պատասխանեց Անտինոսը էվպիթածին.
 «Իկարիոսի դուստր սիրուն, Պենելոպե առաքինի.
 Չներ հեռանա պալատներից և քո տունը մենք չենք լքի,
 Մինչև ինքդ արայացոց լավագույնին չառնես կամբով»:

Այդպես ասաց Անտինոսը, և բոլորը հավանեցին: 125

Այնուհետև Պենելոպեն իր վերնատունը բարձրացավ,
 Իսկ անամոթ փեսացուներն սկսեցին խրախճանքն իրենց:
 Մինչդեռ հրձվում էին ուրախ, մութ երկկոն իջավ դանդաղ:
 Այնժամ նրանք գավիթի մեջ կանգնեցրին երեք մեծ ջահ,
 Իսկ փոխնիփոխ ստրկուհիք աստվածատիպ Ոգիսեսի 130

Ջահերն էին միշտ նորոգում: Արդ, ուղղելով խոսքը նրանց,
 Այսպես խոսեց, մոտենալով, Ոգիսեսը հնարամիտ.
 «Բացակայող մեծ արքայի՝ Ոգիսեսի ստրկուհիք,
 Շտապեցեք վեր բարձրանալ դուք ձեր արգո թագուհու մոտ:
 Ձեր փոխարեն կարող եմ ես լույս տալ այստեղ ընթրողներին, 135

Նույնիսկ եթե խրախճանքի նստին նրանք մինչ արշալույս»:

Այդպես ասաց. իսկ նաժիշտներն հեգնում էին ու ծիծաղում:
 Եվ Մելանթոն սիրունատես, իր խոսքն ուղղեց Ոգիսեսին.
 «Այ դու թշվառ օտարական. թեթևամիտ ես ինձ թվում.

Ինչի՞ համար չես դնացիլ դարբնոցում գիշերելու, 140

Այլ կանգնել ես մարդկանց առաջ, դու ես տալիս անվերջ լիզվիդ:
Կամ գինին է քեզ հարբեցրել, կամ թե այդպես է միշտ եղել
Մխարգ հիմար, ուստի, կանգնած, դատարկ խոսքեր ես բարբաջում:
Գուցե նաև պարծեն՞ում ես, որ հաղթեցիր դու Իրոսին.

Բայց զգուշ լիաց, չլինի թե մեկն ավելի ուժեղ դուրս գա— 145
Քեզ դուրս տնի աղարանից արշունջա ու ջախջախված»:

Այնժամ նրան խեթ նայելով, Ոգիսեսը պատասխանեց.

«Լսիր, այ քած, քո խոսքերը կհաղորդեմ Տելեմաքին,
Եվ նա, սաստիկ զայրանալով, կկտրատի քեզ իր թրով»:

Այդպես ասաց. նրա խոսքը երկյուղ ազդեց բոլոր կանանց. 150

Նրանք իսկույն, սարսափահար Ոգիսեսի այլ սպառնանքից,
Յրիվ հկան պալատով մեկ ու գնացին գիշերելու,

Իսկ նա կանգնեց լույս անելու բոցավառվող ջահերի մոտ:
Էվրիմաքը այնժամ խայթեց Ոգիսեսին կծու ծաղրով.

«Լսեցեք ինձ, մեր Յազուհու հուշականուն փեսացուների, 155

Որ ձեզ հայտնեմ այն ամենը ինչ իմ հոգին է ներշնչում.

Աստվածների կամքով է սա Ոգիսեսի ատենը եկել.

Թվում է, թե ջահի լույսը նրա գլխից է ճառագում.

Քանզի նրա գլխին մազի նշույլ անգամ չի մնացել»:

Եվ, դառնալով բերդանվաճ Ոգիսեսին, այսպես ասաց. 160

«Օտարական, թե քեզ տանեմ, կգա՞ս ինձ մոտ աշխատելու,

Յանկապատի ցախ կրելու և ինձ համար ծառ տնկելու:

Ես քեզ առատ հաց կտայի, ինչքան որ դու ցանկանայիր,

Եվ զգեստներ մաքուր ու նոր, ինչպես նաև հողաթափանք:

Սակայն դու վատ ես սովորել ու աշխատել չես կամենում, 165

Այլ քեզ համար հաճելի է քաղաքով մեկ շրջագայել

Եվ մուրալով բալարարել ստամոքսը քո անհատակ»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ոգիսեսը հնարամիտ.

«Ով էվրիմաք, լավ կլիներ, որ ամառվա երկար օրին

Մենք մրցեինք աշխատելիս՝ կանաչ դաշտում խոտ հնձելով, 170

Եվ կամ եթե մենք գտնեինք խոյրը քաշող երկու հատ եղ,

Տարեկից ու համահասակ, իրենց ուժով անսանձակ,

Եվ խոփի տակ փշրվեին ամուր հողե կույտերը կոշտ,

Կռնների, թե ես ինչպես ամբողջ արտը կհերկեի:

Իսկ թե հանկարծ մարտ հարուցեր ահեղ Զեսը Կրոնոսածին, 175

Եվ իմ ձեռքին ունենայի ամուր վահան, երկու նիզակ,

Այնժամ դու ինձ կտեսնեիր կովողների գլուխ անցած,

- Եվ ինձ չէիր անարգի դու, շատակիրի անուն տալով:
Մակայն շատ ես ամբարտաւան, և հոգիդ է դաժան ու խիստ,
Եվ կարծում ես, թե ուժեղ ես դու բոլորից ու գերազանց. 180
Քանզի դու միշտ քեզնից տկար մարդկանց հետ ես քնկերակցել:
Իսկ թե հանկարծ Ողիսեսը վերադառնա իր հայրենիք,
Այնժամ դռներն այս մեծ ու լայն նեղանալու են քո առաջ»:
Այդպես ասաց. էվրիմաքի հոգին այնժամ թունդ կատաղեց,
Խիստ հայացքով նայեց նրան ու վայրացած այսպես ասաց. 185
«Թշվառական. հիմա արդեն ինձնից քո սեն ես դռնելու,
Որ խոսում ես հանդգնորեն, առանց հոգում վախ դգալու»:
Բայց այս խոսքով դիմեց նրանց Տելեմաքը քաջակորով.
«Ով թշվառներ, կատաղիլ եք, և կերուխումն այս հեշտալի
Ջեղ խռովեց, երևում է, աստվածներն են դա ցանկանում:
Իսկ այժմ, երբ լիացել եք, ամեն մեկդ թող տուն գնա
Եվ քնելով հանգստանա, սակայն ես ձեզ չեմ վտարում»:
Այդպես ասաց, և բոլորը հոժար կզան նրա խոսքին:
Ապա քարոզ Մովսեսը մատուցարան բերեց սիրուն,
Ու բոլորին գինի լցրեց. այնժամ նրանք քաղցր դէնուց 195
Անմահներին մատուցեցին ու խմեցին ապա կարդով:
Ու երբ արդեն խմել էին, նաև հեղել քաղցր գինին,
Իրենց տները գնացին՝ գիշերելու և քնելու:

Երգ տասնիմեկերորդ

- Այդպես մնաց ապարտնքում Ողիսեսը աստվածակերպ,
Պատրաստելով Պալլասի հետ կոտորածը սեղեխների,
Եվ, դիմելով Տելեմաքին, ասաց խոսքերն այս թեմովոր.
«Ով Տելեմաք, զենքերն ամեն կթաքցնես դու պալատում:
Երբ ցանկանան սեղեխները զենքերն իրենց աչքով տեսնել,
Այնժամ նրանց կհամոզես դու այսպիսի մեղմ խոսքերով.
«Դրանք ծխից եմ փախցրել, որովհետեւ շատ են փոխվել,
Դրանց փայլը մթազնել է բոցի ծխից ու գոլորշուց.
Եվ բացի այդ, չլինի թե արբենալով, կռիվ անեք,
Խոցեք իրար, արյուն թափեք, պղծելով այս սեղանը սուրբ»:
10
Այդպես ասաց: Տելեմաքը, կատարելով պատվերն իր հոր,
էվրիկլիա ստնտուրն իր մոտ կանչեց ու պատմիրեց.
«Մայրիկ, զնա և պալատում փոկիր բոլոր նաժիշտներին,

Մինչև որ հս կթաքցնեմ Ողիսեաի զենքերն տմեն»:

Այդպէս ասաց: Էլըրիկիւիան փակեց դռներն սրահների,
Ու երկուսով, հայր և սրգի, սկսեցին փռլթանակի
Սաղաւարտները ներս տանել, վահանները բոլորածիգ
Նվ նիղակները սրածայր. իսկ Պալլասը նրանց առաջ,
Ոսկյա լապտեր բռնած ձեռքին, ճանապարհն էր լուսավորում:
Այնժամ ուշիմ Տեղեմաքը հորը գիմեց այս խոսքերով.

«Հայր իմ, այս ի՞նչ հրաշք եմ ես տեսնում այստեղ իմ աչքերով,
Սրահների պատերն ամբողջ, միջնորմները գեղեցկակերտ,
Իմ աչքերն են շլացնում իրենց փայլով զարմանալի:
Դուցե այստեղ եկել է մեկն երկնաբնակ աստվածներից»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Ողիսեսը բազմահնար.
«Հիմա լսիր, միտքդ թաքցուր և այդ մասին հարցեր մի տուր.
Սակայն գնա դու քնելու, իսկ ես այստեղ դեռ կմնամ,
Որպեսզի քո նաժիշտներից ու քո մօրից բան իմանամ»:

Այդպէս ասաց: Տեղեմաքը, դուրս գալով իր սրահներից,
Լապտերներ լառ լույսի տակ գնաց դեպի ննջարանն իր.
Այնտեղ պառկեց արշալույսի երեւոյն սպասելով:

Մենակ մնաց իր պալատում Ողիսեսը աստվածակերպ,
Պատրաստելով Պալլասի հետ կոտորածը սեղեխներէ:
Դուրս եկավ իր օթարանից Պենելոպեն հեղահամբույր.

Օջախի մօտ նրա համար սիրուն մի դահ զետեղեցին.
Առաքինի Պենելոպեն, գալով, նստեց հենց այդ գահին.
Իսկ Մելանթոն այնժամ նորից այսպէս գիմեց Ողիսեսին.
«Այ անամոթ, դեռ երկա՞ր ես մեղ տանջելու դու այս գիշեր.
Շուտ հեռացիր, թշուառական, քավարարվիր քո կերածով,
Թե չէ վառած այս ջահերով քեզ կնետեմ հիմա փողոց»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Ողիսեսը զայրանալով.
«Այ դու անխիղճ, ինչո՞ւ ես ինձ այդպէս դաժան հետապնդում.

Նրա համա՞ր, զուցե, որ ես տկար եմ ու ցնցոտավոր:
Մի ժամանակ ես էլ հարուստ ու հրջանիկ էի ապրում
Իմ պալատում, անկեղծորեն միշտ օգնելով դժբախտներին.

Ես ունեի բոլոր ստրուկներ և բարիքներ բազմապիսի,
Բայց Զևսն այլ բան էր կամենում. ուստի մի օր ինձ կործանեց:

Այդ պատճառով, դու էլ, ով կին, տես, քո փառքից չզրկվես
Ու կորցնես պատիւն այն մեծ, որ վայելում ես կանանց մեջ,
Երբ որ հանկարծ քո տիրուհին զայրանաւ քո արարքներից

Եվ կամ, ինչպես սպասում են, Ողիսևսը վերադառնա»:

Այդպես ասաց: Այդ լսելով, Պենելոպին առաքինի
Հանգիմանեց իր նաժիշտին, սաստեց նրան այս խոսքերով.
«Այ անամոթ, դու շան ծնունդ. քո վատ արարքն արդին տեսա.
Սակայն չէ՞ որ դու լավ գիտես և լսեցիր քո ականջով,
Որ ցանկացա ես օտարին հարցափորձել տալարանքում
Իմ սիրելի տիրոջ մասին, որին այնքան եմ կարոտել»:

55

Եվ, դառնալով էվրինոմե տեսեսուհուն, այսպես ասաց.
«Էվրինոմե, գնա խկույն մորթով ծածկած գահ բեր այստեղ,
Որպեսզի նա վրան նստի և իմացածը ինձ պատմի»:

60

Այդպես ասաց: Էվրինոմեն բերեց խկույն եւ դետեղեց
Մի գեղակերտ գահավարակ, որը ծածկեց թավ մորթիով:
Մտեռնալով, նստեց գահին Ողիսևսը բազմաշարչար,
Իսկ խելամիտ Պենելոպեն նրան դիմեց այս խոսքերով.

65

«Օտարական, նախ ուզում եմ քեզ հարցնել ես այն մասին,
Քե ո՞վ ես դու և ո՞ր տեղից, ո՞ր քաղաքից, ո՞ւմ սերնդից»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Ողիսևսը բազմահնար.
«Ով կին, ոչ մի մահականացու քեզ չի կարող վարկաբեկել:
Այժմ այս շին աղարանքում հարցուր դու ինձ ինչ որ կուզես,
Բայց չհարցնես ծնողներիս, իմ հալքենի երկրի մասին,
Զլինի թե հին ցավերս մտաբերեմ ու վրդավիճեմ»:

70

Այնժամ այսպես պատասխանեց Պենելոպեն առաքինի.
«Օտարական, անմահները գեղեցկութունն իմ ջնջեցին
Այն օրվանից, երբ արգիտներն արշավեցին Իլիոնի գեմ,
Եվ նրանց հետ՝ Ողիսևսը, ամուսինը իմ թանկագին:
Եթե մի օր վերադառնար ու տեր կանգներ նա իմ գլխին,
Իմ փառքն այնժամ մեծ կլիներ և իմ կյանքը իմաստավոր:
Սակայն այժմ, ահա, բազում տանջանքներն են հյուծում հողիս.
Քանզի նրանք, որ իշխում են մեր գեղեցիկ կղզիներում,
Բռնանում են կամքիս վրա և իմ ինչքերն են շռայլում».

75

80

Իսկ իմ հողին Ողիսևսի կարոտից է լուկ տառապում:
Հարսանիք են ուզում նրանք, իսկ ես դավ եմ նյութում նրանց.
Ես, ներշնչամար աստվածների, մի խորամանկ միտք հղացա.
Իմ դղյակում սկսեցի հսկայական կտավ գործել՝
Նրբաթիկ և անշափելի, համոզելով կտրիճներին.

85

«Փեսացուներ. քանի կորավ Ողիսևսը աստվածապիեպ,
Հարսանիքը մի շտապեցրեք. թող չկորչեն թելերն իզուր:
Ես պետք է նախ ավարտեմ այս մեծ կտավը իմ սկսած,

- Որը հերոս Հայերտեսի համար պատանք եմ անելու,
Երբ սր դաժան մահը, գալով, նրան խլի իր թևերով, 90
- Որ շինի աքայացի տիրուհիներն ինձ կշտամբեն,
Թե անպատանք է պառկում նա, ով հարուստ էր մեղ մոտ այնքան:
Ցերկները զործում էի իմ կտավը նրկար ու նուրբ,
Իսկ գիշերը քանդում նորից, նստած ջահի գորշ լույսի տակ.
Երեք տարի խաբում էի ես բոլորին ու համոզում: 95
- Ու հոր օրերն սպառվեցին, և սկսվեց շորերդ տարին,
Այնժամ մի օր ինձ մատենեցին շուն նաժիշտները դավաճան:
Եվ, այդպիսով, ստիպվեցի ավարտել այդ կտավը մեծ:
Ուստի հիմա հնար չկա խուսափելու հարսանիքից:
Բայց քս ծագման մասին խոսիր, թե սրտեղի՞ց ես դու գալիս»: 100
- Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.
«Հայերտածին Ողիսեսի ով կինդ դու առաքինի.
Նորից ես դու ինձ հարց տալիս իմ տարաբախտ ծագման մասին:
Կասեմ ես քեզ, թեև նորից իմ վշտերը կթարմանան:
Խոր ծովերի մեջ ընկած է Կրեոն կոչվող երկիրն հեռու. 105
Կնոսոս քաղաքն այնտեղ է հենց, յորին Մինոս հզոր արքան,
Սիրեցյալը ահեղ Զևսի, ինը տարի կառավարեց:
Նա իմ պապն էր և ծնողը Դեկալիոն դյուցազնահոր.
Սա ծնեց ինձ և մեծ արքա Իդոմենին քաջակրթով:
Ողիսեսին այնտեղ տեսա ու պատվեցի սիրահոժար. 110
Որովհետև քամիները, երբ դառնում էր Տրովադայից,
Մեկասի հրվանդանից նրան նետել էին Կրեոն»:
Նման ստեր էր հորինում, որ ճշմարիտ էին թվում:
Պենելոպեն, լուռ լսելով, լաց էր լինում ու դալկանում:
Երբ հագեցավ Պենելոպեն արտասովելուց ու ողբալուց, 115
Այնժամ նորից Ողիսեսին պատասխանեց այս խոսքերով.
«Այժմ արդեն, օտարական, կարող եմ քեզ իրոք փորձել.
Անկեղծորեն ասա դու ինձ, ի՞նչ զգեստ կար նրա հագին
Եվ ինչպիսի՞ տեսք ունեին Ողիսեսն ու ընկերներն իր»:
Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ. 120
«Ով կին, երկար ժամանակ է անցել, ուստի լավ չեմ հիշում:
Ողիսեսը ծիրանագույն պատմուճան էր հագել երկժալ,
Կրծքին ոսկե մի զարդասեղ՝ երկու փայլուն ճարմանդներով.
Նաև թիկնոց էր նա հագել շողշողուն ու ասեղնագործ,
Որ փայլում էր ինչպես սոխի կեղևը շոր ու պսպղուն: 125

Իսկ ես նրան պղնձե թուր ու պատմութեան նվիրեցի
Եւ, պատվելով, ճամբու դրի մինչև նալն իր արողընթաց»:

Այդպէս ասաց: Իմանալով այդ նշաններն իրեն ծանոթ,
Պենելոպէն հուզվեց նորից և սկսեց դառն արտասուիլ:

Ու երբ նրա թախծոտ հոգին լիացել էր արտասուելուց,
Այնժամ նորից այս խոսքերով պատասխանեց Ոդիսեասին.

130

«Քեզ սկզբից կարեկցեցի. այսուհետև, օտարական,
Դու կլինես իմ սիրելին ու հարգելին այս պալատում:

Այդ քո տեսած ղգեստները ես ինքս էի տվել նրան,
Հարդասեղն ու ճարմանդներն էլ ես եմ կարել պատմութեանին.

135

Մակայն, ափսոս, նա չի գալու, որ ես սիրով դիմաւորեմ»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Ոդիսեոսը հնարամբով.

«Լայնրտածին Ոդիսեասի կողակիցդ առաքինի.

Մի՛ փշացնի դեմքդ սիրուն և մի՛ տանջի ազնիւ հոգիդ:

Մակայն կինը ողբում է միշտ, երբ կորցնում է իր ամուսնուն,

140

Որին, ուժեղ սիրուց մղված, երեխաներ է պարգևել:

Ինչպե՞ս շողբալ Ոդիսեասին, որն համազոր էր ասածո:

Բայց քո ողբը դադարեցրու, եղիր ձայնին իմ ունկնդիր:

Քեզ կպատմեմ անկեղծորեն այն տմենը, ինչ որ գիտեմ:

Իմացել եմ, որ Ոդիսեասն աստվածատիպ տուն է դալու.

145

Վերադարձին նա կբերի թանկ ընծաներ բազմապիսի:

Այժմ էարդ եմ քեզ հրդիւլել, և հալատա իմ խոսքերին:

Վկա է արդ Զեւսը հզոր և քո սեղանն այս հյուրընկալ,

Եւ օջախը Ոդիսեասի, ուր ապաստան եմ ես դուել,

Դեռ այս տարին չլրացած, Ոդիսեասին կհանդիպես,

150

Երբ լրանա ամիսը այս և սկսվի ամիսն հաջորդ»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Պենելոպէն առաքինի.

«Երանի քո պատգամները կատարվին ճշմարտապես.

Այնժամ ինձնից դու ընծաներ ու մեծ շնորհ կստանայիր,

155

Այնպէս որ քեզ տեսնողները նախանձիին հավերժաբար:

Բայց ես այլ բան եմ նախազգում, և այդպէս էլ կկատարվի.

Ո՛չ Ոդիսեասն է տուն դալու, ո՛չ դու երթի կարծանանաւ,

Որովհետև մենք պալատում շունենք հիմա տան մեծավոր,

Ոդիսեասի նման արի, որ պատվում էր օտարներին:

160

Ով նաժիշտներ, փութացեք ջուր ածել հյուրին, որ լվացվի,

Այնուհետև նրա համար փափուկ ու տաք ներքնակ փռեք,

Որ տաքանա և սպասի ռսկեգահիկ Արշալույսին:

Առաջնայան կողղացներ, կօծեք յուղով բուրումնավետ,
Որպեսզի նա սեղան նստի Տիկնմարի հետ միասին»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.
«Լայկերտածին Ողիսեսի կողակիցդ առաքինի.

Լավ է նորից պատկեմ այսանդ, գիշերն անքուն անցկացնելով,
Եվ սպասել հայտնվելուն ոսկեգահիկ Արշալույսի:

Այնուհետև ոչ իմ սիրաբլ բռնելվա է ցանկանում,

Եվ ոչ էլ թաղ քո պալատում քեզ ծառայող նաժիշտներից
Որեք մեկն ինձ մոտենա և իմ ոտները շոշափի:

Սակայն եթե գտնվեի մի հովատարիմ բարի պառաւ,

Որի հոգին էլ ինձ նման տառապել է ու շարչարվել,

Կարող էի թույլ տալ նրան, որ իմ ոտները լվանա»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Պենելոպին առաքինի.

«Ինձ մոտ խելոք ու բարեմիտ մի պառաւ կին է ծառայում,

Որ սնուցել, մեծացրել է իմ աւարաբախտ Ողիսեսին.

Ոտքերդ նա կլվանա, Թեկուղ վատուժ է ու տկար:

Այժմ վեր կաց, իմ բարեմիտ էվրիկիւիա, լվանալու

Քո սրբայի տարեկիցին: Ողիսեսն էլ հիմա գուցե

Ճիշտ սրա պես պիտք է լինի իր հոգնաբեկ անդամներով»:

Այդպիսի տաաց: Իսկ պառաւը դեմքը ծածկեց իր ձեռքերով,

Եվ արտասուքը աչքերին, այս խոսքերով նա դանդաղեց.

«Ով իմ որդակ. արդեն շունեմ քեզ տեսնելու և ոչ մի հույս:

Դու երկյուղած էիր այնքան, սակայն Զեսը քեզ հալածեց

Եվ այժմ նա միայն քեզնից վրադարձի օրը խեց:

Ես, իմ աիկնոջ ու քո սիրուն, քո ոտները կլվանամ.

Քանզի սիրտս խայտառ իսկույն տառապանքիդ պատմությունից:

Այժմ, սակայն, ուշի ուշով ականջ արա իմ խոսքերին.

Բաղմաթիվ են մեզ այցելած օտարները թափառական,

Բայց ոչ մեկը, ըստ իս, այնքան չի նմանվել Ողիսեսին,

Որքան դու ես նրան նման՝ մարմնով, ձայնով ու ոտքերով»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Ողիսեսը բաղմահնար.

«Մայրիկ, այդպիս եմ վկայում, ովքեր տեսել են երկուսիս՝

Թե Ողիսեսն ու ես, իրոք այդքան նման ենք իրարու»:

Այդպես տաաց: Պառաւն իսկույն բերեց կոնքը շողշողների,

Այնուհետև տաք ջուր ավեց: Իսկ Ողիսեսն հնարադես

Կասկարայից հեռու նստեց և մութ կողմը թեքվեց մարմնով.

Որովհետև վախենում էր՝ դուցե պառաւն հանկարծ տեսի

Ոտքի սպին ու ճանաչի և ամեն ինչ հայտնի իսկույն:

Պառաւլն իսկույն նկատեց սպին, որ վարաղն իբ ժանիքներով
 Պատճառել էր Պառնասոսում, երբ նա այցի էր գնացել
 Ավտուրիկին. Ոգիսեսի մոր ծնողն էր սա անվանի:
 Հենց այս վերքը էվրիկլիան, նրա ոտքը լվանալիս,
 Շոշափել էր ու ճանաչել. նա զարմացած, ոտքը թողեց:
 Նա համակվեց և՛ ցնծությամբ, և՛ հոգեւանջ մի տխրությամբ.
 Նրա աչքերն արտասովեցին ու կոկորդում ձայնը խեղդվեց.
 Շոշափելով Ոգիսեսի մորուքն՝ այսպէս դիմեց նրան.
 «Ահա, որդյակ իմ սիրելի, Ոգիսեսն ես դու անկասկած.
 Սակայն չէի կռահում այդ, մինչև սպին շոշափեցի»:

205

210

Այդ ասելով, նա իր հայացքն ուղղեց դեպի Պենելոպեն,
 Բայց գեղանի Պենելոպեն ոչ տեսնում էր, ոչ հասկանում.
 Քանզի Պալլասն ալլ խորհրդով մոլորեցրեց միտքը նրա:
 Իսկ Ոգիսեսն իր աչ ձեռքով ստնտուրի վիզը բռնեց
 Նվ, մյուս ձեռքով մոտ քաշելով, այսպէս խոսեց նա ցածրաձայն.
 «Մայր, ուզում ես ինձ կործանե՞լ: Այն դու չէի՞ր, որ քո կրծքով
 Սնեցիր ինձ, երբ փոքր էի, ինձ, որ հիմա մեծ եւանջանքով,
 Ուղիղ քսան տարի հետո վերադարձել եմ հայրենիք:
 Իսկ քանի որ ճանաչեցիր ինձ օգնությամբ աստվածների,
 Գաղտնի պահիր, և ոչ մի մարդ թող պալատում այդ չիմանա»:

215

220

Այսպէս նրան պատասխանեց էվրիկլիան առաքինի.
 «Պէհ, իմ որդյակ, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ դուրս թռավ քո շրթներից.
 Գու լավ դիտես, որ իմ սիրտը անսահմ է ու անընկճելի,
 Իսկ իմ հոգին կարծր քարի ու երկաթի պէս կլինի:
 Քեզ կասեմ ես մի ուրիշ բան, և դու լսիր ուշի-ուշով.
 Աստվածները թե քեզ օգնեն, և կոտորեն սեղիխներին,
 Ես ամեն ինչ քեզ կաշատեմ, քո տան բոլոր կանանց մասին՝
 Թե ովքե՞ր են քեզ անպատվում և ո՞ր մեկն է իրոք անմեղ»:

225

Այսպէս նրան պատասխանեց Ոգիսեսը բազմահնար.
 «Սիրելի մայր, կարիք չկա, որ դու պատմես ինձ այդ մասին.
 Ինքս էլ այստեղ իմ աչքերով դա կտեսնեմ ու կիմանամ»:

230

Ոգիսեսը իր աթոռը մոտիկ տարավ վառարանին
 Նվ իր ծնկի վերքը ծածկեց զգեստներով պատառոտած:
 Այնժամ նորից այսպէս խոսեց Պենելոպեն առաքինի.

235

«Օտարական. ուզում եմ քեզ ասել նաև մի վերջին բան:
 Տերեկները անց եմ կացնում հառաչելով ու ողբալով
 Նվ զբաղվում տան դորժերով նաժիշաների հետ միասին,
 Իսկ երբ գիշերն իջնում է մութ, և բոլորի քունն է տանում,

- Ես պառկում եմ իմ անկողնում, մինչդեռ սիրտը իմ տանջահար
 խեղդվում է դառն ցավից, որը մաշում է իմ հոգին: 240
- Մեկ ուղում եմ իմ որդու հետ մնալ այստեղ և պահպանել
 իմ ինչքերն ու նաթիշտներին և մեր պալատն այս հույաշեն,
 Միշտ հարգելով իմ ամուսնուն և համայնքի խորհուրդն արդար,
 Մեկ էլ ուղում եմ քաջարի աքայացոց մեկին առնել, 245
- Ով որ ցանկա ամուսնանալ՝ թանկ ընծաներ պարգևելով:
 Բայց լսիր իմ երազն հիմա և այն մեկնիր ճշմարտորեն.
 Իմ պալատում քսան սագեր դուրս են գալիս ջրի միջից,
 Եվ ես նրանց ուրախ-ուրախ կուտ եմ տալիս և հիանում:
 Հանկարծ սարից մի ածղահա կորակառուց արծիվ սուրաց,
 Պոկեց դրանց վզերն իսկույն, նորից թռավ կապույտ եթիր: 250
- Երազիս մեջ հանկարծ ցավից ես ճշացի աղեկատուր,
 Եվ կորցրած իմ սագերին ողբում էի ես բարձրաձայն:
 Բայց արծիվը վերադարձավ և, թառելով մեր ձեղունին,
 Մարդու լեզվով բարբառելով՝ ինձ արգելեց, որ լաց լինեմ.
 «Մի վախենար, հուշականուն Իկարիոսի դուստր չքնաղ. 255
- Դա երազ չէր, այլ մի տեսիլ, որ անպայման կկատարվի:
 Այդ սագերը փեսացուներն են գազազած, իսկ ես առաջ
 Արծիվ էի, սակայն հիմա, դարձած տերը քո սիրելի,
 Վերադարձել եմ հայրենիք, որ կորստի մատնեմ նրանց»:
 Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ. 260
- «Քո այդ երազն անհնար է ուրիշ ձևով մեկնաբանել.
 Փեսացուներն, անտարակույս, դժբախտ վախճան պիտի գտնեն
 Ու նրանցից և ոչ մեկը իր օրհասից չի խուսափի»:
 Դարձյալ նրան պատասխանեց Պենելոպեն առաքինի.
- «Օտարական, մենք շատ հաճախ երազներ ենք տեսնում անմիտ, 265
- Եվ միշտ չէ, որ մեր երազներն իրական են դառնում կյանքում:
 Կասեմ ես քեզ ես մի բան, և լսիր ինձ ուշի ուշով.
 Հասավ ահա այն զգվելի՝ արշալույսը շարագուշակ,
 Երբ ես պետք է ընդմիշտ լքեմ ապարանքը Ողիսեսի:
 Որոշել եմ ես մրցություն հրավիրել ապարանքում: 270
- Դուրս կբերեմ կացիններն այն, որ շարում էր նա պալատում,
 Ընդամենը տասներկու հատ, ասես նավի կայմը նկալներ,
 Եվ իր սլաքն անց էր կացնում նրանց բոլոր նեղ անցքերով:
 Ես այդպիսի մի մրցություն կառաջարկեմ աքայացոց,
 Եվ հենց նրան, ում հաջողվեց աղեղի լարն ուժգին ձգել 275
- Եվ իր սլաքը անց կացնել տասներկու նեղ անցքերով,

Նրան էլ ես կհետեւեմ, լքելով այս պալատը շին»:

Այդ ասելով, նա բարձրացավ վերնատունը իր դեղաշեն,
Ոչ թե մենակ, այլ դեղանի նաժիշտների հետ միասին:
Բարձրանալով նա վերնատուն, իր նվիրված հարճերի հետ,
Տխուր ողբաց իր ամուսնուն, մինչև խաժակն աստվածուհին
Հաճելի բուն կաթեցրեց նրա հրկար թարթիչներին:

280

Երգ Բաաներոդ

Իսկ Ողիսեսն աստվածաբալ պառկեց գովթում, մտորելով
Կոտորածը սեղեխների: Պալատներից եկան կանայք,
Որոնք վաղուց քնում էին սեղեխների հետ միասին:
Ողիսեսի հոգին, սակայն, մոլեգնում էր կրծքի ներքո,

Եվ անընդհատ նրա մտքում այս երկմտանքն էր պտտվում.

5

Վեր կենա և այդ լիրբ կանանց անդ սպանի դաժանորեն,
Թե՞ մեկ անգամ ես թույլ տա նրանց պառկել ու համբուրվել:

Այդպես ահա զրուցում էր նա վրդովված իր սրտի հետ,
Մինչդեռ սիրտը անխոս ու լուռ, ենթարկվում էր այդ մտքերին:

Բայց Ողիսեսն անհանգիստ էր, շուռումուռ էր գալիս անվերջ

10

Եվ մտածում, թե ինքն ինչպես պիտի դարկի մեն ու մենակ

Այն բազմաթիվ սեղեխներին: Այնժամ Պալլաս աստվածուհին

Իսկույն իջավ երկնքից ցած՝ սիրուն կնոջ կերպարանքով,

Եվ կանգնելով նրան մոտիկ՝ դիմեց խոսքով այս մոտերիմ.

«Դարձյալ անքուն ես մնացել, դժբախտագույնդ մարդկանցից:

15

Ահա տունը քո սեփական, այստեղ է և Պենելոպեն,

Եվ քո որդին, որի նմանը հայրերից ո՞վ չի ցանկա»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.

«Ճշմարիտ է, ով դիցուհի, քո խոսքը և արդարացի.

Բայց իմ հոգին միշտ հուզվում է անմեկնելի մի խորհրդից,

20

Թե ես ինչպե՞ս պիտ կոտորեմ այդ անամոթ սեղեխներին,

Ինքս մենակ, մինչդեռ նրանք միշտ խմբով են այստեղ նստում»:

Այսպես նրան պատասխանեց աստվածուհին կապուտաշյա.

«Խեղճ մարդ, նույնիսկ ավելի վատ քնկերոջ է մարդ վատահում,

25

Թեկուզ լինի մահկանացու և անտեղյակ հնարքների.

Բայց չէ՞ որ ես դիցուհի եմ և պահպանում եմ շարունակ

Քեզ ամեն մի մրցության մեջ: Սակայն լսիր ինչ որ կասեմ.

Մահկանացու մարդկանց թեկուզ հիսուն վաշտ մեկ շրջապատեր,

Դարձյալ նրանց ոչխարներին քեզ հետ ավար կտանհիրս:
Այժմ քնիր, դաժան բան է գիշերն ամբողջ անքուն մնալ.
Անհոգ հղիր, քո զավերը կկատարվեն ահա շուտով»:

Այդ ասելով, աստվածուհին քուն կաթեցրեց նրա աչքին:
Ճիշտ նույն պահին զարթնեց քնից Պննելուպին առաքինի
Եվ, նստելով իր անկողնում, սկսեց դառն սրցունք թափել:
Իսկ երբ նրա դժբախտ հոգին լիացել էր լաց ու կոծից,

Այնժամ կինն այդ դիցաշնորհ այսպես դիմեց Արտեմիսին.
«Ով տիրակալ աստվածուհի, Զեսի դուստր, ով Արտեմիս.
Թող այժմ իսկ քո մահացու սլաքները ինձ զարկեին,

Կամ թե հանկարծ շար հողմերը ինձ խլեին ու տանեին
Դեպի հեռու և անարև անդունդները տիեզերքի,

Ուր թափվում է Օվկիանոսի լայնահուն գետն արագահոս,
Եվ ես հավերժ Ոդիսևսին կարոտելով Հադես իջնեմ:

Բայց տառապլալն իսկ կարող է համբերությամբ վիշտն իր կրել,
Թեկուղ ողբա նա օրն ի բուն, կխաղաղվի գիշերն արդեն.

Քանզի քունը, երբ իջնում է դժբախտ մարդկանց թարթիչներին,
Նրանց ամբողջ շարն ու բարին մոռացության դիրկն է նետում»:

Այդպես ասաց: Շուտով ծագեց Արշալույսը ոսկեգահիկ.
Իսկ Ոդիսևսն աստվածատիպ, երբ որ լսեց ողբը նրա,

Խորասուզվեց մտքերի մեջ. նրան արդեն այնպես թվաց,
Թե կինն իրեն ճանաչել է, երբ կանգնած էր սնարի մոտ:

Զեռքերն իսկույն վեր բարձրացրեց և աղերսեց Զեսին այսպես.
«Ով Զես աստված, եթե այսքան տառապանքից հետո դու ինձ

Շնորհեցիր վերադառնալ՝ ծով ու ցամաք անց կենալով,
Դեհ, հասցրու իմ ականջին ներսում զարթնած մի մարդու ձայն,

Եվ կամ, ով դու հղբր աստված, արդ արարիր մի այլ հրաշք»:

Այդպես ասաց: Հզոր Զեսը, այդ աղերսանքը լսելով,
Իսկույն շանթեց ու որոտաց օլիմպոսյան բարձունքներից:

Նույն այդ պահին սրահներին նա կանացի մի ձայն լսեց,
Ուր տառներկու ստրկուհիք հացահատիկ էին աղում:

Նրանք իրենց բաժին ցորենն աղացել ու քնիլ էին.
Միայն մեկը, որ վտիա էր, շէր դադարել աշխատելուց:

Նա, երկանքն իր կանգնեցնելով, այսպես խոսեց իբրև նշան.
«Ով դու, հայր Զես, ով տիրակալ և՛ մարդկանց, և՛ աստվածների.

Դու երկնքից աստեղազարդ, առանց ամպի մի նշույլի,
Ահեղ որոտ ուղարկեցիր. դու հրաշք ես ի ցույց հանում.

Այժմ իմ խեղճ ձայնն էլ լսիր և իմ աղերսն էլ կատարիր.

Թող այս վերջին անգամ լինի, որ պալատում Ողիսեաի
 Խրախճանքի սեղանն հետեւն փեսացուներն ամբարտաւան,
 Որոնց համար աղորիքով այնքան ցորին եմ աղացել,
 Որ ծնկներս թուլացել են. վերջին բնթրիքն այս թող լինի»։ 70

Իսկ Ողիսեան ուրախացաւ այդ պատգամից ու սրտից
 ել համոզվեց նա իր հոգում, թէ վրեժն իր սիրտի լուծի։
 Իսկ Տեղեմաքն աստվածատիպ, վեր կենալով իր մահիւնից,
 եկավ կանգնեց դռան շեմքին և իր ծծմորն այսպէս դիմեց.
 «Մայրիկ, արդյո՞ք դուք օտարին խնամել եք ըստ արժանւոյն.
 Քանզի մայրն իմ անտարբեր է, թեկուզ խելոք է ու բարի»։ 75

Բայց խելամիտ էվրիկլիան նրան այսպէս պատասխանեց.
 «Ով իմ որդակ, մի ցանկանա մեղադրել դու անմեղին։
 Այստեղ նստած, խմում էր նա, ինչքան իր սիրտն էր ցանկանում,
 Այնուհետեւ, երբ հանգստյան և քնելու ժամն էր հասել,
 Մայրդ իսկույն նաժիշաներին հրամայեց մահիւն փռել,
 Բայց քո հշուրը, թեւ տանջւած ու շարաբախտ մահկանացու,
 Չցանկացաւ փափուկ մահնում և կարպետի ներքո քնել»։
 Այնուհետեւ նաժիշաներին խորհուրդ տալով, այսպէս ասաց. 80

«Դեհ, շտապեք, ջուր ցանեցեք, որ հատակը ալիւք մաքուր
 ել դահերը այս գեղակերտ ծածկեր շքեղ օթոցներով.
 Իսկ ձեզանից մի քանիսը թող սեղանները լվանան,
 Մի քանիսն էլ՝ մատուցարանն ու բաժակներն երկունկանի.
 Մնացյալներն էլ շուտափույթ աղբյուր գնան ջուր բերելու,
 Որովհետեւ փեսացուներն արդեն շուտով կգան այստեղ»։ 90

Այդպէս ասաց, և բոլորը հրամանն այդ կատարեցին.
 Շուտով հկան արայացոյ փեսացուներն ու սկսեցին
 Վառելիքը ջարդել զգույշ։ Նաժիշաներն էլ վերադարձան
 Աղբյուրներից, և խողարած էվմենոսն էլ հասավ պալատ,
 Իր հետ պարարտ ու լավագույն երեք խոճկոր էր նա բերել։ 95
 Սա, խոսքերով մտերմական, այսպէս դիմեց Ողիսեաին.
 «Անցորդ, արդյոք փեսացուներն հիմա քեզ լա՞վ են խնամում,
 Թե՞ առաջվա նման նորից արհամարհում են պալատում»։

Այսպէս նրան պատասխանեց Ողիսեաը հնարամիտ.
 «Ով էվմենոս, աստված նրանց անխիղճ գործը թող հատուցի.
 Քանզի նրանք, գոռոզաբար, ուրիշի տանն անվերջ նստած,
 Դավ են նյութում ու շռայլում, ոչ մի բանից չամաչելով»։ 100

Այդպէս նրանք մտերմաբար խոսում էին ու զրուցում։

- Փեսացուներն այնտեղ նստած դալուս էին Տեղեմաքին:
Սակայն, ահա, նրանց ձախից երևաց մի բարձրաթիշ
Հակա արծիվ, մագիլներով ամուր ճանկած մի աղավնի:
Ամփինամը այնժամ նրանց, խորհուրդ տալով, այսպես դիմեց.
«Մեզ, երևի, չհաջողվի իրագործել խորհուրդը մեր
Եվ սպանել Տեղեմաքին. սակայն գնանք սեղան նստենք»:
Այդպես առաց Ամփինոմը, և բոլորը հոժար եղան. 105
- Եվ, մտնելով Ողիսեսի ապարանքը գեղատեսիլ,
Իրենց նախշուն թիկնոցները անդ նետեցին աթոռներին,
Եվ մերթիցին սլարարա այծեր ու գեր դուռներ հզքերավոր,
Ճարպակալած մի քանի խող և մի երինջ լավ խնամած:
Փորոտիքը խորովելով, իրարու մեջ բաժանեցին, 115
Եվ բոլորը սկսեցին ձեռքներն իրենց մեկնել հաշիւ:
Տեղեմաքն էլ Ողիսեսին, կանխորոշված նպատակով,
Նստեցրել էր հոյաշեն տան մարմարակերտ դռն շեմքին,
Տակը՝ աթոռ մի հասարակ, իսկ առջևը՝ փոքրիկ սեղան:
Նա փորստիք բերեց նրան, ոսկե թասը լցրեց գինով, 120
Եվ քաջարի Ողիսեսին մոտենալով՝ այսպես խոսեց.
«Դու էլ նստի՛ր և նրանց հետ հանդիստ սրտով դինի խմիր:
Նրանց ծաղրից ու ծանակից ես ինքս եմ քեզ պաշտպանելու.
Իսկ դուք էլ, ով փեսացուների, փոքր-ինչ զսպեք զայրույթը ձեր,
Թե ուղում եք, որ մեծ կռիվ ու կոտորած չբորբոքվի»:
Այդպես խոսեց Տեղեմաքը, և բոլորը լուռ լսեցին:
Այնժամ որդին Դամաստորի՝ Ագեւայոսն այսպես խոսեց.
«Տղայք, ոչ ոք չզայրանա իրավացի խոսք լսելիս
Եվ, վրդովված, այս ու այն կողմ թող չլնափի լուսանքներն իր.
Մի տնտառովեք օտարներին, ոչ էլ կանանց ստրկուհի,
Որոնք ապրում են դիցադիպ Ողիսեսի ապարանքում:
Կամենում եմ Տեղեմաքին և նրա մորն ազնվազարմ
Մի խորհուրդ տալ մտերմական, թե ուղում են խոսքս լսել.
Քանի դեռ ձեր հոգու խորքում քաղցր հույսեր էիք տածում,
Որ վաղ թե ուշ Ողիսեսը հայրենիք է գալու նորից, 135
Ձեր իրավունքն էր սպասել նրան, իսկ մեզ՝ սեղեխներիս,
Պահել այստեղ, ձեր պալատում. ձեր շահն հենց այդ էր պահանջում.
Եթե միայն Ողիսեսը վերադառնա երբեքիցե:
Բայց սլարդ է, որ խափանվել է վերադարձը Ողիսեսի.
Ուստի գնա դու մորդ մոտ և համոզիր նրան մի կերպ, 140

Որ նա առնի մեղնից նրան, ով հարուստ է և արժանի,
Որպիսոզի դու կարողանաս քո հոր ինչքերը վայելիլ.

Իսկ քո մայրը թող զբաղվի իր նոր արեսչ ասն հագսերով:

Այսպես նրան պատասխանեց Տելիմաքը խորախորհուրդ.

«Վկա են Ձեռն, Ադելայոս, և տանջանքներն անբախտ իմ հոր,

Չեմ ցանկանում էլ ուշացնել ամուսնովյունն անգլին իմ մոր,

Այլ միշտ նրան հորդորում եմ ամուսնանալ քատ ցանկության»:

Այդպես խոսեց Տելիմաքը: Իսկ Պալլասը սեղեխներին

Անվերջ զրդում էր ծիծաղել, մթապնում էր միաբը նրանց,

Իսկ վրդովված հոգում նրանց թեածում էր խորհուրդը չաբ:

Այնժամ այսպես գիմեց նրանց Բիսկլիմենն աստվածակերպ.

«Ով գժբախտներ, այս ինչպիսի աղետ է ձեր գլխին կախված:

Մութն է պատում գեմքերը ձեր, ձեր գլուխներն ու ոտքերը,

Եվ, ողբալուց, ձեր աչքերը թացացել են արցունքներից:

Միջնասյուներն ու պատերը սև արյամբ են ցողված ահա.

Գավթին ու բակն արդ լցված են մեռյալների տեղիներով,

Որոնք անվերջ վազվզում են Երեբոսի մութ քառսում.

Իսկ արեւը մթապնել է. թանձր խավարն է մեղ սլառել»:

Այդպես ցոռաց. իսկույն նրանք ամբողջ սրտով ծիծաղեցին:

Այնժամ այսպես գիմեց նրան էվրիմաքը Պոլիբոսյան.

«Յնորվել է հեռուններից նոր ժամանած մեր հյուրն արգին.

Եկեք նրան, ով կարիճներ, փողոց նետենք ասպարանքից.

Թող նա գնա հրապարակ, թե որ այստեղ խաղար է, մութ»:

Այսպես նրան պատասխանեց Բիսկլիմենն աստվածակերպ.

«Ով էվրիմաք, ես քեզանից ուղեցուցնեի չեմ պահանջել.

Ես և աղանջ, և աչք ունեմ, և քաջառուղջ երկու ոտքեր,

Իսկ իմ հոգին պայծառ է դեռ, մտածմունքս՝ ջինջ ու հստակ:

Ես կարող եմ մենակ գնալ, բանդի գիտեմ անաւրաւույս,

Որ անկարող եք խուսմփել դուք վերահաս կոտորածից»:

Փեսացուներն այնժամ իրար էին նայում խորհրդավոր

Եվ, ծաղրելով օտարներին, խայթում էին Տելիմաքին:

Իսկ նրանցից մեկն այսպիսի խոսքեր ասաց ամբարտաւան.

«Ով Տելիմաք, ոչ ոք քեզ պես անբախտ հյուրեր չի ունեցել.

Տես այս մեկին, որ եկել է ահա քեզ մոտ թափառական,

Որ միշտ ծարավ է ու քաղցած, անընտել է մարտի գործին,

Անընդունակ աշխատանքի, երկրի համար բեռ իսկական.

Մյուսն էլ, ահա, վեր է կենում և պատգամներ կարդում ցնդած:

Դու այդ քրիու օտարներին արադրնթաց նաւով ամուր,
Սիկիլացոց մոտ ուղարկիր. նրանք քեզ լալ կհատուցեն»:

Երգ Բասմեկերորդ

Այնժամ ծաւիլի աստվածուհին՝ Աթենասը ամենազոր,
Իկարիոսի դստեր հոգուն մի այսպիսի միտք ներշնչեց.
Սեղեխների համար բերել փայլուն երկաթ, նետ ու աղեղ,
Որպէս մրցման և սպանդի սկիզբ շքեղ պալատներում:
Նաժիշտների հետ նա զնաց մինչև սենյակն իր ծայրագուն,
Որտեղ բոլոր գանձերն էին պահւած արքա Ոդիսեոսի—
Դեղին պղինձ, փայլուն ոսկի և մշակւած ամուր երկաթ.
Այնտեղ աղեղն էր լայնալիճ և մի կապարճ դրա կողքին:
Երբ գեղանի Պենելոպեն հասաւ սրահն այդ գեղակերտ,
Փութով կաշվէ փոկն արձակեց, որով նիզն էր ամրացրած,
Եվ, բանալին ներս խոթելով, փեղկերն ուժգին հրեց ձեռքով:
Ձեռքը մեկնեց ու վերցրեց սեպից կախւած աղեղն ամուր՝
Իր պատշաճով ճարտարակերտ, որ շողում էր ու փայլփլում:
Նստեց այնտեղ և ծնկներին դրեց պատշաճն այդ շողշողուն,
Միջից տիրոջ աղեղն հանեց, այն ողողեց արցունքներով:
Երբ լիացաւ նրա հոգին լաց ու կոծից անմխիթար,
Նորից պալատ վերադարձաւ, սեղեխների մոտ մեծաշուք,
Ձեռքին բռնած Ոդիսեոսի ամուր աղեղն այդ կորածիգ,
Եվ կապարճը՝ լեցուն թունոտ և մահառիթ սլաքներով:
Իսկ նաժիշտներն իր հետեից մի մեծ զամբյուղ էին բերում,
Մեջը պղինձ ու գորշ երկաթ՝ զենք զրահը Ոդիսեոսի:
Ու երբ արդեն մոտեցել էր սեղեխների ստվար խմբին,
Կանդ առաւ նա առաստաղը պահող կլոր սյուների մոտ,
Ու, դառնալով սեղեխներին, այս խոսքերով դիմեց նրանց.
«Ականջ արեք իմ խոսքերին, ով դուք գոռոզ փեսացուներ,
Որ պալատում նստած, անվերջ կերուխումով եք զբաղւում,
Քանի տերն իմ թափառում է իր հայրենի երկրից հեռու:
Ուրիշ պատճառ դուք չեք գտնում ձեր արարքը թաքցնելու,
Քան այն, թե դուք ցանկանում եք իբր ինձ հետ ամուսնանալ:
Մշտմ եկեք, փեսացուներ, և իրար հետ մրցման ելեք.
Վերցրեք ահա Ոդիսեոսի այս կորագիծ աղեղն ամուր.
Ապա նրան, ում հաջողվեց աղեղի լարն ուժգին ձգել

Եվ իր սլաքը անց կացնել տառնեերկու նեղ անցքերից,
Նրան էլ ես կհետեմ, լքելով այս պալատը շէն»:

Այս ասելով, նա սլառվիրեց խողապանին հավատարիմ՝
Կոր աղեղն ու երկաթները մոտիկ տանել սեղեխներին:
Էլմեհոսը, արտասվելով, դրանք վերցրեց ու մոտ բերեց.
Նախապանն էլ լաց էր լինում տիրոջ աղեղը տեսնելով:
Բայց Անտինոսն այնժամ նրանց հանդիմանեց այս խոսքերով.
«Ով թշվառներ, ի՞նչ եք կանգնել ու լաց լինում մանկան նման
Ու խեղճ սիրտն եք հուզում նրա կրծքի ներքո: Չէ՞ որ արդեն
Տանջվում է նա, որ կորցրել է իր ամուսնուն աստվածակերպ:
Հանգիստ նստիք և ընթրեցեք. իսկ թե ողբալ եք ցանկանում,
Դուրս գնացեք ապարանքից, բայց աղեղը թողեք այստեղ,
Որ դրանով փեսացուներն իրոք զուրս դան դժվար մրցման,
Որովհետեւ հեշտ չէ լարել այդ լայնալիճ աղեղն ամուր»:

Այդպես ասաց. սակայն նա իր հոգու խորքում հույս էր տածում
Լարել աղեղն ու սլաքը անցկացնել այն երկաթներից:
Բայց առաջինն ինքն էր զգալու դառնությունը սլաքների՝
Թռած ձեռքից քաջակորով Ոգիսեսի, որին անվիրջ
Անպատվում էր ապարանքում, զրգոելով և մշտնեերին:

Իսկ քաջարի Տելեմաքը այս խոսքերով դիմեց նրանց.
«Ավագ, որքան հիմարացրեց ինձ հզոր Զեւսն ամպրոպաղեղ:
Ահա մայրս բաղմազիտակ և սիրելի՛ տառն է ինձ,
Թե այս տնից կհեռանա՝ հետեւելով մեկ ուրիշին:
Օն, փորձեցեք, փեսացուներ, թանկ մրցանակ կա ձեր առաջ.
Ահա մի կին, որի նմանն աքայացոց մեջ չի եղել—
Ոչ Պիլոսում, ոչ Արգոսում, ոչ ոսկեշեն Միկենեում.
Եվ չլարված ինչո՞ւ մնա աղեղն ամուր ու լայնալիճ:
Ես էլ ձեզ հետ ցանկանում եմ ուժս փորձել այս աղեղով:
Թե այն լարեմ ու սլաքը անցկացնեմ այդ օղակներից,
Այնժամ ես էլ շեմ սրանեղի, որ իմ մայրը, ինձ լքելով,
Կհեռանա ուրիշի հետ. ես կմնամ այս պալատում,
Իբր արժանի որդին իմ հոր, նրա ղեկերը կբեւո»:

Այս ասելով, բոխ կանգնեց և ցած դրեց իր ուսերից
Պատմուճանը ծիրանադույն և սուսերը իր սրածայր:
Նախ մի երկար առու փորեց և այն ուղղեց հարթալարով,
Հետո շարեց կացիները, շուրջն էլ հողը հարթեց ուսքով,
Եվ, կանգնելով դուռն շեմին, նա աղեղը իր ձեռքն առավ:
Երեք անգամ նա համառեց լարել աղեղն այդ կորածիփ,

Մակայն ուժը դավաճանեց, թեկուզ հույս էր տածում հոգում՝
 Լարել աղեղն ու սլաքը անցկացնել այն երկաթներից:
 Զորրոգ անգամ ուժգին ձգեց, և երբ մոտ էր հաջողության,
 Ոգիսեսը աչքով արեց ու կանգնեցրեց թափը նրա:
 Իսկ քաջարի Տելեմաքը նորից այսպես դիմեց նրանց.

75

«Ափսոս, ընդմիշտ ես անարի պետք է մնամ և թուլակազմ:
 Դուք էլ եկեք, որ ինձանից ուժեղ եք ու քաջակորով,
 Լարեք աղեղն այս կորածի՛ք, և մրցությունն այս ավարտենք»:

Այսպես ասաց և ամրակուռ աղեղը նա թողեց գետին:
 Այնժամ այսպես խոսքն սկսեց Անտինոսը էվալթաժին.

80

«Օն, վեր կացեք, բարեկամներ, և բոլորս փորձենք աջից
 Եվ սկսենք ճիշտ այնտեղից, ուր մատուվակն է մեր կանգնած»:

Նախ վեր կացավ Լեյոդեսը՝ Ինոպոսի որդին հայտնի.

Պաադամախոս էր նա հմուտ, բայց նստում էր վերջին տեղում,
 Եվ ատում էր ամբողջ հոգով ամբարտաժան սեղեխներին:

85

Առաջինը նա ձեռքն առավ սուր սլաքն ու աղեղը կոր:
 Կանգնեց շեմին և ամրակուռ աչք աղեղը փորձեց լարել,
 Մակայն իզուր: Նա, խեղճացած, այսպես դիմեց սեղեխներին.

«Անդոր եմ ես լարը ձգել, թող մեկ ուրիշը դա վերցնի:

Այս աղեղը պետք է խլի շատ քաջերի կյանքն ու հոգին:

90

Այժմ ձեզնից ամեն մեկը ցանկանում է ամուսնանալ

Պենելոպեի գեղեցկուհու՝ Ոդիսեոսի լծակցի հետ,

Մակայն հենց որ նա փորձ անի լարել աղեղն այդ լայնալիճ,

Թող շտապի: Ընծաներով ամուսնանալ արայացի

Այլ կնոջ հետ, իսկ գեղանի Պենելոպեին առնի նրան,

95

Ով ընծաներ կտա առատ և ում որ բախտ է վիճակված»:

Այնժամ նրան պատասխանեց Անտինոսը այս խոսքերով.

«Ով Լեյոդես. այդ ի՞նչ խոսք էր, որ դուրս թռալ բերանից.

Ասում ես, թե այդ աղեղը շատ քաջերի պետք է խլի.

100

Քանզի ինքդ անդոր եղար ձգել լարը այդ աղեղի:

Մակայն մայրը քո տիրուհի, թվում է, թե քեզ չի ծնել

Որպես կտրիճ աղեղնաւոր և անվրեպ սլաքածի՛ք:

Կտեսնես, թե փեսաքուներն ինչպես աղեղն այդ կլարեն»:

Այդպես ասաց, և պատվիրեց նա լաշնարած Մելանթոսին.

«Ով Մելանթոս. դու շտապի՛ր կրակ վառել սպաքանքում.

105

Այնուհետև զնա, ներսից մի խոշոր դունդ ճարպ բեր այստեղ,

Տաքացնենք բոցի վրա, և դրանով լարը շփենք

Ու աղեղը փորձենք լարել և ավարտենք մրցությունը»:

Այսպես ասաց: Իսկ Մելանթոսն իսկույն կրակ վառեց բոցեղ,
Այնուհետև գնաց, ներսից ճարպի խոշոր մի գունդ բերեց: 110
Տաքացնելով, սկսեցին փորձել աղեղն այդ ամբախուռ:

Մակայն իզուր. նրանց ուժը դեռ չէր պատում լարը ձգել:
Բայց դեռևս Անտինոսը ու էվրիմարն աստվածակերպ,
Փնասցուններն այդ քաջագույն, չէին փորձել աղեղը պիրկ:
Իսկ երկուսը՝ նախրապանն ու խոզարածը հաղապարհով, 115
Աստվածակերպ Ոգիսեսի տնից ելան ու հեռացան:
Իսկույն նրանց հետևելով, Ոգիսեսն այսպես խոսեց.

«Ով նախրապան ու խոզարած. արդյոք տես՞մ ես ձեզ մի խոսք,
Թե՞ ձեզանից ծածուկ պահեմ: Սիրտս զբոլում է ինձ խոսել:

Դուք ինչպիսի՞ աջակցություն ցույց կտայիք Ոգիսեսին,
Թե որ հանկարծ աստվածների թույլտվությամբ նա հայտնվեր,
Արդյոք նրա՞ն դուք կօգնեիք, թե՞ քաջադուռն սեղեխներին»:

Այնժամ նրան պատասխանեց նախրապանը այս խոսքերով.

«Ոհ հզոր Զեւս, լսիր ձայնս և կատարիր մաղթանքն իմ այս.

Թե որ նա տուն վերադառնար աստվածների աջակցությամբ, 125
Այն ժամանակ կտեսնեիր ուժն ու հնարն իմ ձեռների»:

Էվմենոսն էլ նման մաղթանք արեց անմահ աստվածներին:

Համողվելով, որ երկուսն էլ բարեմիտ են, բարչացտկամ,
Ոգիսեսը նորից նրանց այսպես գիմեց մտերմաբար.

«Ահա իմ տանն եմ ես արդեն, տանջանքներից հետո բազում. 130
Քսաներսրդ տաբին անցած՝ հայրենիք եմ վերադարձել:

Վստահ եմ, որ ստրուկներից միայն դուք եք միշտ ցանկացել,

Որ հայրենիք վերադառնամ. ես չեմ լսել ուրիշներին,

Որ իմ դարձը աղերսելով, մաղթանք անեն աստվածներին:

Թե օգնությամբ աստվածների ես կոտորեմ սեղեխներին, 135

Կտամ ես ձեզ և կողակից, և բնդաբձակ հողամասեր,

Եվ պալատիս կողքին տուն եմ կառուցելու ես ձեզ համար,

Ու, այսպիսով, դուք կլինեք կղբայրները Տելեմաքի:

Այժմ, ահա, կարող եմ ձեզ ցույց տալ նշան մի անսխալ՝

Տեսեք սպին, որ պատճառեց ինձ վարազը սպլտակատում, 140

Ծրբ գնացել էի Պառնաս Սվառլիկի ուսուրերի հետ»:

Նրանք սպին այդ տեսնելով, ճանաչեցին անմիջապես,

Արտասովելով փաթաթվեցին հնարամիտ Ոգիսեսին:

Կարտասովին նրանք այդպէս, կարտասովին մինչ մայրամուտ,
Բայց Ողիսեան այս խոսքերով խորհուրդ տվեց՝ վերջ տալ լացին. 143

«Այժմ նորից ներս գնանք մենք, բայց ոչ բոլորս միասին.
Նախ՝ ես, իսկ դուք ինձ հետեւեք, և թող նշան լինի այս ձեզ.
Երբ որ արդեն այդ մեծամիտ փեսացուներն ամբարտաւան
Ինձ արդէն վերցնելու իմ կապարճն ու աղեղն ամուր,
Դու, քաջասիրտ իմ էլմեհոս, աղեղն իսկույն ձեռքդ առնելով, 150
Բեր և ինձ աուր, հետո փախա նաժիշտներին պատվիրելու,
Որ ուշագիր փակեն իսկույն ամուր դռներն իմ պալատի:
Իսկ դու, կարիճ Փլիտիոս, գնա իսկույն դարպասի մոտ
Նվ այն փակիք բռնալիով ու պարանով կապիր ամուր»:

Այդպէս նրան պատվիրելով, մտավ պալատն իր գեղաշեն:
Էվրիմաքոսն արդեն ձեռքում բռնած աղեղը լայնալիճ,
Պահել էր թե՛ բոցի վրա, տաքացնում էր ուշի ուշով,
Բայց այդպէս էլ չհաջողվեց լարել աղեղն այն լայնալիճ:
Արհիտմեց նրա հոգին և վրդովված դիմեց այսպէս. 155

«Ոհ, սրբան մեծ վիրտ եմ զգում և՛ բոլորի, և՛ ինձ համար.
Ամուսնութեան համար չէ, որ բորբոքվում է հոգիս այսպէս,
Այլ իմ հոգին բորբոքվում է, որ զիջում ենք Ողիսեան
Մենք մեր ուժով ու շնք կարող լարել աղեղն այս կորածիդ»:

Այնժամ այսպէս պատասխանեց Անտինոսը էվպիթածին.
«Այսօր մեծ տոն է քաղաքում Ապոլլոնի պայծառ պատվին. 165
Ինչո՞ւ աղեղն հիմա փորձենք: Աղեղն հիմա մի կողմ թողնք.
Թող մատուցեն այժմ, դալով, բաժանները դինի լցնի,
Որ մենք հեղենք ու վերցնենք աղեղները մեր կորածիդ:
Իսկ խաշնարած Միլանթոսին պատվիրեցեք՝ առավոտյան
Այստեղ բերի իր հոտերէջ ամենալավ նոխաղներին, 170
Որ մենք դրանք աղեղնավոր Ապոլլոնի պատվին դոհենք
Նվ, լարելով աղեղն ամուր, մեր մրցութունն այս ավարտենք»:

Երբ հեղեյին ու խմեյին սրբան իրենց սիրան էր ուզում,
Այս խաբամանի խոսքը ասաց Ողիսեան հնարամիտ. 175

«Փառաբանված մեր Խիրուհու փեսացուներ, ահա՜նք արեք.
Ուզում եմ ձեզ այժմ պատմել իմ խորհուրդներն անկեղծորեն:
Դիմում եմ ես առանձնապէս էվրիմաքին, Անտինոսին,
Որն իսկապէս շատ խելացի խորհուրդ տվեց ձեզ բոլորիդ՝
Ապովինել անմահներին և աղեղը մի կողմ թողնել:
Վաղը աստված իր բնարշալին կստակի հաղթանակով: 180
Բայց, խնդրում եմ, ինձ էլ տվեք այդ կորածիդ աղեղն ամուր,

Որ ես էլ իմ բաղուկների ուժը փորձեմ աշտեղ ձեզ մոտ»:

Այնժամ նրան Անտինոսը այս խոսքերով պատասխանեց.
«Այ դու թշվառ թափառական, ճիշտ որ անմիտ ես և հիմար.
Բավական է, որ մեզ նման կտրիճների հետ ես նստում,
Հանդիստ հաց ես ուտում աշտեղ, առատ բաժին ստանալով:
Քեզ շշմեցրեց քաղցր գինին, որ վնասում է շատերին,
Որոնք անկուշտ լակում են այն, թեկուզ սովոր չեն խմելու:
Դու մի փորձիր մրցման դուրս գալ քեզնից կտրիճ քաջերի հետ»:

185

Այնժամ այսպես դիմեց նրան Պենելոպեն առաքինի.
«Ույ՛ Անտինոս. արդար բան է, որ դուրի մնան բարիքներից
ներանք, ուժքեր Տելեմաքի աշխարանքը հյուր են դալիս:
Վախենում ես, դուցե հանկարծ օտարականն իր կորուլով
կարողանա լաբել աղեղն աստվածակերպ Ռդիսեսի

190

եւ, այդպիսով, ինձ իբրեւ իր կողակիցը տանի իր հետ»:

195

Այսպես նրան պատասխանեց Էվրիմաքը Պոլիբոսյան.
«Իկարիոսի դուստր չքնաղ, առաքինի Պենելոպե.
Զենք վախենում, թե կտանի. չէ՞ որ այդ քեզ չի վայելի,
Բայց ամաչում ենք աշխարհի բամբասանքից ու շար լեզվից,—

200

Զլինի թե մի անարժան արայացի: այսպես տաի.
«Կտրիճ մարդու կնոջը թույլ, անարժաններ են ցանկանում,
Որոնք անզոր են լարելու ամուր աղեղն այդ լայնալիճ,
Սակայն, ահա, թափառական մի մուրացիկ, դալով աշտեղ,
Դյուրավ լաբեց և սլաքը անցկացրեց օղակներից»:

205

Այնժամ այսպես պատասխանեց Պենելոպեն առաքինի,
«Օտարականն աշտեղ նստած, թիկնեղ է ու բորձրահասակ,
Պարծենում է, թե ինքն էլ սերնդից է աղնվատահմ:

Այժմ աղեղն այդ լայնալիճ նրան տվեք, որ դա պարզենք:
Թե շղնությամբ Ապոլլոնի լաբեց աղեղն այդ լայնալիճ,
Ես կընծայեմ նրան թիկնոց, և պատմունճան, և դգեստներ,
Եվ հրկապյրի փայլուն սուսեր և ամբաստինդ հողաթափեր,
Եվ կճամփեմ նրան այնտեղ, որտեղ իր սիրտն է ցանկանում»:

210

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
«Մայր իմ, ոչ ոք իմ իրավունքն և իմ ուժը չունի աշտեղ.

215

Ում որ ուղես, կարող եմ ես աղեղը տալ և կամ մերժել:
Այժմ գնա դու վերնատուն և զբաղվիր տան դարձերով.
Իսկ այն, ինչ որ դու ասացիր, թող խնամքին աղամարդկանց,
Մանավանդ իմ, որ դեռ ես տիրում եմ այս ապարանքին»:

Պինկլուպին, հիսնալու, օթարանը մտաւ նորից,
 Դառն ողբաց Ոգիսեւին, մինչև խաժակն աստվածուհին 220
 Հաճելի քուն կաթնցրեց նրա երկար թարթիչներին:
 Իսկ քաջարի խողպանը բերեց աղեղն այն կորածիգ,
 Մինչ շփացած ջահելներից մեկն այսպիսի բան էր ասում.
 «Ո՞ր ես տանում այդ աղեղը, թշվառական դու խողարած»:
 Բայց մյուս կողմից Տելիմաքը այսպես սաստեց, զայրանալով. 225
 «Պատի, աղեղն այստեղ բեր շուտ, և ոչ ոքի դու մի լսիր»:
 Խողարածը բերեց այնժամ ամուր աղեղն այն լայնալիճ
 Եւ, դիցակերպ Ոգիսեւին մոտենալով, հանձնեց նրան,
 Ու ձայն տալով հավատարիմ ստեղծին, այսպես ասաց.
 «Առաքինի էվրիկիա, Տելիմաքը քեզ պատվիրեց, 230
 Որ ուշադիր փակեա փութով իր պալատի դռներն ամուր»:
 Այդպես ասաց: Էվրիկիան փութաց փակել դռներն ամուր.
 Փիլիսիոսն էլ մեկ ոստյունով ցատկեց դռից և, դուրս գալով,
 Ցանկապատած բակի դարպասն իսկույն ծածկեց ու ամրացրեց,
 Դարձյալ տեղն իր վերադարձով, նստեց նորից նույն աթոռին: 235
 Նայում էր նա Ոգիսեւին, որն աղեղը ձեռքում բռնած,
 Ուշի ուշով զննում էր այն, թե չի նի որդերն արդեն
 Վնասել են այդ եղջուրը, երբ շրջում էր ինքն աշխարհում»:
 Իսկ շփացած ջահելներից մեկը նորից այսպես խոսեց.
 «Թող այն չափով ուրախ լինի և թող բարիք տեսնի այնքան, 240
 Որքան պիտի կարողանա լարել աղեղն այդ լայնալիճ»:
 Այդպես էին ասում նրանք. բայց Ոգիսեւն հնարամիտ,
 Երբ որ արդեն իր աղեղը տնտղել էր ուշի ուշով,
 Ինչպես հրդիւ մի հմայիչ և փորձառու քնարահար,
 Որ հեշտությամբ իր քնարը լարում է կեռ բանալով, 245
 Ճիշտ այդպես էլ Ոգիսեւը հեշտիւ լարեց աղեղն ամուր.
 Եւ աջ ձեռքով նա աղեղի վրա ձգած լարը փորձեց,
 Եւ քաղցրալուր հնչեց լարը, նման ձայնին ծիծեռնակի:
 Փնսացուններն այդ տեսնելով՝ գունատվեցին սարսափահար:
 Եւ որոտաց Զեւը հզոր, տալով նշան հանրահայտնի: 250
 Բաղմաշարչար Ոգիսեւի հոգին խայտաց բերկրությունից,
 Որ Կրոնոսի որդին իրեն անվիճելի նշան տվեց:
 Արդ, սեղանի վրա դրված պատրաստ սլաքն առաւ իսկույն,
 Այն ամրացրեց այնուհետև պիրկ աղեղի լարին ամուր
 Եւ, մինչ նստած էր աթոռին, հուժկու ձեռքով լարը ձգեց, 255
 Նշան բռնեց և արձակեց. պղնձածայր սլաքն այնժամ

Թուալ իսկույն և անց կացաւ կացինների նեղ անցքերից:
Այս խոսքերով դիմեց այնժամ Ռդիսեսը Տելիմաքին.

«Ու Տելիմաք, բո հայրը քեզ չի տնայատումք բո սլալատում.
Ոչ ուշացա ես ճարպկորեն լարել այստեղ աղեղն սմուր,

260

Ոչ էլ հարվածս վրիպեց: Դեռ իր տեղն է իմ ուժն ահա.

Այնպես, որ ինձ փեսացուներն իզուր այդքան անսպասելիցին»:
Այս ասելով, աչքով արեց. իսկ Տելիմաքն առաքինի,
Աստվածակերպ Ռդիսեսի որդին արի, թուրը կապեց,
Վերցրեց նիզակն իր սրածայր և, իր հորը մոտենալով,
Կանգնեց նրա գահին մոտիկ իր ղենքերով սղոնձափայլ:

265

Երգ Բաաներկուերորդ

Ռդիսեսը հնարամիտ, մերկանալով իր քուրջերից,
Մի ոստյունով կանգնեց շեմքին, ձեռքին բռնած նիզակն ամուր
Եվ կապարճը՝ նետերով լի. սլաքները նա դատարկեց
Եվ, իր առջև կիտելով, այսպես դիմեց սեղեխներին.

«Այժմ արդեն, երբ ավարտվեց մրցությունը այս դժվարին,

5

Ուրիշ նշան հմ բռնելու, որին ոչ ոք դեռ չի խփել»:

Այդ ասելով, սլաքը դառն իսկույն ուղղեց Անտինոսին.

Ռդիսեսը նրա վզին նշան բռնեց և արձակեց.

Ու սլաքը նրա փափուկ ծոծրակն իսկույն ծակեց-անցավ,

Եվ ռնգերից սև արյունը մեկեն ֆշշաց առատորեն:

10

Փեսացուներն Անտինոսի ցած գլորվելը երբ տեսան,

Կատաղելով, նրանք այսպես հայհոյեցին Ռդիսեսին.

«Օտարական, շատ վատ է, որ նետահարում ես դու մարդկանց.

Սպանեցիր Իթակիի մեծատոհմիկ քաջ հերոսին.

Ուստի պետք է քեզ հուշտեն այստեղ հալքերը դիշատիչ»:

15

Եվ այս խոսքով դիմեց նրանց Ռդիսեսը խոժոռաղեմ.

«Շներ, դուք, որ կարծում էիք, թե չեմ դառնա Տրովադայից,

Եվ շուրջում, վատնում իմ տան բարիքները անդթորեն.

Ես չմեռած՝ ուղում էիք այստեղ կնոջն իմ տիրանալ,

Առանց բնավ վախենալու երկնաբնակ աստվածներից,

20

Առանց բնավ մտածելու, թե կարող եմ վրեժ լուծել.

Այժմ, ահա, ձեզ բոլորիդ սև կործանումն է սպառնում»:

Այսպես ասաց, և բոլորը գունատվեցին արքայազար,

- Այս ու այն կողմ փախան իսկույն, որ խուսափեն դաժան մահից: 25
 Նրանց միջից էվրիմաքը համարձակվեց միայն ասել.
 «Եթե իրոք իմեակեցի Ողիսեան ես վերադարձած,
 Միանգամայն ձիշտ ասացիր, ինչ արել են աքայացիք.
 Ե՛վ քո տունն են քանդել նրանք, և՛ ունեցվածքդ շռայլել:
 Բայց գլխավոր հանցագործը՝ Անտինոսը, ընկավ ահա:
 Նա պատժվեց ըստ արժանիւնւն, իսկ դու խղճա ժողովրդիդ, 30
 եվ մենք նորից հետադաշում մեր համայնքից կհավաքենք՝
 Ինչ որ քո տան հարկի ներքո շռայլվել է խնջույքներում:
 Ամեն մեկս քսան արջառ կվճարենք իբրեւ տուգանք,
 եվ պղինձ ու ոսկի այնքան, որ կարենանք սիրտդ ամոքել»:
 Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը խոժոռադեմ. 35
 «Ով էվրիմաք. եթի նույնիսկ այդ բոլորը ինձ հատուցեք,
 եվ ինչքան ձեր ունեցվածքն է՝ մի այնքան էլ դնեք վրան,
 Դարձյալ ես չիմ հրաժարվի ձեզ բոլորիդ կոտորելուց,
 Մինչև որ այդ ապօրինի արարքները չհասուցեք»:
 Այսպես ասաց, և սարսափից նրանց ծնկները թուլացան:
 Նրանց միջից երկրորդ անգամ էվրիմաքը խոսեց այսպես.
 «Լսեք, նրա ձեռքն անկաշկանդ, կարծում եմ, չի հանգստանա,
 Այլ քանի դեռ զինված է նա իր աղեղով ու կապարճով,
 Շեմքին կանգնած պետք է նետերն իր արծակի բոլորիս դեմ,
 Մինչև մեզնից վերջինն ընկնի: Օն, ուրեմն, չլախենաք: 45
 Դաշույնները ձեր մերկացրեք, սեղանները որպես վահան
 Պահեք թուղոջ նետերի դեմ. և բոլորս միասնաբար
 Վրա տալով, ստիպենք, որ հեռու փախչի դուան շեմքից.
 Եվ, դուրս գալով, քաղաքով մեկ հարայհրոց բարձրացնենք»:
 Այս ասելով, էվրիմաքն իր պղնձակերտ ու երկապրի 50
 Դաշույնն իսկույն մերկացրեց և, կատաղի փրփրալով,
 Ողիսեսի դեմ հարձակվեց: Ողիսեսը, խուսափելով,
 Լարեց ալեղն, ու սլաքը էվրիմաքի կրծքին վարսեց:
 Նույն այդ պահին Ամփինոմը, ձեռքին բռնած իր պղնձյա
 Դաշույնը սուր, պայծառանուն Ողիսեսի դեմ հարձակվեց, 55
 Նրան դռնից դեն վանելու: Բայց Տելեմաքն արիասիրտ
 Մեջքի կողմից զարկեց նրան իր պղնձյա հաստ նիզակով,
 Եվ ամրակուռ զենքի ծայրը ծակեց-անցավ կուրծքը նրա:
 Տելեմաքը իսկույն ևեթ հասավ հորը իր սիրելի
 Ու, կանգնելով նրա կողքին, ասաց խոսքերն այս թեւավոր. 60
 «Սիրելի հայր. զնամ բերեմ երկու վահան և երկու տեղ,

Եվ սաղաւմարտ պղնձակերտ, որը հարմար լինի գլխիդ.

Այնժամ թե՛ ես կըրահւմեմ, թե՛ հովիւն ու խողապանը»:

Նրան այսպէս պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.

«Շուտ այստեղ բեր նետերը ողջ, որ ես կովիկ կարողանամ,

65

Զլինի՞ երբ մենակ մնամ, ինձ դռներից հեռու վանեն»:

Այդպէս ասաց: Իսկ Տելեմաքն իր հոր պատվերը կատարեց.

Առաջինը ինքը հագաւ սաղաւմարտը պղնձակուռ,

Հետո հովիւն ու խողապանն էլ զինվեցին զենք-զրահով

70

եւ, վազելով, բաղմահնար Ողիսեսի մոտ կանգնեցին:

Ու քանի դեռ նետեր կային Ողիսեսի կապարճի մեջ,

Զարկում էր նա, ամեն զարկով վար գլորում մի փեսացու:

Բայց երբ արդեն սպառվեցին նետերը քաջ Ողիսեսի,

Այնժամ նա իր աղեղը կոր փութով հենեց դրանցու մոտ,

75

Մարմարակերտ իր պալատի ողորկ պատին լուսապայծառ,

Եվ ուսերից կախեց իսկույն նա վահանը իր քառաշերտ,

Ու զեղեցիկ զլիւին դրեց սաղաւմարտը ամրակառույց,

Իսկ ձեռքերով բռնեց ամուր երկու նիզակ պղնձակերտ:

Այնժամ դիմեց սեղեխներին Ագելայոսն այս խոսքերով.

80

«Զեղնից ոչ ոք չի՞ ցանկանում վեր մազլցել հետնադռնից

Ու, ձայն տալով ժողովրդին, հարայհրոց բարձրացնել:

Այնժամ հաստատ սա կիմանա, որ արձակեց նեւոն իր վերջին»:

Իսկ խաշնարած Մելանթիոսն այսպէս նրան պատասխանեց.

«Ագելայոսդ աստվածասուն. ճիշտ չես ասում: Բակի շուրջը

85

Շատ դռներ կան իրար մոտիկ, բայց բոլորն էլ ամրացված են:

Սակայն, սպասեք, սրահ զնամ ու ձեզ համար զենքեր բերեմ,

Որովհետեւ, ես կարծում եմ, զենքերն այնտեղ են թաքցրել»:

Այդպէս ասաց. և խաշնարած Մելանթիոսն իսկույն վազեց

Ու միջանցքով վեր բարձրացավ դեպի սրահն Ողիսեսի:

Տասնեակերկու վահան վերցրեց և նույնքան էլ հաստ նիզակներ

90

եւ նույնքան էլ սաղաւմարտներ՝ վրան փնջեր ձիու բաշից.

Եւ այդ ամենը բերելով, նա բաժանեց սեղեխներին:

Ողիսեսը ահաբեկվեց, երբ որ տեսավ նրանց զինված,

Եւ, դիմելով Տելեմաքին, ասաց խոսքերն այս թևավոր.

«Ով Տելեմաք. մեր պալատի նաժիշտներից մեկն անպայման

95

Եւ կամ ինքը Մելանթիոսն է արդ սկսել կռվել մեր դեմ»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.

«Հայր իմ, այլոց մի մեղադրիր, այլ միայն ես եմ մեղավոր.

- Երբ, գնալով, ամուր փակած սրահի դուռը բացեցի,
Դուրս դալուց այն շփակեցի. անշուշտ տեսնող է հղել ինձ»։ 100
- Մինչդեռ նրանք մեկմեկու հետ զրույց էին անում այդպես,
Նորից հովիվ Մելանթիոսն իսկույն դեպի սրահ վազեց՝
Ուրիշ զենքեր էլ բերելու. բայց էվմեոսն այդ նկատեց
Ու, զիմելով կողքին կանգնած Ոդիսևսին, այսպես ասաց.
«Ու՛ր զուցազուռն Հայերտածին, հնարամիտ դու Ոդիսևս. 105
Այդ անիծյալ մարդը, որին մենք իրավամբ կասկածեցինք,
Այժմ սրահ է բարձրանում։ Տուր ինձ հիմա խորհուրդը քո.
Եթե նրան հաղթահարեմ, սպանե՞մ ես տեղն ու տեղը,
Թե՞ բռնելով անդգամին, իսկույն քեզ մոտ բերեմ նրան,
Որ հատուցես նրա բոլոր արարքները ապօրինի»։ 110
- Այսպես նրան պատասխանեց Ոդիսևսը բաղմահնար.
«Տեղեմաքն ու ես միասին ամբարտառվան սեղեխներին
Ներս կալահենք, որքան էլ որ նրանք թափով նետվեն մեր դեմ.
Իսկ դուք նրա ձեռ ու ոտը պարաններով կապեք ամուր
Եվ, նետելով սրահը մեծ, դուռը դրսից ամրացրեք, 115
Եվ պարանից հյուսված օղակ անցկացրեք նրա մարմնին
Ու կախեցեք սյան կատարից, մինչև հասնի առաստաղին,
Որ տվյալի ալդպես կախված, տանջանքների մեջ ցավագին»։
- Այդպես ասաց։ Այնժամ նրանք այդ պատվեբը կատարեցին։
Զենք ու զրահն այն վերցնելով, սրահի դուռը փակեցին 120
Եվ խորիմաստ Ոդիսևսի մոտ փութացին վերադառնալ.
Նրանք չորսով կորովաշունչ հավաքվեցին դռան շեմին,
Մինչդեռ բախում խռնվեցին փեսացուներն այն բաղմաթիվ։
Աթենասն էլ եկավ, ահա, նմանվելով վեհ Մենտորին։
Ոդիսևսը, այդ որ տեսավ, այսպես խոսեց բերկրանքով լի. 125
«Ու՛ր քաջ Մենտոր, այժմ օգնիր ինձ այս դժվար կացության մեջ,
Հիշելով քո բարերարին, քո ընկերոջն ու տարեկցին»։
- Այդպես ասաց. բայց ճանաչեց ռազմահարույց աստվածուհուն։
Մյուս կողմից էլ փեսացուներն էին դիմում Աթենասին։ 130
Առաջինը Դամաստորյան Ագելայոսն այսպես ասաց.
«Զլինի թե, Մենտոր, խաբվես Ոդիսևսի ասածներից
Ու բոլորիս դեմ կռվելով, դու էլ նրան պաշտպան կանգնես։
Հենց որ սրանց՝ հոր և որդու, հաշիվը մենք վերջացնենք,
Այնժամ դու էլ քո զլխովդ պիտ հատուցես այն ամենը,
Ինչի համար որ դավել ես սեղեխների դեմ պալատում»։ 135

Այդպէս ասաց: Իսկ Աթենասն հոգու խորքում զայրանալով,
նոսքն իր ուղղեց Ոգիսեւին ու վրդովված այսպէս ասաց.

«Ով Ոգիսեւ, թվում է, թէ այն չէ արդեն կորովը քո,
երբ Իլիոնում, լուսաթեկի Հեղինեի պատճառով, դու
Ինը տարի առանց դադար մաքա՜նչեցիր արոյացոյց դեմ
Ու բաղմաթիվ հերոսներ ի կոտորեցիր ռաւմի դաշտում,
եւ երբ միայն քո հնարքով ընկաւ բերդը Պրիամոսի»:

140

Այդպէս ասաց. բայց դեռեւ չէր շնորհում նա հաղթանակ,
Այլ ուզում էր Ոգիսեւի և քաջարի նրա որդու
Քափը տեսնել և կորովը փորձել ահեղ մարտի ժամին:
Մյուս կողմից էլ, սեղեխներին Ագելայն էր ողևորում,
Դեմոպատունը կորովի և Պոլիքսը խելամիտ.

145

Քանզի նրանք ամենաքաջ փոսացուններն էին թվում,
եւ աշխատում էին իրենց հոգիները փրկել կռւով:

Այնժամ նրանք շարտեցին նիզակները կատաղորեն.

150

Բայց, Պալլասի հնարքներով, նրանց հարվածը վրիպեց:
Եւ երբ շորսով խուսափեցին հարվածներից սեղեխների,
Այնժամ այսպիս գիմեց նրանց Ոգիսեւը ըստմահնար.

«Այժմ մենք էլ, ով իմ քաջեր, զարկենք խմբին սեղեխներին»:

Այդպէս ասաց: Չորսով այնժամ իրենց տեղերը նետեցին:

155

Դեմոպատունն ընկաւ իսկույն Ոգիսեւի տեղից խոցված,

Տելեմաքը իր նիզակով վար գլորեց էվրիադին,

Նոգարածը՝ էլատոսին, խաշնարածը՝ Պիսանդրոսին:

Այնժամ շորսով, հնարամիտ Ոգիսեւի հետ միասին,

Նորից իրենց նիզակներով հարվածեցին սեղեխներին:

160

էվրիդամասն ընկաւ իսկույն Ոգիսեւի տեղից զարկված,

Տելեմաքը իր նիզակով ցած գլորեց Ամփիմեդին,

Նոգարածը՝ Պոլիքսին, իսկ խաշնարածն իր նիզակով

Կտեսիպոսին խփեց կրծքից ու պանծալով այսպէս ասաց.

«Ով Կտեսիպոս, Պսիթերսի լսիրջ որդի. այսուհետև

165

Մի պարծենար դու անիմաստ, այլ թույլ տուր, որ գործը վճռեն

Ու կատարեն աստվածները՝ քեզնից հողը ու գերազանց:

Հատուցեցի ևս այն քացին, որ դու տվիր Ոգիսեւին,

Երբ իր պալատն էր նա եկել, իբրև թշվառ մի մուրացիկ»:

Այդպէս ասաց կորասրունը արջառնների նախորդը քաջ:

170

Այնժամ նստած սև կաւորին, Աթենասը բարձրացրեց

Իր ասպարը մարդակործան, ու բոլորը սարսափահար

Յրիվ եկան սրահներում, արջառնների նման շվառ,

- Որոնց խայթում է անխնա շնահանճը իր ասեղով:
 Լեյողեսը, ծունկ չոքելով, Ողիսեսի ոտքերն ընկավ 175
 Եվ, արտասուքը աչքերին, այսպես դիմեց պաղատագին.
 «Ով Ողիսես, տես, ծնկաչոք աղերսում եմ, ողորմիր ինձ,
 Որովհետև ոչ մի կնոջ ես չեմ լիկել քո պալատում,
 Ոչ իմ խոսքով, ոչ էլ գործով. իսկ անօրեն սեղեխներին
 Ես ինքս էի խորհուրդ տալիս՝ վերջ դնել այդ արարքներին, 180
 Սակայն նրանք չցանկացան հեռու մնալ շար գործերից:
 Անմեղ կընկնեմ, և այդպիսով լավ գործերը կմոռացվեն»:
 Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.
 «Քեկուղ պատգամ ես կարդացել նրանց համար փորոտիքով,
 Բայց շատ անգամ այնտեղ նստած խնդրել ես դու աստվածներից, 185
 Որ ինձ համար վերադարձի օրը երբեք չլուսանա,
 Իսկ դու սիրուն իմ կնոջից երեխաներ ծնես նորից:
 Ուստի այժմ հնար չունես խուսափելու դաժան մահից»:
 Այդ ասելով, հուժկու ձեռքով վերցրեց թուրը գետնին ընկած,
 Եվ դրանով Ողիսեսը կտրեց վիզը Լեյողեսի. 190
 Մինչդեռ Փեմիոս կրդիչը ծեր խուսափեւ էր դաժան մահից.
 Կանգնել էր նա դռան կողքին, իր քնարը ձեռքին բռնած.
 Իսկույն հեթ նա ցած գցեց իր քնարը կտրակոլով,
 Իսկ ինքն արագ մոտենալով՝ Ողիսեսի ոտքերն ընկավ
 Եվ իր ձայնով աղերսագին ասաց խոսքերն այս թեւովոր. 195
 «Քաջ Ողիսես, տես, ծնկաչոք աղերսում եմ, ողորմիր ինձ.
 Թե որ երդչին դու սպանես, որ երգում է աստվածներին
 Ու քաջերին, ցավ կլինի դա քո սրտին հետագայում:
 Ինքնուս եմ ես. աստվածներն են բաղում երգեր ինձ ներշնչել.
 Ես պալատում պետք է որ քեզ փառաբանեմ իրրե աստծու. 200
 Ուստի, տեր իմ, աղերսում եմ, խնայիր ինձ, մի կործանիր:
 Տեղեմաքը՝ քո թանկագին որդին էլ քեզ այդ կպատմի,
 Որ պալատում քո ակամա, այդ բանն առանց ցանկանալու,
 Գալիս էի ես ու երգում սեղեխների խալաճանքին»:
 Այդպես ասաց: Իսկ բարեմիտ Տեղեմաքը, այդ լսելով,
 Այս խոսքերով դիմեց իսկույն իր մոտ կանգնած Ողիսեսին.
 «Համբերիր և անմեղ մարդուն մի սպանիր քո դաշույնով:
 Մենք դեռ քարոզ Միդոնին էլ պետք է փրկենք դաժան մահից.
 Նա միշտ էլ ինձ խնամել է դեռ մանկական իմ հասակից»:
 Քարոզ Մեդոնն իսկույն լսեց այդ խոսքերը Տեղեմաքի 210
 Եվ, լալագին աղերսելով, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.

«Լսիր, որդյակ, այստեղ եմ ես. աղերսում եմ՝ հորդ ասա,
Որ շապանի նա գժքախտիս իր պղնձյա թրով սուրսայր»:

Ժպտաց այնժամ Ողիսեսը և այս խոսքով պատասխանեց.
«Մի վախենար, կյանքդ ահա շնորհում եմ ես Տեղեմարին,
Որպեսզի ինքդ էլ իմանաս, նաև պատմես ուրիշներին,
Որ աշխարհում բարի դործը գերազանց է վատ արարքից»:

Այդպես ասաց: Եվ նրանք դուրս եկան իսկույն սրահներից
Եվ, գնալով, լուռ նստեցին պաշտպան Զեսի մեհյանի մոտ:
Ողիսեսը իր տան խորշերն էր խուզարկում, որ չլինի
Մեկն ու մեկը, թաքնվելով, խույս տա դաժան կոտորածից:
Տեսավ այնտեղ նա բոլորի դիակները գետնին կիտված:
Այնժամ արի Ողիսեսը այսպես գիմեց Տեղեմարին.

«Շուտ, Տեղեմար, կանչիր այստեղ էվրիկլիս ստնաուին.
Ուզում եմ իմ մտքում եղած խորհուրդները ասել նրան»:

Այդպես ասաց. իսկ Տեղեմարն այսպես ձայնեց ստնաուին.
«Շուտ եկ այստեղ, էվրիկլիս, դու, որ պայծառ պալատներում
Վաղուց արդեն կանանց վրա վերակացու ես համարվում:
Հայրս աշտոնդ է քեզ կանչում, ցանկանալով բան հարցնել»:

Այդպես ասաց: էվրիկլիսն ապարանքի դուռը բացից
Եվ հայտնվեց. Տեղեմարն էլ իսկույն նրան առաջնորդեց:
Դիակների կույտի մեջտեղ նա նկատեց Ողիսեսին,
Կորած արշան ու փոշու մեջ, ինչպես առյուծն ահեղազու,
Որ հոշոտել է դաշտակցաց հսկա կովին ու ճաշակել,
Մինչ արյունը կաթկթում է նրա կրծքից ու ծնոտից:

Պառավ կինը ծով արյունն ու դիակների կույտը տեսավ,
Ուրախացած ուզեց ճչալ, տեսնելով այդ հրաշքը մեծ,
Բայց Ողիսեսն ստովածատիպ զսպեց նրան և արգելեց.
«Խինդը, պառավ, պահիր դու քո հոգում և մի ճչա այստեղ.
Մեղք է, եթե դիակների առաջ մարդիկ ուրախանան:

Սակայն այժմ պատմիր դու ինձ իմ պալատի կանանց մասին,
Են որո՞նք են ինձ անպատվել և որո՞նք են խոսք անմեղ»:

Նրան այսպես պատասխանեց հավատարիմ էվրիկլիսն.
«Լսիր, որդյակ, ես ամեն ինչ քեզ կպատմեմ ճշմարտացի:
Դու քո շքեղ սրահներում ունես հիսուն ստրկուհի,

Բայց դրանցից տասներկուսը լիրբ դուրս եկան ու ամամոթ,
Եվ ոչ ինձ են հաշվի առնում, ոչ էլ շքնաղ իմ տիրուհուն:
Սակայն թույլ տուր, որ բարձրանամ վերնատունը գեղեցկազարդ,

Այս ամենը անդ պատմելու հանգիստ քնած իմ տիրուհուն»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ռդիսեսը բաղմոհանար.
«Թող որ քնի քո տիրուհին, միայն կանանց կանչիր այստեղ,
նրանց, ովքեր ապօրինի արարքներ են միշտ կատարել»:

Այդպես ասաց: Իսկ պառավը պալատից դուրս եկավ շտապ
Ու պատվիրեց՝ սարկուհի կանանց խնայելու բերել այնտեղ:
Իսկ Ռդիսեսն իր մոտ կանչեց Տելիմաքին, խոզարածին

Եվ հովիվին հավատարիմ ու այս խոսքով դիմեց նրանց.
«Այժմ կանանց պատվիրեցեք այս դիակները դուրս տանեն,
Այնուհետև մաքուր ջրով ու ծակոտկեն սպունդներով
Թող լվանան սեղաններն ու աթոռները գեղաքանդակ:
Հետո բոլոր այդ լրբերին պալատներից դուրս հավաքեք,
Ջեր թրերը մերկացնելով, ամբողջ ուժով հարվածեցեք,
Մինչև նրանց շունչը հանդի, և հրաժարվեն Ափրոդիտից,
Մոռանալով գաղտնի սերը՝ սեղեսներին հետ վայելած»:

Այդպես ասաց: Այնժամ բոլոր ստրկուհիք հավաքվեցին.
Ողբում էին նրանք, լալիս, արտասովելով աղեկոտոր:

Նախ, սրահում գետին փռված դիակները դուրս բերելով,
Տարան մինչև բարձրադարիսպ բակի: մեջտեղն ու կիտեցին:
Այնուհետև, սեղաններն ու աթոռները գեղաքանդակ
Հավ լվացին մաքուր ջրով ու ծակոտկեն սպունդներով:

Ու երբ արգեն սրահներում կարգավարված էր ամեն ինչ,
Այնժամ բոլոր այդ լրբերին, սրահներից դուրս բերելով,
Հավաքեցին մառանի մեջ, պարսպապատ բակի եզրին,
Եվ այդպիսով նրանց առաջ փրկովթյան դուռը փակեցին:
Իսկ խեղամիտ Տելիմաքը այսպես դիմեց խոզարածին.

«Ես չեմ ուզում, որ պատվալուր մահով մեռնեն լրբերը այս,
Որոնք ե՛րբ ինձ են անիծել, ե՛րբ իմ մորը առաքինի,
Եվ գեղունի պատկեկ են միշտ սեղեսներին հետ սիրատարվո՞ւ:

Այդպես ասաց. և վերցնելով, ապա, նավի մի հաստ ճոպան,
Ամրացրեց օղակներով դա մառանի բարձրիկ սյունին

Ու ցած կախեց, բայց այն չափով, որ հասներ շառնեն հողին
Եվ ինչպես որ թփուտներում թաքուն լարած ծուղակի մեջ
Նրկարաթև աղավնիներն ու հավքերն են ճոճվում հանկարծ,
Մինչ ուզում են իրենց բույնը թռնել, մահն է վրա գալիս,—

Ճիշտ այդպես էլ ստրկուհիք, իրար կողքի շարքով կանգնած,
Օղակները իրենց վզին, սպասեցին դաժան մահվան,
Օգուտ փոքր-ինչ թալրտալով, իրենց հողին ավանդեցին:

250

255

260

265

270

275

280

285

Ողիսեսը այնժամ այսպես դիմեց պառավ ստնտուին.

«Գնա, կրակ բեր ու ծծումբ, որ ես վանեմ ամենայն շար
Ու պալատը ծխացնեմ: Դու էլ գնա տիրուհուդ մոտ
եւ պատվիրիր նրան՝ խնդուն իջնել այստեղ հարճերի հետ»:

290

Իսկ ստնտու էվրիկլիան նրան այսպես պատասխանեց.

«Իրոք, որդյակ, դու ամեն ինչ ասացիր շատ ճշմարտացի.
Սակայն թույլ տուր, որ քեզ համար թիկնոց բերեմ ու պատմուճան.
Անվայել է, երբ քո տանն ես, բայց բուրջեր են նորից հագրիդ»:

Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը բազմաշարժար.

295

«Նախ և առաջ ինձ կրակ է հարկավոր այս սրահներում»:

Այդպես ասաց: Եւ ստնտու էվրիկլիան հնազանդվելով,

Բերեց կրակն ու ծծումբը: Ողիսեսը անմիջապես
Եւ ծծումբով ծխացրեց սրահներն ու բակը ամբողջ:

300

Էվրիկլիան Ողիսեսի սրահներից ներս մտնելով,

Պատվեր ավել նաժիշտներին Ողիսեսի մոտ հավաքվել:

Նաժիշտները ներս վաղնջին, բռնած ջահեր ճաճանչալառ,

Մեջտեղ առան Ողիսեսին, ողջունեցին նրան սրտանց,

Ուրախությամբ նրա ուսերն ու գլուխը համբուրեցին

Ու սեղմեցին ձեռքերն ամուր: Ողիսեսի սիրտը այնժամ,

305

Այդ անոնելով, համակվել էր արտասովոր թունդ ցանկությամբ:

Երգ ԲԱՆՆԵՐԵԼԵՐՈՒԷՐ

Պառավն խսկուն ուրախ սրտով թռավ դեպի հարկը վերին,
Իր տիրուհուն ավետելու վերադարձը Ողիսեսի:

«Զարթիր, որդյակ իմ սիրելի, որպեսզի քո աչքով տեսնես

Այն ամենը, որի մասին երազել ես մինչև հիմա:

Ողիսեսը արդեն վաղուց գտնվում է իր պալատում:

3

Նա կոտորեց ամբարտաւան սեղիխներին, որոնք այնքան

Չարչարեցին նրա որդուն և ինչքերը շռայլեցին»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Պենելոպեն առաքինի.

«Ինչո՞ւ այդպես խաբում ես ինձ, երբ սիրտս լի է դառնությամբ,

Եւ քո անմիտ այդ խոսքերով ինձ արթնացնում անուշ քնից»:

10

Նրան այսպես պատասխանեց էվրիկլիան հավատարիմ.

«Զեմ խաբում քեզ, ով իմ որդյակ. Ողիսեսն է եկել իրոք,

Եւ պալատումն է նա արդեն, օտարական մարդու տեսքով:

Նա հենց ինքն էր, որին անվերջ ծաղրում էին ապարանքում,

Իսկ այդ մասին Տելեմաքը իմացել էր արդեն վաղուց,

15

Սակաճն ոչինչ չէր հաստնել նա իր սիրելի հոր պատվերով,
Որ հաջողվեր նրան պատժել գոռոզներին այդ անօրեն»:

Այդպէս առաջ: Պենելոպէն, ցած թռչելով մահճակալից,
Ել, դիմելով նրան, աչսպէս խոսեց ուրախ ու ցնծազին.
«Մոտ եկ, մայրիկ իմ սիրելի, ճշմարիտը պատմիր դու ինձ.
Եթէ նորից հայրենական իր պալատումն է նա արդեն,
Ապա ինչպե՞ս սեղեխներին կարողացավ հաղթահարել
Ինքը մենտիկ, մինչդեռ նրանք հալածվում են միշտ խմբերով»:

Այսպէս նրան պատասխանեց էվրիկլիան հավատարիմ.
«Ոչ տեսիլ եմ, ոչ իմացել, ալ դիտապատ ընկնողների
Ոռնոցն եմ ես լսել միայն: Մենք, սրահի խորքում կանգնած,
Կուչ եկել ու դողում էինք ամուր փակած դռան հետեւ,
Մինչև որ ինձ Տիկեմաքը կրկին ձայնեց ապարանքից:

Ոգիսեսին տեսա այնտեղ, կանգնել էր նա՝ անշունչ ընկած
Դիակների կույտի միջում. փեսացուներն էին այնտեղ
Իրար վրա պառկել ընդմիջու: Քո սիրտն անշուշտ կխռովվեր,
Եթէ նրան դու տեսնեիր կորած արշան ճապաղիքում:

Նա ուղարկեց ինձ Վերնատուն, որ իմաց տամ իմ տիրուհուն:
Ուստի իջիր, որ ձեր սրտերն ուրախանան հանդիպումից»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Պենելոպէն առաքինի.

«Սակաճն ցնորք եմ, իսկապէս, պատմածները քո այդ բոլոր:
Աստվածներից մեկն է անշուշտ կոտորել այդ սեղեխներին,
Խիստ զայրացած նրանց անխիղճ ու անօրեն արարքներից.
Բայց ափսոս, որ Ոգիսեսն էլ կորավ՝ հեռու հայրենիքից»:

Նորից այսպէս պատասխանեց էվրիկլիան հավատարիմ.

«Ով իմ որդեակ. այդ ի՞նչ խոսք էր, որ դուրս թռավ քո բերանից,
Երբ որ արդեն ամուսինդ դանձում է ապարանքում,

Դու կրկնում ես, թե չի գալու, անհավատ է սիրտդ դարձել:
Թե քեզ խաբեմ, ինձ հատուցիր՝ դաժանորեն սպանելով»:

Այսպէս նրան պատասխանեց Պենելոպէն առաքինի.

«Բարի տատիկ, մարդիկ թեկուղ իմաստուն և ուշիմ լինեն,
Դարձյալ նրանց չի հաջողվում անմահներին կամքն իմանալ:
Արի գնանք իմ որդու մոտ, աչքով տեսնենք սպանվածներին»:

Այդ ասելով, նա իջնում էր վերնատանից բուրումնավետ.

Երբ անցնելով նա սալարկած շեմքը դռան՝ մտավ սլալատ,
Ոգիսեսի զեմը նստեց, բոցավառվող կրակի մոտ:

Պենելոպէն նայում էր լուռ, և զարմանքն էր պատել հոգին:

20

25

30

35

40

45

50

Մերթ հայացքն իր հառում էր նա բաղմաշարչար Ողիսեան,
 Սակայն նրան չէր ճանաչում մտրացիկի այդ հաղուստով:
 Իսկ Տելեմաքը, դայրացած, այսպես դիմեց իր մորն այնժամ.
 «Ով անխիղճ մայր, կրծքիդ ներքո սիրադ կարծես բարից լինի.
 Ինչպե՞ս ես դու իմ հայրիկից հեռու կանգնել օտարի պես,
 Եվ ոչ մի կին այսքան երկար չէր համբերի հեռու կանգնել
 Իր ամուսնուց, որ ծովերում այսքան երկար տառապելով,
 Քսաներորդ տարին նորից վերադարձել է հայրենիք»:

55

60

Այսպես նրան պատասխանեց Պենելոպեան առաքինի.
 «Ով Տելեմաք իմ սիրելի. շշմել եմ ես ու չեմ կարող
 Արտաբերել և ոչ մի բառ, ոչ էլ նրան մի բան հարցնել,
 Ոչ էլ նրա դիմաց նստած՝ կարող եմ իր դեմքին նայել,
 Թե նա իրոք Ողիսեսն է և իր տունն է վերադարձել,
 Մենք երկուսով ավելի լավ իրար կարող ենք ճանաչել,
 Որովհետև իրար միջև մենք նշաններ ունենք ծածուկ,
 Որ պահել ենք միշտ էլ դադունի, և ուրիշներն այդ չգիտեն»:

65

Այդպես ասաց: Իսկ խորամանկ Ողիսեսը ժպտաց այնժամ
 Եվ, դիմելով Տելեմաքին, ասաց խոսքերն այս թեւովս.
 «Ով Տելեմաք, թույլ տուր մորդ, որ ստուգի ինձ առանձին
 Եվ համոզվի: Ես վստահ եմ, որ ինձ շուտով կճանաչի:
 Այժմ պետք է մեր լավագույն անելիքի մասին խորհնք:
 Երբ համայնքում մարդ սպանի մի այնպիսի մեկին թեկուզ,
 Որի համար շատ քչերն են մտադրվում վրեժ լուծել,
 Միշտ փախչում է օտար երկիր, թողած տուն ու հարազատներ:
 Իսկ մենք երկրի պատվարներին, Իթակեի ազնվատոհմ
 Կտրիճներին ենք սպանել: Պետք է խորհնա դու այդ մասին»:

70

75

Այսպես նրան պատասխանեց Տելեմաքը խորախորհուրդ.
 «Սիրելի հայր. այդ մասին դու շատ ավելի լավ կխորհնա,
 Քանզի դու քո հնարքներով հռչակվել ես աշխարհով մեկ.
 Մենք երեքս պատրաստակամ կհետեւենք քո պատվերին»:

80

Այսպես նրան պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.
 «Այժմ լսիր, և ես կասեմ ինչ օգտավետ է մեզ համար:
 Նախ, ուրեմն, լողանալով, պատմուճառներ հագեք ջրեղ,
 Այնուհետև նաժիշտներին էլ զուգեցեք ապարանքում,
 Իսկ երգիչը, ախորժակով իր քնարը վերցնելով,
 Թող սկսի նվագել մի խրախճալի պարիզանակ,
 Որպեսզի մեր հարեաններն ու փողոցով անցնող մարդիկ,
 Չայնն առնելով, մտածեն, թե հարսանիք է մեր պալատում»:

85

90

Թող որ լուրը սպանութեան շտաբածվի քաղաքով մեկ,
Մինչև որ մենք, շտապելով, չհասնենք մեր հանդը հեռու»:

Իսկ քաջարի Ողիսեսին անտեսութի էլքինումէն
Հողացրեց իր ապարանքում, օծեց յուղով բուրումնավետ,
Այնուհետև տվեց նրան ասեղնագործ մի պատմուճան,
Իսկ Աթենաս աստվածուհին օծեց նրան լույսի շողով,
Որ ավելի բարձրահասակ և ավելի գեր երևաւ:

Երբ դուրս եկավ նա բաղնիքից, նմանվում էր անմահներին,
Ու, ետ գալով, նստեց նորից բարձրիկ դահին շքեղազարդ,
Իր սիրելի կնոջ դիմաց, և այսպիսի խոսքով դիմեց.

«Այ դու անխիղճ. Օլիմպոսյան աստվածները ամենազոր
Կանանցից քեզ են պարգեհել դաժանագույն սիրտն աշխարհում.
Նվ ոչ մի կին այսքան երկար չէր համբերի հեռու կանգնել
Իր ամուսնուց, որ ծովերում այսքան երկար տառապելով,
Քսաներորդ տարին նորից վերադարձել է հայրենիք»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Պենելոպեն առաքինի.

«Անխիղճ, ես ոչ մեծամիտ եմ, ոչ էլ հպարտ, ամբարտաւան,
Ոչ էլ իմ միտքն է մոռացկոտ, այլ շատ լավ եմ հիշում ես քեզ:
Այժմ գնա, էվրիկլիա, և բարձրաշեն ննջարանից
Բեր մահճակալն այն գեղակերտ, որ իր ձեռքով էր պատրաստել:
Մահճակալը երբ դուրս բերես, իսկույն գցիր դրա վրա
Թաւ մորթիներ ու կարպիտներ և օթոցներ շքեղազարդ»:

Այդ խոսքերով ուզեց փորձել նա սիրելի իր ամուսնուն.

Իսկ Ողիսեսն աստվածատիպ, հուզված, այսպես պատասխանեց.
«Լսիր, կնիկ, քո այդ խոսքը իմ հոգին խիստ վիրավորեց:

Ճիշտն ասա ինձ. այդ ո՞վ է իմ մահճակալը տեղափոխել.
Ճարտարագույն վարպետն անգամ չէր հաջողի այդ բանն անել:
Երբեք ոչ մի մահկանացու, ինչքան էլ որ ուժեղ լիներ,
Չէր կարենա տեղափոխել. չէ՞ որ շքեղ մահճակալն այդ
Գաղտնի նշան ուներ վրան, որ իմ ձեռքով էի արել:

Բակի խորքում քնքշատերև մի ձիթենու մշտադալար
Մառ էր աճում, որի բունը բարձրանում էր սյունի նման.
Դրա շուրջը կառուցեցի ես ննջարան մի գեղեցիկ:
Դալարախիտ այդ ձիթենու սաղարթը ես կտրատեցի,
Այնուհետև մի պղնձյա սուր կացինով բունն արմատից

Տաշեցի ես վարպետորեն և ուղղեցի հարթալարով.

նէլ գշիրով այն ծակելով, հենարաններ ամբարցրի.
 Այգտեղից էլ սկսելով, մահճակալը ես սարքեցի,
 Զարգարեցի այն փղոսկրով, փայլուն ոսկով և արծաթով,
 Ու ցանցեցի կարմիր ներկած եղան կաշվե երիզներով:
 Ահա բոլոր նշանները, Պենեւայի, քեզ հայտնեցի.

130

Բայց չգիտեմ, թե մահճակալն այնտեղ մնո՞ւմ է տակավին,
 Ին՞ արմատից այն կտրելով, վերցրել տարել են ուրիշ տեղ»:

Այսպես ասաց, մինչդեռ կնոջ սիրտն ու ծնկները թուլացան,
 Երբ ճանաչեց անժխտելի նշանները Ողիսեսի:

135

Արցունքներով ուրախության նա մոտեցավ իր ամուսնուն,
 Նրա գլուխը համբուրեց և այսպիսի խոսքով գիմեց.

«Ուլ Ողիսես. մի դայրանար, դու, որ ամեն ինչ աշխարհում
 Բոլորից լավ ես հասկանում. աստվածները, նախանձելով,
 Մեզ դառնություն վիճակեցին. բաժանեցին մեզ իրարից

140

Ու չթողին, որ մենք կյանքի գարունն իրար հետ վայելենք:
 Այժմ խնդրում եմ՝ ինձ ներիր և մի մնար ինձնից խռով,
 Որ չուզեցի զրկախառնվել իսկույն եւթ՝ քեզ տեսնելիս.

Քանզի սիրտն իմ կրծքի ներքո կասկածում էր ու վախենում՝
 Զլինի՞ թե մեկն այստեղ գա և ինձ խաբի իր խոսքերով:

145

Սակայն հիմա, երբ հայտնեցիր գաղտնիքներն իմ մահճակալի,
 Արդեն սիրտն իմ համոզեցիր, թեկուզ անշափ դաժան է նա»:

Այնժամ արի Ողիսեսը այսպես գիմեց իր կողակցին.

«Սիրելի կին. գեռես իմ տառապանքը չի վերջացել,

Եվ անհաշիվ տանջանքներ են ինձ սպասում հետագայում:

150

Այժմ գնանք, ուլ սիրելիս, և մոտենանք մահճակալին

Ու, պառկելով մեր անկողնում, անուշիկ քունը վայելենք»:

Այսպես նրան պատասխանեց Պենեւային առաքինի.

«Քո ցանկացած ժամին իսկույն անկողինդ կպատրաստեմ,
 Քանի որ քեզ անմահները վերադարձի արժանացրին,

155

Եվ դու քո տանն ես գտնվում, հայրենիքում քո կարոտած:

Բայց քանի որ աստվածները տանջանքներդ քեզ հիշեցրին,

Ուստի պատմիր, թեև դրանք հետագայում էլ կիմանամ»:

Այնժամ այսպես պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.

«Առանց քեզնից թաքցնելու, հիմա ամեն ինչ կպատմեմ:

160

Գուշակազր ինձ պատվիրեց նորից մեկնել հայրենիքից,

Զեռքիս բռնած մի մեծ թիակ՝ զնալ դեպի հեռու վայրեր,

Մինչև հասնեմ այն մարդկանց մոտ, որոնք երբեք ծով չեն տեսել
 Եվ սովոր են իրենց կյանքում միշտ անալի ճաշեր ուտել,
 Որոնք ոչինչ չեն իմանում արագընթաց նավի մասին, 165
 Թիակենքի մասին ամուր, որոնք թևերն են նավերի:
 Եվ, որպեսզի չսխալվեմ, հայտնեց նա ինձ նշանը այս.
 Ճանապարհին երբ հանդիպեմ ես այնպիսի ուղևորի,
 Որն ասի թե իմ ուսերին կրում եմ ես ամուր մի բաճ,
 Այնժամ թիակն այն ամրապինդ խրեմ հողին ուղղահայաց, 170
 Եվ տիրակալ Պոսիդոնի պատվին հարուստ զոհ մատուցեմ,
 Հետո նորից վերադառնամ ես հայրենիք և մատուցեմ
 Ըստ արժանվույն, պարարտ զոհեր երկնաբնակ աստվածներին»:
 Նորից նրան պատասխանեց Պենելոպեն առաքինի.
 «Քանի որ քեզ տսովածները լավ ծերություն են սահմանել, 175
 Հույս ունեցիր, ապագայում տանջանքներդ վերջ կունենան»:
 Մինչդեռ նրանք այդ խոսքերով մխիթարում էին իրար,
 Էլբրինոմեն և ստինտուն մահճակալը պատրաստեցին:
 Ու սիրատարի ամուսիններն երբ հագեցան հաճույքներից,
 Մեղմիկ ձայնով սկսեցին քաղցր զրույցն իրարու հետ:
 Մեկ՝ պատմում էր Պենելոպեն, թե ինչպես էր ինքն հանդուրժում
 Ամբարտաժան սեղեխների ընկերությունն այն զղվելի,
 Մեկ՝ պատմում էր իրեն հերթին Ոդիսևսը աստվածակերպ,
 Թե ինչքան է ինքը տանջվել և ինչքան է ուրիշներին
 Ինքն իր կողմից վնաս տվել: Կինը լսում էր հաճույքով:
 Նախ՝ նա պատմեց, թե ինքն ինչպե՞ս նվաճել էր կիկոններին, 185
 Այնուհետև՝ ինչպես հասավ լուտոսակեր մարդկանց կղզին,
 Թե՛ Կիկլոսը ինչպես վարվեց, թե ինչպես ինքն հատուցեց
 Իր սիրելի ընկերներին անխղճորեն հոշոտողին,
 Ինչպես հասավ էոլոսի մոտ ու սիրով հյուրընկալվեց. 190
 Թե՛ իրեն դեռ վիճակված չէր հասնել երկիրն իր հայրենի.
 Թե՛ փոթորիկն ահեղագուռ անդ խլելով իրեն դարձյալ,
 Նետեց հեռու ցամաքներից՝ ծովերը մութ ու ձկնառատ.
 Հետո պատմեց նա դավերը ու հնարքները Կիրկեի,
 Թե ինքն ինչպես կարողացավ նավով իջնել մինչև Հագես՝ 195
 Տիրեսիան Թերեսացու ոգուց պատգամ իմանալու,
 Թե՛ ինքն ինչպես Միրենների զմայլելի երգը լսեց,
 Ինչպես հասավ մինչև ժայռերը Հարածեժ, մինչ Սկիլլա
 Եվ Քարիբդիս, որոնց մոտով դեռ ոչ մի մարդ ողջ չի անցել.
 Թե՛ ընկերներն ինչպե՞ս կերան արջառները Արեգակի, 200

Ինչպե՞ս Զեւը Ամպրոտպածին իրենց նավը շանթահարեց,
 Թե՛ ինքն ինչպե՞ս այն Օգիգիա կղզին հասավ դեղատեսիլ,
 Ուր դիցանուշ կալիպսոն էր իրեն պահել ու խնամել,
 Փափազելով մթին ալրում իր հետ ապրել իբր ամուսին,
 Խոստանալով այնտեղ իրեն դարձնել անմահ, անծերական,

205

Սակայն հրեհը չէր համոզվում արի սիրտն իր՝ կրծքում փակված:
 Թե՛ ինքն ինչպե՞ս մեծ տանջանքով հասավ կղզին Ֆեակների,
 Որոնք իրեն անկեղծորեն ընդունեցին իբրև աստված
 Եվ սրբնաբաց նավով իրեն բերին երկիրն իր հայրենի:
 Եվ մինչ պատմեց այդ ամենը, զրկեց նրան քունը քաղցրիկ,

210

Որ և մարմինն է թուլացնում, և թե հոգու հույզերն ամբողջ:
 Բայց դիցուհին կապուտալյա ներքե մի այլ մեծք հղացավ.
 Իսկույն եեթ ռսկեգահիկ Արշալույսին գիշերածին
 Պոկեց զրկից Օվկիանոսի, որ լույս սփռի մութ աշխարհին.
 Իսկ Ոգիսեան արթնանալով՝ այսպիս ասաց իր կողակցին.

215

«Ով սիրելիս, երկուսով էլ լիացել ենք տանջանքներից.
 Դու ողբալով սպասել ես իմ տանջալից վերադարձին,
 Իսկ ինձ էլ Զեւն ամենազոր և աստվածներն օլիմպոսյան
 Չարշարել են անվերջ՝ հեռու հայրենիքից իմ սիրելի:
 Արդ, քանի որ արժանապանք մենք մեր մահճին այս ցանկալի,

220

Տեր կկանգնենք ապարանքում մեր մնացած ունեցվածքին:
 Բայց ես հիմա ցանկանում եմ զնալ այդին իմ ծառաշատ,
 Տեսնել հորը իմ կարոտած, որ ինձ համար ողբում է միշտ:
 Իսկ դու, կնիկ իմ սիրասուն, պատվերներս արդ կատարիր.
 Արեգակը ծագելուն պես համբալն երկրում կտարածվի,
 Թե պալատում սպանվել են փեսացուներն ամբարտալան.
 Ուստի, կանանց հետ միասին, վերնատունը բարձրանալով,
 Նստիր այնտեղ ու ոչ որի մի ընդունիր զրուցելու»:

225

Այդ ասելով, նա ուսերին կապեց զենքերն իր ամբակուռ
 Եվ արթնացրեց Տելեմաքին, խողապանին ու նախորդին,

230

Ու պատվիրեց նրանց ևս իսկույն եեթ զենքեր կապել:
 Նրանք փութով հնազանդվեցին, զենքեր հագան սղնձակուռ,
 Դուռը բացին ու դուրս եկան. Ոգիսեան էր առաջնորդում:
 Արդեն դանդաղ լուսանում էր, բայց Աթենասն ամենազոր,
 Մով շղարշով նրանց պատած, շուտով հանեց քաղաքից դուրս

235

- Ողիսեսը իր խմբի հետ քաղաքից դուրս գալով, հասավ
Հանդը հեռու, ծերունազարդ Լայերտեսի հուռթի այգին:
Լայերտեսի տունն էր այնտեղ, իսկ շորս բոլորը հյուղակներ,
Որտեղ ապրում էին նրա սարսակները հավատարիմ:
Նրա տանը ապրում էր մի սլառավ կին էլ սիկիլիացի,
Որ հոգատար խնամում էր Լայերտեսին հեռու հանգում:
Ու Ողիսեսն այսպես դիմեց ստրուկներին և իր սրգուն.
«Դուք երեքով այժմ մտեք բնակարանն այս բարեկերտ
Եվ ընթրիքի համար շուտով մորթեցեք խոզն ամենալավ:
Իսկ ես իմ հոր մոտ եմ դնում. ցանկանում եմ փորձել նրան,
Արդյոք նրա աչքերը դեռ կձանաչե՞ն ինձ տեսնելիս»:
Այդ ասելով, նա իր փայլուն զենքերն հանձնեց ստրուկներին,
Որոնք խսկույն ներս մտան տուն, իսկ Ողիսեսն աստվածատիպ,
Հորը փորձել ցանկանալով, արագաքայլ մտավ այգին:
Իր ալեոք հորը դառավ այնտեղ, մենակ, մի տնկու տակ
Փորփրելիս. նրա հագին կար պատմութան հին ու կեղտոտ
Եվ վատ կտրած. իր ծնկներին և ազդրերին կապել էր նա
Նզան կաշուց փաթաթաններ, ձեռքերին էլ՝ հաստ ֆենոցներ,
Որ պաշտպաներ իր մարմինը սուր փշերից ու ճյուղերից.
Իսկ իր դլխին դրել էր նա մի այծենի հին սաղավարտ:
Նրբ Ողիսեսն այնտեղ տեսավ ալեոք հորն այդ վիճակում,
Ծերությունից կորաքամակ ու թառամած խոր վշտերից,
Կանգնեց, լռիկ արտասվելով, մի տանձենու դով շուքի տակ:
Այնտեղ կանգնած, Ողիսեսը միտք էր անում ու վարանում.
Արդյոք վաղի՞ դեպի հայրը, ողջագուրվի ու փաթաթվի,
Եվ հայտնի, թե ինքն հասել է արդեն երկիրն իր հայրենի,
Թե՞ նախապես հարցեր տալով, փորձի նրան, հեզ ծերուկին:
Եվ մտածեց, թե ավելի շահավետ է և օգտակար՝
Հստեքներովսմբ հարցեր ուղղել և բորբոքել Լայերտեսին:
Լայերտեսը, ցած կուացած, մի ծառի տակն էր փորփրում:
Այնժամ որդին նրա սիրած այսպես խոսեց մոտենալով.
«Ով ծերունի, տեսնում եմ, որ լավ հասկանում ես ծառերից
Եվ դրանք լավ ես խնամում. չկա մի ծառ այստեղ, ահա,
Ոչ թզենի կամ տանձենի, ոչ որթատունկ կամ ձիթենի,
Որ անխիամ թողած լինես քո այս այգում կանաչավետ»:

Անխնամը դու ես միայն, և ալետր քո հասակում
 Այդ հնոտի շորն ես հագել, ինքդ էլ կորել կեղտերի մեջ:
 Ո՞ւմ ստրուկն ես, ո՞ր արքայի կալվածներում ես աշխատում:
 Այս երկիրը, ուր հասել եմ, իթակե՞ն է դալարագեղ,
 Ի՞նչ է անում բարեկամն իմ, դեռ ապրո՞ւմ է իթակում,
 Թե՞ մահացել է նա արդեն և գտնվում է Հադեսում:
 Մի ժամանակ հայրենիքում հյուրասիրել եմ ես նրան
 Իմ պալատում հայրենական. և ոչ մեկին իմ հյուրերից
 Այնքան սրտով ես չեմ սիրել, ինչքան հերոս այդ դուրյաղնին:
 Պարծենում էր, թե ծնվել է գեղատեսիլ իթակում,
 Եվ ասում էր, թե իր հայրն է Լալերտեսը Արկիսածին:
 Այսպես, ահա, Ողիսեսին ինձ մոտ հյուր եմ ես ընդունել,
 Եվ պատվել եմ սրտանց նրան, իմ տան բոլոր բարիքներով,
 Եվ ընծաներ տվել նրան, որպես նշան մտերմության:

40

45

50

Այնժամ արցունքը աչքերին, հայրը այսպես պատասխանեց.
 «Օտարական, ճշմարիտ, որ հենց քո ասած երկիրն է սա,
 Որտեղ, սակայն, ամբարտավան, ցոփ մարդիկ են իշխում հիմա:
 Քո մատուցած ընծաները ի դերե են եղել արդեն.
 Քանզի նրան թե կենդանի հանդիպեիր իթակում,
 Քեզ ընծաներ կպարգևեր, սիրով ճամփու կղներ քեզ,
 Ինչպես վայել է ու պատշաճ միշտ տուաջին սկսողին:
 Հիմա խնդրում եմ քեզանից, անկեղծորեն պատմիր դու ինձ.
 Արդյոք ինչքա՞ն ժամանակ է անցել իրոք այն օրվանից,
 Երբ իմ որդին թափառական հյուր է եղել քո պալատում:
 Այդ ե՞րբ էր նա դեռ կենդանի, նա, որ հեռու հայրենիքից,
 Կամ հոշոտվել է ձկներից մութ ծովերում անծայրածիր,
 Կամ թե վայրի գաղանձներին կեր է դարձել խուլ ցամաքում:
 Նրա գժբախտ ծնողները, մայրն ու հայրը համբերատար,
 Իր գաղաղը շեն զարգարել և դիակի վրա լացել,
 Ոչ էլ նրա կողակիցը, Պենելոպեն առաքինի,
 Ողբ է ասել՝ նրա դիակն անկողնի մեջ պառկեցնելով,
 Ոչ իսկ նրա աչքն է փակել, ինչպես օրենքն է սահմանում:
 Դու սրտաբաց խոսիր ինձ հետ, որ համոզվեմ ամեն բանում.
 Ո՞վ ես արդյոք, ո՞ւմ սերնդից, ովքե՞ր են քո ծնողները»:

55

60

65

70

Նրան այսպես պատասխանեց Ողիսեսը հնարամիտ.
 «Այդ պատճառով ես ամեն ինչ քեզ կպատմեմ անկեղծորեն.
 Ծնվել եմ ես Ալիբանտում. բնակվում եմ ապարանքում,
 Եվ իմ հայրն է Պոլիպեմի որդի արքա Ափրիդանտը.

- Իմ անունն է՝ Եպիֆանիոս: Գնում էի Սիկանիա,
Բայց շար հողմերն ինձ շեղեցին, և ակամա ընկա այստեղ: 75
- Հինգ տարի է արդեն անցել, երբ Ողիսեսն աստվածակերպ
Նդավ ինձ մոտ, հետո մեկնեց դեպի երկիրն իր հայրենի»:
- Այս որ լսեց, Լայերտեսի հեզին լցվեց անհուն վշտով.
Յաժ կռայավ և, ամերով հող վերցնելով խոնավ գետնից,
Աղիողորմ հառաչանքով իր ակհեր գլխին ցանեց: 80
- Ողիսեսի կուրծքն ուռչում էր, և ընգներից դուրս էր ժայթքում
Հուզմունքն անդուսպ, որ պատել էր նրան իր հերն հանդիպելիս.
Ուստի, վազեց ու, գրկելով Լայերտեսին, այսպիս ասաց.
«Հենց քո որդին եմ ես, հայրիկ, որի կարոտն ես զու քաշում.
Քսաներորդ տարում ահա վերադարձա ես հայրենիք: 85
- Ուստի վերջ տուր հառաչանքիդ և արցունքին քո դառնադի,
Եվ իմ խոսքը լսիր հիմա, քանզի հարկն է այդ պահանջում:
Սպանել եմ իմ պալատում սեղեխներին ամբարտավան.
Հատուցեցին նրանք իրենց արարքները այն անարդար»:
- Այս լսելով, Լայերտեսի սիրտն ու ծնկները թուլացան,
Եվ իր որդու պարանոցին փարվեց հուզված, ուշագնաց,
Իսկ Ողիսեսն աստվածակերպ նրան սեղմում էր իր կրծքին:
Լայերտեսը երբ շունչ քաշեց, նորից հեզին ուշքի եկավ,
Դարձյալ բացեց նա բերանը և այս խոսքերն ասաց այնժամ.
«Հայր Զեո, իրոք գեո աստվածներ կան բարձրասեղ Օլիմպոսում, 95
Եթե անմիտ փեսացուներն ըստ արժանվույն պատժվեցին:
Բայց իմ հոգին վախենում է, չլինի թե այստեղ շուտով
Խուժեն բոլոր խթակեցիք, և ուղարկեն պատվիրակներ
Քաղաքները Կեփալոսին՝ աջակցություն աղերսելով»:
- Այդպիս էին նրանք խոսում և զրուցում իրարու հետ: 100
- Ավարտելով գործերն իրենց, հոխ ընթրիքը պատրաստեցին,
Բազմեցին անդ սեղանի շուրջ շարքով դրված աթոռներին:
Մինչդեռ նրանք տանը նստած ընթրում էին սեղանի շուրջ,
Համբավաբեր Հուսկն արգեն փութով շրջում էր քաղաքում՝
Սեղեխների սպանության դաժան լուրը տարածելու: 105
- Լսողները դիտողենից, արատավելով ու ողբալով,
Վաղում էին դեպի պալատն աստվածատիպ Ողիսեսի,
Եվ տմեն մեկն իր հարազատ սպանվածին տարավ թաղեց:
Առաջին էվպիթեսը, վեր կենալով, խոսքն սկսեց,
Քանզի անշեջ վշտով ողբում էր իր որդուն՝ Անտինոսին,
Որն առաջինն ընկավ խոցված Ողիսեսի սլաքներից: 110

էվպիթեաը, որդու համար աբտաւիելով, աշտդես ասաց.

«Ով եղբայրներ, այս մարդն ահա կործանել է երկիրը մեր.
Հերոսներից շատ շատերին տարավ իր հետ գորշ նավերով:
Ե՛վ նավերը կործանվեցին, և՛ կտրիճներն աղնվատահմ,
Իսկ մնացած մեր քաջերին նա սպանեց վերադարձին:

115

Օն, շտապենք, որ չփախչի, գնա Պիլոս ապաստանի.

Ջարդենք նրան, թե չէ հավերժ պիտի մնանք անարգւած.

Քանզի հիմա աշխարհով մեկ մեզ կանարդեն, իմանալով,
Որ թողել ենք մենք անպատիժ մեր սիրելիաց սպանողին:

120

Ավելի լաւ է ինձ համար շապրել այդպես խիստ անարգւած,

Եվ թող մահը իսկույն եկթ վրա հասնի ու ինձ տանի:

Օն, շտապենք, չլինի թե նրանք արդեն դամաք անցնեն»:

Այդպես խոսեց արտաւիւթոր և բուրբի հապին հուզեց:

Եբբ արթնացան գեղեցկակերտ ապարանքում Ողիսեաի,

125

Հավաքույթին եկան Մեղոնն ու երգիչը աստվածածայն

Եվ կանգնեցին անդ մարդկանց մեջ: Նայում էին բուրբն ապշած.

Այնժամ նրանց բարոզ Մեղոնն այս խելամիտ խոսքով դիմեց.

«Ականջ դրեք իմ խոսքերին, ով քաջազուն իթակեցիք.

Ողիսեաը արարքներն այդ կատարել է դից օգնութեամբ.

130

Ես իմ աչքով եմ նկատել երկնաբնակ այն աստծուն,

Ողիսեաի կողքին կանգնած, քաջ Մենտորի կերպարանքով.

Մերթ մոտենում էր արքային, քաջալերում նրան կովում,

Մերթ էլ վազում սրահներով և շփոթում սեղեխներին,

Որոնք ընկնում էին զարկւած Ողիսեաի սլաքներից»:

135

Այդպես ասաց, և բուրբը դունատվեցին սարսափահար:

Այնժամ խոսեց Մաստորածին Ալիթերը ծերունազարդ,

Որը դիտեր և՛ անցյալը, և՛ ապագան էր գուշակում:

Խոսք առաւ նա և բարեմիտ այսպես խոսեց ժողովրդին.

«Ով քաջազուն իթակեցիք, ականջ դրեք իմ խոսքերին.

140

Այս աղետը, սիրելիներ, հատուցումն է ձեր մեղքերի.

Քանզի դուք ոչ ինձ լսեցիք, ոչ Մենտորին առաքինի,

Եբբ ձեզ խորհուրդ էինք տալիս սանձել որդոց ձեր անօրեն,

Որոնք այստեղ անգթաբար շռայլեցին ինչքն արքայի,

Եվ անպատվել էին ուղում նրա կնոջն առաքինի,

145

Կարծելով, թե խափանվել է վերադարձը Ողիսեաի:

Ուտի լսեք խոսքս հիմա և համոզվեք իմ ասածին.

Մնանք այստեղ ու չգնանք. այնտեղ մահն է մեզ սպասում»:

Այդպես ասաց: Կսողների մի մասն արդեն մնաց տեղում,

Մակայն կեսից դեռ ամիլին շհամողվեց այդ խոսքերից, 150
 Այլ, մեծ աղմուկ հարուցելով, էվպիթեսին էր հետևում:
 Եվ, վազելով, նրանք բոլորն զինվեցին ու զբաժնեցին:
 Բոլորն ի մի համաքվեցին մեծ քաղաքի հրապարակում:
 Իսկ Աթենասն այսպես դիմեց ամարտադեղ հղոր Զեսին.
 «Հայր մեր, հղոր Կրոնոսածին, գերագույնդ անմահներից. 155
 Պեսք է նորի՞ց դու բորբոքես ահեղ կռիվ ու պատերազմ,
 Թե՞ մտածում ես դու դարձյալ սեր հաստատել նրանց միջև»:
 Ամարտադեղ Զեսը նրան այս խոսքերով պատասխանեց.
 «Ով իմ որդյակ, ինչո՞ւ նորից դիմում ես ինձ այդ հարցերով:
 Այդ դու ինքդ չէի՞ր, միթե, որ քո մաքում որոշեցիր, 160
 Թե Ողիսեսն հայտնվելով, հատուցի այդ անմիտներին:
 Վարվիր ինչպես կցանկանաս, իսկ ես խորհուրդն իմ կհայտնեմ:
 Այժմ, քանի որ Ողիսեսն սպանել է սեղեխներին,
 Բնակիչները թող երգվեն, որ Ողիսեսն իշխե կղզում,
 Իսկ մենք նրանց սրտի միջից ջնջենք մահը իրենց սրդոց, 165
 Ապա նրանք այսուհետև սիրով ապրեն առաջվա պես,
 Մինչև իրենց կյանքի վերջը հարուստ մնան և անվրդով»:

ՀԵՍԻՈԴՈՍ

ա) ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ԵՎ ՕՐԵՐ

Օ՜ Մուսաներ Պիերիական, որ երգերով փառք եք տալիս,
 Եկե՛ք ապա, զրվատեցե՛ք դուք ձեր հորը՝ Զես աստվծուն.
 Նա է մարդկանց հայտնի դարձնում կամ թողնում խեղճ ու աննշան,
 Մեծն Զեսի կամքով է մարդ լինում անփառ կամ պանծալի:
 Թույլին նա հեշտ ուժ է տալիս, իսկ ուժեղին՝ գետին զարկում, 5
 Մեծափառին ստորացնում է, իսկ նվաստին՝ փառավորում.
 Կուզիկի մեջքն ուղղում է հեշտ, իսկ գոռողին՝ ծնկի բերում
 Բարձրագուգոռ Զես աստվածը, որ ապրում է Վերին տանը:
 Նայի՛ր դու ինձ և ահա՛նք դիր, թող քեզ արդարն առաջնորդի՛,
 Իսկ ես հիմա, ո՞վ իմ Պերսես, ճշմարտությունը քեզ կասեմ: 10

Մեկ էրիս չէ ապրում միայն, այլ երկուսը կան աշխարհում:
 Ով խոհեմ է, առաջինին կգովերգի, մինչ երկրորդը
 Արժանի է պարսավանքի. տարբերվում են նրանք հոգով:

Երկրորդը լուկ ժանտ կոիվներ ու վեճեր է առաջացնում:
 Ահեղ է նա, և շին սիրում մարդիկ նրան. հարկադրանքով,
 Անմահների կամքով են սոսկ պատվում դաժան ալլո էրխին:
 Առաջինին սրանից շուտ ծնեց Դիշերը մթամած,
 Իսկ բարձրագահ Կրոնիդեսը, որը ապրում է եթերում,
 Դրեց նրան երկրի հիմքում, որ օգտակար լինի մարդկանց:
 Կարող է սա նույնիսկ ծուլին մղել փորժի, աշխատանքի:
 Երբ տեսնում է անգործունյան, որ ուշիշը հարստացավ,
 Ինքն էլ իսկույն ջանք է թափում հողը հերկել, բերք բառանալ
 Եվ իր տունը կարգի բերել, մրցում է նա հարստացող
 Դրացու հետ. այս էրիսը՝ օգտաբեր է մարդկանց համար:

15

20

Բրուտը բրուտի, հյուսնը՝ հյուսնի հետ է մրցում թշնամանքով,
 Երգիչն երգչին, և աղքատը աղքատին է միշտ նախանձում:
 Ո՞վ իմ Պերսես, հետևյալը դու զեանդիր քո հոգու մեջ.
 Թող չարախինդ էրիսը քեզ հո չսահի աշխատանքից,
 Եվ դու հոգով մի ցանկացիր վեճեր տեսնել ու դատ լսել:
 Ժամանակը սաստիկ քիչ է, որ վեճն ու դատը այն խեն,
 Մանավանդ երբ մարդ իր տան մեջ շունի տարվա առատ պաշտո,
 Չունի հացը դեմետերյան, որը հողն է մեզ պարգևում:

25

30

Ով միշտ կուշտ է, թող նա՝ վեճեր ու կոիվներ առաջ բերի՝
 Հանուն այլոց ունեցվածքի. իսկ քեզ՝ նորից վայելուչ չէ
 Սյգպես վարվել: Ե՛կ հենց հիմա մեր կոիվը մենք քննարկենք
 Եվ մի արդար վճիռ հանենք, քանզի դա է Զևսին հաճո:
 Մեր աիրույթը մենք կիսեցինք, սակայն ուրիշ շատ բաներ էլ
 Բռնի կերպով դու խեցիր՝ խիստ գովելով կաշառակեր
 Արքաներին. քո ցանկությամբ՝ նրա՛նք մեր վեճը լուծեցին:
 Անմիտները չեն գիտակցում, որ կեսը շատ է ամբողջից,
 Որ փիփերթն ու ասփողելը մեզ չափազանց օգտակար են:

35

40

Աստվածները թաքցրել են մթերքները հեզ մարդկանցից,
 Այլապես՝ դու, հեշտ, սոսկ մեկ օր աշխատելով, կստանալիր
 Ամբողջ տարվա քո պաշարը, այլևս գործ չէիր անի:
 Կթաղեիր նավի դեկը իսկույն դու տանդ ծխի մեջ,
 Կվերանար գործն ևղների ու դիմացկուն ջորինների:
 Բայց թաքցրել է Զևսն ամեն բան. հոգով նա խիստ զայրացել էր,
 Զի խաբել էր նրան մի օր Պրոմեթևսը նենգախորհուրդ:

45

Այդ պատճառով մարդկանց համար նա հնարեց ծանր հոգսեր.
 Պահէց հուրը, սակայն դարձյալ Յապետոսի աղնիւ որդին 50
 Մարդկանց համար այն գողացաւ ամենագետ Դիոս աստծուց,
 Լայն եղեգով դադտնի փախցրեց իր շանթերով հրճվող Զևսից:
 Եվ զայրույթով այս խոսքն ասաց նրան Զևսը ամպահաւաք.

«Յապետոսյա՛ն, որ ամենից դիտակն ես նենգ գործերի մեջ,
 Ուրախ ես դու, զի գողացար կրակն՝ իմ միտքը խաբելով.
 Սակայն դա մեծ վիշտ կրերի քեզ ու մարդկանց սերունդներին,
 Հրի դիմաց՝ նրանց չարիք ես կուղարկեմ, և բոլորը
 Այդ շարիքով կուրախանան ու կսխրեն նրան հոգով»:

Այդպէս խոսեց աստվածների և մարդկանց հայրն ու ծիծաղեց:
 Հուշակալոր Հեփեստոսին հրամայեց իսկույն խառնել 60
 Հողը ջրին, խառնուրդի մեջ դնել մարդու ձայն ու կորով,
 Հավերժական աստվածների կերպարանքին նմանեցնել
 Այդ կերտվածքը հրաշալի, չքնաղ կույսի. Աթենասը
 Նրան արհեստ պիտ ուսուցեր, դարձներ ճարտար ոստայնագործ,
 Իսկ ոսկեհեր Ափրոդիտեն՝ հմայք հեղեր նրա գլխին, 65
 Հմայք՝ որը պիտի ծներ տանջալից սեր ու հյուծիչ հոգս:
 Հրամայեց Արգոսասպան սուրհանդակին՝ Հերմես աստծուն
 Այդ կույսի մեջ դնել շան միտք ու խորամանկ, նենգ խառնվածք:

Այդպէս ասաց. ենթարկվեցին բոլորն արքա Զևս-Կրոնիոնին. 70
 Անմիջապէս հողից կերտեց զույգ ոտքերից Կաղն անվանի՝
 Մի ամոթխած կույսի պատկեր, ըստ Կրոնիդի հրամանի:
 Նրան հագցրեց, գոտեորեց Աթենասը պաշտառաշյու,
 Քարիսները ու մեծ Պիթոն նրա վիզը զարդարեցին
 Ոսկեզրվազ մանյակներով, իսկ գեղավարս Հորաները
 Գարնանային ծաղիկներից պսակ դրին նրա գլխին 75
 (Նրա մարմնի բոլոր զարդերն Աթենասն էր կարգի բերում):
 Այնուհետև նրա կրծքում սուրհանդակը Արգոսասպան
 Կեղծ ու խարդախ խոսքեր դրեց և խորամանկ, նենգ խառնվածք.
 Կատարեց նա պատվերն իր հոր՝ որոտագոչ Զևս աստրծու:
 Այնուհետև այդ կնոջը բանբեր աստվածը անվանեց 80
 Պանդորա, զի բոլոր նրանք, որ ասլրում են Օլիմպոսում,
 Նրան պարզեւ տվին՝ իբրեւ շարիք աշխույժ մարդկանց համար:

Երբ որ արդեն պատրաստ էր այդ անդամադիր, խարդախ խաչծը,
 էպիմեթևս տխուհի մոտ առաքեց հայրն Արգոսասպան
 Դից բանբերին արագընթաց, որ նրա մոտ տանի ընծան:
 Սա՛ չհիշեց. Պրոմեթևսը իրեն ասել էր խստորեն,
 Որ չընդունի օլիմպոսցի Զևսից ընծա, այլ ուղարկի
 Նորից այն հոտ, քանզի մարդկանց դա աղետներ պիտի բերեր:
 Նա ընդունեց, և հոր շարիք ծնվեց՝ այնժամ գլխի ընկավ:

85

Առաջներում մարդկանց ցեղը երկրի վրա բնակվում էր՝
 Աղետներին ու տանջալից աշխատանքին անիրազեկ,
 Զերծ՝ ախտերից կործանարար, որոնք մահ են բերում մարդկանց:
 Այժմ՝ իսկույն ծերանում են մարդիկ բազում շարիքներից,
 Զի կարասի մեծ կախարիչն իր ձեռքով այդ կինը բացեց,
 Եվ ցրվեցին վնասարեք արհամիրքները մարդկանց մեջ:
 Միայն Հուլսը մնաց ներսում, իր աներեր օթեանում,
 Հենց կարասի պոնկի տակ, ու չհասցրեց նա դուրս թռչել,
 Զի նախքան այդ՝ կինը նորից դրեց մեծ խուփը կարասի.
 Ասպարակիր, ամպահավաք Զևսի կամքով դա կատարվեց:
 Այդ օրվանից թափառում են բազում վշտերը մարդկանց մեջ.
 Հողը լի է շարիքներով, նաև ծովն է դրանցով լի:
 Գիշեր-ցերեկ բյուր ախտերը դեպի մարդիկ են սլանում
 Եվ ինքնակամ՝ մահկանացու մարդկանց բերում արհամիրքներ.
 Լուռ են գալիս, զի զրկել է խոհուն Զևսը նրանց ձայնից:
 Այգպես, ահա, ոչ ոք երբևէ չի խուսափի Զևսի վճռից:

90

95

100

105

Եթե կուզես՝ այժմ այլ բան բեզ հիմնավոր ևս կպատմեմ,
 Այն՝ ինչը որ շատ լավ դիտեմ, իսկ դու սրտումդ դրոշմի՛ր:
 Նույն արմատից են սկիզբ առնում թե՛ աստվածները, թե՛ մարդիկ:

Սկզբում ոսկուց արարեցին մահկանացու մարդկանց ցեղը
 Հավերժական աստվածները, որ ապրում են Օլիմպոսում:
 Այդ ժամանակ դեռ Կրոնոսն էր տիրակալը լայն երկնքի:
 Ապրում էին մարդիկ, ինչպես աստվածները, անհոգ սրտով,
 Վշտերից ու տաժանքից ղերծ, չէր մոտենում նրանց տխուր
 Մերսթյունը, պինդ էին միշտ նրանց ոտքերն ու ձեռքերը.
 Հրճվում էին խնջույքներում՝ հեռու ամեն արհամիրքից:
 Մեռնում էին՝ ասես քնից հաղթահարված և ունեին
 Ամեն բարիք. բերք էր տալիս հացաբեր հողը ինքն իրեն,

110

115

Շուայլ, ճոխ էր բերքը լինում, ու ինքնակամ, խաղաղությամբ,
 Բաշխում էին գործը մարդիկ՝ հարստությամբ բավարարված:
 Անթիվ էին միշտ խաշները երջանիկ դից սիրած մարդկանց:
 Այնուհետև, երբ այս ցեղը հողը ծածկեց իր ընդերքում,
 Մեծն Զևսի կամքով նրանք դարձան բարի ուրվականներ.
 Պահպանում են երկրի վրա մահկանացու բոլոր մարդկանց,
 Հսկում նրանց արգարացի ու անարգար արարքները:
 Մեզով պատված՝ շրջում են միշտ ամբողջ երկրում և բաժանում
 Հարստություն. արքայական այդ պարզե՛ր նրանք ստացան:

120

125

Երկրորդ սերունդն առաջինից շատ ավելի վատը եղավ,
 Զի արծաթից այն ստեղծեցին Օլիմպոսում ապրողները:
 Ոսկե ցեղին նման չէր սա: Կերպարանքով և ուղեղով:
 Հարյուր տարի մեծանում էր մարդը իրեն մի երեխա,
 Իր բարի մոր խնամքի տակ. խիստ անմիտ էր ու տնակյաց:
 Իսկ երբ դառնում էր չափահաս ու լիովին հասունանում,
 Ապրում էր նա կարճ ժամանակ և վաստակում լուի աղետներ,
 Զի հիմար էր, գուռ, անօրեն ու երբեք չէր կարողանում
 Իրեն զսպել: Զէր ցանկանում նա ծառայել անմահներին,
 Զոհ մատուցել երանելի աստվածների սուրբ բազմին՝
 Ինչպես որ կարգն է մարդկանց մեջ. շուտով սրանց Զևս-Կրոնիդը
 Յառմամբ թաղեց երկրի տակ, զի պատիվներ չէին տալիս
 Օլիմպոսի բնակիչներ երանելի աստվածներին:
 Այնուհետև, երբ այդ ցեղն էլ հողը ծածկեց իր ընդերքում,
 Անվանեցին մարդիկ նրանց «սպորերկրյա բախտավորներ».
 Բնակաւ երկրորդ տեղում են միշտ, բայց նրանք էլ պատիվ ունեն:

130

135

140

Ապա ստեղծեց հայր Դիոսը երրորդ սերունդը մարդկային,
 Ստեղծեց սրանց նա պղնձից, նման չէին արծաթ ցեղին:
 Ահեղ էին նրանք, զորեղ, նիզակավոր, սիրում էին
 Միշտ բռնություն, հառաչալից գործն Արեսի. երբեք հացով
 Չէին սնվում և անհողգող ու զորավոր սիրտ ունեին:
 Անհաս էին ու մեծագոր, անպարտ էին հաղթ ուսերից
 Ելնող նրանց ձեռքերն անխոնջ, մարմինները հզորազոր:
 Պղնձից էր զենքը նրանց, պղնձից էր և տունն իրենց.
 Պղնձով էր մարդն աշխատում, զի սև երկաթն անհայտ էր դեռ:
 Բայց սրանք էլ կործանվեցին, կորան իրենց իսկ պատճառով
 Եվ զնացին խոնավ տունը զարհուրելի, ժանտ Հագեսի.

145

150

397

Մոռացվեցի՞ն, ու թեկուզև ահեղ էին՝ սև օրհասը
Նրանց տարալվ, զրկեց պայծառ ճաճանչներից արեգակի...

155

Այնուհետև, երբ այս ցեղն էլ հողը ծածկեց իր բնդերքում
Զեւ-Կրոնիդը ամենասուն երկրի վրա սանդղեց իսկույն
Զորրորդ զարմը, որ նախորդից ավելի լավն էր ու արդար:
Աստվածային սերունդն էր դա հերոսների, որ կոչվում են
Կիսաստվածներ. այդ ցեղն էր, որ անծայր երկրում մեկ նախորդեց: 169
Սրանց օրոք ժանտ պատերազմ, զարհուրելի մարտեր եղան.
Ոմանք ընկան յոթնադուռն Թեբեի մոտ, Կադմյան հողում,
Երբ մաքառում էին հանուն էգիսուսի ոչխարների,
Իսկ ոմանք էլ, երբ նավերով կտրեցին մեծ ծովանդունդը,
Հասան Տրոյա, հանուն կնոջ՝ գեղեցկահեր Հելիենի,
Այնտեղ գտան իրենց մահը և օրհասի բաժին դարձան:
Բայց մի մասին Զեւ-Կրոնիդը, տալով անունը ու օթևան,
Բնակեցրեց երկրի ծայրին, հեռու մյուս հեզ մարդկանցից
(Հեռու՝ նաև անմահներից, որոնց արքան նեկզ Կրոնոսն է):
Բնակվում են նրանք այնտեղ՝ հավերժ անհոգ հոգիներով, 170
Երանելի կղզիներում, խորապտույտ Օվկիանի մոտ.
Երջանիկ են հերոսներն այդ, կենսատու հողն ամեն տարի
Երեք անգամ առատորեն անուշահամ բերք է տալիս:

165

170

Երանի՜ թե այս հինգերորդ սերնդից ես չլինեի,
Կա՛մ մինչև այդ վախճանվեի, կա՛մ էլ հետո աշխարհ գայի,
Զի երկաթից ստեղծվեց այս ցեղն ու ոչ մի օր,
Ոչ մի գիշեր վերջ չի լինում մեր տանջանքին, աղետներին:
Տառապալից հոգսեր են միշտ աստվածները մեզ առաքում,
Այդուհանդերձ՝ չարիքներին խառնվում են և բարիքներ:
Մահկանացու մարդկանց և ա՛յս ցեղը Զեսը կկործանի,
Այն ժամանակ, երբ որ սպիտակ մազերով մարդը աշխարհ գա:
Կօտարանան հայրը որդու, ու որդին՝ իր հոր նկատմամբ,
Հյուրընկալը՝ հյուրի հանդեպ, բարեկամը՝ բարեկամի,
Եղբայրները առաջվա պես երբեք էլ չեն սիրի իրար:
Շուտով նույնիսկ ծեր ծնողը կզրկվի իր պատիվներից,
Կպարսազվի նրան որդին հայհոյական, բիրտ խոսքերով.
Անօրենը աստվածների վրեժն անգամ չի գիտակցի
Ու ծերունի ծնողներին սննդից էլ նա կզրկվի:
Բիրտ, բռնակալ մարդիկ միմյանց բազաքները կկործանեն,

175

180

185

Անխախտ երգումն, արդարությունն ու լալ արարքը շին շահի,
 Ալիւի շատ շարագործը, լալիւ մարդիկ կմեծարվին,
 Արդարն ուժով կը որոշվի: և ամենքը կվեհանա:
 Վատթար մեկը կվնասի ազնվագուն, վեհ մի մարդու՝
 Խաբեական, սուտ խոսքերով, որոնք երգմամբ կհաստատի:
 Կհալածի մահկանացու, թշվառագուն բոլոր մարդկանց՝
 Չարալեզու, ահեղատես ու շարախինդ նախանձը ժանտ:
 Այնժամ սպիտակ թիկնեցեքով ծածկած չքնաղ մարմինն իրենց՝
 Մեր լայնուղի այս երկրից դեպ Օլիմպոս կհեռանան,
 Մարդկանց լքած՝ կգնան դեպ հավերժ կաճառն անմահներին՝
 Ամոթն ու Խեղճն, ու անողոք մորմոքները լոկ կմնան
 Մահկանացու մարդկանց համար, որ չեն փրկվի շարիքներից:

Այժմ խոհեմ արքաներին ևս մի առակ պիտի պատմեմ:
 Ահա թե ինչ ասաց բազեն գեղեցիկաձայն, թույլ սոխակին,
 Երբ, ճանկերով նրան բռնած, թռչում էր բարձր ամպերում.
 (Տանջվում էր նա մագիլներում, ծղրտում էր աղիեղորմ,
 Մինչդեռ բազեն տիրողաբար հետևյալ խոսքն ասաց նրան.)
 «Ինչո՞ւ ևս դու ճչում, թշվառ, չէ՞ որ քեզնից ուժեղ եմ ես,
 Ինչ երգիչ էլ որ դու լինես, քեզ կտանեմ՝ ուր ցանկանամ.
 Կուզեմ՝ քեզնով ևս կճաշեմ, կուզեմ՝ ազատ բաց կթողնեմ»:
 (Անմիտ է նա, ով փորձում է զորավորի հետ մրցակցել.
 Նա չի հաղթի, և մորմոքին նաև ամոթ կդրամարվի):
 Այդպես խոսեց սրաթեփիչ բազեն՝ թռչունն երկարաթև:

Պերսես, լսի՛ր արդար խոսքս, գոռողության զոհ մի՛ դարձիր,
 Աղետ է այն մի հասարակ մարդու համար: Հարուստն անգամ
 Չի կարող այն դյուրավ կրել, զի դառնում է մի ծանր բեռ,
 Երբ բախվում ևս շարիքներին: Կավագունն է՝ մյուս ուղին,
 Որ հասցնում է արդարության: Արդարն ուժեղ է գոռողից.
 Անմիտը դա հասկանում է պատժվելուց հետո միայն:

Սլանում է Օրկոսն իսկուն, երբ վճիռը ճիշտ չի լինում:
 Անխախտ է Դիկեի ուղին, ինչպես էլ այն փորձեն շեղել
 Կաշառակեր տղամարդիկ, որ դատերը ճիշտ չեն վարում:
 Անցնում է նա, սուգ անելով, քաղաքները ու աները
 Եվ, մշուշով պարուրվելով, շարիքներ է հղում նրանց,
 Որոնք իրեն միշտ վանում են ու ճիշտ վճիռ չեն կաշացնում:

Իսկ անդ, որտեղ լալ են դատում ե՛ օտարին, ե՛ բնիկին, 225
 Ու վճռելիս արդարութեան ուղին երբեք չեն խախտում,
 Ճոխանում է քաղաքը միշտ, ժողովուրդը՝ բարգաւաճում.
 Խաղաղութեան մեջ են աճում պատանիներն այդ երկրի,
 Չի հարուցում հեռառես Զեւն այնտեղ դաժան պատերազմներ:
 Սովն ու շարիքն արդարադատ մարդկանց երբեք չեն ուղեկցում, 230
 Խնջույքներում ուտում են սոսկ նրանք արդյունքն իրենց գործի,
 Պաղարերում է հողն առատ, խոկ սարերում՝ կաղնիներ
 Սաղարթներից տնրալ կաղին, փշակներից՝ մեղր է թափվում:
 Փարթամագեղմ ոչխարները ծանրանում են խիտ մորթիով,
 Կանաչք ծնում են դավակներ՝ ծնողներին սաստիկ նման, 235
 Բարիքները հար ծաղկում են, ու չի լինում երբեք կարիք
 Մով դուրս գալու. կենսատու հողն առատ բերք է հար պարգևում:

Իսկ ում հատուկ են շարամիտ գոռուլութուն ու ժանտ գործեր,
 Նրան պատժում է մշտապես հեռառես Զեւն արդարաբար:

Հաճախ տուժում է ողջ քաղաքն այն հանցավոր, պիղծ մարդու հետ, 240
 Որը վատթար մեղք է գործում ու անօրեն վիճակ ստեղծում:

Առաքում է Զեւը նրանց մեծ աղետներ լայն երկրից,
 Քաղց ու մեկտեղ համաճարակ: Կործանվում են ժողովուրդներ,
 Կանաչք այլևս չեն ծնում, բյուր տներ են ոչնչանում՝
 Օլիմպոսյան մեծն Զեւսի կանխորոշմամբ: Երբեմն էլ 245
 Խորտակվում են սավար, վիթխարի զորագնդեր ու պարիսպներ,
 Իսկ ծովերում՝ սուզվում նավեր՝ Կրոնիդեսի պատուհասից:

Օ՛ արքաներ, այդ հատուցման մասին անդուլ դուք խորհեցեք.
 Մարդկանց մոտ են լինում հավերժ անմահները, հեռու են,
 Թե ինչպես են սրանք միմյանց, նենդ, անարդար դատաստանով, 250
 Վնաս հասցնում՝ աստվածային մեծ վրեժը քամահրելով:
 Ամենասուն այս երկրում միշտ կան երեք բյուր անմահներ,
 Ում կարգիլ է Զեւը հսկիլ՝ մահկանացու մարդկանց վրա:
 Հսկում են միշտ նրանք արդար ու անարդար արարքները,
 Մեղով պատված՝ շրջում հավիտ մեր բովանդակ երկրի վրա: 255
 Կա նաև կույս աստվածուհի Դիդին Զեւից ծնունդ առած.
 Փառավոր է նա և հարգված օլիմպոսյան աստվածներից:
 Հենց որ նրան անարգում են մի անարդար արարմունքով,

Նստում է նա անմիջապես իր Դիոս հոր՝ Կրոնիոնի մոտ,
Հայտնում նրան օրինազանց մարդկանց խորհուրդն, ու շարամիտ 260
Նվ անբարո արքաների արարքն ամբողջ ազգն է բաժնում
(Զի շեղում են խարդախորեն նրանք արդար ճանապարհը):
Իմացի՛ր դա, ո՛վ արքաներ, ու կայացրե՛ք արդար վճիռ.
Կաշառքները, անարդար դատն այսուհետև դուք մոռացրո՛ւ

Ուրիշի դեմ շարիք նյութողն իր դեմ է հենց շարիք նյութում, 265
Ով շար միտում է ունենում՝ ամենից շատ ինքն է տուժում:

Ձևի աչքը ամենատես նկատում է ամենայն ինչ.
Երբ ուզում է՝ նայում է նա, ու աչքերից չի վրիպում,
Թե ինչպես են քաղաքի մեջ արդարության դատը վարում:

Զէի ուզի արդար լինել հս ներկայիս պիղծ մարդկանց մեջ, 270
Որդուս էլ չէի հորդորի, զի շարիքը արդար մաքուր
Հեռ է անվերջ, և ուժեղ է անարդարը միշտ նրանից:
(Բայց հույս ունեմ՝ Ձև շանթարձակն այդ բանը շատ չի հանդուրժի):

Պերսես, այժմ հետեւյալը քո հոգու մեջ դու զետեղիր. 275
Լսի՛ր ձայնը Արդարության և մոռացիր բռնությունը,
Զի Կրոնիոնը մարդկանց համար այդպիսի կարգ է հաստատել:
Թող ձկները, գալանները ու փետրավոր թռչունները
Միմյանց լսիկն. արդարություն չկա երբևէ նրանց մեջ,
Մինչդեռ մարդկանց տրված է դա՝ մեծագույնը բարիքներից:

Եթե բանից տեղյակ մեկը ձգտում է ճիշտ ցուցմունքներ տալ, 280
Հեռուն տեսնող Ձևը նրան պարգևում է երջանկություն,
Իսկ եթե մեկն ինքնահոգժար երգվում է և սուտ վկայում՝
Անարգում է նա Դիկեին ու ինքն իրեն պատժում սաստիկ.
Հետագայում խիստ աննշան մի սերունդ է նա թողնելու,
Մինչդեռ անխախտ երգվողն անշուշտ կունենա լավ շառավիղներ: 285

Ասում եմ քեզ բարյացակամ, ո՛վ մեծագույն անմիտ Պերսես.
Շատ դյուրին է՝ առատորեն նյութել վատթար պատահասներ,
Դեպի շարը կարճ է ուղին, հույժ մոտիկ է նա բնակվում:
Աստվածները տանջանքներ են դրել մեր և բարու միջև,
Շատ երկար է. ու զառիվեր ճանապարհը դեպի բարին. 290

Խորդուրդ է այն սկզբնապես, բայց հոր հասնում ես բարձունքին,
Հեշտ է դառնում, թեպետ սկզբում տաժանելի էր շափազանց:

Հավագույնը այն մարդն է, ով կանխավ խորհում է ամեն բան,
Ծրագրում է գործը այնպես, որ վախճանն էլ բարի լինի:
Խոհեմ է և նա, ով այլոց ճիշտ խրատներն ընդունում է:
Իսկ ով ինքը չի մտածում և ուրիշի խորհուրդներն էլ
Չի ղետեղում իր հոգու մեջ, նա անպիտան մարդ է իրոք:

295

Ուրեմն՝ դու հավերժ հիշի՛ր իմ պիտանի հորդոսները
Եվ աշխատիր, ո՛վ իմ Պերսես, աստըծո՛ւ զարմ, մինչև որ քեզ
Քաղցը կատի, իսկ պատվելի, զեղապսակ Դեմեռերը
Միշտ կսիրի ու կլցնի շտեմարանդ մթերքներով:
Ծույլ, ալարկոտ տղամարդու ուղեկիցն է քաղցը հավետ:

300

Աստվածները, նաև մարդիկ զայրանում են նրա վրա,
Ով անդործ է կյանքն անցկացնում՝ նման անխալթ, ծուլ բռնորին,
Որ լավում են մեղուների աշխատանքի պատուհները:
Թող չափավոր աշխատանքը քեզ սիրելի լինի հավերժ,
Որպեսզի քո շտեմարանը լցվի տարվա առատ բերքով:

305

Մարդը գործով ձեռք է բերում բազում խաշներ, հարստության,
Գործունեային շատ են սիրում թե՛ աստվածները, թե՛ մարդիկ,
Մինչդեռ նրան, ով անդբոժ է, բոլորն ատում են շափազանց:

310

Ամոթալի չէ ոչ մի դբոժ, ծուլությանն է ամոթալի:
Երբ աշխատես, հարստանաս, կնախանձի քեզ ծուլն իսկույն.
Ունեցվածքիդ կդումարվեն բարի անունն ու համբավը:
Այգալիսի բախտ դու կունենաս, և միշտ էլ լավ է՝ աշխատել,
Քան անխոհեմ հոգով ձգտել հարստությանը ուրիշի:
Խորհուրդ կտամ, որ դու միայն գործով հոգաս քո ապրուստը:

315

Վատթար ամոթն ուղեկցում է կարիքավոր տղամարդուն,
Ամոթը, որ և՛ մեծ վնաս, և՛ օգուտ է մարդուն տալիս:
Աղքատը միշտ ամաչում է, մինչդեռ հարուստն աներկյուղ է:

Լավ է միայն աստվածատուր ինչք ունենալ, ոչ գողացած.
Եթե մեկը բռնի ուժով ձեռք բերի մեծ հարստություն,

320

Կամ էլ խլի այն իր լեզվով, ինչպէս լինում է շատ հաճախ
(Երբ խաբւում է մարդկանց միտքը ազահուլիան հետեանքով,
եւ ամոթը գուրս է մղւում լիբր, անամոթ ազահուլիամբ),

Այնժամ գյուրավ աստվածները նրա փառքը կմթնեցնեն,
Կքանդեն տունն, ու կուղեկցի բախար նրան կարճ ժամանակի
Այդպէս և, ու մեղսանք գործի խնդրարկուի կամ հյուրի գեմ,
Կամ հանդգնի իր իսկ եղբոր առագաստը դադարնի պղծել,
Անվայելուշ կրքով մտնել անկողինը նրա կնոջ,

Անմտորեն շարիք գործել մանուկների գեմ որբացած,
Կամ էլ տարեց ծնողի հետ, որ ժանա շեմին է ծերութեան,
Վեճի բռնվել ու հաշհոյել նրան բռնի, բիրտ խոսքերով,
Կհարուցի նա Դիոսի վրդովմունքը և ի վերջո

Իր անարգար գործի համար դաժանորեն կհատուցի:
Դու քո անմիտ էութունը միշտ պաշտպանիք այդ բաներից:

Որքան կարող ես՝ մշտակցաց աստվածներին ղոհ մատուցիր,
Անարատ ու սրբազան զոհ, այրիք նրա գեր ազգրերը
Եւ, սրբեղի անմահներին Դարիացեա, հեղում արա
Թե՛ քնելուց առաջ, և թե՛ սուրբ արեւի ծագման ժամին:
Այդ ձեռով դից սիրտն ու հոգին կմեղմացնես քո նկատմամբ,
Որ դո՛ւ այլուց հողը գնես, և ոչ թե այլք գնեն բռնը:

Բարեկամիդ ճաշի կանչիր, թշնամուցդ՝ հեռու մնա.
Նախ և առաջ կանչիր նրան, ու որ ապրում է քո կողքին:
Եթե տանդ բան պատահի, մինչ հեռվում քո յուրայինը
Կապի գոտին, հարեանդ անգոտի էլ իսկույն կգա:

Վատ դրկիցը պատուհաս է, մինչդեռ լավը՝ մեծ փրկութուն:

Պատվելի է նա, ու ունի բարյացակամ հարեաններ:

Չէր ստակի քո ցուլը, եթե հարեանդ չար չլիներ:

Լավ չափելով՝ պարտք վերցրու քո հարեանից ու բարեխիղճ
Վերադարձրու: Տո՛ւր ճշգրիտ, կամ ավելին, թե կարող ես,
Որ հետո էլ, երբ պետք լինի, հաստատապէս դու ձեռք բերես:

Խորշիւ խարդախ շահույթներից, խարդախ շահույթն արհավիրք է:

Քեզ սիրեղին սիրիր դու միշտ, գեմ կանգնողին՝ Ընդդիմացիր:

Տվողին տուր, չտվողին երբեք դու ոչինչ չտաս:

Տվողին են մարդիկ տալիս, չտվողին ոչ ոք չի տա:

355

Տալը՝ բարիք, գողանալը՝ օրհասաբեր, մեծ չարիք է:

Ով քո հանգեալ բարեհաճ է, նա մեծ պարգև կարեղ է տալ:

Նվեր տալիս մարդ հրճվում է, ու ցնծում է սիրտը նրա,
Իսկ ով վերցնում է՝ անամոթ ցանկությունը ենթարկվելու՛,
Քիչ էլ վերցնի՝ միեկուն է, նրա սիրտը կարծրանում է:

360

Եթե նույնիսկ փոքր բանին դու փոքր բան ավելացնես
Նվ դա անես՝ հաճախակի՝ շատ շատով աչն մեծ կգառնաս:

Խուսափում է այրող քաղցից նա, ով ունակ է կուտակել:

Չես տաճնապի նրա համար, ինչ որ փակված է տանդ մեջ:

Լավ է՝ տանը լինել, քանզի վտանգավոր է միշտ դրսում:

365

Լավ է՝ վերցնել միշտ եղածից, և չարիք է հոգու համար՝
Տենչալ մի բան, որը չկա. դու մտածի՛ր դրա մասին:

Երբ կարասը նոր է բացված կամ ստանալում է՝ տղատ խմի՛ր,
Միջի մասո՞ւմ լոկ խնայիր, հատակի մետ՝ դա վայել չէ:

Ընկերոջդ հաստատապես դու տուր վարձը քո խոստացած:
Եզրորդ հետ, իբր կատակով, դբծարք կնքիր վկայի մոտ,
Զի տուժում են և՛ կասկածեա, և՛ միամիտ աղամարդիկ:

370

Թող պճնասեր կանայք երբեք քո միտքը չմոլորեցնեն.
Նե՛նգ, շաղակրատ կինը անշուշտ շտեմարանդ կդատարկի:
Ով կնոջը հավատում է, ստահակի է նա հավատում:

375

Թող միածին լինի որդիդ, որ քո տունը պապենական
Նա պահպանի և մեծապիս ունեցվածքդ ավելացնի:

Թող նա մեռնի ծիր տարիքում ու դարձյալ մեկ որդի թողնի:

Ի դեպ, Զեսը կարող է հեշտ և շատերի՛ն երջանկացնել.

Շատերը շա՛տ հոգս են ծնում, բայց օգուտն էլ մեծ է լինում:

380

Եթե սիրադ քո կրծքի տակ հարստություն է փափագում,

Ուրեմն դու պիտի բանես, գործը գործի վրա անես:

Երբ ծագում են Ատլասածին Պլեյադները, այդ ժամանակ
Դու հո՛ւնձ արա, իսկ երբ նրանք մայր են մտնում, ցանքսը սկսի՛ր:

Մոտ քառասուն օր ու գիշեր թաքնվում են բոլորովին,

385

Բայց հենց տարին լրանում է, այնժամ նրանք անմիջապես

Դարձյալ ծագում են երկնքում, (երբ երկաթ են սրում մարդիկ):

Դա է օրենքը դաշտերի. թե՛ այն մարդկանց համար, ովքեր

Մովին մոտիկ են բնակվում, և թե՛ նրանց, որ ապրում են

Ալեկոծվող ծովից հեռու, անտառաշատ կիրճերի մոտ,

390

Պարարտ հողում: Մե՛րկ դու ցանիր և մե՛րկ հերկիր,

Մե՛րկ էլ հնձիր, եթե իրոք ցանկանում ես ժամանակին

Դեմեռերի գործերն անել ու ամեն բան ժամանակին

Աճած աեսնել: Թող չլինի երբեք այնպես, որ ստիպված

Մուրաս ալյուց տների մոտ ու չհասնես հաջողության:

395

Զէ՞ որ հիմա ինձ մոտ եկար, բայց ոչ մի բան ես չեմ չափի

Ու չեմ տա քեզ. անհրաժեշտ է, որ աշխատես, անմի՛տ Պերսես:

Ասավածների կամքով մարդկանց վիճակված է միշտ աշխատել,

Այլապես դու, կնոջդ և դարմերիդ հետ, վշտոտ սրտով,

Ստիպված սնունդ պիտի խնդրես քո անտարբեր դրկիցներից:

400

Երկու, երեք անգամ կտան, բայց երբ նրանց դու հոգնեցնես,

Այլևս չես ստանա ոչինչ, զուր կդառնաս դատարկախոս,

Եվ խոսքերիդ դաշտը երբեք պտուղ չի տա. լավ է՝ խորհնա,

Թե ի՞նչ ձեռով պարտքերդ տաս, ինչպե՞ս սովից դու ազատվես:

Նախ՝ տուն է պետք, այնուհետև՝ հերկարար եզ, նաև մի կին

405

(Ո՛չ կողակից, այլ գնված կին, որ հեռևի քո եզներին):

Պետք է տանդ միշտ քո բոլոր գործիքները սարքին լինեն,

Որ չխնդրես ուրիշներից. եթե մերժեն, դու ի՞նչ կանես:

Ժամանակի ընթացքի հետ աշխատանքն էլ կվերջանա.

Գործդ վաղվան, մյուս օրվան երբեք դու մի հետաձգիր,

410

Զի դանդաղկոտ, անգործ մարդու շտեմարանները չեն լցվում:

Միայն հոգսն ու աշխատանքն են ունեցվածքը ավելացնում,
Իսկ գործերը հետաձգողն անվերջ կռվում է շարժաց զեմ:

Երբ մեղմվում է բարկ արևի դորությունը, և թուլանում
Քրտնաբեր շոգն, աշնան վերջին անձրևներ է սկսում տեղալ 415

Ձևը դսրեղ. շուտ փոխվում է մարդու մարմինը ծանրացած,
Շատ ավելի շարժուն դառնում: Այդ օրերին Սիրիոս աստղը
Ցերեկները քիչ է ծագում մահվան համար ծնված մարդկանց
Գլխից վերև. ավելի շատ գիշերներն է նա հաշտնվում:
Փայտ կտրելու ժամանակն է. առողջ է այն, որպերից զերծ: 420

Տերևները ցած են թափվում, աճը լրիվ դադարում է.
Հիշի՛ր այնժամ գործիդ մասին ու անտառի մեջ դու կտրիր
Վարսանդ՝ երեք արմունկաշափ, նաև երեք ոտնաշափ սանդ,
Այա սունի՝ յոթ ոտնաշափ. այգյակս հարմար քեզ կլինի,
Իսկ թե կտրես ութ ոտնաշափ, նաև թակիչ դու կշինես: 425

Տասն ափաշափ անվի համար՝ կտրիր երեք թղաշափ հեց:
Այնուհետև կաղնու բազում աղեղնաձև փայտեր գտիր
Ու տար քո տուն: Փնտրիր դրանք և՛ սարերում, և՛ դաշտերում,
Ձի, եղներով հող հերկելիս, կաղնու պնդիչն ամուր է շատ,
Երբ Աթենքի հողագործը այն երկճեղին հարմարեցնում 430

Եվ դամում է բևեռներով իր գութանի սոնակալին:
Երկու արոր դու պատրաստիր՝ միակտուր և բաղադրյալ,
Թող միշտ տանդ լինեն, կողքիդ, այգյակս հարմար քեզ կլինի.
Եթե մեկը ջարդես, մյուսը դու կլծես քո եղներին:
Շինիր դրանք դափնու փայտից կամ ծփիից, որ չեն որդնում. 435

Երկճեղը դու շինիր կաղնուց, իսկ պնդիչը՝ քարակաղնուց:
Հզորացած, տոկուն ուժով եզներ դնիր դու իննամյա.
Նրանց հասուն տարիքն է դա, և շափաղանց լավ են բանում:
Այգյալսիներն ակոսներում երբեք իրար հետ չեն կռվի
Եվ չեն ջարդի քո գութանը՝ թողնելով գործը անպատու: 440

Թող հետևի նրանց ուժեղ, քառամանամյա մի տղամարդ,
Ով ութ բաժին հացից՝ ճաշին չորսը լրիվ կերած լինի.
Որ փութաշան նա աշխատի և ակոսը ուղիղ փորի,
Ոչ թե աչքի պոչով նայի ծանոթներին, այլ ողջ հոգով
Գործին արվի: Ոչ մի ջահել նրանից լավ չի սերմանի, 445

Այնպես, որ էլ հարկ չինի երկրորդ անգամ վարել, ցանել.
Ջահեղներին տարեկիցներն առավել հեշտ են միշտ շեղում:

Դու զգոն եղիր, որպիսով միշտ լսես ձայնը կոռնկների,
 Հնչում է այն ամեն տարի վերից, բարձր ամպերի մեջ:
 Նշան է դա ցանքսի համար, գուշակում է անձրևային 450
 Ձմռան դալուստն ու կրծում է նրանց սիրտը, ով եղ չունի:
 Սնիր այնժամ դու տանդ մեջ քո եղներին կորանդջուր:
 Միշտ չափազանց հեշտ է ասել՝ «Տուր ինձ եղներ ու մի սայլակ»,
 Բայց հեշտ է և մերժել այսպես. «Իմ եղները աշխատում են»:
 Մեկ ուրիշը վստահ կասի, թե ինքը սայլ է սարքելու, 455
 Բայց չգիտի այդ հիմարը, որ սայլն ունի հարյուր կտոր,
 Որ նախապես մի մեծ հոգս է՝ այդ բոլորը տանը շինել:

Հենց դալիս է մարդկանց համար ժամանակը հերկ անելու,
 Այնժամ պետք է գործի անցնեն և՛ ստրուկները, և՛ տերերը:
 Վարի՛ր անխոնջ՝ հղանակը չոր լինի թե անձրևային, 460
 Առավոտից դու ջանք թափիր, որ քո հողը շռայլ լինի:
 Հերկիր գարնանն, իսկ ամռանը կրկնահերկի՛ր և չես խաբվի:
 Երբ ավարտես երկրորդ հերկը, ցանիր, քանի հողը փութի է.
 Ցելն աղետից կպաշտպանի, կսփոփի քո մանուկներին:

Աղոթիր սուրբ Դեմետերին և ստորերկրյա Դիոս աստծուն, 465
 Որ ծանրանա հասուն բերքով Դեմետերի արտն անարատ:
 Նախքան հերկը դու աղոթիր, մինչ գութանի բռնատեղը
 Ձևորդ կառնես ու վարոցով կհարվածես եղան մեջքին:
 Երբ արորդ նրանք քաշեն, թող հետևից մանկահասակ 470
 Մի ստրուկ բրիչով դժվարացնի թռչունների աշխատանքը.
 Հողով ծածկի ողջ սերմերը: Կարգուկանոնն օգուտ է միշտ
 Բերում մարդկանց մահկանացու, անկարգությունն՝ անբավ վնաս:
 Այդպես գետնին միշտ կհակվեն հասունացած հասկերը քո,
 Եթե միայն Օլիմպոսյին բարի վախճան քեզ շնորհի:
 Ամաններդ դու կմաքրես սարգոստայնից, և հույս ունեմ՝ 475
 Կուրախանաս, երբ որ հանես պաշարներդ դրանց միջից:
 Դու կուշտ կապրես մինչև պայծառ գարնան գալը և չես նայի
 Այլոց ձեռքին. ուրիշները քո կարիքը միշտ կունենան:

Եթե սուրբ հողն այնժամ հերկես, երբ շրջվում է արեգակը,
 Ստիպված նստած դու կհնձես՝ ձեռքովդ քիչ-քիչ բռնելով:
 Խրձերը դու փոշուովելով կկապտանես, շատ չես հրճվի,
 Եվ քչերը քեզ կտեսնեն, երբ զամբյուղով դրանք տանես:

Բայց անդադար փոփոխւում է ասպարակիր Զևսի միտքը,
Մահեանացու մարդկանց համար հեշտ չէ նրան լավ հասկանալ:

485

Եթե հերկը դու ուշ սկսես, ահա ինչը քեզ կփրկի:
Երբ ծառերի տերեւներն միջից կկլկլի ձայնն է լսվում
Եվ անսահման երկրի վրա սալրող մարդկանց ուրախացնում,
Այնժամ Զևսը երրորդ օրը անդու կարող է անձրեւել,
Մինչ բարձրանա ջուրը եղան կճղակի շափ, ո՛չ շատ, ո՛չ քիչ:
Այդպես, ահա, ուշ ցանողը հտ չի մնա շուտ ցանալից:
Հողիդ արթուն դու միշտ պահիր, որ երբեք բաց չլքողնես
Ո՛չ գարունը լուսալայծառ, ո՛չ օրերը անձրևային:

490

Ձմեռները, երբ որ ցուրտը մարդկանց դորժը խափանում է,
Դու մի մտիւր երբեք դարբնոց կամ տաքացած իջեաններ:
Գործարար մարդն իր տան մեջ էլ մեծ աշխատանք կկատարի:
Թող ժանտ ձմռանն աղքատությունն ու կարիքը քեզ չսպառնան,
Եվ չսեղմես նիհար ձևքով դու աշտուցված քո ստրերը:
Հաճախ ծուլը, դատարկ հույսի իրադորժմանը սպասելով,
Կարիքի մեջ ընդունակ է հոգով շարիք մոգոնելու:

495

Ունայն հույսեր են փաշփայլում կարիքավոր բոլոր մարդիկ,
Որ նստում են իջեանում. նրանք երբեք ապահով չեն:

500

Երբ դեռ ամռան կեսն է լինում, ծառաներիդ դու զգուշացրու.
«Հավերժ ամառ չի լինելու, շտեմարանները դուք լցրեք»:

Կենեոնը վատ, հոտերի համար դժվար մի ամիս է.

Դու պաշտպանվիր միշտ նրանից, նուրբ սառույցից, որով ամբողջ 505
Հողն է ծածկվում՝ Բորեասի դաժան շնչի հետևանքով:

Գալիս է սա լայն պոնտոսով, Թրրակիայից ձիասնույց,
Անդուսպ փշում ու աղմկում հովիտներում, անտառներում:

Նրա շնչից բարձրատերև բյուր կաղնիներ, թավ սոճիներ
Անտառաշատ բլուրներին ջարդվում են և ամենասուռն

510

Հողին ընկնում. հառաչում է այնժամ համայն անտառն անձայր:

Գաղանները սրթսրթում են, թաքցնում պոչերը փոքի տակ.

Նույնիսկ նրանք, որոնց կաշին ծածկված է խիտ մորթիով:

Թափանցում է սառը քամին նրանց բրդոտ կրծքերի մեջ,

Ներխուժում է նա անարգել անգամ ցլի մորթու միջով,

515

Մսեցնում է երկարամազ այծերին խակ. լոկ խաշների

Հույժ թավախիտ գեղմի միջով չի թափանցում Բորեաս քամու

Զորությունը, որը նույնիսկ ծերերին է ստիպում վազել:

- Զի մրսեցնում նմանապես այն նրբամաշկ աղջիկներին,
 Որ մնում են իրենց տանը, միշտ սիրելի ծնող մոր մոտ,
 Եվ ծանոթ չեն դեռ գործերին սակեշողուն Ափբսդիտի:
 Լվանալով իրենց քնքուշ մարմինները և օծվելով
 Առատ յուզով՝ նրանք տանը գիշերն անդորդ են վայելում:
 Մինչդեռ ձմեռ է, և մռայլ ու անկրակ օթեաճում
 Բաղմոտանին կրծոտում է քաղցից սաքերը սեփական.
 Արեւ չի լուսավորում, և չի կարող նա կեր գտնել:
 Արեգակը հեռանում է դեպ սև մարդկանց աղգերը և
 Քաղաքները. ուշ է նորից նա երևում հելլեններին:
 Իսկ անտառի բնակիչներն՝ անեղջյուր թե եղջերավոր,
 Ատամները կափկափելով՝ թավուտներն են տխուր փախչում,
 Եվ բոլորի հոգինքրում միեկնույն հոգան է բուն դրել.
 Այաստան են նրանք փնտրում, անտառախիտ մի կիրճ, կամ էլ՝
 Ժայռոտ քարայր... Մարդիկ՝ այնժամ նմանվում են մի հաւորոք
 Զառամյալի. կորամեք են նրանք դառնում ու զլխահակ
 Եվ քայլում են նրա նման, սպիտակ ձյունից խուսափելով:
 Այդ ժամանակ, խորհուրդ կտամ, որ դու հագնես քո մարմընին
 Փափուկ թիկնոց և դրա հետ՝ գեանին հասնող երկար քիտան.
 Թող այն հյււսվի փոքր հենքին, թեղանները թող խիտ լինեն:
 Եթե այդպես դու հագնվես, մաշկիդ մաղերը չեն դողա
 Եվ չեն կանգնի ուղղահայաց՝ փշաքաղված քո մարմընին:
 Թող ոտքերիդ լինեն մորթված ցլի կաշուց սանամաններ.
 Դրանք պիտի ազատ կապվեն և ունենան ներսից թաղիք:
 Հենց որ հասնեն ցուրտ օրերը, դու առաջնեկ այծիկների
 Մորթուց, եղան պիրկ ջլերով, թիկնոց կարիր և ուտերիդ,
 Մեջքիդ դցիր, որ պաշտպանվես անձրեներից. գլխիդ դու միշտ
 Մի լավ գլխարկ դիր, որպեսզի քո ականջները չթրջվեն,
 Քանզի ցուրտ է այդը լինում, երբ Բորեասն է հայտնվում:
 Առավոտ վաղ երկրի վրա, աստեղաշատ լայն երկնքից
 Իջնում է մեզը բարեբեր և սփռվում է արտերին.
 Զուր է վերցնում առատորեն հավերժահոս գետակներից,
 Ապա երկրից նա հեռանում, բարձրանում է քամու ուժով,
 Եվ երբեմն երեկոսներն անձրե տեղում, իսկ երբեմն էլ՝
 Թըրաղիական ամպահալած Բորեասի շնչով ցրվում:
 Դու աշխատիր մեդից առաջ գործդ անել ու տուն գնալ,
 Որ երկնքից չաբարուրի քեզ մշուշը խավարամած

Եւ չթրջի հագուստը քո, մարմինդ չըխոնալացնի:
 Քեզ պաշտպանի՛ր, քանզի ձմռան դժվարագույն ամիսն է սա.
 Դժվար է այն անասունի, դժվար՝ նաև մարդու համար:
 Այդ ժամանակ եղներին տուր կերի կեսը, մարդկանց սնունդն
 Ավելացրու. երկարատե գիշերները քեզ կաջակցեն:
 Այս բաները դու միշտ հիշիր. քանի տարին չի լրացել՝
 Թող օրերդ հավասարվեն գիշերներդ, մինչև նորից
 Ամենամայր երկիրը քեզ բազմազան բերք կպարգևի:

560

Երբ արեւը արդեն վաթսուն դարձ է արել, և Դիոսը
 Ձմռան օրերն ավարտում է, այդ շրջանում շողուն աստղ
 Արկաուրոսը, Օվկիանոսի սուրբ հասանքից բարձրանալով,
 Աղջամուղջին երևում է ու շողշողում պայծառորեն:
 Իսկ նրա հետ Պանդիոնիս ծիծեռնակն է վաղ ճովողում
 Եվ գուշակում մարդկանց արև ու զալուստը նոր դարունքի:
 Լավ է՝ վաղերդ դու էտես, մինչև նրա հայտնվելը:

565

570

Այն ժամանակ, երբ խիստնջը, Պելյադներից խուսափելով,
 Դեանից ելնում է բույսերին, որթերիդ շուրջը մի՛ փորիր:
 Հարկ է սրել մանգաղները, շուտ արթնացնել ծառաներին:
 Դու խուսափիր ստվերաժածի անկյուններից, երկար քնից,
 Երբ դա հնձի ժամանակը, ու չորանա մաշկն արևից,
 Այնժամ ջանա վաղ արթնանալ և ողջ բերքը արագորեն
 Տունդ տանել. այդկե՛րպ միայն քեզ մթերքով կապահովես:
 Աշխատանքի մեկ երրորդը լուսաբացին է կատարվում,
 Լուսաբացն է արագացնում թե՛ ճանապարհն ու թե՛ գործը:
 Մագելու հետ, անմիջապես ճանապարհներ է նա հանում
 Բազում մարդկանց և բազմաթիվ կզների լուծ է հազցընում:

577

580

Երբ ծաղկում է արտիճուկը, և բարձրաձայն ճպուռները,
 Մառերի մեջ մի տեղ նստած, իրենց քաղցր երգն են երգում՝
 Հոգնեցուցիչ տապի ժամին թևերն արագ թափ-թափ տալով,
 Այդ ժամանակ այժերը հույժ գեր են լինում, գինին՝ ընտիր:
 Հույժ կրքոտ են լինում կանայք, աղամարդիկ՝ հույժ թուլացած,
 Խիստ կիզում է Սիրիոսն այնժամ մարդկանց գլուխն ու ծնկները,
 Եվ այրվում է մաշկը տապից: Հիմա արդեն արժե դառնել
 Ժայռի մի ստվեր ու դրա տակ բիբլինյան լավ գինի խմել:
 Վերցնել նաև կաթնահունց հաց, չկերակրող այծի թարմ կաթ,

585

590

Նաև՝ ծնող դեռ չդարձած, անտառներում սնված հորթի
կամ առաջնեկ այծիկի միս: Այդպես, նստած հովանու տակ,
Դու շողշողուն գինի խմիր, հագեցրո՛ւ սիրտդ ուտեստով:
Դեմքդ շրջիր Զեփիրոսի զովացուցիչ շնչի դիմաց,
Ապա նայիր հավերժահոս ու անաղարտ առվի հոսքին:
Երեք չափ ջուր դու կլցնես, միայն քառորդ մասը՝ գինի:

595

Մառաներիդ ստիպիր, որ սուրբ հատիկները Դեմետերի
ձեռք, հենց որ երևում է Օրիոնի զորությունը:
Թող կալը հարթ, կլոր լինի, կալատեղում՝ քամի խաղա:
Ապա ալյուրն ամանները դու կլցնես լավ շափեկով,
Իսկ երբ բոլոր պաշարներդ կզետեղես քո օջախում,
Այնժամ դուր անտուն ծառա և անզավակ վարձու մի կին
(Մծկերի հետ ծառայությունն անհնարին է մոր համար):
Զեռք բեր նաև սրատամ շուն, նրանից կեր մի՛ խնայիր,
Որ ցերեկը քնող գողերն ինչքդ հրքեք չգողանան:
Խոտ տար քեզ մոտ, անասնակեր, այնքան որ քո ջորիներին
Ու եղներին բավարարի. հետո միայն ծառաներդ
Թող հանգիստ տան ծնկներին ու լծկաններին ազատ թողնեն:

600

605

Երբ Օրիոնը ու Սիրիոսը հասնեն երկնի ճիշտ կենտրոնին,
Նվ վարդամատն Արշալույսը արդեն տեսնի Արկտուրոսին,
Այնժամ, Պերսես, կտրիր բոլոր ողկույզները և տար քո տուն:
Դու տասը օր, տասը գիշեր արեգակի տակ թող դրանք,
Ապա հինգ օր դիր ստվերում, իսկ վեցերորդ օրը՝ զվարթ
Դիոնիսի քնձան լցրու կարասները: Երբ մարում են
Պլեյադները, Հիադները ու զորությունն Օրիոնի,
Այդ ժամանակ հիշիր դու միշտ, որ ցանելու ժամանակն է.
Միայն այդկերպ ամբողջ տարին հողդ առատ բերք կտա քեզ:

610

615

Եթե դժվար նավարկության ցանկություն ես դու ունենում,
Հիշիր, որ երբ Օրիոնի հզոր ուժից Պլեյադները
Փախչում են ու գահավիժում խավարատես ծովի ջուրը,
Այնժամ տարբեր քամիների բուռն հոսանքներ են մոլեգնում:
Այդ ժամանակ դու գինեգույն ծովի մեջ նավդ մի պահիր,
Այլ խորհուրդ եմ ես քեզ տալիս, որ աշխատես լոկ ցամաքում:
Նավդ քաշիր ափ, քարերով ամեն կողմից շրջապատիր,
Որ դիմանա այն հողմերի զորությանը խոնավաշունչ:
Խիցը հանիր, որ չփտի այն Դիոսի անձրևներից,

620

625

411

Ապա տուն տար, այնտեղ պահիր պարանասարքը քո ամբողջ:
 Մովագնաց նավիդ թեկըր խնամքով կհավարես,
 Ճարտարագործ ղեկը, ապա, ծիւի վրա դու կկախես
 Եվ կսպասես, մինչև հասնի նավարկութեան ժամանակը:
 Այնժամ միայն արագընթաց քո նավը դու ծով կհանես,
 Ու այնպիսի հարմար բեռով՝ որ շահույթով վերադառնաս:
 Այդպես մի օր իմ և քո հայրն, ով մեծագույն անմիտ Պերսես,
 Նավով լողաց՝ որոնելու իր ապրուստի միջոցներ, հաց:
 Այդ ժամանակ էկավ այստեղ նա լայն պոնտոսը կտրելով,
 Իր սև նավով էտաիան Կիմի քաղաքը լքելով:
 Լիուֆյունից, ճոխուֆյունից, լավ բախտից չէր, որ նա փախավ,
 Այլ ընչադուրկ, վատթար կյանքից, որ տալիս է Զեսը մարգկանց:
 Հեղիկոնի մոտ բնակվեց, ապերջանիկ Ասկրա գյուղում,
 Որտեղ ամուսնն անախորժ է, ձմռանը՝ վատ, երբեք լավ չէ:

630

635

640

Դու, ով Պերսես, ամեն գործի ժամանակը միշտ լավ հիշիր.
 Նախ և առաջ նավարկութեան գործին է սա վերաբերում:
 Փոքր նավը արժև գովել, բայց ապրանքդ մեծին բարձիր,
 Զի եթե շատ բեռ ունենաս, շահույթդդ էլ շատ կլինի:
 Միայն թե ժանտ քամիները զսպեն իրենց շունչը դաժան:
 Իսկ եթե դու անմտորե՞ն պիտի ելնես նավարկութեան՝
 Յանկանալով քո պարտքերից, տխուր քաղցից խուսանալի,
 Կասեմ ես քեզ օրենքները աղմկահույզ, մտի ծովի,
 Թեպետև լավ տեղյակ էլ չեմ նավից, գործից նավարկութեան:
 Նավով երբեք դուրս չեմ եկել ես պոնտոսը լայնատարած՝
 Բացառութեամբ այն դեպքի, երբ եկա էվբես Ալլիսից,
 Ուր արայանք անցկացըրին ձմեռը՝ մեծ զորք հավաքած,
 Որ սրբազան Հելլադայից գեղեցկահարս Տրոյա մեկնեն:
 Այնտեղ մրցույթ էր խելամիտ Ամփիդամի հիշատակին,
 Եվ գնացի ծովով Քալկիս, որի որդիք մեծահոգի
 Հայտարարել էին կանխավ հաղթողներին շատ պարգևներ:
 Հաղթեցի իմ հիմնով, ստացա բռնակավոր եռոտանի.
 Այն ես շուտով ընծայեցի Մուսաներին Հելիկոնի,
 Ու առաջին անգամ նրանք ինձ հնչեղ երգ սովորեցրին:
 Միայն այդքան եմ հասկանում ես նավերից բաղմաբեւեռ,
 Բայց կհայտնեմ քեզ այն, ինչ կա ասպարակիր Զեսի մտքում
 (Զի Մուսաներն ուսուցել են ինձ աննման երգեր երգել):

645

650

655

660

Երբ արևի շրջադարձից արդեն հիսուն օր է անցնում,
 եվ ամառվա, հոգնեցուցիչ եղանակի վերջն է գալիս,
 Մարդկանց համար ծով ելնելու ժամն է հասնում: Այդ օրերին 635
 Քո նավերը չեն կործանվի, ու չեն կորչի մարդիկ ծովում,
 Եթե միայն միտումնավոր՝ երկրասասան Պոսիդոնը
 Կամ Զևսն՝ արքան անմահներին, չցանկանան մեկին զոհել:
 (Ե՛վ լավ, և՛ վատ մարդկանց վերջը միայն նրանք են որոշում):
 Այնժամ ծովը անվտանգ է, խոլ օդը՝ պարզ ու թափանցիկ: 670
 Արադընթաց նավը հանդիսա դու վստահիր բամբիներին,
 Ամեն տեսակ լավ ապրանքով այն բեռնելով՝ դուրս եկ բաց ծով,
 Բայց աշխատիր արագորեն նորից տունդ վերադառնալ:
 Մի սպասիր դու ո՛չ նոր գինուն, ո՛չ էլ աշխան անձրևներին,
 Ո՛չ վերահաս ցուրտ ձմանը, ո՛չ նոտոսի ժանտ հոսանքին, 675
 Որ հուզում է ծովը Զևսի հաճախակի անձրևի հետ
 Ու գարձնում է աշնանային պոնտոսը խիստ վտանգավոր:
 Մարդու համար ծով ելնելու ժամանակ է և գարունը:
 Երբ թզենու ընձյուղների ծայրին մարդկանց երևում են
 Նոր տերևներն ու մեծանում ճիշտ ազուավի հետքերի չափ, 680
 Այդ ժամանակ ծովում նորից հնարավոր է նավարկել:
 Բայց դժվար է այդ շրջանի նավարկությունն, այն չեմ գովում:
 Հաճելի չի թվում սբախ, բռնաղբոսիկ լինի ասես:
 Հեշտ չէ այնժամ շարիքներից խուսանավել, այսուհանգերձ
 Ոմանք գիմում են այդ քայլին՝ անողջախոհ, խենթ ուղեղով: 685
 Հարստությունն ապերջանիկ մարդկանց հոգին, սիրտն է դարձել:
 Սոսկալի է ալիքների մեջ մեռնելը, խորհուրդ կտամ,
 Որ հոգումդ կշռագոտես իմ այս բոլոր առածները:
 Դու լայնակող նավի վրա մի բեռնիր ողջ ունեցվածքդ:
 Շատը պահիր ու աշխատիր առավել քիչ մասը բարձել: 690
 Սոսկալի է ալեկոծված ծովում բախվել շարիքի հետ,
 Սոսկալի է, երբ մարդ սայլին չափից դուրս շատ բեռ է բարձում:
 Կտրվում է սոնին այնժամ, և կորչում է ապրանքն ամբողջ:
 Չա՛փ պահպանիր, և ամեն բան լավ է միայն ժամանակին:

Երբ որ հասնի ժամանակը, ամուսնակից դու տար քո տուն,
 Բայց երեսուն տարեկանից առաջ բնավ շատ մի շաապիր,
 Հեռո՛ շատ մի հեռաձգիր. դա է տաբիքն ամուսնության:
 Թող չուրս տարի հազունանա կինդ, ապա՝ ամուսնացի՛ք:
 Թող կույս լինի, որ նրա մեջ դու հեշտ լավ բարձ դաստիարակես: 695

Զգաիր նրա՛ն կինդ դարձնել, ով որ կողքիդ է բնակվում,
 Եվ ամեն բան հաշվի առ, որ գրկիցներդ քեզ չծաղրեն:
 Առաքինի կնոջից լավ ոչինչ չկա այրի համար
 Բայց շատակներ, վատթար կինը ամենամեծ տառուհասն է.
 Կարող է նա սղամարդուն, որքան էլ սա ուժեղ լինի,
 Միշտ անկրակ-այրել, հասցնել անժամանակ զառամության:

700

705

Լավ է, երբ մարդ խուսափում է հրանելի դից վրեժից:

Ընկերոջդ երբեք հղբորդ հավատար դու մի դասիր,
 Իսկ թե դասես՝ առաջինը նրա հանդեպ մեղք մի գործիր
 Եվ մի խաբիր նրան երբեք, հանուն լեզվիդ: Բայց եթե նա
 Առաջինը խոսքով, դործով ահաճություն քեզ պատճառի,
 Հիշիր դու դա և կրկնակին փոխհատուցիր: Եթե նորից
 Ընկերություն անի քեզ հետ ու հղածք փորձի հարթել,
 Հավան եղիր, քանզի դժվար է ձեռք բերել նոր ընկերներ.
 Միայն թե տեսքը արտաքին՝ նրա հոգուն չհակասի:

710

Ո՛չ հյուրասեր, ո՛չ հյուրամերժ մարդու անուն մի ունեցիր:
 Մի լինիր դու վատին ընկեր, իսկ լավերին՝ չար թշնամի:
 Կորսաաբեր, հոգեկործան աղքատության համար մարդուն
 Մի՛ հանդգնիր դու պարսավել, զի աստվածներն են այն տալիս:
 Եվ մեծագույն բարիք է, երբ մարդը մնում է չափի մեջ:

715

720

Բե բամբասես, դու քո մասին ավելի վատը կլսես:

Մի մոռցվիր դու մարդաշատ հասարակաց խնջույքներում,
 Զի այդ դեպքում ծախսը հույժ քիչ, բերկրանքը՝ հույժ մեծ է լինում:

Արշալույսին շողուն գինի դու մի հեղիր ո՛չ Գիոսի,
 Ո՛չ էլ այլ դից պատվին, եթե ձեռքերդ դեռ անլվա են.
 Այդպես նրանք քեզ չեն լսի և կմերժեն ազոթքներդ:

725

Արեգակի կողմը ուղղված, կանգնած երբեք դու մի՛ միզիր,
 Նույնիսկ այնժամ, երբ մթնում է, և դա հիշիր մինչ առաջոտ.
 Ճամփին լինես, թե ճամփից դուրս՝ ոտքի վրա դա մի՛ արա,
 Մի մերկացիր, զի գիշերն էլ երջանիկ դից է պատկանում:
 Բարեպաշտ և խոհեմ այրը միշտ նստած է այդ բանն անում,

730

կամ էլ իր փակ, լաւ պատենշված բալկի պատին մոտենալով:

. ամոթութիւնով դու քո տան մէջ երբեք
Օջախի մոտ մի հայտնվիր, այլ աշխատիր հեռու մնալ:
Երբ շարագուշտ թաղումից ես եկել՝ դալակ մի սերմանիր.
Այդ դու արա, երբ տուն դառնաս անմահների խրախճանքից:

735

Դու երբեք հավերժահոս, գեղեցկաշիթ գետի ջրում
Ուրդ մի դիր, մինչև աղսթք չանես չքնաղ հոսքի առաջ
Ու ձեռքերդ չլվանաս փափագելի, շողուն ջրով:

Ով գեան անցնի վատթար հոգով ու անլվա, պիղծ ձեռքերով,
Նրան հետո աստվածները վիշտ կառաքեն ու կսպառնան:

740

Աստվածների ճոխ խնջութեամբ դու հնդառատ կանաչ ճյուղից
Մի՛ կտրատիր շոր մասերը՝ շուշողուն ու սուր երկաթով:

Երբ խմում են, դու շերեփը մի դիր խուփին քո կարասի,
Զի կարող է դա կործանիչ պատուհասի պատճառ դառնալ:

745

Եթե սկսես տուն կառուցել, այն անավարտ մի թող երբեք,
Որ չլստան ագռավները՝ անվերջ նստած այդ տան վրա:

Մի՛ կեր երբեք, մի՛ լվացվիր այն ոտավոր ամաններից,
Որոնց մեջ զոհ չես մատուցել. դրա համար կսպառժվես:

Լալ չէ նստել դամբանի մոտ՝ տասներկու օրական մի
Մանուկի հետ. դա կղրկի տղամարդու ուժից նրան
(Նույնն է սպասում նաև, եթե նա տասներկու ամսական է):
Երբեք մարմինդ մի՛ լվա դու կանաչի բաղնիքներում,
Զի չարաչար կսպառժվես դրա համար ժամանակին:

750

Երբ կտեսնես այրվող դոհեր ու պատճառը չես հասկանա,
Մի՛ ծանակիր, դի աստվածը պատժում է և դրա համար:

755

Երբեք գետի ծովը հոսող գետի բերանի կամ
Աւլակի մէջ դու մի միղիւր, միշտ դրանից սաստիկ խորշիր.
Մի՛ չէլ որկորդ դատարկիր, դա ավելի լալ չէ բնավ:

Այսպէ՛ս վարվիր. խո՛ւյս տուր մարդկանց սարսափելի բամբասանքից՝
Վատ համբավը հեշտ է ծնւում, և դյուրին է այն բարձրացնել.
Կրե՛լն է ծանր ու նրանից ազատվելն է միշտ դժվարին:
Նրբեկիցի այն լիովին չի վերանում, զի բյուր մարդկանց
Շուրթերին է, ու բացի այդ՝ Համբավն էլ է աստվածուհի:

Միշտ Դիոսի ամեն օրվա արժեքը դու լավ իմացիր,
Հայտնիր նաև ծառաներիդ: Ամեն ամսւ՛յա երեսունին
Լավ է՝ հաշվես դու արված գործն ու մթերքները բաժանես:
Եթե միայն ճիշտ են դատում ժողովուրդները այդ մասին,
Ապա հավերժ կբռնվամիտ Զևսի օրերն այսպիսին են.

Սուրբ են ամսվա վերջին օրը և շորրորդը: Յոթերորդն էլ,
Զի այդ օրը Լիտոն ծնեց ոսկեազեղ Ապոլլոնին:

Ութերորդն ու իններորդն էլ. իսկ հատկապես երկու օրեր
Աճող լուսնի շրջանում շատ լավ են մարդկանց գործի համար:
Դրանք են՝ ամսվա տասնմեկն ու տասներկուսը. երկու օրն էլ
Հարմար են, որ ոչխարներիդ դու խուղես կամ բերք հավաքես:
Բայց տասներկուսն անհամեմատ արջանիկ է տասնմեկից.

Այդ ժամանակ սարդը բարձրում իր տատայնն է հյուսում անգույ.
Մտքողջ օրը, իսկ խելացի մրջյունները կույտ են դիպում:
Բող կի՛նն այնժամ իր ոտտայնին հենք հենի և գործի անցնի:

Երբ դու ամսվա տասներեքը, դու խուսափիր ցանք սկսելուց,
Բայց այդ օրը լավագույնն է, որ զանազան բույսեր տնկես:

Ամսվա միջին շրջանի վեցը օգտակար չէ բույսերին:
Նպաստում է, որ պտուղը տղա լինի, բայց աղջկա
Համար լավ չէ այդ օրը ո՛չ ծնվել, ո՛չ էլ ամուսնանալ:
Վատ է նաև, երբ առաջին վեցին է կի՛նն աղջիկ ծնում,
Բայց հենց այդ օ՛րն ամորձատիր այծիկներին ու խաշներին.

Հարմար է և, որ դու այնժամ քո հոտերին փարախ շինես:
Բարենպաստ օր է արու պտղի համար. նա կսիրի
Միշտ կատակել, սուտ, նենդ խոսքեր, սիրո գաղտնի խոսակցություն:

Ամսի ութին ամորձատիր վարազներին և բառաշող
Յլիկներին, տասներկուսին՝ աշխատասեր ջորիներին:

Ողջ քսաներորդ օրերի մեջ երկարագույնն իմաստախոհ
Այր է ծնում. զինված է նա լինում խոհեմ, զգոն ու զեղծով:

Ամսի տասը բարենպաստ օր է արու պտղի համար,
 Միջին փուլի շորսն՝ էգ պտղի. այդ օրը դու ընտելացրո՛ւ
 Կորակեղջյուր ու ծանրաշարժ քո ցուլերին, ոչխարներին,
 Աշխատասեր ջորիներին ու սրատամ դամփռներին,
 Նորալուսնի շորսուդ օրը միշտ խուսափիր հոգիդ տանջող
 Մորմոքներից, զի կատարյալ սուրբ օր է դա:

795

Դու աշխատիր ամսի շորսի՛ն հարսնացուիդ քո տուն տանել
 (Բայց նախ հարցրու Թաշուններին, որ գիտակ են այդ գործերում):

800

Հինգերորդ օրն զգուշ լիցիր. ծանրը է այն, սարսավիւլի,
 Զի ասում են՝ էրինխսներն այնժամ ծառա են Օրկոսին.
 Սրան՝ ծնեց էրիսն, իբրեւ երգմնազանց մարդկանց պատիժ:

Դեմեաերի սուրբ հատիկներն, ամուլա միջին փուլի յսթին,
 Լավ զննելով՝ աղա դու քո բոլորակ ու հարթ կալի մեջ:
 Փայտահատներն այդ օրը թող կտրեն բազում շինափայտեր,
 Նավի համար՝ շատ տախտակներ, որոնք պիտի իրար կցվեն,
 Իսկ շորսորդ օրն արագընթաց նավը սկսիր դու պատրաստել:

805

Ամսվա միջին փուլի իննի իրիկունը լավն է լինում,
 Իսկ առաջին ինը մարդկանց ամենեկին չի վնասում:
 Լավ է այնժամ բույսեր տնկել, լավ է նաեւ՝ աշխարհ բերել
 Թե՛ արու դարմ, և թե՛ աղջիկ. շատ վատ՝ այդ օրը չի լինում:

810

Լոկ քչերը գիտեն, որ հուլժ լավ մի օր է երրորդ ինը.
 Դինու տակառ դու բաց այդ օրն ու լուծ հազցրու պարանոցին
 Քո եզների, ջորիների և արագուորն ձիերի:
 Բազմանստիք, թեթեւ նավդ դու գինեգուլն ծովը հանիր.
 Քչերն են, որ ճմարիալը կասեն քեզ այս օրվա մասին:
 Զորրորդ օրը տակառ դու բաց. բոլոր շորսորդ օրերի մեջ
 Սրբագույնը միջին շորսն է: Քիչ մարդ գիտի, որ քսանմեկը
 Լավ օր է սոսկ առավոտյան. երեկոյան՝ վատն է արդեն:

815

820

Այս օրերը մեծ օգուտ են երկրաբնակ մարդկանց բերում.
 Մնացյալներն՝ աննշան են ու ոչ մի բան մեզ չեն տալիս:
 Ամեն մարդ մի օր է գովում, բայց քչերը միայն գիտեն,
 Թե որ օրն է իրոք խորթ մայր, և որ օրն է՝ ճիշտ մոր նման:

825

Նա է հարուստ ու հրջանիկ, ու՛մ, այս ամենն իմանալով,
Աշխատում է, անմահների հանդեպ երբեք չի մեղանշում,
Խուսափում է հանցանքներից, թռչուններին հարցում անում:

բ) ԹԵՈԳՈՆԻԱ

Նախ մեր երգը մենք սկսում ենք հեկիկոնյան Մուսաներից.
Ասլրում են սուրբ ու բարձրաբերձ Հելիկոնի վրա նրանք
Եվ անցնում են այնտեղ իրենց նուրբ ոտքերով, շուրջպարի մեջ,
Մուգ կապուտակի գետակը ու զոհարանը հզոր Զևսի...

Լվանալով իրենց քնքուշ մարմինները Պերմեսսում,
Կամ սրբազան Օլիմոսում կամ Հիպոբոսի ակունքի մեջ՝
Հելիկոնի կատարներին շուրջպար էին նրանք բռնում.
Ջրնաղ էր այն ու հմայիչ, բաքերն ասես սահող էին:
Ապա, թանձր մեզով պատված, ցած իջնելով այդ վայրերից,
Դալիս էին ու գիշերը չքնաղ երգեր էին երգում:
Գովում էին ասպարակիր Զևսին ու մեծն Հեբային,
Որ ոսկեղեն կոշիկներով միշտ Արգոս է այցի դալիս,
Ասպարակիր Զևսի դուստր Աթենասին կապուտաշյա,
Նաև Փոյբոս Ասլոլոնին, Արտեմիսին աղեղնաձիգ,
Այնուհետև երկրասասան ու երկրակալ Պոսիդոնին
Եվ Թեմիսին մեծապատիվ, Ափրոդիտին կորաթարթիչ
Եվ Հեբեին ոսկեպսակ, Դիոնեին գեղեցկատես,
Մեծ Հելիոսին ու էոսին, նաև այսօժառ Սելենեին,
Յապետոսին ու Լետոյին և Կրոնոսին նենգախորհուրդ,
Լայնածավալ Օվկիանոսին ու Դեային, սև Դիշերին,
Նաև հավերժ ու սրբազան մնացյալ ցեղն անմահներին:

Սովորեցրին Հեսիոդոսին նրանք չքնաղ երգերն իրենց,
Երբ խաշնիր էր արածեցնում նա ասորոտում Հելիկոնի
Ասպարակիր Զևսի դստրեր Մուսաները Օլիմպոսյան
Նախ և առաջ նրան այնտեղ հեռեկալ խոսքը ասացին.

«Հե՛յ, դաշտային նվաստ, թշվառ գառնարածներ, որ միսը եք լուկ.
Գիտենք մենք շատ սաեր պատմել ճշմարտության սաստիկ նման,
Գիտենք նաև, երբ ցանկանանք, ճշմարիտը պատմել միայն»:

Այդ ասացին մեծն Զևսի ճշմարտախոս դատրերը ինձ,
 Այնուհետեւ, փարթամ դալինուց մի սքանչելի ճյուղ պոկելով,
 Ինձ տվեցին որպէս մական, ներշնչեցին խոսքը հրաշք,
 Որ ես պատմեմ այն ամենը, ինչ եղել է, պիտի լինի:
 Պատվիրեցին երանելի անմահների ցեղը գովել,
 Իսկ ամենից սկզբում, ապա նաեւ վերջում՝ երգել իրենց.
 Ի դեպ, մի՞թե պիտի կաղնու, ժայռի մասին ես խոսեի...

80

85

Արդ, սկսում ենք Մուսաներից, որ երգելով, Օլիմպոսում,
 Բերկրացնում են իրենց ծնող Դիոսի միտքն ամենազար:
 Պատմում են այն, ինչ եղել է, ինչ որ կա և պիտի լինի:
 Ներդաշնակ է ձայնը նրանց, իրենց անխոնջ բերաններից
 Քաղցրահնչուն երգն է հոսում... Միծաղում է ապարանքը
 Որոտածայն հայր Դիոսի, որը շուշանի նման քնքուշ
 Զայնն է հնչում: Ու թնդում են ձյունոտ կատարն Օլիմպոսի,
 Տները դից. իսկ Մուսաներն անմահ երգով գովեցեւում են
 Նախ առաջին աստվածների այն սերունդը մեծապատիւ,
 Որը ծնվեց լայնատարած Ուրանոսից ու Գեայից,
 (Նաեւ այդ իսկ տոհմից ծնված աստվածներին երախտագործ):
 Այնուհետեւ՝ աստվածներին, այլեւ մարդկանց հայր Դիոսին.

40

45

Նրան սկզբում ու վերջում են դիցուհիները դրվատում,
 Այնքան որ նա հաղթ է ուժով ու դերազանց աստվածներից:
 Ապա ցեղն են երգում մարդկանց ու մեծազոր Գիգանտների,
 Բերկրեցնում են Օլիմպոսում Դիոսի միտքն ամենազար
 Ասպարակիր Զևսի դատրեր Մուսաները Օլիմպոսյան:
 Պիերիայում, Կրոնիդի հետ մերձենալով, նրանց ծնեց
 Մնեմոսինեն՝ էլեթերի բարձունքների աստվածուհին,
 Ծնեց իբրեւ շարյաց դարման ու հոգսերի մոռացություն:
 Ինք գիշեր իմաստուն Զևսն աստվածուհու հետ կենակցեց,
 Աստվածներից զաղտնի, հեռվում, նրա հետ սուրբ մահիճ մտավ:
 Երբ որ տարին լրացավ, և ժամանակը պտույտ գործեց,
 Երբ մարեցին ամիսները, ու բազմաթիվ օրեր անցան,
 Աշխարհ եկան հոգով նման ինն աղջիկներ, որոնց հոգսը
 Երգն է միայն, որոնք ունեն ուրախ, անհոգ սիրտ կրծքի տակ:
 Օլիմպոսի՝ ձյունով ծածկված կատարների մոտ բարձրադույն
 Շուրջպարերն են նրանց պաշտառ ու տները գեղատեսիլ.
 Այնտեղ տներ ունեն նաեւ Հիմերոսն ու Քարիաները:
 Տոն է անդ միշտ, դյուլթիշ երգն է հնչում նրանց բերաններից,

50

55

60

65

Համընդհանուր օրենքներն են երգում նրանք ու հմայիչ
Նղանակով դրվառում են բարի բարքը անմահներին:

Նվ Օլիմպոս հլան նրանք, զվարթ՝ իրենց չքնաղ ձայնով,
Անմահ երգով. ու սև երկրով սփռվել էր հիմներ նրանց,
Հսելի էր զմայլելի զոփյունն իրենց նուրբ ոտքերի:
Գնում էին իրենց հոր մոտ, որը իշխում է երկնքում.
Ունենալով բոցանման կայծակներ ու ահեղ որոտ՝
Ուժով հաղթեց հայր Կրոնոսին, լավ է բաշխել նա ամեն բան
Անմահների մեջ հավասար, ամենքն իրենց պատիվն ունեն:

70

Այդ են երգում Օլիմպոսի վրա ապրող Մուսաները,
Փառաբանված ինր դատերն ամենազոր Զեւ ասարծու.
Կլիոն, Բալիան, Մելպոմենն ու Էվտերպեն,
Տերպսիֆորեն ու Էրատոն, Պոլիմնի՛ան ու Ուրանիան,
Կալլիոպեն, որը բոլոր իր քույրերից գերազանց է.
Նա դառնում է մեծապատիվ արքաների ուղեկիցը:
Ում որ շատ են ուղում պատվել աղջիկները մեծ Դիոսի՝
Տեսնելով որ ծնվել է նա Զեւի սնած արքաներից,
Նրա լեզվին քաղցր ցող են նրանք հեղում, ու հոսում է
Մեղրի նման խոսքը նրա շրթունքներից: Բոլոր մարդիկ
Հավատով են նրան հայում. երբ որ դատեր է նա վճռում,
Վճիռը միշտ ճիշտ է լինում, արգարացի: Հաստատ խոսքով
Կարող է նա խեղույն լուծել ամենամեծ վեճերն անգամ:
Արքաները խոհեմ են հենց նրա համար, որ ամենքին,
Ով տուժել է ու գիմել է դատարանին, զոհացում տան,
Ու հեշտությամբ, մեղմ խոսքերով համոզելով՝ դարձը վճռեն:
Երբ քայլում է նա քաղաքում, ինչպես ասածույ՝ տինածում են
Միշտ նրանից, ժողովներում տարբերվում է նա բոլորից:
Այդպիսին է Մուսաների մեծ, սրբազան ընծան՝ մարդկանց:
Մուսաներից ու հեռահար Ապոլլոնից են կյանք առնում
Երկրի վրա՝ կիթառահար ու առկերգու բոլոր մարդիկ,
Իսկ Դիոսից՝ արքաները... Երջանիկ է այն մարդը, ով
Սիրելին է Մուսաների. լեզվից քաղցր խոսքն է հոսում:
Եթե մեկի հոգուն հանկարծ անսպասելի դավ է տիրել,
Ու այրվում է վշտոտ սիրտը, ապա խեղույն, երբ նա լսի
Մուսաների սպասավորի երգը նախկին մարդկանց փառքի,
Կամ զով երգումն օլիմպոսյան երանելի աստվածների,

75

80

85

90

95

100

Կմոռանա իր վշտերը, էլ չի հիշի ոչ մի մորմուք,
Անմիջապես նա կփոխվի Մուսանների այդ պարգևից:

Ուրախացի՛ր, Ձևախ՛ դստեր, չքնաղ երգե՛ր պարգևեցիք,
Դրվատեցիք անմահների սուրբ սերունդը հավերժական,
Նրանց, ովքեր ծնունդ առան Երկրից, Երկնից աստեղալից,
Մութ Գիշերից. նրանց, որոնց սնուցել է ծովը աղի:
Դուք պատմեցիք, Բի ինչպես են ծագել Հողը, աստվածները,
Ալեկոծ ծովն իր մուկեզին կոհակներով և գետերը,
Փայլատակող աստղերը և լայն Երկինքը մեր վերևում,
Բի բարեգործ աստվածներից ով՝ ումից է ծնունդ առել,
Բի պատիվը, հարստութունն ինչպես նրանք բաժանեցին,
Բի առաջին անգամ ինչպես ապառաժեա Օլիմպո ելան:
Ո՛ր Մուսաներ Օլիմպոսյան, այդ ամենը ի սկզբանե
Ինձ պատմեցի՛ք ու ասացի՛ք, Բե ով սկզբում ծնունդ առավ:

Առաջինը ծնվեց Քաոսն, իսկ այնուհետ ծնունդ առավ
Լայնկուրծք Գեան՝ հար հուսալի ապառաժներ անմահների,
Որ տիրեցին Օլիմպոսի ձյունով ծածկված գագաթներին:
Ապա Երկրի խորքում ծնվեց մութ, լայնուղի Տարապրոսը,
էրոսն ապա՝ զեղեցկագույնն աստվածներից հավերժական:
Անհաղթ է նա, բոլոր անմահ աստվածներին, նաև մարդկանց
Միշտ զրկում է արթուն մտքից ու կրծքի տակ տիրում սրտին...
Քաոսից սև Գիշերը և էրեբոսը ծնունդ առան,
Իսկ Գիշերը Հեմերային ու Եֆերին աշխարհ բերեց.
Հղիացավ նա սրանցով՝ մերձենալով էրեբի հետ:

Գեան սկզբում ծնեց իրեն ճիշտ հավասար Ուրանոսին,
Որ աստղերով լի Երկինքը ծածկի երկիրն ամեն կողմից
Ու տառառան լինի կայուն՝ աստվածներին երանելի:
Ապա ծնեց նա սարերում հրապուրիչ Նիմփաներին,
Որ ապրում են անտառախիտ լեռանց վրա, անձալներում:
Ապա ծնեց ծովն անպտուղ՝ Պոնոսը հաղթ ալիքներով.
Չկենակցեց նա այս անգամ ոչ մեկի հետ: Այնուհետև,
Ուրանի հետ մերձենալով, ծնեց նա խոր Օվկիանոսին
նվ Կևոսին ու Կրիոսին, Հիպերիոնին, Յապետոսին:
Ծնունդ առան Մնեմոսինեն, Բեան, Թնմիսն ու Հռեան,
Ապա՝ Փերեն ոսկեպսակ ու Տեթիսը զեղեցկատես:

Այս բոլորից հետո ծնվեց կրտսեր որդին՝ Կրոնոսը նենդ.
Նա ամենից սոսկալին էր, ասում էր հորը իր հզոր:

Աշխարհ բերին նրանք նաև անսանձ հագով Կիկլոպներին.
Ստերոպիսին ու Բրոնտիսին և Արդեաին կորովասիրտ: 140
Ջևաին որոտ էին տալիս, շանթեր զեզում նրա համար:
Ամեն ինչով նման էին նրանք մյուս աստվածներին,
Բայց ունեին միայն մեկ աչք հենց կենտրոնում ճակատների:
Նրա համար հենց «Կիկլոպներ»՝ «Կլոր աչքեր» անվանվեցին,
Որ խիստ կլոր մեկ աչք կար լոկ ճակատների միջնամասում: 145
Աշխատանքի համար նրանք զորեղ էին ու սրբատանի:

Այլ զարմեր էլ աշխարհ բերին Ուրանոսը և Ներկիրը.
Նրեք զավակ՝ անասնիկ հրեշավոր ու վիթխարի:
Որդիներն աչգ՝ Կոտտոս, Գիես ու Բրիարես, գոռոզ էին.
Հարյուր հոժկու ձեռքեր էին շարժում իրենց թիակներին, 150
Իսկ նրանցից ամեն մեկի հաղթ ուսերի միջնամասից
Ցցված էին հիսուն զլուխ հզորագոր մարմիններին:

Ուրանոսից և Դեալից ծնունդ առած զավակները
Ջարհուրելի էին, և հայրն ի սկզբանե ատեց նրանց: 155
Այդ պատճառով հենց որ մեկը հայտնվում էր լույս աշխարհում,
Հայրը նրանց նրկրի խորքում թաքցնում էր, լույսից զրկում.
Նվ հրճվում էր Ուրանոսը իր աչգ զործով շարախորհուրդ:
Լիքն ընդերքով նեղվում էր խիստ ու հառաչում հսկա Գեան,
Ուստի նյութից նա նենդավոր ու ոճրամիտ դավադրություն: 160
Անմիջապես ստեղծեց շողուն մետաղների տեսակը նա,
Ապա շինեց մի մեծ մանպաղ ու ցույց տվեց բրդիներին
Նվ, քաջություն ներշնչելով, աչքապես խոսեց միշտուս սրտով.

«Հանցավոր հոր և իմ զարմեր, եթե ուզեք լսող լինել,
Կհատուցի ձեր հայրը մեր տառապանքի համար դաժան,
Որովհետև առաջինը ինքը նյութից արհավիրքներ»:
165

Այսպես խոսեց, բայց սարսափած որդիները լռել էին.
Լոկ նենդամիտ մեծ Կրոնոսը հանդիսություն ցուցաբերեց,
Ու սիրելի իր մորը նա սլառասլառեց աչք խոսքերով.

«Մայր, այդ գործը ես հաճույքով քեզ խոստանում եմ կատարել. 170
Ձեմ մտածում ամենեկին բախտի մասին մեր անգութ հոր,
Որովհետեւ առաջինը ինքը նյութեց արհամարքներ»:

Այսպէս խոսեց, հոկայական Գեան սրտանց ուրախացավ,
եւ, թաքցնելով որդուն հարմար մի դարանում, ձեռքը տվեց
Ատամնավոր սուր մանգաղը, խարդախություն սովորեցրեց: 175

Եկավ մեծն Ուրանոսը և աղջամուղջ բերեց իր հետ:
Կրքով վառված՝ նա Գեայի կողքին պառկեց ու տարածվեց
Ամենուրեք: Այնժամ հանկարծ թաքստոցից սրգին հանեց
Իր ձախ ձեռքը, իսկ աջ ձեռքով ճանկեց իսկույն հսկայական
Ատամնավոր, սուր մանգաղը, սիրելի հոր ամոթույթը 180

Արագ կտրեց ու նույն պահին նորից թափով ետ շարտեց:
Սակայն խարդախ, նենգ Կրոնոսի ձեռքից իզուր այն չթռավ,
Ու ինչքան որ հողի վրա ընկան արյան տաք կաթիլներ,
Գեան բոլորը ընդունեց, և նրանից, տարիներ անց,
Ծնվեցին հաղթ էրինիսներն ու վիթխարի Դիդանտները՝ 185
Փայլատակող զրահներով և ձեռքերին՝ երկար տեղեր:

Նա նիմփաներ ծնեց նաև, որոնց երկրում անվանում ենք
Մենք Մելիաներ: Իսկ երկաթով տեղից հատված ամոթույթը
Մայրցամաքից գահավիժեց ալեկոծված Պոնտոսի մեջ: 190

Մինչդեռ երկար այն լողում էր ջրերի մեջ, անմահական
Նրա մաշկից սպիտակ փրփուր էր սփռվում. այդ փրփուրից
Աղջիկ ծնվեց: Սկզբում լողաց նա դեպ Կիթե՛րս: սրբազան,
Այնուհետև ծովի ջրով շրջապատված Կիպրոս հասավ:
Երբ ափ ելավ գեղեցկատես, հեղ դիցուհին, նրա քնքուշ 195

Ոտքերի տակ կանաչ բուսնեց: Նրա անունն է՝ «Փրփրածին»՝
Ափրոդիտե, կամ կոչում են գեղապսակ Կիթերուհի:

Աստված ու մարդ նրան այգալես են անվանում, քանզի ծնվեց
նա փրփուրից, Կիթերուհի՝ քանզի հասավ նա Կիթերա,
Կամ Կիպրուհի՝ զի ալեծեծ Կիպրոս կղզում աշխարհ եկավ:
Երբ որ ծնվեց, իսկույն գնաց դեպի կաճառն աստվածների, 201
Նրան էրոսն էր ուղեկցում, չքնաղ Հիմերն էր հետևում:

Ի սկզբանե որոշված էր նրա բախտը ու պատիվը
Աստվածների մեջ մշտակյաց ու մարդկանց մեջ մահկանացու.
Սիրո շշուռը կույսերի, խաբեությունն ու ժպիտը, 205
Քաղցր հեշտանքն ու հաճույքը, քնքշությունը սիրային...

Որդիներին, որպէս պարսաւ, անլանեց հայրը Տիտաններ,
 Նզովեց մեծ Ուրանոսը իր իսկ ծնած զաւակներին.
 Նրանք, աւաղ, ձեռք մեկնեցին մի հանցավոր արարմունքի,
 Որի համար հետագայում դաժանորեն կհատուցեն:

210

Ծնունդ տվեց սև Դիշերը Կեոին, ապա ժանա Մոռոսին,
 Ծնեց Մահվանն ու Հիպնոսին, Երազների զիհը նաև.

Չկենակցեց ոչ մեկի հետ աստվածունին՝ մութ Դիշերը:

Ապա ծնեց նա Մոմոսին, նաև Վշաին տառապալի:

Հեսպիրիդներն աշխարհ եկան, որ Օվիկանի մյուս կողմում
 խնամում են պերճ ծառերը ոսկե, չքնաղ խնձորների:

215

Հետո ծնեց Մոյրաներին ու Կեոերին պատուհասող:

Մոյրաներն են՝ Կլոթոն, նաև Լաքեսիսն ու Ատրոպոսը.

Ծնվող մարդկանց բաժանում են նրանք բարիք և կամ չարիք,

Իսկ Կեոերը հալածում են հանցանք գործող մարդուն, աստծուն,

220

Ու երբեք չի դադարում նրանց ցասումն ահասարսուռ,

Մինչև որ շեն պատուհասում մեղանշողին չարիքներով:

Մարդկանց համար որպէս պատիժ՝ ժանա Դիշերը ծնեց նաև

Նեմեսիսին, այնուհետև՝ Խաբեությանն ու Հեշտանքին,

Աղետաբեր Ծերությանը ու Էրիսին զորեղ հողով:

225

Չար Էրիսից աշխարհ եկան Աշխատանքը տաժանելի,

Ապա՝ Քաղցը, Մոռացումը ու ցավերը արցունքաբեր,

Պատեհազմն ու Սպանությունը, Գանակոծումն ու Կոխը,

Անհաշտությունն ու Վեճերը, նաև Խոսքերը սնոսի,

Ապա իրար խիստ հարազատ Աղետն ու Բարբը Անօրեն

230

Եվ Օրկոսը, որ բոլորից շատ է պատժում երկրում մարդկանց.

Պատուհասում է նա նրան, ով կամավոր սուտ է երդվում:

Մովը ծնեց Ճշմարտասեր, կեղծիքն ասող Ներեոսին:

Ավազն է նա զարմերի մեջ, նրան կոչում են և Ծերուկ,

Ձի բարեսիրտ է, ուղղամիտ, արդարության մասին երբեք

235

Ձի մոռանում: Բարի, արդար խորհուրդների դիտակ է նա:

Գեայի հետ մերձենալով՝ ծովը ծնեց մեծ Թալմասին,

Ծնեց նաև նա գեղեցկալո Կետոյին ու քաջ Փորկիսին,

Էվրիբիտսին, որը սրտում երկաթի պէս հագի ունի:

Իսկ Ներեսը հույժ տենչալի զարմեր ծնեց, դիցունիներ
 Անպաղաքեր ծովի խորքում, գեղեցկահեր կին Դորիսից.

240

Դուստրն է նա Օվկիանոսի՝ լիակատար, անծայր գետի:
Զարմերն են այդ՝ Պրոտոնն, Սառն, Ամփիտրիտեն ու Էվկրատեն,
Գլավկեն, Թիտիսն ու Էվդորեն, Կիմոթոնն ու Գալենեն,
Արագոտն Սպեյոն, նաև հրապուրիչ տեսքով Բալիեն,

245

Վայելչատես Մելիտեն ու Էվլիմենենն ու Ագալեն,
Պասիթեան ու Էրատոն, նաև Էվնի՛կեն վարդաձևոք:
Դոտոն, Պրոտոն, Դինամենենն ու Փերուսան,
Պրոտոմեդիան և Նեսսենն ու Ակսենն,

250

Գեղեցկատես Գալատի՛ան և Պանոպեն ու Դորիսը,
Հրաշալի Հիպոթոնենն ու վարդաձևոք Հիպոթոնենն,
Կիմոդոկեն, որ հողմերի բուն հոսանքը, կոհակները,
Մշուշապատ Պոնտոսում միշտ առանց ջանքի մեղմացնում է.

Նրա հետ են Կիմատոլի՛զեն, գեղեցկոտն Ամփիտրիտեն:
Այա՛ Կիմոն ու Էյոնեն, Ալիմեդեն գեղապատի,
Պոնտոպորիան ու Ժպտերես Գլավկոնոմեն,
Լիագորեն, Էվագորեն, Լատոմեդիան,

255

Պուլինոմեն, Ավտոնոն, Լիսիանասսան
Եվ Էվառենն՝ դյուլթիչ գեմքով ու անբասիր կերպարանքով,
Եվ Պսոմաթեն չքնաղ մարմնով ու Մենիպպեն աստվածային,
Եվ Էվպոմպեն ու Թեմիստոն, նաև Նե. ոն ու Պրոնոն,

260

Նեմերտեսը, որն անմահ հոր արդարացի հսգին ունի:
Սրանց էր, որ աշխարհ բերեց Ներեան անբիծ.
Հիսուն զստեր, որ միշտ հմուտ են անբասիր գործերի մեջ:

Իսկ Թալմասը ամուսնացավ Էլեկտրայի՝ խոր Օվկիանի
Աղջկա հետ, որը ծնեց արագաթև Իրիսին և
Գեղադանգուր Հարպիաներին. այդ Հարպիաներն՝ Օկիպետեն
Ու Աելլոն, քամու շնչի և սրընթաց հավքերի պես
Բևաժում են Երկրի վրա՝ սաստիկ բարձր շլանալով:

265

Փորկիսի հետ Կետոն ծնեց գեղեցկաթուշ Գրայաներին.
Երկրի մարդիկ, աստվածները Գրայաներ են կոչում նրանց,
Որովհետև սպիտակահեր գլխով նրանք աշխարհ եկան.
Դրանք են՝ Է՛նիոն գեղնազգեստ ու Պեմիդեդոն գեղահասնդերծ:
Մնեց նաև Գորգոններին, որ Օվկիանի այն կողմում են,
Որտեղ սահմանն է Գիշերի, Հեոպերիդներն են բնակվում:
Դորգոններն են՝ Էփրիալեն, Սթինոն, այլև հեղ Մեդուսան,
Մահկանացու ծնվեց այս մեկն, իսկ այն երկուսն անմահ են և

270

275

Հավերժ ջահել: Բայց նրա հետ Սեահերը մեքձաւորվեց
Փափուկ, կանաչ մարգագետնում, գարնանային ծաղկանց կողքին:

Այն օրը, երբ Մեղուսային հղոր Պերսեւը գլխատեց,
Նրա մարմնից հլան մեծն Քրիստոսն ու Պեղասոս ձին:
«Պեղասոս»՝ զի ծնունդ առաւ ակունքների մոտ Օվկիանի,
Իսկ մյուսը աշխարհ եկաւ՝ ձեռքում բռնած մի ոտիկ սուր:
Ձին թեւածեց, լքեց Հողը, որ սնողն է սլխարների,
Անմահների մոտ նա զնաց ու ապրում է Զեւի տանը:
Բերում է նա շանթ ու սրբա խոհեմամիտ Զեւի համար:

280

285

Իսկ Քրիստոսն աշխարհ բերեց եռագլուխ Գերիոնին.
Նրա կինն էր հռչակաւոր Օվկիանի զարմ Կալլիոռեն:
Այդ Գերիոնին Հերակլեսի հղորությանը կործանեց՝
Ծուլ հոտի մոտ, էրիթրէա կղզում՝ ծովով շրջապատված:
Հենց նույն օրը, լայնաճակատ կովերին նա տարաւ գեպի
Սուրբ Տիրինթոս՝ Օվկիանոսի ծանծաղուտները անցնելով:
Կյանքից զրկեց նա Օրթոսին ու կովապահ էմբիտիոնին՝
Խաւար վայրում, հռչակաւոր Օվկիանոսի մյուս կողմում:

290

Կալլիոռեն ծնեց նաեւ անասելի մի նոր հրեշ.

295

Նման էր նա անմահներին, ոչ էլ մարդկանց մահկանացու:
Խոր անձաւում ծնեց նա հաղթ, աստվածային եթիդնային.
Նրա կեսը ահեղ օձ է՝ զարհուրելի և վիթխարի,
Մյուս կեսը՝ պայծառաշյա ու գեղեցկայտ հավերժահարս:
Գիշատիչ է, խայտաբղետ, ապրում է սուրբ Երկրի ներսում.
Այնտեղ ունի նա սնամեջ մի քարանձաւ ժայռի խորքում:
Հեռու է այն անմահներից ու մարդկանցից մահկանացու.
Աստվածները մի փառաւոր կացարան են նրան ափել:
Այդպես ահա, անմահ, ջահել հավերժահարս այդ Երիդնան
Բնակվում է, իբրեւ շարիք, Երկրի խորքում, Արիմեոմ:

300

305

Ասում են, որ՝ պայծառաշյա այդ կույսի հետ մերձաւորվեց
Գոռոզամիտ Տիփոնն ահեղ, որ օրենքներ չի ճանաչում:
Հղիացաւ նա և ծնեց զորեղ հոգով զավակների:
Նախ նա ծնեց Գերիոնի համար մի շուն՝ ժանտ Օրթոսին,
Ապա ծնեց անպարտելի, անասելի Կիրքերոսին՝
Երկաթաձայն ու արյունոտ զժովսային շանն ահաւոր:

310

Այդ շունն ունիւր հիստուն զլուխ, հանդուգն էր և զորավոր:
 Այնուհետեւ ծնունդ տվեց նա Լեւոնիյան ժանտ Հիդրային.
 Սրան սնեց ինքը՝ Հերան՝ ճերմակաձեռք աստվածուհին.
 Հերակլեսի զորությունը նա ասում էր ահեղորեն:
 Բայց Հիդրային Զեսի որդին՝ Ամփիտրիոնիդ Հերակլեսը,
 Իդաոսի հետ ապամտենշ, բիրտ երկաթով կյանքից զրկեց.
 Նրան օգնեց խորհուրդներով Աթենասը ավարասեր:
 Մնեց նաև Քիմերային, որը հուր էր շնչում ահեղ.

315

Հսկա էր նա, զարհուրելի, արագոտան ու զորավոր:
 Նրա երեք զլուխներից մեկը հրաշ առյուծի էր,
 Մյուսն՝ այծի և երրորդը՝ հզորագուր օձ-հրեշի:

320

Նա առջևից ժանտ առյուծ էր, հետևից՝ օձ, մեջտեղում՝ այծ,
 Սարսափելի, այրող բոց էր ժայթքում նրա երախներից:
 Սրան սպանեց, Պեղասի հետ, Բելլերոփոնն ազնվարյուն:
 Մնեց նաև անգուլթ Սփինքսին՝ որպես շարիք Կադմյաններին,
 Իսկ Օրթոսից՝ Նեմեական առյուծին նա աշխարհ բերեց.
 Մնեց սրան ինքը՝ Հերան՝ Զեսի կինը փառապասկ,
 Ի ցավ մարդկանց՝ բնակեցրեց բլուրներին Նեմեսայի:

325

Այնտեղ ահա, բնակվելով, լափում էր նա մարդկանց ցեղը
 Եվ իշխում էր Ապեսասում, Նեմեսայում ու Տրիտոնում,
 Սակայն հաղթեց նրան անպարտ զորությունը Հերակլեսի:

330

Կեստոն, դարձյալ մերձենալով Փոբկիսի հետ, աշխարհ բերեց
 Կրատեր զարմին՝ ահեղ մի օձ. հսկա Երկրի մուլթ ընդերքում,
 Սահմանի մոտ, սլահպանում է սա ոսկեղեն խնձորները:
 Այս է տոհմը, որ Կեստոյից ու Փոբկիսից ծնունդ առաւ:

335

Օվկիանոսից ու Տեթիսից բուռն Գեսեր աշխարհ եկան.
 Նեղոսը և Ալփիոսը, էրիզանը խորահատակ,
 Ստրիմոնը և Մեանդրոսը ու Իստրոսը գեղեցկահոս,
 Արծաթահոս Աքելայոսն, այլև Փասիսն ու Հոեսոսը,
 Նեոսը և Հալիսիմոնը, Հալտտապոսոսն ու Հոդդիոսը,
 Դրանիկոսը, էսեպոսը, Սիմոիսը աստվածային,
 Պենիոսը և Հերմոսը, չքնաղահոս Կաիկոսը,
 Մեծ Սանգարիոսն ու Լադոնը, Պարթենիոսը,
 Էվենոսն ու Արդեակոսը, Սկամանդրոսը աստվածային:

340

345

Մենց նաե սուրբ սերունդը իր դատերի, որոնք Երկրում,
 Քեծ տիրակալ Ապոլլոնի, Դեոնի հետ, խնամում են
 Տղաներին. Զեսն այդ բախտը նրանց տվեց: Այդ դատերն են՝
 Պիթոն, Իանտեն և Ադմետեն ու էլեկտրան,
 Պրիմոն, Դորիան ու Ուրանիան աստվածակերպ,
 Հիպոպոն, Հոդրիան, Կալլիոոնն ու Կլիմենեն,
 Զեքսոն, Կլիտիեն, Պասիֆոնն ու Իդիշան,
 Դալաքսավոնն ու Պլեքսավոնն և Դիոնեն փափագելի,
 Մելոքսոսիսը և Թոնն, Մելիգորեն գեղեցկատես,
 Զրնադադեմ Կերկելսը, նրա հետ՝ Պլուտոն եղնալշա,
 Պերսեսիսը, նաև Քսանթեն, Իանիրան ու Ակաստեն,
 Ապա Պետրեն ու Նվրոպեն և Մենեսթոն հրապուրիչ,
 Մետիսը և էլլիրնոմենն ու Տելեստոն գեղնահանդերձ,
 Քրիսեսիսը, նաև Ասիան ու Կալիպսոն հրաշալի,
 էվդորեն և Տիրեն, նաև Օկիոոնն և Ամփիրոն,
 Ստիֆան ի վերջո. բոլորի մեջ սա ամենից գերազանցն է:
 Ահա արանց Օվկիանոսը և Տեթիսը աշխարհ բերին.
 Բայց սրանք լոկ ավագներն են, կան և բազում ուրիշ դատեր:
 Կան սլացիկ սրունքներով երեք հազար Օվկիանոսի,
 Ամենուրեք ցրված՝ նրանք, պայծառ զարմերն աստվածների,
 Անցնում են ողջ Երկրքով և խոր ծովերի անդունդներով:
 Սրանցից զատ՝ կան և նույնքան աղմկահոս, ժիր գետակներ,
 Որ Օվկիանի ու տիրուհի մեծ Տեթիսի որդիներն են:
 Տալ բոլորի անունները՝ խիստ դժվար է մարդու համար.
 Լոկ նա գիտե գետի անունն, ով որ մտաիկ է բնակվում:

350

355

360

365

370

Թիան ծնեց մեծ Հելիոսին, լուսապայծառ Սելենին
 Եվ Էոսին, ռոք լույս է սփռում Երկրի բոլոր մարդկանց,
 Նաև անմահ աստվածներին, որ ապրում են լայն Երկնքում:
 Մենց նրանց՝ կենակցելով Հիպերիոնի հետ հեշտանքով:

էվրիբիեն, մերձենալով Կրիոսի հետ, աշխարհ բերեց
 Մեծ Աստրեյին և Պալլասին ու Պերսեսին,
 Որը բոլոր աստվածներից տարբերվում է իմացությամբ:

375

Մենց էոսն Աստրեոսից զորեղ հոգով քամիներին.
 Սպիտակափայլ Զեփիրոսին, արագընթաց Բորեասին
 Եվ Նոտոսին, որ պտուղն են դիցուհու և ասածու սիրու:

380

Առավոտովա դարմ էոսը ծնեց նաև Լուսաբերին
Եւլ ասաղերին պոյծառատես, որոնք Երկիրքն են պսակում:

Ստիքսը՝ դուստրն Օվկիանոսի, Պալլասի հետ մերձենալով,
Պալատի մեջ ծնեց Նախանձն ու Նիկեին գեղեցկոտն,
Ծնեց Ուժին, Բոնությանը՝ աշղ փառավոր դավակներին. 385
Զեսից հեռու շունեն նրանք ոչ մի տուն կամ ասպատարան,
Չունեն ուղի, որով դնան առանց նրա ուղեկցության,
Այլ մշտապես կողքն են նրանք որոտագոչ Զնս ասարծու:
Աշղպես խորհեց վարվել Ստիքսը՝ Օվկիանուհին հավերժակյաց,
Այն օրը, երբ օլիմպոսյի շանթարձակը անմահներին 390
Կանչեց իր մոտ, մեծ Օլիմպոս, ու հետեյալն ասաց նրանց.
«Աստվածներից ով որ ինձ հետ Տիտանների դեմ մարտնչի,
Նա չի զրկվի իր արիությանից ու կունենա այն պատիվը,
Որը ունի հավերժական աստվածների մեջ նախկինում,
Իսկ ով շուներ Կրրոնոսի օրոք պատիվ, իշխանություն, 395
Ըստ արժանվույն նա կստանա և՛ տիրույթ, և՛ մեծարանքներ»:
Առաջինը դեպ Օլիմպոս շտապեց Ստիքսը հավերժակյաց,
Առավ իր հետ դավակներին՝ սիրելի հոր հորդորանքով:
Զեսը նրան շատ մեծարեց ու պարգևներ տվեց շուրջ,
Դարձրեց նրան անխախտելի ու մեծ երգում աստվածների 400
Եւլ զարմերին հրամայեց մշտապես իր կողքին կենալ:
Նաև բոլոր մյուսներին տված խոստումն իրագործեց,
Իսկ ինքն, ահա, մեծ զորությամբ, իշխանավորն է ամենքի:

Կեոսի հետ Փերեն մտավ մահիճը հույժ փափագելի:
Աստծու սիրուց հղիացավ աստվածուհին ու կյանք տվեց 405
Սեահանդերձ Լեաոյին, որ բարեհամբույր է մշտապես.
Ի սկզբանն նա շատ հեզ էր, ամենահեզն Օլիմպոսում,
Բարի է նա հավերժական աստվածների, մարդկանց հանդեպ:
Ծնեց նաև բարեանուն Աստերիային, ում Պերսեսը
Տարավ իր մեծ ասպարտնքը ու անվանեց ամուսնակից: 410

Հղիացավ սա և ծնեց Հեկատենն, ում բոլորից
Շատ է պատվել Զես Կրոնիդեսն ու տվել է պերճ պարգևներ.
Իշխում է նա Երկրի, նաև անպաղաքեր ծովի բախտին:
Մեծարանք է տվել նրան նաև Երկիրքն աստեղալից.
Նա ամենքից շատ է հարգվում աստվածների մեջ մշտակյաց: 415
Երբ երկրակյաց, մահկանացու մարդկանցից մեկը երբեք

Սրբազան զոհ է մատուցում ու գութ խնդրում ըստ օրենքի,
 Կոչում է նա Հեկատինին. շատ հեշտությամբ նա կատանա
 Բյուր պատվերներ, եթե զոհը աստվածուհին լավ ընդունի
 Ի զորու է այդ գիցուհին հղել նաև հարստություն: 420
 Ամեն ինչում բաժին ունի նա նրանց մեջ, որ ծնվեցին
 Ուրանոսից ու Դեյոնից և պատիվներ բաժանեցին:
 Զի բռնացել Զևսը երբեք նրա վրա ու չի խլել
 Այն, ինչ ստացավ Տիտաններից, վաղնջական աստվածներից,
 Պահպանվել է, ինչ որ նրան բաժին ընկավ ի սկզբանե: 425
 Թեպետ և նա միաժին է, բայց բնավ քիչ չէ մեծարվում,
 Այլ մի բան էլ՝ ավելի շատ, զի հարգում է Զևսը նրան:
 Երկրում, ծովում ու երկնքում ունի բազում մենաշնորհներ:
 Ում ցանկանում է՝ մեծապես օգնում է և օգուտ տալիս,
 Ուղած մարդուն ի զորու է նա բարձրացնել ժողովներում: 430
 Նրանց, ովքեր որ հագնում են կործանարար կովի զրահ,
 Աստվածուհին, եթե ցանկա, կարող է միշտ սատար լինել
 Նվ հաճությամբ տալ հաղթանակ ու շնորհել մշտական փառք:
 Առյաններում նստում է նա արքաների մոտ պատվելի,
 Օգնական է այն ժամանակ, երբ որ մարդիկ մրցակցում են. 435
 Կանգնում է նա նրանց կողքին և օգնություն է ցույց տալիս:
 Ով հաղթում է ուժով, թափով, նա ստանում է չքնաղ պարգև,
 Տուն է բերում այն ցնծալով, փառափորում ծնողներին:
 Եթե ցանկա, կարող է նա նաև օգնել հեծյալներին,
 Այլև նրանց, ովքեր բուռն, ալեկոծված ծովի վրա 440
 Աղոթում են Հեկատինն ու բարձրագույն երկրակալին:
 Դյուրավ կարող է գիցուհին մեծ ավար տալ որսորդներին,
 Կարող է և, եթե ցանկա, ցույց տալ այն ու խկույն խլել:
 Հերմեսի հետ ախոռներում բազմացնում է անասուններ,
 Կովեր խոշոր եղջերավոր և մեծ հոտերը այծերի, 445
 Փարթամագեղմ խաշների գիհն, ու թե հողով նա ցանկանա,
 Ի զորու է փոքրը մեծի, մեծը՝ փոքրի միշտ վերածել:
 Այսպես, թեպետ միաժինն է իր ծնող մոր, այգուհանդերձ,
 Անմահների մեջ նա բոլոր, մեծարվում է պատիվներով:
 Զևսը նրան կարգել է և հեգաթու այն ջահելների, 450
 Որ նրանից հետո տեսան ամենատեսա լույսն էսոխ.
 Զահելության դայակն է նա: Սրանք են իր պատիվները:

Հոնային տիրանալով՝ Կրոնոսն ընտիր զարմեր ծնեց,

Դեմեաերին ու Հեաթային և Հերալին ոսկիկոշիկ,
 Նաև զորեղ, անագորուն հոգու տեր մեծըն Հադիսին, 455
 Որ ստորերկրյա տանն է ապրում, և մեծագոյ Պոսէգոնին:
 Ծնեց նաև աստվածների ու մարդկանց հայր խոհուն Զեսին,
 Ում որոտից սասանվում է ողջ Երկիրը լայնատարած:
 Բայց Կրոնասը նրանց լափեց. հենց որ մեկը սուրբ արգանդից
 Ընկընում էր իր ծնկներին, կուլ էր տալիս մահկանը նա: 459
 Վախենում էր՝ Ուրանոսի հռչակավոր զավակներից
 Մեկ ուրիշը անմահների մեծապատիվ արքա դառնա,
 Քանզի գիտիք նա Գեալից ու աստղալից Ուրանոսից,
 Որ կործանում է լիճակված իրեն իր իսկ որդու ձեռքով,
 Որ, թեպետ ինքն ուժեղ է խիստ, պարտվելու է Զեսի զավով: 465
 Այդ պատճառով զգոն էր նա միշտ ու հսկելով կլանում էր
 Զավակներին, իսկ Հուան վշտի մեջ էր անառնելի:
 Եվ երբ պետք է ծներ Զեսին՝ աստվածների, մարդկանց հորը,
 Այնժամ դիմեց աղերսանքով իր սիրելի ծնողներին՝
 Աստղերով լի Ուրանոսին և Գեալին, որ խելացի 470
 Մի խորհուրդ տան, թե ուր թաքցնի իր նորածին անգին որդուն,
 Որպեսզի սա դաժան հորը պատուհասի, վրեժն առնի
 Զավակների, որոնց որ մեծ, խաբդախ Կրոնոսը կլանեց:
 Ականջ դրին նրանք իրենց սիրած դստերն ու հանձն առան
 Եվ հայտնեցին ճշմարտաբար, թե ինչպիսի բախտ է սպասում 475
 Նենգ տիրակալ Կրեոսին և զորեղ հոգով նրա որդուն:
 Առաքեցին նրան Լիլատոս, Կրեոսեի հողն արդավանդ:
 Երբ պետք է նա աշխարհ բերեր կրտսերագուն իր զավակին՝
 Մեծն Զեսին: Այնտեղ նրան հյուրընկալեց հսկա Գեան,
 Որ, Կրեոսում լայնատարած, սնի զարմին ու մեծացնի: 480
 Նախ դիցուհին, սև գիշերով, իր զավակին արագորեն
 Հասցրեց Դիկտե և, ձեռքերի մեջ առնելով, թաքցրեց նրան
 Մի խորախոր քարանձավում, Երկրի սուրբ բնութքներում,
 Անտառածածկ, ստվերաշատ էգիտկան սարի վրա:
 Բարուրի մեջ հսկա մի քար փաթաթելով՝ նա այն տվեց 485
 Ուրանոսի մեծ զավակին, աստվածների տիրակալին:
 Սա՝ առնելով այն ձեռքերով, իր երտլայնը ուղարկեց:
 Այդ մեղսագործն իր մորի մեջ չէր էլ կարծում, որ քար է դա,
 Որ իր սրգին անվնաս է ու հեռու է արհավիրքէջ,
 Որ նա շուտով զորեղ ձեռքով հաղթանակող պիտի դառնա 490
 Եվ, զրկելով իրեն դահից, թագավորի անմահներին:

Ահում էին արագորեն ուժն ու սլացածն անդամները
 Մեծն Դիոս տիրակալի Տարիները գործկցին,
 Եվ, Գեայի խոհեմագույն խորհուրդներով, խորամանկեց
 նա իր հորը, նենգ Կրոնոսը զավակներին գուրս զգայեց՝
 Որդու ուժին ու խորամանկ հնարներին տեղի տալով:
 Նախ գուրս տվեց նա այն բարը, որը վերջում էր կլանել.
 Զևսը բարն այդ զարմանալի դրեց երկրում լայնատարած՝
 նվիրական, սուրբ Պիթոնում, հենց սառուտին Պառնասոսի,
 Որ հուշարձան լինի հավետ ու զարմացնի այն միշտ մարդկանց:

495

500

Ապա ահեղ կապանքներից նա ազատեց Ուրանիդներ
 Եղբայրներին իր հոր, որոնք կապվել էին հիմարաբար:
 Սրանք՝ նրա երախտիքն այդ, բարի դերժը շնորհացան.
 Պարզեցին նրան որոտն ու բոցեղեն կայծակները,
 Որոնք Գեան հսկայական թաքցրել էր իր ընդերքում:
 Դրանցով է նա հաստատուն իշխում մարդկանց, աստվածներին:

505

Յապետոսը իր տուն տարավ գեղեցկոտն Օվկիանոսի
 Կլիմեններն և նրա հետ ամուսնական մահիճ մտավ.
 Սա՝ նրանից աշխարհ բերեց զորեղ հոգով Ատրլասին,
 Ծնեց նաև նա փառավոր Մենետիոսին ու խորամանկ,
 Հնարամիտ Պրոմեթեոսին: Ապա ծնվեց խելակորույս
 Էպիմեթեսն՝ իբրև չարիք հեղ, տքնաջան մարդկանց համար.
 Առաջինը նա՝ կնուժյան առավ Զևսի ստեղծած կույսին:
 Իսկ հանդուգն Մենետիոսին Դիոս աստվածը հեռատես
 էրիւր հղեց՝ տապալելով իր ծխացող կայծակներով,
 Քանզի նա խիստ անօրեն էր, հույժ զորեղ էր ու ռազմատենչ,
 Բախտի ուժով՝ հաղթ Ատլասը երկնականմարն է հար պահում՝
 Սահմանի մոտ Երկրի, որտեղ Հեսպերիդներն են քաղցրաձայն:
 Պահում է այն նա իր գլխով ու ձեռքերով հավերժ անխոնջ,
 Քանզի Զևսը խոհեմագույն նրան այդ բախտը վիճակեց:
 Իսկ խորամանկ Պրոմեթեոսին անխախտելի կապանքներով,
 Տաժանելի շղթաներով նա մեջտեղի սյանը կապեց:
 Ապա հղեց երկաթաթև իր արծրվին. լափում էր սա
 Պրոմեթեոսի անմահ լյարդը, իսկ դիշերը տնում էր այն
 Ուղիղ այնքան, որքան թռչունը խժռուել էր օրվա մեջ:
 Այդ արծրվին գեղեցկոտն Ալկմեննի խիզախ որդին՝
 Հերակլեսը, նետահարեց ու վերացրեց չարին ահեղ.

510

515

520

525

Յապետոսի թշուառ որդուն տառապանքից նա ազատեց:
Բարձրում իշխող Օլիմպոսյան Զևսի կամքին ընդդեմ չէր դա,
Ուղում էր նա, որ Թեբաժին Հերակլեսի մեծ համբաւը 530
էլ ավելի բարգաւաճի սննդատու Երկրի վրայ:

Որոշելով հուշ մեծարել հռչակաւոր իր զավակին՝
Սանձահարեց նա ցասումը, զսպեց մաղձը վաղնջական.
Մրցակցել էր Պրոմէթէսը խելքով հուժկու Դիոսի հետ:
Երբ աստվածները և մարդիկ մրցում էին Մեկոնայում, 535
Այնժամ մորթեց Պրոմէթէսը իր խկ կամքով մի մեծ արջառ
Եւ, ձգտելով խաբել Զևսին, այն բաժանեց կտորների:

Միսը, առատ փորոտիքը, փաթաթելով լայն մորթու մեջ,
Նա ճարպի հետ դրեց մի կողմ, ծածկեց ցլի որովայնով,
Ապա սպիտակ ոսկորները, նենգախորհուրդ ճարտարությամբ, 540
Նա հավաքեց մի կույտի մեջ, պատեց փայլուն ու հաստ ճարպով,
Բայց այդ պահին աստվածների, մարդկանց հայրը նրան ասաց.

«Յուպետոսի՛ որդի, բոլոր արքաներից գերադանցդ,
Սիրելիդ իմ, դու այդ արջառն անհաւասար բաժանեցիր»:

Այդպէս խոսեց ծանակելով հար իմաստուն Զևս աստվածը: 545
Մեղմ ժպտալով՝ նրա խոսքին խարդախամիտ Պրոմէթէսը
Պատասխանեց, բայց խորամանկ իր միտումը չմոռացաւ.

«Զև՛ս փառաւոր, մեծագո՛ւնդ հաւերժական աստվածներից,
Ընտրիր դու այն՝ որը սիրտդ քո կրծքի տակ կթելադրի»:

Այսպէս խոսեց նա նենգելով, սակայն Զևսը հար իմաստուն 550
Խաբեությունը հասկացաւ. այնժամ նա մի շարիք նյութեց
Մահկանացու մարդկանց համար, և որոշեց այն իրացնել:
Երկու ձեռքով նա բարձրացրեց ճարպադունդը փայլատակող
Ու զայրացաւ հոգով սաստիկ, նրա սիրտը մաղձով լցվեց,
Երբ որ տեսաւ ճարպկորեն թաքցված սպիտակ ոսկորները: 555
Այդ օրվանից, աստվածներին զոհ անելիս, Երկրի մարդիկ
Բազիններին այրում են լոկ ոսկորները սպիտակափայլ:
Այսպէս խոսեց ամպահավաք Զևս աստվածը վրդովմունքով.

«Յապետոսայ՛ն, որ ամենից զիտակն ևս նենգ զործերի մեջ.
Ո՛վ սիրելիս, դեռ խորամանկ քո միտումը չմոռացա՛ր»:

Այդ խոսքն ասաց խիստ զայրացած Զեա աստվածը հար խմատուն
 Եվ այնուհետ հազեա հիշեց նենգությունը իր դեմ արված:
 Վճռեց շտալ նա երբեք հրի անխոնջ զորությունը
 Մահկանացու թշվառ մարդկանց, որ ապրում են Երկրի վրա:
 Ստեփանն խաբեց նրան դարձյալ Յապետոսի խիզախ որդին.
 565
 նա զողացավ անխոնջ հրի բոցը հեռվից ահասանելի,
 Դրեց դատարկ եղեգի մեջ ու բարձրագույն Զեաի հոգին
 Մինչև խորքը խայթեց սաստիկ: Խիստ զայրագին Զեաը սքառվ,
 Երբ մարդկանց մոտ նա նկատեց հուրը հեռվից ահասանելի,
 570
 Ու, կրակի դիմաց, նրանց նա որոշեց չափի հղել:
 Զույգ ոտքերից Կազն անվանի անմիջապես հեղից կեղտեց
 Մի ամսթված կուշտի պատկեր՝ հրամանով Կրոնիդանի:
 Դոտեորեց նրան խսկույն Աթենասը պայծառաչյա,
 Արծաթեզեն մի զգեստ հազցրեց. իր ձեռքերով, դիպից վերև
 Պահել էր նա նուրբ ծածկույթը, իբրև հրաշք տեսնողներին:
 575
 Շինեց նաև ծաղիկներից գեղեցիկ ու թարմ պսակներ
 Եվ հմայիչ նրա գլխին դրեց Պալլաս Աթենասը.
 Դրեց նաև մի գլխազարդ, որ ոսկուց էր ամբողջովին:
 Հարտար ձեռքով այն կերտել էր զույգ ոտքերից Կազն անվանի,
 580
 Կերտել էր նա, որ դրանով հաճոյանա իր Զեա հորը:
 Դրվագել էր դրա վրա հրաշք տեսքով բազում զարդեր
 Եվ հրեշներ, որոնց շնայլ սնում են ծովն ու ցամաքը:
 Շատ էր շինել նա դրանցից, փայլում էին մեծ հմայքով,
 Եվ, ո՞վ զարմանք, թվում էր, թե կենդանի են, պիտի ոռնան...

Այդպես ահա, բարիքի տեղ չքնաղ չարիք արարելով,
 585
 Տարավ նրան անդ, ուր մյուս աստվածներն են, նաև մարգիկ:
 Շողշողում էր պայծառաչյա կուշտի տված հանդերձանքը:
 Զարմանք տիրեց անմահներին, այլև մարդկանց մահկանացու,
 Երբ որ տեսան Հարտար խայծը, որը վիշտ էր արանց համար:

Այդ կնոջից աշխարհ եկավ կանանց ցեղը աղետաբեր.
 590
 Որպես չարիք՝ մահկանացու մարդկանց մեջ են նրանք ապրում,
 Աղքատության մեջ կլքեն, ուղեկից են լսկ լիության:
 Ճիշտ այդ ձևով մեղուները, իրենց փակված փեթակներում,
 595
 Միայն վատթար դործի ունակ բռուկին են սնուցանում:
 Տքնում են ողջ օրը նրանք, մինչ վերջալույսն աբեգակի,
 Եվ, օրերով աշխատելով, բշիջներ են դնում սպիտակ,

Իսկ անբանները, որ անվերջ կտուրի տակ են փեթակի,
 Այլոց գործի պտուղները իրենց ազահ փորն են լցնում:
 Այդպիս ահա, մահկանացու արանց համար իբրև շարիք՝ 600
 Զեսն ամպագոչ հղից կանանց՝ վատ գործերին միշտ համախոհ:
 Այնուհետև, բարիքի տեղ, մի ալ շարիք էլ ուղարկեց.
 Մեկը, ասենք, խոստովում է կանացի շար արարքներից
 Եվ չի ուզում ամուսնանալ... Բայց երբ գա ժանտ ծերությունը,
 Զի ունենա նա հոգածու: Եթե այդ մարդն ունեոր է, 605
 Մահից հետո ինչքը հետո աղքականներն են բաժանում:
 Եթե նույնիսկ ամուսնությանն ուղեկցում է երջանկովյուն,
 Եվ լավ կին է բաժին ընկնում, սպասումները արդարացնում,
 Միևնույն է՝ շուտով շարը գալիս, մըցում է բարու հետ:
 Իսկ եթե բեղ վիճակվում է չարախորհուրդ սերնդի կին, 610
 Զո կրծքի տակ միշտ, անդադար տառապանքն է գոյատևում,
 Կցնում քո սիրտն ու քո հոգին, և շարիքին վերջ չի լինում:

Անհնար է գերազանցել, խաբել Զեսին խոհեմամբու
 Յապետոսյան Պրոմեթեոսը չխուսափեց արհավիրքից,
 Նա չփրկվեց ահեղ սխից, թևակտ և շատ բազմապետ էր. 615
 Բախտը շուտով նրան նետեց կապանքների մեջ մեծամեծ:

Հայրն ատել էր Կոտուս, Գիկս ու Բրիարևս բոլորներին,
 Ոխը սրտում՝ կաշկանդել էր ծանրածանր շղթաներով.
 Զարմացած էր նրանց տեսքով, հասալով ու հանդգնությամբ:
 Նա լայնուղի Երկրի խորքն էր նետել նրանց բնակվելու. 620
 Ապրում էին խիտ մշտաբեկ՝ նրանք Հողի ընդերքներում,
 Ուր սահմանն է, եղերքները հսկայական մայր Երկրի:
 Տանջվում էին այնտեղ երկար՝ սրտերի մեջ մեծ մոքմորքներ...
 Սակայն նրանց Կրոնիդեսն ու մյուս անմահ աստվածները,
 Որոնց ծնել էր զեղավարս Հոեսն նենգ Կրրոնոսից, 625
 Հաղթ Գեայի խորհուրդներով ազատեցին, դուրս բերեցին:
 Մանրամասն գուշակել էր Գեան նրանց ամենայն ինչ,
 Որ, օգնությամբ հսկանների, հաղթանակ, փառք ձեռք կբերեն:
 Քանզի արդեն երկաթասե, հոգեկործան լարվածությամբ,
 Կռվում էին իրարու դեմ, հղորությամբ մրցակցելով, 630
 Տիտանները և Կրոնոսից ծնունդ առած աստվածները.
 Հաղթ, փառավոր Տիտանները՝ Ոթրիս լեռան բարձունքներից,
 Իսկ զեղավարս Հոեսից ու Կրոնոսից ծնունդ առած

Երախտագործ աստվածները՝ Օլիմպոսի կատարներից:
 Այդպես ահա, իրարու դեմ, հոգեկործան լարվածությամբ,
 Արդեն ամբողջ տասը տարի կռվում էին նրանք անդու:
 Անողորմ այդ թշնամության լուծումը դեռ չէր երևում,
 Երկարում էր վախճանն անվերջ, անորոշ էր վերջը կռվի:
 Երբ աստվածներն իրենց ձեռքը առան սանձը հսկաների,
 Նրանց ավին իրենց սնունդն՝ ամբրոսիա և ախորժ նեկտար:
 Էլ ավելի հզորացավ խիզախ ոգին սրանց կրծքում,
 Եվ երբ սրանք ճաշակեցին նեկտարը և նուրբ ամբրոսիան,
 Աստվածների ու մարդկանց հայրն այս խոսքերով զիմեց նրանց:

635

«Լսեցե՛ք ինձ, Ուրանոսի ու Դեայի քաջ սրբիներ,
 Կասեմ ես այն, ինչ կրծքիս տակ ինձ հոգիս է հրամայում:
 Արդեն երկար ժամանակ է, ինչ իրար դեմ թշնամանքով՝
 Իշխանության ու հաղթանքի համար կռվում ենք օրերով
 Տիտաններն ու մենք՝ Կրոնոսից ծնունդ առած աստվածներս:
 Դե՛մ ելիք դուք Տիտաններին այս անողորմ մաքառման մեջ,
 Ցո՛ւյց ավեր ձեր անհաղթ ձեռքը, զորությունը ձեր վիթխարի:
 Հիշեցե՛ք մեր սերը հավեա, թե որքան դուք աառապեցիք
 Անագորուշն կապանքներում, մռվռ ու մռայլ խավարի մեջ,
 Մինչև կրկին, մեր օգնությամբ ազատվելով, դուք լույս տեսաք»:

645

650

Այդպես խոսեց. իսկույն նրան պատասխանեց Կոստոսն անբիծ.

«Քիչ նորություն մեղ հայտնեցիր, աստվածայի՛ն, ինքներս էլ
 Դիտենք, որ դու հոգով, մաքով բուրից էլ դերազանց ես:
 Զէ՞ որ ինքդ աղատեցիր անմահներին շար նգովքից,
 Զէ՞ որ միայն քո խորհրդով մենք փրկվեցինք ու ետ դարձանք
 Զարհուրելի կապանքներից և մռայլ ու մռվռ խավարից,
 Զէ՞ որ տանջվում էինք անհույս, ո՛վ տիրակալ զարմ Կրոնոսի:
 Ու այժմ մենք, կայուն հոգով և ուշադիր, զգոն մտքով
 Կոյաշտպանենք ձեր զորությունն այդ անողորմ մաքառման մեջ
 Եվ Տիտանաց դեմ կզնանք պատերազմով զարհուրելի»:

Այդպես խոսեց, և, լսելով, երախտագործ աստվածները
 Դրվատեցին նրա խոսքը՝ հոգով կռիվ փափաղեցրով:
 Հենց նույն օրը, առաջվանից էլ ավելի ժանտ պատերազմ
 Հարույեցին անմիջապես ամենքը՝ կին թե տղամարդ,
 Տիտանները ու Կրոնոսից ծնունդ առած աստվածները,

660

665

Այլև նրանք, որոնց Զևսը էրեբոսից Երկիր հանեց.
 Ահեղ ու հազիթ հսկանները, որ գերազանց էին ուժով:
 Հարյուր հուժկու ձեռքեր էին շարժում իրենց թիակներին,
 Իսկ նրանցից ամեն մեկի հազիթ ուսերի միջնամասից
 Ցլված էին հիսուն գլուխ հզորագոր մարմիններին:
 Իրենց զսրեղ ձեռքերի մեջ հսկայական քարեր բռնած՝
 Տիտանների դեմ դուրս եկան նրանք կռվում անագորույն:
 Տիտանները, ի պատասխան, իրենց թևերը ամրացրին:
 Աշխույժ էին նրանք սաստիկ. երկու կողմն էլ ձեռքի ուժով
 Ցուցադրում էր արի գործեր: Ահեղ ոռնաց ծովն անսահման:
 Դղրդում էր հսկա Գեան, սասանմունքից հառաչում էր
 Լայն Երկինքը, ու դողում էր մեծ Օլիմպը մինչև սաուրոս՝
 Անմահների մաքառումից: Սաստիկ ուժգին ցնցումները,
 Հազիթ ոտքերի բարձր դոփշունն ու զորավոր նետումների
 Անասելի սուլոցները հասան խավար Տարտարոսին:
 Զարկում էին նրանք իրար սուր նետերով շառաշաձայն,
 Ռազմակոշով իրենք իրենց քաջալերում էին կռվում,
 Ու հասնում էր նրանց ձայնը մինչև Երկինք աստեղալից:

670

675

680

685

Եկավ մի պահ, երբ այլևս չսանձեց Զևսն իր ցասումը.
 Իսկույն սիրտը լցվեց ուժով ու ցուցադրեց նա իր ամբողջ
 Զորությունը: Անմիջապես նա Երկնքից, Օլիմպոսից
 Իջավ՝ անդուլ արձակելով իր շանթերը: Կայծակները,
 Որոտալով ու շողալով, թռչում էին անվերջ նրա
 Հզոր ձեռքից, ու անդադար սրբազան բոցն էր սփռվում:
 Կենսապարգև Հողը թնդաց՝ տոչորվելով հրի ուժից,
 Ու ճարճատեղ բոցերի մեջ հսկա անտառն անպարագիծ:
 Եռում էին հոսանքները Օվկիանոսի, ամբողջ Հողը
 Եվ Պոնտոսը անպսղաքեր: Այրող շունչը պարուրել էր
 Երկրից ծնված Տիտաններին, հուրը հասավ սուրբ եթերին:
 Կայծակների ու շանթերի փայլառակող բոցերի մեջ
 Կուրանում էր, ով էլ լինեիր, և որքան էլ զսրեղ լինեիր:
 Ողջ Քաոսը աստվածային հրով պատվեց, եթե մեկը
 Աչքով տեսներ կամ ականջով լսեր ահեղ այդ ժխորը,
 Նա կկարծեր, թե վերևից Երկրքին է գահավիժել
 Լայն Երկինքը. քանզի իրար, եթե Երկինքն ընկներ Հողին,
 Եվ Երկիրը ողջ ավերվեր, նման աղմուկ կբարձրանար.
 Այգալիսին էր հենց ժխորը աստվածների այդ բախումից:

690

695

700

705

Յնցումներից, քամիներից շվայնելով փռչի ելավ,
 Տեղում էին որոտալից կայծակները հրանման՝
 Մեծն Զևսի անթիվ նետերն, սղմուկով ու շառաշելով:
 Նրկու կեղմի ամբոխներից բազում կռչեր էին լսվում,
 Ու ժանտ կովում երևում էր ուժը խիզախ արաբքների:
 Մոտենում էր ռազմի վերջը, բայց նախքան այդ՝ իրարու դեմ
 Կռվում էին նրանք համառ պատերազմում զարհուրելի:

710

Դաժան կռիվ հարուցեցին առաջատար շարքերի մեջ
 Մարտում անհազ, ժանտ Դիեսը, Բրիարեսը և Կոտտոսը,
 Նրեք հարյուր քարեր թռան նրանց հսկա, հաղթ ձեռքերից,
 Բոսն անդու՝ սավերելով Տիտաններին արեգակից:
 Նվ լայնուղի Հոդի ընդերքն ուղարկվեցին սրանք շուտով,
 Շղթայվեցին Տիտանները անադարուն կապանքներով,
 Թեոկես և դոռ էին նրանք, բայց պարտվեցին հսկաներից:
 Ընդերքում են նրանք Հոդի, այնքան հեռու, որքան Նրկրից
 Նրկինքն է վերս Սյդրան խորն է Տարտարոսը խավարամած:
 Նթև մեկը Նրկնքից մի պղնձակուռ զնդան նետի,
 Ինը օրում ու գիշերում այն կհասնի մեր Նրկրին,
 Իսկ եթե մեկն այդ պղնձե զնդանը ցած նետի Նրկրից,
 Ինը օրում ու գիշերում այն կհասնի Տարտարոսին:

715

720

725

Տարտարոսը օղակված է պղնձակուռի մի պատնեշով,
 Նվ Դիշերը երեք շերտով պարուրում է նրա վիզը,
 Իսկ վերևում Նրկրի և ամուլ ծովի արմատներն են:

Այնտեղ են միշտ Տիտանները՝ խավարամած մեզով ծածկված,
 Ամպահավաք Զևսի վճռով նրանց այնտեղ շարտեցին.
 Բնակվում են հսկա Նրկրի սահմանի մոտ, խոնավ տեղում:
 Զուռեն նրանք այնտեղից ելք. Պոսիդոնը փակել է այն
 Պղնձակուռ դարպասներով, պատնեշել է ամեն կողմից:
 Այնտեղ են և քաջ Բրիարեսն ու Կոտտոսը, Դիեսի հետ.
 Ասպարակիր մեծն Զևսի պահակներն են հավատարիմ:
 Այնտեղ են և՛ մոռյլ Նրկրի, և՛ մթամած Տարտարոսի,
 Ն՛վ անպառուղ, ամուլ ծովի, և՛ աստղալից, լայն Նրկնքի
 Սկիզբն ու վերջը. տարածված են այնտեղ շարքով, հաջորդաբար:
 Ժանտ են դրանք, սարսափելի՝ աստվածների համար անգամ:
 Վթխարի է այդ անդունդը. եթե մեկը դարպասներից

730

735

740

Իջնէր այնտեղ, մի ողջ տարում էլ չէր հասնի նա հատակին,
 Եւ բուն հողմերն այնտեղ նրան այս ու այն կողմ կնկտէին:
 Վախենում են այդ հրաշքից անգամ անմահ աստվածները:
 Այնտեղ նաև զարհուրելի, մռայլ տներն են Գիշերի,
 Շարված են անդ ահեղորեն՝ սև ամպերով շրջապատված:

745

Դրանց դիմաց Յապետսի որդին, հավերժ աներերուն,
 Լայն Երկիրքն է պահում գլխով ու հար անխոնջ բազուկներով:
 Հենց այդ վայրում հանգիպում են Հեմերան ու Գիշերը սև
 Եւ պղնձե շնամի վրա արագ խոսք են փոխանակում:
 Մեկը խոսույն ներս է մտնում, իսկ մյուսը դուրս է գալիս,
 Նրբեկցի այդ երկուսը մեկտեղ տանը շնն դանվում:
 Միշտ նրանցից մեկը անից դուրս է լինում և անցնում է
 Ողջ Երկիրը, մինչ մյուսը, առժամ ներսում գտնվելով,
 Անդ սպասում է նրա դարձին և իր ժամին հեռանալու:
 Մեկը Երկրում ապրող մարդկանց ամենատես լույս է տալիս,
 Իսկ մյուսը՝ Գիշերն անգութ, գալիս է մութ ամպով պատված
 Եւ ձեռքերով Մահվան եղբայր Հիպնոսին է իր հետ բերում:

750

755

Այնտեղ տներ ունեն նաև սև Գիշերի դավալաները՝
 Մռայլատես աստվածների Հիպնոսը և Թանատոսը:
 Նրանց երբեք վառ Արևը չի հայում իր ճաճանջներով,
 Ո՛չ դեպ Երկիրն բարձրանալիս, ո՛չ Երկնքից ցած իջնելիս:
 Առաջինը ամբողջ Երկիրն ու լայն ծովի մակերեսը
 Միշտ անցնում է լուռ ու հանգիստ, մարդկանց հանդեպ քնքուշ է նա,
 Բայց երկրորդը երկաթե սիրտ ու պղնձե հոգի ունի
 Ժանտ կրծքի տակ: Ով ընկնում է նրա ձեռքը, այլևս նա
 Բաց չի թողնում. ատելի է նաև անմահ աստվածներին:

760

765

Այնտեղ են և դատարկ տներն ընդերքների աստվածների.
 Ապրում են անդ հզոր Հադեսն ու ահարկու Պերսեփոնեն:
 Տան առջևում նրանց մուտքը զարհուրելի շունն է հսկում:
 Անգութ է նա ու նենգամիտ, բոլոր այնտեղ եկողներին
 Ողջունում է բարյացակամ՝ պոչն, ախանջները-շարժելով:
 Բայց այլևս բաց չի թողնում, այլ բռնում է ու խժրում,
 Երբ փորձում են նրանք դուրս գալ դարսպաններից այդ սերուբյան,
 Ուր իշխում են հզոր Հադեսն ու ահարկու Պերսեփոնեն:

770

Անդ ապրում է անմահներին սարսափ ազդող աստվածուհին, 775
 Ստիքոն ահաւոր՝ լայնատարած Օվկիանոսի գոտարն ավադ:
 Այնտեղ, հեռու աստվածներից, նա ունի մի փառավոր տուն,
 Որ ծածկված է մեծ ժայռերով. շուրջքովորը արծաթեղեն
 Հաղթ սյուներ են, որոնք հիմքն են այդ բարձր տան:
 Քիչ է գալիս Բալմասի զարմ արտոգոտն Իրիան այնտեղ, 780
 Հաղվաղեալ է լայն Պոնտոսի վրայով անդ լուրեր բերում.
 Միայն այնժամ, երբ որ վեճ է անմահների մեջ սկսվում,
 Երբ ստում է որեէ մեկն Օլիմպոսյան աստվածներից:
 Առաքում է Զեւսն Իրիսին, որպեսզի մեծ երդման համար
 Հեռվից բերի ոսկե թասով նա պաղ ջուրը հռչակավոր, 785
 Որ բխում է անմատչելի ու զառիվայր տապառժից:
 Երկար է այդ ջրի ուղին Երկրրի տակ լայնատարած:
 Սկիզբ է առնում այն սուրբ գինից, հոսում խավար գիշերվա մեջ,
 Որպես բազուկ Օվկիանոսի. այն տասներորդ մասն է գետի,
 Իսկ մնացյալ ինը հավետ, Երկրի և լայն ծովի շուրջը, 790
 Արծաթեղեն հորձանքներում պտտվելով՝ ծովն են թափվում:
 Սա է միայն հոսում ժայռից, որպես շարիք աստվածներին:
 Եթե մեկը, ձյունով ծածկված Օլիմպոսում արքողներից,
 Սուտ է երգվում՝ նրա ջրով սուրբ հեղումը կատարելով,
 Մի ողջ տարի, որպես պատիժ, անշնչացած պառկում է նա, 795
 Զի մոտենում ուտելիքին՝ ամբրոսիային ու նեկտարին,
 Այլ պառկում է բացված մահճում՝ անշունչ, առանց խոսք ասելու.
 Երկարատե ու անողորմ քնի մեջ է նա ընկղմվում:
 Հենց որ տարին լրանում է, վերանում է այդ մեծ խխուր,
 Բայց մի ուրիշ, առավել ժանա ցալ է նրան բաժին ընկնում: 800
 Ինը տարի ապրում է նա աստվածներից մեկուսացած,
 Զի մասնակցում երբեք նրանց ժողովներին, խնջույքներին.
 Այդպես՝ ամբողջ ինը տարի: Տասներորդում սկսում է նա
 Նորից գնալ Օլիմպոսում արքողների հավաքներին:
 Այդպիսին է դից երգումը Ստիքսի անմահ ու հին ջրով, 805
 Որը հոսում է՝ քարքարոտ ժայռերի մեջ սկիզբ առնելով:

Այնտեղ են և՛ մռայլ Երկրի, և՛ մթամած Տարաբոոսի,
 Ե՛ւ անպտուղ, ամուլ Ծովի, և՛ աստղալից, լայն Երկնքի
 Սկիզբն ու վերջը. տարածված են այնտեղ շարքով, հաջորդաբար.
 Ժանա է դրանք, սարսափելի՝ աստվածների համար անգամ:
 Այնտեղ են և մարմարակերտ դարպասն ու շեմք սղինձի. 810

Կայուն է այն ու անսասան՝ իր շատ երկար արձատներով:
Այդ դարպասի դիմաց, դրսից, հեռու բոլոր աստվածներից,
Քնակվում են Տիտանները՝ մութ Քաոսի մյուս կողմում:
Այնտեղ են և օգնականներն ամպրոտաձայն Զեւ աստրծու,
Օվկիանոսի հիմքերի մոտ տներ ունեն Կոտտոսը և
Քաջ Գիեսը, իսկ պանծալի Բրիարեսին դարձրեց փեսա
Երկրասասանն ահեղաձայն. տվեց նրան նա կնության
Իր հարազատ կույս աղջկան, ում անունն է՝ Կիմոպոլիս:

815

Երբ երկնքից քշեց մեծն Զեւ աստվածը Տիտաններին,
Ծնեց այնժամ հսկա Գիան կրտսերագույն Տիտոն որդուն.
Տարտարի հետ նրան կապեց Ափրոդիտեն ռսկեղանդուր:
Անխոնջ էին ոտքերը այդ գորեղ աստծու, ձեռքերն՝ անհաղթ.
Ու միշտ ծարավ՝ հզոր, հանդուգն գործերի, իսկ ուսերից
Ելնում էին զարհուրելի օձի հարյուր գարշ դուխներ:
Զազիր էին սև լեզուներն, իսկ աչքերը, հոնքերի տակ,
Հսկայական գլուխներին փայլում էին հրի նման:

820

Որ գլխով էլ որ նա նայեր, հուր էր ցայտում պիղծ աչքերից,
Իսկ այդ ահեղ գլուխների կոկորդաներից հնչում էին

825

Անասելի տարբեր ձայներ. մերթ այդ ձայներն աստվածներին
Հասկանալի էին լինում, մերթ էլ, սակայն, թվում էր թե՝
Անսանձ ուժով բառաչում է մի փառահեղ, զորավոր ցուլ,
Կամ թվում էր՝ մոնչում է անսլախ հոգու տեր մի առյուծ:

830

Մերթ, ո՞վ դարմանք, շան ձագերի ձայներ էին հանկարծ լսվում,

Մերթ էլ՝ սուլոց, որ սարերում արձագանք էր տալիս երկար:

835

Եվ հենց նույն օրն անկասելի գործը անշուշտ կկատարվեր,

Ու կդառնար նա տիրակալ անմահների, բոլոր մարդկանց,

Եթե մարդկանց ու գից հայրը հնարամիտ չգտնվեր:

Խրոխտ, ուժգին նա որոտաց, և նույն պահին, ի պատասխան,

Ահեղորեն զղրդացին Երկիրը և Երկինքը լայն,

840

Ծովն, Օվկիանի հոսանքները ու ստորերկրյա Տարտարոսը:

Ցնցվեց անմահ ոտքերի տակ Օլիմպոսը հուշականուն,

Եվ Երկիրը խուլ հառաչեց, երբ Զեւ արքան ելավ տեղից:

Կայծակներից ու ամպրոպից և կրակից այն հրեշի՝

845

Բոցն բնդգրկեց երկու կողմից ամբողջ Պոնտոսը կապուտակ,

Հուզվեց ծովը փոթորիկից ու շանթերից բոցավառվող:

Եռում էին ողջ Երկիրը, Պոնտոսը և լայն Երկինքը,

Զարկվում էին մոլեգնորեն մեծ ալիքները ափերին,
 Մասանվում էր Հողն անդադար այդ բախումից անմահներին:
 Երկրի ներսում ցնցվեց Հաղեսն՝ արքան բոլոր մեռյալների, 850
 Տարտարոսի տակ դողացին Տիտանները Կրոնոսի հետ,
 Սարսափեցրեց նրանց անվերջ այդ աղմուկը, կոխին ահեղ:
 Երբ բռնկվեց Զևսի ցասումն, խեղճն զիմեց նա իր զենքին.
 Կայծակներին ու որոտին, փայլակներին բոցավառվող:
 Նա իր տեղից ցատկեց արագ ու հարվածեց Օլիմպոսից, 855
 Այրեց բոլոր զարհուրելի գլուխները ժանտ հրեշի:
 Մանձեց նրան Զևսն ի վերջս իր կործանիչ հարվածներով,
 Խեղված հրեշն ընկավ գետնին, ու հառաչեց հսկա Գեան:
 Շանթով զարկված այդ արքայի հուրը խեղճն վար սփռվեց
 Անտառապատ լեռնանցքներից վեհ, բարբարոտ լեռ էտնայի: 860
 Զարկեց կրակն, աստվածային, զորեղ տապից հսկա Գեան
 Բոցերի մեջ սկսեց վառվել ու ծորում էր, ինչպես անագ,
 Որն արվեստի զորությունից հալվում է լայն հալոցի մեջ:
 Այդ նույն ձևով և երկաթը՝ մետաղներից ամրագույնը,
 Անտառաշատ լեռնանցքներում, հրի ուժին ենթարկվելով, 865
 Հեփեստոսի ճարտար ձեռքով հալվում է սուրբ երկրի մեջ:
 Այդպես ահա, հալվում էր մեծ Գեան հրի հրաշքներից,
 Իսկ Տիփոնին խոծառ Զևսը լայն Տարտարոս գահավիժեց:

Այդ Տիփոնից աշխարհ եկան խոնավաբեր քամիները՝
 Բացի բուն Զեփիրոսից, Բոբեասից ու Նոտոսից, 870
 Որ ցեղից են աստվածների և օգուտ են տալիս մարդկանց:
 Իսկ մյուսներն՝ աննպաստակ հավերժ փչում են Պոնտոսում,
 Զարագուշակ պոտահողմով ընկնում խավար ծովի վրա
 Եվ մեծագույն շարիք դառնում մահկանացու մարդկանց համար:
 Մերթ այս, մերթ այն կողմ են փչում ու նավերը ցրիվ տալիս, 875
 Կործանում են նավարդներին, և չի լինում փրկության հույս
 Մարդկանց համար, ովքեր նրանց հանդիպում են Պոնտոսի մեջ:
 Մյուսներն էլ՝ փչում են միշտ ծաղկուն, անեղը հողերին,
 Փչացնում են երկրաբնակ մարդկանց արտերը աննման,
 Փռչի բերում ու հարուցում անտանելի խոռնակություն: 880

Երբ բախտավոր աստվածները իրենց գործը ավարտեցին
 Եվ բռնությամբ Տիտաններից մեծարանքները խլեցին,
 Մեծ Գեայի խորհուրդներով՝ պայծառատես Զևսին նրանք

Հորդորեցին Օլիմպոսում թագաւորել, իշխել իրենց,
եւ բաժանեց արդարաբար նա պատիւներն անմահներին:

885

Նախ Զեւ արքան իր կողակից դարձրեց Մետիս աստվածուհուն.
Աստվածների ու մարդկանց մեջ սա բոլորից բանիմաց է:
Բայց հենց որ նա պիտի ծներ պայծառաշէշ Աթենասին,
Զեւ աստվածը մոլորեցրեց նրա միտքը խաբէությամբ
եւ խորամանկ, նենգ խոսքերով նրան իր փոքր ուղարկեց. 990

Այդ նա արեց Ուրանոսի և Գեայի հորդորանքով:
Նման խորհուրդ նրանք տվին, որ պատիւը արքայական
Մեկ ուրիշը ձեռք չբերի աստվածների մեջ մշտակյաց,
Զի Մետիսին վիճակված էր ամենիմաց զարմեր ծնել:
Նախ դստերը՝ Տրիտոպենիա Աթենասին պայծառաշէշ, 995

Որը լուրով ու գորությամբ ծնող հորը շէր զիջելու,
Ապա պիտի աշխարհ բերեր նա գերհզօր հոգով որդի,
եւ սա մարդկանց, աստվածների տիրակալը պիտի դառնար:
Բայց նախապէս Զեւը կնոջն ուղարկեց իր որովայնը,
Որ դիցուհին իրեն հուշի, թե ինչն է լավ և ինչը՝ վատ: 900

Ապա Զեսից պայծառ Թեմիսն աշխարհ բերեց Հորաներին՝
էվնոմիային ու Դիկեին, նաև Ժաղէուն Իրենէին,
Որ հսկում են մահկանացու մարդկանց արտերն արգասաբեր:
Մոյրաներին ծնեց, որոնց շատ է պատվել Զեւն իմաստուն.
Լաբեսիսին, Ատրոպոսին ու Կլոթոյին սրբազնագույն: 905
Բաժանում են նրանք մարդկանց և՛ բարիքներ, և՛ չարիքներ:

Ապա ծնեց էվրինոմեն գեղեցկաթուշ Քարիսներին.
Օվկիսոսսի գեղեցկագույն աղջիկն է նա, իսկ գաւթերն են՝
էվփրոսինեն, Ալալան և հրապուրիչ տեսքով Թալէեն.
Նրանց չքնաղ թարթիչներից միշտ հեշտաւրի սեր է հոսում,
եւ փայլում են հոնքերի տակ նրանց աչքերը գեղեցիկ: 910

Ապա առավ նա կնոթյան սննդատու Դեմետերին,
եւ սրանից ծնունդ առավ Պերսեփոնեն սպիտակաձեռք.
Խոհուն Զեսի թուլաւորությամբ՝ նրան Հագեսն առեանդեց:

Ապա նրա կինը դարձավ Մենմոսինեն գեղեցկահեր,
եւ սրանից աշխարհ եկան Մուսաները ոսկեպսակ:
Ինն են նրանք, խնջույքներ են սիրում, երգեր ուրախալի:

915

Լեւոն ծնեց Ապոլլոնին, Արտեմիսին աղեղնաձիգ,
Ուրանոսի սերնդի մեջ սրանք չքնաղ են բոլորից:
Ծնեց նրան՝ ասպարակիր Դիոսի հետ կենակցելով:

920

Վերջում Զեւսը ամուսնացավ ծաղկուն Հերա պիցուհու հետ:
Աստվածներին ու մարդկանց մեծ արքայի կինը դառնալով՝
Աշխարհ բերեց նա Հերսին, Իլիթիային ու Արեսին:

Ինքը՝ Զեւսը, իր խել գլխից, ծնեց պայծառ Աթենասին.
Անհաղթ է սա, ահեղ, զսրեղ և առաջնորդն է զորքերի:
Սիրում է միշտ պատերազմներ ու աղմուկը կռիվների:

925

Բայց դրանից խիտտ վայրացավ Հերան, գժտվեց ամուսնու հետ.
Ինքն իրենից, առանց սիրո, ծնեց որդի՝ Հեփեստոսին.
Սա, Ուրանի սերնդի մեջ, ճարտարագույնն է արվեստում:

Ամփիտրիտեն ու մեծագուշ Երկրառասանն աշխարհ բերին
Հզորազոր, մեծ Տրիտոնին, որն ապրում է ծովի խորքում,
Սիրելի մոր և տիրակալ իր հոր կողքին, ոսկե առն մեջ.
Զարհուրելի աստված է նա: Կիթերուհին, կենակցելով
Վահանաջարդ Արեսի հետ, ծնեց Ահին ու Սարսափին.
Ժանիտ են նրանք, ցրում են խիտ շարքերը և թևերն արանց,
Քաղաքավեր Արեսի հետ սարսափ սփռում ուղմի դաշտում:
Ծնեց նաև Հարմոնիային, որ դարձավ կին քաջ Կադմոսին:

930

935

Իսկ Ատլասի դուստր Մեան, Դիոսի հետ կենակցելով,
Աշխարհ բերեց անմահների հայտնի բանքեր Հերմես ասածուն:
Զեւսից պայծառ որդի ծնեց Կադմոսի դուստր Սեմելեն.
Նրանց սիրուց աշխարհ եկավ Դիոնիսոսն ուրախամիտ.
Մարդն անմահի ծնեց, սակայն այժմ հրկուսն էլ անմահ են:

940

Ալկմենեն կին դարձավ Զեւսին և, Դիոսից ամպահավաք,
Աշխարհ բերեց Հերակլեսի զորությունը անպարտելի:

Հռչակավոր Հեփեստոսը, որը կաղ է զույգ ոտքերից,
Ամուսնացավ Ագլայիսի՝ Քարիաներից կրտսերի հետ:

945

Իսկ ոսկեհեր Դիոնիսոսն՝ իրեն դարձրեց ամուսնակից
Մինոսի կույս, խարտյաշ դստերն, ում անունն է՝ Արիադնէ:
Զևսը սրան դարձրեց անմահ ու հավիտյան երիտասարդ:

Գեղեցկոտն Ալկմեննի որդին՝ խիզախ Հերակլեսը,
Որ ավարտին հասցրեց ահեղ, հառաչալից կռիւները,
Զյունով ծածկված Օլիմպոսում դարձրեց իրեն ամուսնակից
Մեծ Զևսի և ոսկեկոշիկ Հերայի դուստր Հեբէին:
Անմահների մեջ կատարեց նա մեծ գործեր և արդ՝ անվիշտ,
Երանելի ու միշտ ջահել պիտ անցկացնի իր օրերը:

Օվկիանուհի Պերսեիսը, հավերժ անխոնջ Հելիոսից,
Ծնեց արքա էետեսին ու Կիրկէին հուշակավոր,
Իսկ լուսաբծակ Արեդակի որդի արքա էետեսը
Դից խորհրդով ամուսնացավ գեղեցկաթուշ Իդիայի հետ:
Դուստրն է սա Օվկիանոսի՝ լիակատար, անծայր գետի:
Ոսկեդանգուր Ափրոդիտի զօրությանը հնադանդված՝
Սա, սիրով լի, աշխարհ բերեց գեղեցկոտն Մեդեային:

Արդ, ցնծացե՛ք, Օլիմպոսի բնակիչներ, և դուք, որոնք
Բնակվում եմ ցամաքներում, կղզիներում, աղի ծովում...

Ո՛վ Մուսաներ Օլիմպոսյան, ասպարակիր Զևսի դստեր, Վ
Դուք երգեցեք քաղցրահնչյուն նաև անմահ կանանց ցեղը.
Նրանց, որոնք, իրենք անմահ, կենակցեցին մահկանացու
Այրերի հետ ու ծնեցին աստվածակերպ զավակներ:

Դեմետերը՝ սուրբ դիցուհին, աշխարհ բերեց Պրլուտոսին.
Արգասաբեր մի դաշտի մեջ, Կրետե կղզու հարուստ հողում,
Կենակցել էր բուն սիրով նա Տասիոս հերոսի հետ:
Շրջում է միշտ բարի Պլուտոսն ամբողջ Երկրով ու լայն ծովով.
Ով որ նրան հանդիպում է ու այդ աստծուն ձեռք է գցում,
Նա հարուստ է դառնում շուտով և ստանում է բոլոր բարիքներ:

Իսկ ոսկեհեր Ափրոդիտի դուստր Հարմոնիան, Կադմոսից, 975
Ծնեց կարմրայտ Ագավէին, Սեմէլէին ու Ինոյին:
Ծնեց նաև Պոլիդորին ամբապարիտայ Թերեի մեջ.
Ապա ծնվեց Ավտոնոնն, որ կին դարձավ Արիստելին:

950

955

960

965

970

975

Ոսկեշողուն Ափրոդիտին Կալլիստե Օվկիանուհուն
Ամուսնական սիրով կապեց բաշ Քրիստոր հերոսի հետ:
Ծնեց նա մի որդի, որը հղորագույնն էր մարդկանցից.
Դա Գերիոնն էր, որին սպանեց զորութիւնը Հերակլեսի.
Սպանեց հանուն ծուլ կռուելի, էրիթիւ կղզու վրա:

980

Տիթոնոսից ծնեց էոսն երկաթադէն Մեմնոն այրին՝
Եթովպիայի Թագավորին, նաև արքա էմաթիոնին:
Ապա ծնեց Կեփալոսից պայծառաւես մի զավակի՝
Հլորաւոր Փանթոնին, որ նման էր աստվածներին:
Սրան, երբ դեռ սա մանկութեան շրջադ, բնորշ ծաղկման մեջ էր,
Երբ դեռ զվարթ երկխա էր, ծրծաղադեմ Ափրոդիտեն
Առեանդնց, տարավ իր հետ տաճարները սրբազնագույն.
Այնտեղ կարգեց նրան հսկիչ՝ դարձնելով սուրբ աստվածութիւն:

990

էսոնիզը, հալերժական աստվածների հերդրանքով,
Փախցրեց դստերն էետեսից՝ Դիոսասուն Թագավորից.
Ավարտել էր նա վերջապէս սխրանքներն իր աշխարհի:
Բյուր դործիր էր հանձնարարել նրան արքան այն սանձարձակ՝
Գոռուլամիտ մեծ Պելիասը, որ հանդուգն էր ու անօրէն:
Կատարելով այդ գործերը՝ բազմաշարժաբ էսոնիզը
Պայծառաշյա աղչեա հետ հաղով արագ եկավ Յուլիոս:
Այնտեղ շուտով նրան ծաղկուն իր կողակիցը նա դարձրեց,
Եվ կենակցեց ժողովրդի հովիվ Յասոնն այդ կնոջ հետ.
Ծնվեց որդի՝ Մեդիոսը, ում սարերում դառափարակեց
Փիլիոսի զարմ Քրիոնը. Զեսի վճիռն իբադերժվեց:

995

1000

Իսկ ծովային բարի ծերուկ մեծ ներեսի աղջիկներից
Պսամաթեն՝ սուրբ աստվածուհին, աշխարհ բերեց Փոկաս որդուն.
Էակասի հետ ուկիհեր Ափրոդիտեն նրան կապեց:
Քաջ Պեկասը ամուսնացավ արծաթոտն Թետիսի հետ,
Եվ սա ծնեց այրախորժան, առյուծասիրտ Արիստին:

1005

Գեղապսակ Կիթերուհին աշխարհ բերեց Էնիասին.
Իդա լեռան անտառաշատ ու խորդուրորդ գագաթներին
Կենակցել էր բոլոն սիրով նա Անքիսես հերոսի հետ:
Հիւրիոնից աշխարհ եկած Հելիոսի դուստր Կրիկեն
Զագավորվեց ուժգին սիրով Ոգիսեսի հետ դիմացկուն.

1010

Եվ նա ծնեց զսրեղ, անբիծ Լաւինոսին ու Ալբիոսին
(Ծնեց նաև Տէլեգոսին՝ կամքով ոսկե Ափրոդիտի),
Նրանք աւարում են հեռավոր կղզիների մէջ սրբազան,
Հռչակաւոր տիրբենացիք իշխանության տակ են նրանց,
Սուրբ գիցուհի Կալիպսոն էլ Ոգիսևսի կինը զարձալ,
Եվ նա ծնեց Նալսիթոսին, ծնեց նաև Նալսինոսին:

1015

Սրանք, ահա, կենակցեցին մահկանացու աշխարհի հետ,
Ու ծնեցին այդ անմահներն աստվածներին նման զարմեր:
Արդ, ձեր ձայնով քաղցրահնչուն, դուք երգեցեք կանանց ցեղը,
Ո՛վ Մուսաներ Օլիմպոսյան, սասպարակիր Զևսի դստեր...

1020

ՀԻՆ ՀՈՒՆԱԿԱՆ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

ա) ԷԼԵԳԻԱՆԵՐ

ԿԱԼԻՍՈՍ

1

Մինչև ե՞րբ եք դուք քնելու, ե՞րբ ձեր հոգին կարիանա,
Պատանիներ, չե՞ք ամաչում դրկիցներից.
Խիստ ծուլ եք դուք, կարծում եք, թե խաղաղության մէջ եք ապրում,
Մինչդեռ կոխվն ամբողջ երկիրն է ընդդրկել...

.....
Ով ընկնում է, թող տեգ նետի վերջին անգամ:

5

Պատվավոր է և փառավոր, երբ որ աչքը մաքառում է

Թշնամու դեմ՝ իր երկրրի, զավակների,

Օրինական կնոջ համար: Մահը կդա այն ժամանակ,

Երբ Մոյրաները վիճակեն, ուտի խկուլն

Թող ըշտապի նիդակ վէրցնէլ, վահանով քաջ սիրաբ ծածկել

10

Նա, ով արդեն պատերազմի մէջ է մտել:

Մահից փրկվել՝ երբեիցի վիճակված չէ ոչ մի մարդու,

Եթէ նույնիսկ անմահներ են նրա նախնիք:

Հաճախ կովից, նիդակների շառաշյունից խուսափելով՝

Հենց տան մէջ է այրը գտնում իր օրհասը.

15

Այդպիսին իր ժողովրդին սիրելի և ցանկալի չէ:

Մեծ ու փոքր՝ քաջի կեբուստն են լոկ ողբում,

447

Արևմտախաղաղ աշխարհի մահը վերջապես է բոլոր մարդկանց համար,
իսկ երբ ողջ է, նմանվում է կիսասառնակին.
Մարդկանց աչքին մի հուսալի աշտարակ է նա երևում
եվ միայնակ՝ հպարտությունն է շատերի...

20

ՏԻՐՏԵՆՈՍ

1

Ինքը՝ Կրսնիսնն, ամուսինը գեղապատկ մեծ Հերայի,
Զեսը, տվեց այս բազարը Հերակլիդայ.
Մենք էլ, նրանց հետ լքելով էրինեսուր հողմահար,
Դեպ Պելոպոսի այս ընդարձակ կղզին եկանք:

2

Փողի հանգեպ սե՛րը Սպարտան կկործանի, ուրիշ ոչինչ...

* * * * *

Արծաթադեղ, հեռահար տերն՝ Ապոլլոնը ոսկեդանդուր,
Դա՛ զուշակեց իր մեծաշուր սքրավայրում...

3

Փոքրասի խոսքը լսելով՝ Պիթանից առն եկան, հասցրին
Դուշակությունն ասածու, բառերը իմաստուն.

«Թող Խորհրդում կառավարեն արքաները աստվածահաճ,
մեր տենչալի Սպարտա բազարն են խնամում.

Նրանց հետ՝ ծեր ավագանին, իսկ ժողովուրդը իր հերթին,

Արգարացի օրհներներին ենթարկվելով,

Թող զեղեցիկ խոսքեր ասի, արդար գործեր միշտ կատարի,

Թող շնչովի երբեք չարիք բազարի դեմ.

Այնժամ մարդիկ կզոբանան, հաղթանակով կլիանան».

Մեր քաղաքի մասին այդ էր Փոքրասի տակը

5

10

4

... Թիսոլոմպոս մեր արքային, որ սիրված էր աստվածներից.

Նրա հետ մենք առանք Մեսսե՛նեն լայնարձակ,

Մեսսենեն, ուր հզոր լավ է հերկվում, լավն է ցանքսը լինում:

Նրա կողքին մաքառեցին տասնինը ամ,
Միշտ անդադրում, նրանք, ուլբեր տոկուն հոգով էին օժտված,
Մեր հայրերի քաջ հայրերը նիզակակիր,
Իսկ քսաներորդ տարում ոսոխն, առատ արտերը լքելով,
Քախսավ հսկա բարձունքներից Իթումհական:

5

5

Գեղեցիկ է, երբ ընկնում է կուլողների մեջ առաջին՝
Խիզախ այրը հայրենիքի համար մարտում:
Իսկ ով լքում է սեփական քաղաքը և դաշտերն առատ
Ու մուրալով ապրում՝ դժբախտ է բոլորից:
Նա մոլորված թափառում է սիրելի մոր, ծերացած հոր,
Փոքր մանկանց, օրինական կողակցի հետ:
Ատելի է շրջապատին, նրանց, ում մոտ նա գնում է՝
Իբրև աղքատ, ժանտ կարիքի մեջ գտնվող:
Անարգում է գեղեցիկ տեսքն ու իր ցեղը խայտառակում,
Անպատվությունն, աղետը միշտ նրա հետ են:
Այդ վիճակում տղամարդը շի գտնելու երբեկցե՛
Ուշադրություն, հարգանք, պատիվ ու կարեկցանք,
Ուստի եկեք խիզախ կովնեք մեր երկրի, մանկանց համար,
Ջոհվե՛ք, բնավ մեր կյանքերը չխնայենք:
Պատանիներ, մաքառեցե՛ք դուք կողք-կողքի ամուր կանգնած,
Ամոթալի փախուստը, վախը մոռացե՛ք.
Ձեր կրճերում թող զորավոր ու քաջարի հոգի լինի:
Դուք մի կառչե՛ք կյանքից՝ արանց դեմ կովելիս,
Իսկ ձեզանից ավազներին, տարեցներին, ում ոտքերը
Դյուրաշարժ չեն, դուք մի լքե՛ք փախուստ տալով:
Ամոթ է, երբ առաջատար կուլողների մեջ զոհվում է,
Ջահիլների առջև ընկնում տարեց մի այր,
Ում գլուխը ալեհեր է, և մորուքը՝ արդեն ճերմակ.
Խիզախ հոգին ավանդում է նա փոշու մեջ՝
Արնաշաղախ ամոթույքը ձեռքով թաքցրած ու մերկանդամ:
Ամոթալի, ահավոր է այդ տեսնելը,
Իսկ պատանուն ամենայն ինչ պատշաճում է, մինչ կրում է
Նա տենչալի ջահելության պերճ ծաղիկը:
Հիացնում է տղամարդկանց, սիրելի է կանանց համար՝
Լինի նա ողջ թն առաջին շարքի քաջ զոհ...
29 Անտիկ գրականություն

5

10

15

20

25

30

449

- Հերակլեսի անսպարտելի ցեղից եք դուք. արիացեք,
 Զանդի ձեզնից Զևսը երես դեռ չի դարձրել:
 Տղամարդկանց բազմությունից մի վախեցեք, մի սարսափեք,
 Թող առաջին շարքում այրը, վահան բռնած,
 Կյանքն ատելով, մահաբեր սև շարիքները սիրի նույնքան, 5
 Որքան սիրում է նա շողերը արևի:
 Արցունքաբեր Արեսի ժանտ գործերին դուք անտեղյակ չեք,
 Ծանր մարտի ոգին շատ լավ եք ճանաչում:
 Հաճախ եք դուք տեսել համը հալածելու և փախչելու,
 Պատանինե՛ր, երկուսից էլ հագեցած եք: 10
 Նրանք, ովքեր խիզախում են՝ իրար կողքի տամուր կանգնած,
 Եվ նետվում են առաջին շարք, ձեռնամարտի,
 Առավել քիչ են զոհ գնում, փրկում են զորքը հետևի:
 Վախկոտ արանց ողջ պատիվը խորտակվում է.
 Զկա մեկը, ով երբեք կարողանա պատմել բոլոր 15
 Չարիքները, որ վարկաբեկ այրն է կրում:
 Սոսկալի է, երբ հետևից իր թիկունքին զարկ է ստանում
 Կորստարեք մաքառումից փախչող այրը.
 Ամոթալի պատկեր է, երբ դիակն ընկած է փոշու մեջ՝
 Մեջքի կողմից սուր նիզակի սայրով խոցված: 20
 Հետևաբար հարկ է տրկալ՝ հողի վրա երկու ոտքով
 Կայուն կանգնած, ատամներով շուրթը սեղմած,
 Կուրծքն ու ուսերն, իսկ ներքեից՝ ազդրերը և սրունքները
 Լայն վահանի բոլորակով պաշտպանելով:
 Թող ամեն մեկը աջ ձեռքով ճոճի նիզակը վիթխարի՝ 25
 Դլխին ահեղ դարգմանակը սասանելով:
 Թող մեծ գործեր կատարելով՝ նա սովորի պատերազմել,
 Թող չփախչի նետերից, երբ վահան ունի,
 Այլ անհապաղ ձեռնամարտի գնա, երկար իր նիզակով
 Եվ կամ սրով խոցի, սպանի ոսոխ այրին: 30
 Ռաքն ընկերոջ ոտքին հարած, հենած վահանը վահանին,
 Դարգմանակը դարգմանակին, սաղավարտը
 Սաղավարտին, կուրծքը կրծքին մոտ պահելով՝ թող նա կովի՝
 Զեռքում սեղմած սրի կռթը կամ մեծ աշտեն:
 Դուք, ղինվորներ թեթևագն, ամենուրեք, թաքնվելով 35

Վահանների տակ, նետեցիք խոշոր քարեր,
Ոսոխների՛ն դուք զարկեցեք ողորկ տաշված ձեր տեգերով՝
Միշտ մոտ կանգնած նրանց, ովքեր ծանրագեն են:

7

Ես չեմ հիշի սղամարդուն ու չեմ խոսի նրա մասին,
Եթե նա սոսկ արագոտն է կամ ըմբիշ է,
Եթե նույնիսկ Կիկլոպների հասակը և ուժը ունի,
Վաղբով հաղթում է Թրակիական Բորեսսին,
Եթե նույնիսկ կերպարանքով Տիթոնոսից հմայիշ է, 5
Կամ Միդասից, Կինիրասից հարուստ է նա,
Եթե նույնիսկ Տանտալոսյան Պելոպսից էլ վեհաշուք է:
Ու քաղցրախոս լեզուն ունի Ադրաստոսի.
Ունի ամեն փառք, բայց չունի անընկճելի խիզախություն,
Քանզի այրը պատերազմում պիտանի չէ, 10
Եթե նայել չի հանդգնում արյունալի կոտորածին
Եվ մոտիկից չի հարձակվում թշնամու դեմ:
Այդ արժանիքն է մարդկանց մեջ պարզեցներից լավագույնը,
Գեղեցկագույնն՝ երիտասարդ այրի համար:
Քաղաքին ու ժողովրդին համընդհանուր բախտ է բերում 15
Այն սղամարդն, ով, առաջին շարքում կանգնած,
Անվերջ տոկում է, մոռանում իսպառ փախուստն ամոթալի,
Վտանգում է կյանքն ու հոգին իր դիմացկուն,
Մոտենալով կողքի այրին՝ քաջալերում նրան խոսքով.
Պատերազմում այդպիսի այրն է պիտանի: 20
Փախուստի է մատնում իսկույն նա ժանտ շարքերը ոսոխի,
Մարտի ալիքն իր կոթովով սանձահարում.
Իսկ թե ընկնի, կյանքից զրկվի կռվողների մեջ առաջին՝
Փառք բերելով իր քաղաքին, հորն ու ազգին, 25
Կրժքից բազմիցս խոցողոված ու դիմացից զարկեր ստացած
Ելուստավոր իր վահանին ու զրահին,
Նրան կողրան նմանապես դեռատիներն ու ծերերը,
Ծանր վշտով ամբողջ քաղաքը կթաղի:
Կմեծարվին նրա շիրիմը, զավակները մարդկանց մեջ, 30
Զավակների զավակները, տոհմն ապագա,
Երբեք նրա բարի համբավն ու անունը չեն մոռացվի:
Երկրորդ տակ լինելով էլ անմահ է նա,

Ով քաջաբար տոկացել է, կովել հողի, որդվոց համար,
Բայց մոլեգին Արես աստծու զոհն է դարձել:

Իսկ եթե նա հար քնեցնող, կործանարար մահից փրկվի,
Կովում հաղթի ու պանծալի փառք ձեռք բերի,
Կմեծարեն նրան բոլոր դեռատիներն ու ծերերը,
Հաղես կիջնի նա՝ ճաշակած բյուր հաճույքներ.

Ծերանալով՝ աչքի կընկնի քաղաքացվոց մեջ, և ոչ ոք
Չի անարգի նրա պատիվն, իրավունքը:

Ժողովներում ամեն մեկը՝ երիտասարդ, հասակակից

Ի՞նչ ավելի տարեց՝ տեղն իր նրան կատ:

Թող այդպիսի խիղախության բարձունքներին այլը հոգով

Ձգտի հասնել, պատերազմից չխուսափի:

8

Առաջ, քաջազգ Սպարապյի

Բնիկ հարանց որդիներ,

Ձախով վահա՛ն բռնեցեք,

Տե՛գ նետեցեք քաջաբար.

Մի՛ խնայեք կյանքը ձեր,

Դա Սպարապյին հատուկ չէ:

ՄԻՄՆԵՐՄՈՍ

1

Ի՞նչ են կյանքը, հաճույքը, երբ չկա ոսկե Ափրոդիտեն.

Թող ես մեռնեմ, երբ ինձ այլևս չհուզեն

Գաղտնի սերը, նրա քաղցր պարզեցե՛րը ու մահիճը:

Դրանք դուրսի՜ ծաղիկներն են ջահելության՝

Ե՛վ այրի, և՛ կնոջ համար: Իսկ երբ գա շար ծերությունը,

Գեղեցիկ մարդը տգեղին կնամանվի,

Մռայլ մտքերը անդադար նրա սիրտը կբզկտեն,

Արևի շողը տեսնելի՛ս էլ չի հրճվի.

Ջահկներին խորթ կլինի, կանանց առաջ՝ խիստ անպատիվ,

Այդքա՛ն ծանր է աստծու տված ծերությունը...

Ինչպես որ թարմ տերևներն են աճում դարնանը ծաղկավետ,
 Իսկույն փթթում արեգակի ճաճունչներից,
 Այդպես էլ մենք կարճ ժամանակ ջահելության ծաղիկներով
 Հրճվում ենք՝ դեռ աստվածներից շտեմներով
 Ո՛չ արհավիրք, ո՛չ էլ բարիք։ Բայց դալիս են սև Կեռերը. 5
 Մեկը դաժան ծերություն է իր հետ բերում,
 Մյուսը՝ մահ։ Զահելության սլառուղը կարճ է պահպանվում,
 Բարկ արեւից այն թռչնում է, ընկնում գետնին։
 Իսկ երբ ծաղկուն մեր տարիքը արդեն հասնում է վախճանին, 10
 Ավելի լավ է՝ շուտ մեռնել, քան թե ապրել,
 Քանզի հոգում բյուր ցավեր են այնժամ ծնվում։ Մեկի տունը
 Կործանվում է, դաժան կարիքն է սկիզբ առնում,
 Մյուսը՝ զուրկ է դավակից և դավակների տենչալով էլ՝
 Հեռանում է երկրրի տակ, դեպի Հագես. 15
 Մի երրորդին հոգեկործան ախտն է տանջում, չկա մեկը
 Մարդկանց մեջ, ում Զեսը շատ շատ շարիքներ։

3

Իսկույն հոսում է իմ մարմնով հորդ քրտինքը, վախենում եմ,
 Երբ տեսնում եմ ես ծաղիկը ջահելության.
 Հաճելի է այն, չքնա՛ղ է և մեծագույն բարիքն է մեր։
 Սակայն չէ՞ որ կարճատե է, ինչպես հրապ,
 Զահելությունը թանկագին, քանզի տգեղ ու անուղբ 5
 Մերությունն է անմիջապես կախվում գլխիդ.
 Ատելի է և անպատիվ, անճանաչ է դարձնում մարդուն,
 Կործանում է աչքերն, ուղեղը մթնեցնում...

4

Մենք լքեցինք բարձրակառույց Պիլոս քաղաքը Նեկեսյան,
 Մեր նավերով դեպ տենչալի Ասիա եկանք
 Եվ, հանդուգն ուժով լցված, մենք սիրելի Կոլոփոնում
 Բնակվեցինք, իբրև դաժան, դոռ իշխողներ։
 Այնուհետև Հալես գետը անցանք, կամքով աստվածների՝ 5
 Գրավեցինք նաև Սմիրնեն էռլական։

Երբեք Յասոնն իր ուժերով չէր բերի գեղմը ահագին՝
 էայից և չէր անցնի նա դաժան ուղին:
 Չէր կատարի դոռ Պելիասի առաջադրանքը դժվարին
 Ու չէր հասնի Օվկիանոսի չքնաղ հոսքին...

.
 էետեսի քաղաքին, ուր արագաշարժ Արեգակի
 Շողերով է լցված պալատը ռսկեղեն.
 Օվկիանոսի եղերքի մոտ եկավ Յասոնն աստվածային...

5

6

Հելիոսին ամենօրյա դժվարին գործ է վիճակված,
 Ու երբեք չկա դադար ո՛չ իր համար,
 Ո՛չ ձիերի: Այն ժամանակ, երբ վարդամատն Արշալույսը
 Օվկիանոսը լքում, երկինք է բարձրանում,
 Ալիքների վրայով նա սուրում է իր հույժ տենչալի,
 Լայն մահիճով, որ Հեփեստոսն է պատրաստել.
 Այն թանկարժեք ոսկուց է և թեւովոր է: Ապա, ջրի վրայով նա,
 Մուշ-մուշ քնած, Հեսպերիդաց եղերքներից
 Եթովպիա է վերադառնում, ուր թեթև կառքն ու ձիերը
 Կանգնում են, մինչ ելնի էոսը վաղորդյան,
 Որից հետո Հիպերիոնի որդին թռչում է իր կառքով:

5

10

7

Այգայես չէին խոսում նրա քաջ հոգու և ուժի մասին
 Նրանք, ովքեր տեսել էին, թե ինչպես է
 Նա հալածում խիտ շարքերը ձիամարտիկ լիդիացոց՝
 Հերմյան դաշտում, ուր ռազմիկ էր նա տեղակիր:
 Երբեից և չէր պարսավի նրան Պալլաս Աթենասը.
 Մեծ էր նրա սրտի ուժը, երբ շարքերը
 Նա ցրում էր պատերազմի արյունալի մաքառման մեջ՝
 Դիմադրելով թշնամական բյուր նետերին:
 Բնավ չկար թշնամյաց մեջ նրանից քաջ մի տղամարդ,
 Որ առավիլ լավ վարեր ժանտ դորձը կովի.
 Արագաշարժ Արեգակի շողի նման սուրում էր նա...

5

10

երանի՜ թե ապրեմ առանց ժանտ հոգսերի, հիվանդության,
 Եվ մահը ինձ տանի վաթսուոն տարեկանում...

ՍՈՒՈՆ

1

Սուրհանդակ է եկել ահա փափաղելի Սալամիսից,
 Բայց ապրանք չէ բերել, այլ հրգ, զարգարուն խոսք...

2

Լինելի՜ ես Փոլեզանդրոս կղզուց և կամ սիկինացի,
 Ոչ Աթենքից, իմ հայրենիքը փոխելի,
 Քանզի շուտով կտարածվի մարդկանց մեջ այս բամբասանքը.
 «Ատտիկեցի է սա, կորցրից Սալամիսը»:

.....

Եկե՛ք գնանք դեպ Սալամիս ու մարտնչենք փափաղելի
 Կղզու համար, վանենք ամոթը այս դաժան»:

5

3

Չի խորտակվի մեր քաղաքը Զևսի վճռով կամ այլ անմահ,
 Երանելի աստվածների որոշումով,
 Քանզի զորեղ հոր դուստրն է մեր հսկիչը արիասիրտ,
 Ինքն՝ Աթենաս Պալլատն է մեզ հովանավոր:
 Կործանումն այս մեծ ոստանի, իրենց անմիտ վարքագծով,
 Մեր ընչաքաղց քաղաքացիք են նյութելու:
 Ժողովրդի առաջնորդներն անարդար են, խիստ գոռոզ են
 Եվ բյուր ցավեր են պատրաստել իրենց համար.
 Անկարող են նրանք սանձել հանդգնությունն ու շեն ուղում
 Խաղաղության մեջ խնջույքներ անել ուրախ...

5

10

.....

Հարստանում են անարդար արարքներով, շեն խնայում
 Սուրբ վայրերի, ժողովրդի ունեցվածքը:

Կողանում են, կողոպտում են նրանք իրար ամենուրեք,
 Չեն պատկառում Դիկիի սուրբ օրհնքներից,
 Իսկ նա լուռ է, բայց գիտե, թե ինչ է լինում, ինչ է եղել
 Եվ բոլորին ժամանակին պատիժ կտա: 15

Մի անխուսափ արհամիրք է սպասում ամբողջ մեր քաղաքին.
 Կամ շուտով մենք կմատնվենք ժանտ սարկոթյան,
 Կամ էլ, երբ որ քնած լինենք, ներքին կռվ, վեճ կծագի,
 Կկորչի մեր ջահելությունը տենչալի... 20

Թշնամոթյան պատճառով մեր հույժ սիրելի այս քաղաքը
 Շուտ կավերվի բախումների մեջ անօրին:
 Ահա թե ինչ շարիք է մեր աղգին սպասում. աղքատներից
 Շատ շատերը կհեռանան օտար հողեր,
 Կվաճառվեն՝ անվայելուչ կապանքների մեջ կաշկանդված,
 Բիրտ, առելի սարկոթյունը կհանդուրժեն: 25

Համազգային շարիքն այդպես յուրաքանչյուր տուն կմտնի,
 Էլ չի ուղի ոչ որ դրսի դուռ ունենալ,
 Բայց աղետը կանցնի բարձր պատնեշները և կգտնի
 Նույնիսկ նրան, ով կփախչի խորքը իր տան: 30

Պարտադրում է ինձ իմ հոգին՝ ավենացոց այս ուսուցել.
 Անկարգությունը քաղաքին վիշտ է բերում,
 Ծիշտ օրհնքներն են հաստատում կարգ ու կանոն, վայելչություն
 Եվ կապանքներ հազցնում հաճախ անարդարին,
 Դժվարությունը հարթեցնում, գոռուղությանն ու լրբությանը
 վերջ տալիս, 35

Խաբեության փարթամ ծաղիկը չորացնում:
 Ուղղում են թյուր կանոնները, լավորշ բարքը սանձահարում,
 Վերջ են տալիս գործունեությանը պառակտիչ
 Ու մոլուցքին դաժան կռվի. դրանք են լուր բերում մարդկանց
 Ամեն տեսակ վայելչություն, խոհամություն... 40

4

Կարկուտի և ցրտի ուժը ամպերից է ծնունդ առնում,
 Որոտմունքի պատճառը վառ կայծակներն են,
 Քաղաքը գոռ մարդկանց վարքից է ավերվում, իսկ ազգերին
 Անգիտությունն է ստրուկ դարձնում միապետի:
 Հեշտ բարձրացրած բեռը հետո դժվարին է լինում պահել,
 Ուստի հարկ է նախ ամեն ինչ կշռադատել:

Հիշողության և օլիմպյան Զևսի շքնաղ դուր զավակներ,
 Պիերիական Մուսաներ, խոսքս լսեցեք,
 Շնորհեցեք ինձ բախտ, որ ես երանելի աստվածների
 Ու մարդկանց մեջ բարի համբավ միշտ ունենամ,
 Ընկերներիս հաճո լինեմ, իսկ թշնամյաց՝ խիստ ատելի,
 Ոմանց ազդեմ ես պատկառանք, իսկ ոմանց՝ վախ:
 Ինչք ցանկանում եմ ունենալ, բայց անարդար ձեռով շահել
 Չեմ կամենում, քանզի վերջում կա հատուցում:
 Եթե մարդկանց աստվածներն են հարստությունը շնորհում,
 Այն կայուն է լինում հիմքից մինչև ծայրը,
 Իսկ երբ մարդիկ լրբությամբ են այն կուտակում, դա չի հասցնում
 Հաջողության, այլ ակամա ծառայում են
 Պիղծ գործերին, և գալիս է անմիջապես արհավիրքը:
 Քչից սկսելը նմանվում է կրակին.
 Սկզբում չնչին է այն, սակայն շուտով սաստիկ մեծանում է:
 Մարդը չպետք է կատարի լպիրշ գործեր,
 Քանզի անշուշտ Զևսից սպասում է հատուցում. ինչպես հանկարծ
 Գարնան քամին ամպերն է շուտ ցրիվ տալիս,
 Սասանում է բազմակոհակ ու անպտուղ ծովի խորքը,
 Ամայացնում է հացաբեր երկրի շքնաղ
 Անդաստաններն, աստվածների նստավայրին հասնում, երկինք,
 Դարձնում է այն անամպ ու լավ տեսանելի,
 Եվ փայլում է արեգակի ուժը բերրի, շքնաղ երկրում,
 Երբ այլևս տեսանելի չէ ոչ մի ամպ,
 Այդպես Զևսի հատուցումն է ի հայտ գալիս, բայց միակերպ
 Բոլոն ցասամբ չէ նա պատժում բոլոր մարդկանց:
 Երբեք չի կարող անվերջ թաքցնել մեկն իր մեղսոտ հոգին.
 Այն ի վերջո անշուշտ պիտի բացահայտվի:
 Մեկն անհապաղ է հատուցում, մեկն էլ՝ հետո, իսկ թե մեկը
 Կարողանա աստվածների պատժից փախչել,
 Այն անպայման ի հայտ կգա ապագայում. կհատուցեն
 Նրա անմեղ որդիք կամ տոհմը ապագա:
 Մարդիկ իրենք են հենց նյութում իրենց բարիք և կամ չարիք,
 Ու ամեն մեկն ինքն է ստեղծում իր համբավը
 Մինչև պահը հատուցելու. հետո ողբում է, բայց մինչ այդ
 Ագահորեն հրճվում է նա զուր հույսերով:

Մեկը, ահա, անագործուն հիւանդութեամբ է տառապում,
 Բայց մտածում է, որ պիտի առողջանա,
 Վախկոտ մեկը մտածում է, թե քաջարի պիտի դառնա,
 Իսկ մի տգեղն էլ՝ հույս ունի գեղեցկանալ: 40
 Եթե մեկը աղքատ է և տառապում է կարիքի մեջ,
 Մտածում է, որ անսպառ ինչք ձեռք կբերի
 Ու ամեն կերպ ջանք է թափում: Ով որ ծովում, նավի վրա,
 Թափառում է, բուռն հողմերից տարուբերվում,
 Նա հույս ունի ձկնորսութեամբ ավար տանել դեպի իր տուն 45
 Եվ իր կյանքը ամենևին չի խնայում:
 Մի ուրիշը ծառաշատ հողն է ողջ տարին փորում, տքնում,
 Նրա հոգսը լոկ կեռածայր իր գութանն է:
 Մեկն ուսել է մեծարվեստ գործն Աթենասից, Հեփեսոսից
 Ու ձեռքերով է իր ապրուստը վաստակում: 50
 Մեկն օլիմպյան Մուսաների պարգևին է տիրապետում
 Եվ տենչալի իմաստութեան հիմունքներին:
 Մեկին դարձրել է գուշակող հեռահար տեր Ապոլլոնը,
 Եվ սա գիտե գալիք շարիքը նախապես.
 Աստվածներից է իմանում, սակայն բախտից հրքնից 55
 Մեզ չի փրկի ոչ մի զոհ ու կանխանշան:
 Մեկը բժիշկ է ու գիտե Պեանի գործն ապաքինիչ,
 Բայց վախճանը նրանից չի կախված հրքեք:
 Հաճախ շնչին մի ծալոցից մեծ ցավեր են ծնունդ առնում,
 Որոնցից ոչ մի բուժիչ դեղ չի աղատի, 60
 Մինչդեռ հրբեմն ծանր ախտով դաժանորեն տառապողը
 Ձեռքերի մի հպումից է առողջանում:
 Բախտը մարդկանց և՛ շարիքներ, և՛ բարիքներ է միշտ բերում,
 Աստվածային այդ պարգևներն անխուսափ են:
 Ամեն գործի մեջ կա վտանգ, և ոչ մեկը նոր սկսելիս 65
 Չի իմանում, թե հետո ինչ է ստանալու,
 Սակայն նրան, ով փորձում է լավ գործ անել, չի վիճակված
 Ընկնել մեծ գժվարութեան, աղետի մեջ:
 Տքնաջան գործ կատարողին աստվածք միշտ պարգևում է
 Բարի բախտ և ազատում է խենթութիւնից: 70
 Մարդկանց համար չկա բնավ հարստութեան ոչ մի սահման.
 Նրանք, որոնց ունեցվածքը մերից շատ է,
 Կրկնակի են ջանք թափում. ո՞վ լիովին կհագնու:
 Բարիքները անմահներն են տալիս մարդկանց,

Բայց և շարիքն է նրանցից. պատիժներ է Զեան առաքում,
եւլ ամեն մեկը հատուցում է յուրովի...

6

Զկա ոչ մի երանելի մահկանացու, այլ թշվառ են
Բոլոր մարդիկ, որոնց արևն է միշտ նայում...

7

Շատ վատ մարդիկ հարուստներ են, իսկ լավերը՝ կարիքավոր,
Բայց մենք երբեք ունեցվածքի հետ չենք փոխի
Վեհանձնությունը մեր, քանզի այն մշտապես հաստատուն է,
Մինչդեռ մարդկանց մեջ փողն անցնում է ձեռքից ձեռք...

8

(Միմներմոսին)

Եթե հիմա քեզ համոզեմ, դու քո այն խոսքը կջնջես.
Զես զայրանա, եթե քեզնից լավ խոսեմ ես
Եւ, փոխելով, կիզիաստյա՛ն, դու հետևյալ ձևով կերգես.
«Թող մահը ինձ տանի ութսուն տարեկանում»:

9

Մահս անսուղ թող չլինի, այլ, մեռնելով, ընկերներիս
Թող որ մորմոք ես պատճառեմ, թող սուղ անեն...

10

Մանուկը, երբ դեռ անհաս է, անգիտակից, իր առաջին
Ատամներից զրկվում է յոթ տարեկանում,
Իսկ երբ աստված ավարտին է հասցնում երկրորդ յոթնամյակը,
Հասունության նշաններ է նա ցույց տալիս:
Երրորդում, երբ անդամները մեծանում են, նրա դեմքին
Ազվամազ է աճում, մաշկի գույնն է փոխվում:
Հաջորդ, չորրորդ յոթնամյակում, հույժ ծաղկում է նրա ուժը,
Նա այրական քաջություն է ցուցաբերում:
Հինգերորդում ժամանակն է, որ տղամարդն ամուսնանա,

Այնուհետև զավակների մասին խորհիւ 10
 Վեցերորդում այրի միտքը հաստունանում է լիովին,
 նա չի ձգտում անիրական գործեր անել:
 Յոթերորդում շատ կայտառ են լինում նրա խելքն ու լեզուն,
 Հաջորդում էլ. միասին՝ տասն ու չորս տարի:
 Իններորդում դեռ ուժեղ է, բայց մեծ գործի համար արդեն 15
 Ավելի թույլ են նրա միտքը ու լեզուն:
 Եթե աստվածը լրացնի և տասներորդ յոթնամյակը,
 Ուրեմն՝ նա անժամանակ չի մահանա:

11

Վեհ՝ ու եղիր ժամանակի դատի առաջ,
 Ո՛վ դու մեծ մայր օլիմպոսյան անմահների,
 Դու, ու երկիր վսեմագույն, որից մի օր
 Ես հանեցի պարտասյունները բազմաթիվ.
 Ստրուկ էիր դու, սակայն հիմա ազատվել ես:
 Աստվածաշեն մեր հայրենիք բերեցի բյուր
 Աթենացոյ, որ վաճառված էին արգար
 Կամ անարգար պատճառներով. նրանք ստիպված
 Չէին խոսում արդեն լեզվով Ատտիկայի,
 Զի թափառում էին անվերջ օտար հողում:
 Այստեղ էլ ես անվայելուչ ստրկությունից
 Ազատեցի նրանց, ուլքեր սոսկում էին
 Միշտ տերերից. այդ արեցի իշխանությամբ՝
 Ուժին նաև արդարություն զուգակցելով,
 Խոստացածս ես տվեցի, կատարեցի:
 Սահմանեցի նվաստի և բարձրի համար
 Ես օրենքներ արդարացի ու ընդհանուր:
 Եթե հանկարծ իմ խթանը մի շարախոհ
 Ու փողասեր տղամարդու ձեռքն ընկներ,
 Ժողովրդին նա չէր զսպէ, զի նախապես 20
 «Սերը կաթից զատել» նա չէր կարողանա:

12

... Թե ուզեի
 Երկու ներհակ կողմերին էլ հաճոյանալ
 Ու կատարել ամեն մեկի սահանջները,

Բյուր այրերից այս քաղաքը պիտի զրկվեր.
Ուստի ամեն կողմից խռովք հմ ես տեսել,
Ինչպես մի գայլ, որին նեղում են շատ շներ...

5

ԹԵՈԳՆԻՍ

(ԷԼԵԳԻԱՆԵՐ)

Օ՜ տիրակալ, Լեառոյի զարմ, Զևսի զավակ, երբեք քեզ
Զեմ մոռանա ես ո՛չ սկզբում, ո՛չ էլ վերջում,
Այլ միշտ կերգեմ քեզ՝ սկսելիս, ավարտելիս ու ընթացքում,
Իսկ դու լսիր և շնորհիր ինձ բարիքներ:

Տե՛ր իմ Փոյբոս, երբ քեզ ծնեց մեծն Լեառ աստվածուհին՝
Իր ձեռքերով գրկած ճկուն արմավենին,
Շրջանաձև լճակի մոտ, ո՛վ շքնաղդ աստվածներից,
Այն ժամանակ լցվեց ամբողջ Դելոսն անծայր՝
Ամբրոսիայի բույրով, խնդաց մայր Երկիրը հսկայական,
Փրփրաշատ ծովի խորքով հրճվանք անցավ...

5

10

Ո՛վ Արտեմիս որսորդուհի, դուստր Զևսի, քեզ մեծարեց
Ագամեմնոնն՝ արագ Տրոյա նավարկելիս:
Աղերսանքիս դու ականջ դիր, պաշտպանիր շար աղետներից,
Քեզ համար դա հեշտ է, իսկ ինձ համար՝ դժվար:

Ո՛վ Մուսաներ և Քարիսներ, Զևսի դստեր, դուք Կադմոսի
Հարսանիքին այս գեղեցիկ խոսքն ասացիր.
«Դեղեցիկն է լոկ սիրելի, ագեղն երբեք սիրելի չէ»,
Անմահների բերանից այդ խոսքը հնչեց:

15

Կիրնոս, դու իմ խրատներին մի կնիք դիր, որ խոսքերս
Զկորչեն, և չյուրացնի մեկը դրանք,
Կամ էլ մեկը փոխարինի դրանց մեջ լավ բառը վատով:
Թող ամեն ոք այսպես ասի. «Մեզարացի
Թևոգնիսի գրածն է սա. հռչակված է նա մարդկանց մեջ»,
Բայց ոչ բոլոր քաղաքացիույց ես դուր կգամ.
Մի զարմացիր, Պոլիպոյսյան, քանզի Զևսն էլ գոհացնում է
Ո՛չ բոլորին անձրևներով կամ երաշտով:

20

25

Բարի միտմամբ քեզ կուսուցեմ այն, ինչ ինձ, երբ մանուկ էի,
լավ մարդիկ են սովորեցրել, ո՛վ իմ Կիրնոս:
Խոհեմ հղիւր, ամոթալի ու անարդար արարքներով
Դու մի ձգտիր պատվի, դիրքի, հարստութեան:

30

Հետեւյալը դու իմացիր. չար մարդկանց մի ընկերացիր,
Այլ մշտապես հղիւր միայն լավերի հետ:
Նրանց հետ կիր, խմիր, նստիր և հաճույքներ դու պատճառիր
Միայն նրան, ով ունի մեծ արժանիքներ:
Լավից լավ բան կսովորես, իսկ թե շփուես վատերի հետ,
Անշուշտ եղած քո խելքն էլ դու կկործանես:
Սա հաշվի առ և լավերին ընկերացիր. մի օր կասես.
«Իրոք ճիշտ էր նա խրատում ընկերներին»:

35

Կիրնոս, հղի է մեր քաղաքն, ու վախենում եմ, որ ծնի
Նա ղեկավար գոռոզ և պիղծ տղամարդկանց.
Քաղաքացիք դեռ խոհեմ են, սակայն հաճախ ղեկավարը
Հակամետ է ալլասերման ուղի բռնել...

40

Երբեք լավ մարդիկ, Կիրնոս, դեռ քաղաքներ չեն կործանել.
Միայն գոռոզ ու հղիացած շարագործն է
Ժողովրդին ալլասերում, արդարութունն անարդարի
Ձեռքը տալիս՝ հանուն շահի, իշխանության:
Մի հուսա, թե այս քաղաքը երկար խաղաղ պիտի մնա.
Երբեք, թեպետ առայժմ այն շատ հանդարտ է:
Մյն ժամանակ, երբ շարագործ մարդիկ ձգտեն շահ ունենալ՝
Աղդին շարիք պատճառելու ճանապարհով,
Առաջ կգան ազգամիջյան կոտորածներ, խռովություն,
Եվ թող փրկվի՝ քաղաքն այնժամ միապետից...

45

50

Քաղաքը դեռ նույնն է, Կիրնոս, բայց փոխվել է ժողովուրդը.
Նա, ով օրենք, արդարություն չէր ճանաչում
Եվ սնվում էր քաղաքից դուրս, հղնիկի պես,
Հիմա բարձր է, Պոլիպոսյա՛ն, իսկ ով առաջ փառավոր էր,
Այժմ ստոր է. այս պատկերն ո՛վ կհանդուրժի:
Ծիծաղում են իրար վրա և միշտ խաբում են իրարու,
Ո՛չ վատի, ո՛չ լավի կարծիքը չեն լսում:
Սրտանց ոչ մի քաղաքացու հետ մտերիմ դու մի հղիւր,

55

60

Պոլիպայսյան, ոչ մի շահ թող քեզ չդրդի:
Միայն լեզվով բոլորի հետ ընկերացած դու ձեռքիր,
Բայց ոչ մեկին միջոցներդ շարամադրես
Երբեք լուրջ գործի համար, զի կիմանաս, որ ճղճիմ է
Մարդկանց հոգին, որ նեցուկ չեն նրանք բնավ
Ոչ մի գործում. սիրում են լոկ խաբեություն, դավ, նենգություն,
Ինչպես մարդիկ, որ փրկության հույս էլ չունեն:

65

Դու ստոր մարդուն, Կիրնոս, խորհուրդ մի հարցրու և մի վստահիր
Այն ժամանակ, երբ ուզում ես լուրջ գործ սկսել.
Ազնվարյուն մարդու մոտ դու միայն զնա, թեկուզ տանջվես,
Թեկուզ անցնես երկար ուղի, ո՞վ իմ Կիրնոս:

70

Դու մի հայտնիր ամբողջովին գործդ բոլոր ընկերներիդ.
Շատերի մեջ լոկ-քչերն են հավատարիմ:

Երբ որ մեծ գործ ես ձեռնարկում, շատ քիչ մարդկանց դու վստահիր,
Որ չծնվի անուղղելի շարիք, Կիրնոս:

Հավատարիմ մարդը ոսկուց ու արծաթից ցանկալի է,
Քանզի, Կիրնոս, ժանտ պայքարում կօգնի նա քեզ:

Դու քիչ մարդկանց կգտնես, ով Պոլիպայսյան, որոնք ծանր
Գործերի մեջ հավատարիմ ընկեր մնան,
Որոնք քեզ պես միշտ խիզախեն, քեզ համեմատ լինեն սրտանց,
Քեզ հետ կիսեն թե՛ բարիքը, թե՛ շարիքը:

80

Դու չես գտնի, եթե անգամ փնտրես ամբողջ մարդկության մեջ,
Մարդկանց, որոնց լեզվին, դեմքին դեռ ամոթ կա,
Եվ երբեք չես կարողանա մեկ նավ լցնել դու նրանցով,
Որոնք, հանուն շահի, ամոթը չեն կորցնում:

85

Մի սիրիր լոկ խոսքով, եթե հոգիդ, սիրտդ քեզ չեն դրդում.
Թե սիրում ես, թող հոգիդ էլ դա ցանկանա:
Կամ ինձ սիրիր մաքուր սրտով, կամ խոսքո՞ւմ էլ թշնամացիր
Ու հարուցիր դու բացահայտ ատեղություն:
Ում լեզվին որ սիրտը դեմ է, նա ճղճիմ է իբրև ընկեր,
Կավ է, Կիրնոս, նա քեզ ատի, քան թե սիրի:

90

Եթե գովի քեզ մեկն այնքան, քանի նրան տեսնում ես դու,
 Բայց, գնալով, քո մասին չար լեզվով խոսի,
 Ուրեմն՝ նա արժանավոր և ազնիվ չէ որպես ընկեր,
 Քանզի հոգուն դեմ է նրա լեզուն խոսում:

95

Թող նա՝ լինի ինձ բարեկամ, ով որ գիտե իր ընկերոջ
 Ցասկոտ, դժվար հոգին, սակայն հանդուրժում է
 Եղբոր նման. սա, սիրելիս, դու քո հոգում կշռադատիր
 Եվ կհիշես իմ խոսքերը հետագայում:

100

Մարդկանց մեջ ոչ ոք չի դրդի քեզ վատի հետ ընկերանալ.
 Ստոր ընկերը քեզ ի՞նչ օգուտ կտա, Կիրնոս:
 Դժվար գործում, շարիքի մեջ չի պաշտպանի նա քեզ երբեք,
 Ոչ էլ քեզ հետ բարիքները կուզի կիսել:

Ստորին արած լավությունը անշնորհակալ է միշտ մնում,
 Դա նույնն է, թե փրփրոտ ծովում դու սերմ ցանես.

105

Զէ՞ որ, եթե ծովում ցանես, երբեք առատ հունձ չես անի:
 Բարիքի դեմ շարից բարիք դու չես ստանա,
 Զի ազահ է նրա հոգին. թե սխալվես, նա լիովին
 Կմոռանա ընկերությունը քո նախկին:

110

Մինչդեռ բարին, երբ օգնում ես նրան դու մեծ փորձանքի մեջ,
 Շնորհակալ է լինում, հիշում քո լավ գործը:

Վատթար մարդուն քեզ սիրելի ընկեր երբեք դու մի դարձրու,
 Այլ խուսափիր միշտ նրանից, ինչպես մի վատ
 Նուլակայքից. շատերն ընկեր են ուտելիս և խմելիս,
 Բայց լուրջ գործում քչերը քեզ կընկերանան:

115

Ոչինչ դժվար չէ ավելի, քան կեղծ մարդուն ճանաչելը,
 Ամենից շատ պետք է քեզ ղգույշ լինել, Կիրնոս:

Երբ ոսկին կամ արծաթն են կեղծ, այդ հանդուրժել կարելի է.
 Կիրնոս, խելոք մարդը դա շատ հեշտ կիմանա,
 Սակայն երբ որ քո ընկերոջ հոգում կեղծիք է թաքնված,
 Ու կրծքի տակ նա խորամանկ մի սիրտ ունի,
 Աստծու կամքով՝ մարդկանց համար հույժ խաբուսիկ է դա լինում,
 Եվ շափազանց դժվար է այդ բացահայտել:

120

Չես ճանաչի դու ո՛չ այրի, ո՛չ էլ կնոջ հոգին երբեք,
 Մինչև նրանց լծկանի պես չփորձարկես,
 Բայց մի կարծիր, թե հեշտ է այդ բանը անել ժամանակին,
 Քանզի հաճախ տեսքից քս միտքը կխաբւիլ:

125

Մի՛ աղերսիր, Պոլիպոյսյա՛ն, հարստություն, արժանիքներ.
 Մարդուն միայն հարկաւոր է բախտ ունենալ...

120

Հորից, մորից ավելի լավ ոչինչ չկա մարդկանց համար,
 Եթե միայն նրանք արդար՝ են, ո՛վ Կիրնոս:

Կորստի կամ շահի պատճառը բնավին դու չես, Կիրնոս,
 Այդ երկուսն էլ աստվածներն են միայն տալիս:
 Չկա մի մարդ, ով գործ անի՝ հոգու խորքում իմանալով,
 Որ իր գործի վերջը բարիք է կամ չարիք:

135

Հաճախ շարիք ենք մենք սպասում, բայց բարիք է հանկարծ լինում,
 Իսկ երբ բարիք ենք մենք սպասում, լինում է վիշտ:
 Երբեկից ձեռք չենք բերում մենք այն, ինչը ցանկանում ենք,
 Զի ճնշում է մեզ դաժան ուժն անզորության:
 Զուր ենք ինչ-որ բան ենթադրում. մարդիկ ոչինչ էլ չգիտեն,
 Ամեն ինչ լուկ աստծու կամքով է կատարվում:

140

Պոլիպոյսյան, ոչ մի հյուրի, խնդրարկուի դու մի խաբիր,
 Քանզի գաղտնի դա չի մնա աստվածներից:

Թեկուզ սառնդ քիչ ինչք լինի, լավ է՝ պատիվ դու ունենաս,
 Քան անարդար ձեռով դիզես հարստություն:
 Արդարության հետ են կապված արժանիքները բովանդակ,
 Եվ լավ մարդ է, Կիրնոս, սոսկ նա, ով արդար է:

145

Աստվածները հարստություն տալիս են և վատթար մարդուն,
 Բայց քիչ մարդիկ են, ո՛վ Կիրնոս, առաքինի:

150

Դոռողությունն՝ այդ առաջին չարիքն, աստված տվեց մարդկանց,
 Որպեսզի մարդ ոչ մի հողի չտիրանա:

Երբ ստոր մարդն է հարստանում, որը առողջ ուղեղ չունի,
 Հագեցումից միշտ ծնվում է գոռողություն:

Հոգեկործան աղքատութեան վրա երբեք մի զայրացիր,
Ժանտ կարիքի համար մարդուն մի պարտավիր.
Զեսը մեկ այս, մեկ այն կողմ է թեքում կշեռքը մշտապես,
Մերթ տալիս է հարստութեան, մերթ էլ՝ զրկում:

Երբեք գոռոզ խոսք մի ասա, Կիրնոս, քանզի մարդ չգիտի,
Թե ինչ պիտի բերի օրը կամ գիշերը:

Շատ շատերն են պակասամիտ, բայց բախտավոր, և կարծեցյալ
Զարիքն էլ է նրանց համար բարիք դառնում:
Կան այնպիսիք էլ, որ խոհեմ, բայց դժբախտ են. չարչարվում են,
Սակայն գործը երբեք չի տալիս արդյունք:

Աստվածների կամքին ընդդիմ ոչ ոք հարուստ կամ աղքատ չէ,
Ու չի լինում ոչ մի բարիք և կամ չարիք:

Մարդիկ տարբեր վշտեր ունեն, ոչ ոք անվիրջ երջանիկ չէ
Նրանցից, ում արեգակն է հավերժ նայում:

Խեղկատակն էլ դավատում է նրան, ում որ աստվածները
Մեծարում են. մարդը ինքնին անկարող է:
Աստվածներին դու աղոթիր. նրանցն է ուժն, ու նրանք են
Մարդկանց տալիս և՛ բարիքներ, և՛ չարիքներ:

Բարի մարդուն ամենից շատ աղքատութեանն է խեղճացնում,
Առավել՝ քան տենդն ու սպիտակ ծիրութեանը.
Հարկադրում է փախուստ տալ և խորահատակ ծովն ընկնել,
Կամ էլ նետվել, Կիրնոս, բարձր ապառաժից:

Աղքատութեամբ խեղճացած մարդը չի կարող ոչինչ անել,
Ոչինչ խոսել, զի կապված է նրա լեզուն:
Հարկավոր է երկրի վրա կամ լայնարձակ ծովի լանջին
Փնտրել, Կիրնոս, ժանտ կարիքից փրկվելու ելք:

Հաճելի է կույսից սիրվել, հաճելի է նրան սիրել.
Շատ բան ես դու այնժամ գտնում, իրագործում:
Դրա հետ բյուր բարիքներ են կապված, բայց և բյուր չարիքներ,
Սակայն դա էլ հրապուրիչ է մեզ թվում...

Կիթերուհի՛, նենգախորհո՛ւքդ Կիպրոսածին, յուրահատուկ
Զեռով պատվեց Զեսը քեզ, մեծ պարգև տվեց.
Սանձում ես դու խոհեմագույն մարդկանց անդամ, չկա մեկը,
Ով իր ուժով, իմաստութեամբ քեզնից փրկվի:

1386

բ) ՅԱՄԲԵՐ

ԱՐՔԻԼՈՔՈՍ

1

Ես ծառան եմ էնիալիոս տիրակալի, սակայն նաև
Մուսաների թովիչ պարգևն է ինձ ծանոթ:

2

Նիզակիս մեջ է հացը իմ, նաև գինին Իսմարոսյան.
Իմ նիզակին հենված եմ ես գլինի խմում:

3

Զեն ձգվելու բյուր աղեղներ, շեն սուլելու բյուր պարսեռներ,
Երբ որ Արեսը հարուցի դաշտում կռիվ,
Այլ սրե՛րը հիմնականում կանեն գործը բաղմահառաչ:
Այդօրինակ մաքառման մեջ հաջողակ են
Տեղակիրները հռչակված, տիրակալներն էվբեայի:

4

Վերցրու գավաթը ու անցիր տախտակամածը մեր նավի,
Գնա և բաց խուփերը խոր կարասների.
Կարմիր գինին կդատարկես, միայն նստվածքը թող մնա,
Քանզի մենք չենք կարող հսկել սթափ վիճակում:

5

Իմ անբասիր վահանն այժմ զարդարում է մի սալաքու,
Զի աղամա այն թողեցի մի թիուտում.

Փոխարենը՝ մահից փախա, ուստի վահանը թող կորչի,
Կարող եմ ես նույնքան լավ նորը ձեռք բերել:

6

Ողբալի վիշտն, ո՛վ Պերիկլես, թույլ չի տալիս մեր քաղաքի
Քաղաքացւոյ՝ ուրախանալ խնջույքներում:
Փոթորկահույզ ծովի ալյաց մեջ կորցրի՞նք մեր ընկերներին,
Ողբից կարծես ուռել են մեր թոքերն արդեն,
Բայց սասվածներն անուղղելի չարյաց համար էլ, սիրելիս,
Մեզ տվել են դեղ՝ զորավոր տոկունություն:

5

Մերթ մեկի, մերթ մյուսի հետ է դա լինում. այժմ մենք ենք
Արյունալի արհավիրքի համար սգում,
Հետո ուրիշը կսգա, բայց հարկ է, որ մենք դիմանանք,
Վանենք շուտով մեղնից այս սուգը կանաչի:

10

7

Մեզ ամեն բան, ուլ Պերիկլես, բախտն է տալիս կամ դիպվածը...

8

Թասոսացոյ համար եմ ես ողբում, ո՛չ ստոր մաղնեացոյ...

9

(Թասոսի մասին)

Աւանակի մեջքի նման
Վեր է ցցվել՝ ծածկված վայրի անտառներով.
Գեղեցիկ չէ, տենչալի ու գրավիչ չէ,
Ինչպես այն հողը, ուր հոսանքն է Սիրիսի...

10

Առատ ոսկու տեր Գիգեսն ինձ չի խոսվում,
Նախանձոտ չեմ, չեմ վրդովվում աստվածների
Գործերից ու չեմ փնտրում մեծ իշխանություն.
Այդ ամենը շատ հեռու է իմ աչքերից:

Տեր Ապոլլոն, և դո՛ւ գտիր մեղսոտներին
Ու կործանիր նրանց, ինչպես կործանում ես:

Հիկամբեսի զավակներից միայն մեծին...

Երջանիկ էր նա մրտենու իր ընձյուղով,
Զքնաղ վարդով, իսկ մազերը թափվել էին
Ու սավերել նրա մեջքը և ուսերը...

Թո՛ղ Պարոսը, ծովային կյանքն ու թղենիք...

Գլավկո՛ս, նայի՛ր, խուռվել են խորունկ ծովի ալիքները,
Գիրեական դագաթները արդեն ծածկվել են ամպերով.
Փոթորիկի նշան է դա, հանկարծ սարսափը ինձ տիրեց...

Աստվածներին ապավինիր, քանզի հաճախ բարձրացնում են
Նրանք նրան, ով որ ընկած է սև հողին, շարյաց մեջ է,
Բայց հաճախ էլ պինդ կանգնածին տապալում են
Մեջքի վրա, և լինում են բյուր շարիքներ.
Թափառում է նա՝ զրկված ու մտակորույս:

Ես չեմ սիրում բարձրահասակ, գոռ քայլածքով ղորապետներ,
Որ հպարտ են իրենց փարթամ խոպոպներով, սափրված են.
Թող որ լինի կարճահասակ, և սրունքները ծուռ լինեն,
Միայն թե նա ամուր կանգնի, խիզախությամբ լցված լինի:

Զեն մեծարում, հաշվի առնում քաղաքացիք մեռածներին,
Ապրողները հրախտապարտ են լինում լուր ապրողներին.
Վատթարագո՞ւյն է մեռնողի ճակատագիրը իսկապես...

19

Երբեիցե վայելուչ չէ ծաղրել մեռած աղամարդկանց...

20

Սի՛րտ իմ, սի՛րտ իմ, խռովված ես դու վշտերով անդիմադիր,
Սակայն տոկա՛, կրժքով պահի՛ր նրանց, վանի՛ր քո թշնամյաց:
Թշնամական դարաններին մոտի՛կ կանգնիր վստահորեն.
Եթե հաղթել քեզ վիճակվի, բացահայտ մի՛ գոռողացիր,
Իսկ թե պարավես, մի՛ ընկճվիր և տանդ մեջ դու մի՛ ողբա:
Հաջողությամբ մի՛ հրճվիր և շարիքներից մի՛ զայրացիր
Դու չափից դուրս, իմացիր՝ ինչ չափ է մարդկանց ղեկավարում:

5

21

Դլավկոս, զավակ Լեպտինեսի, մարդիկ հոգով աշնալիսին են,
Ինչպիսին որ Զևսն է ուղում ավյալ օրը նրանց դարձնել,
Մտածում են աշնապես, ինչպես հանդամանքներն են թելադրում:

22

Անսպասելի, զարմանալի ոչինչ չկա, ոչինչ պեսք չէ
Երդամբ ժխտել, քանզի Զևսը՝ հայր աստվածը օլիմպոսից,
Կեսօրն արդեն գիշեր դարձրեց, թաքցրեց լույսը վառ արևի.
Այդ ժամանակ մարդկանց պատեց զարհուրանքը շարաբաստիկ,
Եվ այսուհետ հավատում են ու վստահում ամեն բանի:
Ինչ էլ տեսնեն, նրանք բնավ չեն զարմանա, եթե նույնիսկ
Գաղանները փոխանակեն դելֆինների հետ տունն իրենց
Եվ շառաչուն ալիքները, ծովը սիրեն ավելի շատ,
Քան ցամաքը, իսկ սարերը հաճո դառնան դելֆիններին:

5

Թշվառ, անկյանք պառկած եմ ես՝
Աստվածների կամքով սիրուց, ծանր վշտից
Խոցված մինչև ոսկորներս...

24

Հայր Լիկամբես, այդ ի՞նչ է քո մտքով անցել,
Այդ ո՞վ է քեզ խելքից զրկել.
Դու ողջամիտ էիր առաջ, իսկ հիմա շատ քաղաքացիք
Միշտ ծիծաղում են քեզ վրա...

25

Ամուսնության խնջույք, Զե՛ս հայր, ես չարեցի...

26

Էլ չիս ծաղկում քնքուշ մաշկով, կնճռոտվել է այն արդեն:

27

Այնպիսի մի սիրո զգացում է իմ սրտում,
Որ աչքերս թանձր խավարը պարուրեց,
Եվ նուրբ սիրտս ասես կրծքիցս շորթեցին...

ՍԻՄՈՆԻԴԵՍ ԱՄՈՐՓՈՍՅԻ

1

Որոտացող Զեան է, մանուկ, իրագործում
Ամենայն ինչ, անում է ըստ իր ցանկության:
Մարդիկ շունեն իմաստությունը, կարճակյաց են,
Միշտ տալրում են ոչխարի պես և չգիտեն,
Թե ինչ վախճան կտա աստվածն ամեն մեկին:
Բոլորին հույսն է սնուցում, հավատ տալիս,

Երբ որ նրանք զուր չարչարվում են՝ հաշվելով
 Ոմանք օրերն, այլք՝ պտույտը տարիների:
 Զկա մարդ, ով հույս չունենա հաջորդ տարի
 Բարիքներին, հարստությանն ընկեր դառնալ:
 Բայց մինչև այդ ծերանում է մեկը արդեն,
 Թշվառանում, մեկ ուրիշին՝ դաժան ախտն է
 Նահատակում, այլոց՝ Արեսն է կործանում
 Եվ ուղարկում դեպ սև Հադես, երկրքի տակ:
 Ուրիշներին փոթորիկն է ծովում քշում,
 Ու մեռնում են կապույտ ջրում, բյուր ալյաց մեջ,
 Բնակեալ դեռ կարող էին նրանք ասլընլ:
 Այլք կախվում են, մահանում են թշվառ մահով
 Եվ ինքնակամ զրկվում լույսից արեգակի:
 Ոչ ոք հեռու չէ շարիքից, բյուր-բյուրավոր
 Անասելի վշտեր, ցավեր, փորձանքներ կան
 Մարդկանց համար, սակայն նրանք թող ինձ լսեն.
 Աղետները պետք չէ սիրել, բայց և պետք չէ
 Անագորույն շարյաց մեջ շատ տանջվել հոգով:

10

15

20

2

Մեռածների մասին մենք չէինք մտածի
 Մեկ օրվանից շատ, եթե խելք ունենայինք...

3

Աստված դրել է կանանց մեջ տարբեր բարքեր.
 Մեկին, ահա, մաղոտ խոզից է նա ստեղծել:
 Անկարգության մեջ է սրա ամբողջ տունը,
 Աղտեղությանմբ ծածկված է, և աղբ է դետնին:
 Ինքը, կեղտոտ, մի անվա հագուստ հագած,
 Գոմաղբի մեջ նստած. անվերջ գիրանում է:
 Մի այլ կնոջ նենգ աղվեսից է նա ստեղծել.
 Ամեն ինչին տեղյակ է սա, չկա շարիք,
 Ոչ էլ բարիք, որ սրանից գաղտնի մնա:
 Նույն բանը սա մեկ գովում է, մեկ՝ պարսավում,
 Փոխում է իր խառնվածքը հաճախակի:
 Այս մեկն, ահա, ստեղծված է ժիր, շարժուն շնից:

5

10

Նա ամեն բան լսել, տեսնել է կամենում,
 Թափառում է ամենուրեք, շուրջը նայում
 Եվ հաշում է՝ թեկուզ իրեն մարդ չլսի:
 Նա չի լսի իր ամուսնու սպառնալիքով,
 Թեկուզ ցասմամբ ատամները քարով ջարդես:
 Մեղմ խոսքով էլ այրը նրան չի լռեցնի,
 Եթե նույնիսկ նստած լինեն հյուրերի մոտ.
 Մի անհեթեթ համառություն ունի նա միշտ:
 Մեկին կավից են արարել օլիմպացիք,
 Տվել այրին. սա խեղանդամ ասես լինի:
 Նման կինը չի տարբերում շարն ու բարին,
 Եվ ուտելն է միակ գործը, որ նա գիտի:
 Աստվածատուր ցուրտ ձմռանը, երբ գողում է,
 Կծուլանա տանել աթոռն օջախի մոտ:
 Մեկը ծովից է և ունի երկակի միտք:
 Մի օր, ահա, ուրախ է և ծիծաղում է.
 Թե նրան տանը հյուր տեսնի, կդրվատի.
 «Այս կնոջից ավելի լավ ու գեղեցիկ
 Եվ ոչ մի կին չկա ամբողջ մարդկության մեջ»:
 Բայց մի օր էլ՝ տանելի չէ, չի կարող մարդ
 Նրան նայել կամ մոտենալ. նա չի շփվում,
 Մոլեգնում է, ինչպես որ շունը մարդկանց մեջ:
 Բարեհաճ չէ ու տհաճ է նա բոլորին,
 Թե՛ թշնամյաց և թե՛ մարդկանց իր սիրելի:
 Ինչպես ծովն է հաճախ հանդարտ ու կենսաշունչ
 Եվ ամռանը բերկրեցնում է նավորդներին,
 Սակայն նաև հաճախակի մոլեգնում է
 Ու քշում է իր բարձրագու ալիքները,
 Այգուկս էլ այս կինը. նրա խառնվածքը
 Ծովի պես է, տրամադրությունը՝ փոփոխվող:
 Մեկը ստեղծված է մազաթափ ու գորշ էջից.
 Հայհոյանքով, հարկադրանքով ու հազիվ է
 Որեւէ բան անում, բայց վատ չի աշխատում:
 Իսկ մինչև այդ մի անկյունում նա ուտում է
 Գիշեր-ցերեկ, ուտում նաև օջախի մոտ:
 Նա սիրային գործերի մեջ ընդունում է,

Ընկեր դարձնում ամեն մեկին, ով գալիս է:	50
Մեկը ստեղծված է արիսից. ահա՛ ու ստոր	
Ծնունդ է նա: Գեղեցիկ ու սիրելի չէ,	
Հրատուրիչ ու հաճելի ոչինչ չունի:	
Նրա սիրո առաքաստը տենչալի չէ,	
Մտանցողը սրտխառնոց է իսկույն զգում:	55
Գողանում է, վնաս տալիս դրկիցներին,	
Զոհ բերելու տեղը՝ հաճախ ինքն է ուտում:	
Մեկը շքեղ, երկարաբաշ նժույգից է:	
Սև գործից ու հոգսից երես է նա դարձնում,	
Երբեք չի դիպչում մաղին ու աղացին	
Եվ չի հանում երբևիցե աղբը տնից:	60
Մրից խորշում է, օջախի մոտ չի նստում	
Եվ ստիպված է միայն սիրում իր ամուսնուն:	
Լողանում է նա ամեն օր երկու անգամ,	
Երեք անգամ, հազար անգամ օծվում յուզով:	65
Միշտ քայլում է նա արձակված խոպուպներով,	
Որ փարթամ են, ծաղիկներով շրջանակված:	
Այսպիսի կինն այլոց համար գեղեցիկ է,	
Բայց ամուսնու համար չարիք է իսկական,	
Եթե այդ այրն արքա չէ կամ մականակիր,	
Որի կյանքը նման կանայք զարդարում են:	70
Մեկը ստեղծված է կապիկից. նա մեծագույն	
Չարիքն է, որ Զեսը տալիս է այրերին:	
Սաստիկ տգեղ երես ունի. այդ կնոջը	
Քաղաքի մեջ բոլոր մարդիկ ծանակում են:	
Վիզը կարճ է, հազիվհազ է նա քարշ գալիս,	75
Այնքան նիհար է, որ ասես հետույք չունի.	
Դժբախտ այր է, ով գրկում է այդ գարշաճին:	
Նա լավ գիտե ամեն միջոց ու հնարանք,	
Ինչպես կապիկ, ծաղրը բանի տեղ չի դնում:	
Նա ոչ մեկի համար լավ գործ չի կատարի,	80
Այլ ամեն օր դավ է նյութում ու մտածում՝	
Ինչպես մեկին մի մեծագույն վնաս հասցնի:	
Մեկը մեղվից է. բախտավոր տեր ունի նա,	
Զի պատշաճում նրան և ոչ մի պարսավանք:	
Նրա ինչքը բարգավաճում է, մեծանում,	85

Մերանում է նա սիրելի ամուսնու հետ,
 Հուշակալոր ու դեղեցիկ սերունդ թողնում:
 Բոլոր կանանց մեջ ամենից փառավորն է
 Եվ օծոված է աստվածային դրավշովյամբ:
 Նա չի սիրում երբեք նստել կանանց խմբում,
 Ուր անպարկեշտ բարբառում են սիրո մասին:
 Խոհանարարն ու լավագույն աշս կնոջը
 Տալիս է Զեան աշրին, իբրև երջանկովյուն:
 Այսպիսին են բոլոր կանայք, որոնց ստեղծեց
 Զեւը, որոնք տղամարդկանց կողքին են միշտ:
 Կինը Զեւի ստեղծած աղետն է մեծագույն.
 Թվում է, թե ինչ-որ օգուտ կա նրանից,
 Սակայն տիրոջ համար միայն չարիք է նա:
 Ոչ ոք ամբողջ օրը ուրախ չի անցկացնի,
 Ում վիճակված է գտնվել կնոջ կողքին:
 Նա իր տնից շուտ չի վանի երբեք Քաղցը,
 Որ շար գրկից ու թշնամի մի աստված է:
 Երբ որ այրը տանն ուղում է զվարճանալ,
 Պատվել աստծու և կամ մարդկանց, կինը իսկույն
 Կռվի պատճառ է գտնում, վեճ է հարուցում:
 Երբեհիցն բարձրացակամ չեն ընդունի
 Եկվորներին այն օջախում, որտեղ կին կա,
 Իսկ այն կինը, որ հույժ խոհեմ է ձեռնում,
 Իրականում վատթարագույնն է բոլորից:
 Երբ խարվում է այրը մի պահ, զրկիցները
 Խիստ հրճվում են՝ նրա սխալը տեսնելով:
 Ամենքն իրենց կանանց անվերջ դրվատում են,
 Ուրիշների կանանց են միշտ պախարակում,
 Զգիտեն, որ բոլորս էլ մեկ բախտ ունենք:
 Կինը Զեւի ստեղծած աղետն է մեծագույն,
 Անխախտ կապանք, որով Զեւը մեզ կաշկանդեց
 Այն օրվանից, երբ որ Հագեւը կլանեց
 Հանուն կնոջ կռված որոշ տղամարդկանց...

90

95

100

105

110

115

1

Մե՛այի զարմ, Կիլլենեի արքա, Հերմե՛ս,
Մեռնիալում Կանդավլեա են քեզ միշտ կոչում.
Ո՛վ շնազուսպ, ո՛վ գողերի ընկեր, օգնի՛ր:

2

Մե՛այի զարմ, Կիլլենական Հերմե՛ս, Հերմե՛ս,
Քեզ եմ դիմում, որովհետեւ մրսում եմ խիստ:

3

Տուր մի թիկնոց Հիպպոնաքսին, շատ եմ մրսում,
Ատամներս կափկափում են...

4

Տուր մի թիկնոց Հիպպոնաքսին և մի շապիկ,
Տուր կոշիկներ, ոտնամաններ, նաև ոսկե
Վաթսուն ստատեր դու շարտիր ինձ այդ պատից:

5

Այդպես էլ դու ինձ շտվիր բրդե թիկնոց,
Որ ցուրտ ձմռանն այն ինձ համար մի դեղ լինի,
Իմ ոտքերը չծածկեցիր բնավ մորթուց
Կոշիկներով, որ չջարդվեմ, ինչպես սառույց...

6

Երկու օր է կինը լինում մեզ հաճելի.
Հարսանիքի օրը և իր թաղման օրը:

Հանգստութեան մեջ էր ապրում նա և առատ
 Նուրբ խորտիկներ, մանր ձկներ էր միշտ ուտում.
 Լամպսակոսյան ներքինու պես էր նա ճաշում:
 Կերավ ամբողջ ժառանգութեանը, իսկ հիմա
 Քար է փշրում ու սնվում է մի քիչ թղով,
 Գարեհացի կոշտուկներով, ստրուկի նման:

Թըրախիական նծույգներով սպիտակ, կառքով
 Իլիոնի պարսպի մոտ եկավ, սակայն
 Կորցրեց դրանք էնիացոց Հռեսոս արքան...

Կթոցից ենք խմում, քանզի գավաթ չունենք.
 Մեր գավաթը գցեց մանուկը ու կոտրեց:

Չարիքների՛ն կտամ արդեն թշվառ հողիս,
 Եթե դու շուտ ինձ հտ շտաւ մեկ չափ գարին.
 Պիտի գարու ալյուրից ես շիլա եփեմ
 Եվ այն ուտեմ. դա վշտի դեմ միակ դեղն է:

Սպասի՛ր, չարիք դու մի՛ նյութիր, մի՛ նկարիր
 Բազմանստիք նավակողի կողքին մի օձ,
 Որ փախչում է նավաթթից դեպի խելը.
 Զի կլինի դժբախտութեան նախանշան

. ղեկապետին,

Եթե հանկարծ նրա սրունքն օձը կծի:

գ) ՄԵԼՈՍ

1. ՄԵՆԵՐԳՈՐԿՅՈՒՆՆԵՐ

ԱԼԿԱՅՈՍ

1

Ողջո՛ւյն, արքա՛ Կիլլեննի, քեզ եմ սրտանց
ես գովիրգում, քեզ, ում լեռան հենց գագաթին
Մենց Մեան՝ Կրսնիդի հետ կենակցելով:

2

Ով Աթենաս, ո՛վ ռադմատենչ մեր ախրուհի.
Մի ժամանակ դու շունհիր
Ոչ մի տաճար Կորոնիայում...,
Կորալիական զետի բարձր ափերի մոտ:

3

... Ահեղագույն աստված է նա,
Ում որ ծնեց գեղեցկամույկ, հեղ Իրիսը՝
Կենակցելով Զեփիրոսի հետ ոսկեհեր...

4

Պղնձով է շողում տունը աչս վիթխարի, ողջ սրահը
Հարդարված է լոկ Արեսով:
Ահա՛ փայլուն կորդակները. դրանց վրա ձիու մազից
Գարգմանակներ կան ձյունաթույր,
Որ այրերի գլխի զարդն են: Պղինձ, անտես բեկտներից
Ահա կախված են փայլփլուն
Սոնապաններն, ահա այստեղ կախված է և սլաքների
Պատկանդարանը ամրապինդ:
Ահա՛ և նոր դրահները, իսկ քիչ հեռու ընկած են և
Մեր սնամեջ վահանները:
Ահա՛ սրերը քալիդյան, ահա նաև շատ գոտիներ

5

10

Ու ծածկուլթներ մարմնի համար
Այստեղ ոչինչ մոռացված չէ, և անհրաժեշտ է մեզ հիմա
Դրանք իսկույն գործի դնել:

5

Ձեռք գիտակցում մենք հողմերի բռնկումը,
Իսկ ալիքը զլորվում է մեկ այս կողմից,
Մեկ այն կողմից: Եվ ահա դեպ կենտրոն ենք մենք
Քշվում իսկույն մեր սեաթույր նավի վրա
Ու շափաղանց տառապում ենք մեծ փոթորկից:
Տախտակամածն անմիջապես ճեղք է տալիս,
Պարզ տեսնում ենք, որ առագաստն ամբողջովին
Պատռտվում է, բաժանվում մեծ ծվենների,
Խարխախներն էլ մեզ չեն փրկում...

5

6

Հարկավոր է այժմ հարբել, եթե նույնիսկ
Չուզենք, քանզի մահը տարավ Միրսիլոսին:

7

Եկել ես դու երկրի ծայրից, և ձեռքիդ է
Փղոսկրրե ու ոսկեզօծ կոթով սուրը,
Ձի մեծապես դու օգնեցիր բաբելացոց:
Դաշնակցեցիր, ազատեցիր տառապանքից:
Դու սպանեցիր արքայական այն ռազմիկին,
Այն հսկային, որից մնաց մի նիզակ՝ հինգ
Արմնկաշափ երկարությամբ...

5

8

Անձրևում է Ձևսը արդեն, և երկնքից
Մեծ բռնք փչեց. սառել է հոսքը ջրերի:
.
Ե՛կ ձմեռը վանենք մեզնից. կրա՛կ վառիր,
Առատորեն անուշահամ գինի՛ լցրու,

Այնուհետև իմ աշտի տակ դու կդնես
Մի փափուկ բարձ...

5

9

Չարիքներից բնավ պետք չէ հոգով տանջվել.
Տառապելով կրքեր առաջ մենք չենք դնալ:
Բաքո՛ւս, դու մեզ մի լավագույն դեղ ես տվել.
Գինի՛ր բերեք, եկե՛ք խմենք...

10

Ամենքը թող իրենց վզերը օղակեն
Ծաղիկներից հյուսված բուրյան մանյակներով,
Ապա իրենց կրծքերին թող անուշահոտ
Մեռոն լցնեն:

11

Մեկտեղ բոլորը գովեցին
Հայրենիքի համար չարիք Պիտաակոսին, նրան դարձրին
Մեր տարաբախտ, թշվառացած այս քաղաքի մեծ բռնապետ:

12

Թրջեցե՛ք ձեր փուրը գինով. աստղն արդեն պտույտ գործեց:
Դժվարին են այս օրերը, տապից ծարավ է ամեն ոք:
Տերեւների մեջ երգում է արդեն ճպուռը մեղմաձայն,
Իր թևերի տակից հնչում անուշ երգը, մինչդեռ վերից
Տարածվում է շոգը, վառում շրջակայքը:
Արտիճուկն է ծաղկում արդեն. կանայք սաստիկ ցանկաւեր են,
Այրերը՝ թույլ, զի Սիրիոսը նրանց գլուխն ու ոտքերը
Այրում է խիստ:

5

13

Խմե՛նք, վառե՛նք ճրագները, քանզի օրերն արդեն կարճ են:
Դի՛ր դու այստեղ տարողունակ ու նկարին գավաթները,

Զի Զևսի և Սեմելեի որդին մարդկանց շնորհել է
Գինի հոգսերը մոռացնող: Լցրո՛ւ շուտով բերնեբերան
Ամենքին մեկ-երկու դավաթ, և այնուհետ թասը թասին
Թող հաջորդի...

5

14

Մեռո՛ւն լցրու դու իմ գլխին բազմաշարչար,
Նաև կրծքին իմ ալևոր:

15

Խնդրում եմ ձեզ. ինձ հաճելի Մենոնին թող մեկը կանչի,
Որպեսզի այս գինարբուքում նա ինձ դառնա ընկերակից:

16

Պատմում են, թե Արխտոդեմը Սպարտայում հետևյալ ճիշտ
խոսքը ասաց.
«Մարդը փող է. երբեք աղքատը չի լինում ո՛չ պանծալի,
Ո՛չ պատվելի»:

17

(Սափոյին)

Հեղաժպիտ, անբիծ Սափո, մանուշակի պես մաղերով,
Ուղում եմ քեզ մի խոսք ասել, բայց ամոթն է ինձ խանդարում:

ՍՍ.ՓՈ

1

Գեղեցկագահ, հավերժակա՛ն Ափրոդիտե,
Աղերսում եմ, Զևսի դստրիկ նենդախորհուրդ,
Մի շարչարիւր սրտմտանքով ու թախիժով
Դու իմ սիրտը, ո՛վ տիրուհի:
Ե՛կ, ե՛կ ինձ մոտ, չէ՞ որ ուրիշ անգամ էլ դու,
Իմ հեռավոր թախանձանքները լսելով,
Լքում էիր ապարանքը քո հայրական,
Լծում կառքդ ոսկեշողուն:

5

Թոցնում էին դեպ սևորակ երկիրը քեզ
 Ճնճրդուկներն արագաթև ու գեղեցիկ. 10
 Շարժվում էին թևիկները, օդը ճեղքում,
 Կտրում առժամ քեզ երկնքից:
 Այգակա, փութով ցած սուրալով, երանելի,
 Մեղմ ժպիտը անմահական քո երեսին,
 Հարցնում էիր, թե ինչից եմ ես տառապում, 15
 Բե քեզ ինչո՞ւ ես կանչեցի,
 Եվ կրքահար հոգիս ի՞նչ է արդյոք տենչում:
 Ասում էիր. «Արդյոք ո՞ւմ հետ ես ցանկանում
 Սիրով կապվել, Պիթոն ո՞ւմ պետք է համոզի,
 Սափո, ո՞վ է քեզ վշտացրել: 20
 Հեռացե՞լ է, քո հտեկից կգա՞ շուտով,
 Ընծադ մերժե՞ց, ի՞նքը կտա քեզ ընծաներ,
 Սե՞րդ մերժեց, ո՞հ, շատ շուտով նա կսիրի,
 Եթե անգամ չկամենա»:
 Օ՛, ե՛կ դարձյալ, ինձ աղաաիր դառն մորմոքից. 25
 Իրագործիր այն, ինչ որ իմ հոգին սաստիկ
 Փափագում է իրագործել, անձամբ ի՞նքդ
 Աջակիցս եղիր հիմա:

2

Ասովածներին հավասար եմ ես համարում
 Այն այրին, ով հիմա նստած է քո դիմաց:
 Խոսում ես դու, և լսում է նա քո ձայնը
 Քաղցրահնչյուն
 Ու ծիծաղդ հրաշալի. օ՛, կրժքիս տակ
 Կընդարմանար այնժամ իմ սիրտը հուզմունքից:
 Բավական է՝ լոկ մի հայացք նետեմ վրադ...
 Կարկամում եմ,
 Եվ իմ լեզուն նվաղում է ու պապանձվո՞ւմ,
 Թվում է, թե մարմնովս հուր է անցնում: 10
 Իմ աչքերը էլ չեն տեսնում, ահանջներս
 Աղմկում են:
 Օ՛, քրտինքն է հորդում այնժամ, դողն է ցնցում
 Ողջ մարմինս, գունատվում եմ սեղի նման,
 Դժգունում եմ տեսքով այնքան, որ թվում է՝ 15

Մահանում եմ.

Սակայն հարկ է ինձ հանդուրժել այդ ամենը...

8

Ասաղներն իսկույն, լուսնի շուրջը գեղեցիկ,
Աղոտանում, կորցնում են վառ տեսքն իրենց,
Երբ, ելնելով, նա իր լույսով լիաբուխ
Արժաթում է երկիրն ամբողջ...

4

Չարիք է մահն, աստվածներն են այդ սահմանել.
Չէ՞ որ իրենք կմեռնեին, եթե լիներ դա բարիք:

5

Վատ դրկից է ինչքը առանց վհահանձնության...

6

Ընկղմվել է լուսինն աքղեն,
Պլեյադներն էլ. կեսգիշեր է,
Եվ անցնում է ժամանակը,
Մինչդեռ... մենակ եմ ես մահճում:

7

Նման ես դու բարձր ճյուղին շիկնած քաղցրիկ մի խնձորի,
Կատարին ես դու բարձրագույն. մի՞թե մարդիկ քեզ մոռացան:
Օ՜ ոչ, բնավ, նրանք միայն քեզ անկարող եղան հասնել:

8

Ունեմ չքնաղ մի դստրիկ, ասես լինի իր տեսքով
Նա մի ծաղիկ ոսկեթերթ. Կլաիսն է դա իմ անգին,
Չեմ փոխի ես նրա հետ անգամ հրաշք Լիդիան ողջ...

Խնձորենու ընձյուղների արանքներից
Սառն առվակն է երգում, ցնցվող տերևները
Փուն հն սփռում շրջակայքում:

10

Մ' իմ Դիկա, դու պսակով շքնաղ մազերդ օղակիր
Եվ նրբագեղ քո ձեռքերով հյուսիր շիվերը սամիթի.
Ամենից շատ ծաղիկներն են երջանկացնում Քարիսներին,
Նրանք երես են միշտ դարձնում նրանից, ով պսակ չունի...

11

Այստեղ աճյունն է Տիմասի, ով կին չէր դեռ, երբ մահացավ,
Երբ սև տունը Պերսեփոնի նրա հոգին հյուրընկալեց...
Երբ նա հանգեց, հասակակից բոլոր կույսերն ընկերուհի
Կարում էին սուր երկաթով իրենց գլխի վարսերը պերճ:

12

Դու կմեռնես ու կառուկես մի օր հողում: Հուշ չես թողնի
Դու ո՛չ այնժամ, ո՛չ էլ հետո, զի վարդերը պիերիական
Եվ սերը դու քամահրեցիր. անդ, Հադեսի տանը անտես,
Դժգույն հոգվոց մեջ ընկնելով, դու հողի տակ կթափառես...

13

Չեղունը դուք բարձրացրե՛ք,
Հիմենե՛ոս,
Առավել՝ վեր, հյուսն ալրեր,
Հիմենեո՛ս,
Արեսին նման փեսան է գալիս,
Նա խիստ բարձր է պարթև ալրերից...

14

Կուսությո՛ւն իմ, կուսությո՛ւն իմ, ո՞ւր հեռացար՝ ինձ լքելով.
Էլ չեմ դառնա քեզ մոտ երբեք, էլ չեմ դառնա...

Գեղեցիկը լուկ աչքին է հաճելի,
Մինչդեռ լավը և գեղեցիկ է թվում:

Ինչպես մի նուրբ հիակինթոս, որին սարում հովիվները
Տրորում են, հակվեց գետնին այն ծաղիկը բոսորագույն...

Նորից ահա հյուժիշ էրոսն ինձ ցնցեց,
Քաղցր ու դառն, անդիմադիր օձը այդ...

Կույսեր, այլևս ձայն չունեմ, սակայն եթե մեկն ինձ հարցնի,
Նրան կտա պատասխան իմ պատվանդանին փորագրված
Հավերժաձայն գրությունն այս. «Էթո՛ւրիա, դո՛ւսար Լետոյի,
Սաինայադ Հերմոկլիդի դուստր Արիստան՝ քո քրմաւհին,
Քե՛զ ընծայեց ինձ հավիտյան, ո՛վ դու կանանց աստվածուհի,
Բարե՛կ եղիր մեր նկատմամբ ու հռչակիր դու տոհմը մեր»:

Խառնում էին թասում ամբրոսիան ջրի հետ,
Ապա Հերմեսն առավ դավը, մատուլակեց:
Ամեն աստված իր բաժակով հեղում արեց,
Եվ մաղթեցին նրանք բոլոր բարիքները
Փեսացուին...

Կրեանուհիք նուրբ ոտքերով մի ներդաշնակ
Պար բռնեցին բազինի շուրջը տհնչալի՝
Փափուկ խոտն ու ծաղիկները տրորելով:

... Իսկ ոտքերը

Ծածկում էր փոկը երփներանգ, որ լիդիական
Հրաշք դործ էր...

(Ալկալոսին)

Եթե վայել, լավ ցանկութուն ունենայիր,

Եվ անպատշաճ շլիներ քո ասելիքը,

Դու ամոթից աչքերդ չէիր խոնարհի

Ու կասեր ինձ բացահայտ...

ԱՆԱԿԵՈՆ

1

Ծնրադրում եմ, եղնիկասպան,

Ձևի խարտյաշ դսարիկ, վայրի

Գազանների տեր Արտեմիս.

Լեթեսի հորձանքի մոտ

Արիասիրտ տղամարդկանց

Քաղաքին դու զվարթ նայիր,

Ձի այստեղի քաղաքացիք,

Ում հովվում ես, վայրենի շեն:

2

Նեոեց կրկին վրաս բոսոր

Իր գունդն էրոսը ոսկեհեր.

Նա կանչում է ինձ հրճվելու

Գեղեցկամույկ աղջկա հետ,

Քայց վերջինս, որ ծագումով

Գեղեցկաշեն Լեսբոսից է,

Հեղնում է իմ ճերմակ հերքը,

Ուրիշի՞ն է նայում ադահ:

էրոսին համ երգում թովիչ,
Որը զուգված է պսակով՝
Հյուսված բազում ծաղիկներից:
Ենթարկում է իրեն մարդկանց,
Իշխում անդամ աստվածներին...

5

4

Ճերմակեց հերքը բունքերիս,
Ալևհեր է իմ զլուխը:
Անցավ չքնաղ ջահելությունն,
Ատամներս ծեր են արդեն.
Քաղցր կյանքիս ժամանակի
Մեծ մասը ինձ արդեն լքեց:
Հաճախ ողբում եմ դրանից,
Տարտարոսից սոսկում եմ ես:
Հաղեսի խորքն ահազդու է,
Ժանտ է ուղին դեպի այնտեղ,
Եվ ով արդեն իջնում է անդ,
Զունի այլևս վերադարձ:

5

10

5

Ով տեր, ում հետ էրոսն իշխող
Ու սեաշյա նիմփաները,
Նաև բոսոր Ափրոդիտեն
Միշտ հրճվում են ու այցելում
Կատարները բարձր լեռանց:
Աղերսում եմ քեզ ծնրադիր.
Դու հայտնվիր ինձ բարեհաճ,
Ականջ դիր իմ հեղ աղոթքին:
Թող, հանձին քեզ, Կլեոբուլան
Գտնի մի լավ խորհրդատու,
Սերս հարդիր, Դիոնիսոս:

5

10

Ինչո՞ւ, դամբիկ թրակիական,
 Նայում ես խեթ աչքերով,
 Դաժանորեն խույս տալիս.
 Կարծում ես՝ ես ճարտար շեմ:
 Գիտցիր, կարող եմ հագցնել
 Քեզ հմտորեն հրասան,
 Սանձով կարող եմ ես քեզ
 Վարել շուրջը թիրախի:
 Իսկ առայժմ արոտում
 Սնվում, խայտում ես անհոգ,
 Քանզի շունհա ձիաղուսպ
 Դու մի հեծյալ քաջափորձ:

5

10

7

Բե՛ր, պատանի՛, ինձ դավաթ,
 Որ մի շնչով այն պարպեմ:
 Տասը շափ ջուր դու խառնիր
 Հինգ շափ գինուն այդ թասում,
 Որ, խմելով, ես պատշաճ
 Խանդավառվեմ Բաքուով:
 Թող չլինեն այնուհետ
 Աղմուկ, ճիչեր մոլեգին,
 Թող չծնվի այդ գինուց
 Մի սկյութական խրախճանք,
 Այլ ուզում եմ, որ ըմպենք
 Երգերի տալ մենք դյուրիշ...

5

10

8

Երբ էրոսը նկատեց
 Իմ մորուքը ալեխառն,
 Իր թևերով ոսկեփայլ
 Քամի արեց ու թռավ:

Զարկեց էրոսն ինձ դարձյալ
 Ինչպես դարբին, հաղթ մուրճով,
 Որից հետո լողացրեց
 Ինձ սառցային ջրի մեջ...

10

Ջուր բեր, գինի՛ ինձ, մանո՛ւկ,
 Բեր ինձ նաև դու փարթամ
 Մազիկներից պսակներ,
 Որ ես Սիրո հետ կուլեմ...

11

Պատանիները երևի
 Սիրում են ինձ լեզվիս համար,
 Զի հաճելի երգել գիտեմ
 Եվ հաճելի խոսել գիտեմ:

ԱՆԱԿՐԵՈՆԱԿԱՆ ՊՈԵԶԻԱՅԻ ՆՄՈՒԾՆԵՐ

1

Փոշուգիայի մի բարձունքում
 Տանտալիսը քար դարձավ,
 Իսկ դատրիկը Պանդիոնի
 Դարձավ ծիծառ, Բեաժե՛ց...
 Հայելի դառնալ կուզեի,
 Որ նայեիր ինձ հավետ,
 Զգեստդ դառնալ կուզեի,
 Որ կրեիր ինձ հավետ,
 Օ՛, կուզեի լինել ջուր,
 Որ մարմինդ լվայի,
 Ո՛վ կին, լինել խեժ բուրյան,
 Որ քեզ ինձնով օծեի.

5

10

Քո ստինքներին լինել կապ,
Պարանոցիդ՝ մարգարիտ,
Մոլորկդ լինել կուղիի,
Որ ոտքդ ինձ տրորեր...

15

2

Տվե՛ք, տվե՛ք ինձ, կանա՛յք,
Անհագ խմիլ Բարոսին,
Քանզի արդեն տապի մեջ
Սգում եմ ես տոչորված:
Տվե՛ք ծաղկանց պսակներ,
Տվե՛ք գլուխս ստվերիմ...
Բայց ճակատս այրվում է,
Խնշը պիտի պաշտպանի
Սիրտս Սիրո կրակից...

5

3

Եկ մենք նստենք հովանու տակ
Տերեւաթիտ, շքնաղ ծառի:
Սփռել է այն քնքուշ վարսերն
Ու իր հեղիկ ընձյուղները,
Իսկ ոչ հեռու՝ հոսուն ակը
Շշնջում է և համողում.
«Մի՞թե, անկյունն այս տեսնելով,
Այլ ճանապարհ պիտի ընտրեր...»:

4

Եթե ոսկու լիությունը
Երկարացներ մարդկանց կյանքը,
Ունակ լիներ այն պահպանել...
Եթե խլեր մարդուն մահից,
Մարդն այդպես մահը շրջանցե՛ր,
Այնժամ ինչքը կսիրեր:
Բայց երբ գնել այն չի կարող
Մարդկանց համար հարատև կյանք,

5

էլ իմ ինչի՞ն է պետք ոսկին,
 Սահմանված է մեզ՝ մահանալ,
 Ուստի չարժե իզուր ողբալ,
 Եվ ի՞նչ կարիք կա՝ հառաչել...
 Հաճույքներն եմ ես նախընտրում.
 Պիտի ըմպեմ քաղցր գինին,
 Հրճվեմ խմբում ընկերներիս
 Եվ միշտ փափուկ մահիճներում
 Կատարեմ կամքն Ափրոդիտի:

10

15

Հեշտալի՜ է ճեմել այնժամ,
 Երբ դաշտերն են պերճ կանաչում,
 Զեփիրոսն է հղում մեղմիկ
 Ու քաղցրարույր իր հոսանքը,
 Տեսնել ճյուղերը Բաքոսի,
 Սուզվե՛լ ծաղկանց, ծառերի մեջ՝
 Գրկած կույսին քնքշագեղ,
 Որ ողջ շնչում է Կիպրուհով...

5

6

Թե լինեիր ունակ հաշվել
 Տերևները ողջ ծառերի,
 Կամ թվարկել կարենայիր
 Ալիքները համակ ծովի,
 Այնժամ միայն ես կասեի,
 Որ կհաշվես սերերը իմ:
 Նախ, Աթենքից պիտի հիշես
 Դու իմ սիրած քրտան կանանց,
 Տասնըհինգին էլ մնացյալ,
 Իսկ այնուհետ՝ Կորնթոսից
 Իմ հարձերի մի ամբողջ խումբ.
 Օ՛, ապրում են Աքայայում
 Բազում կանայք գեղեցկատես:
 Հետո հիշիր դու Լեսբոսից,
 Ապա՝ նաև Իոնիայից

5

10

15

Եվ Կարիայից, Հոռոսից
 Յմ սերերին երկու հաղար...
 Ի՞նչ, մե՞ծ ևս այս թիվը կարծում,
 Բայց չենք հաշվել մենք դեռ կանանց
 Սիրիայից, Կանոբոսից
 Ու բովանդակ Կըրեստից,
 Ուր էրոսը քաղաքներում
 Իր տոներն է միշտ կատարում:
 Իսկ չե՞ս ուզում նաև թվել
 Գաղիրայի, բակարիացի,
 Նաև հնդիկ կանանց, որոնք
 Բոլորն իշխել են իմ հոգուն...

20

25

7

Ծ՛, մի՛ փախիր՝ տեսնելով
 Դու մազերը իմ ճերմակ,
 Ու, թեպետ քեզ ծաղիկն է
 Տրված ջահել տարիքի,
 Ընծաներըս մի՛ մերժիր:
 Տե՛ս, հյուսվել է պսակում
 Սպիտակ շուշանը վարդին.
 Որքա՜ն հարմար են իրար...

5

8

Վարդը Սիրո նշանակ
 Պիտի խառնեմ Բաքոսին,
 Ծածկեմ վարդով գեղաթերթ
 Իմ քունքերը և խմե՛մ
 Գլինին՝ զվարթ խնդալով:
 Վա՛րդ, ո՛վ ծաղիկ վեհագույն,
 Վա՛րդ, դու գարնան անգին գանձ,
 Աստվածների ցնծությա՛ն,
 Քեզնով է, վա՛րդ, պսակում
 Հերքը որդին Կիպրուհու,
 Քարիսների հետ պարո՛ւմ.
 Ի՛նձ էլ զուգիր... Քնարով,

5

10

Տաճարիդ մոտ, ո՞վ Բաքուս,
Ծա, լիսաստինք կուլսի հետ,
Պսակեներով վարդահյուս,
Պիտ արձնվե՛մ, կարալե՛մ...

15

9

Կուղեմ երգել Ատրիդներին
Եվ Կադմոսին կուղեմ գովել,
Բայց լարերը իմ կիթառի
Միայն սիրո երգն են հնչում...
Ես փոխեցի այդ լարերը,
Ապա՝ նաև քնարն ամբողջ
Ու փորձեցի գործերն երգել
Հերակլեսի. իսկ քնա՞րս...
Սիրո երգով լող ձայնակցեցի
Մնա՛ք բարով և դո՛ւք, մյո՛ւս
Քաջազուններ, զի կիթառն իմ
Միայն սերն է ունակ երգել:

5

10

Դու, սիրելի իմ ծիծեռնակ,
Ամեն տարի այստեղ գալով՝
Հյուսում ես քո բույնը ամռան,
Իսկ ձմռանը հեռանում ես
Դեպի Նեղոս, դեպի Մեմփիս...
Մինչդեռ երեսը իմ սրտում
Հյուսում է իր բույնը հավե՛րժ.
Սերերն են անդ թևավորվում,
Ոմանք՝ իսկույն ելնում ձվից,
Ոմանք՝ զարկվում դեռ կեղևին:
Ճտերն այդ, բաց կտուցներով,
Ծղրտո՞ւմ են հալերժորեն:
Սնուցում են մեծերն անդուլ
Այդ նորածին էրեսներին,
Իսկ սրանք էլ, մեծանալով,

5

10

15

Իսկույն այլոց են կյանք տալիս:
Էլ ի՞նչ միջոց պիտի գտնեմ.
Անզոր եմ ես ու չեմ կարող
Պաշտպանվել այդ էրոսներից...

11

Դու հորինիր ինձ համար
Գարնան դալաթ մեծարվեստ,
Զի գեղեցիկ վարդեր են
Հորաները մեզ բերել:
Դու կկերտես արծաթից
Ըմպանակն այդ տինչալի.
Մի պատկերիր դալաթին
Ծիսակարգեր բարբարոս
Կամ խորշելի մի դիպված:
Ավելի շուտ՝ դրոշմիր
Դու Զևսածին Բաքոսին
Եվ ծիսարար Կիպրուհուն՝
Հարսանյաց երգ ասելիս:
Անդ պատկերիր անվեն Սեր
Ու Քարիսների ծիծաղկոտ.
Գեղատերե, ոստաշատ
Վազը նրանց թող ծածկի:
Կերտիր և պերճ պատանիք՝
Փոյբոսի հետ խայտալիս:

5

10

15

12

Հապա, վարպե՛տ հմտագույն,
Կերտի՛ր, վարպե՛տ հմտագույն.
Վարժ՝ արվեստում հոռոտայան,
Սիրեցյալիս դու կերտիր:
Պատկերի՛ր իմ հուշենով,
Զի այստեղ չէ նա, սարքիր
Մաղերը նուրբ, սևորակ.
Եթե մոմը տա հնար,
Դրանք խեղով թող բուրեն:
Կերտիր քո ողջ հմտությամբ,

10

Վարսերի մեջ թխագույն,
 Դու ճակատը փղոսկրի:
 Թող շինի լայն կամ նեղ
 Արանքը իր հոնքերի:
 Թող այն, ինչպես որ կյանքում,
 Բաքցնեն ունքերը հաված:
 Բարթիչնե՛րը կերտիր սև,
 Այնուհետև աչքերը
 Դու հորինիր ճի՛շտ հրից՝
 Բի՛լ՝ Պալլասի աչաց պես,
 Հեղ՝ Կիպրուհու աչաց պես:
 Կերտիր այտերն ու քիթը՝
 Վարդը կաթին խառնելով,
 Շուրթերը, ուր նստած է
 Պիթոն գրգռիչ համբույրով:
 Իսկ նրա դունչը քնքուշ,
 Ճերմակ վիզը մարմարե՝
 Զուգի՛ր ամեն հմայքով:
 Այնուհետև կհագցնես
 Նրան հագուստ ծիրանի:
 Բեթևակի թող մարմինն
 Այն ցույց տա և ընդգծի:
 Բա՛վ է, տեսա ես նրան,
 Մոմն այդ, ասես, պիտ խոսի՛...

15

20

25

30

13

Հաճախ կանայք ինձ ասում են,
 «Անակրեոն, ծեր ես արդեն,
 Վերցրու հայելին ու քեզ նայիր:
 Դանդուրներից զրկվել ես դու,
 Քո ճակատը լերկ է արդեն»:
 Իսկ ես կասեմ. գանգուրներս
 Կան թե չկան՝ ի՞նչ փուլթն է իմ:
 Գիտեմ ես լուկ հետևյալը.
 Ծերուկներին առավել շատ
 Հարկ է բերկրանք մփշտ ճաշակել,
 Քանզի մոտ է մահը նրանց:

5

10

2. ԽՄԲԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՏԵՐՊՆԱԳՐՈՍ

1

Զևս ամենաստեղծ,
Ամենքի արքա,
Զևս, քեզ եմ ձոնում
Այս հիմնի սկիզբը:

2

Հեղենք Մնեմեի
Մուսա դստերին
Եվ Մուսարքոսին,
Լեւոյի որդուն:

3

Հրաժարվում ենք քառաձայն երգից հիմա և քո պատվին
Նոր հիմներ ենք երգում ահա յոթյարանի մեր քնարով:

4

Այստեղ ծաղկում են նոր ուժեր. մեկը Մուսան է քաղցրաձայն,
Մյուսը՝ լավ գործերի սկիզբ Արդարությունը ընդհանուր:

ԱԼԿՄԱՆ

1

Եկ դու, Մուսա, ո՛վ երգեցիկ Մուսա, սկսի՛ր
Մի բաղմաձայն ու անդադար
Նոր մեղեդի, ղեկավարի՛ր այս կույտերին:

2

.
Նրան սպանեց Պոլիդեկը,
Զոհերի մեջ հիշում եմ և քեզ, Լիկեսոս,

Արագստն Սեբրոսին ու էնարսփորին,

Նաև դորեղ Ալկիմոսին

Եւ Հիպպոնին կորդակաւոր,

Քաջ էւլտիրես տիրակալին,

Դորկես հայտնի կիսաստղածին,

Բանակներէ մեծ առաջնորդ

էվմեդեսին, էվրիտոսին,

Որը քաջ էր դաժան կովում:

Հիշում եմ ես նաև մյուս

հիգախազույն հերոսներին:

Այդ էր բախտը նրանց, ուրեր

Ջարմերն են հին աստղածնէրի՝

Պորսսի և հաղթ Գեայի:

Դուք մի փորձեք հրեւիցի երկինք թռչել.

Զի հաջողվի Կիպրուհու հետ ամուսնանալ...

5

10

15

Ջարամիտը

Ահեղ գործեր է կատարում,

Բայց պատժում են աստղածնէրը.

Երջանիկ է նա, ուլ ուրախ,

Անվիշտ է իր օրն անցկացնում:

Ես երգում եմ Ագիդոյին,

Նայում լույսին արևային,

Որով փայլում է Ագիդոն:

Բայց շի թողնում ինձ ո՛չ գովիլ,

Ոչ էլ տենչալ այդ շքնաղին՝

Կլեննառն. նա էլ գեղեցիկ է,

Թվում է, թե մի աղմկոտ,

Հաղթանակած զամբիկ է նա,

Որ ընկել է կովերի մեջ՝

Արագաթե հրաղի պես:

Իսկ չե՞ս տեսնում այն նժույգին

էնեստական, ում մաղիրը

Փթթում են և փայլում մաքուր

Ոսկու նման: Իմ հորեղբոր

Ագեսիքո՛րա դուստրն է.

Դեմքը ասես արծաթ լինի:

էլ ի՞նչ եմ ես խոսում, չե՞ որ

5

10

15

20

Ագեսիքո՛րան է դա հենց,
 Որ երկրորդն է արտաքինով.
 Մրցման մեջ են Զևսի ձիերն,
 Իսկ Պլեյադներն արդեն մեզ հետ,
 Որ Օրթիային զգեստ ենք տանում,
 Ամբրոսական այս գլշերով,
 Սևեա կռվի մեջ են մտել:
 Բայց ծիրանի շունենք այնքան,
 Որ նրանց հետ այժմ մրցենք,
 Չունենք նախշուն և օձակերպ
 Ոսկե զարդեր, ոչ էլ գուռի
 Լիդիական աղջիկները...

25

30

3

Այս խոսքն ու այս երգն Ալկմանն է
 Մտեղծագործել.
 Կաթալներից է սովորել:

4

Ես աղոթքով քեզ բերում եմ
 Ոսկեծաղիկ այս պսակը՝
 Կիպիրոնի հեռ սքանչելի...

5

(Երգչախմբի աղջիկները զիմում են Ալկմանին)

Դու գյուղացի տղամարդ չես
 Եվ ոչ էլ զուրկ ես ուղեզից.
 Թեսսալացի չես ծագումով,
 Էրիսիքցի չես, հովիվ չես,
 Այլ Սարդիսից ես բարձրաբերձ:

5

6

Էլ չեմ կարող, ով քաղցրաձայն ու հմայիչ էմ աղջիկներ,
 Շարժել հողնած անդամներս. երանի՜ թե ծղնի դառնամ,
 Էգերի հետ թռչեմ փրփրոտ ալյաց լճաւ. միշտ անհոգ է
 Գարնանային, ծովի նման ծիրանազուն այդ թռչունը:

Ես քեզ մի օր եռոտանի աման կտամ,
 Որ դրա մեջ կերակուրներ դու պատրաստես:
 Այն կրակին դեռ չի դրվել, բայց թող լցվի
 Շուտ ապուրով, որն Ալիմանը ամենակեր
 Շատ սիրում է տաք վիճակում ցրտին ուտել:
 Ամենևին թող նրբահամ այն չլինի.
 Ես հասարակ ուտելիք եմ փնտրում, ինչպես
 Ժողովուրդը...

5

8

Հաճախ լիռան դադաթներին, ուր փառավոր
 Իրենց տոնով հրճվում են միշտ աստվածները,
 Դու ոսկեղեն քո ամանի, մեծ թասի մեջ,
 Որպիսին որ հովիվների մոտ է լինում,
 Քո ձևաքերով կթում էիր առյուծի կաթ
 Եվ պատրաստում էիր խոշոր, սպիտակ պանիր:

5

9

Մուսայի այս ընծան տվեց
 Մեզ կույսերի մեջ երջանիկ
 Մեղալոստրա՛տան շիկահեր:

10

Ահա էրոսը Կիպրոսու կամքով նորից
 Քաղցրություն է հեղում ու սիրտս ջերմացնում...

11

Ափրոդիտեն չէ սա բնավ, խենթ էրոսն է, որ մանկան պես
 Խաղ է անում,
 Սահճճում ծաղկած կատարներով կիպերոնի. թող ինձ հիմա
 Նա չդիպչի՛...

Ո՛վ դու Մուսա, Կալիփսպե, դո՛ւստր Զեսի,
Սկսի՛ր խոսքը քո տենչալի և մեր հիմներ
Կրքոտ դարձրու ու մեր խմբերդը՝ հմայիչ:

13

Տարվա երեք եղանակ կա.
Զմեռն, ամառն ու աշունը,
Իսկ չորրորդը գարունն է, երբ
Մաղկում է շուրջն, ու չափից շատ
Պեսր չէ ուտել...

14

Քնի մեջ են անդունդները ու լեռների կառարները,
Ապառաժներն ու կիրճերը,
Ամեն տեսակ սողունները, որոնց որ սև հողն է սնում,
Լեռնաբնակ դաղաններն ու մեղունները,
Հրեշները, որ ապրում են ծիրանազույն ծովի խորքում:
Քնած են և երկարաթև
Բռնունների երամները...

5

ՄՏԵՄԻՔՈՐՈՍ

1

Հիպերիոնյան Հելիոսը մտավ իր թասը ոսկեղեն,
Որ շուտ անցնի Օվկիանոսը,
Գնա դեպի ընդերքը, ուր խավար Գիշերն է սրբազան.
Գնա իր մոտ, իր սիրելի զավակների ու կնոջ մոտ,
Իսկ Դիոսի որդին ոտքով
Գնաց դեպի դափնիների սալհրապատ այն պարալիբ...

5

Այդ գրույցը ճշմարտացի չէ բնավին.
 Զբարձրացար հրքեք դու նալն ամբակառույց
 Եվ Տրոյայի միջնաբերդը չգնացիր...

3

Կիրոսական բյուր խնձորներ էին նետում այդ կառքի մեջ
 Թաղավորի
 Եվ մրտենու բազում ճյուղեր,
 Մանուշակի դրասանդներ ու վարդերի շատ պսակներ...

4

Դու, ո՞վ Մուսա,
 Փառաքանիւր աստվածների ամուսնությունն ու տոները երանելի,
 Նաև մարդկանց խնջույքները...

5

Գեղեցկավարս Քարիաներին ժողովուրդը թող երգ ձանի,
 Փռոյւղիական մեղեդիով փառաքանի, երբ որ զվարթ
 Գարունը գա...

6

Մի օր բոլոր աստվածներին Տինդարեսը զոհ մատուցեց,
 Բայց Կիպրուհուն նա մոռացավ, և դիցուհին, զայրանալով,
 Տինդարեսի
 Աղշիկներին ամուսնացրեց հրկու անգամ,
 Երեք անգամ ամուսնաթող դարձան նրանք:

7

Ո՞վ, քաղցրաձայն Մուսա, սկսի՞ր սիրո հրդը
 Սամոսացի մանկանց մասին, թովիչ ձայնի տակ կիթառի...

Ապոլլոնը

Ամենից շատ երգ ու նվագ է միշտ սիրում,
Իսկ Հադեսի բաժինը վիշտն ու ողբերն են...

9

Հանգուցյալի համար ողբալն անիմաստ է
Ու անօգուտ...

10

Հանգուցյալին մարդիկ երբեք էլ չեն լինում
Երախտապարտ...

ԻՐԻԿՈՍ

1

Կիզոնական խնձորենին,
Գետի ջրով ոռոգվելով,
Միայն գարնանն է կանաչում
Հեռու այգու մեջ կույսերի: Այդպես և վաղը խաղողի,
Որի վրա, տերեւների ստվերի տակ,
Ողկույղներն են բարգաւաճում. մինչդեռ էրոսը երբեք
Հանգստություն ինձ չի տալիս: Ինչպես որ վառ շանթերի հետ
Փչում է հողմը թրակիական, այդպես էլ նա,
Կիպրուհու հետ, ժանտ մոլուցքով, մռայլ ու խիստ,
Մանկուց իշխում է բռնությամբ
Իմ հեգ սրտին:

2

Նորից իր սե թարթիչների տակից էրոսն է ինձ նայում
Հեղ աչքերով,
Ամեն տեսակ հրապույրով ինձ նետում է նա Կիպրուհու
որոգայթը.

Վախենում եմ նրա գալուց՝
Նման լծկան, հաղթանակի սուլոր ձիուն, որը արդեն
Ծերացել է և չի ուզում մրցել արագ կառքերի հետ...

5

3

Այրվում եմ ես, երբ որ երկար գիշերվա մեջ
Պայծառ աստղերն են շողշողում...

4

Էվրիալոս, ո՛վ շառավիղ պայծառաչյա Քարիսների,
* * * * *
Քեզ վարսագեղ դիցուհիներն են մեծացրել, և հեզաչյա
Պիթոյի հետ Կիպրուհին է սնել վարդի թփերի մեջ:

5

...Մրտենիներ, մանուշակներ, անթառամներ,
Նուրբ դափնիներ, նաև վարդեր ու խնձորներ...

6

Այնժամ անքուն, վառ արշալույսը արթնացրեց սոխակներին...

7

Կապուտաչյա Կասսանդրային՝ գեղեցկավարս այդ դստերը
Պրիամոսի
Մարդիկ հիշում են մշտապես...

8

(Հերակլեսի խոսքերը)

Ես սպանեցի ճերմակաձի
Ջահել որդվոց Մոլիոնի:
Հասակակից էին նրանք, ծնվել էին
Արծաթ ձվից, և սերտաճած էին նրանց
Մարմինները...

5

Այս ցամաքը

Հարթ քարերից ստեղծել է ձեռքը մարդկային,

Մինչդեռ առաջ լոկ խխունջներ

Ու գիշատիչ ձկներ էին այստեղ ապրում...

10

Վախենում եմ, որ, աստըծուն անարգելով,

Նրանից մարդ պատիվներ չի ստանա երբեք...

11

Ում կյանքը որ խորտակվել է, նրա համար

Այլևս դեղ չի գտնվի:

ՍԻՄՈՆԻԴԵՍ ԿԵՌՄԱՑԻ

1

Թերմոպիլի կիրճում գտնված

Արանց մահը փառավոր էր, ճակատագիրը՝ գեղեցիկ.

Մի բազին է նրանց շիրիմն, ու հավերժ են վիշտն ու սուգը

Նրանց համար, փառքը նրանց:

Զի քայքայվի նրանց պատանն,

Ամենակուլ ժամանակն այն չի վերացնի:

Հունաստանի քաջ աշխարհի պարծանքն է այս

Դամբանի տակ. դրա վիշտն է սպարտացի

Լեոնիդաս թագավորը, որն իրենից հետո թողեց

Արիւթյան մշտական փառք ու մեծ համբավ:

5

10

2

Երբ ամրաշեն նրանց արկղը

Քամին բռնեց, և երբ ծովը հորձանք սովեց,

Մայրը սոսկաց, նրա դեմքը արցունքոտվեց:

Իր ձեռքերով նա Պերսեասին գրկեց, ապա
Այսպիսի խոսեց. «Օ՛, որքա՛ն հմ տանջվում, մանո՛ւկ,
Իսկ դու ննջում ես, իմ ծծկե՛ր, քուն ես մտել
Մեր այս մռայլ,

5

Պղնձագամ սնդուկի մեջ:

Մութ գիշերը, սև խավարը քո հոգը չեն,
Չես էլ զգում, թե ինչպես են աղի ջուրը,
Ալիքների ուժգին հորձանքը մեզ տանում,
Թե ինչպես է քամին ոռնում.

10

Թաքցրե՛լ ես դու շքնաղ դեմքդ ծիրանագույն ծածկոցի տակ:
Եթե դու դեթ վախենայիր,

15

Կլսիր անշուշտ քո նուրբ ականջներով շշուկը իմ:
Հորդորում հմ. քնի՛ր, մանո՛ւկ, թող քուն մտնի նաև ծովը,

Թող քնի և շարիրն անհուն:

Օ՛ Զեա, մեր հա՛յր, փրկի՛ր դու մեզ որեէ կերպ.

Եթե հանդուգն է խոսքը իմ,

Աղերսանքս անարդար է, ների՛ր դու ինձ»:

20

3

Մարդկանց համար հավերժական ոչինչ չկա, ամենից լավ
Քիոսացի այրն է այդ միտքն արեաահայտել.

«Ինչպես փոխվում են տերեւներն, այգակա փոխվում են և մարդիկ»:

Բայց քչերն են, որ, լսելով այս խոսքերը,

Ընկալում են դրանք հոգով, քանզի ամենքը հույս ունեն.

3

Մանկութունից աճում է այն նրանց կրծքում:

Քանի դեռ մարդ իր տենչալի ջահելության ծաղկի տերն է,

Տհաս հոգում անիրական շատ իզձ ունի.

Երբ առողջ է, կարծում է, թե երբեէ չի հիվանդանա,

Հույս ունի, թե չի ծերանա ու չի մեռնի:

10

Անմիտներ են, ովքեր այգակա են մտածում ու չգիտեն,

Որ խիստ կարճ են ջահելությունն ու կյանքն իրենց:

Իսկ դու, այս բանն իմանալով, մինչև վախճանը քո կյանքի,

Բարիքներով միշտ քո հոգին ուրախ պահիր:

(Էպիգրամներ)

4

(Էվբեայում զոհված աթենացիներին)

Մենք Դիրփիսի կիրճում ընկանք, և ժողովուրդը մեր պատվին
էվրիպի մոտ կանգնեցրից այս շիրմաթումբը:
Անարժան չենք, զի զրկվեցինք մեր սիրելի, ջահել կյանքից՝
Ընդունելով պատերազմի դաժան ամպը:

5

(Պլատեայում զոհված սպարտացիներին)

Իրենց անգին հայրենիքին մի անմար փառք ժառանգելով՝
Պարուվեցին նրանք մահվան սև ամպերով:
Բայց մեռած էլ ողջ են, քանզի քաջությունը
Դուրս է հանել նրանց տնից ժանձաղ հագեսի:

6

(Թերմոպիլեում զոհված սպարտացիներին)

Հողն այս ծածկել է փառավոր արանց, որոնք քեզ հետ ընկան,
Ո՛վ լայնարձակ Սպարտայի տեր Լեոնիդաս:
Մեղացոյ բյուր աղեղների, արագուտն նժուլգների
Ուժին նրանք դեմ կանգնեցին պատերազմում:

7

(Սալամիսում զոհված կորնթոսցիներին)

Օտարական, ապրում էինք մենք չրառատ Կորնթոսում,
Այժմ՝ կղզում ենք էասի, Սալամիսում:

Հեշտ հաղթեցինք մենք մեղացոյց, պարսիկներին ու փյունիկյան
Նավատորմին, սուրբ Հելլադան պաշտպանեցինք:

8

(Տեգեայում զոհվածներին)

Այս այրերի քաջությունը փրկեց Տեգեան լայնարձակ:

Չայրվեց ոստանը, չհասավ ծուխը եթեր:

Նրանք վճռել էին՝ մանկանց թողնել խաղաղ, ծաղկող քաղաք,
Հանուն դրա՝ առաջատար շարքում զոհվել:

(Մեղարայի պաշտպաններին)

Հունաստանի, Մեղարայի ազատությունն ամրապնդել
Մենք կամեցանք, սակայն մեռնել մեզ վիճակվեց:

Ոմանք ընկան էվրեայի բարձունքի տակ, ուր անարատ,
Աղեղակիր Արտեմիսի սրբավայրն է.

Ոմանք՝ Միկալե բլրի մոտ, և ոմանք էլ՝ Սալամիսում,
Ուր փյունիկյան տորմի ուժը խորտակեցին:

Ուրիշները ընկան դաշտում Բեռվտիայի, ուր հետիոտն
Դիմադրեցին ձիամարտիկ տղամարդկանց:

Քաղաքացիք այս հուշարձանը մեր պատվին նիսեայի

Հրապարակ տարան, զրին հենց կենտրոնում:

5

10

10

(Զոհված աթենացիներին)

Ուրախացե՛ք, քաջ սրդիներ աթենացոց. կռվում մեծ փառք

Զեռք բերեցիք, ո՛վ հեծյալներ հռչակավոր:

Հանուն չքնաղ հայրենիքի՝ դուք զրկվեցիք ջահել կյանքից,

Երբ կռվեցիք հելլենների մեծ մասի դեմ:

11

(Առյուծը Լեոնիդասի շիրմին)

Ուժեղագույն գազանը ես եմ, մարդը՝ նա, ում որ հիմա

Պահպանում եմ՝ պառկած նրա քարե շիրմին:

Եթե «Առյուծ» անունի հետ նա շունհնար առյուծի սիրտ,

Զէի դնի թաթս նրա գերեզմանին:

12

(Սիմոնիդեսին վերագրվող էպիգրամներ)

Ո՛վ կախարդ վաղ, որ գինի ես աալիս, մայրն ես ողկույզների

Ու ծնում ես գանգուր, կառչող բշուր բաղեղներ:

Փթթի՛ր, ծածկի՛ր դամբանասյունն Անակրեոն Տեոսացու

Եվ ստվերիւր նրա ցածր շիրմաթումբը:

Գինեասեր էր, խնջույքասեր, հարբում էր նա և ողջ գիշեր
 Իր սիրելի մանկանց համար կիթառ զարկում:
 Հողում պառկած՝ նա իր գլխի վերևում միշտ թող ունենա
 Հնձյուղներից կախված հասուն, վառ ողկույղներ,
 Թող թափանցիկ ցողով թրջվի, զի նախկինում ցողից քաղցր
 երգեր էին հնչում նրա նուրբ շուրթերից:

5

10

13

Անակրեոն անմահ երգչի շիրիմն է սա. Մուսաների
 Կամքով թաղվեց նա Տեսում իր հայրենի:
 Քարխոնի և էրոսի շունչն էր նրա երգերի մեջ,
 Նա պատանջաց քաղցր սերն էր միշտ դովաւում:
 Աքերեոնում նա ախուր է ո՛չ այն բանից, որ լքել է
 Արեգակին, եկել է տունը Լիթի,
 Այլ որ թողել է ամուրի, հրապուրիչ Մեգիստեսին
 Ու թրակիացի Սմերդիսի սերն էլ չի գովում:
 Սակայն նրա անուշ երգը չի դադարել, և մահը դեռ
 Զի լռեցրել նրա քնարը Հադեսում:

5

10

ՊԻՆԴԱՐՈՍ

(Երկու ներքող)

1

(Ագեսիդամոսին, էպիգևիիրյան Լսիրից. պատանի բռնցքամարտիկին)

ՍՏՐՈՓԵ

Մի օր մարդուն ամենից շատ քամին է պետք,
 Մի օր նրան հարկավոր է ջուրն անձրևի,
 Որ երկնային զարմն է ամպոց.
 Իսկ ով ջանքով ձեռք է բերում հաջողութուն, կարիք ունի
 Նա քաղցրաձայն ներբողների, հարկ է նրան,
 Զերթ երաշխիք մեծ գործերի, պատվել գովքի նորիներով:

5

ԱՆՏԻՍՏՐՈՓԵ

Օլիմպիական հաղթողներին արդ սպասում է
Այս աննախանձ դրվատանքը, որին լեզուս
Ցանկանում է լինել հովիւ:
Մարդը հավերժ լսի աստծուց է բարդավաճում իմաստությամբ, 10
Դիացի՛ր, զավա՛կ Արքեստրատի, Աղեսիդա՛մ,
Բռնամարտում տարած փայլուն հաղթանակիդ համար հիմա,

ԷՊՈԴՈՍ

Պերճ ձիթենու սսկետերն պտակի հետ, իբրև մի զարդ,
Պիտ քաղցրաձայն դովասանեմ
Սա Զևսիւրյան Հսկըրիի ժողովրդին: 15
Օ՛ր Մուսաներ, դուք միացեք այժմ Էրթիս,
Վաստա՛հ եղեք, որ այդ աղվը հրեք հյուրից չի խուսափում,
Գեղեցիկին խորթ չէ բնավ:
Իմաստնադույն և նիւալին վարժ են նրանք,
Իսկ բնածին խառնվածքները չեն փոխում 20
Ո՛չ առյուծը մռնչացող, ո՛չ էլ աղվեսը շիկավուն:

2

(Էրզոտելիս Հիմերացուն. հրկար տարածությունների վաղքում տարած
հաղթանակի առթիւ)

ՍՏՐՈՓԵ

Աղերսում եմ, ազատարար Զեսի զավակ,
Իշխանությամբ քո լայն՝ Հիմե՛րան պահպանիր:
Ո՛վ փրկիչ Բախտ,
Դու ես ծովում վարում նավերն արադընթաց,
Ցամաքներում՝ կռիւները հաճախակի 5
Ու ժողովները խորհրդի... Եվ մարդկային
Սպասելիքները անհամար,
Սին կեղծիքները ցրելով,
Մերթ վեր, մերթ վար են գլորվում:

Երկրաբնակ մարդիկ երբեք չեն ստանում
 Սպասվելիքը կանխորոշող ստույգ նշաններ
 Ասավածներից,
 Կույր է լինում իմացությունն ապագայի:
 Մարդկանց շատ է, ուրախությանը հակառակ,
 Բաժին ընկնում անսպասելին, բայց երբեմն էլ՝
 Ընդդիմադիր քամիները
 Կարճ ժամկետում՝ վերածում են
 Վիշտը խորունկ բարօրության:

10

15

ԷՊՈԴՈՍ

Այդպես և քեզ համար, որդի՛ Փիլանորի.
 Ինչպես բնի ներսում կռվող մի աքաղաղ,
 Դու հայրենի օջախիդ մոտ
 Անփառ էիր. վաղքի վառքը չէր գովերգվի ու կթռչներ,
 Եթե կռիվն արանց միջև
 Քեզ չղրկեր հայրենիքից կընոսական:
 Արդ, պսակված Օլիմպիայում,
 Նաև երկու անգամ Իսթմում, Պիթոնի մոտ,
 Դու, էրգոտե՛լ, հուշակեցիր տաք ջրերը նիմփաների,
 Ժողովրդին քո հարազատ եղբրքների:

20

25

ԲԱԿՔԻԼԻԴԵՍ

1

Երջանիկ է նա, ում աստված գեղեցիկ բախտ է շնորհել՝
 Կյանքն անցկացնել լիության մեջ, նախանձելի պայմաններում,
 Սակայն չկա ամեն ինչում բախտավոր մի երկրաբնակ:

2

Քիչ մարդկանց է բախտը տալիս ամբողջ կյանքը
 Հաջողության մեջ անցկացնել, վիշտ չտեսնել,
 Մինչև որ գա ճերմակահեր ծերությունը:

Վերջնական խոսք եմ ես ասում. շահի տենչին նույնիսկ մարդկանց
Հաստատուն կամքն է հնթարկվում:

4

Մեծ Իրենեն մարդկանց համար արարում է
Հարստություն ու ծաղիկներ քաղցրալեզու ներքողների,
Ճարտարագործ բազիններին՝ շեկ կրակներ, որ այրում են
Բրդոտ խաշանց, հզանց ազդրեր աւետածներին,
Պատանեկան մրցություններ, երգ ու նվագ սրինգների:
Նրա կամքով՝ վահանների բռնակներին
Դեղին սարգն իր ցանցն է հյուսում,
Նիզակները ու երկսայրի, սուր թրերը ժանդոտում են,
Լուում է ձայնը պղնձե շփոթների:
Հոգեհաճո քունը աչքից չի հեռանում,
Ջերմացնում է սրտերը մեր,
Փողոցներում ամենուրեք խնջույքներ են լինում ուրախ,
Բռնկվում են ներքուլեերը մանուկների...

5

10

5

Մեկ միջոց կա, մեկ ճանապարհ, որով մարդիկ կիջջանկանան.
Պետք է նրանք կարողանան անվիշտ հոգով
Կյանքն անցկացնել: Ով որ սրտում բյուր հոգա ունի,
Սր ու գիշեր խորհում է, թե գալիքը ինչ պիտ բերի,
Եվ տանջում է
Իր սիրտն այդպես, նա անպտուղ է տառապում:

5

6

Գավաթներից
Հոսող քաղցր ուժից հոգին ջերմանում է.
Սպասելիքներ կան Կիպրուհուց, սիրտն այրվում է,
Դիոնիսի պարզելին այդ է ուղեկցում:
Անիրական մտքեր է նա հղում արանց.
Մեկը մտքում քաղաքի պատ է կործանում
Եվ կարծում է, թե իշխում է բոլոր մարդկանց:

5

Շողշողում է տունը ոսկու, փղոսկրի մեջ,
Իսկ հացաբեր նավերն, ահա, քգիպտոսից
Հատիկներ են բերում պայծառ և մեծ զանձեր.
Հարբածի սիրտն այդ տենչերով է բռնկվում:

10

7

Այստեղ չկա ո՛չ ցուլի միս, ո՛չ էլ ոսկի, չկան գորգեր
Ծիրանագույն, բայց կա հոգի
բարյոցակամ,
Քաղցր Առսա և, բացի այդ, բնովտական թասերի մեջ՝
Անուշ գինի...

8

(Աստվածների մասին)
Ժանտ ախտերը նրանց երբեք չեն խեղճացրել,
Չարիքները չեն վնասել,
Եվ նման չեն նրանք մարդկանց:

9

Մահկանացու մարդկանց կամքով
Զի լինում ո՛չ երջանկություն, ո՛չ կործանիչ խռովություն,
Ո՛չ էլ անսանձ ճակատամարտ:
Ամենատուր բախտն է միայն, որը ամպեր է կռտակում
Մե՛կ այս, մե՛կ այն երկրի վրա:

10

Ու Պալլասի հռչակավոր դուստր, Նի՛կե մեծապատիվ.
Կրանախղաց հրապուրիչ շուրջպարերը
Դու բարեհաճ հսկիր, բազում մրցույթներում Մուսանների
Պսակներ տուր կեոսացի Բակրիլիդին:

11

Սույն տաճարն այս դաշտավայրում կառուցել է էվդեմոսը
Զեփիրոսի՝ հույժ բարեբեր քամու պատվին,
Քանդի երբ նա աղոթք արեց, Զեփիրոսը սատար եղավ,
Իսկույն հասուն հատիկները հարդից մաքրեց:

ՀԻՆ ՀՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹՅՈՒՆ

ԷՍՔԻԼՈՍ

ՇՂԹԱՅՎԱԾ ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Գործող անձեր

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ՈՒԺ

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ — բաղկացած օվկիանոսի ճինքից

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

ԻՈ

ՀԵՐՄԵՍ

ՊՐՈԼՈԳՈՍ

Իշխանությունն ու Ուժը բռնի բերում են Պրոմեթեան. նրանց հետ է Հեփեստոսը:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Եկե՛կ ենք մենք երկրի ծայրը հեռավոր,
Սկյութական հողն, անապատը անբնակ:
Քեզ, Հեփեստոս, այժմ հարկ է հոգ տանել,
Որ կատարվի հորդ կամքն. այս հանգուցնին՝
Պիտի դամես դու զառնվայր ժայռերին՝
Պինդ կապանքով, շղթաներով անխորտակ,
Զի բո ծաղիկ հուրը, հիմքը արհեստի,
Նա գողացավ, տվեց մարդկանց. մեղքը այդ
Աստվածների առաջ հիմա պիտ քավի,
Որ սուվորի հարգել ուժը Դիոսի
Եվ մոռանա սերը մարդու նկատմամբ:

5

10

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Իշխանություն և Ուժ, Զևսի կամքը դուք
Կատարեցիք, արգելք չեղավ ձեզ ոչինչ.
Բայց ես ահա ինձ հարադատ աստըծուն
Զեմ հանգնում գամել ժայռին ցրտաշունչ,
Սափայն հարկ է այժմ լինել վճռական.
Սոսկալի է հորս խոսքը քամահրել:
Օ՛, ուղղամիտ Թեմիսի զարմ խորիմաց.
Կամքիս դեմ եմ անքակտելի կապանքով
Յաշկանդեղու քեզ այս ժայռին ամայի,
Ուր չես տեսնի ու չես լսի դու մարդկանց:
Արևի վառ շողերի տակ կփոխվի
Մաշկիդ գույնը, կուրախանաս, երբ գիշերն
Իր երփներանգ զգեստով լույսը քողարկի:
Բայց արևը ծեգի ցողը կցըրի,
Ու մշտապես չարիքների ճնշումից

15

20

25

Դու կտանջվես, դի փրկիչդ չի ծնվել:
 Ահա՛ մարդկանց հանդեպ սերդ ուր հասցրեց.
 Ինքդ ասաված՝ չվախեցար դից ոխից
 Ու պատվեցիր մարդուն՝ բնդդեմ օրենքի:
 Ուստի, տխուր, այս ժայռերը կհսկես,
 Մունկ չես ծալի, կանգնած, անքուն կմնաս:
 Շատ կսգաս, կհառաչես, բայց իդուր.
 Զևսի սիրտը անողորմ է հավիտյան,
 Եվ դաժան են իշխողները նորագույն:

30

35

ԻԾԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ինչո՞ւ ես դու զուր դանդաղում, կարեկցում,
 Դից թշնամի աստծուն ինչո՞ւ չես ատում.
 Զէ՞ որ տվեց նա քո պարգևը մարդկանց:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Ահեղ է ուժն ընկերության, արյունի:

ԻԾԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ճիշտ է, սակայն հորդ խոսքը չսեղ,
 Ի՞նչ ես կարծում, ահավոր չէ՞ ավելի:

40

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Միշտ շափազանց լավիշ ես դու ու դաժան:

ԻԾԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ողբդ սրան ոչ մի բանով չի օգնի,
 Հետևասցես՝ անտեղի մի՛ շարշարվիր:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Օ՛, որքա՞ն եմ խորշում ես իմ արհեստից:

45

ԻԾԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Զուր ես խորշում, քանդի, եթե պարզ խոսենք,
 Այստեղ բնավ քո արհեստը մեղք չունի:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Երանի՛ր թե մեկ ուրիշինն այն լիներ:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ամեն գործ էլ ծանր է, բացի իշխելուց.
Զեսն է միայն, որ ազատ է հոգսերից:

50

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Ես դա գիտեմ, ամենեին չեմ վիճում:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ուրեմն՝ դու շատապիւր սրան շղթայել,
Որ հայրդ քեզ դանդաղելիս չտեսնի:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Նայի՛ր, ահա կասյանքները ձեռքերի:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հագցրո՛ւ դրանք իր ձեռքերին և ուժղին
Ջարկի՛ր մուրճով, ամուր դամի՛ր դու ժայռին:

55

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Կատարված է. գործն այդ բնավ չուշացավ:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մի՛ թերացիր, թափո՛ւ վարկիր, ամբացրո՛ւ,
Ձի վարպետ է սա միշտ ելքեր գտնելու:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Ահա, մի ձեռքն արդեն դամված է ամուր:

60

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Մյուսն էլ պինդ բռնիր, թող իմանա,
Որ խելոք չէ ինքը հրեք Դիոսից:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Հոկ սա է, որ կարող է ինձ կշտամբել:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Այժմ պողպատ սեպի սայրը անողսք
Դու ուժգնորեն մեխի՞ր նրա կրծքի մեջ:

65

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Ողբո՞ւմ եմ ես քո տանջանքը, Պրոմեթեո՞ս:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Պանդաղո՞ւմ ես, խղճո՞ւմ Զևսի ոսոխին.
Տե՛ս, որ մի օր հենց քեզ վրա շագաս:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Դու չե՞ս տեսնում այս պատկերը սոսկալի:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Տեսնում եմ ես. տանջվում է նա իր մեղքով:
Արդ, կողերի կապանքներն էլ դու հագցրո՞ւ:

70

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Ստիպված եմ ես, չափից շատ մի՞ կարգադրիր:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ո՞չ, գոռում եմ, հրամայում եմ ահա.
Ցած իջնելով՝ դու ոտքերն էլ պինդ գամի՞ր:

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Այդ էլ կանեմ. այնքան էլ մեծ դործ չէ դա:

75

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ուժգին զարկի՞ր կապանքներին մխրճվող,
Զի անգութ է դատաւորը այս դործի:

517

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Նման է շատ կերպարանքդ քո լեզվին:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Դու քնքշացի՛ր, բայց ինքնագով ու դաժան
խառնվածքս մի՛ հանդգնիր պարսավել:

80

ՀԵՓԵՍՏՈՍ

Դնանք, արդեն պարուրված է նա ցանցով:

ԻՇԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

(Պրոմեթևին)

Արդ, պարծեցի՛ր, աստվածների սուրբ ընծան
Դու գեղացիք և տուր մարդկանց կարճակյաց.
Տեսնենք՝ ինչպես նրանք ցավդ կմեղմեն:
Սխալ են դիք քեզ «Պրոմեթևս» անվանել.
Այժմ հենց դու կարիք ունես «դուշակի»,
Որ քեզ հանի կապանքներից այս ճարտար:

85

Իշխանությունը, Ուժն ու Հեփեստոսը գնում են:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Օ՛, սուրբ եթեր, արագաթև՝ քամիներ,
Ամենամա՛յր երկիր, հոսքի՛ր գետերի,
Դո՛ւք, ծովերի բյուր ալիքներ ծիծաղկոտ,
Դո՛ւ, սկավառակ ամենատեսա արևի.
Տեսեք՝ աստվածն աստվածներից ինչ ստացավ,
Նայեցեք՝ ինչ տանջանքներ
Պիտի տանեմ, հանդուրժեմ
Ես բյուրավոր տարիներ:
Երանելի աստվածների նոր արքան
Ամոթալի կապանք գտավ ինձ համար:
Ավա՛ղ, ավա՛ղ, ողբում եմ ես իմ ներկա
Ու ապագա տառապանքը. և կգա՞
Արդյոք վերջը ցավերիս:

90

95

100

Ի՞նչ եմ ասում. չէ՞ որ ամբողջը կանխավ
Ստույգ գիտեիր Անսպասելի շեն բնավ
Այս տանջանքներն ինձ համար: Հարկ է կրել
Կանխորոշված ճակատագիրն անտրտունջ,
Զի անպարտ է անհրաժեշտի ուժը միշտ:
Բայց դժվար է ինձ և՛ խոսել, և՛ լռել.

105

Ճակատագրի այս լուծը ինձ վիճակվեց,
Որովհետև մարդկանց բարիք տվեցի:
Ես եղեգուվ փախցրի աղբյուրը հրի.

110

Մահկանացու մարդկանց համար այն դարձավ
Արվեստների մեծ ճանապարհ, ուսուցիչ:
Այդ հանցանքի համար եմ լուկ տառապում
Բաց երկնի տակ, կապանքներում անվայել:
Ավա՛ղ, ավա՛ղ,

115

Այս ի՞նչ ձայն է, ի՞նչ բուրմունք է անորոշ:
Աստված է, մա՞րդ, թե՞ հերոս,

Որ դալիս է դեպ այս ժայռը հեռավոր:
Ի՞նչ է ուզում. արդյո՞ք տանջանքս տեսնել:
Տեսե՞ք ահա դժբախտ աստծուն շղթայված,
Զևսի, բոլոր աստվածների թշնամուն:

120

Ատելի է նա նրանց,
Որ մտնում են Զևսի տուն,
Քանզի մարդկանց շատ սիրեց...

Ավա՛ղ, այս ի՞նչ ձայն եմ լսում թախչի.
Թռչունների նուրբ թևերի շարժումից
Օղբ սուլեց մեղմորեն:
Վախեցնում է ինձ մոտեցող ամեն բան:

125

ՊԱՐՈՒՌՍ

Թևավոր կառավ զալիս եմ օվկիանոսի ներք:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մի՛ վախեցիր, սերն է, որ այստեղ բերեց մեր խմբին: Սարոփե 1

Արագաշարժ թևերով
Եկանք ժայռիդ մոտ՝ հազիվ

130

Մեր հոր սիրտը մեղմելով:
Առաքեցին մեզ իսկույն բամիլները սրընթաց,

Ձի խոր ալրում լսեցինք մենք պողպատի զրնդոց.
Անմիջապես շքացավ մեր հեղուկյունն ամոթխած,
Բոբիկ թռանք շուտափուլյի մենք թեւավոր այս կառքով:

135

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ավա՛ղ ինձ, ավա՛ղ.
Մ՛ բազմազավակ Տեթիսի զարմեր,
Մ՛ դուք զավակներ հայր Օվկիանոսի,
Ոքը միշտ արթուն իր հոսանքներով
Շրջապատել է երկիրը ամբողջ:
Նայեցե՛ք, տեսե՛ք՝ ինչ կապանքով հմ
Շղթայված այստեղ,
Այս ապառուժի ժայռոտ կատարին,
Ինչ ողորմելի մի պահակ հմ ես:

140

ԵՐԳՉԱՍՈՒՄԲ

Տեսանք արդեն, Պրոմեթեա, և պարուրեց ու լցվեց
Մեր աչքերը մեզն ահեղ:
Լալիս ենք մենք՝ նայելով,
Թե ինչպես ևս այդ ժայռին
Դու նվազում՝ պողպատյա կապանքի մեջ անարգված:
Օլիմպոսին տիրացավ մի նորահայտ ղեկապետ,
Զեւսն է իշխում անօրեն, նոր կարգեր է սահմանել.
Հիմա կորած են անհետ հսկաները վաղեմի:

Անտիստրոփե 1
145

150

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Երանի նետեր նա ինձ երկրի տակ,
Հոգվոց հյուրընկալ Հադեսի խորքը,
Տարտարո՞սն անժայր.
Թեկուղ անխորտակ, ժանտ կապանքի մեջ:
Այնժամ ոչ մի մարդ ու ոչ մի աստված
Չէր շարախնդա:
Մինչդեռ՝ քամու հեզ խաղալիք հմ ես՝
Ի ուրախություն իմ ոսոխների:

155

Ո՞վ է այդքան կարծրասիրտ,
 Ո՞ր առավաժը կհրճվի,
 Բացի Զևսից, ո՞վ արդյոք
 Ձի վրդովվի քո պատժից: Նա է՝ ցասկոտ, շարամիտ,
 Զնչում միշտ ցեղն Ուրանի:
 Ձի դադարի, մինչև իր սիրտը լրիվ հագենա,
 Կամ էլ՝ մինչև նենգությամբ խլեն դահը իր անհաս:

Սարգիս 2 160

165

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Բեպեռե հիմա
 Կաշկանդված եմ ես, բայց իմ կարիքը
 Դեռ կզգա արքան երանելի դից:
 Կխնդրի: Նա ինձ բացել նոր դավը,
 Որով պիտ զրկվի պատվից, մականից:
 Բայց քաղցր լեզվով ինձ չի համոզի
 Եվ չի պայթակղի
 Սիրտիս խոսքերով. ժանտ սպառնալիքն էլ
 Ինձ չի վախեցնի: Տեղի չեմ տա ես,
 Մինչև չազատի այս բիրտ կապանքից
 Եվ չհոժարի
 Նա իր բռնության համար հատուցել:

170

175

ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԲ

Խիզախ ես դու և այս դառն
 Չարիքից չես ընկճվում,
 Բայց խոսում ես շատ ազատ:
 Խոցող սարսափը իսկույն տազնապիցրեց սիրտը մեր.
 Քո բախտն է մեզ վախեցնում:
 Երբեք մենք կախսե՞նք սահմանը քո տանջանքի,
 Զէ՞ որ անգութ բարք ու սիրտ ունի որդին Կրոնոսի:

Անտիստրոփե 2

180

185

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Նա ժանտ է, դիտեմ, և իր կամքն է լուկ
 Արդար համարում: Բայց, այգուհանդերձ,

Խոնարհ կդառնա,
Քանզի երբեք ստիպված կլինի:
Իր անագորույն ցասումը սանձած՝
Դաշինք կցանկաւ և ընկերություն,
Ինձ պէս կշանա նա դրան հասնել:

190

ԷՊԻՍՈԴԻՈՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳՆԱՍՎՈՐ

Դու ամբողջը մեզ բաց արա ու պատմիր.
Ի՞նչ մեղքի մեջ արդո՞ք Զեւը քեզ բռնեց,
Որ տանջում է այսպէս անարգ, դառնորեն.
Ասա դու մեզ, եթէ այդ քեզ վնաս չէ:

195

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ցավալի է դա ասելը ինձ համար,
Բայց լռելն էլ. դժբախտ եմ ես մշտապէս:
Երբ քեն ծնվեց աստվածների մեջ շուտով,
Իրարու դեմ խռովություն բարձրացրին:
Ոմանք Կրոնին ուզում էին տապալել,
Որ Դիոսը իրենց տիրի, մինչդեռ այլք
Ջանում էին, որ նա երբեք դից չիշխի:
Ես փորձեցի տալ լավագույն խորհուրդներ
Տիտաններին՝ որդվոց Երկնի ու Երկրի,
Բայց չստացվեց. միջոցները խորամանկ
Քամահրեցին նրանք՝ զոռոզ ու վստահ.
Կարծում էին՝ ուժով դյուրաւ կհաղթեն:
Բայց բազմիցս Թեմիսը՝ մայրն ինձ ծնած,
Եվ Գեան, որ ունի բազում անուններ,
Հայտնել էին ինձ ապագան նախապէս.
Ուժով ոչ ոք չէր դառնալու տիրակալ,
Նենգությունը հաղթելու էր ուժեղին:
Ես ասացի դա նրանց, բայց բնավին
Չլսեցին, չնայեցին էլ վրաս:
Այդ վիճակում լավագույն ելք ինձ թվաց,
Որ ես, մորս ինձ համախոհ դարձնելով,
Ինքնահոժար լինեմ Զեւին օգնական:

200

205

210

215

Իմ ջանքերով՝ Տարաարոսը սև ու խոր
Իր ընդերքում ծածկեց Կրոնին հնամյա,

220

Կորան նաև դաշնակիցները նրա...
Ահա թե ինձ դից տիրակալն ինչ է պարտք,
Բայց վճարեց միայն դաժան այս պատժով:
Իշխողներին հատուկ է մի մոլութուն.

225

Բարեկամին հրբեէ շին վստահում:
Իսկ ձեր հարցին, թե ինչու է ինձ տանջում,
Հիմա կտամ ես պարզորոշ պատասխան.
Հենց որ Զևսը նստեց գահին հայրական,
Սկսեց իսկույն դից պարզենեք բաժանել:

230

Նա լավ բաշխեց իշխանությունն ամենքին,
Սակայն բնավ հաշվի չառավ հեզ մարդկանց.
Անգամ ուղեց նրանց ցեղը կործանել,

Որ աճեցնի բոլորովին նոր սերունդ:
Ոչ ոք նրան դեմ չկանգնեց, միայն ես

235

Հանդգնեցի փրկել զարմը մարդկային.
Զվերացան նրանք, չիջան մութ Հագես:
Պատճառն այդ է, որ կքվել եմ տանջանքից.
Այն կրելը ժանտ է, տեսնելն՝ ողբալի:
Կարեկցելով մարդկանց՝ ինքս բնավին

240

Կարեկցանքի շարժանացա, այլ ստացա
Անգութ պատիժ, որ Զևսին փառք չի բերի:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Քարից է կամ երկաթե սիրտ ունի նա,
Ում տանջանքդ չի վրդովի, Պրոմեթեա:
Զէի ուղի ես երբեք այն տեսնել
Ու երբ տեսա, սաստիկ ցավեց իմ հոգին:

245

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Թշնամիս էլ ինձ տեսնելով կգթա:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Եվ մի՞թե դու ուրիշ ոչինչ չես արել:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Գուշակելու ձիրքից մարդկանց զրկեցի:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Խոնչ բալասան դտար դու այդ ախտի բեմ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Բնակեցրի ես նրանց մեջ զուր հույսեր:

250

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Մեծ օգուտ ես մարդկանց տվել դրանքով:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Նաև նրանց պարգևեցի հուրը ես:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Վառ կրակը մարդկանց մո՞տ է կարճակյաց:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Շատ արհեստներ սովորեցրեց այն նրանց:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Եվ այդպիսի մեղքի համար Զևսը բեզ...

255

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Պատժում է ու չի ազատի չարիքից:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ու երբեք վերջ չի՞ լինի տանջանքիդ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Լուի այն դեպքում, եթե Զևսը դա ցանկա:

Իսկ կցանկա՞, հույս ունե՞ս. շե՞ս գտնում, որ
Մեղավոր ես: Բայց տհաճ է այդ տանը,
Եվ քեզ մորմաք կպատճառի. դա թողնենք:
Դու ձեզ դաիր տառապանքից փրկվելու:

260

ՊՐՈՄԵԹԵՎԱ

Հեշտ է նրան, ով հեռու է շարիքից,
Խորհուրդներ առն ու խբառել դժբախտին:
Այս ամենը ես նախօրոք գիտեի
Եվ կամավոր մեղանշել եմ, շեմ ժխտում.
Մարդկանց օգնելն ինձ պատիժ էր բերելու:
Չէի կարծում, իհարկե, որ հենց այսպես
Կպատժվեմ՝ բաբձր ժայռին հյուծվելով,
Լերկ, մեկուսի ապառաժին շղթայված:
Բայց իմ հերկա ցավերը մի ողբացեք,
Իշեր գեանին ու լսեցեք աղապան,
Որ իմանաք դուք ամբողջը մինչև վերջ:
Ահա՛նչ դրեք, ահա՛նչ դրեք, տանջվեցե՛ք
Թշվառի հետ, զի աղետը թափառող
Մերթ մեկին է վարկում, մերթ էլ՝ ուրիշին:

265

270

275

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Մենք լսեցինք, շես գոռա
Պահանջդ, ո՛վ Պրոմեթեա,
Իսկույն թեթև հոգերով, արագընթաց այս կառքից
Եվ սրբազան հիթերից, որ ուղին է հավքերի,
Կիշնենք գեանին խոբհուրորդ:
Ուղում ենք մենք մինչև վերջ
Ջո վշտերը իմանալ:

280

Բռավոր ձիով գալիս է Օվկիանոսը:

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

Հասա սահմանին իմ երկար ուղու,
Նկեղ եմ ահա քեզ մոտ, Պրոմեթեա,

285

525

Եվ արագաթե իմ այս թռչունին
 Կառավարել եմ լոկ կամքով, անսա՛նձ:
 Գիտցիր, ցավում եմ քո բախտի համար.
 Արյունակցության ուժն է ինձ գուցե
 Այդ բանը ստիպում,
 Բայց եթե նույնիսկ կապն այդ շիրներ,
 Մեկ է՝ հարգում եմ քեզ բոլորից շատ:
 Շուտով դրանում ստույգ կհամոզվես,
 Քանզի ես դատարկ չեմ քաղցրախոսում:
 Հուշի՛ր ինձ. ինչո՞վ կարող եմ օգնել,
 Եվ երբեք չես ասի, որ ունես
 Դու Օվկիանոսից հուսալի ընկեր:

290

295

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ավա՛ղ, դո՛ւ էլ եկար պատժիս նայելու.
 Եվ այդ ինչպե՞ս քո համանուն հոսանքից,
 Անձեռակերտ ու քարածածկ այրերից
 Հանդգնեցիր դու հեռանալ, դալ այստեղ՝
 Երկաթամայր երկրում բախտս տեսնելու
 Եկել ես, որ տառապյալիս կարեկցե՞ս:
 Տե՛ս ուրեմն բարեկամին Դիոսի,
 Ում օգնությամբ իշխանություն նա հասավ.
 Տե՛ս՝ ինչպիսի պատիժ ստացա նրանից:

300

305

ՕՎԿԻՍՆՈՍ

Տեսնում եմ ես, ո՞վ Պրոմեթեոս, և ուզում
 Հավ խորհուրդ տալ, թեպետե խելք դու ունես:
 Ճանաչի՛ր քեզ, բարեփոխի՛ր բարքը քո.
 Աստվածներին իշխում է նոր տիրակալ:
 Եթե նետես դու թունավոր, բիրտ խոսքեր,
 Շատ բարձրում էլ Զևսն իր զահից կլսի,
 Եվ ասպագա տառապանքիդ համեմատ
 Խաղ կթվան տանջանքները քո ներկա:
 Օ՛, տարաբախտ, դու զայրույթդ մոռացիր
 Եվ ելք փնտրիր այս լկանքից փրկվելու
 Գուցե թվա քեզ իմ խոսքը ձանձրալի,
 Մակայն չէ՞ որ սաստիկ անդուսալ քո լիզումն,

310

315

Ո՛ր Պրոմէթէս, հասցրեց ահա հատուցման
 Չարիքները քեզ հնազանդ չղարծրին,
 Ներկա պատժիդ նորն ես ուղում գումարել.
 Հետևաբար, իմ խորհուրդը լսելով,
 Սուր խթանին դու ընդառաջ մի գնա
 Տեսար արդեն, արքան ժանտ է, ինքնահաճ
 Ես հենց հիմա կզնամ ու կփորձեմ,
 Եթէ ոտայվի, քեզ այս պատժից ազատել:
 Իսկ դու շատ մի մեծաբանիր, քեզ զսպի՛ր.
 Մի՛թե խելոք քո ուղեղով չգիտես,
 Որ մեծախոս լեզուն պատիժ է բերում:

320

325

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Նախանձում եմ քեզ, զի անմեղ մնացիր,
 Բեպետե դու հանդգնեցիր ինձ նման:
 Սակայն այժմ ձերբազատիր քեզ հոգսից.
 Մեկ է, նրան շես համոզի, խուլ է նա:
 Տես՝ դրանով դու ինքդ քեզ չպատժես:

330

ՕՎԿԻՍՆՈՍ

Այլոց ես դու լավ խրատում, բայց ոչ քեզ.
 Ոչ լակ խոսքով, գործով ես դա հաստատել:
 Բայց իմ վճռից ինձ ոչ մի կերպ մի շեղիր,
 Զի հույս ունեմ, հույս ունեմ, որ պարգևն այդ
 Զևսն ինձ կտա, քեզ տանջանքից կազատի:

335

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Դովում եմ և շեմ դադարի քեզ գովել,
 Քանզի եռանդ բնավ դու չես խնայում:
 Բայց մի՛ ջանա. հակառակ քո ցանկության,
 Զանքերդ զուր ու անօգուտ կլինեն:
 Մի՛ խառնվիր, մի կողմ քաշվիր դու հանդիստ,
 Զի, թեպետե դժբախտության մեջ եմ ես,
 Բայց շեմ ուղում, որ ինձ հետ և այլք տուժեն:
 Ոչ, ինձ արդեն տանջում է բախտն իմ եղբոր՝
 Արեմտյան երկրում կանգնած Ատլասի:

340

345

Պահում է նա կամարն երկնի ու երկրի,
 Հենված է այդ ծանր բեռն իր ուսերին:
 Խղճում եմ և երկրածին ժանտ հրեշին,
 Որ ապրում էր Կիլիկիայի այրերում:
 Տիփոնն էր դա՝ մոլի, հարյուր գլխանի:
 Ապստամբել էր բոլոր դից դեմ, բայց պարտվեց:
 Կափկափում էր նա ծնոտներն իր ահեղ,
 Իսկ աչքերից բոց էր ցայտում ահաւոր:
 Նա Դիոսին պիտի դահից տապալեր,
 Սակայն հասավ նրան Զեսի շանթն արթուն,
 Արագընթաց կայծակը՝ հուր շնչելով:
 Ոչնչացավ գոռողությունն իր անսանձ,
 Քանզի Զեսը ուղիղ սրտին հարվածեց,
 Շանթահարեց նրա ուժը, մոխրացրեց:
 Եվ փռված է նրա մարմինը անզոր՝
 Մոլի բարակ նեղուցի մոտ ու այնտեղ
 Ճգմվում է հիմքերի տակ էտնայի,
 Որի ծայրին Հեփեստն երկաթ է կոփում:
 Սակայն մի օր պիտի պոռթկան այնտեղից
 Հրն գետեր, ժանտ երախով պիտ լափեն
 Դեղապտուղ Սիկիլիայի դաշտը հարի:
 Եռալու է այդպես քենը Տիփոնի՝
 Տաք, հրաշունչ, ահեղ հողմի ժայթքումով,
 Թեպետ Զեսի շանթը նրան ածխացրեց:
 Դու անգետ չես, կարիք չունես խորհրդի:
 Ամեն կերպ քեզ հեռու պահիր փորձանքից,
 Իսկ ես ներկա իմ վիճակը պիտ կրեմ,
 Մինչև Զեսը զսպի զայրույթն իր հոգու:

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

Ո՛վ Պրոմեթեա, դու չգիտե՞ս, որ իրոք
 Խոսքը հիվանդ ցասման բժիշկ է դառնում:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Այո, եթե սիրտը մեղմես ճիշտ ժամին,
 Ոչ թե մոլի հոգին բռնի դու սանձես:

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

Պատրաստական ու վճռական վարքիս մեջ
Խնշ վնաս ևս արդյոք տեսնում, ինձ ասա՛:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Զուր չարչարանք, թիթեամիտ խենթություն:

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

Թույլ տուր դու ինձ հիվանդանալ այդ ախտով.
Անմիտ թվալն օգտակար է խելոքին:

385

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Քո սխալը կարող են ինձ վերագրել:

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

Պարզ ասած՝ ինձ կրկին տո՞ւն ևս ուղարկում:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Կարեկցանքը քեզ թշնամի կդարձնի:

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

Գահին բազմած ամենազոր իշխողի՞ն:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Դու աշխատիր նրա սիրտը չգրգռել:

390

ՕՎԿԻԱՆՈՍ

Քո բախտն արդեն ինձ խրատ է, Պրոմեթեոս:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Դեմ՝, շտապի՛ր ու միշտ այդպես մտածիր:

Գնում եմ ես, այդ խոսքը զուր չասացիր:
 Զորքստանի իմ թռչունը թևերով
 Արդեն հատեց եթերային լայն ուղին.
 Տուն է ուղում նա, հանգիստն իր արտոնի:

395

Սվկիանոսը գնում է:

ՍՏԱՍԻՄՈՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ողբում եմ ես տարաբախտ
 Քո վիճակը, Պրոմեթեոս.
 Իմ արցունքս աչքերից
 Մեզմ շիթ հոսեց այտերիս,
 Դեմքս թափ է արտասրից:
 Ահեղ է Զեւսն իսկապիս,
 Իշխում է նոր կարգերով.
 Տեգով սպառնում է բարձրից
 Աստվածներին հնօրյա:

Ստրուվի 1

405

Հառաչում է ու սգում
 Այս երկիրը բովանդակ,
 Ողբում է նա փառավոր
 Զեր պատիվը վաղեմի,
 Փառքը քո և քո եղբարցի:
 Սուրբ Ասիային կից հողի
 Բնակիչները բոլոր
 Ցավակից են, մասնակից
 Մեծահառաչ քո ողբին:

Անտիստրուվի 1

410

Սգում են քեզ Կոլքիսի
 Աղջիկները կովում քաջ
 Եվ Մեոսիս լճի մոտ,
 Երկրի ծայրում բնակվող
 Ժողովուրդը սկյութական:

Ստրուվի 2

415

Կովկասի մոտ, բարձրանիստ
Քաղաքների մեջ ապրող
Արաբներն են քեզ ողբում,
Եվ շաչում են սրածայր
Տեգերն իրենց ժանտ զորքում:

Անտիստրուփե 2

420

Մեկ ասածու եմ նախկինում
Տեսել այսպես տանջվելիս.
Հաղթ, զորավոր Ատլասին,
Որ պահում է երկնքի
Կամարը իր ուսերով:

Ստրուփե 3

425

Ունում է ծովն ալիկոծ,
Ծովանդունդը՝ հառաչում,
Սև Հագեսը՝ զզրոցում.
Հոսքերը սուրբ գետերի
Լալիս են՝ քեզ կարեկից:

Անտիստրուփե 3

435

ԷՊԻՍՈՂԻՈՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Մի կարծես, թե գոռ, ինքնագով բարբն է ինձ
Ստիպել լռել: Սիրտս լկվում է վշտից,
Երբ տեսնում եմ, թե ինչպես եմ անարգված:
Նոր աստվածներն ումի՞ց ստացան պատիվներ.
Ո՞վ բաժանեց զրանք արդյոք, թե ոչ ես,
Բայց լռում եմ. այդ ամենը դուք գիտեք:
Պատմեմ միայն տանջանքները մարդկային.
Հավ լսեցիք, անմիտ էին նախկինում,
Նրանց դարձրի մտացի ու խելահաս:
Սա չեմ ասում, որ պարսավեմ ես մարդկանց,
Այլ որ բարի իմ արարքը իմանաք:
Նայում էին, սակայն չէին նկատում,
Հսում էին, սակայն չէին ընկալում:
Նման էին տեսիլքների, ողջ կյանքում
Անգետ էին, չգիտեին հյուսնություն,
Աղյուսաշեն ու արևոտ տուն կերտել:
Ապրում էին, ինչպես թեթև մրջյուններ,

440

445

450

Նրանք անլույս ու գետնափոր այրերում:
 Զգիտեին նշանները ձմեռվա,
 Մաղկուն գարնան ու պտղաբեր ամառվա,
 Միշտ ամեն բան անում էին անխոհեմ,
 Մինչև նրանց ցույց տվեցի աստղերի
 Մաղկը և վերջալույսը անխմայ:
 Սովորեցրի հաշվարկ՝ հիմքը գիտություն,
 Ապա նաև կապակցումը տառերի,
 Հիշողություն, որը մայրն է արվեստից:
 Ես էի, որ գազաններին լուծ հաղցրի,
 Անուրների ու բեռների սաբուկ դարձրի,
 Որ աղատեն մարդկանց ծանր դորձերից,
 Իսկ սանձասեր ձիուն կառքին լծեցի,
 Որ ճոխություն, հարստություն դարդ դառնա:
 Ոչ ալ մեկը, նմե ոչ հս՝ ստեղծեց նավ՝
 Մովադնաց ու կառավե թևերով:
 Մարդկանց համար այսքան գյուտեր անելով՝
 Տարաբախտս հիմա շունի մի հնար,
 Որ իր ներկա առաքականքից ազատվի:

455

460

465

470

ԵՐԳՉԱՆՄԵՒ ԳԼՍԱՎՈՐ

Անարգ պատժից խելագուրկ հս դու դարձել,
 Ինչպես մի վատ բժիշկ, որն իր ախտի դեմ
 Միշտ չունի ու հուսահատ վիճակում
 Անկարող է գտնել բուժիչ բալասան:

475

ՊՐՈՍԵԹԵՎՍ

Մնացյալն էլ դուք լսեցեք, զարմացե՛ք,
 Թե ինչպիսի արվեստներ հս ստեղծեցի:
 Նախ, երբ մեկը հիվանդանում էր հանկարծ,
 Նա չէր փրկվում, դի չկար ո՛չ ուտելու,
 Ո՛չ քսելու, ո՛չ լամելու մի դարման:
 Հյուծվում էր նա՝ ապաքինող դեղից զուրկ:
 Ես տվեցի մարդկանց բուժիչ խառնուրդներ,
 Որ վանում են բոլոր ախտերը նրանց:
 Սահմանեցի հս ձևերը գուշակման.
 Ցույց տվեցի՝ ո՞ր երազն է կատարվում

480

485

Եվ մեկնեցի նշանները անծանոթ,
 ճանապարհի ուղենիշներն անորոշ:
 Ուսուցեցի՝ ինչն է բարի, ինչը՝ վատ
 Կեռամագիլ թռչունների թռիչքում:
 Նաև կենցաղն յուրաքանչյուր թռչունի,
 Թե ինչպես են երամ կազմում իրար հետ,
 Թե ինչպես են ընկերանում կամ գժտվում:
 Բացատրեցի, թե ինչ գույնի, հարթության
 Փորոտիքն է աստվածներին հաճելի,
 Լիզու, լյարդի վիճակները բազմազան:
 Ես այրեցի ճարպով ծածկված անդամներ,
 Խոշոր կողեր, այգեկերպ նրանց ցույց տվի
 Մութ արվեստը, նշանները կրակի,
 Որոնք առաջ նրանք չէին հասկանում:
 Այդպես ահա. իսկ ընդհրքը երկրրի,
 Որ թաքցնում էր մարդկանց համար շատ գանձեր:
 Ո՞վ կպնդի, թե ինձանից շուտ գտավ
 Պղինձն, ապա երկաթն, արծաթն ու ոսկին.
 Անշուշտ ոչ ոք, եթե շուղի պարծենալ:
 Հակիրճ ասած՝ դուք խմացեք, որ մարդիկ
 Ամեն արվեստ Պրոմեթեոսից ըստացան:

490

495

500

505

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Մարդկանց մտաին աշխատանքի մտածիր՝
 Տառապանքիդ հանդեպ անհոգ մնալով:
 Ես հույս ունեմ, որ երբ փրկվես կապանքից,
 Դու բնավին Դիոսից թույլ չես լինի:

510

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ամենագործ Մոյրան դեռ դա չի անի.
 Շղթաներից չեմ ազատվի ես, մինչև
 Բյուր տանջանքներ, ժանտ աղետներ չկրեմ:
 Ոչ մի հնար Անհրաժեշտից ուժեղ չէ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ո՞վ է վարում Անհրաժեշտի դեկն արդյոք:

515

533

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Եռադեմ Բախտն, էրինխներն հիշաչար:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Արդյո՞ք Զևսը զորավոր չէ նրանցից:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Կանխորոշված բախտից նա չի խուսափի:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Մի՞թե հավերժ իշխելը չէ բախտը իր:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Դա չեմ ասի, չկրկնեա հարցը քու:

520

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Հավանաբար դա գաղտնիք է սրբազան:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Խոսքը փոխենք, դի դեռևս ժամը չէ,
Որ դա հայտնեմ. այդ գաղտնիքը ամեն կերպ
Պիտի թաքցնեմ, որ ի վերջո աղատվեմ
Այս անվայել շղթաներից, շարիքից:

525

ՍՏԱՍԻՄՈՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ամենատեր Զևսը ինձ
Զի ներշնչում ներհակ ուժ,
Հոգով դեմ չեմ ես նրան:
Զեմ գաղարի դից բազմին
Մոտենալ սուրբ խնջույքով,
Ցուլեր զոհել Օվկիանի
Հոսանքների մոտ անսպառ:

Ստրոփե 1

530

Չեմ մեղանշի խոսքերով
Եւ միշտ այդպես կ'մնամ,
Երբեկոցի չեմ փոխվի:

535

Քաղցր է, երբ հաստատուն
Հույսն է կյանքին ուղեկից,
Եւ սնվում է միշտ հողին
Երանությամբ ցնծալի:
Բայց դողում եմ՝ տեսնելով
Տանջանքները բյուրավոր,
Որոնք դեռ շատ պիտ կրես:
Չվախեցար Դիոսից
Եւ քո կամքով դու մարդկանց
Շատ պատվեցիր, Պրոմէթէս:

Անտիստրոփ 1

540

545

Երախտիքդ անհատուկ պիտի մնա, սիրելիս:
Ասա ինձ, ո՞վ քեզ կօգնի,
Ո՞վ կփրկի, քո մարդի՞կ. մի՞թե արդեն շտեպար,
Որ շատ անդոր են նրանք,
Երազի պես անկարող:
Կույր են մարդիկ, կաշկանդված,
Նրանց կամքով չի խախտվի կարգը Զեւսի սահմանած:

Ստրոփ 2

550

Համոզվեցի դրանում՝ ահավասիկ տեսնելով
Քո շար բախտը, Պրոմէթէս:
Մինչդեռ մի օր մենք, ավա՛ղ, բոլորովին այլ երգով,
Հարսիդ էինք լողացնում,
Ձեր մահիճը դրվատում:
Ամուսնացար դու մեր քույր
Հեսիոնեի հետ, որին ընծաներով կին դարձրիր:

Անտիստրոփ 2

555

Հանկարծ նայտնվում է կովի կերպարանք ստացած Իոն:

ԷՊԻՍՈԴԻՈՆ ԵՐՐՈՐԴ
ԻՈ

Ի՞նչ երկիր է սա, ի՞նչ ազգ, ո՞վ է նա,
Որ ժայռի վրա, շղթաների մեջ
Տանջվում է այդպես:

560

535

Այդ ի՞նչ հանցանքի պատիժ ես կրում,
Ասա ինձ, և ի՞նչ

Եղերք է արդյոք դժբախտս եկել:

565

Օ՛, ավա՛ղ, ավա՛ղ,

Խայթում է նորից բոռը թշվառիս,

Ահա երկրածին Արգոսի ուրուն.

Փրկի՛ր ինձ, երկի՛ր:

Տեսնում եմ դարձյալ բյուրական հովվին,

570

Հետապնդում է իր նենգ աչքերով.

Մեռավ, բայց նրան հողը շծածկեց:

Ընդերքից ելնում ու տարաբախտիս,

Սովյալիս քշո՛ւմ, հալածում է նա

Ծովի ավազուտ ափի երկայնքով:

Եվ հնչում է մոմապատ եղեգ-շվին երգեցիկ,

Ստրուփի

575

Քուն է բերում իր երգով:

Ավա՛ղ, ո՞ւր են ինձ տանում թափառումներն այս հեռու.

Ինչո՞ւ, զավակ Կրոնոսի, ինձ տանջանքի լծեցիր,

Ի՞նչ հանցանք եմ ես գործել:

Ինչո՞ւ է այս սոսկալի բոռը քշում, չարչարում

580

Խեղակորույս դժբախտիս:

Այրիք դու ինձ կրակով կամ երկրրի տակ թաղիր,

Թող ծավերում բնակվող հրեշները ինձ լափեն...

Մի՛ զայրացիր, ափրակա՛լ, իմ աղսթքը լսելով.

Բա՛վ է, որքան տանջվեցի թափառումից անվախճան:

585

Ես չգիտեմ՝ ե՞րբ արդյոք

Տառապանքից կազատվեմ.

Մի՞թե դու չես լսում ձայնն այս կովեղջյուր աղջկա:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ո՞վ չի լսի բռնահալած հեգ կույսին՝

Ինաքոսի դստերը, որ տարփոնքով

590

Այրեց Զևսի սիրտն ու անվերջ վազքի մեջ

Կեղեքվում է ժանտ Հերաչի վրեժից:

Այդ որտեղի՞ց դու գիտես անունը իմ ծնող հոր, Անտիստրոփի
Ո՞վ ես, ասա՛ թշվառիս.

Ինչպե՞ս, դժբա՛խտ, դժբախտին ճշմարտությունն ասացիր: 595

Անվանեցիր դու ճշտիվ աստվածատուր ախտը իմ,

Որ հյուծում է ինձ, խայթում

Ու բշտում է տեղից տեղ: Քաղցած, ասես թռչելով,

Այստեղ եկա սրբնթաց:

Կործանում է ինձ այսպես բարեկությունը Հերայի. 600

Ասերջանիկ մարդկանցից ո՞վ է իմ շափ տարաբախտ:

Ասա դու ինձ բացահայտ, արդյոք ի՞նչ է դեռ սպասում,

Ինչե՞ր արդյոք պիտ կրեմ, և կլինի՞ մի միջոց,

Այս ախտի դեմ մի դարման:

Եթե գիտես, ինձ ասա՛,

Խոսի՛ր, հայտնի՛ր ամեն բան թափառական, հեգ կույսին:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Պարզ կասեմ այն, ինչ ուզում ես իմանալ.

Անդաբդ խոսքով, հանելուկներ չեմ հյուսի,

Բարեկամի հետ այդպես է պետք խոսել:

Կրակաբեր Պրոմեթեոսին ես տեսնում: 610

Ողջ մարդկության բարեբարը դու դարձար.

Ինչո՞ւ են բեղ տանջում, թշվառ Պրոմեթեոս:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ես քիչ առաջ վշտիս ողբը վերջացրի:

Չե՞ս շնորհի այդ պարգևը նաև ինձ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ի՞նչ ես խնդրում, ասա՛, ողջը կիմանա: 615

ԻՈ

Հայտնիր. բեղ ո՞վ գամեց ժայռին զառիվեր:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Զևսի կամքը, նաև ձեռքը Հեփեստի:

ԻՈ

Ի՞նչ մեղսանքի համար ես դու հատուցում:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Եկ այդ հարցիդ պարզ պատասխան չեմ տա ես:

ԻՈ

Իսկ որտե՞ղ է սահմանը իմ թափառման.

620

Հայտնի՞ր ժամը տարաբախտիս փրկության:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Կով կլինի՞ դու դա բնավ չիմանաս:

ԻՈ

Բայց մի թաքցրու այն, ինչ պիտի դեռ կրեմ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ես չեմ մերժի, այդ պարզեղ բեղ կատամ:

ԻՈ

Էլ ինչո՞ւ ես դու դանդաղում, ողջն ասա՛:

625

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Արգելք չկա, սոսկ՝ չեմ ուզում քեզ հուզել:

ԻՈ

Կով կլինի՞ շատ շոգաս իմ մասին:

Յանկանում ես, որ ես խոսե՞մ. դե, լսի՛ր:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ոչ, նաև ինձ դու մի հաճույք պատճառիր:
Նախ, հարկ է, որ նրա վիշտը իմանանք.
Իր շար բախտի մասին թող մեզ նա պատմի,
Հետո՝ գալիք շարիքները դու կասես:

630

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Իո, սրանց խնդրանքը դու կատարիր.
Ամեն դեպքում սրանք քույրերն են քո հոր:
Լավ է՝ սգաս, բախտդ ողբաս դու այնտեղ,
Որտեղ որ քեզ լսելով լաց կլինեն,
Եվ կգտնես դու արժանի կարեկցանք:

635

ԻՈ

Ես չգիտեմ՝ ինչպես կարող եմ մերժել:
Հստակ խոսքով ամբողջն ինձնից կիմանաք,
Թեկետե խիստ ամաչում եմ ձեզ ասել,
Թե ինչպես իմ կերպարանքը աղճատվեց,
Եվ դժբախտիս ինչ պատճառեց կիրքն աստծու:
Գիշերը միշտ գալիս էին տեսիլքներ

640

Ու կուսական ննջարանում մեղմ խոսքով
Ինձ հորդորում. «Օ՜ երջանի՛կ կույս աղջիկ,
Կույս մի՛ մնա, սպասում է քեզ մեծագույն
Ամուսնություն. Զեսը կրքի նետերով
Վառվում է և ուզում քեզ հետ սեր անել:
Մի՛ քամահրիր Զեսի մահիճն, ո՛վ մանուկ.

645

Գնա փարթամ դաշտավայրը Լեռնեի,

650

Ախոռների ու հոտերի մոտ քո հոր,
Որ հագուրդ տաս կրքին Զեսի աչքերի»:
Ամեն գիշեր այդ երազներն անբախտիս
Տանջում էին, մինչև որ ես վճռեցի
Հորս պատմել տեսիլքները գիշերվա:

655

Սյնժամ հայրս դեպ Պիթո և Դոդոնի
 Ուղարկեց շատ բանքերներ, որ իմանա,
 Բն ինչ խոսքով, գործով շահի սերը դից:
 Ետ գառնալով՝ բերում էին նրանք միշտ
 Մուժ, երկիմաստ ու անորոշ պատգամներ,
 Բայց ի վերջո Ինաքոսը ստացավ ստույգ,
 Պարզ պատասխան. պահանջվում էր նրանից
 Ինձ արտաքսել իմ հայրական օջախից,
 Բր հաժեի ծայր սահմանին երկրորի:
 Եթե մերժեր, Զևսի շանթը հրաշյա
 Պիտ կործաներ նրա սերունդը ամբողջ:
 Հավատալով դուշակմանը Լոքսիտսի՝
 Ինաքոսը ինձ վտարեց իր անից:
 Դժկամությամբ, հարկադրանքով այդ արեց՝
 Զևսի սանձին, բռնությանը ենթակա:
 Իսկույն միաքս, կերպարանքս փոխվեցին.
 Տեսնում եք դուք, կղջերավոր ես դարձա:
 Խենթ ցատկերով, լլկված բոռից սրախայթ,
 Ես սլացա դեպ Կերքնիայի հոսքն ախորժ,
 Լեռնե լիճը, իսկ հովիվը երկրածին՝
 Ժանտ Արգոսը, հետևում էր ինձ անվերջ,
 Բյուր աչքերով հսկում ամեն քայլը իմ:
 Բայց հանկարծ նա, անսպասելի օրհասով,
 Կյանքից զրկվեց, և ես, բոռից հալածված,
 Դից մտրակի տակ հաժում եմ տեղից տեղ:
 Ողջ եղածը դուք իմացար:

660

665

670

675

680

(Պրոմեթեոսին)

Եթե դու

Գիտես գալիք իմ վշտերը, ինձ ասա՛:
 Կարեկցանքից խոսքդ ստով չմեղմես,
 Սուտ խոսելը մի արատ է անվայել:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ավա՛ղ, օ՛, լռի՛ր.

Ես երբեք, երբեք չէի ենթադրի,
 Որ այդչափ ահեղ խոսքեր կլսեմ,

685

Որ անտանելի ու սարսափելի
 Քս տառապանքը և անարդանքը
 Երկսայր սրի պես
 Հոգիս կխոցեն:
 Ավա՛ղ, բախտ, օ՛ բախտ,
 Դեղատվ հմ ես նայում իոյին:

690

ՊՐՈՍԵԹԵՎՍ

Փամանակից շուտ ես ողբում, վախենում.
 Մպասիր, դու դեռ ապագան էլ կլսես:

695

ԵՐԳՉՍԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Խոսի՛ր, հայտնի՛ր, օգտակար է հիվանդին՝
 Նախապես ստույգ գալիք ցավերն իմանալ:

ՊՐՈՍԵԹԵՎՍ

Ձեր առաջին խնդրանքը ես հեշտովյամբ
 Կատարեցի. ուզում էիք նրանից
 Իր տանջանքի պատմությունը ունկնդրել:

700

Այժմ նաև մնացյալը լսեցեք,
 Թե այս կույսն ինչ պիտի կրի Հերայից:
 Ինաքոսի՛ զավակ, խոսքս կլանի՛ր
 Դու քո հագով, որ ուզուդ վերջն իմանաս:

705

Նախ, այստեղից դեպ արևելք շրջվելով,
 Դու կգնաս դեպի գաշտերն անմշակ,
 Ուր անվավոր, բարձր, հյուսված տներում
 Բնակվում են սկյութացիները քոչվոր.
 Նրանց զենքը աղեղներն են հեռահար:
 Մի մոտեցիր նրանց, անցիր հողը այդ՝
 Դու հառաչող ծովի կողքով, ժեռ ափով:

710

.

Այնտեղ, ձախում, բնակվում են դարբիններ
 Քալիբները, նրանցից դու զգուշացիր.
 Կատաղի են նրանք, հյուրեր չեն սիրում:
 Դու կհասնես Մուլի գետին, որ զուր չէ

715

Այդպէս կոչվում. այն մի՛ անցիր, չես կարող:
 Կգաս Կովկաս՝ բարձրագույնը լեռներից.
 Քաղաքներից անդ հոսում է հորդ մի գետ:
 Անհրաժեշտ է քեզ տատղերին հարեան
 Բարձունքները շրջանցելով՝ շարժվել
 Հարավ, որտեղ Ամազոններն են ապրում:
 Դեպ Թերմոզոն, Թևմիսկիրե կգալիքն
 Նրանք մի օր. առում են միշտ այրերին:
 Մըրկոտ ծովի Սալմիդեսյան նեղուցն անդ
 Բշնամի՛ն է և խորթ մայրը նավերի:
 Այնտեղ սիրով քեզ ճանապարհ ցույց կտան:
 Կիմմերական սլարանոցին կհասնես,
 Լճի նեղլիկ դռանը և քաջարար
 Մոտակա նեղանցքը դու կկարես:
 Այդ անցումդ մեծ հիշատակ կլիողնի,
 Զի նեղուցը մարդիկ «Բոսպոր» կանվանեն:
 Նվրոպական հողը այդկերպ լքելով՝
 Դու ասիական յամաք կգաս: Զե՞ք գտնում,
 Որ դից արքան ժանտ է բոլոր դեպքերում.
 Որպեսզի այս մահկանացու կույսի հետ
 Մերձավորվի՝ նրան նետեց թափառման:
 Ժանտ ամուսին քեզ պատահեց, ո՞վ աղջիկ,
 Այն խոսքերը, որոնք հիմա լսեցիր,
 Դու իմացիր, տառապանքիդ սկիզբն էլ չեն:

ԻՈ

Ավա՛ղ, ալա՛ղ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Նորից ահա ուրբում ես դու, հառաչում.
 Իսկ ի՞նչ կանես, երբ մնացյալն էլ լսես:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ի՞նչ է, ուրիշ ցավե՞ր էլ նա պիտ կրի:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ահեղ շարյաց փոթորկահույզ մի ողջ ծով:

Ի՞նչ շահ է ինձ կյանքը տալիս, ես ինչո՞ւ
 ինձ չնհատեմ իսկույն կոտլիտ այս ժայռից.
 Յամ ընկնելով՝ ողջ ցավերից կազատվեմ,
 Քանզի լավ է՝ միանգամից մահանալ,
 Քան ամեն օր կրկի բազում տանջանքներ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎԱ

Հագիլ թե դու իմ տանջանքը տանելիր,
 Քանզի մեռնել ինձ վիճակված չէ հրքեք.
 Մինչդեռ միայն դա վերջ կտար ցավերիս:
 Տառապանքիս սահմանը չի երևա,
 Նախքան Զեսի իշխանությունն ընկնի:

735

Մի՞թե դահից զրկվելու է նա մի օր:

ՊՐՈՄԵԹԵՎԱ

Կարծում եմ՝ դու այդ տեսնելով կցնծաս:

Անշուշտ, չէ՞ որ Զեսն է տանջում ինձ այսպես:

ՊՐՈՄԵԹԵՎԱ

Դե, իմացի՛ր. լինելու է դա իրոք:

760

Ո՞վ կսլի Զեսից մականն արքայի:

ՊՐՄԵԹԵՎԱ

Հենց ինքը. մի անողջախոհ միտումով:

Իսկ ի՞նչ ձևով. ասա՛, թե քեզ վնաս չէ:

543

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Կամուսանաւ և հետո խիստ կզղջաւ:

ԻՈ

Դիցուհո՞ւ, թե՞ մահկանացու կնոջ հետ:

765

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Միենույն չե՞. այդ մեկն արդեն չեմ հայտնի:

ԻՈ

Կի՞նն է նրան տապալելու իր գահից:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ոչ, կծնվի հորից ուժեղ մի որդի:

ԻՈ

Եվ այդ բախտից Զեսը շունի՞ փրկություն:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Բնալ, եթե ինձ կապանքից չազատեն:

770

ԻՈ

Ո՞վ կազատի Զեսի կամքին հակառակ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Քո սերնդի զաւակն է նա լինելու:

ԻՈ

Ինչպե՞ս, մի՞թե իմ զարմն է քեզ փրկելու:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Տասներորդից հետո՝ երրորդ սերնդից:

Շատ մութ է այդ գուշակությունն ինձ համար:

775

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Քո ցավե՛րն էլ դու մի ձդտիր իմանալ:

ԻՈ

Խոստացածդ պարզեցիք ինձ մի՛ վրկիր:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Կարող եմ լսկ հրկուսից մեկն ասել քեզ:

ԻՈ

Ո՛ր երկուսից. ինձ բացատրիր, որ ընտրեմ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ընտրի՛ր. կամ ստույգ գալիք վշտերդ կասեմ,
կամ՝ թե ուլ է փրկարարս լինելու:

780

ԵՐԳՁԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Առաջինը հանուն նրա դու ասա,
Իսկ երկրորդը՝ հանուն մեզ. մի՛ զլացիր:
Նրան հայտնիր թափառումներն ապագա,
Իսկ մեզ՝ թե ուլ փրկարարդ կլինի:

785

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Եթե այդքան ուզում եք դուք, չեմ մերժի.
Ամենը, ինչ ցանկանում եք, կհայտնեմ:
Ասեմ, Իո, թե որտեղ պիտ թափառես,
Իսկ դու հիշի՛ր, գրի՛ր հոգուդ տախտակին:
Երբ ցամաքներն անջատող հոսքը անցնես,
Այնժամ դեռ դեպ հրավառ արևելք,
Լքի՛ր ծովի աղմուկը և կհասնես
Կիսթնեհի դաշտավայրին գորգոնյան:

790

Անդ ծիր կույսեր Փորկիդներն են բնակվում.

795

Երեք կարապ ասեա լինեն, բայց միայն
Մեկ աչք ունեն և մեկ ատամ, չեն նայում
Նրանք արեն ու լուսինը պիշերվա:

Իսկ քիչ այն կողմ՝ երեք քույրերն են նրանց՝
Բնավոր, գարշ Գորգոններն օձ-մաղերով,
Կանշնշանա մարդը՝ նրանց տեսնելով.

800

Ասում հմ սա հս քեզ իբրև զգուշացում:
Լսի՛ր. ուրիշ ժանտ պատկեր էլ կտեսնես.

Ձևի մոլի, սրակտուց շներին՝

Դրրիպաներին, սրանցից էլ զգուշացիր:

805

Իսկ ոսկեջուր Պըլլուտոնի հոսքի մոտ
Հեծյալ, միաչք Արիմասպներն են ապրում.

Մի մոտեցիր նրանց, զնա դեպ հեռու

Երկիրը, ուր ծագման տեղում արևի,

Բնակվում է սև ազգն էթիոպս գետի մոտ:

810

Բարձր ափով շարժվիր, մինչև կհասնես

Սահանքներին. անդ Բիբլոսյան լեռներից

Սուրբ Նեղոսի քաղցրահամ հոսքն է հորդում:

Այն կտանի դեպ եռանկյուն վայրը քեզ:

Այս նեղոսյան հողում դու և քո որդիք

Պիտ հիմնադրեք ձեր գաղութը հեռավոր:

815

Եթե մի բան քեզ մոլթ մնաց, անորոշ,

Հարցրո՛ւ նորից, ճիշտ պատասխան կատանաս.

Իմ ուղածից շատ կա աղատ ժամանակ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Եթե դաժան իր թափառման մասին դու

Ունես ուրիշ ասելիքներ, շարունակիր,

820

Իսկ եթե ողջն արդեն ասվեց, այդ դեպքում

Հիշիր դու մեր խնդրանքը և կատարիր:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ամբողջ ուղու սահմանը նա իմացավ:

Կասեմ, թե մինչ այստեղ գալն ինչ է կրել,

Թող համոզվի, որ ինձ իզուր չլսեց.

825

Խոսքս դրա ապացույցը կլինի:

Կատարվածի մեծ մասը բայ կթողնեմ,
 Քո թափառման վերջը միայն կպատմեմ:
 Երբ դու հասար դաշտավայրին Մոլոսայան
 Եվ լեռնաբերձ Դոդոնեին մերձեցար.
 Որտեղ դահն է Թիսպրոտիսյան Դիոսի,
 Այնժամ գուշակ կաղնիները, ո՞վ հրաշք,
 Քեզ պարզ, առանց հանելուկի հայտնեցին,
 Որ կդառնաս Զեսի կինը փառավոր.

830

Արդյո՞ք հիմա այդ բանը քեզ չի շոյում:
 Այնուհետև դու մոլեգնած սուրացիր
 Ափով դեպի Հոնայի ծոցը մեծ,
 Իսկ այնտեղից ետ նետվեցիր վազելով:
 Ապագայում ծովածոցը այդ խորունկ,
 Լա՛վ խմացիր, Իոնիական կկռչիլի.

835

Մարգկանց մեջ հար հուշ կթռչնի քո ուղին:
 Համողվեցի՞ր, որ տեսնում եմ ես մաքուր
 Ավիլի շատ, քան կարող ես ենթադրել:
 Մնացյալն էլ հիմա կասեմ բոլորիդ՝

Նախկին խոսքիս հետքը նորից գտնելով:
 Երկրի ծայրում Կանոբ կռչվող քաղաք կա՝
 Բերանի և տղմի կողքին Նեղոսի.

845

Այնտեղ Զեսը քեզ բանական կդարձնի՝
 Կոկ իր ձեռքով քնքշորեն հավիլով:

Եվ Դիոսից դու կծնես սևամորթ
 Արու դավակ, որ կանվանվի էպափոս.
 Լայն Նեղոսով ջրվող հողում նա կիշխի:

850

Իր հինգերորդ պորտը՝ հիսուն աղջիկներ,
 Դժկամությամբ նորից Արգոս կդառնան՝

Արյունակից կնությունից փախչելով:
 Իսկ նրանց հոր եղբոր որդիք, մոլեգնած,
 Ինչպես բազեն հալածում է աղավնուն,
 Կծկոտեն պիղծ ամուսնությանը հասնել,

855

Բայց աստվածը թույլ չի տա, որ դա լինի:
 Պեղատգիական հողում, կանանց ձեռքերով,
 Շահա Արեսը ցայգին նրանց կսպանի.

860

Ամեն կին իր այրին կյանքից կզրկի՝
 Կրկենաապր դաշունն արյամբ ներկելով:
 Թող նման Սեր իմ թշնամուն այցելի:
 Էսկ մի կնոջ կհմայի կիրքն այնժամ,
 Զի հանդգնի իր կողակցին խողխողել.
 Կնախընտրի ավելի շատ նա անգոր,
 Քան թե արյամբ ապականված համարվել:
 Նա կդառնա արքայական առհմի մայր:

865

Մանրամասն պատմելն երկար կտևեր,
 Բայց այդ ցեղում մի դյուցազուն կծնվի,
 Մի քաջազնու հերոս, որն ինձ կազատի:
 Ահա թե ինչ է գուշակել մայրը իմ՝
 Տխտանուհի մեծ Թեմիսը հնամյա:

870

Իսկ թե ինչպես այդ կլինի, շատ երկար
 Պիտի պատմեմ, և դա քեզ շահ չի բերի:

875

ԻՈ

Չ, ավա՞ղ, ավա՞ղ,
 Նարից այրվում եմ խեղահեղության
 Մոլուցքից, ցավից, անկրակ վառվո՞ւմ
 Բոսի խայթուցից:

880

Միրոս բախում է կուրծքս սարսափով,
 Ծվ պատվում են աչքերն իմ մուրս.
 Խեղադարության մոլի շունչը ինձ
 Շնդում է ուղուց, շնմ իշխում լեզվիս,
 Անկապ խոսքերս բախվում են կույր-կույր՝
 Ահեղ շարիքի բյուր ավերակներին:

885

Փախչում է:

ՍՏԱՍԻՄՈՆ ԵՐՐՈՐԴ,
 ԵՐԳՁԱԽՈՒՄԲ

Իմաստուն էր, իմաստուն,
 Ով առաջինն իր հոգում հայտնագործեց ու լեզվով
 Հայտնեց միտքը հետևյալ.
 «Ամուսնացիր դու միայն քեզ հավասար մեկի հետ:
 Թող աղքատը չձգտի հարստությամբ հղիացած

Ստրուփի

890

Կամ էլ ծագմամբ պարծեցող
Մի կողակից ձեռք բերելու:

Երբեք, երբեք թող սր ինձ

Անտիստրուփի

895

Մոյրաները շտեմենն առագաստում Դիտսի,

Դարձած նրան ամուսին:

Ձեռ ուղում ես երկնքից եկած ոչ մի փեսացու,

Ձի գողում եմ՝ ահանելով այս ամոթխած աղջրկան՝

Հեգ, թափառիկ Իոյին,

Որին Հերան կործանեց:

900

Ձի վախեցնում հավասար ամուսնությունն ինձ բնավ, էպոդոս

Բայց բարձրագույն մի աստծու

Սերը թող ինձ երբեք անգուլթ աչքով չնայի,

Քանզի պայքարն այնժամ զուր, իսկ ելքն անհաս կլինի:

Ձեռ իմանա՝ ինչ տեսեմ,

Ձեռ գիտենա՝ ուր փախչեմ միտումներից Դիտսի:

905

ԷՔՍՈԴՈՍ

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ձեռն էլ, թեպետ ինքնագուլ է նա հոգով,

Կատարանա, քանզի սպասում է իրեն

Մի այնպիսի ամուսնություն, սր գահից

Կատարալի նրան, անտես կդարձնի:

Կիրագործի անեծքը հայր Կրոնոսի,

Որով սպառնաց նա հին գահից ընկնելիս:

Ոչ մի տատված, բացի ինձնից, չի կարող

Ձեռին հուշել փրկության սառլգ մի միջոց:

Լոկ ես գիտեմ այդ միջոցը: Թող հիմա

Նստի նա՝ գու իր երկնային որոտով,

Թող ձեռքերից շանթեր նետի հրաշունչ:

Դրանք նրան չեն օգնելու բնավին,

Ձեն փրկելու կործանումից անպատիվ:

Պատրաստում է նա ինքն իր դեմ ախոյան,

Անպարտելի, հրաշագործ թշնամի,

Որ կզանի շանթից զորեղ մի կրակ

Նվ որոտին գերազանցող մի ամպրոպ,

910

915

920

Կշախջախի ծովն ու հողը սառանող
Եռաժանին՝ Պոսիդոնի զենքն ահեղ:
Չարիքները այնժամ Զեւին կուսուցեն,
Որ նման չէ իշխելը սարուկ լինելուն:

925

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Դու Դիոսին հայհոյե՞լ ես ցանկանում:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ասում եմ այն, ինչ պիտ լինի, ինչ կուզեմ:

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Սպասելի՞ է, որ Դիոսին մեկն իշխի:

930

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Իմ տանջանքից վատթարն է նա կրելու:

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Զե՞ս վախենում այդ խոսքերը տալիս:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ինչի՞ց արդյոք. վիճակված չէ ինձ մեռնել:

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Պատիժդ նա առավել ժանտ կգարձնի:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ամեն ինչի պատրաստ եմ ես. թող դարձնի՞:

935

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Աղբաստիային մեծարողն է լսկ խոհեմ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Պատվի՛ր, բծնի՛ր, միշտ աղոթիր իշխողին.
Բոլորից բիշ ի՛նձ է նա հոգս պատճառում:
Թող Զեան իշխի, վարվի՛ ինչպես որ կուզի.
Երկար է է նա աստվածներին տիրելու:

940

Հայտնվում է Հեմեսը:

Ահա Զեաի բանբերին եմ ես տեսնում,
Մեր նորագույն տիրակալի ծառային.
Իհարկե նա նոր լուրերով է եկել:

ՀԵՐՄԵՍ

Դու, իմաստա՛կ, հույժ թունալոր արարած,
Ով անարգեց աստվածներին, իսկ մարդկանց
Պատիվ տվեց: Քեզ եմ ասում, հրի՛ գող.
Պահանջում է հայրս, որ դու շուտ հայտնես
Ամուսնության մասին, որով պարծեցար,
Որը նրան պիտի գահից տալալի:
Եվ պա՛րզ, առանց հանելուկի՛. մի՛ ստիպիր
Երկրորդ անգամ ինձ գալ այստեղ, Պրոմեթեոս:
Գիտես, Զեաին այդ ձևով չես մեղմացնի:

945

950

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Դուռգուլթյամբ լի է, խրոխտ խոսքը քո
Եվ հարմար է աստվածների ծառային.
Դուք, նորերդ, իշխում եք նոր ձևերով
Ու հույս ունեք՝ անվիշտ ապրել ձեր բերդում:
Զէ՞ որ տեսա վերջը երկու արքայի,
Այժմ իշխող երրորդինն էլ կտեսնեմ.
Կկործանվի նա շատ շուտով, խայտառակ:
Դու կարծում ես՝ կվախենա՞մ, կդողա՞մ
Ես նորագույն աստվածներից, բնավ ո՛չ:
Ե՛տ շտապիր շուտ քո եկած ուղիով,
Հարցերովդ ոչինչ դու չես իմանա:

955

960

ՀԵՐՄԵՍ

Նախկինում էլ դռնով էիր խեղապես,
Եվ դա հոսքերեց քեզ այսպիսի տանջանքի:

965

ՊՐՈՍԹԵՎՍ

Իմ շար բախտը քո սարկաթյան հետ երբեք,
Լա՛վ իմացիր, չէի ուզի ես փոխել:

ՀԵՐՄԵՍ

Գու՛ կարծում ես՝ լավ է լինել ժայռին սարուկ,
Քան հայր Զեփն հալատարիմ սուրհանգլա՞կ:

ՊՐՈՍԹԵՎՍ

* * * * *

Սնարգողին հարկավոր է անարգել:

970

ՀԵՐՄԵՍ

Երևում է՝ հպարտ ես քո վիճակով:

ՊՐՈՍԹԵՎՍ

Հպա՞րտ. նման հպարտություն եմ մաղթում
Ոսոխներիս, որոնց թվում նաև քեզ:

ՀԵՐՄԵՍ

Պատժի՞դ համար ինձ է՞լ ես դու մեղադրում:

ՊՐՈՍԹԵՎՍ

Ստեղծի են աստվածները ինձ բոլոր.
Քարի դործն հատուցեցին շարիքով:

975

ՀԵՐՄԵՍ

Տեսնում եմ՝ մեծ խենթությունք ես դու հիվանդ:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ոստիաներին ատելն ա՞խտ է համարվում:

ՀԵՐՄԵՍ

Բախտավորված՝ դու անհանդուրժ կլինես:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ավազ:

ՀԵՐՄԵՍ

Զևսը բնավ այդպիսի խոսք չգիտի:

980

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ժամանակը ուսուցում է ամեն ինչ:

ՀԵՐՄԵՍ

Բայց դու խոհեմ չինեի դեռ չես սովորել:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Այո, բե չէ՝ չէի խոսի սարուկի հետ:

ՀԵՐՄԵՍ

Հորս հարցին դու պատասխան չե՞ս տալու:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Լավություն է նա ինձ արել, պարտք եմ ես...

985

ՀԵՐՄԵՍ

Դու ծագրում ես ինձ, ինչպես մի մանուկի:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Մանուկ ես դու, մանկանից էլ անխոհեմ,
Որ հույս ունես ինձնից մի բան իմանալ:

Ոչ մի սլափիժ, ոչ մի հնար չի սախալի
 Ինձ բաց անել այդ գաղտնիքը Դիոսին,
 Մինչև որ ինձ ստոր կապանքից շաղատի:
 Թող շարտի նա բոցավառ կայծակներ,
 Սպիտակաթև մորթիկներով, ստորերկրյա
 Որսաներով ամենայն ինչ թող ցնցի:
 Միենույն է՝ չեմ ասելու ես իրեն,
 Թե ում ձեռքով պիտի գահից տապալվի:

990

995

ՀԵՐՄԵՍ

Տես, դու այգեկիրպ բեղ ոչնչով չես օդնի:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Ես խորհել եմ, նախատեսել դա վաղուց:

ՀԵՐՄԵՍ

Սակայն վճռի՛ր, ո՛վ խելաղուրդ, դու վճռի՛ր
 Խոհեմ դառնալ, վիշադ թող բեղ դաս լինի:

1000

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

Աղմկում ես ծովի պես, դուր ձանձրացնում:
 Դու չկարծես, թե ես Զևսի վճռոց
 Կվախենամ, կնահողի կդառնամ
 Եվ, կնոջ պես իմ ձեռքերը մեկնելով,
 Կխնդրեմ մեծ ու ատելի թշնամուս
 Ինձ ազատել շղթաներից. բնավի՛ն:

1005

ՀԵՐՄԵՍ

Շատ խոսեցի, բայց երևում է՝ իզուր:
 Խնդրանքները քո սիրտը չեն մեղմացնում:
 Կրժում ես դու սանձը վայրի ձիու պես,
 Դիմադրում ես, երասանի դեմ կռվում:
 Սակայն թույլ են հնարքները քո համառ,
 Զի անմիտի գոռոզությունը ինքնին
 Ոչինչ է և ամենեկին ուժ չունի:

1010

- Տե՛ս, եթե դու իմ խոսքերին չենթարկվես,
Սպասում է քեզ շարյաց ալիք, փոխորիկ:
Զես խուսափի դրանից. նախ խորդուրորդ
ժայռդ հայրս որսաներով, շանթերով
Կիշրի և քո մարմինը կծածկի
Քարակույտով, դու կթաղվես բնդերքում:
Երկար, անվերջ մի ժամկետի ընթացքում
Լույս չես տեսնի. Զեսի շունը թխավոր՝
Սրյունաբբու արծիվն, ագահ կլափի
Ծվենները քո բզկաված մարմնի:
Անկոշ կգա նա ամեն օր ճաշելու
Ու կխժոխի սե, հոշոտված լյարդը քո:
Եվ չսպասես դու տանջանքիդ վախճանին,
Նախքան մեկը անմահներից հանձն առնի
Դառնալ քո մեծ տառապանքի ժառանգորդ,
Տարտարոսի խորքը իջնել, մռթ Հադես:
Այս ամենը կշռադատիր, քանզի սա
Դատարկ խոսք չէ, այլ հույժ անխախտ մի պայման:
Զեսի բերանն երբեք սուտ չի խոսում,
Նրա խոսքերն իրանում են մշտապես:
Դատի՛ր, խորհի՛ր. գոռուկությունը երբեք
Դու ողջախոհ մտքից բարձր մի՛ դասիր:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ինձ թվում է՝ Հերմեսն այժմ ճիշտ խոսեց:
Դրդում է, որ գոռուկյունը թողնես
Եվ ողջախոհ ուղի գտնես. հնթարկվի՛ր,
Ամոթ է, երբ խեղացին է սխալվում:

ՊՐՈՄԵԹԵՎՍ

- Կանխավ գիտեի, թե ինձ ինչ լուրեր
Պիտի սա հայտնի. անվայել չէ, երբ
Տուժում է ոսոխն իր ոսոխներից:
Բուդ նա շարտի ինձ վրա շուտով
Կրակի երկճյուղ, գալարուն շանթեր,
Բող հուզի եթերն այրող որսուով,
Վայրի հողմերով, և թող երկրրի

Հիմքերը ցնցի ընդերքի բամին:
 Ծովի ալիքներն ահեղ աղմուկով
 Թող որ խառնվեն երկնի ասաղերի
 Ուղիների հետ, թող այս բարձունքից
 Մարմինս նետի նա սև Տարատարոս,
 Բայց ճակատագրի ժանտ պտույտի մեջ
 Նա ինձ ոչ մի կերպ չի կարող սպանել:

1050

ՀԵՐՄԵՍ

Ահա լսեցինք մենք հիմա խորոք
 Խոսքն ու վճիռը մի խելագարի:
 Եվ զառանցանքից ինչո՞ւ է տարբեր
 Պարծենկոտությունն այս համառ խենթի:
 Իսկ դուք, որ սրա տառապանքների
 Կարեկիցներն եք, շո՞ւտ այս վայրերից
 Հեռո՞ւ գնացեք, փախե՛ք անհապաղ,
 Զի կրթանա ձեր միտքը անդարձ՝
 Որոտի ահեղ զորդյուններից:

1055

1060

ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԲ

Դու մեզ ուրիշ բան ասա՛, հորդորի՛ր,
 Եվ կհամոզվենք, սակայն երբեք
 Այդ անտանելի խոսքը չկրկնես:
 Ինչո՞ւ ես զրդում մեզ փոքրագույնյան.
 Ուզում ենք սրա ցավերը կիսել:
 Սովոր ենք ատել դավաճաններին,
 Եվ չկա մի ախտ,
 Որն ավելի շատ մենք արհամարհենք:

1065

1070

ՀԵՐՄԵՍ

Դուք հիշեցեք, որ ես ձեզ զգուշացրի,
 Եվ երբ կդառնաք աղետի զոհեր,
 Մի՛ պարսավեք ձեր բախտը, մի՛ ասեք,
 Թե Դիոսը ձեզ անսպասելի
 Զարյաց մեջ գցեց, քանզի ինքներդ,
 Տեղյակ լինելով,

1075

Ո՛չ հանկարծակի, ո՛չ անիրազեկ,
Անխահամուխյան պատճառով միայն՝
Պիտի շարիքի անծայր ցանցն ընկնեք:

Ը՛րման անհետանում է:

ՎՐՈՄՆԹԵՎՍ

Ո՛հ, արդեն դործով, ո՛չ լսի խոսքերով
Նրկիրը ցնցվեց:

1080

Խոր սրտաների դղիրդն է հնչում,
Շեղում են հրե շանթերը գալար.

Պատահողմերից փռչին բարձրանում,

Պտույտ է գալիս, սուրում են բոլոր

1085

Հողմերի շնչերն ու միմյանց հետ

Բախվում հակադիր իրենց ուժերով.

Խառնվեց արդեն ծովը եթերին:

Այս փոխորկումով Զեան անտարակույս

Ցանկանում է ինձ սարսափ ներշնչել:

1090

Ո՛վ պատվելի մայր և ամենայն ինչ

Լույսով ողողող եթե՛ր, դուք տեսե՛ք,

Ի՞նչ ինչե՛ր եմ ես կրում անարդար:

Նամքի հարվածից Պրոմեթեոս իր ժայռով զանափածում է անդունդ:

ՍՌՓՈԿԼԵՍ
ԱՆՏԻՓՈՆԵ

Գործող անձեր

ԱՆՏԻՓՈՆԵ
ԻՍՄԵՆԵ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ — բաղկացած Թեոֆի Ֆերուկներից
ԿՐԵՈՆ
ՊԱՀԱԿ
ՀԵՄՈՆ
ՏԻՐԵՍԻԱՍ
ԷՎՐԻԴԻԿԵ
ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

ԳՐՈՒՆԳՈՍ

Հապարակ Կրեմնի սլաքատի առաջ, Թերե Մաղաֆում: Թեմից դեպի պալատ տանում են երեխ դուռ: Աջ կողմից զալիս է սևազգեստ Անտիգոնեն: Մոտենալով դռներից մեկին, նա բախում է դուռը: Դուռն է զալիս ծառան: Անտիգոնեն դիմում է նրան: Մառան նեղանում է, որից նետո ներս է մտնում Իսմենեն:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ով հարազատ համահայր քույր Իսմենենի չքնաղ գլուխ.
Արգյոք գլխահ^աս որեէ մեկն է գլխուսի աղետներից,
Որ մեր գլխին դեռ չի թափել Զեւսը հզոր:
Քանզի ոչինչ չի մնացել ո՞չ դառնալի, ո՞չ տանջալի,
Ո՞չ էլ ստոր կամ անփառունակ, որ շտենանմ
Ն՞վ ինձ ն՞ քեզ բաժին ընկած տագնապներից:
Այժմ ի՞նչ են խոսում դարձյալ ողջ քաղաքում,
Թե՛ նոր հրաման է արձակել զորապետը:
Իմացե՞լ ես որեէ բան, թե՞ անտաքքեր ես դու մնում,
Երբ թշնամին մեր սիրելւաց բազում շարիք է պատճառում:

5

10

ԻՍՄԵՆԵ

Ես սիրելւաց մասին ոչինչ, Անտիգոնե, չեմ իմացել,
Ոչ հաճելի, ոչ էլ տխուր, այն օրվանից,
Երբ զրկվեցինք մենք մեր երկու եղբայրներից,
Որոնք նույն օրն սպանվեցին իրար ձեռքով:
Իսկ այն պահից, երբ այս գիշեր զորազնդերն արգիլացոց
Թողեցին դաշտն ու հեռացան, ուրիշ ոչինչ չեմ իմացել
Ու չեմ դարձել ո՞չ առավել դժբախտ այժմ, ո՞չ բարեբախտ:

15

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ես համոզված էի դրան. ուստիև քեզ
Պալատից դուրս հրավիրեցի, որ այդ լսես քո ականջով:

ԻՍՄԵՆԵ

Ի՞նչ պատահեց: Թվում է, թի մի վատ բան եւ հաղորդելու:

27

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու չե՞ս լսել, որ Կրեոնը մեր հաբազտտ հղբայրներից
Մեկին պատվել է թաղելով, իսկ մյուսին՝ խիստ անպատվել:
Էտեոկլին նա թաղել է արգարացի և օրհնքով,
Ուստի հողի տակ ծածկված հղբայրը մեր
Ստորերկրայքում փառք ու պատիվ կվայելի:

25

Մինչդեռ թշվառ Պոլինիկի գիւակն ահա
Հրամայել է թողնել անթաղ և անարգված,
Արգելել է հողով ծածկել ու ողբ անել նրա վրա,
Ռբակազի այն ախորժալի ամար դառնա

30

Նվ կերակուր դադաններին ու հավքերին:
Ասում են, թե Կրեոնն այս է հրամայել և՛ քեզ, և՛ ինձ.
Այո, և՛ ինձ, իսկ հիմա էլ գալիս է նա, որ հրամանն այդ
Հայտարարի բոլոր նրանց, ովքեր բանից անտեղյակ են,
Ռբակազի այն հայտնի դառնա աղջին համայն:

35

Այդ ամենը չի համարում նա շնչին գործ.
Իսկ հրամանը զանց անողին սպառնում է նա
Հրապարակաւ քարկոծելով պատժել մահվամբ:
Այսպիսին է քո վիճակը: Այժմ ինչպե՞ս պիտի վարվես:
Պիտի լինես աղնի՞վ, թե՞ սառք շառավիղը աղնի՞վ մարդու:

ԻՍՄԵՆԵ

Թե այդպես է, ես, դժբախտս, այդ ամենին
Ինչպե՞ս կարող եմ արդ օգնել կամ խանդարել:

40

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու կարող ես գործակցել ինձ և ինձ օգնել:

ԻՍՄԵՆԵ

Այդ ի՞նչ վասնդ է, և ի՞նչ ես դու որոշել:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու ինձ կօգնե՞ս եղբոր գիւակը թաղելու:

Մի՞թե, իրոք, դու մտադիր ես թաղելու,
Թեև խստիւ այդ արգելւած է քաղաքին:

45

ԱՆՏԻՓՈՆԵ

Այո, իմ և քո եղբորը պիտի թաղեմ, եթե անգամ
Դու ինձ չօգնես. ես չեմ ուզում հրքեք լինել պիղծ դավաճան:

ԻՍՄԵՆԵ

Ո՞վ տարաբախտ. չէ՞ որ Կրեոնն արգելել է:

ԱՆՏԻՓՈՆԵ

Անկարող է նա խանդարել ինձ իմ պարտքը կատարելիս:

50

ԻՍՄԵՆԵ

Ավա՞ղ, քույր իմ, լաւ մտածիր:
Ինչպե՞ս հայրը մեր կործանւեց անփառունակ և առելի.
Կամ թե ինչպե՞ս ինքն իրեն հղեռնության մեջ մերկացրեց
եւ ձեռքերով իր սեփական պոկեց հանեց աչքերն իր զույգ:
Հետո նրա կի՞նն ու մայրը — կրկնակի բառ՝ մի էությամբ —
Կախեց իրեն պարանոյլ պիրկ ու քաջուր:
Երբորդ տղեան՝ ահա երկու եղբայրները մեր մեկ օրում
Իրար ձեռքով սպանեցին մեկը մյուսին
Ու երկուսով արժանացան նույն օրհասին:

55

Այժմ մենակ ենք մնացել մենք երկուսով: Լաւ մտածիր,
Որ առաւել ամոթանքով մենք չկորչենք, երբ հակառակ
Իշխանության և օրենքի, այսպես խախտենք կամքն արքայի:
Պետք է այն էլ կշռադատենք, որ մենք կին ենք բնությունից
եւ անկարող այրերի դեմ մարտնչելու:

60

Եւ քանի որ հղորներն են մեզ վրա իշխում,
Պիտ հանդուրժենք մենք այդ ամենն ու դրանից էլ վառ: Թարը՝
Ես հնազանդ պիտի մնամ իշխողներին,
Քանզի լրիւ անիմաստ է ուժից վերև գործ բռնելը:

65

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

էլ չեմ խնդրի, որ ինձ օգնես, էլ չեմ խնդրի.
Քո օգնութիւնն արդէն տհաճ է ինձ համար:
Գործիր ինչպէս կամենում ես, իսկ ես նրան պիտի թաղեմ:
Այդ անիւլեւ մեռնելն, իրար, զեղեցիկ է:
Սիրած եղբոր կողքին սիրւած ես կպառկեմ՝
Սրբազան գործս կատարած: Այդ աշխարհում
Եղածներին ես առավել պետք է լինեմ հաճելի,
Քանզի այնտեղ պիտի պառկեմ ես հափիտյան, իսկ դու ինքդ,
Բի ուղում ես, աստվածների սուրբ օրենքներն անարգիր:

70

75

ԻՍՄԵՆԵ

Անարգական ոչ մի արարք ես չեմ գործում,
Սակայն ինքս անկարող եմ քաղաքի դեմ ըմբոստանալ:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու քեզ այդպէս արդարացրու. ես կզնամ
Իմ սիրելի եղբոր թաղման մութ գերեզմանը փոքելու:

80

ԻՍՄԵՆԵ

Ալա՛ղ, դ՛բախտ. ինչքան շատ եմ ես երկյուղում անձիդ համար:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ինձ համար դու մի սարսափիր, այլ քո վիճակն ապահովիր:

ԻՍՄԵՆԵ

Բայց ոչ ոքի անելիքդ դու մի հայտն.
Այլ այն զաղտնի պահիր, ես էլ նույնը կանեմ:

85

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Գնա հայտնիր, եթե լուս ու բոլորին այդ շհայտնես,
Դու առավել քան առեւի կդառնաս ինձ:

ԻՍՄԵՆԵ

Զէրմ սրտիդ տակ սառցակալած հոգի ունես:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ստկայն գիտեմ հա հաճելի դառնալ նրան, ում կցանկամ:

ԻՍՄԵՆԵ

Եթե անշուշտ, կարողանաս, բայց անհնար գործ հա բռնում:

90

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Բե անկարող լինեմ, այնժամ հա վերջ կտամ իմ ջանքերին:

ԻՍՄԵՆԵ

Բայց անմիտ է սկզբից եկիք անհնարին գործ ձեռնարկել:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Եթե այդպես դու բարբառես, հա քեզ կատեմ,
Եվ մեռչալի արդարացի թշնամաւերին կարժանանաս:
Բայց թույլ տուր, որ իմ անխոհեմ քայլի համար ինքս տուժեմ:
Համազված եմ՝ սարսափելի ոչ մի վտանգ
Ձի կարող ինձ խոչընդոտել ընդունելու մահճը վսեմ:

95

Գնում է:

ԻՍՄԵՆԵ

Բե որ այդպես հա մտածում, գնա. սազայն լավ իմացիր,
Որ անմիտ հա գնում, թեև սիրելի հա դու սիրելիաց:

Մտնում է պալատ: Գալիս է երգչախումբը: Կույսը բացվում է:

ՊԱՐՈՂՈՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ո՛վ դու ճառագայթ արևի սլայծառ,

Սարսուկ 1

100

Դեղեցկագույնը, որը հրբեկ

Երեացել է յոթնադարապա

Թեբեի վրա. ո՛վ դու ոսկեհոս

Օրերի թարթիչ, որ հայտնվեցիր

Հորդահոս Դիրկե գետի ափերին:

105

Դու ստիպեցիր Արգոսից եկած
 Սպիտակալաճան քաջ մարտիկներին
 Դիմել փախուստի իրենց քաջալույզ
 Եվ ամբասանձ ռազմականութեամբ:
 Պոլինիկեան էր իր սաղրիչ խոսքով
 Այդ զորքը հանել մեր քաղաքի դեմ:
 Ինքը բարձրաթուիչ արծվի կռիւնչով,
 Զարգարված ձյունաճերմակ փետուրով.
 Եկավ լիազին այրերով բազում,
 Որոնց ձկազեւ սաղալարտները
 Շողշողում էին լույս արեւի տակ:

110

115

Երծվի պէս թառեց մեր կտուրներին
 Մահւան ծարավ իր սուր նիզակներով,
 Նա պաշարեց մեր յոթնադուռ Բերքին,
 Մռկայն հեռացավ՝ դեռ չհաղեցած
 Ֆրյունից մեր բորբ, ու դեռ չհանձնած
 Մեր պարիսպների սոճիակառույց
 Աշտարակները հեփեսայան հրին:
 Քանզի այնպիսի թունդ կռիւ՝ եղավ պարիսպների շուրջ,
 Որ անհնար է հաղթել լիշաւին ընդդիմամարտող,
 Եվ նա, թիկունքը դարձրած, նահանջեց:
 Զեւն ատում է խիստ ճառերն մեծախոս.
 Եվ երբ նկատեց առաջընթացի
 Հոսանքը նրանց հեղեղի նման,
 Հսկարտ՝ ոսկեկուռ իրենց զենքերով,
 Արձակեց շանթն իր, զարկեց խշումուն,
 Տապալեց նրան հենց այն պահին, երբ
 Պատրաստվում էր դուռը՝ «Հաղթանակ»:

Անտիստրոֆի 1

120

125

130

Դեռ հուրը ձեռքին, նա ընկավ գետին,
 Նա, ով մոկեցին նետովել էր առաջ,
 Դաժուհ հողմերի նման թշնամի
 Եվ աղետաբեր: Բայց նա ունեցավ
 Դրան հակառակ տալաւախտ վախճան:
 Թշնամին ջարդւեց ձեռքով Արեւի,
 Որն իր զորութեամբ մեզ սառար կանգնեց:
 Յոթ զորականներ, յոթ դարպասների առաջը կանգնած,
 Հավատարմների ղիմաց՝ հավասար,

Աստրոֆի 2

135

140

Հաղթական Զեսին պղնձյա զենքեր թողեցին նրանք,
 Բացի այն երկու խեղճ թշվառներից,
 Որ ծնվել էին նույն հոր ու մորից:
 Նրանք իրար վրա նիզակ ուղղեցին
 Եվ մեկը մյուսի միաժամանակ վախճանը նյութեց:

145

Եվ ահա եկավ մեծանուն Նիկին, Անտիստարսիե
 Մեծ ուրախությամբ եկավ ողջունեց բազմաաչյ Քերեն.

Ուստի բոլորս մոռացման հանձնենք

150

Հիշողությունը թարմ պատերազմի,

Եվ գիշերընթաց պարերով շրջենք

Դից տաճարները. և մեզ բոլորիս թող առաջնորդի

Քերեն սասանող Բաքուսը ուրախ:

155

Ահա գալիս է արքան այս երկրի,

Ինքը, Կրեոնը, զարմն Մհենեկեսի:

Նա գլից օգնությունը նոր է վերցրել իշխանությունը:

Տեսնես, ի՞նչ մաքեր են հուզում նրան,

Որ, ուղարկելով իր բանքերներին,

Հրապարակում ծերունիների

160

Ժողով հրավիրեց նա համընդհանուր:

ԷՊԻՍՈՂԻՈՆ ԱՌԱՋԻՆ

Իբրև զուպետ, շրջապատված քիկեպաններով, գալիս է Կրեոնը: Դեմքը տանջահար է:
 Նախ նա ողջունում է աստվածներին, ապա դիմում է ծերերին:

ԿՐԵՈՆ

Ո՞վ այրեր, դիք քաղաքը մեր թեև անշափ փոթորկեցին,

Բայց, ի վերջո, դարձյալ կանգուն պահեցին այն:

Ամեն մեկիդ մոտ սուրհանդակ ուղարկելով,

Հրավիրեցի ձեզ խորհրդի: Ես լավ գիտեմ,

165

Որ հարգել եք դուք Լայիոսի իշխանությունն արքայական.

Եվ հետո, երբ էդիպուսը մեր քաղաքն էր

Կառավարում, բայց կործանվեց, հավատարիմ

Դուք մնացիք նրա երկու որդիներին:

Սակայն հիմա, երբ միևնույն ճակատագրով

170

Նույն օրում էլ կործանվեցին իրար ձեռքով,

Զարկեցին ու զարկվեցին անմտաբար,

Իբրև նրանց ամենամոտ ազգականը, Իշխանութունն ու գահը ինձ են պատկանում:	
Բայց անհնար է իմանալ մարդու հոգին,	175
Նրա ձգտումն ու մտքերը, մինչև որ նա Հանդես չգա իշխանությամբ և օրենքի կիրառումով:	
Լսեք՝ ասեմ. եթե իշխանը քաղաքի Հաղորդակից չի եղել լավ խորհուրդների,	180
Այլ վախժորած իր լեզուն միշտ փակ է պահել, Ես մշտապես նրան ստոր համարել,	
Առավել ստոր համարում ես այն մարդուն, Ով ընկերոջ բարձր է դասում հայրենիքից.	
Հետևաբար, ամենատես Զևսը վկա, Ես չեմ լուի, եթե տեսնեմ, որ մեզ վրա	185
Բարեխների տեղակ չարիքն է արշավում:	
Ոչ էլ երբեք ինձ բարեկամ կհամարեմ Նրան, ով իմ հայրենիքի թշնամին է:	
Հայրենիքն է միակ փրկիչ ապավենը, Եվ քանի դեռ կանգուն է նա, բարեկամներ կունենանք մենք.	190
Այդ օրենքն է հիմնաքարն իմ իշխանության:	
Արդ, այսպիսի մի հրաման հմ աբձակել ես քաղաքում էդիպուսի երկու որդիների մասին.	
Էտեռկեսին, որը հանուն հայրենիքի, Տեղը ձեռքին հերոսաբար ընկավ մարտում,	195
Կարգադրել հմ հողին հանձնել և մատուցել Թաղման բոլոր պատիվները, որ վայել են քաջ մարտիկին:	
Սակայն նրա Պոլինիկիս եղբոր մասին, Որն աքսորված էր քաղաքից, սակայն նորից վերադարձավ	200
Ու ցանկացավ հայրենիքն իր և հարազատ աստվածներին Հրի մատնել, ոչնչացնել հիմնահատակ,	
Հագինալ իր ժողովրդի հորդ արյունով, Գերեվարել մարդկանց, ահա հրամանն իմ.	
Ոչ ոք նրան թող չթաղի և ողբ չանի նրա վրա, Այլ պետք է որ նրա դիակն անթաղ մնա	205
Ու կեր դառնա թռչուններին ու շներին:	
Ահա ձեզ իմ որոշումը: Ես չեմ կարող Չարն ու բարին նույն մեծարման արժանացնել:	
Նա, ով աղնիվ ծառայում է մեր քաղաքին, Մեռած թե ողջ, կարժանանա իմ մեծարման:	210

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ուրեմն արդար է կարծիքդ, Կրեոն, որդի Մենեկեսի,
Մեր քաղաքի բարեկամի և թշնամու վերաբերյալ:
Քո իրավունքն է օրենքները կիրառել
Մեռյալների և ողջերի վրա հավասար:

ԿՐԵՈՆ

Ուստի պետք է դուք հետևեք, որ հրամաններն իմ կատարվեն: 215

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ծանրությունն այդ թող առավել երիտասարդ մարդը տանի:

ԿՐԵՈՆ

Սակայն դիակը պահպանող հոժարակամ պահակներ կան:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Իսկ դու մեզ ի՞նչ ես պատվիրում:

ԿՐԵՈՆ

Որ չներեք իմ հրամաններն անտեսողին:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Մարդ չի լինի այնքան հիմար, որ իր իսկ մահը ցանկանա: 229

ԿՐԵՈՆ

Այո, մահն է նրա վարձը. սակայն հաճախ
Հույսը շահի կործանել է շատ այրերի:

(Հայտնվում է Պոլլինիկեսի դիակին նշանակված պանակը. ողջույն է տալիս Կրեոնին և կանգնում նրա դիմաց: Կրեոնի ճարցական հայացքին պատասխանում է նառավ):

ՊԱՀԱԿ

Ես չեմ կարող ասել, արքա, որ ես արագ
Ու շնչասպառ, թեթևաոտ հասա այստեղ:

Հոգսերն հաճախ ստիպում էին ինձ կանգ առնել: 225

Ուզում էի վերադառնալ ու դնալ տուն.

Քանզի հոգիս թելադրում էր ինձ և ասում,

«Ո՛ր ես շտապում, թշվառ. չէ՞» որ պիտի այնտեղ դու պատժվես:

Անբախտ, կանգնա՞ծ ես դու: Եթե Կրեոն արքան

Ուրիշներից այդ իմանա, մի՞թե պատժից կխուսափես»: 230

Այս մտքերով դալիս էի դանդաղաքայլ.

Այդ պատճառով իմ կարճ ճամփան խիստ երկարեց:

Սակայն գալու միտքը հաղթեց, ու ես եկա:

Ասելիքս թեև ոչինչ, բայց եղածը քեզ կհայտնեմ:

Զի հույս ունեմ, որ չեմ տուժի ես ավելի, 235

Քան ինձ արդեն ճակատագիրն է սահմանել:

ԿՐԵՈՆ

Ի՞նչ պատահեց, ինչո՞ւ ես դու այդպես ընկճված:

ՊԱՀԱԿ

Նախ կխոսեմ ես իմ մասին. որովհետև

Այդ բանը ես չեմ կատարել ու չեմ տեսել կատարողին,

Ես չեմ ուզում կատարվածի համար այստեղ պատիժ կրել: 240

ԿՐԵՈՆ

Դու շատ լավ ես մտածում և աշխատում քեզ տպահովել:

Երևի, թե ուզում ես ինձ նոր բան հայտնել:

ՊԱՀԱԿ

Տհաճը միշտ մարդուն սարսափ է ներշնչում:

ԿՐԵՈՆ

Բայց ասելիքդ շուտ ասա և հեռացիր:

ՊԱՀԱԿ

Հիմա կասեմ: Հենց քիչ առաջ ինչ-որ մեկը

245

Թաղեց դիակն ու չքացավ. մեռյալի վրա

Փռչի ցանեց ու կատարեց ծեսն ընդունված:

Ի՞նչ ես ասում: Մարդկանցից ո՞վ համարձակվեց այդ կատարել:

ՊԱՀԱԿ

Ես չգիտեմ: Այնտեղ չկար ոչ բրիչի
Հարվածի հետք, ոչ էլ բահով դուրս նետած հող: 250

Գետինն այնտեղ անմշակ է ու կարծրացած:
Անխնայի հետք էլ չկա: Անհայտ մարդ է շարագործը:
Երբ առաջին օրապահը մեղ հաղորդեց կատարվածը,
Մեղ համար այն թվաց հրաշք անկարելի:
Դիակն արդեն տանկատ էր, բայց չէր թաղված, 255

Այլ ծածկած էր բարակ փոշով, որ շմար ծեփն անկատար:
Ոչ գաղանի հետք կար այնտեղ, ոչ շների,
Որոնք գային այնտեղ դիակն հոշոտելու:
Հայհոյելով սկսեցինք սպառնալ իրար.
Մի պահակը մեղադրում էր մյուս պահակին, 260

Մեծվուտուք էր սկսելու, ոչ ոք չկաք բաժանարար,
Քանզի մեղնից մեկն ու մեկն էր այդ կատարել,
Սակայն ոչ ոք չէր ընդունում և անտեղյակ էր ձևանում:
Պատրաստ էինք հրաշեկ երկաթ բռնել ձեռքով,
Անցնել կրակի միջով, հրդվել դից անունով, 265

Որ չգիտենք, թե այդ միտքն ո՞վ է հղացել,
Եվ կամ ո՞վ է այդ կատարել ապօրինի:
Երբ, ի վերջո, խուզարկումներն ոչ մի արդյունք չտվեցին,
Մեղանից մեկն այնպիսի խոսք ասաց, որ մենք
Սարսափահար ու գլխահակ չէինք կարող նրան ժխտել, 270

Ոչ էլ խելսք մեկ ուրիշ բան առաջարկել:
Նա ասում էր, որ գանք քեզ մեռու և ամեն ինչ
Պատմենք, առանց որևէ բան թաքցնելու:
Հաղթեց նրա կարծիքը, և ինձ, դժբախտիս,
Վիճակ ընկալվեց գալ և ամեն ինչ քեզ պատմել: 275

Կալ իմացիր. ակամայից եմ ես եկել,
Զի բանեբերին վատ լուրերի ոչ ոք երբեք չի համակրում:

ԵՐԳՉԱՍՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ո՞վ թագավոր, մի միտք է ինձ տանջում ահա.
Զլինի՞ թե այս ամենը արարմունք է աստվածառաք:

- Լուիր, քանի քո խոսքերը իմ հոգին շեն զայրացրել. 280
Դու ոչ միայն ծեր ես, իրոք, այլև անմիտ:
Քո խոսքը ես չեմ հանդուրժում, երբ ասում ես,
Թե աստվածներն են հոգացել այդ մեռյալի մարմնի մասին:
Մի՞թե կարող էին նրան հարգել իբրև բարեգործի
եւ զիակը թաղել. նրան, ով եկել էր 285
Հրկիզելու դից տաճարները սյունազարդ,
Այնտեղ հղած պարզեցները աստվածընկալ.
Որ ոտնատակ տա դից հողն ու օրենքները:
Թե՞ կարծում ես, որ աստվածներն պաշտպանում են անօրենիւ:
Կարելի չէ՝ Սաղայն արդեն նկատել հմ, 290
Որ քաղաքում մոթմոթում են ոմանք իմ դեմ,
Բաքուն գլուխներն օրորելով. քանզի իրենց պարանոցը
Լծի տակ չէ արդարացի, որ հրամանին իմ անսային:
Համոզված եմ, որ կատարողն այս պղծության
Նրանց կողմից է կաշառվել ու մոլորվել: 295
Ոչինչ մարդուն այնպիս արագ չի փչացնում,
Ինչպիս արծաթն, որ կործանում է քաղաքներ
եւ զուրս նետում մարդկանց իրենց օջախներից:
Նա է մարդկանց լավ մտքերը խեղաթյուրում,
Մղում նրանց խայտառակ ու վատ գործերի: 300
Նա է մարդկանց ստիպում դառնալ ստոր, կեղծավոր,
Մղում նրանց ապօրինի արարքների:
Մական ուլբեր վարձի դիմաց նման գործեր են կատարել,
Քչ կամ կանուխ ստացել են արդար պատիժ:
Արդ, եթե ես դեռ հարգում եմ հզոր Զեւին, 305
Լավ իմացիր, ես հրդվում եմ ու քեզ ասում,
Ձեր եթե այդ թաղման ծեսը կատարողին
Գուք չբռնեք և չքերեք նրան ինձ մոտ,
Քավ չի լինի ձեզ միմիայն Հաղեսը մութ.
Այլ, կենդանի օգում կախված, պիտի կրեք պատիժը ձեր, 310
Որ իմանաք, թե այսուհետ դուք որտեղից
Կարող եք շահ ակնկալել, ու հասկանաք,
Որ ազնիվ չէ ամեն միջոց գործի դնել հօգուտ շահի:
Դու կտեսնես, որ չարաշահ ձեռք բերվածը
Բաղում մարդկանց ոչ թե փրկում, այլ կործանման է հասցնում: 315

ՊԱՀԱԿ

Ինձ թույլ կտա՞ս խոսել, թե՞ ես մեկնեմ այսպես:

ԿՐԵՈՆ

Ձե՞ս զգում, որ հիմա դարձյալ դու ձանձրալի խոսք ես ասում:

ՊԱՀԱԿ

Իմ խոսքերը քո հոգի՞ն, թե՞ քո ականջներն են հուզում:

ԿՐԵՈՆ

Դու այդ ինչպե՞ս որոշեցիր, թե որտե՛ղ է իմ հուզմունքը:

ՊԱՀԱԿ

Ես քո ականջը խռովեցի, իսկ գործն անողը՝ քո հոգին:

320

ԿՐԵՈՆ

Նկատում եմ, որ ճարտասան ես դու ծնվել:

ՊԱՀԱԿ

Ճիշտ եմ ասում, այդ գործը ես չեմ կատարել:

ԿՐԵՈՆ

Դու արծաթով նույնիսկ հոգիդ հս վաճառել:

ՊԱՀԱԿ

Ափսոս, իրոք ահավոր է, երբ մարդ սուտը ճիշտ է կարծում:

ԿՐԵՈՆ

Սրամտիր ինչքան ուզես, բայց եթե դուք անզոր եղաք

325

Բացահայտել այդ արարքը կատարողին,

Կհամոզվե՞ք, թե շար շահերը ինչքան են աղետարեր:

Գնում է:

571

(Գնալով)

Կալ կլինի, Եթե, իրոք, գտնեն նրան.
Նրան բռնեն, կամ շքոնեն, բանդի բախտը այդ կտրոշի,
Մեկ է, այլևս չես տեսնի դու ինձ այստեղ:
Քանզի արդեն անականակ իմ փրկությամբ
Ես մեծապես պարտական եմ աստվածներին:

330

ՍՏԱՍԻՄՈՆ ԱՌԱՋԻՆ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Հրաշալիքները շատ են աշխարհում,
Հրաշագույնը մարդն է սակայն.
Կարողանում է նա կարել անցնել
Ձմռան փոթերիցն ծովին ալեղարդ,
Երբ որ լեռնացած ալիքներն ահեղ
Բոլոր կողմերից ծեծում են նրան:
Նա է մշտկում զերագույն աստված
Երկիրը անխնջ և հավերժական,
Զիհրը լծած իր արորներին՝
Հերկում է հեղը նա տարեցատրի:

Ստրուի 1

335

Ու թեթևամիտ երամն հավքերի
Եվ գաղաններն հոտը վայրենի,
Ծովի ձկների ցեղը բազմածին,
Իր խիտ ցանցերով որսում է հեշտիվ
Եվ իր առն բերում մարդը խորիմաց:
Նա հնարքներով իր բազմապիսի
Հնազանդ է պահում լեռան գաղանին,
Քաղաքաշ ձիուն սանձում է հեշտիվ
Եվ լծով զսպում ցուկերին վայրի:

Անտիստրուի 1

345

350

Նա ոտեղծել է խոսքը մարդկային,
Քամուց էլ արագ միաբը արաթուշ
Եվ օրենքները մեծ քաղաքների
Նա հորինել է հարմար միջոցներ

Ստրուի 2

355

Բացօթյա ցուրտը և անձրևների
Սուր սլաքները դիմագրավելու:
Ասլաղայի դեմ երբեք անսպասելի
Նա չի գնացել: Միայն Հաղեսից
Անդոր է եղել մարդը խուսափել.
Բայց հմուտ խելքով չար ախտերի դեմ
Նա հնարել է բուժիչ միջոցներ:

360

Հույս ունենալով իր խոստովությանը
Միջոցներ ստեղծել՝ հակվում է նա մերթ
Զարիքի կողմը, մերթ էլ՝ բարիքի:
Նա, ով հաբգում է մարդկանց սահմանած օրենքները վեհ
ել գից երգումով սրբազանքով արդարավ՛յունը,
Երեկվի է դառնում բուլտին:
Իսկ նա, ով հանուն համարձակության
Ձեռնարկում է չար և պիղծ արարքներ,
Նա հալքենազուրկ կմնա հավետ:
Այդպիսին թող ինձ հյուր չգա երբեք,
Ոչ էլ ինձ լինի գաղտնաբացիկ:

Անտիսարտիկ 2

365

370

ԷՊԻՍՈՂԻՈՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Գալիս եմ Անտիգոնեն ու պանակը:

ԵՐԳՁԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Տատանվում եմ ես հրաշքն այս տեսնելով:
Ինչպե՞ս կարող եմ ես հակաճառել.
Մի՞թե այդ դու չես, կույս Անտիգոնե:
Ո՛րդ գուտար դժբախտ
Նույնքան դժբախտ հոր, էգիպ արքայի:
Ի՞նչ է պատահել: Մի՞թե եղել ես
Դու անհնազանդ թագավորական օրենքների դեմ,
Ու քեզ բռնել են դրանք խախտելիս:

375

380

ՊԱՀԱԿ

Ահա սա է հեղինակը այդ արարքի:
Նա բռնվեց թաղման ծեսը կատարելիս:
Սակայն ո՛ւր է Կրեոն արքան:

573

Ահա սա ճիշտ ժամանակին դուրս եկա՛վ իր պալատներից:

ԿՐԵՈՆ

Ի՞նչ պատահեց: Այդ ի՞նչ դեպք է զուգադիպել իմ դուրս գալուն: 385

ՊԱՀԱԿ

Ո՛վ թագավոր, երգումներով մարդ չի կարող ոչինչ ժխտել,
Քանզի հաջսրդ միտքը հերքում է նախորդին:

Սպառնալիքից քո մթագնել էր իմ միտքը,

Ու երգվեցի հրապարակ չգալ այստեղ:

Բայց, հակառակ իմ երգումի, ահա եկա:

390

Որովհետեւ, ուրախությունն անակնկալ

Ձի կարելի համեմատել ոչ մի ուրիշ հրճվանքի հետ:

Ահա եկա. բերել եմ հս այս աղջկան,

Որ բռնվեց գերեզմանը հարդարելիս:

Կարիք չկար վիճակ դցել. բացառապես

395

Ավարն իմն է, ոչ ուրիշի՛ւ Այժմ, արքա,

Վերցրու նրան, հարցուփորձի՛ր ինչպես կուզես:

Սակայն, հանուն արդարության, դու ինձ ազատ արձակիր, տեր:

ԿՐԵՈՆ

Որտեղի՞ց ես նրան բերում. ինչպե՞ս ես դու նրան բռնել:

ՊԱՀԱԿ

Նա դիակն էր թաղում այնտեղ. մեացածը հայտնի է բեշ:

400

ԿՐԵՈՆ

Բայց դու դիտե՛ս ինչ ես ասում. ճշմարի՛տ է այս ամենը:

ՊԱՀԱԿ

Այնտեղ տեսա, որ հակառակ քո արգելքին,

Նա թաղում էր այդ դիակը:

Ուստի պարզ ու ճշմարիտ չէ՞ իմ ասածը:

Ինչպե՞ս տեսար ու բռնեցիր հանցանքի վրա:

405

ՊԱՀԱՆ

Բանն այսպես է. քո խիստ հրամանն ստանալով՝
վերադարձանք, վախեցած քո սպառնալիքից:
Դիակի վրա ցանած փոշին մենք մաքրեցինք
Ու հասեցինք ժայռի վրա՝ մեր թիկունքը քամուն տված,
Որ քայքայվող դիակի գարշ հոտը քիչն մեր շնամբի:
Այնտեղ աղմուկ-հայհոյանքով արթուն էինք պահում իրար,
Որպեսզի ոչ մեկը մեզնից անուշադիր չգտնվի:

410

Այդպես նստած էինք, մինչև պայծառ շրջանն արեգակի
Հասավ մեջտեղը երկնքի և սկսեց կիզել ուժգին:

415

Այնժամ հանկարծ երկրի կրծքից վեր բարձրացավ
Մի ահռելի պտտահոլմ, իբրև պատիժ աստվածառաք,
Եվ լցրեց ամբողջ դաշտը՝ մարտիկով:

Սաղարթները դաշտում եղած թռչի ու ծառի:
Պտտահոլմը տարածվեց, բռնեց եթերը անսահման:

420

Դից բարձրացրած պատժի առաջ վազեց էինք աչքերը մեր:
Երբ ժամանակ անց դադարեց շաբիթը այդ,
Տեսանք կույսին, որ ճշում էր աղիսկոթում,

Ինչպես թռչնակն, որ դառնալով ձաղերի մոտ,
Բույնն իր գտնում է դատարկված և ամաչի:
Այդպես էլ նա, երբ դիակը տեսավ հողից մաքրված,
Դառնակսկիժ հեկեկաց ու շար խոսքերով անիժեց
Նրանց, ուլքեր պղծությունն այդ կատարեցին:
Հետո խսկույն իր ավերում չոր հող բերեց ու շաղ տվեց,
Այնուհետև բարձրացրեց պղինձ գավաթն իր դեղակերտ
Եվ հռատարր հեղուկ լցրեց դիակի վրա՝

425

Կատարելով հեղման ծեսը նվերական:
Այդ տեսնելով մոտ վազեցինք ու բռնեցինք
Կույսին: Նա ոչ ահաբեկվեց, ոչ զարմացավ:
Երբ մենք նրան հարցումորձեց սկսեցինք,
Նա շփառեց ոչ իր ներկա արածները, ոչ էլ նախկին:
Դա ինձ համար և՛ ահաճ էր, և՛ հաճելի:
Քանզի չէ՞ որ հաճելի է, երբ մարդ փրկվում է փորձանքից,

430

Եվ հետո արեց ինքն ինքն իր արածները, ոչ էլ նախկին:
Դա ինձ համար և՛ ահաճ էր, և՛ հաճելի:
Քանզի չէ՞ որ հաճելի է, երբ մարդ փրկվում է փորձանքից,

435

Եվ հետո արեց ինքն ինքն իր արածները, ոչ էլ նախկին:
Դա ինձ համար և՛ ահաճ էր, և՛ հաճելի:
Քանզի չէ՞ որ հաճելի է, երբ մարդ փրկվում է փորձանքից,

Իսկ տհաճ է, երբ սիրելին մատնվում է ազեղաների:
Բնական է, որ կատարված զեպքերը այս
Ձեռն համարի եւ կարեւոր, քան իմ անձի փրկությունը:

140

ԿՐԵՈՆ (Անտիգոնէին)

Ուրեմն դու, որ զլուխդ հակել ես ցած,
Ընդունո՞ւմ ես, որ այդ գործը կատարել ես, թե՞ ժխտում ես:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Եւ չեմ ժխտում, ընդունում եմ, որ այդ գործը կատարել եմ:

ԿՐԵՈՆ (Սյամակին)

Այժմ կարող ես դու գնալ ուր կամենաս,
Մերգէն ազատ քեզ վրա ընկած մեղադրանքից:

445

(Պաշտօնը հեռանում է: Անտիգոնէին)

Իսկ դու հիմա մի ձգձգիր, այլ կարճ ատա.
Դու գիտեիր, որ այդ անելն արգելված էր:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Կալ զիտելի. չէ՞ որ արգելքն այդ հայտնի էր սղջ քաղաքին:

ԿՐԵՈՆ

Այդուհանդերձ, հանդգնեցիր խախտել հրամանն իմ արձակած:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Այո, քանզի այդ ամենը Ձեռք չէր ինձ հրամայել,
Ոչ էլ Դիկեն, որ համակցաց է ստորգետնյա աստվածներին,
Պրոնք նման օրենքներ են մարդկանց համար սահմանել:
Եւ չեմ կարծում, որ օրենքը քո սահմանած,
Քանի որ դու արարած ես մահկանացու,
Դերադանցի դից չզրված և անկործան օրենքներին:
Քանզի դրանք եղել են, կան ոչ թե երեկ և կամ այսօր,
Այլ մշտապես, ու չգիտենք, թե դրանք ե՞րբ են ստեղծվել:
Եւ չուզեցի մարդու կամքից ահաբեկված

450

455

Խախտել կարգը և ստանալ պատիժը դից:
 Ես գիտեի՝ պիտի մեռնեմ, դե, ի՞նչ կա որ,
 Եթե անգամ դու հրամանն այդ շարձակեիր:
 ժամանակից շուտ թե մեռնեմ, դա ինձ համար շահ կլինի:
 Քանզի նրան, ով ինձ նման դառնակակիժ կյանք է ապրում,
 Մի՞թե մահը շահ ու բերկրանք չի պարգևի:
 Ուստի երբեք ես չեմ տխրում, որ կմեռնեմ նման մահով:
 Մինչ ավելի կտխրեի, եթե հանկարծ
 Իմ միամայր եղբոր դիակն անթաղ մնար:
 Դա կլիներ վիշտ ինձ համար. իսկ այժմ ես չեմ վշտանում:
 Եվ եթե դու իմ արարքը հիմարություն ես համարում,
 Ես քեզ կասեմ, որ հիմարը հիմարին է դատապարտում:

460

465

470

ԵՐԳՉԱՆՍԻ ԳԼՍԱՎՈՐ

Խստահողի հսրից, ահա, խստահողի դուստր է ծնվել.
 Նա չար բախտի առաջ երբեք չի նահանջում:

ԿՐԵՈՆ

Բայց իմացիր. եթե հոգին դաժան եղավ,
 Առավել հեշտ անկում կապրի: Դու կտեսնես,
 Որ պինդ երկաթն անգամ, եթե շատ այրվի,
 Կճաքի և կտորտանքի կվերածվի:
 Իմացիր, որ փոքրիկ սանձն իսկ բավական է,
 Որ զսպվի կատաղած ձին: Մեծամտանալն անտեղի է,
 Եթե արդեն հպատակ ես այլոց կամքին:
 Ահա և սա, դռողացած ու մեծամիտ,
 Արհամարհեց օրենքները մեր սահմանած.
 Իսկ այժմ էլ պարծենում է երկրորդ անգամ
 Եվ ծանակում իր արարքով օրենքը մեր:
 Արդ, չլինեմ ես տղամարդ, թող սա լինի տղամարդ,
 Եթե թողնեմ ես անպատիժ իմ տիրությունն անարգողին,
 Թեկուզ լինի դուստրն իմ քրոջ, կամ առավել արյունակից
 Ու մերձավոր, քան Զեսը մեր ընտանեկան:

475

480

485

Նա, իր քրոջ հետ, չի խուսափի դաժան պատժից:

Քրոջը ևս ևս մեղադրում ևմ հավասար,

Որ միասին ծրագրել էր թաղումը այս:

490

Նրան ևս կանչեք այստեղ: Որովհետև

Ներսում նրան տեսա հուզված ու խելազուրկ:

Նրանք, ուլքեր իրենց հոգում գաղտնի դավեր են նյութում,

Բռնվում են հանցանքի մեջ իբրև ծածուկ շարագործներ:

495

Առավել ևս առում նրան, ուլ հանցանքի մեջ բռնված,

Փորձ է անում իր արարքը ներկայացնել իբրև բարիք:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ինձ բռնել և սպանելուց դեռ ավելի՞ն ևս ուզում:

ԿՐԵՈՆ

Ինքս՝ ոչինչ: Այս մեկն էլ ինձ բավական է:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ուրեմն ինչո՞ւ դանդաղում ես: Տհաճ են ինձ խոսքերը քո.

500

Դրանք երբեք էլ հաճելի չեն եղել ինձ,

Ինչպես և իմ խոսքն ու գործը ահաճ են քեզ:

Էլ ես ինչպե՞ս կարող էի ավելի մեծ փառք վաստակել,

Քան այն, որ ևս հանդգնեցի թաղել եղբորն իմ հարազատ:

(Նրզախմբին)

Սրանք բոլորն էլ կասեին, որ հավան են իմ արարքին,

505

Եթե վախը չկաշկանդեր նրանց լեզուն:

Իսկ բռնապետը բարվոք է ամեն ինչում.

Նա կարող է ասել, գործել ինչպես իր կամքն է թելադրում:

ԿՐԵՈՆ

Կաղմյաններից միայն դու ևս այդ գործն արդար համարում:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Նրանք նույնպես, բայց քեզանից վախենում են ու լռում:

ԿՐԵՈՆ

Ամոթ չէ՞ քեզ այս բոլորից տարբեր կարծիք ունենալ:

510

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Երբեք ամոթ չէ հարազատ հղբայրներին հարգելը:

ԿՐԵՈՆ

Բայց մի՞թե քո հղբայրը չէր նա, ով սպանվեց նրա ձեռքով:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Եղբայրս էր արյունակից, նույն իմ մորից և իմ հորից:

ԿՐԵՈՆ

Սակայն ինչո՞ւ մեծարեցիր դու անպատիվ եղածին:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Հանգուցյալն ինձ չի մեղադրի դրա համար:

515

ԿՐԵՈՆ

Բայց նրան ու անօրենին դու հավասար մեծարեցիր:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Զի մեռնողը ոչ թե ստրուկ էր, այլ հղբայրը իմ հարազատ:

ԿՐԵՈՆ

Նա մեր երկիրն էր ավերում, իսկ մյուսը պաշտպանում այն:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Բայց Հագեսի օրհնքների առաջ բոլորս հավասար ենք:

ԿՐԵՈՆ

Սակայն պետք չէ, որ սղնիվը հավասարվի անպիտանին:

520

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ո՞ւր իմանա, որ այդ տմենն օրինականն են Հաղեսում:

ԿՐԵՈՆ

Բայց թշնամին բարեկամ չի լինի անգամ մահից հետո:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ես ծնվել եմ ոչ ատելու, այլ սիրելու համար միայն:

ԿՐԵՈՆ

Երբ դու գնաս ստորին աշխարհ, այնտեղ սիրիլը ում որ ուզես,
Բայց քանի ես կենդանի եմ, կինը իշխող չի դառնալու:

525

Գալիս է լացակումած Իսմենեն:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳՆԽԱՎՈՐ

Ահա մուտքի մոտ նաև Իսմենեն,
Որ արտասովում է իր քրոջ համար:
Հոնքերն ստվերող ամպը տխրության
Տգեղացրել է դեմքը շիկացած,
Արցունքով ծածկել այտերն կուսական:

530

ԿՐԵՈՆ

Դու, որ իժի պես կծկված իմ պալատում
Արյունս էիր խմում թաքուն, իսկ ես անգիտ,
Որ իմ ծոցում գահիս համար զույգ թշնամի էի սնում,
Այժմ, ասա, խոստովանիր, մասնակցե՞լ ես դու այդ թաղման,
Թե՞ պիտ երգվես, որ ոչ մի բան հայտնի չէ քեզ:

535

ԻՍՄԵՆԵ

Անտիգոնեն թե հանձն առավ, ես համերաշխ եմ նրա հետ.
Ես էլ գործին կմասնակցեմ և պատրաստ եմ հաշիվ տալու:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Արդարությունն այդ կմերժի, որովհետև
Ոչ դու ես այդ ուղեւ, ոչ էլ ես դարձրի քեզ գործակից:

ԻՍՄԵՆԵ

Քայց երբ արդեն դու ընկել ես աղետի մեջ,
Չեմ ամաչի մասնակցելու քո տանջանքին.

540

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Հադեսն ու իր բնակիչները լսով գիտեն՝ ում գործն է այդ.
Քարեկամ չէ նա ինձ համար, ով խոսքով է սիրում միայն:

ԻՍՄԵՆԵ

Քույր իմ, թույլ տուր մեռնեմ քեզ հետ, և միասին
Մեռյալի դին սրբագործենք: Մի զրկիր դու ինձ այդ պատվից:

545

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ոչ մի մեռիր դու ինձ հետ: Մի վերցրու քեզ վրա
Հանցանքը, որ չես կատարել: Իմ մահն արդեն բավական է:

ԻՍՄԵՆԵ

Ի՞նչ երջանիկ կյանք կարող եմ ունենալ ես առանց քեզ:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու կրեոնին այդ հարցրու, որովհետև
Նա էր եղել առարկան քո հոգածության:

550

ԻՍՄԵՆԵ

Ինչո՞ւ ես ինձ վշտացնում, թեև ոչ մի օգուտ չունիմ:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Վշտանում ես, երբ վշտիս մեջ ծաղրում եմ քեզ:

ԻՍՄԵՆԵ

Իսկ հիմա ես ինչպե՞ս կարող եմ քեզ օգնել:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու քեզ փրկիր. թե խուսափեա, ես քեզ երբեք չեմ մեղադրի:

ԻՍՄԵՆԵ

Ավա՛ղ, դժբախտ. Ուղում ես ինձ զրկե՞լ վիճակդ կիսելուց:

555

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու քեզ համար կյանքն ընտրեցիր, իսկ ես՝ մահը:

ԻՍՄԵՆԵ

Բայց պատճառը ես քեզանից չեմ թաքցրել:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դու քեզ էիր իրավացի կարծում, ես՝ ինձ:

ԻՍՄԵՆԵ

Հետեաբար, հավասար է մեր երկուսի զանցանքը:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Քաջալերվիր: Դու ապրում ես. մինչդեռ վաղուց
Արդեն մեռյալ է իմ հոգին, որ ծառայի մեռյալներին:

560

ԿՐԵՈՆ

Ինձ թվում է, որ այս երկու աղջիկներից
Մեկը նոր է անմտացել, մյուսը անմիտ էր ի ծնե:

ԻՍՄԵՆԵ

Անշուշտ, արքա, բնությունից տրված խելքը մարդկային
Դժբախտության մեջ չի կարող երկար մնալ անսասան:

565

ԿՐԵՈՆ

Դու քո խելքը կորցրեցիր այն ժամանակ,
երբ շարերի հետ վճռեցիր շարիք գործել:

ԻՍՄԵՆԵ

Բայց ի՞նչ անեմ ես ապրելը առանց սրան:

ԿՐԵՈՆ

Դու մի ասի՛ր՝ «առանց սրան»: Նա գոյություն չունի արդեն:

ԻՍՄԵՆԵ

Բայց մի՞թե դու պիտի սպանես քո զավակի հարսնացուին:

570

ԿՐԵՈՆ

Ուրիշներն էլ հերկի համար հարմարավետ դաշտեր ունեն:

ԻՍՄԵՆԵ

Բայց ոչ այնպես իրար հարմար, ինչպես սրանք:

ԿՐԵՈՆ

Ես ատում եմ, չեմ կամենա անպիտան կին որդուս համար:

ԱՆՏԻՓՈՆԵ

Ինչպե՞ս, Հեմոն իմ սիրելի, անպատվում է հայրդ քեզ:

ԿՐԵՈՆ

Ե՛վ քեզ, և՛ քո հարսանեկան խոսքը շատ եմ հատում:

575

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ուրեմն դու պեսք է իրո՞ք զրկես նրան քո որդուց:

ԿՐԵՈՆ

Հաղեսն է լուծել նրանց հարսանիքը:

ԹՎում է, թե լճոված է մահը նրա:

ԿՐԵՈՆ

Ե՛վ դու, և՛ ես լճե՛կ էնք աչդ: էլ ժամանակ չկարցնենք:

Դուք, ծառաներ, սրանց խկույն տարեք ներս.

Այսուհետև հսկեցեք և ներսում ազատ մի թողեք:

580

(Շրջվելով դեպի Անտիգոնեն)

Քանզի անդամ խիղախները մահից ձգտում են խուսափել,
Երբ տեսնում են, որ այն արդեն մոտալուտ է:

Պանակները տանում են Իսմենեին և Անտիգոնեին:

Կրեոնը մնում է մռայլ՝ նստած նստարանին:

ՄՏԱՍԻՄՈՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Երջանիկ է նա, ով չի ճաշակել փորձանք ու շարիր, Ստրուփի 1

Սակայն երբ տունդ, կամոք ասածո, սասանվի, այնժամ

585

Բազում սերունդներ անմաս չեն մնա շար փորձանքներից:

Այդպես կատաղած ալիքներն հզոր

Թրակիական ժանտ հողմերի ուժով

Փոթորկում են մութ հատակը ծովի

Ու դուրս են նետում սև ավազ ու խիճ,

590

Եվ հառաչում են ալյաց հարվածից

Ժայռերն ավերի:

Նկատում եմ, որ ժառանգական են

Անտիստրուփի 1

Հաբդակոսյան տան աղետները բյուր,

Որոնք իրար են հաջորդում անվերջ,

595

Եվ մի սերունդը անդոր է լինում փրկել մյուսին,

Ինչ-որ մի աստված անվերջ տանջում է, կործանում նրանց:

Հույսը փրկության, որ ճառագել էր

Վերջին արմատի վրա էղիպոս արքայի տանը,

Մարում է, ահա, ստորգիտնյա ասածու դանակը՝

600

Մտքի խանգարումն ու դատողության մթագնումը:

Զեա ամենազոր. ո՞ր մահկանացուն

Ստորոփե 2

Պիտի պարծենա, թի սանձել է քո հղորովյունը,
Որին անզոր է ամեն ինչ սանձող քունն անգամ հաղթել.

605

Անզոր են նաև հավերժ գլխովող դից ամխաները:
Եւ ժամանակի հոլովույթի մեջ դու անժերական
Տիրում ես հավերժ վեա Օլիմպոսի պայծառ երկնքին:

Իսկ ապագայում մոտիկ ու հեռու,

Ինչպես եղել է նաև անցյալում,

Պիտ հարատեի կարգն օրինական.

610

Ինչքան էլ ջանան, շեն կարող մարդիկ
Իրենց շար գործի պատժից խուսափել:

Զի մշտաթափառ հույսը շատերին

Անտիստորոփե 2

Շահ է խոստանում, իսկ շատ շատերին

Նետում խաբուսիկ ցանկովյունների գիրկը անհատակ:

615

Չարիքը հաճախ վրա է հասնում անսպասելի,

Եւ մարդ չի կարող դրանից խուսափել:

Քանզի, հիրավի, իմաստալից է ասույթը մարդկանց,

Քե շարիքն հաճախ բարիք է թվում,

620

Երբ աստված մարդու միտքն է մթաքնել,

Եւ տանում նրան դեպի փորձովյուն:

Նա հազվադեպ է անփորձանք մնում:

ԷՊԻՍՏՈԴԻՈՆ ԵՐՐՈՐԴ

Դաշտի կողմից մոտենում է Հեմոնը:

ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԲ

Հեմոնը ահա, քո կրտսեր սրդին.

Վշտացած է նա մոտենում արդյոք,

Լսած լինելով իր հարսնացուի՝

625

Անտիգոնեի մահը մոտալուտ,

Որով հարսանիքն իր կծախողվի:

ԿՐԵՈՆ

Ալելի լամ, քան դուշակներն, այդ կիմանանք:

Որդիս, գուցե դու վայրացե՞լ ես քո հոր դեմ,

Հարսնացուիդ մասին նրա անդարձ վճիռը լսելով:

630

Թե՞ մենք, ինչ էլ որ կատարենք, բարեկամներ ենք մնում:

585

ՀԵՄՈՆ

Ես քոնն եմ, հայր, միշտ դու ես ինձ առաջնորդում
Քո օգտակար խորհուրդներով, որոնց ես միշտ կհետեւեմ.
Քանզի ոչ մի ամուսնություն չեմ գնահատում ես ավելի,
Քան խորհուրդները քո ազնիվ և օգտակար:

635

ԿՐԵՈՆ

Այդպես պետք է դու մտածես, որդյակ իմ,
Թե հոր խորհուրդը բարձր է ամեն ինչից:
Այդ է պատճառը, որ մարդիկ փափաղում են
Տանն ունենալ մշտախոնարհ որդիներ,
Որոնք իրենց պաշտպան կանգնեն թշնամուց
Եվ մեծարեն բարեկամին իրենց հորը հավասար:
Իսկ ով ծնել է որդիներ անօգտակար,
Էլ ի՞նչ կարող ես դու ասել նրա մասին,
Եթե ոչ այն, որ իր համար մեծ չարիք է վաստակել,
Իսկ թշնամու համար դարձել է ծաղրանքի առարկա:
Ուստի, որդիս, թույլ մի՛ տուր, որ կիրքն ու հաճույքը կանացի
Հաղթահարեն և կաշկանդեն ազնիվ հոգիդ:
Լավ իմացիր, տանդ իբրև կողակից
Անպետք կինը քեզ համար ցուրտ գիրկ կլինի:
Վատ ընկերն է ամենամեծ խոցը մարդու:
Արհամարհիր այդ աղջկան, լքիր որպես թշնամի.
Թող Հադեսում նա իր համար նոր փեսացու որոնի,
Քանզի նրան ես բռնեցի հանցանքի մեջ,
Ողջ քաղաքում լուկ նա խախտեց հրամանն իմ:
Ես թույլ չեմ տա, որ քաղաքում ինձ ստախոս համարեն:
Նրան պիտի մահվան մատնեմ: Թող մեր ազգի հովանավոր
Ջևսին կանչի նա օգնություն: Եթե ես իմ ազգականին
Վարժեցնեմ անկարգության, ինչպե՞ս զսպեմ ուրիշներին:
Նա, ով իրոք հարադատի հանդեպ մնում է անբասիր,
Համայնական գործերի մեջ նույնպես արդար կլինի:
Եվ Լավ գուռը օրենքներն է ոտնահարում
Կամ մտածում է հրամայել իշխողներին,
Նա չի կարող արժանանալ իմ գովեստին:
Եթե մեկին քաղաքն իշխան է հաստատել,
Նրան պետք է հնազանդվեն մեծ թե փոքր գործերի մեջ,

640

645

650

655

660

665

Արդար լինեն այդ գործերը, թե՛ անարդար:
 Ես վստահ եմ, նման մարդը կարող է լավ կառավարել.
 Նա կուղենա նույնպես և լավ կառավարվել:
 Ահեղ ռազմի փոթորկի մեջ նա կձգտի հաղթանակի
 Եվ քո կողքին նա քեզ պաշտպան ու մարտակից կլինի:

670

Այն քաղաքներ է կործանում և տներ է փոթորկում,
 Ռազմի պահին կռվողների մարտաշարքերն է քայքայում
 Եվ փախուստի մատնում նրանց: Բայց երբ զորքը
 Հնազանդ է ու կարգապահ, նա պահապան է փրկարար:
 Ուստի պետք է օրենքները մարդ պաշտպանի
 Եվ կանաչի հմայքներին ղոհ չգնա:
 Եթե պետք է մենք անխուսափ գահազրկվենք,
 Գերադաս է աղամարդու ձեռքով ընկնել,
 Քան համարվել կանանցից էլ առավել վատ:

675

680

ԵՐԳՁԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Եթե, անշուշտ, տարիները չեն թուլացրել միտքը մեր,
 Բովում է մեզ, թե ամեն ինչ դու ճշմարիտ ես ասում:

ՀԵՄՈՆ

Աստվածները, հայր իմ, մարդկանց պարզեցի են
 Միտքը, որպես գերագույնը բարիքներից:
 Բայց չեմ կարող, չեմ ցանկանում կարող լինել
 Ասելու քեզ, որ ճշմարիտ չէ խոսքը քո:
 Բայց կարող է ուրիշների մոտ էլ խելոք մտքեր ծագեն:
 Այսուհանդերձ, բնական է, որ քո առաջ և քո օգտին
 Ես քննարկեմ այն ամենը, ինչ ասում են քո մասին:
 Քեզ տեսնելիս, համայնականն ահ է զգում
 Եվ չի ասում այն ամենը, ինչ տհաճ է քեզ համար:
 Իսկ ես մարդկանց այս խոսքերն եմ լսում թաքուն.
 «Մի՞թե պետք է նա կործանվի որպես մի կին անպատիվ,
 Թեև նրա կատարած գործն արժանի է հարգանքի.
 Նա, ով մարտում ընկած եղբոր դիակն անթաղ չլքեց
 Եվ չթողեց, որ հավքերը և շներն այն հոշոտեն:
 Մի՞թե կույսն այդ արժանի չէ ոսկե փառքի»:
 Ահա նման շշուկներ են տարածվում ողջ քաղաքում.

685

690

695

Իսկ ինձ համար, հայր իմ, չկա ավելի մեծ երջանկություն,
Քան փառապանծ գործերը քո, պատիվը քո վեհագույն:
Քանզի որդու համար հոր փառքն է պարգևը մեծագույն,
Իսկ հոր համար որդու գործած արարքները ազնվական:

700

Մի մտածիր, թե միայն դու կարող ես ճիշտ դատ անել.
Քանզի նա, ով կարծում է, թե միայն ինքն է խելամիտ
եվ իրենից բացի ոչ ոք ճիշտ չի խոսում կամ դատում,
Ինքը մի օր կմերկացվի իբրև մի մարդ սնամիտ:
Եթե անգամ մարդ իմաստուն է հիրավի, ոչինչ չկա
Ստորացուցիչ, երբ նա ձգտում է սովորել ավելին,

705

եվ չի փորձում դառնալ դաժան ու կամակոր:
Տես, թե ինչպես մրրկահույզ հեղեղների ժամանակ
Ճկվող ծառերը փրկում են ճյուղերն իրենց.

710

Իսկ դիմադրող հաստ ծառերը արմատախիլ են լինում:
Նույնպես նա, ով առաքատի պարանները նավի վրա
Պինդ ձգում է և երբեք չի թուլացնում,

715

Ի վերջո նավը շրջում է ու կործանվում:
Հայր իմ, դու էլ զիջող եղիր և որոշումը քո փոխիր:
Եթե ես էլ, թեև կրտսեր, կարծիք կարող եմ ունենալ,
Ես քեզ կասեմ. լավ է անշուշտ, որ մարդ լինի ամենադեմ.

720

Սակայն եթե իրականում բանն այդպես չէ,
Քանզի քչերն են օժտված այդ շնորհով,
Դերագաս է բարի խորհուրդ ավողներին սովորելը:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Իրոք, արքա, եթե խելոք է նա խոսում, լսիր նրան.
Որովհետև ես երկուստեք արդարացի խոսք եմ լսում:

ԿՐԵՈՆ

Իմ ալեհեր այս տարիքին մի՞թե վաչկ է, արդարև,
Ինձնից այսքան կրտսեր մարդուց բան սովորել:

725

ՀԵՄՈՆ

Անարդար բան մի սովորիր: Դեռատի եմ թեև իրոք,
Բայց մի՛ դատիր դու խոսքերից, այլ՝ գործերից:

ԿՐԵՈՆ

Սակայն մի՞թե հերելի է անօրենին մեծարելը:

ՀԵՄՈՆ

Երբեք ես քեզ խորհուրդ չեմ տա, որ մեծարես անօրենին:

730

ԿՐԵՈՆ

Սակայն մի՞թե աղջիկն այս հման ախտով չի տառապում:

ՀԵՄՈՆ

Ժողովուրդը մեր Թեբեի համաձայն չէ քո կարծիքին:

ԿՐԵՈՆ

Ուրեմն քաղաքն է ասելու, թե ես ինչպես պետք է վարվեմ:

ՀԵՄՈՆ

Տես, դու հիմա արդեն խոսում ես դեռափո պատանու պես:

ԿՐԵՈՆ

Ի՞նչ է. ոչ թե ես, այլ ուրի՞շն է իշխելու այս քաղաքին:

735

ՀԵՄՈՆ

Բայց չի կարող քաղաք լինել, որ պատկանի լոկ մի մարդու:

ԿՐԵՈՆ

Մի՞թե կարգ չէ, որ քաղաքը իշխողին է պատկանում:

ՀԵՄՈՆ

Անշուշտ, եթե դու առանձին իշխում ես ամայի երկրում:

ԿՐԵՈՆ

Թվում է, թե այս պատանին դաշնակցել է կնոջ հետ:

ՀԵՄՈՆ

Եթե, անշուշտ, դու ես կինն այդ. քո մասին եմ ես մտահոգ:

740

ԿՐԵՈՆ

Թշվառական. դու քո հո՞րն ես դատապարտում:

ՀԵՄՈՆ

Ձի տեանում եմ, որ մեղանշում ես անարդար քո զործերով:

ԿՐԵՈՆ

Ուրեմն ես մեղանշո՞ւմ եմ իշխանությունն իմ հարգելով:

ՀԵՄՈՆ

Ձեա հարգում, այլ դից պատիվն ես ոտնահարում:

ԿՐԵՈՆ

Ո՛վ դու մարդուկ, կնոջից էլ ճղճիմ ու ստոր:

745

ՀԵՄՈՆ

Դու չես կարող ինձ խայտառակ արարքի մեջ մեղադրել:

ԿՐԵՈՆ

Սակայն բոլոր քո խոսքերը նրա օգտին են ասվում:

ՀԵՄՈՆ

Բայց նաև քո և իմ օգտին, և դից օգտին ստորգիտնյա:

ԿՐԵՈՆ

Նրան երբեք դու կենդանի չես ստանա բեզ կողակից:

ՀԵՄՈՆ

Թե նա մեռնի, մահանալիս ուրիշին էլ կկործանի:

750

ԿՐԵՈՆ

Ուրեմն դու հանդգնում ես սպառնալ ի՞նչ:

ՀԵՄՈՆ

Սին կարծիքի դեմ ի՞նչ կարող եմ սպառնալ:

ԿՐԵՈՆ

Հայելով կիսելոքանաս, քանզի խելքդ դատարկ է շատ:

ՀԵՄՈՆ

Եթե հայրս չլինեիր, կասեի թե անմիտ ես դու:

ԿՐԵՈՆ

Ով կնոջ ստրուկ. մի շողումիր ինձ քո հիմար խոսքերով:

755

ՀԵՄՈՆ

Դու ուզում ես միայն խոսել, բայց չես ուզում այլոց լսել:

ԿՐԵՈՆ

Ճի՞շտ ես ասում: Օլիմպոսը վկա լինի. լավ իմացիր,
Քո պարսավանքը անսպասելի չեմ թողնելու:

(Պանակներին)

Բերեք այստեղ ատելիքն. փեսացուի աչքի առաջ
Անմիջապես նրան պիտի մահվան մատնեմ:

760

ՀԵՄՈՆ

Ոչ, ոչ, երբեք դու չկարծես, թե բանն այդպես կլինի:
Ոչ նա այստեղ կսպանվի իմ աչքի առաջ,
Եվ ոչ էլ դու նրան նայող իմ աչքերը կտեսնես,
Որ զայրույթդ դրսևորես քո համակիր ընկերներով:

Հեմոնը ղեռում է

591

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ով թագաժոր. մարդը, ահա, զայրացավ ա մեկնեց տրադ.
Այդ հասակում վշտացյալ միտքն աղետներն դուռ կբացի:

765

ԿՐԵՈՆ

Թող հեռանա և, որպես այր, թող քիչ հոգսեր ունենա
Միևնույն է, աղջիկներին անկարող է պատժից փրկել:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ուրեմն ի՞նչ. դու ուզում ես երկուսին էլ մահվա՞ն մատնել:

ԿՐԵՈՆ

Անմեղին՝ ոչ: Դու այդ ինձ լավ հիշեցրիր:

770

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Իսկ ինչպիսի՞ մահով մյուսին պիտի պատժես:

ԿՐԵՈՆ

Անմարդաբնակ և ամայի վայր տանելով,
Մի ժայռափոր դամբարանի մեջ կփակեմ ես նրան,
Հետն էլ ուտեստ, ինչքան նրա քավությանն է անհրաժեշտ,
Որ մեր քաղաքը խուսափի պղծությունից.

775

Եվ այնտեղ էլ թող աղոթի իր մեծարած Հաղեսին.

Դուցեև սա փրկի նրան մահապատժից:

Իսկ եթե ոչ, ահա զոհն կհամոզվի,

Թե զուր հոգս է մեռյալներին մեծարելը:

Կրեմը պահակների հետ հեռանում է:

ՍՏԱՍԻՄՈՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ով էրոս, կռվում անպարտ, փառապանծ.

Ստրուփե 1

780

Ում որ այցելես, կգերես, էրոս:

Դու գիշերում ես

Զքնաղ կույսերի այւերին փափուկ,

Անցնում ծովերով, լինում դաշտերում,

Եվ ոչ մի անմահ կամ մահկանացու չի կարող երբեք

785

Քեզից խուսափել. քեզ ձեռք բերողը գժվում է իրոք:

Դու արդարամիտ մարդկանց ես հաճախ Անտիստրոփե 1

Անարդար դործով մղում կործանման:

790

Դու ես հարուցել ե թշնամանքը

Այս արյունակից այրերի սրտում:

Ակնհայտ կիրքն է հազթում աչքերում գեղադեմ հարսի.

Սիրո տենչն հզոր հազթում է հաճախ վեհ օրենքներին.

795

Զի անմրցելի Ափրոդիտեն է մեզ հետ խաղ անում:

ԷՊԻՍՈԴԻՈՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

Դալիս է պահակներով շրջապատված Անտիգոնեն:

ԵՐԳՉԱՍՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Այժմ տեսնելով այս կատարվածը,

Ինքս եմ դուրս գալիս օրենքների դեմ.

800

Էլ անկարող եմ իմ արտասուքի հեղեղը զսպել,

Երբ որ տեսնում եմ, որ Անտիգոնեն

Դնում է դեպի մութ գերեզմանը իր ամենակույ:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Օ, տեսեք ինձ, քաղաքացիք իմ հայրենի.

805

Անցնում եմ ես վերջին ուղին,

Վերջին անգամ եմ ես նայում

Արեգակի ճաճանչներին.

810

Էլ չեմ տեսնի շողարձակող լույսը նրա:

Ամենակույ Հադեսն է ինձ, դեռ կենդանի,

Տանում ահա դեպի ասիերն Աքերոնի:

Ոչ Հիմենեյն ինձ մեծարեց,

Ոչ էլ հիմներն հարսանեկան,

815

Որոնք պիտի հարսանիքին իմ հնչեին:

Ես գնում եմ հարսնանալու Աքերոնին:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ահա դնում ես փառապանծ ու մեծադուլ
Դեպի խավար կացարանը մեռյալներին.
Չի հարվածել քեզ ոչ մի ախտ սննչացնող,
Ոչ էլ սրից խոցեալել է մարմինը քո,
Դու միակը մահկանացու մարդկանց մեջ,
Որ ինքնակամ, դեռ կենդանի, կիջնի Հաղիս:

820

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Կեւել եմ ես, թե փոյուղացի
Տանտալուսի դուստր Նիոբեն տարաբախտ
Կործանւել է Սիպիլոսի գաղաթի մօտ.
Բաղեղի պէս պարուրել է
Հողից ելած քարը նրան:
Պատմում են, թե վշտահարին
Այժմ անձրեն է լվանում
Եւ ձմեռւա ձյունը ծեծում.
Իսկ աչքերից հաւերժ հոսող արտասուքը
Ողողում է վիզը նրա:
Դիք սրուշել են ինձ մատնել նույն վիճակին:

825

830

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Բայց նա աստված էր և ծնւած աստվածներից,
Իսկ մենք՝ միայն մահկանացու մարդկանց ծնունդ:
Բայց հիրավի գայթակղիչ է,
Երբ մեռնելուց իմանում ես,
Թե ինքդ ես արժանացել
Աստվածների հետ նույն բախտին:

835

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ծաղրւում եմ, ավաղ. ինչո՞ւ ծանակում ես
Դու ինձ, հանուն իմ հայրենի աստվածների,
Որչեւմ մեռել, այլ դեռ նայում եմ արեւին:
Ով իմ քաղաք, ով քաղաքի հարուստ ալբեր,
Ով Դիրկեի ջինջ աղբյուրներ,

840

Ու՛լ գեղասայլ Ռեբիի թաւ պուրակներ.

845

Վկա հղեք դուք համատեղ,

Բն ես ինչպես, զուրկ սիրեցյալ ողբ ու կոծից,

Զուրկ ծեսերից թաղմանական,

Բանտարկվում եմ աննախընթաց շիրիմ դարձած

Այս հողափոր գերեզմանում.

850

Օ, դժբախտս, ոչ մեռած եմ, ոչ կենդանի:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Դու քաջության վերջնակետն իսկ անցնելով,

Արդարության գահին հասար բարձրիկ.

Այժմ, դատրիկ, դու հատուցում ես արդեն

855

Ինչ-որ դաժան մեղքի համար հայրական:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Դաժանագույն իմ վշտերը դու հիշեցիր,

Դժբախտ վիճակն իմ ծնողի մեծահուշակ,

860

Եվ շարաղես ճակատագիրը մեծափառ

Հաբդակոսյան մեր ողջ ցեղի:

Օ, մայրական դժբախտ մահի՛ճ,

Որտեղ մայրը, իբր ամուսին,

Իր իսկ ծնած զավակի հետ զուգավորվեց,

Եվ այդ կապից ես, տարաբախտս, ծնվեցի:

865

Մեղսալից ու չհարսնացած,

Արդ մեկնում եմ ես նրանց մոտ.

Իսկ դու, հղբայր իմ հարազատ,

Քեզ վիճակված շարարաստիկ ամուսնությամբ

870

Եվ դու մեռար, և սպանեցիր ինձ կենդանի:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Դից հարգելն իսկ բարեպաշտություն է ինքնին.

Իշխանությունն իշխանությամբ օժտվածի

Ոտնահարել ոչ ոքի չի թույլատրվում.

875

Քո ինքնակամ ընդվզումը քեզ կործանեց:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Անողբասաց, անբարեկամ, անհարստնիր,
Տարվում եմ ես իմ այս վերջին ճանապարհով:
Ինձ, դժբախտիս, այսուհետե թույլ չի արված
Արեգակի սրբազան լույսը տեսնելու,
Իսկ եղբայրս ոչ ոք չկա իմ այս դաժան բախտի համար:

(Հայտնվում է Կեհեմը: Տեսնելով, որ Անտիգոնեն դեռ չեն տարել, զայրացած դիմում է երգչախմբին)

ԿՐԵՈՆ

Գիտե՞ք արդյոք, որ եթե մարդ ստիպված լինի
Մահից առաջ եղբ ու կական բարձրացնել,
Զէր կամենա դրան վերջ տալ նա երբեք:

885

(Պանակներին)

Ինչո՞ւ նրան, ինչպես ես ձեզ հրամայել եմ,
Դեռ չեք տարել դամբարանը այդ գմբեթարդ:
Փակեք այնտեղ նրան մենակ: Թեկուղ այնտեղ
Նա մահանա, թեկուղ ապրի այդ հարկի տակ:
Այդ աղջկա հանդեպ մաքուր մենք կմնանք,
Բայց անպայման նա կզրկվի վերերկրյա կացարանից:

890

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ով դամբարան, ով հարսնարան, զեանափոր տուն,
Որ հավիտյան պահպանում ես քո մեջ փակված հոգիներին:
Քեզ եմ դալիս, սիրելյաց մոտ իմ թանկագին,
Որոնցից շատ շատերին է Պերսեփոնեն ընդունել.
Ես եմ վերջինն իջնում այնտեղ շատ ավելի դաժան ճամփով,
Դեռ չհասած ճակատագրով որոշված ժամն իմ վախճանի:
Կիահույս եմ, որ փոխվելով այս աշխարհից,
Հայր իմ, կդամ քեզ մոտ իբրև քո աղջիկը շատ սիրելի,
Եվ քեզ մոտ, մայր, իբրև դուստրը քո կաթողին,
Եվ, վերջապես, քեզ մոտ, եղբայր, իբրև սիրող քույր հարազատ:
Հայր ու մայր իմ. երբ մահացաք, իմ ձեռքերով ձեզ լվացի,
Զարդարեցի, դամբարանի վրա զոհեր մատուցեցի.

895

900

Իսկ այժմ, ով Պոլինիկես, երբ քո դիակը թաղեցի,
 Իբր հատույց ես այսպիսի դաժան մահվան արժանացաւ
 Բայց ողջամիտ մարդիկ գտնում են, որ ես լավ գործ եմ արել:
 Քանզի երբեք, եթե անգամ որդիների մայր լինեի,
 Կամ մահացած իմ ամուսնու դիակն անտեր քայքայվիր,
 Դարձյալ հանդես չէի գա ես մեր քաղաքի այրերի դեմ:
 Սակայն ինչո՞ւ այս ամենը ասում եմ ձեզ:
 Քանզի եթե ամուսինը իմ մահանար,
 Մեկ ուրիշին ես կառնեի և որդիներ կծնեի.
 Բայց քանի որ հայր ու մայրս արդեն Հագես են իջել,
 Ես չեմ կարող այսուհետև ոչ մի հղբայր ունենալ:
 Այդ օրենքով ես պատվեցի քեզ, եղբայր իմ,
 Բայց Կրեոնը համարեց, թե ես ոճիր եմ գործել մեծ,
 Եվ այժմ ինձ, կալանքի տակ, տանում է նա
 Անհարսանիք, անհիմենեյ, չճաշակած
 Քաղցրությունը ամուսնության և մայրության,
 Այլ թողնելով հարազատից, տարաբախտս,
 Դեռ կենդանի, իջնում եմ արդ կացարանը մեռյալների:
 Աստվածների ո՞ր մեկ օրենքն եմ ես խախտել:
 Էլ ես ինչպե՞ս, տարաբախտս, ապավինեմ աստվածներին:
 Ո՞ւմ ես կանչեմ ինձ դաշնակից. քանզի այժմ
 Բարեպաշտ գործ կատարելով, անբարեպաշտ համարվեցի:
 Սակայն եթե այս ամենը արդարացի են դից համար,
 Մենք մեր հանցանքը կընդունենք և մեր պատիժը կկրենք:
 Իսկ թե իրենք մեղանշել են, ես կմաղթեմ՝
 Չարժանանան ավելի մեծ պատիժների,
 Քան այն, որ ես արդ կրում եմ հանիրավի:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Նրա հոգին դեռ նույն խռովքն է փոթորկում: 930

ԿՐԵՈՆ

Այժմ նրան տանողները պիտի դառն արցունք թափեն,
 Որովհետև դանդաղեցին կարգադրությունն իմ կատարել:

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ավաղ, ավաղ. այս խոսքերը
Ավելի են մոտեցնում պահն իմ մահվան:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ես չեմ կարող քեզ հուսադրել և սփոփել.
Այդ ամենը ճիշտ այդպես էլ կկատարվի:

935

ԱՆՏԻԳՈՆԵ

Ով հայրենի Թերե քաղաք,
Եվ աստվածներ դուք իմ նախնյաց.
Արդ տարվում եմ, չեմ ուշանա:
Ով իշխաններ թերեական, տեսեր, տեսեր,
Թե ինչպես է ձեր արքայի դուստրը տանջվում
Եվ ինչպիսի մարդկանց ձեռքով.
Իսկ պատճառը իմ բարեպաշտ լինելն է լոկ:

940

(Անտիգոնեն ուզում է ճանաչվել պանակներին, բայց նրան շրջապատում են կարեկցող ծերունիները: Կրեոնը բողոքում է, բայց շփոթի մեջ նրան լսող չկա)

ՍՏԱՍԻՄՈՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Դանայեն ևս որոշեց փախչել երկնային լույսից, Ստրոփի 1
Փակվել պղնձե սենյակների մեջ: Նա պահվեց այնտեղ
Դամբարանաձև կացարանի մեջ, ու դատապարտվեց:
Թեև ծնունդով աղնվական էր, ով որդի, որդի,
Կրում էր իր մեջ ոսկեցայտ սերմը մեծազոր Զևսի,
Բայց ճակատագրի ուժն է ահալնոր:
Նրանից խույս տալ չեն կարող երբեք
Ոչ գանձն ու ոսկին, ոչ ուժն Արեսի,
Ոչ դղյակները, ոչ էլ ալեծեծ նավերը արագ:

945

950

Զսպվեց նաև Դրիասի որդին ցասկոտ ու գոռոզ, Անտիստրոփի 1
Հեղոնյան արքան իր անմարդկային զայրույթի համար,
Դիոնիսոսի ձեռքով կաշկանդված քարե բանտի մեջ:
Այսպիսով նրա ահեղ զայրույթի թափն սպառվեց,
Եվ նա հասկացավ, որ զայրույթի մեջ

960

Կծու խոսքերով զրգռում էր ասածուն:

Փորձել էր զսպել ջահերթը կանանց, որ լծված էին
Աստվածաշնորհ մոլագարությամբ: Իր այդ արարքով
Խիստ զայրացրեց նա սրնգասեր վեհ մուսաներին:

965

Երկու ծովերի կապույտ ժայռերին մոտ են գտնվում Ստրուփե 2

Ափերն Բոսպորի և Բրախացոց

Սալմիդեսոս բերդը անհյուրընկալ,

970

Որտեղ հարեան Արեսը մի օր

Տեսավ Փինեսի զույգ քրդիների վերքը անիծյալ,

Որ պատճառել էր Փինեսի կինը շար և ապերախտ.

Նա ծակոտել էր երեխաների աչքերի բիբը

Ոչ թե երկաթով, այլ արյուն կաթող ձեռքում իր բռնած

975

Ոստայնանկի սուր և ժանտ մակույկով:

Դժբախտներն այնտեղ հալումաշ էին լինում ու ողբում Անտիստրուփե 2

Ճակատագիրը իրենց վիճակված,

980

Որ ծնվել էին մոր շարարաստիկ ամուսնությունից.

Իսկ մայրը թեև էրեթեաների սերնդից էր հին,

Նա մեծացել էր ընդարձակ այրում, հողմերի միջին,

Ուր ծնվեց նաև աստվածների դուստր Բորեադան,

Որ նծույգների արագության հետ կարող էր մրցել.

985

Բայց նրան ևս մշտնջենական

Ճակատագիրը հալածեց, որդյակ:

Անտիգոնեն, հանձնված պանդեմոնին, հեռանում է Երանց հետ:

ԷՊԻՍՈԴԻՈՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.

Կրեոնը հստած է բառ հստաբանին: Լավում են մստեցող բայեր: Դալիս է կոյր Տի-
րեսիասը, մի տղայի ուղեկցությամբ:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Ով արքաներ թեբեական. երկու հոգով մի զույգ աչքով

Ահա եկանք մենք, անցնելով նույն ճանապարհը ընդհանուր.

Քանզի կույրին ճանապարհի առաջնորդ է միշտ հարկավոր:

990

ԿՐԵՈՆ

Ի՞նչ նոր բան կա, ով ծերունի Տիրեսիաս:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Ես կհայտնեմ. բայց գուշակին պետք է լսես դու հնազանդ:

ԿՐԵՈՆ

Անցյալում էլ քո պատգամները ես երբեք չեմ անտեսել:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Այդ պատճառով էլ քաղաքը դու արդար ես կառավարել:

ԿՐԵՈՆ

Ես կարող եմ խոստովանել, որ քո խոսքը օգնել է ինձ:

995

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Իմացել եմ, որ ընկել ես տաղնապալից վիճակի մեջ:

ԿՐԵՈՆ

Ի՞նչ պատահեց. վախենում եմ քո խոսքերից:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Այդ կիմանաս դու, լսելով արդ նշաններն իմ արվեստի:
Նստել էի ժայռին, ուր միշտ հավահմաններն են նստում,
Որտեղ փնտրում են ապաստան թռչունները ամենազան:

1000

Անդ լսեցի անհայտ կոինչը հավքերի,
Խիստ մոլեգին մի աղաղակ, որ անհնար էր հասկանալ:
Կռահեցի ես, որ իրար են բզկտում մազկլներով.

Քանզի լսվում էր թևերի աղմուկն ահեղ:

Ահաբեկված, այնժամ իսկույն ես փորձեցի

1005

Ամենակեղ զոհարանի բոցերի մեջ զոհ կատարել,

Բայց չփայլեց Հեփեստոսի հուրը պայծառ,

Այլ ազդրերի ծուծն սկսեց կաթ-կաթ կաթիլ

Մոխրի վրա ու թշշալ: Մինչդեռ լեզին,

Հոսելով դուրս, տարածվում էր շուրջբոլորը

1010

Իսկ ազդրերը պատող ճարպը հալվեց շուտով,

Ու մերկացան ճարպից միսն ու ոսկորները:

- Այդ ամենը ես իմացա այս պատանուց,
Թե ինձ անհայտ նշաններով կիզվում էին զոհերը սուրբ.
Քանզի սա է ինձ առաջնորդ, իսկ ես՝ աչքուց: 1015
- Քո հրամանի պատճառով է մեր քաղաքը տուժում այսպես.
Որովհետեւ կրակարանն ու մեհյանն ահա
Պղծված են էդիպուսի դժբախտ որդու
Գեղ դիակից, որ հոշոտել են շներն ու թռչունները:
Եվ դիր արդեն չեն ընդունում աղոթքներն ու զոհերը մեր, 1020
- Ոչ էլ կիզվող ազդրերի բոցն ճինճերահոտ:
Իսկ հավքերը, ճաշակելով սպանվածի արյունը սե,
Չեն արձակում բարենպաստ խոսուն ճիչեր:
Ուստի, որդիս, այս ամենի մասին դու լաւ մտածիր.
Քանզի մարդկանց հատուկ է միշտ սխալվելը. 1025
- Սակայն մարդը երբ սխալվեց, այնքան հիմար է անմիտ չէ,
Որ ընկնելուց հետո անշարժ, ընկած մնա
Ու չփորձի ուղղել սխալն իր կատարած:
Գոռողությունն անմտության նշանն է լուի:
Եկ, դու զիջիր այդ մեռյալին, սպանվածին մի հալածիր. 1030
- Ի՞նչ քաջություն է մեռյալին երկրորդ անգամ սպանելը:
Այս ամենը ասում եմ քեզ, քանզի քեզ լավ եմ հասկանում.
Բարի խորհուրդ լսելը միշտ հաճելի է և օգտակար:

ԿՐԵՈՆ

- Լսիր, ծերուկ, դուք բոլորդ, որպես հմուտ աղեղնավոր,
Այժմ ինձ եք թիրախ բռնել: Գուշակության ձեր արվեստից 1035
- Շատ եմ տուժել: Տեսանողի ձեր այդ տոհմը
Վաղուց է ինձ բեռ դարձրել ու վաճառել:
Ինչքան կուղեք շահույթ կորզեք Հնդկաց ոսկու
Եվ Սարդեսի դեղին սաթի առևտրից,
Մեկ է, նրան չեք թաղելու դուք հողի տակ: 1090
- Թեկուզ Զևսի արծիվները, այդ դիակը հափշտակած,
Տանեն այնտեղ ու հասցնեն Զևսի գահին,
Թեկուզև այն վարակ դառնա, մեկ է, նրան
Ես չեմ թողնի, որ դուք թաղեք: Քանզի դիտեմ,
Որ չի կարող մարդը պղծել աստվածներին: 1045
- Բայց իմացիր, ով ծերունի Տիրեսիաս.
Ամենազոր մարդն անգամ խղճուկ դիակ է դառնում,

Եթե, հանուն շահի, փորձի դեղապահույն խոսքերով
Իր նողկալի նպատակը թաքցնել:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Ալլադ, մարդիկ վսեմ գործը արդյոք կարո՞ղ են հասկանալ:

1050

ԿՐԵՈՆ

Այդ ի՞նչ գործ է: Ինչի՞ մասին ես դու խոսում:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Թե ինչքան է խոհեմությունն ամեն ինչից գերազաս:

ԿՐԵՈՆ

Այնքան, ինչքան տղիտությունն է ավելի ազնտալի:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Դու ծնվել ես ամբողջովին հենց այդ ախաից:

ԿՐԵՈՆ

Չեմ կամենում ես գուշակին պատասխանել չար խոսքերով:

1055

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Բայց ասում ես, թե ես սխալ եմ գուշակում:

ԿՐԵՈՆ

Քանզի ցեղը գուշակների ազա՜ է և արծաթասեր:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Մինչդեռ ցեղը արքաների շահամուլ է և բռնակալ:

ԿՐԵՈՆ

Բայց գիտե՞ս, որ արքաների առաջ ես դու այդ խոսքն ասում:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Գլխեմ: Չէ՞ որ իշխանությանդ համար դու ինձ ես պարտական: 1060

ԿՐԵՈՆ

Իբրև գուշակ իմաստուն ես, բայց անարդար:

ՏԻՐԵՍԻԱՍ

Մի ստիպիր ինձ ասել այն, ինչ չեմ ցանկանում:

ԿՐԵՈՆ

Ասա, միայն թե մի փորձիր շահ ստանալ:

ՏՐԻԵՍԻԱՍ

Ուրեմն, դու այդ կարծիքի՞ն ես իմ մասին:

ԿՐԵՈՆ

Այո. գիտցիր, որ չես կարող իմ մտքերը չարաշահել: 1065

ՏՐԻԵՍԻԱՍ

Հավ իմացիր, որ արևը իր մշտական ընթացքի մեջ
Իրար նման շատ շրջաններ չի կատարի,
Եվ մահացած դու կտեսնես մեկն ու մեկին
Քո հարազատ որդիներից, իբր հատուցում քո արարքին:
Քանզի երկրի վրա ապրող անմեղ հոգուն: 1070

Ապօրինի դու փակեցիր գերեզմանում,
Մինչդեռ այստեղ դու անարգված և անպատիվ
Պահում ես դին, որ պատկանում է ստորգետնյա աստվածներին:
Այս ամենը վայել չէ քեզ, ոչ էլ անմահ աստվածներին,
Բայց դու բռնի այդ արարքը կատարում ես: 1075

Քո դեմ դավում են Հադեսի էրինները կործանարար,
Որոնք, անշուշտ, հետադաշում վրեժ կլուծեն,
Եվ դու կընկնես փորձանքների մեջ չարադիտ:
Այս ամենը քեզ հայտնելով ոչ մի շահ չեմ հետապնդում:
Շուտով իմ այս գուշակումը կապացուցի: 1080

Ողբը կանանց և այրերի, որ քո տնից կտարածվի.

Ու խռոված քաղաքները կեղնեն քո դեմ,

Երբ շներն ու գաղանները կամ հավերքը

Անդ տարածեն նրանց շուրջը պիղծ գիակի

Բզկտված կտորտանքները գարշահոտ:

1085

Ուստի այժմ, ես զայրացած, իբր անվրեպ աղեղնավոր,

Քեզ խոցեցի իմ խոսքերի սլաքներով,

Որոնց կիզիչ զոսրոթյունից դու չես կարող խուսափել:

Տար ինձ, տղաս, առաջնորդիր ինձ գեպի տուն,

1090

Որպեսզի սա իր զայրույթը ուրիշների վրա թափի

Եվ սովորի պահել լեղուն իր ավելի մեղմ ու հանգարտ,

Իսկ իր զլխում ավելի լավ մտքեր տածի, քան հիմա:

(Տիրեսխատը հեռանում է: Մյուսները մնում են ապշած)

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Այբը, արքա, դնաց ահա, զուշակիլով դաժան բաներ.

Այն օրից, երբ սե մաղերի փոխարեն

Իմ զլուխը սպիտակ մազերն են զարգարում,

1095

Ես լավ գիտեմ, որ նա երբեք մեր քաղաքին

Սուտ ու պատիր զուշակումներ չի հաղորդել:

ԿՐԵՈՆ

Այդ մեկը ես էլ իմացա և անհանգիստ եմ այնքան.

Նահանջելը ահավոր բան կլինի,

Բայց դիմադրելն առավել է ահավոր:

1100

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Եղիր զգոն ու խելամիտ, Կրեոն, որդի Մենեքեսի:

ԿՐԵՈՆ

Ուրեմն ի՞նչ պետք է անեմ. ասա ինձ, ես քեզ կլսեմ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Գնա, կույսին շուտ ազատիր դամբարանից գետնափոր,

Իսկ մյուս անթաղ մնացածին դու գերեզման պատրաստիր:

ԿՐԵՈՆ

Դու ասացիր, բայց կարծում ես, քո ասածը կկատարե՞մ:

1105

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼՍԱՎՈՐ

Ինչքան կարող ես, ու՛մ արքա, այդ ամենը շտապ կատարիր.
Մատվածների պատժող ձեռքը կարող է շուտ վրա հասնել:

ԿՐԵՈՆ

Ավաղ, հեշտ չէ այդ կատարել և խռովքս սանձահարել.
Նս չեմ կարող անհրաժեշտի դեմ դժվարին պայքար տանել:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼՍԱՎՈՐ

Գնա, գործիր, և ուրիշ բան մի մտածիր:

1110

ԿՐԵՈՆ

Այո, շուտով ես կզննամ: Դուք էլ շտապեք, իմ ծառաներ,
Ներկաներ ու բացականեր, կացիները ձեր վերցրած,
Վազեք զացեք դեպի բլուրը բարձրագիր:
Իսկ ես, քանզի մտափոխ եմ եղել արդեն,
Ինչպես ինքս եմ նրանց կապել, ինքս էլ կզամ ու կարձակեմ:
Միգուցե լավ է ամիլի կյանքն ավարտել
Սահմանված կարգը սրբորեն կատարելով:

1115

ՍՏԱՍԻՄՈՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Բազմանուն Բաքոս,
Կազմոսյան հարսի դու զարդ գեղեցիկ
Եվ ծանրաորոտ Զևսի դու զավակ,
Որ պահպանում ես Խալիլան համայն,
Որ գերիշխում ես բոլորին ծանոթ
էլևսինական Դեմետրայի մարգերում համայն.
Մեծազոր Բաքոս, որ բնակվում ես
Բաքոսյանների մայրաքաղաքում՝ հզոր Թեբեում

Ստրոփե 1

1120

1125

Իսմենն գետի խոնավ ափերին,
Որտեղ ցանեցին ահեղ Վիշապի ասամները սուր:

Եվ քեզ տեսնում է երկու զլխանի զազաթի վրա Անտիսարոփե 1
Կայծակնափայլ ծուխը շողշողուն,
Ուր բաքոսուհի հավերժահարսները Կորիկոսյան 1130
Միշտ պար են բռնում Կաստալիասի ջինջ աղբյուրի մոտ:
Քեզ ուղեկցում են Նիսյան լեռների
Կանաչ զլուխները բազեղադարդ
Եվ խաղաղաբեր ափերը խոնավ,
Ուր տարածվում են օրհներգություններ 1135
Աստվածահաճո, երբ այցելում ես
Թերե բաղաբի փողոցները լայն:

Քաղաքների մեջ դու բոլորից շատ Թերեն ես պատվում, Սարոփե 2
Ու կայծակնահար մորը քո շքնաղ:
Եվ հիմա, քանի քաղաքը ամբողջ 1140
Խիստ տառապում է ախտից ժանտաղետ,
Ժամանիր մեզ մոտ սրբագործ ոտքով
Պառնասի լանջից կամ էվրիպոսի նեղուցից մոտիկ: 1145

Ով դու հրաշունչ աստղաց առաջնորդ Անտիսարոփե 2
Եվ գիշերային հիմների արքա,
Զեռից ծնված զարմ, հայտնվիր դու մեզ 1150
Քեզ միշտ ուղեկցող բաքոսյան կանանց շքախմբի հետ,
Որոնք ողջ գիշեր պարում են, երգում
Մեծանուն արքա Իսկրոսի պատվին:

ԷՔՍՈՂՈՍ

Գալիս է սուրճանդակը, ուր զնացել էր Պոլիսիկեսի զիակը բազելու:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Հարեաններ դուք Կաղամոսի և հայտնի տան Ամփիոնի.
Ինչպիսին էլ որ մարդկային կյանքը լինի,
Ոչ կգովեմ հա այն, ոչ էլ կպարսավեմ.
Քանզի բախտն է ամեն անգամ բարձրացնում կամ կործանում 1155

Քե երջանիկ եղող մարդուն, թե դժբախտին:
Ոչ մի գուշակ չի կարող այն կանխատեսել:
Ինձ թվում էր, որ Կրեոնը նախանձիկի բախտ ունեցավ.

1160

Իր թշնամուց փրկեց երկիրը Կադմոսի,
Իշխեց այնտեղ իբրեւ արքա միահեծան,
Պարծառ Հայրը աղնւածին որդիների:
Այժմ կորցրել է ամեն ինչ. որովհետեւ
Չեմ հավատում, որ զրկվելով բերկրությունից, ապրում է նա:

1165

Նրան արդեն համարում եմ ես մի դիակ կենդանի:
Ինչքան կուզեք հարստացեք դուք ձեր տանը,
Արքայական կյանքով ապրեք փարթամ ու ճոխ,
Սակայն եթե ուրախությունն է պակասում,
Այդ ամենը, վայելքների դեմ առնական
Չունեն անգամ ծխաստվերի արժեքը փուչ:

1170

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Այժմ գալով, ի՞նչ նոր կսկիծ ես դու բերել արքաներին:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Մեռան. նրանց մահվան պատճառն Լալրողներն են:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Դ՞վ է սպանել, ո՞վ է սպանել. ասա՝ լսեմ:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Սպանվեց Հեմոնն: Նա իր ձեռքով արյունաքամ արեց իրեն:

1175

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Իր հո՞ր ձեռքով, թե՞ ձեռքերով իր սեփական:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Նա ինքնասպան եղավ, հորն իր մեղադրելով սպանության մեջ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ով դու գուշակ, այդ ինչքան ճիշտ գուշակեցիր:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Քանը բանից անցաւ. այժմ մեր անկիւրը որոշենք:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ահա գալիս է տարաբախտ էվրիդիկեն,
Կինն արքայի: Տնի՞ց է նա գալիս արդյոք,
Բե՞հ պատահամա՞ր ինչ-որ բան է լսել նա իր որդու մասին:
Գալիս է էվրիդիկեն, Կռեոնի կինը, նետը երկու սպասունի:

ԷՎՐԻԴԻԿԵ

Քաղաքացիք. ես այդ խոսքերը լսեցի,
Երբ, դուրս գալով պալատներից, ուզում էի
Աղոթելու գնալ Պալլաս զիցուհու մոտ:
Երբ որ դռան սողնակն էի արդեն քաշում, որ այն բացեմ,
Իմ ականջին, պատահաբար, խոսքեր հասան,
Որոնք դուժում էին իմ տան զլխին թափած աղետները:
Ես, սարսափից ուշադնաց, ընկա գիրկը ծառաների:
Ի՞նչ է եղել. մի անգամ էլ պատմեք դուք ինձ.
Ես կլսեմ. աղետներից անսիրձ չեմ ես:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Ես, սիրելիդ իմ տիրուհի, իբրև ներկա քեզ կպատմեմ
Եվ ճշմարիտ խոսքից ոչինչ բաց չեմ թողնի:
Ինչո՞ւ ես քեզ մխիթարեմ կեղծ խոսքերով.
Զե՞հ որ սուտս կմերկացվի: Լավ է պատմել ճշմարիտը:
Իբր ուղեկից քո ամուսնուն, հետեւեցի ես նրան
Մինչև դաշտի ծայրը, որտեղ պառկած էր դեռ
Պոլիսիկի թշվառ գիակը շներից բզկտված:
Երբ աղոթքով աղերսեցինք Չեկատինն և Պլուտոնին,
Որ ողորմեն ու մոռանա՞ն զայրույթն իրենց,
Այնուհետև դին լվացինք մաքուր ջրով
Ու ձիթենու նոր կտրտած ճյուղերի հետ կիզեցինք
Եվ հայրենի հողից բարձր մի դամբարան պատրաստեցինք,
Մենք ուղեցինք մտնել մոտիկ դամբարանը քարակերտ,

- Ուր փակիլած էր կույս հարսնացուն Հաղեսի: 1205
- Սակայն մեկը հեռավոր մի ձայն է լսում ողբագին
Այդ վիմափոք դամբարանից ծիսազուրկ.
Եվ, վաղելով այդ ամենը հայտնում արքա Կրեոնին:
Մինչ Կրեոնը մոտենում էր, հասավ նրա ականջին
Դժբախտի ձայնն անհոգակապ ողբի նման:
- Այնժամ արքան, հառաչելով, այսպես խոսեց տաճնապած. 1210
- «Ով դժբախտա. ես դուշա՞կ եմ դարձել արդյոք.
Մի՞թե կյանքի դժբախտագույն ճամփան անցա:
Իմ ականջին որդու ձայնն է հասնում ահա:
Ով ծառաներ. շտապ վաղեք, հավարվեցեք դամբանի մոտ,
- Եվ դիտանցքը փակող վեմը, դեն նետելով,
Ներսը դիտեք: Մի՞թե ձայնն էր դա Հեմոնի,
Թե՞ ինձ խաբում են տատվածները շարաշար»:
- Մենք վշտաբեկ թագավորի հրամանը կատարեցինք:
Ներսում տեսանք կույսին կախված: Նա վզի շուրջ օղակիլ էր 1215
- Հագուստների հրիզներից հյուսած պարանը քաջոլոր.
Իսկ Հեմոնը, կույսի մեջքից գրկած, ընկած նրա վրա,
Բարձրադադակ ողբում էր իր սիրեցյալին-
Անիծում էր հոր արարքը և հարսանիքն իր տարաբախտ:
Այդ տեսնելով, արքան գոռաց բարձրադադակ,
- Առաջացավ դեպի որդին ու ողբագին այսպես խոսեց. 1225
- «Ով տարաբախտ. այդ ի՞նչ արարք կատարեցիր.
Այդ ի՞նչ բան դու մտածեցիր. ինչքա՞ն է միտքդ մթագնել:
Դուրս եկ, որդիս. թախանձում եմ պաղատագին»:
Սակայն որդին խոժոռադեմ հորը նայեց,
- Ոչինչ չասաց, միայն թքեց նրա դեմքին,
Ապա երկսայր սուրը քաշեց, բայց վրիպեց.
Քանզի հայրը արագորեն մի կողմ քաշվեց:
Հետո թշվառն այդ, դայրացած, ինչպես որ կար,
Զգվեց և այդ սուրը խրեց իր կողերին.
- Ապա դեռ իր գիտակցությունը չկորցրած, 1235
- Կույսին ամուր գրկեց խոնավ իր բազուկով,
Եվ վերջին շունչը փչելիս, արյամբ ներկեց դեմքը դալուկ:
Այժմ մեռյալ պսակիլ է նա մեռյալի մոտ

Եւլ պատիւը հարսանեկան Հաղեսի տանը նւլաճեց:
Նա ցույց տւից, որ շարիք է մեծագուն
Անմիտ գործը և արարքը անխոհմ:

1240

Էվրիդիկեն լառ հեռանում է:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Սա ի՞նչ բան է: Կինն այս դարձյալ թողեց զնայ
Առանց խոսքի. ո՛չ լաւն ասաց, ո՛չ էլ վատը:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Ինքս նույնիսկ զարմացել եմ. բայց հույս ունեմ,
Որ իր ուղու դժբախտությունը լսելով,
Նա չի ուզի ցաւն իր սղբալ քաղաքամեջ.

1245

Այլ փակվելով կացարանում, աղախնոց հետ,

Իր տան գլխին իջած աղեսը կսգա:

Քանզի այնքան խելամիտ է, որ անիմաստ բան չի անի:

1250

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ես չգիտեմ: Ինձ թվում է, այս շափաղանց լռությունը
Առաւել ծանր կլինի, քան ողբերը աննպատակ:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Բայց պալատից ներս կմտնենք ու կիմանանք՝
Արդյո՞ք նրա խռովյալ հոգին չի թաքցնում որեէ,
Քանզի դու շատ ճիշտ ասացիր. լռությունն այս
Ավելի ծանր է, քան ողբը աննպատակ:

1255

Դալիս է Կրեոնը ծառաների հետ: Կրեոնը ձեռքերի վրա բերում է Հեմոնի դիակը, իսկ
ծառաները՝ Անտիգոնեի դին:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ահա գալիս է և ինքը՝ արքան,
Ձեռքերի վրա նշանը հայտնի:
Եթե ճիշտն ասենք, դա ոչ թե այլոց,
Այլ իր մեղքերի արդյունքն է դաժան:

1260

Ալա՛ղ, ալա՛ղ. անհաղթելի և մահաբեր
Սխալանքների խելացնոր խորհուրդների.

Ստրուփե 1

Ով դուք, մարդիկ, որ տեսնում եք
Սպանողին և սպանվածներին:

Հետևանքը իմ տարաբախտ մտքերի:

1265

Ալաղ, ալաղ, հաղար ալաղ.

Դեռ պատանի, մեռար, որդիս, դաժան մահով.

Կործանվեցիր դու ոչ թե քո,

Այլ իմ անմիտ արարքներից:

ԵՐԳՁԱՆՄԲԻ ԳԼՆԱՎՈՐ

Ափսոս, շատ ուշ ճշմարտությունը հասկացար:

1270

ԿՐԵՈՆ

Վա՛յ ինձ.

Արգեն հիմա ես հասկացա: Այդ ժամանակ

Աստվածներից մեկն ինձ ուժեղ կաշկանդելով,

Խփեց գլխիս և ինձ մղեց անմարդկային արարքների

Եվ կործանեց երջանկությունն արհամաքհաված:

1275

Ափսոս, ափսոս, ով մարդկային անտանելի տառապանքների:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ (դուրս գալով պալատից)

Ով տիրակալ. հայտնվեցիր դու շարիքով բեռնավորված:

Դրանց մի մասը բերում ես քո թևերին,

Իսկ մյուս մասը կտեսնես պալատից ներս մտնելիս:

ԿՐԵՈՆ

Ի՞նչ պատահեց: Կարո՞ղ է այս աղետից մեծ աղետ լինել:

1280

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Մեռավ կինդ, սպանվածի մահը դժբախտ,

Փոքր-ինչ առաջ, իր ստացած նոր հարվածից:

ԿՐԵՈՆ

Եղո՛ւկ, եղո՛ւկ, ով Հադեսի անմաքրելի նավակայան. Անտիստրոփի 1
ինչո՞ւ ես դու ինձ կործանում:

Ո՛ւ դու գութկան շարագուշակ.

1285

Ի՞նչ շարադիտ լուր ես դարձյալ ինձ հաղորդում.

Դու սպանեցիր մի կործանված դժբախտ այրի:

Ի՞նչ ես ասում, տղա, ի՞նչ նոր գույժ ես ուղղում ինձ հաղորդել:

Ավա՛ղ, ավա՛ղ.

Որդուս մահից հետո էլ ո՞ւմ մահվան մասին

1290

եկել ես ինձ հաղորդելու:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Արի և տես. պալատների խորքում չէ այն:

ԿՐԵՈՆ

Եղո՛ւկ, եղո՛ւկ.

Այժմ երկրորդ դժբախտությունն եմ ես տեսնում:

1295

Արդյոք էլ ի՞նչ դաժան բախտ է ինձ սպասում:

Իմ թևերին ես տանում եմ նոր մահացած իմ որդուն,

Իսկ իմ առաջ մի նոր դիակ եմ ես տեսնում:

Ափսոս, ափսոս, թշվառ դու մայր, ափսոս, որդիս տարաբախտ: 1300

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Մեհյանի մոտ սուր դանակով խոցեց իրեն.

Այժմ այնտեղ նրա աչքի լույսն է մարում:

Նախ փառահեղ բախտը ողբաց շուտ մահացած Մեդարեսի,

Ապա իր այս որդուն ողբաց,

Որից հետո անիծեց քեզ, որդեսպանիդ:

1305

ԿՐԵՈՆ

Ավա՛ղ, ավա՛ղ.

Ստրուփի 2

Ընդոստ ես վեր թռա. ինչո՞ւ երկսայր սրով

Ոչ ոք ինձ չի ուղղում խոցել:

Դժբախտ եմ ես, թշվառական.

1310

Ընկել եմ ես դժբախտության մեջ խորագույն:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Միակ պատճառն այս մահերի
Մահացած կիներ միայն քեզ է համարում:

ԿՐԵՈՆ

Սակայն ինչպե՞ս, ի՞նչ միջոցով նա սպանվեց:

ՍՈՒՐՀԱՆԴԱԿ

Երբ խմացավ նա իր սրդու կործանումը շարաղետ,
Այնժամ անձամբ ինքը սրով կուրծքն իր խոցեց:

1315

ԿՐԵՈՆ

Ավաղ. մեղքը այս ամենի
Ոչ մի բերիչ մահկանացու իմ վրա չի վերցնելու.
Որովհետև ինքս, ինքս, ես, դժբախտս, սպանեցի քեզ:
Ով ծառաներ. տարեք ինձ շուտ,
Հեռացրեք ինձ այստեղից,
Որ սչնչից ոչինչ դարձե՛լ եմ արդեն:

1320

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Օգտակար է խորհուրդը քո, եթե, անշուշտ,
Աղետների մեջ կա օգուտ իրական:
Օգուտն այն է, որ աղետի վիշտը հրկար չտևի:

1325

ԿՐԵՈՆ

Թող գա, թող գա,
Թող հայտնվի բախտն իմ վերջին,
Որն ինձ համար շատ սիրելի
Իմ վերջին օրը կբերի: Թող գա, թող գա,
Որ այսուհետ ես ուրիշ օր չտեսնեմ:

Անտիստրոփե 2

1330

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ապագայի հարց են դրանք: Այժմ պետք է
Առաջիկա անելիքի մասին հոգալ:

1335

ԿՐԵՈՆ

Ես բոլոր իմ մաղթանքները ձեզ հայտնեցի:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Այժմ ոչինչ դու մի մաղթիր. քանզի մարդիկ
Անկարող են ճակատագրի աղետներից խուսափել:

ԿՐԵՈՆ

Տարեք, տարեք ինձ, դժբախտիս,
Խեղագար ու անմիտ մարդուս,
Որ քեզ, որդիս, ակամայից սպանեցի,
Եվ քեզ, իմ կինս՝ Արդ ո՞ւմ ողբամ.
Իմ ունեցած ամեն ինչը ես կորցրի:
Ճակատագրի ծանր հարվածն է արդ իջել իմ դիմին:

1340

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Խելոք դատելն է գերադաս բարվոք կյանքից.
Պետք չէ երբեք տատվածներին արհամարհել:
Պարծենկոտի մեծամիտ խոսքը աղետներ է ծնում մեծ,
Եվ դրանցով դանդաղորեն, երբ ծերացած է մարդն արդեն,
Նրան խելոք մտածել են սովորեցնում:

1350

ԱՐԻՍՏՈՓԱՆԵՍ
ԱՄՊԵՐ

Գործող անձեր
ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ
ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ
ԾԱՌԱ
ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐ
ՍՈԿՐԱՏԵՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ — բաղկացած Ամպերից
ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ
ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ
ՊԱՍԻԱՍ
ԱՄԻՆԻԱՍ
ՎԿԱ
ՔԵՐԵՓՈՆ

ՊՐՈԼՈԳՈՍ

Ստրեսպիադեսի ու Սոկրատեսի տներն Արեւմտում: Ստրեսպիադեսի տան ներսը. երևում են երկու մանակալ, որոնցից մեկին բնած է Փիդիպպիդեսը, իսկ մյուսին անհանդիստ շուռումուռ է գալիս Ստրեսպիադեսը: Հատակին բնած են ստրուկներ: Ստրեսպիադեսն ի վերջո նստում է անկողնու մեջ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Էհհհհ՛.

Ձեռ թաղավոր, ի՞նչ երկար է այս գիշերը.

Թվում է, թե օրը երբեք չի ծագելու,

Իսկ ես շուտ եմ աքաղաղի կանչը լսել:

(Նայում է բնած ստրուկներին)

Փոխվել է կարգն, այժմ ստրուկներն են խումբում.

5

Կորչի՛ կռիվն, ինչքա՛ն վնաս է մեզ հասցրել,

Հիմա արդեն ծառաների՛ն էլ շեռ պատժի:

(Յույց է տալիս Փիդիպպիդեսին)

Իսկ երջանիկ այս ջահելը ոչ մի գիշեր

Ձի արթնանում, այլ քամիներ է արձակում՝

10

Ոչխարի հինգ մորթիների մեջ փաթաթված:

Է՛հ, ի՞նչ կա որ. ես էլ ծածկվեմ, խումբացին:

(Պառկում է և փորձում բնել, բայց չի կարողանում ու հորից նստում է անկողնու մեջ)

Ոչ, քնել չեմ կարողանում. կրծում են ինձ

Իմ ծախսերը, ձիանոցը ու պարտքերը,

Եվ պատճառը երկարամազ այս որդիս է:

15

Կառք է բշտում ու երկանիվ, ձիք տեսնում

Երազի մեջ, իսկ ես, ահա, խորթակվո՛ւմ եմ:

Ամեն ամսվա քսանն անցնում է, և աճում են

Տոկոսները:

(Վեր է կենում և ստրուկներից մեկին արքնացնում)

Տղա՛, իսկույն ճրա՛դ վառիր,

Բե՛ր այն ցուցակը և տուր ինձ, որ իմանամ,

20

Թե ում եմ պարտք, նաև հաշվեմ տոկոսները:

(Մտան ճրագ է վառում և բերում պարտքերի ցուցակը)

Ո՞ւմ հմ հս պարտք.

(Վերցնում է ցուցակն ու կարդում)

«Տասնհրկու մնա Պասիասին»:

Տասնհրկու մնա Պասիասին, ինչի՞ համար:

«Աղնվարյուն ձիու համար», — դժբա՛խտ հմ հս,

Հալ չէ՞ր լինի մի քարով աչքս հանելի:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ (ԲԵԻ ՎԵՂ)

Խարդախո՞ւմ հս, փիլո՞ն, վարի՞ր քո ուղիով:

25

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ահա, հենց այս պատուհասն է ինձ խորտակում,

Քնի մե՛ջ էլ ձիարշավ է նա երազում:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ (ԲԵԻ ՎԵՂ)

Երկանիվդ քանի՞ շրջան պիտի քշես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Միայն քո հորն հս դու քշում շատ շրջաններ:

Ուրիշ ո՞ւմ հմ հս պարտք բացի Պասիասից:

30

(Կարդում է)

«Ակներ, փոքրիկ կառք... երեք մնա Ամինիասին»:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ (ԲԵԻ ՎԵՂ)

Տո՛ւն տար ձիուն, թող թավալ տա ձիանոցում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Սիրելիդ իմ, դու ինձ արդեն թավալել հս.

Անշուշտ դատը հս չեմ շահի, տոկոսները

Ինձ կգրկեն ունեցվածքից:

35

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ (արքանում է)

Հա՛յր, ինչի՞ց հս դու դժգոհում,

Ամբողջ գիշեր շուռումուռ հս գալիս այդտեղ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Մի ղեմարքոս ինձ կծոււմ է անկողնու մեջ:

ՓԻԴԻՊԴԻԴԵՍ

Թույլ չե՞ս տալու, ո՞վ հրաշք մարդ, մի քիչ քնեմ:

(Նաեից շրջվում է ու քուն մտնում)

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հիմա կարող ես դու քնել, բայց իմացիր.

Իմ պարտքերը մի օր գլխիդ են թափվելու:

40

Ա՛խ, թող տանի՛ չարաչար մահն այն միջնորդին,

Որը կապեց ամուսնությամբ ինձ քո մոր հետ:

Ապրում էի ես գյուղական բաղքը կյանքով՝

Նստած կեղտի, բորբոսի մեջ. շատ ունեի

Ձիթապտղի քուսպ, մեղուններ ու ոչխարներ...

45

Բայց կին առա Մեգակլիսյան Մեգակլիսի

Աղգակցուհուն. քաղաքացի էր նա փրված,

Կեսիրայի պես հղիացած ու կամակոր:

Ամուսնացանք, կենակցեցինք. ինձնից գինու,

խոտի, մորթու հոտ էր գալիս, իսկ նրանից՝

50

Մեռունի ու քրքումի, տաք համբույրների,

Ագահության, շռայլության և Կռիասի,

Գնեհախլիի դիցուհու հոտ: Բայց ծուլ չէր նա,

Հյուսում էր միշտ, իսկ ես, թիկնոցս ցույց տալով,

Ասում էի. «Կին, շափազանց խիտ ես հյուսում»...

55

(Ճեպքը մաքում է)

ԾԱՌԱ

Ճրագի մեջ էլ ձիթայուղ չի մնացել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

է՛, քո վառած ճրագը մի հարբեցող է.

Դե, մոտի՛կ եկ, որ լաց լինես:

ԾԱՌԱ (դժգոհությամբ մոտենալով)

Ինչո՞ւ պիտի ես լաց լինեմ:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Որովհետեւ հաստ պատրույզներ եւ դու դնում:

(Մառային աղմուկով հարվածում է, ապա շարունակում իր պատմությունը)

Այնուհետեւ աշխարհ եկավ այս որդյակը, 60

Որ պանծալի իմ կնոջ և իմ ծնունդն է:

Այդ ժամանակ անվան համար մենք վիճեցինք.

Նա ուզում էր մի ձիային անուն դնել՝

Կալլիպպիդես, Քըսանթիպպոս կամ Քերիպպոս,

եւ՝ անունը որդուս պապի՝ Փիզոնիդես: 65

Այդպես վիճում էինք անվերջ, բայց ի վերջո

Մի ընդհանուր անուն դրինք՝ Փիզիպպիդես:

Գուրգուրում էր կինս որդուն և համոզում.

«Կմեծանաս, կառք կքշես դեպի քաղաք

Մեգակլի պես, երկար զգեստով», իսկ ես նրան 70

Ասում էի. «Կմեծանաս և այծերին

Սար կաանես հորդ նման, մորթի հագած»:

Բայց չլսեց նա խոսքերս ամենեին,

Այլ ձիերի վրա ծախսեց իմ փողերը:

Այժմ, ահա, ամբողջ զիշեր մտածել եմ 75

Եվ գտել եմ հրաշագործ մի ճանապարհ.

Եթե որդուս ես համոզեմ, մենք կփրկվենք,

Բայց հարկավոր է նախ նրան ոտքի հանել:

(Մոտենում է քնած Փիզիպպիդեսին. լույսն աստիճանաբար բացվում է)

Ինչպե՞ս արդյոք քնբշորեն ես արթնացնեմ.

(Մեղմ ձայնով)

Փիզիպպիդե՛ս, Փիզիպպիդի՛կ: 80

ՓԻԴԻՊԴԻԴԵՍ (արքնանում է)

Ի՞նչ է, հա՛յր իմ:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Ապա, մեկնի՛ր քո աչ ձեռքը, համբուրի՛ր ինձ:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ահա՛, ի՞նչ կա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հիմա ասա՛, սիրո՞ւմ ես ինձ:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ (ձանձույթով)

Այո, երգվում եմ ձիաստեղծ Պոսիդոնով:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛հ, ո՛հ, երբեք ձիաստեղծը հարկավոր չէ.

Այդ աստվածն է պատճառը իմ դժբախտության:

Եթե իրոք, որդիս, սրտանց ինձ սիրում ես,

Հնազանդվի՛ր:

85

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ինչո՞ւմ պիտի հնազանդվեմ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Անմիջապես վի՛րջ տուր դու քո վարքագծին

Եվ սովորի՛ր, դնա՛, որտեղ որ քեզ կասեմ:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Դե, ասա՛ ի՞նչ ես կամենում:

90

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ դու կանե՞ս:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Այո, կանեմ,

Դիոնիսոսն է իմ վկան:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (ցույց է տալիս Սոկրատեսի տաճ կողմը)

Այս կո՛ղմ նայիր.

Տեսնո՞ւմ ես դու այն դռնակը և տնակը:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Տեսնում եմ, բայց, հայր իմ, ի՞նչ է դա խեղապես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Խորհրդարանն է դա խզհեմ հոգիներին.
Հենց այդտեղ են բնակվում այն տղամարդիկ,
Որ ասում են ու համոզում, թե երկինքը
Վառարան է, իսկ մենք նրա մեջ՝ ածուխներ:
Եթե նրանց դու արժաթ տաս, կսովորես
Խոսքով հաղթել, լինես արդար, թե անարդար:

95

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Այդ ուլքե՞ր են:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Անունները ստույգ չգիտեմ.
Իմաստուններ են նրբամիտ, վեհ ու ազնիվ:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Հա՛, գիտեմ այդ ստահակներին. դատարկաբան,
Գունատ, բորիկ մարդկանց մասին ես դու խոսում.
Քերեփոնի ու խելագար Սոկրատեսի:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (սարսափով)

Է՛, է՛, լսի՛ր, հիմարություն ես դուրս տալիս.
Եթե քո հոր հացի մասին մտածում ես,
Հսի՛ր ինձ, վե՛րջ տուր ձիերի արշավներին:

105

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ո՛հ, երգվո՞ւմ եմ Դիոնիսով, թեկուզ դու ինձ
Հեղուրի մոտ բազմացած փասյանների տաս:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Խնդրում եմ քեզ, բոլորից շատ ինձ սիրելի,
Գնա՛ այնտեղ և սովորի՛ր:

110

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Այդ ի՞նչ պիտի ես սովորեմ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Պատմում են, թե այնտեղ երկու տեսակ խոսք կա.
Սովորական, լավագույն խոսք և վատագույն,
Ու ասում են, որ երկրորդով, վատագույնով,
Խոսակցության մեջ անիրավն է միշտ հաղթում:
Թե անարդար այդ խոսքին դու տիրապետես,
Իմ փողերից չեմ տա նույնիսկ մի օրոլոս
Նրանց, ում որ քո պատճառով հիմա պարտք եմ:

115

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Ոչ, չես կարող ինձ համոզել. չեմ հանդգնի,
Դույնս զցած, հեծյալների աչքով ընկնել:

120

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Երգում եմ ես Դեմետերով, որ իմ հաշվին
Էլ չես պահի ոչ մի լծկան, խարանած ձի,
Եվ քեզ իսկույն տնիցս դուրս կվճնդեմ:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Թույլ չի տա սուրբ Մեգակլեսը, որ ես առանց
Զիւ մնամ, իսկ քեզ հետ ոչ մի գործ չունեմ:

125

Գնում է:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Է՛հ, ընկածը ես եմ, չարժե պառկած մնալ.
Ինձ մնում է՝ աստվածներին աղոթք անել,
Ապա զնալ խորհրդարան սովորելու:
Ա՛խ, ծեր եմ ես, բուժ, մոռացկոտ, ինչպե՞ս պիտի
Ճարտար խոսքի նրբությունները յուրացնեմ:
Բայց գնում եմ...

130

(Գնում է Սոկրատեսի տան մոտ, սակայն որոշ ժամանակ վարանած ետ ու առաջ է
ֆայլում)

Ինչո՞ւ եմ ես թրե գալիս
Եվ ինչո՞ւ չեմ դուռը բախում. տղա՛, տղե՛կ:
(Դուռը ուժեղ բախում է)
Դուք է գալիս մի աշակերտ:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Կորի՛ր, չքվի՛ր. ո՞վ է այստեղ դուռը ջարդում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Փրգոնածին Ստրեպսիադեսը Կիկիննայից:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Զե՛սը վկա, տգետ է նա, ով որ ուժգին
Քաջիներ է տալիս դռանն անմտաբար
Եվ անպտուղ դարձնում միաթը հայտնագործող:

135

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ներիր դու ինձ, հեռու գյուղից եմ ես եկել.
Բայց բացատրիր, այդ ի՞նչն է, որ անպտուղ է:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Կարող եմ դա ասել միայն աշակերտի:

140

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինձ կարող ես հանգիստ ասել, որովհետև
Եկել եմ այս խորհրդարան սովորելու:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Կասեմ, բայց դու պիտի դադտնիր դա համարես:
Սոկրատեսը հենց նոր հարցրեց Քերեփոնին,
Բի լուն քանի՞ լվի թաթի չափ է թուշում,
Որովհետև Քերեփոնի ունքն այն կծեց,
Ապա թռավ Սոկրատեսի գլխի վրա:

145

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ նա ինչպե՞ս արդյոք հաշվեց:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Խիստ հմտորեն.

Մոմ հալեցրեց, այնուհետև լվին բռնեց
եվ թաթախեց նրա ոտքերը մոմի մեջ,
Իսկ երբ լվի կոշիկների հետքը սառեց,
Այդ հետքով էլ տարածությունը նա շափեց:

150

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զե՛ս թագավոր, ինչպիսի՜ նուրբ միտք ունի նա:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Իսկ ի՞նչ կասես, երբ խմանաս Սոկրատեսի
Դյուտի մասին:

155

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Որի՞. ասա՛, խնդրում եմ քեզ:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Հարցրեց նրան սփետտացի Քերեփոնը,
Թե ինչպե՞ս է նա մտածում. մոծակները
Բերանո՞վ են երգում արդյոք, թե՞ հետույքով:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Եվ մոծակի մասին նա ի՞նչ պատասխանեց:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Ասաց նրան, որ մոծակի որովայնը
Շատ նեղ է, և այդ նեղության հետևանքով
Հաղիվ՛հաղ է օդը գնում դեպի հետույք,
Իսկ երբ նեղլիկ ճամփով հասնում է այն ելքին,
Օդի ուժից հետանցքը ձայն է արձակում:

160

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛հ, մոծակի հետանցքը մի փող է դառնում.
Ժ՛ հրկյա երանելի աղիքագետ,
Ինչքա՛ն հեշտ է դատից խուլյա տալ նրա համար,
Ու՛լ մոծակի փորին այդպես քաջ տեղյա՛կ է:

163

ԱԾԱԿԵՐՏ

Իսկ վերջերս ղրկվեցինք մեծ գաղափարից,
Եվ պատճառը մի մողես էր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛հ, այդ ինչպե՞ս, ասա՛ դու ինձ:

ԱԾԱԿԵՐՏ

Երբ գիշերը նա ղննում էր լուսնի ուղին,
Պտույտները, բերանը բաց վերև նայում,
Կտուրից մի մողես միզեց նրա վրա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զվարճալի՛ է. Սոկրատի վրա միզեց:

ԱԾԱԿԵՐՏ

Երեկ քնթրիք մենք չունեինք երեկոյան:

175

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ ի՞նչ ձևով նա ձեզ համար ուտեստ գտավ:

ԱԾԱԿԵՐՏ

Նա սեղանին բարակ շերտով մոխիր ցանեց,
Վերցրեց շամփուրն, այն կառկինի նման ծոց
Ու դրանով պալեստրայից թիկնոց թոցրեց:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (անհամբեր)

էլ արժե՞, որ մենք Թալեսին փառաբանենք:
Բա՛ց, բա՛ց դուռը, մտնե՛նք խսկուչն խորհրդարան

180

Եվ ջուլյց տուր ինձ անմիջապես Սոկրատեսին.

Պիտի նրան աշակերտեմ. բա՛յ այդ դուռը:

(Դուռը բացվում է, Ստրեսպիադեսը տեսնում է աշակերտներին)

Օ՜ Հերակլես, ուժե՞ր են այս հիմարները:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Զարմանո՞ւմ ես. այդ ո՞ւմ տեղն ես նրանց դրել:

185

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Լակոնացոյց, որ Պիլոսում գերի ընկան,

Բայց ինչո՞ւ են նրանք այդպես նայում հողին:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Փնտրում են այն, ինչ թաքնված է հողի տակ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հա՛, երեխ

Սոխ են փնտրում, բայց թող իզուր չշարժարվեն.

Ես տեղ գիտեմ, ուր գեղեցիկ, մեծ սոխեր կան:

Իսկ ինչո՞ւ են սրանք մինչև գետին հակվել:

190

ԱՇԱԿԵՐՏ

Տարտարոսի և Խավարի խորքն են զննում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այս մեկն ինչո՞ւ է հետույքով երկինք նայում:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Դիտում է նա աստղերն իր իսկ միջոցներով:

(Մի քանի աշակերտ վազում են դեպի բաց դուռը)

Նե՛րս գնացեք, որ նա այստեղ ձեզ շփոթի:

195

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛ւ, ո՛ւ, սպասիր. թող նրանք գեռ այստեղ մնան,

Որ նրանց հետ խոսեմ ես իմ գործի մասին:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Ձի կարելի նրանց մնալ մաքուր օդում
Եվ չափից դուրս շատ ժամանակ վատնել իզուր:

(Ստեփանակերտի դիտում է շուրջը եղած առարկաները)

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Օ՜ աստվածներ, այս ի՞նչ բան է. ասա՛ դու ինձ:

200

ԱՇԱԿԵՐՏ

Դա ասողերի գիտությունն է:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ սա՞ ինչ է:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Հող չափելու գիտությունն է:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչի՞ համար է այն ստեղծված:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Հող չափելու:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հա՛, բաժնեհո՞ղ:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Ոչ, ողջ հողը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Կա՛մ է, եղբայր.

Դա օգտակար, համազգային գիտություն է:

205

ԱՇԱԿԵՐՏ

Իսկ սա երկրի ուրվագիծն է. տեսնո՞ւմ ես դու,
Այս Աթինքն է:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ի՞նչ ես տեսում, չեմ հավատում.
Ես չեմ տեսնում այնտեղ նստած դատավորներ:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Տե՛ս, իսկապես Ատտիկեի տարածքն է սա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ ո՞ւր է իմ Կրիկիննայի ժողովուրդը:

210

ԱՇԱԿԵՐՏ

Մհա, այնտեղ, իսկ սա էվբե՛ան է, նոյն՛ր.
Զգվել է այն դեպի խորքը, խիստ երկար է:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դիտեմ, մենք ենք Պերիկլեսի հետ այն ձգել.
Հակեդեմոնն ո՞ւր է արդյոք:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Ո՞ւր է. ահա, հենց այստեղ է:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Շատ մոտ է մեզ. դուք անպայման մտածեցեք,
Բի՛ս այն ինչպես պիտի մեզնից հեռու տանեք:

215

ԱՇԱԿԵՐՏ

Այդ չի ստացվի, Զևսը վկա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ուրեմն՝ սուղ կանեք շուտով.

(Տեսնում է Սոկրատեսին, որը, առաստաղից կախված կողովի մեջ նստած, նոնվում է)

Իսկ կախովի այն կողովում ո՞վ է նստած:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Ինքը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այսինքն ո՞վ:

ԱՇԱԿԵՐՏ

Սոկրատեսը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Է՛յ, Սոկրատես.

Ապա, գուռ, ինձնից բա՛րձր նրան կանչիր:

220

ԱՇԱԿԵՐՏ

Ոչ, դու ինքդ ձայն տուր նրան. հա ղբաղված հմ:
(Գնում է)

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛վ Սոկրատես,

Սոկրատեսի՛կ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ի՞նչ հա ուզում, կարճակյաց մարդ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Նախ, խնդրում հմ, ասա՛, թե ինչ հա դու անում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ճախրում հմ հա և արեի մասին խորհում:

225

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Աստվածներին հա դու նայում. սակայն ինչո՞ւ

Այդ զամբյուղից և ոչ երկրից:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ (Բաճղիսալոր)

Զի երբեք

Ճիշտ չեմ զննի ես գործերը տիեզերքի,

Եթե իմ միտքը և ուղեղը չկախեմ

Ու շխառնեմ նույնաբնույթ այս օդի հետ:

230

Եթե երկրից ես հայացքս վերև ուղղեմ,

Երբեք ոչինչ չեմ հասկանա, քանզի հողի

Ձորովթյունը ցած կքաշի ջուրն իմ մտքի,

Այնպես, ինչպես կոտեմի հետ է դա լինում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ի՞նչ ես ասում.

235

Մտքով ջուրը դու քաշում ես կոտեմի մեջ:

Ապա, իջի՛ր, Սոկրատեսիկ, սովորեցրո՛ւ

Ինձ այն բանը, ինչի համար այստեղ եկա:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ինչի՞ համար ես դու եկել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Պերճախոս եմ ուզում դառնալ,

Որովհետև պարտատերերը չարամիտ

240

Ինձ զրկում են, սնանկացնում տոկոսներով:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ինչպե՞ս ընկար անգիտաբար պարտքերի մեջ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինձ ձիային անմարսելի ախտն է մաշել:

Սովորեցրո՛ւ դու այն խոսքը, որով ոչինչ

245

Չեն վճարում. եթե ինձնից պարտք չվերցնեն,

Պարգև կտամ քեզ, երդվո՞ւմ եմ աստվածներով:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Արդյոք այդ ո՞ր աստվածներով. քո իմացած

Աստվածներին մենք չենք հարգում:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Քնչո՞վ երգվեմ.

Երկաթե սև փողո՞վ, ինչպե՞ս Բյուզանդիոնում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

*Ուզո՞ւմ ես դու աստվածային գործերն իրոք
Ստույգ իմանալ...*

250

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ (անհամբեր)

Այո, Զեսն է՝ վկա, եթե հնար լինի:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

*Եվ ցանկանո՞ւմ ես դու խոսել Ամպերի հետ,
Որոնք որ մեր աստվածներն են:*

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Այո, սաստիկ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ուրեմն՝ դու նստիր այդ սուրբ իշոտնուկին:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Տե՛ս, նստեցի:

255

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

*Այժմ վերցրու
այս պսակը:*

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

*Ինչի՞ս է պետք. է՛, Սոկրատես,
Ուզում եք ինձ Աթամասի պես ղո՞հ բերել:*

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

*Ոչ, անում ենք մենք այս բանը բոլորի հետ,
Ում որ դարձնում ենք իրազեկ:*

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Իսկ ի՞նչ օգուտ ես կունենամ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Կսովորես շաղակրատել, խոսքով ճարտար,
Շարմաղ լինել. անշա՛րժ կանգնիր:

260

(Սոկրատեսը իջնում է կողովից և Ստրեսիպոսի վրա ալյուր ցանում)

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Զեար լկա, դու չես խաբում.

Այսպես, ալբոս, իրոք շարմաղ ես կդառնամ:

(Դուրս եմ գալիս խորհրդարանի բակը)

ՍՈԿՐԱՏԵՍ (հանդիսավոր)

Այժմ լսիր, ո՛վ ծերունի, և ականջ դիր իմ աղոթքին:
Ժ՛ տիրակալ, անսահման օդ, որ պարուրել ես հողը մեր,
Փայլուն եթեր, Ամպեր, մեր սուրբ դիցունհներ,
Երկի՛նք ելեր, տիրուհիներ, երևացե՛ք իմաստունին:

265

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ (սարսափով)

Դեռ ո՛չ, դեռ ո՛չ, սպասիր, մինչև ես փաթաթվեմ, որ շթրջվեմ,
Ավա՛ղ, դժբախտ եմ իսկապես. անից գլխարկս չվերցրի:
(Փարաբվում է)

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Եկե՛ք շուտով, մեծապատիվ Ամպեր, և մեզ երևացեք,
Որահ՞ող եք դուք, Օլիմպոսի ձյունածածկ, սուրբ դադաթներին՞,
Նիմփաների հետ պարո՞ւմ եք դուք ջրերին հայր Օվկիանի,
Թե՛՛ Նեղոսի հոսանքներից ջուր՝ եք վերցնում ոսկե թատով:
Գուցե ձյունոտ Միմաս լեռան կամ Մեոսիս լճի մոտ եք.
Հսկեցե՛ք մեզ, ընդունեցե՛ք դոհն, այս ծեսով ուրախացե՛ք:

270

ՊԱՐՈՂՈՍ

Հեովից լսվում է Ամպերի երգը:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

- Հալերժական, անմահ Ամպեր, Ստրուփե 275
Վե՛ր բարձրանանք և ցո՛ւյց տանք մեր խոնավ, շարժուն էությունը,
Հայր Օվկիանի ահեղաձայն հոսանքներից
Գնանք դեպի բարձր լեռանց կատարները
Անտառածածկ: Մենք այնտեղից, 280
Մեր այդ հեռու դիտարանից ցած կնայինք,
Կտեսնենք սուրբ, ջրվռդ հողի պտուղները,
Աստվածային գետակները աղմկահույզ,
Նաև ծովը մեծազդորդ:
Եթերի աչքն արդեն անխոնջ լույս է տալիս
Վառ շողերով:
Յրե՛նք շուտով մեզնից խալարն անձրևաբեր,
Երեա՛նք մեր անմահ տեսքով,
Նայե՛նք երկրին ամենատես մեր աչքերով:
(Որոտ է լսվում)

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Օ՛ սրբազան և մեծ Ամպեր, իմ աղոթքը դուք լսեցիք:
(Ստրեպսիադեսին)

Հասա՞նք քեզ ձայնն աստվածային ու ամպրոտը որոտացուլ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (Ամպերին)

Հարգում եմ ձեզ, պատվելիներ, ձեր որոտին ի պատասխան
ես ուղում եմ քամի թողնել. վախեցա՛ծ եմ և սարսափից,
Վայել է դա, թե անվայել, տեսե՛ք, արդեն կղկղում եմ:
285

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Մի՛ կատակիր և անիծյալ ծաղրածուի մի՛ նմանվիր,
Լո՛ւր. դու մեծ աստվածների խմբի երզն ես հիմա լսում:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Ո՛վ աղջիկներ անձրևաբեր, Անտիստրուփե 300
Գնա՛նք դեպի արգավանդ հողը Պալլասի, նայենք շուտով

Մենք Կեկրուսի խիստ ցանկալի, քաջազգ երկրին:
Այնտեղ տոներ կան սրբազան, անպատմելի,
Սրբավայրերը հշուրընկալ
Ընդունում են սուրբ ծեսերին տեղյակ մարդկանց
Եվ պարզենքը երկնային աստվածներին:
Այնտեղ բարձր տաճարներ կան ու արձաններ,
Աստվածապաշտ, սուրբ թափոթներ,
Անմահների պատվին՝ զոհեր զեղապսակ ու խնջույքներ
Տարին բոլոր:
Իսկ Բրոմիոսի պատվին, դարնան գալստի հետ,
Հնչում են ղիլ խմբերգերը
Ու բարձրաձայն սրինգների նվագները:

305

310

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ասա, Զևսի անունից եմ խնդրում, Սոկրատ, այդ ուլբե՞ր են
Երգում այգալես հանգիսավոր. գուցե ինչ-որ հերոսուհի՞ք:

315

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ոչ, երկնային Ամպերն են, մեծ գիյուհիներն անբան մարդկանց.
Նրանք են մեզ առլիս ուղեղ, իմաստաթյուն, ճարտար լեզու,
Շաղակրատանք ու հերյուրանք, խարդախություն ու հնարանք:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դրանից է, որ, նրանց ձայնը լսելով, հոգիս ճախրեց,
Եվ ցանկացա իմաստակել, փոշու մասին շաղակրատել,
Ամեն ասույթ ասույթիկով հերքել, խոսքով հակառակվել.
Հնարավո՞ր է, որ նրանց հա ափնառու հիմա տեսնեմ:

320

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դու Պառնեսի կողմը նայիր. նրանք արդեն հանդարտորեն
Ցած են իջնում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՞ւր են, ցույց տուր:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Մոտենում են նրանք կողքից
Հովիտներով, թփուտներով և շա՛տ-շատ են:

325

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Է՜հ, ի՞նչ օգուտ, որ չեմ տեսնում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Նրանք արդեն մուտքի մոտ են:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այժմ հաղիվ նշմարում եմ:
(Գալիս է Ամպերի երգչախումբը)

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Գոնե հիմա դու տեսնում ես, թե՞ աչքերդ բթացել են:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, ո՞վ Զեա, պատվիրեներն ամբողջ տարածքը բռնեցին:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Անշուշտ նրանց դիցուհիներ դու չես հաշվում, չես մեծարում:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զեաը վկա՝ ոչ. ես նրանց համարում եմ ցող, թուխպ ու ծուխ:

330

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Զեաը վկա՝ հենց նրանք են սնում բոլոր խելոքներին.
Սուտ գուշակին ու հեքիմին, պաճուճասեր իմաստակին,
Կիկլիկ խմբերդ հերյուրողին, աստղագուշակ խաբեբային,
Նաև անբան պորտաբույծին, որը նրանց գովերգում է:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դրա համար է նա գովում «Թաց, վառ, գանգուր Ամպոց ուժը»,
«Հարյուր գլխով հողմի վարսերն» ու «փոթորկող քամիները»,
«Օգուտ ճախրող կեռամագիլ, արաղաթե թռչուններին»,
«Զրոտ, ցողստ Ամպոց անձրևն», իսկ ինքը միշտ խժըռում է
Ապխտած «մեծ, փառավոր ձուկ» ու «կեռնեխի թռչնային միս»:

335

Մի՞թե այդ գուլքը արդար չէ:

340

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դու ինձ ասու. եթե սրանք

Իրոք ամալ են, ինչո՞ւ են մեր մահկանացու կանանց նման,
Զէ՞ որ ամպերն այդպիսին չեն:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Իսկ ինչպիսի՞ն են, բացատրի՛ր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Սառույգ չգիտեմ. նմանվում են, ասենք, փռած մորթիների,
Բայց ոչ կանանց, Զևսը վկա, մինչդեռ սրանք քթեր ունեն:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Այժմ հարցիս պատասխանիր:

345

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկույն հարցրու՝ ինչ ուզում ես:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դու չե՞ս տեսել, որ Ամպերը նման լինեն կենսավրոսի,
Զնձառոյժի, գալլի, ցուլի:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ցեսել եմ, Զևսն է իմ վկան, բայց հատո՞ ինչ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Պառնում են այն, ինչ ուզում են. երբ տեսնում են երկարամազ,
Վայրենու պես մազոտ մեկին, Քսենոփանի որդու նման,
Կենտավրոսի են նմանվում, ծաղրում նրա խենթությունը:

350

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ երբ տեսնում են պետական միջոցների դուղ Սիմոնի՞ն:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Իսկույն գայլի են նմանվում, որ ցուցադրեն նրա հոգին:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, երեկ, երբ որ տեսան Կլեոնիմոս փախստակին,
Նրա երկչոտ էությունը, հղնիկների վերածվեցին:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Այժմ տեսել են Կլիսթենին, ուստի կանանց են նմանվել:

355

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (Ագաթեին)

Ողջույն ձեզ, մեր տիրուհիներ, ինչպես դիմել եք ուրիշի,
Ինձ էլ հիմա ձեր երկնահաս ձայնով դիմեք, թագուհիներ:

ԵՐԳՉԱՆՍԻՔԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ողջո՛ւյն, ծերուկ արժանավար, որ գիտուն խոսք կա որոնում:

(Սոկրատեսին)

Իսկ դու, ճարտար բարբաջանքի քուրմ, ասա մեղ, ի՞նչ կա ուղում:

Ոչ մի ուրիշ աստղագուշակ-խմաստակի մենք չենք լսում,

360

Բացի միայն Պրոգիկոսից. նրան՝ խելքի, մտքի համար,

Իսկ քեզ գոռոզ քո հայացքի, որով ճամփին շուրջդ կա նայում,

Երբ բոկոտն քայլում կա, շատ շարիք կրում ու մեղ պատվում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Օ՛ Հող, այս ի՞նչ հանգիստավար, սրբազան ու հրաշք ձայն էր:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Լոկ սրանք են պիցուհիներ, մյուսները բարբաջանք են:

365

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հանուն Երկրի, ասա՛, իսկ Զևս օլիմպացի՞ն. նա աստված չէ՞:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ի՞նչ Զևս, դատարկ մի՛ խոսիր, ոչ մի Զևս չկա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ի՞նչ ես ասում.

Այդ գեպքում ո՞վ է անձրեւում, դա՛ բացատրիր նախ և առաջ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Միայն սրանք. հիմա ես քեզ կրերեմ մեծ աղացույցների:

Ասա՛, տեսե՞լ ես, որ առանց Ամպերի նա անձրեւ տեղա.

370

Թող անձրեւեր առանց սրանց աջակցության, բաց երկնքից:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛հ, երգվում եմ Ապոլլոնով՝ լավ խոսեցիր, համոզեցիր,

Իսկ ես հաստատ կարծում էի, թե այդ Զեւսն է մաղով միղում.

Բայց որոտի պատճառն ո՞վ է, սարսափում եմ ես որոտից:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Սրանք են, որ գլորվում են ու որոտում:

375

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ի՞նչ ձեռք, ո՞վ ամենագետ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Երբ լցվում են առատ ջրով, ըսկսում են տարուբերվել,

Անձրեւով լի՝ հարկադրաբար կախ են ընկնում և, ծանրացած,

Շուտով բախվում են իրարու, տրաքում են ու աղմկում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Սակայն ո՞վ է նրանց ստիպում տարուբերվել, Զե՞սը արդյոք:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ամենեին. դա երկնային հողմն է անում:

380

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հո՞ղմը, իսկ ես չգիտեի,

Որ Զեւս չկա, նրա տեղը այժմ Հողմն է թաղալորում.

Բայց ամպրոպի և որոտի մասին ոչինչ դեռ չեմ ասել:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Զլսեցի՞ր, երբ ասացի, որ Ամպերը, չրով լցված,
Ընդհարվում են ու, ծանրովյան հետևանքով, որոտ հանում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Եվ դրան պետք է հավատա՞լ:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Կբացատրեմ ես քեզ հենց քո օրինակով.
Զի՞ եղել, որ Պանաթե՛նեա տոնին առատ ապուր ուտեա,
Փորդ հանկարծ խանգարումից խառնվի և սկսի ղռռալ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ապուլլոնը վկա՝ այո. սարսափելի խառնվում է,
Ապուրիկից որոտում է և սոսկալի ղռռոց հանում:
Սկզբում քիչ է. ղռղռ, ղռղռ, սակայն հետո՝ ղռղռղռղռ,
Կզկզելիս՝ ճիշտ որոտի պես է լինում՝ ղռ՛ռղռ՛ռղռ՛ռղռ՛ռ:

390

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Խորհի՛ր, եթե քո փորիկը այգպիսի ձայն է արձակում,
Անծայրածիր օգում մի՞թե չի կարող մեծ որոտ լինել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, իրոք, անուններն էլ շատ նման են. որոտմունք և
«Փորի որոտ»: Սակայն սաա՛. որտեղի՞ց են հրավառվող
Կայծակները, որ այրում են մեզ, մոխրացնում ապրողներին:
Դբանցով Զեան է անպայման երգմնազանց մարդկանց պատժում:

395

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Խենթ ես, հիմար, և Կրոնոսի դարի հոտ է քեզնից գալիս:
Եթե զարկում է այդ մարդկանց, ինչո՞ւ չայրեց նա Սիմոնին,
Կլեոնիմին, Թեոբոսին. հենց նրանք են երգմնազանց,
Ինչո՞ւ այրեց աթենական Մունիոն բարձունքն, իր տաճարը
Կամ մեծ կաղնին, ի՞նչ պատճառով. կաղնին է՞լ է երգմնազանց:

400

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ես չգիտեմ, թվում է, թե լավ ես խոսում. բայց շանթն ի՞նչ է:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Երբ չոր քամին, բարձրանալով, սաստիկ ճնշում է ամպերին,
Նրանք ներսից փուչիկի պես մեծանում են: Այնուհետև,
Խառնալով, քամին նրանց պայթեցնում է, արագորեն
Դուրս է պոռթկում և աղմուկից ու մոլուցքից բոցավառվում:

405

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ձևսն է վկա, որ Դիասիա տոնին ինձ հետ այդպես եղավ:
Երշիկ էի ևս տապալում իմ հարադատ մարդկանց համար,
Բայց մոռացիլ էի կտրել, իսկ այն հանկարծ ուռեց, պայթեց,
Խանձեց իսկույն իմ երեսը և աչքերս ապականեց:

410

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Օ՜ մարդ, տենչում ես դու մեղ մոտ ձեռք բերել մեծ իմաստություն:
Հելլենների, միսենացոց մեջ երջանիկ ես դառնալու,
Եթե միայն հիշողությամբ, խոհամությամբ, տոկունությամբ
Կա քս հոգում, և չես հոգնի դու ո՛չ կանգնած, ո՛չ քայլելիս:
Ճրտից չպետք է շատ տանջվես կամ թե ձգտես լավ վիճակի,
Պետք է գինուն, մարդարանին, հիմարությանը վերջ տաս դու
Նվ, խելացի մարդու նման, ամենալավը համարես
Փողովներում, լեզվակալում ու դատերում հաղթող լինել:

415

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչ որ հոգու ամրությանն է վերաբերում, անքուն հոգսին,
Տանջող փորին, ժուժկալությանը ու միայն ուրց ծամելուն,
Անհո՞գ եղեր, կգիմանամ, եթե նույնիսկ ինձ շղթային:

420

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դու բացի մեր աստվածներից ուրիշ աստծու մի՞ մեծարիր,
Պետք է պատվես լուկ երեքին. Օդին, Լեզվին ու Ամպերին:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ուրիշների հետ չեմ խոսի, եթե նույնիսկ ինձ հանդիպեն,
Նրանց համար զոհ չեմ անի, չեմ հեղի և խունկ չեմ դնի:

425

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Այժմ ասա՝ ինչ ես ուզում. հանդի՛ստ եղիր, քեզ չենք մերժի,
Քանզի պատվում ես մեզ, գովում ու ձգտում ես խելոք լինել:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Տիրուհինե՛ր, ես ձեզանից մի շատ փոքրիկ բան եմ խնդրում.
Թող հույներին դերազանցեմ խոսքում հարյուր ասպարեղսի:

430

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Այդ կատանաս դու մեզանից. այսուհետև ժողովներում
Ամենից շատ գո՛ւ կհաղթես, քո վճիռները կընդունվեն:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ոչ, ես չունեմ մեծ վճիռներ, և դա չէ՛ իմ ցանկությունը,
Այլ ուզում եմ շրջիլ օրենքն ու պարտքերիցս ազատվել:

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Կլինի այն, ինչ տենչում ես. մեծ բան չէ՛ քո ցանկացածը,
Միայն պետք է խիզախորեն քեզ հանձնես մեր ծառաներին:

435

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդպես կանեմ, վստահում եմ ձեզ, ստիպվա՛ծ եմ. ինձ ճգմում են
Ձիերը և նժույգները, ամուսնությունն է քայքայում:

Այժմ թող վարվեն, ինչպես ուզում են,
Ես իմ մարմինը հանձնում եմ նրանց.՝

440

Թող ծեծեն, քաղցած ու ծարավ պահեն,
Պղծեն, մրսեցնեն ու կաշիս քերթեն,
Միա՛յն թե խույս տամ ես իմ պարտքերից:

Թող այնուհետև մարդիկ համարեն
Ինձ լկտի, լպիրշ, լիրբ ու լեղվանի,
Նղկեկի, խարդախ, ստեր հորինող,
Ճարտարալեզու, ճարպիկ բանասարկու,
Քաշքշուկասեր, չաչանակ, աղվես,

445

Ստահակ, ձեացող, քծնող, պարծենկոտ,
Սրիկա, կեղտոտ, խաբեբա, գարշանք

450

Ու սրկորի ստրուկ
Թող ինձ հանդիպողն այդպես հայհոյի,
Անի այն ամենն, ինչ կկամենա,
Եվ, Դեմեաերն է վկա, թե ուղի,
Թող ինձնից երշիկ պատրաստի ու տա
Իմաստուններին:

455

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Նրա կամքը հաստատուն է,
Ձի վարանում, պատրաստ է նա: Կա՛վ իմացիր,
Երբ որ մեզ մոտ աշակերտես, երկնահաս փառք
Ձեռք կրերես դու մարդկանց մեջ:

460

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ձեզ հավատա՞մ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ողջ ժամանակ դու մեր կողքին
Մարդկանց համար նախանձելի
Կյանք կվարես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդպիսի բան երբեիցե
Ես կտեսնե՞մ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Դռանդ մոտ

միշտ շատերը
կհավաքվեն,

Կյանկանան

քեզ հետ շփվել,
քեզ հետ խոսել,

Եվ զսրծերով ու հայցերով
շատ դժբախտներ

Կդան քեզ մոտ, սրտանց կուղեն խորհրդակցել:

(Սոկրատեսին)

470

475

Սկսի՛ր ծերին սովորեցնել այն, ինչ որ դու մտադիր ես.
Նախ արթնացրու նրա միտքը, նաև փորձիր նրա հոգին:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ապա, դու ինձ խառնվածքդ նկարագրի՛ր.
Որպեսզի ես իմանամ, թե քո նկատմամբ
Ինչպիսի ներ միջոցներ եմ կիրառելու:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛վ աստվածներ. ինչո՞ւ, ուզում ես հարձակվե՞լ:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ոչ, անհապաղ ցանկանում եմ քեզ ճանաչել.
Հիշողություն ունե՞ս արդյոք:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Երկու տեսակ, Զեսը վկա.
Երբ ինձ են պարտք, հիշողությունս խիստ լավն է,
Երբ ես եմ պարտք՝ խիստ մոռացկոտ, կարճամիտ եմ:

485

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Շատ խոսելը հատուկ է քո էությունը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Շատ խոսելը՝ ոչ, բայց շորթելը հատուկ է:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ինչպե՞ս կարող ես սովորել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Անհոգ եղիր, հիանալի:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Այժմ ես քեզ մի իմաստուն միտք կնկտեմ
Վե՛հ ուրախից. դու այն պիտի օգնում որսաս:

190

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչպե՞ս, ճանեկե՞մ իմ տատուն միտքը շան նման:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Որքա՞ն սոգես ու բարբարոս մարդ ես, ծերո՞ւկ,

Վախենում եմ՝ քեզ ձաղկելու կարիք լինի.

Ի՞նչ ես անում, երբ ուր մեկը քեզ ծեծում է:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Նախ, ծեծվում եմ,

Ապա, մի քիչ դիմանալով, վկա կանչում,

Հետո՞ էլ, կարճ ժամանակից, դատի տալիս:

495

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Այժմ հանիր քո թիկնոցը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Մե՞ղք եմ գործել:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ոչ, ընդունված է՝ մերկացած մտնել այստեղ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Բայց խուզարկմա՞ն չեմ ես մտնում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Հանի՛ր, ի՞նչ ես շատախոսում:

500

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հիմա դու ինձ մի բան ասա.

Եթե լինեմ ես ուշադիր ու սովորեմ եռանդադին,

Արդյոք քո ո՞ր աշակերտին կնմանվեմ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դու էությամբ Քերեփոնից չես տարբերվի:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ա՛խ, դժբա՛խտ հմ, կիսամհու հմ հս դառնալու:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Մի՛ զառանցիր, այլ անհապաղ ինձ հետևիր,
Շտապիր արագ մտնել այստեղ:

503

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Նախ և առաջ
Մեղրաբլիթ դիր իմ ձեռքում. վախենում հմ՝
Ասես պիտի Տրոփոնիոսի փոսը իջնեմ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Շարժվի՛ր. ի՞նչ հս այդ դուռն մոտ թրև գալիս:
Սոկրատեսն ու Ստրեպսիադեսը մտնում են խորհրդարան:

ՊԱՐԱԲԱՍԻՍ

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ (Ստրեպսիադեսի նետից)

Գնա ներս և ցնծա, բանվի

510

խիղախ հս դու:

Թող ուղեկից լինի անվերջ

Հաջողությունը այն մարդուն,

Ով հասել է խոր ծերության,

Բայց զարգարում է իր հոգին,

515

Ջուր բերում նոր գիտելիքներ

Եվ ձգտում է իմաստության:

Հանդիսականներ, հս խիղախորեն ձեզ պիտի ասեմ

Ճշմարտությունը. վկա է Բաքոսն, ով սնել է ինձ:

Հույս ունեմ այդպես հաղթող ճանաչվել, գիտուն համարվել,

520

Քանզի կարծում հմ, որ դուք խելացի ունկնդիրներ եք,

Իսկ սա իմ բոլոր կոմեդիաներից իմաստնագույնն է:

Նախկինում արդեն ձեզ ներկայացրել, ցուցադրել հմ այն,

Որի վրա խիստ շատ հմ աշխատել, բայց բռի մարդկանց

525

Պատճառով գործս չգնահատվեց, և տանուլ տվի:

Կշտամբում հմ ձեզ, ո՞վ իմաստակներ, հանուն որոնց ես
Չարչարվել էի, բայց խելոքներից չեմ հրաժարվում:
Հենց նրանք էին, և հաճելի է ինձ նրանց հիշել,
Որ իմ «խոհեմին» ու «արվամուլին» լավ ընդունեցին:
Ես զեռ կույս էի, ինձ չէր կարելի ծննդաբերել.

530

Երգում լքեցի, սակայն դուք վերցրիք ու որդեգրեցիք,
Մտա սնեցիք ու ազնվորեն դաստիարակեցիք:
Այդ ժամանակից ես ուխտ արեցի ձեզ միշտ հավատալ.
Ահա այժմ իմ կատակերգութունն էլեկտրալի պես
Եկել է խելոք հանդիսականների գտնելու հույսով

535

Եվ կճանաչի, եթե իր եզրուր խոսուսը տեսնի:
Նայեցի՞ք, նա զուսպ խառնվածք ունի. երբ որ մուտք գործեց,
Չունեն դիմացից կախ ընկած, կարված մի կաշու կտոր՝
Հաստ, կարմիր ծայրով, որ զվարճացնի երեխաներին:
Մաղաթափներին բնավ չծաղրեց, կորդաքս չսարեց,
Նրա ծիր հերոսն, իր խոսքն աւսելիս, ցուպով չծեծեց
Ոչ մի խոսակցի, որպեսզի թաքցնի անհամ կատակը:
Երբեք ջահերով նա չներխուժեց, «եղո՞ւկ» չգոռաց,
Այլ եկել է՝ իր և իր խոսքերի վրա համոզված:

540

Այսպիսի մարդ եմ, բայց երկարամազ պոեա չեմ դարձել,
Չեմ ձգտում երկու կամ երեք անգամ նույնը կրկնել,
Չեզ աշպպես խաբել, միշտ բեմ եմ հանում նոր դադափարներ,
Որոնք բոլորը սրամիտ են և նման չեն իրար:

545

Մեծ էր Կելոնը, բայց հարվածեցի ես նրա փորին,
Սակայն չուղեցի նրան տրորել, երբ նա ընկած էր.
Իսկ այլք, երբ թիրախ դարձրի մի անգամ Հիպերբոլոսին,
Սկսեցին խեղճին ու նրա մորը անվերջ կոխատել:

550

Նախ էվպոլիսը իր «Անառակը» երեան հանեց,
Սակայն այդ ստորը ստորաբար սղծեց իմ «Հեծյալները»,
Նա մեջտեղ բերեց մի կորդաքս պարոզ, հարբեցող պառավ,
Որին Փրինիբոսն արդեն ստեղծել էր, իբրև ձկան կեր:
Ապա Հերմիպպոսն իսկույն մոգոնեց մի Հիպերբոլոս,
Ուրիշ շատերը Հիպերբոլոսի վրա նեղվեցին.

555

Պատճենում էին օձաձկան պես ճկուն իմ խոսքը:
Նա, ով հրճվում է նրանց զավիշտով, թող այժմ տխրի,
Իսկ ով ինձանով ու իմ գյուտերով ուրախանում է,
Դալիք օրերում կորովամիտի համբավ կունենա:

560

Օղև

Նախ կանչենք մեր երգչախումբ

Ստրուփե

Բարձրում իշխող մեծն Զևսին,

Աստվածների թագավորին,

565

Ապա հզոր տիրակալին հռաժանու,

Երկրրի և աղի ծովի զարհուրելի սասանողին:

Այնուհետև նաև մեր հորը մեծանուն՝

Սուրբ Եթերին, որ բռնորին կյանք է տալիս,

570

Ապա՝ լուսն իր շողերով

Հողը գրկող Զիավարին,

Որը մեծ է աստվածների

Ու մարդկանց մեջ մահկանացու:

Էպիբրեմա

Ո՛վ իմաստնագույն հանդիսականներ, ուշագիր եղևք.

575

Դուք անարդար եք մեր հանդես, ուստի կշտամբում ենք ձեզ:

Օգնել ենք մենք ձեր քաղաքին բոլոր աստվածներից շատ,

Բայց միայն մե՛զ չեք դուք զոհ մատուցում ու հեղում անում,

Մինչդեռ մենք ենք ձեր պահապանները: Երբ անմտաբար

Արշավում էիք, մենք որոտացինք ու անձրևեցինք,

580

Երբ աստվածներին ատելի դաբաղ պալիւազոնացում

Ստրատեղոս դարձրիք, մենք մեր հոնքերը կիտեցինք իսկույն

Ու ձեզ վախեցրինք. պայթեց որոտը կայծակների հետ,

Լուսինը լքեց իր ուղիները, իսկ արեգակը

Անհապաղ իր տակ թաքցրեց պատրույգը ու ձեզ զգուշացրեց,

585

Որ էլ չի շողա, եթե ստրատեղոս լինի Կլեոնը:

Բայց այդուհանդերձ նրան ընտրեցիք, և դուր չեն ասում,

Թե այս քաղաքին հիմարությունը միշտ էլ հատուկ է,

Իսկ աստվածները ստիպված են ուղղել ձեր սխալները:

Այն, որ հիմա էլ նրանք ձեզ կօգնեն, հեշտ կապացուցենք.

590

Եթե Կլեոնին կաշառք ուսելիս կամ գողանալիս

Հաջողվի բռնել ու պարանոցին վզակոճղ հազցնել,

Իսկույն անցյալի ձեր սխալներին ներում կլինի,

Եվ այս քաղաքի գործերը բարի վախճան կունենան:

Դո՛ւ էլ օգնիր, Փոյրոս արբա,

Անտիստրոփե 595

Ո՛վ Դիլոսյան, դու, Կինթոսի

Սրազազաթ ժայռերի տեր.

Դո՛ւ էլ, սակե տան տիրուհի, Եփեսոսյան,

Ո՛վ երջանիկ, ում Լիդիայի աղջիկները շատ են պատվում:

600

Եվ դո՛ւ, ո՛վ մեր հայրենիքի աստվածուհի,

Ասպարակիր, այս քաղաքի տեր Աթենաս:

Վերջապես դո՛ւ, ո՛վ Պառնասոս

Լեռան հսկիչ, որ քո գելոյան

Մենագներով հռչակված ես,

605

Ո՛վ շահակիր, ուրախ Բաքսո:

Անտեսպիւրեմա

Այն ժամանակ, երբ պատրաստվում էինք մենք շարժվել այստեղ,

Դեմ ելանք Լուսինն, որ պատվիրեց ձեզ հեռակալն ասել.

Նախ ողջունում է զաշնակիցներին և աթենացոյց,

Ասլա հայտնում, որ վիրավորանքից խիստ դաշտացած է:

610

Զէ՞ որ բոլորիդ գործով, ո՛չ խոսքով օգնում է անվերջ.

Նախ, ամեն ամիս, ջահ շվառելով, խնայում եք մեկ

Գրաքմեից ոչ քիչ: Ամենրդ գիշերն այսպես եք ասում.

«Մի՛ վառիր, տղա, այդ ջահը. Լուսնի լույսը պայծառ է»:

Անում է նաև ուրիշ լավ գործեր, մինչդեռ ձեր օրը

615

Կարգին չի անցնում, այլ գլխավայր է, խառն է ամեն բան:

Ասում է, որ միշտ աստվածներն իրեն վատաբանում են,

Քանզի խաբվում են ու տուն են դառնում՝ զոհեր չստացած.

Նրանք կորցրել են հաշիվն օրերի, տոնին չեն հասնում:

Երբ հարկավոր է զոհեր մատուցել, դատում, տանջում եք,

620

Մինչդեռ հաճախ էլ, երբ ծոմ ենք պահում մենք՝ աստվածներս,

Քանզի սգում ենք Սարպեդոնի կամ Մեմնոնի համար,

Դուք ծիծաղում եք, հեղում եք անում. դա էր պատճառը,

Որ, երբ այս տարի Հիպերբոլոսին դուք քուրմ ընտրեցիք,

Մի աստված զրկեց նրան պսակից, որ նա հասկանա,

625

Թե ինչպես է պետք Լուսնի միջոցով օրերն անցկացնել:

ԷՊԻՍԻՌԻՈՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ի՞ր տեից դուրս է գալիս Սոկրատեսը:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Վկա եք դուք, ո՞վ Գուդրշի, Քատոս և Օդ.
Ձէի տեսել դեռ այսպիսի ռամիկ մարդու,
Այսքան ավամար, անօգնական ու մռայցկոտ:
Հենց որ սկսում է սուլորել նա մի քանի
Նրբություններ, չսուլորած՝ մոռանում է:
Կանչեմ նրան. թող նա դուրս գա, լույսին նայի:
Է՛յ, Ստեփանիադե՛ս, ելի՛ր ու թախտը հետդ բե՛ր:

630

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (հերսից)

Ա՛խ, չեն թողնում փայտոջիւղները այն քաշել:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Շուտալի՛ր, դո՛ւրս բեր և ուղեղդ կենտրոնացրո՛ւ:
(Ստեփանիադեսը դուրս է գալիս՝ բախտը հետը քաշել տալով)

635

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ահա՛:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ապա, տա՛, ի՞նչ ես ուզում նախ սուլորել
Այն բաներից, որոնք երբեք չես խմացել.
Չափի՞, ռիթմի՞, թե՞ ոճերի մասին խոսենք:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Անշուշտ չափի, որովհետեւ հենց վերջերս
Երկու չափով ավրավաճառը ինձ խաբեց:

640

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դա՛ չեմ հարցնում, այլ ասա ինձ քո կարծիքը.
Նուաչա՞փը, թե՞ քառաչափն է գեղեցիկ:

649

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այն, որ ուղիղ կես հեկտեսի է հավասար:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Հիմար բան ես առում, ո՞վ մարդ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Գրազ կգամ.

Քառաչափը հավասար է կես հեկտեսի:

645

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Գրո՞ղ ու ցա՞լ, որքա՞ն ումիկ ու տգետ ես.

Գուցե ութմը ավելի հեշտ կսովորես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ ութմն ինչո՞վ կօգնի իմ հաց վաստակելուն:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Նախ, կդառնաս խոսակցության մեջ նրբամիտ,

Կիմանաս, թե ուղմական ութմն ինչպիսին է,

Թե ինչպիսին է նաև ութմը մատերի:

650

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Խնչ, մատերի՞. Զեսը վկա, ես դա գիտեմ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ապա, առա՞:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (իբ մառը ցույց տալով)

Դա ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ՝ հենց այս մատը.

Դեռ շատ վաղուց, երբ փոքր էի, այդ գիտեի:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Բռի՛, տխմա՛ր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ոչ, ո՞վ թշվառ.

Այդ բաները չեմ ցանկանում ես սովորել:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Հապա ի՞նչը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Բոլորովին այլ բան. խոսքը ամենասուտ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ոչ, նախ պիտի ուրիշ բաներ դու սովորես.

Զորքատանի ո՞ր կենդանին է իրոք որձ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ես դա գիտեմ, եթե միայն չեմ ցնորվել.

Ոչխարն, այծը, անասունը, շունը, հավը:

660

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Տեսնո՞ւմ ես, թե ինչ հիմար ես. նույն ձեռով ես

Դու անվանում ե՛ արու, ե՛ քո հավերին:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ասա՛, ինչպե՞ս պիտի անեմ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ինչպե՞ս անե՞ս. կա հավ և հավ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Պոսիդոնը լկա. ինչպե՞ս ես անվանեմ:

665

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

«Հավիկուհի», իսկ մյուսին՝ «աբլորահավ»:

661

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

«Հավիկուհի»։ լա՛վ է, երգվո՞ւմ հմ հս օդով.
Հենց միայն այս դասի համար, արժանի հս,
Որ քո տաշտը բերնեբերան ալյուր լցնեմ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ահա՛, նորից նույն սխալը. տաշտն արական
Սեռով հս գու կոշում, բայց ճիշտն իգականն է:

670

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդ ինչպե՞ս հմ
Տաշտն արական սեռով կոշում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Շատ հասարակ.
Այնպես, ինչպես «Կլեոնիմոս»:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Բայց ի՞նչ ձևով. գու բացատրի՞ր:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Նույն ձևն ունեն. «տաշտ», «տաշտոս» կամ «Կլեոնիմոս»:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ոչ, սիրելիս, Կլեոնիմոսը տաշտ չունի.
Ունի կլոր սանդ, որի մեջ միշտ ծեծում է
Հացահատիկ: Բայց ինչպե՞ս է պետք անվանել:

675

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ինչպե՞ս.
«Տաշտե», ճիշտ Սոստրատե անվան նման:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Կոչեմ «տաշտե՞», իգականո՞վ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Այո, աշխարհա ճիշտ կլինի:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Ահա՛. «տաշտե», «Կլեոնիմե»:

680

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Պետք է հաստուկ անուններն էլ դու սովորես,
Թե արդյոք ո՞րն է արական, ո՞րն իգական:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Գիտեմ՝ որոնք են իգական:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ապա, ասա՛:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Լիսիլլա և Կլիտագորա, Փիլիննա և Դեմետրիա:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Իսկ ո՞ր անունն է արական:

685

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Հաղարհերը.
Փիլոքսենոս, Մեկեսի՛առ և Ամի՛նիաս:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ոչ, ո՞վ դժբախտ, այդ վերջինը արական չէ:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Արական չէ՞:

653

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ոչ մի դեպքում. ինչպե՞ս արգյոք
Դու կգիմես Ամինիասին, երբ հանդիպես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչպե՞ս, այսպե՞ս. այստե՛ղ, այստե՛ղ եկ, Ամինիա՛ս:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Տեսնում ես. դու կանչում ես կին Ամինիային:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դա՞ է պատճառը, որ կռվի նա չգնաց.
Բայց դա հայտնի է, իզուր մի՛ սովորեցրու:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ (բախտը ցույց տալով)

Այժմ, Զևսը վկա, այստեղ դու կպառկես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Որ ի՞նչ անեմ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Որ գործերիդ մասին խորհես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Վա՛յ, ո՛չ այդտեղ, խնդրում եմ բեզ. եթե պետք է,
Որ ես խորհեմ, թույլ տուր զեանին այդ բանն անել:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ո՛չ, ոչ մի կերպ չի կարելի:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ա՛խ, դժբա՛խտ եմ.

Փայտոջիլնե՛րն այսօր պիտի լւմ դատն անեն:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Խորհի՛ր, պրպախի՛ր, ողջ էսթյունդ Կենարոնանալով դու հետախուզի՛ր: Երբ անօգնական վիճակում լինես, Խսկույն դու ցատկի՛ր	Սարգիս	700
Դիպի ալլ մաքեր, և թող հաճելի քունը հուանա Այժմ քո աչքից: (Սոկրատեսը մոռում է տուն)		705

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ի՞նչ է, ինչո՞ւ ես դու տանջվում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ա՛խ, դժբախտս կործանվո՞ւմ է. իշտանուկից Դուքս են գալիս, կծո՞ւմ են ինձ կորնթացիք, Հռչոտում են իմ կողերը Եվ կլանում են իմ հոգին Եվ պոկում են ձվիկներս Եվ փորում են իմ հետույքը:	710	715
---	-----	-----

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Դու չափից շատ մի՛ տառապիր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչպե՞ս. ախր Փողս կորա՞վ, կաշիս կորա՞վ, Հոգիս կորա՞վ, մուկս կորա՞վ, Եվ աչքքանը բավական չէ՞ Այսպես արթուն ես ունում եմ, Քիչ է մնում՝ ինքս էլ կորչեմ:	720
--	-----

ԷՊԻՍԻՏԻՈՆ ԵՐԿՐՈՐԴ.

Տեից դուրս է գալիս Սոկրատեսը:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Է՛յ, ինչո՞ւլ հա զբաղված, արդյո՞ք խորհում հա դու:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Պոսիդոնը վկա՝ այո՛:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ի՞նչ հա խորհում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Թե ինչ-որ բան ոջիլներից հա կփրկե՞մ:

725

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դրողի ծո՞ցը դու գնա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Է՛հ, սիրելիս, արդեն նրա ծոցում եմ հա:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Մի՛ վհատվիր, այլ փաթաթվի՛ր ոտից զուխ
եւ որոնիր խաբեական մի հնարանը,
խարդախություն:

730

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ավա՛ղ, ո՞ւլ է, որ կարող է
Ոչխարենու տակից գտնել խարդախ հնարք:

(Սոկրատեսը ոչխարի մոտքին բաշում է նրա զլխին)
(Դադար)

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Հիմա արդեն նայեմ, թե սա ինչ է անում:

(Մտրին Ստրեպսիադեսի գլխից վերցնում է)

Է՛յ, քնա՞ծ ես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛չ, երգվում եմ Ասպլլոնում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Մի բան գտա՞ր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ոչ, երգվում եմ ես Դիոսում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Եվ ոչ մի բա՞ն:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ոչինչ, բայցի աջ ձեռքիս այս առնանդամից:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Եվ չե՞ս ծածկվում նորից իսկույն ու չե՞ս խորհում:

735

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչի՞ մասին. բացատրի՛ր ինձ, ո՞վ Սոկրատես:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Նախ դու հայտնիր, թե որն է քո ցանկությունը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ցանկությունս հազար անգամ դու լսել ես.

ես ուզում եմ իմ պարտքերից ոչինչ չտալ:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Այժմ ծածկելի՛ր, մատածմունքներդ դու հերձի՛ր,
Քիչ-քիչ քննիր քո պորժերը ամեն կողմից,
Հետախուզի՛ր, բացահայտի՛ր:

740

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ա՛խ, թշվա՛ռ եմ:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Անշարժ մնա. երբ մտքերի մեջ խճճվես,
Լքի՛ր դրանք, հետո կրկին դու բեզ շրջիր
Դեպի այդ նույն խոհերը և կշռադատի՛ր:

745

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛վ սիրելի Սոկրատեսիկ:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ի՞նչ է, ծերուկ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Պարտքերիս հետ կապված մի նենդ միտք եմ գտել:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Հայտնիր ինձ այն:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դու ա՛յս առա. ի՞նչ կլինի,
Եթե զնեմ թեստալուհի մի կախարդ կին,
Ապա լուսինը գիշերով ցած իջեցնեմ,
Հայելու նման նրան փակեմ մի բոլորակ
Պատյանի մեջ ու սահմանեմ հսկողություն:

750

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Իսկ դա արդյո՞ք էնդ ի՞նչ կառա:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինձ ինչ կտա՞.

Երբ լուսինը երբեկիցի էլ չծագի,

Տակոսները չեմ վճարի:

755

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Սակայն ինչպե՞ս:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ամսեամիս են իմ պարտքերն ավելանում:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Լա՞վ է, բայց ես մի ալ խելոք հարց կնետեմ.

Եթե քեզ հինգ տաղանդի հայց ներկայացնեն,

Ասա, ինչպե՞ս դու դրանից կխուսափես:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչպե՞ս, ինչպե՞ս. ես չգիտեմ, թող մտածեմ:

760

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Քս խոհերը անվերջ շուրջդ մի՞ պտըտիր,

Մտածմունքդ ազատ բաց թող դու օդի մեջ,

Ոտքից վուշի մի թիկ կապած բզեզի պես:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Գտա՞ հայցից ազատվելու իմաստուն ելք,

Այնպիսին, որ դու կընդունես:

765

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ի՞նչ ես գտել:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Երբեկիցի դեղագործի մոտ չե՞ս տեսել

Մի տեսակ քար, որ փայլուն է ու գեղեցիկ.

Դրանից են կրակ ստանում:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Այն ապաւի՞րն, որ կիզում է:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հենց ա՛յդ. տատ, ի՞նչ կլինի, որ դա վերցնեմ,
եվ, երբ արդեն գրադիրը հալցը գրի,
Մի կողմ կանգնած՝ արեգակի շողը որսամ
Ու իմ հալցի թուղթը խկույն կրակի տամ:

770

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Կա՛մ տաացիր, երզնա՛ւմ եմ ես Քարիսներով:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Երջանի՛կ եմ.
Ես փրկվեցի հինգ տաղանդի հալցից արդեն:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Այժմ խկույն դու սա՛ որսա:

775

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ի՞նչը արդյոք:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Հալցողների դատից ինչպե՞ս դու կփրկվեա,
Երբ պարտք լինեա ու շունենաս ոչ մի վկա:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հեշտ ու հանգիստ:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ապա, խոսի՛ր:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Նրանց կասեմ.
«Նախքան իմ դեմ դուք դատ սկսեք և ինձ կանչել
Կարողանաք, ես կփախչեմ ու կկախվեմ»:

780

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Հիմարության

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛չ, երգվո՛ւմ հմ աստվածներով.

Երբ հս մհոնհմ, էլ ոչ մհկն ինձ դատի չի տա:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Բարբաջո՛ւմ հս. չքվի՛ր, էլ քեզ դաս չհմ տալու:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչո՞ւ, հանո՛ւն աստվածների, ների՛ր, Սոկրատ:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Սովորածդ անմիջապես մոռանում հս.

Ապա, ասա՛, առաջինն ի՞նչ հս սովորել:

785

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հիմա ասեմ. առաջի՞նը, առաջի՞նը...

Այն ի՞նչ բան էր, որում խմոր էին հունցում,

Ա՛խ, ի՞նչ բան էր:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ագռավների բաժի՛ն դարձիր,

Տխմարագույն ու մոռացկոտ ծերուկ, կորի՛ր:

790

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ավա՛ղ, ավա՛ղ, ի՞նչ կլինի դժբախտիս հետ.

Կորա՛, լեզվով մոլորեցնել չհմ սովորել:

Դուք, ո՛վ Ամպեր, ինձ մի բարի խորհուրդ տվե՛ք:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Մենք քեզ, ծերուկ, հետևյալն ենք խորհուրդ տալիս.

Եթե ունես հասուն որդի, քո փոխարեն

Շո՛ւտ ուղարկիր նրան այստեղ սովորելու:

795

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, ունեմ մի գեղեցիկ, ընտիր որդի,
Բայց չի ուզում նա սովորել, հա ի՞նչ անեմ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Դու այդ բանը հանդուրժում ես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Նա ամբակաղմ է և առույզ,
Կեսիրայի հիմար ցեղի կնոջից է:
Սակայն դնում եմ նրա մոտ. եթե չուզի,
Անտարակույս նրան տնից կվռնղեմ:

(Սոկրատեսին)

Դու ներս գնա, կարճ ժամանակ այնտեղ սպասիր:

(Գնում է իր տուն)

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

(Սոկրատեսին)

Արդյոք տեսնո՞ւմ ես, որ աստվածներից
Լոկ մենք ենք տալիս քեզ ամեն բարիք.
Պատրաստ է անել նա ցանկացած բան,
Ինչ հրամայես:

Դու արդեն տեսար, որ խախտված է նա, խիստ ոգևորված.

Կլանի՞ր նրան

Եվ, ինչ կարող ես, անհապաղ արա՛,

Որպեսզի հանկարծ բեկում չլինի:

ԷՊԻՍՈԴԻՈՆ ԵՐՐՈՐԴ

Իրենց տնից դուրս են գալիս Ստրեսպիադեսն ու Փիդիպպիդեսը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Երգվո՞ւմ եմ ես Մեգուլ. այստեղ էլ չես մնա:

Գնա, կրժիր Մեգակլիսի տան սյուները:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ո՛վ հրաշք մարդ, հա՛յր իմ, ի՞նչ է եղել քեզ հետ,
Օլիմպոսյան Զևսը վկա՝ ցնդել ես դու:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Տեսե՛ք, տեսե՛ք, Օլիմպոսյան Զև՛ս, բարբաջա՛նք.
Հասուն մարդ ես, բայց Զևսին դեռ հավատում ես:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Դու հատկապես ինչի՞ վրա ես ծիծաղում:

820

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Տեսնում եմ, որ
Մանուկ ես, բայց պառավի պես ես մտածում:
Ի՞նչ մտեցիր և կարևոր բան կիմանաս,
Մարդ կդառնաս, եթե ասածս սովորես.
Տե՛ս, ոչ մեկի ոչինչ չասես դու այդ մասին:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

(Մտախոս է հուր)

Ահա՛, ի՞նչ կա:

825

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հենց նոր՝ Զեսս՞վ դու երգվեցիր:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Այո՛:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Տեսնո՞ւմ ես, թե սովորելը ինչ լավ բան է.
Զևս չկա, ո՞վ Փիղիպպիդես:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Հապա ո՞վ կա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հողմն է իշխում, իսկ Զեպին նա վտարել է:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

էհէհ, այդ ի՞նչ ես դուրս տալիս:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, այդպես էլ իմացի՛ր:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Ո՞վ է ասում:

830

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Մեկոսացի Մոկրատեսը,
Ֆերեփոնը, որ ծանոթ է լվի հեաթին:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Խենթության մեջ այնքան հեռու ես պնացել,
Որ դադաղած այդ մարդկանց դու հավատո՞ւմ ես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ձայնդ կարի՛ր.

Վատ մի՛ խոսիր խելք ունեցող, արժանավոր
Մարդկանց մասին, որոնք գիտեն փող խնայել:
Նրանք երբե՛ք չեն խուզվում, չեն լողանում
Ու չեն օծվում, իսկ դու, կարծես ես մեռել եմ,
Միջոցներս ջրի նման շռայլում ես.
Իսկույն գնա՛ իմ փոխարեն սովորելու:

835

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Բայց ի՞նչ լավ բան ես նրանց մոտ կսովորեմ:

840

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դու կիմանաս, թե մարդկանց խելքն ինչպիսին է,
Կհասկանաս, որ տխմար հա ու անգրագետ.
Սակայն այստեղ մի քիչ սպասի՛ր, հիմա կգամ:

(Տուն է մտնում)

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Ա՛խ, ի՞նչ տնեմ, խելագարվել է հայրը իմ.
Բրդյո՞ք նրան, իբրև խենթի, հա դատի տամ,
Բե՛հ այդ մասին զազաղագործ մեկին հայտնեմ:

848

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

(Դուրս է գալիս՝ քատակերին ափսոս հավ)

Ապա, առա՛. սրան ինչպե՞ս հա դու կոչում:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Հավ:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հավ, իսկ սրա՞ն:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Հավ:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ճիշտ նույն ձևո՞ւմ. ծիծաղելի հա խկապես:
Մշտուհեաե մեկին դու պետք է անվանես
«Աքլորահավ», իսկ մյուսին՝ «հավիկուհի»:

850

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

«Հավիկուհի՞». հենց դա՞ է այն խելոք բանը,
Որ այդ հսկա մարդկանց մոտ դու սովորել ես:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, նաև ուրիշ շատ բան, սակայն ծեր եմ,
Այդ պատճառով սեղորածս մոռանում եմ:

855

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Եվ թիկնոցդ հանուն դրա՞ր ես դու կորցրել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ոչ թե կորցրել, այլ ծախսել եմ ուսման վրա:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Իսկ ո՞ւր են քո կոշիկները, ո՞վ խեղադուրկ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Պերիկլեսի պես կորցրել եմ՝ «հանուն պետրի»:
Դե, ե՛կ, շարժվի՛ր, զնում ենք մենք, հորդ լսի՛ր:
Թեկուզ և դա սխալ լինի. ես էլ մի օր
Քեզ լսեցի: Թոթով էիր, վեց տարեկան,
Դատավորի իմ ոռհրկով ես քեզ համար
Դիասիայի ժամանակ մի սայլ զնեցի:

860

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Կգամ, սակայն հետադադում դու կզղջաս:

865

(Մտնում են Սոկրատեսի տան դռներ)

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հավ է, որ դու համոզվեցիր:

(Դուր բախում է)

Այստե՛ղ, այստե՛ղ, ո՞վ Սոկրատես.
Ես որդուս եմ քեզ մոտ բերել,
Թեպետև նա չէր ցանկանում:

(Սոկրատեսը դուս է զալիս)

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Մանուկ է դեռ

Եվ կախովի կողովում փորձ ձեռք չի բերել:

ՓԻՂԻՊՊԻՂԵՍ

Դու ի՛նքդ փորձ ձեռք կբերես, հրբ քեզ կախեն:

870

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Գրո՛ղ ու ցա՛վ. անիծո՞ւմ ես քո ուսուցչին:

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Ահա. «կախե՛ն», որքա՛ն հիմար ձեռվ հնչեց՝

Շրթունքների ձգվածության հետևանքով:

Ինչպե՞ս պիտի նա սովորի դատից խույս տալ,

Դատի կանչել կամ փաստարկները բացասել...

875

Ի դեպ, փողով Հիպերբոլոսը սովորեց:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Անհո՛ղ եղիր, սովորեցրո՛ւ. նրա միտքը

Ըմբռնող է: Դեռ շատ փոքր երեխա էր,

Երբ շինում էր նա տնակներ, փորում նավեր,

Կաշվից սալակ էր պատրաստում, իսկ նոների

880

Կճեպներից հրաշալի գորտեր սարքում:

Նրան երկու խոսքերն էլ դու սովորեցրու,

Սովորական, լավ խոսքը և վատագույնը,

Որով հաղթում է տնարդարն, իսկ եթե ոչ՝

Միայն ստի ողջ արվեստը թող սովորի:

885

ՍՈՎՐԱՏԵՍ

Իրենք՝ Խոսքերը թող նրան սովորեցնեն:

Դեռն է խոհեղարան:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

(Սոկրատեսի հետևից)

Ես գնում եմ, իսկ դու հիշի՛ր. պետք է ամեն

ձշմարիտ բան կարողանա նա բացասել:

Կեամ է իւր տուն: Քիչ անց խորհրդաբանից, իւրաբանայնելով, դուրս են գալիս ճշմարիտ խոսքն ու Սուտ խոսքը:

ԷՊԻՍԻԴԻՈՆ ՉՈՐՐՈՐԴ

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Այստե՛ղ արի և ցույց տուր այս
Դիտողներին, թե ի՞նչ լիցք ես:

890

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Ինչպես կուզես. շատերի մոտ
Խոսքով բեղ հեշտ կշախշախեմ:

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Կշախշախե՞ս, իսկ ո՞վ ևս դու:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Խոսք:

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Վատթար խոսք:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Բայց կհաղթեմ, թեպետ դու բեղ
Լավն ևս կարծում:

895

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Ի՞նչ միջոցով:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Կգտնեմ նոր գաղափարներ:

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Հիմարները դրանք արդեն
Ծաղկեցրել են:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Հակառակը՝ խելոքները:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Մահվան բաժի՛ն քեզ կղարձենեմ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Ինչպե՞ս, ասա՛:

900

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Արդար խոսքով:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Քեզ կառարկեմ, կբացասեմ.

Զկա ոչ մի արդարություն:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Ինչպե՞ս չկա:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Որտե՞ղ է այն, ո՞վ է արդար:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Աստվածները:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Եթե իրոք դա այդպես է, Զեսը ինչո՞ւ

Զկործանվեց. հենց նա էր, որ սեփական հորը

Շղթայեց:

905

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Ահա՛. արդեն սկսվում է իմ

Սրախառնոցը. լազա՛ն ավելի:

669

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Դու անհեթեթ, բուք ծերուկ ես:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Արվամոլ ես և անամոթ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Խոսքերդ վարդ են ինձ համար:

910

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Խեղկառակ ես:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Պսակներ ես ինձ նվիրում:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Հայրասպան ես:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Զգիտե՛ս էլ, որ սոկի ես լցնում վրաս:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Իմ լցրածը ոչ թե բակի, այլ արճիճ է:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Միևնույն է. դա ինձ համար այժմ դարդ է:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Դու շատ լիրբ ես:

915

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Իսկ դու նման ես հնաառու:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Քո պատճառով մանուկները
Չեն ցանկանում զարոյց գնալ,
Եվ կեմանան ավենացիք,
Որ անխելք են քո սաները:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Դու աղտոտ ես, խաչատուակված:

920

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Իսկ դու, անշուշտ, երջանիկ ես,
Դու, որ առաջ մուրում էիր,
Ասում էիր, թե միսիացի Տեղեփոսն ես,
Պարկից հանում էիր, կրծում
Պանդելեռյան ասույթները:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Ավա՛ղ, չկա այն իմաստունն...

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Ավա՛ղ, որքա՛ն հիմար են այն...

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

... ում հիշեցիր:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

... քաղաքացիք,
Որոնք որ քեզ հաջ են տալիս.
Դու վարակ ես մարդեանց համար:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

(Փիղիսյալիդեսին ցույց տալով)

«Կրոնոս» ես դու և չպետք է սրան դաս տաս:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Իմ շնորհիվ նա կփրկվի,
Զի զբաղվի լոկ բարբառանքով:

939

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

(Փիղիսպիդեսին)

Այստե՛ղ եկ, թող սա դադարի:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

(Սուս խոսիկն)

Կողբաս, և՛ի ձեռք տաս նրան:

(Խոլում են)

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Վերջացրիք կռիվն ու հայհոյանքը.

Դու ցո՛ւյց տուր նրան,

Թե ինչպես էիր առաջ դաս տալիս,

Իսկ դու պատմի՛ր նոր

Քո ուսուցումը, որպեսզի ընտրի

Նա երկուսիցդ իրեն ուսուցիչ:

935

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Ես դա կանեմ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Ես էլ կանեմ:

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ո՞վ կխոսի առաջինը:

940

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Թող նա խոսի.

Հենց որ արդեն սկսի դուրս տալ,

Նոր բառերով, հնարներով
Նրան պիտի նկատհարեմ:
Վերջում, եթե դժգոհ լինի,
Նրա ամբողջ գեմքն, աչքերը
Իմ մաքերը բոռերի պես
Կխայթին, և նա կսատկի:

945

ԱԳՈՆ ԱՌԱՋԻՆ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Սղե

Յո՛ւյց տվեք ձեզ, համոզեցե՛ք
Հարպիկ խոսքով և ուղեղով,
Խրատական ասույթներով:
Տեսնենք, թե ո՞ւմ բառերն են, որ լավ կթվան:
Այժմ պետք է երևան գա
Իմաստալիքի ամբողջ ուժը,
Հանուն որի մեր սիրելիք
Մեծ վեճի մեջ պիտի մտնեն:

Սարտիկ

950

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

(Ճշմարիտ խոսքին)

Դու, որ բազում վեհ գործերով
Զարդարել ես ավազներին,
Ասա՛ այն, ինչ քեզ հաճու է,
Խառնվածքիդ մասի՛ն խոսիր:

960

ՈՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Պատմեմ, թե հին կրթությունը ինչպիսին էր մի ժամանակ,
Երբ հարգվում էր համեստությունն, ու ծաղկում էր իմ խոսքն արդար:
Նախ, չէր լսվում մանուկների լաց, ծղրաոց, այլ շարքերով
Փողոցն անցնում, կիթարիստի մոտ էին միշտ նրանք գնում:
Համախմբված էին և մերկ, եթե նույնիսկ խոշոր ձյուն գար:
Ոտքը ոտքին չէին խաշում, երգեր էին անգիր անում:
«Հեռավոր կանչը» կամ «Ահեղ, քաղաքավեր Աթենասը»,
Երգում էին իրենց նախնյաց մեղեդիները ներդաշնակ:

965

Եթե լիներ մի խեղդատակ, որ կերկերուն ձայնով ծաղրեր,
 ինչպես նրանք, որոնք այժմ Փրինիսի պես գեղգեղում են,
 Սուսաններին անարգելու համար՝ դաժան ծեծ հա կուտեր:
 Մարգարանում մանուկները նստում էին՝ ոտքերը միշտ
 Առաջ պարզած, որ դիմացից անվայել տեսք չունենային.
 Ու նախօրոք գիտեին, որ, ավագից վեր կենալուն պես,
 Իշենց ծաղկուն հմայքների հետքը պիտի շուտ վերացնեն:
 Այն ժամանակ ոչ մի մանուկ պորտից ներքե յուզ չէր քսում,
 Եւ ծածկում էր խալին ամոթույքն, ինչպես պողի նուրբ աղվամաղ:
 Հանուն կրքի՝ դեռահասները մեղմ ձայնով չէին խոսում
 Ու քայլելիս հայացքներիցով իրար չէին գայլակղեցնում:
 Ընդունված չէր ճաշ ուտելիս սեղաններից բոլի գողանալ,
 Կամ թե սամիթ, նեխուր թոցնել ավագներից: Այն ժամանակ
 Ձուկ կամ կեռնեխ չէին լափում, ոտքը ոտքին չէին պցում:

970

975

980

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Դիպուխակա՛ն, «ճարուններով» լի հնոտի՛,
 Բոփոնիական, կեկիղյա՛ն խոսք:

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Բայց դա հենց այն ուժն է, որով
 Ես սնեցի ու կրթեցի մարտիժոնյան ոտղմիկներին,
 Իսկ դու հիմա թիկնոցի մեջ փաթաթվել ես սովորեցնում:
 Թող ես խեղդվեմ, երբ, վահաններն ամոթույքի առաջ պարզած,
 Պանաթենիա: տոնին պարում են, անարգում Աթենասին:

985

(Փիղիսպիդեսին)

Այդ պատճառով, ո՛վ պատանի, խիզախորեն դու ինձ ընտրիր.
 Կտվերես հրապարակն ատել, փախչել բաղնիքներից,
 Զմոթալի գործից խորշել, ցատամբ այրվել, երբ քեզ ծաղրեն,
 Աթոսիցդ ելնել, գնալ տարեցներին միշտ ընդառաջ,
 Մնողիդ հետ վառ չվարվել ու խալառուկ ոչինչ չանել:
 Զե՛ս ցանկանում դու Ամոթի գեղեցկութունը նորագիւ
 Պարուհու մոտ չես ներխուժի շուտի պես, բերանդ քաց,
 Որ, պռնիկից սեր քաղելով, քո մեծ հռչակը պահպանես.
 Իսկ հորդ չես հակառակվի և տարիքի համար երբեք
 Չես անվանի դու «Յապետոս» նրան, ով քեզ մեծացրել է:

990

995

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Երգվում եմ ես Դիոնիսով, տղա՛, եթե սրան լսես,
Կնամանվես Հիսպոկրատի որդվոց, «Համբակ» քեզ կանվանեն:

ՈՇՄՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Ոչ, դու առողջ ու բարգավաճ կյանք կվարես մարդարանում,
Կոպիտ ծաղրով աչլոց նման շուկայում չես շաղակրատի,
Ճղճիմ շաճը քեզ չի դարձնի կծծի-քսու-ու-դատամոր:

Դու կզնաս Ակադեմիա ու կմարդվես ձիթենյաց տակ՝
Մի խեղացի բնկերոջ հետ, գլխիդ ճերմակ եղեգից դարդ:
Եվ կբուրի կենին, հանդարտ կմերկանա արծաթ կաղնին,
Գարնան ուրախ եղանակին ծփին սոսու հետ կխոսի:

Եթե անես առածներս,
Դրանք իբրք հաշվի առնես,

Միշտ կունենաս դու ամուր կուրծք,
Խաչոր ուսեր ու սպիտակ մաշկ,
Ուժեղ հատույք ու կարճ լեզու,
Փոքր անդամ:

Իսկ եթե նոր ձեռով ապրես,
Նախ կունենաս դու գունատ մաշկ,

Փոքր ուսեր ու անդոր կուրծք,
Երկար լեզու ու թույլ հատույք,
Կախված անդամ. ապա՝ հանդուգն կլինես,
Քեզ կստիպես

Ամսթալին լավ համարել,
Մինչդեռ լավը՝ ամսթալի:
Այս ամենին կգումարվի
Նաև ախար անսիրտքյան:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Անտոգե
Օ՛, անխորտակ իմաստության
Անախատրոփե

Հռչակավոր մշակ. որքա՛ն
Խոհամություն կա քո խոսքում,
Որ նման է անուշ ծաղկի: Երջանի՛կ էր
Նա, ով ապրում էր նախնիներս:

(Մուտ խոսքին)

Դու, նորամիտ Մուսայի սան,
Նոր բան տաս, որ համոզես:

1030

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Անհրաժեշտ է, որ քեզ ցույց տաս
Իբրեւ հմուտ խորհրդատու,
Որ այս աշրին գերազանցես
Ու չդառնաս ծիծաղելի:

1035

(Կալիս ևն Սալբատեսն ու Սաբեպիադեսը)

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Եկողդիւմ է իմ փորսաիրը, անհամբեր եմ, տենչում եմ ես
Մրա բոլոր փաստարկները հերքել ներհակ առաջնորդել:
Իմաստուններն ինձ վատագույն խոսք են կոչել նրա համար,
Որ բոլորից շատ վճռեցի, առաջինն իմ մտքով անցավ
Ժխտել նախկին օրենքներն ու կանոնները Արդյս՞ք իմ ալի
Կարողությունը բխրաւոր դավաժանների արժեք չունի:
Ճշնում են ինձ, սակայն հետո ես հաղթում եմ վաւախք խոսքով:

1040

(Փիղիսյայիցեֆն)

Տե՛ս, թե ինչպես կրացատեմ դատախարակման ձեք նրա,
Ով նախ տապ, որ տաք ջրով լողանալ չի թույլատրվում:

(Ճշմարիտ խոսքին)

Տաք լողանքը արդյոք ինչի՞ հիման վրա ես դու ժխտում:

1045

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Պա չափազանց ազեղ բան է և վախկոտ է դարձնում աշրին:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Յա՛ց, քեզ արդեն պինդ բռնեցի, փախուստ տալու միջոց չունես:
Սլօժ առա՛. դու Դիոսի որդիներից ո՞ր աշրին ես
Հզորագույնը համարում, ո՞վ է գործել բյուր սխրանքներու

ՃՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Հերակլիսից առավել հաղթողամարդու չեմ ճանաչում:

1050

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Իսկ երբեք դու տեսն^ոլ ես «Հերակլիսյան» սառը ջրեր,
Մինչդեռ ս^ով է նրանից քաջ:

ԾԾՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Ահա, նման հնարանքով
Ջահեկներին սա մշտապես զարձրնում է դատարկախոս,
Բաղնիքները լցնում է, իսկ սլաշեսարանները՝ դատարկում:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Դու ժխտում ես հրապարակին ու շփումը, ես՝ գովում եմ: 1055
Եթե վատթար բան դա լինիր, Համերսսը ս^ոչ նեստորին,
Ո՛չ էլ մյուս խոհմաներին ճարտասան չէր զարձնի երբեք:
Այժմ տնցնում եմ խոսելուն. դու առում ես, որ սլաշանին
Լեզուն չպետք է վարժեցնի, ես՝ հակառակ բանն եմ սրնդում:
Ասում ես, որ անհրաժեշտ է համեստ լինել, բայց աչքովստով 1060
Երկրորդ անգամ ես մեծադույն սխալ գործում: Տեսն^ոլ ես, որ
Համեստությունն օգուտ բերի, ասա՛, խաբբով ինձ բացատի՛ր:

ԾԾՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Այո, հաճախ. համեստությունը Պեկեսը մի սուր ձեռք բերեց:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Սո՛ւր. իսկապես մե՛ծ բարիք է թշվառականը ձեռք բերել, 1065
Բայց ի՞նչ անես. ճրագ ծախսող Հիպերբոլոսը նենդալե՛յամբ
Տեր զարձավ բյուր տաղանդների, ոչ թի սրի, Զեսը վկա:

ԾԾՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Համեստության համար Պեկեսն ամուսնացավ Թեալիսի հետ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Իսկ Թեալիսը նրան լքեց, որովհետեւ նա լկտի չէր
Եվ չգիտեր մահիճի մեջ անցկացնել քաղցր գիշերներ:
Կինը իրեն վայելողին է լսի սիրում, իսկ դու քոսոս 1070
Մի յարու ես:

(Փիղիպպիդեսին)

Դու ինձ լսի՛ր, ո՞վ պատանի, եթե իրոք
 Համեստ լինես, զրկվելու ես ամեն աստակ հաճույքներից.
 Մանուկներից ու կանանցից, զինարբուրից, խաղից, մահ
 Խորտիկներից: Արժե՞ տպրել, երբ չլինեն այս բաները:
 Ինչո՞ւ եմ մարմնի պահանջներին. ենթադրենք, թե սխալվել ես, 1075
 Գայթակցեցրել, սիրել մեկի կնոջը, բալց բռնվել ես:
 Կկործանվես, զի խոսել չես կարողանա, մինչդեռ ինձ հետ՝
 Ցատկի՛ր, հրճվի՛ր, լսի՛ր հողուղ, ոչինչ ամոթ մի՛ համարիր:
 Եթե մահճի մեջ բռնվես, դու կարող ես պատասխանել,
 1080
 Որ անարդար բան չես արել, այլ լսել Զեախն ես ենթադրվել,
 Քանզի չե՞ս սերբ, կանաչք նաե նրա՞ թելուծվունն են,
 Իսկ դու մարդ ես, ինչպե՞ս կարող ես ասալքծուց ուժեղ լինել:

ՃԾՄԱՐԻՏ ԽՈՍԱՔ

Բայց երբ հետույքը բռնի մտցնեն, խուզեն, զլիխն մոխիր ցանեն,
 նա ի՞նչ ձեռով կապացուցի, որ ինքը մի արվամուլ չէ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍԱՔ

Իսկ արվամուլ լինելու մեջ ի՞նչ վտտ բան կա: 1085

ՃԾՄԱՐԻՏ ԽՈՍԱՔ

Ո՛հ, երբեք կա՞ դրանից մեծ մի չարիք:

ՍՈՒՏ ԽՈՍԱՔ

Դու ի՞նչ կասես, երբ հակառակն ասպացուցեմ:

ՃԾՄԱՐԻՏ ԽՈՍԱՔ

Ինձ կմնա միտցն լուկ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍԱՔ

Այժմ ասա՛.

Դատապաշտպանն ի՞նչ է արդյուք:

ՃԾՄԱՐԻՏ ԽՈՍԱՔ

Արվամուլ է:

1090

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Հալատում եմ.

Ողբերգակներն ի՞նչ են արդյոք:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Արվամուկներ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Հալ ասացիր.

Հեռադրներն ի՞նչ են արդյոք:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Արվամուկներ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Տեսնո՞ւմ ես, որ

Հիմարություն էիր ասում:

Այժմ նայի՛ր դիտողներին.

Ուղբե՞ր են շատ:

1095

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Թող հախ նայեմ:

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Ի՞նչ ես տեսնում:

ԾՇՄԱՐԻՏ ԽՈՍՔ

Բոլորից շատ, երգվո՞ւմ եմ ես աստվածներով,

Արվամուկներն են իսկապես.

Ահա՛ նրան ճանաչում եմ,

Երկարամազ այն մեկին էլ...

1100

ՍՈՒՏ ԽՈՍՔ

Դե՞, ի՞նչ կասես:

Պարտված եմ. օ՛ր անառակներ,
վերցրե՛ք, հանո՛ւն տառվածների,
Այս թիկնոցս,
Ես ձեզ մոտ եմ հիմա վազում:

(Փախչում է Սոկրատեսի տուն)

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դե՞, շե՞ս ուղում արդյոք որդուդ քեզ հետ տանել,
Թե՞ իսկապես նրան խոսել սովորեցնեմ:

1105

ՍՏՐԵՊՍԻՍԱԴԵՍ

Սովորեցրե՛ւ ու շարշարի՛ր, սակայն հիշիր,
Որ պետք է լավ սրես նրա ծնոտները,
Մեկը փոքրիկ դատի համար,
Իսկ մյուսը՝ մեծ դորձերի:

1110

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Անհո՞ղ եղիր, նա ետ կգա խմաստնացած:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

(մեկուսի)

Ոչ, դունտառված, թշվառացած:

Փիղիպպիդեսը, Սոկրատեսն ու Սոսա խոսքը զնում են Սոկրատեսի տուն, Ստրեպսիադեսը՝
ի՞ր տուն:

ԵՐԳՉՍԽՄԱՐԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

(Ստրեպսիադեսի բեռեկց)

Այժմ զնուցե՛ք. կարծում եմ՝ սրա համար կզղչաս:

(Հանդիսականներին)

Ո՛վ դատավորներ, անշուշտ կշահեք, եթե մեր խմբին
Ճիշտ զնահատեք: Ահա թե ինչ ենք ուղում ձեզ ասել.

1115

Նախ, երբ ժամը գա, ցանկաք ձեր հողը կրկնահերկել,
 Առաջինը ձեզ համար կանձրեկներ, հետո նոր՝ այլոց:
 Ձեր ամբողջ բերքը և ձեր վաղերը մենք կպահպանենք,
 Որ չփչանան ո՛չ շարությունից, ո՛չ էլ հեղեղից: 1120
 Բայց եթե մի մարդ հանկարծ անարդի մեզ՝ անմահներին,
 Կսեցե՛ք, թի մենք ինչ շարիքներով նրան կպատժենք.
 Նա իր հողերից ոչինչ չի ստանա, գինուց կզրկվի:
 Երբ սկսեն ծաղկել նրա վազերը, ձիթենիները,
 Մենք պարստաթիկից քարեր կնետենք, դրանք կջարկենք: 1125
 Երբ տուն կառուցի, անձրև կտեղանք, նրա տանիքի
 Կավը կբանդենք կարկուտի կլոր մեր հատիկներով:
 Երբ ամուսնանա արյունակցի կամ բարեկամի հետ,
 Ամբողջ գիշերը անձրև կտեղանք, և ավելի շուտ
 Նա կհախընտրի Նդիպտոս դեպ, քան սխալ գետեկ: 1130

ԷՊԻՍՏՈԴԻՈՆ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.

Ի՞ր անից դուրս է գալիս Սաբալսիպոնը՝ ձեռքին փողի բաակ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հինգերորդ օր, շորթորդ, երրորդ, ապա՝ երկրորդ,
 Իսկ հաջորդը այն է, որից օրերի մեջ
 Ամենից շատ հմ վախենում, գողում, զզվում.
 Հենց այդ օրն է «վերջինը ու առաջինը»:
 Ամենքն, ումից պարտք հմ վերցրել, ուխտ են արել 1135
 Ինձ դատի տալ, նահատակել, ոչնչացնել,
 Երբ նրանցից հա գութ, ներում խնդրեմ այսպես.
 «Սիրելիներ, այս մեկն ինձնից դուք մի՛ վերցրեք,
 Այս մյուսի՝ համար ներե՛ք, սա՛ ի՛նձ բաշխեք»:
 Անշուշտ նրանք ձեռք չեն քաշի, այլ կանվանեն 1140
 Ինձ խաբեբա, կտառանան, որ դատի կտան:
 Թող դատի տան, դա ինձ քիչ հոգս կպատճառի,
 Եթե որդիս սովորել է լավ բարբաջել:
 Իսկույն ստուգեմ, բախեմ դուռը այս դպրոցի.

(Բախում է)

Տղա՛, լսի՛ր, տղա՛, տղա՛:

Դուրս է գալիս Սոկրատեսը:

1145

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Իմ ողջույնը Ստրեպսիադեսին:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Քե՛ղ էլ ողջույն:

(Տալիս է հսակը)

Նախ և առաջ վերցրու դու սա.

*Վարժակառին վարձահատույց է պետք լինել:
Արդյո՞ք որդիս տիրապետում է այն խոսքին,
Որին վերջերս ցույց տվիր:*

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Այո:

1150

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Էա՛ղ է,

Ո՛վ տիրուհի կարեկոթյուն:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Դու ցանկացած դատից կարող ես խուսափել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ եթե ես պարտք եմ վերցրել վկայի մո՞տ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ավելի լավ, թեկուզ հազար վկա լինի:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ (պառում է)

*Ո՛հ, ո՛հ, դուռ՛ւմ, աղաղակո՛ւմ եմ բարձրաձայն,
Պիտի ողբաք, ո՛վ դուք ճղճիմ վաշխառուներ.
Կորա՛ն արդեն ձեր փողերը, տոկոսները,*

1155

էլ ինձ ոչ մի վատություն չեք կարող անել:

Մեծացրել եմ ես իմ տան մեջ

Մի որդյակի, որ փառավոր

Ու երկսայրի լեզու ունի:

1160

Իմ նեցուկն է, տան փրկիչը ու թշնամու կործանումը,

Նա կազատի իր հորը մեծ վնասներից:

(Սոկրատեսին)

Նե՛քս վաղիր և նրան կանչի՛ր.

Ո՛ւ իմ զավակ, որդյա՛կ, դո՛ւրս եկ դու այդ անից,

1165

Հորդ լսի՛ր:

(Փիղիպպիդեսը դուրս է գալիս)

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Ահա և նա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Սիրելի՛դ իմ, սիրելի՛դ իմ:

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

Գնա՛ և տա՛ր որդուդ քեզ հետ:

(Մանում է իր տուն)

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛հ, ո՛հ, որդյա՛կ,

Բո՛ւ, բո՛ւ, բո՛ւ, բո՛ւ.

1170

Նախ, քո դուչնը տեսնելով եմ ուրախանում,

Նաև տեսնում եմ, որ վիճող, հերքող ես դու,

Որ ծաղկել է սովորական մի խոսք քո մեջ.

«Ի՞նչ ես ասում», որով, թեպետ հանցավոր ես,

Սակայն թվում ես խիստ ճնշված, վիրավորված:

1175

Քո երեսին ատտիկական մի հաշարք կա.

Գրկի՛ր դու ինձ, ինչպես առաջ կործանել ես:

ՓԻԴԻՊԻԴԵՍ

Ի՞նչն է արդյոք քեզ վախեցնում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Օրը «վերջին ու առաջին»:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Իսկ ի՞նչ օր է այդ «վերջինն ու առաջինը»:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ասել են, որ այդ օրն են ինձ դատի տալու:

1180

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Նրանք դատը տանուլ կտան. ո՞վ է տեսել,
Որ մեկ օրը հանկարծ դառնա երկու օր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ի՞նչ է, նման բան չի՞ լինում:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Ինչպե՞ս կարող է այդ լինել. խելքին մո՞տ է,
Որ նույն կինը և՛ պառավ, և՛ ջահել լինի:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Բայց օրենքով դա այդպես է:

1185

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Որովհետև, ես կարծում եմ, այդ օրենքի
Ոգին մարդիկ չեն ըմբռնել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՞րն է «ոգին»:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Մերուկ Սոլոնն իրոք հոգով ազգասեր էր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դա «վերջին ու առաջինի» հետ կապ ունի՞:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Նա բողոքի համար երկու օր սահմանեց.

Դրանք էին՝ վերջինը և առաջինը,

Որ քառ լինի նորալուսնի օրը միայն:

1190

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ վերջին օրն ինչի՞ համար նա սահմանեց:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Նրա համար, սիրելիդ իմ,

Որ նախ դատից փախչողի հետ

Փորձի՛ հայցողն այդ օրվա մեջ լեզու գտնել.

Երբ չստացվի՝ նոր հաջորդ օրը վնասի:

1195

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Իսկ դատավորն ինչո՞ւ ոչ թե նորալուսնի,

Այլ «վերջին ու առաջին» օրն է փող վերցնում:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Որովհետեւ որկրամուլի պես է վարվում:

Նա ուղում է իր վարձը շուտ համիշտակել,

Այդ պատճառով նախորդ օրն է այն ձեռք գցում:

1200

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

էս՜վ է, որդյակ:

(Հանդիսականներին)

Դո՛ւք, թշվառե՛ք, ի՞նչ եք հստիկ հիմարի պես:

Խելոքները ծաղրում են ձեզ. դուք քարեր եք,

Ոչխարներ եք, լաղաններ՝ կույտ ու ամբոխ:

Ահա, տեսե՛ք, հիմա ես իմ ու այս որդուս
Հաշտուեթյան համար մի դուլք պիտի տնեմ:

1205

(Պարում է)

Երջանի՛կ ես, ո՞վ Ստրեպսիադես,
Որովհետեւ իմաստուն ես,
Ի՞նչ սրդի ես դու մեծացրել.

Այսպես կասեն ընկերներս,

Դրկիցներս,

Կնախանձեն, որ մենք լեզվով դատ ենք շահում:

1210

(Որդուն)

Բայց նե՛րս գնանք, նախ քեզ պիտի հյուրասիրեն:

Մտնում են իրենց տուն:

ԷՊԻՍԻԴԻՈՆ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Վկայի նեո զալիս է Պասիտար:

ՊԱՍԻԱՍ

Պե՞տք է, որ մարդ քամուն տա իր ունեցվածքը.

Երբե՛ք, սակայն լավ կլիներ այն ժամանակ

1215

Լկտի լինել, քան քաշքշուկ սկսել հիմա:

Ի՞նչ դուրս եկավ. իմ փողերի համար այժմ

Հետս վկա եմ քարշ տալիս, պիտի շուտով

Ինձ ազգակից մարդուն դառնամ ես թշնամի:

1220

Այդուհանդերձ՝ հայրենիքս չեմ սկադի,

Քանի դեռ կամ:

(Բախում է Ստրեպսիադեսի տան դուռը)

Ստրեպսիադեսին եմ ես կանչում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

(Ղալս գալով)

Ինչի՞ համար:

ՊԱՍԻԱՍ

«Առաջին ու վերջին» օրվա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

(վկային)

Վկա ես դու,

Որ նա երկու օր անվանեց:

(Գասիասին)

Ի՞նչ ես ուզում:

ՊԱՍԻԱՍ

Տասներկու մնա, որոնցով դու ձեռք բերեցիր
կառուարիկ ձի:

1225

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զի՞, լսեցի՞ք.

Անշուշտ գիտեք, որ ձիարշավն ատում եմ ես:

ՊԱՍԻԱՍ

Զե՛սը վկա, դու երդվեցիր վերադարձնել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զեսը վկա, որովհետեւ Փրդիպղիղը

Անհերքելի խոսքին դեռ չէր տիրապետում:

ՊԱՍԻԱՍ

Իսկ հիմա դու մտադիր ես հրաժարվե՞լ:

1230

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, քե չէ՝ ինչի՞ս էր պետք դիտությունը:

ՊԱՍԻԱՍ

Նվ պատրաստ ես այժմ երդվել աստվածներո՞վ:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Արդյոք այդ ո՞ր աստվածներով:

ՊԱՍԻԱՍ

Զեսով, նաև Պափղոնով ու Հերմեսով:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Զեսը վկա,
Կընդգլխմ ե կաամ երեք գրոշ վրադիր:

1235

ՊԱՍԻԱՍ

Ուրեմն՝ թող մահը տանի՞ անամոթիդ:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

(Ոտից գրպա գնում է Պափասին)

Արժե սրան աղով մաքրել ե տիկ սարքել:

ՊԱՍԻԱՍ

Ծաղրո՞ւմ ես ինձ:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

(Շարունակում է գնել)

Վեց դուլլի շափ ջուր կտանի:

ՊԱՍԻԱՍ

Երգվո՞ւմ եմ ես մեծ Զեսով ու աստվածներով,
Որ իմ ձեռքից չես աղատվի:

1240

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Ծիծաղելի, հրա՛շք մարդ ես.
Աստվածներով ու Դիոսո՞վ դու երգվեցիր:

ՊԱՍԻԱՍ

Այս ամենի համար մի՛ օր կհատուցես:
Այժմ ասա՛. տալո՞ւ ես իմ պարտքը, թե՞ ոչ,
Պատասխա՛ն տուր, որ ես գնամ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Մի քիչ սպասիր.
Անմիջապես պարզ պատասխան ես քեզ կտամ:
(Մտնում է տուն)

1245

ՊԱՍԻԱՍ

(վկային)
Քո կարծիքով ի՞նչ է անում:

ՎԿԱ

Կարծում եմ, որ պարտքն է բերում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

(Իսկու է՝ ձեռքին տալով)
Որտե՞ղ է նա, ով ինձնից փող է պահանջում.
Դե, տաս՛, սա ի՞նչ է արդյոք:

ՊԱՍԻԱՍ

Դա՞. ոչ այլ ինչ, եթե ոչ՝ տալու:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Եվ այդ խելքով դու ինձնից փող ես պահանջում.
Ետ չեմ տալու ես քեզ և ո՛չ մի օբոլոս,
Որովհետեւ դու «տաշտենի» «տաշտ» ես անվանում:

1250

ՊԱՍԻԱՍ

Ետ չե՞ս տալու:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Կարծում եմ՝ ո՛չ.

Իսկ դու շտապի՛ր, արագորեն չքաղի՛ր այդ
Դռան մոտից:

ՊԱՍԻԱՍ

Գնում եմ, բայց, կյանքս վիտ,

Իմացիր, որ դատարան եմ քեզ տանելու:

1255

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Դու կկորցնես ավելի, քան բառերիդ մնա,
Սակայն ես քեզ ոչ մի չարիք չեմ ցանկանում,
Զնայած որ այս «տաշտեն» «տաշտ» անվանեցիր:

Պաշխան ու վիտն գնում են:

ԷՊԻՍԿՈՍ ՅՈԹԵՐՈՐԴ

Գալիս է Ամենիսար:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Վա՛յ ինձ, վա՛յ ինձ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՛հ, ո՛վ է այս ողբացողը. արդյո՞ր այստեղ
Կարկինոսյան աստվածներից մեկը ճշաց:

1260

ԱՄԻՆԻԱՍ

Իրոք ուզում ես իմանալ, թե ո՞վ եմ ես.
Թշվառ մարդ եմ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ուրեմն՝ քո գործի՛ն գնա:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Դաժա՛ն աստված, ո՛վ Բախտ, կառքիս անխնայ
Դու ջարդեցիր, ո՛վ Պալլաս, ինձ կործանեցիր:

1265

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդ ի՞նչ է, քեզ Տլեսլուկամո՞ւսն է վնասել:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Ինձ մի՛ ծաղրիր, ո՞վ սիրելիս, այլ պարտադրիր,

Որ քս սրդին իմ փողերը վերադարձնի.

Առանց այդ էլ ես շատ ծանր վիճակում եմ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդ ի՞նչ փողեր:

1270

ԱՄԻՆԻԱՍ

Որոնք նրան պարտք եմ տվել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինձ թվում է՝ դու սոսկալի վիճակում ես:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Աստված վկա, կտոք բշելիս ես վայր ընկա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ջառանցում ես՝ կարծես էշից ես վայր ընկել:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Ի՞նչ, դառանցո՞ւմ. ես իմ փողն եմ ուզում ստանալ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ոչ, անկասկած սա հեղեկան խանդարում է:

1275

ԱՄԻՆԻԱՍ

Այդ ինչպե՞ս թե:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինձ թվում է՝ դու ուղեղի ցնցում ունես:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Երգի՛ր՝ ա՛մ եմ ես Հերմիտով, բեզ դատի կտամ,
եթե փողս չվճարես:

ԱՏՐԵՊՍԻԱՂԵՍ

Ասա՛ դու ինձ.

Ի՞նչ ես կարծում, ամեն անգամ նո՞ր ջրով է
Զեսն անձրևում, թե՞ արևի զարաթյունով
Թափված ջուրը ներկյ լիբե է նա քաշում:

1280

ԱՄԻՆԻԱՍ

Ես չդիտեմ, և այդ հարցը ինձ չի հուզում:

ԱՏՐԵՊՍԻԱՂԵՍ

Իսկ իրավունք ունե՞ս փողեր օրհանջելու,
Երբ երկնային դարձերին դու անտեղյակ ես:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Եթե հիմա փողդ թիչ է, գեսն ինձ տուր
Տոկոսները:

1285

ԱՏՐԵՊՍԻԱՂԵՍ

Տոկո՞ս. այդ ի՞նչ կենդանի է:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Դա այն է, որ ամիսների, օրերի հետ
Ավելի ու ավելի շատ է մեծանում,
Մինչև ժամկետը լրանա:

ԱՏՐԵՊՍԻԱՂԵՍ

Հա՛վ ասացիր.

Իսկ դու ի՞նչ ես կարծում, ծովը մեծանո՞ւմ է,
Թե՞ մշտապես նույնն է մնում:

1290

ԱՄԻՆԻԱՍ

Զեար՝ վկա՝ նույնն է մնում,
Նրան հատուկ չէ մեծանալ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդ ինչպիսի է,
Թշվառակա՛ն, որ գետերով լցվող ծովը
Նրբեկիցի չի մեծանում, իսկ դու հանկարծ
Որոշել ես քո փողերը ավելացնել:
Զարժե՞ր արդյոք, որ քեզ անիցս վռնդեմ:
(Ստրուկին)

1295

Խթա՛ն տուր ինձ:

ԱՄԻՆԻԱՍ

(հանդիսականներին)

Վկա՛ր եղեր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զբվի՛ր, նժո՛ւյգ, վազի՛ր, էլ ի՞նչ ես դանդաղում:

ԱՄԻՆԻԱՍ

Մի՞թե իրոք սա լկաթի չէ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Կորի՛ր, թե չէ՛
Քո լծակիր այդ հետույքը կխթանեմ:
(Ամինիասը վախշում է)

1300

Փախչո՞ւմ ես դու, իսկ ես արդեն ուղղում էի
Քեզ քշել քո լծասարքով, անխվնեքով:

Մահում է տուն:

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԸ

Չար գործերի կրքերով է նա բռնվել.

Սարուփե

Տենչում է այս ալևորը

Զվճարել այն փողերը,

1305

Որոնք որ նա պարտք է վերցրել:

Բայց, անկասկած, հենց այս օրը

Նրան մի բան կպատահի,

Որը հանկարծ պիտի դարձնի

Իմաստակի խարդախ գործը մի արհալիրք հենց ի՞ր համար:

1310

Կարծում ենք, որ նա կգանի այն, ինչ վաղուց

Անտիպարուփե

Նռանդագին որոնում էր:

Նրա որդին հմտացել է

Ճշմարտությունը բացասող

Ամեն փաստարկ բերելու մեջ,

1315

Եվ կհաղթի նա բոլորին,

Քեկուղ ասի ստորագույն բան,

Բայց ծերունին պիտի տենչա, որ իր որդին համը դառնա:

1320

ԷՊԻՍՈԴԻՈՆ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Ի՞նչ տնից դուրս է վազում Մառտիկաղեսը, նրան հետապնդում է փղիպպիկաղես:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ավա՛ղ, ալա՛ղ.

Հարեանհե՛ր, հարազատեհ՛ր, ազգակիցեհ՛ր,

Պաշտպա՛ն եղևք, մեծ արվեստով ծեծո՛ւմ են ինձ:

Նղա՛ւկ թշվառ իմ այս դիւին ու ծնոտին.

Ո՛վ սրիկա, սեփական հո՞րդ ես ծեծում:

1325

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Այս, ո՛վ հայր:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Տեսնո՞ւմ եք. նա ընդունեց, որ ինձ ծեծում է:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Անտարակույս:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՞վ սրիկա, հափշտակի՞չ ու հալրասպա՞ն:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

էլի՛ աստ, ամէլի շա՛տ ինձ հայհոյիր,
Հրճվում եմ ես՝ քո լուսանքները լսելով:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Օ՛ տրվամով:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Բյուր վարդեր ես վրաս լցնում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Սեփական հո՞րդ ես ծեծում:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Այո, և Զեան է իմ վկան, կապացուցեմ,
Որ արդար է քեզ ծեծելը:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ո՞վ փշաքաժ,
Ինչպե՞ս պիտի հորդ ծեծելն արդարացնես:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Կապացուցեմ ու խոսքերով քեզ կհաղթեմ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինձ կհաղթե՞ս:

1335

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Հեշտ ու հանգիստ,
Բնորի՛ր, արդյոք ս՞ր խոսքով ես ուղում խոսեմ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչպե՞ս թե «որ»:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Կա՛վագո՞ւյն, թե՞ վատթարագույն:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զեար վիա, նրա համա՞ր սուղորեցրի
ես քեզ օրենքը բացասել, որ դու հիմա
ինձ համոզես, թե արդար է ու գեղեցիկ,
եբբ որ որդին իր սեփական հորն է ծածուս:

1340

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Գիտեմ, որ քեզ կհամոզեմ այնպես, որ դու,
ինձ լսելով, առարկու՞թյուն չես ունենա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ես պատրաստ եմ և կլսեմ ասելիքդ:

ԱԳՈՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ԵՐԳՉԱՆՈՒՄԲ

Յոյե

Այժմ, ծերունի, պետք է, որ դու ձե մատածես
Այս ջահելին ընկրճելու,
նրովհետե, եթե վստահ նա չլիներ,
Այսպես անսանձ չէր հոխորտա,
Իրեն հանդուգն չէր պահի ,
Մինչդեռ լկտի է չափազանց:

Ստրուփի

1345

1350

ԵՐԳՉԱՆՄԲԻ ԳԼՍԱՎՈՐ

Նախ պետք է հայտնես երգչախմբին, թե արդյոք ինչի՞ց
Կռվը սկսվեց, մանրամասն մեզ այդ բանը պատմես:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Ասեմ ձեզ ահա՝ ինչից սկսեցինք իրար հայհոյել,
Դուք տեղյակ եք, որ մենք զբաղված էինք հյուրասիրվելով:
Այդ ժամանակ ես նրան խնդրեցի կիթառը վերցնել,
Սիմոնիդեսի մի երգը երգել. «Խուզված ոչխարը»,
Բայց նա ասաց, որ խմելիս երգելն ու նշագելը
Հին սովորույթ է, կնոջ գործ՝ դարի աղալու նման:

1355

ՓԻՂԻՊՊԻՐԵՍ

Մի՞թե ճիշտ չէր, որ ես քեզ ծեծեցի ու տրտեցի,
Երգել է խնդրում. դու ձայունների տեղ ես մեզ դրել:

1360

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Ճիշտ նույն ձևով էր նա տանը խոսում, ինչպես որ հիմա,
Ապա ասաց, որ Սիմոնիդեսը վատ բանաստեղծ է.

Այդ ժամանակ դեռ ես դժվարությամբ, մի կերպ դիմացա:

Հետո խնդրեցի, որ նա մրաննու քննադատը վերցնի

Ու էսքիլոսից մի հատված ասի, սաեպն նա հայտնեց,

1365

Որ էսքիլոսը առաջինն է այն պոետների մեջ,

Որոնք ողմկոտ ու լեզվանի են, խառն ու խրթնաբան:

Կարատեկապանք, թե սիրտս ինչպես զայրալից դողաց,

Բայց հպուլ ցավով ես հորդորեցի, որ նա ինչ-որ բան

Ասի ներքից, եթե նրանց է խելոք համարում:

1370

Նա անմիջապես էվրիպիդեսից մի հատված ասաց,

Թե ինչպես եղբայրն, ո՞վ Փրկիչ, քրոջ հետ է կենակցում:

Էլ չդիմացա. բյուր լուսանքներով, հայհոյանքներով

Ես հարձակվեցի, և արդեն, ինչպես դուք ենթադրում եք,

1375

Բառը բառի հետ սկսեց մտրտնչել: Այնուհետև նա

Իր տեղից ցատկեց, ինձ թակեց, խեղդեց, ջարդեց, կեղեքեց:

ՓԻՂԻՊՊԻՐԵՍ

Արժանի էիր, քանզի իմաստուն էվրիպիդեսին

Դու չես գովերգում:

ՍՏՐԵՊՏԻԱԴԵՍ

Նա՞ է իմաստուն. ա՛խ, ես ի՞նչ ասեմ,

Նորից ծեծ կուտեմ:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Արդար կլինի դա, Զևսն է վկա:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչպե՞ս թե արդար. ո՞վ դու անամոթ, ես եմ քեզ սնել, 1380

Ես եմ կռահել քո թոթովանքից, թե ինչ ես ուզում:

Ասում էիր՝ «ձուլ», և ես հասկանում, շուր էի տալիս,

Ուտելիք էիր խնդրում, և խելույն հաց էի բերում:

Հաղիվ էիր դու հասցնում ասել «կզ», և ես քեզ վերցնում, 1385

Դուրս էի տանում, ալեւաղ նստեցնում, խոկ դու ինձ աչսօր

Խնդգում էիր, թեպետ գոռում,

Ճշում էի, որ պետք բռնեմ:

Չտարար ինձ դուրս, սրիկա,

Այլ կոկորդս բռնել էիր,

Եվ ես տակս «կզ» արեցի: 1390

ԵՐԳՉԱՍԵՈՒՄԲ

Անտոդե

Կարծում եմ, որ ջահելների սիրաբ հիմա Անտիստարփե

Թալբում է, խոսքի սպասում:

Եթե որդին կարողանա ճարտար խոսքով

Իր վարմունքը արդարացնել,

Ծերեւիների կաշվից այլեւս չի փրկվի 1395

Սխտուի շափ ծվեն անգամ:

ԵՐԳՉԱՍԵՄԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

(Փիղիպպիդեսին)

Այժմ քո հերթն է, ո՞վ նոր խոսքերի ստեղծող, հերցուրող,

Փնարի՛ր փաստարկներ, որոնցով խոսքդ արդար կթվա:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ի՞նչ հաճելի է զբաղվել իմաստուն ու նոր գիտությամբ

Եվ կարողանալ հին օրենքները հերքել, բամահերել: 1400

Նախկինում, երբ ինձ լուկ ձիարշավն էր հետաքրքրում,

Անսխալ չէի կարողանում ես երեք բառ կապել,

Իսկ այժմ, երբ սա իմ նախորդ կիրքը աչսպես վերացրեց,

Ես զբաղվում եմ նուրբ մտքերով, խոսքով ու ասույթներով 1405

Եվ կապացուցեմ, որ արդար գործ է հորը պատճելը:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Երգվում եմ Զևսով՝ ձեռքով՝ զբաղվիր. ամենի լավ է
ես չորս ձի սնեմ, քան թե ծեծվելով հալումաշ լինեմ:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Վերադառնում եմ իմ հախելին խոսքին, որից շեղեցիր,
եվ հարցնում եմ քեզ. երբ մահուկ էի, ինձ ծեծում էիր:

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այս, բայց իբրեւ հոգատար ծնող, լավ նպատակով:

1410

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Այժմ ինձ աստ.

Իսկ չի՞ր կարելի, որ լավ նպատակ ե՞ս էլ ունենամ,
եվ, երբ կարիք կա, ե՞ս էլ քեզ ծեծեմ լավ նպատակով:
Այդ ինչո՞ւ պետք է քո մարմինը չեղծ մնա քոթակից,
Մինչդեռ իմը՝ ոչ: Ծնվել եմ քեզ պես, իբրեւ ազատ մարդ,
Ի՞նչ է, կարծում ես՝ որդին պիտի լա, իսկ ծնողը՝ ո՞չ:
Դու կասես, որ դա սաղում է միայն երեխաներին,
Իսկ ես կառարկեմ. ծերը կրկնակի աղայամիտ է,
ու պատժվելը նրան մանկանից շատ է սաղակաւ,
Բրովհետեւ նա առավել ստիպվ պետք է սխալվի:

1415

ԱՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Մտկայն ոչ մի տեղ քնդունված չէ, որ հորը դնքստեն:

1420

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Իսկ աչդ օրենքը ստեղծողը մի՞թե հասարակ մաքդ չէք,
Ինչպես ես ե դու, մի՞թե հեռերին նա չի համոզել:
Արդյոք ես ինչո՞ւ իրավունք չունեմ գալիքի համար
Նոր օրենք ստեղծել, որ որդին հորը կարող է ծեծել:
Իսկ այն զարկերը, որ ստացել ենք այս օրենքից առաջ,
Կարող ենք ներել, մեր ծնողներին անպատիժ թողնել:
Ապա, դու նայի՞ր հավերին, մյուս անասուններին,
Որոնք ծեծում են իրենց հայրերին: Ինչո՞ւ են նրանք
Մեղնից տարբերվում. լսկ նրանով, որ դատեր չեն անում:

1425

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Բի ամեն ինչով դու հավերին ես ուզում նմանվել,
Այդ դեպքում ինչո՞ւ աթար չես կացում, թառին չես ննջում:

1430

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Դրա կարիքը չկա, բարեկամ. Սուրատեսի՛ն էլ
Այգպես է թվում:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Բայց ինձ մի՛ ծեծիր, թե չէ դու մի օր քեզ կմեղադրես:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Այդ ինչի՞ համար:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Եթե արդար է, որ ինձ պատժում ես,
Քեզ էլ նույն ձևով սրգիդ կպատժի, երբ որ աշխարհ գա:

1435

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Իսկ եթե չդա՞. կնշանակի՛
Ձուր հմ լաց եղել, և դու մեռնելիս ինձ կժանալիս:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

(ճանդիսատեսներին)

Մ՛վ ծերունիներ, թվում է, թե նա ճիշտ է բարբառում,
Եվ թվում է, թե պետք է սրա հետ մենք համաձայնե՞նք.
Եթե սխալվենք, իրոք արժանի կլինենք պատժի:

ՓԻԴԻՊՊԻԴԵՍ

Այժմ հետևիր այլ գաղափարի:

1440

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Մ՛խ, դու լիովին ինձ կկործանես:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ոչ, էլ չես ցավի այն բանի համար, ինչ հանդուրժեցիր:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդ ինչպե՞ս, ասա՛, դու ինձ ի՞նչ ձևով կմխիթարես:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Մերս կծեծեմ, այնպես, ինչպես քեզ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այդ ի՞նչ ես տուում, ի՞նչ ես դու տուում.
Այդպես ավելի մեծ մեղք կպորժես:

1445

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Իսկ ի՞նչ կանես, եթե վատթար
խոսքով ես քեզ աղաքցուցեմ,
Որ մայրերին պետք է ծեծել:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Էլ ուրիշ ի՞նչ. թե այդ անես,
Այլևս չի լինի արգելք,
Որ քեզ նեղես դու անդունդը՝
Սոկրատեսի:
Ու խոսքի հետ վատթարագույն:
Ամպեր, ես ձեր պատճառով եմ այս վիճակում,
Քանի որ իմ գործերը ձեզ վստահեցրի:

1450

ԵՐԳՉԱԽՄԲԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Ամենին. մեղավորը ի՞նքզ էլ լսի,
Զոր գործերի հանդեպ հակում դու ունեցար:

1455

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Բայց դուք ինչո՞ւ այն ժամանակ չզդուշացրիք,
Այլ խաբեցիք ինձ պես ուսմիկ հալիվորին:

701

ԵՐԳՉՍԽՄԵՐԻ ԳԼԽԱՎՈՐ

Այդ ձեռով ենք մենք միշտ վարվում, երբ տեսնում ենք,
Որ անարդար գործերի է մեկը ձգտում.
Այնժամ նրան շարիքների մեջ ենք նետում,
Որ սովորի նա վախենալ առավաժներից:

1460

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ա՛խ, դաժան եք, ո՛վ Ամուհի, բայց արդարացի.
Հարկավոր չէր ինձ խուսափել պարտքերիցս:
(Փիղիպպիդեսին)

Այժմ պետք է, սիրելիդ իմ, որ սրիկա
Սոկրատեսին, Քերեփոնին մենք գրազի
Մոյն եղարկենք. ե՛կ, նրանք մեզ մոլորեցրին:

1465

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ոչ, ուսուցչիս հանգեալ երբեք մեզը չեմ գործի:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ե՛կ, ե՛կ, միայն պապենական Զեսին հարգիր:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Պապենական Զեսի՛ն, տեսե՛ք. ո՛վ հնամուլ,
Կա՞ արդյոք Զես:

1470

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Այո, այո:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Զկա, չկա.
Հեղմն է իշխում, իսկ Զեսին նա վտարել է:

ՄՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Զի վտարել, թեպետ ես էլ Հողմի մասին
Այդպես էի հենց մտածում: Ա՛խ, դժբախտ եմ.
Աղբակույտը աստըծու աեղ էի դրել:

ՓԻՂԻՊՊԻԴԵՍ

Ինքզ քեզ հետ դու դառանցիր, շաղակրատիր:
Գնում է:

1475

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ավա՛ղ, ավա՛ղ, խելքս թուցնում, կատաղում եմ.
Սոկրատեսին ասավածնեքի հետ փոխեցի:
Ա՛լ, սիրելի Հերմես, վրաս մի՛ դաշրացիր,
Ներողամիտ եղիր և ինձ մի՛ խորտակիր.

Բարբաջանքը հս լսեցի ու ցնդեցի:

1480

Դարձիր դու իմ խորհրդատուն. արդյա՞ք նրանց
ես դատի տամ, թե՞ ուրիշ կերպ հս մտածեմ:

(Ականջ է դնում)

Ճիշտ ես ասում. քաշքշուկի մեջ չեմ մտնի,
Այլ հենց հիմա այդ շատախոս ստահակների
Տունը կայրեմ:

(Նառային)

Այստե՛ղ, այստե՛ղ եկ, ո՛վ Քսանթիաս,
Քեզ հետ վերցրու դու աստիճան ու մի քլունդ.

1485

Ապա կեղնես դու տանիքը այս դպրոցի,

Այն կքանդես, եթե ավրոջդ սիրում ես:

Թող այս տունը շուտով փուլ գա նրանց պխին,
Իսկ ինձ համար մի վառվող ջա՛հ բերեք խկույն:

1490

(Մասան կառաւում է հրամանք)

Նրանք այսօր իրենց մեղքերը իմ առաջ
Պիտի բավեն, թեկուզ և խիստ պարծենկոտ են:

(Վերցնում է չափն ու բարձրանում կտուրք)

Ա. ԱՇՍԿԵՐՏ

(գլուխը պտտումանից դուրս հանելով)

Ավա՛ղ, ավա՛ղ:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Քո գործը, ջա՛հ, բազում բոցեր արձակելն է:

Ա ԱՇԱԿԵՐՏ

Ո՞վ մարդ, այդ ի՞նչ հա դու անում

1495

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչ հմ անո՞ւմ. ոչինչ, միայն

նուրբ զրույց հմ վարում այս տան փայտերի հետ:

Բ ԱՇԱԿԵՐՏ

(նեսից)

Ավա՛ղ, ավա՛ղ, այդ ո՞վ է մեր տունը այրում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Նա, ում թիկնեցը յուրացրիք:

Դ ԱՇԱԿԵՐՏ

(նեսից)

Կործանո՞ւմ հա մեզ, կործանում:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հենց դա էլ իմ նպատակն է.

Միայն թե հույսս այս բլունդն արդարացնի,

մե միևնչև այդ շընկնեմ, զլուսս շջարդեմ:

1500

ՍՈԿՐԱՏԵՍ

(զբոլբ պատումանից դուրս հանելով)

Է՛յ, խեղապես ի՞նչ հա անում դու կտուրին:

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Հախրում հմ հա և արևի մասին խորհում:

ՔՆՐԵՓՈՆ

(նեսից)

Ա՛խ, դժբա՛խտ հմ, թշվառականս խեղդվո՞ւմ է:

1505

ՍՏՐԵՊՍԻԱԴԵՍ

Ինչո՞ւ էիր աստվածներին դուր անպատվում
նվ կամ Լուսնի շրջակայքը հետախուզում:

(Իշնում է կտաւից)

(Մառային)

Խփի՛ր, ջարդի՛ր ու հալածի՛ր, շատ պատճառ կա.
Նախ, այս մարդիկ տնարդիկ են աստվածներին:

(Տունը բանդվում է)

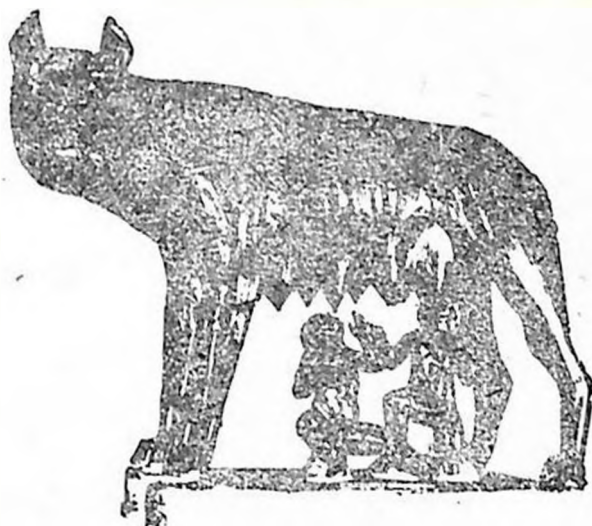
ԵՐԳՉԱՍՈՒՄԲ

Նկի՛ր գնանք, բաղական է,
Որքան այսօր մենք պարեցինք:

Բայցը զնում են:

1510

ՀՈՒՄ

Թարգմանությունները
ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԵՅԱՆԻ

ԷՆԵԱԿԱՆ (հատված առաջին գրքից)

Զենքեր եմ երգում և այն հերոսին,
 որ, ճակատագրի կողմից հալածված,
 Առաջինն էր, որ Տրոյայից եկավ
 Իտալիա՝ ափերը կավիրնումի:
 Շա՛տ է թափառել նա թե՛ ցամաքում
 և թե՛ ընդարձակ ծովերում կամքով
 Երկնայինների, որոնց Յունանան
 զրգուում էր իր բարկությամբ դաժան:
 Պատերազմներ է մղել բազմաթիվ,
 Բանի շէր հիմնել նա մի քաղաք, ուր
 Բը աստվածներին տարավ՝ կատիայում,
 որտեղից առաջ եկան հայրերը
 Ալբայի, ազգը լատինների և
 մեծ պարիսպները հպարտ Հռոմի:
 Մուսա՛, պատմիր ինձ այն պատճառները,
 թե ո՞ր աստվածն էր այնքան անպատված
 կամ ի՞նչո՞ւ արդյոք մեծ աստվածների
 Թագուհին այդքան տառելով քշեց
 Բարեպաշտությամբ հայտնի հերոսին
 ընդառաջ այդքան վտանգների կամ
 Գործերի: Մի՞թե երկնային հոգուն
 հատուկ է այդքան ահեղ բարկություն:
 Հնօրյա մի մեծ քաղաք է եղել,
 Տիւրից հկածներն էին կառուցել,
 կարթագեն՝ Տիրրի գետաբերանի
 և Իտալիայի դիմացը կանգնած,
 Քաղաք, որ հարուստ էր միջոցներով
 և ծարավի էր պատերազմների:
 Յունոնան շատ էր սիրում քաղաքն այդ
 և ավելի քան մնացածները,

5

10

15

Հետո է միայն սիրել Սամսուր:
 Եվ այնտեղ էին զենքերը նրա,
 Այնտեղ էր կառքը: Եվ տատվածուհին
 մի միտք էր շոյում զեռ այն ժամանակ,
 Որ աղզերի տեր լինի քաղաքն այդ,
 Թե չընդգրմանա հակառակորդ:
 Բայց նա լսել էր, որ պիտի ծնվի
 տրոյացիների արյունից մի ցեղ,
 Որ կառապալի նա մի օր Տիրի
 մարզկանց կառուցած այդ պարիսպները,
 Որ մի տիրակալ ժողովուրդ հեռվից,
 հզոր իր մղած պատերազմներում,
 Կզա, կավերի Լիրիան ամբողջ՝
 այդպես են մանել Պարկուհիները:
 Եվ Սաաուրնիկն վախենում էր, երբ
 մտաբերում էր այն պատերազմը,
 Որ նա մղել է Տրոյայի մոտ իր
 արդոսցիների համար սիրելի:
 Այն ժամանակ էլ նա դաժան ոխը
 և բարկությունը պահում էր սրտում,
 Դեռ այն օրերից մնում էր դրոշմված
 նրա սրախ մեջ Պարխի գատը,
 Իր գեղեցկության անպատվությունը,
 տրոյացիների զվվելի ցեղը,
 Այն հարգանքները, որ վաչելում է
 զեռ Դանիմեզը բարձր երկնքում:
 Բոցավառվելով բարկությամբ՝ քշեց
 ու տարավ զեպի արձակ ծովերը
 Տրոյացիներին, որ պրծել էին
 դանաչյիների և Աբիլեսի
 Դաժան ձեռքերից, և հակառակորդի
 կողմից հալածված նրանք անդադար
 Քափառում էին երկար տարիներ
 ընդարձակ ծովի բոլոր ափերում:
 Հաղիվ էր կորչել Սիկուլան աեսքից,
 տրոյացիները ուրախ բաց արին
 Առագաստները քամուն, նավերով
 ճեղքելով փրփուրն ուղի ալիքի:

20

25

30

Յունանան սրտում պահած մշտական
վերքը՝ ինքն իրենն առաց. «Պետք է խնձ
Պարտված՝ հրաժարվել իմ սկսածից,
չկարողանա՞լ, որ տեկնների
Արքային քշեմ իտալիայից: Ինձ
խանդարում է չար ճակատագիրը:
Զի՞ր կարողացել Պալլասը այրել
նավատորմն ամբողջ արգիլացոյ և
Ընկղմել նրանց ծովի անգնդում
ոճիրի համար միակ, որ գործեց
Օյիլեսոսի որդի Ալասը.

40

և Յուպիտերի սրբնՊաց հուրը
Զի՞ր նետվել բարձր ամպերի միջից,
ցրել նավերը կատաղի քամով,
Զի՞ր ալեկոծել արձակ ծովերը
և մորթիկի մեջ վերցրած Ալասին,
Որը բոցեր էր որձկնում իր կրծքից
ճեղքված, չի՞ տարել ու գամել նրան
Հեռվում սրածայր ժայռի կատարին:
Իսկ ես՝ թագուհին մեծ լաստվածների
եվ Յուպիտերի բույրը և կինը,
այգքան տարիներ պատերազմում եմ
Շարունակ միևնույն մի՞ ազգության դեմ:
Եվ դրանից հետո կարո՞ղ է արդյոք
Պաշտել որեէ մեկը մարդկանցից
ինձ՝ Յունոնայիս: Կարո՞ղ է արդյոք
Քրեէ մեկը ինձ աղերսելով՝
զոհերով պատվել իմ դո՛հարանը.

45

Ո՞վ կհավատա այսուհետ, որ ես
այգքան հզոր մի աստվածուհի եմ»:
Եվ աստվածուհին, այդպիսի մտքեր
ունենալով իր բոցավառ սրտում,
Գնաց հայրենիքն ամպերի, այնտեղ,
ուր աղմկարար Ավստրոս է ծնվում՝
էտլիս: Էտլ թագավորն այնտեղ
մի մեծ քարայրում փակված է պահում
Խենթ քամիներին, որ պայքարում են,
և աղմկարար փոթորիկներին:

50

Նա նրանց պահում է միշտ շղթայված,
 նրանց փակված է պահում զնգաճում:
 Իսկ քամիները ըմբոստանում են,
 զոդում, աղմկում լեռան պտտերի
 Շուրջը: էոլը իր թագն իր զլխին,
 բարձրացած, նստած բլրի գագաթին,
 Հանգստացնում է խենթ սգին նրանց
 և չափավորում է բարկությունը:
 Թե աչդպես շաներ, քամիներն արագ
 բոլոր ծովերը և ցամաքները
 Բարձրացնելով օդի մեջ նրանց
 ալիկելու և տանկելու էին:
 Բայց վախենալով աչդ բանից՝ հայրը
 ամենահզոր փակել է նրանց
 Քարայրներում մութ, նրանց ծածկել է
 բարձր լեռների ծանր զանգվածով:
 Նվ նրանց տվել է մի թաղավոր,
 որն ստացել է որոշ իրավունք,
 Որը կարող է թե զսպել նրանց
 և սանձերը և թե արձակել նորից.
 Այդ արքայի մոտ եկավ աղերսող
 Յունոնան և այս խոսքերը ասաց.
 «էսլ, չէ՞ որ քեզ հայրն աստվածների
 և թաղավորը համայն մարդկության
 Իրավունք տվեց թե խաղաղ պահել
 ալիքները, թե փոթորկել քամով.
 Մի ազդեցություն, որ թշնամի է ինձ,
 ծովով նավարկում է Տիրենական,
 Իլիոնը և պարտված Պենատներ
 տեղափոխվում են արդեն Իտալիա:
 Դու նորից ուժ տուր քո քամիներին
 և կլանիր նրանց սուզված նավերը,
 Կամ ցրիր նրանց տարբեր վայրերում,
 իսկ դիակները սփռիր ափերում:
 Երու անգամ յոթ նիմֆաներ ունեմ՝
 մարմնով գեղեցիկ ու հիանալի,
 Նրանց քեզ կտամ, և կավելացնեմ
 նաև Դեյոպեն, որ գեղեցիկ է

55

60

65

70

Մարմնով բոլորից, և ամուսնությամբ
մշտական քեզ հետ կկապեմ նրան
Քո ծառայության փոխարեն և նա

իր տարիները կանցկացնի քեզ հետ,
եվ քեզ երջանիկ մի հայր կդարձնի

սերունդով, որ նա կալարգևի քեզ»:
էտլն իր հերթին տաաց՝ «Բագուհի՛,
քո դսրծն է, թե դու ինչ ես ցանկանում,

Իսկ հրամանները, որ ինձ ես տալիս,
լինելու են ինձ որպես օրենք միշտ:

Դու ես տվել ինձ արքայությունն այս
Յուսիստերի հետ, տվել այս գահը,

Դու ես տվել ինձ, որ աստվածների
խնջույքներին ես մասնակից լինեմ.

եվ դու ես դարձրել ինձ հզոր տերը
թե ամպերի, թե փոթորիկների»:

Ասաց, հարվածեց իր տեգով լեռան
փռա ընկած կողքին, իսկ քամիները,

Շտապում էին դձուլի այն անցքը,
որ արդեն բացվել էր նրանց համար,

Զորքերի նման, և սկսեցին
իրենց մարիկով փչել ցամաքում:

էվրոսը, Նոտոսն ու Աֆրիկոսը,
որը առտա է փոթորիկներով,

Միաժամանակ ծովերի վրա
ընկան, հուզեցին մինչև խորքերը

Ամբողջովին և հսկա ալիքներ
քշեցին տարան դեպի ափերը:

Մարդկանց աղաղակ, փարանասարքի
ահուելի աղմուկ դրան հետևեց:

Իսկ աեկրների աչքերից հանկարծ
ամպերը օր ու երկինք խլեցին,

եվ ամբողջ ծովի վրա տարածվեց
անթափանց խավար մի գիշեր հանկարծ:

Ահեղ թնդացին բեկռներն, օդում
փայտատակեցին կրակներ բազում.

եվ մարդկանց ցույց էր տալիս ամեն ինչ,
որ մահը դարձավ անխուսափելի:

Իսկ էնեատասի անդամներն արդեն

դողդողում էին անշափ սարսուռից.

Հառաչեց, պարզեց դեպի աստղերը

ձեռքերն ու ասաց՝ «Օ՛, հառապտիկ

եմ քառապատիկ երջանիկ է նա,

ում պատահել է իր ծնողների

Աչքերի առջև, բարձր Տրոյայի

պարիսպների մոտ սպանված լինել:

Դանալյցիների ազգովյան մեջ դու

ամենակարիճ մարտիկ, օ՛, Տիդիդ,

ինչո՞ւ ես շքնկա քո աջից, ավա՛ղ,

այնտեղ՝ դաշտերում իլիոնական,

Տալով իմ հոգին այնտեղ, ուր ահեղ

Հեկտորն է հանդչում, որ էակիրի

Տեգից է ընկել. ուր Սարակոսն է

փռված, Սիմոսն է զլորում իր

Ջրով վահաններ ու սաղավարաներ

այն հերոսական մարտիկների, ամ

Մարմիններն է նա վերցրել փռաավոր

և առնում նրանց իր ալիքներով:

Այդպես ասաց նա, իսկ Աքվիլոնը

հարվածեց գեմքին առագաստների,

Ալիքները մինչ աստղեր բարձրացրեց,

թիերը փշրեց և խելապտույտ

Նավը պտավեց, և արդեն կռքով

կանգնեց կառավարի ալիքների գեմ:

Բարձր ու գահավեժ շրային մի լեռ

երևաց հանկարծ: Ոմանք ցցվել են

Ամենարարձր ալիքի զխին.

ոմանց ալիքը հող է ցույց տալիս:

Կիսաբացելով ջուրը, որ եռում

և կատաղում է ավազի վրա:

Նոտոսն երեք նավ քշեց, շարտեց

Ժայռերի վրա, որ թաքուն էին,

Ու ցցվել էին տարածության մեջ

ծովի՝ մեջքերով անսահման, որոնց

Իտալացիներն Արաս են կոչում:

95

100

105

110

Էվրոսը հրեք նստի ետ շարտեց
 Դեպի լեռնագոգ, Սիրտերը դաժան
 (օ՛, դա ողբալի մի ահաարան էր),
 Տարավ ու անդուխ զարկեց քարերին,
 Իսկ նրանց շուրջը տվազ կուտակեց:
 Հսկա մի ալիք իր՝ էնեասի
 աչքերի առջև ահեղ բարձունքից
 Բնկավ այն նավի վրա, որի մեջ
 լիկիացիներն էին, Օրոնտը
 Հավատարիմ, և նավավարն ընկավ
 դեպի գլխիկոնծի, միևնույն ալիքը,
 Երբ հրեք անգամ պտտեցրել էր
 այդ նավը արագ, նա մի պտույտով
 եկնք ու կատաղի հանկարծ սրբնից
 կլանեց նրան: Այստեղ ու այնտեղ
 Մարդիկ, որ լողում էին այդ անասի
 անդնդի վրա, երևան եկան:
 Զենքեր ու մարդիկ, տախտակներ, զանձր
 տրոյացիների լողում են արդեն,

115

Պարաված է նավը իլիոնական,
 պարտվեց քաջարի Աքաաի նավը,
 Պարտվեց Աքաաի նավը և այն, որ
 ծեր Ալեքին էր տանում հարցարժան:
 Եվ կիսաբացված կողքերով նրանք
 ընդունում էին թշնամի ջուրը,
 Իսկ տախտակները բազում, բաժանված,
 ճարճատում էին բոլոր կողմերում:
 Նեպտունը զգաց, որ ծովն է հուզվում,
 որ փոթորիկն է արձակված եղել,

120

Եվ աղմկում է, և որ բարկացած
 լճերը ծովի քշված են ներքև:
 Եվ նա իր խաղաղ գլուխը հանեց
 ջրի երեսից և նայեց հեռու,
 Տեսավ, որ ցրված է էնեասի
 նավատորմն ամբողջ ծովի երեսին,
 Տեսավ նույնպես, որ տրոյացիները
 ճնշված են ջրից, որը թափվում է

125

Երկնքից նույնքան, որքան և ջրից
 ահարկու ծովի: Եվ Յունոնայի
 Խորամանկութունն ու բարկութունը
 դադանի շմնաց նրա հզորորը:
 Կանչեց էվրոսին նա և Զեփյուսին
 իր մոտ և ասաց այսպիսի խոսքեր.
 «Այսպիսի մի մեծ համարձակութուն
 ունեցի՞լ եք, ինչ ծնված եք եղել,
 Դուք հանդգնում եք արդեն, քամիներ,
 երկիրն ու երկիրն իրար խառնելու:
 Այդպես առանց իմ թույլտվության
 բարձրացնել այդքան հսկա զանգվածներ:

130

Ես ձեզ... Բայց լավ է հանդստացրնել
 հուզվող ալիքը, իսկ հետո պիտի
 Դուք կրեք պատիժ խստիվ, աննման:
 Արագացրե՛ք ձեր վազքը և ասեք
 Զեր թագավորին իմ այս խոսքերը՝
 «Որ տերութունը արձակ ծովերի
 եվ հռաժանին ահռելի ինձ է
 տվել վիճակը, և ոչ թե նրան.

135

Իսկ նա անսահման ժայռերի տերն է,
 ուր բնակվում ես, էվրոս, վաղուց: Թող
 Այնտեղ հաստատի իր արքունիքը
 է ուր, այնտեղ թող թագավորի,
 եվ թող նա հսկի այն զնդանը, ուր
 փակված է պահում իր քամիներին»:
 Հազիվ էր ասել այդ խոսքերը նա,
 երբ խաղաղվեցին ալիքները խենթ.

140

Հավաքված ամպերն իր ձայնով ցրեց,
 արեգակը հտ բերեց. Տրիտոնը
 եվ Կիմոթոսն միացրնելով
 իրենց ջանքերը ազատում էին
 նավերն արդեն սուր խուժերից: Ինքը
 դուրս բերեց նրանց ավազի միջից
 եվ հարթեց ծովը նրանց դեմ, ելավ
 իր թեթև կառքի մեջ և սլացավ,
 Ծովի երեսին հազիվ դիպչելով
 իր անիվներով: Այդպես քաղաքում,

145

Երբ խոսովայուն է ժողովրդական
պայթում, բարեկամքամբ կույր բազմությունը
նր շարքում է քարեր ու խանձող,

չէ՞ որ ամեն ինչ զենք է մարտիկին,

Երբ կատաղած է, բայց այդ ժամանակ
առաքինությամբ, արժանիքներով
Յժառանգ է կիս մի ծեր մարդ երես

այդ ապստամբած ամբռնի առջև,
Իսկ այն կանգ կանոնն, կլեկն նրան,

և նա կխոսի, և իր խոսքերով
Պարծյալ ամբռնին նա կհամոզի,
օրինակներ նա կբերի կյանքից,

Նա կմեղմացնի սրտերը նրանց
և կխաղաղվեն այդ մարդիկ նորից:

Այլապես զազարեց ծովի ազմուկը,
երբ հայրը դիակեց ծովերը, հեռուն,

նրած կոսքի մեջ ջինջ երկնքի տակ
և արագավազ իր նժույգներին,

Ոսկյա սանձերը նրանց արձակած,
շուռ տվեց, արագ սլացավ, գնաց:

Էնկականներն արդեն հոգնատանջ
ձգտում էին, որ հասնեն սրևէ

Ափերին, նրանք շուռ եկան դեպի
Լիբիա: Մի տեղ կա ծովածոցում՝

Նավահանգիստ է կազմում մի կղզի.
ալիքերը, որ գալիս են ծովից,

Փշրվում, ցրվում և ետ են մղվում
երկու հստանքով դեպի արձակ ծով:

Նրկու կողմերում երկու ժայռեր կան,
որ սպառնում են գլխով երկնքին,

Ներքևում՝ նրանց պաշտպանություն տակ
ծովն է խաղաղվում և մնում անշարժ,

Նրանց կատարին քամուց ճռձվում է
մի մուլթ անտառ, որ սավերոտում է

Մռայլ սարսափով այդ ջուրը, խորքում
այդ ծովածոցի, կախված ժայռի տակ

Մի թարմ քարայր կա, որ նիմփաների
ապաստարան է: Զուր է խոխոջում:

150

155

160

165

Այնտեղ քարերից, որ նուրբ տաշված են,
 նստաբանների շարքեր կան. այնտեղ
 Առանց թոկերով կապված լինելու,
 կեռ խարխալներով բնավ չկապված,
 Հանգստանում են հագնած նավերը
 սլաշապանված ահեղ փոթորիկներից:
 Էնեասը յոթ նավեր հավաքած,
 որ նավատորմից էին մնացել,
 Այնտեղ ափ ելավ: Տրուացիները
 վաղուց ցանկալի հողը տեսնելով
 Սլացան դեպի ափ, ուրախացած,
 ավազի վրա փովեցին իրենց
 Աղի ալիքով տողորված մարմնով:
 Իսկույն Սքառը քարով հարվածեց,
 Կայծեր ժայթքեցին, շոր տերեւների
 կույտը վառեց նա և ուրիշ նյութեր:
 Որոնք վառվում են, ավելացնելով,
 շուտով կրակը աճեց, մեծացավ.
 Ճարճատում էր և բարձրանում բոցը
 ալեծածան դեպ բարձր երկինքը:
 Չնայած իրենց հոգնածությանը
 մարդիկ նավերից դուրս բերին ցորեն,
 Որ փչացել էր աղի ալիքից
 և գործիք, որով ալյււր են աղում.
 Եվ նախ ցորենը խորովում էին,
 իսկ հետո փշրում էին քարերով:
 Բայց էնեասը մի բարձր ժայռի
 վրա բարձրացած նայում էր հեռու,
 Որքան կարող էր դեպի արձակ ծով
 և որոնում էր հայացքով՝ արդյոք
 Նա չի՞ տեսնելու Անթիկին, որին
 քշել, տարել էր խենթ փոթորիկը:
 Որոնում էր և փռյուղիական,
 կամ Կապիսի, կամ Կաիկի նավը՝
 Քթին բարձրացված ղենքերը նրա:
 Սակայն ոչ մի նավ ծանոթ նավերից,
 Նրա ոտքերի դեմ չէր երևում:
 Բայց այնտեղ տեսավ երեք հղջիկու,

170

175

180

185

Որոնք թափառում էին ծովափին.

նրանց հաետմ ուրիշներ կային,

Որ տաքածվելով քնդաբձակ հովտում,

արածում էին կանաչ պոկեկով:

Էնեասն այնտեղ կանգ առավ, վերցրեց

նետ ու աղեղը իր հավատարիմ

Աղբատի, նախ այդ առաջնորդներին

սպանեց, բրոնք գլուխներն իրենց

Ցցում էին միշտ բարձր ու հպարտ,

եր խիտ ճշուղերով էին զարդարված,

Իսկ հետո քնկավ նրանց կուլախ մեջ,

և նա դուրս չեկավ այնքան ժամանակ,

Քանի ուրիշ յոթ հաս չէր սպանել,

Թիվ, որ հավատար էր իր նավերի

Թվին, և հետո էնեասն արդեն

բայցեց ու գնաց դեպ նավահանգիստ,

Եվ բաժանեց իր ուղեկիցներին

իր արնաշաղախ ավարն առաջին:

Բաժանեց նաև ընտիր գլխին, որ

ավել էր նրանց Արեստը բարի

Տրինակրիայի ամերին; նվեր,

որով հերոսը մի օր բեռնել էր

Նավերը, որոնք ախաի մեկնեին:

Եվ մըխիթարեց տխրած սրտերը.

«Յ՛, ուղեկիցնե՛ր,— տասց,— այսօր չէ,

որ ծանոթացանք զժրախատության հետ:

Ավելի մեծերն ենք ահսել արդեն,

մի տառված սրանց էլ վերջ կդնի:

Դուք Սկիլլայի կատաղությունն եք

արհամարհել և թնդող անդունդը

Ծածկել փրփուրով, մտել կիկլոպի

քարայրը, ձեր հին արիությունը

Մտաբերեցիք, քշեք ձեր սրտից

զաղիր երկյուղը: Եվ, գուցե, մի օր

Այդ սարսափները հրապուրիչ թվանո՞

Անցնելով այդքան փորձություններով

Եվ վտանգներով մենք զնալու ենք
 Հատիում, ուր մեզ ճակատագիրը
 Խոստանում է մի խաղաղ տարատան,
 և թույլ է տրված մեզ այնտեղ տեսնել
 Տերությանը մեր Տրռյայի դարձյալ
 ալերականերից վերականգնված, դուր
 Զինվեր մշտական կայունությամբ և
 հրջանիկ օրվա համար պահեր ձեզու
 Այդպես ասաց նա, անհանգիստ էր, բայց
 աչքերում նրա փայլում էր հույսը,
 Եվ նա բշեց իր սրտից՝ այն վիշտը,
 որը ճնշում էր։ Ուղեկիցները
 Հավաքվում էին ավարի շուրջը
 և իրենց խնջույքն էին պատրաստում։
 Եղջերուններին նրանք քերթեցին
 իսկույն, մաքրեցին ընդերքը նրանց
 Իսկ ոմանք նրանց կտրատում էին,
 շամփուրի վրա շարում միսը, որ
 Դեռ դողդողում էր, իսկ մյուսները
 տեղավերելով ափին սղոձն
 Կաթսաներ, տակը կրակ վառեցին։
 Վերականգնած են հյուծված ուժերը։
 Նրանց սննդով առատ վերջապես,
 կանաչի վրա պառկած Բաբոսի
 Հյուժ ճաշակեցին և պտուղները
 այդ առատ որսի։ Նրք նրանց բազմը
 Բավարարված էր և սեղանները
 հավաքված էին, նրանք ողբացին
 Խոսակցությամբ, որ հրկտր էր տևում,
 կորուստը իրենց ուղեկիցների։
 Բաժանված հույսի, հրկյուղի միջև,
 մեկ հույս ունեին, որ կենդանի են
 Բարեկամները, մեկ էլ մտածում,
 որ նրանք արդեն սովերենք դարձած։
 Չեն լսի իրենց կանչողի ձայնը։
 Իսկ էնհատը ողբում էր մահը
 Հերոս Օրոնտի և Ամիկոսի,
 արի Գիասի, արի Կլոանթի։

205

210

215

220

Ողբը վերջացավ, երբ Յուդիտերը
 և իհերային իր բարձունքից նայեց
 Արձակ ծովին և ամերին նրա,
 և րկրի անսահման տարածությանը,
 Ժողովուրդներին, որոնք ծածկել են
 և րկրի երեսը, կանգնեց վերջապես
 Նա Օլիմպոսի գագաթին և իր
 աչքերը ուղղեց Լիբիայի վրա:
 Այն ժամանակ, երբ նա մտածում էր
 ժողովուրդների վիճակի մասին,
 Վենետան, որը շատ վշտացած էր,
 թրջված աչքերով և հառաչելով
 Ասաց նրան. «Դու, որ խմաստությամբ
 կառավարում ես թե աստվածների,
 Թե բոլոր մարդկանց ճակատագիրը,
 և ում շանթերից աշխարհն է դողում,
 Այդ ի՞նչ ոճիր է գործել իմ որդի
 էնեասն, ի՞նչ են տրոյացիները
 Արգյսք քեզ արել՝ տառապանքներից
 այնքան շարշարված, որ Իտալիայի
 Պատճառով նրանց առջև փակում ես
 ամբողջ աշխարհը: Բայց նրանցից է,
 Այո, նրանցից, նորոգված ազնիվ
 արյունից Տեկրի մի օր դարերի
 Երկար ընթացքում հերոսների մի
 Ժողովուրդ պիտի ծնվի հաղթական.
 Դա ժողովուրդն է հռոմեական, որ
 իր օրենքների տակ պիտի վերցնի
 Ծովն ու ցամաքը: Ի՞նքզ ևս խոստացել:
 Ինչպիսի՞ մի միտք, հայր իմ, ստիպեց
 Վճիռդ փոխել: Տրոյայի ահեղ
 աղետի օրին մըխիթարում էր
 Ինձ այդ հույսը, և ավերակների
 միջից տեսնելով, որ ապագայում
 Պիտի լավագույնն մի վիճակ ուղղի
 ավերմունքներն այդ ճակատագրական,
 Հոռւմ էի: Բայց հետապնդում է
 անգութ վիճակը ժողովրդին; որ

225

230

235

240

Անցել է այդքան տառապանքներով:

Ե՛րբ վերջ կդնես, հղար աստված, մեր

Դժբախտութեանը: Անտենորը, որ

փախել է միջից աթոլների, անցք

Կարողացել է դառնել մինչ ծովը

Իլլիրիական և լիբուրների

Նրկիրն անարգել թափանցել, անցնել

աղբյուրը, որից ինն առուններով

Տիմալն է վազում գետի առձակ ծով,

ծածկելով դաշտը ռոնացող ջրով:

Ջնայած հարյուր վտանգներին, նա

կարող էր հիմնել Պաստավ քաղաքը

Նվ աղահովել Տեկրի ցեղն այնտեղ,

նոր հայրենիքին առաջին անունը.

Կախել հաղթական զենքերն իլիանի.

նա վաշելում է խոր խաղաղություն:

Մենք՝ զավակներդ, որոնց պատվում ես

Օլիմպոսում դու, ավա՛ղ, կորցնում ենք

Մեր նավատորմը: Մի աստվածուհու

վրիժառությունն ես մեզ զոհաբերում:

Նվ Լատիումի ափերից քշում:

Գինն ալդպե՞ս է մեր բարեպաշտության:

Ալդպե՞ս ես արդյոք դու մեզ հաստատում

մեր տերություն և իշխանություն մեջ:

Բայց աստվածների և մարդկանց հայրը

ժպտալով նրան իր գեմքով, որով

Պալծառացնում է երկինքը ներից

և խաղաղեցնում փոթորիկներին,

Համբուրից դատեր աշար հայրաբար

և ասաց նրան խոսքեր այսպիսի.

«Բնավ մի հուզվիր դու, Կիթերե՛, քո

ցեղի վիճակը մնում է անխախտ.

Կաեսնես քաղաքն ու պարիսպները

Լավինիումի, որ խոստացել եմ քեզ.

Նվ մեծահոգի քո էնեասին

կտանես դեպի աստղեր երկնային,

245

250

255

Իմ ղդացմունքները բնավ չեն փոխվել,
 որովհետեւ ես պիտի քեզ ստեմ,
 Քանի որ այդ հողան է քեզ շարշարում,
 կրացեմ ես քեզ այն գաղանիքները,
 Որ դեռ պահում է հակառակորդը՝
 նա Խալիլայում մեծ պատերազմ է
 Մղկու և նա ջախջախելու է
 այնտեղ ազգասեր ժողովուրդներին.

Եվ օրենքներ է հաստատելու նա,
 կառուցելու է բարձր պարիսպներ
 Իր մարդկանց համար, և Հատիւմում
 կթագավորի նա երեք ամառ,
 կթագավորի նա երեք ձմեռ,

երբ սուտանները պարաված կլինեն.
 Հետո պատանի Ասկանիոսը,
 որը Յուլուս է այժմ անվանվում,
 (Բայց սրին երբեմն անվանում էին,
 երբ դեռ կանգնած էր որպեւ տերության
 Իլիոնն՝ Իլուս) այդ Ասկանիոսը

կթագավորի երեսուն տարի
 Իր արքայտոլյան մայրաքաղաքը
 Հալինիումից նա կտեղափոխի

Ալբա-Լոնգա, և կշրջապատի
 հզոր պատերով. երեք դար այնտեղ
 կթագավորի Հեկտորի ցեղը
 մինչ այն, քանի մի բրմաճի, որը
 Արքայի գուտար է՝ Իլիան Մարսից
 հղի՝ չի ծնել երկվորյակներին:

Եվ այդպեւ ծնված Հուսուլուսը, որ
 հպարտ կլինի բրդով մի գալի,
 Քանի որ նրա կաթն է ծծելու,
 կկառավարի իր ազգությունը.

Նա կկառուցի Մարսի քաղաքը
 և ժողովրդին կտա անունն իր
 Հզորությանը նրանց ևս ոչ մի
 սահման չեմ դնի ոչ տարածությամբ,
 մի տեղությամբ, իսկ տերությունը
 պիտի անսահման լինի Յունոստան,

265

270

275

Նույնիսկ Յունոնան, որ նախանձելով
 գանգաւաններով միշտ ձանձրացնում է
 Հողին ու ծովին, երկնքին պայծառ,
 նույնիսկ Յունոնան նրանց նկատմամբ
 Շատ ավելի մեղմ զգացմունք կունենա,
 իր հովանու տակ Հոռմբ կվերցնի,
 Եվ նա կգառնա աշխարհի տերը:

280

Այդպէս է կամբար Եվ մի ժամանակ
 Կգա դարերի երկար ընթացքում,
 երբ Աստարակի սերնդին հլու
 Կլինեն Միկենն ու մեծ Փթիան:

Նա իր զենքերով կտիրապետի
 Պարտլած Արգոսին: Տրոյացիների.
 ամենաաղնիվ արյունից ծնված
 Կեսարը սահմանն իր մեծ կայսրութեան
 կհասցնի մինչև օվկիանոսը,
 Իսկ փառքը նրա կբարձրանա մինչ
 աստղերը: Հուլիոս անունը չէ՞ որ
 Առաջ է եկել Յուլոս անունից:

285

Առանց հուզվելու դու ինքդ մի օր
 Կընդունես նրան բարձր երկնքում
 ամբողջ ավարի հետ Արեւելքի:

Եվ որպէս մի նոր ասածու նրան
 մարդիկ կդիմեն իրենց ազոթքով:
 Պատերազմներին վերջ դրված արդեն,
 մեղմամեալու են դարերը դաժան,
 Ազնվութիւնը հնուցվան, Վեստան
 և Հռոմուսի հետ եղբայր Քվիրինը

290

Օրենքներ կտան ամբողջ աշխարհին:
 Դռները ահեղ սլառերազմների
 Փակված կլինեն ամուր երկաթով:
 Կատաղութիւնը նստած կլինի

Իր զենքի վրա՝ ձեռքերը կապված
 իր մեջքի վրա հարչար հանդույցով,
 Տեսքով ահուկի, բերանում արյուն,
 կդողա անդոր կատաղութիւնից»:

295

Այդպէս ասաց, և բարձր երկնքից
 ներքե ուղարկեց Մայայի որդուն,
 Որ նա տրամադրի կարթագնացոյց,
 որ տեկրներին չյուրասիրաբար
 Բացեն դռները իրենց քաղաքի,
 և որ Դիդոնին, որ ճակատագրի
 Կամբքը չգիտեր, իր սահմաններից
 չքշի նրանց: Եվ սլացաւ նա
 Ակոսելով իր արագ թևերով
 օվկիանոսն օդի և հասաւ Լիբիա.
 Արդեն կատարվում է հրամանները,
 և բլունիկները թողնեցին իսկույն
 Իրենց կատաղի հպարտութիւնը,
 և խաղաղասեր հոգով թագուհին
 Տրամադրված էր բարեհաճորեն
 այդ տեկրիների նկատմամբ արդեն:
 Եվ երբ գիշեր էր մութ, էնեասը
 բարեպաշտ ընկաւ մտածմունքի տակ,
 Վճռեց, երբ բացվի բարեբար լույսը,
 գուրս դալ այգտեղից և հետազոտել
 Այս նոր վայրերը: Այդ ի՞նչ ամիս էր,
 ուր իրենց քշել, բերել է քամին,
 Ո՞վ է բնակվում արդյոք այս երկրում,
 մարդի՞կ արդյոք, թե վայրենի գաղան:
 (Հողը մշակված չէր որովհետև):
 Այդ բոլորը նա կուզեր իմանալ,
 Որ հետո ասեր ուղեկիցներին:
 Իսկույն թաքցըրեց իր նաւատորմը
 Անտառի խորքում մի փոս ժայռի տակ,
 խիտ ստվերի մեջ բարձր ծառերի:
 Իսկ ինքը ընկաւ ճանապարհ, գնաց,
 միայն Աքատն էր նրան ուղեկցում,
 Ձեռքում ցնցելով երկու տեղեր, որ
 պատրաստված էին ամուր երկաթից:
 Սակայն անտառի խորքերում հանկարծ
 տեսաւ, որ հանդեպ դալիս է մայրը.
 Դեմքով, հագուստով ասես կույս լինէր,
 իսկ իր ղենքերով՝ կույս սպարտական:

300

305

310

315

Կամ այնպիսի կույս, որ թրակիայի
 Հարպակիկում է ձինր հոգնեցնում,
 Իսկ երբ վազում է, անցնում է նույնիսկ
 էվրոսից, որը թռչում է արագ:
 Հազել էր սրպես մի որսորդուհի,
 ուսի ազեղը սաղում էր նրան,
 Ազատ արձակված մազերը նրա
 ծածանվում էին բամուց, քալիկիս
 Շորի ծալքերը հավարված էին
 հանգույցով, թողած ծունկը կիսաբաց:
 Առաջինն ասաց. «Երիտասարդներ,
 դուք պատահարաբ շե՞ք տեսել այստեղ
 Իմ քույրերից գեթ որե՞ մեկին,
 ձեռքին աղեղ կա, լուսանի մորթի
 Բծավոր հազին և նա ազմուկով
 հետապնդում է փրփուրով ծածկված
 Վարազին, որը փախչում է արագ:
 Եթե տեսել եք՝ ցույց տվեք՝ որտեղ»:
 Ասաց Վենեթան: Իսկ Վենեթայի
 որդին ասում է այդպիսի խոսքեր.
 «Ես ոչ տեսել եմ, ոչ էլ լսել եմ
 որե՞ մեկին քո քույրերից, կո՞ւյս.
 Բայց ինչպե՞ս պիտի ես քեզ անվանեմ:
 Որովհետեւ ոչ գիմադծերդ,
 Ոչ էլ քո ձայնն է մարդկային: Անշուշտ՝
 աստվածուհի ես. Փոքրուսի քո՞ւյրն ես,
 Թե՞ մի նիմփա է քեզ ծնել այստեղ:
 Բայց ով էլ լինեա, օ՞, աստվածո՞ւհի,
 Դու բարենպաստ եղիր մեզ, գթա՛,
 Թեթևացրու մեր շարշարտեքները.
 Ասա, վերջապես, ո՞ր երկնքի տակ
 և աշխարհի ո՞ր շրջանում ենք մենք:
 Չճանաչելով այստեղ ոչ մարդկանց,
 ոչ էլ վայրերը, մենք թափառում ենք.
 Այստեղ մեզ քշել, բերել է քամին
 և ալիքները բարձր կատաղի:
 Զոհարաններիդ առջև մեր աջով
 տապալվելու են զոհեր բազմաթիվ»:

320

325

330

Վենետիկացի աստուծոյն. «Ճիշտ ասած,

335

ես արժանի չեմ նման հարգանքի.

Տիոբի կույսերի սովորաբայունն է

կրել աղեղ և կոշիկ ծիրանի.

Տերութիւնն ես դու տեսնում պունիկյան,

Աշխարհի և Տիոբի քաղաքը.

Բայց այս կողմերում լիբիացիք են,

ազգ, որ անզուսպ է պատերազմներում:

Այս տերութիւնը կառավարում է

Դիդոնեն, որ իր եղբորից փախավ

Տիոբի: Բայց ինչպես է անաբզմել նա,

340

երկար կլինի քեզ այստեղ պատմել.

Սակայն կպատմեմ քեզ գլխավորը:

Դիդոնեն կինն էր Սիլսի, որը

Ամենահարուստ մարդն է Փյունիկում,

և որին սիրում էր նա քնքշորեն:

Կույս էր Դիդոնեն, երբ հայրը նրան

առաջին անգամ տվել է մարդու

Բայց նրա եղբայր Պիգմալիոնը,

որը դաժան էր բոլոր մարդկանցից,

Ամենից առաջ տիրացավ ամբողջ

345

այդ տերութիւնը Տիոբի և նրանց՝

Այդ եղբայրների մեջ ատելութիւն

բռնկվեց շուտով փոխադարձաբար:

Իսկ Պիգմալիոնը, որը պիղծ մարդ էր,

ոսկու ծարավով կուրացած վաղուց,

Մի օր Սիլսին գտավ անպաշտպան,

գաղանի սպանեց զոհարանի մոտ

Սրբապիղծ սրով, և, հաշվի չառած

իր քրոջը, որ սիրում էր նրան.

նա կարողացավ երկար ժամանակ

350

գաղտնի պահել իր ոճիրը զաւրի,

Հնարած ստով և զուր հույսերով

բորբոքել վիշտը այդ զժբախտ կնոջ,

Սակայն Սիլսի գերեզմանապուրկ

ստվերը մի մութ գիշեր հրազում

Ծրնացել է Գիդոնէին, նա

զունաւաւթյամբ էր ծածկւած ահակի:

Տեսիլքն իր ծածկւած կուրծքն էր ցույց տալիս

Գիդոնէին և այն զահարանը

Ուր նա քնկել է դավաճանորեն

սպանւած, այդպէս բացեց ոճիրը,

Որ նրա եղբայրն էր գաղտնի պահում

իր քնտանիքից և իր պալատից:

Եվ այն ժամանակ նա խորհուրդ տվեց,

որ իր փախուստը արագացնի նա:

Որ շտապ դուրս գա իր հայրենիքից

և ճամփորդութեան օգնութեան համար

նա բացեց հողում իր կողմից պահւած

դանձը՝ չափազանց ծանրութեամբ մի կույտ

Ոսկու, արծաթի: Եվ այդ բաներից

հուզւած Գիդոնէն նախապատրաստեց

Իր փախուստը և ուղեկիցներին՝

այն մարդկանց, որոնց համախմբել էր

Ջար բռնակալի առեկտւթյունն ու

վրիժառութեանը: Նրանք ափրացան

Այն նաւերին, որ նաւահանգստում

պատրաստւած էին պատահարար և

Ֆեռնեցիին ոսկով: Հարսառթյունը

Պիգմալիոնի, որ ժլատ էր, տարվեց

Մովսէ: Մի կին է եղել այդ գործի

զլխաւորսդը: Եկել են այստեղ,

Ուր դու կանսնես մեծ պարիսպները

և միջնաբերդը նոր Կտրթագենի,

Որ կառուցվում է: Հետո հողամաս

գնեցին այնտեղ այնքան մեծ, որքան

Կըրջապատի եղան կտրատւած

մի կաշի: Հետո այդ միջնաբերդը

Կռլէցի՜ Բիրսա: Բայց դուք, վերջապէս,

ասացե՛ք՝ ո՞վ եք, օտարականներ:

Դուք ո՞ր երկրից եք և ո՞ւր եք գնում?»

Այդպէս ասաց նա: Իսկ էնեասը

Չայնով, որ որտի խորքից էր գալիս,

355

360

365

370

ախուր հառաչեց և պատասխանեց՝
«Օ՞, տասվածուհի՛, եթե բարձրանամ
մինչև սկիզբը մեր դժբախտության,
եթե ցանկություն ունենաս լսել
անշուքի ողբալի այդ պատմությունը,
կույսը կքշվի Վեսպերի կողմից
Օլիմպոսը կսկսվի առաջ,
Քան ևս կավարտեմ իմ պատմությունը:

375

Տրոյացից արդեն դուրս եկած (և՛ եթե
Դու էլ լսած կաս անունը նրա)
և քշված դեպի հեռու ծովերը,
Մեզ մի փոթորիկ շարանց դեպի
Լիբիայի ափը: Ես էնեասն եմ
Խորեպաշտ, որի համբավն է հասել
առողերին. տանում եմ իմ հայրերի

Աստվածները, որ պոկել եմ ձեռքից
Բշնամիների, և որոնում եմ
Բուսիլիան՝ օրրանն իմ նախնիների:

380

Յեղով ելնում եմ մինչ Յուպիտերը,
Ինձ ղեկավարում է աստվածուհին,
որին իմ կյանքով եմ ևս պարտական:
Քսան նավերով ծով դուրս եկա, որ
գնամ՝ ուր կանչի ճակատագիրը,
Իսկ այժմ ինձ յոթ նավ է մնացել,
բայց կիսաջարդված ծովի և քամու
Կատաղությունից, և հերթով քշված
Նվրոպայի և Ասիայի միջև:

Սակայն Վեներան չկարողացավ
լսել ողբալի պատմվածքը որդու

385

եվ ընդհատելով նրա գանգատը,
նա դարձավ նրան և տալիս այսպես.
«Ով էլ որ լինես դու, հավատացիր՝
աստվածները քեզ արդեն չեն նայում
Բարկությամբ, չէ՞ որ Տիտի քաղաքն ևս
եկել: Սակայն դու գնա Թագուհու
Պալատը: Այնտեղ նորից կգտնես
ուղեկիցներիդ: Կգտնես նաև

Քո նախատորմը, որ բարձրացական
 քամի է աւարել մի աղաճով վայր
 Ես քեզ ասում եմ և քեզ չեմ խաբում,
 իմ ծնողներն են սովորեցրել ինձ
 Գաշակությունը. պատանությունս
 Քեթեամիտ չեմ տվել արվեստի:
 Երկու անգամ վեց կարապներին, որ
 զվարթ խմբով դեռ խաղում են օդում,
 Մեծ Յուպիտերի թռչունն ամպերից
 կիջնի սրբնեաց, կցրի նրանց
 Պայծառ երկնքում. այժմ տեսնում ես,
 որ նրանց ուրախ խումբն իջավ դեպին,
 Կամ այն տեղին են նայում բարձունքից,
 ուր որ իջնել են նրանք ցանկանում,
 Վտանգից հետո դարձյալ միացած,
 թափահարում են իրենց թևերը,
 Նորից սկսում են ուրախանալ
 և շրջան կազմած թռչում են վերև,
 Օգը թնդում է նրանց երգերից:
 Քո մարտիկները և նավերն այդպես
 Կամ արդեն հասել են նավահանգիստ,
 կամ մտնում են բաց առազաստներով:
 Ուրեմն բայերըդ ուղղիր և գնա,
 ուր քեզ կտանի այս ճանապարհը»:

395

400

Պ Ո Ւ Բ Լ Ի Ո Ւ Ս Օ Վ Ի Դ Ի Ո Ւ Ս Ն Ա Ջ Ո

ԿԵՐՊԱՐԱՆԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ
(գիրք առաջին)

Թե ինչպես են մարմինները փոխում ձևերն իրենց՝ հողիս
երգել ուղեց։ Քանի որ այդ ձևզանից է կախված միայն,
Օ՛, աստվածներ, թույլ տվեք իմ մտքին, որ նա ընթացք առնի,
Աշխարհի սկզբից երգես հասցընհամ մինչ մեր օրերը։

Մով ու ցամաք, և վերևում փռված երկինք չկար, ամբողջ
Տիեզերքի տարածություն միակ էր բնության դեմքը։

5

Չմասնատված, կոպիտ զանգված, և այդ Քաոս էր անվանվում։
Մի ծանրություն, ո՛չ ավելի, անշարժ, ի մի համախմբված
Ձանաղան տեսակի սերմեր, որ վատ էին կապված իրար։

Այն ժամանակ աշխարհին դեռ ոչ մի Տիտան լույս չէր տալիս,
նոր Փոքրեն էլ հասունացած չէր նորոգում եղջյուրները։

10

Եվ երկիրը հաստատ մնալ դեռ չէր կարող թեթև օդում,
Ազատ կախված չէր օդի մեջ, դեռ օդով չէր շրջապատված։

Ամփիտրիտեն դեռ չէր պարզել իր ձեռքերը երկրի շուրջը։
Որտեղ պիտի ցամաք լիներ, օդ ու ծով էլ այնտեղ կային։

15

Չէր կարելի կանգնել հողին, ոչ էլ լողալ հստակ ջրում։
Օդը զուրկ էր պայծառ լույսից, տեսակները փոխվում էին։

Պայքարի մեջ էր ամեն ինչ, որովհետև նույն մարմնի մեջ
Ցուրար շոգի դեմ էր կռվում, խոնավությունը՝ շորության,
Եվ այն, որը կռվելի է՝ նրա դեմ, որ անկշիռ է։

20

Վերջ դրեց այդ պառակտմանը մի աստված, ճիշտ՝ բնությունը։
Նա պայծառ երկինքը երկրից, ցամաքից ծովը բաժանեց,
Երկնքից թափանցիկ կապույտ անջատեց նա թանձր օդը։

Հետո նրանց կարգի բերեց, խավար կույտից դուրս հանելով։
Ինչ որ առաջ ցան ու ցիր էր, այն կապեց համաձայնությամբ։

25

Բարձրացավ կրակի բոցը մինչ երկնքի կամարի տակ,
Տիեզերքում ամենից վեր իր համար տեղ ձեռք բերելով։
Օդին կրակն է ամենից մոտ իր տեղով ու թեթևությամբ։

Մասնիկներն ավելի ծանր իջան ներքև՝ դեպ երկիրը, .
 Որ ճնշված է իր ծանրութեամբ: Նրա շուրջը պտտվելով,
 Զուրը գրավել է խորքերը և աշխարհը շրջապատել:
 Այդպես դառավորված կույտը աստվածը, ո՞րն՝ այդ հայտնի չէ,
 Հետո բաժանեց իրարից՝ ամեն մի մասը առանձին:
 Յամաքի, ամենից առաջ, կողքերը նա դարձրել է հարթ,
 Հավաքել, ուղղելու համար, ի մի՝ մեծ շրջանի նման. 35
 Լցրել ծովեր, հրամայել է, ալեկոծվել բամիններից,
 Կարգադրել, որ նրանք գրկեն պաշարված հողի ավերքը.
 Ավելացրել է աղբյուրներ, լճեր ու ճահիճներ անծայր,
 Գոտեորել արագավազ գետերը ոլոր ավերով՝
 Զանազան վայրերում տարբեր: Երբեմն նրանց ներս է բաշում 40
 Հողը, երբեմն հասնում են ծով, և ընդունված մեծ հարթութեամբ
 Ազատ տարածված ջրերի, ծեծում են ժայռոտ ավերքը:
 Հրամայեց, որ դաշտեր փռվեն, որ հովիտներ իջնեն ներքև,
 Որ անտառներ կանաչ հազնեն, բարբարոտ լեռներ բարձրանան:
 Աջ կողմից երկու գոտիներ, ձախից նույնքան՝ բաժանեցին 45
 Ամբողջ երկիրն, իսկ մեջտեղում՝ բոցավառված հինգերորդը:
 Աստվածային կամք է նշել ծանրությունը, որ այնտեղ կար.
 Ընդունված նույնպիսի քանակությամբ երկիրն էլ հինգ շերտեր ունի,
 Բայց մեջտեղի շերտում ապրել չի կարելի տաքությունից. 50
 Երկուսը ձյան տակ են մնում, իսկ երկուսին նրանց միջև
 Զափավորություն է տվել, ցուրտը շոգի հետ խառնելով.
 Վերևից օդ կախվեց ընդհուպ, և երբան ծանրութեամբ ջուրը
 Ավելի թեթև է հողից, այնքան ծանր է օդը կրակից:
 Հրամայեց, որ երրորդ շերտում կանգնեն ամպեր ու մառախուղ,
 Եվ շանթեր, որ շփոթում են դեռ այնքան մարդկային հոգին, 55
 Այնտեղ են և՛ կալծակները, և՛ բամին. որ ցուրտ է բերում:
 Զույլ շտվեց, որ տիրանա բամին օդին ամենուրեք.
 Բայց խանգարել բամիններին շատ դժվար է նույնիսկ այժմ,
 Թեպետև ուղղում են իրենց շունչը տարբեր ճամփաներով,
 Որ չավերեն երկրագունդը: Տարածա՞յն են եղբայրները. 60
 Էվրոսը բաշվեց արևելք, Նաբաթիական երկիրը,
 Պարսկաստան, լեռնաշղթաներ՝ արշալույսի տակ տարածված:
 Արևմուտքը, ավերքը, որ տաքացնում է թեք արևը,
 Ավելի մոտ են Զեփյուռին: Իսկ Բորեսոսը ներխուժեց
 Սկյութիա, և Յոթ Աստղերի երկիրը: Նրա դիմացի
 Երկրները թաց են մեզից և անձրևոտ Ավստրոսից: 65

Վերևում, բոլորից բարձր, ծանրությանից զուրկ եթերն է
 Տեղափոխել, որ երկրաշին կեղտով երբեք չի կեղտոտվել:
 Երբ ամեն ինչ դասավերեց իրենց սրտը սահմաններում,
 Առաջ այն կույտի տակ ծածկված և նրա ծանրությամբ ճնշված՝ 70
 Պաշտոն համապատեղություններ բոցավառվեցին երկնքում:
 Իր կենդանի արարածից զուրկ չլինի ոչ մի շրջան,
 Աստվածների նման աստղեր գրավեցին ամբողջ երկինքը.
 Զուրք, որպես բնակավայր, բաժին ընկավ մունջ ձկներին:
 Այգաեղ հողը գաղան ծնեց, շարժուն օդը ծնեց Թռչուն: 75
 Բայց արարած, որ ավելի սրբազան է և ընդունակ
 Վեհ մաքերի, նրանց տերը դառնալու, դեռ չկար երկրում:
 Եվ վերջապես ծնվեց մարդը: Աստվածային սերմի՞ց էր նա
 Մահեղծվել արդյոք, և լավագույն նախատաբերից երկրային,
 Թե՞ պատանի երկիրը, որ նոր է բաժանվել եթերից, 80
 Այն ժամանակ պահպանել էր հարազատ երկնքի սերմը...
 Իսկ Յասեի շառավիղը, նրան ջրի հետ խառնելով,
 Դարձրեց նման աստվածներին ամեն ինչը կառավարող:
 Այն ժամանակ, երբ մնացած անասունները կռացած
 Խայում են միշտ ոտքերի տակ, մարդուն բարձր նա դեմք ավեց, 85
 Հրամայեց, որ վեր նայի, հայացքն ուղղած դեպի աստղեր:
 Այդպես՝ կուպիտ, անկերպարանք, քիչ տուաջ մի գանգված ինքը,
 Այժմ հողը ընդունել է մինչ այդ իրեն անհայտ մարդկանց:
 Առաջինը ոսկյա դարն էր, որ չգիտեր՝ ինչ է ոխը,
 ճշմարտություն, արդարություն պահող առանց օրենքների. 90
 Ո՛չ երկյուղ կար, ո՛չ էլ պատիժ, և դեռ չէին կարգում ահեղ
 Խոսքեր պղնձե տախտակին: Դեռ չէր վախենում աղերսող
 Բաղմություն իր դատավորից, և առանց դատավորների
 Անվտանգ էր: Չէին կարել, որ օտար երկրներ աեսնի,
 Լեռներից չէր իջել սոճին՝ հստակ ջրերում լողալու: 95
 Մարդիկ, բացի իրենց ամից, այլ ամիք չէին ճանաչում:
 Խոր փոսերով շրջափակված չէին նաև պարիսպները.
 Ի՛չ ուղիղ շփոթներ կային, ոչ էլ կեռ փողեր պղնձե,
 Մուր, սաղավարտ շուներ ոչ ոք, առանց ռազմական խաղերի
 Վայելում էին անվտանգ մարդիկ քաղցր խաղաղություն: 100
 Նույնպես՝ դեռ սուրբերից ազատ, սուր բահերով չփորփրված,
 Գաթանով չվիրավորված հողն ինքն էր տալիս ամեն ինչ:
 Առանց բռնության ստացված այդ սննդով միշտ բավական,

Մառից պատուդ էին պրկում, հավաքում լեռնային մորի,
 Փշաթուփ, թթենու երկուր բառերից կախված պատուհներ,
 Բերբէր կաղինների, ընկած Յուպիտերի մեծ ծառերից:
 Մշտական դարուն էր տիրում, հաճելի, զովասուն շնչով
 Քնքուշ Զեփյուռ էր գուրգուրում անցանք բուսնած ծաղիկներին:
 Դեռ ավելի՝ բերք էր տալիս հողը առանց մշակելու,
 Եվ հասկերով ոսկյա, ծանր շողշողում էին արտերը.
 Հոսում էին կաթի գետեր, հոսում էին և նեկտարի:
 Կաթկթում էր ոսկյա մեղրը, ծորալով մեծ կանաչ կաղնուց:
 Երբ տապալվեց Սատուրնուսը, բշվեց տարտարոսի խորըը,
 Երկրին տիրեց Յուպիտերը, վրա հասավ դարն արծաթյա:
 Նա ոսկուց ավելի վատ էր, բայց լավ էր դեղին պղնձից.
 Եվ կրճատեց Յուպիտերը հավիտենական գարունը:
 Մահը ծնվով ամառ ու ձմեռ, աշուն ոչ հավասարաշուփ՝
 Տարվա շորս եղանակները: Կարճատև դարձավ գարունը:
 Այգտեղ էլ առաջին անգամ չէր տարալիս ամբ ալրված օղբ
 Տաքանալ սկսեց, ցրտից առաջ եկան սառույցները:
 Այգտեղ էլ առաջին անգամ քարայրի տնակներ մտան,
 Քփուսների միջև, որոնց կապում էին կեղևներով:
 Ակոսներն մեջ թաղեցին նաև սերմը Կերերի:
 Հողի մեջ առաջին անգամ, և լծի տակ տնրաց կզր:
 Երկու դարերի փոխարեն եկավ երրորդը՝ պղնձեն,
 Ոգով խրոխտ էր ավելի նա, ահուկի մարտեր էր սիրում,
 Բայց ոճրագործ չէր այդ դարը: Իսկ վերջինը երկաթյա է:
 Ամենավատ հակումների պղծություններ ներխուժեցին,
 Հավատարմություն, ամբխանք և ճշմարտություն չբացան:
 Նրանց փոխարեն եկել են կեղծիք, խաբուստ ու նենգություն,
 Տիրանալու նզովյալ կիրք, դավադրություն ու բռնություն:
 Սկսեցին առադաստներ քամուն բացել, բայց մարդիկ դեռ
 Լավ չէին ճանաչել նրան: Անտակ անդունդների վրա
 Նավեր անծանոթ ծովերով նավարկեցին, օրորվելով:
 Արևի և օդի նման, առաջ ամենքին պատկանող
 Դաշտերը խոր սահմաններով նշեց զգուշ հողաշափը:
 Արդեն հողից ոչ միայն բերք, պիտանի սնունդ ցանկանալ
 Սկսեցին, այլևս մտան, փորփրելով, նրա խորքը,
 Նրանց, որոնց հողն է ծածկում, դեպի մութ Սաիրս բշելով:
 Եվ փնտրում են հարստություն՝ զրգապատճառը շարիքի
 Վնասաբեր երկաթի հետ էլ ավելի վնասաբեր

Ոսկին եկալ, պատերազմ, որ ջարդում է մեկով ու մյուսով,
 Շառաչեց գեներեր արևալից ձեռքերում թափահարելով:
 Եւ ապրում են կողոպուտով: Հյուրը արեոջը, փեսային
 Աները չի վստահում, սեր չկա եղբայրների միջև:

145

Եւ ամուսինն իր կնոջը, կինն իր ամուսնուն է դառնում,
 Ակոնիթ են ավելացնում սաբափելի խորթ մայրերը.
 Ժամանակից առաջ որդին իր հոր օրերն է գուշակում.
 Բարեպաշտություն էլ չկա. հեռացավ երկրից արյունով
 Թրջված գուտորը Աստուծոսի՝ վերջինն աստվածներից բոլոր:

150

Բայց ավելի անվտանգ չէր երկրից բարձրագույն եթերը:
 Ասում են, որ հսկաները ձգտում էին կշեղ երկինք,
 Կռներ իրար վրա դրած, իրենց սանդուղք պատրաստելով:
 Բայց ամենահզոր հայրը ահեղ կայծակներով փշրեց
 Օլիմպոսը, Պելիոնը գետին շարակեց Օսսայից.

155

Հսկաների մարմինները մնացել են այդ կույտի տակ:
 Արյունով իր զավակների համակված, ըստ ավանդության,
 Հողը դարձյալ կենդանություն ավեց նրանց տաք արյանը,
 Եւ որ նրա ցեղից ինչ որ հիշողություն դարձյալ մնա,
 Նրանց մարդկանց գեներ ավեց: Սակայն այդ սերունդը դարձյալ

160

Աստվածներին չէր ճանաչում, մարդասպանության էր ծարավ,
 Հակված էր բռնություն գործել: Զէ՞ որ արյունից էր ծնվել:

Սատուրնուս հայրը տեսավ այդ բոլորն իր բարձր բերդից:
 Հառաչեց, մտաբերելով Լիկատնոսի խնջույքը

Քիչ առաջ տեղի ունեցած, որի լուրը չէր տարածվել:
 Հողում՝ Յուպիտերին վաչկե ահեղ բարկություն բորբոքված,

165

Նա հրավիրեց խորհրդակցության: Աստվածները չեն հասպաղում:

Ջինջ երկնքի բարձունքներում տեսանելի մի ճամփա կա,
 Նկատվում է ճերմակությունը և Ծիր Կաթին է անվանվում:
 Աստվածների ճամփան է այդ դեպի տունը արքայական

170

Ամպրոտային Յուպիտերի: Իսկ երկու կողմերի վրա
 Մեծավորների տներն են կանգնած՝ բաց արած դռներով
 Պլեբսը ուրիշ տեղ է ապրում: Ճամփի առաջնակարգ մասում
 Նրանց մենատներն են միայն, որ հզոր են ու փառավոր:
 Եթե ավելի համարձակ էս լինեի, երբ խոսում եմ,

175

Աներկյուղ այդ կանվանելի մեծ երկնքի Պալատինը:
 Հաղիվ էին աստվածները բազմել մարմար աթոռներին,
 Բարձր գահից, ձեռքով հենված ոսկյա փարթամ գալիստոնին,

Թափահարեց սարսափեցնող մազերով շորս ու հինգ անգամ
Հայրը, զգրգայրեց երկիրն, արծակ ծովը և աստղերը, 180
Եվ հետո բարկութեամբ բացեց իր բերանն ու ասաց այսպես.
«Այնքան չէի վախենում, ոչ, տիեզերքիս համար այն օր,
Երբ պատարաստ էր ամեն մեկը թշնամիներից օձառտ,
Հարյուրավոր ձեռքեր պարզած, հարձակվել երկնքի վրա:
Թեպետ դաժան էր թշնամին, բայց սկսվեց պատերազմը
Միայն մարմնավոր պատճառով, միակ էր ազդյուրը նրա:
Իսկ այժմ ես ամենուրեք ծովով շրջապատված երկրում
Պիտի բնաջնջեմ մարդկանց: Եվ երգվում եմ ես գոթալային
Գեաներով, որ դեռ Ստիրսի մեծ շուրակներով են հոսում,
Գործադրված է ամեն միջոց: Սակայն անբուժելի խոցը 190
Հարկավոր է կտրել սրով, որ չհասնի առողջ մասին:
Որքան կիսառատվածներ ունենք, աստվածություններ գյուղական,
Սրբականներ, սատիրներ, ֆավներ, որ բնակվում են լեռներում,
Քանի որ մինչ այսօր նրանց տեղ չենք տվել մեք երկնքում,
Թույլ կտանք նրանց բնակվել իրենց նվիրված այդ աշխարհում: 195
Բայց, աստվածներ, անվատանք են նրանք լինելու այսուհետ,
Եթե նույնիսկ ինձ՝ Թիրեջը և՛ ձեր, և՛ շանթերի ահեղ,
Դադանութեամբ հայտնի մի մարդ՝ Լիկաոնն է դավ սարքում»:
Եվ բարկացած աստվածները պահանջում են հանդուգն մարդուն.
Այսպես եղավ, երբ կատաղած պիղծ ավադակների խումբը 200
Ուղեց Կեսարի արյունով Հռոմի անունը անարգել:
Սարսափեց, կարծես շանթահար եղավ այդ անկման ժամանակ
Մարդկանց ցեղը, և զգրգայեց երկյուղից ամբողջ աշխարհը:
Որքան քեզ համար, Օգոստոս, բերկրալի է մարդկանց սերը,
Այնքան էլ այդ, բերկրալի էր Յուպիտերին: Խորխոս ձայնով նա 205
Ճնշեց այդ զժգոհությունը, և բոլորը լուռ մնացին:
Երբ նրա վհուկությամբ ճնշված աղմուկը դադարեց միայն,
Յուպիտերն այդ լուռությունը խոսքով այսպես կտրեց նորից.
«Իր պատիժը ստացավ նա, այդ մասին մի մտահոգվեք,
Ինչ է արել, ինչպես պատժվեց, այդ եմ ձեզ պատմել ցանկանում: 210
Ժամանակին հասել էր մեր ականջներին մի շար համբավ.
Հուսալույժ, որ սուտ է, իջա Օլիմպոսի կատարներից.
Նայում եմ երկրին, աստված եմ, բայց մարդկային կերպարանքով:
Պատմելը երկար կտևեր, թե որքան չարիքներ գտա
Ամենուրեք, շատ ավելի, քան ճշմարիտ վատ համբավն էր 215

Ահա անցնում եմ Մենալուի, լի որջերով գաղանների,
 Հետո մտնում եմ Կիլենա, Լիլլեյի զով աւտառները,
 Արկադացոց տները և բռնակալի տանիքի տակ:
 Միջնաղբ քարշ էր առլիս, իր ետևից մութ գիշերին:
 Նշան եմ տալիս, որ եկել է աստվածություն, ժողովուրդը
 Աղոթեց. Լիկաոնը նախ ծաղրեց նրանց ուխտերը,
 Հետո ասաց թե. «Կփորձեմ՝ աստվածությունն է արդյոք նա,
 Բն մարդ է, ճշմարտությունը մեզ չի մնա կասկածելի»:
 Երբ ես արդեն բնած էի, ինձ սպանե՛լ է ցանկանում,
 Ճշմարտությունն իմանալը այդպե՛ս է դուր գալիս նրան:
 Այդքանից էլ անբավական՝ մոլոսական ժողովուրդի
 Ուղարկված խեղճ պատանդներից մեկի կոկորդն է կարում նա:
 Կիսամեհած անգամների մի մասը եփում է ջրում,
 Մի մասն էլ նա խորովում է բորբոքված կրակի վրա:
 Երբ բերեց ուտելու համար, ես վրիժառու կայծակներով
 Ավերեցի տունը նրա պենատների հետ միասին:
 Սարսափահար՝ փախչում է նա և, հասնելով մի խաղաղ գյուղ,
 Ուղեց խոսել, ստեղծն ոռնաց: Բերանը դարձել է երախ
 Գաղանային, և, կատաղած, հարձակվում է նա շարունակ
 Անասունի, մարդկանց վրա, զվարճանում է միշտ արյունով:
 Մազերն արդեն բուրդ են դարձել, ձեռքերը դարձել են ճանկեր,
 Արդեն գալ է, բայց առաջվա հետքերը դեռ պահպանում է.
 Բուրդը ճերմակել է, դունչը՝ կատաղի առաջվա նման,
 Իսկ աչքերը փայլվում են դեռ նույնպիսի գաղանությամբ:
 Տունը փլվեց: Բայց փշանալ արժանի է ո՛չ միայն նա.
 Տիրապետել է աշխարհին կարծես դաժան էրինիս.
 Գարծես վճռել են բոլորը ոճրագործ դառնալու. և թո՛ղ
 Սատանան արժանի պատիժ: Այդպես է դատավճիռըս»:
 Ոմանք հավանում են վճռին, էլ ավելի են գրգռում
 Բարկությունը նրա, ոմանք պատասխանում են լռությամբ:
 Բնաջնջման դատապարտված մարդկանց խղճում են բոլորը:
 Մարդկանցից զրկված աշխարհի տեսքը ինչպե՛ս պիտի լինի,
 Հարցնում են, զոհասեղանին ո՞վ է արդյոք խոնկ ծխելու,
 Կամ ուղում է ամայացած աշխարհը տալ գաղաններին:
 Պատասխանեց այդ հարցերին, որ իր գործն է այդ բոլորը.
 Արդեից նրանց վախենալ և խոստացալ, որ կստեղծի
 Հրաշալի ծննդով մի ցեղ, բայց ոչ նման առաջվանին:
 Արդեն պատրաստ էր սփռելու աշխարհում իր կայծակները,

220

225

230

235

240

250

Բայց վախեցաւ՝ շինի՞ թե այդ անհամար կրակներից
 Վառվի սրբազան եկեղեցի, ինչպես և առանցքը նրա.
 Մտաբերեց վիճակը, որ հասնելու է մի ժամանակ,
 Նրբ կվառվեն ծով ու ցամաք, երկնային ապարանքները,
 Եվ բազմաշխատ մեծ աշխարհը կարող է կործանվել մի օր:
 Մի կողմ գրեց իր նեղերը՝ վարպետ կիկլոպների գործը,
 Եվ նա մի այլ պատիժ բնորեց՝ ջրի տակ մարդկային ցեղը
 Բնաջնջել, և երկնքից հորդահոս անձրևներ թափեց.
 Արվիլիոնին խեղույն փակեց էոլական քարայրներում:
 Նրա հետ այն քամիներին, որ ամպերին հալածում են:
 Արձակեց Նոտոսին, որը զուրա եկավ իր թաց թևերով,
 Սարսափելի դեմքը ծածկած մշուշով, սև կպրի նման.
 Մազերից հեղեղ էր հոսում, մերուքը ծանրացավ ջրից,
 Հակատին ամպեր են նստել, կաթում է ծոցից, թևերից:
 Իսկ երբ միայն ձևորով սեղմեց լայնածավալ կախ ամպերը,
 Ճարճատելով պարունակված անձրեղ թափվեց երկնքից:

260

Իսկ գույնզգույն Ծիածանը՝ Յունոնայի լրարերուհին
 Սկսեց ջրեր հավաքել ու ամպերին սնունդ տանել:
 Եվ պառկեց արաերի հացը. տեսնելով իր հույսը փռված:
 Ոչքում է զեղջուկը, կորա՞վ ամբողջ տարվա աշխատանքը:
 Բայց երկնքով բավական չէ Յուպիտերի բարկությունը.
 Կանչեց իր լազուր եղբորը, որն իր ջուրն օգնության բերեց.
 Կանչեց իր պետերին և, երբ նրանք տիրոջ տունը մտան,
 Նա դետային աստվածներին այսպես ասաց. «Կարիք չկա
 երատելու կամ խրախուսելու, թափե՛ք ձեր բոլոր ջանքերը,
 Այգլես է պետք: Ակունքները ձեր բացեք, խաչընդոտները
 Բշեք և արձակեք խեղույն սանձերը բոլոր գետերի»:

270

275

Հրամայեց, և լայնացնում են աղբյուրների ակունքները:
 Սլանալով դեպի բաց ծով, անդուռալ վաղքով դնաց ջուրը:
 Իսկ ինքն իր եռածանիով զարկեց հողին, հողը թնդաց,
 Եվ իր ամբողջ մարմնով ցնցվեց, և ջրերին ճամփա տվեց,
 Վարարելով լայնածավալ դաշտերն, անցան հոսանքները,
 Հացի հետ քշում են մարդկանց, անասուններ ու մեծ ծառեր,
 Քարշ են տալիս տներ՝ ներսի սրբություններով միասին.
 Եթե մի տուն գիմանում էր այգալիսի մեծ դժբախտության,
 Դարձյալ ողողվում էր ջրով հիմքից մինչև իր կառուրը.
 Աշտարակներ են չքանում հորձանուտում, խոր ջրի տակ:

280

285

290

Ծով ու ցամաք դադարեցին տարբերվել որևէ բանով.
 Ամբողջը մի ծով էր դարձել, իսկ այդ ծովն էլ ափեր չունեւր,
 Ոմանք բլուրներն են ելել, ոմանք նավակների մեջ են,
 Եվ այնտեղ են թիավարում, որտեղ առաջ արտ են ցանկ.
 Մեկը սուղված տան կամ արախ վերևում է արգեն լողում,
 Մեկը ձուկ է այնտեղ որսում իր համար ծառի կատարից.
 Պատահում է, որ կաշում են խարխախները մարդագետնի,
 Խաղողի կանաչ այգու է դիպչում ողնուցը նավակի:
 Որտեղ առաջ խաղաղությամբ այծեր էին կանաչ պոկում,
 Մի ծովաշան մսեղիքն է այնտեղ ցցվել ջրի միջից:
 Իսկ դուստրերը ներևոյի դարմանում են, երբ նայում են
 Պուրակներին, բաղաքներին: Անտառ մտած դելփինները
 Հանկարծ դիպչում են ոստերի, կամ դարկվում մի ամուր կաղնու:
 Գալ է լողում ոչխարի հետ, առյուծի է քշում ջուրը,
 Վագրեր էլ է քարշ տալիս նա, անօգուտ է ահեղ ուժը
 Վարազի, արագությունը ջրով տարվող եղջերուի:
 Երկար ցամաք որոնելով, ուր կարող էր հանգստանալ,
 Խռչունն իր հոգնած թևերով ալիքների մեջ է բնկնում:
 Բլուրները ծածկվել էին խոր, ինքնակամ հորձանուտով:
 Ալիքները ծեծում էին արգեն լեռների կատարներ,
 Շատերը խեղդվեցին ջրում, քշերը՝ ջրից աղատված,
 Մեծան երկարատև սովից, երբ ուտելու ոչինչ չկար:
 Փոկիան է առնիական կատարները բաժանում մեծ
 էտայից, այդ պարարտ հող էր, սակայն քանի դեռ հող էր նա,
 Այժմ՝ ծովի փոքրիկ մասնիկ, մի սվաղան, որ չի եղել.
 Մի լեռ երկու կատարներով բարձրանում է դեպի երկինք,
 Պառնաս են անվանում նրան՝ կատարով ամպերից բարձր,
 Ահա այնտեղ Դեկալիոնը (մնացածներին ջուրն էր տարել),
 Ափ դուրս եկավ իր կնոջ հետ մակույկից Բեթև ու փոքրիկ:
 Աղոթեցին նրմփաներին ու լեռնային աստվածներին,
 Եվ Թեմիսին պատգամախոս՝ պատգամավայրի տիրուհի:
 Դեռ երբեք չէր եղել մի մարդ է՛լ ավելի ճշմարտասեր,
 Դեռ կանանցից մի այդպիսի աստվածամալս կին չէր եղել:
 Եվ երբ Յուպիտերը տեսավ, որ երկիրն է ճահիճ դարձել,
 Միայն մի մարդ է մնացել բազմահազար այն մարդկանցից,
 Բազմահազար այն կանանցից միայն մի կին է մնացել,
 Երկուսն էլ անմեղ են հոգով, և հարգել են աստվածներին,
 Ամպերը նա ցրեց իսկույն, Աքվիլոնով քշեց մեզը:

Երկնքին բացեց երկիրը, երկրին՝ բարձունքն եթերային:
 Ծովը երկար չբարկացաւ: Եռածանին դրած դետին,
 330
 Տերը խաղաղացրեց ծովը և Տրիտոնին կանչեց, որի
 Ուսերը ծածկւած են փարթամ ու բնածին ծիրանիով,
 Եվ հրամայեց, որ նա փշի իր հնչեղ թնդացող խեցին՝
 Նշան տալով, որ ետ կանչեն ալիքներին հոսանքները:
 335
 Տրիտոնը դատարկ, սլորուն մի փող բնարեց խեցիներից,
 Եթէ ծովի տարածութեամբ շնչով լցնես զու ալդ փողը,
 Զայնրդ կհասնի ափերն, ուր արեն է ելնում ու իջնում:
 Երբ ասածու մարտարավոր շուրթերը դիպան փողին,
 340
 Իր ուռած թշերով փշեց, որ ետ դառնան ջրերն խելույն:
 Լսեցին բոլոր ջրերը և՛ ծովային, և՛ ցամաքի,
 Եվ, լսելով ալդ հրամանը, անմիջապէս կատարեցին:
 Գետերն իջան, երևում են արդեն կանաչ բլուրները:
 Իր ափերի մեջ է ծովը, հունների մեջ են գետերը:
 345
 Որքան ջուրը պակասում էր, այնքան հողն էր ավելանում:
 Մի օր հետո երեացին անառի մերկ կատարները:
 Բայց աիդմը դեռ մնացել էր նրանց խիտ բուսերի միջև:
 Վերածնկեց աշխարհն ամբողջ: Տեսնելով, որ ամայի է,
 Որ տխրութեան մեջ երկիրը բնդդրկւած է խոր լռութեամբ,
 Դեկալիտներ, արատաւելով, այսպէս դիմեց իր Պիւտային:
 «Ծ՝, քո՛ւշը, օ՛, սիրա՛ծ ամուսին, միակ կի՛ն ամբողջ աշխարհում:
 Մի ցեղից ենք մենք երկուսըս, և մենք մի պապ ենք ունեցել:
 Միացել ենք ամուսնութեամբ, այժմ՝ բնդհանուր վտանգով:
 Որքան երկրներ տեսնում են արեւելքն ու արեւմուտքը,
 355
 Մենք ենք կենդանի մնացել, մնացածներին ջուրն է տարել:
 Սակայն մենք էլ բոլորովին հաւատադատ չենք, որ կուարենք:
 Դեռ ամպերը լցնում են մեր հողին ահեղ զարհուրանքով:
 Ի՞նչ, եթէ դու խուսափեիր առանց ինձ այդ ճակատագրից,
 Ի՞նչ քո սրտում կզգայիր դու: Ինչպե՞ս էիր դու՝ մենավոր
 360
 Այդ երկյուղին դիմանալու: Ո՞վ պիտի քեզ մխիթարեր:
 Հաւատա, որ եթէ միայն դու դառնայիր ծովին ավար,
 Ծովին ավար կդառնայի ես ինքս քո ետեից, կի՛ն:
 Եթէ միայն գիտենայի՞ ժողովուրդներ վերածել ես,
 Հայրական արվեստով կավի արձանին հողի ներշնչել:
 Մարդկանց ամբողջ ցեղը միայն մեր երկուսով է պահպանվում:
 365
 Ասովածները ուղում են, սր մենք լինենք մարդու օրինակ:
 Արտասովեցին ու ցանկացան աղոթել մեծ աստվածներին,

Օգնություն խնդրել, գուշակել՝ թե ինչ է սպասում իրենց:
 Եվ չհապաղեցին նրանք: Մոտեցան Կեփիսի ջրին,
 Որը դեռ պղտոր էր մնում, սակայն հունի մեջ առաջվան. 370
 Այնտեղ նրանք լվացվեցին, թրջեցին իրենց հագուստը,
 Գազաթները և շտապեցին, գնացին նրանք միասին
 Աստվածուհու վանքը, որի կտուրն արդեն ճերմակում էր,
 Սակայն մամուռով էր ծածկված, անկրակ էր զոհարանը:
 Երբ հասան աստիճաններին, նրանք խկույն ծնկի իջան,
 Դողում էին, շրթունքներով համբուրում սառը քարերը: 375
 Եվ այսպիսի ասացին նրանք. «Թե աղոթքով աստվածները
 Մեղմանում են և անցնում է աստվածային բարկությունը,
 Ասա՛, Թեմի՛ս, ի՞նչ արվեստով լրացնենք ցեղի կորուստը:
 Օ՛, քարերարուհի Թեմի՛ս, օգնություն տուր ջրհեղեղում»: 380
 Աստվածուհին գթաց, ասաց. «Իմ տաճարից դուք գուրս եկե՛ք,
 Գլուխներըդ ծածկած պահեք, արձակեք ձեր գոտիները,
 Եվ նախամոր ոսկորները դցեք բւերի վրայով»: 385
 Քարացան, և առաջինը Պիռան խախտեց լուսնունքը.
 Աստվածուհու հրամանները նա կատարել չէր ցանկանում.
 Աղերսում էր՝ ներել իրեն, վախենում էր մոր սավերը
 Անարգելուց շարտելով ետև նրա ոսկորները:
 Սակայն նրանք կրկնում էին ճակատագրի խոսքերը մով,
 Որ լսեցին, այժմ նրանք իրենք իրենց մտածում են: 390
 Այն ժամանակ փաղաքշարար Պրոմեթիդը նորից դիմեց
 էպիմեդի՝Եւհուն. «Կամ մենք,— ասաց,— այստեղ սխալվում ենք,
 Կամ բարի պատգամախոսը անօրեն բան չի ներշնչում:
 Երկիրն է մեր նախամայրը: Նբա մարմնի ոսկորները,
 Ես կարծում եմ, որ քարերն են: Հրամայված է դրանք նետել»: 395
 Մեկնաբանությամբ ամուսնու Պիռան թեպետ զգացված էր,
 Սակայն պարզ չէր նրանց հույսը, այնքան քիչ էին վստահում
 Դեռ երկնային խորհուրդներին: Սակայն ինչո՞ւ այդ շփոթե՛լ:
 Իջան, գլուխները ծածկած, հազուստներն էլ արձակեցին,
 Ըստ հրամանի, զցում էին քարեր ուսերի վրայով: 400
 Քարե՛ր... Ո՞վ կհավատար, թե հնությունը չվկայեր:
 Հանկարծ նրանք կորցնում էին պնդությունն ու կոպտությունը,
 Փափկանում և, փափկանալով, ընդունում էին կերպարանք.
 Հետո, երբ աճեցին նրանք, բնությունը քնքշանում էր,
 Արդեն կարելի է տեսնել, թեպետ ոչ պարզ, նրանց գեմքը
 Մարդկային, այնպիսի, ինչպիսի երեւում է մարմարիոնում, 405

Անաւարտ արձանի նման, հշտերոշ ոչ բոլսբովին:
Քարերի կազմվածքի մասին, որը հող ու թաց հեղուկ էր
Պարունակում, զնայ մարմնի փափուկ մասերը կազմելու,
Իսկ պինդ մասը, որ շէր ծովում, դարձավ նրա ոսկորները.

410

Իսկ քարերի երակները միկնուցն անվան տակ մնացին:
Դեռ թիշ ժամանակ էր անցել, տատըծո կամոք քարերը,
Որ գցում էր տղամարդը, մարդու կերպարանք ստացան.
Իսկ կնոջ նեւած քարերից դարձյալ կանայք ստեղծվեցին:
Այդ պատճառով ամուս ցեղ ենք, կոփված ամեն աշխատանքում:
Մեղանով ենք ապացուցում, թե ինչից ենք առաջ եկել:

415

Հետո իր ցանկությամբ հողը ծնեց զանազան տեսակի
Անասուններ, երբ միայն նա տաքացել էր արեղակից:
Պաշտա խոնավությանը, տիղմը, հաճախն հեղուկը
Տաքությունից սկսեցին ուռչել, ամեն կարգի սաղմեր
Մնուցելով, տաք արեղից, կարծես իրենց մօր արգանդում,
Աճում էին այդ սաղմերը և ստանում կերպարանքներ:

420

Այդպես, երբ խոնավ արտերը թողած յւթրերան նեղուսը
Իր հոսանքը նոր է տարել դարձյալ առաջվա հունի մեջ,
Եվ հաղիվ է բերված տիղմը թիշ տաքացել արևի տակ,
Հողի ամեն մի կույտի տակ գյուղացիները դռնում են
Անասուններ՝ այս մեկերը իրենց տեսքով սաղմնային են:

425

Կամ կարծես թե նոր են ծնվել, ուրիշները՝ դեռ անաւարտ,
Նույնիսկ առանց անդամների, և մարմնի մի մասը հաճախ
Ցույց է տալիս, որ ապրում է, բայց նա մնացածով հող է:
Երբ շափով են իրար խառնվում խոնավություն ու տաքություն,
Գտուղներ են բեղմնավորվում և ծնվում է ամենայն ինչ:
Հուր ու ջրի խառնուրդից է ամենայն ինչ ծնվում կյանքում,
Համաձայնություն տարածայն՝ միշտ այդ է պետք պտուղներին:

430

Երբ անցել էր ջրհեղեղը, և դեռ տիղմով ծածկված հողը
Տաքացել էր ամբողջովին հառադայթներից երկնային,
Բազմատեսակ անասուններ ստեղծեց նա, վերադարձրեց
Թե՛ առաջվա տեսակներից, թե՛ նոր հրաշքներ ստեղծեց նա:
Չէր ցանկանում, սակայն ծնեց նաև քեզ, վիթխարի Պիթոն,
Անհայտ վիշապ, դու նոր մարդկանց համար դարձար մեծ մի սարսափ.
Չէ՞ որ քո վիթխարի մարմնով գրավում էիր ամբողջ լեռ:

435

440

Իսկ աղեղնակիր առավածը, որ այդ զենքն առաջ ուղղում էր
Արագավազ աշծերի և կայտառ եղջերուների դեմ՝
Հազար նետեր արձակելով, իր կապարճը դատարկելով,

Այդ օձին մահվան մատնեց, վերքերից սև թույն էր հոսում:
 Որ զառամյալ ժամանակը այդ լուրը շոշնշացնի,
 Մրցումներ էին հաստատել, զանազան խաղեր սրբազան:
 Կոչվում էին պիթոնական՝ անունով սպանված օձի:
 Երբ հաղթում էր մի սլառանի իր ձեռքերով, ոտքերով կամ
 Սնիվներով, ստանում էր, որպես պարգև կազնու տերև:
 Գեղեցիկ երկար մազերով գլխին շկար այն ժամանակ,
 Փոյրոսը զարգարում էր նրանց զեմքերն ամենայն մի ոստով:
 Իսկ Փոյրոսի առաջին սերը Պենեոսյան Դափնեն եղավ.
 Ոչ թե հանկարծ պատահեց, այլ բարկությամբ Կուսիդոնի:
 Մի անգամ, երբ Դեյուսացին իր տարած հաղթությամբ հպարտ
 Տեսավ, որ աղեղ է ծուռ, թեկ է լարում այդ մանուկը,
 Ասաց, «Դու ի՞նչ պիտի անես, չարաճճի՛, այդ հզոր զենքով.
 Նման մի բև աբժանի են կրել միայն մեր ուսերը,
 Որովհետև մենք կարող ենք վիրավորել գազաններին:
 Կործանարար փորով սեղմող այնքան յուզերներ Պիթոնի
 Հսկա մարմինն սպանեցինք, հազար նեախ արձակելով:
 Բավարարվիր նրանով, որ ջահել կարող է ինչ-որ
 Քնքուշ կրքեր բորբոքել, սխալգործությունը թո՛ղ մեզ»:
 Վենեռայի որդին ասաց. «Թեպետ վիրավորում ես, Փոյրոս,
 Քո աղեղով դու բուրբին, ես էլ քեզ կվիրավորեմ»:
 Եվ որքան ամեն արարած ցածրը է աստըծուց, այնքան
 Փառքով բարձր եմ քեզանից»:
 Բապի տվեց թևերն ու գնաց:
 Եվ շուտով հասավ Պառնասի սավերոտ, զով ապաստանը,
 Իր նեոակիր ճեխ կապարճից գուրս բերեց երկու փետրավոր:
 Մի նետը սեր է հալածում, մի նետը սեր է հազորդում:
 Այն, որը սեր է հազորդում, ունի փայլուն սուր ծայր, կեռիկ.
 Իսկ այն, որը հալածում է, արճիճը ծածկված է, բութ է:
 Այդ նետով նա Պենեոսի դեախը զարկեց, իսկ երկրորդով
 Վիրավորեց Ապոլլոնին, խոցելով մինչ ոսկրածուծը:
 Մերհարկից: Իսկ աղջիկը «սեր» խոսքից էլ է խուսափում:
 Ուրախ է, և իր ավարով զվարճանում է մութ անտառում,
 Գազաններ է սպանում նա և մրցում է Փոյրոսի հետ:
 Իսկ մազերի հյուսերն ազատ կապված էին ժապավենով.
 Բոլորն էին ուզում նրան, բայց այդ նրան զղվելի էր.
 Մարդկանց տեսքը շտանկելով՝ թափառում էր անտառներում.
 Ի՞նչ է սեր ու ամուսնություն, այդ մասին նա չի մտածում:

Հաճախ էր հայրն ասում նրան. «Աղջիկբա, ինձ փեսա՞ կա պարտա»:
 Հաճախ էր հայրն ասում նրան. «Աղջիկբա, ինձ թոռնե՞ր կա պարտա»:
 Ասում էր նա հաբսանիքի ջահերը, և ամեն անգամ
 Գեղեցիկ գեմքն ամառելուց կարմրբում էր այդ խոսքերից:
 Դուրգուրելով նա փարվում էր ձեռքերով հոր պարանոցին. 485
 «Դու ինձ թույլ տար, անգին ծնո՞ղ,— ասում էր նա,— որ կույս մնամ.
 Չե՞ որ Գիանայի հայրը հարգել է նրա խնդիրը»:
 Համաձայնեց նրա հայրը: Սակայն քո գեղեցիկությունը
 Թույլ չի տալիս, ինչ ուզում ես, հակառակ է քո ուխտերին:
 Սիրեց Փոյրոսն, ուզում է նա ամուսնանալ Դափնեի հետ, 490
 Ցանկանում է և հույս ունի, բայց խաբվեց իր գուշակությունը:
 Եվ ինչպես բոցավառվում են հասկերից զրկված արտերը,
 Կամ վառվում է ցանկապատը, եթե անցորդը շափաղանց
 Մտանցնում է մի ջահ նրան, կամ մոռանում լուսաբացին,
 Այդպես բոցավառվեց Փոյրոսը, վառվում է իր ամբողջ կրծքով 495
 Ցեաով՝ վզի երկայնությամբ կախվել են մազերն անխնամ:
 Եվ, հուսալով, իր մեկնավոր սրտում նա սեր է սնուցում:
 «Ի՞նչ կլինի, թե սանրիկն»,— ասաց: Տեսնում է աչքերը,
 Որ ասողեր են կարծես պաշտոն, և փոքրիկ բերանը, որին
 Նայելով չես կշտանալու. գավեց ձեռքերը, մատները, 500
 Թեկերը, արմենիկից վերև կխամերի ուտերը նրա
 Մտքում տասց. «էլ ավելի լալն է այն, որ ծածկված է միշտ»:
 Վազում է նա բամբուկ արտոց և չի լսում Փոյրոսին.
 «Խնդրում եմ, Պենեիգուհի, սպասի՛ր, քեզ թշնամի չե՛մ.
 Այդպես առյուծից եղնիկն է ու դալից գառնուկն է փախչում, 505
 Այդպես, թեկում գողալով, արծվից փախչում է աղապինին:
 Յուրաքանչյուրն իր թշնամուց: Հետապնդում եմ սիրե՛լով:
 Զգուշ իղիք, որ չընկնես, վա՛յ, արժանի չեն քո ասերը
 Դիպչել փշերին, ճանկոտվել, չդառնամ ցավիդ պատճառը:
 Տեղը, որով դու փախչում ես, հարթ չէ. աղաչում եմ՝ վաղքդ 510
 Դանդաղեցրո՛ւ, ես էլ դանդաղ աշտուհեմ քեզ կհետեմ:
 Հարցրո՛ւ, թե քեզ ո՞վ է սիրում: Ես լեռների բնակիչ չեմ,
 Ես հովիվ չեմ, ոչխար ու կով հանդերում չեմ արածեցնում.
 Ո՛չ, ինքըդ գեռ այդ չգիտես, հալա՛րտ, գեռ ինքըդ չգիտես,
 Թե ումից ես փախչում այդպես, և այդ պատճառով ես փախչում 515
 Իմն են Դելփի սրբավայրը, Տենեդոսը և Կլարոսը,
 Եվ իմ հայրը Յուպիտերն է: Ինձանով գիտեն ապագան,
 Եվ անցյալում ինչ է եղել: Երգի ու լարերի տերն եմ,

Ճիշտ է՝ անվրեպ են նեատերըս, սակայն անվրեպ է ավելի
 Այն, որով վերավորվել է այգսիս իմ կուրծքը ամալի:
 Բժշկությանն հս հմ գտել, և ինձ բուժող են անվանում,
 Միայն ինձ է հլու բուժը բուշսերի հատկությունը.
 Միայն, ավա՛ղ, սերը ոչ մի բուշսով հս չհմ կարող բուժել,
 Իմ արվեստն ինձ օգտավետ չէ, թեպետ օգնում է բուրքին»:

Ավելին հա կուզիր ասել, բայց երկշոտ Պենեկիդհին

Արագ փախչում է նրանից, նրա խոսքերից անավարտ:
 Ինչ լա՛վիկն է մարմինը, որ մերկացրել են քամիները,
 Եվ հաղուստը ծածանվում է դիմացի մեղմ քամու շնչից.
 Նրա մազերով խաղալով՝ օդը սփռել է ուսերին:
 Եվ վազրից գեղեցկանում է: Անտանիկի են խոսքերը

Դարձել պատանի ասածուն: Սիրուց դրդված՝ արագացնում է
 Իր քայլերը, կրնկակոխ է հա հետապնդում կուշսին:
 Այգսիս է, երբ դադիական շունը նապաստակ է տեսնում:
 Շան ոտքը՝ սրսի երաշխիք, իսկ նապաստակի՝ վերկության:
 Կարծես արդեն հասավ շունը, իր դունչը պարզելով կարծես

Քիչ է մնում բռնի նրան ատամներով իր կատաղի,
 Նապաստակն ինքն է կասկածում՝ շունը բռնի՞ց նրան, թե՞ ոչ:
 Փախչում է շան ատամներից և համարյա դիպած դնչից:
 Այգսիս էին նրանք վազում մեկը՝ կրքոտ, մյուսը՝ երկշոտ.
 Լուսվածք սիրո թևերով ավելի: արագ է վազում,

Զի ցանկանում հանգստանալ, քիչ է մնում, որ փախչողի
 Վրդը համբուրի, շնչում է նրա ցան ու ցիր մազերին:
 Դռնառավնց շնչասպառ կուշսը, արագ վազքում պարտվել էր հա,
 Պենեոսի ջրերին է նաչում կուշսն ու տտում աշտպես.
 «Հա՛յր, օգնի՛ր ինձ, եթե միայն որևէ ուժ ունի գետը:
 Փոխիր, աղաչում եմ, դեմքըս, գեղեցկությունն ինձ կործանող»:

Եվ հաղիվ էր այգսիս ասել, երբ քարացան անդամները,
 Եվ կուսական քնքուշ կուրծքը ծածկվեց բարակ մի կեղևով:
 Եվ ձեռքերը դարձան ոստեր, իսկ մազերը՝ կանաչ տերև.
 Առաջ կաշառու նրա ոտքը խրվեց հողում, որպես արմատ,
 Եվ կատարով ծածկվեց դեմքը, բայց գեղեցկությունը մնաց.
 Այգսիս էլ է սիրում Փոյրոսն՝ ձեռքերով դիպչելով բնին,
 Զուժ է՝ թարմ կեղևի տակ գեռ գողում է նրա կուրծքը.
 Դրկեց ծառը մարմնի նման, նրան համբույրներ է տալիս,
 Սակայն նրա համբույրներից խուսափում է նույնիսկ ծառը:
 Առավաժն ասաց. «Եթե արդեն իմ կինը չես կարող դառնալ,

Կզառնաս իմ սիրած ծառք, և մշտական պատիճանելիք
 Իմ մաղերի համար, դափնի՛, կիթառի, կապտոր՝ ի համար,
 Կլինես դու լատինական հերոսների զարգարանքը,
 Երբ հաղթական հանդեսի ձայն լսվի Կապիտոլիումում:
 Օգոստոսի տան համար դու հաճախարիմ պահապան ես,
 Կապհպանես այն կաղնին, որ գտնվում է նրա ներսում:
 Ինչպես իմ մաղերն են մենում միշտ պատանի գլխիս վրա,
 Այնպես էլ դու պիտի կրես տներեններից զարգարանքը:
 565
 Այդպես ավարտեց Պեանը. իսկ թիչ առաջ ստեղծված դափնի
 Իր ոստերը թեքեց ներքե, գլխի պես շարժեց կատարը:
 Հեմոնիայում մի պուրակ կա, ձորերով է շրջապատված,
 Անվանում են այն Տեմպե, այնտեղով է Պենեսոսը,
 Գուրս գալով Պինգի խորքերից, տանում իր փրփրած ջուրը.
 570
 Թափվելով նա իր հունից ամպեր է բերում, որոնցից
 Գոլորշի է բարձրանում և թրջում կատարներն անտառի.
 Ձանձրալի ազմուշ է տիրում ոչ միայն իր շրջակայքում:
 Այդ մեծ գետի ակունքի մոտ մի տեղ կա, մի սպաստարան:
 575
 Ապրելով ժայռոտ բարայրում՝ այնտեղից է Պենեսոսը
 Կառավարում իր ջրերը և ջրերի նիւմփաներին:
 Միանելիք գետերն եկան նախ և հավաքվեցին այնտեղ.
 Չգիտեն՝ մրխիթարե՞ն, թե՞ աշրալուսանք տան հերը:
 Բարդի ծնող Սպերթեոսը, անհանգիստ էնիպեոսը,
 580
 Էպիդանը, Էվմեոսի հետ ծուլաքայլ Ամփրիդեսը
 Եկան, հետո մնացածները, որոնք արագ, ազատ վազքով
 Բափառումից հոգնած իրենց ջուրը գետի ծով են բշում:
 Բայց չէր եկել Ինաբոսը: Խոր բարայրում նա իր ջուրը
 Շատացնում էր արտասուքով: Գծբախտը դու ողբում էր իր
 Իս դասեր՝ կարծես մեռած: Չգիտեր՝ նա կենդանի՞ է,
 585
 Թե մահերի մեջ է արգեն, ոչ մի տեղ չէր գտնում նրան:
 Կարծում է, որ արգեն չկա, և վառթարից է վախենում:
 Յուպիտերը տեսավ նրան, երբ վերադառնում էր գետից
 Հայրական, և ասաց նրան. «Յուպիտերին արժանի կո՛ւչս,
 590
 Զո անկաղնով դու ամեն մի մարդու երջանիկ կաններ,
 Եկ գնանք այս զով պուրակը (և ցույց տվեց այն պուրակը),
 Քանի արեզակը բարձր երկնակամարում է կանգնած:
 Իսկ եթե չար գաղանների որջերից դու վախենում ես,
 Բաքստարան դու կմանես, և քեզ աստված կառչապանի,
 595
 Այն էլ ոչ հասարակներից, այլ նա, որը մեծ երկնքի

Գայիսոնն է ձեռքում պահում և հաշտակներ է արձակում:
 Օ՛հ, մի՛ փախիր»: Բայց փախչում էր: Եվ Լեոնայի արտասերը
 Արդեն անցել էր վազելով, հետո Լիրկեի դաշտերը:
 Բայց աստվածը լայնատարած մութ իջեցրեց երկրի վրա,
 Կույսին ծածկեց, վազքը զսպեց, խնց ամռթը կուսակալն:
 Իսկ Յունոնան այդ ժամանակ երկնքից նայեց Արգոսին,
 Եվ զարմացավ նրանից, որ օր ցերեկով թռչող մի ամպ
 Մութ դիշեր է առաջ բերել, որոշեց, որ գետից չէ այդ,
 Որ այդպիսի մութ մառախուղ խոնավ գետից չի բարձրացել.
 Նայեց շուրջը, իր ամուսնուն, այն պատճառով, որ նա գիտեր
 Հաճախ բռնված իր ամուսնու նման արարքները վաղուց:
 Քանի որ նա երկնքում չէր, ասաց. «Կամ ես սխալվում եմ,
 Կամ կրում եմ անպատվություն»: Ասաց, ու բարձր երկնքից
 Սահեց, իջավ ու հրամայեց, որ ամպը հեռանա խակույն:
 Իմացած, որ կինն է գալիս, Յուպիտերն էլ անմիջապես
 Ինաբոսի մատղաշ դստեր դարձրեց ձյան պես ճերմակ երինջ.
 Այդպես էլ շատ գեղեցիկ էր: Եվ գովում է Սատուրնին
 Ակամա գեղեցկությունը, ճիշտ է, ո՛ւմն է, որաեղի՞ց է,
 Ո՛ր նախրից է, հարցնում է նա, կարծես թե ոչինչ չգիտե:
 Սուտ է ասում Յուպիտերը՝ հողածին է, այդ հարցերին
 Վերջ տալով, իսկ Սատուրնին խնդրեց, որ իրեն նվիրի:
 Ի՞նչ անելու: Ինչպե՞ս տար սերը: Սակայն եթե շտաբ նրան,
 Կասկածելի է, խակապետ: Համոզում է ամռթը տալ,
 Բայց սերը հակառակվում է: Կարող է արարավել ամռթը:
 Բայց այդքան մի փոքրիկ նվե՛ր, մի հո՛րթ, քրո՛ջը և ամուսնո՛ւն
 Չնվիրել, այն ժամանակ նրան հորթ նա չի համարի:
 Ամուսնու սիրուհուն խլած՝ երկյուղից շաղատվեց խակույն
 Աստվածուհին, վախեցնում են իր ամուսնու արարքները.
 Եվ Արգոսին Արեստոքսան հանձնարարեց պահել նրան,
 Իսկ Արգոսի դեմքը հարյուր աչքերով էր շրջապատված.
 Պահպանելով իրենց հերթը, երկուսն էին հանգստանում,
 Իսկ մնացածները դարձյալ շարունակում էին հսկել:
 Ինչպես էլ նա կանգնած լիներ, շարունակ տեսնում էր Իոֆն:
 Իոն էր իր աչքի առջև, թեկուզ մեջքը շուտ տար նրան:
 Յերեկով նա արածում էր, բայց երբ իջնում էր արևը,
 Գոմի մեջ էր փակում նրան, թեկով կապում նրա վիզը,
 Եվ Իոն դուր կանաչներ, ծառի տերեւներ էր ուտում,
 Անկաղնու փոխարեն պառկում ոչ միշտ մամուղ ծածկված գետնին,

- Հաճախ սղլտոր ջուր էր խմում արագահոս վտակներից,
 Արդոսին մի անգամ ուզեց պարզել ձևերին աղաչանքով, 635
 Բայց չկային ձևերն, որոնք կարողանար պարզել նրան.
 Փորձելով կշտամբել նրան՝ կովի բառաչ արձակեց,
 Եվ ինքը սարսափեց միայն, սեփական ձայնից վախեցած:
 Ծովափով է ուղում գնալ, սրտեղ առաջ թռչկոտել է,
 Ինաքոսի մոտ, բայց տեսավ հստակ ջրի մեջ իր գունչը, 640
 Եղջուրները ու սարսափեց, զզվեց, փախավ ու հեռացավ:
 Ինաքոսն ու նաչադուհի քույրերը շնանաչեցին,
 Իսկ նա իր հոր ու քույրերի հաեից է ընկել, գնում:
 Բողնում է, որ ձևը տան իրեն, դուրգուրում է, քալում նրանց,
 Զարմանում են: Ինաքոսը թարմ կանաչ է պարզում նրան, 645
 Իսկ նա լիզում, կարոտով է համբուրում իր հոր ձևերը:
 Անկարող զսպել իր լացը, եթե խոսել կարողանար,
 Օգնություն կխնդրեր, կասեր անունը, կբացեր վիշտը:
 Խոսելու փոխարեն ոտքով տառեր գրեց հողի վրա,
 Տվեց վշտալի նշանն իր արդեն փոխված մաբմնի մասին: 650
 «Ինչ դժբախտ եմ», — աղաղակեց աչքակա ծնող Ինաքոսը՝
 Վշտացած երկնջի ճերմակ վզին փարված արտամղելով:
 «Ինչ դժբախտ եմ, — աղաղակեց, — չեմ որոնել ամենուրեք
 Քեզ, դասրիկըս: Օ՛, եթե քեզ ոչ գտնեի, ոչ տեսնեի,
 Իմ վիշտը թևի՛ն կլիներ: Լուռ ու մունջ՝ չես պատասխանում
 Իմ խոսքերին, միայն ախուր հառաչում ես սրտիդ խորքից,
 Կամ բառաչում ի պատասխան, ավելին չես կարող անել:
 Իսկ ես, որ աչք չգիտեի, պատրաստել եմ տեղ ու խարույկ:
 Փեսան էր առաջին հույսըս, իսկ երկրորդը՝ թռնիկները,
 Իսկ ամուսին ու զավակներ դու կվերցնես նախրի միջից:
 Մահով էլ չեմ կարող, ավա՛ղ, ազատվել իմ տառապանքից,
 Դժբախտաբար առաված եմ ես, և ինձ փակ է մահվան դուռը,
 Ողբս պիտի շարունակվի աչքակա հավեա անմխիթար»: 660
 Ողբում էին, բայց մոտեցավ բազում աչքերով Արդոսը,
 Աղչկան իր հորից խելեց, քշեց հեռու արոտավայր:
 Գրավել էր մի լեռան կատար, այնտեղ էլ բոլորից հեռու
 Նստել էր, նայում էր դեպի աշխարհի շորս կողմերը նա: 665
 Չէր կարող երկնային արքան փորոնիգունու տանջանքը
 Հանգուրժել, և կանչեց որդուն՝ ծնված պայծառ Պեկյադունուց
 Եվ հրամայեց նրան իսկույն մահվան ենթարկել Արդոսին:
 Շա՛տ ժամանակ է հարկավոր, որ ոտքերին թևեր կապեր, 670

Վերցնել իր քնարեր փայտը, մաղերը ծածկոցով ծածկելի:
 Յուպիտերի շառավիղը իր հոր բարձր ապարանքից
 Յուպի գետի երկիրն, իջավ և ետ բաշկեց իր ծածկոցը,
 Ռաբերից հանեց թևերը, միայն ձեռնափայտը պահեց:
 Այդ փայտով նա, որպես հովիվ, բշկեց պատահած այծերին
 Արձակ դաշտով անճանապարհ, նվագելով իր սրինգը:
 Յունոնայի վերակացուն գերված է նոր քնքուշ ձայնով:
 «Ով էլ լինես դու, կարող ես նստել կողքիս՝ քարի վրա,—
 Ասում է նա,— դու շեռ գանի ալիլի լավ տեղ ու կանաչ
 Անասունների ոգտավետ, հովիվին բերկրալի սովեր»:
 Ծվ Ատլասի թուր նստեց: Խոսակցությամբ, զրուցներով
 Անցկացնում է երկար օրը, նվագելով իր սրինգը,
 Փորձում է միաժամանակ հաղթել հսկող աչքերին նա:
 Բայց Արգոսը պայքարում է, որ չտարվի անուշ քնով:
 Աչքերի մի մասը թիպետ խորասուզվել է քնի մեջ,
 Բայց հսկում են մնացածները: Հարցրեց Արգոսը. «Վաղու՞րց է,
 Ինչ գիտեն սքինգ պատրաստել, ինչպե՞ս են այդ գյուտը արել»:
 Իսկ աստվածը յլատասխանեց. «Արկադական զով լեռներում
 Նոնակրինի համալրիդուհի քույրերից հայտնի էր մեկը,
 Բուրո նիմփաները նրան անվանում էին Սիրինիս,
 Փախչում էր նա սատիրներից, հաճախ իր նոռից ընկած
 Ծվ զանազան աստվածներից, որ ապրում են անտառներում
 Կամ զաշտերում: Օլտիգիական աստվածուհուն էր հարգում նա
 Ծ՛վ խորժերում, և՛ կուսությամբ: Դիանայի գոտիով
 Նա կարող էր հայացք խաբել և համարվել Հատունիս,
 Թե իր աղեղը հասարակ, իսկ մշուսի՝ ոսկուց չլիներ:
 Բայց դարձյալ սխալվում էին: Մի օր Սիրինքսը տուն էր գնում
 Լիկեյից: Սոճով զարդարված զլխով Պանը տեսնում է
 Եվ ասում այսպիսի խոսքեր... Մնում էր այդ խոսքերն ասել,
 Ինչպես աղերսաճը մերժեց և սկսեց փախչել Սիրինքսը.
 Ինչպես խաղաղ գետ Հագոնին, որ ծածկված է եղեգներով,
 Մոտեցավ նա, իսկ երբ նրա ճամփան հանկարծ ջուրը կտրեց
 Սիրինքսը խնդրեց իր քույրերին, որ փութեն իր կերպարանքը:
 Մինչդեռ Պանը մտածեց, թե Սիրինքսին է դրկում արդեն,
 Բայց ոչ թե կուսական մարմին, այլ ճահճի եղեգ էր գրկում.
 Ինչպե՞ս էր ախուր հառաչում. մեղմիվ քամին եղեգները
 Շարժելով, ձայներ էր կորզում, ախուր գանգաճների նման.

685

690

695

699

705

709

715

720

- ինչպես գերված նոր արվեստով, քաղցրությամբ այդ քնքուշ ձայնի,
Ասաց. «Ահա ինչը պիտի մնա ինձ ու քեզ ընդհանուր»։ 710
- ինչպես եղավ այն օրվանից, որ այդ անհարթ եղեգները,
Մեղրամոմով իրար կպած, պահում են կույսի տնունը։
Կիլկենիոսն այդ էր ուզում նրան պատմել, բայց տեսավ, որ
Խիվել են աչքերը նրա, քնել են բոլոր աչքերը։
- Եվ իր ձայնը դսպեց իսկույն, խորացրեց նա նրա քունը՝ 715
Դիպչելով իր կախարդ փայտով ուժասպառ աչքերին նրա։
Արգոսը ճոճվում էր քնում. աստվածը մանգաղե սրով
Վիրավորեց նրան այնտեղ, ուր ծոծրակը միանում է
Վզին, շարտեց մարմինը, արյունով ներկեց ժայռերը։
- Եվ այժմ պառկած էս, Արգոս։ Կույսը, որ կա քո աչքերում, 720
Մարել է, մոլթ գիշեր տիրեց բոլոր հարյուր քո աչքերին։
Սատուրնուսի դուստրը նրանց իր թռչունի համար վերցրեց,
Նրա պոչը և թևերը նախշեց աստղածև աչքերով։
Աստվածուհին շատ բարկացավ, չթողեց իր բարկությունը,
Արգոսական կույսի հոգում և աչքերում զարգանդեցնող 725
էրինիս տեղավորեց, իսկ կրծքում՝ անհայտ ձգտումներ։
Եվ աշխարհի շրջաններով քշեց նրան՝ սարսափածին։
Մենակ դու էիր մնացել, Նեղոս, այս փորձանքից հեռու.
Երբ երինջը հասավ այնտեղ, ափի մոտ ծնկերը ծալեց,
Պառկեց նա ու մնաց պառկած, ուղիղ պարզեց նա իր վիզը, 730
Բարձրացնել կարող էր դեմքը, բարձրացրեց դեպի աստղերը,
Բառաչով, հառաչանքով, լացով, հեծկլտոցի նման,
Յուպիտերին աղաչեց, որ վերջ դնի իր տառապանքին։
Նա էլ, կնոջ պարանոցը գրկելով ու համբուրելով,
Խնդրում է, որ դադարեցնի արդեն իր վրիժառությունը։ 735
«Այսուհետ թո՛ղ քո երկյուղը,— ասաց նրան,— էլ ոչ մի կույս
Քեզ տառապանք չի պատճառի»,— ու երգվեց Ստիքսի ճահճով։
Համաձայնեց կինը։ Կույսը ստացավ իր նախկին տեսքը,
Դարձավ, ինչպես որ առաջ էր։ Չքվեց նրա մարմնի բուրդը
Չկան եղջյուրներ, փոքրացան աչքերի շրջանակները. 740
Եվ սեղմվեց բերանը նորից, նորից ձեռքեր, ուսեր եկան,
Անհայտացավ և կճղակը, բաժանվեց հինգ եղունգներով։
Արդեն կովից ոչինչ չկա, ճերմակությունն է մնացել։
Երկու ոտքերին դարձյալ ուղիղ կանգնեց կույսը,
Սակայն խոսել վախենում էր, չլինի՞ բառաչի հանկարծ 745

Ներինջի պես, և փորձեց նա եկչոտ կերպով խոսել նորից:
Այժմ Նեղոսի ափերում դարձել է մեծ աստվածուհի:

Հավատում են, որ էպափին ծնեց նա, որ ընկալել էր
Յուպիտերի սերմը, և նա հարգվում էր հոր հետ միասին
Տաճարներում: Նրան խելքով ու հասակով հավատար էր
Յանթոնն՝ արևի որդին: Երբ մի անգամ, պարծենալով
նա իր Փոյբոս ծնողով, հպարտ, բոլորովին չուզեց զիջել,
Չհանդուրժեց Ինաքիզը: «Եննթ ես, գոռո՛ղ,— ասաց նրան,—
Հավատում ես մորըդ, սակայն քո հոր մասին սխալվում ես»:
Եվ կարմրեց Յանթոնը, սակայն զսպեց իր զայրույթը,
Եվ էպափի կշտամբանքը հայտնեց մորը՝ Կլիմենին:
«Վիշտա մեծ է տյն բանից, մա՛յր,— ասաց— որ ես ահա ազատ,
Հպարտ, բայց պիտի լռեի: Ամոթ է անպատվությունը,
Նա կարող էր ինձ ասել, բայց զիմպղծել ես չէի կարող:
Եթե միայն ես խկապեա արմատից եմ երկնային, դու
Ինձ մի նշան տուր, այնպիսի, որ այդպես է իմ ծնունդը»:
Այդպես ասաց ու ձեռքերով փարվեց իր մոր պարանոցին,
Իր և Մերոպսի զլխով, և իր քրոջ հարսանիքով
Ազաշում է, որ իրեն տա իր հոր խկական նշանը:
Դժվար բան է ասել՝ ինչու Կլիմենեն այդ խնդրից հուզվեց.
Բարկացե՞լ էր, որ իզուր են մեղադրանք իր վրա բարդում.
Բարձրացրեց նա իր ձեռքերը, արևին նայելով, ասաց.
«Լույսով նրա, ում շուրթը փայլվում են այնքան պայծառ,
Երգվում եմ քեզ, որդի՛, նրա, որ մեղ տեսնում ու լսում է,
Նրա, որին դու տեսնում ես, որ աշխարհն է կառավարում,
Նրա՝ Փոյբոսի որդին ես դու: Թե սուտ է այդ, թող արդևի
Իրեն տեսնել և թող այսօր լինի վերջին օրն աշխարհի:
Պետք չէ քեզ մեծ աշխատանք, որ տեսնես քո հոր պենատները,
Նրա տունը մոտենում է մեր երկրին, ուր արևելքն է.
Թե ձգտում ես ամբողջ հողով, գնա, նա քեզ կհանաչի»:
Իսկույն տեղից բարձրացավ նա, երբ լսեց իր մոր խոսքերը,
Արդեն պատրաստ էր Յանթոնը անբջով գրկել երկինքը,
Անցավ եթովպացեց երկրով և արևի բոցերի տակ
Բնակվող սև հնդիկների, և հասավ հոր Արևելքը:

750

755

760

765

770

775

ԵԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Հ Ո Մ Ե Ր Ո Ս

ԻԼԻԱՅԱՆ

ՇՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Տող 1*. Աստվածունի.— Հոգեբոսն այստեղ նկատի աւնի բանաստեղծներին ներշնչող մասնային:

Տող 1. Ա.Բիլլես.— Թեսալիայի (Հունաստան) Պելիս թագաւորի և ծովային զինուորի Թեսալիս որդին, Էսկոսի թուր:

Տող 2. Ա.Բայացիներ.— Հին հույների հալաքական անվանումներից մեկը:

Տող 4. Պես (նաև՝ Դիոս, որը Չես անվան սեռական հոլովն է).— Կրօնաւոր աստուծո՞րդին. հին հունական զինարարների զերտողին աստվածը, աստվածների և մարդկանց հայրն ու տիրակալը:

Տող 6. Ագամեմնոն.— Արգոսի (Հարաւային Հունաստան) և Միկենների թագաւոր. հույների ընդհանուր զորաւոր Տրոյական պատերազմում. Ատրեսի որդին (Ատրիդես), Մենելայոսի եղբայրը:

Տող 8. Աեսո.— Աստվածուհի հունական զինարարում. Չեսի կանանցից մեկը. Ապոլլոնի և Արտեմիսի մայրը:

Տող 10. Քրիսես.— Ապոլլոնի առնորի բուրմը Տրոյային մերձակա Քրիսես քաղաքում:

Տող 18. Յուպ և պսակ.— Յուպը համարվում էր բրնձեկան պաշտոնի և հողեր իշխանության խորհրդանշը՝ Քրիսեսի կրած Ապոլլոնի պսակը նշանակ էր այն բանի, որ բուրմը հանդէս էր պալիս իրեն աստվածային պաշտոնյա:

Տող 20. Արգոս.— Քաղաք-պետության Հարաւային Հունաստանում:

Տող 24. Ապոլլոն.— Հին հունական զինարարների զլխավոր աստվածներից. Չեսի և Աեսոյի որդին, Արտեմիս աստվածուհու եղբայրը. համարվում էր լույսի աստվածութւյան և զիտվում էր որպէս զիգեցկութւյան մարմնացում: Արվեստների հովանավորը Հանալս նույնացվել է արեւի հետ:

Տող 28. Օլիմպոս.— Հին հույների սրբազան լեռը. համարվում էր աստվածների նստավայրը:

* Հոմերոսի պոեմների առջերի համարակալումը կատարված է տերութրի կրճատ տարբերակների հիման վրա (միայն ծանոթագրման աշխատանքները հեշտացնելու համար) և չի համապատասխանում ընդունված դիտական համարակալմանը:

Տող 42. Իլիոն.— Տրոյա բաղարի անվանումներից մեկը:

Տող 48. Արգիվադի.— Այսպես էին կոչվում հիմնականում Արգոսի մարդի բնակիչները: Հաճախ, սակայն, այն ընկալվում էր նաև որպես հին հույների հավաքական անվանումներից մեկը:

Տող 53. Դանայադի.— Հին հույների հավաքական անվանումներից մեկը էս:

Տող 70. Քրիսեիս.— Ապոլլոնի բուրմ Քրիսեիսի դուստրը:

Տող 79. Տրոյա.— Քաղաք Հելլենոլոնոսի փոքրասիական ափին: Տրոլադա.— Այդպես էր կոչվում Տրոյա բաղարին ենթակա մերձակա երկրամասը:

Տող 97. Լեոնեյադա.— Ադամանտի կրտսեր եղբայրը, Ադամոսայի արքան, զեղեցիկուհի Հեղինեի ամուսինը:

Տող 111. Փոքրոս.— Ապոլլոնի բազում մականուններից մեկը:

Տող 122. Արեմա.— Զեոսի դուստրը, որը ծնվել է աստվածահոր դանդից: Հունական դիցարանի գլխավոր աստվածություններից մեկը: Ալլենը բաղարի անվանողին: Համարվում էր դիստրիկտների հովանավոր, իմաստության աստվածուհի:

Տող 146. Հելաոս.— Տրոյացիներ, զորավար. Պրիամոս արքայի ավագ որդին. հույների գլխավոր հակառակորդը Տրոյայում:

Տող 149. Նեստոր.— Հունական Պիլոս բաղարի թագավոր, Նեկեի որդին: Պաակերվում է որպես իմաստուն ծերունի:

Տող 152. Պրիամոս.— Տրոյայի ալեհեր արքան, Հեկտորի և Պարիսի հայրը:

Տող 221. Ոդիսևս.— Հունական Իվաիկ կղզու արքա, Հայերտեի որդին, յուրաքանչյուրի և հնարամտության մարմնացում:

Տող 257. Հեռա.— Հին հունական աստվածուհի. Կրեոսի դուստրը, Զեոսի կինը և բույրը:

Տող 282. Հելիստոս.— Հին հունական դիցարանում կրակի և պարբերական աստված. Զեոսի և Հերայի որդին:

Տող 292. Նեկտար.— Աստվածների ըմպելիք, որը պարզեցում էր անմահություն և հավերժական երիտասարդություն: Այն, ինչպես և ամբողջաբան, մեղսած մարմինը պահպանում էր բայրաջումից:

ԵՐԳ. ԵՐԵՐՈՐԴ

Տող 55. Արևս.— Հին հունական դիցարանում ուղմի աստված. Զեոսի և Հերայի որդին: Արևսի ծառաներ նշանակում է՝ ուղմիկներ:

Տող 56. Կրոնոսյան.— Զեոսի հայրանունը:

Տող 85. Հեղինե.— Մենեկայոսի զեղեցիկուհի կինը, որին առևանգել էր Պրիամորդի Պարիսը և որի պատճառով ծաղեց Տրոյական պատերազմը:

ԵՐԳ. ԵՐԵՐՈՐԴ

Տող 3. Ալեքսանդր.— Պրիամոսի որդի Պարիսի երկրորդ անունը:

Տող 56. Իրիս.— Միաժանի աստվածուհի. Զեոսի և Հերայի հանձնակատարը:

Տող 106. Իրակև.— Հունական կղզի Հոնիական ծովում. Ոդիսևսի հայրենիքը և անունը:

Տող 195. Ափրոդիտե.— Զեւսի դուստրը: Հին հունական դիցարանում՝ սիրո աստվածուհի: Բառ ավանդության, ծնվել է ծովի փրփուրներից, Կիպրոս կղզու ափերին, որի համար էլ կոչվում է նաև «Փրփրածին» և «Կիպրուհի»:

ԵՐԳ. ՉՌՐՐՐՐՐ.

Տող 36. Միկենե.— Ազամեմնոնի տերության մայրաքաղաքը:

Տող 201. Տելեմախի հայրը.— ալսինբն՝ Ողիսեսը:

Տող 210. Դիոմեդես.— Արգոս բազարի արքա, Տիդեոսի որդի:

Տող 213. Տիդես.— Յոթն ընդդեմ Քերեի արշավանքի մասնակից:

Տող 250. Անտիլոխոս.— Պիլոսի Բագավոր Նեստորի որդին:

Տող 269. Պերգամոն.— Ալգոսես էր կոչվում Տրոյայի միջնաբերդը:

Տող 277. Կառափնաձին դուստրը Զեւսի.— ալսինբն՝ Ալֆենաս Պալլասը: Նա ալգոսես էր կոչվում, բանի որ, բատ գիցարանության, ծնվել էր Զեւսի կառափից:

ԵՐԳ. ՀԻՆԳԵՐՐՐՐ.

Տող 72. Էնեաս.— Տրոյական հերոս, դարդանների առաջնորդը, մահկանացու Անքիսեսի և դիցուհի Ափրոդիտեի որդին: Հետագայում 1-ին դարի հռոմեացի պոետ Վերգիլիոսի «Էնեական» պոեմի կենտրոնական հերոսը:

Տող 261. Սարգևդոն.— Տրոյացիների դաշնակից, Լիկիայի Բագավոր. Զեւսի ու Եվրոպեի որդին, Կրեոնի արքա Միտոսի կղբայրը:

Տող 340. Տիսպլեմոս.— Դյուցազն Հերակլեսի որդին:

Տող 399. Բոռես.— Հյուսիսային հողմերի աստվածություն:

Տող 403. Հեբե.— Հունական դիցարանում պատանեկության աստվածուհի, Զեւսի և Հերակլի դուստրը: Օլիմպոսում նա աստվածներին մատացում էր նեկտար և ամբրոսիա:

Տող 423. Կիպրուհի.— Ափրոդիտեի մակդիրներից մեկը: Բառ ավանդության, նա ծնվել էր փրփուրներից և սփ պարս էկել Կիպրոս կղզին:

ԵՐԳ. ՎԵՅՏԵՐՐՐՐ.

Տող 82. Սիսիֆոս.— Բառ ավանդության, Կորնթոս բազարի հիմնադիր և Բագավոր: Եղել է խարդախ ու շահախնդիր, ուստի և մահից հետո պատժվել է իր հանցանքների համար: Աստվածները նրան դատապարտել են հաշիվաժողն սարն ի վեր գլխով ծանր մի ժաշո, որը հազվադեպ հասնում, դարձյալ գլորվում էր ցած և նա ստիպված էր ամբողջ աշխատանքն սկսել սկզբից: Այստեղից առաջացել է «Սիսիֆոսն աշխատանք» արտահայտությունը, «անօգուտ աշխատանք» իմաստով:

Տող 172. Հեկարե.— Տրոյայի Բագավոր Պրիամոսի կինը. Հեկտորի, Պարիսի, Հելենոսի և Կասսանդրայի մայրը:

Տող 230. Անդրոմախե.— Հեկտորի կինը. ամուսնուն սիրող կնոջ իդեալական կերպար:

ԵՐԳ. ՅՈԹԵՐՐՐՐ.

Տող 41. Զես-զգանի կաղնու վրա.— Հին Հունաստանում կաղնին համարվում էր Զեւսի սրբազան ծառը:

Տող 196. Սկամանդրոս.— Գետ, որը հոսում էր Տրոյայի մոտով:

ԵՐԳ ՈՒԹԵՐՈՐԴ.

Տող 121. Պոսիդոն.— Հին հունական դիցաբանում աստվածահայր Զևսի հրրայրը. համարվում էր ծովերի գերագույն աստվածություն:

Տող 127. Սելրասասան.— Պոսիդոնի մակդիրը:

Տող 141. Լեմնոս.— Կղզի էգեյան ծովում, Փոքր Ասիայի ափին մոտիկ:

ԵՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԴ.

Տող 95. Հադես.— Ստորերկրյա աշխարհի և մեռյալների թագավորության տիրակալը. Զևսի, Պոսիդոնի, Հերայի և Դեմետերի եղբայրը:

Տող 107. Միմիդոնեոս.— Արիլլեսի ցեղակիցների անվանումը:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՄՆԻՆԵՐՈՐԴ.

Տող 307. Մաֆաոն.— Ասիլեպիոս բժշկապետի որդին. բժիշկ՝ Տրոյա արշաված հույների բանակում:

Տող 367. Քիրոն.— Կենտավրոս (մարդաձի). Կրոնոսի և Փիլիբայի որդին. հղի է Արիլլեսի դաստիարակը:

ԵՐԳ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ.

Տող 47. Լապիթոնեոս.— Առասպելական ռազմաշունչ ցեղ, որն ապրել է Թեսսալիայում:

ԵՐԳ ՏԱՍՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ.

Տող 21. Կալլսաս.— Հայանի գուշակ հին հունական աշխարհում:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՉՈՐՍԵՐՈՐԴ.

Տող 166. Սալիս.— Հին հույների պատկերացմամբ՝ մեռյալների ստորերկրյա թագավորությունը շրջապատող գետ, Նրա ջրերի անունով երգվելը սրբազան և անդրժեի էր համարվում մարդկանց և աստվածների համար:

Տող 183. Տերիս.— Օվկիանոսի բույրը և կինը. համարվում էր համընդհանուր մայր, գոյություն ունեցող ամեն ինչին կյանք պարգևող դիցուհի:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.

Տող 64. Թեմիս.— Արդարության և օրինականության աստվածուհի:

ԵՐԳ. ՏԱՍՆՆՈՒԹԵՐՈՐԳ.

Տող 179. Օսյուս.— Քաղաք Կենարոնական Հունաստանի Լոկրիս մարզում, Աթինի ընկերոջ՝ Պատրոկլոսի ձենդավայրը:

ԵՐԳ. ՏԱՍՆԻՆՆԵՐՈՐԳ.

Տող 47. Էրիմնե (Էրինիսներ).— Հին Հունական գիշարանում՝ վրեժխնդրության աստվածուհիներ:

Տող 51. Ատե.— Մարդու և աստվածների բանականությունը միասին աղինթաբան խելագրության նույնիսկ անձնավորում:

Տող 208. Քսանթոս.— Աթինի ձիու անունը, որը խոսում էր մարդկային լեզվով. բառացի նշանակում է՝ շիկահեր: Այդպես է կոչվել նաև Տրոյայի մոտից հասող զենքերից մեկը:

ԵՐԳ. ՔՍՆՆՍՆԵՐՈՐԳ.

Տող 64. Ախիս.— Դեռ Հյուսիսային Հունաստանում:

Տող 77. Պելիս.— Լիո Բևոսայիցում:

Տող 161. Սիմոն.— Դեռ Տրոյադա հերթում:

Տող 221. Շանճան.— Արտահայտում էր անամոթության (շուն) և ամբարշտվանության (ճանճ) դադարաբեր:

Տող 266. Լամեդոն.— Պրիամոսի հայրը, Հեկտորի պապը:

Տող 273. Արամիս.— Զեւսի և Լետոյի դուստրը. Ապոլլոնի երկնորյակ քույրը. համարվում էր արտոգրության աստվածուհի:

ԵՐԳ. ՔՍՆՆՆԵՐՈՒՆԵՐՈՐԳ.

Տող 276. Բեբե.— Քաղաք Հունաստանում, Աթենքից դեպի հյուսիս:

ԵՐԳ. ՔՍՆՆՆԵՐԵՋԵՐՈՐԳ.

Տող 57. Սամոս և Խմրոս.— Կղզիներ Էգեյան ծովում:

ԵՐԳ. ՔՍՆՆՁՈՐՍՆԵՐՈՐԳ.

Տող 464. Էդիսյուս.— Բեբե քաղաքի արքա. անտիկ ողբերգության գլխավոր գեղեսկաներից:

Տող 1. Երգիւ, մուսա.— Հին հայերը կարծում էին, որ մուսաները, որպէս անց-
յալի ղեպերը իմացող դիցուհիներ, դրանք բացահայտում են իրենց հովանավորյալ
պոետներին և, ներշնչելով նրանց, իրենք են խոսում պոետի բերանով: Ուստի Հոմերոսը
սկզբից ևեթ դիմում է մուսային, որպէսզի վերջինս Երգի իր համար պոետի բերան: Հո-
մերոսի մոտ «Իլիականի» սկզբում մուսան կոչվում է նաև «դիցուհի, գոտար Զևսի»:

Տող 11. Հավերժամահա (Նիմփա).— Աղբյուրների, ծառերի, պտղատուների ստորին
աստիճանի աստվածություններ, դիցանուշներ, որպէս հավերժաբար հասող կենսատու
ջրերի և կենդանի բուսականության անձնավորումներ: Այդ վայրերում նրանք ապրում
են, լողանում, երգում, պարում, աշխատում և համակրալից շփվում մարդկանց հետ:

Տող 52. Կիկլոպ.— Գերմարդկային մարմնական ուժի տեր առասպելական անձնա-
վորություն: Մի շարք մարմնական հատկանիշներով նմանվում է հայկական դիցարանի
Տորք Անգեղին:

Տող 59. Սգիգիա.— Առասպելական կղզի. համարվում էր ծովի կենտրոնը:

Տող 72. Տափյաճներ.— Իթակիի մոտ գտնվող Տափոս կղզու բնակիչները:

Տող 88. Փեմիա.— Երգիչ՝ Ողիսեսի պաշտում:

Տող 115. Գաշալի.— Հին հելլենները հավատում էին, որ աստված մարդկանց հա-
սուկ նշանների միջոցով (հավերժի թռիչք ու կռիւն, ծառերի սոսափյուն, որոտներ և
այլն) հայտնում է, թե ինչ պետք է անել և ինչ պետք չէ անել: Բայց ոչ բոլոր մարդիկ
գուշակելու կարողություն և հմտություն էին ունենում, այլ միայն հասուկ անձինք՝ զու-
շակները, որոնք և մեծ հարգանք էին վայելում հասարակության մէջ:

Տող 169. Պիլոս.— Սովափնյա քաղաք Հարափային Հունաստանի (Պելոպոննեսոս)
Հյուսիս-արևմտյան մասում:

Տող 170. Ապարաա.— Հայտնի քաղաք Պելոպոննեսոսի հարափային մասում, լակե-
դոնացիների մայրաքաղաքը:

Տող 201. Ալիկ.— Այգոս կեն կոչում Հունաստանում երգիչներին:

ԵՐԳ. ԵՐԵՐՈՐԴ

Տող 5. Քարոզ.— Հոմերոսի մոտ այն հատուկ զրադմուներ է, պաշտոն, ըստ որում՝
պատվավոր: Քարոզի պարտականությունն էր ժողովրդին տալանի հրավերել, կարգ ու
կանոնին հետևել, առհասարակ, նա հանդիսանում էր միջնորդ արջայի և ժողովրդի միջև:
Քարոզները վայելում էին Զևսի հովանավորությունը, ուստի և համարվում էին սրբազան և
անձնանմխելի: Նրանք ուղեկցում էին բարեկամների կամ թշնամիների մաս գնացող
պետականներին, զոհարհրությունների ժամանակ կատարում էին քրմական պարտականու-
թյուններ:

Տող 10. Եգիպիաա.— Իթակիի ավազները:

Տող 47. Լայեոսա.— Ողիսեսի հայրը:

Տող 115. Մեմառ.— Ողիսեսի ընկերը, որին նա Տրոյայի դեմ արշավանքի մեկնե-
լիս, հանձնարարել էր հոգալ իր տան մասին. եղել է Տելեմաքի գաստիարակը: Փոխա-
բերարար նշանակում է՝ խորհրդատու, գաստիարակ:

ԵՐԳ. ԵՐՐՈՐԴ.

Տող 56. Պրիսմասի բերդ.— Նկատի է առնված Տրոյա (Իլիոն) քաղաքը:

Տող 87. Լեսբոս.— Կղզի էգեյան ծովում, Փոքր Ասիայի ծովափին մոտ:

Տող 89. Էվբիա.— Կղզի էգեյան ծովում. այն հունական մայր ցամաքից բաժանված է Էվբիայոսի նեղուցով:

Տող 137. Ալիտեմենստրա.— Հույների զորապետ Ագամեմնոնի կինը, որը դավաճանեց իր ամուսնուն և վերջինիս, երբ սա վերադարձավ Տրոյայից, սպանեց իր սիրելիան էդիպոսի զորձակցությամբ:

Տող 151. Մալետո.— Հունաստանի ճայր հարավային հրվանդանը:

Տող 171. Գիլնի խառնեք ջրով.— Հին հույները գիլնի անխառն լին օգտագործում: Բայց մեզ հայանի լի, թև ինչպիսին էր խառնուրդի մեջ ջրի և գինու համեմատությունը: Հին հույները գտնում էին, որ ջուրը միայն անասունները պետք է լամեն:

ԵՐԳ. ԶԵՐՐՈՐԴ.

Տող 296. Սիդոն.— Հնագույն փյունիկյան քաղաք Արևելյան Միջերկրականի ափին (այժմ՝ Սայդա):

Տող 382. Ծավի աստվածուհի.— Նկատի ունի Աթենաս Պալլասին:

Տող 391. Իլյարիոս.— Դենեկուպի հայրը:

ԵՐԳ. ՀԻՆՊ.ԵՐՈՐԳ.

Տող 1. Տիրոնոս.— Տրոյայի արքա Լամեդոնի որդին, Պրիսմասի եղբայրը: Նրա պեղեցիությանը սիրահարվեց Արշալույսը և առեանգեց նրան: Տիրոնոսը, անմահության արժանանալով, մոռացավ աստվածներից խնդրել հավերժական երիտասարդություն. ուստի ծերացավ, և աստվածները, նրան խղճալով, ի վերջո՝ ձուլում վերածեցին:

Տող 62. Մրիոն.— Բեռլտացի որսորդ, հսկա: Նրան սիրահարվում է Արշալույսը (էոս), բայց Արտեմիսը սպանում է նրան: Աստվածները Սրիոնին փոխադրեցին Էն Լրկ-նային համաստեղության: Հայկական դիցարանության մեջ Օրիոնը համապատասխանում է Հայկին:

Տող 64. Մրաիգիա.— Առասպելական կղզի Արևելյան Միջերկրականում:

Տող 153. Ֆեակնեք.— Առասպելական ցեղ: Համարվում էին աստվածներին արեհակից, որովհետև նրանց արքա Արկինոսը Պոսիդոնի թոռն էր, իսկ իրենք, ըստ ավանդության, ծնվել էին Գեալից (երկրից), ինչպես կիկլոպներն ու հոմաները (դիդանաները):

ԵՐԳ. ՎԵՅԵՐՈՐԳ.

Տող 71. Դեյուս.— Ոչ խոշոր կղզի էգեյան ծովում. հայաձի էր Ապոլլոնին նվիրված իր սրբավայրով:

ԵՐԳ. ՅՈԹ.ԵՐՈՐԴ.

Տող 30. Էրեբոս.— Ատտիկայի հերոս. Աթենասի սանը. Աթենքում ուներ ընդհանուր տաճար Աթենասի հետ:

ԵՐԳ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Տող 23. Լաւանակիւր աւհաներ.— Այս հորջորջումը վերաբերում է ֆեակների ալիպներին, որոնք, ի նշան իրենց ալիպայթյան, կրում էին մականներ:

ԵՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Տող 8. Էա.— Առասպելական կղզի. համարվում էր Արեգակի կացարանը:

Տող 16. Կիկոններ.— Թրակական հնագույն ցեղեր:

Տող 30. Լոտոսակներ.— Առասպելական ցեղեր. ապրել են Աֆրիկայի հյուսիսային ափերին, այժմյան Լիբիայի տարածքում: Սեվիլ են լուստի մրգով ու ձաղիկով: Լոտոսը Լիբիայում աճող ծառ է, որի միողը մոտավորապէս արմավի համն ունի:

Տող 177. Ուղիս.— Բառացի նշանակում է՝ ոչ որ: Ողիսներ բառախառն է անում, Կիկոսպին հիմար դրոթյան մեջ դնելու նպատակով:

ԵՐԳ ՏԱՄՆԵՐՈՐԴ

Տող 1. Էսլիս.— Առասպելական կղզի: Ըստ աշխարհագետ Ստրաբոնի, դա Ստրոնգիլի կղզին է, իսկ ըստ այլոց՝ Կիպրոս կղզին. երկուսն էլ գտնվում են Սիկիլիա կղզուց հյուսիս-արեւելք:

Տող 250. Պերսեպոն.— Ստորերկրյա թագավորության տիրուհի. հացարույսերի աճման և երկրային պողոտերության բառավածուհի:

Տող 251. Տիբեսիս.— Հին աշխարհի համրաձավոր կույր գուշակ:

ԵՐԳ ՏԱՄՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

Տող 40. Տրիակիրիա.— Շատ հնում այդպէս է կոչվել Սիկիլիա կղզին:

Տող 51. Խմեց սե աւյունից.— Հնում հույները հավատացել են, որ Հադեսի ստորերկրյա թագավորության մեջ միոյանների հողիները, որպէս անարյուն սովերներ, զուրկ էին կենսունակութունից: Նրանք նորից կենսունակ էին դառնում արյուն խմելուց հետո:

Տող 83. Սպիկաստ.— Էգիպտոս արքայի մայրը և կինը. այլ աղբյուրներում՝ Իոկասա:

Տող 199. Տալուալու.— Եղել է աստվածների սիրելին և արժանացել մահկանացուի համար մեծ պատվի՝ Օլիմպոսում ներկա լինել աստվածների ժողովին: Սակայն նա, մեծամտանալով, անարգել է աստվածներին, որի համար էլ Հադեսոս դատաւարաւել է հավերժական ծարաւի:

ԵՐԳ ՏԱՄՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Տող 19. Սիբեններ.— Ըստ ավանդության, Կիսով շափ Թուշի, Կիսով շափ կնոջ կերպաւորութւլ առասպելական էակներ, որոնք իրենց հմայիչ երգով հրապարում էին ծովագնացներին և հոշոտում նրանց:

Տող 31. Ամփիտրիտե.— Մովսէսին առաջածուհի, Պոսիդոնի կինը:

Տող 147. Նոտոս.— Հարաւային բամբուկ:

ԵՐԳ. ՏԱՄՆՁՈՐՅԵՐՈՐԳ.

Տող 151. Փյունիկե.— Հնազույն երկիր Արեւելյան Միջերկրականի ափին, այժմ՝
Լիբանան:

Տող 165. Իսեսպարտացիք.— Հնազույն ցեղեր. ապրում էին Դոդոնե սրբալիւսի
մոտ, Հարաւային Էպիրոսում:

Տող 172. Գոդոնե.— Հնազույն պառզամատուն Հունաստանի Էպիրոս մարզում.
Հայտնի էր Ջեսին նվիրւած սրբալիւսը:

ԵՐԳ. ՏԱՄՆՉԻՆԳԵՐՈՐԳ.

Տող 76. Քեոկլիմեն.— Հայտնի գուշակ Իթակիայում:

ԵՐԳ. ՏԱՄՆՎԵՅԵՐՈՐԳ.

Տող 78. Աւայացի.— Այս բառով Համերոսը տվլալ դիպրում բնորոշում է Պենեկոպի
փնտջուններին:

Տող 143. Չակիքրոս.— Կղզի Հունաստանի արեւմտացում, Հոնիական ծովում. գրե-
նելում է Իթակից ոչ մեծ հեռավորութեան վրա:

ԵՐԳ. ՏԱՄՆՁՈՐՅԵՐՈՐԳ.

Տող 29. Լուկոնիա.— Մարդ Հունաստանի հարաւում, որի կենտրոնը Սպարտա քա-
ղաքն էր:

Տող 262. Միմաս.— Կրեան կղզու թագաւոր. Ջեսի ու Եվրոպան որդին, Արիստի
հայրը: Նրա անվան հետ է կապւած Մինաստրոսի և լարիքէնիոսի մասին առասպելը:

ԵՐԳ. ՏԱՄՆԻՆՆԵՐՈՐԳ.

Տողեր 184—192.— Այս հատվածի սկզբում պատկերվում է միջերկրային խոտհերն ուղղված
են ոչ ին օտարականի կերպարանքով ներկայացած Ողիսեսին, այլ ննջադարձաբար կորած
Ողիսեսին. իսկ վերջում նրա խոտհերն արդեն ուղղված են որպես օտարական ներկայա-
ցած Ողիսեսին:

Տող 202. Պառնասոս.— Լեռ Հունաստանի Փոկիո մարզում, որի ձորերից մեկում
գտնվում է Դելփյան պառզամատունը:

ԵՐԳ. ՔՍԱՆՆԵՐՈՐԳ.

Տող 157. Նեբոս.— Հույները այդպես էին կոչում լաւճարի թագաւորութեանը:

Տող 153. Վիլխիուս.— Ողբերի համապարհում նախդրուանը:

Տող 252. Կրանսի ուղի.— Այսինքն՝ Զեքը:

ՆՐԳ. ԲԵԱՆՉՈՐՆԵՐՈՐԴ

Համերոսագետների կարծիքով, «Ողբերի» այս վերջին երկը հետագայի հավելում է: Բեկուզե աշդպես, աշդուհանդերձ, չի հակասում ամբողջ երկի բովանդակությանն ու կառուցվածքին, այլ, քնդհակառակը, լրացնում է այն և հասցնում իր ավարտին:

Տող 74. Սիկանիա.— Սիկիլիա կղզու հնագույն անունը:

Տող 99. Անվալանիա.— Իմակեի հարևանությամբ գտնվող կղզի:

Հ Ե Ս Ս Ո Վ Ո Ս

ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ԵՎ ՕՐԵՐ

Տող 10. Պերսես.— Հեսիոդոսի եղբայրը: Նա հիշատակվում է նաև Հալատոսի հնագույն մայրաքաղաք Արմալիքում հայտնաբերված հունարեն արձանագրություններից մեկում, որը վերաբերում է մ.թ.ա. 3-րդ դարի վերջին:

Տող 11. Էբիս.— Վեճերի և կռվի աստվածություն:

Տող 219. Օրկոս.— Երգման աստվածություն:

Տող 220. Դիկե.— Արդար վճռի և հաստատման աստվածություն:

Տող 537. Քլասոն.— Վերնաշաղկի՝ առանց բլեթի:

ԹԵՈԳՈՆԻԱ

Տող 1. Հելիկոնյան մուսաներ.— Հոմերոսի մոտ մուսան գեղես մեկն է, իսկ Հեսիոդոսի մոտ՝ արդեն մուսաների թիվը ինն է: Ըստ ավանդության, արվեստների հովանավոր մուսաների բնակավայրը եղել է Հելիկոն լեռը՝ Կենտրոնական Հունաստանում, ուստիև նրանք կոչվում են Հելիկոնյան:

Տող 5. Պերմեսոս.— Գետ, որը ընկնում է Հելիկոն լեռից:

Տող 18. Էոս.— Արշալույսի աստվածություն:

Տող 19. Սելենե.— Հուսնի աստվածություն:

Տող 45. Ուրանոս և Դեո.— Համապատասխանաբար՝ երկնքի և երկրի աստվածություններ:

Տող 53. Պիերիա.— Մարդ Բրահիլայում. Օրփեայի ծննդավայրը:

Տող 53. Կրոնիդ (Կրոնոսածին).— Զևսի մականունը՝ որպես Կրոնոսի որդի:

Տող 270. Կրայաներ.— Բառացի նշանակում է՝ պառավներ:

Տող 278. Սևաներ.— Նկատի է առնված ծովերի աստված Պոսիդոնը:

Տող 379. Զեփիրոս, Բորեաս, Նոտոս.— Համապատասխանաբար՝ Զեփյուռ, հյուսիս-սայլին քամի, հարավային քամի:

Տող 383. Պալլաս.— Զլիոթիլ աստվածուհի Աթենաս Պալլասի հետ: Սա մեկն է տիտաններից:

- Տող 441. Երկրակալ.— Հետիոտներ Եկատր ունի Պոսիդոնին:
 Տող 571. Կաղ.— Նկատի ունի կրակի և հրարութիւնքի աստված Հեփեստոսին:
 Տող 749. Հիպեոսը և Խանտոսը.— Բառացի նշանակում է՝ Քունը և Մահը:
 Տող 901. Բեմիս.— Արդարության և օրինականության աստվածուհի:
 Տող 901. Հորաներ.— Տարվա եղանակների հերթականությունը և բնության մեջ
 կարգ ու կանոնը տնօրինող աստվածուհիներ:
 Տող 902. Էվեոմիա, Դիկե, Իրենե.— Համապատասխանաբար՝ Օրինականություն,
 Արդարություն, Խաղաղություն:
 Տող 904. Մոյրաներ.— Ճակատագրի աստվածություններ:
 Տող 969. Պիտուս.— Բառացի նշանակում է՝ հարստություն:
 Տող 1014. Այս առղը ուսումնասիրողները համարում են հետազոյի հաշկերում:

ՏԻՐՏԵՈՍ

- Տող 1, 3. Էրինեոս.— Սովախորշ Պելոպոննեսոսում:
 Տող 4, 2. Մեսսենե.— Քաղաք Պելոպոննեսոսում:

ՄԻՄՆԵՐՄՈՍ

- Տող 2, 5. Կեռեր.— Բռնի մահւման աստվածություններ:
 Տող 6, 11. Հիպերիոնի ուղի.— Նկատի ունի Հելիոս-Արեդակին:

ՍՈՒՐՆ

- Տող 1, 1. Սալամիս.— Ոչ մեծ կղզի Աթենքի դիմաց:
 Տող 2, 1. Փոլեգանդոս.— Կիկլադյան կղզիներէց մեկը Էգէյան ծովում: Մեղրացիա-
 ների դեմ պատերազմում ծանր պարտություն կրելուց հետո, աթենացիները օրենք են ըն-
 դունում, որով մահապատժի սպառնալիքի տակ արգելում են որեւէ քաղաքացու նույնիսկ
 խոսել պատերազմի մասին: Աթենացիները նույնիսկ հրաժարվում են Սալամիս կղզուց,
 այն դիջելով մեղարացիներին: Սուրենը, հայանի օրենսդիրը, չի հաշտվում այդ դրության
 հետ և որոշում է ոտքի հանել աթենացիներին, կղզին ետ վերցնելու համար: Դրա հա-
 մար պետք էր օրինադանց լինել. բայց միայն խենթերը կարող են ոտնահարել օրենքը:
 ել ահա, Սուրենը խենթ ձեռնալով, վերցնում է ցուպը, զլխին դնում անասունի փորը
 որպէս զլխարկ, գնում է Ադորա և արտասանում այս բանաստեղծությունը, որով և ստորի
 է հանում աթենացիներին, որոնք էլ ետ են գրաւում Սալամիսը:
 Տող 5, 57. Պեան.— Չարիքը խափանող, ցավերը բուժող աստվածություն: Նա եղել
 է Օլիմպոսյան աստվածների բժիշկը:

ՔԵՐԳՆԻՍ

- Տող 1386. Կիթեոնի, Կլարոսաւիւն.— Ափրոդիտէի մահչիբներէց:

ԱՐՔԻԼՈՔՈՍ

Տող 10, 1. Գիգես.— Լիդիական պետության թագավոր (մ.թ.ա. 8—7-րդ դդ):

Տող 14, 1. Պարոս.— Կիկլադյան կղզիներից մեկը Էգեյան ծովում. այն հայտնի է իր բարձրորակ մարմարով:

ՀԻՊՊՈՆԱՔՍ

Տող 4, 3. Սատուր.— Դրամի միավոր Հին Հունաստանում:

ԱԼԿԱՅՈՍ

Տող 1, 1. Կլլլեն.— Լեոնաշղթա Կենտրոնական Հունաստանում, որ, ըստ ալան-դոլթյան, ծնվել է Հերմեսը և ծագել նրա պաշտամունքը:

Տող 13, 3. Ջեսի և Սեմելիի որդի համարվում էր Գեոնիսոսը (Բարոսը):

ՏԵՐՊՆՆՐՈՍ

Տող 2, 3. Մուսարոս.— Նույնն է՝ մուսեդեսոս, այդպես կոչվում էր Ապոլլոնը, որ-պես մուսաների տուջնորդ:

ԲԱԿՔԻԼԳԵՍ

Տող 10, 2. Կրամպլոն.— Աթենացիների անվանումներից մեկը:

ԷՍՔԻԼՈՍ

Պրոպոս.— Բառացի նշանակում է՝ նախարան, նախերգանք:

Տող 86. Պրոմեթեա.— Բառացի նշանակում է՝ ցուշակող, կանխասաց:

Տող 126. Պարոս.— Այսպես էր կոչվում երգչախմբի հանդիսավոր բեմերը և նրա կատարած առաջին երգը:

Տող 128. Ստրոֆ կոչվում էր այն երգը, որ երգչախումբը կատարում էր բնի ձայն կոթմից դեպի աջ շարժվելիս:

Տող 144. Անտիստրոֆ կոչվում էր այն երգը, որ երգչախումբը կատարում էր ստրո-փիից հետո, աջից դեպի ձախ շարժվելով, իր նախորդ՝ էլման տեղը վերադառնալիս:

Տող 192. Էպիստղիոն.— Երգչախմբի երկու հիմնական միջև ընկած դիալոգ:

Տող 417. Մետաֆ.— Այժմ՝ Աղովի ծով:

Տող 667. Լոֆսիս.— Ապոլլոնի մականուններից մեկը:

Տող 731. Մեդալան և Եդանց.— Այժմ՝ Կերչի նեղուց:

Տող 901. Էպոդոս.— Այդպես էր կոչվում երգչախմբի երգի հրրորդ մասը, որը հետև-վում էր ստրոփին և անտիստրոփին:

906. Էֆոդոս.— Բառացի նշանակում է՝ ելք, արտելք: Այդպես էին անվանում ող-բերգություն վերջաբանը, ավարտը:

ԱՆՏԻՊՈՆԵ

Տողեր 2—6.— Ակնարկությունն այն մասին է, որ աստվածները ծանր ազեաներ էին թափել էդիպոս արքայի և նրա ընտանիքի գլխին, քանի որ նա, թեև անգիտակցորեն, կատարել էր մեծ սրբապղծություն՝ սպանել էր իր հարազատ հորը՝ Լայիոսին և ամուսնացել էր իր հարազատ մոր՝ Իոկաստին հետ, վերջինից ունենալով զավակներ:

Տող 27. Խոջենի աճրազ և անաբզված.— Մեռյալի դիակն անթաղ թողնելը մեծագույն անարդանք էր մեռյալի հասցեին և հարազատների համար դիտվում էր որպես մեծագույն սրբապղծություն:

Տող 119. Պոլլինիկես.— էդիպոսի որդին, Անտիգոնեի եղբայրը, որը զավաճանել էր իր հայրենի քաղաքին և արգոսյան զորքերով արշավել Թերեի դեմ:

Տող 144. Նեկու խեղճ բշխաճեռ.— Խոսքը վերաբերում է էդիպոսի երկու որդիներին՝ էտեոկլեսին և Պոլինիկեսին, որոնցից առաջինը զարծալ հայրենիքի պաշտպան, իսկ երկրորդը՝ զավաճան Իրար հետ մենամարտելիս, նրանք խոցեցին և սպանեցին իրար:

Տող 148. Նիկե.— Հաղթանակի աստվածուհի:

Տող 166. Լալիոս.— էդիպոսի հայրը:

Տող 430. Նոստարո հեղուկ.— Դիակի վրա հեղվող այդ հեղուկի առաջին տարրը բաղկացած էր լինում կաթից, մյուսը՝ զինուց, Երրորդը՝ մեղրաշրից: Այդ երեք հեղուկները կարելի էր հեղել հաշորդարար՝ առանձին-առանձին, և կամ իրար խառնած, ինչպես տվյալ դեպքում այդ անում է Անտիգոնեն:

Տող 508. Կալմյաններ (Կալմոսյաններ).— Այսպես էին կոչվում Թերեի քաղաքի բնակիչները, քանի որ, ըստ ավանդության, նրանք մեռում էին Թերեի Քաղաքի հիմնադիր առասպելական Կալմոսից:

Տող 594. Լարդակոսյան տուն.— Լարդակոսը Լայիոսի հայրն էր, էդիպոս արքայի պապը:

Տող 794. Արյունակից այրեր.— Նկատի ունի Կրեոնին և Հեմոնին:

Տող 812. Աֆեռոն.— Ստորերկրյա թագավորության՝ Հադեսի միջով հոսող գետ:

Տող 944. Դանայա.— Դուստրը Արգոսի Արկիսիոս թագավորի, որը պատգամ էր ստացել աստվածներից, թե Դանայայից ծնված որդին պետք է սպանի իր պապին: Ուստի նա իր աղջկանը փակում է պղնձե սենյակում, ամուսնության հնարավորությունից զրկելու համար: Սակայն Զևսը ոսկե անձրեի տեսքով կենակցում է Դանայայի հետ և վերջինս ծնում է Պրոսպին: Այնուհետև Արկիսիոսը Դանայային և նրա մանկանը դնում է տապանի մեջ և զցում ծովը:

Տող 955. Դրիասի որդի, Հեղոնյան աբա.— Նկատի ունի Թրակիայի առասպելական արքա Լիկուրգոսին (նշանակում է՝ լույսը բանաող), որը հալածում էր Դիոնիսոսին, որի համար ի վերջո Դիոնիսոսը նրան արգելափակեց քարայրում և կործանեց:

Տող 970. Սալմիդեսոս.— Քաղաք Բոսփորի հյուսիս-արևմտյան ափին:

Տող 1039. Սարգես.— Քաղաք արևմտյան Փոքր Ասիայում:

Տող 1145. Էվրիպոսի ճեղուց.— Այն բաժանում է էվրեյա կղզին հունական մայրցամաքից:

ԱՄՊԵՐ

Տող 6. Կորչի կոխմն.— Ակնարկում է Պելագոնեսիայան պատերազմը, որը տեղի ունեցավ Աթենքի և հրա դաշնակիցների ու Սպարտայի և հրա դաշնակիցների միջև ու տևեց մ. թ. ա. 431—404 թթ.:

Տող 21. Մնա.— Դրամի միավոր Հին Հունաստանում:

Տող 38. Դեմաբուս.— Դեմոսի պետ, համայնքի զլուխ:

Տող 117. Սթուրս.— Հունական մանրագրամ:

Տող 179. Պարկուրա.— Մարզադպրոց Հին Հունաստանում:

Տող 180. Բալիս.— Հույն մատերիալիստ փիլիսոփա:

Տող 301. Կեկրոսյաի երկիր.— Այդպես էր կոչվում Աթենքն իր շրջակայքով:

Տող 311. Բրոմիս.— Դիոնիսոսի մականուններից մեկը:

Տող 323. Պաոնես.— Հեռ Ատտիկայում (չշփոթել Պաոնասոսի հետ):

Տող 510—562. Պարաբալիս.— Այդպես էր կոչվում կոմեդիայի այն հատվածը, որը կապ չուներ հիմնական սյուժեի հետ և որով երգչավումբը դիմում էր հանդիսատեսին:

Տող 540. Կորդաֆս.— Մաբմնի անպարկեշտ շարժումներով պար, որը ցուցադրվում էր կոմեդիաներում:

Տող 549. Կլեոն.— Քաղաքական հայտնի գործիչ Աթենքում:

Տող 553. Էվպսիս.— Աթենացի խոշոր կատակերգու, որի գործերից չնչին պատաս-
որիններ են մեզ հասել:

Տող 566. Փրիքիֆոս.— Հույն սղերգու:

Տող 557. Հեմֆալարս.— Աթենական սղերգու: Աթենացիների առաջնորդ Պերիկլեսի բաղադրական հակառակորդներից մեկը:

Տող 566. Եռամնու արտալ.— Նկատի ունի Պոսիդոնին:

Տողեր 575—594. Էպիրեմա.— Կոմեդիաներում պաշարասիսին հաջորդող վերջա-
րան, որն արտասանում էր երգչավումբի գլխավորը:

Տող 581. Գարալ պոփիլագոնագի.— Ակնարկությունը Կլեոնի մասին է, որը կաշվի արհեստանոցի տեր էր:

Տող 643. Հեկաես.— Սորուն նյութերի չափի միավոր. մեդիմնոսի 1/6-ը, որը հա-
վատար էր հոմեական մոդիսին. բնդհանրապես որևէ չափի 1/6-ը:

Տող 651. Եփրմը մատուրի.— Այստեղ րատախաղ է: Հունարեն «դակտիլոս» նշանա-
կում է՝ մատ, ինչպես նաև՝ րանաստեղծական չափ:

Տող 864. Դիապիս.— Զեփի պատվին կատարվող առնալամբություն:

Տող 983. Դիպոլիական.— Զեփի հնամենի առնալամբությանը վերաբերող: Փոխաբե-
րաբար այստեղ նշանակում է՝ հնորյա, հնացած:

ՊՈԻԵԼԻՈՒՍ ՎԵՐԳԻԼԻՈՒՍ ՄԱՐՈ

ԻՆԵՍԿԱՆ

Տող 4. Յուվենա.— Հռոմեական դիցարանում համապատասխանում էր հունական
դիցարանության Հերաքլես, Զեփի կնոջը:

Տող 12. Տիռ. (Տյուրուս).— Փյունիկյան հնագույն քաղաք:

Տող 13. Կաբրազեն.՝ Քաղաք Հյուսիսային Աֆրիկայում (Թունիսում), որը հղել է
Հռոմի արտոյանք:

Տող 13. Տիր (Տիրե).— Հռոմի միջով հոսող գետ:

Տող 16. Սամուս.— Քաղաք էգեյան ծովի համանուն կղզու վրա, որտեղ տարածված
էր Հելլադի պաշտամունքը:

Տող 36. Տելլենե.— Նույնն է թե՛ արդյացիներ:

Տող 68. Պենտոնե.— Հին հռոմեական պահապան-աստվածներ:

Տող 111. Սիրտե.— Մովսիսոր Հյուսիսային Աֆրիկայում:

Տող 124. Նեպտուն.— Հռոմեական դիցարանում համապատասխանում էր հունական
Պոսիդոնին:

Տող 228. Վենեա.— Հռոմեական դիցարանում համապատասխանում էր հունական
Աֆրոդիտեին:

Տող 302. Պոնիկենե.— Այսինքն՝ կարթագենացիները:

Տող 317. Էվրոս.— Գետ Թրակիայում:

Պ Ո Ւ Բ Լ Ի Ո Ւ Ս Շ Վ Ի Գ Ի Ո Ւ Ս Ն Ա Ջ Ո

Տող 14. Ամփիտրոն.— Մովսիսի աստվածուհի. Պոսիդոնի կինը:

Տող 193. Սիլվանե, սատիրե, ֆալնե.— Անտառային աստվածություններ:

Տող 198. Լիկաոն.— Հունաստանի Արկադիա մարզի թագավոր. Զեյսին զոհ է բերել
աղալի, որի համար էլ փոխակերպվում է դալլի:

Տող 301. Նեբա.— Մովսիսի աստվածություն:

Տող 313. Փոկլիս.— Մարդ Կենտրոնական Հունաստանում:

Տող 314. Էսոս (Սյոս).— Էսո Կենտրոնական Հունաստանում:

Տող 331. Տրիստո.— Մովսիսի երկրորդական աստվածություն:

Տող 369. Կեփիս(ոս).— Գետ Հունաստանում:

Տող 390. Պրոմեթիոս.— Պրոմեթեոսի սրբի:

Տող 391. Էսիմեթիոս.— Էսիմեթեոսի դուստրը:

Տող 453. Սուպիդոն.— Սիրո՝ աստված Էրոսի մականուններից մեկը:

Տող 454. Դելտոս.— Նկարի ունի Ապոլլոնին, որը ծնվել է Դելոսում և որի կըլ-
թավոր սանարը գտնվում էր Դելոս կղզում:

Տող 459. Յուպե.— Հոգատարածության հռոմեական շափի միավոր:

Տող 569. Տեմպի.— Դեղատեսիլ կիրճ Հունաստանում, Օլիմպոս և Օսոս լեռների
միջև:

Տող 570. Պինդ(ոս).— Հունաստանի զվարճող լեռնաշղթան:

Տող 588. Մանե.— Հունական դիցարանում ստորերկրյա հրկրորդական աստիճանի
աստվածություններ:

Տող 668. Փոռոնիդոն.— Արգոսի փորոնեոս թագավորի դուստրը:

Տող 748. Էսպի(ոս).— Հույների կողմից պաշտվող սրբազան եղ:

ԲՈՎԱՆԳԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Անտիկ հեղինակներն ու նրանց երկերը (Արամ Թովչյան)	3
ՀԻՆ ՀՈՒՆԱՍՏԱՆ	29
Հոմերոս	
ա) Իլիական (Թարգմ. Համադասոյ Համբարձումյան)	31
բ) Ոդիսական (Թարգմ. Սիմոն Կրկյաշարյան)	246
Հեսիոդոս	
ա) Աշխատանքներ և օրեր (Թարգմ. Արամ Թովչյան)	393
բ) Թեոգոնիա (Թարգմ. Արամ Թովչյան)	418
Հին հունական բնաբերդություն (Թարգմ. Արամ Թովչյան)	
ա) Էլեգիաներ	
Կալլինոս	447
Տիրուհոս	448
Միմնեռմոս	452
Սոլոն	455
Թեոգոնիս	461
բ) Յամբեր	
Արքիլոքոս	467
Սիմոնիդես Ամուրգոսցի	471
Հիպոլիտոս	476
գ) Մելոս	
1. Մենեդրգություններ	
Ալկալոս	478
Սափո	481
Սեակրեոն	486
Անտիբեռնական պոեզիայի հմուտներ	489
2. Խմբերդություններ	
Տերապանդրոս	496
Ալկիման	496
Սանսիբուոս	500
Իրիկոս	502
Սիմոնիդես Կնոսացի	504
Պինդարոս	508
Բակխիդես	510
Հին հունական թատերդություն	
Էսքիլոս. Շրապլան Պրոմեթեոս (Թարգմ. Արամ Թովչյան)	513
Սոփոկլես. Անտիգոնե (Թարգմ. Սիմոն Կրկյաշարյան)	558
Արիստոփանես. Ամպեր (Թարգմ. Արամ Թովչյան)	615
ՀԻՆ ՀՅՈՍ (Թարգմ. Գրիգոր Արեյան)	707
Պուրբիոս Վեզիբիոս Մարո. Էնեական	709
Պուրբիոս Օվիդիոս Նազո. Կերպարանափոխություններ	731
Մանսպարուրություններ	752

Գրական-գեղարվեստական հրատարակություն

ԱՆՏԻԿ. ՄԻՋՆԱԳԱՐՅԱՆ ԵՎ ՎԵՐԱՆՆԳԻ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Литературно-художественное издание

ЛИТЕРАТУРА АНТИЧНОСТИ,
СРЕДНЕВЕКОВЬЯ И ВОЗРОЖДЕНИЯ

(На армянском языке)

Издательство «Аревинк»

Ереван, 1990

Խմբագիր՝ Ս. Մ. Կոկյաշադյան
Նկարիչ՝ Գ. Ս. Խանսակյան
Գեղ. խմբագիր՝ Ս. Կ. Սաֆյան
Տեխ. խմբագիր՝ Տ. Վ. Ավետյան
Վերստուգող սրբագրիչ՝ Ա. Ս. Համգյան

ИБ № 346

Հանձնված է շտրվածքի 16.03.89 թ. Ստորագրված է տպագրության 12.02.90 թ.։
Չափեր՝ 60×84¹/₁₆։ Փուլք՝ տպագր. № 2։ Տառատեսակ «Գրքի սովորական»։ Տպագրու-
թյուն՝ բարձր 44,64 պայմ. տպ. մամ., 36,5 հրատ. մամ.։
Տպարանակ՝ 100 000 (II թողարկում 30001—100000)։ Պատվեր՝ 773։ Դիրք՝ 3 և. 40 կողմ.

«Արևիկ» հրատարակչություն, նրկան-9, Տերյան 91։

Издательство «Аревинк», Ереван-9, ул. Теряна, 91.

ՀեՍՀ հրատարակչությունների, պոլիգրաֆիայի և գրքի առևտրի գործերի պետական
կոմիտեի Հակոբ Մեղապարտի անվան պոլիգրաֆիկոմբինատ, Նրկան-9, Տերյան 91։

Полиграфкомбинат им. Акона Меганарта Госкомитета Арм. ССР
по делам издательств, полиграфии и книжной торговли. Ереван-9,
ул. Теряна, 91.

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0601156

